ARISTOTELIS

O R G A N O N

G R A E C E.

NOVIS CODICVM AVXILIIS ADIVTVS RECOGNOVIT,

SCHOLIIS INEDITIS ET COMMENTARIO

INSTRVXIT

T H E O D O R V S W A I T Z,

PHIL. DR.

L I P S I A E,

S V M T I B V S H A H N I A N I S.

MDCCCXLVI.

ARISTOTELIS
ORGANON
GRAECE.

EDIDIT

THEODORVS WAITZ,

PHIL. DR.

PARS POSTERIOR.

ANALYTICA POSTERIORA, TOPICA.

LIPSIAE,

SVMTIBVS HAHNIANIS.

MDCCCXLVI.

PRAEFATIO.

Emisuro mihi alteram Organi Aristotelici partem pauca quaedam se obtulerunt quae praemitterem. Ac primum quidem gratias agam viris doctissimis qui de priori huius libri parte iudicium fecerunt: scripserunt enim ita ut, dum de Aristotele ipso bene mererent, suam erga me benevolentiam testarentur: nam quae de Categoriis disputavit Spengel (Münchner Gel.-Anzz. 1845. no. 4 sqq.), ea et ipse magni aestimo et omnibus qui Aristotelis studio delectentur pergrata fuisse persuasum habeo. Petiit autem a me, ut clarius dicerem quod I. p. XV sq. de lectionis varietate scripsi: cui ut satisfaciam primum notandum est, quod pro eo quod dixi de lectione 6 a 7 „non habet *C*, sed *B*" legendum est „non habet *B*, sed *C*". Deinde quod adiecimus 7 b 8 et 15 a 2 „non habet *B*" ita intelligendum est, ut neque in cod. *B* neque in reliquis a Bekkero collatis reperiatur quod ille notavit (v. lect. variet. quam dedimus p. 100 et p. 120), ut incertum sit unde illa hauserit. Ea autem quae diximus p. XVI de lectionis varietate ad 13 b 31 delenda sunt: nam quae in Bekkeri editione leguntur ad h. l. „ἢ *B*, τὸ δὲ" pro mendo habenda sunt, quod ita corrigendum est ut legatur „ἢ] τὸ δὲ" ...

Deinde pauca quaedam mihi praemonenda sunt de iis quae de hoc libro et docte et acute disseruit Bonitz (Jen. Littztg. 1845. no. 212 sqq.). Primum dicit non opus fuisse ut probaverimus lemmata, quae dicantur, ita comparata esse ut nihil certi ex iis colligere liceat de lectione quae in contextum recipienda sit. Quod quamquam verissimum est, tamen hoc pluribus comprobare voluimus

propterea quod virum valde eruditum in congregatione philologorum aliquando in aliam sententiam disputantem ipsi audivimus (v. Verhandlungen der sechsten Versammlung deutscher Philoll. und Schulmm. Cassel 1844. p. 78 sq., ubi Brandis reprehenditur quod in collectione scholiorum quam ediderit variam lectionem non adnotaverit quam lemmata exhibeant: de pretio enim quod libris mss. statuendum sit maxime iudicandum esse ex iis quae ab ipsis interpretibus graecis pro veris Aristotelis verbis habita in commentariis adscripta sint). Deinde quod saepius silentio praeteriisse videmur, num quid colligi possit de lectione quam interpretes graeci habuerint ex iis quae ipsi de singulis locis disputent, dicendum est in afferendis interpretibus graecis nos ita semper versatos esse, ut ubicunque eos non nominaverimus, nihil in iis reperierimus unde coniecturam capere liceret de lectione quam ipsi ante oculos habuerint. Denique quod diximus in praefatione partis prioris (p. IX): „scholia i n e d i t a quibus ille (Brandis) usus est relegere noluimus", id plures eorum qui de hoc libro iudicium fecerunt male intellexerunt: namque hoc ita certe accipi noluimus, ac si scholia neque e d i t a neque i n e d i t a integra relegerimus, imo edita omnia pertractavimus, quamquam non nisi unum aut duos locos in iis invenimus unde aliquid elici potuerit quod alicuius momenti esset ad Aristotelem sive explicandum sive emendandum: qua de re facile sibi persuadebunt qui et commentarios nostros perlustrare et interpretes graecos integros relegere velint. Quae quum ita sint, eximiae diligentiae laudem, quam in scholiorum collectionem a Brandisio factam contulimus, non solum non imminuimus, sed alta voce repetimus. Cui quidem collectioni num idem pretium statuendum sit in iis quae non ad Organum, sed ad alia Aristotelis scripta pertinent, diiudicent alii: nos certe de ea collectione sola locuti sumus qua scripta logica Aristotelis explicantur. Quod vero scholia inedita quibus Brandis usus est non retractavimus, id vellemus non negligentiae nostrae sed temporum angustiis tributum esset, quod quum a nobis non ita expressum esset in praefatione priori, ut nostram ipsi di-

ligentiam laudantes aliis de voluntate nostra persuaderemus, a viris doctissimis non animadversum esse valde dolemus.

De libro universo non habeo quod adiiciam iis quae in Prooemio partis prioris exposita sunt: nam quam in explicando Aristotele rationem ingressi sumus, eandem etiam in hac parte observavimus. Quamquam enim vir doctissimus, qui de nostra opera ita iudicavit (Berl. Litterar.-Ztg. 1845. no. 49), ut nostris viribus magis confidere videatur quam ipsi nobis, brevitatem qua usi simus reprehendendam putavit, tamen explanationem prolixiorem facere non ausi sumus: namque, quum nihil admiserimus quod ita dictum esset, ut breviore eoque obscuriore sermone usi dissimularemus quod non satis intelligeremus, nobis certe facile erat copiosius exponere quae brevius diximus, sed veriti, ne, si fusius explanaremus quod facilius esset ad intelligendum, ipsi videremur legentes admonere, ut quaedam eorum quae scripsimus non lecta transirent, nos cohibuimus; scilicet semper id egimus ut, quo quid difficilius esset et brevius dictum ab Aristotele, eo copiosius et accuratius exponeretur, quamquam non ita, ut eos qui Aristotelem legerent omni labore liberare vellemus, sed ita ut quantum quidem in nobis esset iis suppeditaremus quae reconditiorem quandam et sermonis et doctrinae cognitionem requirerent. Est autem modus quidam tenendus in exponenda argumentatione philosophica, qui si exceditur, per ipsam explicationis longitudinem res fit obscurior. Hos igitur fines in explicando Aristotele servare studuimus, quod si nobis contigerit, etiam si quod praestitimus minore laude dignum sit quam ea quam in nos contulerunt qui de prima huius operis parte adhuc iudicaverunt, id quod in hoc opere conficiendo maxime propositum erat bene processisse nobis persuadebimus.

Restat, ut indicemus quibus locis a lectione quam Bekkerus recepit recessimus et quae in Scholiis a Brandisio collectis emendanda censeamus. Ac in Aristotele quidem ipso omnia quae correximus his locis reperiuntur: 71 a 20 — 24 et 31, 72 b 32, 73 b 14 et 36, 74 a 27, 75 b 34, 76 b 35, 77 b 18, 20, 26 et 28, 78 b 2, 79 a 12, b 17 et 21,

80a3, 18 et 40, 81a10, 29 et b21 (bis), 82a16, 31, b11 et 12, 83b24, 84b11, 16 et 26, 85b14, 86a10, 37, b2 et 22, 87a19 et 21, 88a1, 10, 16, 21 et b22, 89a12, 23, 37 et b6,

90b10 et 12, 91a24 et b31, 92a8, 20, b8, 9, 21 et 33, 93a4, 6, 36 et 37, 94a22 et b6, 95b25 et 40, 96a3, 97b11 et 32, 98a1, 2 et 21,

100b18 et 28, 101b9, 14 et 33, 102a33 et 36, 103b18, 104a28 et 37, 105a6, 9, 22, 37, b12 et 24, 106a5, 16 et b26, 107a37 et b11, 108a1, 2, 21 et 29, 109a1 et b7,

111a10, 14, 31, b7, 14 et 31, 112a21, 113b1 et 31, 114a4, 29 (bis), 30, 36, b1 et 37, 115a2, b16 et 26, 117a5, 17, 25, b6, 7, 17 et 25, 118b14, 119a17 sq.,

120a35, 121a36 sq., 122b33, 123a23, b32 et 35, 124a17, b10 et 28, 125b35, 126a32 et b20, 127b10, 128a31, b27 et 33, 129a28, b15 (bis),

130a27, b9, 132a28 et 36, 133b5, 134b8, 135b4, 5, 18 et 24, 136a15, 21, b6 et 12, 138b4 et 32, 139b20,

140a19, 31 et b23, 141b11 et 15, 142a20, b5 et 19, 143a15, 33 et b30, 145b16, 146a17 et b30, 147a9, b6 et 10, 148a21 et b36, 149a30 (bis), b2 et 17 (bis),

150a4, 12, 14, b3, 4, 36, 151a2, 3, 11, 35 et b32, 152b30, 153a16, 154a17 et b29, 155a10 et b30, 156a10, 29 et 38, 157a21 et 25, 158a11, 19, 23 et b20,

160a36 sq., b3, 8, 10 et 24, 161a8 et b23, 162a14, 24, 32, b2, 4, 7 (bis) et 17, 163a9, 23, b4, 5 et 25, 164a11, 15, b5, Titul., 165a2, 17 et 19, 166a26 — 28, 167a6, 25 et b28, 168a28 (bis), b24 sq., 34, 169a2, 7, 31, 33,

170a2, 171a22, 24, 30, b9, 172a2, b19 et 26, 173b9, 28 et 35, 174a26, b29 et 36, 175a20, 37, b5, 8, 176a27 sq., b10, 18, 20 (bis), 24, 177a14, 28, b4, 10 et 30, 178a2, b20 et 36, 179a7, 17, b15 et 22,

180a12 sq., b25, 181a16, 21, 25, 182a1, 15, 22, b24 sq., 183a20, b25 et 28.

Quae in scholiis nobis videntur emendanda haec sunt: 199a26 *ἀλλὰ — ἔστιν*, 203a3 *κατὰ — ποτὲ δὲ μή*, 204b42 *καθόλου — αὐτό* et 206b47 *καὶ πρῶτον* Aristotelis verba sunt. — 201a25 leg. *εἰ δὲ μὴ εἰδείημεν*. — 202a33 alt *τὸ*] *τοῦ*. — 206b7 legendum putaverim *ἐνδεῶς*, ib. 9 *καὶ ἣ καὶ ἰδίως ἐφ' ἑκ. μερικοῦ ὑποκ.* — Ib. vs. 19 aut legendum est *τοῦτο ὃ* (coll. Aristot. 74a24) aut delendum *τοῦτο τὸ*. — Ib. 33 *ἰσοπλεύρῳ* legendum esse patet e vs. 34 et ex Aristot. 74a34. — 208a39 legendum videtur *τοῦτο* (*τὸ συμπέρασμα*) *μὴ ἐξ ἀνάγκης*. — 209b33 post *τετράγωνον* aut addendum aut certe mente intelligendum est *τὸ ἀπὸ τῆς πρώτης*. Ib. b16 et 210a2 legendum est *πρὸς τὴν τρίτην*: nam idem recte expressum est a Philopono 209b47. Etenim si ponimus $a : x = x : y = y : b$, consequitur $x = \sqrt[3]{a^2b}$, $y = \sqrt[3]{ab^2}$, ut verum sit quod Philoponus dicit $a : y = a^2 : x^2$; est enim $a : (ab^2)^{\frac{1}{3}} = a^2 : (a^2b)^{\frac{2}{3}}$. — 210a11 pro *βγ'* legendum est *γη'*. — Scholion quod hoc loco ex Philopono dedit Brandis non integrum esse apparet: quare, ut res de qua hic

agitur melius intelligatur, eundem locum qualis est in ed Philoponi Ald. Venet. 1504 fol. p. 59 sq. hic inserimus.

Δύο δοθεισῶν εὐθειῶν ἀνίσων δύο μέσας ἀναλόγους εὑρεῖν. ἔστωσαν δὲ αἱ δοθεῖσαι δύο εὐθεῖαι ἄνισοι αἱ αβ′ βγ′ καὶ κείσθωσαν ὥστε ὀρθὴν γωνίαν περιέχειν τὴν ὑπὸ αβγ′. καὶ συμπεπληρώσθω τὸ βδ′ παραλληλόγραμμον καὶ διάμετρος αὐτοῦ ἤχθω ἡ αγ′ καὶ περὶ τὸ αγδ′ τρίγωνον γεγράφθω ἡμικύκλιον (ἡμικύκλους Ald.) *τὸ αδεγ′ καὶ ἐκβεβλήσθωσαν αἱ βα′ καὶ βγ′ ἐπ᾽ εὐθείας κατὰ τὰ ζ′ η′ καὶ ἐπεζεύχθω ἡ ζη′ διὰ τοῦ δ′ σημείου οὕτως ὥστε τὴν ζδ′ ἴσην εἶναι τῇ εη′. τοῦτο δὲ ὡς αἴτημα λαμβάνεται ἀναπόδεικτον. φανερὸν δὴ ὅτι καὶ ἡ ζε′ τῇ δη′ ἴση ἐστίν. ἐπεὶ οὖν κύκλου τοῦ αδγ′ εἴληπται σημεῖον ἐκτὸς τὸ ζ′, ἀπὸ δὲ τοῦ ζ′ δύο εὐθεῖαι αἱ ζβ′ ζε′ προσπίπτουσαι τέμνουσι τὸν κύκλον κατὰ τὰ α′ δ′ σημεῖα, τὸ ἄρα ὑπὸ τῶν βζ′ ζα′ ἴσον ἐστὶ τῷ ὑπὸ τῶν εζ′ ζδ′. διὰ τὰ αὐτὰ δὴ καὶ τὸ ὑπὸ τῶν βη′ ηγ′ ἴσον ἐστὶ τῷ ὑπὸ τῶν δη′ ηε′, ἴσον δὲ τὸ ὑπὸ τῶν δη′ ηε′ τῷ ὑπὸ τῶν εζ′ ζδ′· ἴσαι γάρ εἰσιν ἑκατέρα ἑκατέρᾳ, ἡ μὲν ζε′ τῇ δη′, ἡ δὲ ζδ′ τῇ εη′. καὶ τὸ ὑπὸ τῶν βζ′ ζα′ ἄρα ἴσον ἐστὶ τῷ ὑπὸ τῶν βη′ ηγ′. ἔστιν ἄρα ὡς ἡ ζβ′ πρὸς τὴν βη′ ἡ ηγ′ πρὸς τὴν ζα′. ἀλλ᾽ ὡς ἡ ζβ′ πρὸς τὴν βη′ οὕτως ἥ τε ζα′ πρὸς τὴν αδ′ καὶ ἡ δγ′ πρὸς τὴν γη′ διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν τριγώνων. ἴση δὲ ἡ μὲν δγ′ τῇ αβ′, ἡ δὲ αδ′ τῇ βγ′. καὶ ὡς ἄρα ἡ αβ′ πρὸς τὴν γη′, οὕτως ἡ ζα′ πρὸς τὴν αδ′. ἦν δὲ καὶ ὡς ἡ ζβ′ πρὸς τὴν βη′, τουτέστιν ἡ αβ′ πρὸς τὴν ηγ′ ἡ ηγ′ πρὸς τὴν ζα′. καὶ ὡς ἄρα ἡ αβ′ πρὸς τὴν ηγ′ οὕτως ἥ τε ηγ′ πρὸς τὴν ζα′ καὶ ἡ ζα′ πρὸς τὴν βγ′. αἱ τέσσαρες ἄρα εὐθεῖαι αἱ αβ′ ηγ′ ζα′ βγ′ ἐφεξῆς ἀνάλογόν εἰσι καὶ διὰ τοῦτο ἔσται ὡς ἡ αβ′ πρὸς τὴν βγ′ οὕτως ὁ ἀπὸ τῆς αβ′ κύβος πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς ηγ′. εἰ οὖν διπλασίων ὑποτεθείη ἡ αβ′ τῆς βη′, ἔσται καὶ ὁ ἀπὸ τῆς αβ′ κύβος διπλασίων τοῦ ἀπὸ τῆς ηγ′.*

Ex iis quae initio huius scholii habuimus figura qua haec argumentatio illustranda sit describi facile poterit. Recte eam expressit Petrus Cathena in libro cui titulus est „Universa loca in Logicam Aristotelis in mathematicas disciplinas hoc novum opus declarat. Venet. 1556" p. 61. Argumentatio ipsa autem sic procedit:

$\beta\zeta \cdot \zeta\alpha = \varepsilon\zeta \cdot \zeta\delta$

$\beta\eta \cdot \eta\gamma = \delta\eta \cdot \eta\varepsilon = \varepsilon\zeta \cdot \zeta\delta$

$\beta\zeta \cdot \zeta\alpha = \beta\eta \cdot \eta\gamma$

$\zeta\beta : \beta\eta = \eta\gamma : \zeta\alpha$ (I)

$\zeta\beta : \beta\eta = \zeta\alpha : \alpha\delta = \delta\gamma : \eta\gamma$ (est enim $\triangle\zeta\beta\eta \backsim \triangle\zeta\alpha\delta \backsim \triangle\delta\gamma\eta$)

$\alpha\beta : \eta\gamma = \zeta\alpha : \alpha\delta = \zeta\beta : \beta\eta$ (est enim $\alpha\beta = \delta\gamma$)

$\eta\gamma : \zeta\alpha = \zeta\beta : \beta\eta$ (v. I)

$\alpha\beta : \eta\gamma = \eta\gamma : \zeta\alpha = \zeta\alpha : \beta\gamma$ (est enim $\beta\gamma = \alpha\delta$). — Apparet autem ex iis quae modo diximus praeter ea quae iam correximus Schol. 210a10 legendum esse *ἄνισαι*, ib. vs. 11 verba *ἴση ἡ δε′ τῇ αβ′* aut delenda esse aut, si pro *δε′* scribatur *δγ′*, alio loco collocanda. Denique vs. 20 pro *γη′ πρὸς τὴν αζ* scribendum est *δγ′ πρὸς τὴν ηγ′ καὶ ἡ ζα′ πρὸς τὴν αδ′*. At etiam si haec omnia corrigantur, tamen argumentationem sine ordine

expositam esse facile intelligitur. — 210 b 46 aut delendum videtur τοῖς aut post τοῖς κατὰ συμβεβηκὸς addendum ταὐτόν. — 211 a 21 οὐ] τοῦ coll. vs. sq. et 210 b 47. — 218 b 35 leg. διὰ τοῦ πρώτου καὶ διὰ τοῦ δευτέρου τὸ τρίτον. — 224 b 12—15 γ′] δ′. — 227 a 46 leg. λογικῶν ἐπιχειρημάτων. — 230 b 1 et 7 leg. videtur „πρῶτον". — 231 a 29 coni. ἀποδεικταί. — Ib. vs. 40 scrib. puto ὅτι τόδε τόδε ἐστὶ καὶ ὅτι τόδε τῷδε. — 231 b 34 post ἄρα comma ponendum. — 233 b 41 ἐφ' ὅσον. — 236 a 47 sq. συστοίχων. — 239 a 1 ἐνδεχόμενον μέντοι μὴ εἶναι. — 240 a 21 ἤγουν, quod etiam habet Riccard. chart. fol. 10 quem descripsimus I. p. 24. — 241 a 5 περὶ τοῦτο. — Ib. b 1 leg. ζητεῖν. — Ib. 8 alt. ἢ] ὡς. — 242 b 22 leg. videtur ὁρισμούς. — 243 a 29 τὸν ὅρον] τὸν ὅλον coni. — 244 a 6 leg. ὁ ὁρισμὸς τοῦ συλλογισμοῦ. — Ib. vs. 10 leg. περιέχουσαν τὴν ἐλάττονα vel simile quid. — Ib. vs. 48 ἀναλογίαν opinor. — 245 a 36 οὕ] οὕτως coni. — 247 a 20 leg. γενόμενον. — Ib. b 11 λιγνυώδη, quod praebent Prodrom. et paraphr. Ricc. — Ib. vs. 33 leg. videtur ἀντὶ τοῦ „τὰ καθόλου δ' ἀναγκαῖα" γεγράφθαι τὰ κ. — Quae leguntur 248 b 35 depravata esse apparet, quamquam quomodo locus emendandus sit nescio, quum non assequar quae sententia ei subesse debeat. — 249 a 15 delenda videtur particula εἰ. — Ib. vs. 44 coni. δι' ἀλλήλων. — Ib. b 2 ἕπεται τὸ αἴτιον. — 251 b 2 scrib. ἐπαγωγῆς et vs. 3 ἐπαγωγῇ. — 256 a 32 τὰ] τὰ λοιπὰ opinor. — Ib. b 45 αὐτὸ. — 262 b 43 λεπτόφυλλόν. — 264 a 37 fort. leg. ὑπάρχοντος coll. vs. 45. — 271 b 14 del. μή. — 276 b 4 καθολικωτάτους coll. Aristot. 119 a 12. — Ib. vs. 24 ἔτι ἐκ τοῦ coll. Aristot. 118 b 37. — 278 b 41 ἀτόμων. — 279 a 17 fort. τῶν εἰρημένων. — 283 b 10 ἐστιν] ἐστιν ἐπιστημόν ἐστιν. — 285 a 15 ἔσται. — Ib. vs. 42 προσέθηκαν. — 288 b 8 fort. leg. εἰ δ' οὖν, τέσσ. ἂν εἶεν μάλιστα. — Ib. vs. 11 del. ὅτι. — 290 b 43 ἀνασκευάσαι αὐτόν] ἀνασκευαστικόν. — 291 a 26 del. τὸ ἄτοπον. — 293 a 45 μιᾷ et b 9 πλευρᾷ. — 294 a 10 ὅ τ' ἐρωτῶν. Nam quae praecedunt εἶπε γὰρ ἔργον εἶναι τοῦ καλῶς ἀποκρινομένου non cum his coniungenda sunt, sed explicant Aristotelis verba quae in ipso contextu praecesserunt: τὸ μηδὲν δι' αὐτὸν πάσχειν 160 a 12 coll. 159 a 21 et 32. — 294 a 16 leg. σαφῶς coll. Aristot. 160 a 33. — Ib. b 34 προσθέσεως. — 301 a 48 τοῖς δυσὶ] τῷ δευτέρῳ coni. Quae quidem mutatio quam levis sit inde apparet, quod et τὰ δύο et τὸ δεύτερον in codd. saepissime littera β′ significantur. — Ib. b 33 αὐτοὺς] αὐτοὶ opinor. — 303 b 1 περὶ] παρὰ coni. coll. vs. 5 sq. — 304 a 9 συμβέβηκεν. — Ib. 19, 34, 48, b 1 et 305 b 11 περὶ] παρά. — 308 b 46 μὴ fort. del. coll. Aristot. 174 a 37. — 316 a 2 ἡ Τάναγρα coll. Incert. auct. paraphr. soph. elench. ed. Spengel. Monach. 1842. p. 117, 4. — 319 b 12 σημαίνειν coll. Aristot. 182 a 25. — Ib. 27 τούτῳ, v. Aristot. 177 a 37.

Scrib. Marburgi d. II. m. Ianuarii a. MDCCCXLVI.

CORRIGENDA.

Praeter ea quae in Praefatione Partis I. p. XXIV. not., I. p. 297. not. et 330. not., in Praefatione Partis II. init. et in Comm. ad 170 b 23 corrigenda notavimus, emendanda sunt haec:

I. p. 281. vs. 32. pro 4 scribe 24.

p. 291. vs. 33. pro *χλισχρότητα* scr. *γλισχρότητα.*

p. 317. vs. 25. pro 89 a 9 scr. 89 b 9.

p. 371. vs. 22. pro *τι ἐξ ἀνάγκης* scr. *ἐξ ἀνάγκης τι.*

p. 464. vs. 1. pro 69 b 38 scr. 68 b 38.

p. 499. vs. 26. pro *syllogismis* scr. *syllogismis secundae figurae.*

p. 509. vs. 5. pro 67 scr. b 7.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΥΣΤΕΡΩΝ Α.

Πᾶσα διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋ- ed. Bkk. p. 71
παρχούσης γίνεται γνώσεως. φανερὸν δὲ τοῦτο θεωροῦσιν ἐπὶ πασῶν· αἵ τε γὰρ μαθηματικαὶ τῶν ἐπιστημῶν διὰ τούτου τοῦ τρόπου παραγίνονται καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη τεχνῶν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς λόγους οἵ τε διὰ συλλογισμῶν καὶ οἱ δι' ἐπαγωγῆς· ἀμφότεροι γὰρ διὰ προγινωσκομένων ποιοῦνται τὴν διδασκαλίαν, οἱ μὲν λαμβάνοντες ὡς παρὰ ξυνιέντων, οἱ δὲ δεικνύντες τὸ καθόλου διὰ τοῦ δῆλον εἶναι τὸ καθ' ἕκαστον. ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ ῥητορικοὶ συμπείθουσιν· ἢ γὰρ διὰ παραδειγμάτων, ὅ ἐστιν ἐπαγωγή, ἢ δι' ἐνθυμημάτων, ὅπερ ἐστὶ συλλογισμός. διχῶς δ' ἀναγκαῖον προγινώσκειν· τὰ μὲν γάρ, ὅτι ἔστι, προϋπολαμβάνειν ἀναγκαῖον, τὰ δέ, τί τὸ λεγόμενόν ἐστι, ξυνιέναι δεῖ, τὰ δ' ἄμφω, οἷον ὅτι μὲν ἅπαν ἢ φῆσαι ἢ ἀποφῆσαι ἀληθές, ὅτι ἔστι, τὸ δὲ τρίγωνον, ὅτι τοδὶ σημαίνει, τὴν δὲ μονάδα ἄμφω, καὶ τί σημαίνει καὶ ὅτι ἔστιν· οὐ γὰρ ὁμοίως τούτων ἕκαστον δῆλον ἡμῖν. ἔστι δὲ γνωρίζειν τὰ μὲν πρότερον γνωρίζοντα, τῶν δὲ

Codices *ABC* **aut (***C* **ubi recentior)** *D*, *Mn*, *d* **ubi scriptura antiquior (***cuf* **quibusdam locis,** *F* **ab initio et** *p* **lib. I).**

Tit. ὑστέρων ἢ δευτέρων α *C*, δευτέρων τὸ πρῶτον *d*, δευτέρων πρῶτον ἤτοι ἀρχὴ τῆς ἀποδεικτικῆς *Laur* 71, 12, δευτέρων πρότερον *cf*, ἀποδεικτική *Vat* 242, *Palat* 74.

71a6 γὰρ om *n*. — 8 διὰ τὸ *d*. — 9 ὡσαύτως *BFuf*, ὡσαύτως δὲ *C*, ὡς δ' αὔτως *d*, pr *A*. — 11 ὅπερ] ὃ *Cf*. — 13 συνιέναι *C*. — 14 ἅπαν μὲν *B*. — 17 πρότερα *Cp*.

καὶ ἅμα λαμβάνοντα τὴν γνῶσιν, οἷον ὅσα τυγχάνει ὄντα ὑπὸ τὸ καθόλου, ὧν ἔχει τὴν γνῶσιν. ὅτι μὲν γὰρ πᾶν τρίγωνον ἔχει δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας, προῄδει· ὅτι δὲ τόδε τὸ ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ τρίγωνόν ἐστιν, ἅμα ἐπαγόμενος ἐγνώρισεν. (ἐνίων γὰρ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ μάθησίς ἐστι, καὶ οὐ διὰ τοῦ μέσου τὸ ἔσχατον γνωρίζεται, ὅσα ἤδη τῶν καθ' ἕκαστα τυγχάνει ὄντα καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένου τινός.) πρὶν δ' ἐπαχθῆναι ἢ λαβεῖν συλλογισμὸν τρόπον μέν τινα ἴσως φατέον ἐπίστασθαι, τρόπον δ' ἄλλον οὔ. ὃ γὰρ μὴ ᾔδει εἰ ἔστιν ἁπλῶς, τοῦτο πῶς ᾔδει ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει ἁπλῶς; ἀλλὰ δῆλον ὡς ὡδὶ μὲν ἐπίσταται, ὅτι καθόλου ἐπίσταται, ἁπλῶς δ' οὐκ ἐπίσταται. εἰ δὲ μή, τὸ ἐν τῷ Μένωνι ἀπόρημα συμβήσεται· ἢ γὰρ οὐδὲν μαθήσεται ἢ ἃ οἶδεν. οὐ γὰρ δή, ὥς γέ τινες ἐγχειροῦσι λύειν, λεκτέον. „ἆρ' οἶδας ἅπασαν δυάδα ὅτι ἀρτία ἢ οὔ;" φήσαντος δὲ προήνεγκάν τινα δυάδα ἣν οὐκ ᾤετ' εἶναι, ὥστ' οὐδ' ἀρτίαν. λύουσι γὰρ οὐ φάσκοντες εἰδέναι πᾶσαν δυάδα ἀρτίαν οὖσαν, ἀλλ' ἣν ἴσασιν ὅτι δυάς. καίτοι b ἴσασι μὲν οὗπερ τὴν ἀπόδειξιν ἔχουσι καὶ οὗ ἔλαβον, ἔλαβον δ' οὐχὶ παντὸς οὗ ἂν εἰδῶσιν ὅτι τρίγωνον ἢ ὅτι ἀριθμός, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ παντὸς ἀριθμοῦ καὶ τριγώνου· οὐδεμία γὰρ πρότασις λαμβάνεται τοιαύτη, ὅτι ὃν σὺ οἶδας ἀριθμὸν ἢ ὃ σὺ οἶδας εὐθύγραμμον, ἀλλὰ κατὰ παντός. ἀλλ' οὐδέν (οἶμαι) κωλύει, ὃ μανθάνει, ἔστιν ὡς ἐπίστασθαι, ἔστι δ' ὡς ἀγνοεῖν· ἄτοπον γὰρ οὐκ εἰ οἶδέ πως ὃ μανθάνει, ἀλλ' εἰ ὡδί, οἷον ᾗ μανθάνει καὶ ὥς.

2 *Ἐπίστασθαι δὲ οἰόμεθ' ἕκαστον ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ τὸν σοφιστικὸν τρόπον τὸν κατὰ συμβεβηκός, ὅταν τήν τ' αἰτίαν οἰώμεθα γινώσκειν δι' ἣν τὸ πρᾶγμά ἐστιν, ὅτι ἐκείνου αἰτία ἐστί, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι τοῦτ' ἄλλως ἔχειν. δῆλον τοίνυν ὅτι τοιοῦτόν τι τὸ ἐπίστασθαί ἐστι· καὶ γὰρ οἱ μὴ ἐπιστάμενοι καὶ οἱ ἐπιστάμενοι οἱ μὲν οἴονται αὐτοὶ οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐπιστάμενοι καὶ ἔχουσιν, ὥστε οὗ ἁπλῶς ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτ' ἀδύνα-*

---

18 *γνῶσιν ἅτερον μὲν ἐν θατέρῳ ἄμφω μέντοι τῷ δὲ θατέρῳ οὕτως οἷον* **F.** — 19 *ἅπαν* **d.** — 23 *εἴδη* **M.** — 27 *εἰδείη* **F.** — *εἴσεται ὅτι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει* **u.** — 28 *ὅτι τὸ καθόλου* **C.** — *ἐπίσταται* del vult **M**, om *f.*

71b6 *μανθάνειν* **n.** — *ἔστι μὲν ὡς* **np.** — 7 *εἰ οὐκ ᾔδει* **M.** — 10 *τ'* om **d.** — 13 *τι* om **C.** — 14 *αὐτὸ* **C.** — 15 *ἁπλῶς ἔχουσιν ἐπιστήμην* **M.** — *τοῦτ'*] *ταύτας καὶ* **F.**

τον ἄλλως ἔχειν. εἰ μὲν οὖν καὶ ἕτερός ἐστι τοῦ ἐπίστασθαι τρόπος, ὕστερον ἐροῦμεν, φαμὲν δὲ καὶ δι' ἀποδείξεως εἰδέναι. ἀπόδειξιν δὲ λέγω συλλογισμὸν ἐπιστημονικόν. ἐπιστημονικὸν δὲ λέγω καθ' ὃν τῷ ἔχειν αὐτὸν ἐπιστάμεθα. εἰ τοίνυν ἐστὶ τὸ ἐπίστασθαι οἷον ἔθεμεν, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐπιστήμην ἐξ ἀληθῶν τ' εἶναι καὶ πρώτων καὶ ἀμέσων καὶ γνωριμωτέρων καὶ προτέρων καὶ αἰτίων τοῦ συμπεράσματος· οὕτω γὰρ ἔσονται καὶ αἱ ἀρχαὶ οἰκεῖαι τοῦ δεικνυμένου. συλλογισμὸς μὲν γὰρ ἔσται καὶ ἄνευ τούτων, ἀπόδειξις δ' οὐκ ἔσται· οὐ γὰρ ποιήσει ἐπιστήμην. ἀληθῆ μὲν οὖν δεῖ εἶναι, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ μὴ ὂν ἐπίστασθαι, οἷον ὅτι ἡ διάμετρος σύμμετρος. ἐκ πρώτων δ' ἀναποδείκτων, ὅτι οὐκ ἐπιστήσεται μὴ ἔχων ἀπόδειξιν αὐτῶν· τὸ γὰρ ἐπίστασθαι ὧν ἀπόδειξίς ἐστι μὴ κατὰ συμβεβηκός, τὸ ἔχειν ἀπόδειξίν ἐστιν. αἴτιά τε καὶ γνωριμώτερα δεῖ εἶναι καὶ πρότερα, αἴτια μὲν ὅτι τότε ἐπιστάμεθα ὅταν τὴν αἰτίαν εἰδῶμεν, καὶ πρότερα, εἴπερ αἴτια, καὶ προγινωσκόμενα οὐ μόνον τὸν ἕτερον τρόπον τῷ ξυνιέναι, ἀλλὰ καὶ τῷ εἰδέναι ὅτι ἔστιν. πρότερα δ' ἐστὶ καὶ γνωριμώτερα διχῶς· οὐ γὰρ ταὐτὸν πρότερον τῇ φύσει καὶ πρὸς ἡμᾶς πρότερον, οὐδὲ γνωριμώτερον καὶ ἡμῖν γνωριμώτερον. λέγω δὲ πρὸς p. 72 ἡμᾶς μὲν πρότερα καὶ γνωριμώτερα τὰ ἐγγύτερον τῆς αἰσθήσεως, ἁπλῶς δὲ πρότερα καὶ γνωριμώτερα τὰ ποῤῥώτερον. ἔστι δὲ ποῤῥωτάτω μὲν τὰ καθόλου μάλιστα, ἐγγυτάτω δὲ τὰ καθ' ἕκαστα· καὶ ἀντίκειται ταῦτ' ἀλλήλοις. ἐκ πρώτων δ' ἐστὶ τὸ ἐξ ἀρχῶν οἰκείων· ταὐτὸ γὰρ λέγω πρῶτον καὶ ἀρχήν. ἀρχὴ δ' ἐστὶν ἀποδείξεως πρότασις ἄμεσος, ἄμεσος δὲ ἧς μή ἐστιν ἄλλη προτέρα. πρότασις δ' ἐστὶν ἀποφάνσεως τὸ ἕτερον μόριον, ἓν καθ' ἑνός, διαλεκτικὴ μὲν ἡ ὁμοίως λαμβάνουσα ὁποτερονοῦν, ἀποδεικτικὴ δὲ ἡ ὡρισμένως θάτερον, ὅτι ἀληθές. ἀπόφανσις δὲ ἀντιφάσεως ὁποτερονοῦν μόριον. ἀντίφασις δὲ ἀντίθεσις ἧς οὐκ ἔστι μεταξὺ καθ' αὑτήν. μόριον δ' ἀντιφάσεως τὸ μὲν τὶ κατά τινος κατάφασις, τὸ δὲ τὶ ἀπό τινος ἀπόφασις. ἀμέσου δ' ἀρ-

---

20 ἐθέμεθα *Cf.* — 21 alt καὶ om *C.* — 24 γὰρ ἔστι *Cd.* — 25 δεῖ εἶναι corr *A.* — 30 δεῖ εἶναι καὶ πρότερα corr *B* loc paucioribus.

72a2 ἐγγύτερα *M.* — 4 ποῤῥωτάτῳ . . . ἐγγυτάτῳ *A.* — 6 ταὐτὸν δέ ἐστι πρῶτον *C.* — 12 ἀντιθέσεως *d.* — ἔστι τι μεταξὺ καθ' ἑαυτήν. μόρια *C.*

χῆς συλλογιστικῆς θέσιν μὲν λέγω ἣν μὴ ἔστι δεῖξαι, μηδ' ἀνάγκη ἔχειν τὸν μαθησόμενόν τι· ἣν δ' ἀνάγκη ἔχειν τὸν ὁτιοῦν μαθησόμενον, ἀξίωμα· ἔστι γὰρ ἔνια τοιαῦτα· τοῦτο γὰρ μάλιστ' ἐπὶ τοῖς τοιούτοις εἰώθαμεν ὄνομα λέγειν. θέσεως δ' ἡ μὲν ὁποτερονοῦν τῶν μορίων τῆς ἀποφάνσεως λαμβάνουσα, οἷον λέγω τὸ εἶναί τι ἢ τὸ μὴ εἶναί τι, ὑπόθεσις, ἡ δ' ἄνευ τούτου ὁρισμός. ὁ γὰρ ὁρισμὸς θέσις μέν ἐστι· τίθεται γὰρ ὁ ἀριθμητικὸς μονάδα τὸ ἀδιαίρετον εἶναι κατὰ τὸ ποσόν· ὑπόθεσις δ' οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ τί ἐστι μονὰς καὶ τὸ εἶναι μονάδα οὐ ταὐτόν.

Ἐπεὶ δὲ δεῖ πιστεύειν τε καὶ εἰδέναι τὸ πρᾶγμα τῷ τοιοῦτον ἔχειν συλλογισμὸν ὃν καλοῦμεν ἀπόδειξιν, ἔστι δ' οὗτος τῷ τάδ' εἶναι ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ἀνάγκη μὴ μόνον προγινώσκειν τὰ πρῶτα, ἢ πάντα ἢ ἔνια, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον· ἀεὶ γὰρ δι' ὃ ὑπάρχει ἕκαστον, ἐκεῖνο μᾶλλον ὑπάρχει, οἷον δι' ὃ φιλοῦμεν, ἐκεῖνο φίλον μᾶλλον. ὥστ' εἴπερ ἴσμεν διὰ τὰ πρῶτα καὶ πιστεύομεν, κἀκεῖνα ἴσμεν τε καὶ πιστεύομεν μᾶλλον, ὅτι δι' ἐκεῖνα καὶ τὰ ὕστερον. οὐχ οἷόν τε δὲ πιστεύειν μᾶλλον ὧν οἶδεν, ἃ μὴ τυγχάνει μήτε εἰδὼς μήτε βέλτιον διακείμενος ἢ εἰ ἐτύγχανεν εἰδώς. συμβήσεται δὲ τοῦτο, εἰ μή τις προγνώσεται τῶν δι' ἀπόδειξιν πιστευόντων· μᾶλλον γὰρ ἀνάγκη πιστεύειν ταῖς ἀρχαῖς ἢ πάσαις ἢ τισὶ τοῦ συμπεράσματος. τὸν δὲ μέλλοντα ἕξειν τὴν ἐπιστήμην τὴν δι' ἀποδείξεως οὐ μόνον δεῖ τὰς ἀρχὰς μᾶλλον γνωρίζειν καὶ μᾶλλον αὐταῖς πιστεύειν ἢ τῷ δεικνυμένῳ, b ἀλλὰ μηδ' ἄλλο αὐτῷ πιστότερον εἶναι μηδὲ γνωριμώτερον τῶν ἀντικειμένων ταῖς ἀρχαῖς, ἐξ ὧν ἔσται συλλογισμὸς ὁ τῆς ἐναντίας ἀπάτης, εἴπερ δεῖ τὸν ἐπιστάμενον ἁπλῶς ἀμετάπειστον εἶναι.

3 Ἐνίοις μὲν οὖν διὰ τὸ δεῖν τὰ πρῶτα ἐπίστασθαι οὐ δοκεῖ

---

16 *τὸν ὁτιοῦν μαθησόμενον* **C**. — *τι* om *n*. — 17 *ταῦτα* **C**. — post *τοιαῦτα* add **M** marg *ἃ οἴκοθεν μανθάνων προβάλλεται καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην*. — 18 *ὄνομα* om **C**. — 19 *ἀποφάσεως* **M**, *ἀντιφάσεως* *n*. — 20 alt *τὸ* om **C**. — 21 *μὲν* om **C**. — 25 *δεῖ*] *δεῖ τὸ* *p*. — 27 *ταδὶ* *n*. — 29 *αἰεὶ* *n*. — 30 *εἴπερ*] *εἰπεῖν* **A**. — 31 *ἐκεῖνα* **C**. — 32 *μᾶλλον*] *καὶ μᾶλλον* *n*. — *ὕστερα* **C***n*. — 33 *πιστεύομεν* pr **A**. — *τυγχάνῃ* d, pr **A**. — 35 *δι'* om **B**.

72b1 *αὐτῶν* **M**. — 4 *ἀμετάπιστον* **M***n*, ut solent. — 5 *ἐπίστασθαι τὰ πρῶτα* **C**.

ἐπιστήμη εἶναι, τοῖς δ᾽ εἶναι μέν, πάντων μέντοι ἀποδείξεις εἶναι· ὧν οὐδέτερον οὔτ᾽ ἀληθὲς οὔτ᾽ ἀναγκαῖον. οἱ μὲν γὰρ ὑποθέμενοι μὴ εἶναι ὅλως ἐπίστασθαι, οὗτοι εἰς ἄπειρον ἀξιοῦσιν ἀνάγεσθαι ὡς οὐκ ἂν ἐπισταμένους τὰ ὕστερα διὰ τὰ πρότερα, ὧν μή ἐστι πρῶτα, ὀρθῶς λέγοντες· ἀδύνατον γὰρ τὰ ἄπειρα διελθεῖν. εἴ τε ἵσταται καὶ εἰσὶν ἀρχαί, ταύτας ἀγνώστους εἶναι ἀποδείξεώς γε μὴ οὔσης αὐτῶν, ὅπερ φασὶν εἶναι τὸ ἐπίστασθαι μόνον· εἰ δὲ μὴ ἔστι τὰ πρῶτα εἰδέναι, οὐδὲ τὰ ἐκ τούτων εἶναι ἐπίστασθαι ἁπλῶς οὐδὲ κυρίως, ἀλλ᾽ ἐξ ὑποθέσεως, εἰ ἐκεῖνά ἐστιν. οἱ δὲ περὶ μὲν τοῦ ἐπίστασθαι ὁμολογοῦσι· δι᾽ ἀποδείξεως γὰρ εἶναι μόνον· ἀλλὰ πάντων εἶναι ἀπόδειξιν οὐδὲν κωλύειν· ἐνδέχεσθαι γὰρ κύκλῳ γίνεσθαι τὴν ἀπόδειξιν καὶ ἐξ ἀλλήλων. ἡμεῖς δέ φαμεν οὔτε πᾶσαν ἐπιστήμην ἀποδεικτικὴν εἶναι, ἀλλὰ τὴν τῶν ἀμέσων ἀναπόδεικτον. καὶ τοῦθ᾽ ὅτι ἀναγκαῖον, φανερόν· εἰ γὰρ ἀνάγκη μὲν ἐπίστασθαι τὰ πρότερα καὶ ἐξ ὧν ἡ ἀπόδειξις, ἵσταται δέ ποτε τὰ ἄμεσα, ταῦτ᾽ ἀναπόδεικτα ἀνάγκη εἶναι. ταῦτά τ᾽ οὖν οὕτω λέγομεν, καὶ οὐ μόνον ἐπιστήμην ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν ἐπιστήμης εἶναί τινά φαμεν, ᾗ τοὺς ὅρους γνωρίζομεν. κύκλῳ δ᾽ ὅτι ἀδύνατον ἀποδείκνυσθαι ἁπλῶς, δῆλον, εἴπερ ἐκ προτέρων δεῖ τὴν ἀπόδειξιν εἶναι καὶ γνωριμωτέρων· ἀδύνατον γάρ ἐστι τὰ αὐτὰ τῶν αὐτῶν ἅμα πρότερα καὶ ὕστερα εἶναι, εἰ μὴ τὸν ἕτερον τρόπον, οἷον τὰ μὲν πρὸς ἡμᾶς τὰ δ᾽ ἁπλῶς, ὅνπερ τρόπον ἡ ἐπαγωγὴ ποιεῖ γνώριμον. εἰ δ᾽ οὕτως, οὐκ ἂν εἴη τὸ ἁπλῶς εἰδέναι καλῶς ὡρισμένον, ἀλλὰ διττόν· ἢ οὐχ ἁπλῶς ἡ ἑτέρα ἀπόδειξις γινομένη ἡ ἐκ τῶν ἡμῖν γνωριμωτέρων. συμβαίνει δὲ τοῖς λέγουσι κύκλῳ τὴν ἀπόδειξιν εἶναι οὐ μόνον τὸ νῦν εἰρημένον, ἀλλ᾽

---

6 ἐπιστήμην *Fn*. — ἀπόδειξιν *M*, ἀπόδειξις *F*. — 8 ἄλλως pr *ABCFfd*, rc supra vs *M*. — 9 ἐπισταμένους corr *u*, ἐπισταμένοις pr *M*, corr *p*. — 10 ἔσται *C* — 11 εἰ δὲ *Cp*. — ἵστανται *CFf*, ϊστατατ αι *A*. — 14 ἐπίστασθαι εἶναι *Bu*. — 15 εἰ pr om *d*. — 17 ἐνδέχεται *Cd*. — 18 οὐδὲ pr *B*. — 20 ἀναποδείκτων *d*. — 22 μέσα pr *n*. — ἄμεσά ποτε ταῦτ᾽ *C*. — 23 τ᾽ om *AuFpf*. — ἀλλὰ τὸν ἡμέτερον νοῦν καὶ *M*. — 24 τί *dn*, pr *M*. — ᾗπερ ἀρχή τίς ἐστιν ὁ ἡμέτερος νοῦς ἢ τοῦ τὰς κοινὰς ἐννοίας καὶ τὰ ἀξιώματα ὅρους καλιόρους γνωρίζομεν *M*. — 25 δ᾽ ὅτι] το τι (sic) *AB*, τε ὅτι *Cfn*, corr δ, τὸ ὅτι pr *d*, θ᾽ ὅτι *cpM*, corr *B* pr manu. — 28 εἰ γάρ, εἰ μὴ rc supra vs *M*. — 29 ποιήσει *n*. — 31 ἀπόδ. ἡ γενομένη *F*. — 32 ἡ ἐκ *BCn*. — 33 τὸν *BF*.

οὐδὲν ἄλλο λέγειν ἢ ὅτι τοῦτ' ἔστιν εἰ τοῦτ' ἔστιν· οὕτω δὲ πάντα ῥᾴδιον δεῖξαι. δῆλον δ' ὅτι τοῦτο συμβαίνει τριῶν ὅρων τεθέντων· τὸ μὲν γὰρ διὰ πολλῶν ἢ δι' ὀλίγων ἀνακάμπτειν φάναι οὐδὲν διαφέρει, δι' ὀλίγων δ' ἢ δυοῖν. ὅταν γὰρ τοῦ Α ὄντος ἐξ ἀνάγκης ᾖ τὸ Β, τούτου δὲ τὸ Γ, τοῦ Α ὄντος ἔσται τὸ Γ. εἰ δὴ τοῦ Α ὄντος ἀνάγκη τὸ Β εἶναι, τούτου δ'
p. 73 ὄντος τὸ Α (τοῦτο γὰρ ἦν τὸ κύκλῳ), κείσθω τὸ Α, ἐφ' οὗ τὸ Γ. τὸ οὖν τοῦ Β ὄντος τὸ Α εἶναι λέγειν ἐστὶ τὸ Γ εἶναι λέγειν, τοῦτο δ' ὅτι τοῦ Α ὄντος τὸ Γ ἐστί· τὸ δὲ Γ τῷ Α τὸ αὐτό. ὥστε συμβαίνει λέγειν τοὺς κύκλῳ φάσκοντας εἶναι τὴν ἀπόδειξιν οὐδὲν ἕτερον πλὴν ὅτι τοῦ Α ὄντος τὸ Α ἐστίν. οὕτω δὲ πάντα δεῖξαι ῥᾴδιον. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο δυνατόν, πλὴν ἐπὶ τούτων ὅσα ἀλλήλοις ἕπεται, ὥσπερ τὰ ἴδια. ἑνὸς μὲν οὖν κειμένου δέδεικται ὅτι οὐδέποτ' ἀνάγκη τι εἶναι ἕτερον (λέγω δ' ἑνός, ὅτι οὔτε ὅρου ἑνὸς οὔτε θέσεως μιᾶς τεθείσης), ἐκ δύο δὲ θέσεων πρώτων καὶ ἐλαχίστων ἐνδέχεται, εἴπερ καὶ συλλογίσασθαι. ἐὰν μὲν οὖν τό τε Α τῷ Β καὶ τῷ Γ ἕπηται, καὶ ταῦτ' ἀλλήλοις καὶ τῷ Α, οὕτω μὲν ἐνδέχεται ἐξ ἀλλήλων δεικνύναι πάντα τὰ αἰτηθέντα ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι, ὡς δέδεικται ἐν τοῖς περὶ συλλογισμοῦ. δέδεικται δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις σχήμασιν ἢ οὐ γίνεται συλλογισμὸς ἢ οὐ περὶ τῶν ληφθέντων. τὰ δὲ μὴ ἀντικατηγορούμενα οὐδαμῶς ἔστι δεῖξαι κύκλῳ. ὥστ' ἐπειδὴ ὀλίγα τοιαῦτα ἐν ταῖς ἀποδείξεσι, φανερὸν ὅτι κενόν τε καὶ ἀδύνατον τὸ λέγειν ἐξ ἀλλήλων εἶναι τὴν ἀπόδειξιν καὶ διὰ τοῦτο πάντων ἐνδέχεσθαι εἶναι ἀπόδειξιν.

4 Ἐπεὶ δ' ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν οὗ ἐστὶν ἐπιστήμη ἁπλῶς, ἀναγκαῖον ἂν εἴη τὸ ἐπιστητὸν τὸ κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐπιστήμην. ἀποδεικτικὴ δ' ἐστὶν ἣν ἔχομεν τῷ ἔχειν ἀπόδειξιν· ἐξ ἀναγκαίων ἄρα συλλογισμός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις. ληπτέον ἄρα ἐκ τίνων καὶ ποίων αἱ ἀποδείξεις εἰσίν. πρῶτον δὲ διορί-

---

34 εἰ] ἢ pr *d*. — πάντ[τα]ως *M*. — ῥᾴδιον πάντα *C*. — 37 δι' om *C*. — 38 τὸ β pr om *d*.

73a1 τὸ α] ἀνάγκη τὸ α εἶναι *n*. — 2 τοῦ om *A*. — τοῦ α pr *dM*. — τὸ τὸ γ *Adupf*, corr *CBc*. — εἶναι post λέγειν *F*, om *A* et pr *Bdun*. — 3 ἐστὶ om *nf*. — 4 λέγειν post ἕτερον *C*. — τοὺς] τὸ *n*. — 8 εἶναι τὸ *n*. — 12 καὶ τῷ α om pr *C*. — 15 ὅτι καὶ Β, καὶ ὡς *F*. — 17 ἐπεὶ *d*. — τοιαῦτα ὀλίγα *C*. — 18 τε] τι *d*. — 19 τὸ om *d*. — καὶ] ἐνδέχεσθαι καὶ *p*. — 20 ἐνδέχεται *ABCdufpM*. — ἀπόδειξιν εἶναι *F*.

σωμεν τί λέγομεν τὸ κατὰ παντὸς καὶ τί τὸ καθ' αὑτὸ καὶ τί τὸ καθόλου.

Κατὰ παντὸς μὲν οὖν τοῦτο λέγω ὃ ἂν ᾖ μὴ ἐπὶ τινὸς μὲν τινὸς δὲ μή, μηδὲ ποτὲ μὲν ποτὲ δὲ μή, οἷον εἰ κατὰ παντὸς ἀνθρώπου ζῷον, εἰ ἀληθὲς τόνδ' εἰπεῖν ἄνθρωπον, ἀληθὲς καὶ ζῷον, καὶ εἰ νῦν θάτερον, καὶ θάτερον, καὶ εἰ ἐν πάσῃ γραμμῇ στιγμή, ὡσαύτως. σημεῖον δέ· καὶ γὰρ τὰς ἐνστάσεις οὕτω φέρομεν ὡς κατὰ παντὸς ἐρωτώμενοι, ἢ εἰ ἐπί τινι μή, ἢ εἴ ποτε μή. καθ' αὑτὰ δ' ὅσα ὑπάρχει τε ἐν τῷ τί ἐστιν, οἷον τριγώνῳ γραμμὴ καὶ γραμμῇ στιγμή (ἡ γὰρ οὐσία αὐτῶν ἐκ τούτων ἐστί, καὶ ἐν τῷ λόγῳ τῷ λέγοντι τί ἐστιν ἐνυπάρχει) καὶ ὅσοις τῶν ἐνυπαρχόντων αὐτοῖς αὐτὰ ἐν τῷ λόγῳ ἐνυπάρχουσι τῷ τί ἐστι δηλοῦντι, οἷον τὸ εὐθὺ ὑπάρχει γραμμῇ καὶ τὸ περιφερές, καὶ τὸ περιττὸν καὶ ἄρτιον ἀριθμῷ, καὶ τὸ πρῶτον καὶ σύνθετον καὶ ἰσόπλευρον καὶ ἑτερόμηκες· καὶ πᾶσι τούτοις ἐνυπάρχουσιν ἐν τῷ λόγῳ τῷ τί ἐστι λέγοντι ἔνθα μὲν γραμμὴ ἔνθα δ' ἀριθμός. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὰ τοιαῦθ' ἑκάστοις καθ' αὑτὰ λέγω, ὅσα δὲ μηδετέρως ὑπάρχει, συμβεβηκότα, οἷον τὸ μουσικὸν ἢ λευκὸν τῷ ζῴῳ. ἔτι ὃ μὴ καθ' ὑποκειμένου λέγεται ἄλλου τινός, οἷον τὸ βαδίζον ἕτερόν τι ὂν βαδίζον ἐστὶ καὶ λευκόν, ἡ δ' οὐσία, καὶ ὅσα τόδε τι σημαίνει, οὐχ ἕτερόν τι ὄντα ἐστὶν ὅπερ ἐστίν. τὰ μὲν δὴ μὴ καθ' ὑποκειμένου καθ' αὑτὰ λέγω, τὰ δὲ καθ' ὑποκειμένου συμβεβηκότα. ἔτι δ' ἄλλον τρόπον τὸ μὲν δι' αὑτὸ ὑπάρχον ἑκάστῳ καθ' αὑτό, τὸ δὲ μὴ δι' αὑτὸ συμβεβηκός, οἷον εἰ βαδίζοντος ἤστραψε, συμβεβηκός· οὐ γὰρ διὰ τὸ βαδίζειν ἤστραψεν, ἀλλὰ συνέβη, φαμέν, τοῦτο. εἰ δὲ δι' αὑτό, καθ' αὑτό, οἷον εἴ τι σφαττόμενον ἀπέθανε, καὶ κατὰ τὴν σφαγήν, ὅτι διὰ τὸ σφάττεσθαι, ἀλλ' οὐ συνέβη σφαττόμενον ἀποθανεῖν. τὰ ἄρα λεγόμενα ἐπὶ τῶν ἁπλῶς ἐπιστητῶν καθ' αὑτὰ οὕτως ὡς ἐνυπάρχειν τοῖς κατηγορουμένοις

---

26 λέγωμεν *M.* — 28 ὃ] τοῦτο ὃ *f.* — 29 pr μὲν om *d.* — 31 θάτερον πρὸς θάτερον pr *d.* — 33 προφέρομεν *F.* — ἐρωτωμένου *AMcd*, pr *Bn.* — εἰ om *p* et pr *d.* — 35 οἷον ἐν τρ. *n.* — 37 ἐνυπάρχειν pr *n.* — 38 ἐν om *f.* — ὑπάρχουσι *C.* — 39 ἄρτιον καὶ περιττὸν *f.*

73b1 ἐν om *f.* — 4 ὑπάρχῃ *d*, pr *A.* — 6 τὸ βαδίζειν *Bp.* — 7 καὶ τὸ λευκόν *n.* — 8 μὴ rc supra vs *n.* — 13 αὑτό *B*, pr *A* qui sic in sqq saepius. — 14 καὶ om *n.*

ἢ ἐνυπάρχεσθαι δι' αὐτά τέ ἐστι καὶ ἐξ ἀνάγκης. οὐ γὰρ ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν ἢ ἁπλῶς ἢ τὰ ἀντικείμενα, οἷον γραμμῇ τὸ εὐθὺ ἢ τὸ καμπύλον καὶ ἀριθμῷ τὸ περιττὸν ἢ τὸ ἄρτιον. ἔστι γὰρ τὸ ἐναντίον ἢ στέρησις ἢ ἀντίφασις ἐν τῷ αὐτῷ γένει, οἷον ἄρτιον τὸ μὴ περιττὸν ἐν ἀριθμοῖς ᾗ ἕπεται. ὥστ' εἰ ἀνάγκη φάναι ἢ ἀποφάναι, ἀνάγκη καὶ τὰ καθ' αὐτὰ ὑπάρχειν.

Τὸ μὲν οὖν κατὰ παντὸς καὶ καθ' αὑτὸ διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον· καθόλου δὲ λέγω ὃ ἂν κατὰ παντός τε ὑπάρχῃ καὶ καθ' αὑτὸ καὶ ᾗ αὐτό. φανερὸν ἄρα ὅτι ὅσα καθόλου, ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει τοῖς πράγμασιν. τὸ καθ' αὑτὸ δὲ καὶ ᾗ αὐτὸ ταὐτόν, οἷον καθ' αὑτὴν τῇ γραμμῇ ὑπάρχει στιγμὴ καὶ τὸ εὐθύ· καὶ γὰρ ᾗ γραμμή. καὶ τῷ τριγώνῳ ᾗ τρίγωνον δύο ὀρθαί· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸ τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαῖς ἴσον. τὸ καθόλου δὲ ὑπάρχει τότε, ὅταν ἐπὶ τοῦ τυχόντος καὶ πρώτου δεικνύηται. οἷον τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν οὔτε τῷ σχήματί ἐστι καθόλου· καίτοι ἔστι δεῖξαι κατὰ σχήματος ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει, ἀλλ' οὐ τοῦ τυχόντος σχήματος, οὐδὲ χρῆται τῷ τυχόντι σχήματι δεικνύς· τὸ γὰρ τετράγωνον σχῆμα μέν, οὐκ ἔχει δὲ δύο ὀρθαῖς ἴσας. τὸ δ' ἰσοσκελὲς ἔχει μὲν τὸ τυχὸν δύο ὀρθαῖς ἴσας, ἀλλ' οὐ πρῶτον, ἀλλὰ τὸ τρίγωνον πρότερον. ὃ τοίνυν τὸ τυχὸν πρῶτον δείκνυται δύο ὀρθὰς ἔχον ἢ ὁτιοῦν ἄλλο, τούτῳ πρώτῳ
p. 74 ὑπάρχει καθόλου, καὶ ἡ ἀπόδειξις καθ' αὑτὸ τούτου καθόλου ἐστί, τῶν δ' ἄλλων τρόπον τινὰ οὐ καθ' αὑτό· οὐδὲ τοῦ ἰσοσκελοῦς οὐκ ἔστι καθόλου ἀλλ' ἐπὶ πλέον.

5 Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν ὅτι πολλάκις συμβαίνει διαμαρτάνειν καὶ μὴ ὑπάρχειν τὸ δεικνύμενον πρῶτον καθόλου, ᾗ δοκεῖ δείκνυσθαι καθόλου πρῶτον. ἀπατώμεθα δὲ ταύτην τὴν ἀπάτην, ὅταν ἢ μηδὲν ᾖ λαβεῖν ἀνώτερον παρὰ τὸ καθ' ἕκαστον ἢ τὰ καθ' ἕκαστα, ἢ ᾖ μέν, ἀλλ' ἀνώνυμον ᾖ ἐπὶ διαφόροις εἴδει πράγμασιν, ἢ τυγχάνῃ ὂν ὡς ἐν μέρει ὅλον ἐφ' ᾧ δείκνυται· τοῖς γὰρ ἐν μέρει ὑπάρξει μὲν ἡ ἀπόδει-

---

19 *οἷον τῇ γρ. M.* — 26 *ὅταν n.* — *αὐτὰ δὴ f.* — 29 *αὑτῇ B*, pr *C.* — *τὴν γραμμὴν* pr *Cd.* — 31 *ὀρθαί] ὀρθαῖς ἴσον n.* — 34 *οὔτε] ὅτε* pr *A*, *οὔτε γὰρ F.* — 36 *οὐδὲ γὰρ χρ. F.* — 37 *δὲ* om *f.* — *δυσὶν F. ὀρθὰς B.*

74a2 *τρόπων* pr *M.* — 7 *μηθὲν C.* — 8 *ἢ τὰ καθ' ἕκαστα* om *C.* — 9 *ἢ* rc supra vs *n.* — *τυγχάνει Cpc*, pr *ABMu.* — 10 *ὧν* pr *n.*

ξις, καὶ ἔσται κατὰ παντός, ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἔσται τούτου πρώτου καθόλου ἡ ἀπόδειξις. λέγω δὲ τούτου πρώτου, ᾗ τοῦτο, ἀπόδειξιν, ὅταν ᾖ πρώτου καθόλου. εἰ οὖν τις δείξειεν ὅτι αἱ ὀρθαὶ οὐ συμπίπτουσι, δόξειεν ἂν τούτου εἶναι ἡ ἀπόδειξις διὰ τὸ ἐπὶ πασῶν εἶναι τῶν ὀρθῶν. οὐκ ἔστι δέ, εἴπερ μὴ ὅτι ὡδὶ ἴσαι γίνεται τοῦτο, ἀλλ᾽ ᾗ ὁπωσοῦν ἴσαι. καὶ εἰ τρίγωνον μὴ ἦν ἄλλο ἢ ἰσοσκελές, ᾗ ἰσοσκελὲς ἂν ἐδόκει ὑπάρχειν. καὶ τὸ ἀνάλογον ὅτι ἐναλλάξ, ᾗ ἀριθμοὶ καὶ ᾗ γραμμαὶ καὶ ᾗ στερεὰ καὶ ᾗ χρόνοι, ὥσπερ ἐδείκνυτό ποτε χωρίς, ἐνδεχόμενόν γε κατὰ πάντων μιᾷ ἀποδείξει δειχθῆναι· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι ὠνομασμένον τι πάντα ταῦτα ἕν, ἀριθμοί μήκη χρόνος στερεά, καὶ εἴδει διαφέρειν ἀλλήλων, χωρὶς ἐλαμβάνετο. νῦν δὲ καθόλου δείκνυται· οὐ γὰρ ᾗ γραμμαὶ ἢ ᾗ ἀριθμοὶ ὑπῆρχεν, ἀλλ᾽ ᾗ τοδί, ὃ καθόλου ὑποτίθενται ὑπάρχειν. διὰ τοῦτο οὐδ᾽ ἄν τις δείξῃ καθ᾽ ἕκαστον τὸ τρίγωνον ἀποδείξει ἢ μιᾷ ἢ ἑτέρᾳ ὅτι δύο ὀρθὰς ἔχει ἕκαστον, τὸ ἰσόπλευρον χωρὶς καὶ τὸ σκαληνὸν καὶ τὸ ἰσοσκελές, οὔπω οἶδε τὸ τρίγωνον ὅτι δύο ὀρθαῖς, εἰ μὴ τὸν σοφιστικὸν τρόπον, οὐδὲ καθόλου τρίγωνον, οὐδ᾽ εἰ μηδέν ἐστι παρὰ ταῦτα τρίγωνον ἕτερον. οὐ γὰρ ᾗ τρίγωνον οἶδεν, οὐδὲ πᾶν τρίγωνον, ἀλλ᾽ ἢ κατ᾽ ἀριθμόν· κατ᾽ εἶδος δ᾽ οὐ πᾶν, καὶ εἰ μηδέν ἐστιν ὃ οὐκ οἶδεν. πότ᾽ οὖν οὐκ οἶδε καθόλου, καὶ πότ᾽ οἶδεν ἁπλῶς; δῆλον δὴ ὅτι εἰ ταὐτὸν ἦν τριγώνῳ εἶναι καὶ ἰσοπλεύρῳ ἢ ἑκάστῳ ἢ πᾶσιν. εἰ δὲ μὴ ταὐτὸν ἀλλ᾽ ἕτερον, ὑπάρχει δ᾽ ᾗ τρίγωνον, οὐκ οἶδεν. πότερον δ᾽ ᾗ τρίγωνον ἢ ᾗ ἰσοσκελές, ὑπάρχει; καὶ πότε κατὰ τοῦθ᾽ ὑπάρχει πρῶτον; καὶ καθόλου τίνος ἡ ἀπόδειξις; δῆλον ὅτι ὅταν ἀφαιρουμένων ὑπάρξῃ πρώτῳ. οἷον τὸ ἰσοσκελεῖ χαλκῷ τριγώνῳ ὑπάρξουσι δύο ὀρθαί, ἀλλὰ καὶ τοῦ χαλκοῦν εἶναι ἀφαιρε-

---

12 πρώτου rc supra vs *n.* — ᾗ] ἢ pr *A.* — αἱ rc *n.* — 16 γίνονται pr *C.* — ἢ *AB.* — 17 ἦν] οὖν *C.* — ἢ ἰσοσκ. rc mg *u*, ἢ τὸ ἰσοσκ. *f.* — alt ἰσοσκ. om *M* et pr *d.* — 18 ὅτι] ὅτι καὶ *n*, ὅτι καὶ τὸ *M.* — 19 pr ᾗ . . . ὥσπερ om *M.* — χρόνος *n.* — ὥσπερ καὶ ἐδείκνυτο *ACFu*, pr *d.* — 21 ταῦτα πάντα *Cn.* — 22 χρόνοι *n.* — διαφέρει pr *d.* — 24 ὑποτίθεται *u*, pr *n.* — 25 τοῦτο δ᾽ ἂν pr *n.* — τὸ om *F.* — 26 ἀποδείξει om *B.* — 27 καὶ bis om *F.* — σκαληνὲς *n*, σκαληνὸν corr *A.* — 29 καθ᾽ ὅλου τριγώνου c, τριγώνου *Mup.* — ἐὰν *d.* — 30 οὐδὲ *n.* — οὐδ᾽ εἰ πᾶν *n.* — 31 ᾗ *cd.* — 33 ὅτι] ὡς *F.* — ταὐτὸ *Bcd.* — τρίγωνον pr *BM.* — 35 πότε pr *M*, corr *n.* — 36 ᾗ om *Bn*, rc supra vs *M.* — 37 ἀφαιρουμένω *Cp.* — 38 ὑπάρχῃ *n.* — τὸ *n.* — 39 ὑπάρχουσι *Fd.* — χαλκὸν *F*, χαλκοῦ *M.*

b *θέντος καὶ τοῦ ἰσοσκελές. ἀλλ' οὐ τοῦ σχήματος ἢ πέρατος. ἀλλ' οὐ πρώτων. τίνος οὖν πρώτου; εἰ δὴ τριγώνου, κατὰ τοῦτο ὑπάρχει καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τούτου καθόλου ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις.*

6 *Εἰ οὖν ἐστιν ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη ἐξ ἀναγκαίων ἀρχῶν (ὃ γὰρ ἐπίσταται, οὐ δυνατὸν ἄλλως ἔχειν), τὰ δὲ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα ἀναγκαῖα τοῖς πράγμασιν (ἃ μὲν γὰρ ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχει· τοῖς δ' αὐτὰ ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχει κατηγορουμένοις αὐτῶν, ὧν θάτερον τῶν ἀντικειμένων ἀνάγκη ὑπάρχειν), φανερὸν ὅτι ἐκ τοιούτων τινῶν ἂν εἴη ὁ ἀποδεικτικὸς συλλογισμός· ἅπαν γὰρ ἢ οὕτως ὑπάρχει ἢ κατὰ συμβεβηκός, τὰ δὲ συμβεβηκότα οὐκ ἀναγκαῖα.*

Ἢ δὴ οὕτω λεκτέον, ἢ ἀρχὴν θεμένοις ὅτι ἡ ἀπόδειξις ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ εἰ ἀποδέδεικται, οὐχ οἷόν τ' ἄλλως ἔχειν· ἐξ ἀναγκαίων ἄρα δεῖ εἶναι τὸν συλλογισμόν. ἐξ ἀληθῶν μὲν γὰρ ἔστι καὶ μὴ ἀποδεικνύντα συλλογίσασθαι, ἐξ ἀναγκαίων δ' οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἢ ἀποδεικνύντα· τοῦτο γὰρ ἤδη ἀποδείξεώς ἐστιν. σημεῖον δ' ὅτι ἡ ἀπόδειξις ἐξ ἀναγκαίων, ὅτι καὶ τὰς ἐνστάσεις οὕτω φέρομεν πρὸς τοὺς οἰομένους ἀποδεικνύναι, ὅτι οὐκ ἀνάγκη, ἂν οἰώμεθα ἢ ὅλως ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἢ ἕνεκά γε τοῦ λόγου. δῆλον δ' ἐκ τούτων καὶ ὅτι εὐήθεις οἱ λαμβάνειν οἰόμενοι καλῶς τὰς ἀρχάς, ἐὰν ἔνδοξος ᾖ ἡ πρότασις καὶ ἀληθής, οἷον οἱ σοφισταὶ ὅτι τὸ ἐπίστασθαι τὸ ἐπιστήμην ἔχειν. οὐ γὰρ τὸ ἔνδοξον ἢ μὴ ἀρχή ἐστιν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τοῦ γένους περὶ ὃ δείκνυται· καὶ τἀληθὲς οὐ πᾶν οἰκεῖον. ὅτι δ' ἐξ ἀναγκαίων εἶναι δεῖ τὸν συλλογισμόν, φανερὸν καὶ ἐκ τῶνδε. εἰ γὰρ ὁ μὴ ἔχων λόγον τοῦ διὰ τί οὔσης ἀποδείξεως οὐκ ἐπιστήμων, εἴη δ' ἂν ὥστε τὸ Α κατὰ τοῦ Γ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, τὸ δὲ Β τὸ μέσον, δι' οὗ ἀπεδείχθη, μὴ ἐξ ἀνάγκης, οὐκ οἶδε διότι. οὐ γάρ ἐστι τοῦτο διὰ τὸ μέσον· τὸ μὲν γὰρ ἐνδέχεται μὴ εἶναι, τὸ δὲ συμπέρασμα ἀναγκαῖον. ἔτι εἴ τις μὴ οἶδε νῦν ἔχων τὸν λόγον καὶ σωζόμενος, σωζομένου τοῦ πράγματος, μὴ ἐπιλελησμέ-

---

74b1 *ἰσοσκελοῦς M.* — 2 *τούτου* pr *M.* — 3 *τούτου*] *τοῦ A.* — *ἡ* om *F.* — 7 *αὐτὸ F.* — *ἃ*] *τὰ Fn.* — 8 *τὰ δὲ F.* — 10 *ὑπάρχει* pr *AF.* — 13 *θετέον* corr *C.* — 16 *ἀποδεικνύντας n.* — 22 *ἐὰν*] *καὶ ἀεὶ M.* — 24 alt *τὸ* et 25 *τὸ*] *τῷ n*, pr *BCuc.* — 26 *πᾶν δ' οἰκεῖον F.* — *δεῖ*] *δὴ n.* — 29 *ὑπάρχειν* pr om *u.* — 33 *καὶ* om *n.* — *σωζόμενον* corr *n.* — *τοῦ*] *δὲ τοῦ M.*

νος, οὐδὲ πρότερον ᾔδει. φθαρείη δ' ἂν τὸ μέσον, εἰ μὴ ἀναγκαῖον. ὥστε ἕξει μὲν τὸν λόγον σωζόμενος σωζομένου τοῦ πράγματος, οὐκ οἶδε δέ. οὐδ' ἄρα πρότερον ᾔδει. εἰ δὲ μὴ ἔφθαρται, ἐνδέχεται δὲ φθαρῆναι, τὸ συμβαῖνον ἂν εἴη δυνατὸν καὶ ἐνδεχόμενον. ἀλλ' ἔστιν ἀδύνατον οὕτως ἔχοντα εἰδέναι.

p. 75 Ὅταν μὲν οὖν τὸ συμπέρασμα ἐξ ἀνάγκης ᾖ, οὐδὲν κωλύει τὸ μέσον μὴ ἀναγκαῖον εἶναι, δι' οὗ ἐδείχθη· ἔστι γὰρ τὸ ἀναγκαῖον καὶ μὴ ἐξ ἀναγκαίου συλλογίσασθαι, ὥσπερ καὶ ἀληθὲς μὴ ἐξ ἀληθῶν. ὅταν δὲ τὸ μέσον ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ συμπέρασμα ἐξ ἀνάγκης. ὥσπερ καὶ ἐξ ἀληθῶν ἀληθὲς ἀεί. ἔστω γὰρ τὸ Α κατὰ τοῦ Β ἐξ ἀνάγκης, καὶ τοῦτο κατὰ τοῦ Γ· ἀναγκαῖον τοίνυν καὶ τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχειν. ὅταν δὲ μὴ ἀναγκαῖον ᾖ τὸ συμπέρασμα, οὐδὲ τὸ μέσον ἀναγκαῖον οἷόν τ' εἶναι. ἔστω γὰρ τὸ Α τῷ Γ μὴ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, τῷ δὲ Β, καὶ τοῦτο τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης· καὶ τὸ Α ἄρα τῷ Γ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρξει. ἀλλ' οὐχ ὑπέκειτο. ἐπεὶ τοίνυν εἰ ἐπίσταται ἀποδεικτικῶς, δεῖ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, δῆλον ὅτι καὶ διὰ μέσου ἀναγκαίου δεῖ ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν· ἢ οὐκ ἐπιστήσεται οὔτε διότι οὔτε ὅτι ἀνάγκη ἐκεῖνο εἶναι, ἀλλ' ἢ οἰήσεται οὐκ εἰδώς, ἐὰν ὑπολάβῃ ὡς ἀναγκαῖον τὸ μὴ ἀναγκαῖον, ἢ οὐδ' οἰήσεται ὁμοίως, ἐάν τε τὸ ὅτι εἰδῇ διὰ μέσων ἐάν τε τὸ διότι καὶ δι' ἀμέσων.

Τῶν δὲ συμβεβηκότων μὴ καθ' αὑτά, ὃν τρόπον διωρίσθη τὰ καθ' αὑτά, οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη ἀποδεικτική. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης δεῖξαι τὸ συμπέρασμα· τὸ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν· περὶ τοιούτου γὰρ λέγω συμβεβηκότος. καίτοι ἀπορήσειεν ἄν τις ἴσως τίνος ἕνεκα ταῦτα δεῖ ἐρωτᾶν περὶ τούτων, εἰ μὴ ἀνάγκη τὸ συμπέρασμα εἶναι· οὐδὲν γὰρ διαφέρει εἴ τις ἐρόμενος τὰ τυχόντα εἶτα εἴπειεν τὸ

---

34 οὐδὲ ἄρα πρότερον *C*. — 35 ἔχει *F*. — σωζόμενον σ. *cf*, pr *Bu*. — 37 δὲ om pr *B*. — εἴη καὶ δυνατὸν *C*.

75a2 τὸν *C*. — 3 ἐξ ἀναγκαίων *n*. — ὥσπερ corr *f* — 4 καὶ om *f*. — 5 pr καὶ om *A*. — alt καὶ corr *f*. — 7 ὑπάρχει *d*. — 10 τοῦτο οἷον τὸ β τῷ γ *d*. — 12 εἰ] ὃ *n*. — 13 μέσου ὅρου ἀναγκαίου *n*. — 14 οὔτε τὸ ὅτι *M*. — ἐκεῖνο ἀνάγκη *d*. — 16 ἢ ὅλως οὐδ' *M*. — 17 διὰ μέσων *M*. — 21 περὶ τοῦ τοιούτου *BCMcpuf*. — 22 ἄν τις om *C*. — ἴσως ὡς τίνος *B*. — τίνος] τοῦ θ' *F*. — 24 ἐρωτώμενος τὰ *M*. — εἴποι ἐν τῷ *M*, εἴποι ἓν τὸ corr *n*.

συμπέρασμα. δεῖ δ' ἐρωτᾶν οὐχ ὡς ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τὰ ἠρωτημένα, ἀλλ' ὅτι λέγειν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖνα λέγοντι, καὶ ἀληθῶς λέγειν, ἐὰν ἀληθῶς ᾖ ὑπάρχοντα.

Ἐπεὶ δ' ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει περὶ ἕκαστον γένος ὅσα καθ' αὑτὰ ὑπάρχει, καὶ ᾗ ἕκαστον, φανερὸν ὅτι περὶ τῶν καθ' αὑτὰ ὑπαρχόντων αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀποδείξεις καὶ ἐκ τῶν τοιούτων εἰσίν. τὰ μὲν γὰρ συμβεβηκότα οὐκ ἀναγκαῖα, ὥστ' οὐκ ἀνάγκη τὸ συμπέρασμα εἰδέναι διότι ὑπάρχει, οὐδ' εἰ ἀεὶ εἴη, μὴ καθ' αὑτὸ δέ, οἷον οἱ διὰ σημείων συλλογισμοί. τὸ γὰρ καθ' αὑτὸ οὐ καθ' αὑτὸ ἐπιστήσεται, οὐδὲ διότι. τὸ δὲ διότι ἐπίστασθαι ἔστι τὸ διὰ τοῦ αἰτίου ἐπίστασθαι. δι' αὑτὸ ἄρα δεῖ καὶ τὸ μέσον τῷ τρίτῳ καὶ τὸ πρῶτον τῷ μέσῳ ὑπάρχειν.

7 *Οὐκ ἄρα ἔστιν ἐξ ἄλλου γένους μεταβάντα δεῖξαι, οἷον τὸ γεωμετρικὸν ἀριθμητικῇ. τρία γάρ ἐστι τὰ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν, ἓν μὲν τὸ ἀποδεικνύμενον τὸ συμπέρασμα· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ὑπάρχον γένει τινὶ καθ' αὑτό. ἓν δὲ τὰ ἀξιώματα· ἀξιώματα δ' ἐστὶν ἐξ ὧν. τρίτον τὸ γένος τὸ ὑποκείμενον, οὗ τὰ πάθη καὶ τὰ καθ' αὑτὰ συμβεβηκότα δηλοῖ ἡ ἀπόδειξις. ἐξ ὧν μὲν οὖν ἡ ἀπόδειξις, ἐνδέχεται τὰ αὐτὰ εἶναι· ὧν δὲ τὸ γένος ἕτερον, ὥσπερ ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας, οὐκ ἔστι τὴν ἀριθμητικὴν ἀπόδειξιν ἐφαρμόσαι ἐπὶ τὰ τοῖς μεγέθεσι συμβεβηκότα, εἰ μὴ τὰ μεγέθη ἀριθμοί εἰσι· τοῦτο δ' ὡς ἐνδέχεται ἐπί τινων, ὕστερον λεχθήσεται. ἡ δ' ἀριθμητικὴ ἀπόδειξις ἀεὶ ἔχει τὸ γένος περὶ ὃ ἡ ἀπόδειξις, καὶ αἱ ἄλλαι ὁμοίως. ὥστ' ἢ ἁπλῶς ἀνάγκη τὸ αὐτὸ εἶναι γένος ἢ πῇ, εἰ μέλλει ἡ ἀπόδειξις μεταβαίνειν. ἄλλως δ' ὅτι ἀδύνατον, δῆλον· ἐκ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀνάγκη τὰ ἄκρα καὶ τὰ μέσα εἶναι. εἰ γὰρ μὴ καθ' αὑτά, συμβεβηκότα ἔσται. διὰ τοῦτο τῇ γεωμετρίᾳ οὐκ ἔστι δεῖξαι ὅτι τῶν ἐναντίων μία ἐπιστήμη, ἀλλ' οὐδ' ὅτι οἱ δύο κύβοι κύβος· οὐδ' ἄλλη ἐπιστήμη τὸ ἑτέρας, ἀλλ' ἢ ὅσα οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα ὥστ' εἶναι θάτερον ὑπὸ θάτερον, οἷον τὰ*

---

25 *συμπεράσματι* M. — 26 *ἠρωτ.*] *προειρημένα* M. — 35 post *διότι* lacuna plurium vbb *f*. — *διότι ἐπιστήσασθαι* A. — 38 *γένους*] *γένους εἰς ἄλλα* F. — 39 *τὸ* om F. — 40 *τῷ συμπεράσματι* F. — 41 *γένει*] *ἐν* n. — 42 pr *τὸ* om Mn.

75b1 *καθ' αὑτὰ* om d. — 7 *ἀεὶ*] *ἃ* pr d. — 9 *μέλλοι* B. — 13 *οὐδ'* fort pr om n.

ὀπτικὰ πρὸς γεωμετρίαν καὶ τὰ ἁρμονικὰ πρὸς ἀριθμητικήν. οὐδ' εἴ τι ὑπάρχει ταῖς γραμμαῖς μὴ ᾗ γραμμαὶ καὶ ᾗ ἐκ τῶν ἀρχῶν τῶν ἰδίων, οἷον εἰ καλλίστη τῶν γραμμῶν ἡ εὐθεῖα ἢ εἰ ἐναντίως ἔχει τῇ περιφερείᾳ· οὐ γὰρ ᾗ τὸ ἴδιον γένος αὐτῶν, ὑπάρχει, ἀλλ' ᾗ κοινόν τι.

Φανερὸν δὲ καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ προτάσεις καθόλου ἐξ ὧν 8 ὁ συλλογισμός, ὅτι ἀνάγκη καὶ τὸ συμπέρασμα ἀΐδιον εἶναι τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως καὶ τῆς ἁπλῶς εἰπεῖν ἀποδείξεως. οὐκ ἔστιν ἄρα ἀπόδειξις τῶν φθαρτῶν οὐδ' ἐπιστήμη ἁπλῶς, ἀλλ' οὕτως ὥσπερ κατὰ συμβεβηκός, ὅτι οὐ καθόλου αὐτοῦ ἐστὶν ἀλλὰ ποτὲ καὶ πῶς. ὅταν δ' ᾖ, ἀνάγκη τὴν ἑτέραν μὴ καθόλου εἶναι πρότασιν καὶ φθαρτήν, φθαρτὴν μὲν ὅτι καὶ τὸ συμπέρασμα οὔσης, μὴ καθόλου δὲ ὅτι ᾧ μὲν ἔσται ᾧ δ' οὐκ ἔσται ἐφ' ὧν, ὥστ' οὐκ ἔστι συλλογίσασθαι καθόλου, ἀλλ' ὅτι νῦν. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ ὁρισμούς, ἐπείπερ ἐστὶν ὁ ὁρισμὸς ἢ ἀρχὴ ἀποδείξεως ἢ ἀπόδειξις θέσει διαφέρουσα ἢ συμπέρασμά τι ἀποδείξεως. αἱ δὲ τῶν πολλάκις γινομένων ἀποδείξεις καὶ ἐπιστῆμαι, οἷον σελήνης ἐκλείψεως, δῆλον ὅτι ᾗ μὲν τοιοῦδ' εἰσίν, ἀεί εἰσιν, ᾗ δ' οὐκ ἀεί, κατὰ μέρος εἰσίν. ὥσπερ δ' ἡ ἔκλειψις, ὡσαύτως τοῖς ἄλλοις.

Ἐπεὶ δὲ φανερὸν ὅτι ἕκαστον ἀποδεῖξαι οὐκ ἔστιν ἀλλ' 9 ἢ ἐκ τῶν ἑκάστου ἀρχῶν, ἂν τὸ δεικνύμενον ὑπάρχῃ ᾗ ἐκεῖνο, οὐκ ἔστι τὸ ἐπίστασθαι τοῦτο, ἂν ἐξ ἀληθῶν καὶ ἀναποδείκτων δειχθῇ καὶ ἀμέσων. ἔστι γὰρ οὕτω δεῖξαι, ὥσπερ Βρύσων τὸν τετραγωνισμόν· κατὰ κοινόν τε γὰρ δεικνύουσιν οἱ τοιοῦτοι λόγοι, ὃ καὶ ἑτέρῳ ὑπάρξει· διὸ καὶ ἐπ' ἄλλων ἐφαρμόττουσιν οἱ λόγοι οὐ συγγενῶν. οὐκοῦν οὐχ ᾗ ἐκεῖνο ἐπίστα- p. 76
ται, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· οὐ γὰρ ἂν ἐφήρμοττεν ἡ ἀπόδειξις καὶ ἐπ' ἄλλο γένος.

---

19 εἰ ante ἢ pos del *n*. — περιφερεῖ *n*. — 21 ἂν *n*, ὡς ἐὰν *F*. — 22 ἴδιον pr *n*. — 23 καὶ τῆς ... ἀποδείξεως pr om *C*. — εἰπεῖν] εἶναι *n*. — 25 ὅτι τ' οὐ *d*. — οὐ rc supra vs *M*. — 26 δὴ *n*. — 28 ὅτι ἔσται καὶ *n*. — 29 τῷ ... τῷ pr *C*, τὸ ... τὸ *n*, rc *C*. — 31 ὁρισμοῦ *n*. — ὁ om *M*. — 34 et 35 ᾗ] αἱ *n*. — μέντοι οὐδ' *A*, μὲν τοῦ διότι *n*, sed τοῦ del. — μὲν] μὲν κατὰ τὸν λόγον τὸν rc *f*. — τοιαίδ' *CMFup* et *c* qui corr litt αι, τοιοιδί *d*. — αἰεί *Apn*. — 35 οὐ καὶ εἰ *dn*. — αἰεί *A*. — δ'] ἤδ' *n*. — 38 τῶν corr *M*. — 39 τοῦτο ὃ ἂν *n*. — 40 ὥσπερ ὁ Βρύσων *C*. — 41 τε om *F*. — 42 ὑπάρχει *F*, fort pr om *f*.

76a2 ἐφήρμοσεν pr *M*.

Ἕκαστον δ' ἐπιστάμεθα μὴ κατὰ συμβεβηκός, ὅταν κατ' ἐκεῖνο γινώσκωμεν καθ' ὃ ὑπάρχει, ἐκ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐκείνου ᾗ ἐκεῖνο, οἷον τὸ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, ᾧ ὑπάρχει καθ' αὑτὸ τὸ εἰρημένον, ἐκ τῶν ἀρχῶν τῶν τούτου. ὥστ' εἰ καθ' αὑτὸ κἀκεῖνο ὑπάρχει ᾧ ὑπάρχει, ἀνάγκη τὸ μέσον ἐν τῇ αὐτῇ συγγενείᾳ εἶναι. εἰ δὲ μή, ἀλλ' ὡς τὰ ἁρμονικὰ δι' ἀριθμητικῆς. τὰ δὲ τοιαῦτα δείκνυται μὲν ὡσαύτως, διαφέρει δέ· τὸ μὲν γὰρ ὅτι ἑτέρας ἐπιστήμης (τὸ γὰρ ὑποκείμενον γένος ἕτερον), τὸ δὲ διότι τῆς ἄνω, ἧς καθ' αὑτὰ τὰ πάθη ἐστίν. ὥστε καὶ ἐκ τούτων φανερὸν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀποδεῖξαι ἕκαστον ἁπλῶς, ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν ἑκάστου ἀρχῶν. ἀλλὰ τούτων αἱ ἀρχαὶ ἔχουσι τὸ κοινόν.

Εἰ δὲ φανερὸν τοῦτο, φανερὸν καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τὰς ἑκάστου ἰδίας ἀρχὰς ἀποδεῖξαι· ἔσονται γὰρ ἐκεῖναι ἁπάντων ἀρχαί, καὶ ἐπιστήμη ἡ ἐκείνων κυρία πάντων. καὶ γὰρ ἐπίσταται μᾶλλον ὁ ἐκ τῶν ἀνώτερον αἰτίων εἰδώς· ἐκ τῶν προτέρων γὰρ οἶδεν, ὅταν ἐκ μὴ αἰτιατῶν εἰδῇ αἰτίων. ὥστ' εἰ μᾶλλον οἶδε καὶ μάλιστα, κἂν ἐπιστήμη ἐκείνη εἴη καὶ μᾶλλον καὶ μάλιστα. ἡ δ' ἀπόδειξις οὐκ ἐφαρμόττει ἐπ' ἄλλο γένος, ἀλλ' ἢ ὡς εἴρηται αἱ γεωμετρικαὶ ἐπὶ τὰς μηχανικὰς ἢ ὀπτικὰς καὶ αἱ ἀριθμητικαὶ ἐπὶ τὰς ἁρμονικάς.

Χαλεπὸν δ' ἐστὶ τὸ γνῶναι εἰ οἶδεν ἢ μή. χαλεπὸν γὰρ τὸ γνῶναι εἰ ἐκ τῶν ἑκάστου ἀρχῶν ἴσμεν ἢ μή· ὅπερ ἐστὶ τὸ εἰδέναι. οἰόμεθα δ', ἂν ἔχωμεν ἐξ ἀληθινῶν τινῶν συλλογισμὸν καὶ πρώτων, ἐπίστασθαι. τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ συγγενῆ δεῖ εἶναι τοῖς πρώτοις.

10 Λέγω δ' ἀρχὰς ἐν ἑκάστῳ γένει ταύτας, ἃς ὅτι ἔστι μὴ ἐνδέχεται δεῖξαι. τί μὲν οὖν σημαίνει καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἐκ τούτων, λαμβάνεται· ὅτι δ' ἔστι, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀνάγκη λαμβάνειν, τὰ δ' ἄλλα δεικνύναι, οἷον τί μονὰς ἢ τί τὸ εὐθὺ καὶ τρίγωνον· εἶναι δὲ τὴν μονάδα λαβεῖν καὶ μέγεθος, τὰ δ' ἕτερα δεικνύναι.

---

8 κἀκείνῳ uc, pr *AM*, corr *BCdpn*, sed *B* pr manu. — ᾧ ὑπάρχει rc supra vs *n*. — 13 αὑτὸ *F*. — 14 ἔστι δεῖξαι *np*. — 18 ᾗ *d*. — 19 ἀνωτέρω *Mf*, corr *B*, ἀνωτέρων *dp*, corr *Au*. — 20 πρότερον *d*. — 26 ἢ οἶδεν pr *A*. — οἶδεν — εἰ om *n*. — χαλεπὸν ... γνῶναι om *C*. — 28 τὸ ἀποδεικνύναι *M*. — 29 συλλογισμῶν pr *M*. — 35 τὸ om *F*. — pr καὶ] ἢ τί *F*, καὶ τί *CdM*. — εἶναι] ἔστι *F*. — τὴν μὲν μ. *F*. — καὶ τὸ μέγ. *F*.

Ἔστι δ᾽ ὧν χρῶνται ἐν ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἐπιστήμαις τὰ μὲν ἴδια ἑκάστης ἐπιστήμης τὰ δὲ κοινά, κοινὰ δὲ κατ᾽ ἀναλογίαν, ἐπεὶ χρήσιμόν γε ὅσον ἐν τῷ ὑπὸ τὴν ἐπιστήμην γένει. ἴδια μὲν οἷον γραμμὴν εἶναι τοιανδί, καὶ τὸ εὐθύ, κοινὰ δὲ οἷον τὸ ἴσα ἀπὸ ἴσων ἂν ἀφέλῃ, ὅτι ἴσα τὰ λοιπά. ἱκανὸν δ᾽ ἕκαστον τούτων ὅσον ἐν τῷ γένει· ταὐτὸ γὰρ ποιήσει, κἂν μὴ κατὰ πάντων λάβῃ ἀλλ᾽ ἐπὶ μεγεθῶν μόνον, b τῷ δ᾽ ἀριθμητικῷ ἐπ᾽ ἀριθμῶν.

Ἔστι δ᾽ ἴδια μὲν καὶ ἃ λαμβάνεται εἶναι, περὶ ἃ ἡ ἐπιστήμη θεωρεῖ τὰ ὑπάρχοντα καθ᾽ αὑτά, οἷον μονάδας ἡ ἀριθμητική, ἡ δὲ γεωμετρία σημεῖα καὶ γραμμάς. ταῦτα γὰρ λαμβάνουσι τὸ εἶναι καὶ τοδὶ εἶναι. τὰ δὲ τούτων πάθη καθ᾽ αὑτά, τί μὲν σημαίνει ἕκαστον, λαμβάνουσιν, οἷον ἡ μὲν ἀριθμητικὴ τί περιττὸν ἢ ἄρτιον ἢ τετράγωνον ἢ κύβος, ἡ δὲ γεωμετρία τί τὸ ἄλογον ἢ τὸ κεκλάσθαι ἢ νεύειν, ὅτι δ᾽ ἔστι, δεικνύουσι διά τε τῶν κοινῶν καὶ ἐκ τῶν ἀποδεδειγμένων. καὶ ἡ ἀστρολογία ὡσαύτως. πᾶσα γὰρ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη περὶ τρία ἐστίν, ὅσα τε εἶναι τίθεται (ταῦτα δ᾽ ἐστὶ τὸ γένος, οὗ τῶν καθ᾽ αὑτὰ παθημάτων ἐστὶ θεωρητική), καὶ τὰ κοινὰ λεγόμενα ἀξιώματα, ἐξ ὧν πρώτων ἀποδείκνυσι, καὶ τρίτον τὰ πάθη, ὧν τί σημαίνει ἕκαστον λαμβάνει. ἐνίας μέντοι ἐπιστήμας οὐδὲν κωλύει ἔνια τούτων παρορᾶν, οἷον τὸ γένος μὴ ὑποτίθεσθαι εἶναι, ἂν ᾖ φανερὸν ὅτι ἔστιν (οὐ γὰρ ὁμοίως δῆλον ὅτι ἀριθμός ἐστι καὶ ὅτι ψυχρὸν καὶ θερμόν), καὶ τὰ πάθη μὴ λαμβάνειν τί σημαίνει, ἂν ᾖ δῆλα· ὥσπερ οὐδὲ τὰ κοινὰ οὐ λαμβάνει τί σημαίνει τὸ ἴσα ἀπὸ ἴσων ἀφελεῖν, ὅτι γνώριμον. ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧττον τῇ γε φύσει τρία ταῦτά ἐστι, περὶ ὅ τε δείκνυσι καὶ ἃ δείκνυσι καὶ ἐξ ὧν.

Οὐκ ἔστι δ᾽ ὑπόθεσις οὐδ᾽ αἴτημα, ὃ ἀνάγκη εἶναι δι᾽ αὑτὸ καὶ δοκεῖν ἀνάγκη. οὐ γὰρ πρὸς τὸν ἔξω λόγον ἡ ἀπόδειξις, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐπεὶ οὐδὲ συλλογισμός. ἀεὶ γὰρ ἔστιν ἐνστῆναι πρὸς τὸν ἔξω λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἔσω λόγον οὐκ ἀεί. ὅσα μὲν οὖν δεικτὰ ὄντα λαμβάνει αὐ-

---

37 οἷς *MFf*, corr *C.* — 40 τοιάνδε *CM.* — 41 τὰ *C.*
76b2 ἀριθμῶν corr *f.* — 3 ἃ rc *n.* — 4 μονάδα ἐν ἀριθμητικῇ *d.* — 7 μὲν corr *n.* — 10 ἐκ τῶν om *d.* — 14 λεγόμενα] ἃ λέγομεν *np.* — πρῶτον *p.* — ἀποδεικνύουσι *np.* — 19 λαμβάνων *d.* — τί rc *n.* — 22 δεικνύουσι pr *n.* — 27 ἑστῶτα λόγον *d.*

τὸς μὴ δείξας, ταῦτ', ἐὰν μὲν δοκοῦντα λαμβάνῃ τῷ μανθάνοντι, ὑποτίθεται, καὶ ἔστιν οὐχ ἁπλῶς ὑπόθεσις ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνον μόνον, ἂν δὲ ἢ μηδεμιᾶς ἐνούσης δόξης ἢ καὶ ἐναντίας ἐνούσης λαμβάνῃ τὸ αὐτό, αἰτεῖται. καὶ τούτῳ διαφέρει ὑπόθεσις καὶ αἴτημα· ἔστι γὰρ αἴτημα τὸ ὑπεναντίον τοῦ μανθάνοντος τῇ δόξῃ, ἢ ὃ ἄν τις ἀποδεικτὸν ὂν λαμβάνῃ καὶ χρῆται μὴ δείξας.

Οἱ μὲν οὖν ὅροι οὐκ εἰσὶν ὑποθέσεις (οὐδὲν γὰρ εἶναι ἢ μὴ λέγονται), ἀλλ' ἐν ταῖς προτάσεσιν αἱ ὑποθέσεις. τοὺς δ' ὅρους μόνον ξυνίεσθαι δεῖ· τοῦτο δ' οὐχ ὑπόθεσις, εἰ μὴ καὶ τὸ ἀκούειν ὑπόθεσίν τις εἶναι φήσει. ἀλλ' ὅσων ὄντων τῷ ἐκεῖνα εἶναι γίνεται τὸ συμπέρασμα. οὐδ' ὁ γεωμέτρης ψευδῆ ὑποτίθεται, ὥσπερ τινὲς ἔφασαν, λέγοντες ὡς οὐ δεῖ τῷ ψεύδει χρῆσθαι, τὸν δὲ γεωμέτρην ψεύδεσθαι λέγοντα ποδιαίαν τὴν οὐ ποδιαίαν ἢ εὐθεῖαν τὴν γεγραμμένην οὐκ εὐθεῖαν
p. 77 οὖσαν. ὁ δὲ γεωμέτρης οὐδὲν συμπεραίνεται τῷ τήνδε εἶναι γραμμήν, ἣν αὐτὸς ἔφθεγκται, ἀλλὰ τὰ διὰ τούτων δηλούμενα. ἔτι τὸ αἴτημα καὶ ὑπόθεσις πᾶσα ἢ ὡς ὅλον ἢ ὡς ἐν μέρει, οἱ δ' ὅροι οὐδέτερον τούτων.

11 Εἴδη μὲν οὖν εἶναι ἢ ἕν τι παρὰ τὰ πολλὰ οὐκ ἀνάγκη, εἰ ἀπόδειξις ἔσται, εἶναι μέντοι ἓν κατὰ πολλῶν ἀληθὲς εἰπεῖν ἀνάγκη· οὐ γὰρ ἔσται τὸ καθόλου, ἂν μὴ τοῦτο ᾖ· ἐὰν δὲ τὸ καθόλου μὴ ᾖ, τὸ μέσον οὐκ ἔσται, ὥστ' οὐδ' ἀπόδειξις. δεῖ ἄρα τι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ πλειόνων εἶναι μὴ ὁμώνυμον. τὸ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα φάναι καὶ ἀποφάναι οὐδεμία λαμβάνει ἀπόδειξις, ἀλλ' ἢ ἐὰν δέῃ δεῖξαι καὶ τὸ συμπέρασμα οὕτως. δείκνυται δὲ λαβοῦσι τὸ πρῶτον κατὰ τοῦ μέσου, ὅτι ἀληθές, ἀποφάναι δ' οὐκ ἀληθές. τὸ δὲ μέσον οὐδὲν διαφέρει εἶναι καὶ μὴ εἶναι λαβεῖν, ὡς δ' αὔτως καὶ τὸ τρίτον. εἰ γὰρ ἐδόθη, καθ' οὗ ἄνθρωπον ἀληθὲς εἰπεῖν, εἰ καὶ μὴ ἄνθρωπον ἀληθές, ἀλλ' εἰ μόνον ἄνθρωπον ζῷον εἶ-

---

30 δὲ ᾖ *M*. — οὔσης *d*. — 31 τοῦτο *d*. — 32 ἔστι γὰρ αἴτημα rc *n*, αἴτημα δ' ἔστι *p*. — 33 ἀποδεικτὸν corr *u*. — 35 οὐδὲ *CMu*, οὐδὲν pr *Bdp*. — 39 οὐδὲ γὰρ ὁ *p*. — ὁ om *n*. — 40 λέγοντας pr *u*. — τῷ om *n*.

77a1 οὐδὲν συμπ. rc supra vs *n*. — 2 τελούμενα *d*. — 3 ἔτι corr *n*. — 7 γὰρ ἔστιν *n*. — 9 ἕν τι *np*. — 12 λαμβάνουσι *np*. — τὸ pr om *n*. — 14 ὡς δ' αὔτως *Au*, pr *B*, ὡσαύτως *CMf*. — 16 post ἀληθές add εἰπεῖν *d* quod del vult. — εἰ] ἢ *u*, pr *B*, ἂν corr *n*. — εἶναι, πᾶν μὴ *ACMcdfnp*, corr *u*.

ναι, μὴ ζῷον δὲ μή· ἔσται γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν Καλλίαν, εἰ καὶ μὴ Καλλίαν, ὅμως ζῷον, μὴ ζῷον δ' οὔ. αἴτιον δ' ὅτι τὸ πρῶτον οὐ μόνον κατὰ τοῦ μέσου λέγεται ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλου διὰ τὸ εἶναι ἐπὶ πλειόνων, ὥστ' οὐδ' εἰ τὸ μέσον καὶ αὐτό ἐστι καὶ μὴ αὐτό, πρὸς τὸ συμπέρασμα οὐδὲν διαφέρει. τὸ δ' ἅπαν φάναι ἢ ἀποφάναι ἡ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπόδειξις λαμβάνει, καὶ ταῦτα οὐδ' ἀεὶ καθόλου, ἀλλ' ὅσον ἱκανόν, ἱκανὸν δ' ἐπὶ τοῦ γένους. λέγω δ' ἐπὶ τοῦ γένους οἷον περὶ ὃ γένος τὰς ἀποδείξεις φέρει, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον.

Ἐπικοινωνοῦσι δὲ πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι ἀλλήλαις κατὰ τὰ κοινά. κοινὰ δὲ λέγω οἷς χρῶνται ὡς ἐκ τούτων ἀποδεικνύντες, ἀλλ' οὐ περὶ ὧν δεικνύουσιν οὐδ' ὃ δεικνύουσιν. καὶ ἡ διαλεκτικὴ πάσαις. καὶ εἴ τις καθόλου πειρῷτο δεικνύναι τὰ κοινά, οἷον ὅτι ἅπαν φάναι ἢ ἀποφάναι, ἢ ὅτι ἴσα ἀπὸ ἴσων, ἢ τῶν τοιούτων ἄττα. ἡ δὲ διαλεκτικὴ οὐκ ἔστιν οὕτως ὡρισμένων τινῶν, οὐδὲ γένους τινὸς ἑνός. οὐ γὰρ ἂν ἠρώτα· ἀποδεικνύντα γὰρ οὐκ ἔστιν ἐρωτᾶν διὰ τὸ τῶν ἀντικειμένων ὄντων μὴ δείκνυσθαι τὸ αὐτό. δέδεικται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς περὶ συλλογισμοῦ.

12 Εἰ δὲ τὸ αὐτό ἐστιν ἐρώτημα συλλογιστικὸν καὶ πρότασις ἀντιφάσεως, προτάσεις δὲ καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς ὁ καθ' ἑκάστην, εἴη ἄν τι ἐρώτημα ἐπιστημονικόν, ἐξ ὧν ὁ καθ' ἑκάστην οἰκεῖος γίνεται συλλογισμός. δῆλον ἄρα ὅτι οὐ πᾶν ἐρώτημα γεωμετρικὸν ἂν εἴη οὐδ' ἰατρικόν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀλλ' ἐξ ὧν ἢ δείκνυταί τι περὶ ὧν ἡ γεωμετρία ἐστίν, ἢ ἐκ τῶν b αὐτῶν δείκνυται τῇ γεωμετρίᾳ, ὥσπερ τὰ ὀπτικά. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. καὶ περὶ μὲν τούτων καὶ λόγον ὑφεκτέον ἐκ τῶν γεωμετρικῶν ἀρχῶν καὶ συμπερασμάτων, περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν λόγον οὐχ ὑφεκτέον τῷ γεωμέτρῃ ᾗ

---

17 *μή* et *γὰρ* corr *n.* — *εἰ*] *ἢ* corr *B.* — *εἰ ... Καλλίαν* rc mg *n.* — 18 *ὁμοίως Bd.* — 19 *καὶ* om *p.* — *κατ' ... εἶναι* om *n.* — 20 *ἄλλων M.* — 23 *οὐδὲ αἰεὶ ΑpuM, οὐδὲν δεῖ n.* — 24 *λέγω δ' ἐπὶ τοῦ γένους* om *C.* — 25 *εἰσφέρει M.* — 27 *τὰ κοινά* pr om *n.* — *ἀποδεικνύντες, ἀλλ'* corr *n.* — 28 *ὧν* corr *n.* — *οὐδ' ὃ δεικνύουσιν* rc mg *n.* — 31 *ἅττα ABCM.* — 32 *ἑνός* om *n.* — 37 *πρότασις* pr *n.* — 39 *ὁ* om *n.*

77b1 pr *ἢ* om *n.* — *ἢ ἃ ἐκ n,* pr *C, ἢ καὶ ἐκ M.* — 2 *ὥσπερ*] *ἐστὶν ὥσπερ n.* — 4 *ἐκ*] *τῷ γεωμέτρῃ ἐκ M.* — *καὶ ... τῷ* rc *f.* — *ἕκαστον τὸν ἐπιστήμονα n,* om pr *C.* — *ἕκαστον* om *d.*

γεωμέτρης· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. οὔτε πᾶν ἄρα ἕκαστον ἐπιστήμονα ἐρώτημα ἐρωτητέον, οὔθ' ἅπαν τὸ ἐρωτώμενον ἀποκριτέον περὶ ἑκάστου, ἀλλὰ τὰ κατὰ τὴν ἐπιστήμην διορισθέντα. εἰ δὲ διαλέξεται γεωμέτρῃ ᾗ γεωμέτρης οὕτως, φανερὸν ὅτι καὶ καλῶς, ἐὰν ἐκ τούτων τι δεικνύῃ, εἰ δὲ μή, οὐ καλῶς. δῆλον δ' ὅτι οὐδ' ἐλέγχει γεωμέτρην ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός˙ ὥστ' οὐκ ἂν εἴη ἐν ἀγεωμετρήτοις περὶ γεωμετρίας διαλεκτέον· λήσει γὰρ ὁ φαύλως διαλεγόμενος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχει ἐπιστημῶν.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶ γεωμετρικὰ ἐρωτήματα, ἆρ' ἐστὶ καὶ ἀγεωμέτρητα; καὶ παρ' ἑκάστην ἐπιστήμην τὰ κατὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν ποιὰν γεωμετρικά ἐστιν; καὶ πότερον ὁ κατὰ τὴν ἄγνοιαν συλλογισμὸς ὁ ἐκ τῶν ἀντικειμένων συλλογισμός, ἢ ὁ παραλογισμός, κατὰ γεωμετρίαν δέ, ἢ ἐξ ἄλλης τέχνης, οἷον τὸ μουσικόν ἐστιν ἐρώτημα ἀγεωμέτρητον περὶ γεωμετρίας, τὸ δὲ τὰς παραλλήλους συμπίπτειν οἴεσθαι γεωμετρικόν πως καὶ ἀγεωμέτρητον ἄλλον τρόπον; διττὸν γὰρ τοῦτο, ὥσπερ τὸ ἄῤῥυθμον, καὶ τὸ μὲν ἕτερον ἀγεωμέτρητον τῷ μὴ ἔχειν ὥσπερ τὸ ἄῤῥυθμον, τὸ δ' ἕτερον τῷ φαύλως ἔχειν· καὶ ἡ ἄγνοια αὕτη καὶ ἡ ἐκ τῶν τοιούτων ἀρχῶν, ἐναντία. ἐν δὲ τοῖς μαθήμασιν οὐκ ἔστιν ὁμοίως ὁ παραλογισμός, ὅτι τὸ μέσον ἐστὶν ἀεὶ τὸ διττόν· κατά τε γὰρ τούτου παντός, καὶ τοῦτο πάλιν κατ' ἄλλου λέγεται παντός. τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐ λέγεται πᾶν. ταῦτα δ' ἐστὶν οἷον ὁρᾶν τῇ νοήσει, ἐν δὲ τοῖς λόγοις λανθάνει. ἆρα πᾶς κύκλος σχῆμα; ἂν δὲ γράψῃ, δῆλον. τί δέ; τὰ ἔπη κύκλος; φανερὸν ὅτι οὐκ ἔστιν.

Οὐ δεῖ δ' ἔνστασιν εἰς αὐτὸ φέρειν, ἂν ᾖ ἡ πρότασις ἐπακτική. ὥσπερ γὰρ οὐδὲ πρότασίς ἐστιν ἣ μή ἐστιν ἐπὶ πλειόνων (οὐ γὰρ ἔσται ἐπὶ πάντων, ἐκ τῶν καθόλου δ' ὁ

---

8 τὰ om *d*. — 9 γεωμέτρῃ] τῷ γεωμέτρῃ *n*. — 11 δὲ μὴ] δὴ *d*. — δηλονότι *d*. — 13 ἀγεωμετρήτῳ *C*. — 14 φαῦλος *d*. — 16 ἄρ' *n*. — 17 καὶ ἃ παρ' *n*. — 18 ἐστιν] ἐστιν καὶ ἀγεωμέτρητα *f*. — 19 alt ὁ om *n*. — 20 παρασυλλογισμός *AB*, pr *cu*, corr *d*. — ὁ om *CMn*. — κατὰ] καὶ pr *M*. — 22 παρὰ γεωμετρίαν *M*. — παραλλήλας *n*. — 24 ἄρυθμον scribunt *ABMdn*. — 25 et 26 τῷ] τὸ *d*. — 28 παρασυλλογισμός *A*. — τὸ om *Mdp*, del *Cu*. — 29 γε *B*. — τούτου pr *B*. — 30 post πᾶν del un vb *n*. — 31 οἷον om *M*. — 32 γράφῃ *np*. — δαί; τὸ ἔπος *C*. — 36 δ' om *n*.

συλλογισμός), δῆλον ὅτι οὐδ᾽ ἔνστασις. αἱ αὐταὶ γὰρ προτάσεις καὶ ἐνστάσεις· ἣν γὰρ φέρει ἔνστασιν, αὕτη γένοιτ᾽ ἂν πρότασις ἢ ἀποδεικτικὴ ἢ διαλεκτική.

Συμβαίνει δ᾽ ἐνίους ἀσυλλογίστως λέγειν διὰ τὸ λαμβάνειν ἀμφοτέροις τὰ ἑπόμενα, οἷον καὶ ὁ Καινεὺς ποιεῖ, ὅτι τὸ πῦρ ἐν τῇ πολλαπλασίᾳ ἀναλογίᾳ· καὶ γὰρ τὸ πῦρ p. 78 ταχὺ γεννᾶται, ὥς φησί, καὶ αὕτη ἡ ἀναλογία. οὕτω δ᾽ οὐκ ἔστι συλλογισμός· ἀλλ᾽ εἰ τῇ ταχίστῃ ἀναλογίᾳ ἕπεται ἡ πολλαπλάσιος καὶ τῷ πυρὶ ἡ ταχίστη ἐν τῇ κινήσει ἀναλογία. ἐνίοτε μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται συλλογίσασθαι ἐκ τῶν εἰλημμένων, ὁτὲ δ᾽ ἐνδέχεται, ἀλλ᾽ οὐχ ὁρᾶται. εἰ δ᾽ ἦν ἀδύνατον ἐκ ψεύδους ἀληθὲς δεῖξαι, ῥᾴδιον ἂν ἦν τὸ ἀναλύειν· ἀντέστρεφε γὰρ ἂν ἐξ ἀνάγκης. ἔστω γὰρ τὸ Α ὄν· τούτου δ᾽ ὄντος ταδί ἐστιν, ἃ οἶδα ὅτι ἔστιν, οἷον τὸ Β. ἐκ τούτων ἄρα δείξω ὅτι ἔστιν ἐκεῖνο. ἀντιστρέφει δὲ μᾶλλον τὰ ἐν τοῖς μαθήμασιν, ὅτι οὐδὲν συμβεβηκὸς λαμβάνουσιν (ἀλλὰ καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἐν τοῖς διαλόγοις) ἀλλ᾽ ὁρισμούς.

Αὔξεται δ᾽ οὐ διὰ τῶν μέσων, ἀλλὰ τῷ προσλαμβάνειν, οἷον τὸ Α τοῦ Β, τοῦτο δὲ τοῦ Γ, πάλιν τοῦτο τοῦ Δ, καὶ τοῦτ᾽ εἰς ἄπειρον. καὶ εἰς τὸ πλάγιον, οἷον τὸ Α καὶ κατὰ τοῦ Γ καὶ κατὰ τοῦ Ε, οἷον ἔστιν ἀριθμὸς ποσὸς ἢ καὶ ἄπειρος τοῦτο ἐφ᾽ ᾧ Α, ὁ περιττὸς ἀριθμὸς ποσὸς ἐφ᾽ οὗ Β, ἀριθμὸς περιττὸς ἐφ᾽ οὗ Γ· ἔστιν ἄρα τὸ Α κατὰ τοῦ Γ. καὶ ἔστιν ὁ ἄρτιος ποσὸς ἀριθμὸς ἐφ᾽ οὗ Δ, ὁ ἄρτιος ἀριθμὸς ἐφ᾽ οὗ Ε· ἔστιν ἄρα τὸ Α κατὰ τοῦ Ε.

Τὸ δ᾽ ὅτι διαφέρει καὶ τὸ διότι ἐπίστασθαι, πρῶτον 13 μὲν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ἐν ταύτῃ διχῶς, ἕνα μὲν τρόπον ἐὰν μὴ δι᾽ ἀμέσων γίνηται ὁ συλλογισμός (οὐ γὰρ λαμβάνεται τὸ πρῶτον αἴτιον, ἡ δὲ τοῦ διότι ἐπιστήμη κατὰ τὸ πρῶτον αἴτιον), ἄλλον δὲ εἰ δι᾽ ἀμέσων μέν, ἀλλὰ

---

39 pr ἢ] ἡ n. — ἢ διαλεκτική om n.
78a2 καὶ ἡ αὐτὴ d. — οὗτος Md. — δ᾽ om pr C. — 3 εἰ] ἢ M. — 5 οὖν om d. — 8 ἂν om M. — 12 τοῦτο n. — 15 τοῦτο δὲ τοῦ n. — 16 tert. καὶ om n. — 18 α del d, τὸ α C. — 20 post γ duo vbb del C. — alt ὁ om M. — 23 ταύτῃ τῇ M, sed τῇ del vult. — 24 διὰ μέσων M. — 25 τὸ om d. — ἡ corr B. — ἡ ... αἴτιον om C. — 26 ἄλλων pr AC. — εἰ om ABCMudf, rc c. — post εἰ add sed del vult μὴ n. — διὰ μέσων M, pr c.

μὴ διὰ τοῦ αἰτίου ἀλλὰ τῶν ἀντιστρεφόντων διὰ τοῦ γνωριμωτέρου. κωλύει γὰρ οὐδὲν τῶν ἀντικατηγορουμένων γνωριμώτερον εἶναι ἐνίοτε τὸ μὴ αἴτιον, ὥστ' ἔσται διὰ τούτου ἡ ἀπόδειξις, οἷον ὅτι ἐγγὺς οἱ πλάνητες διὰ τοῦ μὴ στίλβειν. ἔστω ἐφ' ᾧ Γ πλάνητες, ἐφ' ᾧ Β τὸ μὴ στίλβειν, ἐφ' ᾧ Α τὸ ἐγγὺς εἶναι. ἀληθὲς δὴ τὸ Β κατὰ τοῦ Γ εἰπεῖν· οἱ γὰρ πλάνητες οὐ στίλβουσιν. ἀλλὰ καὶ τὸ Α κατὰ τοῦ Β· τὸ γὰρ μὴ στίλβον ἐγγύς ἐστι· τοῦτο δ' εἰλήφθω δι' ἐπαγωγῆς ἢ δι' αἰσθήσεως. ἀνάγκη οὖν τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχειν, ὥστ' ἀποδέδεικται ὅτι οἱ πλάνητες ἐγγύς εἰσιν. οὗτος οὖν ὁ συλλογισμὸς οὐ τοῦ διότι ἀλλὰ τοῦ ὅτι ἐστίν· οὐ γὰρ διὰ τὸ μὴ στίλβειν ἐγγύς εἰσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι οὐ στίλβουσιν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διὰ θατέρου θάτερον δειχθῆναι, καὶ ἔσται τοῦ διότι ἡ ἀπόδειξις, οἷον ἔστω τὸ Γ πλάνητες, ἐφ' ᾧ Β τὸ ἐγγὺς εἶναι, τὸ Α τὸ μὴ στίλβειν· ὑπάρχει δὴ καὶ τὸ Β τῷ Γ, ὥστε καὶ τῷ Γ τὸ Α, τὸ μὴ στίλβειν. καὶ ἔστι τοῦ διότι ὁ συλλογισμός· εἴληπται γὰρ τὸ πρῶτον αἴτιον. πάλιν ὡς τὴν σελήνην δεικνύουσιν, ὅτι σφαιροειδής, διὰ τῶν αὐξήσεων· εἰ γὰρ τὸ αὐξανόμενον οὕτω σφαιροειδές, αὐξάνει δ' ἡ σελήνη, φανερὸν ὅτι σφαιροειδής. οὕτω μὲν οὖν τοῦ ὅτι γέγονεν ὁ συλλογισμός, ἀνάπαλιν δὲ τεθέντος τοῦ μέσου τοῦ διότι· οὐ γὰρ διὰ τὰς αὐξήσεις σφαιροειδής ἐστιν, ἀλλὰ διὰ τὸ σφαιροειδὴς εἶναι λαμβάνει τὰς αὐξήσεις τοιαύτας. σελήνη ἐφ' ᾧ Γ, σφαιροειδὴς ἐφ' ᾧ Β, αὔξησις ἐφ' ᾧ Α. ἐφ' ὧν δὲ τὰ μέσα μὴ ἀντιστρέφει καὶ ἔστι γνωριμώτερον τὸ ἀναίτιον, τὸ ὅτι μὲν δείκνυται, τὸ διότι δ' οὔ. ἔτι ἐφ' ὧν τὸ μέσον ἔξω τίθεται. καὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῦ ὅτι καὶ οὐ τοῦ διότι ἡ ἀπόδειξις· οὐ γὰρ λέγεται τὸ αἴτιον. οἷον διὰ τί οὐκ ἀναπνέει ὁ τοῖχος; ὅτι οὐ ζῷον. εἰ γὰρ τοῦτο τοῦ μὴ ἀναπνέειν αἴτιον, ἔδει τὸ ζῷον εἶναι αἴτιον τοῦ ἀναπνεῖν, οἷον εἰ ἡ ἀπόφασις αἰτία τοῦ

30 et 31 *πλανῆται n.* — *διὰ ... πλάνητες* om *A.* — *διὰ τὸ* corr *CM.* — 31 *οὗ γ ... οὗ β C.* — 34 *στίλβειν* pr *M.* — 35 *τῷ] τοῦ p.* — *γ] β AMd*, fort pr *Bu.* — 39 *ἔστι d.*

78b2 pr *τῷ γ] τῷ γ καὶ τὸ α τῷ β n.* — *τὸ α] τὸ α καὶ (καὶ* om *p) τὸ α τῷ β ABCMcudpf.* — *τὸ μὴ στίλβειν* post 3 *τὸ α n.* — 6 *αὐξάνεται np.* — 7 *οὗτος d.* — *οὖν* om *B.* — *γίνεται συλλ. np.* — 10 *σφαιροειδὲς np.* — 11 *δὲ* om pr *C.* — 12 *ἀντιστρέφῃ An.* — 14 *τὸ ὅτι BM*, pr *cu.* — 15 *λέγει n.* — *οἷον ὅτι διὰ C.* — *ἀναπνεῖ n.* — 16 *ἀναπνεῖν Cn.*

μὴ ὑπάρχειν, ἡ κατάφασις τοῦ ὑπάρχειν, ὥσπερ εἰ τὸ ἀσύμμετρα εἶναι τὰ θερμὰ καὶ ψυχρὰ τοῦ μὴ ὑγιαίνειν, τὸ σύμμετρα εἶναι τοῦ ὑγιαίνειν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἡ κατάφασις τοῦ ὑπάρχειν, ἡ ἀπόφασις τοῦ μὴ ὑπάρχειν. ἐπὶ δὲ τῶν οὕτως ἀποδεδομένων οὐ συμβαίνει τὸ λεχθέν· οὐ γὰρ ἅπαν ἀναπνεῖ ζῷον. ὁ δὲ συλλογισμὸς γίνεται τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐν τῷ μέσῳ σχήματι. οἷον ἔστω τὸ Α ζῷον, ἐφ' οὗ τὸ Β τὸ ἀναπνεῖν, ἐφ' ᾧ Γ τοῖχος. τῷ μὲν οὖν Β παντὶ ὑπάρχει τὸ Α (πᾶν γὰρ τὸ ἀναπνέον ζῷον), τῷ δὲ Γ οὐθενί, ὥστε οὐδὲ τὸ Β τῷ Γ οὐθενί· οὐκ ἄρα ἀναπνεῖ ὁ τοῖχος. ἐοίκασι δ' αἱ τοιαῦται τῶν αἰτιῶν τοῖς καθ' ὑπερβολὴν εἰρημένοις· τοῦτο δ' ἔστι τὸ πλέον ἀποστήσαντα τὸ μέσον εἰπεῖν, οἷον τὸ τοῦ Ἀναχάρσιος, ὅτι ἐν Σκύθαις οὐκ εἰσὶν αὐληταί, οὐδὲ γὰρ ἄμπελοι.

Κατὰ μὲν δὴ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην καὶ κατὰ τὴν τῶν μέσων θέσιν αὗται διαφοραί εἰσι τοῦ ὅτι πρὸς τὸν τοῦ διότι συλλογισμόν· ἄλλον δὲ τρόπον διαφέρει τὸ διότι τοῦ ὅτι τὸ δι' ἄλλης ἐπιστήμης ἑκάτερον θεωρεῖν. τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα ὥστ' εἶναι θάτερον ὑπὸ θάτερον, οἷον τὰ ὀπτικὰ πρὸς γεωμετρίαν καὶ τὰ μηχανικὰ πρὸς στερεομετρίαν καὶ τὰ ἁρμονικὰ πρὸς ἀριθμητικὴν καὶ τὰ φαινόμενα πρὸς ἀστρολογικήν. σχεδὸν δὲ συνώνυμοί εἰσιν ἔνιαι τούτων τῶν ἐπιστημῶν, οἷον ἀστρολογία ἥ τε μαθηματικὴ καὶ ἡ ναυτική, καὶ ἁρμονικὴ ἥ τε μαθηματικὴ καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀκοήν. ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ὅτι τῶν αἰσθητικῶν εἰδέναι, τὸ δὲ διότι τῶν μαθηματικῶν· οὗτοι γὰρ ἔχουσι τῶν αἰτίων τὰς ἀποδείξεις, καὶ πολλάκις οὐκ ἴσασι τὸ ὅτι, καθάπερ οἱ τὸ καθόλου θεωροῦντες πολλάκις ἔνια τῶν καθ' ἕκαστον οὐκ ἴσασι δι' ἀνεπισκεψίαν. ἔστι δὲ ταῦτα ὅσα ἕτερόν τι ὄντα τὴν οὐσίαν κέχρηται τοῖς εἴδεσιν. τὰ γὰρ μαθήματα περὶ εἴδη

---

19 ψυχρὰ καὶ θερμὰ C. — καὶ] καὶ τὰ Bnp. — τὰ ABCcdfunpM. — 21 ἐπὶ] εἰ pr B. — 22 ἀποδιδομένων np. — 25 ᾧ β np. — alt τὸ om C. — τῷ] τὸ d, pr A. — 26 τὸ] τῷ d. — τῷ δὲ γ] τὸ δὲ β pr A. — 26 οὐδενί omissis ὥστε … οὐθενί f. — 26 et 27 οὐδενί np. — 27 οὔτε ABcu. — 30 Ἀναχάρσιδος Ccfnp, corr u. — 31 αὐλητρίδες np. — 32 δὴ] οὖν np. — τῶν om c, pr C. — 33 μέσων] αὐτῶν ABcudM, pr C, ἀμέσων rc supra vs B. — αὗται αἱ διαφ. d. — 35 τῷ np. — δι' rc f. — 36 ὑπὸ θατέρου M. — 37 καὶ om d. — 40 ἔνια B. — οἷον om d.

79a4 αἰτιῶν C.

ἐστίν· οὐ γὰρ καθ' ὑποκειμένου τινός· εἰ γὰρ καὶ καθ' ὑποκειμένου τινὸς τὰ γεωμετρικά ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ᾗ γε καθ' ὑποκειμένου. ἔχει δὲ καὶ πρὸς τὴν ὀπτικήν, ὡς αὕτη πρὸς τὴν γεωμετρίαν, ἄλλη πρὸς ταύτην, οἷον τὸ περὶ τῆς ἴριδος· τὸ μὲν γὰρ ὅτι φυσικοῦ εἰδέναι, τὸ δὲ διότι ὀπτικοῦ, ἢ ἁπλῶς ἢ τοῦ κατὰ τὸ μάθημα. πολλαὶ δὲ καὶ τῶν μὴ ὑπ' ἀλλήλας ἐπιστημῶν ἔχουσιν οὕτως, οἷον ἰατρικὴ πρὸς γεωμετρίαν· ὅτι μὲν γὰρ τὰ ἕλκη τὰ περιφερῆ βραδύτερον ὑγιάζεται, τοῦ ἰατροῦ εἰδέναι, διότι δὲ τοῦ γεωμέτρου.

14 Τῶν δὲ σχημάτων ἐπιστημονικὸν μάλιστα τὸ πρῶτόν ἐστιν. αἵ τε γὰρ μαθηματικαὶ τῶν ἐπιστημῶν διὰ τούτου φέρουσι τὰς ἀποδείξεις, οἷον ἀριθμητικὴ καὶ γεωμετρία καὶ ὀπτική, καὶ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν ὅσαι τοῦ διότι ποιοῦνται τὴν σκέψιν· ἢ γὰρ ὅλως ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις διὰ τούτου τοῦ σχήματος ὁ τοῦ διότι συλλογισμός. ὥστε κἂν διὰ τοῦτ' εἴη μάλιστα ἐπιστημονικόν· κυριώτατον γὰρ τοῦ εἰδέναι τὸ διότι θεωρεῖν. εἶτα τὴν τοῦ τί ἐστιν ἐπιστήμην διὰ μόνου τούτου θηρεῦσαι δυνατόν. ἐν μὲν γὰρ τῷ μέσῳ σχήματι οὐ γίνεται κατηγορικὸς συλλογισμός, ἡ δὲ τοῦ τί ἐστιν ἐπιστήμη καταφάσεως· ἐν δὲ τῷ ἐσχάτῳ γίνεται μὲν ἀλλ' οὐ καθόλου, τὸ δὲ τί ἐστι τῶν καθόλου ἐστίν· οὐ γὰρ πῇ ἐστὶ ζῷον δίπουν ὁ ἄνθρωπος. ἔτι τοῦτο μὲν ἐκείνων οὐδὲν προσδεῖται, ἐκεῖνα δὲ διὰ τούτου καταπυκνοῦται καὶ αὔξεται, ἕως ἂν εἰς τὰ ἄμεσα ἔλθῃ. φανερὸν οὖν ὅτι κυριώτατον τοῦ ἐπίστασθαι τὸ πρῶτον σχῆμα.

15 Ὥσπερ δὲ ὑπάρχειν τὸ Α τῷ Β ἐνεδέχετο ἀτόμως, οὕτω καὶ μὴ ὑπάρχειν ἐγχωρεῖ. λέγω δὲ τὸ ἀτόμως ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν τὸ μὴ εἶναι αὐτῶν μέσον· οὕτω γὰρ οὐκέτι ἔσται κατ' ἄλλο τὸ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν. ὅταν μὲν οὖν ἢ τὸ Α ἢ τὸ Β ἐν ὅλῳ τινὶ ᾖ, ἢ καὶ ἄμφω, οὐκ ἐνδέχεται τὸ Α τῷ Β πρώτως μὴ ὑπάρχειν. ἔστω γὰρ τὸ Α ἐν ὅλῳ τῷ Γ. οὐκοῦν εἰ τὸ Β μή ἐστιν ἐν ὅλῳ τῷ Γ (ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ μὲν

---

8 *εἰ γὰρ ... τινὸς* pr om *nu*. — *καὶ* om *f*. — 9 *γεωμετρητά ABMcd*, pr *un*, *γεωμετριτά* pr *C*, supra vs c, *γεωμετρήματα p*. — *οὐχί γε Bf*, pr *u*. — 10 *αὕτη γε πρὸς d*. — 13 *τὸ* rc *f*. — *ἀλλήλως* pr *M*. — 17 *τὸ* pr om *n*. — 20 *ὡς* om *dn*. — 23 *καὶ n*. — *τοῦτ'*] *τοῦ ἂν* pr *n*. — *κυριότατον M*. — 27 *γίνεται*] *τι ἔσται d*. — 29 *ἔτι*] *εἰ d*. — 31 *τ' ἄμεσα p*. — *μέσα* pr *n*. — 33 *οὕτω ... ἀτόμως* rc mg *n*. — 35 *τῷ* pr *C*. — 37 *τὸ* om *n*. — *ᾖ* om *Mp*. — 39 *οὐκοῦν ... γ* om *p*.

Α εἶναι ἔν τινι ὅλῳ, τὸ δὲ Β μὴ εἶναι ἐν τούτῳ), συλλογισμὸς ἔσται τοῦ μὴ ὑπάρχειν τὸ Α τῷ Β· εἰ γὰρ τῷ μὲν Α παντὶ τὸ Γ, τῷ δὲ Β μηδενί, οὐδενὶ τῶν Β τὸ Α. b *ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ Β ἐν ὅλῳ τινί ἐστιν, οἷον ἐν τῷ Δ· τὸ μὲν γὰρ Δ παντὶ τῷ Β ὑπάρχει, τὸ δὲ Α οὐδενὶ τῶν Δ, ὥστε τὸ Α οὐδενὶ τῶν Β ὑπάρξει διὰ συλλογισμοῦ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον δειχθήσεται καὶ εἰ ἄμφω ἐν ὅλῳ τινί ἐστιν. ὅτι δ' ἐνδέχεται τὸ Β μὴ εἶναι ἐν ᾧ ὅλῳ ἐστὶ τὸ Α, ἢ πάλιν τὸ Α ἐν ᾧ τὸ Β, φανερὸν ἐκ τῶν συστοιχιῶν, ὅσαι μὴ ἐπαλλάττουσιν ἀλλήλαις. εἰ γὰρ μηδὲν τῶν ἐν τῇ ΑΓΔ συστοιχίᾳ κατὰ μηδενὸς κατηγορεῖται τῶν ἐν τῇ ΒΕΖ, τὸ δ' Α ἐν ὅλῳ ἐστὶ τῷ Θ συστοίχῳ ὄντι, φανερὸν ὅτι τὸ Β οὐκ ἔσται ἐν τῷ Θ· ἐπαλλάξουσι γὰρ αἱ συστοιχίαι. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ Β ἐν ὅλῳ τινί ἐστιν. ἐὰν δὲ μηδέτερον ᾖ ἐν ὅλῳ μηδενί, μὴ ὑπάρχῃ δὲ τὸ Α τῷ Β, ἀνάγκη ἀτόμως μὴ ὑπάρχειν. εἰ γὰρ ἔσται τι μέσον, ἀνάγκη θάτερον αὐτῶν ἐν ὅλῳ τινὶ εἶναι. ἢ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ σχήματι ἢ ἐν τῷ μέσῳ ἔσται ὁ συλλογισμός. εἰ μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ, τὸ Β ἔσται ἐν ὅλῳ τινί (καταφατικὴν γὰρ δεῖ τὴν πρὸς τοῦτο γενέσθαι πρότασιν), εἰ δ' ἐν τῷ μέσῳ, ὁπότερον ἔτυχεν· πρὸς ἀμφοτέροις γὰρ ληφθέντος τοῦ στερητικοῦ γίνεται συλλογισμός· ἀμφοτέρων δ' ἀποφατικῶν οὐσῶν οὐκ ἔσται.*

Φανερὸν οὖν ὅτι ἐνδέχεταί τε ἄλλο ἄλλῳ μὴ ὑπάρχειν ἀτόμως, καὶ πότ' ἐνδέχεται καὶ πῶς, εἰρήκαμεν.

16 *Ἄγνοια δ' ἡ μὴ κατ' ἀπόφασιν ἀλλὰ κατὰ διάθεσιν λεγομένη ἔστι μὲν ἡ διὰ συλλογισμοῦ γινομένη ἀπάτη, αὕτη δ' ἐν μὲν τοῖς πρώτως ὑπάρχουσιν ἢ μὴ ὑπάρχουσι συμβαίνει διχῶς· ἢ γὰρ ὅταν ἁπλῶς ὑπολάβῃ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν, ἢ ὅταν διὰ συλλογισμοῦ λάβῃ τὴν ὑπόληψιν. τῆς μὲν οὖν ἁπλῆς ὑπολήψεως ἁπλῆ ἡ ἀπάτη, τῆς*

---

40 *ἐν* om *n.*

79b1 *τῷ β np.* — 2 alt *ἐν* om *p.* — *δ*] *α M.* — 3 *τὸ*] *τῷ pf.* — *α* rc *n.* — *τῶν*] *τὸ pf.* — *τῶν* ... 4 *οὐδενὶ* om *ABMcdu.* — 4 *τῷ β p.* — *ὑπάρχει np.* — 6 *ἐν ὅλῳ ἐν ᾧ p.* — *ὅλῳ* om *d.* — *ᾧ* pr om *n.* — *ἐστὶ* ... 7 *ᾧ*] *ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ α ἢ πάλιν τὸ α ἐν ὅλῳ* rc mg *n.* — 7 *ᾧ ὅλῳ τὸ p.* — *συστοίχων B*, pr *u*, *συστοιχειῶν M.* — 9 *συστοιχίᾳ* corr *B*, *συστοιχείᾳ d.* — *κατὰ*] *καὶ κατὰ* pr *ABMd.* — *βζε u.* — 11 *θ*] *εθ* pr *AdM.* — 16 *ὁ* om *C.* — 17 *τούτῳ dnpM*, pr *u.* — 18 *γίνεσθαι cnp*, corr *u.* — 21 *τε*] *τι cdnp.* — 23 *ἀλλὰ*] *ἀλλ' ἡ np.* — 24 *γενομένη B.* — 25 *μὲν* om *n.* — *ἢ μὴ ὑπάρχουσι* pr om *C.*

δὲ διὰ συλλογισμοῦ πλείους. μὴ ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Α μηδενὶ τῶν Β ἀτόμως· οὐκοῦν ἐὰν συλλογίζηται ὑπάρχειν τὸ Α τῷ Β, μέσον λαβὼν τὸ Γ, ἠπατημένος ἔσται διὰ συλλογισμοῦ. ἐνδέχεται μὲν οὖν ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις εἶναι ψευδεῖς, ἐνδέχεται δὲ τὴν ἑτέραν μόνον. εἰ γὰρ μήτε τὸ Α μηδενὶ τῶν Γ ὑπάρχει μήτε τὸ Γ μηδενὶ τῶν Β, εἴληπται δ' ἑκατέρα ἀνάπαλιν, ἄμφω ψευδεῖς ἔσονται. ἐγχωρεῖ δ' οὕτως ἔχειν τὸ Γ πρὸς τὸ Α καὶ Β ὥστε μήτε ὑπὸ τὸ Α εἶναι μήτε καθόλου τῷ Β. τὸ μὲν γὰρ Β ἀδύνατον εἶναι ἐν ὅλῳ τινί· πρώτως γὰρ ἐλέγετο αὐτῷ τὸ Α μὴ ὑπάρχειν· τὸ δὲ Α οὐκ ἀνάγκη πᾶσι τοῖς οὖσιν εἶναι καθόλου, ὥστ' ἀμφότεραι ψευδεῖς. ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν ἐνδέχεται ἀληθῆ λαμβάνειν, οὐ μέντοι ὁποτέραν ἔτυχεν, ἀλλὰ τὴν
p.80 ΑΓ· ἡ γὰρ ΓΒ πρότασις ἀεὶ ψευδὴς ἔσται διὰ τὸ ἐν μηδενὶ εἶναι τὸ Β, τὴν δὲ ΑΓ ἐγχωρεῖ, οἷον εἰ τὸ Α καὶ τῷ Γ καὶ τῷ Β ὑπάρχει ἀτόμως. ὅταν γὰρ πρῶτον κατηγορῆται ταὐτὸ πλειόνων, οὐδέτερον οὐδετέρῳ ἔσται. διαφέρει δ' οὐδέν, οὐδ' εἰ μὴ ἀτόμως ὑπάρχει.

Ἡ μὲν οὖν τοῦ ὑπάρχειν ἀπάτη διὰ τούτων τε καὶ οὕτω γίνεται μόνως (οὐ γὰρ ἦν ἐν ἄλλῳ σχήματι τοῦ ὑπάρχειν συλλογισμός), ἡ δὲ τοῦ μὴ ὑπάρχειν ἔν τε τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ μέσῳ σχήματι. πρῶτον οὖν εἴπωμεν ποσαχῶς ἐν τῷ πρώτῳ γίνεται, καὶ πῶς ἐχουσῶν τῶν προτάσεων. ἐνδέχεται μὲν οὖν ἀμφοτέρων ψευδῶν οὐσῶν, οἷον εἰ τὸ Α καὶ τῷ Γ καὶ τῷ Β ὑπάρχει ἀτόμως· ἐὰν γὰρ ληφθῇ τὸ μὲν Α τῷ Γ μηδενί, τὸ δὲ Γ παντὶ τῷ Β, ψευδεῖς αἱ προτάσεις. ἐνδέχεται δὲ καὶ τῆς ἑτέρας ψευδοῦς οὔσης, καὶ ταύτης ὁποτέρας ἔτυχεν. ἐγχωρεῖ γὰρ τὴν μὲν ΑΓ ἀληθῆ εἶναι, τὴν δὲ ΓΒ ψευδῆ, τὴν μὲν ΑΓ ἀληθῆ ὅτι οὐ πᾶσι τοῖς οὖσιν ὑπάρχει τὸ Α, τὴν δὲ ΓΒ ψευδῆ ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχειν τῷ Β τὸ Γ, ᾧ μηδενὶ ὑπάρχει τὸ Α·

---

31 *ἡ ἀπάτη μὲν ἔσται* corr *u*. — 34 *ὑπάρχειν A, ὑπάρχῃ B*. — 36 *καὶ ... α* rc mg *n*. — 37 *τῷ*] *τοῦ* corr *C*. — 38 *αὐτὸ n*. — 41 *μέντοι γε ὁποτέραν Cc*.

80a1 *βγ u*. — *ἐν* om *A*. — 2 *τῷ*] *τὸ BM*. — 3 *καὶ*] *ἢ M*. — *γὰρ* corr *C*. — *πρώτως Ccnf*, corr *u*. — 4 *οὐδέτερον ἐν οὐδετέρῳ npf*. — *διαφέρει ... ὑπάρχει* om *BM*, pr *ACcdu*. — 5 *μὴ ἀτόμως μὴ f*. — 8 *τε* om *C*. — 9 *εἴπομεν n*. — 12 *ἂν n*. — 16 *βγ Bdu*. — 17 *βγ p*. — 18 *ὑπάρχειν ἀδύνατον np*.

οὐ γὰρ ἔτι ἀληθὴς ἔσται ἡ ΑΓ πρότασις· ἅμα δέ, εἰ καὶ εἰσὶν ἀμφότεραι ἀληθεῖς, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀληθές. ἀλλὰ καὶ τὴν ΓΒ ἐνδέχεται ἀληθῆ εἶναι τῆς ἑτέρας οὔσης ψευδοῦς, οἷον εἰ τὸ Β καὶ ἐν τῷ Γ καὶ ἐν τῷ Α ἐστίν· ἀνάγκη γὰρ θάτερον ὑπὸ θάτερον εἶναι, ὥστ' ἂν λάβῃ τὸ Α μηδενὶ τῶν Γ ὑπάρχειν, ψευδὴς ἔσται ἡ πρότασις. φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τῆς ἑτέρας ψευδοῦς οὔσης καὶ ἀμφοῖν ἔσται ψευδὴς ὁ συλλογισμός.

Ἐν δὲ τῷ μέσῳ σχήματι ὅλας μὲν εἶναι τὰς προτάσεις ἀμφοτέρας ψευδεῖς οὐκ ἐνδέχεται· ὅταν γὰρ τὸ Α παντὶ τῷ Β ὑπάρχῃ, οὐδὲν ἔσται λαβεῖν ὃ τῷ μὲν ἑτέρῳ παντὶ θατέρῳ δ' οὐδενὶ ὑπάρξει· δεῖ δ' οὕτω λαμβάνειν τὰς προτάσεις ὥστε τῷ μὲν ὑπάρχειν τῷ δὲ μὴ ὑπάρχειν, εἴπερ ἔσται συλλογισμός. εἰ οὖν οὕτω λαμβανόμεναι ψευδεῖς, δῆλον ὡς ἐναντίως ἀνάπαλιν ἕξουσι· τοῦτο δ' ἀδύνατον. ἐπί τι δ' ἑκατέραν οὐδὲν κωλύει ψευδῆ εἶναι, οἷον εἰ τὸ Γ καὶ τῷ Α καὶ τῷ Β τινὶ ὑπάρχοι· ἂν γὰρ τῷ μὲν Α παντὶ ληφθῇ ὑπάρχον, τῷ δὲ Β μηδενί, ψευδεῖς μὲν ἀμφότεραι αἱ προτάσεις, οὐ μέντοι ὅλαι ἀλλ' ἐπί τι. καὶ ἀνάπαλιν δὲ τεθέντος τοῦ στερητικοῦ ὡσαύτως. τὴν δ' ἑτέραν εἶναι ψευδῆ καὶ ὁποτερανοῦν ἐνδέχεται. ὃ γὰρ ὑπάρχει τῷ Α παντί, καὶ τῷ Β ὑπάρχει· ἐὰν οὖν ληφθῇ τῷ μὲν Α ὅλῳ ὑπάρχειν τὸ Γ, τῷ δὲ Β ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν, ἡ μὲν ΓΑ ἀληθὴς ἔσται, ἡ δὲ ΓΒ ψευδής. πάλιν ὃ τῷ Β μηδενὶ ὑπάρχει, οὐδὲ τῷ Α παντὶ ὑπάρξει· εἰ γὰρ τῷ Α, καὶ τῷ Β· ἀλλ' οὐχ ὑπῆρχεν. ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ Γ τῷ μὲν Α ὅλῳ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Β μηδενί, ἡ μὲν ΓΒ πρότασις ἀληθής, ἡ δ' ἑτέρα ψευδής. ὁμοίως δὲ καὶ μετατεθέντος τοῦ στερητικοῦ. ὃ γὰρ μηδενὶ ὑπάρχει τῷ Α, οὐδὲ τῷ Β οὐδενὶ ὑπάρξει· ἐὰν οὖν ληφθῇ τὸ Γ τῷ μὲν Α ὅλῳ μὴ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Β ὅλῳ ὑπάρχειν, ἡ μὲν ΑΓ πρότασις ἀληθὴς ἔσται, ἡ ἑτέρα δὲ ψευδής. καὶ πάλιν, ὃ παντὶ τῷ Β ὑπάρχει, μηδενὶ λαβεῖν τῷ Α ὑπάρχον ψεῦδος. ἀνάγκη γάρ, εἰ τῷ Β παντί,

---

19 καὶ εἰ d. — εἰ om n. — 20 ἔσται om M. — 21 βγ np. — 22 pr καὶ om M. — 23 γὰρ om np. — 29 ὑπάρχειν M. — ἔστι C. — 30 ὑπάρχει np. — 31 εἴπερ rc f. — 33 ἑκάτερον ABduM. — 35 ὑπάρχει M, ὑπάρχει οἷον d. — 37 ἐπει. (sic) καὶ n. — δὲ om C.

80b1 τὸ … ὑπάρχειν pr om c. — ὑπάρχῃ d. — 2 βγ pf. — 5 βγ Bu. — alt ἡ] ἔσται ἡ np. — 7 ὑπάρχῃ τῷ n. — 11 ὑπάρχειν np.

καὶ τῷ Α τινὶ ὑπάρχειν· ἐὰν οὖν ληφθῇ τῷ μὲν Β παντὶ ὑπάρχειν τὸ Γ, τῷ δὲ Α μηδενί, ἡ μὲν ΓΒ ἀληθὴς ἔσται, ἡ δὲ ΓΑ ψευδής. φανερὸν οὖν ὅτι καὶ ἀμφοτέρων οὐσῶν ψευδῶν καὶ τῆς ἑτέρας μόνον ἔσται συλλογισμὸς ἀπατητικὸς ἐν τοῖς ἀτόμοις.

17 Ἐν δὲ τοῖς μὴ ἀτόμως ὑπάρχουσιν ἢ μὴ ὑπάρχουσιν, ὅταν μὲν διὰ τοῦ οἰκείου μέσου γίνηται τοῦ ψεύδους ὁ συλλογισμός, οὐχ οἷόν τε ἀμφοτέρας ψευδεῖς εἶναι τὰς προτάσεις, ἀλλὰ μόνον τὴν πρὸς τῷ μείζονι ἄκρῳ. λέγω δ' οἰκεῖον μέσον δι' οὗ γίνεται τῆς ἀντιφάσεως ὁ συλλογισμός. ὑπαρχέτω γὰρ τὸ Α τῷ Β διὰ μέσου τοῦ Γ. ἐπεὶ οὖν ἀνάγκη τὴν ΓΒ καταφατικὴν λαμβάνεσθαι συλλογισμοῦ γινομένου, δῆλον ὅτι ἀεὶ αὕτη ἔσται ἀληθής· οὐ γὰρ ἀντιστρέφεται. ἡ δὲ ΑΓ ψευδής· ταύτης γὰρ ἀντιστρεφομένης ἐναντίος γίνεται ὁ συλλογισμός. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἐξ ἄλλης συστοιχίας ληφθείη τὸ μέσον, οἷον τὸ Δ εἰ καὶ ἐν τῷ Α ὅλῳ ἐστὶ καὶ κατὰ τοῦ Β κατηγορεῖται παντός· ἀνάγκη γὰρ τὴν μὲν ΔΒ πρότασιν μένειν, τὴν δ' ἑτέραν ἀντιστρέφεσθαι, ὥσθ' ἡ μὲν ἀεὶ ἀληθής, ἡ δ' ἀεὶ ψευδής. καὶ σχεδὸν ἥ γε τοιαύτη ἀπάτη ἡ αὐτή ἐστι τῇ διὰ τοῦ οἰκείου μέσου. ἐὰν δὲ μὴ διὰ τοῦ οἰκείου μέσου γίνηται ὁ συλλογισμός, ὅταν μὲν ὑπὸ τὸ Α ᾖ τὸ μέσον, τῷ δὲ Β μηδενὶ ὑπάρχῃ, ἀνάγκη ψευδεῖς εἶναι ἀμφοτέρας. ληπτέαι γὰρ ἐναντίως ἢ ὡς ἔχουσιν αἱ προτάσεις, εἰ μέλλει συλλογισμὸς ἔσεσθαι· οὕτω δὲ λαμβανομένων ἀμφότεραι γίνονται ψευδεῖς. οἷον εἰ τὸ μὲν Α ὅλῳ τῷ Δ ὑπάρχει, τὸ δὲ Δ μηδενὶ τῶν Β· ἀντιστραφέντων γὰρ τούτων συλλογισμός τ' ἔσται καὶ αἱ προτάσεις ἀμφότεραι ψευδεῖς. ὅταν δὲ μὴ ᾖ ὑπὸ τὸ Α τὸ μέσον, οἷον τὸ Δ, ἡ
p. 81 μὲν ΑΔ ἀληθὴς ἔσται, ἡ δὲ ΔΒ ψευδής. ἡ μὲν γὰρ ΑΔ

---

13 τὸ] τῷ *n*. — δὲ fort pr om *f*. — 15 μόνως *d*. — 17 ἀτόμοις *Bd*, sed *B* corr ἀτόμως pr manu. — ἢ μὴ ὑπάρχουσιν om *ABMnup*, pr *c*. — 18 μὲν] μὲν οὖν *d*. — 23 post τὴν lit duarum litt *f*. — βγ *BCp*. — 24 ἀεὶ om *d*. — ἐστὶν αὕτη *c*. — ἐστὶν *C*. — 26 ὁ pos ante ἐναντίος *np*. — 28 ὅλως *np*. — 29 αβ pr *n*. — 32 μέσου pr om *n*. — 33 τοῦ α *M*. — 34 ὑπάρχειν *M*. — 35 μέλλῃ *C*, μέλλοι *M*. — 36 ἀμφοτέρων *B*. — 40 τοῦ α *M*.

81a1 ἔσται om *C*. — βδ *Cn*, sed δβ supra *n*, δγ *p*. — ἡ μὲν ... ψευδής om *C*. — γὰρ om *u*.

ἀληθής, ὅτι οὐκ ἦν ἐν τῷ Α τὸ Δ, ἡ δὲ ΔΒ ψευδής, ὅτι, εἰ ἦν ἀληθής, κἂν τὸ συμπέρασμα ἦν ἀληθές· ἀλλ' ἦν ψεῦδος.

Διὰ δὲ τοῦ μέσου σχήματος γινομένης τῆς ἀπάτης, ἀμφοτέρας μὲν οὐκ ἐνδέχεται ψευδεῖς εἶναι τὰς προτάσεις ὅλας (ὅταν γὰρ ᾖ τὸ Β ὑπὸ τὸ Α, οὐδὲν ἐνδέχεται τῷ μὲν παντὶ τῷ δὲ μηδενὶ ὑπάρχειν, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον), τὴν ἑτέραν δ' ἐγχωρεῖ, καὶ ὁποτέραν ἔτυχεν. εἰ γὰρ τὸ Γ καὶ τῷ Α καὶ τῷ Β ὑπάρχοι, ἐὰν ληφθῇ τῷ μὲν Α ὑπάρχειν τῷ δὲ Β μὴ ὑπάρχειν, ἡ μὲν ΑΓ ἀληθὴς ἔσται, ἡ δ' ἑτέρα ψευδής. πάλιν δ' εἰ τῷ μὲν Β ληφθείη τὸ Γ ὑπάρχον, τῷ δὲ Α μηδενί, ἡ μὲν ΓΒ ἀληθὴς ἔσται, ἡ δ' ἑτέρα ψευδής.

Ἐὰν μὲν οὖν στερητικὸς ᾖ τῆς ἀπάτης ὁ συλλογισμός, εἴρηται πότε καὶ διὰ τίνων ἔσται ἡ ἀπάτη· ἐὰν δὲ καταφατικός, ὅταν μὲν διὰ τοῦ οἰκείου μέσου, ἀδύνατον ἀμφοτέρας εἶναι ψευδεῖς· ἀνάγκη γὰρ τὴν ΓΒ μένειν, εἴπερ ἔσται συλλογισμός, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. ὥστε ἡ ΓΑ ἀεὶ ἔσται ψευδής· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀντιστρεφομένη. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἐξ ἄλλης συστοιχίας λαμβάνοιτο τὸ μέσον, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ ἐπὶ τῆς στερητικῆς ἀπάτης· ἀνάγκη γὰρ τὴν μὲν ΔΒ μένειν, τὴν δ' ΑΔ ἀντιστρέφεσθαι, καὶ ἡ ἀπάτη ἡ αὐτὴ τῇ πρότερον. ὅταν δὲ μὴ διὰ τοῦ οἰκείου, ἐὰν μὲν ᾖ τὸ Δ ὑπὸ τὸ Α, αὕτη μὲν ἔσται ἀληθής, ἡ ἑτέρα δὲ ψευδής· ἐγχωρεῖ γὰρ τὸ Α πλείοσιν ὑπάρχειν, ἃ οὐκ ἔστιν ὑπ' ἄλληλα. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ τὸ Δ ὑπὸ τὸ Α, αὕτη μὲν ἀεὶ δῆλον ὅτι ἔσται ψευδής (καταφατικὴ γὰρ λαμβάνεται), τὴν δὲ ΔΒ ἐνδέχεται καὶ ἀληθῆ εἶναι καὶ ψευδῆ· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ μὲν Α τῷ Δ μηδενὶ ὑπάρχειν, τὸ δὲ Δ τῷ Β παντί, οἷον ζῷον ἐπιστήμῃ, ἐπιστήμη δὲ μουσικῇ. οὐδ' αὖ μήτε τὸ Α μηδενὶ τῶν Δ μήτε τὸ Δ μηδενὶ τῷ Β.

---

2 βδ *ABdcnuM*. — 3 καὶ *ABcu*. — 7 μὲν α παντὶ *C*. — 9 δ' ἑτέραν *Buf*. — ἑτέραν om *d*. — 10 τὸ α *M*, pr *B*. — ὑπάρχει *cf*. — ὑπάρχοιεν ἂν *n*. — 13 βγ *Bu*. — ἀληθὲς *n*. — 15 στερητικῆς *M*. — 16 δὲ] δὲ ἡ *np*. — 18 βγ *Bc*. — 19 ὥστε γὰρ ἡ *n*. — 21 εἰ] ἡ *n*. — λαμβάνοι *d*. — 23 pr τὴν] τὸ *n*. — ἡ] ἥ γε *n*. — 24 τῇ rc supra vs *n*. — μὴ] μὴ ᾖ *n*, om *d*. — 25 δὲ ἑτέρα *C*. — 30 γὰρ rc supra vs *n*. — δὲ pr om *B*. — 32 αὖ γε μήτε *M*. — τῶν *dnM*.

φανερὸν οὖν ὅτι μὴ ὄντος τοῦ μέσου ὑπὸ τὸ Α καὶ ἀμφοτέρας ἐγχωρεῖ ψευδεῖς εἶναι καὶ ὁποτέραν ἔτυχεν.

Ποσαχῶς μὲν οὖν καὶ διὰ τίνων ἐγχωρεῖ γίνεσθαι τὰς κατὰ συλλογισμὸν ἀπάτας ἔν τε τοῖς ἀμέσοις καὶ ἐν τοῖς δι᾽ ἀποδείξεως, φανερόν.

18 Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι, εἴ τις αἴσθησις ἐκλέλοιπεν, ἀνάγκη καὶ ἐπιστήμην τινὰ ἐκλελοιπέναι, ἣν ἀδύνατον λαβεῖν, εἴπερ μανθάνομεν ἢ ἐπαγωγῇ ἢ ἀποδείξει. ἔστι δ᾽ ἡ μὲν ἀπόδειξις ἐκ τῶν καθόλου, ἡ δ᾽ ἐπαγωγὴ ἐκ τῶν κατὰ μέρος· ἀδύνατον δὲ τὰ καθόλου θεωρῆσαι μὴ δι᾽ ἐπαγωγῆς, ἐπεὶ καὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως λεγόμενα ἔσται δι᾽ ἐπαγωγῆς γνώριμα ποιεῖν, ὅτι ὑπάρχει ἑκάστῳ γένει ἔνια, καὶ εἰ μὴ χωριστά ἐστιν, ᾗ τοιονδὶ ἕκαστον. ἐπαχθῆναι δὲ μὴ ἔχοντας αἴσθησιν ἀδύνατον. τῶν γὰρ καθ᾽ ἕκαστον ἡ αἴσθησις· οὐ γὰρ ἐνδέχεται λαβεῖν αὐτῶν τὴν ἐπιστήμην. οὔτε γὰρ ἐκ τῶν καθόλου ἄνευ ἐπαγωγῆς, οὔτε δι᾽ ἐπαγωγῆς ἄνευ τῆς αἰσθήσεως.

19 Ἔστι δὲ πᾶς συλλογισμὸς διὰ τριῶν ὅρων, καὶ ὁ μὲν δεικνύναι δυνάμενος ὅτι ὑπάρχει τὸ Α τῷ Γ διὰ τὸ ὑπάρχειν τῷ Β καὶ τοῦτο τῷ Γ, ὁ δὲ στερητικός, τὴν μὲν ἑτέραν πρότασιν ἔχων ὅτι ὑπάρχει τι ἄλλο ἄλλῳ, τὴν δ᾽ ἑτέραν ὅτι οὐχ ὑπάρχει. φανερὸν οὖν ὅτι αἱ μὲν ἀρχαὶ καὶ αἱ λεγόμεναι ὑποθέσεις αὗταί εἰσι· λαβόντα γὰρ ταῦτα οὕτως ἀνάγκη δεικνύναι, οἷον ὅτι τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει διὰ τοῦ Β, πάλιν δ᾽ ὅτι τὸ Α τῷ Β δι᾽ ἄλλου μέσου, καὶ ὅτι τὸ Β τῷ Γ ὡσαύτως. κατὰ μὲν οὖν δόξαν συλλογιζομένοις καὶ μόνον διαλεκτικῶς δῆλον ὅτι τοῦτο μόνον σκεπτέον, εἰ ἐξ ὧν ἐνδέχεται ἐνδοξοτάτων γίνεται ὁ συλλογισμός, ὥστ᾽ εἰ καὶ ἔστι τι τῇ ἀληθείᾳ τῶν ΑΒ μέσον, δοκεῖ δὲ μή, ὁ διὰ τούτου συλλογιζόμενος συλλελόγισται διαλεκτικῶς· πρὸς δ᾽ ἀλήθειαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων δεῖ σκοπεῖν. ἔχει δ᾽ οὕτως.

---

36 *τε* om *C.* — 37 *δι᾽*] *μὴ ἀμέσοις δι᾽ n.* — 38 *φανερὸν*] *δῆλον C.* — 40 *ἔσται n.*

81b4 *γνώριμα ἂν τις βούληται γνώριμα ποιεῖν np.* — 5 *εἰσιν C.* *ᾗ*] *ἢ nM.* — *τοιόνδε M.* — *δὲ*] *γὰρ p.* — *ἔχοντα M.* — 6 *ἀδύνατον* rc mg *n*, om *p.* — *γὰρ τῶν* pr *A.* — *τῶν* pr om *B.* — 11 *δείκνυται λεγομένους ὅτι n.* — *τῷ*] *τὸ M.* — *διὰ ... τῷ γ* om *M.* — 17 *δι᾽* rc supra vs *n.* — 20 *εἰ* pr om *n.* — 21 *ἔστι*] *μὴ ἔστι cup*, pr *ABn.* — *τι* om *M.* — *τὸν* pr *B.* — *μή*] *εἶναι cufp*, *μὴ* (rc) *εἶναι AC*, *μή* corr *B.* — *ὁ* om *d.* — post *ὁ* et 22 post *τούτου* del alqd *C.*

ἐπειδὴ ἔστιν ὃ αὐτὸ μὲν κατ' ἄλλου κατηγορεῖται μὴ κατὰ συμβεβηκός, — λέγω δὲ τὸ κατὰ συμβεβηκός, οἷον τὸ λευκόν ποτ' ἐκεῖνό φαμεν εἶναι ἄνθρωπον, οὐχ ὁμοίως λέγοντες καὶ τὸν ἄνθρωπον λευκόν· ὁ μὲν γὰρ οὐχ ἕτερόν τι ὢν λευκόν ἐστι, τὸ δὲ λευκόν, ὅτι συμβέβηκε τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι λευκῷ. ἔστιν οὖν ἔνια τοιαῦτα ὥστε καθ' αὑτὰ κατηγορεῖσθαι. ἔστω δὴ τὸ Γ τοιοῦτον, ὃ αὐτὸ μὲν μηκέτι ὑπάρχει ἄλλῳ, τούτῳ δὲ τὸ Β πρώτῳ, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο μεταξύ. καὶ πάλιν τὸ Ε τῷ Ζ ὡσαύτως, καὶ τοῦτο τῷ Β. ἆρ' οὖν τοῦτο ἀνάγκη στῆναι, ἢ ἐνδέχεται εἰς ἄπειρον ἰέναι; καὶ πάλιν εἰ τοῦ μὲν Α μηδὲν κατηγορεῖται καθ' αὑτό, τὸ δὲ Α τῷ Θ ὑπάρχει πρώτῳ, μεταξὺ δὲ μηδενὶ προτέρῳ, καὶ τὸ Θ τῷ Η, καὶ τοῦτο τῷ Β, ἆρα καὶ τοῦτο ἵστασθαι ἀνάγκη, ἢ καὶ τοῦτ' ἐνδέχεται εἰς ἄπειρον ἰέναι; διαφέρει δὲ τοῦτο τοῦ πρότερον τοσοῦτον, ὅτι τὸ μέν ἐστιν, ἆρα ἐνδέχεται ἀρξαμένῳ ἀπὸ τοιούτου ὃ μηδενὶ ὑπάρχει ἑτέρῳ ἀλλ' ἄλλο ἐκείνῳ, ἐπὶ τὸ ἄνω εἰς ἄπειρον ἰέναι, θάτερον δὲ ἀρξάμενον ἀπὸ τοιούτου ὃ αὐτὸ μὲν ἄλλου, ἐκείνου δὲ μηδὲν κατηγορεῖται, ἐπὶ τὸ p. 82
κάτω σκοπεῖν εἰ ἐνδέχεται εἰς ἄπειρον ἰέναι. ἔτι τὰ μεταξὺ ἆρ' ἐνδέχεται ἄπειρα εἶναι ὡρισμένων τῶν ἄκρων; λέγω δ' οἷον εἰ τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχει, μέσον δ' αὐτῶν τὸ Β, τοῦ δὲ Β καὶ τοῦ Α ἕτερα, τούτων δ' ἄλλα, ἆρα καὶ ταῦτα εἰς ἄπειρον ἐνδέχεται ἰέναι, ἢ ἀδύνατον; ἔστι δὲ τοῦτο σκοπεῖν ταὐτὸ καὶ εἰ αἱ ἀποδείξεις εἰς ἄπειρον ἔρχονται, καὶ εἰ ἔστιν ἀπόδειξις ἅπαντος, ἢ πρὸς ἄλληλα περαίνεται.

Ὁμοίως δὲ λέγω καὶ ἐπὶ τῶν στερητικῶν συλλογισμῶν καὶ προτάσεων, οἷον εἰ τὸ Α μὴ ὑπάρχει τῷ Β μηδενί, ἤτοι πρώτῳ, ἢ ἔσται τι μεταξὺ ᾧ προτέρῳ οὐχ ὑπάρχει, οἷον εἰ τὸ Η, ὃ τῷ Β ὑπάρχει παντί, καὶ πάλιν τούτου ἔτι ἄλλῳ

---

25 pr τὸ rc *d*. — 26 ἐκεῖνό] μέν *n*. — ἄνθρ. εἶναι *p*. — 27 ὂν *M*. — 28 δὲ om *n*. — 31 τὸ] τῷ *B*. — καὶ om *M*. — 32 τῷ ε τὸ *Cfnp*. — τούτῳ τὸ *p*, pr *n*. — 33 στῆναι corr *n*. — 34 δὲ om *d*. — ϑ] ϑβ pr *n*. — 36 post ἢ del una litt *n*. — 37 τοῦ] τὸ *d*. — προτέρου *CD*. — 38 ἆρα ἐνδέχεται om *C*. — ἀρξάμενον *C*. — 39 ἀπὸ τοῦ τοιούτου *D*. — ἀπὸ τούτου *d*. — ἄλλο] ὃ *d*.

82a1 ἄλλο *M*. — μηθὲν *D*. — 2 ἄπειρα *n*. — ἔτι τὰ] ἔπειτα *n*. — 4 τοῦ] τὸ *M*. — 6 τοῦτο σκοπεῖν corr ubi loc paucioribus *u*. — 7 αἱ om *Bdu*. — 8 εἰ rc supra vs *n*. — 11 εἰ] ἢ pr *A*. — 12 et 13 τὸ] τῷ *n*, corr *A*. — ϑ ἢ ὃ *A*, pr *c*.

προτέρῳ, οἷον εἰ τὸ Θ, ὃ τῷ Η παντὶ ὑπάρχει. καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἢ ἄπειρα οἷς ὑπάρχει προτέροις, ἢ ἵσταται.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἀντιστρεφόντων οὐχ ὁμοίως ἔχει. οὐ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς ἀντικατηγορουμένοις οὗ πρώτου κατηγορεῖται ἢ τελευταίου· πάντα γὰρ πρὸς πάντα ταύτῃ γε ὁμοίως ἔχει, εἴτ' ἐστὶν ἄπειρα τὰ κατ' αὐτοῦ κατηγορούμενα, εἴτ' ἀμφότερά ἐστι τὰ ἀπορηθέντα ἄπειρα· πλὴν εἰ μὴ ὁμοίως ἐνδέχεται ἀντιστρέφειν, ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς συμβεβηκός, τὸ δ' ὡς κατηγορίαν.

20 Ὅτι μὲν οὖν τὰ μεταξὺ οὐκ ἐνδέχεται ἄπειρα εἶναι, εἰ ἐπὶ τὸ κάτω καὶ τὸ ἄνω ἵστανται αἱ κατηγορίαι, δῆλον. λέγω δ' ἄνω μὲν τὴν ἐπὶ τὸ καθόλου μᾶλλον, κάτω δὲ τὴν ἐπὶ τὸ κατὰ μέρος. εἰ γὰρ τοῦ Α κατηγορουμένου κατὰ τοῦ Ζ ἄπειρα τὰ μεταξύ, ἐφ' ὧν Β, δῆλον ὅτι ἐνδέχοιτ' ἂν ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ κάτω ἕτερον ἑτέρου κατηγορεῖσθαι εἰς ἄπειρον (πρὶν γὰρ ἐπὶ τὸ Ζ ἐλθεῖν, ἄπειρα τὰ μεταξύ) καὶ ἀπὸ τοῦ Ζ ἐπὶ τὸ ἄνω ἄπειρα, πρὶν ἐπὶ τὸ Α ἐλθεῖν. ὥστ' εἰ ταῦτα ἀδύνατα, καὶ τοῦ Α καὶ Ζ ἀδύνατον ἄπειρα εἶναι μεταξύ. οὐδὲ γὰρ εἴ τις λέγοι ὅτι τὰ μέν ἐστι τῶν ΑΒΖ ἐχόμενα ἀλλήλων ὥστε μὴ εἶναι μεταξύ, τὰ δ' οὐκ ἔστι λαβεῖν, οὐδὲν διαφέρει. ὃ γὰρ ἂν λάβω τῶν Β, ἔσται πρὸς τὸ Α ἢ πρὸς τὸ Ζ ἢ ἄπειρα τὰ μεταξὺ ἢ οὔ. ἀφ' οὗ δὴ πρῶτον ἄπειρα, εἴτ' εὐθὺς εἴτε μὴ εὐθύς, οὐδὲν διαφέρει· τὰ γὰρ μετὰ ταῦτα ἄπειρά ἐστιν.

21 Φανερὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῆς στερητικῆς ἀποδείξεως ὅτι στήσεται, εἴπερ ἐπὶ τῆς κατηγορικῆς ἵσταται ἐπ' ἀμφότερα. ἔστω γὰρ μὴ ἐνδεχόμενον μήτε ἐπὶ τὸ ἄνω ἀπὸ τοῦ ὑστάτου εἰς ἄπειρον ἰέναι (λέγω δ' ὕστατον ὃ αὐτὸ μὲν ἄλλῳ
b μηδενὶ ὑπάρχει, ἐκείνῳ δὲ ἄλλο, οἷον τὸ Ζ) μήτε ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐπὶ τὸ ὕστατον (λέγω δὲ πρῶτον ὃ αὐτὸ μὲν κατ'

---

14 ἢ] αἱ corr *n*. — ἀπειρίαι *n*. — οἷς οὐχ ὑπάρχει *Dcnf*. — οἷς ... προτέροις] ἢ συνυπάρχει ἐν τοῖς ἑτέροις *d*. — 16 ἔστιν om *AMd*. — κατηγορουμένοις *ABnudp*. — 17 πάντα] ταῦτα *Bu*. — γὰρ corr *n*. — 18 εἴτ'] ἐπ' *Dn*, corr *A*. — 22 καὶ ἐπὶ τὸ *D*. — 25 τὰ] τὸ δὲ pr *n*. — 26 τὸ supra vs *M*, τὰ *D*. — 29 καὶ τοῦ ζ *Dfnp*. — 30 εἶναι τὰ μεταξύ *p*. — οὐδὲ...μεταξύ om *M*. — 31 αβγ *ABCdunpf*, αβ *M*. — 32 ἔστι] ἔτι *M*. — ἂν corr *n*. — λαβὼν τὸ β pr *n*. — 33 pr ἢ] ἢ εἰ corr *d*. — alt ἢ rc supra vs *n*. — οὗ ... πρῶτον pr om *n*. — 34 οὐθὲν *D*. — 39 ἄλλο *d*.

82b1 ὑπάρχειν *M*. — ἐκεῖνο *d*. — ἄλλῳ *M*. — μήτε αὐτὸ ἀπὸ *n*. — ὑπὸ pr *ABdu*.

ἄλλου, κατ' ἐκείνου δὲ μηδὲν ἄλλο). εἰ δὴ ταῦτ' ἐστί, καὶ ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως στήσεται. τριχῶς γὰρ δείκνυται μὴ ὑπάρχον. ἢ γὰρ ᾧ μὲν τὸ Γ, τὸ Β ὑπάρχει παντί, ᾧ δὲ τὸ Β, οὐδενὶ τὸ Α. τοῦ μὲν τοίνυν ΒΓ, καὶ ἀεὶ τοῦ ἑτέρου διαστήματος, ἀνάγκη βαδίζειν εἰς ἄμεσα· κατηγορικὸν γὰρ τοῦτο τὸ διάστημα. τὸ δ' ἕτερον δῆλον ὅτι εἰ ἄλλῳ οὐχ ὑπάρχει προτέρῳ, οἷον τῷ Δ, τοῦτο δεήσει τῷ Β παντὶ ὑπάρχειν. καὶ εἰ πάλιν ἄλλῳ τοῦ Δ προτέρῳ οὐχ ὑπάρχει, ἐκεῖνο δεήσει τῷ Δ παντὶ ὑπάρχειν. ὥστ' ἐπεὶ ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω ἵσταται ὁδός, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ κάτω στήσεται, καὶ ἔσται τι πρῶτον, ᾧ οὐχ ὑπάρχει. πάλιν εἰ τὸ μὲν Β παντὶ τῷ Α, τῷ δὲ Γ μηδενί, τὸ Α τῷ Γ οὐδενὶ ὑπάρχει. πάλιν τοῦτο εἰ δεῖ δεῖξαι, δῆλον ὅτι ἢ διὰ τοῦ ἄνω τρόπου δειχθήσεται ἢ διὰ τούτου ἢ τοῦ τρίτου. ὁ μὲν οὖν πρῶτος εἴρηται, ὁ δὲ δεύτερος δειχθήσεται. οὕτω δ' ἂν δεικνύοι, οἷον ὅτι τὸ Δ τῷ μὲν Β παντὶ ὑπάρχει, τῷ δὲ Γ οὐδενί, εἰ ἀνάγκη ὑπάρχειν τι τῷ Β. καὶ πάλιν εἰ τοῦτο τῷ Γ μὴ ὑπάρξει, ἄλλο τῷ Δ ὑπάρχει, ὃ τῷ Γ οὐχ ὑπάρχει. οὐκοῦν ἐπεὶ τὸ ὑπάρχειν ἀεὶ τῷ ἀνωτέρω ἵσταται, στήσεται καὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν. ὁ δὲ τρίτος τρόπος ἦν· εἰ τὸ μὲν Α τῷ Β παντὶ ὑπάρχει, τὸ δὲ Γ μὴ ὑπάρχει, οὐ παντὶ ὑπάρχει τὸ Γ ᾧ τὸ Α. πάλιν δὲ τοῦτο ἢ διὰ τῶν ἄνω εἰρημένων ἢ ὁμοίως δειχθήσεται. ἐκείνως μὲν δὴ ἵσταται, εἰ δ' οὕτω, πάλιν λήψεται τὸ Β τῷ Ε ὑπάρχειν, ᾧ τὸ Γ μὴ παντὶ ὑπάρχει. καὶ τοῦτο πάλιν ὁμοίως. ἐπεὶ δ' ὑπόκειται ἵστασθαι καὶ ἐπὶ τὸ κάτω, δῆλον ὅτι στήσεται καὶ τὸ Γ οὐχ ὑπάρχον.

Φανερὸν δ' ὅτι καὶ ἐὰν μὴ μιᾷ ὁδῷ δεικνύηται ἀλλὰ πάσαις, ὁτὲ μὲν ἐκ τοῦ πρώτου σχήματος, ὁτὲ δὲ ἐκ τοῦ δευτέρου

---

5 ἢ corr *n*. — γ τῷ β pr *B*. — 6 οὐθενὶ *D*. — β καὶ γ *np*. — 7 εἰς τὰ μέσα *M*. — 8 εἰ corr *n*. — 9 πρότερον pr *Bu*. — τὸ β pr *n*. — παντὶ om *u*. — 10 προτέρῳ τοῦ δ *D*. — ἐκείνῳ *AMdu*, pr *B*. — 11 δ] α *d*. — κάτω *f*, corr c, pr *n*. — 12 ἡ corr *n*, om *M*. — κάτω] δ *ABdfMpu*, α *D*, pr *n*, μείζους supra vs c. — πρώτῳ *ABcdu*. — 13 ᾧ rc *n*, ὃ *p*. — β] $\overset{\alpha}{\beta}$ *D*. — α] $\overset{\beta}{\alpha}$ *D*. — 14 μηθενὶ *D*. — τῶν *ABMducfn*. — δεῖ] δὲ pr *n*. — 16 ἢ διὰ τοῦ *D*. — 17 post δ' del vbb quatuor vel quinque *n*. — δεικνύῃ *ABDdcfunp*, corr *M*. — δ] α *M*, rc *A*, pr *Bu*. 18 β] $\overset{\alpha}{\beta}$ *D*. — εἰ om *d*. — ὑπάρχει *M*. — 19 ἀλλ' ὃ *A*, pr *u*. — 20 οὐχ ὑπάρξει *D*. — ἐπεὶ corr *n*. — ὑπάρχει *M*. — τὸ δὲ γ *n*, sed δὲ del vult. — 26 ὑπάρχῃ καὶ pr *A*. — 29 κἂν μὴ *D*. — δείκνυται *D*.

ἢ τρίτου, ὅτι καὶ οὕτω στήσεται· πεπερασμέναι γάρ εἰσιν αἱ ὁδοί, τὰ δὲ πεπερασμένα πεπερασμενάκις ἀνάγκη πεπεράνθαι πάντα.

Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῆς στερήσεως, εἴπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν, ἵσταται, δῆλον. ὅτι δ' ἐπ' ἐκείνων, λογικῶς μὲν θεωροῦσιν ὧδε φανερόν.

22 *Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορουμένων δῆλον· εἰ γὰρ ἔστιν ὁρίσασθαι ἢ εἰ γνωστὸν τὸ τί ἦν εἶναι, τὰ δ' ἄπειρα μὴ ἔστι διελθεῖν, ἀνάγκη πεπεράνθαι τὰ ἐν τῷ τί*
p. 83 *ἐστι κατηγορούμενα. καθόλου δὲ ὧδε λέγομεν. ἔστι γὰρ εἰπεῖν ἀληθῶς τὸ λευκὸν βαδίζειν καὶ τὸ μέγα ἐκεῖνο ξύλον εἶναι, καὶ πάλιν τὸ ξύλον μέγα εἶναι καὶ τὸν ἄνθρωπον βαδίζειν. ἕτερον δή ἐστι τὸ οὕτως εἰπεῖν καὶ τὸ ἐκείνως. ὅταν μὲν γὰρ τὸ λευκὸν εἶναι φῶ ξύλον, τότε λέγω ὅτι ᾧ συμβέβηκε λευκῷ εἶναι ξύλον ἐστίν, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ ὑποκείμενον τῷ ξύλῳ τὸ λευκόν ἐστι· καὶ γὰρ οὔτε λευκὸν ὂν οὔθ' ὅπερ λευκόν τι ἐγένετο ξύλον, ὥστ' οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. ὅταν δὲ τὸ ξύλον λευκὸν εἶναι φῶ, οὐχ ὅτι ἕτερόν τί ἐστι λευκόν, ἐκείνῳ δὲ συμβέβηκε ξύλῳ εἶναι, οἷον ὅταν τὸν μουσικὸν λευκὸν εἶναι φῶ· τότε γὰρ ὅτι ὁ ἄνθρωπος λευκός ἐστιν, ᾧ συμβέβηκεν εἶναι μουσικῷ, λέγω· ἀλλὰ τὸ ξύλον ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον, ὅπερ καὶ ἐγένετο, οὐχ ἕτερόν τι ὂν ἢ ὅπερ ξύλον ἢ ξύλον τί. εἰ δὴ δεῖ νομοθετῆσαι, ἔστω τὸ οὕτω λέγειν κατηγορεῖν, τὸ δ' ἐκείνως ἤτοι μηδαμῶς κατηγορεῖν, ἢ κατηγορεῖν μὲν μὴ ἁπλῶς, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κατηγορεῖν. ἔστι δ' ὡς μὲν τὸ λευκὸν τὸ κατηγορούμενον, ὡς δὲ τὸ ξύλον τὸ οὗ κατηγορεῖται. ὑποκείσθω δὴ τὸ κατηγορούμενον κατηγορεῖσθαι ἀεί, οὗ κατηγορεῖται, ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ κατὰ συμβεβηκός· οὕτω γὰρ αἱ ἀποδείξεις ἀποδεικνύουσιν. ὥστε ἢ ἐν τῷ τί ἐστιν ἢ ὅτι ποιὸν ἢ ποσὸν ἢ πρός τι ἢ ποιοῦν ἢ πάσχον ἢ ποῦ ἢ ποτέ, ὅταν ἓν καθ' ἑνὸς κατηγορηθῇ.*

---

32 *πεπερασμένως* rc *n.* — 33 *ἅπαντα* *Dnp.* — 37 *οὖν* om *np.* — *τῶν* om *D.* — 38 *ἢ* rc supra vs *n.*

83a1 *ὧδε* om *n.* — 10 *ξύλον* *M.* — 11 *τὸ* *Bdn*, pr *p.* — *λευκὸν* om *A.* — *ὁ* om *u.* — 13 *τὸ ὑποκείμενόν ἐστιν* *D.* — *ἐγίνετο* *np.* — 14 *ἤπερ ξύλον* *n.* — *δεῖ δὴ* *u*, *δὲ δεῖ* *M*, *δὲ* *p*, pr *n.* — *γρ. ὀνοματοθετῆσαι* *Dp.* — 15 *τὸ μὲν οὕτω* *np.* — 17 *ἔστω* corr *n.* — 18 *δὲ* om *M.* — 19 *οὗ* rc supra vs *n.* — 21 pr *ἢ* corr *B.*

Ἔτι τὰ μὲν οὐσίαν σημαίνοντα ὅπερ ἐκεῖνο ἢ ὅπερ ἐκεῖνό τι σημαίνει, καθ᾽ οὗ κατηγορεῖται· ὅσα δὲ μὴ οὐσίαν σημαίνει, ἀλλὰ κατ᾽ ἄλλου ὑποκειμένου λέγεται, ὃ μή ἐστι μήτε ὅπερ ἐκεῖνο μήτε ὅπερ ἐκεῖνό τι, συμβεβηκότα, οἷον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸ λευκόν. οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὔτε ὅπερ λευκὸν οὔτε ὅπερ λευκόν τι. ἀλλὰ ζῷον ἴσως· ὅπερ γὰρ ζῷόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. ὅσα δὲ μὴ οὐσίαν σημαίνει, δεῖ κατά τινος ὑποκειμένου κατηγορεῖσθαι, καὶ μὴ εἶναί τι λευκόν, ὃ οὐχ ἕτερόν τι ὂν λευκόν ἐστιν. τὰ γὰρ εἴδη χαιρέτω· τερετίσματά τε γάρ ἐστι, καὶ εἰ ἔστιν, οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον ἐστίν· αἱ γὰρ ἀποδείξεις περὶ τῶν τοιούτων εἰσίν.

Ἔτι εἰ μή ἐστι τοῦτο τουδὶ ποιότης κἀκεῖνο τούτου, μηδὲ ποιότητος ποιότης, ἀδύνατον ἀντικατηγορεῖσθαι ἀλλήλων οὕτως. ἀλλ᾽ ἀληθὲς μὲν ἐνδέχεται εἰπεῖν, ἀντικατηγορῆσαι δ᾽ ἀληθῶς οὐκ ἐνδέχεται. ἢ γάρ τοι ὡς οὐσία κατηγορηθήσεται, οἷον ἢ γένος ὂν ἢ διαφορὰ τοῦ κατηγορουμένου. ταῦτα δὲ δέδεικται ὅτι οὐκ ἔσται ἄπειρα, οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ κάτω οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ ἄνω. οἷον ἄνθρωπος δίπουν, τοῦτο ζῷον, τοῦτο δ᾽ ἕτερον· οὐδὲ τὸ ζῷον κατ᾽ ἀνθρώπου, τοῦτο δὲ κατὰ Καλλίου, τοῦτο δὲ κατ᾽ ἄλλου ἐν τῷ τί ἐστιν. τὴν μὲν γὰρ οὐσίαν ἅπασαν ἔστιν ὁρίσασθαι τὴν τοιαύτην, τὰ δ᾽ ἄπειρα οὐκ ἔστι διεξελθεῖν νοοῦντα. ὥστ᾽ οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ ἄνω οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ κάτω ἄπειρα· ἐκείνην γὰρ οὐκ ἔστιν ὁρίσασθαι, ἧς τὰ ἄπειρα κατηγορεῖται. ὡς μὲν δὴ γένη ἀλλήλων οὐκ ἀντικατηγορηθήσεται· ἔσται γὰρ αὐτὸ ὅπερ αὐτό τι. οὐδὲ μὴν τοῦ ποιοῦ ἢ τῶν ἄλλων οὐδέν, ἂν μὴ κατὰ συμβεβηκὸς κατηγορηθῇ· πάντα γὰρ ταῦτα συμβέβηκε καὶ κατὰ τῶν οὐσιῶν κατηγορεῖται. ἀλλὰ δὴ ὅτι οὐδ᾽ εἰς τὸ ἄνω ἄπειρα ἔσται· ἑκάστου γὰρ κατηγορεῖται ὃ ἂν σημαίνῃ ἢ ποιόν τι ἢ ποσόν τι ἤ τι τῶν τοιούτων ἢ τὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ· ταῦτα δὲ πεπέρανται, καὶ τὰ γένη τῶν

---

25 *σημαίνειν n*, pr *A*. — 26 et 31 *σημαίνῃ d*, pr *A*. — 27 *μήτε ὅπερ ἐκεῖνο* om *Ddu*. — *συμβεβηκότι M*. — 32 *ὃ* om *M*. — 33 *τε* del *Au*. — *εἰσι* post *γὰρ* corr *u*. — 34 *οὐθὲν D*. — 36 *τόδε DMnp*. — *τοῦδε Mnp*. — 38 *εἰπεῖν ἐνδέχεται np*. — *ἀντικατηγορεῖσθαι np*.

83b1 alt *ἢ* om *M*. — 2 *δὲ* om *dn*. — *ἔστιν D*. — 4 *οὔτε n*. — 5 *πᾶσαν A*. — 7 *ὥστ᾽* rc *n*. — 8 *ἔσται Dfn*. — 9 *ἀντηγορηθήσεται A*. — 11 *οὐθέν D*. — 13 *δῆλον ὅτι n*, *δεῖ d*. — *ἔσται ὁ ἑκάστου f*. — 14 alt *τι* om *D*. — tert *τι* om *ABcdfnpu*. — 15 *κατὰ γένη* pr *n*.

κατηγοριῶν πεπέρανται· ἢ γὰρ ποιὸν ἢ ποσὸν ἢ πρός τι ἢ ποιοῦν ἢ πάσχον ἢ ποῦ ἢ ποτέ. ὑπόκειται δὲ ἓν καθ' ἑνὸς κατηγορεῖσθαι, αὐτὰ δὲ αὑτῶν, ὅσα μὴ τί ἐστι, μὴ κατηγορεῖσθαι. συμβεβηκότα γάρ ἐστι πάντα, ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' αὑτά, τὰ δὲ καθ' ἕτερον τρόπον· ταῦτα δὲ πάντα καθ' ὑποκειμένου τινὸς κατηγορεῖσθαί φαμεν, τὸ δὲ συμβεβηκὸς οὐκ εἶναι ὑποκείμενόν τι· οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων τίθεμεν εἶναι, ὃ οὐχ ἕτερόν τι ὂν λέγεται ὃ λέγεται, ἀλλ' αὐτὸ ἄλλοις καὶ ἄλλ' ἄττα καθ' ἑτέρου. οὔτ' εἰς τὸ ἄνω ἄρα ἓν καθ' ἑνὸς οὔτ' εἰς τὸ κάτω ὑπάρχειν λεχθήσεται. καθ' ὧν μὲν γὰρ λέγεται τὰ συμβεβηκότα, ὅσα ἐν τῇ οὐσίᾳ ἑκάστου· ταῦτα δὲ οὐκ ἄπειρα. ἄνω δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ συμβεβηκότα, ἀμφότερα οὐκ ἄπειρα. ἀνάγκη ἄρα εἶναί τι οὗ πρῶτόν τι κατηγορεῖται καὶ τούτου ἄλλο, καὶ τοῦτο ἵστασθαι, καὶ εἶναί τι ὃ οὐκέτι οὔτε κατ' ἄλλου προτέρου οὔτε κατ' ἐκείνου ἄλλο πρότερον κατηγορεῖται.

Εἷς μὲν οὖν τρόπος λέγεται ἀποδείξεως οὗτος, ἔτι δ' ἄλλος, εἰ ὧν πρότερα ἄττα κατηγορεῖται, ἔστι τούτων ἀπόδειξις· ὧν δ' ἐστὶν ἀπόδειξις, οὔτε βέλτιον ἔχειν ἐγχωρεῖ πρὸς αὐτὰ τοῦ εἰδέναι, οὔτ' εἰδέναι ἄνευ ἀποδείξεως. εἰ δὲ τόδε διὰ τῶνδε γνώριμον, τάδε δὲ μὴ ἴσμεν μηδὲ βέλτιον ἔχομεν πρὸς αὐτὰ τοῦ εἰδέναι, οὐδὲ τὸ διὰ τούτων γνώριμον ἐπιστησόμεθα. εἰ οὖν ἔστι τι εἰδέναι δι' ἀποδείξεως ἁπλῶς καὶ μὴ ἐκ τινῶν μηδ' ἐξ ὑποθέσεως, ἀνάγκη ἵστασθαι τὰς
p. 84 κατηγορίας τὰς μεταξύ. εἰ γὰρ μὴ ἵστανται, ἀλλ' ἔστιν ἀεὶ τοῦ ληφθέντος ἐπάνω, ἁπάντων ἔσται ἀπόδειξις· ὥστ' εἰ τὰ ἄπειρα μὴ ἐγχωρεῖ διελθεῖν, ὧν ἐστὶν ἀπόδειξις, ταῦτ' οὐκ εἰσόμεθα δι' ἀποδείξεως. εἰ οὖν μηδὲ βέλτιον ἔχομεν πρὸς αὐτὰ τοῦ εἰδέναι, οὐκ ἔσται οὐδὲν ἐπίστασθαι δι' ἀποδείξεως ἁπλῶς ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως.

---

18 δ' ἑαυτῶν *D.* — αὐτῶν *Au.* — τί om pr *d.* — alt μὴ om pr *A.* — 23 ὂν] ὂν ἐκεῖνο *n.* — 24 ἄλλα τὰ *Bunp.* — 27 ἑκάστῳ *ABdcfMu.* — τε om *p.* — τε καὶ τὰ om *n.* — 29 τοῦτο] τὸ *d.* — 30 ἵστασθαι corr *f.* — ὃ οὐκ ἔστι *M.* — 31 ἀλλὰ *d.* — 32 τρόπος rc mg *n.* — οὕτως *p.* — 33 ἅττα *ABM.* — ἔσται *ABDMcfdun.* — 34 ὧν ... ἀπόδειξις om *D.* — ἔχει *M.* — 35 τοῦ] τὸ *dM.* — εἰ] οὔτε εἰ *n.* — 36 γνωρίμων pr *A.* — μὴ βέλτιον *d.*

84a3 μὴ pr om *n.* — διεξελθεῖν *M.* — 4 μηδὲν *u*, pr *B.* — 5 αὐτὰ τοῦ] αὐτοῦ *d.* — ἔστιν *Dc.* — 6 ἀλλ' om pr *A.*

Λογικῶς μὲν οὖν ἐκ τούτων ἄν τις πιστεύσειε περὶ τοῦ λεχθέντος, ἀναλυτικῶς δὲ διὰ τῶνδε φανερὸν συντομώτερον, ὅτι οὔτ' ἐπὶ τὸ ἄνω οὔτ' ἐπὶ τὸ κάτω ἄπειρα τὰ κατηγορούμενα ἐνδέχεται εἶναι ἐν ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἐπιστήμαις, περὶ ὧν ἡ σκέψις ἐστίν. ἡ μὲν γὰρ ἀπόδειξίς ἐστι τῶν ὅσα ὑπάρχει καθ' αὑτὰ τοῖς πράγμασιν. καθ' αὑτὰ δὲ διττῶς· ὅσα τε γὰρ ἐν ἐκείνοις ἐνυπάρχει ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ οἷς αὐτὰ ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχουσιν αὐτοῖς, οἷον τῷ ἀριθμῷ τὸ περιττόν, ὃ ὑπάρχει μὲν ἀριθμῷ, ἐνυπάρχει δ' αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ πάλιν πλῆθος ἢ τὸ διαιρετὸν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ ἐνυπάρχει. τούτων δ' οὐδέτερα ἐνδέχεται ἄπειρα εἶναι, οὔθ' ὡς τὸ περιττὸν τοῦ ἀριθμοῦ· πάλιν γὰρ ἂν ἐν τῷ περιττῷ ἄλλο εἴη, ᾧ ἐνυπῆρχεν ὑπάρχοντι· τοῦτο δ' εἰ ἔστι, πρῶτον ὁ ἀριθμὸς ἐνυπάρξει ὑπάρχουσιν αὐτῷ. εἰ οὖν μὴ ἐνδέχεται ἄπειρα τοιαῦτα ὑπάρχειν ἐν τῷ ἑνί, οὐδ' ἐπὶ τὸ ἄνω ἔσται ἄπειρα. ἀλλὰ μὴν ἀνάγκη γε πάντα ὑπάρχειν τῷ πρώτῳ, οἷον τῷ ἀριθμῷ, κἀκείνοις τὸν ἀριθμόν, ὥστ' ἀντιστρέφοντα ἔσται, ἀλλ' οὐχ ὑπερτείνοντα. οὐδὲ μὴν ὅσα ἐν τῷ τί ἐστιν ἐνυπάρχει, οὐδὲ ταῦτα ἄπειρα· οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη ὁρίσασθαι. ὥστ' εἰ τὰ μὲν κατηγορούμενα καθ' αὑτὰ πάντα λέγεται, ταῦτα δὲ μὴ ἄπειρα, ἵσταιτο ἂν τὰ ἐπὶ τὸ ἄνω, ὥστε καὶ ἐπὶ τὸ κάτω.

Εἰ δ' οὕτω, καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ δύο ὅρων ἀεὶ πεπερασμένα. εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ἤδη καὶ τῶν ἀποδείξεων ὅτι ἀνάγκη ἀρχάς τε εἶναι, καὶ μὴ πάντων εἶναι ἀπόδειξιν, ὅπερ ἔφαμέν τινας λέγειν κατ' ἀρχάς. εἰ γάρ εἰσιν ἀρχαί, οὔτε πάντ' ἀποδεικτὰ οὔτ' εἰς ἄπειρον οἷόν τε βαδίζειν· τὸ γὰρ εἶναι τούτων ὁποτερονοῦν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὸ εἶναι μηδὲν διάστημα ἄμεσον καὶ ἀδιαίρετον, ἀλλὰ πάντα διαιρετά.

---

7 μὲν] τε μὲν *d*. — παρὰ *M*. — 8 συντομώτερον φανερόν *n*. — 11 alt ἡ om *n*. — ἐστι τῶν] αὕτη corr *n*. — τῶν] αὕτη *Bc*, pr *Au*, αὕτη τῶν *p*, rc *Au*, om *DdfM*. — 13 ὑπάρχει *d*. — ἐν ... αὐτὰ pr om *n*. — 15 ὁ ἀριθμὸς om *D*. — 16 ἀδιαίρετον pr *D*, διαιρετικὸν corr *n*. — 17 τοῦ] τῷ τοῦ *ABdf*. — ἐνυπάρχειν *B*. — 19 ἂν om *ABMcdpf*, post περιττῷ ponit *D*. — ἐν om *Dn*. — ἄλλῳ *M*. — ἐνϋπάρχοντι *n*. — 20 πρῶτος *D*, pr *n*. — ἐνυπάρχουσιν *n*. — 22 ἐν om *p*. — ἐν τῷ corr *n*. — 25 ὅσα corr *n*. — 28 ἵσταιντο *Bu*, fort pr *n*, ἵστατο *Mf*. — ἂν τὰ rc *n*. — pr τὸ pr om *c*. — τὰ κάτω *D*. — 29 δὲ τούτῳ *M*. — 30 πεπραγμένα *M*. — 31 τε om *Dd*. — 32 φαμέν *n*. — κατ' corr *c*, καὶ τὰς *AM*, fort pr *B*, κατὰ τὰς *du*. — 33 ἀποδεικτικὰ *M*. — 34 οὐθὲν *D*. — εἶναι τούτων μηθὲν *Dn*, sed *n* μηδὲν. — 35 διαιρετόν *A*.

τῷ γὰρ ἐντὸς ἐμβάλλεσθαι ὅρον, ἀλλ' οὐ τῷ προσλαμβάνεσθαι ἀποδείκνυται τὸ ἀποδεικνύμενον. ὥστ' εἰ τοῦτ' εἰς ἄπειρον ἐνδέχεται ἰέναι, ἐνδέχοιτ' ἂν δύο ὅρων ἄπειρα μεταξὺ εἶναι μέσα. ἀλλὰ τοῦτ' ἀδύνατον, εἰ ἵστανται αἱ b κατηγορίαι ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω. ὅτι δὲ ἵστανται, δέδεικται λογικῶς μὲν πρότερον, ἀναλυτικῶς δὲ νῦν.

23 Δεδειγμένων δὲ τούτων φανερὸν ὅτι, ἐάν τι τὸ αὐτὸ δυσὶν ὑπάρχῃ, οἷον τὸ Α τῷ τε Γ καὶ τῷ Δ, μὴ κατηγορουμένου θατέρου κατὰ θατέρου, ἢ μηδαμῶς ἢ μὴ κατὰ παντός, ὅτι οὐκ ἀεὶ κατὰ κοινόν τι ὑπάρξει. οἷον τῷ ἰσοσκελεῖ καὶ τῷ σκαληνῷ τὸ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν κατὰ κοινόν τι ὑπάρχει· ᾗ γὰρ σχῆμά τι, ὑπάρχει, καὶ οὐχ ᾗ ἕτερον. τοῦτο δ' οὐκ ἀεὶ οὕτως ἔχει. ἔστω γὰρ τὸ Β καθ' ὃ τὸ Α τῷ ΓΔ ὑπάρχει. δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ τὸ Β τῷ Γ καὶ Δ κατ' ἄλλο κοινόν, κἀκεῖνο καθ' ἕτερον, ὥστε δύο ὅρων μεταξὺ ἄπειροι ἂν ἐμπίπτοιεν ὅροι. ἀλλ' ἀδύνατον. κατὰ μὲν τοίνυν κοινόν τι ὑπάρχειν οὐκ ἀνάγκη ἀεὶ τὸ αὐτὸ πλείοσιν, ἐπείπερ ἔσται ἄμεσα διαστήματα. ἐν μέντοι τῷ αὐτῷ γένει καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀτόμων ἀνάγκη τοὺς ὅρους εἶναι, εἴπερ τῶν καθ' αὑτὸ ὑπαρχόντων ἔσται τὸ κοινόν· οὐ γὰρ ἦν ἐξ ἄλλου γένους εἰς ἄλλο διαβῆναι τὰ δεικνύμενα.

Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι, ὅταν τὸ Α τῷ Β ὑπάρχῃ, εἰ μὲν ἔστι τι μέσον, ἔστι δεῖξαι ὅτι τὸ Α τῷ Β ὑπάρχει. καὶ στοιχεῖα τούτου ἐστὶ ταῦτα καὶ τοσαῦθ' ὅσα μέσα ἐστίν· αἱ γὰρ ἄμεσοι προτάσεις στοιχεῖα, ἢ πᾶσαι ἢ αἱ καθόλου. εἰ δὲ μή ἐστιν, οὐκέτι ἔστιν ἀπόδειξις, ἀλλ' ἡ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ὁδὸς αὕτη ἐστίν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ Α τῷ Β μὴ ὑπάρχει, εἰ μὲν ἔστιν ἢ μέσον ἢ πρότερον ᾧ οὐχ ὑπάρχει, ἔστιν ἀπόδειξις, εἰ δὲ μή, οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀρχή, καὶ στοιχεῖα τοσαῦτ'

---

36 τὸ γὰρ *M.* — οὐ τὸ *d*, fort pr *B*, οὕτω *M.* — 37 ἀποδεδειγμένον *np.* — τοῦτ'] τ' *M.* — 38 δέχεται pr *n*, ἐνδέχοιντ' *d.* — ἰέναι corr *n.* — ἄπειρα τὰ μεταξὺ *Dnp.*

84b1 καὶ ἐπὶ τὸ *D.* — ἵσταται *M.* — 5 θατέρου κατὰ rc *n.* — 6 ἀεὶ rc *n.* — 8 ᾗ ... ὑπάρχει rc mg *n.* — σχήματι *BMu.* — οὐχ ᾗ] οὐχὶ *B.* — 9 ἑκάτερον pr *n.* — 11 καὶ τῷ δ *D.* — κἀκεῖνο om pr *D.* — 12 ὅροι ... μὲν rc mg *n.* — 14 μέσα *Bf*, pr *u*, ἄμεσα τὰ *Dn.* — 16 αὐτὰ *BMfu.* — 17 τὰ] κατὰ τὰ *B*, καὶ τὰ *u.* — 20 τι] τὸ *D.* — 22 αἱ om *n.* — εἰ corr *n.* — 25 ἔστι τι ἢ *n.*

ἐστὶν ὅσοι ὅροι· αἱ γὰρ τούτων προτάσεις ἀρχαὶ τῆς ἀποδείξεώς εἰσιν. καὶ ὥσπερ ἔνιαι ἀρχαί εἰσιν ἀναπόδεικτοι, ὅτι ἔστι τόδε τοδὶ καὶ ὑπάρχει τόδε τῳδί, οὕτω καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τόδε τοδὶ οὐδ' ὑπάρχει τόδε τῳδί, ὥσθ' αἱ μὲν εἶναί τι, αἱ δὲ μὴ εἶναί τι ἔσονται ἀρχαί. ὅταν δὲ δέῃ δεῖξαι, ληπτέον ὃ τοῦ Β πρῶτον κατηγορεῖται. ἔστω τὸ Γ, καὶ τούτου ὁμοίως τὸ Α. καὶ οὕτως ἀεὶ βαδίζοντι οὐδέποτ' ἐξωτέρω πρότασις οὐδ' ὑπάρχον λαμβάνεται τοῦ Α ἐν τῷ δεικνύναι, ἀλλ' ἀεὶ τὸ μέσον πυκνοῦται, ἕως ἀδιαίρετα γένηται καὶ ἕν. ἔστι δ' ἕν, ὅταν ἄμεσον γένηται καὶ μία πρότασις ἁπλῶς ἡ ἄμεσος. καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἡ ἀρχὴ ἁπλοῦν, τοῦτο δ' οὐ ταὐτὸ πανταχοῦ, ἀλλ' ἐν βάρει μὲν μνᾶ, ἐν δὲ μέλει δίεσις, ἄλλο δ' ἐν ἄλλῳ, οὕτως ἐν συλλογισμῷ τὸ ἓν πρότασις ἄμεσος, ἐν δ' ἀποδείξει καὶ ἐπιστήμῃ ὁ νοῦς. ἐν p. 85 μὲν οὖν τοῖς δεικτικοῖς συλλογισμοῖς τοῦ ὑπάρχοντος οὐδὲν ἔξω πίπτει, ἐν δὲ τοῖς στερητικοῖς, ἔνθα μὲν ὃ δεῖ ὑπάρχειν, οὐδὲν τούτου ἔξω πίπτει, οἷον εἰ τὸ Α τῷ Β διὰ τοῦ Γ μή. εἰ γὰρ τῷ μὲν Β παντὶ τὸ Γ, τῷ δὲ Γ μηδενὶ τὸ Α, πάλιν ἂν δέῃ ὅτι τῷ Γ τὸ Α οὐδενὶ ὑπάρχει, μέσον ληπτέον τοῦ Α καὶ Γ, καὶ οὕτως ἀεὶ πορεύσεται. ἐὰν δὲ δέῃ δεῖξαι ὅτι τὸ Δ τῷ Ε οὐχ ὑπάρχει τῷ τὸ Γ τῷ μὲν Δ παντὶ ὑπάρχειν, τῷ δὲ Ε μηδενὶ ἢ μὴ παντί, τοῦ Ε οὐδέποτ' ἔξω πεσεῖται· τοῦτο δ' ἐστὶν ᾧ οὐ δεῖ ὑπάρχειν. ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου τρόπου, οὔτε ἀφ' οὗ δεῖ οὔτε ὃ δεῖ στερῆσαι οὐδέποτ' ἔξω βαδιεῖται.

Οὔσης δ' ἀποδείξεως τῆς μὲν καθόλου τῆς δὲ κατὰ **24** μέρος, καὶ τῆς μὲν κατηγορικῆς τῆς δὲ στερητικῆς, ἀμφισβητεῖται ποτέρα βελτίων· ὡς δ' αὔτως καὶ περὶ τῆς ἀπο-

---

27 *ἐστὶν* om *A.* — *ὅσοι οἱ ὅροι D*, pr *f.* — *τούτῳ M.* — 28 *καὶ …εἰσιν* om *u*, rc supra vs *B.* — 29 *καὶ ὑπ.*] *οὐδ' ὑπ.* pr *D.* — 30 *τῳδὶ d*, pr *B*, *τῷδε* corr c. — *οὐχ B.* — 31 *δὲ* pr om *nu.* — *δέῃ τι δεῖξαι f.* — 33 *α*] *δ n.* — *βαδίζων ABcMu* corr *n*, sed *Bu* puncto posito non veram esse hanc lectionem significant, *βαδίζον d*, pr *n.* — 34 *ὑπάρχον ἔτι λ. d.* — 35 *ἓν* et *δ' ἓν* corr *n.* — 36 *καὶ* pr om *n.* — 38 *τὸ αὐτὸ A.* — 39 *δι..εσις n.*

85a1 *ὁ* om *n.* — 3 post *δεῖ* rc add *μὴ B.* — 4 *οὐθὲν D.* — *μή* rc *n*, *μὴ ᾗ D.* — 5 *τῷ*] *τὸ d*, pr *ABDMu.* — *τῷ γ d*, pr *Au.* — *τῷ*] *τὸ du*, pr *B.* — *μηθενὶ D.* — *τὸ*] *τῷ d*, pr *B.* — 6 *τὸ γ τῷ d.* — 7 *πορεύεται* pr *n.* — *δὲ* om *n.* — *δὲ μὴ δέῃ* pr *d.* — 8 *τὸ τῷ γ* pr *d.* — *τὸ* rc *n.* — *τῷ* corr *n.* — 9 *ὑπάρχει d.* — *τῷ*] *τὸ* pr *B.* — *ἢ μὴ παντί* rc *n.* — 10 *οὐ* rc *n.* — 11 *ὂν* pr *n.* — 15 *περὶ* om *d.*

δεικνύναι λεγομένης καὶ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον ἀγούσης ἀποδείξεως. πρῶτον μὲν οὖν ἐπισκεψώμεθα περὶ τῆς καθόλου καὶ τῆς κατὰ μέρος· δηλώσαντες δὲ τοῦτο, καὶ περὶ τῆς δεικνύναι λεγομένης καὶ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον εἴπωμεν.

Δόξειε μὲν οὖν τάχ᾽ ἄν τισιν ὧδὶ σκοποῦσιν ἡ κατὰ μέρος εἶναι βελτίων. εἰ γὰρ καθ᾽ ἣν μᾶλλον ἐπιστάμεθα ἀπόδειξιν βελτίων ἀπόδειξις (αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἀποδείξεως), μᾶλλον δ᾽ ἐπιστάμεθα ἕκαστον, ὅταν αὐτὸ εἰδῶμεν καθ᾽ αὑτὸ ἢ ὅταν κατ᾽ ἄλλο, οἷον τὸν μουσικὸν Κορίσκον, ὅταν ὅτι ὁ Κορίσκος μουσικὸς ἢ ὅταν ὅτι ἄνθρωπος μουσικός· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἡ δὲ καθόλου ὅτι ἄλλο, οὐχ ὅτι αὐτὸ τετύχηκεν ἐπιδείκνυσιν, οἷον ὅτι τὸ ἰσοσκελὲς οὐχ ὅτι ἰσοσκελὲς ἀλλ᾽ ὅτι τρίγωνον, ἡ δὲ κατὰ μέρος ὅτι αὐτό· εἰ δὴ βελτίων μὲν ἡ καθ᾽ αὑτό, τοιαύτη δ᾽ ἡ κατὰ μέρος τῆς καθόλου μᾶλλον, καὶ βελτίων ἂν ἡ κατὰ μέρος ἀπόδειξις εἴη. ἔτι εἰ τὸ μὲν καθόλου μή ἐστί τι παρὰ τὰ καθ᾽ ἕκαστα, ἡ δ᾽ ἀπόδειξις δόξαν ἐμποιεῖ εἶναί τι τοῦτο καθ᾽ ὃ ἀποδείκνυσι, καί τινα φύσιν ὑπάρχειν ἐν τοῖς οὖσι ταύτην, οἷον τριγώνου παρὰ τὰ τινὰ καὶ σχήματος παρὰ τὰ τινὰ καὶ ἀριθμοῦ παρὰ τοὺς τινὰς ἀριθμούς, βελτίων δ᾽ ἡ περὶ ὄντος ἢ μὴ ὄντος καὶ δι᾽ ἣν μὴ ἀπατηθήσεται ἢ δι᾽ ἥν, ἔστι δ᾽ ἡ μὲν καθόλου τοιαύτη (προϊόντες γὰρ δεικνύουσιν, ὥσπερ περὶ τοῦ ἀνὰ λόγον, οἷον ὅτι ὃ ἂν ᾖ τι τοιοῦτον ἔσται ἀνὰ λόγον, ὃ οὔτε γραμμὴ οὔτ᾽ ἀριθμὸς οὔτε στερεὸν οὔτ᾽ ἐπί-
b πεδον, ἀλλὰ παρὰ ταῦτά τι) εἰ οὖν καθόλου μὲν μᾶλλον αὕτη, περὶ ὄντος δ᾽ ἧττον τῆς κατὰ μέρος καὶ ἐμποιεῖ δόξαν ψευδῆ, χείρων ἂν εἴη ἡ καθόλου τῆς κατὰ μέρος.

Ἢ πρῶτον μὲν οὐδὲν μᾶλλον ἐπὶ τοῦ καθόλου ἢ τοῦ κατὰ μέρος ἅτερος λόγος ἐστίν; εἰ γὰρ τὸ δυσὶν ὀρθαῖς ὑπάρχει μὴ ᾗ ἰσοσκελὲς ἀλλ᾽ ᾗ τρίγωνον, ὁ εἰδὼς ὅτι ἰσοσκελὲς ἧτ-

---

17 ἐπισκεψόμεθα *n.* — 20 ᾧ δεῖ *M.* — ᾗ *d.* — 21 βελτίων ἀπόδειξις. εἰ *D.* — μάλιστα *D.* — 22 ἀπόδειξιν om *D.* — ἀπόδειξις βελτίων *D.* — 23 ἴδωμεν *AMd.* — 25 pr ὅτι om *n.* — 26 δὲ] δεῖ *M.* — 26 et 28 ἡ] εἰ *ABMd.* — ἄλλο ἀλλ᾽ οὐχ *f.* — 27 οὐχ ὅτι ἰσοσκελὲς rc mg *n.* — 29 δὲ *M.* — βέλτιον pr *n.* — ἡ δὲ κατὰ pr *n.* — τῆς... μέρος om *M.* — 31 ἔτι δ᾽ εἰ *n.* — 32 τοιοῦτο *d.* — 33 τοιαύτην *f.* — 34 τὰ bis om *n.* — 38 τὸ ἀνὰ pr *n.* — οἷον... λόγον om *M.* — ὃ om *Dn.* — τι om *f.* — 39 ὃ om *n.*

85b2 καὶ εἰ ποιεῖ *n.* — 3 ἡ om *A.* — 4 οὐδὲ *A*, οὐθὲν *D*, οὐδ᾽ ἂν *d.* — 5 ἅτερος pr om *n.* — 6 ᾗ pr om *n.* — alt ᾗ corr *n.*

τον οἶδεν ᾗ αὐτὸ ἢ ὁ εἰδὼς ὅτι τρίγωνον. ὅλως τε, εἰ μὲν μὴ ὄντος ᾗ τρίγωνον εἶτα δείκνυσιν, οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις, εἰ δὲ ὄντος, ὁ εἰδὼς ἕκαστον ᾗ ἕκαστον ὑπάρχει μᾶλλον οἶδεν. εἰ δὴ τὸ τρίγωνον ἐπὶ πλέον ἐστί, καὶ ὁ αὐτὸς λόγος, καὶ μὴ καθ' ὁμωνυμίαν τὸ τρίγωνον, καὶ ὑπάρχει παντὶ τριγώνῳ τὸ δύο, οὐκ ἂν τὸ τρίγωνον ᾗ ἰσοσκελές, ἀλλὰ τὸ ἰσοσκελὲς ᾗ τρίγωνον, ἔχοι τοιαύτας τὰς γωνίας. ὥστε ὁ καθόλου εἰδὼς μᾶλλον οἶδεν ᾗ ὑπάρχει ἢ τὸ κατὰ μέρος. βελτίων ἄρα ἡ καθόλου τῆς κατὰ μέρος. ἔτι εἰ μὲν εἴη τις λόγος εἷς καὶ μὴ ὁμωνυμία τὸ καθόλου, εἴη ἂν οὐδὲν ἧττον ἐνίων τῶν κατὰ μέρος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ὅσῳ τὰ ἄφθαρτα ἐν ἐκείνοις ἐστί, τὰ δὲ κατὰ μέρος φθαρτὰ μᾶλλον. ἔτι τε οὐδεμία ἀνάγκη ὑπολαμβάνειν τι εἶναι τοῦτο παρὰ ταῦτα, ὅτι ἓν δηλοῖ, οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα μὴ τὶ σημαίνει ἀλλ' ἢ ποιὸν ἢ πρός τι ἢ ποιεῖν. εἰ δὲ ἄρα, οὐχ ἡ ἀπόδειξις αἰτία ἀλλ' ὁ ἀκούων.

Ἔτι εἰ ἡ ἀπόδειξις μέν ἐστι συλλογισμὸς δεικτικὸς αἰτίας καὶ τοῦ διὰ τί, τὸ καθόλου δ' αἰτιώτερον· ᾧ γὰρ καθ' αὑτὸ ὑπάρχει τι, τοῦτο αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον· τὸ δὲ καθόλου πρῶτον· αἴτιον ἄρα τὸ καθόλου. ὥστε καὶ ἡ ἀπόδειξις βελτίων· μᾶλλον γὰρ τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ διὰ τί ἐστιν. ἔτι μέχρι τούτου ζητοῦμεν τὸ διὰ τί, καὶ τότε οἰόμεθα εἰδέναι, ὅταν μὴ ᾖ ὅτι τι ἄλλο τοῦτο ἢ γινόμενον ἢ ὄν· τέλος γὰρ καὶ πέρας τὸ ἔσχατον ἤδη οὕτως ἐστίν. οἷον τίνος ἕνεκα ἦλθεν; ὅπως λάβῃ τἀργύριον, τοῦτο δ', ὅπως ἀποδῷ ὃ ὤφειλε, τοῦτο δ', ὅπως μὴ ἀδικήσῃ· καὶ οὕτως ἰόντες, ὅταν μηκέτι δι' ἄλλο μηδ' ἄλλου ἕνεκα, διὰ τοῦτο ὡς τέλος φαμὲν ἐλθεῖν καὶ εἶναι καὶ γίνεσθαι, καὶ τότε εἰδέναι μάλιστα διὰ τί ἦλθεν. εἰ δὴ ὁμοίως ἔχει ἐπὶ πασῶν τῶν αἰτιῶν καὶ τῶν διὰ

7 ᾗ] εἰ *D*, ἢ *M*, om *n*. — 8 εἴη ἡ ἀπόδειξις *ABduM*, pr *c*. — 10 τὸ om *d*. — πλεῖον *D*. — 11 ὑπάρχον *D*. — ante τὸ del un vb *n*. — διὸ *D*. — 12 pr ᾗ] εἴη *B*, ᾗ pr *c*, ἢ *M*. — 13 ἔχει *dM*. — ὥστε εἰ ὁ *D*. — 14 ὁ τὸ κατὰ *f*. — 15 εἷς om *ABMcdu*. — μὴ fort pr om *u*. — 16 εἴη τ' ἂν *ABcdupfM*. — οὐθὲν *D*. — 17 ὅσα *d*. — 19 ὑπολαμβάνει *d*. — 20 οὐθὲν *D*, οὐδὲν γὰρ rc *A*. — οἷα *D*. — σημαίνῃ pr *A*. — 21 pr ἢ om *A*. — εἰ om *A*. — ἡ om *df*. — 24 τὸ om *D*. — αὐτὸ αὑτῷ] αὐτὸ αὐτῷ *A*, αὐτῷ *nM*, ἑαυτῷ *p*. — 27 καὶ τὸ *d*. — 29 ἄλλο ἢ τοῦτο *np*. — τοῦτο^ω *D*. — 31 τὸ ἀργύριον *Df*. — ἀποδῷ ὀφείλων ᾧ *Df*. — ᾧ corr *Au*, ubi locus pluribus. — 32 δ' om pr *n*. — 34 pr καὶ] ὃ καὶ *n*. — litt τε in τότε rc add *n*. — μάλιστα διὰ corr *u*. — διὰ^τ ἐλθεῖν *D*. — 35 alt τῶν om *D*.

τί, ἐπὶ δὲ τῶν ὅσα αἴτια οὕτως ὡς οὗ ἕνεκα οὕτως ἴσμεν μάλιστα, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἄρα τότε μάλιστα ἴσμεν, ὅταν μηκέτι ὑπάρχῃ τοῦτο ὅτι ἄλλο. ὅταν μὲν οὖν γινώσκωμεν ὅτι τέτταρσιν αἱ ἔξω ἴσαι, ὅτι ἰσοσκελές, ἔτι λείπεται διὰ
p. 86 τί τὸ ἰσοσκελές, ὅτι τρίγωνον, καὶ τοῦτο, ὅτι σχῆμα εὐθύγραμμον. εἰ δὲ τοῦτο μηκέτι διότι ἄλλο, τότε μάλιστα ἴσμεν. καὶ καθόλου δὲ τότε· ἡ καθόλου ἄρα βελτίων. ἔτι ὅσῳ ἂν μᾶλλον κατὰ μέρος ᾖ, εἰς τὰ ἄπειρα ἐμπίπτει, ἡ δὲ καθόλου εἰς τὸ ἁπλοῦν καὶ τὸ πέρας. ἔστι δ', ᾗ μὲν ἄπειρα, οὐκ ἐπιστητά, ᾗ δὲ πεπέρανται, ἐπιστητά. ᾗ ἄρα καθόλου, μᾶλλον ἐπιστητὰ ἢ ᾗ κατὰ μέρος. ἀποδεικτὰ ἄρα μᾶλλον τὰ καθόλου. τῶν δ' ἀποδεικτῶν μᾶλλον μᾶλλον ἀπόδειξις· ἅμα γὰρ μᾶλλον τὰ πρός τι. βελτίων ἄρα ἡ καθόλου, ἐπείπερ καὶ μᾶλλον ἀπόδειξις. ἔτι εἰ αἱρετωτέρα καθ' ἣν τοῦτο καὶ ἄλλο ἢ καθ' ἣν τοῦτο μόνον οἶδεν· ὁ δὲ τὴν καθόλου ἔχων οἶδε καὶ τὸ κατὰ μέρος, οὗτος δὲ τὸ καθόλου οὐκ οἶδεν. ὥστε κἂν οὕτως αἱρετωτέρα εἴη. ἔτι δὲ ὧδε. τὸ γὰρ καθόλου μᾶλλον δεικνύναι ἐστὶ τὸ διὰ μέσου δεικνύναι ἐγγυτέρω ὄντος τῆς ἀρχῆς. ἐγγυτάτω δὲ τὸ ἄμεσον· τοῦτο δ' ἀρχή. εἰ οὖν ἡ ἐξ ἀρχῆς τῆς μὴ ἐξ ἀρχῆς, ἡ μᾶλλον ἐξ ἀρχῆς τῆς ἧττον ἀκριβεστέρα ἀπόδειξις. ἔστι δὲ τοιαύτη ἡ καθόλου μᾶλλον· κρείττων ἄρ' ἂν εἴη ἡ καθόλου. οἷον εἰ ἔδει ἀποδεῖξαι τὸ Α κατὰ τοῦ Δ· μέσα τὰ ἐφ' ὧν ΒΓ· ἀνωτέρω δὴ τὸ Β, ὥστε ἡ διὰ τούτου καθόλου μᾶλλον.

Ἀλλὰ τῶν μὲν εἰρημένων ἔνια λογικά ἐστι· μάλιστα δὲ δῆλον ὅτι ἡ καθόλου κυριωτέρα, ὅτι τῶν προτάσεων τὴν μὲν προτέραν ἔχοντες ἴσμεν πως καὶ τὴν ὑστέραν καὶ ἔχομεν δυνάμει, οἷον εἴ τις οἶδεν ὅτι πᾶν τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς,

---

36 ὡς] ὥσπερ *ADMd*. — 38 μὲν om *A*.

86a1 τὸ om *D*. — 2 δι' ἄλλο τι *np*. — τότε om *D*. — 3 τοῦ τε pr *n*. — 4 ὅσα μᾶλλον *n*. — τὰ om *D*. — 5 et 6 ᾗ corr *n*. — 6 ἐπιστητὰ τὰ ἀποδεικτὰ ᾗ *D*. — ᾗ... ἐπιστητά rc mg *n*. — 7 ᾗ] δὲ *M*. — 8 τῶν ἀποδεικτῶν δὲ *D*. — alt μᾶλλον] ἡ *np*, om *ABDMdcfu*. — 10 καὶ om *ABdu*. — μᾶλλον ἡ ἀπόδ. *ABMcdu*. — εἰ om *DM*. — 11 καθ' ἣν τοῦτο] καὶ pr *n*. — τὴν] τὸ *ABdM*. — 12 alt τὸ] τὴν *np*. — 17 ἠ pr *A*, ἢ *d*, pr *B*. — ἡ... ἀρχῆς pr om *n*. — ἀπόδειξίς ἐστιν. ἔστι *D*. — 18 κρεῖττον *p*. — ἄρ' om codices. — 19 δεῖ *B*. — 20 δὲ *f*, δ' ᾗ *D*. — ἡ] εἰ *AMucd*, pr *B*. — 23 ὅτι τῶν] ἐπὶ *D*. — 24 μὲν] μὲν γὰρ *Dn*. — ἔχοντος *d*. — 25 δύο *D*.

οἶδέ πως καὶ τὸ ἰσοσκελὲς ὅτι δύο ὀρθαῖς, δυνάμει, καὶ εἰ μὴ οἶδε τὸ ἰσοσκελὲς ὅτι τρίγωνον· ὁ δὲ ταύτην ἔχων τὴν πρότασιν τὸ καθόλου οὐδαμῶς οἶδεν, οὔτε δυνάμει οὔτ' ἐνεργείᾳ. καὶ ἡ μὲν καθόλου νοητή, ἡ δὲ κατὰ μέρος εἰς αἴσθησιν τελευτᾷ.

25 Ὅτι μὲν οὖν ἡ καθόλου βελτίων τῆς κατὰ μέρος, τοσαῦθ' ἡμῖν εἰρήσθω· ὅτι δ' ἡ δεικτικὴ τῆς στερητικῆς, ἐντεῦθεν δῆλον. ἔστω γὰρ αὕτη ἡ ἀπόδειξις βελτίων τῶν ἄλλων τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων, ἡ ἐξ ἐλαττόνων αἰτημάτων ἢ ὑποθέσεων ἢ προτάσεων. εἰ γὰρ γνώριμοι ὁμοίως, τὸ θᾶττον γνῶναι διὰ τούτων ὑπάρξει· τοῦτο δ' αἱρετώτερον. λόγος δὲ τῆς προτάσεως, ὅτι βελτίων ἡ ἐξ ἐλαττόνων, καθόλου ὧδε· εἰ γὰρ ὁμοίως εἴη τὸ γνώριμα εἶναι τὰ μέσα, τὰ δὲ πρότερα γνωριμώτερα, ἔστω ἡ μὲν διὰ μέσων ἀπόδειξις τῶν ΒΓΔ ὅτι τὸ Α τῷ Ε ὑπάρχει, ἡ δὲ διὰ τῶν ΖΗ ὅτι τὸ Α τῷ Ε. ὁμοίως δὴ ἔχει τὸ ὅτι τὸ Α τῷ Δ ὑπάρχει καὶ τὸ Α τῷ Ε. τὸ δ' ὅτι τὸ Α τῷ Δ πρότερον καὶ γνωριμώτερον ἢ ὅτι τὸ Α τῷ Ε· διὰ γὰρ τούτου ἐκεῖνο ἀποδείκνυται, πιστότερον δὲ τὸ δι' οὗ. καὶ ἡ διὰ τῶν ἐλαττόνων ἄρα ἀπόδειξις βελτίων τῶν ἄλλων τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων. ἀμφότεραι μὲν οὖν διά τε ὅρων τριῶν καὶ προτάσεων δύο δείκνυνται, ἀλλ' ἡ μὲν εἶναί τι λαμβάνει, ἡ δὲ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναί τι· διὰ πλειόνων ἄρα, ὥστε χείρων.

Ἔτι ἐπειδὴ δέδεικται ὅτι ἀδύνατον ἀμφοτέρων οὐσῶν στερητικῶν τῶν προτάσεων γενέσθαι συλλογισμόν, ἀλλὰ τὴν μὲν δεῖ τοιαύτην εἶναι, τὴν δ' ὅτι ὑπάρχει, ἔτι πρὸς τούτῳ δεῖ τόδε λαβεῖν. τὰς μὲν γὰρ κατηγορικὰς αὐξανομένης τῆς ἀποδείξεως ἀναγκαῖον γίνεσθαι πλείους, τὰς δὲ στερητικὰς ἀδύνατον πλείους εἶναι μιᾶς ἐν ἅπαντι συλλογισμῷ. ἔστω γὰρ μηδενὶ ὑπάρχον τὸ Α ἐφ' ὅσων τὸ Β, τῷ δὲ Γ ὑπάρχον παντὶ τὸ Β. ἂν δὴ δέῃ πάλιν αὔξειν ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις, μέσον ἐμβλητέον. τοῦ μὲν ΑΒ ἔστω τὸ Δ, τοῦ δὲ ΒΓ τὸ Ε. τὸ μὲν δὴ Ε φανερὸν ὅτι κατηγορικόν, τὸ δὲ Δ

---

33 ἔσται *D.* — 34 αὐτῶν om *n.* — 36 ὑπάρχει *np.* — 37 ὧδε] ὅδε *Dnp*, δέ *ABMcdfu.* — 39 τῶν] τῆς *Bdu*, pr *Ac.*

86b2 ὁμοίως ... τῷ ε] ὑπάρχει *D.* — δὲ *ABDMcufd.* — ἔχῃ *n.* — ὑπάρχει ... τῷ δ om *A.* — 4 ἐκεῖνο δείκνυται *d.* — 8 δείκνυται *n.* — 11 τῶν om *D.* — γίνεσθαι *nM.* — 12 δεῖ] δὴ *n.* — 14 γενέσθαι *d.* — 16 μηθενὶ *D.* — 17 τῷ pr *B.* — δὴ corr c, δὲ *p*, δεῖ *ABduM.*

τοῦ μὲν Β κατηγορικόν, πρὸς δὲ τὸ Α ὡς στερητικὸν κεῖται. τὸ μὲν γὰρ Δ παντὸς τοῦ Β, τὸ δὲ Α οὐδενὶ δεῖ τῶν Δ ὑπάρχειν. γίνεται οὖν μία στερητικὴ πρότασις [ἡ τὸ ΑΔ]. ὁ δ' αὐτὸς τρόπος καὶ ἐπὶ τῶν ἑτέρων συλλογισμῶν. ἀεὶ γὰρ τὸ μέσον τῶν κατηγορικῶν ὅρων κατηγορικὸν ἐπ' ἀμφότερα· τοῦ δὲ στερητικοῦ ἐπὶ θάτερα στερητικὸν ἀναγκαῖον εἶναι, ὥστε αὕτη μία τοιαύτη γίνεται πρότασις, αἱ δ' ἄλλαι κατηγορικαί. εἰ δὴ γνωριμώτερον δι' οὗ δείκνυται καὶ πιστότερον, δείκνυται δ' ἡ μὲν στερητικὴ διὰ τῆς κατηγορικῆς, αὕτη δὲ δι' ἐκείνης οὐ δείκνυται, προτέρα καὶ γνωριμωτέρα οὖσα καὶ πιστοτέρα βελτίων ἂν εἴη. ἔτι εἰ ἀρχὴ συλλογισμοῦ ἡ καθόλου πρότασις ἄμεσος, ἔστι δ' ἐν μὲν τῇ δεικτικῇ καταφατικὴ ἐν δὲ τῇ στερητικῇ ἀποφατικὴ ἡ καθόλου πρότασις, ἡ δὲ καταφατικὴ τῆς ἀποφατικῆς προτέρα καὶ γνωριμωτέρα· διὰ γὰρ τὴν κατάφασιν ἡ ἀπόφασις γνώριμος, καὶ προτέρα ἡ κατάφασις, ὥσπερ καὶ τὸ εἶναι τοῦ μὴ εἶναι· ὥστε βελτίων ἡ ἀρχὴ τῆς δεικτικῆς ἢ τῆς στερητικῆς· ἡ δὲ βελτίοσιν ἀρχαῖς χρωμένη βελτίων. ἔτι ἀρχοειδεστέρα· ἄνευ γὰρ τῆς δεικνυούσης οὐκ ἔστιν ἡ στερητική.

p. 87
26 Ἐπεὶ δ' ἡ κατηγορικὴ τῆς στερητικῆς βελτίων, δῆλον ὅτι καὶ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον ἀγούσης. δεῖ δ' εἰδέναι τίς ἡ διαφορὰ αὐτῶν. ἔστω δὴ τὸ Α μηδενὶ ὑπάρχον τῷ Β, τῷ δὲ Γ τὸ Β παντί· ἀνάγκη δὴ τῷ Γ μηδενὶ ὑπάρχειν τὸ Α. οὕτω μὲν οὖν ληφθέντων δεικτικὴ ἡ στερητικὴ ἂν εἴη ἀπόδειξις ὅτι τὸ Α τῷ Γ οὐχ ὑπάρχει. ἡ δ' εἰς τὸ ἀδύνατον ὧδ' ἔχει. εἰ δέοι δεῖξαι ὅτι τὸ Α τῷ Β οὐχ ὑπάρχει, ληπτέον ὑπάρχειν, καὶ τὸ Β τῷ Γ, ὥστε συμβαίνει τὸ Α τῷ Γ ὑπάρχειν. τοῦτο δ' ἔστω γνώριμον καὶ ὁμολογούμενον ὅτι ἀδύνατον. οὐκ ἄρα οἷόν τε τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν. εἰ οὖν τὸ Β τῷ Γ ὁμολογεῖται ὑπάρχειν, τὸ Α τῷ Β ἀδύνατον ὑπάρχειν. οἱ μὲν οὖν ὅροι ὁμοίως τάττονται, διαφέρει δὲ τὸ ὁποτέρα ἂν ᾖ γνωριμωτέρα ἡ πρότασις ἡ στερητική, πότερον

---

20 μὲν om *D*. — ὡς om *Dn*. — 21 οὐθενὶ *D*. — 22 ἡ corr *B*. — 23 ἀεὶ] δεῖ *n*. — 24 τῶν μὲν κατηγορικῶν *D*. — ἐπ' ἀμφότερα corr *n*. — 27 γνώριμον *d*. — διὸ *ABu*. — ὃ *DMdpf*, pr *cn*. — 29 οὖσα καὶ γνωρ. *d*. — 31 καταφατικὴ . . . καθόλου rc *u*, ubi pr pauciora. — 38 τῆς et ἡ om *D*.

87a3 ὑπάρχειν *d*. — 4 δὴ om *d*. — τῶν *Acudfnp*. — μηθενὶ *D*. — ὑπάρχει *d*. — 5 εἴη ἡ ἀπόδ. *n*. — 6 pr τὸ] τῷ *M*. — 8 β δὲ τῷ *n*.

ὅτι τὸ *A* τῷ *B* οὐχ ὑπάρχει ἢ ὅτι τὸ *A* τῷ *Γ*. ὅταν μὲν οὖν ᾖ τὸ συμπέρασμα γνωριμώτερον ὅτι οὐκ ἔστιν, ἡ εἰς τὸ ἀδύνατον γίνεται ἀπόδειξις, ὅταν δ' ἡ ἐν τῷ συλλογισμῷ, ἡ ἀποδεικτική. φύσει δὲ προτέρα ἡ ὅτι τὸ *A* τῷ *B* ἢ ὅτι τὸ *A* τῷ *Γ*. πρότερα γάρ ἐστι τοῦ συμπεράσματος, ἐξ ὧν τὸ συμπέρασμα. ἔστι δὲ τὸ μὲν *A* τῷ *Γ* μὴ ὑπάρχειν συμπέρασμα, τὸ δὲ *A* τῷ *B* ἐξ οὗ τὸ συμπέρασμα. οὐ γὰρ εἰ συμβαίνει ἀναιρεῖσθαί τι, τοῦτο συμπέρασμά ἐστιν, ἐκεῖνα δὲ ἐξ ὧν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐξ οὗ συλλογισμός ἐστιν ὃ ἂν οὕτως ἔχῃ ὥστε ἢ ὅλον πρὸς μέρος ἢ μέρος πρὸς ὅλον ἔχειν, αἱ δὲ τὸ *AΓ* καὶ *AB* προτάσεις οὐκ ἔχουσιν οὕτω πρὸς ἀλλήλας. εἰ οὖν ἡ ἐκ γνωριμωτέρων καὶ προτέρων κρείττων, εἰσὶ δ' ἀμφότεραι ἐκ τοῦ μὴ εἶναί τι πισταί, ἀλλ' ἡ μὲν ἐκ προτέρου ἡ δ' ἐξ ὑστέρου, βελτίων ἁπλῶς ἂν εἴη τῆς εἰς τὸ ἀδύνατον ἡ στερητικὴ ἀπόδειξις, ὥστε καὶ ἡ ταύτης βελτίων ἡ κατηγορικὴ δῆλον ὅτι καὶ τῆς εἰς τὸ ἀδύνατόν ἐστι βελτίων.

27 Ἀκριβεστέρα δ' ἐπιστήμη ἐπιστήμης καὶ προτέρα ἥ τε τοῦ ὅτι καὶ διότι ἡ αὐτή, ἀλλὰ μὴ χωρὶς τοῦ ὅτι τῆς τοῦ διότι, καὶ ἡ μὴ καθ' ὑποκειμένου τῆς καθ' ὑποκειμένου, οἷον ἀριθμητικὴ ἁρμονικῆς, καὶ ἡ ἐξ ἐλαττόνων τῆς ἐκ προσθέσεως, οἷον γεωμετρίας ἀριθμητική. λέγω δ' ἐκ προσθέσεως, οἷον μονὰς οὐσία ἄθετος, στιγμὴ δὲ οὐσία θετός· ταύτην ἐκ προσθέσεως.

28 Μία δ' ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ ἑνὸς γένους, ὅσα ἐκ τῶν πρώτων σύγκειται καὶ μέρη ἐστὶν ἢ πάθη τούτων καθ' αὑτά. ἑτέρα δ' ἐπιστήμη ἐστὶν ἑτέρας, ὅσων αἱ ἀρχαὶ μήτ' ἐκ τῶν αὐτῶν μήθ' ἕτεραι ἐκ τῶν ἑτέρων. τούτου δὲ σημεῖον, ὅταν εἰς b
τὰ ἀναπόδεικτα ἔλθῃ· δεῖ γὰρ αὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶ-

---

17 ἡ] ᾗ *dM*. — alt ἡ] ἢ *M*. — ὅτι ... ἢ om *d*. — β οὐχ ὑπάρχει ἢ *Dnp*. — 18 πρότερον *ABMdcfu*. — ἐξ] τὰ ἐξ *D*. — 22 δὲ] δὲ τὸ *M*. — ὃ ἂν] ἐὰν *Dn*. — 23 ὅλον ἔχει. *np*. — 24 αἱ] ἡ *ABdM*, pr *u*. — καὶ τὸ αβ *Dnp*, γρ βγ mg c. — πρότασις *M*. — 25 ἡ ἐκ om *u*, pr *B*. — 26 ἀμφότεραι μὲν ἐκ *np*. — 28 alt ἡ] εἰ *M*. — 29 τὸ corr *B*. — 31 ἐπιστήμης ἐπιστήμη *D*. — 32 χωριστοῦ *M*. — 34 ἐκ om *D*. — 35 sqq προθέσεως *npM* ter. — 36 δὲ μονὰς οὐσία *n*. — ἄθετος fort pr *n*. — 38 τῶν om *f*. — 39 εἰσὶν *D*. — 40 δ' om *n*. — ὅσον *M*, pr *A*.

87b1 ἕτερα *Ad*, ἑτέρα *u*, ἑτέραι (h. e. ἑτέρᾳ) corr *B* pr manu, αἱ ἕτεραι *pf*. — ante ἐκ del vult μήτε *n*.

ναι τοῖς ἀποδεδειγμένοις. σημεῖον δὲ καὶ τούτου, ὅταν τὰ δεικνύμενα δι' αὐτῶν ἐν ταὐτῷ γένει ὦσι καὶ συγγενῆ.

29 Πλείους δ' ἀποδείξεις εἶναι τοῦ αὐτοῦ ἐγχωρεῖ οὐ μόνον ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχίας λαμβάνοντι μὴ τὸ συνεχὲς μέσον, οἷον τῶν ΑΒ τὸ Γ καὶ Δ καὶ Ζ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑτέρας. οἷον ἔστω τὸ Α μεταβάλλειν, τὸ δ' ἐφ' ᾧ Δ κινεῖσθαι, τὸ δὲ Β ἥδεσθαι, καὶ πάλιν τὸ Η ἠρεμίζεσθαι. ἀληθὲς οὖν καὶ τὸ Δ τοῦ Β καὶ τὸ Α τοῦ Δ κατηγορεῖν· ὁ γὰρ ἡδόμενος κινεῖται καὶ τὸ κινούμενον μεταβάλλει. πάλιν τὸ Α τοῦ Η καὶ τὸ Η τοῦ Β ἀληθὲς κατηγορεῖν· πᾶς γὰρ ὁ ἡδόμενος ἠρεμίζεται καὶ ὁ ἠρεμιζόμενος μεταβάλλει. ὥστε δι' ἑτέρων μέσων καὶ οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχίας ὁ συλλογισμός. οὐ μὴν ὥστε μηδέτερον κατὰ μηδετέρου λέγεσθαι τῶν μέσων· ἀνάγκη γὰρ τῷ αὐτῷ τινὶ ἄμφω ὑπάρχειν. ἐπισκέψασθαι δὲ καὶ διὰ τῶν ἄλλων σχημάτων, ὁσαχῶς ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι συλλογισμόν.

30 Τοῦ δ' ἀπὸ τύχης οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη δι' ἀποδείξεως. οὔτε γὰρ ὡς ἀναγκαῖον οὔθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἀπὸ τύχης ἐστίν, ἀλλὰ τὸ παρὰ ταῦτα γινόμενον· ἡ δ' ἀπόδειξις θατέρου τούτων. πᾶς γὰρ συλλογισμὸς ἢ δι' ἀναγκαίων ἢ διὰ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προτάσεων· καὶ εἰ μὲν αἱ προτάσεις ἀναγκαῖαι, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον, εἰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ τὸ συμπέρασμα τοιοῦτον. ὥστ' εἰ τὸ ἀπὸ τύχης μήθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μήτ' ἀναγκαῖον, οὐκ ἂν εἴη αὐτοῦ ἀπόδειξις.

31 Οὐδὲ δι' αἰσθήσεως ἔστιν ἐπίστασθαι. εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ἡ αἴσθησις τοῦ τοιοῦδε καὶ μὴ τοῦδέ τινος, ἀλλ' αἰσθάνεσθαί γε ἀναγκαῖον τόδε τι καὶ ποῦ καὶ νῦν. τὸ δὲ καθόλου καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀδύνατον αἰσθάνεσθαι· οὐ γὰρ τόδε οὐδὲ νῦν· οὐ γὰρ ἂν ἦν καθόλου· τὸ γὰρ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ καθόλου φαμὲν εἶναι. ἐπεὶ οὖν αἱ μὲν ἀποδείξεις καθόλου, ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν αἰσθάνεσθαι, φανερὸν ὅτι οὐδ' ἐπίστασθαι δι' αἰσθήσεως ἔστιν. ἀλλὰ δῆλον ὅτι καὶ εἰ ἦν αἰσθάνεσθαι τὸ τρί-

3 τοῦτο M. — 4 συγγενῆ εἴη. πλείους np. — 9 ἠρεμίζεσθαι scr solent ABu. — 14 αὐτῆς om D. — 17 γίνεσθαι d. — 20 οὐδὲ ὡς Ad. — οὐδ' ἐπὶ M, οὔτ' ἐπὶ d. — 24 αναγκαῖον] τοιοῦτον D. — 25 alt τὸ om D. — τοιοῦτον] ὡσαύτως D. — τὸ om A. — 26 μήθ' ὡς ἀναγκαῖον D. — 28 pr ἢ pr om d. — alt ἢ] εἰ d. — 29 ἡ om D. — τοι..οῦδε n. — 31 οὐδὲν νῦν pr n. — οὐ] οὐδὲ Df. — 32 ἂν om Ad. — τὸ] ὃ pr n.

γωνον ὅτι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς γωνίας, ἐζητοῦμεν ἂν ἀπόδειξιν καὶ οὐχ ὥσπερ φασί τινες ἠπιστάμεθα· αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἀνάγκη καθ' ἕκαστον, ἡ δ' ἐπιστήμη τῷ τὸ καθόλου γνωρίζειν ἐστίν. διὸ καὶ εἰ ἐπὶ τῆς σελήνης ὄντες ἑωρῶμεν ἀντιφράττουσαν τὴν γῆν, οὐκ ἂν ᾔδειμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἐκλείψεως. ᾐσθανόμεθα γὰρ ἂν ὅτι ἐκλείπει, καὶ οὐ p. 88 διότι ὅλως· οὐ γὰρ ἦν τοῦ καθόλου αἴσθησις. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκ τοῦ θεωρεῖν τοῦτο πολλάκις συμβαῖνον τὸ καθόλου ἂν θηρεύσαντες ἀπόδειξιν εἴχομεν· ἐκ γὰρ τῶν καθ' ἕκαστα πλειόνων τὸ καθόλου δῆλον. τὸ δὲ καθόλου τίμιον, ὅτι δηλοῖ τὸ αἴτιον· ὥστε περὶ τῶν τοιούτων ἡ καθόλου τιμιωτέρα τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς νοήσεως, ὅσων ἕτερον τὸ αἴτιον· περὶ δὲ τῶν πρώτων ἄλλος λόγος.

Φανερὸν οὖν ὅτι ἀδύνατον τῷ αἰσθάνεσθαι ἐπίστασθαί τι τῶν ἀποδεικτῶν, εἰ μή τις τὸ αἰσθάνεσθαι τοῦτο λέγει, τὸ ἐπιστήμην ἔχειν δι' ἀποδείξεως. ἔστι μέντοι ἔνια ἀναγόμενα εἰς αἰσθήσεως ἔκλειψιν ἐν τοῖς προβλήμασιν. ἔνια γὰρ εἰ ἑωρῶμεν οὐκ ἂν ἐζητοῦμεν, οὐχ ὡς εἰδότες τῷ ὁρᾶν, ἀλλ' ὡς ἔχοντες τὸ καθόλου ἐκ τοῦ ὁρᾶν. οἷον εἰ τὴν ὕελον τετρυπημένην ἑωρῶμεν καὶ τὸ φῶς διιόν, δῆλον ἂν ἦν καὶ διὰ τί καίει, τὸ ὁρᾶν μὲν χωρὶς ἐφ' ἑκάστης, νοῆσαι δ' ἅμα ὅτι ἐπὶ πασῶν οὕτως.

Τὰς δ' αὐτὰς ἀρχὰς ἁπάντων εἶναι τῶν συλλογισμῶν **32** ἀδύνατον, πρῶτον μὲν λογικῶς θεωροῦσιν. οἱ μὲν γὰρ ἀληθεῖς εἰσὶ τῶν συλλογισμῶν, οἱ δὲ ψευδεῖς. καὶ γὰρ ἔστιν ἀληθὲς ἐκ ψευδῶν συλλογίσασθαι, ἀλλ' ἅπαξ τοῦτο γινόμενον, οἷον εἰ τὸ *Α* κατὰ τοῦ *Γ* ἀληθές, τὸ δὲ μέσον τὸ *Β* ψεῦ-

---

36 ὀρθαῖν *n*. — 37 ὡς *np*, pr *Df*. — τινές φασιν *np*. — ἐπιστάμεθα *B*, pr *df*, ἂν ἠπιστάμεθα corr c, ἢ ἠπιστάμεθα corr *d*. — 38 τῷ] τὸ pr *B*. — τὸ rc *n*. — 39 εἰ om *A*, pr *n*. — 40 alt τὴν om *np*.

88a1 αἰσθανόμεθα *p*. — ὅτι] ὅτι νῦν *Dp*, rc c, διότι νῦν *n*. — 4 εἴχομεν corr *n*, ἔχωμεν *D*. — 6 τῆς αἰσθήσεως *np*. — 7 τῶν νοήσεων *n*. — ὅσον *p*. — ὅσον αἴτιον τὸ αἴτιον *A*, pr *Bd*, fort pr *u*. — ἑτέρων *M*. — τὸ αἴτιον om *M*. — 9 τὸ pr *B*. — 10 ἀποδεικτικῶν *ABDcdup*. — εἰ corr *n*. — pr τὸ om *np*. — 13 τὸ pr *B*. — 14 ἔχοντες om *d*. — ὕαλον *n*, ὕελλον *M*. — 15 εἴην *dM*, pr *AB*, εἴη *u*. — 16 καίει corr *BDc*, καὶ ἀεὶ pr *D*, καὶ εἰ *nM*, pr *d*, καὶ *A*, fort pr *B*. — τὸ] διὰ τὸ *npfM* et c qui διὰ corr. — 17 ἐπὶ om *n*. — 18 εἶναι om *d*. — 20 λογισμῶν *A*. — κἂν *u*, corr *AB*. — γὰρ] γὰρ εἰ *np*, om *D*. — 21 γίνεται *Dnp*.

δος· οὔτε γὰρ τὸ *A* τῷ *B* ὑπάρχει οὔτε τὸ *B* τῷ *Γ*. ἀλλ' ἐὰν τούτων μέσα λαμβάνηται τῶν προτάσεων, ψευδεῖς ἔσονται διὰ τὸ πᾶν συμπέρασμα ψεῦδος ἐκ ψευδῶν εἶναι, τὰ δ' ἀληθῆ ἐξ ἀληθῶν, ἕτερα δὲ τὰ ψεύδη καὶ τἀληθῆ. εἶτα οὐδὲ τὰ ψεύδη ἐκ τῶν αὐτῶν ἑαυτοῖς· ἔστι γὰρ ψεύδη ἀλλήλοις καὶ ἐναντία καὶ ἀδύνατα ἅμα εἶναι, οἷον τὸ τὴν δικαιοσύνην εἶναι ἀδικίαν ἢ δειλίαν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἵππον ἢ βοῦν, ἢ τὸ ἴσον μεῖζον ἢ ἔλαττον. ἐκ δὲ τῶν κειμένων ὧδε· οὐδὲ γὰρ τῶν ἀληθῶν αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ πάντων. ἕτεραι γὰρ πολλῶν τῷ γένει αἱ ἀρχαί, καὶ οὐδ' ἐφαρμόττουσαι, οἷον αἱ μονάδες ταῖς στιγμαῖς οὐκ ἐφαρμόττουσιν· αἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔχουσι θέσιν, αἱ δὲ ἔχουσιν. ἀνάγκη δέ γε ἢ εἰς μέσα ἁρμόττειν ἢ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν, ἢ τοὺς μὲν εἴσω ἔχειν τοὺς δ' ἔξω τῶν ὅρων. ἀλλ' οὐδὲ τῶν κοινῶν ἀρχῶν οἷόν τ' εἶναί τινας, ἐξ ὧν ἅπαντα δειχθήσεται· λέγω δὲ κοινὰς οἷον τὸ πᾶν φάναι ἢ ἀποφάναι· τὰ γὰρ γένη τῶν ὄντων ἕτερα, καὶ τὰ μὲν τοῖς ποσοῖς τὰ δὲ τοῖς ποιοῖς ὑπάρχει μόνοις, μεθ' ὧν δείκνυται διὰ τῶν κοινῶν. ἔτι αἱ ἀρχαὶ οὐ πολλῷ ἐλάττους τῶν συμπερασμάτων· ἀρχαὶ μὲν γὰρ αἱ προτάσεις, αἱ δὲ προτάσεις ἢ προσλαμβανομένου ὅρου ἢ ἐμβαλλομένου εἰσίν. ἔτι τὰ συμπεράσματα ἄπειρα, οἱ δ' ὅροι πεπερασμένοι. ἔτι αἱ ἀρχαὶ αἱ μὲν ἐξ ἀνάγκης, αἱ δ' ἐνδεχόμεναι.

Οὕτω μὲν οὖν σκοπουμένοις ἀδύνατον τὰς αὐτὰς εἶναι πεπερασμένας, ἀπείρων ὄντων τῶν συμπερασμάτων. εἰ δ' ἄλλως πως λέγοι τις, οἷον ὅτι αἱδὶ μὲν γεωμετρίας αἱδὶ δὲ λογισμῶν αἱδὶ δὲ ἰατρικῆς, τί ἂν εἴη τὸ λεγόμενον ἄλλο πλὴν ὅτι εἰσὶν ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν; τὸ δὲ τὰς αὐτὰς φάναι γελοῖον, ὅτι αὐταὶ αὑταῖς αἱ αὐταί· πάντα γὰρ οὕτω γίνεται ταὐτά. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἐξ ἁπάντων δείκνυσθαι

23 τῷ β] τῷ γ pr *D*. — 25 συμβήσονται *D*. — ψευδὲς *fM*. — 26 alt τὰ om d. — 27 ἑαυτῶν *AMn*, pr *Bc*. — αὐτοῖς *D*. — 28 καὶ ἀλλήλοις *D*. — 29 ἢ] καὶ *M*. — 31 οὐ *n*. — 32 αἱ om *n*. — ἐφαρμόττουσιν *Dn*, ἐφαρμόττουσαν *p*. — 35 ἔσω *D*. — 37 ἅπαν *D*.

88b1 οἷον om *n*. — 3 ἔτι γὰρ αἱ *M*. — 5 ἢ λαμβανομένου pr *n*. — ἐκβαλλομένου *d*. — 9 εἶναι ἢ πεπερασμένας *D*, pr c. — 11 λέγει *ABdcupf*, λέγῃ *d* superscr. — ὅτι om *D*. — αἵδε *D*. — 11 et 12 αἵδε *Dn*. — 13 τοσαύτας *A*. — 14 αὗται *n*, αὕται *u*. — ἑαυταῖς *Dn*, αὐταῖς *pM*. — 15 γίγνεται *n*. — ταῦτα *uM*.

ὁτιοῦν, τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ ζητεῖν ἁπάντων εἶναι τὰς αὐτὰς ἀρχάς· λίαν γὰρ εὔηθες. οὔτε γὰρ ἐν τοῖς φανεροῖς μαθήμασι τοῦτο γίνεται, οὔτ᾽ ἐν τῇ ἀναλύσει δυνατόν· αἱ γὰρ ἄμεσοι προτάσεις ἀρχαί, ἕτερον δὲ συμπέρασμα προσληφθείσης γίνεται προτάσεως ἀμέσου. εἰ δὲ λέγοι τις τὰς πρώτας ἀμέσους προτάσεις ταύτας εἶναι ἀρχάς, μία ἐν ἑκάστῳ γένει ἐστίν. εἰ δὲ μήτ᾽ ἐξ ἁπασῶν ὡς δέον δείκνυσθαι ὁτιοῦν μηδ᾽ οὕτως ἑτέρας ὥσθ᾽ ἑκάστης ἐπιστήμης εἶναι ἑτέρας, λείπεται εἰ συγγενεῖς αἱ ἀρχαὶ πάντων, ἀλλ᾽ ἐκ τωνδὶ μὲν ταδί, ἐκ δὲ τωνδὶ ταδί. φανερὸν δὲ καὶ τοῦθ᾽ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται· δέδεικται γὰρ ὅτι ἄλλαι ἀρχαὶ τῷ γένει εἰσὶν αἱ τῶν διαφόρων τῷ γένει. αἱ γὰρ ἀρχαὶ διτταί, ἐξ ὧν τε καὶ περὶ ὅ· αἱ μὲν οὖν ἐξ ὧν κοιναί, αἱ δὲ περὶ ὃ ἴδιαι, οἷον ἀριθμός, μέγεθος.

Τὸ δ᾽ ἐπιστητὸν καὶ ἐπιστήμη διαφέρει τοῦ δοξαστοῦ καὶ **33** δόξης, ὅτι ἡ μὲν ἐπιστήμη καθόλου καὶ δι᾽ ἀναγκαίων, τὸ δ᾽ ἀναγκαῖον οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν. ἔστι δέ τινα ἀληθῆ μὲν καὶ ὄντα, ἐνδεχόμενα δὲ καὶ ἄλλως ἔχειν. δῆλον οὖν ὅτι περὶ μὲν ταῦτα ἐπιστήμη οὐκ ἔστιν· εἴη γὰρ ἂν ἀδύνατα ἄλλως ἔχειν τὰ δυνατὰ ἄλλως ἔχειν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ νοῦς· λέγω γὰρ νοῦν ἀρχὴν ἐπιστήμης. οὐδ᾽ ἐπιστήμη ἀναπόδεικτος· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὑπόληψις τῆς ἀμέσου προτάσεως. ἀληθὴς δ᾽ ἐστὶ νοῦς καὶ ἐπιστήμη καὶ δόξα καὶ τὸ διὰ τούτων λεγό- p. 89 μενον· ὥστε λείπεται δόξαν εἶναι περὶ τὸ ἀληθὲς μὲν ἢ ψεῦδος, ἐνδεχόμενον δὲ καὶ ἄλλως ἔχειν. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὑπόληψις τῆς ἀμέσου προτάσεως καὶ μὴ ἀναγκαίας. καὶ ὁμολογούμενον δ᾽ οὕτω τοῖς φαινομένοις· ἥ τε γὰρ δόξα ἀβέβαιον, καὶ ἡ φύσις ἡ τοιαύτη. πρὸς δὲ τούτοις οὐδεὶς οἴεται δοξάζειν, ὅταν οἴηται ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν, ἀλλ᾽ ἐπίστασθαι· ἀλλ᾽ ὅταν εἶναι μὲν οὕτως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλως

---

16 *τούτων ABMu*, fort pr *d*, *τούτων τ᾽ c*. — 19 *δὲ*] *δέ τι Bu*. — 20 *προτάσεις ἀμέσους D*. — 21 *τὰς αὐτὰς f*. — *εἶναι τὰς ἀρχάς D*, *εἶναι εἰ ἀρχάς d*. — 22 *μηθ᾽ οὕτως DM*. — 23 *ὥσθ᾽* corr *n*. — *εἰ*] *τι εἰ γὰρ D*. — 24 *τῶνδε d*. — 26 *γὰρ* om *dM*. — *ἄλλαι αἱ ἀρχαὶ D*. — *αἱ* om *D*. — 27 *ὃ*] *οὗ ABMduf*. — 28 *ὃ*] *οὗ AcpM*, pr *d*, *ὅ* (sic) *u*. — *ἴδιοι n*, *ἕτεραι D*. — *οἷον*] *ὡς D*. — 29 *μεγέθους ABDdpcfnM*. — 30 *καὶ ἡ ἐπιστήμη n*. — 33 alt *καὶ* om *D*. — 34 *μὲν* om *Dn*. — 35 alt *ἄλλως ἔχειν* om *D*. — 36 *γὰρ*] *δὲ n*. — 37 *τῆς* om *n*. — *ἀληθῆ D*.

89a1 *τὸ*] *τὰ* rc *D*, qui pr om. — *λεγόμενα D*. — 2 *λείπεται*] *ἔσται D*. — *μὲν ἢ*] *τε καὶ* corr *n*. — *ψευδές D*. — 6 *οὐθεὶς D*.

οὐδὲν κωλύειν, τότε δοξάζειν, ὡς τοῦ μὲν τοιούτου δόξαν οὖσαν, τοῦ δ' ἀναγκαίου ἐπιστήμην.

Πῶς οὖν ἔστι τὸ αὐτὸ δοξάσαι καὶ ἐπίστασθαι, καὶ διὰ τί οὐκ ἔσται ἡ δόξα ἐπιστήμη, εἴ τις θήσει ἅπαν ὃ οἶδεν ἐνδέχεσθαι δοξάζειν; ἀκολουθήσει γὰρ ὁ μὲν εἰδὼς ὁ δὲ δοξάζων διὰ τῶν μέσων, ἕως εἰς τὰ ἄμεσα ἔλθῃ, ὥστ' εἴπερ ἐκεῖνος οἶδε, καὶ ὁ δοξάζων οἶδεν. ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ ὅτι δοξάζειν ἔστι, καὶ τὸ διότι· τοῦτο δὲ τὸ μέσον. ἢ εἰ μὲν οὕτως ὑπολήψεται τὰ μὴ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν ὥσπερ ἔχειν τοὺς ὁρισμοὺς δι' ὧν αἱ ἀποδείξεις, οὐ δοξάσει ἀλλ' ἐπιστήσεται· εἰ δ' ἀληθῆ μὲν εἶναι, οὐ μέντοι ταῦτά γε αὐτοῖς ὑπάρχειν κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τὸ εἶδος, δοξάσει καὶ οὐκ ἐπιστήσεται ἀληθῶς, καὶ τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι, ἐὰν μὲν διὰ τῶν ἀμέσων δοξάσῃ· ἐὰν δὲ μὴ διὰ τῶν ἀμέσων, τὸ ὅτι μόνον δοξάσει. τοῦ δ' αὐτοῦ δόξα καὶ ἐπιστήμη οὐ πάντως ἐστίν, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ψευδὴς καὶ ἀληθὴς τοῦ αὐτοῦ τρόπον τινά, οὕτω καὶ ἐπιστήμη καὶ δόξα τοῦ αὐτοῦ. καὶ γὰρ δόξαν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ ὡς μέν τινες λέγουσι τοῦ αὐτοῦ εἶναι, ἄτοπα συμβαίνει αἱρεῖσθαι ἄλλα τε καὶ μὴ δοξάζειν ὃ δοξάζει ψευδῶς. ἐπεὶ δὲ τὸ αὐτὸ πλεοναχῶς λέγεται, ἔστι μὲν ὡς ἐνδέχεται, ἔστι δ' ὡς οὔ. τὸ μὲν γὰρ σύμμετρον εἶναι τὴν διάμετρον ἀληθῶς δοξάζειν ἄτοπον· ἀλλ' ὅτι ἡ διάμετρος, περὶ ἣν αἱ δόξαι, τὸ αὐτό, οὕτω τοῦ αὐτοῦ, τὸ δὲ τί ἦν εἶναι ἑκατέρῳ κατὰ τὸν λόγον οὐ τὸ αὐτό. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπιστήμη καὶ δόξα τοῦ αὐτοῦ. ἡ μὲν γὰρ οὕτως τοῦ ζῴου ὥστε μὴ ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι ζῷον, ἡ δ' ὥστ' ἐνδέχεσθαι. οἷον εἰ ἡ μὲν ὅπερ ἀνθρώπου ἐστίν, ἡ δ' ἀνθρώπου μέν, μὴ ὅπερ δ' ἀνθρώπου. τὸ αὐτὸ γὰρ ὅτι ἄνθρωπος, τὸ δ' ὡς οὐ τὸ αὐτό.

---

9 κωλύει *CdMp*, corr *n*. — post δοξάζειν spatium relictum est plus unius vs *d*, δοξάζειν. *B*, qui ὡς τοῦ corr. — 12 ἔστιν *Dc*. — 13 ἀκολουθοῦσι *ABcdfuMnp*. — 14 τὰ μέσα pr *n*. — ἔλθοι *M*. — 16 δοξάζειν... διότι rc mg *n*. — 18 ἔχει *ABDcdfnpu*. — οὐ *B*. — αἱ om *D*. — 19 ὑπάρχειν αὐτοῖς *D*. — 20 ὑπάρχει *M*. — 21 alt τὸ om *n*. — μὲν corr *n*. — 22 δοξάσῃ... ἀμέσων rc mg *n*. — δοξάσει *Df*. — 23 δο-
ἢ ἢ
ξάσῃ *A*, corr *p*. — ψευδεῖς καὶ ἀληθεῖς *B*. — 27 ἄτοπον *ABDduM*. — εἰρῆσθαι *cp*, corr *An*, ἐρεῖσθαι *duM*. — 28 ἐπεὶ corr *n*. — 29 pr μὲν
αἱ αι
om *BcdM* et pr *Aun*. — 30 ἀσύμμετρον pr *ABu*. — 31 ἐδόξαζε *D*. — 32 ἑκάτερα *M*. — οὐ] ἢ *M*. — 33 δὲ om *D*. — 35 ὥστ'] ὡς *D*. — 36 δ'] δὲ τοῦ *D*.

Φανερὸν δ' ἐκ τούτων ὅτι οὐδὲ δοξάζειν ἅμα τὸ αὐτὸ καὶ ἐπίστασθαι ἐνδέχεται. ἅμα γὰρ ἂν ἔχοι ὑπόληψιν τοῦ ἄλλως ἔχειν καὶ μὴ ἄλλως τὸ αὐτό· ὅπερ οὐκ ἐνδέχεται. b ἐν ἄλλῳ μὲν γὰρ ἑκάτερον εἶναι ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, ἐν δὲ τῷ αὐτῷ οὐδ' οὕτως οἷόν τε· ἕξει γὰρ ὑπόληψιν ἅμα, οἷον ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὅπερ ζῷον (τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι εἶναι μὴ ζῷον) καὶ μὴ ὅπερ ζῷον· τοῦτο γὰρ ἔστω τὸ ἐνδέχεσθαι.

Τὰ δὲ λοιπὰ πῶς δεῖ διανεῖμαι ἐπί τε διανοίας καὶ νοῦ καὶ ἐπιστήμης καὶ τέχνης καὶ φρονήσεως καὶ σοφίας, τὰ μὲν φυσικῆς τὰ δὲ ἠθικῆς θεωρίας μᾶλλον ἐστίν.

Ἡ δ' ἀγχίνοιά ἐστιν εὐστοχία τις ἐν ἀσκέπτῳ χρόνῳ **34** τοῦ μέσου, οἷον εἴ τις ἰδὼν ὅτι ἡ σελήνη τὸ λαμπρὸν ἀεὶ ἔχει πρὸς τὸν ἥλιον, ταχὺ ἐνενόησε διὰ τί τοῦτο, ὅτι διὰ τὸ λάμπειν ἀπὸ τοῦ ἡλίου· ἢ διαλεγόμενον πλουσίῳ ἔγνω διότι δανείζεται· ἢ διότι φίλοι, ὅτι ἐχθροὶ τοῦ αὐτοῦ. πάντα γὰρ τὰ αἴτια τὰ μέσα ὁ ἰδὼν τὰ ἄκρα ἐγνώρισεν. τὸ λαμπρὸν εἶναι τὸ πρὸς τὸν ἥλιον ἐφ' οὗ Α, τὸ λάμπειν ἀπὸ τοῦ ἡλίου Β, σελήνη τὸ Γ. ὑπάρχει δὴ τῇ μὲν σελήνῃ τῷ Γ τὸ Β, τὸ λάμπειν ἀπὸ τοῦ ἡλίου· τῷ δὲ Β τὸ Α, τὸ πρὸς τοῦτ' εἶναι τὸ λαμπρόν, ἀφ' οὗ λάμπει· ὥστε καὶ τῷ Γ τὸ Α διὰ τοῦ Β.

B.

Τὰ ζητούμενά ἐστιν ἴσα τὸν ἀριθμὸν ὅσαπερ ἐπιστάμεθα. ζητοῦμεν δὲ τέτταρα, τὸ ὅτι, τὸ διότι, εἰ ἔστι, τί ἐστιν. ὅταν μὲν γὰρ πότερον τόδε ἢ τόδε ζητῶμεν, εἰς ἀριθμὸν θέντες, οἷον πότερον ἐκλείπει ὁ ἥλιος ἢ οὔ, τὸ ὅτι ζη-

---

89b1 τὸ] ταὐτὸ pr *n*. — 2 ἐνδέχεται ἑκάτερον εἶναι *D*. — ὥσπερ *D*. — 3 αὐτῷ] οὕτως *ADdf*, pr c. — 4 ὁ om *Dn*. — 6 ἐστι *D*, ἔσται corr *A*. — 9 μᾶλλον rc mg *n*. — 11 ἰδὼν] εἶδεν *D*. — 12 ἥλιον... δανείζεται rc ubi pauciora *f*. — ἐνόησε *D*. — 14 φιλεῖ *M*. — φίλοι. ὅτι *u*, φίλοι ἢ ὅτι *D*, corr *A*. — 15 alt τὰ om *Dd*. — 17 β] β τὸ λαμπρὸν ἀεὶ ἔχειν πρὸς τὸν ἥλιον *n*. — τὸ om *nf*. — τῷ] τὸ corr *n*. — β corr *n*. — 18 α τὸ β *n*. — τὸ om *M*. — 19 λάμπον *D*. — α om *M*. — Tit. ἀναλυτικῶν ὑστέρων τὸ δεύτερον *f*, ἀναλυτικῶν δευτέρων δεύτερον *Vat* 242. — 24 εἰ] τὸ εἰ *D*, om *n*. — τί] τὸ τί *D*. — 25 πρότερον *Ac*. — ἢ] ἧ *M*.

τοῦμεν. σημεῖον δὲ τούτου· εὑρόντες γὰρ ὅτι ἐκλείπει πεπαύμεθα· καὶ ἐὰν ἐξ ἀρχῆς εἰδῶμεν ὅτι ἐκλείπει, οὐ ζητοῦμεν πότερον. ὅταν δὲ εἰδῶμεν τὸ ὅτι, τὸ διότι ζητοῦμεν, οἷον εἰδότες ὅτι ἐκλείπει καὶ ὅτι κινεῖται ἡ γῆ, τὸ διότι ἐκλείπει ἢ διότι κινεῖται ζητοῦμεν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτως, ἔνια δ' ἄλλον τρόπον ζητοῦμεν, οἷον εἰ ἔστιν ἢ μή ἐστι κένταυρος ἢ θεός. τὸ δ' εἰ ἔστιν ἢ μὴ ἁπλῶς λέγω, ἀλλ' οὐκ εἰ λευκὸς ἢ μή. γνόντες δὲ ὅτι ἔστι, τί ἐστι ζητοῦμεν, οἷον τί οὖν ἐστὶ θεός, ἢ τί ἐστιν ἄνθρωπος;

2 Ἃ μὲν οὖν ζητοῦμεν καὶ ἃ εὑρόντες ἴσμεν, ταῦτα καὶ τοσαῦτά ἐστιν. ζητοῦμεν δέ, ὅταν μὲν ζητῶμεν τὸ ὅτι ἢ τὸ εἰ ἔστιν ἁπλῶς, ἆρ' ἔστι μέσον αὐτοῦ ἢ οὐκ ἔστιν· ὅταν δὲ γνόντες ἢ τὸ ὅτι ἢ εἰ ἔστιν ἢ τὸ ἐπὶ μέρους ἢ τὸ ἁπλῶς, πάλιν
p. 90 τὸ διὰ τί ζητῶμεν ἢ τὸ τί ἐστι, τότε ζητοῦμεν τί τὸ μέσον. λέγω δὲ τὸ ὅτι ἢ εἰ ἔστιν ἐπὶ μέρους καὶ ἁπλῶς, ἐπὶ μέρους μέν, ἆρ' ἐκλείπει ἡ σελήνη ἢ αὔξεται; εἰ γὰρ ἔστι τι ἢ μὴ ἔστι τι ἐν τοῖς τοιούτοις ζητοῦμεν· ἁπλῶς δ', εἰ ἔστιν ἢ μὴ σελήνη ἢ νύξ. συμβαίνει ἄρα ἐν ἁπάσαις ταῖς ζητήσεσι ζητεῖν ἢ εἰ ἔστι μέσον ἢ τί ἐστι τὸ μέσον. τὸ μὲν γὰρ αἴτιον τὸ μέσον, ἐν ἅπασι δὲ τοῦτο ζητεῖται. ἆρ' ἐκλείπει; ἆρ' ἔστι τι αἴτιον ἢ οὔ· μετὰ ταῦτα γνόντες ὅτι ἔστι τι, τί οὖν τοῦτ' ἔστι ζητοῦμεν. τὸ γὰρ αἴτιον τοῦ εἶναι μὴ τοδὶ ἢ τοδὶ ἀλλ' ἁπλῶς τὴν οὐσίαν, ἢ τὸ μὴ ἁπλῶς ἀλλά τι τῶν καθ' αὑτὸ ἢ κατὰ συμβεβηκός, τὸ μέσον ἐστίν. λέγω δὲ τὸ μὲν ἁπλῶς τὸ ὑποκείμενον, οἷον σελήνην ἢ γῆν ἢ ἥλιον ἢ τρίγωνον, τὸ δὲ τὶ ἔκλειψιν ἰσότητα ἀνισότητα, εἰ ἐν μέσῳ ἢ μή. ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις φανερόν ἐστιν ὅτι τὸ αὐτό ἐστι τὸ τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστιν. τί ἐστιν ἔκλειψις; στέρησις φωτὸς ἀπὸ σελήνης ὑπὸ γῆς ἀντιφράξεως. διὰ

---

28 πανόμεθα *n.* — ἴδωμεν *A.* — 29 ὅτι τότε τὸ *Dfn.* — 30 ἡ ... κινεῖται rc mg *n.* — 31 et 34 οὖν om *d.* — 32 εἰ] ἢ *M.* — 34 et 38 γνῶντες *M.* — 37 μὲν om *dM.* — 38 ὅταν ... ὅτι ἢ corr *n.* — 39 εἰ] τὸ εἰ *D.* — τὸ εἰ ἁπλῶς *M.*

90a1 τὸ] ἢ τὸ *n.* — ζητοῦμεν *ABDdMu*, pr c. — 2 ἢ εἰ] τι pr c, om *AMd* et pr *B*, ἢ εἰ rc mg *n.* — ἔστιν om *d.* — 4 ἢ μὴ ἔστι τι om *dM.* — 5 alt ἢ om *d.* — 6 ἢ om *D.* — εἰ pr om *n.* — 8 τι] τὸ *d.* — γνὼν *A*, γνῶντες *M*, γνῶναι *d.* — 9 τι om *n.* — ἔστιν ὃ ζητοῦμεν pr *n.* — τοῦ] μὴ *d.* — 11 ἢ τὸ κατὰ *n.* — κατὰ τὸ συμβ. *d.* — 12 μὲν] μέσον *dM.* — γοῦν *M.* — 13 ἢ ἥλιον om *dM.* — ἀνισότητα om *n.* — 14 εἰ] ἢ *Ad.* — 15 ἔστιν om *D.*

τί ἔστιν ἔκλειψις, ἢ διὰ τί ἐκλείπει ἡ σελήνη; διὰ τὸ ἀπολείπειν τὸ φῶς ἀντιφραττούσης τῆς γῆς. τί ἐστι συμφωνία; λόγος ἀριθμῶν ἐν ὀξεῖ ἢ βαρεῖ. διὰ τί συμφωνεῖ τὸ ὀξὺ τῷ βαρεῖ; διὰ τὸ λόγον ἔχειν ἀριθμῶν τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ. ἆρ' ἔστι συμφωνεῖν τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ; ἆρ' ἐστὶν ἐν ἀριθμοῖς ὁ λόγος αὐτῶν; λαβόντες δ' ὅτι ἔστι, τίς οὖν ἐστὶν ὁ λόγος;

Ὅτι δ' ἐστὶ τοῦ μέσου ἡ ζήτησις, δηλοῖ ὅσων τὸ μέσον αἰσθητόν. ζητοῦμεν γὰρ μὴ ᾐσθημένοι, οἷον τῆς ἐκλείψεως, εἰ ἔστιν ἢ μή. εἰ δ' ἦμεν ἐπὶ τῆς σελήνης, οὐκ ἂν ἐζητοῦμεν οὔτ' εἰ γίνεται οὔτε διὰ τί, ἀλλ' ἅμα δῆλον ἦν ἄν. ἐκ γὰρ τοῦ αἴσθεσθαι καὶ τὸ καθόλου ἐγένετο ἂν ἡμῖν εἰδέναι. ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις ὅτι νῦν ἀντιφράττει· καὶ γὰρ δῆλον ὅτι νῦν ἐκλείπει· ἐκ δὲ τούτου τὸ καθόλου ἂν ἐγένετο.

Ὥσπερ οὖν λέγομεν, τὸ τί ἐστιν εἰδέναι ταὐτό ἐστι καὶ διὰ τί ἐστιν. τοῦτο δ' ἢ ἁπλῶς καὶ μὴ τῶν ὑπαρχόντων τι, ἢ τῶν ὑπαρχόντων, οἷον ὅτι δύο ὀρθαί, ἢ ὅτι μεῖζον ἢ ἔλαττον.

Ὅτι μὲν οὖν πάντα τὰ ζητούμενα μέσου ζήτησίς ἐστι, **3**
δῆλον· πῶς δὲ τὸ τί ἐστι δείκνυται, καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς ἀναγωγῆς, καὶ τί ἐστιν ὁρισμὸς καὶ τίνων, εἴπωμεν, διαπορήσαντες πρῶτον περὶ αὐτῶν. ἀρχὴ δ' ἔστω τῶν μελλόντων, ἥπερ ἐστὶν οἰκειοτάτη τῶν ἐχομένων λόγων. ἀπορήσειε γὰρ b
ἄν τις, ἆρ' ἔστι τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ὁρισμῷ εἰδέναι καὶ ἀποδείξει, ἢ ἀδύνατον; ὁ μὲν γὰρ ὁρισμὸς τοῦ τί ἐστιν εἶναι δοκεῖ, τὸ δὲ τί ἐστιν ἅπαν καθόλου καὶ κατηγορικόν· συλλογισμοὶ δ' εἰσὶν οἱ μὲν στερητικοί, οἱ δ' οὐ καθόλου, οἷον οἱ μὲν ἐν τῷ δευτέρῳ σχήματι στερητικοὶ πάντες, οἱ δ' ἐν τῷ τρίτῳ οὐ καθόλου. εἶτα οὐδὲ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ σχή-

---

17 ἡ σελήνη ἐκλείπει *D*. — διὰ τί ἐκλείπει *M*. — 19 ἀριθμῷ *d*. — ὀξείᾳ *n*. — ἢ] καὶ *Dn*. — βαρείᾳ *n*. — 20 βαρύ *M*. — ἀριθμὸν *d*. — 21 σύμφωνον *Dd*. — 22 ἐστὶν] τί *M*. — 23 ὁ om *d*. — 24 ἐστὶ om *M*. — ἡ om *d*. — ὅσον *Adu*, pr *B*. — 25 οἷον ἄρα τῆς *M*. — 26 ἐπεζητοῦμεν *D*. — 27 οὔτ' εἰ διὰ *ABDdcun*. — ἅμα δῆλον] μᾶλλον *M*. — ἂν ἦν *n*, ἦν *D*. — 28 ἐκ γὰρ rc *f*. — αἰσθέσθαι *D*, αἰσθάνεσθαι *n*. — ἐγίνετο *Bfu*. — 30 ἐκ] εἰ *A*. — τὸ] τοῦ *M*. — 31 λέγωμεν *n*. — ταὐτόν *D*. — 32 post μὴ del un vb *n*. — τι] τισίν *D*. — 33 ἢ τῶν ὑπαρχόντων rc mg *n*, om *D*. — 35 ἅπαντα *D*. — ἐστὶ ante πάντα *n*.

90b1 εἴπερ *AMd*, pr *B*. — 2 καὶ om *D*. — 4 ἅπαν] ἅπαν καὶ *D*. — 7 σχήματι] τῷ σχήματι *n*.

ματι κατηγορικῶν ἁπάντων ἐστὶν ὁρισμός, οἷον ὅτι πᾶν τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. τούτου δὲ λόγος, ὅτι τὸ ἐπίστασθαί ἐστι τὸ ἀποδεικτὸν τὸ ἀπόδειξιν ἔχειν, ὥστ' εἰ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀπόδειξίς ἐστι, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη αὐτῶν καὶ ὁρισμός· ἐπίσταιτο γὰρ ἂν καὶ κατὰ τὸν ὁρισμόν, οὐκ ἔχων τὴν ἀπόδειξιν· οὐδὲν γὰρ κωλύει μὴ ἅμα ἔχειν. ἱκανὴ δὲ πίστις καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς· οὐδὲν γὰρ πώποτε ὁρισάμενοι ἔγνωμεν, οὔτε τῶν καθ' αὑτὸ ὑπαρχόντων οὔτε τῶν συμβεβηκότων. ἔτι εἰ ὁ ὁρισμὸς οὐσίας τις γνωρισμός, τά γε τοιαῦτα φανερὸν ὅτι οὐκ οὐσίαι.

Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὁρισμὸς ἅπαντος οὗπερ καὶ ἀπόδειξις, δῆλον. τί δ', οὗ ὁρισμός, ἆρα παντὸς ἀπόδειξίς ἐστιν ἢ οὔ; εἷς μὲν δὴ λόγος καὶ περὶ τούτου ὁ αὐτός. τοῦ γὰρ ἑνός, ᾗ ἕν, μία ἐπιστήμη. ὥστ' εἴπερ τὸ ἐπίστασθαι τὸ ἀποδεικτὸν ἐστὶ τὸ τὴν ἀπόδειξιν ἔχειν, συμβήσεταί τι ἀδύνατον· ὁ γὰρ τὸν ὁρισμὸν ἔχων ἄνευ τῆς ἀποδείξεως ἐπιστήσεται. ἔτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων ὁρισμοί, ὧν ὅτι οὐκ ἔσονται ἀποδείξεις δέδεικται πρότερον. ἢ ἔσονται αἱ ἀρχαὶ ἀποδεικταὶ καὶ τῶν ἀρχῶν ἀρχαί, καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον βαδιεῖται· ἢ τὰ πρῶτα ὁρισμοὶ ἔσονται ἀναπόδεικτοι.

Ἀλλ' ἆρα, εἰ μὴ παντὸς τοῦ αὐτοῦ, ἀλλά τινος τοῦ αὐτοῦ ἐστὶν ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις; ἢ ἀδύνατον; οὐ γάρ ἐστιν ἀπόδειξις οὗ ὁρισμός. ὁρισμὸς μὲν γὰρ τοῦ τί ἐστι καὶ οὐσίας· αἱ δ' ἀποδείξεις φαίνονται πᾶσαι ὑποτιθέμεναι καὶ λαμβάνουσαι τὸ τί ἐστιν, οἷον αἱ μαθηματικαὶ τί μονὰς καὶ τί τὸ περιττόν, καὶ αἱ ἄλλαι ὁμοίως. ἔτι πᾶσα ἀπόδειξις τὶ κατά τινος δείκνυσιν, οἷον ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν· ἐν δὲ τῷ ὁρισμῷ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου κατηγορεῖται, οἷον οὔτε τὸ ζῷον

---

8 *οἷον* om *D*, rc mg *n*. — 9 *τὸ* om *D*. — 10 *τὸ* om *BDMfnu*, fort del c. — *ἀποδεικτικὸν Ad*, fort pr c, *ἀποδεικτικῶς BDMnu*. — *ὥστ' ἐπεὶ τῶν Bu*. — *εἰ* rc *n*. — 11 *ἂν ᾖ f*. — *καὶ* om *D*. — 12 *ἐπίστατο M*, pr *f*. — *ἂν*] *ἄν τις Dcdfn*. — 13 et 14 *οὐθὲν D*. — 15 alt *τῶν*] *τῶν κατὰ d*. — 16 *εἰ* om *n*. — *ὁ* om *Bdu*, pr *DM*. — *τινος BDMnu*, om *A*. — *γνώριμος ABDdu*, *γνωρισμός* corr *cn*, *γρ. καὶ γνωρισμός* mg pr manu *u*. — 17 *φανερὸν οὖν ὅτι u*. — *οὐκ* corr *n*. — *οὐσία D*. — 18 *οὖν*] *τοίνυν Dnf*. — *ἔστιν ὁ ὁρισμὸς M*. — *οὗ M*. — 19 *δ'*] *δαὶ B*. — *οὗ*] *οὗ ὁ d*, *οὐδὲ οὗ n* sed *οὗ* corr, *ου* (sic) *B*. — *ἆρ' ἅπαντος ἔστιν ἀπόδειξις c*. — 20 *ὁ αὐτὸς* om *A*. — 21 *ἀποδεικτικὸν DMn*. — 22 *τὴν* om *n*. — 23 *ἐπιστήσεται* corr *n*. — 25 *ἀπόδειξις A*, pr *n*. — *ἢ*] *εἰ* pr *dM*. — *αἱ* om *D*. — 30 *τοῦτ' ἐστὶ n*. — 31 post *καὶ* lit trium litt c. — 34 *ἢ ἔστιν ἢ n*. — 35 *οὐθὲν D*.

κατὰ τοῦ δίποδος οὔτε τοῦτο κατὰ τοῦ ζῴου, οὐδὲ δὴ κατὰ τοῦ ἐπιπέδου τὸ σχῆμα· οὐ γάρ ἐστι τὸ ἐπίπεδον σχῆμα, οὐδὲ τὸ σχῆμα ἐπίπεδον. ἔτι ἕτερον τὸ τί ἐστι καὶ ὅτι ἔστι δεῖξαι. ὁ μὲν οὖν ὁρισμὸς τί ἐστι δηλοῖ, ἡ δὲ ἀπόδειξις ὅτι ἢ ἔστι p. 91
τόδε κατὰ τοῦδε ἢ οὐκ ἔστιν. ἑτέρου δὲ ἑτέρα ἀπόδειξις, ἐὰν μὴ ὡς μέρος ᾖ τι τῆς ὅλης. τοῦτο δὲ λέγω, ὅτι δέδεικται τὸ ἰσοσκελὲς δύο ὀρθαῖς, εἰ πᾶν τρίγωνον δέδεικται· μέρος γάρ, τὸ δ' ὅλον. ταῦτα δὲ πρὸς ἄλληλα οὐκ ἔχει οὕτως, τὸ ὅτι ἔστι καὶ τί ἐστιν· οὐ γάρ ἐστι θατέρου θάτερον μέρος.

Φανερὸν ἄρα ὅτι οὔτε οὗ ὁρισμός, τούτου παντὸς ἀπόδειξις, οὔτε οὗ ἀπόδειξις, τούτου παντὸς ὁρισμός· ὥστε ὅλως τοῦ αὐτοῦ οὐδενὸς ἐνδέχεται ἄμφω ἔχειν. ὥστε δῆλον ὡς οὐδὲ ὁρισμὸς καὶ ἀπόδειξις οὔτε τὸ αὐτὸ ἂν εἴη οὔτε θάτερον ἐν θατέρῳ· καὶ γὰρ ἂν τὰ ὑποκείμενα ὁμοίως εἶχεν.

Ταῦτα μὲν οὖν μέχρι τούτου διηπορήσθω· τοῦ δὲ τί 4
ἐστι πότερον ἔστι συλλογισμὸς καὶ ἀπόδειξις ἢ οὐκ ἔστι, καθάπερ νῦν ὁ λόγος ὑπέθετο; ὁ μὲν γὰρ συλλογισμὸς τὶ κατά τινος δείκνυσι διὰ τοῦ μέσου· τὸ δὲ τί ἐστιν ἴδιόν τε, καὶ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. ταῦτα δ' ἀνάγκη ἀντιστρέφειν. εἰ γὰρ τὸ Α τοῦ Γ ἴδιον, δῆλον ὅτι καὶ τοῦ Β καὶ τοῦτο τοῦ Γ, ὥστε πάντα ἀλλήλων. ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ τὸ Α ἐν τῷ τί ἐστιν ὑπάρχει παντὶ τῷ Β, καὶ καθόλου τὸ Β παντὸς τοῦ Γ ἐν τῷ τί ἐστι λέγεται, ἀνάγκη καὶ τὸ Α ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ Γ λέγεσθαι. εἰ δὲ μὴ οὕτω τις λήψεται διπλώσας, οὐκ ἀνάγκη ἔσται τὸ Α τοῦ Γ κατηγορεῖσθαι ἐν τῷ τί ἐστιν, εἰ τὸ μὲν Α τοῦ Β ἐν τῷ τί ἐστι, μὴ καθ' ὅσων δὲ τὸ Β ἐν τῷ τί ἐστιν. τὸ δὲ τί ἐστιν ἄμφω ταῦτα ἕξει. ἔσται ἄρα καὶ τὸ Β κατὰ τοῦ Γ, τὸ τί ἐστιν. εἰ δὴ τὸ τί ἐστι καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἄμφω ἔχει, ἐπὶ τοῦ μέσου ἔσται πρότερον τὸ τί ἦν εἶναι. ὅλως τε, εἰ ἔστι δεῖξαι τί ἐστιν ἄνθρωπος· ἔστω τὸ Γ ἄνθρωπος, τὸ δὲ Α τὸ τί ἐστιν, εἴτε ζῷον δίπουν εἴτ' ἄλλο τι. εἰ τοίνυν συλλογιεῖται, ἀνάγκη κατὰ τοῦ Β τὸ Α παντὸς κατηγορεῖσθαι.

---

36 οὐδὲ δὴ] οὔτε D.
91a1 ἢ] εἰ d, pr M, om n. — 3 ᾗ ὥς τι A, ἢ ὥς τι M, ᾗ ὡς pr d. — 4 δέδεκται D. — 7 et 8 πάντως D. — 9 οὐθενὸς D. — 11 ἐν om d. — ἔχειν Md, pr A. — 12 διηπορείσθω M. — 18 καὶ] κἂν D. — 19 ὑπάρχῃ D, ὑπάρχειν n. — τὸ] τοῦ M. — 20 καὶ om M. — 24 δὴ BMu, δὲ corr d, pr D, rc supra vs c. — τὰ αὐτὰ d. — ἕξει. ἔσται corr n. — 25 δὲ n, pr D. — εἶναι om M. — 26 τὸ om n.

τούτου δ' ἔσται ἄλλος λόγος μέσος, ὥστε καὶ τοῦτο ἔσται τί ἐστιν ἄνθρωπος. λαμβάνει οὖν ὃ δεῖ δεῖξαι· καὶ γὰρ τὸ Β ἐστὶ τί ἐστιν ἄνθρωπος.

Δεῖ δ' ἐν ταῖς δυσὶ προτάσεσι καὶ τοῖς πρώτοις καὶ ἀμέσοις σκοπεῖν· μάλιστα γὰρ φανερὸν τὸ λεγόμενον γίνεται. οἱ μὲν οὖν διὰ τοῦ ἀντιστρέφειν δεικνύντες τί ἐστι ψυχὴ ἢ τί ἐστιν ἄνθρωπος ἢ ἄλλο ὁτιοῦν τῶν ὄντων, τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτοῦνται, οἷον εἴ τις ἀξιώσειε ψυχὴν εἶναι τὸ αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον τοῦ ζῆν, τοῦτο δ' ἀριθμὸν αὐτὸν αὑτὸν κινοῦντα· ἀνάγκη γὰρ αἰτῆσαι τὴν ψυχὴν ὅπερ ἀριθμὸν εἶναι αὐτὸν αὑτὸν κινοῦντα, οὕτως ὡς τὸ αὐτὸ ὄν. οὐ γὰρ εἰ ἀκολουθεῖ τὸ Α τῷ Β καὶ τοῦτο τῷ Γ, ἔσται τῷ Γ τὸ Α τὸ τί ἦν εἶναι, ἀλλ' ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν ἔσται μόνον. οὐδ' εἰ ἔστι τὸ Α ὅπερ τι καὶ κατὰ τοῦ Β κατηγορεῖται παντός. καὶ γὰρ τὸ ζῴῳ εἶναι κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ἀνθρώπῳ εἶναι· ἀληθὲς γὰρ πᾶν τὸ ἀνθρώπῳ εἶναι ζῴῳ εἶναι, ὥσπερ καὶ πάντα ἄνθρωπον ζῷον, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὥστε ἓν εἶναι. ἐὰν μὲν οὖν μὴ οὕτω λάβῃ, οὐ συλλογιεῖται ὅτι τὸ Α ἐστὶ τῷ Γ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἡ οὐσία. ἐὰν δὲ οὕτω λάβῃ, πρότερον ἔσται εἰληφὼς τῷ Γ τί ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι τὸ Β. ὥστ' οὐκ ἀποδέδεικται· τὸ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴληφεν.

5 Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ διὰ τῶν διαιρέσεων ὁδὸς συλλογίζεται, καθάπερ ἐν τῇ ἀναλύσει τῇ περὶ τὰ σχήματα εἴρηται. οὐδαμοῦ γὰρ ἀνάγκη γίνεται τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο εἶναι τωνδὶ ὄντων, ἀλλ' ὥσπερ οὐδ' ὁ ἐπάγων ἀποδείκνυσιν. οὐ γὰρ δεῖ τὸ συμπέρασμα ἐρωτᾶν, οὐδὲ τῷ δοῦναι εἶναι· ἀλλ' ἀνάγκη εἶναι ἐκείνων ὄντων, κἂν μὴ φῇ ὁ ἀποκρινόμενος. ἆρ' ὁ ἄνθρωπος ζῷον ἢ ἄψυχον; εἶτ' ἔλαβε ζῷον, οὐ συλλελόγισται. πάλιν ἅπαν ζῷον ἢ πεζὸν ἢ ἔνυδρον· ἔλαβε πεζόν. καὶ τὸ εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τὸ ὅλον, ζῷον πεζόν, οὐκ ἀνάγκη ἐκ τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ λαμβάνει καὶ τοῦτο. δια-

---

30 alt ἔσται corr c. — 31 δεῖ rc n, om M. — 33 καὶ ἐν τοῖς D. — 34 σκοπεῖ M. — 35 οὖν] δὴ Dn.

91b1 εἰ γὰρ omisso οὐ AMd. — 3 ἦν om n. — 4 ζῷον AMd, pr c omisso εἶναι. — 5 ἀληθὲς ... ζῴῳ εἶναι mg D. — παντὶ ἀνθρ. Dn, corr u. — 6 alt εἶναι post 7 ζῷον d, del u, om n. — ὥστε καὶ n. — 7 ὥστε ἐνεῖναι D. — 8 λάβῃ om n. — 9 ἡ om n. — τὸ γ M. — 11 εἰληφέναι d. — 15 τῶν δειόντων A, fort pr d, τῶν δεῖοντων M. — 15 ὁ rc c, om A. — 16 ἐρωτᾶν ... ἀλλ' om M. — 17 φησιν M. — 18 εἶτ' BduM. — εἶτα λαβὼν n.

φέρει δ' οὐδὲν ἐπὶ πολλῶν ἢ ὀλίγων οὕτω ποιεῖν· τὸ αὐτὸ γάρ ἐστιν. ἀσυλλόγιστος μὲν οὖν καὶ ἡ χρῆσις γίνεται τοῖς οὕτω μετιοῦσι καὶ τῶν ἐνδεχομένων συλλογισθῆναι. τί γὰρ κωλύει τοῦτο ἀληθὲς μὲν τὸ πᾶν εἶναι κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, μὴ μέντοι τὸ τί ἐστι μηδὲ τὸ τί ἦν εἶναι δηλοῦν; ἔτι τί κωλύει ἢ προσθεῖναί τι ἢ ἀφελεῖν ἢ ὑπερβεβηκέναι τῆς οὐσίας;

Ταῦτα μὲν οὖν παρίεται μέν, ἐνδέχεται δὲ λῦσαι τῷ λαμβάνειν ἐν τῷ τί ἐστι πάντα, καὶ τὸ ἐφεξῆς τῇ διαιρέσει ποιεῖν, αἰτούμενον τὸ πρῶτον, καὶ μηδὲν παραλείπειν. τοῦτο δ' ἀναγκαῖον, ἄτομον γὰρ εἴδει δεῖ εἶναι. ἀλλὰ συλλογισμὸς ὅμως οὐκ ἔνεστιν, ἀλλ' εἴπερ, ἄλλον τρόπον γνωρίζειν ποιεῖ. καὶ τοῦτο μὲν οὐδὲν ἄτοπον· οὐδὲ γὰρ ὁ ἐπάγων ἴσως ἀποδείκνυσιν, ἀλλ' ὅμως δηλοῖ τι. συλλογισμὸν δ' οὐ λέγει ὁ ἐκ τῆς διαιρέσεως λέγων τὸν ὁρισμόν. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς συμπεράσμασι τοῖς ἄνευ τῶν μέσων, ἐάν τις εἴπῃ ὅτι τούτων ὄντων ἀνάγκη τοδὶ εἶναι, ἐνδέχεται ἐρωτῆσαι διὰ τί, οὕτως καὶ ἐν τοῖς διαιρετικοῖς ὅροις. τί ἐστιν ἄνθρωπος; ζῷον θνητόν, ὑπόπουν, δίπουν, ἄπτερον. διὰ τί; p. 92
παρ' ἑκάστην πρόσθεσιν· ἐρεῖ γάρ, καὶ δείξει τῇ διαιρέσει, ὡς οἴεται, ὅτι πᾶν ἢ θνητὸν ἢ ἀθάνατον. ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος ἅπας οὐκ ἔστιν ὁρισμός. ὥστ' εἰ καὶ ἀπεδείκνυτο τῇ διαιρέσει, ἀλλ' ὅ γ' ὁρισμὸς οὐ συλλογισμὸς γίνεται.

'Αλλ' ἆρα ἔστι καὶ ἀποδεῖξαι τὸ τί ἐστι κατ' οὐσίαν, **6**
ἐξ ὑποθέσεως δέ, λαβόντα τὸ μὲν τί ἦν εἶναι τὸ ἐκ τῶν ἐν τῷ τί ἐστιν ἴδιον, ταδὶ δὲ ἐν τῷ τί ἐστι μόνα, καὶ ἴδιον τὸ πᾶν; τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἶναι ἐκείνῳ. ἢ πάλιν εἴληφε τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ἐν τούτῳ; ἀνάγκη γὰρ διὰ τοῦ μέσου δεῖξαι. ἔτι ὥσπερ οὐδ' ἐν συλλογισμῷ λαμβάνεται τί ἐστι τὸ συλ-

---

22 et 33 οὐθὲν *D* — 23 καὶ om *D*. — 24 καὶ corr *n*. — 25 εἶναι τὸ πᾶν *n*. — 26 ἔστι γε μηδὲ *D*. — tert τί] τὸ *M*, om *D*. — 27 ἢ ἀφελεῖν τι *D*. — ἀφελεῖν corr *n*. — τῆς] καὶ τῆς pr c. — 28 παρεῖται *Dn*. — μὲν] ἢ *n*. — 29 ἐν] τὰ ἐν *n*. — τῷ *D*. — 30 μηθὲν *D*. — παραλιπεῖν *ABcdM*, παραλειπεῖν *fu*. — 31 ἀναγκαῖον] ἀναγκαῖον, εἰ ἅπαν εἰς τὴν διαίρεσιν ἐμπίπτει (ἐμπεσεῖται *M*) καὶ μηδὲν (μηθὲν *D*) ἐλλείπει· τοῦτο δ' ἀναγκαῖον codices. — γὰρ om *AMd*, pr c. — εἴδει pr *B*, ἤδη codices — δεῖ om *Ad*, pr c, post εἶναι pos *D*. — συλλ. γε ὅμως *n*. — 32 ἔστιν *Dn*. — ἀλλ' ὑπὲρ *M*. — 35 συλλογισμῶν *M*. — 37 τοδὶ corr *dn*.

92a3 διότι *f*. — pr ἢ om *Dn*. — 4 ἔστιν] ἔτι *ABcMun*. — 5 συλλογισμῷ *D*. — 6 ἄρα *M*. — καὶ om *n*. — τῷ ἐκ *M*. — 8 ἰδίων codices. — 9 γὰρ] ἄρ' *n*. — 11 ἐν om *ABMdu*, pr c. — συλλελόγισται *M*, συλλογίσασθαι *f*.

λελογίσθαι (ἀεὶ γὰρ ὅλη ἢ μέρος ἡ πρότασις, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός), οὕτως οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι δεῖ ἐνεῖναι ἐν τῷ συλλογισμῷ, ἀλλὰ χωρὶς τοῦτο τῶν κειμένων εἶναι, καὶ πρὸς τὸν ἀμφισβητοῦντα εἰ συλλελόγισται ἢ μὴ τοῦτο, ἀπαντᾶν ὅτι· τοῦτο γὰρ ἦν συλλογισμός. καὶ πρὸς τὸν ὅτι οὐ τὸ τί ἦν εἶναι συλλελόγισται, ὅτι ναί· τοῦτο γὰρ ἔκειτο ἡμῖν τὸ τί ἦν εἶναι. ὥστε ἀνάγκη καὶ ἄνευ τοῦ τί συλλογισμὸς ἢ τοῦ τί ἦν εἶναι συλλελογίσθαι τι.

Κἂν ἐξ ὑποθέσεως δὲ δεικνύῃ, οἷον εἰ τὸ κακῷ ἐστὶ τὸ διαιρετῷ εἶναι, τῷ δ' ἐναντίῳ τὸ τῷ ἐναντίῳ εἶναι, ὅσοις ἔστι τι ἐναντίον· τὸ δ' ἀγαθὸν τῷ κακῷ ἐναντίον καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῷ διαιρετῷ· ἔστιν ἄρα τὸ ἀγαθῷ εἶναι τὸ ἀδιαιρέτῳ εἶναι. καὶ γὰρ ἐνταῦθα λαβὼν τὸ τί ἦν εἶναι δείκνυσι· λαμβάνει δ' εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τί ἦν εἶναι. ἕτερον μέντοι ἔστω· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν, ὅτι ἐστὶ τόδε κατὰ τοῦδε, ἀλλὰ μὴ αὐτό, μηδὲ οὗ ὁ αὐτὸς λόγος, καὶ ἀντιστρέφει. πρὸς ἀμφοτέρους δέ, τόν τε κατὰ διαίρεσιν δεικνύντα καὶ πρὸς τὸν οὕτω συλλογισμόν, τὸ αὐτὸ ἀπόρημα· διὰ τί ἔσται ὁ ἄνθρωπος ζῷον δίπουν πεζόν, ἀλλ' οὐ ζῷον καὶ πεζόν; ἐκ γὰρ τῶν λαμβανομένων οὐδεμία ἀνάγκη ἐστὶν ἓν γίνεσθαι τὸ κατηγορούμενον, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς εἴη μουσικὸς καὶ γραμματικός.

7 *Πῶς οὖν δὴ ὁ ὁριζόμενος δείξει τὴν οὐσίαν ἢ τὸ τί ἐστιν; οὔτε γὰρ ὡς ἀποδεικνὺς ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι δῆλον ποιήσει ὅτι ἀνάγκη ἐκείνων ὄντων ἕτερόν τι εἶναι, ἀπόδειξις γὰρ τοῦτο, οὔθ' ὡς ὁ ἐπάγων διὰ τῶν καθ' ἕκαστα δήλων ὄντων, ὅτι πᾶν οὕτως τῷ μηδὲν ἄλλως· οὐ γάρ τί*

---

12 *αἰεὶ ABu.* — *ὧν ἐστὶν ὁ d.* — 13 *δεῖ ἓν εἶναι M.* — 15 *εἰ] ἢ d.* — 17 *ναί] εἶναι n*, pr *cu.* — 18 *τουτὶ u.* — *τί ἐστι συλλ. D.* — *τοῦ] τὸ AMd.* — 19 *συλλελόγισται d, συλλογεῖσθαι n.* — 20 *δὲ* om *d.* — *τῷ ADMdf*, corr *n.* — *τῷ Md.* — 21 *ἀδιαιρέτῳ M.* — 22 *τι* om *D.* — *τῷ διαιρετῷ τὸ ἀδ. D, τὸ διαιρετὸν τῷ ἀδιαιρέτῳ d.* — 23 *τὸ] τῷ D*, om *AcdnfM.* — *τῷ An.* — 24 *ἦν* om *M.* — *λαμβάνειν ADdMn*, pr *B.* — 25 *δ'* corr *n.* — *μέν τι ABDMducf*, pr *n.* — *ἔσται M.* — 27 *αὐτῷ AB*, pr *d*, fort pr c, *τὸ αὐτὸ D.* — *ὁ* om *d.* — 28 *δὲ* om *d.* — 29 *συλλογιζόμενον* corr *n.* — *ταὐτὸν D.* — *ἔσται τε ὁ D.* — 31 *ἐν γίνεσθαι n, ἐγγίνεσθαι AdM*, pr *B.* — 32 *ἂν] ὁ n*, om *Bdu*, post *εἴη* posuit *D.* — *ὁ* om *M.* — *εἴη] ἂν η* (ει superscr.) rc *n, ἢ* c. — 34 *δὴ* om *d.* — *ὁ* om *ABduM.* — *διοριζόμενος d.* — 35 *ὡς ὁ ἀποδεικνὺς D, ὡς ὁ δεικνὺς n.* — 37 *ὁ* om *M.* — 38 *πάνθ' Dn.* — *μηθὲν D.* — *ἄλλα M.*

ἐστι δείκνυσιν, ἀλλ' ὅτι ἢ ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν. τίς οὖν ἄλλος τρόπος λοιπός; οὐ γὰρ δὴ δείξει γε τῇ αἰσθήσει ἢ τῷ δακτύλῳ. b

Ἔτι πῶς δείξει τὸ τί ἐστιν; ἀνάγκη γὰρ τὸν εἰδότα τὸ τί ἐστιν ἄνθρωπος ἢ ἄλλο ὁτιοῦν, εἰδέναι καὶ ὅτι ἔστιν· τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδεὶς οἶδεν ὅ τι ἐστίν, ἀλλὰ τί μὲν σημαίνει ὁ λόγος ἢ τὸ ὄνομα, ὅταν εἴπω τραγέλαφος, τί δ' ἔστι τραγέλαφος, ἀδύνατον εἰδέναι. ἀλλὰ μὴ εἰ δείξει τί ἐστι, καὶ ὅτι ἔστι; καὶ πῶς τῷ αὐτῷ λόγῳ δείξει; ὅ τε γὰρ ὁρισμὸς ἕν τι δηλοῖ καὶ ἡ ἀπόδειξις· τὸ δὲ τί ἐστιν ἄνθρωπος καὶ τὸ εἶναι ἄνθρωπον ἄλλο.

Εἶτα καὶ δι' ἀποδείξεώς φαμεν ἀναγκαῖον εἶναι δείκνυσθαι ἅπαν ὅτι ἔστιν, εἰ μὴ οὐσία εἴη. τὸ δ' εἶναι οὐκ οὐσία οὐδενί· οὐ γὰρ γένος τὸ ὄν. ἀπόδειξις ἄρ' ἔσται ὅτι ἔστιν. ὅπερ καὶ νῦν ποιοῦσιν αἱ ἐπιστῆμαι. τί μὲν γὰρ σημαίνει τὸ τρίγωνον, ἔλαβεν ὁ γεωμέτρης, ὅτι δ' ἔστι, δείκνυσιν. τί οὖν δείξει ὁ ὁριζόμενος τί ἐστιν; ἢ τὸ τρίγωνον; εἰδὼς ἄρα τις ὁρισμῷ τί ἐστιν, εἰ ἔστιν οὐκ εἴσεται. ἀλλ' ἀδύνατον.

Φανερὸν δὲ καὶ κατὰ τοὺς νῦν τρόπους τῶν ὅρων ὡς οὐ δεικνύουσιν οἱ ὁριζόμενοι ὅτι ἔστιν. εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ἐκ τοῦ μέσου τι ἴσον, ἀλλὰ διὰ τί ἔστι τὸ ὁρισθέν; καὶ διὰ τί τοῦτ' ἔστι κύκλος; εἴη γὰρ ἂν καὶ ὀρειχάλκου φάναι εἶναι αὐτόν. οὔτε γὰρ ὅτι δυνατὸν εἶναι τὸ λεγόμενον προσδηλοῦσιν οἱ ὅροι, οὔτε ὅτι ἐκεῖνο οὗ φασὶν εἶναι ὁρισμοί. ἀλλ' ἀεὶ ἔξεστι λέγειν τὸ διὰ τί.

Εἰ ἄρα ὁ ὁριζόμενος δείκνυσιν ἢ τί ἐστιν ἢ τί σημαίνει τοὔνομα, εἰ μή ἐστι μηδαμῶς τοῦ τί ἐστιν, εἴη ἂν ὁ ὁρισμὸς λόγος ὀνόματι τὸ αὐτὸ σημαίνων. ἀλλ' ἄτοπον. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μὴ οὐσιῶν ἂν εἴη καὶ τῶν μὴ ὄντων· σημαίνειν γὰρ ἔστι καὶ τὰ μὴ ὄντα. ἔτι πάντες οἱ λόγοι ὁρισμοὶ ἂν εἶεν· εἴη γὰρ ἂν ὄνομα θέσθαι ὁποιῳοῦν λόγῳ, ὥστε ὅρους ἂν

92b1 pr ἢ] εἰ *M*. — 2 λοιπός] λόγων *D*. — γε om *d*. — 4 ἐστιν] ἐστιν ἄνθρωπος *f*. — ἀνάγκη . . . ἐστιν om *M*. — alt τὸ om *Af*. — 5 ἢ] εἰ *ABM*, — 7 τί . . . τραγέλ. om *d*. — 9 καὶ om *D*, del *u*. — 10 τόδε *D*. — 10 et 18 ἐστιν] εἶναι *M*. — 13 εἰ corr *n*. — οὐκ] ἀλλ' *M*. — 14 οὐθενί *D*, οὐδενός corr *n*. — γὰρ om *d*. — 16 δεικνύουσιν pr *n*. — 17 τὸ om *d*, del *n*. — 20 pr ἔστιν] εἶναι *M*. — 21 τι] τὸ *Bfu*. — 22 ἂν om *d*. — 23 προδηλοῦσιν *M*. — 24 οὐ *A*. — ἀλλ' εἰ pr *n*. — 26 ὁ rc *n*, om *uM*. — pr ἢ] εἰ *A*. — 27 τὸ pr *n*. — ἦν ἂν ὁρισμὸς *ABduM*. — 30 ἔτι] ὅτι *M*.

διαλεγοίμεθα πάντες καὶ ἡ Ἰλιὰς ὁρισμὸς ἂν εἴη. ἔτι οὐδεμία ἀποδείξειεν ἂν ὅτι τοῦτο τοὔνομα τουτὶ δηλοῖ· οὐδ᾽ οἱ ὁρισμοὶ τοίνυν τοῦτο προσδηλοῦσιν.

Ἐκ μὲν τοίνυν τούτων οὔτε ὁρισμὸς καὶ συλλογισμὸς φαίνεται ταὐτὸν ὄν, οὔτε ταὐτοῦ συλλογισμὸς καὶ ὁρισμός· πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι οὔτε ὁ ὁρισμὸς οὐδὲν οὔτε ἀποδείκνυσιν οὔτε δείκνυσιν, οὔτε τὸ τί ἐστιν οὐθ᾽ ὁρισμῷ οὔτ᾽ ἀποδείξει ἔστι γνῶναι.

p. 93 Πάλιν δὲ σκεπτέον τί τούτων λέγεται καλῶς καὶ τί οὐ
8 καλῶς, καὶ τί ἐστιν ὁ ὁρισμός, καὶ τοῦ τί ἐστιν ἆρά πως ἔστιν ἀπόδειξις καὶ ὁρισμὸς ἢ οὐδαμῶς. ἐπεὶ δ᾽ ἐστίν, ὡς ἔφαμεν, ταὐτὸν τὸ εἰδέναι τί ἐστι καὶ τὸ εἰδέναι τὸ αἴτιον τοῦ εἰ ἔστι· λόγος δὲ τούτου, ὅτι ἔστι τι τὸ αἴτιον· καὶ τοῦτο ἢ τὸ αὐτὸ ἢ ἄλλο, κἂν εἰ ἄλλο, ἢ ἀποδεικτὸν ἢ ἀναπόδεικτον· εἰ τοίνυν ἐστὶν ἄλλο καὶ ἐνδέχεται ἀποδεῖξαι, ἀνάγκη μέσον εἶναι τὸ αἴτιον καὶ ἐν τῷ σχήματι τῷ πρώτῳ δείκνυσθαι· καθόλου τε γὰρ καὶ κατηγορικὸν τὸ δεικνύμενον. εἷς μὲν δὴ τρόπος ἂν εἴη ὁ νῦν ἐξητασμένος, τὸ δι᾽ ἄλλου τὸ τί ἐστι δείκνυσθαι. τῶν τε γὰρ τί ἐστιν ἀνάγκη τὸ μέσον εἶναι τί ἐστι, καὶ τῶν ἰδίων ἴδιον. ὥστε τὸ μὲν δείξει τὸ δ᾽ οὐ δείξει τῶν τί ἦν εἶναι τῷ αὐτῷ πράγματι.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις, εἴρηται πρότερον· ἀλλ᾽ ἔστι λογικὸς συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστιν. ὃν δὲ τρόπον ἐνδέχεται, λέγωμεν, εἰπόντες πάλιν ἐξ ἀρχῆς. ὥσπερ γὰρ τὸ διότι ζητοῦμεν ἔχοντες τὸ ὅτι, ἐνίοτε δὲ καὶ ἅμα δῆλα γίνεται, ἀλλ᾽ οὔτι πρότερόν γε τὸ διότι δυνατὸν γνωρίσαι τοῦ ὅτι, δῆλον ὅτι ὁμοίως καὶ τὸ τί ἦν εἶναι οὐκ ἄνευ τοῦ ὅτι ἐστίν· ἀδύνατον γὰρ εἰδέναι τί ἐστιν, ἀγνοοῦντας εἰ ἔστιν. τὸ δ᾽ εἰ ἔστιν ὁτὲ μὲν κατὰ συμβεβηκὸς ἔχομεν, ὁτὲ δ᾽ ἔχοντές τι αὐτοῦ τοῦ πράγματος, οἷον βροντήν, ὅτι ψόφος

32 ἡ om *n*. — ἔτι ὅτι οὐδεμία *D*. — οὐδεμία] οὐδεμία ἐπιστήμη *fn*, rc *Bc*, rc mg *u*. — ἀποδείξειεν corr c, ἀπόδειξις εἴη *D*, ἀπόδειξις εἶεν ἂν *d*. — 37 οὐδὲ *ABduM*, rc c. — οὐθὲν *D*. — ἀποδείκνυσι corr c. — 38 δείκνυσιν corr c.

93a3 καὶ] ἢ *D*. — ταὐτὸν ὡς ἔφαμεν *f*. — 4 alt τὸ om *f*. — εἰ] τί *Dnu*, pr *B*. — τὸ om *Dnf*. — τὸ om *Dn*. — 6 καὶ *n*. — εἰ] ἢ *A*, pr *n*, εἰς *M*. — ἀποδεικτικὸν *Dfu*. — 8 pr τῷ om *d*. — 9 δὴ] τοίνυν *D*, δὴ τοίνυν *nf*. — 10 ἢ ὁ *d*. — δι᾽] δὲ *M*. — 12 τῷ τί *M*. — 16 λέγομεν *dn*, corr *A*. — ἐπιόντες corr *u*. — 17 γὰρ om pr *B*. — ὅτι] τί pr *n*. — 18 δῆλα] δὴ *M*. — 20 ὅτι om *d*. — ἀδύνατον ... ἐστιν rc mg *d*. — ἐστιν et 27 ἐστίν] εἶναι *M*.

τις νεφῶν, καὶ ἔκλειψιν, ὅτι στέρησίς τις φωτός, καὶ ἄνθρωπον, ὅτι ζῷόν τι, καὶ ψυχήν, ὅτι αὐτὸ αὑτὸ κινοῦν. ὅσα μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκὸς οἴδαμεν ὅτι ἔστιν, ἀναγκαῖον μηδαμῶς ἔχειν πρὸς τὸ τί ἐστιν· οὐδὲ γὰρ ὅτι ἔστιν ἴσμεν· τὸ δὲ ζητεῖν τί ἐστι μὴ ἔχοντας ὅτι ἔστι, μηδὲν ζητεῖν ἐστίν. καθ' ὅσων δ' ἔχομέν τι, ῥᾷον. ὥστε ὡς ἔχομεν ὅτι ἔστιν, οὕτως ἔχομεν καὶ πρὸς τὸ τί ἐστιν. ὧν οὖν ἔχομέν τι τοῦ τί ἐστιν, ἔστω πρῶτον μὲν ὧδε· ἔκλειψις ἐφ' οὗ τὸ *Α*, σελήνη ἐφ' οὗ *Γ*, ἀντίφραξις γῆς ἐφ' οὗ *Β*. τὸ μὲν οὖν πότερον ἐκλείπει ἢ οὔ, τὸ *Β* ζητεῖν ἐστίν, ἆρ' ἔστιν ἢ οὔ. τοῦτο δ' οὐδὲν διαφέρει ζητεῖν ἢ εἰ ἔστι λόγος αὐτοῦ. καὶ ἐὰν ᾖ τοῦτο, κἀκεῖνό φαμεν εἶναι. ἢ ποτέρας τῆς ἀντιφάσεώς ἐστιν ὁ λόγος, πότερον τοῦ ἔχειν δύο ὀρθὰς ἢ τοῦ μὴ ἔχειν. ὅταν δ' εὕρωμεν, ἅμα τὸ ὅτι καὶ τὸ διότι ἴσμεν, ἂν δι' ἀμέσων ᾖ. εἰ δὲ μή, τὸ ὅτι, τὸ διότι δ' οὔ. σελήνη *Γ*, ἔκλειψις *Α*, τὸ πανσελήνου σκιὰν μὴ δύνασθαι ποιεῖν μηδενὸς ἡμῶν μεταξὺ ὄντος φανεροῦ, ἐφ' οὗ *Β*. εἰ τοίνυν τῷ *Γ* ὑπάρχει τὸ *Β* τὸ μὴ δύνασθαι ποιεῖν σκιὰν μηδενὸς μεταξὺ ἡμῶν ὄντος, τούτῳ δὲ τὸ *Α* τὸ ἐκλελοιπέναι, ὅτι μὲν ἐκλείπει δῆλον, διότι δ' οὔπω, καὶ ὅτι μὲν ἔκλειψίς ἐστιν ἴσμεν, τί δ' ἐστὶν οὐκ ἴσμεν. δήλου δ' ὄντος ὅτι τὸ *Α* τῷ *Γ* ὑπάρχει, ἀλλὰ διὰ τί ὑπάρχει, τὸ ζητεῖν τὸ *Β* τί ἐστι, πότερον ἀντίφραξις ἢ στροφὴ τῆς σελήνης ἢ ἀπόσβεσις. τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ ἑτέρου ἄκρου, οἷον ἐν τούτοις τοῦ *Α*· ἔστι γὰρ ἡ ἔκλειψις ἀντίφραξις ὑπὸ γῆς. τί ἐστι βροντή; πυρὸς ἀπόσβεσις ἐν νέφει. διὰ τί βροντᾷ; διὰ τὸ ἀποσβέννυσθαι τὸ πῦρ ἐν τῷ νέφει. νέφος *Γ*, βροντὴ *Α*, ἀπόσβεσις πυρὸς τὸ *Β*. τῷ δὴ *Γ* τῷ νέφει ὑπάρχει τὸ *Β*· ἀποσβέννυται γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ πῦρ. τούτῳ δὲ τὸ *Α*, ψόφος. καὶ ἔστι γε λόγος τὸ *Β* τοῦ *Α* τοῦ πρώτου ἄκρου. ἂν

---

23 alt τις om *d*. — 24 ψυχή *Bn*, om *AdM*, pr c. — ὅτι om *ADdcM*. — 27 μηδὲ *f*, corr *A Ricc* et *Prodr*. — καθόσον pr *B*. — 28 ῥᾴδιον *Dn*. — 29 ὧν μὲν οὖν *n*. — 30 τὸ om *Dn*. — γ] τὸ γ *Bu Ricc*. — 31 β] τὸ β *Ricc*. — οὖν α πρότερον *d*. — πρότερον *AdM*, pr *B*, fort pr c. — 32 οὐθὲν *D*. — εἰ om *A*. — 34 πότερον ... μὴ ἔχειν rc mg *n*. — 35 τοῦ] τὸ *ABduM*. — 36 ἐὰν ... δι' ἀμέσων *n*. — δια μέσων (sic) *M*, διὰ μέσων *ABDcdf*, corr *u*. — ἢ *M*. — post ᾖ duo vss del *u*. — εἰ] ἦν *f*. — 37 πασσελήνου *Af*. — 38 μηθενὸς *D*. — 39 εἰ corr *n*.
93b1 μηθενὸς *D*. — τοῦτο pr *n*. — 3 ἐστιν ἔκλειψις *n*. — 5 τί et πότερον corr *n*. — 7 τί ἐστι om *d*. — 8 νέφη pr *A*. — 10 δὲ *n*. — 11 σβέννυται *D*. — τοῦτο *ABdM*. — 12 τοῦ α τὸ β *n*.

δὲ πάλιν τούτου ἄλλο μέσον ᾖ, ἐκ τῶν παραλοίπων ἔσται λόγων.

Ὡς μὲν τοίνυν λαμβάνεται τὸ τί ἐστι καὶ γίνεται γνώριμον, εἴρηται, ὥστε συλλογισμὸς μὲν τοῦ τί ἐστιν οὐ γίνεται οὐδ' ἀπόδειξις, δῆλον μέντοι διὰ συλλογισμοῦ καὶ δι' ἀποδείξεως· ὥστ' οὔτ' ἄνευ ἀποδείξεως ἔστι γνῶναι τὸ τί ἐστιν, οὗ ἐστιν αἴτιον ἄλλο, οὔτ' ἔστιν ἀπόδειξις αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς διαπορήμασιν εἴπομεν.

9 Ἔστι δὲ τῶν μὲν ἕτερόν τι αἴτιον, τῶν δ' οὐκ ἔστιν. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ τῶν τί ἐστι τὰ μὲν ἄμεσα καὶ ἀρχαί εἰσιν, ἃ καὶ εἶναι καὶ τί ἐστιν ὑποθέσθαι δεῖ ἢ ἄλλον τρόπον φανερὰ ποιῆσαι. ὅπερ ὁ ἀριθμητικὸς ποιεῖ· καὶ γὰρ τί ἐστι τὴν μονάδα ὑποτίθεται, καὶ ὅτι ἔστιν. τῶν δ' ἐχόντων μέσον, καὶ ὧν ἐστί τι ἕτερον αἴτιον τῆς οὐσίας, ἔστι δ' ἀποδείξεως, ὥσπερ εἴπομεν, δηλῶσαι, μὴ τὸ τί ἐστιν ἀποδεικνύντας.

10 Ὁρισμὸς δ' ἐπειδὴ λέγεται εἶναι λόγος τοῦ τί ἐστι, φανερὸν ὅτι ὁ μέν τις ἔσται λόγος τοῦ τί σημαίνει τὸ ὄνομα ἢ λόγος ἕτερος ὀνοματώδης, οἷον τὸ τί σημαίνει τί ἐστιν ᾗ τρίγωνον. ὅπερ ἔχοντες ὅτι ἔστι, ζητοῦμεν διὰ τί ἐστιν. χαλεπὸν δ' οὕτως ἐστὶ λαβεῖν ἃ μὴ ἴσμεν ὅτι ἔστιν. ἡ δ' αἰτία εἴρηται πρότερον τῆς χαλεπότητος, ὅτι οὐδ' εἰ ἔστιν ἢ μὴ ἴσμεν, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. λόγος δ' εἷς ἐστὶ διχῶς, ὁ μὲν συνδέσμῳ, ὥσπερ ἡ Ἰλιάς, ὁ δὲ τῷ ἓν καθ' ἑνὸς δηλοῦν μὴ κατὰ συμβεβηκός.

Εἷς μὲν δὴ ὅρος ἐστὶν ὅρου ὁ εἰρημένος, ἄλλος δ' ἐστὶν ὅρος λόγος ὁ δηλῶν διὰ τί ἐστιν. ὥστε ὁ μὲν πρότερος σημαί-
p. 94 νει μέν, δείκνυσι δ' οὔ, ὁ δ' ὕστερος φανερὸν ὅτι ἔσται οἷον ἀπόδειξις τοῦ τί ἐστι, τῇ θέσει διαφέρων τῆς ἀποδείξεως.

---

13 εἴη *ABDduM.* — 18 ὥστ' ... ἀποδ. rc mg *n.* — 19 οὗ ἐστιν rc supra vs *n.* — ἄλλο corr c ubi pauciora. — 21 τῶν] τὸν pr *n.* — τῶν rc supra vs *n.* — οὐκ ἔστιν] οὐ *D.* — 23 ἐστιν corr c. — δεῖ ἢ ἄλλον corr *n.* — τόπον *A*, pr *B.* — 26 μέσων *AM.* — οὐσίας καὶ τοῦ εἶναι ἔστι *n.* — δι'] δ' *M.* — 27 ὥσπερ καὶ εἴπομεν *D.* — 29 ἐπεὶ *D.* — 31 ἕτερος corr *n.* — τὸ om *Dn.* — τί εἶναι ἢ *M.* — ᾗ om *Bdn*, fort *Ricc.* — 32 post ἔστι lit c, ubi καὶ habuisse videtur *u.* — χαλεπὸς *AM.* — 33 οὗτος *AMd*, pr c. — ἔστιν] εἶναι *M.* — 34 ἢ corr *n.* — 35 ἀλλὰ κατὰ *B.* — 36 συνδεσμῶν *D.* — τὸ *ABdufD.* — δηλῶν *Dfu*, corr *n.* — 38 προειρημένος *Dn.*

94a2 διαφέρον pr *n.*

διαφέρει γὰρ εἰπεῖν διὰ τί βροντᾷ καὶ τί ἐστι βροντή· ἐρεῖ γὰρ οὕτω μὲν διότι ἀποσβέννυται τὸ πῦρ ἐν τοῖς νέφεσι· τί δ' ἐστὶ βροντή; ψόφος ἀποσβεννυμένου πυρὸς ἐν νέφεσιν. ὥστε ὁ αὐτὸς λόγος ἄλλον τρόπον λέγεται, καὶ ὡδὶ μὲν ἀπόδειξις συνεχής, ὡδὶ δὲ ὁρισμός. ἔτι ἐστὶν ὅρος βροντῆς ψόφος ἐν νέφεσι· τοῦτο δ' ἐστὶ τῆς τοῦ τί ἐστιν ἀποδείξεως συμπέρασμα. ὁ δὲ τῶν ἀμέσων ὁρισμὸς θέσις ἐστὶ τοῦ τί ἐστιν ἀναπόδεικτος.

Ἔστιν ἄρα ὁρισμὸς εἷς μὲν λόγος τοῦ τί ἐστιν ἀναπόδεικτος, εἷς δὲ συλλογισμὸς τοῦ τί ἐστι, πτώσει διαφέρων τῆς ἀποδείξεως, τρίτος δὲ τῆς τοῦ τί ἐστιν ἀποδείξεως συμπέρασμα. φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ πῶς ἔστι τοῦ τί ἐστιν ἀπόδειξις καὶ πῶς οὐκ ἔστι, καὶ τίνων ἔστι καὶ τίνων οὐκ ἔστιν, ἔτι δ' ὁρισμὸς ποσαχῶς τε λέγεται καὶ πῶς τὸ τί ἐστι δείκνυσι καὶ πῶς οὔ, καὶ τίνων ἐστὶ καὶ τίνων οὔ, ἔτι δὲ πρὸς ἀπόδειξιν πῶς ἔχει, καὶ πῶς ἐνδέχεται τοῦ αὐτοῦ εἶναι καὶ πῶς οὐκ ἐνδέχεται.

Ἐπεὶ δὲ ἐπίστασθαι οἰόμεθα ὅταν εἰδῶμεν τὴν αἰτίαν, **11** αἰτίαι δὲ τέτταρες, μία μὲν τὸ τί ἦν εἶναι, μία δὲ τὸ τίνων ὄντων ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι, ἑτέρα δὲ ἥ τί πρῶτον ἐκίνησε, τετάρτη δὲ τὸ τίνος ἕνεκα, πᾶσαι αὗται διὰ τοῦ μέσου δείκνυνται. τό τε γὰρ οὗ ὄντος τοδὶ ἀνάγκη εἶναι μιᾶς μὲν προτάσεως ληφθείσης οὐκ ἔστι, δυοῖν δὲ τοὐλάχιστον· τοῦτο δ' ἐστίν, ὅταν ἓν μέσον ἔχωσιν. τούτου οὖν ἑνὸς ληφθέντος τὸ συμπέρασμα ἀνάγκη εἶναι. δῆλον δὲ καὶ ὧδε. διὰ τί ὀρθὴ ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ; ἢ τίνος ὄντος ὀρθή; ἔστω δὴ ὀρθὴ ἐφ' ἧς Α, ἡμίσεια δυοῖν ὀρθαῖν ἐφ' ἧς Β, ἡ ἐν ἡμικυκλίῳ ἐφ' ἧς Γ. τοῦ δὴ τὸ Α τὴν ὀρθὴν ὑπάρχειν τῷ Γ τῇ ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ αἴτιον τὸ Β. αὕτη μὲν γὰρ τῇ Α ἴση, ἡ δὲ τὸ Γ τῇ Β· δύο γὰρ ὀρθῶν ἡμίσεια. τοῦ Β οὖν ὄντος

---

3 *καὶ ... βροντή* om *u*. — *ἐρεῖ...νέφεσι* rc mg *u*. — *ἐρεῖ μὲν γὰρ* *ABdnM*. — 4 *οὕτω μὲν* om *d*. — *τὸ* ante *μὲν* pos del vult *n*. — 5 *τί δ'*] *καὶ τί u*. — 6 *ὥστε...νέφεσι* rc mg *c*. — 7 *ἔτι*] *ἔτι εἰ B*, pr *u*, *ὅτι M*, pr *dn*. — 10 *ἀποδεικτικός A*. — 11 *ἄρα* rc supra vs *n*, *ἄρα ὁ A*. — *ἀναποδείκτου A*. — 13 alt *τῆς* om *u*. — *τί* om *B*. — 16 *ἔστι δ' d*. — 17 *οὔ, καὶ τίνων* om *Ricc*. — *καὶ τίνων ἐστὶ* om *AcdM*. — *καὶ τίνων οὔ* om *d*. — 21 *ἦν* rc supra vs *n*. — 22 *ἡ*] *εἰ M*, om *D*. — *ἥ τι* codices. — 23 *πᾶσαι πῶς καὶ M*. — 24 *οὗ* rc supra vs *n*. — 25 *δυσὶ B*. — 26 *οὖν τοῦ ἑνὸς D*. — 27 *δὲ* om *dM*. — 28 *ἡ* om *M*. — *ἢ* om *ABdcfnuM Ricc*. — 29 *ἐφ' οὗ D*. — *δυεῖν n*, *δυσὶν d*. — 30 *οὗ γ D*. — 32 *τὸ* om *D*.

ἡμίσεος δύο ὀρθῶν τὸ *Α* τῷ *Γ* ὑπάρχει· τοῦτο δ' ἦν τὸ ἐν ἡμικυκλίῳ ὀρθὴν εἶναι. τοῦτο δὲ ταὐτόν ἐστι τῷ τί ἦν εἶναι, τῷ τοῦτο σημαίνειν τὸν λόγον. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τί ἦν εἶναι αἴτιον δέδεικται τὸ μέσον. τὸ δὲ διὰ τί ὁ Μηδικὸς πόλεμος ἐγένετο Ἀθηναίοις; τίς αἰτία τοῦ πολεμεῖσθαι Ἀθηναίους; ὅτι εἰς Σάρδεις μετ' Ἐρετριέων ἐνέβαλον· τοῦτο γὰρ ἐκίνησε πρῶτον. πόλεμος ἐφ' οὗ *Α*, προτέρους εἰσβαλεῖν *Β*, Ἀθηναῖοι τὸ *Γ*. ὑπάρχει δὴ τὸ *Β* τῷ *Γ*, τὸ πρότερον ἐμβαλεῖν τοῖς Ἀθηναίοις, τὸ δὲ *Α* τῷ *Β*· πολεμοῦσι γὰρ τοῖς πρότερον ἀδικήσασιν. ὑπάρχει ἄρα τῷ μὲν *Β* τὸ *Α*, τὸ πολεμεῖσθαι τοῖς πρότερον ἄρξασι· τοῦτο δὲ τὸ *Β* τοῖς Ἀθηναίοις· πρότερον γὰρ ἦρξαν. μέσον ἄρα καὶ ἐνταῦθα τὸ αἴτιον τὸ πρῶτον κινῆσαν. ὅσων δ' αἴτιον τὸ ἕνεκά τινος, οἷον διὰ τί περιπατεῖ; ὅπως ὑγιαίνῃ· διὰ τί οἰκία ἐστίν; ὅπως σώζηται τὰ σκεύη· τὸ μὲν ἕνεκα τοῦ ὑγιαίνειν, τὸ δ' ἕνεκα τοῦ σώζεσθαι. διὰ τί δὲ ἀπὸ δείπνου δεῖ περιπατεῖν, καὶ ἕνεκα τίνος δεῖ, οὐδὲν διαφέρει. περίπατος ἀπὸ δείπνου *Γ*, τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία ἐφ' οὗ *Β*, τὸ ὑγιαίνειν ἐφ' οὗ *Α*. ἔστω δὴ τῷ ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν ὑπάρχον τὸ ποιεῖν μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία πρὸς τῷ στόματι τῆς κοιλίας, καὶ τοῦτο ὑγιεινόν. δοκεῖ γὰρ ὑπάρχειν τῷ περιπατεῖν τῷ *Γ* τὸ *Β* τὸ μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία, τούτῳ δὲ τὸ *Α* τὸ ὑγιεινόν. τί οὖν αἴτιον τῷ *Γ* τοῦ τὸ *Α* ὑπάρχειν, τὸ οὗ ἕνεκα; τὸ *Β* τὸ μὴ ἐπιπολάζειν. τοῦτο δ' ἐστὶν ὥσπερ ἐκείνου λόγος· τὸ γὰρ *Α* οὕτως ἀποδοθήσεται. διὰ τί τὸ *Β* τῷ *Γ*

---

33 ἡμίσεως *ABdM* — τὸ ἐν] τῷ ἐν *A*. — 34 τούτῳ *AMufn*, pr c. — ἐστι] εἶναι *M*. — τὸ *ABDdfunM*, pr c. — 35 τῷ τοῦτο] τούτῳ τὸ pr *n*. — τὸ] τοῦ *ABfduM*, pr c, τούτου pr *n*. — 36 ὁ rc supra vs *n*. — 37 τίς] ἡ *d*. — Ἀθηναίοις *Bc*.

94b1 ἐκινήθη *AdcM*, corr *n*. — 2 εἰσβάλλειν *Dd*, pr *n*. — 3 δὲ *M*. — προτέροις *ABDdcufM Ricc*. — ἐμβάλλειν *Ddn*. — 4 τοὺς Ἀθηναίους *n*. — 5 ἀδικήμασιν *A*. — 6 προτέροις *ABcduMfn*. — τοῦτο] τοῦ *dM*, pr *AD*, τούτου fort pr *D*. — τοῦτο ... γ] τῷ δὲ γ τὸ β corr c. — τῷ vel τοῦ pr *D*. — β om *n*. — β] β τῷ γ *f*, rc *D*, β τὸ γ rc *n*. — 7 πρότεροι *Dn Ricc*. — ἐνταῦθα corr *n*. — 8 αἴτιον ἐν οἷς τὸ αἴτιον τὸ *Bu*. — 10 τὸ] ἢ *dM*. — μὲν om *dM*, pr *A*. — 11 διὰ] τὸ δὲ διὰ *n*. — δὲ] δεῖ *D* omisso δεῖ seq, om *dnM*. — 12 δεῖ περιπατεῖν οὐδὲν *n*. — οὐθὲν *D*. — 14 τὸ *B*, pr *cn*, corr c. — ποιεῖν om *d*. — 15 τὸ στόμα *n*. — 16 ὑπάρχειν τὸ *d*, ὑπάρχει τὸ *A*, ὑπάρχει δὴ τὸ *BM*, ὑπάρχει δὴ τῷ *Dcnu*, corr *B*, c ante ὑπάρχει del ἐν. — 17 τοῦτο *Ricc*, pr *Bu*. — τῷ α *A*. — ὑγιαίνειν *D*. — 20 τί] δὲ *n*, τί δὲ *ABuMfd*. — τὸ β om *f*. — τῷ corr *n*.

ἐστίν; ὅτι τοῦτ᾽ ἔστι τὸ ὑγιαίνειν, τὸ οὕτως ἔχειν. δεῖ δὲ μεταλαμβάνειν τοὺς λόγους, καὶ οὕτως μᾶλλον ἕκαστα φανεῖται. αἱ δὲ γενέσεις ἀνάπαλιν ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ κίνησιν αἰτίων· ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ μέσον δεῖ γενέσθαι πρῶτον, ἐνταῦθα δὲ τὸ Γ τὸ ἔσχατον· τελευταῖον δὲ τὸ οὗ ἕνεκα.

Ἐνδέχεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ἕνεκά τινος εἶναι καὶ ἐξ ἀνάγκης, οἷον διὰ τοῦ λαμπτῆρος τὸ φῶς· καὶ γὰρ ἐξ ἀνάγκης διέρχεται τὸ μικρομερέστερον διὰ τῶν μειζόνων πόρων, εἴπερ φῶς γίνεται τῷ διιέναι, καὶ ἕνεκά τινος, ὅπως μὴ πταίωμεν. ἆρ᾽ οὖν εἰ εἶναι ἐνδέχεται, καὶ γίνεσθαι ἐνδέχεται; ὥσπερ εἰ βροντᾷ ἀποσβεννυμένου τε τοῦ πυρὸς ἀνάγκη σίζειν καὶ ψοφεῖν, καὶ εἰ ὡς οἱ Πυθαγόρειοί φασιν ἀπειλῆς ἕνεκα τοῖς ἐν τῷ ταρτάρῳ, ὅπως φοβῶνται. πλεῖστα δὲ τοιαῦτ᾽ ἐστί, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κατὰ φύσιν συνισταμένοις καὶ συνεστῶσιν· ἡ μὲν γὰρ ἕνεκά του ποιεῖ φύσις, ἡ δ᾽ ἐξ ἀνάγκης. ἡ δ᾽ ἀνάγκη διττή· ἡ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν καὶ τὴν ὁρμήν, ἡ δὲ βίᾳ ἡ παρὰ τὴν ὁρμήν, ὥσπερ λί- p. 95
θος ἐξ ἀνάγκης καὶ ἄνω καὶ κάτω φέρεται, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην. ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ διανοίας τὰ μὲν οὐδέποτε ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ὑπάρχει, οἷον οἰκία ἢ ἀνδριάς, οὐδ᾽ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ᾽ ἕνεκά του, τὰ δὲ καὶ ἀπὸ τύχης, οἷον ὑγίεια καὶ σωτηρία. μάλιστα δὲ ἐν ὅσοις ἐνδέχεται καὶ ὧδε καὶ ἄλλως, ὅταν μὴ ἀπὸ τύχης ἡ γένεσις ᾖ, ὥστε τὸ τέλος ἀγαθὸν ἕνεκά του γίνεται καὶ ἢ φύσει ἢ τέχνῃ. ἀπὸ τύχης δ᾽ οὐδὲν ἕνεκά του γίνεται.

Τὸ δ᾽ αὐτὸ αἴτιόν ἐστι τοῖς γινομένοις καὶ τοῖς γεγενη- **12**
μένοις καὶ τοῖς ἐσομένοις ὅπερ καὶ τοῖς οὖσι· τὸ γὰρ μέ- 11
σον αἴτιον, πλὴν τοῖς μὲν οὖσιν ὄν, τοῖς δὲ γινομένοις γινόμενον, τοῖς δὲ γεγενημένοις γεγενημένον καὶ ἐσομένοις ἐσόμενον. οἷον διὰ τί γέγονεν ἔκλειψις; διότι ἐν μέσῳ γέγονεν

21 ὅτι ἥλιος d. — 25 alt τὸ rc supra vs n. — 29 μικρομερέστατον d, λεπτομερέστερον D. — 30 διεῖναι Ad, fort pr n. — 31 εἰ pr om c. — 32 εἰ rc n. — τε om M, del n. — 33 εἰ om M. — Πυθαγόριοι n. — 34 τῆς A, τινος τοῖς d. — 35 ἐν] ἅμα ἐν AcdM, ἃ ἅμα ἐν n, ἐπὶ D. — 36 συνιστῶσιν A. — ποιεῖν Bd, corr A, ποιεῖ ἡ D.

95a1 καὶ κατὰ τὴν D. — ἡ...ὁρμήν om d. — ἡ rc supra vs n. — ὥσπερ ὁ λίθος Dd. — 4 ἢ] οὐδ᾽ D. — οὐκ d. — 7 καὶ pr om c. — τὸ τέλος τὸ ἀγαθὸν D. — 8 φύσει καὶ ἢ M. — 9 οὐθὲν D. — 14 γέγονεν ἐν μέσῳ DMn.

ἡ γῆ· γίνεται δὲ διότι γίνεται, ἔσται δὲ διότι ἔσται ἐν μέσῳ, καὶ ἔστι δὲ ὅτι ἔστιν. τί ἐστι κρύσταλλος; εἰλήφθω δὴ ὅτι ὕδωρ πεπηγός. ὕδωρ ἐφ' οὗ Γ, πεπηγὸς ἐφ' οὗ Α, αἴτιον τὸ μέσον ἐφ' οὗ Β, ἔκλειψις θερμοῦ παντελής. ὑπάρχει δὴ τῷ Γ τὸ Β, τούτῳ δὲ τὸ πεπηγέναι τὸ ἐφ' οὗ Α. γίνεται δὲ κρύσταλλος γινομένου τοῦ Β, γεγένηται δὲ γεγενημένου, ἔσται δ' ἐσομένου.

Τὸ μὲν οὖν οὕτως αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον ἅμα γίνεται, ὅταν γίνηται, καὶ ἔστιν, ὅταν ᾖ· καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονέναι καὶ ἔσεσθαι ὡσαύτως. ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ἅμα ἆρ' ἔστιν ἐν τῷ συνεχεῖ χρόνῳ, ὥσπερ δοκεῖ ἡμῖν, ἄλλα ἄλλων αἴτια εἶναι, τοῦ τόδε γενέσθαι ἕτερον γενόμενον, καὶ τοῦ ἔσεσθαι ἕτερον ἐσόμενον, καὶ τοῦ γίνεσθαι δέ, εἴ τι ἔμπροσθεν ἐγένετο; ἔστι δὴ ἀπὸ τοῦ ὕστερον γεγονότος ὁ συλλογισμός. ἀρχὴ δὲ καὶ τούτων τὰ γεγονότα. διὸ καὶ ἐπὶ τῶν γινομένων ὡσαύτως. ἀπὸ δὲ τοῦ προτέρου οὐκ ἔστιν, οἷον ἐπεὶ τόδε γέγονεν, ὅτι τόδ' ὕστερον γέγονεν. καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσεσθαι ὡσαύτως. οὔτε γὰρ ἀορίστου οὔθ' ὁρισθέντος ἔσται τοῦ χρόνου, ὥστ' ἐπεὶ τοῦτ' ἀληθὲς εἰπεῖν γεγονέναι, τόδ' ἀληθὲς εἰπεῖν γεγονέναι τὸ ὕστερον. ἐν γὰρ τῷ μεταξὺ ψεῦδος ἔσται τὸ εἰπεῖν τοῦτο, ἤδη θατέρου γεγονότος. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐσομένου. οὐδ' ἐπεὶ τόδε γέγονε, τόδ' ἔσται. τὸ γὰρ μέσον ὁμόγονον δεῖ εἶναι, τῶν γενομένων γενόμενον, τῶν ἐσομένων ἐσόμενον, τῶν γινομένων γινόμενον, τῶν ὄντων ὄν· τοῦ δὲ γέγονε καὶ τοῦ ἔσται οὐκ ἐνδέχεται εἶναι ὁμόγονον. ἔτι οὔτε ἀόριστον ἐνδέχεται εἶναι τὸν χρόνον τὸν μεταξὺ οὔθ' ὡρισμένον· ψεῦδος γὰρ ἔσται τὸ εἰπεῖν ἐν τῷ μεταξύ. ἐπισκεπτέον δὲ τί τὸ συνέχον, ὥστε μετὰ τὸ γεγονέναι τὸ γίνεσθαι ὑπάρχειν ἐν τοῖς πράγμασιν. ἢ δῆλον ὅτι οὐκ ἔστιν ἐχόμενον γεγονότος γινόμενον· οὐδὲ γὰρ γενόμενον γενομένου· πέρατα γὰρ καὶ ἄτομα. ὥσπερ οὖν οὐδὲ στιγμαί εἰσιν ἀλλή-

---

16 post καὶ del vult τι n. — δὲ ὅτι] διότι Dn, om d. — 19 τούτῳ] οὕτω D. — tert τὸ om M. — 23 τοῦ] τούτων fort pr B. — 24 ἄρα M. — 25 ἄλλω ἄλλων αἴτιον M. — 26 τοῦ τόδε] τοῦτο δὲ pr B, τοῦ d, οἷον τοῦ M, rc c. — γίνεσθαι et γινόμενον M, rc c. — 27 γενέσθαι rc c. — 29 τὰ om Ad. — δύο Ad. — 30 πρότερον df. — 33 τόδ'... γεγονέναι om A. — 34 τούτου δὴ θατ. d. — 35 εἴδη pr Bn.

95b1 τῷ A. — 4 οὐδὲ γὰρ corr n ubi pauciora. — γενόμενον rc mg n. — 5 ἅπερ rc d.

λων ἐχόμεναι, οὐδὲ γενόμενα· ἄμφω γὰρ ἀδιαίρετα. οὐδὲ δὴ γινόμενον γεγενημένου διὰ τὸ αὐτό· τὸ μὲν γὰρ γινόμενον διαιρετόν, τὸ δὲ γεγονὸς ἀδιαίρετον. ὥσπερ οὖν γραμμὴ πρὸς στιγμὴν ἔχει, οὕτω τὸ γινόμενον πρὸς τὸ γεγονός· ἐνυπάρχει γὰρ ἄπειρα γεγονότα ἐν τῷ γινομένῳ. μᾶλλον δὲ φανερῶς ἐν τοῖς καθόλου περὶ κινήσεως δεῖ λεχθῆναι περὶ τούτων.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ πῶς ἂν ἐφεξῆς γινομένης τῆς γενέσεως ἔχοι τὸ μέσον τὸ αἴτιον ἐπὶ τοσοῦτον εἰλήφθω. ἀνάγκη γὰρ καὶ ἐν τούτοις τὸ μέσον καὶ τὸ πρῶτον ἄμεσα εἶναι. οἷον τὸ Α γέγονεν, ἐπεὶ τὸ Γ γέγονεν. ὕστερον δὲ τὸ Γ γέγονεν, ἔμπροσθεν δὲ τὸ Α. ἀρχὴ δὲ τὸ Γ διὰ τὸ ἐγγύτερον τοῦ νῦν εἶναι, ὅ ἐστιν ἀρχὴ τοῦ χρόνου. τὸ δὲ Γ γέγονεν, εἰ τὸ Δ γέγονεν. τοῦ δὴ Δ γενομένου ἀνάγκη τὸ Α γεγονέναι. αἴτιον δὲ τὸ Γ· τοῦ γὰρ Δ γενομένου τὸ Γ ἀνάγκη γεγονέναι, τοῦ δὲ Γ γεγονότος ἀνάγκη πρότερον τὸ Α γεγονέναι. οὕτω δὲ λαμβάνοντι τὸ μέσον στήσεταί που εἰς ἄμεσον, ἢ ἀεὶ παρεμπεσεῖται διὰ τὸ ἄπειρον; οὐ γάρ ἐστιν ἐχόμενον γεγονὸς γεγονότος, ὥσπερ ἐλέχθη. ἀλλ᾽ ἄρξασθαί γε ὅμως ἀνάγκη ἀπ᾽ ἀμέσου καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν πρώτου. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσται. εἰ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι ἔσται τὸ Δ, ἀνάγκη πρότερον ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι τὸ Α ἔσται. τούτου δ᾽ αἴτιον τὸ Γ· εἰ μὲν γὰρ τὸ Δ ἔσται, πρότερον τὸ Γ ἔσται· εἰ δὲ τὸ Γ ἔσται, πρότερον τὸ Α ἔσται. ὁμοίως δ᾽ ἄπειρος ἡ τομὴ καὶ ἐν τούτοις· οὐ γάρ ἐστιν ἐσόμενα ἐχόμενα ἀλλήλων. ἀρχὴ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἄμεσος ληπτέα. ἔχει δὲ οὕτως ἐπὶ τῶν ἔργων. εἰ γέγονεν οἰκία, ἀνάγκη τετμῆσθαι λίθους καὶ γεγονέναι. τοῦτο διὰ τί; ὅτι ἀνάγκη θεμέλιον γεγονέναι, εἴπερ καὶ οἰκίαν γεγονέναι. εἰ δὲ θεμέλιον, πρό-

---

6 *γινόμενα d, γινόμεναι n.* — *διαιρετά ABd,* pr *cu, ἀδιαίρετα* mg *B.* — 9 *γενόμενον ABu.* — 11 *δειχθῆναι d.* — 13 *οὖν* om *M.* — *γενομένης M.* — 14 *ἔχει M.* — *μέσον*] *μὲν Ad.* — *τὸ* om *Adf.* — *τὸ αἴτιον* del vult *u.* — *εἰρήσθω f.* — 15 pr *καὶ* om *D.* — 16 *ἐπεὶ ... ἔμπροσθεν* rc mg *u.* — 17 *ἔμπροσθεν*] *πρῶτον D.* — *γ*] *α* pr *A.* — 18 *τοῦ* rc supra vs *n.* — *εἰ*] *ἢ M.* — 19 pr *δ*] *α Ad.* — alt *δ*] *α Mc.* — *α*] *δ M.* — 20 *ἀνάγκη τὸ γ M.* — 21 *τοῦ ... γεγονέναι* om *f.* — 23 *παραπεσεῖται d.* — 24 *ὁμοίως n.* — 25 *ἀμέσου*] *μέσου ABMdufc, τοῦ μέσου D.* — *τοῦ* om *M.* — *νῦν* om *A.* — 26 *τὸ δ ἔσται n.* — *δ*] *α Ad.* — 30 *οὔτε D.* — 31 *δὲ*] *γὰρ D.* — *ληπτέον M.* — 34 *γεγονέναι ... θεμέλιον* rc mg *n.* — *εἴπερ ... γεγονέναι* om *D.*

τερον λίθους γεγονέναι ἀνάγκη. πάλιν εἰ ἔσται οἰκία, ὡσαύτως πρότερον ἔσονται λίθοι. δείκνυται δὲ διὰ τοῦ μέσου ὁμοίως· ἔσται γὰρ θεμέλιον πρότερον.

Ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν ἐν τοῖς γινομένοις κύκλῳ τινὰ γένεσιν οὖσαν, ἐνδέχεται τοῦτο εἶναι, εἴπερ ἕποιντο ἀλλήλοις τὸ μέσον καὶ οἱ ὅροι· ἐν γὰρ τούτοις τὸ ἀντιστρέφειν ἐστίν. δέ-
p. 96 δεικται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς πρώτοις, ὅτι ἀντιστρέφει τὰ συμπεράσματα· τὸ δὲ κύκλῳ τοῦτό ἐστιν. ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων φαίνεται ὧδε. βεβρεγμένης τῆς γῆς ἀνάγκη ἀτμίδα γενέσθαι, τούτου δὲ γενομένου νέφος, τούτου δὲ γενομένου ὕδωρ· τούτου δὲ γενομένου ἀνάγκη βεβρέχθαι τὴν γῆν· τοῦτο δ' ἦν τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὥστε κύκλῳ περιελήλυθεν· ἑνὸς γὰρ αὐτῶν ὁτουοῦν ὄντος ἕτερόν ἐστι, κἀκείνου ἄλλο, καὶ τούτου τὸ πρῶτον.

Ἔστι δ' ἔνια μὲν γινόμενα καθόλου (ἀεί τε γὰρ καὶ ἐπὶ παντὸς οὕτως ἢ ἔχει ἢ γίνεται), τὰ δὲ ἀεὶ μὲν οὔ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δέ, οἷον οὐ πᾶς ἄνθρωπος ἄῤῥην τὸ γένειον τριχοῦται, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. τῶν δὴ τοιούτων ἀνάγκη καὶ τὸ μέσον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι. εἰ γὰρ τὸ Α κατὰ τοῦ Β καθόλου κατηγορεῖται, καὶ τοῦτο κατὰ τοῦ Γ καθόλου, ἀνάγκη καὶ τὸ Α κατὰ τοῦ Γ ἀεὶ καὶ ἐπὶ παντὸς κατηγορεῖσθαι· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ καθόλου, καὶ ἐπὶ παντὶ καὶ ἀεί. ἀλλ' ὑπέκειτο ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἀνάγκη ἄρα καὶ τὸ μέσον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι τὸ ἐφ' οὗ τὸ Β. ἔσονται τοίνυν καὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀρχαὶ ἄμεσοι, ὅσα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔστιν ἢ γίνεται.

13 Πῶς μὲν οὖν τὸ τί ἐστιν εἰς τοὺς ὅρους ἀποδίδοται, καὶ τίνα τρόπον ἀπόδειξις ἢ ὁρισμὸς ἔστιν αὐτοῦ ἢ οὐκ ἔστιν, εἴρηται πρότερον· πῶς δὲ δεῖ θηρεύειν τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα, νῦν λέγωμεν.

---

35 εἰ om *M*. — 37 θεμέλιος *Dn*. — 38 ἐν rc supra vs *n*. — γένησιν *AB*, fort pr *c*. — 39 οἴονται *d*. — 40 ὅροι] ἄκροι *BDun*.

96a2 pr δὲ] γὰρ *M*. — 4 τούτου ... νέφος rc mg *u*, om *d*. — alt τούτου ... ὕδωρ om *Ricc*. — 5 βρέχεσθαι *d*. — τὸ om *d*. — 6 αὐτῶν mg *n*. — 7 τοῦτο πρῶτον *d*. — 8 ἔστι δέ τινα *M*. — μὲν om *d*. — 8 et 9 αἰεὶ *u*. — 9 οὕτως om *AMdf*, rec add c. — pr ἢ om *BM*. — 14 alt καὶ] τὸ *D*. — 15 pr καὶ] τὸ *n*. — 16 ἀνάγκη ... πολὺ pr om *n*. — 17 tert τὸ et τῶν om *D*. — 18 πολὺ αἱ ἀρχαὶ *d*. — ὡς om *Ddn*. — 21 ἢ ... alt ἔστιν] ἔστιν αὐτοῦ *n*. — 22 δεῖ] δὴ *D*. — 23 λέγομεν *Dn*, pr *d*.

Τῶν δὴ ὑπαρχόντων ἀεὶ ἑκάστῳ ἔνια ἐπεκτείνει ἐπὶ πλέον, οὐ μέντοι ἔξω τοῦ γένους. λέγω δὲ ἐπὶ πλέον ὑπάρχειν, ὅσα ὑπάρχει μὲν ἑκάστῳ καθόλου οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλῳ. οἷον ἔστι τι ὃ πάσῃ τριάδι ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ μὴ τριάδι, ὥσπερ τὸ ὂν ὑπάρχει τῇ τριάδι, ἀλλὰ καὶ μὴ ἀριθμῷ. ἀλλὰ καὶ τὸ περιττὸν ὑπάρχει τε πάσῃ τριάδι καὶ ἐπὶ πλέον ὑπάρχει· καὶ γὰρ τῇ πεντάδι ὑπάρχει. ἀλλ' οὐκ ἔξω τοῦ γένους· ἡ μὲν γὰρ πεντὰς ἀριθμός, οὐδὲν δὲ ἔξω ἀριθμοῦ περιττόν. τὰ δὴ τοιαῦτα ληπτέον μέχρι τούτου, ἕως τοσαῦτα ληφθῇ πρῶτον, ὧν ἕκαστον μὲν ἐπὶ πλεῖον ὑπάρξει, ἅπαντα δὲ μὴ ἐπὶ πλέον· ταύτην γὰρ ἀνάγκη οὐσίαν εἶναι τοῦ πράγματος. οἷον τριάδι ὑπάρχει πάσῃ ἀριθμός, τὸ περιττόν, τὸ πρῶτον ἀμφοτέρως, καὶ ὡς μὴ μετρεῖσθαι ἀριθμῷ καὶ ὡς μὴ συγκεῖσθαι ἐξ ἀριθμῶν. τοῦτο τοίνυν ἤδη ἐστὶν ἡ τριάς, ἀριθμὸς περιττὸς πρῶτος καὶ ὡδὶ πρῶτος. τούτων γὰρ ἕκαστον, τὰ μὲν καὶ τοῖς περιττοῖς πᾶσιν ὑπάρχει, τὸ δὲ τελευταῖον καὶ τῇ δυάδι, πάντα δὲ οὐδενί. ἐπεὶ δὲ δεδήλωται ἡμῖν ἐν τοῖς ἄνω ὅτι ἀναγκαῖα μέν ἐστι τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα, τὰ καθόλου δὲ ἀναγκαῖα, τῇ δὲ τριάδι καὶ ἐφ' οὗ ἄλλου οὕτω λαμβάνεται ἐν τῷ τί ἐστι τὰ λαμβανόμενα, οὕτως ἐξ ἀνάγκης μὲν ἂν εἴη τριὰς ταῦτα. ὅτι δ' οὐσία, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἀνάγκη γάρ, εἰ μὴ τοῦτο ἦν τριάδι εἶναι, οἷον γένος τι εἶναι τοῦτο, ἢ ὠνομασμένον ἢ ἀνώνυμον. ἔσται τοίνυν ἐπὶ πλεῖον ἢ τῇ τριάδι ὑπάρχον. ὑποκείσθω γὰρ τοιοῦτον εἶναι τὸ γένος, ὥστε ὑπάρχειν κατὰ δύναμιν ἐπὶ πλεῖον. εἰ τοίνυν μηδενὶ ὑπάρχει ἄλλῳ ἢ ταῖς ἀτόμοις τριάσι, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ τριάδι εἶναι. ὑποκείσθω γὰρ καὶ τοῦτο, ἡ οὐσία ἡ ἑκάστου εἶναι ἡ ἐπὶ ταῖς ἀτόμοις ἔσχατος τοιαύτη κατηγορία. ὥστε ὁμοίως καὶ ἄλλῳ ὁτῳοῦν τῶν οὕτω δειχθέντων τὸ αὐτῷ εἶναι ἔσται.

---

25 πλεῖον *D*. — 26 ἀλλὰ om *M*. — 27 τι om *n*. — 28 μὴ καὶ *d*. — καὶ om *A*. — 31 οὐδὲ ἔξω pr *n*. — 33 ληφθείη *ABu*. — πλέον *dn*. — 34 πλεῖον *DM*. — 35 πάσῃ ὑπάρχει *D*. — 38 καὶ τοῖς corr *f*. — 39 πᾶσιν om *n*.

96b1 τὰ δὲ καὶ τελευταῖα *d*. — δυνάμει *M*. — οὐθενί *D*. — δὲ rc *n*. — 2 ὅτι om *A*. — 5 οὕτως del vult *B*. — 8 πλέον *Dn*. — τῇ fort pr om *f*. — ὑπάρχει *M*. — 9 ante τὸ lit unius vb *f*. — 10 πλέον *ABduf*. — ὑπάρχει pr om *n*. — 12 καὶ] ἢ (sic) pr *n*. — ἐσχάτοις *n*, ἐσχάτη *M*. — 14 αὐτὸ *Mnu*, corr *Af*.

Χρὴ δέ, ὅταν ὅλον τι πραγματεύηταί τις, διελεῖν τὸ γένος εἰς τὰ ἄτομα τῷ εἴδει τὰ πρῶτα, οἷον ἀριθμὸν εἰς τριάδα καὶ δυάδα, εἶθ' οὕτως ἐκείνων ὁρισμοὺς πειρᾶσθαι λαμβάνειν, οἷον εὐθείας γραμμῆς καὶ κύκλου καὶ ὀρθῆς γωνίας, μετὰ δὲ τοῦτο λαβόντα τί τὸ γένος, οἷον πότερον τῶν ποσῶν ἢ τῶν ποιῶν, τὰ ἴδια πάθη θεωρεῖν διὰ τῶν κοινῶν πρώτων. τοῖς γὰρ συντιθεμένοις ἐκ τῶν ἀτόμων τὰ συμβαίνοντα ἐκ τῶν ὁρισμῶν ἔσται δῆλα, διὰ τὸ ἀρχὴν εἶναι πάντων τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ ἁπλοῦν καὶ τοῖς ἁπλοῖς καθ' αὑτὰ ὑπάρχειν τὰ συμβαίνοντα μόνοις, τοῖς δ' ἄλλοις κατ' ἐκεῖνα. αἱ δὲ διαιρέσεις αἱ κατὰ τὰς διαφορὰς χρήσιμοί εἰσιν εἰς τὸ οὕτω μετιέναι. ὡς μέντοι δεικνύουσιν, εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον. χρήσιμοι δ' ἂν εἶεν ὧδε μόνον πρὸς τὸ συλλογίζεσθαι τὸ τί ἐστιν. καίτοι δόξειέν γ' ἂν οὐδέν, ἀλλ' εὐθὺς λαμβάνειν ἅπαντα, ὥσπερ ἂν εἰ ἐξ ἀρχῆς ἐλάμβανέ τις ἄνευ τῆς διαιρέσεως. διαφέρει δέ τι τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον τῶν κατηγορουμένων κατηγορεῖσθαι, οἷον εἰπεῖν ζῷον ἥμερον δίπουν ἢ δίπουν ζῷον ἥμερον. εἰ γὰρ ἅπαν ἐκ δύο ἐστί, καὶ ἕν τι τὸ ζῷον ἥμερον, καὶ πάλιν ἐκ τούτου καὶ τῆς διαφορᾶς ὁ ἄνθρωπος ἢ ὅ τι δή ποτ' ἐστὶ τὸ ἓν γινόμενον, ἀναγκαῖον διελόμενον αἰτεῖσθαι. ἔτι πρὸς τὸ μηδὲν παραλιπεῖν ἐν τῷ τί ἐστιν οὕτω μόνως ἐνδέχεται. ὅταν γὰρ τὸ πρῶτον ληφθῇ γένος, ἂν μὲν τῶν κάτωθέν τινα διαιρέσεων λαμβάνῃ, οὐκ ἐμπεσεῖται ἅπαν εἰς τοῦτο, οἷον οὐ πᾶν ζῷον ἢ ὁλόπτερον ἢ σχιζόπτερον, ἀλλὰ πτηνὸν ζῷον ἅπαν· τούτου
p. 97 γὰρ διαφορὰ αὕτη. πρώτη δὲ διαφορά ἐστι ζῴου, εἰς ἣν ἅπαν ζῷον ἐμπίπτει. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου, καὶ τῶν ἔξω γενῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτό, οἷον ὄρνιθος, εἰς ἣν ἅπας ὄρνις, καὶ ἰχθύος, εἰς ἣν ἅπας ἰχθύς. οὕτω μὲν οὖν

---

17 καὶ δυάδα om *A*. — 18 pr καὶ om *D*. — 19 λαβόντα corr *n*. — τί om *M*. — τῶν ποσῶν corr *B*. — τῷ ποσῷ ἢ τῷ ποιῷ *M*. — 21 πρῶτον pr *A*. — 23 τῶν pr *B*, om *AcdnM*. — ὁρισμῶν *d*, pr *ABM*, corr c. — pr καὶ om *M*. — 24 ὑπάρχει *n*. — 25 χρήσιμαί *ABDcuf*. — 26 ἐν] δὲ ἐν *n*. — 28 δόξει *M*. — δ' *B*, om *Dfn*. — οὐθέν *D*. — 29 ἐλαμβάνετο ἄνευ *D*. — 30 τι om *d*. — τὸν *A*. — 32 πᾶν *d*. — 33 καὶ ἐκ τῆς *D*. — 34 ὁ om *AMc*. — 35 αἰνεῖσθαι *M*. — παραλείπειν *D*. — 38 οὐ] εἰ *M*. — 39 ἀλλ' οὐ πτηνὸν pr *A*.

97a1 πρώτη γε *M*. — 2 ζῷον om *n*. — ἑκάστῳ *n*, ζῷον ἑκάστου *d*. — 3 ὑφ' αὐτό *D*. — 4 πᾶς bis *D*.

βαδίζοντι ἔστιν εἰδέναι ὅτι οὐδὲν παραλέλειπται· ἄλλως δὲ καὶ παραλιπεῖν ἀναγκαῖον καὶ μὴ εἰδέναι. οὐδὲν δὲ δεῖ τὸν ὁριζόμενον καὶ διαιρούμενον ἅπαντα εἰδέναι τὰ ὄντα. καίτοι ἀδύνατόν φασί τινες εἶναι τὰς διαφορὰς εἰδέναι τὰς πρὸς ἕκαστον μὴ εἰδότα ἕκαστον· ἄνευ δὲ τῶν διαφορῶν οὐκ εἶναι ἕκαστον εἰδέναι· οὗ γὰρ μὴ διαφέρει, ταὐτὸν εἶναι τούτῳ, οὗ δὲ διαφέρει, ἕτερον τούτου. πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο ψεῦδος· οὐ γὰρ κατὰ πᾶσαν διαφορὰν ἕτερον· πολλαὶ γὰρ διαφοραὶ ὑπάρχουσι τοῖς αὐτοῖς τῷ εἴδει, ἀλλ' οὐ κατ' οὐσίαν οὐδὲ καθ' αὑτά. εἶτα ὅταν λάβῃ τἀντικείμενα καὶ τὴν διαφορὰν καὶ ὅτι πᾶν ἐμπίπτει ἐνταῦθα ἢ ἐνταῦθα, καὶ λάβῃ ἐν θατέρῳ τὸ ζητούμενον εἶναι, καὶ τοῦτο γινώσκῃ, οὐδὲν διαφέρει εἰδέναι ἢ μὴ εἰδέναι ἐφ' ὅσων κατηγοροῦνται ἄλλων αἱ διαφοραί. φανερὸν γὰρ ὅτι ἂν οὕτω βαδίζων ἔλθῃ εἰς ταῦτα ὧν μηκέτι ἐστὶ διαφορά, ἕξει τὸν λόγον τῆς οὐσίας. τὸ δ' ἅπαν ἐμπίπτειν εἰς τὴν διαίρεσιν, ἂν ᾖ ἀντικείμενα ὧν μή ἐστι μεταξύ, οὐκ αἴτημα· ἀνάγκη γὰρ ἅπαν ἐν θατέρῳ αὐτῶν εἶναι, εἴπερ ἐκείνου διαφορὰ ἔσται.

Εἰς δὲ τὸ κατασκευάζειν ὅρον διὰ τῶν διαιρέσεων τριῶν δεῖ στοχάζεσθαι, τοῦ λαβεῖν τὰ κατηγορούμενα ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ ταῦτα τάξαι τί πρῶτον ἢ δεύτερον, καὶ ὅτι ταῦτα πάντα. ἔστι δὲ τούτων ἓν πρῶτον διὰ τοῦ δύνασθαι, ὥσπερ πρὸς συμβεβηκὸς συλλογίσασθαι ὅτι ὑπάρχει, καὶ διὰ τοῦ γένους κατασκευάσαι. τὸ δὲ τάξαι ὡς δεῖ ἔσται, ἐὰν τὸ πρῶτον λάβῃ. τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ληφθῇ ὃ πᾶσιν ἀκολουθεῖ, ἐκείνῳ δὲ μὴ πάντα· ἀνάγκη γὰρ εἶναί τι τοιοῦτον. ληφθέντος δὲ τούτου ἤδη ἐπὶ τῶν κάτω ὁ αὐτὸς τρόπος· δεύτερον γὰρ τὸ τῶν ἄλλων πρῶτον ἔσται, καὶ τρίτον τὸ

---

5 *βαδίζον* pr *n.* — 5 et 16 *οὐθὲν D.* — *παραλέληπται* pr *A.* — 6 *παραλείπειν Dd.* — *οὐδὲν δεῖ B Ricc*, pr *u*, *οὐ δὲ δεῖ d.* — 7 *ἅπαν* pr *n.* — 8 *τὰ πρὸς d.* — 10 *οὐ A.* — *διαφέρῃ Ad.* — *τοῦτο B Ricc.* — *οὐ Ad*, pr *Bc.* — 14 *εἶτα* om *A.* — *τὰ ἀντικείμενα Df.* — 15 *ὅταν ἐμπ. d.* — *ἐμπ. ἢ ἐνταῦθα ἢ D.* — 16 *τούτου d.* — *γινώσκει n.* — *οὐδὲν διαφέρει*] *διαφοραὶ* rc *f.* — 17 *ἀλλ' ὧν d.* — *ἄλλαι διαφ. M.* — 19 *ἔσται B.* — 20 *ἂν ᾖ τι κείμενα d.* — 21 *αἴτημα* init corr *n.* — *ἐν*] *μὲν d.* — 22 ante *αὐτῶν* lit duorum vbb *f.* — *ἔστι d.* — 24 *τὰ* rc supra vs *n.* — *τί*] *τὸ n.* — 25 *ἢ*] *ἢ τί D.* — *ὅτι πάντα ταῦτα ἓν D.* — 27 *πρὸς τὸ συμβεβηκὸς n.* — *ὑπάρξει d.* — 28 *τάξαι* corr *n.* — *ἔσται* om *d.* — *ἂν M.* — 29 *ἅπασιν D.*

τῶν ἐχομένων· ἀφαιρεθέντος γὰρ τοῦ ἄνωθεν τὸ ἐχόμενον τῶν ἄλλων πρῶτον ἔσται. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὅτι δ' ἅπαντα ταῦτα, φανερὸν ἐκ τοῦ λαβεῖν τό τε πρῶτον κατὰ διαίρεσιν, ὅτι ἅπαν ἢ τόδε ἢ τόδε ζῷον, ὑπάρχει δὲ τόδε, καὶ πάλιν τούτου ὅλου τὴν διαφοράν· τοῦ δὲ τελευταίου μηκέτι εἶναι διαφοράν, ἢ καὶ εὐθὺς μετὰ τῆς τελευταίας διαφορᾶς τοῦ συνόλου μὴ διαφέρειν εἴδει τοῦτο. δῆλον γὰρ ὅτι οὔτε πλεῖον πρόσκειται· πάντα γὰρ ἐν τῷ τί ἐστιν εἴληπται τούτων· οὔτε ἀπολείπει οὐδέν· ἢ γὰρ γένος ἢ διαφορὰ ἂν εἴη. γένος μὲν οὖν τό τε πρῶτον, καὶ μετὰ τῶν διαφορῶν τοῦτο προσλαμβανόμενον. αἱ διαφοραὶ δὲ πᾶσαι ἔχονται· οὐ γὰρ ἔτι ἐστὶν ὑστέρα· εἴδει γὰρ ἂν διέφερε τὸ τελευταῖον, τοῦτο δ' εἴρηται μὴ διαφέρειν.

Ζητεῖν δὲ δεῖ ἐπιβλέποντα ἐπὶ τὰ ὅμοια καὶ ἀδιάφορα, πρῶτον τί ἅπαντα ταὐτὸν ἔχουσιν, εἶτα πάλιν ἐφ' ἑτέροις, ἃ ἐν ταὐτῷ μὲν γένει ἐκείνοις, εἰσὶ δὲ αὑτοῖς μὲν ταὐτὰ τῷ εἴδει, ἐκείνων δ' ἕτερα. ὅταν δ' ἐπὶ τούτων ληφθῇ τί πάντα ταὐτόν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, ἐπὶ τῶν εἰλημμένων πάλιν σκοπεῖν εἰ ταὐτόν, ἕως ἂν εἰς ἕνα ἔλθῃ λόγον· οὗτος γὰρ ἔσται τοῦ πράγματος ὁρισμός. ἐὰν δὲ μὴ βαδίζῃ εἰς ἕνα ἀλλ' εἰς δύο ἢ πλείω, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἕν τι εἶναι τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ πλείω. οἷον λέγω, εἰ τί ἐστι μεγαλοψυχία ζητοῖμεν, σκεπτέον ἐπί τινων μεγαλοψύχων, οὓς ἴσμεν, τί ἔχουσιν ἓν πάντες ᾗ τοιοῦτοι. οἷον εἰ Ἀλκιβιάδης μεγαλόψυχος ἢ ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Αἴας, τί ἓν ἅπαντες; τὸ μὴ ἀνέχεσθαι ὑβριζόμενοι· ὁ μὲν γὰρ ἐπολέμησεν, ὁ δ' ἐμήνισεν, ὁ δ' ἀπέκτεινεν ἑαυτόν. πάλιν ἐφ' ἑτέρων, οἷον Λυσάνδρου ἢ Σωκράτους. εἰ δὴ τὸ ἀδιάφοροι εἶναι εὐτυχοῦντες καὶ ἀτυχοῦντες, ταῦτα δύο λαβὼν σκοπῶ

---

35 δὲ πάντα *Dn*. — τε om *n*. — 36 κατὰ] καὶ τὸ *A*. — 37 τούτου τοῦ ὅλου τούτου τὴν *d*. — 39 εἴδει ἔτι τοῦτο *Dn*, fort pr *B*, εἴ τι τοῦτο *Ad*, pr c, τοῦτο ἔτι *M*, om *u*.

97b1 δηλονότι οὐδὲ *d*. — πλείω *D*. — 2 οὔτε] δὲ *D*, pr *n*. — οὐθέν *D*. — 3 εἴη τὸ γένος *n*. — καὶ τὸ μετὰ *M*. — 5 ὑστέρῳ *M*. — 7 διάφορα οἷον πρῶτον *D*. — 8 πάντα *D*. — 9 ἃ om *A*. — 11 τι codices. — πάντη *D*, ἅπαν *n*. — alt ἐπὶ om *Dn*. — 12 πάλιν] πάνυ *d*. — εἰ] ἢ pr *A*, η pr *Bu*. — 13 οὕτως *d*. — ἔστι *D*. — 14 ἓν *D*. — 15 λέγω δὲ οἷον *D*. — 17 ᾗ] οἱ *M*. — εἰ om *n*. — 18 ὁ bis om *D*. — καὶ] ἢ *dM*. — 20 ἐμήνησε *d*. — 21 οἷον] ἢ *D*.

τί τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἥ τε ἀπάθεια ἡ περὶ τὰς τύχας καὶ ἡ μὴ ὑπομονὴ ἀτιμαζομένων. εἰ δὲ μηδέν, δύο εἴδη ἂν εἴη τῆς μεγαλοψυχίας.

Αἰεὶ δ' ἐστὶ πᾶς ὅρος καθόλου· οὐ γάρ τινι ὀφθαλμῷ λέγει τὸ ὑγιεινὸν ὁ ἰατρός, ἀλλ' ἢ παντὶ ἢ εἴδει ἀφορίσας. ῥᾷόν τε τὸ καθ' ἕκαστον ὁρίσασθαι ἢ τὸ καθόλου, διὸ δεῖ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου μεταβαίνειν· καὶ γὰρ αἱ ὁμωνυμίαι λανθάνουσι μᾶλλον ἐν τοῖς καθόλου ἢ ἐν τοῖς ἀδιαφόροις. ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ἀποδείξεσι δεῖ τό γε συλλελογίσθαι ὑπάρχειν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὅροις τὸ σαφές. τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν διὰ τῶν καθ' ἕκαστον εἰρημένων ᾖ τὸ ἐν ἑκάστῳ γένει ὁρίζεσθαι χωρίς, οἷον τὸ ὅμοιον μὴ πᾶν ἀλλὰ τὸ ἐν χρώμασι καὶ σχήμασι, καὶ ὀξὺ τὸ ἐν φωνῇ, καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ κοινὸν βαδίζειν, εὐλαβούμενον μὴ ὁμωνυμίᾳ ἐντύχῃ. εἰ δὲ μὴ διαλέγεσθαι δεῖ μεταφοραῖς, δῆλον ὅτι οὐδ' ὁρίζεσθαι οὔτε μεταφοραῖς οὔτε ὅσα λέγεται μεταφοραῖς· διαλέγεσθαι γὰρ ἀνάγκη ἔσται μεταφοραῖς.

Πρὸς δὲ τὸ ἔχειν τὰ προβλήματα λέγειν δεῖ τάς τε p.98
ἀνατομὰς καὶ τὰς διαιρέσεις, οὕτω δὲ διαλέγειν, ὑποθέμε- **14**
νον τὸ γένος τὸ κοινὸν ἁπάντων, οἷον εἰ ζῷα εἴη τὰ τεθεωρημένα, ποῖα παντὶ ζῴῳ ὑπάρχει. ληφθέντων δὲ τούτων, πάλιν τῶν λοιπῶν τῷ πρώτῳ ποῖα παντὶ ἕπεται, οἷον εἰ τοῦτο ὄρνις, ποῖα παντὶ ἕπεται ὄρνιθι. καὶ οὕτως ἀεὶ τῷ ἐγγύτατα· δῆλον γὰρ ὅτι ἕξομεν ἤδη λέγειν τὸ διὰ τί ὑπάρχει τὰ ἑπόμενα τοῖς ὑπὸ τὸ κοινόν, οἷον διὰ τί ἀνθρώπῳ ἢ ἵππῳ ὑπάρχει. ἔστω δὲ ζῷον ἐφ' οὗ *Α*, τὸ δὲ *Β* τὰ ἑπόμενα παντὶ ζῴῳ, ἐφ' ὧν δὲ *ΓΔΕ* τὰ τινὰ ζῷα. δη-

---

23 εἴτε ἀπάθειαν ἢ *d*. — 24 μηδέν corr *n*, ubi loc paucioribus μηθὲν *D*. — 26 ἀεὶ *n*. — 28 δὲ *D*. — 31 διαφόροις *u*, pr *B*. — δὲ] τε *d*. — 31 seq τὸ δὲ σε συλλόγισθαι *M*, corr c. — 32 συλλογίσασθαι *ADcdM*. — 33 διὰ τὸ τῶν *n*. — 34 χωρίς om *M*. — 35 pr καὶ] ἢ *D*. — 36 ὁμωνυμία *d*. — 37 μὴ] μὴ δὲ *M*, μηδὲ *Afc Ricc*, μήτε *n*. — διαφοραῖς *d*. — 38 οὐδὲν fort pr *n*. — διορίζεσθαι *M*. — 39 διαλέγεσθαι ... μεταφοραῖς om *u*. — ἔστι *d*.

98a1 ἔχειν corr c — τὰ] τὸ τὰ *D*. — ἐκλέγειν *uf*, corr *BDuc*. — δεῖ pr om, rc add ante ἐκλέγειν *u*. — 2 δὲ om *Ad* et pr *D*. — ἐκλέγειν *Duf*, corr *Bc*, λέγειν pr *n*. — 4 ὑπάρχειν *M*. — 5 ποίῳ *B*, pr *u*. — 6 ποῖον *M*. — αἰεὶ *n*. — ἐγγυτάτω *DM*. — 7 τῷ *d*. — 8 τὸ om *n*.

λον δὴ διὰ τί τὸ B ὑπάρχει τῷ Δ· διὰ γὰρ τοῦ A. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις. καὶ ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς λόγος.

Νῦν μὲν οὖν κατὰ τὰ παραδεδομένα κοινὰ ὀνόματα λέγομεν, δεῖ δὲ μὴ μόνον ἐπὶ τούτων σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἄλλο τι ὀφθῇ ὑπάρχον κοινόν, ἐκλαμβάνοντα, εἶτα τίσι τοῦτ' ἀκολουθεῖ καὶ ποῖα τούτῳ ἕπεται, οἷον τοῖς κέρατα ἔχουσι τὸ ἔχειν ἐχῖνον, τὸ μὴ ἀμφώδοντ' εἶναι. πάλιν τὸ κέρατ' ἔχειν τίσιν ἕπεται; δῆλον γὰρ διὰ τί ἐκείνοις ὑπάρξει τὸ εἰρημένον· διὰ γὰρ τὸ κέρατ' ἔχειν ὑπάρξει.

Ἔτι δ' ἄλλος τρόπος ἐστὶ κατὰ τὸ ἀνάλογον ἐκλέγειν. ἓν γὰρ λαβεῖν οὐκ ἔστι τὸ αὐτό, ὃ δεῖ καλέσαι σήπιον καὶ ἄκανθαν καὶ ὀστοῦν· ἔστι δ' ἑπόμενα καὶ τούτοις ὥσπερ μιᾶς τινὸς φύσεως τῆς τοιαύτης οὔσης.

15 Τὰ δ' αὐτὰ προβλήματά ἐστι τὰ μὲν τῷ τὸ αὐτὸ μέσον ἔχειν, οἷον ὅτι πάντα ἀντιπερίστασις. τούτων δ' ἔνια τῷ γένει ταὐτά, ὅσα ἔχει διαφορὰς τῷ ἄλλων ἢ ἄλλως εἶναι, οἷον διὰ τί ἠχεῖ, ἢ διὰ τί ἐμφαίνεται, καὶ διὰ τί ἶρις· ἅπαντα γὰρ ταῦτα τὸ αὐτὸ πρόβλημά ἐστι γένει (πάντα γὰρ ἀνάκλασις), ἀλλ' εἴδει ἕτερα. τὰ δὲ τῷ τὸ μέσον ὑπὸ τὸ ἕτερον μέσον εἶναι διαφέρει τῶν προβλημάτων, οἷον διὰ τί ὁ Νεῖλος φθίνοντος τοῦ μηνὸς μᾶλλον ῥεῖ; διότι χειμεριώτερος φθίνων ὁ μήν. διὰ τί δὲ χειμεριώτερος φθίνων; διότι ἡ σελήνη ἀπολείπει. ταῦτα γὰρ οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα.

16 Περὶ δ' αἰτίου καὶ οὗ αἴτιον ἀπορήσειε μὲν ἄν τις, ἆρα ὅτε ὑπάρχει τὸ αἰτιατόν, καὶ τὸ αἴτιον ὑπάρχει, ὥσπερ εἰ φυλλοῤῥοεῖ ἢ ἐκλείπει, καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ἐκλείπειν ἢ φυλλοῤῥοεῖν ἔσται. οἷον εἰ τοῦτ' ἔστι τὸ πλατέα ἔχειν τὰ

---

11 δὴ om *M*. — δ] γδε *D*, γ *n*. — τὸ *Dn Ricc*. — 12 τῶν κάτω ὁ *n*. — 15 ἂν] εἰ *D*. — ἄλλῳ *d*. — 16 ποίῳ *d*. — 17 ἀμφόδοντ' corr *AM*. — 18 ὑπάρχει *D*. — 21 δεῖ] δὴ *M*. — καλεῖσθαι *n*. — σήπειον *Acd*, σηπεῖον *BMfu*. — 22 ἔσται *DMdn*. — 24 μὲν om *M*. — τῷ om *dM*. — 25 ἀντιπαράστασις *M*. — ἔνια rc c, om *Adf*. — 26 τῶν *Ad*, pr *B*. — 27 οἷον om *n*. — 29 τῶν τὸ *M*. — 32 ὁ μήν ... φθίνων om *ABd* et pr c. — ὁ μήν] καὶ *f*, ομεις *n*, om *uM*. — διὰ ... φθίνων] διὰ τί τοῦτο *f*, καὶ διὰ τί τοῦτο rc mg *u*. — 36 αἴτιον καὶ τὸ οὗ αἴτιον *d*. — 36 ὡς *d*. — 37 φυλλοροεῖ *BducMf*, qui ita solent. — 38 ἔστιν *D*. — τὸ corr *B* pr manu. — τὰ om *A Ricc*.

b φύλλα, τοῦ δ' ἐκλείπειν τὸ τὴν γῆν ἐν μέσῳ εἶναι. εἰ γὰρ μὴ ὑπάρχει, ἄλλο τι ἔσται τὸ αἴτιον αὐτῶν. εἴτε τὸ αἴτιον ὑπάρχει, ἅμα καὶ τὸ αἰτιατόν, οἷον εἰ ἐν μέσῳ ἡ γῆ, ἐκλείπει, ἢ εἰ πλατύφυλλον, φυλλοῤῥοεῖ. εἰ δ' οὕτως, ἅμ' ἂν εἴη καὶ δεικνύοιτο δι' ἀλλήλων. ἔστω γὰρ τὸ φυλλοῤῥοεῖν ἐφ' οὗ Α, τὸ δὲ πλατύφυλλον ἐφ' οὗ Β, ἄμπελος δὲ ἐφ' οὗ Γ. εἰ δὴ τῷ Β ὑπάρχει τὸ Α (πᾶν γὰρ πλατύφυλλον φυλλοῤῥοεῖ), τῷ δὲ Γ ὑπάρχει τὸ Β (πᾶσα γὰρ ἄμπελος πλατύφυλλος), τῷ Γ ὑπάρχει τὸ Α, καὶ πᾶσα ἄμπελος φυλλοῤῥοεῖ. αἴτιον δὲ τὸ Β τὸ μέσον. ἀλλὰ καὶ ὅτι πλατύφυλλον ἡ ἄμπελος, ἔστι διὰ τοῦ φυλλοῤῥοεῖν ἀποδεῖξαι. ἔστω γὰρ τὸ μὲν Δ πλατύφυλλον, τὸ δὲ Ε τὸ φυλλοῤῥοεῖν, ἄμπελος δὲ ἐφ' οὗ Ζ. τῷ δὴ Ζ ὑπάρχει τὸ Ε (φυλλοῤῥοεῖ γὰρ πᾶσα ἄμπελος), τῷ δὲ Ε τὸ Δ (ἅπαν γὰρ τὸ φυλλοῤῥοοῦν πλατύφυλλον)· πᾶσα ἄρα ἄμπελος πλατύφυλλον. αἴτιον δὲ τὸ φυλλοῤῥοεῖν. εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται αἴτια εἶναι ἀλλήλων (τὸ γὰρ αἴτιον πρότερον οὗ αἴτιον), καὶ τοῦ μὲν ἐκλείπειν αἴτιον τὸ ἐν μέσῳ τὴν γῆν εἶναι, τοῦ δ' ἐν μέσῳ τὴν γῆν εἶναι οὐκ αἴτιον τὸ ἐκλείπειν. εἰ οὖν ἡ μὲν διὰ τοῦ αἰτίου ἀπόδειξις τοῦ διὰ τί, ἡ δὲ μὴ διὰ τοῦ αἰτίου τοῦ ὅτι, ὅτι μὲν ἐν μέσῳ, οἶδε, διότι δ' οὔ. ὅτι δ' οὐ τὸ ἐκλείπειν αἴτιον τοῦ ἐν μέσῳ, ἀλλὰ τοῦτο τοῦ ἐκλείπειν, φανερόν· ἐν γὰρ τῷ λόγῳ τῷ τοῦ ἐκλείπειν ἐνυπάρχει τὸ ἐν μέσῳ, ὥστε δῆλον ὅτι διὰ τούτου ἐκεῖνο γνωρίζεται, ἀλλ' οὐ τοῦτο δι' ἐκείνου.

Ἢ ἐνδέχεται ἑνὸς πλείω αἴτια εἶναι; καὶ γὰρ εἰ ἔστι τὸ αὐτὸ πλειόνων πρώτων κατηγορεῖσθαι, ἔστω τὸ Α τῷ Β πρώτῳ ὑπάρχον, καὶ τῷ Γ ἄλλῳ πρώτῳ, καὶ ταῦτα τοῖς ΔΕ. ὑπάρξει ἄρα τὸ Α τοῖς ΔΕ· αἴτιον δὲ τῷ μὲν Δ τὸ Β, τῷ δὲ Ε τὸ Γ· ὥστε τοῦ μὲν αἰτίου ὑπάρχοντος ἀνάγκη τὸ πρᾶγμα ὑπάρχειν, τοῦ δὲ πράγματος ὑπάρχοντος οὐκ

98b2 εἰ δὲ M. — 3 αἴτιον pr n. — 4 ἢ εἰ] ειη (sic) pr n. — δ' ὡς οὕτως d. — 6 οὗ τὸ α n. — ἄμπελοι ABcdfuM, pr n. — 9 πλατύφυλλον D. — 11 ἔσται D. — 12 ε] β c, pr A. — τὸ om D Ricc. — 13 δὲ Dn. — 14 ἅπασα n. — 17 τοῦ] οὗ M. — 18 τοῦ ... εἶναι om M. — 20 ἡ] εἰ d Ricc, pr AB. — μὴ ἢ διὰ d. — διὰ τοῦ] δι' Dn. — τοῦ ὅτι] τοῦτό τι pr n. — ὅτι ὁ ὅτι pr A. — 21 αἴτιον ... ἐκλείπειν om pr A. — 22 μέσον M. — 23 τῷ om d. — τῷ pr ABcd. — 24 ἐκεῖνο c, pr A. — 25 αἴτιον M. — 26 πρῶτον AdfcuMn, pr B. — 27 πρῶτον ὑπάρχειν pr M. — 28 ὑπάρχει D.

ἀνάγκη πᾶν ὃ ἂν ᾖ αἴτιον, ἀλλ' αἴτιον μέν, οὐ μέντοι πᾶν. ἢ εἰ ἀεὶ καθόλου τὸ πρόβλημά ἐστι, καὶ τὸ αἴτιον ὅλον τι, καὶ οὗ αἴτιον, καθόλου. οἷον τὸ φυλλοῤῥοεῖν ὅλῳ τινὶ ἀφωρισμένον, κἂν εἴδη αὐτοῦ ᾖ, καὶ τοισδὶ καθόλου, ἢ φυτοῖς ἢ τοιοῖσδε φυτοῖς. ὥστε καὶ τὸ μέσον ἴσον δεῖ εἶναι ἐπὶ τούτων καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἀντιστρέφειν. οἷον διὰ τί τὰ δένδρα φυλλοῤῥοεῖ; εἰ δὴ διὰ πῆξιν τοῦ ὑγροῦ, εἴτε φυλλοῤῥοεῖ δένδρον, δεῖ ὑπάρχειν πῆξιν, εἴτε πῆξις ὑπάρχει μὴ ὁτῳοῦν ἀλλὰ δένδρῳ, φυλλοῤῥοεῖν.

p.99 Πότερον δ' ἐνδέχεται μὴ τὸ αὐτὸ αἴτιον εἶναι τοῦ αὐτοῦ
17 πᾶσιν ἀλλ' ἕτερον, ἢ οὔ; ἢ εἰ μὲν καθ' αὑτὸ ἀποδέδεικται καὶ μὴ κατὰ σημεῖον ἢ συμβεβηκός, οὐχ οἷόν τε· ὁ γὰρ λόγος τοῦ ἄκρου τὸ μέσον ἐστίν· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἐνδέχεται. ἔστι δὲ καὶ οὗ αἴτιον καὶ ᾧ σκοπεῖν κατὰ συμβεβηκός· οὐ μὴν δοκεῖ προβλήματα εἶναι. εἰ δὲ μή, ὁμοίως ἕξει τὸ μέσον· εἰ μὲν ὁμώνυμα, ὁμώνυμον τὸ μέσον, εἰ δ' ὡς ἐν γένει, ὁμοίως ἕξει. οἷον διὰ τί καὶ ἐναλλὰξ ἀνάλογον; ἄλλο γὰρ αἴτιον ἐν γραμμαῖς καὶ ἀριθμοῖς, καὶ τὸ αὐτό γε· ᾗ μὲν γραμμαί, ἄλλο, ᾗ δ' ἔχον αὔξησιν τοιανδί, τὸ αὐτό. οὕτως ἐπὶ πάντων. τοῦ δ' ὅμοιον εἶναι χρῶμα χρώματι καὶ σχῆμα σχήματι ἄλλο ἄλλῳ. ὁμώνυμον γὰρ τὸ ὅμοιον ἐπὶ τούτων· ἔνθα μὲν γὰρ ἴσως τὸ ἀνάλογον ἔχειν τὰς πλευρὰς καὶ ἴσας τὰς γωνίας, ἐπὶ δὲ χρωμάτων τὸ τὴν αἴσθησιν μίαν εἶναι ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. τὰ δὲ κατ' ἀναλογίαν τὰ αὐτὰ καὶ τὸ μέσον ἕξει κατ' ἀναλογίαν. ἔχει δ' οὕτω τὸ παρακολουθεῖν τὸ αἴτιον ἀλλήλοις καὶ οὗ αἴτιον καὶ ᾧ αἴτιον. καθ' ἕκαστον μὲν λαμβάνοντι τὸ οὗ αἴτιον ἐπὶ πλέον, οἷον τὸ τέτταρσιν ἴσας τὰς ἔξω ἐπὶ πλέον ἢ τρίγωνον ἢ τε-

---

32 ᾗ corr *n*, εἰ corr c. — ἢ εἰ] εἴη corr *d*. — αἰεὶ *Bu*. — τι corr *B*. — 33 οὗ] οὐκ pr *n*. — ἄλλῳ *d*. — 34 εἴδη] ειη δη pr *n*. — τοῖσδε c, τοῖςδι *B*, τοῖς δὲ *u*, τοῖς δ' εἰ pr *A*, τοῖς δεῖ *dn*, φυτοῖς *M*. — τοιοισδὶ *Dn*. — 35 φοιτοῖς *A*. — δεῖ corr *Bn*, δὴ *M*. — 37 δὴ ὑπάρχει *M*, pr *B*. — 38 μὴ] ἢ pr *u*. — ὁτιοῦν pr *Bu*. — ἄλλο pr *u*. — δενδρων pr *A*, δένδρον *d*, pr *Bu*.

99a1 αἴτιον pr om *D*. — εἶναι καὶ τοῦ *M*. — 3 τε corr *n*. — 4 τοῦ om *A*. — 5 ὃ *d*, pr *ABcu*. — 7 ἐν om *A*, del *Bf*. — γένη corr *AB*. — 9 γε] γένος corr *n*. — 10 γραμμή *n*. — ἔχομεν *d*. — τοιανδή pr *Au*, τοιανδέ corr *An*. — 11 χρῶμα om *A*. — χρώματος *f*. — 12 σχήματος *f*. — 13 γὰρ om *dM*. — 14 δὲ] δὲ καὶ *d*. — 15 τοιοῦτο *D*. — 16 τῷ παρ. corr *D*, τοῦ παρ. *n*. — 17 ᾧ. corr *A*. — 18 μὲν] μὲν γὰρ *D*. — 19 ἴσως *D*. — alt ἢ] καὶ *n*.

τράγωνον, ἅπασι δὲ ἐπ' ἴσον· ὅσα γὰρ τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας τὰς ἔξω, καὶ τὸ μέσον ὁμοίως. ἔστι δὲ τὸ μέσον λόγος τοῦ πρώτου ἄκρου, διὸ πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι δι' ὁρισμοῦ γίγνονται. οἷον τὸ φυλλοῤῥοεῖν ἅμα ἀκολουθεῖ τῇ ἀμπέλῳ καὶ ὑπερέχει, καὶ συκῇ, καὶ ὑπερέχει· ἀλλ' οὐ πάντων, ἀλλ' ἴσον. εἰ δὴ λάβοις τὸ πρῶτον μέσον, λόγος τοῦ φυλλοῤῥοεῖν ἐστίν. ἔσται γὰρ πρῶτον μὲν ἐπὶ θάτερα μέσον, ὅτι τοιαδὶ ἅπαντα· εἶτα τούτου μέσον, ὅτι ὀπὸς πήγνυται ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. τί δ' ἐστὶ τὸ φυλλοῤῥοεῖν; τὸ πήγνυσθαι τὸν ἐν τῇ συνάψει τοῦ σπέρματος ὀπόν.

Ἐπὶ δὲ τῶν σχημάτων ὧδε ἀποδώσει ζητοῦσι τὴν παρακολούθησιν τοῦ αἰτίου καὶ οὗ αἴτιον. ἔστω τὸ Α τῷ Β ὑπάρχειν παντί, τὸ δὲ Β ἑκάστῳ τῶν Δ, ἐπὶ πλεῖον δέ. τὸ μὲν δὴ Β καθόλου ἂν εἴη τοῖς Δ. τοῦτο γὰρ λέγω καθόλου ὃ μὴ ἀντιστρέφει, πρῶτον δὲ καθόλου ᾧ ἕκαστον μὲν μὴ ἀντιστρέφει, ἅπαντα δὲ ἀντιστρέφει καὶ παρεκτείνει. τοῖς δὴ Δ αἴτιον τοῦ Α τὸ Β. δεῖ ἄρα τὸ Α ἐπὶ πλέον τοῦ Β παρεκτείνειν· εἰ δὲ μή, τί μᾶλλον αἴτιον ἔσται τοῦτο ἐκείνου; εἰ δὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς Ε τὸ Α, ἔσται τι ἐκεῖνα ἓν ἅπαντα ἄλλο τοῦ Β. εἰ γὰρ μή, πῶς ἔσται εἰπεῖν ὅτι ᾧ τὸ Ε, τὸ Α παντί, ᾧ δὲ τὸ Α, οὐ παντὶ τὸ Ε; διὰ τί γὰρ οὐκ ἔσται τι αἴτιον, οἷον τὸ Α ὑπάρχει πᾶσι τοῖς Δ; ἀλλ' ἆρα καὶ τὰ Ε ἔσται τι ἕν; ἐπισκέψασθαι δεῖ τοῦτο, καὶ ἔστω τὸ Γ. ἐνδέχεται δὴ τοῦ αὐτοῦ πλείω αἴτια εἶναι, ἀλλ' οὐ τοῖς αὐτοῖς τῷ εἴδει, οἷον τοῦ μακρόβια εἶναι τὰ μὲν τετράποδα τὸ μὴ ἔχειν χολήν, τὰ δὲ πτηνὰ τὸ ξηρὰ εἶναι ἢ ἕτερόν τι. εἰ δὲ εἰς τὸ ἄτομον μὴ εὐθὺς ἔρχονται, καὶ μὴ μόνον ἓν τὸ μέσον ἀλλὰ πλείω, καὶ τὰ αἴτια πλείω.

---

20 *ἐπ' ἴσων M*, *ἐπίσων Bcduf*. — *ὀρθὰς ἴσαι ἴσας d*. — 21 *τὰς*] *τὰ Bu*, pr *Ac*. — *μέσον τὸ πρῶτον λόγος n*. — 22 *αἱ* om *n*. — 23 *γίνονται d*. — 24 *ὑπάρχει* bis pr *n*. — 25 *ἴσων BMfdu*, pr *Ac*. — *λάβοι τις τὸ M*. — 27 *τοιαδὲ n*, *τοιαδὴ d*, pr *A*. — *πάντα nM*. — *τούτου*] *τοῦ* pr *n*. — *ὅτι ὁ ὀπὸς n*. — 28 *τοιοῦτο d*. — 30 *ἀποδόσει* pr *A*. — 32 *πλέον Dn*. — 33 *ᾧ* fort pr *B*. — 34 *ἀντιστρέφῃ d*, pr *A*. — *ὃ* pr *A*. — *ἀντιστρέφειν d*, pr *A*. — 36 *α . . ἐπὶ B*. — *β*] *β τῷ δ n*, fort pr *B*. — 38 *δὴ*] *δὲ δὴ n*.

99b2 *α τῷ δ ὑπάρχει γὰρ πᾶσι DMn*. — *ἄρα M*. — 3 *τὸ An*, *τῷ f*, corr *B*. — *ε*] *ε εἴπερ f*, corr *BD*. — *δὴ Dd*, pr *ABcn*. — 6 pr *τὸ*] *τοῦ d*. — *τὸ . . . τὸ*] *τῷ . . . τῷ B*. — 7 *εἰ D*. — 8 *ἀλλὰ*] *ἀλλ' εἰς du*, pr *A*, *ἀλλ' ἀεὶ n*.

18 Πότερον δ' αἴτιον τῶν μέσων τὸ πρὸς τὸ καθόλου πρῶτον ἢ τὸ πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον τοῖς καθ' ἕκαστον; δῆλον δὴ ὅτι τὰ ἐγγύτατα ἑκάστῳ ᾧ αἴτιον. τοῦ γὰρ τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ καθόλου ὑπάρχειν, τοῦτο αἴτιον, οἷον τῷ Δ τὸ Γ τοῦ τὸ Β ὑπάρχειν αἴτιον. τῷ μὲν οὖν Δ τὸ Γ αἴτιον τοῦ Α, τῷ δὲ Γ τὸ Β, τούτῳ δὲ αὐτό.

19 Περὶ μὲν οὖν συλλογισμοῦ καὶ ἀποδείξεως, τί τε ἑκάτερόν ἐστι καὶ πῶς γίνεται, φανερόν, ἅμα δὲ καὶ περὶ ἐπιστήμης ἀποδεικτικῆς· ταὐτὸν γάρ ἐστιν. περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν, πῶς τε γίνονται γνώριμοι καὶ τίς ἡ γνωρίζουσα ἕξις, ἐντεῦθέν ἐστι δῆλον προαπορήσασι πρῶτον.

Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται ἐπίστασθαι δι' ἀποδείξεως μὴ γινώσκοντι τὰς πρώτας ἀρχὰς τὰς ἀμέσους, εἴρηται πρότερον. τῶν δ' ἀμέσων τὴν γνῶσιν, καὶ πότερον ἡ αὐτή ἐστιν ἢ οὐχ ἡ αὐτή, διαπορήσειεν ἄν τις, καὶ πότερον ἐπιστήμη ἑκατέρου ἢ οὔ, ἢ τοῦ μὲν ἐπιστήμη τοῦ δ' ἕτερόν τι γένος, καὶ πότερον οὐκ ἐνοῦσαι αἱ ἕξεις ἐγγίνονται ἢ ἐνοῦσαι λελήθασιν. εἰ μὲν δὴ ἔχομεν αὐτάς, ἄτοπον· συμβαίνει γὰρ ἀκριβεστέρας ἔχοντας γνώσεις ἀποδείξεως λανθάνειν. εἰ δὲ λαμβάνομεν μὴ ἔχοντες πρότερον, πῶς ἂν γνωρίζοιμεν καὶ μανθάνοιμεν ἐκ μὴ προϋπαρχούσης γνώσεως; ἀδύνατον γάρ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως ἐλέγομεν. φανερὸν τοίνυν ὅτι οὔτ' ἔχειν οἷόν τε, οὔτ' ἀγνοοῦσι καὶ μηδεμίαν ἔχουσιν ἕξιν ἐγγίνεσθαι. ἀνάγκη ἄρα ἔχειν μέν τινα δύναμιν, μὴ τοιαύτην δ' ἔχειν ἣ ἔσται τούτων τιμιωτέρα κατ' ἀκρίβειαν. φαίνεται δὲ τοῦτό γε πᾶσιν ὑπάρχον τοῖς ζῴοις. ἔχει γὰρ δύναμιν σύμφυτον κριτικήν, ἣν καλοῦσιν αἴσθησιν· ἐνούσης δ' αἰσθήσεως τοῖς μὲν τῶν ζῴων ἐγγίνεται μονὴ τοῦ

---

9 pr τὸ rc *n*. — 10 τοῖς καθ' ἕκαστον om *AD* Ricc. — δὴ om *n*. — 11 τὸ *n*, om pr *A*. — ἐγγύτερα *M*. — ᾧ om *n*. — τὸ α πρῶτον *M*. — ὑπὸ τοῦ *d*, pr *AB*. — 12 τῷ corr *B*. — β] α corr *A*. — 13 τῷ bis corr *B*. — τὸ γ] τοῦ pr *B*. — 14 β] γ pr *B*, sed corr pr manu. — δὲ αὐτῷ *du*. — 15 ὅ τι τε *n*, ὅτι τε *D*. — 16 φανερόν ἐστιν ἅμα *D*. — 19 ἔσται *n*. — 21 γιγνώσκοντι *n*. — 22 τῶν διὰ μέσων pr *A*. — 23 ἂν om *A*. — 25 γίνονται *D*, ἐνγίνονται *u*. — ἐνουσία pr *A*. — 27 ἔχοντας τὰς γν. *d*. — 30 λέγομεν *A*. — 31 τοίνυν] οὖν *f*. — alt οὔτ' ... ἐγγίνεσθαι] οὐ γὰρ ἂν ἠγνοοῦμεν οὔτε ἐγγίνεσθαι μὴ δὲ μίαν ἔχουσιν ἕξιν *D*. — ἀγνοοῦμεν οὖσιν pr *n*. — 32 ἐγγίγνεσθαι *n*. — μέν τι pr *n*. — 34 γε om *n*. — ὑπάρχειν *D*. — 35 ἔχει rc *n*. — 36, 37 bis et 38 ἐγγίγνεται *n*.

αἰσθήματος, τοῖς δ' οὐκ ἐγγίνεται. ὅσοις μὲν οὖν μὴ ἐγγί-
νεται, ἢ ὅλως ἢ περὶ ἃ μὴ ἐγγίνεται, οὐκ ἔστι τούτοις γνῶ-
σις ἔξω τοῦ αἰσθάνεσθαι· ἐν οἷς δ' ἔνεστιν αἰσθανομένοις ἔχειν
ἔτι ἐν τῇ ψυχῇ. πολλῶν δὲ τοιούτων γινομένων ἤδη διαφορά p.100
τις γίνεται, ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι λόγον ἐκ τῆς τῶν τοιού-
των μονῆς, τοῖς δὲ μή. ἐκ μὲν οὖν αἰσθήσεως γίνεται μνήμη,
ὥσπερ λέγομεν, ἐκ δὲ μνήμης πολλάκις τοῦ αὐτοῦ γινομέ-
νης ἐμπειρία· αἱ γὰρ πολλαὶ μνῆμαι τῷ ἀριθμῷ ἐμπειρία
μία ἐστίν. ἐκ δ' ἐμπειρίας ἢ ἐκ παντὸς ἠρεμήσαντος τοῦ κα-
θόλου ἐν τῇ ψυχῇ, τοῦ ἑνὸς παρὰ τὰ πολλά, ὃ ἂν ἐν ἅπα-
σιν ἓν ἐνῇ ἐκείνοις τὸ αὐτό, τέχνης ἀρχὴ καὶ ἐπιστήμης,
ἐὰν μὲν περὶ γένεσιν, τέχνης, ἐὰν δὲ περὶ τὸ ὄν, ἐπιστήμης.
οὔτε δὴ ἐνυπάρχουσιν ἀφωρισμέναι αἱ ἕξεις, οὔτ' ἀπ' ἄλ-
λων ἕξεων γίνονται γνωστικωτέρων, ἀλλ' ἀπὸ αἰσθήσεως,
οἷον ἐν μάχῃ τροπῆς γενομένης ἑνὸς στάντος ἕτερος ἔστη, εἶθ'
ἕτερος, ἕως ἐπὶ ἀρχὴν ἦλθεν. ἡ δὲ ψυχὴ ὑπάρχει τοιαύτη
οὖσα οἵα δύνασθαι πάσχειν τοῦτο. ὃ δ' ἐλέχθη μὲν πάλαι,
οὐ σαφῶς δὲ ἐλέχθη, πάλιν εἴπωμεν. στάντος γὰρ τῶν
ἀδιαφόρων ἑνός, πρῶτον μὲν ἐν τῇ ψυχῇ καθόλου (καὶ γὰρ
αἰσθάνεται μὲν τὸ καθ' ἕκαστον, ἡ δ' αἴσθησις τοῦ καθόλου
ἐστίν, οἷον ἀνθρώπου, ἀλλ' οὐ Καλλίου ἀνθρώπου) πάλιν δ' ἐν b
τούτοις ἵσταται, ἕως ἂν τὰ ἀμερῆ στῇ καὶ τὰ καθόλου, οἷον τοι-
ονδὶ ζῷον, ἕως ζῷον· καὶ ἐν τούτῳ ὡσαύτως. δῆλον δὴ ὅτι
ἡμῖν τὰ πρῶτα ἐπαγωγῇ γνωρίζειν ἀναγκαῖον· καὶ γὰρ
καὶ αἴσθησις οὕτω τὸ καθόλου ἐμποιεῖ. ἐπεὶ δὲ τῶν περὶ τὴν
διάνοιαν ἕξεων, αἷς ἀληθεύομεν, αἱ μὲν ἀεὶ ἀληθεῖς εἰσίν,
αἱ δὲ ἐπιδέχονται τὸ ψεῦδος, οἷον δόξα καὶ λογισμός, ἀληθῆ
δ' ἀεὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς, καὶ οὐδὲν ἐπιστήμης ἀκριβέστερον

---

37 *μὴ*] *οὐκ* *M.* — *ἐγγίνηται* pr *A.* — 38 *ὅλοις* d. — *ἐγγίνηται* d, pr *A.* — 39 *ἐξ αὐτοῦ αἰσθ.* *M.* — *ἔνεστιν ἢ μὴ αἰσθ.* *D*, *ἔστιν αἰσθ.* *f*, corr vult *B.* — *αἰσθ. νῦν ἔχειν* *M.*

100a1 *ἔτι*] *τι* d, corr *A*, *ἔν τι* dnM, corr *Bu.* — *γενομένων* Dd. — 5 *ἐμπειρίαι* *D* omisso 6 *μία.* — 6 *ἐστὶ μία* *M.* — *ἢ ἐκ παντὸς* rc *n.* — *ἢ ἐκτὸς ἀριθμήσαντος* d. — *ἠρεμίσαντος* pr *A.* — 8 *ἓν ἦ* *M*, *ἦ* omisso *ἓν* pr *n.* — 9 *περὶ τὴν γένεσιν* *M.* — 11 *γνωριμωτέρων* *M.* — *ἀλλ'* om *D.* — *αἰσθήσεων ὡς οἷον* *n.* — 16 *διαφορῶν* pr *A.* — *μὲν* om *n.*

100b2 *τοιονδὴ* pr *A*, *τοιονδὲ* d. — 3 *δὲ* *M.* — 4 *ἡ μὲν* pr *AB.* — 5 *καὶ*] *καὶ ἡ* *M*, *ἡ* *n*, om *D.* — *τὰ* *D.* — *ἐπὶ* pr *n.* — *τὴν* om *M.* — 7 *ἐνδέχονται* d. — *δέχονται καὶ τὸ* *D.* — *ἀληθὴς* *D.* — *ἀληθεῖς* *M.* — 8 et 11 *οὐθὲν* *D.*

ἄλλο γένος ἢ νοῦς, αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων γνωριμώτεραι, ἐπιστήμη δ' ἅπασα μετὰ λόγου ἐστί, τῶν ἀρχῶν ἐπιστήμη μὲν οὐκ ἂν εἴη, ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἀληθέστερον ἐνδέχεται εἶναι ἐπιστήμης ἢ νοῦν, νοῦς ἂν εἴη τῶν ἀρχῶν, ἔκ τε τούτων σκοποῦσι καὶ ὅτι ἀποδείξεως ἀρχὴ οὐκ ἀπόδειξις, ὥστ' οὐδ' ἐπιστήμης ἐπιστήμη. εἰ οὖν μηδὲν ἄλλο παρ' ἐπιστήμην γένος ἔχομεν ἀληθές, νοῦς ἂν εἴη ἐπιστήμης ἀρχή. καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἀρχῆς εἴη ἄν, ἡ δὲ πᾶσα ὁμοίως ἔχει πρὸς τὸ ἅπαν πρᾶγμα.

---

11 μὲν ἐπιστήμης οὐκ d. — 14 οὐθὲν D. — περὶ M. — 15 ἔχομεν om M. — 16 ἂν εἴη M. — ἅπασα Dn. — 17 πᾶν n, om d.

ΤΟΠΙΚΩΝ Α.

p.100 Ἡ μὲν πρόθεσις τῆς πραγματείας μέθοδον εὑρεῖν, ἀφ' ἧς δυνησόμεθα συλλογίζεσθαι περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος προβλήματος ἐξ ἐνδόξων, καὶ αὐτοὶ λόγον ὑπέχοντες μηθὲν ἐροῦμεν ὑπεναντίον. πρῶτον οὖν ῥητέον τί ἐστι συλλογισμὸς καὶ τίνες αὐτοῦ διαφοραί, ὅπως ληφθῇ ὁ διαλεκτικὸς συλλογισμός· τοῦτον γὰρ ζητοῦμεν κατὰ τὴν προκειμένην πραγματείαν.

Ἔστι δὴ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. ἀπόδειξις μὲν οὖν ἐστίν, ὅταν ἐξ ἀληθῶν καὶ πρώτων ὁ συλλογισμὸς ᾖ, ἢ ἐκ τοιούτων ἃ διά τινων πρώτων καὶ ἀληθῶν τῆς περὶ αὐτὰ γνώσεως τὴν ἀρχὴν εἴληφεν· διαλεκτικὸς δὲ συλλογισμὸς ὁ ἐξ ἐνδόξων συλλογιζόμενος. ἔστι δὲ ἀληθῆ μὲν καὶ πρῶτα τὰ μὴ δι' ἑτέρων ἀλλὰ δι' αὑ- b τῶν ἔχοντα τὴν πίστιν· οὐ δεῖ γὰρ ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἀρχαῖς ἐπιζητεῖσθαι τὸ διὰ τί, ἀλλ' ἑκάστην τῶν ἀρχῶν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν εἶναι πιστήν. ἔνδοξα δὲ τὰ δοκοῦντα πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς σοφοῖς, καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις καὶ ἐνδόξοις. ἐριστι-

---

Codices *AB*, ubi *C* deficit *D*, *u*, *P* p. 100—134 et 139—147, quibusdam locis *c* et *f*, lib. I *o*, inde a lib. V *q*, lib. VII *N*.

Tit. ἡ πολυύμνητος διαλεκτική mg super. *o*, περὶ διαλεκτικῆς *K*.
100a18 τῆς παρούσης πραγματείας *o*. — 20 μηδὲν *f*. — 21 πρῶτον μὲν οὖν *C* — 28 ᾖ post 27 ἀληθῶν ponit *C*. — ἅ τινα διά *uo*. — 29 εἰλήφει *u*.
100b18 αὑτῶν *CPco*, ἑαυτῶν *f*. — 21 αὑτὴν *Cf*. — καθ' ἑαυτὴν om *Puo*. — 22 ἢ τοῖς πᾶσιν *u*.

κὸς δ' ἔστι συλλογισμὸς ὁ ἐκ φαινομένων ἐνδόξων, μὴ ὄντων δέ, καὶ ὁ ἐξ ἐνδόξων ἢ φαινομένων ἐνδόξων φαινόμενος. οὐ γὰρ πᾶν τὸ φαινόμενον ἔνδοξον καὶ ἔστιν ἔνδοξον. οὐθὲν γὰρ τῶν λεγομένων ἐνδόξων ἐπιπόλαιον ἔχει παντελῶς τὴν φαντασίαν, καθάπερ περὶ τὰς τῶν ἐριστικῶν λόγων ἀρχὰς συμβέβηκεν ἔχειν· παραχρῆμα γὰρ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖς καὶ μικρὰ συνορᾶν δυναμένοις κατάδηλος ἐν αὐτοῖς ἡ τοῦ p.101 ψεύδους ἐστὶ φύσις. ὁ μὲν οὖν πρότερος τῶν ῥηθέντων ἐριστικῶν συλλογισμῶν καὶ συλλογισμὸς λεγέσθω, ὁ δὲ λοιπὸς ἐριστικὸς μὲν συλλογισμός, συλλογισμὸς δ' οὔ, ἐπειδὴ φαίνεται μὲν συλλογίζεσθαι, συλλογίζεται δ' οὔ.

Ἔτι δὲ παρὰ τοὺς εἰρημένους ἅπαντας συλλογισμοὺς οἱ ἐκ τῶν περί τινας ἐπιστήμας οἰκείων γινόμενοι παραλογισμοί, καθάπερ ἐπὶ τῆς γεωμετρίας καὶ τῶν ταύτῃ συγγενῶν συμβέβηκεν ἔχειν. ἔοικε γὰρ ὁ τρόπος οὗτος διαφέρειν τῶν εἰρημένων συλλογισμῶν· οὔτε γὰρ ἐξ ἀληθῶν καὶ πρώτων συλλογίζεται ὁ ψευδογραφῶν, οὔτ' ἐξ ἐνδόξων. εἰς γὰρ τὸν ὅρον οὐκ ἐμπίπτει· οὔτε γὰρ τὰ πᾶσι δοκοῦντα λαμβάνει οὔτε τὰ τοῖς πλείστοις οὔτε τὰ τοῖς σοφοῖς, καὶ τούτοις οὔτε τὰ πᾶσιν οὔτε τοῖς πλείστοις οὔτε τοῖς ἐνδοξοτάτοις, ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων μὲν τῇ ἐπιστήμῃ λημμάτων, οὐκ ἀληθῶν δὲ τὸν συλλογισμὸν ποιεῖται. τῷ γὰρ ἢ τὰ ἡμικύκλια περιγράφειν μὴ ὡς δεῖ, ἢ γραμμάς τινας ἄγειν μὴ ὡς ἂν ἀχθείησαν, τὸν παραλογισμὸν ποιεῖται.

Εἴδη μὲν οὖν τῶν συλλογισμῶν, ὡς τύπῳ περιλαβεῖν, ἔστω τὰ εἰρημένα. καθόλου δ' εἰπεῖν περὶ πάντων τῶν εἰρημένων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῖν διωρίσθω, διότι περὶ οὐδενὸς αὐτῶν τὸν ἀκριβῆ λόγον ἀποδοῦναι προαιρούμεθα, ἀλλ' ὅσον τύπῳ περὶ αὐτῶν βουλόμεθα διελθεῖν, παντελῶς ἱκανὸν ἡγούμενοι κατὰ τὴν προκειμένην μέθοδον τὸ δύνασθαι γνωρίζειν ὁπωσοῦν ἕκαστον αὐτῶν.

---

26 οὐδὲν *CPf*. — 27 τῶν φαινομένων *P*. — 28 καθὰ περὶ *Ao*. — τῆς pr *A*. — 30 καὶ om *A*. — σμικρὰ *B*.

101a1 ἐριστικὸς συλλογισμὸς *f*. — 2 λεγέσθω corr *c*. — 3 μὲν] μὲν φαίνεται *o*. — 5 δὲ om *Ccuo*. — 7 ταύτηι (s supra) *A*, ταύτης *BP*. — 12 tert τὰ om *f*. — 15 ἢ om *o*. — 17 ποιεῖται ὁ ψευδογραφῶν. εἴδη *Cf*. — 18 τῶν om *C*. — ὡς τύπῳ περιλαβεῖν om *A*. — λαβεῖν fort pr *u*. — 22 τύπῳ] ὡς τύπῳ *u*, τύπῳ εἰπεῖν *C*.

2 Ἑπόμενον δ' ἂν εἴη τοῖς εἰρημένοις εἰπεῖν πρὸς πόσα τε καὶ τίνα χρήσιμος ἡ πραγματεία. ἔστι δὴ πρὸς τρία, πρὸς γυμνασίαν, πρὸς τὰς ἐντεύξεις, πρὸς τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας. ὅτι μὲν οὖν πρὸς γυμνασίαν χρήσιμος, ἐξ αὐτῶν καταφανές ἐστι· μέθοδον γὰρ ἔχοντες ῥᾷον περὶ τοῦ προτεθέντος ἐπιχειρεῖν δυνησόμεθα. πρὸς δὲ τὰς ἐντεύξεις, διότι τὰς τῶν πολλῶν κατηριθμημένοι δόξας οὐκ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων δογμάτων ὁμιλήσομεν πρὸς αὐτούς, μεταβιβάζοντες ὅ τι ἂν μὴ καλῶς φαίνωνται λέγειν ἡμῖν. πρὸς δὲ τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας, ὅτι δυνάμενοι πρὸς ἀμφότερα διαπορῆσαι ῥᾷον ἐν ἑκάστοις κατοψόμεθα τἀληθές τε καὶ τὸ ψεῦδος. ἔτι δὲ πρὸς τὰ πρῶτα τῶν περὶ ἑκάστην ἐπιστήμην ἀρχῶν. ἐκ μὲν γὰρ τῶν οἰκείων τῶν κατὰ τὴν προτεθεῖσαν ἐπιστήμην ἀρχῶν ἀδύνατον εἰπεῖν τι περὶ αὐτῶν, ἐπειδὴ πρῶται αἱ ἀρχαὶ ἁπάντων εἰσί, διὰ δὲ τῶν περὶ ἕκαστα ἐνδόξων ἀνάγκη περὶ αὐτῶν διελθεῖν. τοῦτο δ' ἴδιον ἢ μάλιστα οἰκεῖον τῆς διαλεκτικῆς ἐστίν· ἐξεταστικὴ γὰρ οὖσα πρὸς τὰς ἁπασῶν τῶν μεθόδων ἀρχὰς ὁδὸν ἔχει.

3 Ἕξομεν δὲ τελέως τὴν μέθοδον, ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν ὥσπερ ἐπὶ ῥητορικῆς καὶ ἰατρικῆς καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖν ἃ προαιρούμεθα. οὔτε γὰρ ὁ ῥητορικὸς ἐκ παντὸς τρόπου πείσει, οὔθ' ὁ ἰατρικὸς ὑγιάσει· ἀλλ' ἐὰν τῶν ἐνδεχομένων μηδὲν παραλίπῃ, ἱκανῶς αὐτὸν ἔχειν τὴν ἐπιστήμην φήσομεν.

4 Πρῶτον οὖν θεωρητέον ἐκ τίνων ἡ μέθοδος. εἰ δὴ λάβοιμεν πρὸς πόσα καὶ ποῖα καὶ ἐκ τίνων οἱ λόγοι, καὶ πῶς τούτων εὐπορήσομεν, ἔχοιμεν ἂν ἱκανῶς τὸ προκείμενον. ἔστι δ' ἀριθμῷ ἴσα καὶ τὰ αὐτά, ἐξ ὧν τε οἱ λόγοι καὶ περὶ ὧν οἱ συλλογισμοί. γίνονται μὲν γὰρ οἱ λόγοι ἐκ τῶν προτάσεων· περὶ ὧν δὲ οἱ συλλογισμοί, τὰ προβλήματά ἐστι. πᾶσα δὲ πρότασις καὶ πᾶν πρόβλημα ἢ γένος ἢ ἴδιον ἢ

---

29 ὑπὲρ *C*. — 33 φαίνονται *A*, pr *C*. — 34 διότι *ou*. — 35 ἐν ἑκάστοις om *f*. — 36 τὸ ἀληθὲς *fu*. — τὸ om *Cu*. — 37 ἀρχῶν om *Cf*, del *B*. — 38 οὐ δυνατὸν *C*. — 39 αἱ om *f*. — πάντων *CP*, pr *u*.
101b1 ἀνάγκη τι περὶ *A*. — διελθεῖν περὶ αὐτῶν *C*. — 2 διαλεκτικῆς corr *B*. — 4 ἕξει *C*. — 7 ὃ *C*. — 9 παραλείπῃ *Bof*. — 13 ἐκπορήσομεν pr *A*. — ante τὸ lit un vbi *c*. — 14 ταὐτὰ *CPo*, pr *u*. — 16 δὲ γίνονται οἱ *C*. — 17 ἴδιον ἢ γένος *C*.

συμβεβηκὸς δηλοῖ· καὶ γὰρ τὴν διαφορὰν ὡς οὖσαν γενικὴν ὁμοῦ τῷ γένει τακτέον. ἐπεὶ δὲ τοῦ ἰδίου τὸ μὲν τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνει, τὸ δ' οὐ σημαίνει, διῃρήσθω τὸ ἴδιον εἰς ἄμφω τὰ προειρημένα μέρη, καὶ καλείσθω τὸ μὲν τὸ τί ἦν εἶναι σημαῖνον ὅρος, τὸ δὲ λοιπὸν κατὰ τὴν κοινὴν περὶ αὐτῶν ἀποδοθεῖσαν ὀνομασίαν προσαγορευέσθω ἴδιον. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι κατὰ τὴν νῦν διαίρεσιν τέτταρα τὰ πάντα συμβαίνει γίνεσθαι, ἢ ἴδιον ἢ ὅρον ἢ γένος ἢ συμβεβηκός. μηδεὶς δ' ἡμᾶς ὑπολάβῃ λέγειν ὡς ἕκαστον τούτων καθ' αὑτὸ λεγόμενον πρότασις ἢ πρόβλημά ἐστιν, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τούτων καὶ τὰ προβλήματα καὶ αἱ προτάσεις γίνονται. διαφέρει δὲ τὸ πρόβλημα καὶ ἡ πρότασις τῷ τρόπῳ. οὕτω μὲν γὰρ ῥηθέντος, ἆρά γε τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν ὁρισμός ἐστιν ἀνθρώπου; καὶ ἆρά γε τὸ ζῷον γένος ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου; πρότασις γίνεται. ἐὰν δέ, πότερον τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν ὁρισμός ἐστιν ἀνθρώπου ἢ οὔ; πρόβλημα γίνεται. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥστ' εἰκότως ἴσα τῷ ἀριθμῷ τὰ προβλήματα καὶ αἱ προτάσεις εἰσίν· ἀπὸ πάσης γὰρ προτάσεως πρόβλημα ποιήσεις μεταβάλλων τῷ τρόπῳ.

5 Λεκτέον δὲ τί ὅρος, τί ἴδιον, τί γένος, τί συμβεβηκός. ἔστι δ' ὅρος μὲν λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνων. ἀποδίδο-
p.102 ται δὲ ἢ λόγος ἀντ' ὀνόματος ἢ λόγος ἀντὶ λόγου· δυνατὸν γὰρ καὶ τῶν ὑπὸ λόγου τινὰ σημαινομένων ὁρίσασθαι. ὅσοι δ' ὁπωσοῦν ὀνόματι τὴν ἀπόδοσιν ποιοῦνται, δῆλον ὡς οὐκ ἀποδιδόασιν οὗτοι τὸν τοῦ πράγματος ὁρισμόν, ἐπειδὴ πᾶς ὁρισμὸς λόγος τίς ἐστιν. ὁρικὸν μέντοι καὶ τὸ τοιοῦτον θετέον, οἷον ὅτι καλόν ἐστι τὸ πρέπον. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πότερον ταὐτὸν αἴσθησις καὶ ἐπιστήμη ἢ ἕτερον· καὶ γὰρ περὶ τοὺς ὁρισμούς, πότερον ταὐτὸν ἢ ἕτερον, ἡ πλείστη γίνεται δια-

---

19 τὸ μὲν om *B*. — 20 σημαῖνον *o*, corr *u*. — τὸ ... σημαίνει om pr *C*. — 21 εἰρημένα *CP*. — 22 περὶ om *o*. — 24 διότι *AB*, pr *Cc*. — 25 ὅρον ἢ ante ἴδιον *C*, post γένος ἢ *ou*. — ὅρος *f*. — 26 ὑπολάβοι *ou*. — ὅτι *f*. — τοῦτο *o*. — 27 πρόβλημα ἢ πρότασις *C*. — 31 ἐστὶ om *Cou*. — 33 ἐστιν] ἐστι τοῦ *ou*. — οὔ;] οὔ; καὶ πότερον τὸ ζῷον γένος ἐστίν; *C*. — πρόβλημά τι γίνεται *ou*. — 34 τὰ] καὶ τὰ *C*. — 36 μεταβαλὼν *C*, μεταλαβὼν *P*, μεταλαμβάνων *ABcf*. — 37 γένος τί ἴδιον *ou*.

102a7 ταὐτόν ἐστιν αἴσθησις *C*. — 8 γίγνεται *u*.

τριβή. ἁπλῶς δὲ ὁρικὰ πάντα λεγέσθω τὰ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὄντα μέθοδον τοῖς ὁρισμοῖς. ὅτι δὲ πάντα τὰ νῦν ῥηθέντα τοιαῦτ' ἐστί, δῆλον ἐξ αὐτῶν. δυνάμενοι γὰρ ὅτι ταὐτὸν καὶ ὅτι ἕτερον διαλέγεσθαι, τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἐπιχειρεῖν εὐπορήσομεν· δείξαντες γὰρ ὅτι οὐ ταὐτόν ἐστιν ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸν ὁρισμόν. οὐ μὴν ἀντιστρέφει γε τὸ νῦν ῥηθέν· οὐ γὰρ ἱκανὸν πρὸς τὸ κατασκευάσαι τὸν ὁρισμὸν τὸ δεῖξαι ταὐτὸν ὄν. πρὸς μέντοι τὸ ἀνασκευάσαι αὔταρκες τὸ δεῖξαι ὅτι οὐ ταὐτόν.

Ἴδιον δ' ἐστὶν ὃ μὴ δηλοῖ μὲν τὸ τί ἦν εἶναι, μόνῳ δ' ὑπάρχει καὶ ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος, οἷον ἴδιον ἀνθρώπου τὸ γραμματικῆς εἶναι δεκτικόν· εἰ γὰρ ἄνθρωπός ἐστι, γραμματικῆς δεκτικός ἐστι, καὶ εἰ γραμματικῆς δεκτικός ἐστιν, ἄνθρωπός ἐστιν. οὐθεὶς γὰρ ἴδιον λέγει τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλῳ ὑπάρχειν, οἷον τὸ καθεύδειν ἀνθρώπῳ, οὐδ' ἂν τύχῃ κατά τινα χρόνον μόνῳ ὑπάρχον. εἰ δ' ἄρα τι καὶ λέγοιτο τῶν τοιούτων ἴδιον, οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ ποτὲ ἢ πρός τι ἴδιον ῥηθήσεται· τὸ μὲν γὰρ ἐκ δεξιῶν εἶναι| ποτὲ ἴδιόν ἐστι, τὸ δὲ δίπουν πρός τι ἴδιον τυγχάνει λεγόμενον, οἷον τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς ἵππον καὶ κύνα. ὅτι δὲ τῶν ἐνδεχομένων ἄλλῳ ὑπάρχειν οὐθὲν ἀντικατηγορεῖται, δῆλον· οὐ γὰρ ἀναγκαῖον, εἴ τι καθεύδει, ἄνθρωπον εἶναι.

Γένος δ' ἐστὶ τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον. ἐν τῷ τί ἐστι δὲ κατηγορεῖσθαι τὰ τοιαῦτα λεγέσθω, ὅσα ἁρμόττει ἀποδοῦναι ἐρωτηθέντα τί ἐστι τὸ προκείμενον, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἁρμόττει, ἐρωτηθέντα τί ἐστι τὸ προκείμενον, εἰπεῖν ὅτι ζῷον. γενικὸν δὲ καὶ πότερον ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἄλλο ἄλλῳ ἢ ἐν ἑτέρῳ. καὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον ὑπὸ τὴν αὐτὴν μέθοδον πίπτει τῷ γένει· διαλεχθέντες γὰρ ὅτι τὸ ζῷον γένος τοῦ ἀνθρώπου,

9 ὁριστικὰ pr *C*. — 10 μέθοδον ὄντα *CPou*. — 12 λέγεσθαι o. — 14 γε om *f*. — 17 ταὐτόν ἐστιν. ἴδιον *ou*. — 20 δεκτικὸν εἶναι *C*. — δεκτικῷ *f*. — 21 alt ἐστι om *f*. — 22 οὐδεὶς *Cf*. — λέγει ἴδιον *C*. — 24 ὑπάρχειν *ou*. — 26 δεξιᾶς *C*. — 29 ἄλλῳ] καὶ ἄλλῳ *C*. — οὐδὲν *f*. — 30 καθεύδει ἄλλο ἄνθρ. o. — 33 ταῦτα *f*. — ἐρωτηθέντας ἀποδοῦναι *f*, ἐρωτηθέντα ἀποδοῦναι *uo*. — ἐρωτηθέντας *CP*. — 34 καθάπερ ... προκείμενον om c. — 35 ἁρμόττει ... ζῷον rc *B*, ubi loc paucioribus. — ἐρωτηθέντας *CPf*. — τὸ προκείμενον om *Cf*. — 36 καὶ τὸ πότερον *Couf*. — 37 τῷ γένει πίπτει *Cou*. — 38 τὸ om pr *C*.

ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ βοός, διειλεγμένοι ἐσόμεθα ὅτι ἐν τῷ
b αὐτῷ γένει. ἐὰν δὲ τοῦ μὲν ἑτέρου δείξωμεν ὅτι γένος ἐστί, τοῦ δὲ ἑτέρου ὅτι οὐκ ἔστι, διειλεγμένοι ἐσόμεθα ὅτι οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ταῦτ' ἐστίν.

Συμβεβηκὸς δέ ἐστιν ὃ μηδὲν μὲν τούτων ἐστί, μήτε ὅρος μήτε ἴδιον μήτε γένος, ὑπάρχει δὲ τῷ πράγματι, καὶ ὃ ἐνδέχεται ὑπάρχειν ὁτῳοῦν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ καὶ μὴ ὑπάρχειν, οἷον τὸ καθῆσθαι ἐνδέχεται ὑπάρχειν τινὶ τῷ αὐτῷ καὶ μὴ ὑπάρχειν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λευκόν· τὸ γὰρ αὐτὸ οὐθὲν κωλύει ὁτὲ μὲν λευκὸν ὁτὲ δὲ μὴ λευκὸν εἶναι. ἔστι δὲ τῶν τοῦ συμβεβηκότος ὁρισμῶν ὁ δεύτερος βελτίων· τοῦ μὲν γὰρ πρώτου ῥηθέντος ἀναγκαῖον, εἰ μέλλει τις συνήσειν, προειδέναι τί ἐστιν ὅρος καὶ γένος καὶ ἴδιον, ὁ δὲ δεύτερος αὐτοτελής ἐστι πρὸς τὸ γνωρίζειν τί ποτ' ἐστὶ τὸ λεγόμενον καθ' αὑτό. προσκείσθωσαν δὲ τῷ συμβεβηκότι καὶ αἱ πρὸς ἄλληλα συγκρίσεις, ὁπωσοῦν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος λεγόμεναι, οἷον πότερον τὸ καλὸν ἢ τὸ συμφέρον αἱρετώτερον, καὶ πότερον ὁ κατ' ἀρετὴν ἢ ὁ κατ' ἀπόλαυσιν ἡδίων βίος; καὶ εἴ τι ἄλλο παραπλησίως τυγχάνει τούτοις λεγόμενον· ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν τοιούτων, ποτέρῳ μᾶλλον τὸ κατηγορούμενον συμβέβηκεν, ἡ ζήτησις γίνεται. δῆλον δ' ἐξ αὐτῶν ὅτι τὸ συμβεβηκὸς οὐθὲν κωλύει ποτὲ καὶ πρός τι ἴδιον γίνεσθαι, οἷον τὸ καθῆσθαι συμβεβηκὸς ὄν, ὅταν τις μόνος κάθηται, τότε ἴδιον ἔσται, μὴ μόνου δὲ καθημένου πρὸς τοὺς μὴ καθημένους ἴδιον. ὥστε καὶ πρός τι καὶ ποτὲ οὐθὲν κωλύει τὸ συμβεβηκὸς ἴδιον γίνεσθαι. ἁπλῶς δ' ἴδιον οὐκ ἔσται.

6 Μὴ λανθανέτω δ' ἡμᾶς ὅτι τὰ πρὸς τὸ ἴδιον καὶ τὸ γένος καὶ τὸ συμβεβηκὸς πάντα καὶ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἁρμόσει λέγεσθαι. δείξαντες γὰρ ὅτι οὐ μόνῳ ὑπάρχει τῷ

---

39 ὅτι ταῦτα ἐν CPfou.
102b3 ταὐτὰ Po. — 7 ἐνδέχεται τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν ὁτῳοῦν ἑνὶ καὶ P. — alt ὑπάρχειν post 8 αὐτῷ ou. — τινὶ] ὁτῳοῦν ἑνὶ καὶ BC. — 9 οὐδὲν f. — 11 μέλλον cf. — τι B. — συνοίσειν P. — 12 τί ποτέ ἐστιν o. — ἴδιον καὶ γένος C. — 14 δὲ om P. — 15 αἱ om P. — 18 τούτοις τυγχάνει C. — 19 ante ποτέρῳ lit plur vbb B. — 21 οὐδὲν Pf. — κωλύει καί ποτε ou. — 23 τότε ποτὲ ἴδιον ou. — μὴ supra vs C, om o, del u. — 25 οὐδὲν Cf. — 27 γένος καὶ (πρὸς add ou) τὸ ἴδιον CPou. — 28 συμβ. λεγόμενα πάντα Cou. — πάντα λεγόμενα καὶ f. — 29 τὸ f.

ὑπὸ τὸν ὁρισμόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδίου, ἢ ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθὲν ἐν τῷ ὁρισμῷ, ἢ ὅτι οὐχ ὑπάρχει τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ ῥηθέντων, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος ἂν ῥηθείη, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸν ὁρισμόν· ὥστε κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἀποδοθέντα λόγον ἅπαντ' ἂν εἴη τρόπον τινὰ ὁρικὰ τὰ κατηριθμημένα. ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο μίαν ἐπὶ πάντων καθόλου μέθοδον ζητητέον· οὔτε γὰρ ῥᾴδιον εὑρεῖν τοῦτ' ἐστίν, εἴ θ' εὑρεθείη, παντελῶς ἀσαφὴς καὶ δύσχρηστος ἂν εἴη πρὸς τὴν προκειμένην πραγματείαν. ἰδίας δὲ καθ' ἕκαστον τῶν διορισθέντων γενῶν ἀποδοθείσης μεθόδου ῥᾷον ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον οἰκείων ἡ διέξοδος τοῦ προκειμένου γένοιτ' ἄν. ὥστε τύπῳ μέν, p. 103
καθάπερ εἴρηται πρότερον, διαιρετέον, τῶν δὲ λοιπῶν τὰ μάλισθ' ἑκάστοις οἰκεῖα προσαπτέον, ὁρικά τε καὶ γενικὰ προσαγορεύοντας αὐτά. σχεδὸν δὲ προσῆπται τὰ ῥηθέντα πρὸς ἑκάστοις.

Πρῶτον δὲ πάντων περὶ ταὐτοῦ διοριστέον, ποσαχῶς λέ- 7
γεται. δόξειε δ' ἂν τὸ ταὐτὸν ὡς τύπῳ λαβεῖν τριχῇ διαιρεῖσθαι. ἀριθμῷ γὰρ ἢ εἴδει ἢ γένει τὸ ταὐτὸν εἰώθαμεν προσαγορεύειν, ἀριθμῷ μὲν ὧν ὀνόματα πλείω τὸ δὲ πρᾶγμα ἕν, οἷον λώπιον καὶ ἱμάτιον, εἴδει δὲ ὅσα πλείω ὄντα ἀδιάφορα κατὰ τὸ εἶδός ἐστι, καθάπερ ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ καὶ ἵππος ἵππῳ· τὰ γὰρ τοιαῦτα τῷ εἴδει λέγεται ταὐτά, ὅσα ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος. ὁμοίως δὲ καὶ γένει ταὐτά, ὅσα ὑπὸ ταὐτὸ γένος ἐστίν, οἷον ἵππος ἀνθρώπῳ. δόξειε δ' ἂν τὸ ἀπὸ τῆς αὐτῆς κρήνης ὕδωρ ταὐτὸν λεγόμενον ἔχειν τινὰ διαφορὰν παρὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ τοιοῦτόν γε ἐν τῷ αὐτῷ τετάχθω τοῖς καθ' ἓν εἶδος ὁπωσοῦν λεγομένοις. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα συγγενῆ καὶ παραπλήσια ἀλλήλοις ἔοικεν εἶναι. πᾶν μὲν γὰρ ὕδωρ παντὶ ταὐτὸν τῷ εἴδει λέγεται διὰ τὸ ἔχειν τινὰ ὁμοιότητα, τὸ δ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς κρήνης ὕδωρ οὐδενὶ ἄλλῳ διαφέρει ἀλλ' ἢ

---

33 ὥστε καὶ κατὰ *ABC*. — 34 λόγον τινὰ *P*. — 35 καθόλου corr *u*. — 37 ἄχρηστος *P*. — 38 γενῶν τῶν διορισθέντων *u*, pr *o*.

103a1 τῶν προκειμένων *C*. — γίνοιτ' *ABPcuf*. — ὥστε καθόλου τύπῳ *f*. — 4 προσαγορεύοντες *A*. — 7 διαλαβεῖν *Cco*, corr *u*. — 8 ἢ γὰρ ἀριθμῷ *CPou*. — τὸ om *Co*. — 13 et 14 τὸ αὐτὸ *fu*. — 13 εἶδός ἐστιν. ὁμοίως *ou*. — 14 εἰσίν *A*. — ἀνθρώπῳ ἵππος *C*. — 15 αὐτῆς om pr *A*. — διαφοράν τινα *C*. — 17 τοιοῦτο *c*. — γε] γένος *P*, om *C*. — 21 ὕδωρ ταὐτὸν λεγόμενον οὐδενὶ *ou*.

τῷ σφοδροτέραν εἶναι τὴν ὁμοιότητα· διὸ οὐ χωρίζομεν αὐτὸ τῶν καθ᾽ ἓν εἶδος ὁπωσοῦν λεγομένων. μάλιστα δ᾽ ὁμολογουμένως τὸ ἓν ἀριθμῷ ταὐτὸν παρὰ πᾶσι δοκεῖ λέγεσθαι. εἴωθε δὲ καὶ τοῦτο ἀποδίδοσθαι πλεοναχῶς, κυριώτατα μὲν καὶ πρώτως ὅταν ὀνόματι ἢ ὅρῳ τὸ ταὐτὸν ἀποδοθῇ, καθάπερ ἱμάτιον λωπίῳ καὶ ζῷον πεζὸν δίπουν ἀνθρώπῳ, δεύτερον δ᾽ ὅταν τῷ ἰδίῳ, καθάπερ τὸ ἐπιστήμης δεκτικὸν ἀνθρώπῳ καὶ τὸ τῇ φύσει ἄνω φερόμενον πυρί, τρίτον δ᾽ ὅταν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, οἷον τὸ καθήμενον ἢ τὸ μουσικὸν Σωκράτει. πάντα γὰρ ταῦτα τὸ ἓν ἀριθμῷ βούλεται σημαίνειν. ὅτι δ᾽ ἀληθὲς τὸ νῦν ῥηθέν ἐστιν, ἐκ τῶν μεταβαλλόντων τὰς προσηγορίας μάλιστ᾽ ἄν τις καταμάθοι. πολλάκις γὰρ ἐπιτάσσοντες ὀνόματι καλέσαι τινὰ τῶν καθημένων μεταβάλλομεν, ὅταν τύχῃ μὴ συνιεὶς ᾧ τὴν πρόσταξιν ποιούμεθα, ὡς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος αὐτοῦ μᾶλλον συνήσοντος, καὶ κελεύομεν τὸν καθήμενον ἢ διαλεγόμενον καλέσαι πρὸς ἡμᾶς, δῆλον ὡς ταὐτὸν ὑπολαμβάνοντες κατά τε τοὔνομα καὶ κατὰ τὸ συμβεβηκὸς σημαίνειν.

b Τὸ μὲν οὖν ταὐτόν, καθάπερ εἴρηται, τριχῇ διῃρήσθω.

8 ὅτι δ᾽ ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων οἱ λόγοι καὶ διὰ τούτων καὶ πρὸς ταῦτα, μία μὲν πίστις ἡ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς· εἰ γάρ τις ἐπισκοποίη ἑκάστην τῶν προτάσεων καὶ τῶν προβλημάτων, φαίνοιτ᾽ ἂν ἢ ἀπὸ τοῦ ὅρου ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἢ ἀπὸ τοῦ γένους ἢ ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος γεγενημένη. ἄλλη δὲ πίστις ἡ διὰ συλλογισμοῦ. ἀνάγκη γὰρ πᾶν τὸ περί τινος κατηγορούμενον ἤτοι ἀντικατηγορεῖσθαι τοῦ πράγματος ἢ μή. καὶ εἰ μὲν ἀντικατηγορεῖται, ὅρος ἢ ἴδιον ἂν εἴη· εἰ μὲν γὰρ σημαίνει τὸ τί ἦν εἶναι, ὅρος, εἰ δὲ μὴ σημαίνει, ἴδιον· τοῦτο γὰρ ἦν ἴδιον, τὸ ἀντικατηγορούμενον μέν, μὴ σημαῖνον δὲ τὸ τί ἦν εἶναι. εἰ δὲ μὴ ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος, ἤτοι τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ ὑποκειμένου λεγομένων ἐστὶν ἢ οὔ. καὶ εἰ μὲν τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ λεγομένων, γένος ἢ διαφορὰ ἂν εἴη, ἐπειδὴ ὁ ὁρισμὸς ἐκ γένους καὶ δια-

23 τοῦ ... λεγομένου om *C.* — 25 πλειοναχῶς *C.* — 26 ἀνταποδοθῇ *C.* — 29 τῇ om *f.* — 32 ἀληθές ἐστι τὸ *f.* — 34 ἐπιτάττοντες *CP.* — 36 μᾶλλον αὐτοῦ *C.* — 38 τὸ ὄνομα *f.* — 39 τὸ om *f.*

103b6 γεγενημένον *o.* — 7 παρά *P.* — ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος (τοῦ πρ. om *o*) ἢ (ἢ om *C*) ὅρος *Cou.* — 11 τοῦτο ... ἴδιον om *C.* — ἦν om *ou.* — 14 λεγομένων] λεγ. ἢ *P*, εἴη *C.*

φορῶν ἐστίν· εἰ δὲ μὴ τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ λεγομένων ἐστί, δῆλον ὅτι συμβεβηκὸς ἂν εἴη· τὸ γὰρ συμβεβηκὸς ἐλέγετο ὃ μήτε ὅρος μήτε γένος μήτε ἴδιον, ὑπάρχει δὲ τῷ πράγματι.

9 Μετὰ τοίνυν ταῦτα δεῖ διορίσασθαι τὰ γένη τῶν κατηγοριῶν, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν αἱ ῥηθεῖσαι τέτταρες. ἔστι δὲ ταῦτα τὸν ἀριθμὸν δέκα, τί ἐστι, ποσόν, ποιόν, πρός τι, ποῦ, ποτέ, κεῖσθαι, ἔχειν, ποιεῖν, πάσχειν. ἀεὶ γὰρ τὸ συμβεβηκὸς καὶ τὸ γένος καὶ τὸ ἴδιον καὶ ὁ ὁρισμὸς ἐν μιᾷ τούτων τῶν κατηγοριῶν ἔσται· πᾶσαι γὰρ αἱ διὰ τούτων προτάσεις ἢ τί ἐστιν ἢ ποιὸν ἢ ποσὸν ἢ τῶν ἄλλων τινὰ κατηγοριῶν σημαίνουσιν. δῆλον δ' ἐξ αὐτῶν ὅτι ὁ τὸ τί ἐστι σημαίνων ὁτὲ μὲν οὐσίαν σημαίνει, ὁτὲ δὲ ποιόν, ὁτὲ δὲ τῶν ἄλλων τινὰ κατηγοριῶν. ὅταν μὲν γὰρ ἐκκειμένου ἀνθρώπου φῇ τὸ ἐκκείμενον ἄνθρωπον εἶναι ἢ ζῷον, τί ἐστι λέγει καὶ οὐσίαν σημαίνει· ὅταν δὲ χρώματος λευκοῦ ἐκκειμένου φῇ τὸ ἐκκείμενον λευκὸν εἶναι ἢ χρῶμα, τί ἐστι λέγει καὶ ποιὸν σημαίνει. ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν πηχυαίου μεγέθους ἐκκειμένου φῇ τὸ ἐκκείμενον πηχυαῖον εἶναι μέγεθος, τί ἐστιν ἐρεῖ καὶ ποσὸν σημαίνει. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἕκαστον γὰρ τῶν τοιούτων, ἐάν τε αὐτὸ περὶ αὐτοῦ λέγηται ἐάν τε τὸ γένος περὶ τούτου, τί ἐστι σημαίνει. ὅταν δὲ περὶ ἑτέρου, οὐ τί ἐστι σημαίνει, ἀλλὰ ποσὸν ἢ ποιὸν ἤ τινα τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. ὥστε περὶ ὧν μὲν οἱ λόγοι καὶ ἐξ ὧν, ταῦτα καὶ τοσαῦτά ἐστι· πῶς δὲ ληψόμεθα καὶ δι' ὧν p. 104 εὐπορήσομεν, μετὰ ταῦτα λεκτέον.

10 Πρῶτον τοίνυν διωρίσθω, τί ἐστι πρότασις διαλεκτικὴ καὶ τί πρόβλημα διαλεκτικόν. οὐ γὰρ πᾶσαν πρότασιν οὐδὲ πᾶν πρόβλημα διαλεκτικὸν θετέον· οὐδεὶς γὰρ ἂν προτείνειε νοῦν ἔχων τὸ μηδενὶ δοκοῦν, οὐδὲ προβάλοι τὸ πᾶσι φανερὸν ἢ τοῖς πλείστοις· τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει ἀπορίαν, τὰ

---

16 ἐστίν om C. — 18 ἴδιον μήτε γένος C. — ἴδιον] ἴδιόν ἐστιν Co. — 20 δεῖ om CPou. — διοριστέον Cou. — 21 τέτταρες διαφοραί. ἔστι ouf. — 25 ἔσται τῶν κατηγοριῶν. ἅπασαι γὰρ αἱ ἀπὸ C. — διὰ] ἀπὸ CP. — 26 ποσὸν ἢ ποιὸν ou. — 28 ὁτὲ δὲ ποιόν om C. — ποιόν] ποσόν, ὁτὲ δὲ ποιόν Bou. — 29 μὲν om P. — 31 ἐκκειμένου λευκοῦ ou. — 32 ἢ om ou. — τί τέ ἐστι ou. — 33 καὶ ὅταν P, om C. — 34 τί τέ ἐστιν u. — λέγει ou. — 26 τε τὸ αὐτὸ ou. — ἑαυτοῦ u. — 37 τί] τὸ τί C. — 38 τί] τὸ τί Cou. — σημαίνῃ A.

104a1 καὶ προτάσεις δι' ou. — 6 προβάλλοι τὸ P, προβάλοιτο A.

δ' οὐδεὶς ἂν θείη. ἔστι δὲ πρότασις διαλεκτικὴ ἐρώτησις ἔνδοξος ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς σοφοῖς, καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις, μὴ παράδοξος· θείη γὰρ ἄν τις τὸ δοκοῦν τοῖς σοφοῖς, ἐὰν μὴ ἐναντίον ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις ᾖ. εἰσὶ δὲ προτάσεις διαλεκτικαὶ καὶ τὰ τοῖς ἐνδόξοις ὅμοια, καὶ τἀναντία κατ' ἀντίφασιν τοῖς δοκοῦσιν ἐνδόξοις εἶναι προτεινόμενα, καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ τέχνας εἰσὶ τὰς εὑρημένας. εἰ γὰρ ἔνδοξον τὸ τὴν αὐτὴν εἶναι τῶν ἐναντίων ἐπιστήμην, καὶ τὸ αἴσθησιν τὴν αὐτὴν εἶναι τῶν ἐναντίων ἔνδοξον ἂν φανείη· καὶ εἰ μίαν ἀριθμῷ γραμματικὴν εἶναι, καὶ αὐλητικὴν μίαν, εἰ δὲ πλείους γραμματικάς, καὶ αὐλητικὰς πλείους· πάντα γὰρ ὅμοια καὶ συγγενῆ ταῦτ' ἔοικεν εἶναι. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τοῖς ἐνδόξοις ἐναντία κατ' ἀντίφασιν προτεινόμενα ἔνδοξα φανεῖται· εἰ γὰρ ἔνδοξον ὅτι δεῖ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ κακῶς ποιεῖν ἔνδοξον. ἔστι δ' ἐναντίον μὲν ὅτι δεῖ κακῶς ποιεῖν τοὺς φίλους, κατ' ἀντίφασιν δὲ ὅτι οὐ δεῖ κακῶς ποιεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ δεῖ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς ἐχθροὺς οὐ δεῖ. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο κατ' ἀντίφασιν τῶν ἐναντίων· τὸ γὰρ ἐναντίον ἐστὶν ὅτι δεῖ τοὺς ἐχθροὺς εὖ ποιεῖν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἔνδοξον δὲ καὶ ἐν παραβολῇ φανεῖται καὶ τὸ ἐναντίον περὶ τοῦ ἐναντίου, οἷον εἰ τοὺς φίλους δεῖ εὖ ποιεῖν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς δεῖ κακῶς. φανείη δ' ἂν καὶ ἐναντίον τὸ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν τῷ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς· πότερον δὲ καὶ κατ' ἀλήθειαν οὕτως ἔχει ἢ οὔ, ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν ἐναντίων λεγομένοις ῥηθήσεται. δῆλον δ' ὅτι καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ τέχνας εἰσί, διαλεκτικαὶ προτάσεις εἰσί· θείη γὰρ ἄν τις τὰ δοκοῦντα τοῖς ὑπὲρ τούτων ἐπεσκεμμένοις, οἷον περὶ μὲν τῶν ἐν ἰατρικῇ ὡς ὁ ἰατρός, περὶ δὲ τῶν ἐν γεωμετρίᾳ ὡς ὁ γεωμετρικός· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

---

8 post *πρότασις* del *μὲν u.* — 9 tert *ἢ...πλείστοις* om *o.* — 11 *ἂν τοῖς σοφοῖς τὸ δοκοῦν o.* — 13 *τὰ*] *κατὰ B*, pr *u.* — *τὰ ἐναντία Buf.* — *κατ' ἀντίφασιν* post *εἶναι C.* — 15 *ηὑρημένας B.* — 16 *τὸ*] *εἴη τὸ C.* — 17 *τῶν ἐναντίων εἶναι C.* — *ἂν εἴη P.* — 18 *εἰ*] *εἶναι εἰ o.* — 19 *γραμμ....πλείους* om *o.* — *γραμματικαί, καὶ αὐλητικαὶ A.* — 22 *φαίνεται εἶναι. εἰ C.* — 23 *ποιεῖν κακῶς o.* — *ἔνδοξον*] *τοὺς φίλους ἔνδ. ou.* — 24 *τοὺς φίλους* post 25 *ποιεῖν o*, rc adi *u.* — 26 *τῶν κατ' ἀντίφασιν ἐναντίων C.* — 28 alt *δὲ καὶ*] *δὲ B, δ' CPu.* — 30 *καὶ τὸ ἐναντίον B.* — 31 *τὸ B.* — *ἐχθροὺς δεῖ κακῶς A.* — 32 *καὶ* om *ou.* — 33 *λεγομένοις* rc *f.* — *κατὰ τὰς τέχνας δόξαι C.* — 36 *ἐν τῇ ἰατρικῇ o.* — *ὁ* om *AB.* — 37 *γεωμέτρης C.*

b 11

Πρόβλημα δ' ἐστὶ διαλεκτικὸν θεώρημα τὸ συντεῖνον ἢ πρὸς αἵρεσιν καὶ φυγὴν ἢ πρὸς ἀλήθειαν καὶ γνῶσιν, ἢ αὐτὸ ἢ ὡς συνεργὸν πρός τι ἕτερον τῶν τοιούτων· περὶ οὗ ἢ οὐδετέρως δοξάζουσιν ἢ ἐναντίως οἱ πολλοὶ τοῖς σοφοῖς ἢ οἱ σοφοὶ τοῖς πολλοῖς ἢ ἑκάτεροι αὐτοὶ ἑαυτοῖς. ἔνια μὲν γὰρ τῶν προβλημάτων χρήσιμον εἰδέναι πρὸς τὸ ἑλέσθαι ἢ φυγεῖν, οἷον πότερον ἡ ἡδονὴ αἱρετὸν ἢ οὔ, ἔνια δὲ πρὸς τὸ εἰδέναι μόνον, οἷον πότερον ὁ κόσμος ἀΐδιος ἢ οὔ, ἔνια δὲ αὐτὰ μὲν καθ' αὑτὰ πρὸς οὐδέτερον τούτων, συνεργὰ δέ ἐστι πρός τινα τῶν τοιούτων· πολλὰ γὰρ αὐτὰ μὲν καθ' αὑτὰ οὐ βουλόμεθα γνωρίζειν, ἑτέρων δ' ἕνεκα, ὅπως διὰ τούτων ἄλλο τι γνωρίσωμεν. ἔστι δὲ προβλήματα καὶ ὧν ἐναντίοι εἰσὶ συλλογισμοί (ἀπορίαν γὰρ ἔχει πότερον οὕτως ἔχει ἢ οὐχ οὕτως διὰ τὸ περὶ ἀμφοτέρων εἶναι λόγους πιθανούς) καὶ περὶ ὧν λόγον μὴ ἔχομεν ὄντων μεγάλων, χαλεπὸν οἰόμενοι εἶναι τὸ διὰ τί ἀποδοῦναι, οἷον πότερον ὁ κόσμος ἀΐδιος ἢ οὔ· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ζητήσειεν ἄν τις.

Τὰ μὲν οὖν προβλήματα καὶ αἱ προτάσεις, καθάπερ εἴρηται, διωρίσθω· θέσις δέ ἐστιν ὑπόληψις παράδοξος τῶν γνωρίμων τινὸς κατὰ φιλοσοφίαν, οἷον ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν, καθάπερ ἔφη Ἀντισθένης, ἢ ὅτι πάντα κινεῖται καθ' Ἡράκλειτον, ἢ ὅτι ἓν τὸ ὄν, καθάπερ Μέλισσός φησιν· τὸ γὰρ τοῦ τυχόντος ἐναντία ταῖς δόξαις ἀποφηναμένου φροντίζειν εὔηθες. ἢ περὶ ὧν λόγον ἔχομεν ἐναντίον ταῖς δόξαις, οἷον ὅτι οὐ πᾶν τὸ ὂν ἤτοι γενόμενόν ἐστιν ἢ ἀΐδιον, καθάπερ οἱ σοφισταί φασιν· μουσικὸν γὰρ ὄντα γραμματικὸν εἶναι οὔτε γενόμενον οὔτε ἀΐδιον ὄντα. τοῦτο γάρ, εἰ καί τινι μὴ δοκεῖ, δόξειεν ἂν διὰ τὸ λόγον ἔχειν.

Ἔστι μὲν οὖν καὶ ἡ θέσις πρόβλημα· οὐ πᾶν δὲ πρόβλημα θέσις, ἐπειδὴ ἔνια τῶν προβλημάτων τοιαῦτ' ἐστὶ

104b4 *μηδετέρως C.* — *ἢ ἐναντίως δοξάζουσιν οἱ σοφοὶ τοῖς πολλοῖς ἢ οἱ π. τοῖς σ. ἢ P.* — *πολλοὶ...οἱ* om *C.* — 5 *αὐτοῖς C.* — 6 *εἰδέναι μόνον πρὸς ABPcouf.* — 9 *καθ' αὑτὰ* om *APc.* — 9 et 10 *ἑαυτὰ ou.* — 9 *οὐδέτερα ABcf.* — 11 *ἑτέρου C.* — *ἕνεκεν Cou.* — 12 *εἰσὶν ἐναντίοι Cou.* — 14 *ἀμφότερα AB.* — *λόγους εἶναι ou, εἶναι τοὺς λόγους P.* — 15 *ἔχωμεν A.* — 22 *ὄν*] *πᾶν* pr *C.* — *ὥσπερ CPou.* — 23 *ἐναντία ταῖς δόξαις* om *C.* — 24 *εὔηθές ἐστιν. ἢ u.* — *ἢ καὶ περὶ* corr *f.* — *ἔχ. ἐναντίον λόγον ou.* — 26 *φασιν τὸν μουσικὸν ὄντα C.* — 27 *δοκῇ ABC.* — 28 *τὸν A.* — *ἔχειν πιθανόν. ἔστι Pc,* rc *u.*

περὶ ὧν οὐδετέρως δοξάζομεν. ὅτι δέ ἐστι καὶ ἡ θέσις πρόβλημα, δῆλον· ἀνάγκη γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων ἢ τοὺς πολλοὺς τοῖς σοφοῖς περὶ τὴν θέσιν ἀμφισβητεῖν ἢ ὁποτερουσοῦν ἑαυτοῖς, ἐπειδὴ ὑπόληψίς τις παράδοξος ἡ θέσις ἐστίν. σχεδὸν δὲ νῦν πάντα τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα θέσεις καλοῦνται. διαφερέτω δὲ μηδὲν ὁπωσοῦν λεγόμενον· οὐ γὰρ ὀνοματοποιῆσαι βουλόμενοι διείλομεν οὕτως αὐτά, ἀλλ' ἵνα
p.105 μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς τίνες αὐτῶν τυγχάνουσιν οὖσαι διαφοραί.

Οὐ δεῖ δὲ πᾶν πρόβλημα οὐδὲ πᾶσαν θέσιν ἐπισκοπεῖν, ἀλλ' ἣν ἀπορήσειεν ἄν τις τῶν λόγου δεομένων καὶ μὴ κολάσεως ἢ αἰσθήσεως· οἱ μὲν γὰρ ἀποροῦντες πότερον δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν καὶ τοὺς γονεῖς ἀγαπᾶν ἢ οὒ κολάσεως δέονται, οἱ δὲ πότερον ἡ χιὼν λευκὴ ἢ οὒ αἰσθήσεως. οὐδὲ δὴ ὧν σύνεγγυς ἡ ἀπόδειξις, οὐδ' ὧν λίαν πόῤῥω· τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει ἀπορίαν, τὰ δὲ πλείον' ἢ κατὰ γυμναστικήν.

12 Διωρισμένων δὲ τούτων χρὴ διελέσθαι πόσα τῶν λόγων εἴδη τῶν διαλεκτικῶν. ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐπαγωγή, τὸ δὲ συλλογισμός. καὶ συλλογισμὸς μὲν τί ἐστιν, εἴρηται πρότερον, ἐπαγωγὴ δὲ ἡ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστον ἐπὶ τὰ καθόλου ἔφοδος, οἷον εἰ ἔστι κυβερνήτης ὁ ἐπιστάμενος κράτιστος καὶ ἡνίοχος, καὶ ὅλως ἐστὶν ὁ ἐπιστάμενος περὶ ἕκαστον ἄριστος. ἔστι δ' ἡ μὲν ἐπαγωγὴ πιθανώτερον καὶ σαφέστερον καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν γνωριμώτερον καὶ τοῖς πολλοῖς κοινόν, ὁ δὲ συλλογισμὸς βιαστικώτερον καὶ πρὸς τοὺς ἀντιλογικοὺς ἐνεργέστερον.

13 Τὰ μὲν οὖν γένη περὶ ὧν τε οἱ λόγοι καὶ ἐξ ὧν, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται, διωρίσθω· τὰ δ' ὄργανα, δι' ὧν εὐπορήσομεν τῶν συλλογισμῶν, ἐστὶ τέτταρα, ἓν μὲν τὸ προτάσεις λαβεῖν, δεύτερον δὲ ποσαχῶς ἕκαστον λέγεται

---

31 ἐστί τι πρόβλημα καὶ ἡ θέσις C. — 33 ὁποτερωσοῦν u. — 34 ἡ θέσις ἐστὶ παράδοξος ou.

105a1 λανθάνουσιν o. — οὖσαι] αἱ C. — 6 γονέας C. — 7 δὴ] δι' f. — 8 οὔθ' C. — 9 πλεῖον Bf, pr Ac, πλείω CPou, corr Ac. — 10 διελέσθαι δεῖ ou. — 12 τίς C. — 13 ἡ ἀπὸ] διὰ C. — καθέκαστα C. — τὸ C. — 14 εἰ om A. — 15 ἔσται Cu. — ὁ] περὶ ἕκαστον ὁ C. — 18 τοὺς om f. — 19 ἐναργέστερον Cfou. — 20 τε om ou. — 21 διηρήσθω Pf. — 22 εὐπορήσωμεν C. — συλλογισμῶν] συλλογισμῶν καὶ τῶν ἐπαγωγῶν C. — εἰσὶ ou. — 23 δὲ] δὲ τὸ C. — λέγεται ἕκαστον C.

δύνασθαι διελεῖν, τρίτον τὰς διαφορὰς εὑρεῖν, τέταρτον δὲ ἡ τοῦ ὁμοίου σκέψις. ἔστι δὲ τρόπον τινὰ καὶ τὰ τρία τούτων προτάσεις· ἔστι γὰρ καθ' ἕκαστον αὐτῶν ποιῆσαι πρότασιν, οἷον ὅτι αἱρετόν ἐστι τὸ καλὸν ἢ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ συμφέρον, καὶ ὅτι διαφέρει αἴσθησις ἐπιστήμης τῷ τὴν μὲν ἀποβαλόντι δυνατὸν εἶναι πάλιν λαβεῖν, τὴν δ' ἀδύνατον, καὶ ὅτι ὁμοίως ἔχει τὸ ὑγιεινὸν πρὸς ὑγίειαν καὶ τὸ εὐεκτικὸν πρὸς εὐεξίαν. ἔστι δ' ἡ μὲν πρώτη πρότασις ἀπὸ τοῦ πολλαχῶς λεγομένου, ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τῶν διαφορῶν, ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ τῶν ὁμοίων.

14 Τὰς μὲν οὖν προτάσεις ἐκλεκτέον ὁσαχῶς διωρίσθη περὶ προτάσεως, ἢ τὰς πάντων δόξας προχειριζόμενον ἢ τὰς τῶν πλείστων ἢ τὰς τῶν σοφῶν, καὶ τούτων ἢ πάντων ἢ τῶν πλείστων ἢ τῶν γνωριμωτάτων, μὴ τὰς ἐναντίας ταῖς φαινομέναις, καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ τέχνας εἰσίν. δεῖ δὲ προτείνειν καὶ τὰς ἐναντίας ταῖς φαινομέναις ἐνδόξοις κατ' ἀντίφασιν, καθάπερ εἴρηται πρότερον. χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ποιεῖν αὐτὰς ἐν τῷ ἐκλέγειν μὴ μόνον τὰς οὔσας ἐνδόξους ἀλλὰ καὶ τὰς ὁμοίας ταύταις, οἷον ὅτι τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ αἴσθησις (καὶ γὰρ ἡ ἐπιστήμη) καὶ ὅτι ὁρῶμεν εἰσδεχόμενοί τι, οὐκ ἐκπέμποντες· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οὕτως· ἀκούομέν τε γὰρ εἰσδεχόμενοί τι, οὐκ ἐκπέμποντες, καὶ γευόμεθα ὡσαύτως. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἔτι ὅσα ἐπὶ πάντων ἢ τῶν πλείστων φαίνεται, ληπτέον ὡς ἀρχὴν καὶ δοκοῦσαν θέσιν· τιθέασι γὰρ οἱ μὴ συνορῶντες ἐπὶ τίνος οὐχ οὕτως. ἐκλέγειν δὲ χρὴ καὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων λόγων, τὰς δὲ διαγραφὰς ποιεῖσθαι περὶ ἑκάστου γένους ὑποτιθέντας χωρίς, οἷον περὶ ἀγαθοῦ ἢ περὶ ζῴου καὶ περὶ ἀγαθοῦ παντός, ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ τί ἐστιν.

.24 *τρίτον τὸ τὰς Cu.* — 25 pr *δὲ* om *f.* — *τρόπον τινὰ* post 26 *τούτων ou.* — 26 *πρότασιν ποιῆσαι C.* — 28 *ἀποβαλόντα C.* — 29 *ἀδύνατον P.* — *πάλιν* om *C.* — *δυνατόν P.* — 32 *τῶν* bis om *f.* — 37 *μὴ*] *ἢ ABc*, pr *u*, *ἢ καὶ CPof*, corr *u.*

105b1 *τέχνην ou.* — 2 *καὶ* om *Pfou.* — *ἐνδόξοις* om *Pf.* — 6 *ἡ* om pr *C.* — *ἡ ἐπιστήμη* corr *u.* — *καὶ γὰρ αἴσθησις ἐπιστήμη P.* — 7 et 8 *τι*] *τι καὶ Cou.* — 7 alt *καὶ* om *ABCuf.* — 8 *οὕτως*] *ὡσαύτως ouf.* — 9 *καὶ* om *ou.* — *γευόμεθα καὶ ὀσμώμεθα ὡσαύτως Cou*, *ὀσμόμεθα ὡσαύτως P.* — 12 *ἐπί τινος* codices. — *οὕτως*] *οὕτως ἔχειν C*, *οὕτως ἔχει u.* — 13 *διαφορὰς Po.* — 14 *ὑποτιθέντα CP.* — alt *περὶ* om *Cou.* — 15 *παντὸς ἀγαθοῦ C.*

παρασημαίνεσθαι δὲ καὶ τὰς ἑκάστων δόξας, οἷον ὅτι Ἐμπεδοκλῆς τέτταρα ἔφησε τῶν σωμάτων στοιχεῖα εἶναι· θείη γὰρ ἄν τις τὸ ὑπό τινος εἰρημένον ἐνδόξου.

Ἔστι δ' ὡς τύπῳ περιλαβεῖν τῶν προτάσεων καὶ τῶν προβλημάτων μέρη τρία. αἱ μὲν γὰρ ἠθικαὶ προτάσεις εἰσίν, αἱ δὲ φυσικαί, αἱ δὲ λογικαί. ἠθικαὶ μὲν οὖν αἱ τοιαῦται, οἷον πότερον δεῖ τοῖς γονεῦσι μᾶλλον ἢ τοῖς νόμοις πειθαρχεῖν, ἐὰν διαφωνῶσιν· λογικαὶ δὲ οἷον πότερον τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἢ οὔ, φυσικαὶ δὲ πότερον ὁ κόσμος ἀΐδιος ἢ οὔ. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ προβλήματα. ποῖαι δ' ἕκασται τῶν προειρημένων, ὁρισμῷ μὲν οὐκ εὐπετὲς ἀποδοῦναι περὶ αὐτῶν, τῇ δὲ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς συνηθείᾳ πειρατέον γνωρίζειν ἑκάστην αὐτῶν, κατὰ τὰ προειρημένα παραδείγματα ἐπισκοποῦντα.

Πρὸς μὲν οὖν φιλοσοφίαν κατ' ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν πραγματευτέον, διαλεκτικῶς δὲ πρὸς δόξαν. ληπτέον δ' ὅτι μάλιστα καθόλου πάσας τὰς προτάσεις, καὶ τὴν μίαν πολλὰς ποιητέον, οἷον ὅτι τῶν ἀντικειμένων ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, εἶθ' ὅτι τῶν ἐναντίων καὶ ὅτι τῶν πρός τι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ταύτας πάλιν διαιρετέον, ἕως ἂν ἐνδέχηται διαιρεῖν, οἷον ὅτι ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ λευκοῦ καὶ μέλανος, καὶ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

p. 106 Περὶ μὲν οὖν προτάσεως ἱκανὰ τὰ προειρημένα· τὸ
15 δὲ ποσαχῶς, πραγματευτέον μὴ μόνον ὅσα λέγεται καθ' ἕτερον τρόπον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν πειρατέον ἀποδιδόναι, οἷον μὴ μόνον ὅτι ἀγαθὸν καθ' ἕτερον μὲν τρόπον λέγεται δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία, εὐεκτικὸν δὲ καὶ ὑγιεινὸν καθ' ἕτερον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ μὲν τῷ αὐτὰ ποιά τινα εἶναι, τὰ δὲ τῷ ποιητικά τινος καὶ οὐ τῷ ποιὰ αὐτά τινα εἶναι. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

---

17 *φησὶ τέτταρα* C. — *φησι* Pfou. — 18 *ἐνδόξου εἰρημένον* C. — *ἔνδοξον* o, corr u. — 22 *οἷον* om f. — 23 *πείθεσθαι* C. — *οἷον* om C. — 24 *ἡ αὐτὴ*] *μία* C. — *δὲ*] *δὲ οἷον* Ccou. — 25 *ὁποῖαι* C. — 26 *δ'* om P. — *εἰρημένων* C. — 28 *ἑκάστην γνωρίζειν* C. — 31 *πρὸς* om A. — 33 *αὐτὴ καὶ μία ἐπιστήμη* C. — 36 *οἷον* om P. — *ὅτι*] *ἐπὶ* ou. — 37 *καὶ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ* om C.

106a1 *ὑπὲρ* C. — *προτάσεων* ou. — *εἰρημένα* Cf. — 4 *ἕτερον λέγεται τρόπον δικαιοσύνη μὲν καὶ* C. — 5 *ἀνδρία* Pou. — 6 *ἕτερον τρόπον ἀλλ'* C. — *αὐτὰ ποιά* CP. — 7 *οὐχὶ τῷ αὐτὰ ποιά* ou.

Πότερον δὲ πολλαχῶς ἢ μοναχῶς τῷ εἴδει λέγεται, διὰ τῶνδε θεωρητέον. πρῶτον μὲν ἐπὶ τοῦ ἐναντίου σκοπεῖν εἰ πολλαχῶς λέγεται, ἐάν τε τῷ εἴδει ἐάν τε τῷ ὀνόματι διαφωνῇ. ἔνια γὰρ εὐθὺς καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἕτερά ἐστιν, οἷον τῷ ὀξεῖ ἐν φωνῇ μὲν ἐναντίον τὸ βαρύ, ἐν ὄγκῳ δὲ τὸ ἀμβλύ. δῆλον οὖν ὅτι τὸ ἐναντίον τῷ ὀξεῖ πολλαχῶς λέγεται. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ ὀξύ· καθ' ἑκάτερον γὰρ ἐκείνων ἕτερον ἔσται τὸ ἐναντίον. οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ ὀξὺ τῷ ἀμβλεῖ καὶ τῷ βαρεῖ ἔσται ἐναντίον, ἑκατέρῳ δὲ τὸ ὀξὺ ἐναντίον. πάλιν τῷ βαρεῖ ἐν φωνῇ μὲν τὸ ὀξὺ ἐναντίον, ἐν ὄγκῳ δὲ τὸ κοῦφον, ὥστε πολλαχῶς τὸ βαρὺ λέγεται, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐναντίον. ὁμοίως δὲ καὶ τῷ καλῷ τῷ μὲν ἐπὶ τοῦ ζῴου τὸ αἰσχρόν, τῷ δ' ἐπὶ τῆς οἰκίας τὸ μοχθηρόν, ὥστε ὁμώνυμον τὸ καλόν.

Ἐπ' ἐνίων δὲ τοῖς μὲν ὀνόμασιν οὐδαμῶς διαφωνεῖ, τῷ δ' εἴδει κατάδηλος ἐν αὐτοῖς εὐθέως ἡ διαφορά ἐστιν, οἷον ἐπὶ τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος. φωνὴ γὰρ λευκὴ καὶ μέλαινα λέγεται, ὁμοίως δὲ καὶ χρῶμα. τοῖς μὲν οὖν ὀνόμασιν οὐδὲν διαφωνεῖ, τῷ δ' εἴδει κατάδηλος ἐν αὐτοῖς εὐθέως ἡ διαφορά· οὐ γὰρ ὁμοίως τό τε χρῶμα λευκὸν λέγεται καὶ ἡ φωνή. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως· τῶν γὰρ αὐτῶν τῷ εἴδει ἡ αὐτὴ αἴσθησις, τὸ δὲ λευκὸν τὸ ἐπὶ τῆς φωνῆς καὶ τοῦ χρώματος οὐ τῇ αὐτῇ αἰσθήσει κρίνομεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ὄψει, τὸ δ' ἀκοῇ. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὀξὺ καὶ τὸ ἀμβλὺ ἐν χυμοῖς καὶ ἐν ὄγκοις· ἀλλὰ τὸ μὲν ἁφῇ, τὸ δὲ γεύσει. οὐδὲ γὰρ ταῦτα διαφωνεῖ τοῖς ὀνόμασιν, οὔτ' ἐπ' αὐτῶν οὔτ' ἐπὶ τῶν ἐναντίων· ἀμβλὺ γὰρ καὶ τὸ ἐναντίον ἑκατέρῳ.

Ἔτι εἰ τῷ μέν ἐστί τι ἐναντίον τῷ δ' ἁπλῶς μηδέν, οἷον τῇ μὲν ἀπὸ τοῦ πίνειν ἡδονῇ ἡ ἀπὸ τοῦ διψῆν λύπη ἐναντίον, τῇ δ' ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν ὅτι ἡ διάμετρος τῇ πλευρᾷ ἀσύμμετρος οὐδέν, ὥστε πλεοναχῶς ἡ ἡδονὴ λέγεται. καὶ b

9 μοναχῶς ἢ πολλαχῶς C. — 11 ἂν bis ou. — τε καὶ τῷ f. — 13 ὀξὺ P. — 15 γὰρ τούτων f. — 17 ἔσται post 16 ὀξὺ c, om P. — 18 πάλιν...ἐναντίον om P. — ἐναντίον τὸ ὀξύ f, τὸ ὀξὺ ἔσται ἐναντίον C. — 20 τὸ καλὸν f. — τοῦ om P. — 21 τὸ δ' B, pr A. — 24 εὐθέως ἐν αὐτοῖς P. — εὐθέως] ἐστὶν ou. — ἐστιν om Cou. — 25 καὶ τοῦ μέλανος f. — 27 ἐν αὐτοῖς εὐθέως κατάδηλος o, mg u. — 31 καὶ ἐπὶ τοῦ C. — 32 ἀμβλὺ] βαρὺ P, pr om C. — 33 μὲν ἐν ἁφῇ τὸ δὲ ἐν γεύσει C. — 36 τὸ o. — τί ἐστι ou. — οὐθὲν ἁπλῶς Pou.
106b1 πολλαχῶς f.

τῷ μὲν κατὰ τὴν διάνοιαν φιλεῖν τὸ μισεῖν ἐναντίον, τῷ δὲ κατὰ τὴν σωματικὴν ἐνέργειαν οὐδέν· δῆλον οὖν ὅτι τὸ φιλεῖν ὁμώνυμον. ἔτι ἐπὶ τῶν ἀνὰ μέσον, εἰ τῶν μέν ἐστί τι ἀνὰ μέσον, τῶν δὲ μηδέν, ἢ εἰ ἀμφοῖν μέν ἐστι, μὴ ταὐτὸν δέ, οἷον λευκοῦ καὶ μέλανος ἐν χρώμασι μὲν τὸ φαιόν, ἐν φωνῇ δ' οὐδέν, ἢ εἰ ἄρα, τὸ σομφόν, καθάπερ τινές φασι σομφὴν φωνὴν ἀνὰ μέσον εἶναι, ὥσθ' ὁμώνυμον τὸ λευκόν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μέλαν. ἔτι εἰ τῶν μὲν πλείω τὰ ἀνὰ μέσον, τῶν δὲ ἕν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν χρωμάτων πολλὰ τὰ ἀνὰ μέσον, ἐπὶ δὲ τῆς φωνῆς ἓν τὸ σομφόν.

Πάλιν ἐπὶ τοῦ κατ' ἀντίφασιν ἀντικειμένου σκοπεῖν εἰ πλεοναχῶς λέγεται. εἰ γὰρ τοῦτο πλεοναχῶς λέγεται, καὶ τὸ τούτῳ ἀντικείμενον πλεοναχῶς ῥηθήσεται, οἷον τὸ μὴ βλέπειν πλεοναχῶς λέγεται, ἓν μὲν τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν, ἓν δὲ τὸ μὴ ἐνεργεῖν τῇ ὄψει. εἰ δὲ τοῦτο πλεοναχῶς, ἀναγκαῖον καὶ τὸ βλέπειν πλεοναχῶς λέγεσθαι· ἑκατέρῳ γὰρ τῷ μὴ βλέπειν ἀντικείσεταί τι, οἷον τῷ μὲν μὴ ἔχειν ὄψιν τὸ ἔχειν, τῷ δὲ μὴ ἐνεργεῖν τῇ ὄψει τὸ ἐνεργεῖν.

Ἔτι ἐπὶ τῶν κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν λεγομένων ἐπισκοπεῖν· εἰ γὰρ θάτερον πλεοναχῶς λέγεται, καὶ τὸ λοιπόν, οἷον εἰ τὸ αἰσθάνεσθαι πλεοναχῶς λέγεται κατά τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὸ ἀναίσθητον εἶναι πλεοναχῶς ῥηθήσεται κατά τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. ὅτι δὲ κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν ἀντίκεινται τὰ νῦν λεγόμενα, δῆλον, ἐπειδὴ πέφυκεν ἑκατέραν τῶν αἰσθήσεων ἔχειν τὰ ζῷα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα.

Ἔτι δ' ἐπὶ τῶν πτώσεων ἐπισκεπτέον. εἰ γὰρ τὸ δι-

---

3 οὐθέν ou — 4 ἔτι καὶ ἐπὶ C. — τῷ μὲν . . . τῷ δὲ ABcfo, τῶν μὲν . . . τῷ δὲ C. — ἐστί om P. — 5 εἰ om o. — 6 χρώματι C. — 7 οὐθέν Cou. — εἰ om A. — φασί τινες C. — 10 καὶ τοῦ μέλανος Pouf. — ἐπὶ μὲν . . . μέσον om P. — 11 μὲν om f. — ἐπὶ] καθάπερ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος ἐπὶ o, mg rc u. — 16 alt ἓν] ἕτερον Cfou. — 17 πλεοναχῶς λέγεται ἀναγκαῖον C. — 18 τῷ] τὸ Po. — 19 ἀντίκειται Pou. — τι om B. — ὄψιν ἔχειν f. — 20 τὸ pr C. — 21 λεγομένων καὶ ἕξιν ou. — 22 σκεπτέον o. — τὸ ἕτερον . . . καὶ τὸ ἕτερον Pou. — 24 καὶ] καὶ κατὰ C. — alt καὶ] δηλονότι καὶ f. — 25 τε om A. — τὴν om f. — 26 ἀντίκειται Ccf. — τὰ] ἀλλήλοις τὰ o. — τὰ νῦν λεγόμενα] ἀλλήλαις P, pr om u. — 27 τὸ ζῷον (τὰ ζῷα P) κατά τε (κατε u) τὴν ψυχὴν καὶ τὸ CouP. — 28 τὴν om f. — 29 δ' om C. — σκοπητέον ou.

καίως πλεοναχῶς λέγεται, καὶ τὸ δίκαιον πλεοναχῶς ῥηθήσεται· καθ' ἑκάτερον γὰρ τῶν δικαίως ἐστὶ δίκαιον, οἷον εἰ τὸ δικαίως λέγεται τό τε κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην κρῖναι καὶ τὸ ὡς δεῖ, ὁμοίως καὶ τὸ δίκαιον. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ τὸ ὑγιεινὸν πλεοναχῶς, καὶ τὸ ὑγιεινῶς πλεοναχῶς ῥηθήσεται, οἷον εἰ ὑγιεινὸν τὸ μὲν ὑγιείας ποιητικὸν τὸ δὲ φυλακτικὸν τὸ δὲ σημαντικόν, καὶ τὸ ὑγιεινῶς ἢ ποιητικῶς ἢ φυλακτικῶς ἢ σημαντικῶς ῥηθήσεται. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅταν αὐτὸ πλεοναχῶς λέγηται, καὶ ἡ πτῶσις ἡ ἀπ' αὐτοῦ πλεοναχῶς ῥηθήσεται, καὶ εἰ ἡ p. 107 πτῶσις, καὶ αὐτό.

Σκοπεῖν δὲ καὶ τὰ γένη τῶν κατὰ τοὔνομα κατηγοριῶν, εἰ ταὐτά ἐστιν ἐπὶ πάντων. εἰ γὰρ μὴ ταὐτά, δῆλον ὅτι ὁμώνυμον τὸ λεγόμενον, οἷον τὸ ἀγαθὸν ἐν ἐδέσματι μὲν τὸ ποιητικὸν ἡδονῆς, ἐν ἰατρικῇ δὲ τὸ ποιητικὸν ὑγιείας, ἐπὶ δὲ ψυχῆς τὸ ποιὰν εἶναι, οἷον σώφρονα ἢ ἀνδρείαν ἢ δικαίαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου. ἐνιαχοῦ δὲ τὸ ποτέ, οἷον τὸ ἐν τῷ καιρῷ ἀγαθόν· ἀγαθὸν γὰρ λέγεται τὸ ἐν τῷ καιρῷ. πολλάκις δὲ τὸ ποσόν, οἷον ἐπὶ τοῦ μετρίου· λέγεται γὰρ καὶ τὸ μέτριον ἀγαθόν. ὥστε ὁμώνυμον τὸ ἀγαθόν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ λευκὸν ἐπὶ σώματος μὲν χρῶμα, ἐπὶ δὲ φωνῆς τὸ εὐήκοον. παραπλησίως δὲ καὶ τὸ ὀξύ· οὐ γὰρ ὡσαύτως ἐπὶ πάντων τὸ αὐτὸ λέγεται· φωνὴ μὲν γὰρ ὀξεῖα ἡ ταχεῖα, καθάπερ φασὶν οἱ κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς ἁρμονικοί, γωνία δ' ὀξεῖα ἡ ἐλάσσων ὀρθῆς, μάχαιρα δὲ ἡ ὀξυγώνιος.

Σκοπεῖν δὲ καὶ τὰ γένη τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, εἰ ἕτερα καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα, οἷον ὄνος τό τε ζῷον καὶ τὸ

---

30 λέγεται ou. — 31 δικαίως] δικαίων ABCPoc, corr u. — 32 εἰ τὸ] εἰ Pu, om C. — 33 ὁμοίως δὲ καὶ Cu. — 34 εἰ καὶ C. — καὶ om ou. — πλεοναχῶς (πολλαχῶς u) λέγεται καὶ Pu. — 35 ῥηθήσεται om C. — εἰ om Pou. — ὑγιεινὸν (μὲν add o) λέγεται τὸ CPou. — 38 αὐτὸ om A.

107a1 ἀπὸ τούτου C. — 2 καὶ] πλεοναχῶς λέγεται καὶ ou. — 3 δὲ δεῖ καὶ C. — κατοὔνομα A, κατόνομα P. — προσηγοριῶν ou. — 4 τὰ αὐτὰ bis u. — ἐπὶ πάντων ἐστίν CPou. — 9 pr ἀγαθόν ... καιρῷ om f. — 10 τῷ om ou. — οἷον τὸ ἐπὶ C. — 11 ὥστε ... ἀγαθόν pr om u. — 12 alt τὸ om C. — 13 φωνῆς δὲ o. — 14 λέγεται οἷον φωνὴ μὲν ὀξεῖα C. — 15 γὰρ om ouf. — ἢ P. — περὶ Pou. — 16 ἐλάττων u. — 18 τῶν] τὰ corr u. — 19 ὄνος τὸ μὲν γὰρ σκεῦος τὸ δὲ ζῷον C.

σκεῦος. ἕτερος γὰρ ὁ κατὰ τοὔνομα λόγος αὐτῶν· τὸ μὲν γὰρ ζῷον ποιόν τι ῥηθήσεται, τὸ δὲ σκεῦος ποιόν τι. ἐὰν δὲ ὑπ' ἄλληλα τὰ γένη ᾖ, οὐκ ἀναγκαῖον ἑτέρους τοὺς λόγους εἶναι. οἷον τοῦ κόρακος τὸ ζῷον καὶ τὸ ὄρνεον γένος ἐστίν. ὅταν οὖν λέγωμεν τὸν κόρακα ὄρνεον εἶναι, καὶ ζῷον ποιόν τί φαμεν αὐτὸν εἶναι, ὥστ' ἀμφότερα τὰ γένη περὶ αὐτοῦ κατηγορεῖται. ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν ζῷον πτηνὸν δίπουν τὸν κόρακα λέγωμεν, ὄρνεόν φαμεν αὐτὸν εἶναι· καὶ οὕτως οὖν ἀμφότερα τὰ γένη κατηγορεῖται κατὰ τοῦ κόρακος, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν. ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ὑπ' ἄλληλα γενῶν οὐ συμβαίνει τοῦτο· οὔτε γὰρ ὅταν σκεῦος λέγωμεν, ζῷον λέγομεν, οὔθ' ὅταν ζῷον, σκεῦος.

Σκοπεῖν δὲ μὴ μόνον εἰ τοῦ προκειμένου ἕτερα τὰ γένη καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίου· εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον πολλαχῶς λέγεται, δῆλον ὅτι καὶ τὸ προκείμενον.

Χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τὸν ὁρισμὸν ἐπιβλέπειν τὸν ἐκ τοῦ συντιθεμένου γιγνόμενον, οἷον λευκοῦ σώματος καὶ λευκῆς φωνῆς· ἀφαιρουμένου γὰρ τοῦ ἰδίου τὸν αὐτὸν λόγον δεῖ λείπεσθαι. τοῦτο δ' οὐ συμβαίνει ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων, οἷον ἐπὶ τῶν νῦν εἰρημένων. τὸ μὲν γὰρ ἔσται σῶμα τοιόνδε χρῶμα ἔχον, τὸ δὲ φωνὴ εὐήκοος· ἀφαιρεθέντος οὖν τοῦ σώματος καὶ τῆς φωνῆς οὐ ταὐτὸν ἐν ἑκατέρῳ τὸ λειπόμενον. ἔδει δέ γε, εἴπερ συνώνυμον ἦν τὸ λευκὸν τὸ ἐφ' ἑκατέρου λεγόμενον.

Πολλάκις δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς λόγοις λανθάνει παρακολουθοῦν τὸ ὁμώνυμον· διὸ καὶ ἐπὶ τῶν λόγων σκεπτέον. οἷον ἄν τις τὸ σημαντικὸν καὶ ποιητικὸν ὑγιείας τὸ συμμέτρως ἔχον πρὸς ὑγίειαν φῇ εἶναι, οὐκ ἀποστατέον ἀλλ' ἐπισκεπτέον τί τὸ συμμέτρως καθ' ἑκάτερον εἴρηκεν, οἷον εἰ

---

20 *αὐτῶν* om *f.* — 21 *τι* om *P.* — *ῥηθήσεται ποιόν τι ou.* — *σκεῦος ὁποῖον C.* — 22 *ὑπάλληλα ABCuf.* — 23 alt *τὸ* om *ou.* — utrumque *τὸ* om *Pf.* — 24 *κόρακα καὶ ὄρνεον ou.* — *καὶ* om *C.* — 27 *λέγωμεν εἶναι ὄρνεον C.* — *αὐτόν φαμεν ou.* — 28 *τὰ γένη* ante *καὶ* seq. *f.* — *κατὰ* om *ouf.* — *καὶ . . . αὐτῶν* om *P.* — 29 *ὑπάλληλα ABC* ut solent, *ὑπαλλήλων ouf.* — 32 *εἰ*] *ἐπὶ C.* — *ἕτερα*] *εἰ ἕτερα* rc *C.* — 36 *τὸ ἐπὶ* om *Pou.* — 37 *ἐκ* corr *c.* — *γινόμενον CPou.* — 38 *δεῖ λόγον f.*

107b2 *οὖν*] *δὲ ou.* — 3 *ἐν* om *o.* — 4 *γε* om *C.* — 7 *τὸν λόγον f.* — 8 *ἐὰν Cu.* — *καὶ τὸ ποιητικὸν C.* — 9 *εἶναι φῇ C.*

τὸ μὲν τὸ τοσοῦτον εἶναι ὥστε ποιεῖν ὑγίειαν, τὸ δὲ τὸ τοιοῦτον οἷον σημαίνειν ποία τις ἡ ἕξις.

Ἔτι εἰ μὴ συμβλητὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ὁμοίως, οἷον λευκὴ φωνὴ καὶ λευκὸν ἱμάτιον καὶ ὀξὺς χυμὸς καὶ ὀξεῖα φωνή· ταῦτα γὰρ οὔθ' ὁμοίως λέγεται λευκὰ ἢ ὀξέα, οὔτε μᾶλλον θάτερον. ὥσθ' ὁμώνυμον τὸ λευκὸν καὶ τὸ ὀξύ. τὸ γὰρ συνώνυμον πᾶν συμβλητόν· ἢ γὰρ ὁμοίως ῥηθήσεται, ἢ μᾶλλον θάτερον.

Ἐπεὶ δὲ τῶν ἑτέρων γενῶν καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα ἕτεραι τῷ εἴδει καὶ αἱ διαφοραί, οἷον ζῴου καὶ ἐπιστήμης (ἕτεραι γὰρ τούτων αἱ διαφοραί), σκοπεῖν εἰ τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἑτέρων γενῶν καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα διαφοραί εἰσιν, οἷον τὸ ὀξὺ φωνῆς καὶ ὄγκου· διαφέρει γὰρ φωνὴ φωνῆς τῷ ὀξεῖα εἶναι, ὁμοίως δὲ καὶ ὄγκος ὄγκου. ὥστε ὁμώνυμον τὸ ὀξύ· ἑτέρων γὰρ γενῶν καὶ οὐχ ὑπ' ἄλληλα διαφοραί εἰσιν.

Πάλιν εἰ αὐτῶν τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἕτεραι αἱ διαφοραί, οἷον χρώματος τοῦ τε ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ τοῦ ἐν τοῖς μέλεσιν· τοῦ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν σωμάτων διακριτικὸν καὶ συγκριτικὸν ὄψεως, τοῦ δ' ἐπὶ τῶν μελῶν οὐχ αἱ αὐταὶ διαφοραί. ὥστε ὁμώνυμον τὸ χρῶμα· τῶν γὰρ αὐτῶν αἱ αὐταὶ διαφοραί.

Ἔτι ἐπεὶ τὸ εἶδος οὐδενός ἐστι διαφορά, σκοπεῖν τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα εἰ τὸ μὲν εἶδός ἐστι τὸ δὲ διαφορά, οἷον τὸ λευκὸν τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ σώματος εἶδος χρώματος, τὸ δ' ἐπὶ τῆς φωνῆς διαφορά· διαφέρει γὰρ φωνὴ φωνῆς τῷ λευκὴ εἶναι.

16 *Περὶ μὲν οὖν τοῦ πολλαχῶς διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων σκεπτέον· τὰς δὲ διαφορὰς ἐν αὐτοῖς τε τοῖς γένεσι τοῖς πρὸς ἄλληλα θεωρητέον, οἷον τίνι διαφέρει δικαιοσύνη* **p.108**

---

11 *μὲν τῷ Cf, μεν* (sic) *co* et corr *u*. — *τοιοῦτον* pr c, corr *u*. — *δὲ τῷ CPouf*. — 12 *οἷον*] *εἶναι οἷον C*. — 15 *λευκὰ λέγεται ou*. — 19 *ἑτερογενῶν CP*, pr c. — *ἄλλ. τεταγμένων* (*ταττομένων f*) *ἕτεραι P*. — 21 *τούτων καὶ αἱ C*. — *εἰ τῶν o*, corr *u*. — 21, 27, 35 *ταὐτὸν C*. — 29 *τὸ μὲν* pr *u*. — 31 *διαφοραί* om *o*. — 33 post *διαφορά editi o* et *u ὁ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς οὐκ ἔστι διαφορὰ ἀλλ' εἶδος* (*διαφορὰ καὶ εἶδος o*) *ἕκαστον αὐτῶν*. — *σκοπεῖν χρὴ τῶν C*. — *σκοπεῖν...διαφορά* om *P*. — 37 *λευκῇ* pr *A*. — 38 *τοῦ*] *τῶν Po*. — 39 *σκοπητέον ou*. — *τε* om *f*.

108a1 *τοῖς* om *C*, del c, rc adi *u*. — *προσάλληλα* pr *A*.

ἀνδρείας καὶ φρόνησις σωφροσύνης (ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἐστίν), καὶ ἐξ ἄλλου πρὸς ἄλλο τῶν μὴ πολὺ λίαν διεστηκότων, οἷον τίνι αἴσθησις ἐπιστήμης· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν πολὺ διεστηκότων κατάδηλοι παντελῶς αἱ διαφοραί.

17 Τὴν δὲ ὁμοιότητα σκεπτέον ἐπί τε τῶν ἐν ἑτέροις γένεσιν, ὡς ἕτερον πρὸς ἕτερόν τι, οὕτως ἄλλο πρὸς ἄλλο, οἷον ὡς ἐπιστήμη πρὸς ἐπιστητόν, οὕτως αἴσθησις πρὸς αἰσθητόν· καὶ ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τινί, οὕτως ἄλλο ἐν ἄλλῳ, οἷον ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, νοῦς ἐν ψυχῇ, καὶ ὡς γαλήνη ἐν θαλάσσῃ, νηνεμία ἐν ἀέρι. μάλιστα δ' ἐν τοῖς πολὺ διεστῶσι γυμνάζεσθαι δεῖ· ῥᾷον γὰρ ἐπὶ τῶν λοιπῶν δυνησόμεθα τὰ ὅμοια συνορᾶν. σκεπτέον δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα, εἴ τι ἅπασιν ὑπάρχει ταὐτόν, οἷον ἀνθρώπῳ καὶ ἵππῳ καὶ κυνί· ᾗ γὰρ ὑπάρχει τι αὐτοῖς ταὐτόν, ταύτῃ ὅμοιά ἐστιν.

18 Χρήσιμον δὲ τὸ μὲν ποσαχῶς λέγεται ἐπεσκέφθαι πρός τε τὸ σαφές (μᾶλλον γὰρ ἄν τις εἰδείη τί τίθησιν, ἐμφανισθέντος ποσαχῶς λέγεται) καὶ πρὸς τὸ γίνεσθαι κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ πρὸς τὸ ὄνομα τοὺς συλλογισμούς. ἀδήλου γὰρ ὄντος ποσαχῶς λέγεται, ἐνδέχεται μὴ ἐπὶ ταὐτὸν τόν τε ἀποκρινόμενον καὶ τὸν ἐρωτῶντα φέρειν τὴν διάνοιαν· ἐμφανισθέντος δὲ ποσαχῶς λέγεται καὶ ἐπὶ τί φέρων τίθησι, γελοῖος ἂν φαίνοιτο ὁ ἐρωτῶν, εἰ μὴ πρὸς τοῦτο τὸν λόγον ποιοῖτο. χρήσιμον δὲ καὶ πρὸς τὸ μὴ παραλογισθῆναι καὶ πρὸς τὸ παραλογίσασθαι. εἰδότες γὰρ ποσαχῶς λέγεται οὐ μὴ παραλογισθῶμεν, ἀλλ' εἰδήσομεν ἐὰν μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ τὸν λόγον ποιῆται ὁ ἐρωτῶν· αὐτοί τε ἐρωτῶντες δυνησόμεθα παραλογίσασθαι, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ εἰδὼς ὁ ἀποκρινόμενος ποσαχῶς λέγεται. τοῦτο δ' οὐκ ἐπὶ

---

2 ἀνδρίας *Pouf* ut solent. — *σωφροσύνης* pr om *c*. — *πάντα γὰρ ταῦτα C*. — *γὰρ ἅπαντα* corr *u*. — *πάντα P*. — 3 *ἐστὶ* (*εἰσὶ ouf* omisso alt *ἐστὶ*) *τῆς ἀρετῆς ἐστὶ καὶ Couf*. — 4 *τίνι διαφέρει αἴσθησις ouf*. — 5 *μὲν* om *C*. — *γὰρ* om *P*. — *κατάλληλοι C*. — 7 *ληπτέον C*. — 8 *τι* om *ou*. — 9 *ὡς* om *A*. — 10 pr *ἐν* om *ou*. — 11 *ἐν τῇ ψυχῇ ou*. — 13 *διεστηκόσι c*. — 19 *τε* om *ABPouf*. — *τί*] *ὃ C*. — 21 *τοὔνομα CPouc*. — 23 *ἐρωτῶντα καὶ τὸν ἀποκρινόμενον C*. — 25 *ἀναφαίνοιτο P*. — 27 *καὶ πρὸς τὸ*] *πρὸς τὸ μὴ o*. — 29 *ἂν CP*. — *μὴ* om *o*. — *ταὐτὸ CPc*, *τοῦτο ou*. — *ποιῆται τὸν λόγον ou*. — 30 *παραλογίζεσθαι C*.

πάντων δυνατόν, ἀλλ' ὅταν ᾖ τῶν πολλαχῶς λεγομένων τὰ μὲν ἀληθῆ τὰ δὲ ψευδῆ. ἔστι δὲ οὐκ οἰκεῖος ὁ τρόπος οὗτος τῆς διαλεκτικῆς· διὸ παντελῶς εὐλαβητέον τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ τοιοῦτον, τὸ πρὸς τοὔνομα διαλέγεσθαι, ἐὰν μή τις ἄλλως ἐξαδυνατῇ περὶ τοῦ προκειμένου διαλέγεσθαι.

Τὸ δὲ τὰς διαφορὰς εὑρεῖν χρήσιμον πρός τε τοὺς συλλογισμοὺς τοὺς περὶ ταὐτοῦ καὶ ἑτέρου καὶ πρὸς τὸ γνωρίζειν τί ἕκαστόν ἐστιν. ὅτι μὲν οὖν πρὸς τοὺς συλλογισμοὺς τοὺς περὶ ταὐτοῦ καὶ ἑτέρου χρήσιμον, δῆλον· εὑρόντες γὰρ διαφορὰν τῶν προκειμένων ὁποιανοῦν δεδειχότες ἐσόμεθα ὅτι οὐ ταὐτόν· πρὸς δὲ τὸ γνωρίζειν τί ἐστι, διότι τὸν ἴδιον τῆς οὐσίας ἑκάστου λόγον ταῖς περὶ ἕκαστον οἰκείαις διαφοραῖς χωρίζειν εἰώθαμεν.

Ἡ δὲ τοῦ ὁμοίου θεωρία χρήσιμος πρός τε τοὺς ἐπακτικοὺς λόγους καὶ πρὸς τοὺς ἐξ ὑποθέσεως συλλογισμοὺς καὶ πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὁρισμῶν. πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐπακτικοὺς λόγους, διότι τῇ καθ' ἕκαστα ἐπὶ τῶν ὁμοίων ἐπαγωγῇ τὸ καθόλου ἀξιοῦμεν ἐπάγειν· οὐ γὰρ ῥάδιόν ἐστιν ἐπάγειν μὴ εἰδότας τὰ ὅμοια. πρὸς δὲ τοὺς ἐξ ὑποθέσεως συλλογισμούς, διότι ἔνδοξόν ἐστιν, ὥς ποτε ἐφ' ἑνὸς τῶν ὁμοίων ἔχει, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. ὥστε πρὸς ὅ τι ἂν αὐτῶν εὐπορῶμεν διαλέγεσθαι, προδιομολογησόμεθα, ὥς ποτε ἐπὶ τούτων ἔχει, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔχειν. δείξαντες δὲ ἐκεῖνο καὶ τὸ προκείμενον ἐξ ὑποθέσεως δεδειχότες ἐσόμεθα· ὑποθέμενοι γάρ, ὥς ποτε ἐπὶ τούτων ἔχει, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔχειν, τὴν ἀπόδειξιν πεποιήμεθα. πρὸς δὲ τὴν τῶν ὁρισμῶν ἀπόδοσιν, διότι δυνάμενοι συνορᾶν τί ἐν ἑκάστῳ ταὐτόν, οὐκ ἀπορήσομεν εἰς τί δεῖ γένος ὁριζομένους τὸ προκείμενον τιθέναι· τῶν γὰρ κοινῶν τὸ μάλιστα ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον γένος ἂν εἴη. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς πολὺ διεστῶσι

---

32 πάντων ἀεὶ δυνατόν o. — 36 ἄλλος f, ἄλλω (sic) pr u. — 38 ἐρεῖν P. — τε om P.

108b1 ἐστιν ἕκαστον CPouf. — 2 γὰρ τὴν διαφορὰν C. — 5 ἑκάστου τῆς οὐσίας ou. — 6 γνωρίζειν P. — 8 καὶ om o. — συλλογισμοὺς...οὖν rc u ubi loc paucioribus. — 10 ἐπὶ] καὶ ἐπὶ o, rc u. — 15 προσδιομολογ. o. — ὥσπερ ἐπ' αὐτῶν ἔχει ou. — 16 δὲ] γὰρ C. — 18 ἔχει om C. — 19 πεποιημένοι ἐσόμεθα C. — 20 διότι] ὅτι ou. — 21 γένος δεῖ o. — τιθέναι τὸ προκείμενον C. — 23 γένος] τὸ γένος Cou. — ὁμοίως ὃ δὲ o.

χρήσιμος πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἡ τοῦ ὁμοίου θεωρία, οἷον ὅτι ταὐτὸν γαλήνη μὲν ἐν θαλάσσῃ, νηνεμία δ' ἐν ἀέρι (ἑκάτερον γὰρ ἡσυχία), καὶ ὅτι στιγμὴ ἐν γραμμῇ καὶ μονὰς ἐν ἀριθμῷ· ἑκάτερον γὰρ ἀρχή. ὥστε τὸ κοινὸν ἐπὶ πάντων γένος ἀποδιδόντες δόξομεν οὐκ ἀλλοτρίως ὁρίζεσθαι. σχεδὸν δὲ καὶ οἱ ὁριζόμενοι οὕτως εἰώθασιν ἀποδιδόναι· τήν τε γὰρ μονάδα ἀρχὴν ἀριθμοῦ φασὶν εἶναι καὶ τὴν στιγμὴν ἀρχὴν γραμμῆς. δῆλον οὖν ὅτι εἰς τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων γένος τιθέασιν.

Τὰ μὲν οὖν ὄργανα δι' ὧν οἱ συλλογισμοὶ ταῦτ' ἐστίν· οἱ δὲ τόποι πρὸς οὓς χρήσιμα τὰ λεχθέντα οἵδε εἰσίν.

B.

Ἔστι δὲ τῶν προβλημάτων τὰ μὲν καθόλου τὰ δ' ἐπὶ μέρους. καθόλου μὲν οὖν οἷον ὅτι πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ὅτι οὐδεμία ἡδονὴ ἀγαθόν, ἐπὶ μέρους δὲ οἷον ὅτι ἔστι τις
p.109 ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἔστι τις ἡδονὴ οὐκ ἀγαθόν. ἔστι δὲ πρὸς ἀμφότερα τὰ γένη τῶν προβλημάτων κοινὰ τὰ καθόλου κατασκευαστικὰ καὶ ἀνασκευαστικά· δείξαντες γὰρ ὅτι παντὶ ὑπάρχει, καὶ ὅτι τινὶ ὑπάρχει δεδειχότες ἐσόμεθα. ὁμοίως δὲ κἂν ὅτι οὐδενὶ ὑπάρχει δείξωμεν, καὶ ὅτι οὐ παντὶ ὑπάρχει δεδειχότες ἐσόμεθα. πρῶτον οὖν περὶ τῶν καθόλου ἀνασκευαστικῶν ῥητέον διά τε τὸ κοινὰ εἶναι τὰ τοιαῦτα πρὸς τὰ καθόλου καὶ τὰ ἐπὶ μέρους, καὶ διὰ τὸ μᾶλλον τὰς θέσεις κομίζειν ἐν τῷ ὑπάρχειν ἢ μή, τοὺς δὲ διαλεγομένους ἀνασκευάζειν. ἔστι δὲ χαλεπώτατον τὸ ἀντιστρέφειν τὴν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος οἰκείαν ὀνομασίαν· τὸ γὰρ πῇ καὶ μὴ καθόλου ἐπὶ μόνων ἐνδέχεται τῶν συμβεβηκότων. ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ ὅρου καὶ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ γένους ἀναγκαῖον ἀντιστρέφειν, οἷον εἰ ὑπάρχει τινὶ ζῴῳ πεζῷ δίποδι εἶναι, ἀντιστρέψαντι ἀληθὲς ἔσται λέγειν ὅτι ζῷον πεζὸν

---

24 χρήσιμον P. — 25 μὲν ἐν θαλάσσῃ γαλήνη ου. — 26 ὅτι u. — ὅτι ὡς στιγμὴ ἐν γραμμῇ μονὰς C. — 28 οὐκ ἀλλοτρίως δόξομεν C. — 29 οἱ om A. — 33 λεγόμενα f. — 39 ὅτι om P.

109a1 καὶ] καὶ ὅτι Cof. — πρὸς ἀμφότερα om P. — 3 ἀνασκευαστικὰ καὶ κατασκευαστικά C. — 5 ὑπάρχῃ B, corr A, ὑπάρχειν C. — ὅτι τινὶ οὐχ ὑπάρχειν C. — 6 πρῶτον μὲν οὖν CP. — 8 πρὸς τὸ corr P. — 13 ἰδίου καὶ τοῦ ὅρου f. — 14 ὑπάρξει P. — πεζῷ om C. — 15 ἐστι λέγειν ζῷον u.

δίπουν ἐστίν. ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ γένους· εἰ γὰρ ζῴῳ ὑπάρχει τινὶ εἶναι, ζῷόν ἐστιν. τὰ δ᾽ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδίου· εἰ γὰρ ὑπάρχει τινὶ γραμματικῆς δεκτικῷ εἶναι, γραμματικῆς δεκτικὸν ἔσται. οὐδὲν γὰρ τούτων ἐνδέχεται κατά τι ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἢ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν. ἐπὶ δὲ τῶν συμβεβηκότων οὐδὲν κωλύει κατά τι ὑπάρχειν, οἷον λευκότητα ἢ δικαιοσύνην, ὥστε οὐκ ἀπόχρη τὸ δεῖξαι ὅτι ὑπάρχει λευκότης ἢ δικαιοσύνη πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι λευκὸς ἢ δίκαιός ἐστιν· ἔχει γὰρ ἀμφισβήτησιν ὅτι κατά τι λευκὸς ἢ δίκαιός ἐστιν. ὥστ᾽ οὐκ ἀναγκαῖον ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων τὸ ἀντιστρέφειν.

Διορίσασθαι δὲ δεῖ καὶ τὰς ἁμαρτίας τὰς ἐν τοῖς προβλήμασιν, ὅτι εἰσὶ διτταί, ἢ τῷ ψεύδεσθαι ἢ τῷ παραβαίνειν τὴν κειμένην λέξιν. οἵ τε γὰρ ψευδόμενοι καὶ τὸ μὴ ὑπάρχον ὑπάρχειν τινὶ λέγοντες ἁμαρτάνουσι· καὶ οἱ τοῖς ἀλλοτρίοις ὀνόμασι τὰ πράγματα προσαγορεύοντες, οἷον τὴν πλάτανον ἄνθρωπον, παραβαίνουσι τὴν κειμένην ὀνομασίαν.

Εἷς μὲν δὴ τόπος τὸ ἐπιβλέπειν εἰ τὸ κατ᾽ ἄλλον **2**
τινὰ τρόπον ὑπάρχον ὡς συμβεβηκὸς ἀποδέδωκεν. ἁμαρτάνεται δὲ μάλιστα τοῦτο περὶ τὰ γένη, οἷον εἴ τις τῷ λευκῷ φαίη συμβεβηκέναι χρώματι εἶναι· οὐ γὰρ συμβέβηκε τῷ λευκῷ χρώματι εἶναι, ἀλλὰ γένος αὐτοῦ τὸ χρῶμά ἐστιν. ἐνδέχεται μὲν οὖν καὶ κατὰ τὴν ὀνομασίαν διορίσαι τὸν τιθέμενον, οἷον ὅτι συμβέβηκε τῇ δικαιοσύνῃ ἀρετῇ εἶναι· πολ- b
λάκις δὲ καὶ μὴ διορίσαντι κατάδηλον ὅτι τὸ γένος ὡς συμβεβηκὸς ἀποδέδωκεν, οἷον εἴ τις τὴν λευκότητα κεχρῶσθαι φήσειεν ἢ τὴν βάδισιν κινεῖσθαι. ἀπ᾽ οὐδενὸς γὰρ γένους παρωνύμως ἡ κατηγορία κατὰ τοῦ εἴδους λέγεται, ἀλλὰ πάντα συνωνύμως τὰ γένη τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται· καὶ γὰρ τοὔνομα καὶ τὸν λόγον ἐπιδέχεται τὸν τῶν γενῶν τὰ εἴδη. ὁ οὖν κεχρωσμένον εἴπας τὸ λευκὸν οὔτε ὡς γένος ἀποδέδωκεν,

---

18 τινὶ om *C*. — 19 ἐστιν *Cu*. — οὐθὲν *C*. — 20 ἢ μὴ ὑπάρχειν mg *u*, om *C*. — ἀλλ᾽ . . . ὑπάρχειν mg *u*. — ἢ post ἁπλῶς om *BCu*. — 21 οὐθὲν *C*. — 24 et 25 λευκὸν ἢ δίκαιον *u*. — 24 ἔχει . . . ἐστιν om *P*. — 27 καὶ] κατὰ *P*. — 28 alt τῷ] τὸ *P*. — 31 φάσκοντες *C*. — 36 τοῦτο μάλιστα *CP*. — εἴ om *P*. — τις om *CP*. — τὸ λευκὸν *BP*, fort pr *c*.

109b7 τὸ ὄνομα *P*. — τὸν τῶν] τῶν *Acou*. — 8 εἰπὼν *CPf*, corr *Acu*.

ἐπειδὴ παρωνύμως εἴρηκεν, οὔθ' ὡς ἴδιον ἢ ὡς ὁρισμόν· ὁ γὰρ ὁρισμὸς καὶ τὸ ἴδιον οὐδενὶ ἄλλῳ ὑπάρχει, κέχρωσται δὲ πολλὰ καὶ τῶν ἄλλων, οἷον ξύλον λίθος ἄνθρωπος ἵππος. δῆλον οὖν ὅτι ὡς συμβεβηκὸς ἀποδίδωσιν.

Ἄλλος τὸ ἐπιβλέπειν οἷς ὑπάρχειν ἢ πᾶσιν ἢ μηδενὶ εἴρηται. σκοπεῖν δὲ κατ' εἴδη καὶ μὴ ἐν τοῖς ἀπείροις· ὁδῷ γὰρ μᾶλλον καὶ ἐν ἐλάττοσιν ἡ σκέψις. δεῖ δὲ σκοπεῖν καὶ ἄρχεσθαι ἀπὸ τῶν πρώτων, εἶτ' ἐφεξῆς ἕως τῶν ἀτόμων, οἷον εἰ τῶν ἀντικειμένων τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην ἔφησεν εἶναι, σκεπτέον εἰ τῶν πρός τι καὶ τῶν ἐναντίων καὶ τῶν κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν καὶ τῶν κατ' ἀντίφασιν λεγομένων ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη· κἂν ἐπὶ τούτων μήπω φανερὸν ᾖ, πάλιν ταῦτα διαιρετέον μέχρι τῶν ἀτόμων, οἷον εἰ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ἢ τοῦ διπλασίου καὶ ἡμίσεος, ἢ τυφλότητος καὶ ὄψεως, ἢ τοῦ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. ἐὰν γὰρ ἐπί τινος δειχθῇ ὅτι οὐχ ἡ αὐτή, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸ πρόβλημα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν μηδενὶ ὑπάρχῃ. οὗτος δ' ὁ τόπος ἀντιστρέφει πρὸς τὸ κατασκευάζειν καὶ ἀνασκευάζειν. ἐὰν γὰρ ἐπὶ πάντων φαίνηται διαίρεσιν προενέγκασιν ἢ ἐπὶ πολλῶν, ἀξιωτέον καὶ καθόλου τιθέναι ἢ ἔνστασιν φέρειν ἐπὶ τίνος οὐχ οὕτως· ἐὰν γὰρ μηδέτερον τούτων ποιῇ, ἄτοπος φανεῖται μὴ τιθείς.

Ἄλλος τὸ λόγους ποιεῖν τοῦ τε συμβεβηκότος καὶ ᾧ συμβέβηκεν, ἢ ἀμφοτέρων καθ' ἑκάτερον ἢ τοῦ ἑτέρου, εἶτα σκοπεῖν εἴ τι μὴ ἀληθὲς ἐν τοῖς λόγοις ὡς ἀληθὲς εἴληπται. οἷον εἰ ἔστι θεὸν ἀδικεῖν, τί τὸ ἀδικεῖν; εἰ γὰρ τὸ βλάπτειν ἑκουσίως, δῆλον ὡς οὐκ ἔστι θεὸν ἀδικεῖσθαι· οὐ γὰρ ἐνδέχεται βλάπτεσθαι τὸν θεόν. καὶ εἰ φθονερὸς ὁ σπουδαῖος, τίς ὁ φθονερὸς καὶ τίς ὁ φθόνος; εἰ γὰρ ὁ φθόνος ἐστὶ λύπη ἐπὶ φαινομένῃ εὐπραγίᾳ τῶν ἐπιεικῶν τινός, δῆλον ὅτι ὁ σπουδαῖος οὐ φθονερός· φαῦλος γὰρ ἂν εἴη. καὶ εἰ ὁ νεμεσητι-

---

9 ἐπεὶ *f*. — 11 λίθος ξύλον *C*. — 12 ἀποδέδωκεν *C*. — 13 ἄλλος τόπος τὸ *Cf*. — 14 ὁδῷ τε γὰρ *C*. — 15 δεῖ δὴ *P*. — 17 ἔφησεν ἐπιστήμην *f*. — 20 καὶ pr *A*. — ταῦτα πάλιν *P*. — ταὐτὰ *C*. — 21 εἰ καὶ τῶν *f*. — 22 καὶ] καὶ τοῦ *Cf*. — ἡμίσεως pr *B*. — 23 καὶ] ἢ *C*. — 24 καὶ ἐὰν] κἂν *C*. — 25 εἰ μ. ὑπάρχει *f*. — πρὸς] καὶ πρὸς *f*. — 26 ἀνασκευάζειν καὶ κατασκευάζειν *CP*. — εἰ...φαίνεται *f*. — 27 προσενέγκασιν pr *u*. — ἐπὶ τῶν πολλῶν *P*. — 28 εἰ γὰρ...ποιεῖ *f*. — 29 φαίνεται *C*. — 30 ἄλλος τόπος τὸ *C*, pr *f*. — ᾧ] ὧν *P*. — 33 post θεὸν del alqd *u*. — 36 ἐστιν ὁ φθόνος *P*. — 37 οὐ φθονερὸς ὁ σπουδαῖος *f*.

κὸς φθονερός, τίς ἑκάτερος αὐτῶν; οὕτω γὰρ καταφανὲς ἔσται πότερον ἀληθὲς ἢ ψεῦδος τὸ ῥηθέν, οἷον εἰ φθονερὸς p. 110 μὲν ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν ἀγαθῶν εὐπραγίαις, νεμεσητικὸς δ' ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν κακῶν εὐπραγίαις, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη φθονερὸς ὁ νεμεσητικός. λαμβάνειν δὲ καὶ ἀντὶ τῶν ἐν τοῖς λόγοις ὀνομάτων λόγους, καὶ μὴ ἀφίστασθαι ἕως ἂν εἰς γνώριμον ἔλθῃ· πολλάκις γὰρ ὅλου μὲν τοῦ λόγου ἀποδοθέντος οὔπω δῆλον τὸ ζητούμενον, ἀντὶ δέ τινος τῶν ἐν τῷ λόγῳ ὀνομάτων λόγου ῥηθέντος κατάδηλον γίνεται.

Ἔτι τὸ πρόβλημα πρότασιν ἑαυτῷ ποιούμενον ἐνίστασθαι· ἡ γὰρ ἔνστασις ἔσται ἐπιχείρημα πρὸς τὴν θέσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος σχεδὸν ὁ αὐτὸς τῷ ἐπιβλέπειν οἷς ὑπάρχειν ἢ πᾶσιν ἢ μηδενὶ εἴρηται· διαφέρει δὲ τῷ τρόπῳ.

Ἔτι διορίζεσθαι ποῖα δεῖ καλεῖν ὡς οἱ πολλοὶ καὶ ποῖα οὔ. χρήσιμον γὰρ καὶ πρὸς τὸ κατασκευάζειν καὶ πρὸς τὸ ἀνασκευάζειν, οἷον ὅτι ταῖς μὲν ὀνομασίαις τὰ πράγματα προσαγορευτέον καθάπερ οἱ πολλοί, ποῖα δὲ τῶν πραγμάτων ἐστὶ τοιαῦτα ἢ οὐ τοιαῦτα, οὐκέτι προσεκτέον τοῖς πολλοῖς. οἷον ὑγιεινὸν μὲν ῥητέον τὸ ποιητικὸν ὑγιείας, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν· πότερον δὲ τὸ προκείμενον ποιητικὸν ὑγιείας ἢ οὔ, οὐκέτι ὡς οἱ πολλοὶ κλητέον ἀλλ' ὡς ὁ ἰατρός.

3 Ἔτι ἐὰν πολλαχῶς λέγηται, κείμενον δὲ ᾖ ὡς ὑπάρχει ἢ ὡς οὐχ ὑπάρχει, θάτερον δεικνύναι τῶν πλεοναχῶς λεγομένων, ἐὰν μὴ ἄμφω ἐνδέχηται. χρηστέον δ' ἐπὶ τῶν λανθανόντων· ἐὰν γὰρ μὴ λανθάνῃ πολλαχῶς λεγόμενον, ἐνστήσεται ὅτι οὐ διείλεκται ὅπερ αὐτὸς ἠπόρει, ἀλλὰ θάτερον. οὗτος δ' ὁ τόπος ἀντιστρέφει καὶ πρὸς τὸ κατασκευάσαι καὶ ἀνασκευάσαι. κατασκευάζειν μὲν γὰρ βουλόμε-

---

110a2 *εὐπραξίαις u.* — 6 *προαφίστασθαι C.* — *εἴς τι γνώριμον C.* — 7 *οὔπω*] *οὐ CPuf.* — 13 pr *ἢ* om *u.* — *δὴ P.* — 14 *ἔτι δεῖ διορίζεσθαι C.* — 15 *χρήσιμα P.* — *γὰρ δὲ f.* — 16 *πρὸς τὸ* om *C.* — 20 *ποιητικὸν* rc mg *u.* — 21 *λεκτέον* pr *u.* — 22 *ἰατρός. οἷον εἰ τιθείη τις ὅτι ὁ κοιμώμενος αἰσθάνεται, οὐδαμῶς χρὴ διελομένους παρ' ἑαυτῶν τὸ αἰσθάνεσθαι εἴς τε τὸ κατ' ἐνέργειαν καὶ κατὰ δύναμιν δεικνύναι ὅτι ὁ κοιμώμενος αἰσθάνεται. αἰσθάνεσθαι γὰρ λέγονται οἱ δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι ἔχοντες. ἔτι ἐὰν f.* — 27 *εἰ λανθάνοι f.* — 28 *καὶ* om u. — *ἀνασκευάσαι καὶ κατασκευάσαι C.* — 29 *καὶ πρὸς τὸ ἀνασκευάσαι u,* om *AP.*

νοι δείξομεν ὅτι θάτερον ὑπάρχει, ἐὰν μὴ ἄμφω δυνώμεθα· ἀνασκευάζοντες δὲ ὅτι οὐχ ὑπάρχει θάτερον δείξομεν, ἐὰν μὴ ἄμφω δυνώμεθα. πλὴν ἀνασκευάζοντι μὲν οὐδὲν δεῖ ἐξ ὁμολογίας διαλέγεσθαι, οὔτ' εἰ παντὶ οὔτ' εἰ μηδενὶ ὑπάρχειν εἴρηται· ἐὰν γὰρ δείξωμεν ὅτι οὐχ ὑπάρχει ὁτῳοῦν, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸ παντὶ ὑπάρχειν, ὁμοίως δὲ κἂν ἑνὶ δείξωμεν ὑπάρχον, ἀναιρήσομεν τὸ μηδενὶ ὑπάρχειν. κατασκευάζουσι δὲ προδιομολογητέον ὅτι εἰ ὁτῳοῦν ὑπάρχει παντὶ ὑπάρχει, ἂν πιθανὸν ᾖ τὸ ἀξίωμα. οὐ γὰρ ἀπόχρη πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι παντὶ ὑπάρχει τὸ ἐφ' ἑνὸς διαλεχθῆναι, οἷον εἰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος, διότι ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος, ὥστε προομολογητέον ὅτι εἰ ἡτισοῦν ψυχὴ ἀθάνατος, πᾶσα ἀθάνατος. τοῦτο δ' οὐκ ἀεὶ ποιητέον, ἀλλ' ὅταν μὴ εὐπορῶμεν κοινὸν ἐπὶ πάντων ἕνα λόγον εἰπεῖν, καθάπερ ὁ γεωμέτρης ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει.

Ἐὰν δὲ μὴ λανθάνῃ πολλαχῶς λεγόμενον, διελόμενον ὁσαχῶς λέγεται καὶ ἀναιρεῖν καὶ κατασκευάζειν. οἷον εἰ τὸ δέον ἐστὶ τὸ συμφέρον ἢ τὸ καλόν, πειρατέον ἄμφω κατασκευάζειν ἢ ἀναιρεῖν περὶ τοῦ προκειμένου, οἷον ὅτι καλὸν καὶ συμφέρον, ἢ ὅτι οὔτε καλὸν οὔτε συμφέρον. ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχηται ἀμφότερα, θάτερον δεικτέον, ἐπισημαινόμενον ὅτι τὸ μὲν τὸ δ' οὔ. ὁ δ' αὐτὸς λόγος κἂν πλείω ᾖ εἰς ἃ διαιρεῖται.

Πάλιν ὅσα μὴ καθ' ὁμωνυμίαν λέγεται πολλαχῶς, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον, οἷον ἐπιστήμη μία πλειόνων ἢ ὡς τοῦ τέλους καὶ τοῦ πρὸς τὸ τέλος, οἷον ἰατρικὴ τοῦ ὑγίειαν ποιῆσαι καὶ τοῦ διαιτῆσαι, ἢ ὡς ἀμφοτέρων τελῶν, καθάπερ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ λέγεται ἐπιστήμη (οὐδὲν γὰρ μᾶλλον τέλος τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου), ἢ ὡς τοῦ καθ' αὑτὸ καὶ τοῦ

---

32 ἀνασκευάζουσι u. — 34 ὅτι τινὶ οὐχ ὑπάρχει ὁπωσοῦν C. — 36 ὑπάρχειν f. — 37 ὅτι om P. — 38 ὑπάρχειν πιθανὸν pr B.

110b2 διαλεγῆναι C. — διότι] ὅτι corr A, καὶ ὅτι uf. — 3 πᾶσα ψυχὴ CPf. — προδιομολογητέον u. — προσδιομολογητέον διότι C. — εἴ τις οὖν Bf, pr A, εἴ τις P. — 4 πᾶσα] καὶ πᾶσα C. — 7 ἔχει] ἔχει τὰς (τρεῖς Pf) γωνίας CPf. — 9 ποσαχῶς Puf. — 12 ἢ ... συμφέρον rc mg u. — ὅτι οὐ καλὸν A. — 13 ἐνδέχεται C. — 14 καὶ pr A. — 16 λέγηται BP. — 18 alt τοῦ] τῶν BC. — οἷον ἡ ἰατρικὴ Cf. — 19 ἐμποιῆσαι f. — 20 οὐθὲν P. — 21 τέλος τέλους τὸ B.

κατὰ συμβεβηκός, οἷον καθ' αὑτὸ μὲν ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ὅτι τὸ ἰσόπλευρον· ὅτι γὰρ συμβέβηκε τῷ τριγώνῳ ἰσοπλεύρῳ τριγώνῳ εἶναι, κατὰ τοῦτο γνωρίζομεν ὅτι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. εἰ οὖν μηδαμῶς ἐνδέχεται τὴν αὐτὴν εἶναι πλειόνων ἐπιστήμην, δῆλον ὅτι ὅλως οὐκ ἐνδέχεται εἶναι, ἢ εἴ πως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι ἐνδέχεται. διαιρεῖσθαι δὲ ὁσαχῶς χρήσιμον. οἷον ἐὰν βουλώμεθα κατασκευάσαι, τὰ τοιαῦτα προοιστέον ὅσα ἐνδέχεται, καὶ διαιρετέον εἰς ταῦτα μόνον ὅσα καὶ χρήσιμα πρὸς τὸ κατασκευάσαι· ἂν δ' ἀνασκευάσαι, ὅσα μὴ ἐνδέχεται, τὰ δὲ λοιπὰ παραλειπτέον. ποιητέον δὲ καὶ ἐπὶ τούτων, ὅταν λανθάνῃ ποσαχῶς λέγεται. καὶ εἶναι δὲ τόδε τοῦδε ἢ μὴ εἶναι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων κατασκευαστέον, οἷον ἐπιστήμην τήνδε τοῦδε ἢ ὡς τέλους ἢ ὡς τῶν πρὸς τὸ τέλος ἢ ὡς τῶν κατὰ συμβεβηκός, ἢ πάλιν μὴ εἶναί τι κατὰ μηδένα τῶν ῥηθέντων τρόπων. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ἐπιθυμίας, καὶ ὅσα ἄλλα λέγεται πλειόνων. ἔστι γὰρ ἡ ἐπιθυμία τούτου ἢ ὡς τέλους, οἷον ὑγιείας, ἢ ὡς τῶν πρὸς τὸ p.111 τέλος, οἷον τοῦ φαρμακευθῆναι, ἢ ὡς τοῦ κατὰ συμβεβηκός, καθάπερ ἐπὶ τοῦ οἴνου ὁ φιλόγλυκυς οὐχ ὅτι οἶνος ἀλλ' ὅτι γλυκύς ἐστιν. καθ' αὑτὸ μὲν γὰρ τοῦ γλυκέος ἐπιθυμεῖ, τοῦ δ' οἴνου κατὰ συμβεβηκός· ἐὰν γὰρ αὐστηρὸς ᾖ, οὐκέτι ἐπιθυμεῖ. κατὰ συμβεβηκὸς οὖν ἐπιθυμεῖ. χρήσιμος δ' ὁ τόπος οὗτος ἐν τοῖς πρός τι· σχεδὸν γὰρ τὰ τοιαῦτα τῶν πρός τί ἐστιν.

Ἔτι τὸ μεταλαμβάνειν εἰς τὸ γνωριμώτερον ὄνομα, οἷον **4** ἀντὶ τοῦ ἀκριβοῦς ἐν ὑπολήψει τὸ σαφὲς καὶ ἀντὶ τῆς πολυπραγμοσύνης ἡ φιλοπραγμοσύνη· γνωριμωτέρου γὰρ γινομένου τοῦ ῥηθέντος εὐεπιχειρητοτέρα ἡ θέσις. ἔστι δὲ καὶ οὗτος ὁ τόπος πρὸς ἄμφω κοινός, καὶ πρὸς τὸ κατασκευάζειν καὶ ἀνασκευάζειν.

---

22 τὸ om *B*. — τρίγωνον τὰς τρεῖς γωνίας δυσὶν *C*. — 23 ἔχει τὰς τρεῖς γωνίας κατὰ *Pf*. — 24 τῷ τριγώνῳ corr *B* ubi locus paucioribus, rc supra vs *u*. — τριγώνῳ τριγώνῳ ἰσοπλεύρῳ *C*. — 25 κατὰ ...ὅτι pr om *C*. — δύο *C*. — ἔχει τὰς ἐντὸς εἰ *CPf*. — 26 πλεόνων *C*. — 27 εἶναι om *C*. — 29 ἐὰν μὲν βουλ. *C*. — ὅσα] εἰς ὅσα *C*. — 30 μόνα *C*. — 31 ἐὰν *CP*. — 32 παραληπτέον *AB*, pr *C*. — 36 τῶν] τὸ *P*, om *u*. — τι om *C*.

111a2 alt τοῦ om *C*. — 4 ἐστιν om *C*. — 7 τοῖς] τῷ *A*. — τῶν ἐν τοῖς πρός *C*. — εἰσιν *f*. — 9 ἀκριβῶς pr *A*. — 10 τὴν φιλοπραγμοσύνην *CP*, corr *Ac*. — γιγνομένου *Bc*, γενομένου *Cf*. — 11 ἐπιχειροτέρα *f*. — θέσις ἐστίν. ἔστι *C*. — 12 ἀνασκευάζειν καὶ (πρὸς τὸ *u*) κατασκευάζειν *fu*.

Πρὸς δὲ τὸ δεῖξαι τὰ ἐναντία τῷ αὐτῷ ὑπάρχοντα σκοπεῖν ἐπὶ τοῦ γένους, οἷον ἐὰν βουλώμεθα δεῖξαι ὅτι ἔστι περὶ αἴσθησιν ὀρθότης καὶ ἁμαρτία, τὸ δ' αἰσθάνεσθαι κρίνειν ἐστί, κρίνειν δ' ἔστιν ὀρθῶς καὶ μὴ ὀρθῶς, καὶ περὶ αἴσθησιν ἂν εἴη ὀρθότης καὶ ἁμαρτία. νῦν μὲν οὖν ἐκ τοῦ γένους περὶ τὸ εἶδος ἡ ἀπόδειξις· τὸ γὰρ κρίνειν γένος τοῦ αἰσθάνεσθαι· ὁ γὰρ αἰσθανόμενος κρίνει πως. πάλιν δ' ἐκ τοῦ εἴδους τῷ γένει· ὅσα γὰρ τῷ εἴδει ὑπάρχει, καὶ τῷ γένει, οἷον εἰ ἔστιν ἐπιστήμη φαύλη καὶ σπουδαία, καὶ διάθεσις φαύλη καὶ σπουδαία· ἡ γὰρ διάθεσις τῆς ἐπιστήμης γένος. ὁ μὲν οὖν πρότερος τόπος ψευδής ἐστι πρὸς τὸ κατασκευάσαι, ὁ δὲ δεύτερος ἀληθής. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον, ὅσα τῷ γένει ὑπάρχει, καὶ τῷ εἴδει ὑπάρχειν· ζῷον μὲν γάρ ἐστι πτηνὸν καὶ τετράπουν, ἄνθρωπος δ' οὔ. ὅσα δὲ τῷ εἴδει ὑπάρχει, ἀναγκαῖον καὶ τῷ γένει· εἰ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος σπουδαῖος, καὶ ζῷόν ἐστι σπουδαῖον. πρὸς δὲ τὸ ἀνασκευάζειν ὁ μὲν πρότερος ἀληθής, ὁ δὲ ὕστερος ψευδής· ὅσα γὰρ τῷ γένει οὐχ ὑπάρχει, οὐδὲ τῷ εἴδει· ὅσα δὲ τῷ εἴδει μὴ ὑπάρχει, οὐκ ἀνάγκη τῷ γένει μὴ ὑπάρχειν.

Ἐπεὶ δ' ἀναγκαῖον, ὧν τὸ γένος κατηγορεῖται, καὶ τῶν εἰδῶν τι κατηγορεῖσθαι, καὶ ὅσα ἔχει τὸ γένος ἢ παρωνύμως ἀπὸ τοῦ γένους λέγεται, καὶ τῶν εἰδῶν τι ἀναγκαῖον ἔχειν ἢ παρωνύμως ἀπό τινος τῶν εἰδῶν λέγεσθαι, οἷον εἴ τινος ἐπιστήμη κατηγορεῖται, καὶ γραμματικὴ ἢ μουσικὴ ἢ τῶν ἄλλων τις ἐπιστημῶν κατηγορηθήσεται, καὶ εἴ τις ἔχει ἐπιστήμην ἢ παρωνύμως ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης λέγεται, καὶ γραμματικὴν ἕξει ἢ μουσικὴν ἤ τινα τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἢ παρωνύμως ἀπό τινος αὐτῶν ῥηθήσεται, οἷον γραμματικὸς ἢ μουσικός. ἐὰν οὖν τι τεθῇ λεγόμενον ἀπὸ τοῦ γένους ὁπωσοῦν, οἷον τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι, σκοπεῖν εἰ κατά τι τῶν εἰδῶν τῶν τῆς κινήσεως ἐνδέχεται τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι, οἷον αὔξεσθαι ἢ φθείρεσθαι ἢ γίγνεσθαι ἢ ὅσα ἄλλα κινήσεως εἴδη. εἰ γὰρ κατὰ μηδέν, δῆλον ὅτι οὐ κινεῖται. οὗτος δ' ὁ τόπος

---

14 τἀναντία *Pf*, τὰ 'ναντία *C*. — 17 ἂν εἴη] ἐστιν *u*. — 20 κρινεῖ *C*. — δ' om *Af*. — 22 φαύλη] ἐστὶν ἄρα φαύλη *C*, εἶναι φαύλη *f*, ἄρα φαύλη *P*. — 30 δεύτερος *Cf*. — 31 οὐχ *C*. — 32 μὴ om *P*. — 34 τι] δεῖ *B*. — 36 ἔχει *B*. — 37 pr ἢ] καὶ *ABf*, fort pr c.

111b2 τῶν ἄλλων τινὰ *C*. — 5 οἷον τὸ τὴν *C*. — 7 γίνεσθαι *CPf*. — 8 ὅτι] ὅτι καὶ *C*. — δ' om *C*.

κοινὸς πρὸς ἄμφω, πρός τε τὸ ἀνασκευάζειν καὶ κατασκευάζειν· εἰ γὰρ κατά τι τῶν εἰδῶν κινεῖται, δῆλον ὅτι κινεῖται, καὶ εἰ κατὰ μηδὲν τῶν εἰδῶν κινεῖται, δῆλον ὅτι οὐ κινεῖται.

Μὴ εὐποροῦντι δὲ ἐπιχειρήματος πρὸς τὴν θέσιν, σκοπεῖν ἐκ τῶν ὁρισμῶν ἢ τῶν ὄντων τοῦ προκειμένου πράγματος ἢ τῶν δοκούντων, κἂν εἰ μὴ ἀφ' ἑνὸς ἀλλ' ἀπὸ πλειόνων. ῥᾷον γὰρ ὁρισαμένοις ἐπιχειρεῖν ἔσται· πρὸς γὰρ τοὺς ὁρισμοὺς ῥᾷον ἡ ἐπιχείρησις.

Σκοπεῖν δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τίνος ὄντος τὸ προκείμενόν ἐστιν, ἢ τί ἐστιν ἐξ ἀνάγκης εἰ τὸ προκείμενόν ἐστι, κατασκευάζειν μὲν βουλομένῳ, τίνος ὄντος τὸ προκείμενον ἔσται (ἐὰν γὰρ ἐκεῖνο δειχθῇ ὑπάρχον, καὶ τὸ προκείμενον δεδειγμένον ἔσται), ἀνασκευάζειν δὲ βουλομένῳ, τί ἐστιν εἰ τὸ προκείμενόν ἐστιν· ἐὰν γὰρ δείξωμεν τὸ ἀκόλουθον τῷ προκειμένῳ μὴ ὄν, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸ προκείμενον.

Ἔτι ἐπὶ τὸν χρόνον ἐπιβλέπειν, εἴ που διαφωνεῖ, οἷον εἰ τὸ τρεφόμενον ἔφησεν ἐξ ἀνάγκης αὔξεσθαι· τρέφεται μὲν γὰρ ἀεὶ τὰ ζῷα, αὔξεται δ' οὐκ ἀεί. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ ἐπίστασθαι ἔφησε μεμνῆσθαι· τὸ μὲν γὰρ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου ἐστί, τὸ δὲ καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ λεγόμεθα τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, οἷον ὅτι ἔσται ἔκλειψις, μνημονεύειν δ' οὐκ ἐνδέχεται ἄλλο ἢ τὸ παρεληλυθός.

Ἔτι ὁ σοφιστικὸς τρόπος, τὸ ἄγειν εἰς τοιοῦτον πρὸς ὃ **5** εὐπορήσομεν ἐπιχειρημάτων. τοῦτο δ' ἔσται ὁτὲ μὲν ἀναγκαῖον, ὁτὲ δὲ φαινόμενον ἀναγκαῖον, ὁτὲ δ' οὔτε φαινόμενον οὔτ' ἀναγκαῖον. ἀναγκαῖον μὲν οὖν, ὅταν ἀρνησαμένου τοῦ ἀποκριναμένου τῶν πρὸς τὴν θέσιν τι χρησίμων πρὸς τοῦτο τοὺς λόγους ποιῆται, τυγχάνῃ δὲ τοῦτο τῶν τοιούτων ὂν πρὸς ὃ εὐπορεῖν ἔστιν ἐπιχειρημάτων. ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν ἐπαγωγὴν

---

14 κἂν εἰ] καὶ εἰ *B*, καὶ ἂν *C*, κἂν εἰ corr *u*, καὶ *A*. — ἀπὸ om *A*. — 14 ῥᾴων *u*. — ὁρισαμένους *C*. — 17 περὶ *C*. — τὸ] ἀνάγκη τὸ *f*, rc *B*. — ἐστι τὸ προκείμενον *P*. — 18 pr ἐστιν] εἶναι *f*. — tert ἐστι] ἀνάγκη εἶναι *C*. — 19 ἔσται ἐξ ἀνάγκης ἂν *Cf*. — 21 τί οὐκ ἔστιν corr *u*. — 24 ἐπιβλέπειν corr c. — που om *P*. — 25 ἐφ' ἧς ἐξ pr *A*. — 27 ἔφησέ τις μεμνῆσθαι *C*. — 28 pr καὶ om *u*. — alt τοῦ om *P*. — 30 ἔσται ἡλίου ἔκλειψις *CPuf*. — 31 ἀλλ' ἢ *Cf*. — 32 ἔτι καὶ σοφιστικὸς ὁ τρόπος rc c. — 32 τόπος *C*. — τοιοῦτο *Cc*, τοιοῦτον corr *u*. — 36 ἀποκρινομένου *Pf*. — 37 τυγχάνει *BCu*, pr c. — ἔστιν εὐπορεῖν *P*. — εὐπορεῖ ἐπιχειρημάτων *C*.

p. 112 πρός τι διὰ τοῦ κειμένου ποιησάμενος ἀναιρεῖν ἐπιχειρῇ· τούτου γὰρ ἀναιρεθέντος καὶ τὸ προκείμενον ἀναιρεῖται. φαινόμενον δ' ἀναγκαῖον, ὅταν φαίνηται μὲν χρήσιμον καὶ οἰκεῖον τῆς θέσεως, μὴ ᾖ δέ, πρὸς ὃ γίγνονται οἱ λόγοι, εἴτε ἀρνησαμένου τοῦ τὸν λόγον ὑπέχοντος, εἴτε ἐπαγωγῆς ἐνδόξου διὰ τῆς θέσεως πρὸς αὐτὸ γινομένης ἀναιρεῖν ἐπιχειροίη αὐτό. τὸ δὲ λοιπόν, ὅταν μήτ' ἀναγκαῖον ᾖ μήτε φαινόμενον πρὸς ὃ γίνονται οἱ λόγοι, ἄλλως δὲ παρεξελέγχεσθαι συμβαίνῃ τῷ ἀποκρινομένῳ. δεῖ δ' εὐλαβεῖσθαι τὸν ἔσχατον τῶν ῥηθέντων τρόπων· παντελῶς γὰρ ἀπηρτημένος καὶ ἀλλότριος ἔοικεν εἶναι τῆς διαλεκτικῆς. διὸ δεῖ καὶ τὸν ἀποκρινόμενον μὴ δυσκολαίνειν, ἀλλὰ τιθέναι τὰ μὴ χρήσιμα πρὸς τὴν θέσιν, ἐπισημαινόμενον ὅσα μὴ δοκεῖ, τίθησι δέ. μᾶλλον γὰρ ἀπορεῖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνει τοῖς ἐρωτῶσι πάντων τιθεμένων αὐτοῖς τῶν τοιούτων, ἐὰν μὴ περαίνωσιν.

Ἔτι πᾶς ὁ εἰρηκὼς ὁτιοῦν τρόπον τινὰ πολλὰ εἴρηκεν, ἐπειδὴ πλείω ἑκάστῳ ἐξ ἀνάγκης ἀκόλουθά ἐστιν, οἷον ὁ εἰρηκὼς ἄνθρωπον εἶναι καὶ ὅτι ζῷόν ἐστιν εἴρηκε καὶ ὅτι ἔμψυχον καὶ ὅτι δίπουν καὶ ὅτι νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, ὥστε ὁποιουοῦν ἑνὸς τῶν ἀκολούθων ἀναιρεθέντος ἀναιρεῖται καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ. εὐλαβεῖσθαι δὲ χρὴ τὰ τοιαῦτα καὶ τὸ χαλεπωτέρου τὴν μετάληψιν ποιεῖσθαι· ἐνίοτε μὲν γὰρ ῥᾷον τὸ ἀκόλουθον ἀνελεῖν, ἐνίοτε δ' αὐτὸ τὸ προκείμενον.

6 Ὅσοις δ' ἀνάγκη θάτερον μόνον ὑπάρχειν, οἷον τῷ ἀνθρώπῳ τὴν νόσον ἢ τὴν ὑγίειαν, ἐὰν πρὸς θάτερον εὐπορῶμεν διαλέγεσθαι ὅτι ὑπάρχει ἢ οὐχ ὑπάρχει, καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν εὐπορήσομεν. τοῦτο δ' ἀντιστρέφει πρὸς ἄμφω· δείξαντες μὲν γὰρ ὅτι ὑπάρχει θάτερον, ὅτι οὐχ ὑπάρχει τὸ λοιπὸν δεδειχότες ἐσόμεθα· ἐὰν δ' ὅτι οὐχ ὑπάρχει δείξωμεν,

112a1 *ποιησαμένους AB*, *ποιησαμένου* corr *Cc*, *ποιησάμενος* pr *C*. — 5 *εἴτε ἀπὸ ἐπαγωγῆς Puf*, corr *B*. — 6 *αὐτὸν B*. — *γιγνομένης Bu*, *γενομένης C*. — *ἐπιχειρεῖ Pfu*. — 7 *ὅτε C*. — *ᾖ* om *C*. — 8 *γίγνονται ABcu*. — *δὲ*] *τε P*. — 9 *συμβαίνει BCf*. — *ἀποκριναμένῳ C*. — 10 *τρόπον BCPfcu*. — 12 alt *μὴ* rc add *u*. — 13 *ὅσα*] *ὡς ἅμα C*, *ὥσπερ* fort pr *c*. — *δοκεῖ μὲν τίθησι u*. — 14 *τὸ* om *P*. — *ἐρωτῶσιν ὅταν πάντων αὐτοῖς τιθεμένων C*. — 15 *ἐὰν μὴ*] *μηδὲν C*. — 18 *εἱρηκὼς P*. — 20 *ἑνὸς ὁποιουοῦν C*. — *ἀνῄρηται C*. — 21 *τὰ τοιαῦτα BCf*. — *καὶ τὸ*] *εἰς τὸ f*, corr *B*, *καὶ τὸ ἐκ Pu*. — *χαλεπώτερον* corr *B*. — *χαλεπώτερον ποιεῖσθαι μετάληψιν f*. — 22 *ῥᾳδιαίτερον τὸ C*. — 24 *μόνον θάτερον P*. — 25 *τὴν* bis om *C*. — 28 *ὅτι οὐχ ὑπάρχει* post 29 *ἐσόμεθα P*. — 29 *ὑπάρχῃ AB*.

τὸ λοιπὸν ὅτι ὑπάρχει δεδειχότες ἐσόμεθα. δῆλον οὖν ὅτι πρὸς ἄμφω χρήσιμος ὁ τόπος.

Ἔτι τὸ ἐπιχειρεῖν μεταφέροντα τοὔνομα ἐπὶ τὸν λόγον, ὡς μάλιστα προσῆκον ἐκλαμβάνειν ἢ ὡς κεῖται τοὔνομα, οἷον εὔψυχον μὴ τὸν ἀνδρεῖον, καθάπερ νῦν κεῖται, ἀλλὰ τὸν εὖ τὴν ψυχὴν ἔχοντα, καθάπερ καὶ εὔελπιν τὸν ἀγαθὰ ἐλπίζοντα· ὁμοίως δὲ καὶ εὐδαίμονα, οὗ ἂν ὁ δαίμων ᾖ σπουδαῖος, καθάπερ Ξενοκράτης φησὶν εὐδαίμονα εἶναι τὸν τὴν ψυχὴν ἔχοντα σπουδαίαν· ταύτην γὰρ ἑκάστου εἶναι δαίμονα.

Ἐπεὶ δὲ τῶν πραγμάτων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐστί, τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τὰ δ' ὁπότερ' ἔτυχεν, ἐὰν τὸ ἐξ ἀνάγκης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τεθῇ ἢ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ ἀνάγκης, ἢ αὐτὸ ἢ τὸ ἐναντίον τῷ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀεὶ δίδωσι τόπον ἐπιχειρήματος. ἐὰν γὰρ τὸ ἐξ ἀνάγκης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τεθῇ, δῆλον ὅτι οὐ παντί φησιν ὑπάρχειν, ὑπάρχοντος παντί, ὥστε ἡμάρτηκεν· εἴ τε τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λεγόμενον ἐξ ἀνάγκης ἔφησε· παντὶ γάρ φησιν ὑπάρχειν, οὐχ ὑπάρχοντος παντί. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ ἐναντίον τῷ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ ἀνάγκης εἴρηκεν· ἀεὶ γὰρ ἐπ' ἔλαττον λέγεται τὸ ἐναντίον τῷ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, οἷον εἰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φαῦλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀγαθοὶ ἐπ' ἔλαττον, ὥστ' ἔτι μᾶλλον ἡμάρτηκεν, εἰ ἀγαθοὺς ἐξ ἀνάγκης εἴρηκεν. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ τὸ ὁπότερ' ἔτυχεν ἐξ ἀνάγκης ἔφησεν ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὔτε γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ ὁπότερ' ἔτυχεν οὔθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἐνδέχεται δέ, κἂν μὴ διορίσας εἴπῃ πότερον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ἐξ ἀνάγκης εἴρηκεν, ᾖ δὲ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, διαλέγεσθαι ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰρηκότος αὐτοῦ, οἷον εἰ φαύλους τοὺς ἀποκλήρους ἔφησεν εἶναι μὴ διορίσας, ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰρηκότος αὐτοῦ διαλέγεσθαι.

Ἔτι καὶ εἰ αὐτὸ αὑτῷ συμβεβηκὸς ἔθηκεν ὡς ἕτερον διὰ τὸ ἕτερον εἶναι ὄνομα, καθάπερ Πρόδικος διῃρεῖτο τὰς

---

30 οὖν om *P*. — 32 κατὰ pr *BC*. — 33 μᾶλλον *C*. — προσῆκεν *A*. — ἐκλαμβάνειν pr om *BC*. — κεῖται καὶ τοὔνομα *P*. — 34 νῦν om *Pu*. — 35 εὐέλπιδα *u*. — 36 δὲ om *u*. — ἂν et ᾖ om *C*.

112b4 ἤτοι αὐτὸ *C*. — τὸ *B*. — 5 ἐάν τε γὰρ *C*. — 6 et 8 φήσει *P*. — 7 pr τὸ om *P*. — 9 δὲ om *u*. — 10 εἴρηκεν. τὸ γὰρ ἔλαττον *C*. — 11 οἱ om *u*. — 12 ὡς *P*. — 13 εἰ...εἴρηκεν mg *u*. — εἴρηκεν εἶναι. ὡσαύτως *C*. — 16 ἢ ὡς ἐξ *u*. — 21 εἰ καὶ *Pf*. — καὶ om *u*. — ἑαυτῷ *u*, τὸ *P*.

ἡδονὰς εἰς χαρὰν καὶ τέρψιν καὶ εὐφροσύνην· ταῦτα γὰρ πάντα τοῦ αὐτοῦ τῆς ἡδονῆς ὀνόματά ἐστιν. εἰ οὖν τις τὸ χαίρειν τῷ εὐφραίνεσθαι φήσει συμβεβηκέναι, αὐτὸ ἂν αὑτῷ φαίη συμβεβηκέναι.

7 Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐναντία συμπλέκεται μὲν ἀλλήλοις ἑξαχῶς, ἐναντίωσιν δὲ ποιεῖ τετραχῶς συμπλεκόμενα, δεῖ λαμβάνειν τὰ ἐναντία, ὅπως ἂν χρήσιμον ᾖ καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι. ὅτι μὲν οὖν ἑξαχῶς συμπλέκεται, δῆλον· ἢ γὰρ ἑκάτερον τῶν ἐναντίων ἑκατέρῳ συμπλακήσεται· τοῦτο δὲ διχῶς, οἷον τὸ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς, ἢ ἀνάπαλιν τὸ τοὺς φίλους κακῶς καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὖ. ἢ ὅταν ἄμφω περὶ τοῦ ἑνός· διχῶς δὲ καὶ τοῦτο, οἷον τὸ τοὺς φίλους εὖ καὶ τὸ τοὺς φίλους κακῶς, ἢ τὸ τοὺς ἐχθροὺς εὖ καὶ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς. ἢ τὸ ἓν περὶ ἀμφοτέρων· διχῶς δὲ καὶ τοῦτο, οἷον τὸ τοὺς φίλους εὖ καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς εὖ, ἢ τοὺς φίλους κακῶς καὶ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς.

p. 113 Αἱ μὲν οὖν πρῶται δύο ῥηθεῖσαι συμπλοκαὶ οὐ ποιοῦσιν ἐναντίωσιν· τὸ γὰρ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν τῷ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς οὐκ ἔστιν ἐναντίον· ἀμφότερα γὰρ αἱρετὰ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἤθους. οὐδὲ τὸ τοὺς φίλους κακῶς τῷ τοὺς ἐχθροὺς εὖ· καὶ γὰρ ταῦτα ἀμφότερα φευκτὰ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἤθους. οὐ δοκεῖ δὲ φευκτὸν φευκτῷ ἐναντίον εἶναι, ἐὰν μὴ τὸ μὲν καθ᾽ ὑπερβολὴν τὸ δὲ κατ᾽ ἔνδειαν λεγόμενον ᾖ· ἥ τε γὰρ ὑπερβολὴ τῶν φευκτῶν δοκεῖ εἶναι, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἔνδεια. τὰ δὲ λοιπὰ πάντα τέτταρα ποιεῖ ἐναντίωσιν. τὸ γὰρ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν τῷ τοὺς φίλους κακῶς ἐναντίον· ἀπό τε γὰρ ἐναντίου ἤθους ἐστί, καὶ τὸ μὲν αἱρετὸν τὸ δὲ φευκτόν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· καθ᾽ ἑκάστην γὰρ συζυγίαν τὸ μὲν αἱρετὸν τὸ δὲ φευκτόν, καὶ τὸ μὲν ἐπιεικοῦς ἤθους τὸ δὲ φαύ-

---

23 *πάντα γὰρ ταῦτα u.* — 24 *ὀνόματος u.* — *τῷ χαίρειν τὸ C.* — 25 *φαίη τῷ εὐφρ. u.* — *φαίη C.* — *αὐτὸ ... συμβεβηκέναι* om *A.* — 27 *τἀναντία C.* — *συμπέπλεκται ABPf.* — *ἑξαχῶς ἀλλήλοις C.* — 28 *συμπεπλεγμένα A.* — *λαμβάνειν δεῖ C.* — 29 *ᾖ χρήσιμον C.* — *ᾖ* om *u.* — 30 *συμπέπλεκται Af.* — 31 *ἢ* corr *B.* — *ἑκατέρῳ] ἑκατέρῳ τῶν ἐναντίων ABPfu.* — 33 *ἢ τὸ ἀνάπαλιν P.* — *κακῶς ποιεῖν καὶ τὸ τοὺς CP.* — 34 *ἢ ἀμφότερα περὶ CPu.* — 35 et 36 *εὖ] εὖ ποιεῖν CPu.* — 36 *καὶ τὸ τοὺς Cu.* — 37 alt *τὸ* om *P.*

113a1 *δύο πρῶται C.* — 4 *οὔτε C.* — 5 *ἤθους. ἀπὸ κακίας γάρ. οὐ B.* — 7 *ᾖ* post 6 *μὴ Cu.* — 8 *δοκεῖ τῶν φευκτῶν u.* — 9 *τέτταρα πάντα Cu.* — *τό τε γὰρ Cu.* — 10 *γὰρ] γὰρ τοῦ C.*

λου. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι τῷ αὐτῷ πλείονα ἐναντία συμβαίνει γίνεσθαι. τῷ γὰρ τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς εὖ ποιεῖν ἐναντίον καὶ τὸ τοὺς φίλους κακῶς. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστῳ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπισκοποῦσι δύο τὰ ἐναντία φανήσεται. λαμβάνειν οὖν τῶν ἐναντίων ὁπότερον ἂν ᾖ πρὸς τὴν θέσιν χρήσιμον.

Ἔτι εἰ ἔστι τι ἐναντίον τῷ συμβεβηκότι, σκοπεῖν εἰ ὑπάρχει ᾧπερ τὸ συμβεβηκὸς εἴρηται ὑπάρχειν· εἰ γὰρ τοῦτο ὑπάρχει, ἐκεῖνο οὐκ ἂν ὑπάρχοι· ἀδύνατον γὰρ τἀναντία ἅμα τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν.

Ἢ εἴ τι τοιοῦτον εἴρηται κατά τινος, οὗ ὄντος ἀνάγκη τὰ ἐναντία ὑπάρχειν. οἷον εἰ τὰς ἰδέας ἐν ἡμῖν ἔφησεν εἶναι· κινεῖσθαί τε γὰρ καὶ ἠρεμεῖν αὐτὰς συμβήσεται, ἔτι δὲ αἰσθητὰς καὶ νοητὰς εἶναι. δοκοῦσι γὰρ αἱ ἰδέαι ἠρεμεῖν καὶ νοηταὶ εἶναι τοῖς τιθεμένοις ἰδέας εἶναι, ἐν ἡμῖν δὲ οὔσας ἀδύνατον ἀκινήτους εἶναι· κινουμένων γὰρ ἡμῶν ἀναγκαῖον καὶ τὰ ἐν ἡμῖν πάντα συγκινεῖσθαι. δῆλον δ' ὅτι καὶ αἰσθηταί, εἴπερ ἐν ἡμῖν εἰσί· διὰ γὰρ τῆς περὶ τὴν ὄψιν αἰσθήσεως τὴν ἐν ἑκάστῳ μορφὴν γνωρίζομεν.

Πάλιν εἰ κεῖται συμβεβηκὸς ᾧ ἐστί τι ἐναντίον, σκοπεῖν εἰ καὶ τοῦ ἐναντίου δεκτικόν, ὅπερ καὶ τοῦ συμβεβηκότος· τὸ γὰρ αὐτὸ τῶν ἐναντίων δεκτικόν. οἷον εἰ τὸ μῖσος ἕπεσθαι ὀργῇ ἔφησεν, εἴη ἂν τὸ μῖσος ἐν τῷ θυμοειδεῖ· ἐκεῖ γὰρ ἡ ὀργή. σκεπτέον οὖν εἰ καὶ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ θυμοειδεῖ· b
εἰ γὰρ μή, ἀλλ' ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ ἐστὶν ἡ φιλία, οὐκ ἂν ἕποιτο μῖσος ὀργῇ. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἀγνοεῖν ἔφησεν. εἴη γὰρ ἂν καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, εἴ-

---

14 *πλείω Cu.* — *συμβαίνει ἐναντία u.* — 15 *τὸ B.* — *καὶ* om *uf*, del *A.* — 16 *τὸ τοὺς*... *καὶ τὸ* om *C.* — *κακῶς*] *κακῶς ἐναντίον Pf.* — 17 *ἑκάστῳ κατὰ τὸν C.* — *ἐπισκοποῦντι C* — 18 *τἀναντία Cu.* — 20 pr *εἰ* om *P.* — 21 *ὑπάρχει* in fin corr *C.* — *ὑπάρχειν* om *C.* — 22 *ὑπάρχοι*] *ὑπάρχει* corr *BC*, *ὑπάρχῃ* pr *AB.* — *γὰρ*] *γὰρ ἀμφότερα Cu.* — *τὰ ἐναντία AB.* — 23 *ἅμα* om *Cu.* — *ὑπάρχειν. ἄλλος εἴ τι συμβεβηκέναι τινί φησιν, ἐφορᾶν εἰ τῷ συμβεβηκότι ἐναντίον ἐστί τι. εἰ οὖν τὸ ἐναντίον ὑπάρχῃ τοῦ συμβεβηκότος ᾧ φησὶ συμβεβηκέναι, ἐκεῖνο οὐκ ἂν ὑπάρχοι ὃ ἐξ ἀρχῆς ἔφη συμβεβηκέναι. ἀδύνατον γὰρ τὰ ἐναντία ἅμα τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν. ἢ C.* — 24 *εἴρηται τοιοῦτον f.* — 25 *τἀναντία (C) συμβαίνειν u.* — 26 *τε* om *u.* — *αὐτὰς καὶ ἠρεμεῖν C.* — *αὐτὰ* pr *A.* — 28 *καὶ*] *καὶ ἀκίνητοι καὶ Cu.* — 29 *ἀνάγκη u.* — 30 *πάντα*] *ὄντα C*, om *u.*

113b1 *θυμοειδεῖ, ἡ φιλία· εἰ BCu.* — 2 *ἀλλ'* om *P.* — *θυμητικῷ* pr *A.* — *ἐστὶν* om *Cu.* — 3 *ἕποιτο τὸ μῖσος BCf, τὸ μῖσος τῇ u.*

περ καὶ ἀγνοίας· ὅπερ οὐ δοκεῖ, τὸ ἐπιθυμητικὸν δεκτικὸν εἶναι ἐπιστήμης. ἀνασκευάζοντι μὲν οὖν, καθάπερ εἴρηται, χρηστέον· κατασκευάζοντι δέ, ὅτι μὲν ὑπάρχει τὸ συμβεβηκός, οὐ χρήσιμος ὁ τόπος, ὅτι δ' ἐνδέχεται ὑπάρχειν, χρήσιμος. δείξαντες μὲν γὰρ ὅτι οὐ δεκτικὸν τοῦ ἐναντίου, δεδειχότες ἐσόμεθα ὅτι οὔτε ὑπάρχει τὸ συμβεβηκὸς οὔτ' ἐνδέχεται ὑπάρξαι· ἐὰν δὲ δείξωμεν ὅτι ὑπάρχει τὸ ἐναντίον ἢ ὅτι δεκτικὸν τοῦ ἐναντίου ἐστίν, οὐδέπω δεδειχότες ἐσόμεθα ὅτι καὶ τὸ συμβεβηκὸς ὑπάρχει, ἀλλ' ὅτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν, ἐπὶ τοσοῦτον μόνον δεδειγμένον ἔσται.

8 Ἐπεὶ δ' αἱ ἀντιθέσεις τέτταρες, σκοπεῖν ἐκ μὲν τῶν ἀντιφάσεων ἀνάπαλιν ἐκ τῆς ἀκολουθήσεως καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι, λαμβάνειν δ' ἐξ ἐπαγωγῆς, οἷον εἰ ὁ ἄνθρωπος ζῷον, τὸ μὴ ζῷον οὐκ ἄνθρωπος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἐνταῦθα γὰρ ἀνάπαλιν ἡ ἀκολούθησις· τῷ μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ τὸ ζῷον ἕπεται, τῷ δὲ μὴ ἀνθρώπῳ τὸ μὴ ζῷον οὔ, ἀλλ' ἀνάπαλιν τῷ μὴ ζῴῳ τὸ οὐκ ἄνθρωπος. ἐπὶ πάντων οὖν τὸ τοιοῦτον ἀξιωτέον, οἷον εἰ τὸ καλὸν ἡδύ, καὶ τὸ μὴ ἡδὺ οὐ καλόν· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, οὐδ' ἐκεῖνο. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ μὴ ἡδὺ οὐ καλόν, τὸ καλὸν ἡδύ. δῆλον οὖν ὅτι πρὸς ἄμφω ἀντιστρέφει ἡ κατὰ τὴν ἀντίφασιν ἀκολούθησις ἀνάπαλιν γινομένη.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἐναντίων σκοπεῖν εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ἕπεται, ἢ ἐπὶ ταὐτὰ ἢ ἀνάπαλιν, καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι· λαμβάνειν δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξ ἐπαγωγῆς, ἐφ' ὅσον χρήσιμον. ἐπὶ ταὐτὰ μὲν οὖν ἀκολούθησις, οἷον τῇ ἀνδρείᾳ καὶ τῇ δειλίᾳ· τῇ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀκολουθεῖ, τῇ δὲ κακία, καὶ τῇ μὲν ἀκολουθεῖ τὸ αἱρετόν, τῇ δὲ τὸ φευκτόν. ἐπὶ ταὐτὰ οὖν καὶ ἡ τούτων ἀκολούθησις· ἐναντίον γὰρ τὸ αἱρετὸν τῷ φευκτῷ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἀνάπαλιν δὲ ἡ ἀκολούθησις, οἷον εὐεξίᾳ μὲν ἡ ὑγίεια ἀκολουθεῖ,

8 ὅτι δ'...χρήσιμος om *C.* — 9 μὲν om *u.* — τὸ ἐναντίον pr *u.* — 15 ἀντιθέσεις εἰσὶ τέσσαρες *C.* — 16 ἀναιροῦντα καὶ κατασκευάζοντα *Cu.* — 23 τοῦτο μὴ *Cu.* — 24 εἰ om *P.* — μὴ τὸ *ABc.* — 26 γενομένη *C.* — 28 ἢ om *P.* — τὰ αὐτὰ *u.* — ἢ] ἡ ἀκολούθησις ἢ *u.* — καὶ om *C.* — καὶ] ἢ *C*, ἢ καὶ *u.* — τὰ αὐτὰ ἐξ *u.* — 30 ἐφ' ὅσον χρήσιμον om *ABPcf.* — ταῦτα *u.* — 31 ἀνδρίᾳ *Puf.* — 33 ταῦτα μὲν οὖν *P.* — καὶ οὕτως ἡ ἀκολούθησις *APf.* — 34 τῷ αἱρετῷ τὸ φευκτόν *Ac.* — 35 οἷον εἰ εὐεξία *C.* — ἡ om *Cu.*

καχεξίᾳ δὲ νόσος οὔ, ἀλλὰ νόσῳ καχεξία. δῆλον οὖν ὅτι ἀνάπαλιν ἐπὶ τούτων ἡ ἀκολούθησις. σπάνιον δὲ τὸ ἀνάπαλιν p.114
ἐπὶ τῶν ἐναντίων συμβαίνει, ἀλλὰ τοῖς πλείστοις ἐπὶ ταὐτὰ ἡ ἀκολούθησις. εἰ οὖν μήτ' ἐπὶ ταὐτὰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ἀκολουθεῖ μήτε ἀνάπαλιν, δῆλον ὅτι οὐδὲ τῶν ῥηθέντων ἀκολουθεῖ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ. εἰ δ' ἐπὶ τῶν ἐναντίων, καὶ ἐπὶ τῶν ῥηθέντων ἀναγκαῖον τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ ἀκολουθεῖν.

Ὁμοίως δὲ τοῖς ἐναντίοις καὶ ἐπὶ τῶν στερήσεων καὶ ἕξεων σκεπτέον. πλὴν οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν στερήσεων τὸ ἀνάπαλιν, ἀλλ' ἐπὶ ταὐτὰ τὴν ἀκολούθησιν ἀναγκαῖον ἀεὶ γίνεσθαι, καθάπερ ὄψει μὲν αἴσθησιν, τυφλότητι δ' ἀναισθησίαν. ἀντίκειται γὰρ ἡ αἴσθησις τῇ ἀναισθησίᾳ ὡς ἕξις καὶ στέρησις· τὸ μὲν γὰρ ἕξις αὐτῶν, τὸ δὲ στέρησίς ἐστιν.

Ὁμοίως δὲ τῇ ἕξει καὶ τῇ στερήσει καὶ ἐπὶ τῶν πρός τι χρηστέον· ἐπὶ ταὐτὰ γὰρ καὶ τούτων ἡ ἀκολούθησις. οἷον εἰ τὸ τριπλάσιον πολλαπλάσιον, καὶ τὸ τριτημόριον πολλοστημόριον· λέγεται γὰρ τὸ μὲν τριπλάσιον πρὸς τὸ τριτημόριον, τὸ δὲ πολλαπλάσιον πρὸς τὸ πολλοστημόριον. πάλιν εἰ ἡ ἐπιστήμη ὑπόληψις, καὶ τὸ ἐπιστητὸν ὑποληπτόν· καὶ εἰ ἡ ὅρασις αἴσθησις, καὶ τὸ ὁρατὸν αἰσθητόν. ἔνστασις ὅτι οὐκ ἀνάγκη ἐπὶ τῶν πρός τι τὴν ἀκολούθησιν γίνεσθαι, καθάπερ εἴρηται· τὸ γὰρ αἰσθητὸν ἐπιστητόν ἐστιν, ἡ δ' αἴσθησις οὐκ ἐπιστήμη. οὐ μὴν ἀληθής γε ἡ ἔνστασις δοκεῖ εἶναι· πολλοὶ γὰρ οὔ φασι τῶν αἰσθητῶν ἐπιστήμην εἶναι. ἔτι πρὸς τοὐναντίον οὐχ ἧττον χρήσιμον τὸ ῥηθέν, οἷον ὅτι τὸ αἰσθητὸν οὐκ ἔστιν ἐπιστητόν· οὐδὲ γὰρ ἡ αἴσθησις ἐπιστήμη.

Πάλιν ἐπὶ τῶν συστοίχων καὶ ἐπὶ τῶν πτώσεων, καὶ ἀναι- **9**
ροῦντα καὶ κατασκευάζοντα. λέγεται δὲ σύστοιχα μὲν τὰ τοιάδε οἷον τὰ δίκαια καὶ ὁ δίκαιος τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τὰ ἀνδρεῖα καὶ ὁ ἀνδρεῖος τῇ ἀνδρείᾳ. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποιητικὰ καὶ τὰ φυλακτικὰ σύστοιχα ἐκείνῳ οὗ ἐστὶ ποιητικὰ ἢ φυλακτικά,

---

114a2 τὰ αὐτὰ *u*, τὸ αὐτὸ *A*, fort pr c. — 3 τὰ αὐτὰ *cu*. — τῶν ἐναντίων τὸ *P*. — τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ *C*. — 4 τῶν] ἐπὶ τῶν *BCu*. — 7 καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων *Cu*. — τῶν om *u*. — 9 αἰεὶ *B*. — γίγνεσθαι *ABu*. — 11 γὰρ καὶ ἡ *ABcf*, γὰρ καὶ *P*. — 13 τῇ ἕξει καὶ om *P*. — 14 τὰ αὐτὰ *u*. — τούτων corr *u*. — 15 πολλαπλάσιον pr om *A*. — 19 ὄψις *C*. — 20 ἀναγκαῖον *Cu*. — γίγνεσθαι *u*. — 22 γε om *Cu*. — δόξειεν *u*. — 29 ἀνδρίᾳ *Puf*, ut solent. — καὶ τὰ] ἢ *AB*. — 30 σύστοιχα... φυλακτικά om c. — ἐκείνων *CPuf*. — οὗ] ἐστὶν ὧν *C*, qui hoc signum : apposuit, ὧν *f*.

οἷον τὰ ὑγιεινὰ ὑγιείας καὶ τὰ εὐεκτικὰ εὐεξίας. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. σύστοιχα μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα εἴωθε λέγεσθαι, πτώσεις δὲ οἷον τὸ δικαίως καὶ ἀνδρείως καὶ ὑγιεινῶς καὶ ὅσα τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται. δοκεῖ δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς πτώσεις σύστοιχα εἶναι, οἷον τὸ μὲν δικαίως τῇ δικαιοσύνῃ, τὸ δὲ ἀνδρείως τῇ ἀνδρείᾳ. σύστοιχα δὲ λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν ἅπαντα, οἷον δικαιοσύνη δίκαιος δίκαιον δικαίως. δῆλον οὖν ὅτι ἑνὸς ὁποιουοῦν δειχθέντος τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν ἀγαθοῦ ἢ ἐπαινετοῦ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα δεδειγμένα γίνεται οἷον εἰ ἡ δικαιοσύνη τῶν ἐπαινετῶν, καὶ ὁ δίκαιος καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ δικαίως τῶν ἐπαινετῶν. ῥηθήσεται δὲ τὸ δικαίως καὶ ἐπαινετῶς κατὰ τὴν αὐτὴν πτῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐπαινετοῦ, καθάπερ τὸ δικαίως ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης.

Σκοπεῖν δὲ μὴ μόνον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ εἰρημένου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον, οἷον ὅτι τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἡδύ· οὐδὲ γὰρ τὸ κακὸν λυπηρόν· ἢ εἰ τοῦτο, κἀκεῖνο. καὶ εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη, καὶ ἡ ἀδικία ἄγνοια· καὶ εἰ τὸ δικαίως ἐπιστημονικῶς καὶ ἐμπείρως, τὸ ἀδίκως ἀγνοούντως καὶ ἀπείρως. εἰ δὲ ταῦτα μή, οὐδ' ἐκεῖνα, καθάπερ ἐπὶ τοῦ νῦν ῥηθέντος· μᾶλλον γὰρ ἂν φανείη τὸ ἀδίκως ἐμπείρως ἢ ἀπείρως. οὗτος δ' ὁ τόπος εἴρηται πρότερον ἐν ταῖς τῶν ἐναντίων ἀκολουθήσεσιν· οὐδὲν γὰρ ἄλλο νῦν ἀξιοῦμεν ἢ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ ἀκολουθεῖν.

Ἔτι ἐπὶ τῶν γενέσεων καὶ φθορῶν καὶ ποιητικῶν καὶ φθαρτικῶν, καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι. ὧν γὰρ αἱ γενέσεις τῶν ἀγαθῶν, καὶ αὐτὰ ἀγαθά, καὶ εἰ αὐτὰ ἀγαθά, καὶ αἱ γενέσεις· εἰ δὲ αἱ γενέσεις τῶν κακῶν, καὶ αὐτὰ τῶν κακῶν. ἐπὶ δὲ τῶν φθορῶν ἀνάπαλιν· εἰ γὰρ αἱ φθοραὶ τῶν ἀγαθῶν, αὐτὰ τῶν κακῶν, εἰ δ' αἱ φθοραὶ τῶν κακῶν, αὐτὰ τῶν ἀγαθῶν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ ποιητικῶν καὶ φθαρτικῶν· ὧν μὲν γὰρ τὰ ποιητικὰ ἀγαθά, καὶ αὐτὰ τῶν ἀγαθῶν, ὧν δὲ τὰ φθαρτικὰ ἀγαθά, αὐτὰ τῶν κακῶν.

---

32 δὲ] δὴ *P*, om *u*. — 33 οἷον om c. — καὶ τὸ ἀνδρείως *C*. — 34 ὑγιεινῶς καὶ εὐεκτικῶς καὶ *Cu*. — 38 δίκαιος pr om *u*.

114b1 γίνεται] ἐστὶ *Pf*. — εἰ om *Pf*. — 2 τὸ δίκαιον καὶ ὁ δίκαιος *C*. — 9 δικαίως καὶ ἐπιστ. *u*. — 10 ἀγνοοῦντος pr *A* et fort pr *B*. — 14 οὐθὲν *C*. — 18 καὶ εἰ αὐτὰ ἀγαθά om *C*. — 19 εἰ δὲ . . . αὐτὰ τῶν κακῶν om *P*. — εἰ δὲ] καὶ ὧν *C*. — 24 ταῦτα *P*.

10 Πάλιν ἐπὶ τῶν ὁμοίων, εἰ ὁμοίως ἔχει, οἷον εἰ ἐπιστήμη μία πλειόνων, καὶ δόξα, καὶ εἰ τὸ ὄψιν ἔχειν ὁρᾶν, καὶ τὸ ἀκοὴν ἔχειν ἀκούειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ ἐπὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν δοκούντων. χρήσιμος δ' ὁ τόπος πρὸς ἄμφω· εἰ μὲν γὰρ ἐπί τινος τῶν ὁμοίων οὕτως ἔχει, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοίων, εἰ δὲ ἐπί τινος μή, οὐδ' ἐπὶ τῶν ἄλλων. σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ ἐφ' ἑνὸς καὶ εἰ ἐπὶ πολλῶν ὁμοίως ἔχει· ἐνιαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ. οἷον εἰ τὸ ἐπίστασθαι διανοεῖσθαι, καὶ τὸ πολλὰ ἐπίστασθαι πολλὰ διανοεῖσθαι. τοῦτο δ' οὐκ ἀληθές· ἐπίστασθαι μὲν γὰρ ἐνδέχεται πολλά, διανοεῖσθαι δ' οὔ. εἰ οὖν τοῦτο μή, οὐδ' ἐκεῖνο τὸ ἐφ' ἑνός, ὅτι τὸ ἐπίστασθαι διανοεῖσθαί ἐστιν.

Ἔτι ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον. εἰσὶ δὲ τοῦ μᾶλλον τόποι τέσσαρες, εἷς μὲν εἰ ἀκολουθεῖ τὸ μᾶλλον τῷ μᾶλλον, οἷον εἰ ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ ἡ μᾶλλον ἡδονὴ μᾶλλον ἀγαθόν, καὶ εἰ τὸ ἀδικεῖν κακόν, καὶ τὸ μᾶλλον ἀδικεῖν μᾶλλον p.115 κακόν. χρήσιμος δὲ πρὸς ἄμφω ὁ τόπος· εἰ μὲν γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ τοῦ ὑποκειμένου ἐπιδόσει ἡ τοῦ συμβεβηκότος ἐπίδοσις, καθάπερ εἴρηται, δῆλον ὅτι συμβέβηκεν, εἰ δὲ μὴ ἀκολουθεῖ, οὐ συμβέβηκεν. τοῦτο δ' ἐπαγωγῇ ληπτέον. ἄλλος· ἑνὸς περὶ δύο λεγομένου, εἰ ᾧ μᾶλλον εἰκὸς ὑπάρχειν μὴ ὑπάρχει, οὐδ' ᾧ ἧττον, καὶ εἰ ᾧ ἧττον εἰκὸς ὑπάρχειν ὑπάρχει, καὶ ᾧ μᾶλλον. πάλιν δυοῖν περὶ ἑνὸς λεγομένων εἰ τὸ μᾶλλον ὑπάρχειν δοκοῦν μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ ἧττον, ἢ εἰ τὸ ἧττον δοκοῦν ὑπάρχειν ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον. ἔτι δυοῖν περὶ δύο λεγομένων εἰ τὸ θατέρῳ μᾶλλον ὑπάρχειν δοκοῦν μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ, ἢ εἰ τὸ ἧττον δοκοῦν τῷ ἑτέρῳ ὑπάρχειν ὑπάρχει, καὶ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ.

---

27 alt ἐπὶ om *u*. — 28 πρὸς ἄμφω ὁ τόπος *u*. — 29 ἔχει om *Cu*. — καὶ om *P*. — 31 σκοπεῖν] τῶν ὁμοίων. σκοπεῖν *Cu*. — alt εἰ om *P*. — 33 καὶ] ἔστι καὶ *P*. — τὸ pr om *c*. — 34 πολλὰ ἐνδέχεται *Cu*. — 35 οὖν] δὲ *P*. — 37 alt μᾶλλον] μᾶλλον καὶ ἧττον *Cu*. — τόποι ante alt τοῦ *BCPcu*. — 38 τέτταρες *C*. — τῷ μᾶλλον τὸ μ. *u*. — 39 ἀγαθὸν...ἡδονὴ pr om *C*.

115a2 δὲ] δ' οὖν *ABf*. — 5 οὐ] οὐδὲ *P*. — 6 δυοῖν *Cu*. — μὴ] οὐχ *C*. — 7 εἰ om *u*. — 9 τὸ θατέρῳ μᾶλλον *B*. — 10 ἢ εἰ] εἰ δὲ *Cu*, rc add *A*, qui pr om, καὶ εἰ *c*. — τὸ ἧττον pr om *A*. — 11 ἔστι δὲ δυοῖν *P*. — περὶ δυοῖν *C*. — λεγομένοιν *u*. — 12 ἢ εἰ] εἰ δὲ *Cu*. — ἢ εἰ...λοιπῷ om *A*. — 13 ὑπάρχειν τῷ ἑτέρῳ *Cu*.

Ἔτι ἐκ τοῦ ὁμοίως ὑπάρχειν ἢ δοκεῖν ὑπάρχειν τριχῶς, καθάπερ ἐπὶ τοῦ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ὕστερον ῥηθέντων τριῶν τόπων ἐλέγετο. εἴτε γὰρ ἕν τι δυσὶν ὁμοίως ὑπάρχει ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν, εἰ τῷ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τῷ ἑτέρῳ, εἰ δὲ θατέρῳ ὑπάρχει, καὶ τῷ λοιπῷ· εἴτε δύο τῷ αὐτῷ ὁμοίως, εἰ τὸ ἕτερον μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ λοιπόν, εἰ δὲ θάτερον, καὶ τὸ λοιπόν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ εἰ δύο δυσὶν ὁμοίως ὑπάρχει· εἰ γὰρ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ, εἰ δὲ ὑπάρχει τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, καὶ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ.

11 Ἐκ μὲν οὖν τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ τοῦ ὁμοίως τοσαυταχῶς ἐνδέχεται ἐπιχειρεῖν· ἔτι δ' ἐκ τῆς προσθέσεως, ἐὰν ἕτερον πρὸς ἕτερον προστεθὲν ποιῇ ἀγαθὸν ἢ λευκόν, μὴ ὂν πρότερον λευκὸν ἢ ἀγαθόν, τὸ προστεθὲν ἔσται λευκὸν ἢ ἀγαθόν, οἷόν περ καὶ τὸ ὅλον ποιεῖ. ἔτι εἰ πρὸς τὸ ὑπάρχον προστεθέν τι μᾶλλον ποιεῖ τοιοῦτον οἷον ὑπῆρχε, καὶ αὐτὸ ἔσται τοιοῦτον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. χρήσιμος δὲ οὐκ ἐν ἅπασιν ὁ τόπος, ἀλλ' ἐν οἷς τὴν τοῦ μᾶλλον ὑπεροχὴν συμβαίνει γίνεσθαι. οὗτος δὲ ὁ τόπος οὐκ ἀντιστρέφει πρὸς τὸ ἀνασκευάζειν. εἰ γὰρ μὴ ποιεῖ τὸ προστιθέμενον ἀγαθόν, οὐδέπω δῆλον εἰ αὐτὸ μὴ ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀγαθὸν κακῷ προστιθέμενον οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀγαθὸν τὸ ὅλον ποιεῖ, οὐδὲ λευκὸν μέλανι.

Πάλιν εἴ τι μᾶλλον καὶ ἧττον λέγεται, καὶ ἁπλῶς ὑπάρχει· τὸ γὰρ μὴ ὂν ἀγαθὸν ἢ λευκὸν οὐδὲ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγαθὸν ἢ λευκὸν ῥηθήσεται· τὸ γὰρ κακὸν οὐδενὸς μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγαθόν, ἀλλὰ μᾶλλον κακὸν ἢ ἧττον ῥηθήσεται. οὐκ ἀντιστρέφει δ' οὐδ' οὗτος ὁ τόπος πρὸς τὸ ἀνασκευάσαι· πολλὰ γὰρ τῶν οὐ λεγομένων μᾶλλον ἁπλῶς ὑπάρχει· ἄνθρωπος γὰρ οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἧττον, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος.

---

18 ἢ εἰ δοκεῖ *C.* — ὑπάρχει] δοκεῖ ὑπάρχειν *u.* — οὐδὲ θατέρῳ, καὶ εἰ θατέρῳ ὑπάρξει *C.* — 19 θάτερον pr *u.* — 20 εἰ δὲ τὸ *P.* — alt εἰ...λοιπόν] τῷ λοιπῷ mg *u.* — 22 δυσί τισιν ὁμοίως *C.* — 25 καὶ τοῦ ἧττον *C.* — 26 δ' om *Cu.* — 27 ἀγαθὸν ἢ λευκόν *Cu.* — 28 τὸ ...ἀγαθόν om *B.* — 29 οἷόν περ] καὶ τοιοῦτον οἷόν περ *C*, οἷον *c.*

115b1 ποιεῖ τὸ ὅλον *u.* — 2 οὐδὲ τὸ λευκὸν *Cu.* — μέλανι οὐδὲ τὸ (τὸ om *Pf*) γλυκὺ πικρῷ. πάλιν *uPf.* — 4 οὐδὲν *Cc*, corr *B.* — 7 οὐδ' om *u.* — τρόπος *P.* — 8 οὐ] μὴ *C.* — μᾶλλον καὶ ἧττον ἁπλῶς *Cu.* — 10 ἔσται *C.*

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον σκεπτέον καὶ ἐπὶ τοῦ κατά τι καὶ ποτὲ καὶ ποῦ· εἰ γὰρ κατά τι ἐνδέχεται, καὶ ἁπλῶς ἐνδέχεται. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ποτὲ ἢ ποῦ· τὸ γὰρ ἁπλῶς ἀδύνατον οὔτε κατά τι οὔτε ποῦ οὔτε ποτὲ ἐνδέχεται. ἔνστασις ὅτι κατά τι μέν εἰσι φύσει σπουδαῖοι, οἷον ἐλευθέριοι ἢ σωφρονικοί, ἁπλῶς δὲ οὐκ εἰσὶ φύσει σπουδαῖοι. ὁμοίως δὲ καὶ ποτὲ μὲν ἐνδέχεται τῶν φθαρτῶν τι μὴ φθαρῆναι, ἁπλῶς δ' οὐκ ἐνδέχεται μὴ φθαρῆναι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ποῦ μὲν συμφέρει τοιαύτῃ διαίτῃ χρῆσθαι, οἷον ἐν τοῖς νοσώδεσι τόποις, ἁπλῶς δ' οὐ συμφέρει. ἔτι δὲ ποῦ μὲν ἕνα μόνον δυνατὸν εἶναι, ἁπλῶς δὲ οὐ δυνατὸν ἕνα μόνον εἶναι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ποῦ μὲν καλὸν τὸν πατέρα θύειν, οἷον ἐν Τριβαλλοῖς, ἁπλῶς δ' οὐ καλόν. ἢ τοῦτο μὲν οὐ ποῦ σημαίνει ἀλλὰ τισίν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει ὅπου ἂν ὦσιν· πανταχοῦ γὰρ αὐτοῖς ἔσται καλὸν τοῖς Τριβαλλοῖς. πάλιν ποτὲ μὲν συμφέρει φαρμακεύεσθαι, οἷον ὅταν νοσῇ, ἁπλῶς δ' οὔ. ἢ οὐδὲ τοῦτο ποτὲ σημαίνει, ἀλλὰ τῷ διακειμένῳ πως· οὐδὲν γὰρ διαφέρει ὁποτεοῦν, ἐὰν οὕτω μόνον διακείμενος ᾖ. τὸ δ' ἁπλῶς ἐστὶν ὃ μηδενὸς προστεθέντος ἐρεῖς ὅτι καλόν ἐστιν ἢ τὸ ἐναντίον. οἷον τὸ τὸν πατέρα θύειν οὐκ ἐρεῖς καλὸν εἶναι, ἀλλὰ τισὶ καλὸν εἶναι· οὐκ ἄρα ἁπλῶς καλόν. ἀλλὰ τὸ τοὺς θεοὺς τιμᾶν ἐρεῖς καλὸν οὐδὲν προσθείς· ἁπλῶς γὰρ καλόν ἐστιν. ὥστε ὃ ἂν μηδενὸς προστιθεμένου δοκῇ εἶναι καλὸν ἢ αἰσχρὸν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἁπλῶς ῥηθήσεται.

Γ.

Πότερον δ' αἱρετώτερον ἢ βέλτιον δυεῖν ἢ πλειόνων, ἐκ p.116
τῶνδε σκεπτέον. πρῶτον δὲ διωρίσθω ὅτι τὴν σκέψιν ποιού-

12 εἰ] ὃ *C*. — 13 καὶ ποτὲ καὶ ποῦ *Cu*. — 15 μέν τι *u*. — ἐστιν *A*. — ἐλεύθεροι *u*. — 16 σπουδαῖοι φύσει *u*. — ὁμοίως] οὐδεὶς γὰρ φύσει φρόνιμος· ὁμοίως *BCuf*, rc mg c. — 17 καὶ om *f*. — 18 ἁπλῶς ...φθαρῆναι om *P*. — 21 pr μόνον om *C*. — 23 et 25 τριβαλοῖς *CP*. — 24 ἀλλὰ μᾶλλον τισίν *u*. — 25 ἔσται] ἄρα c, ἔστι *C*. — τοῖς] οὖσι *BCu*. — 27 ποτὲ om *u*. — 28 ἂν *C*. — 30 ἐστιν om *P*. — τοὐναντίον *Cu*. — 31 εἶναι om *Cu*. — καλόν ἐστιν. ἀλλὰ *u*. — 32 προστιθείς *Cf*. — 33 δοκεῖ *AP*.

116a3 δυοῖν *Pf*. — ἐκ] ὄντων ἐκ *u*.

μεθα οὐχ ὑπὲρ τῶν πολὺ διεστώτων καὶ μεγάλην πρὸς ἄλληλα διαφορὰν ἐχόντων (οὐδεὶς γὰρ ἀπορεῖ πότερον ἡ εὐδαιμονία ἢ ὁ πλοῦτος αἱρετώτερον) ἀλλ' ὑπὲρ τῶν σύνεγγυς, καὶ περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν ποτέρῳ δεῖ προσθέσθαι μᾶλλον, διὰ τὸ μηδεμίαν ὁρᾶν τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον ὑπεροχήν. δῆλον οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ὅτι δειχθείσης ὑπεροχῆς ἢ μιᾶς ἢ πλειόνων συγκαταθήσεται ἡ διάνοια ὅτι τοῦτ' ἐστὶν αἱρετώτερον, ὁπότερον τυγχάνει αὐτῶν ὑπερέχον.

Πρῶτον μὲν οὖν τὸ πολυχρονιώτερον ἢ βεβαιότερον αἱρετώτερον τοῦ ἧττον τοιούτου. καὶ ὃ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο ὁ φρόνιμος ἢ ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ, ἢ ὁ νόμος ὁ ὀρθός, ἢ οἱ σπουδαῖοι περὶ ἕκαστα αἱρούμενοι ᾗ τοιοῦτοί εἰσιν, ἢ οἱ ἐν ἑκάστῳ γένει ἐπιστήμονες, ἢ ὅσα οἱ πλείους ἢ πάντες, οἷον ἐν ἰατρικῇ ἢ τεκτονικῇ ἃ οἱ πλείους τῶν ἰατρῶν ἢ πάντες, ἢ ὅσα ὅλως οἱ πλείους ἢ πάντες ἢ πάντα, οἷον τἀγαθόν· πάντα γὰρ τἀγαθοῦ ἐφίεται. δεῖ δ' ἄγειν πρὸς ὅ τι ἂν ᾖ χρήσιμον τὸ ῥηθησόμενον. ἔστι δ' ἁπλῶς μὲν βέλτιον καὶ αἱρετώτερον τὸ κατὰ τὴν βελτίω ἐπιστήμην, τινὶ δὲ τὸ κατὰ τὴν οἰκείαν.

Ἔπειτα δὲ τὸ ὅπερ τόδε τι τοῦ μὴ ἐν γένει, οἷον ἡ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου· τὸ μὲν γὰρ ἐν γένει τῷ ἀγαθῷ, τὸ δ' οὔ, καὶ τὸ μὲν ὅπερ ἀγαθόν, τὸ δ' οὔ· οὐδὲν γὰρ λέγεται ὅπερ τὸ γένος, ὃ μὴ τυγχάνει ἐν τῷ γένει ὄν, οἷον ὁ λευκὸς ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ὅπερ χρῶμα. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Καὶ τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν τοῦ δι' ἕτερον αἱρετοῦ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ὑγιαίνειν τοῦ γυμνάζεσθαι· τὸ μὲν γὰρ δι' αὑτὸ αἱρετόν, τὸ δὲ δι' ἕτερον. καὶ τὸ καθ' αὑτὸ τοῦ κατὰ συμβεβηκός, οἷον τὸ τοὺς φίλους δικαίους εἶναι τοῦ τοὺς ἐχθρούς.

---

5 ἄλληλα τὴν διαφορὰν C. — 8 διαμφισβητοῦμεν C. — 10 ἐπὶ τούτων ὅτι f. — ἢ om f. — 12 ἔχον ὑπεροχήν u. — 13 οὖν φαμὲν ὅτι τὸ u, τὸ rc u. — 14 ἂν μᾶλλον f. — 15 pr ὁ om Cu. — tert ὁ pr om B. — 16 περὶ] οἱ περὶ u. — ᾗ corr C. — ἢ om ABc. — 17 ὅσα om C. — πλείους τῶν ἰατρῶν ἢ c. — ἢ οἱ πάντες Puf. — οἱ ἐν P. — 18 τεκτονικῇ ἢ ἃ B, pr c. — πλεῖστοι u. — ἢ ἃ (ἃ om f) οἱ πάντες Cf, om P. — ὅλως] ἁπλῶς c. — οἱ πλείους om P. — 19 τὸ ἀγαθὸν et τοῦ ἀγ. u. — 20 ᾖ om u. — 22 τινὶ] οἷον εἰ βελτίων ἐπιστήμη φιλοσοφία τεκτονικῆς καὶ ἁπλῶς αἱρετώτερα τὰ κατὰ φιλοσοφίαν τῶν κατὰ τεκτονικήν, τινὶ f. — 23 τι ὂν τοῦ C, corr A. — 24 τὸ ἀγαθόν pr u. — 26 τυγχάνῃ pr A. — 32 οἷον ... συμβεβηκός rc mg c. — τοῦ] ἢ τὸ C.

τὸ μὲν γὰρ καθ' αὑτὸ αἱρετόν, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός· τὸ γὰρ τοὺς ἐχθροὺς δικαίους εἶναι κατὰ συμβεβηκὸς αἱρούμεθα, ὅπως μηδὲν ἡμᾶς βλάπτωσιν. ἔστι δὲ τοῦτο ταὐτὸ τῷ πρὸ τούτου, διαφέρει δὲ τῷ τρόπῳ· τὸ μὲν γὰρ τοὺς φίλους δικαίους εἶναι δι' αὑτὸ αἱρούμεθα, καὶ εἰ μηδὲν ἡμῖν μέλλει ἔσεσθαι, κἂν ἐν Ἰνδοῖς ὦσιν· τὸ δὲ τοὺς ἐχθροὺς δι' ἕτερον, ὅπως μηθὲν ἡμᾶς βλάπτωσιν.

Καὶ τὸ αἴτιον ἀγαθοῦ καθ' αὑτὸ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς b
αἰτίου, καθάπερ ἡ ἀρετὴ τῆς τύχης· ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτὴν ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς αἰτία τῶν ἀγαθῶν, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίου· τὸ γὰρ καθ' αὑτὸ κακοῦ αἴτιον φευκτότερον τοῦ κατὰ συμβεβηκός, οἷον ἡ κακία καὶ ἡ τύχη· τὸ μὲν γὰρ καθ' αὑτὸ κακόν, ἡ δὲ τύχη κατὰ συμβεβηκός.

Καὶ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν τοῦ τινὶ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ὑγιάζεσθαι τοῦ τέμνεσθαι· τὸ μὲν γὰρ ἁπλῶς ἀγαθόν, τὸ δὲ τινὶ τῷ δεομένῳ τομῆς. καὶ τὸ φύσει τοῦ μὴ φύσει, οἷον ἡ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου· τὸ μὲν γὰρ φύσει, τὸ δ' ἐπίκτητον. καὶ τὸ τῷ βελτίονι καὶ τιμιωτέρῳ ὑπάρχον αἱρετώτερον, οἷον θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ καὶ ψυχῇ ἢ σώματι. καὶ τὸ τοῦ βελτίονος ἴδιον βέλτιον ἢ τὸ τοῦ χείρονος, οἷον τὸ τοῦ θεοῦ ἢ τὸ τοῦ ἀνθρώπου· κατὰ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ ἐν ἀμφοτέροις οὐδὲν διαφέρει ἀλλήλων, τοῖς δ' ἰδίοις τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ὑπερέχει. καὶ τὸ ἐν βελτίοσιν ἢ προτέροις ἢ τιμιωτέροις βέλτιον, οἷον ὑγίεια ἰσχύος καὶ κάλλους. ἡ μὲν γὰρ ἐν ὑγροῖς καὶ ξηροῖς καὶ θερμοῖς καὶ ψυχροῖς, ἁπλῶς δ' εἰπεῖν ἐξ ὧν πρώτων συνέστηκε τὸ ζῷον, τὰ δ' ἐν τοῖς ὑστέροις· ἡ μὲν γὰρ ἰσχὺς ἐν τοῖς νεύροις καὶ ὀστοῖς, τὸ δὲ κάλλος τῶν μελῶν τις συμμετρία δοκεῖ εἶναι. καὶ τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι, καὶ δυοῖν τὸ ἔγγιον τοῦ τέλους. καὶ ὅλως τὸ πρὸς τὸ τοῦ βίου τέλος αἱρετώτερον μᾶλλον ἢ τὸ

---

33 ἑαυτὸ *u*. — 35 μηθὲν *CPu*. — ταὐτὸν τοῦτο *u*. — ταὐτὸν *CP*. — 36 πρὸ αὐτοῦ *Cu*. — 39 μηδὲν *CP*.

116b1 αἴτιον τοῦ ἀγαθοῦ *P*. — ἀγαθοῦ om *C*. — 2 αἰτίου om *CPcu*. — ἑαυτὴν *u*. — 4 et 6 ἑαυτὸ *u*. — 6 ἡ δὲ τύχη] τὸ δὲ *C*. — 9 γυμνάζεσθαι *C*, pr *B*. — τοῦ τέμν. τὸ ὑγιάζεσθαι *u*. — 12 τῷ om *P*. — 13, 14, 25, 29, 34 ἤπερ *f*. — 15 οὐδενὶ *C*. — 16 ὑπάρχει *A*, διαφέρον ὑπερέχει *f*. — 19 καὶ θερμοῖς καὶ ψυχροῖς om *ABPc*. — 20 πρῶτον *ABPc*. — τὸ] καὶ τὸ *C*. — 21 ὀστέοις *Ccu*. — δοκεῖ εἶναι om 22 *P*, 23 *C* et pr *u*.

πρὸς ἄλλο τι, οἷον τὸ πρὸς εὐδαιμονίαν συντεῖνον ἢ τὸ πρὸς φρόνησιν. καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου. ἔτι δύο ποιητικῶν, οὗ τὸ τέλος βέλτιον. ποιητικοῦ δὲ καὶ τέλους ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ὅταν πλείονι ὑπερέχῃ τὸ τέλος τοῦ τέλους ἢ ἐκεῖνο τοῦ οἰκείου ποιητικοῦ, οἷον εἰ ἡ εὐδαιμονία πλείονι ὑπερέχει ὑγιείας ἢ ὑγίεια ὑγιεινοῦ, τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας βέλτιον ὑγιείας. ὅσῳ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ὑγιείας ὑπερέχει, τοσούτῳ καὶ τὸ ποιητικὸν τὸ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ὑγιεινοῦ ὑπερέχει. ἡ δὲ ὑγίεια τοῦ ὑγιεινοῦ ἐλάττονι ὑπερεῖχεν, ὥστε πλείονι ὑπερέχει τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας τοῦ ὑγιεινοῦ ἢ ἡ ὑγίεια τοῦ ὑγιεινοῦ. δῆλον ἄρα ὅτι αἱρετώτερον τὸ ποιητικὸν εὐδαιμονίας τῆς ὑγιείας· τοῦ γὰρ αὐτοῦ πλείονι ὑπερέχει.

Ἔτι τὸ κάλλιον καθ᾽ αὑτὸ καὶ τιμιώτερον καὶ ἐπαινετώτερον, οἷον φιλία πλούτου καὶ δικαιοσύνη ἰσχύος. τὰ μὲν γὰρ καθ᾽ αὑτὰ τῶν τιμίων καὶ ἐπαινετῶν, τὰ δ᾽
p. 117 οὐ καθ᾽ αὑτὰ ἀλλὰ δι᾽ ἕτερον· οὐδεὶς γὰρ τιμᾷ τὸν πλοῦτον δι᾽ ἑαυτὸν ἀλλὰ δι᾽ ἕτερον, τὴν δὲ φιλίαν καθ᾽ αὑτό, καὶ εἰ μηδὲν μέλλει ἡμῖν ἕτερον ἀπ᾽ αὐτῆς ἔσεσθαι.

2 Ἔτι ὅταν δύο τινὰ ᾖ σφόδρα αὑτοῖς παραπλήσια καὶ μὴ δυνώμεθα ὑπεροχὴν μηδεμίαν συνιδεῖν τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον, ὁρᾶν ἀπὸ τῶν παρεπομένων· ᾧ γὰρ ἕπεται μεῖζον ἀγαθόν, τοῦθ᾽ αἱρετώτερον. ἂν δ᾽ ᾖ τὰ ἑπόμενα κακά, ᾧ τὸ ἔλαττον ἀκολουθεῖ κακόν, τοῦθ᾽ αἱρετώτερον. ὄντων γὰρ ἀμφοτέρων αἱρετῶν οὐδὲν κωλύει δυσχερές τι παρέπεσθαι. διχῶς δ᾽ ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἡ σκέψις· καὶ γὰρ πρότερον καὶ ὕστερον ἕπεται, οἷον τῷ μανθάνοντι τὸ μὲν ἀγνοεῖν πρότερον, τὸ δ᾽ ἐπίστασθαι ὕστερον. βέλτιον δ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὕστερον ἑπόμενον. λαμβάνειν οὖν τῶν ἑπομένων ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον.

25 alt τὸ om *A*. — 26 καὶ] τὸ γὰρ πρὸς εὐδαιμονίαν συντεῖνον αἱρετώτερον. καὶ *f*. — ποιητικῶν ὄντων οὗ *Cf*, rc c. — 27 βέλτιον] αἴτιον *P*, βέλτιον καὶ αὐτὸ βέλτιον *Cf*. — 29 εἰ om *uf*. — ἤπερ ἡ ὑγίεια *f*. — 30 ὑγιεινοῦ ὥστε ἡ φρόνησις pr *u* et supra τὸ ποιητικὸν. — ὑγιεινοῦ ὥστε τὸ *f*. — 31 τοσοῦτον *Pfu*. — 32 τὸ om *Cu*. — 33 ὑπερέχει *Cu*. — ὥστε] ἢ ἡ εὐδαιμονία τῆς ὑγιείας ὥστε *C*. — ὑπερέχει ante 34 pr τοῦ *u*. — 34 ἡ om *P*. — 35 οὖν *CPfcu*. — 37 et 39 ἑαυτὸ et ἑαυτὰ *u*. — 38 ἰσχύος] ὑγιείας καὶ ἰσχύος *f*.

117a1 ἑαυτὰ *u*. — 2 αὐτὸν *C*. — 3 ἑαυτό *u*. — 5 αὑτοῖς *ABCPc*, ἑαυτοῖς *u*, ἀλλήλοις *f*. — 8 ἐὰν *u*. — ἂν δ᾽ . . . αἱρετώτερον rc mg *B*. — 10 et 18 οὐθὲν *C*. — 14 οὖν om *C*.

Ἔτι τὰ πλείω ἀγαθὰ τῶν ἐλαττόνων, ἢ ἁπλῶς, ἢ ὅταν τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις ἐνυπάρχῃ, τὰ ἐλάττω ἐν τοῖς πλείοσιν. ἔνστασις, εἴ που θάτερον θατέρου χάριν· οὐδὲν γὰρ αἱρετώτερα τὰ ἄμφω τοῦ ἑνός, οἷον τὸ ὑγιάζεσθαι καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ὑγιείας, ἐπειδὴ τὸ ὑγιάζεσθαι τῆς ὑγιείας ἕνεκεν αἱρούμεθα. καὶ μὴ ἀγαθὰ δὲ ἀγαθῶν οὐδὲν κωλύει εἶναι αἱρετώτερα, οἷον εὐδαιμονίαν καὶ ἄλλο τι ὃ μή ἐστιν ἀγαθὸν δικαιοσύνης καὶ ἀνδρείας. καὶ ταὐτὰ μεθ' ἡδονῆς μᾶλλον ἢ ἄνευ ἡδονῆς. καὶ ταὐτὰ μετ' ἀλυπίας ἢ μετὰ λύπης.

Καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ καιρῷ μεῖζον δύναται, ἐν τούτῳ καὶ αἱρετώτερον, οἷον τὸ ἀλύπως ἐν τῷ γήρᾳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ νεότητι· μεῖζον γὰρ ἐν τῷ γήρᾳ δύναται. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ φρόνησις ἐν τῷ γήρᾳ αἱρετώτερον· οὐδεὶς γὰρ τοὺς νέους αἱρεῖται ἡγεμόνας διὰ τὸ μὴ ἀξιοῦν φρονίμους εἶναι. ἡ δ' ἀνδρεία ἀνάπαλιν· ἐν τῇ νεότητι γὰρ ἀναγκαιοτέρα ἡ κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἐνέργεια. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ σωφροσύνη· μᾶλλον γὰρ οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐνοχλοῦνται.

Καὶ ὃ ἐν παντὶ καιρῷ ἢ ἐν τοῖς πλείστοις χρησιμώτερον, οἷον δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη ἀνδρείας· αἱ μὲν γὰρ ἀεὶ ἡ δὲ ποτὲ χρησίμη. καὶ ὃ πάντων ἐχόντων μηδὲν θατέρου δεόμεθα, ἢ ὃ ἐχόντων προσδεόμεθα τοῦ λοιποῦ, καθάπερ ἐπὶ δικαιοσύνης καὶ ἀνδρείας· δικαίων μὲν γὰρ πάντων ὄντων οὐδὲν χρήσιμος ἡ ἀνδρεία, ἀνδρείων δὲ πάντων ὄντων χρήσιμος ἡ δικαιοσύνη.

Ἔτι ἐκ τῶν φθορῶν καὶ τῶν ἀποβολῶν καὶ τῶν γενέσεων καὶ τῶν λήψεων καὶ τῶν ἐναντίων· ὧν γὰρ αἱ φθοραὶ φευκτότεραι, αὐτὰ αἱρετώτερα. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποβολῶν καὶ τῶν ἐναντίων· εἴτε γὰρ ἡ ἀποβολὴ ἢ τὸ ἐναντίον φευκτότερα, αὐτὸ αἱρετώτερον. ἐπὶ δὲ τῶν γενέσεων

17 ἕτερα ἐν τοῖς *BCPcf*. — ὑπάρχῃ *f*. — ἐλάττονα *u*. — 18 τοῦ ἑτέρου *CPu*. — 19 et 20 γυμνάζεσθαι bis *u*. — 20 ἕνεκεν καὶ αἱρούμεθα *u*. — 23 et 24 ταῦτα pr *B*, τὰ αὐτὰ *Pcuf*. — 23 μᾶλλον om *P*. — 25 μετ' om *P*. — ἀλυπίας μᾶλλον ἢ *ACu*. — 28 δύναται εἶναι. κατὰ *u*. — ταὐτὰ *C*. — δὲ] γὰρ *u*. — 30 μὴ δὲ ἀξιοῦν *u*. — 37 χρήσιμος *C*. — 38 ὃ om *C*. — ἔχοντες *ABcu*.

117b6 εἴτε] εἰ *u*, οὗ *Cf*. — ἢ] καὶ *Pu*. — 7 φευκτότερον *Cuf*.

καὶ τῶν λήψεων ἀνάπαλιν· ὧν γὰρ αἱ λήψεις καὶ αἱ γενέσεις αἱρετώτεραι, καὶ αὐτὰ αἱρετώτερα.

Ἄλλος τόπος, τὸ ἐγγύτερον τἀγαθοῦ βέλτιον καὶ αἱρετώτερον. καὶ τὸ ὁμοιότερον τἀγαθῷ, οἷον ἡ δικαιοσύνη δικαίου. καὶ τὸ τῷ βελτίονι αὐτοῦ ὁμοιότερον, καθάπερ τὸν Αἴαντα τοῦ Ὀδυσσέως φασὶ βελτίω τινὲς εἶναι, διότι ὁμοιότερος τῷ Ἀχιλλεῖ. ἔνστασις τούτου ὅτι οὐκ ἀληθές· οὐδὲν γὰρ κωλύει, μὴ ᾗ βέλτιστος ὁ Ἀχιλλεύς, ταύτῃ ὁμοιότερον εἶναι τὸν Αἴαντα, τοῦ ἑτέρου ὄντος μὲν ἀγαθοῦ μὴ ὁμοίου δέ. σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ ἐπὶ τὰ γελοιότερα εἴη ὅμοιον, καθάπερ ὁ πίθηκος τῷ ἀνθρώπῳ, τοῦ ἵππου μὴ ὄντος ὁμοίου· οὐ γὰρ κάλλιον ὁ πίθηκος, ὁμοιότερον δὲ τῷ ἀνθρώπῳ. πάλιν ἐπὶ δυοῖν εἰ τὸ μὲν τῷ βελτίονι τὸ δὲ τῷ χείρονι ὁμοιότερον, εἴη ἂν βέλτιον τὸ τῷ βελτίονι ὁμοιότερον. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἔνστασιν· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ μὲν τῷ βελτίονι ἠρέμα ὅμοιον εἶναι, τὸ δὲ τῷ χείρονι σφόδρα, οἷον εἰ ὁ μὲν Αἴας τῷ Ἀχιλλεῖ ἠρέμα, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς τῷ Νέστορι σφόδρα. καὶ εἰ τὸ μὲν τῷ βελτίονι ἐπὶ τὰ χείρω ὅμοιον εἴη, τὸ δὲ τῷ χείρονι ἐπὶ τὰ βελτίω, καθάπερ ἵππος ὄνῳ καὶ πίθηκος ἀνθρώπῳ.

Ἄλλος, τὸ ἐπιφανέστερον τοῦ ἧττον τοιούτου, καὶ τὸ χαλεπώτερον· μᾶλλον γὰρ ἀγαπῶμεν ἔχοντες ἃ μὴ ἔστι ῥᾳδίως λαβεῖν. καὶ τὸ ἰδιαίτερον τοῦ κοινοτέρου. καὶ τὸ τοῖς κακοῖς ἀκοινωνητότερον· αἱρετώτερον γὰρ ᾧ μηδεμία δυσχέρεια ἀκολουθεῖ ἢ ᾧ ἀκολουθεῖ.

Ἔτι εἰ ἁπλῶς τοῦτο τούτου βέλτιον, καὶ τὸ βέλτιστον τῶν ἐν τούτῳ βέλτιον τοῦ ἐν τῷ ἑτέρῳ βελτίστου, οἷον εἰ βέλτιον ἄνθρωπος ἵππου, καὶ ὁ βέλτιστος ἄνθρωπος τοῦ βελτίστου ἵππου βελτίων. καὶ εἰ τὸ βέλτιστον τοῦ βελτίστου βέλτιον, καὶ ἁπλῶς τοῦτο τούτου βέλτιον, οἷον εἰ ὁ βέλτιστος ἄνθρω-

---

8 αἱ om C. — 11 τῷ ἀγαθῷ u. — δικαιοσύνη τοῦ δικαίου Cu. — 12 βελτίονι corr c. — αὐτῷ Pc, corr C, αὐτῶν u. — 13 εἶναί τινες P. — 14 τῷ] ἢν τῷ C. — 15 ᾗ C, pr AB. — 17 καὶ om c. — εἰ ante εἴη c. — τὸ γελοιότερον AB. — ὅμοιος ABPfcu. — 18 τῷ om Cf. — 19 καλλίων CPfcu. — πίθηξ f. — ὁμοιότερος fort u. — 21 αἱρετώτερον εἴη ἂν τὸ u. — ἂν om C. — 23 εἰ om u. — 24 ante ὁ rc add ὅμοιος u. — 25 ἐπὶ] ὅμοιον ἐπὶ Au. — 30 λαβεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ CPu. — 31 ἀκοινονητότερον B. — 31 et 32 ὃ B. — 32 ἢ ᾧ ἀκολουθεῖ mg u. — 33 τοῦτο ἁπλῶς f. — 34 εἰ βελτίων u. — 37 εἰ om A.

πος τοῦ βελτίστου ἵππου βελτίων, καὶ ἁπλῶς ἄνθρωπος ἵππου βελτίων.

Ἔτι ὧν ἔστι τοὺς φίλους μετασχεῖν, αἱρετώτερα ἢ ὧν p.118 μή. καὶ ἃ πρὸς τὸν φίλον πρᾶξαι μᾶλλον βουλόμεθα ἢ ἃ πρὸς τὸν τυχόντα, ταῦτα αἱρετώτερα, οἷον τὸ δικαιοπραγεῖν καὶ εὖ ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὸ δοκεῖν· τοὺς γὰρ φίλους εὖ ποιεῖν βουλόμεθα μᾶλλον ἢ δοκεῖν, τοὺς δὲ τυχόντας ἀνάπαλιν.

Καὶ τὰ ἐκ περιουσίας τῶν ἀναγκαίων βελτίω, ἐνίοτε δὲ καὶ αἱρετώτερα· βέλτιον γὰρ τοῦ ζῆν τὸ εὖ ζῆν, τὸ δὲ εὖ ζῆν ἐστὶν ἐκ περιουσίας, αὐτὸ δὲ τὸ ζῆν ἀναγκαῖον. ἐνίοτε δὲ τὰ βελτίω οὐχὶ καὶ αἱρετώτερα· οὐ γὰρ εἰ βελτίω, ἀναγκαῖον καὶ αἱρετώτερα· τὸ γοῦν φιλοσοφεῖν βέλτιον τοῦ χρηματίζεσθαι· ἀλλ' οὐχ αἱρετώτερον τῷ ἐνδεεῖ τῶν ἀναγκαίων. τὸ δ' ἐκ περιουσίας ἐστίν, ὅταν ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων ἄλλα τινὰ προσκατασκευάζηταί τις τῶν καλῶν. σχεδὸν δὲ ἴσως αἱρετώτερον τὸ ἀναγκαῖόν ἐστι, βέλτιον δὲ τὸ ἐκ περιουσίας.

Καὶ ὃ μὴ ἔστι παρ' ἄλλου πορίσασθαι ἢ ὃ ἔστι καὶ παρ' ἄλλου, οἷον πέπονθεν ἡ δικαιοσύνη πρὸς τὴν ἀνδρείαν. καὶ εἰ τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε αἱρετόν, τόδε δὲ ἄνευ τοῦδε μή, οἷον δύναμις ἄνευ φρονήσεως οὐχ αἱρετόν, φρόνησις δ' ἄνευ δυνάμεως αἱρετόν. καὶ δυοῖν εἰ θάτερον ἀρνούμεθα, ἵνα τὸ λοιπὸν δόξῃ ἡμῖν ὑπάρχειν, ἐκεῖνο αἱρετώτερον ὃ βουλόμεθα δοκεῖν ὑπάρχειν, οἷον φιλοπονεῖν ἀρνούμεθα, ἵν' εὐφυεῖς εἶναι δόξωμεν.

Ἔτι οὗ τῇ ἀπουσίᾳ ἧττον ἐπιτιμητέον δυσφοροῦσι, τοῦτο αἱρετώτερον. καὶ οὗ τῇ ἀπουσίᾳ μὴ δυσφοροῦντι μᾶλλον ἐπιτιμητέον, τοῦτο αἱρετώτερον.

Ἔτι τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος τὸ ἔχον τὴν οἰκείαν ἀρετὴν **3** τοῦ μὴ ἔχοντος. ἄμφω δ' ἐχόντων τὸ μᾶλλον ἔχον.

Ἔτι εἰ τὸ μὲν ποιεῖ ἀγαθὸν ἐκεῖνο ᾧ ἂν παρῇ, τὸ δὲ μὴ ποιεῖ, τὸ ποιοῦν αἱρετώτερον, καθάπερ καὶ θερμότερον τὸ

118a2 μᾶλλον πρᾶξαι C. — βουλόμεθα πρᾶξαι μᾶλλον u. — 4 τὸ om u. — τοὺς . . . δοκεῖν rc mg u. — 8 ἐκ περιουσίας ἐστίν u. — 9 εἰ βέλτιον pr u. — 10 αἱρετώτερον pr u. — τὸ] ἐστι· τὸ P. — τὸ γὰρ Cu. — 14 αἱρετώτερον μὲν τὸ C. — ἐστι τὸ ἀναγκαῖον u. — 22 δόξωμεν ὑπάρχειν u. — 25 δυσφοροῦσι C. — 28 ἔχοντος αἱρετώτερον, ἄμφω C. — 29 ᾧ ἂν παρῇ] τὸν ἔχοντα u. — 30 τῷ ποιοῦντι B. — θερμὸν C.

θερμαῖνον τοῦ μή. εἰ δ' ἄμφω ποιεῖ, τὸ μᾶλλον ποιοῦν· ἢ εἰ τὸ βέλτιον καὶ κυριώτερον ποιεῖ ἀγαθόν, οἷον εἰ τὸ μὲν τὴν ψυχὴν τὸ δὲ τὸ σῶμα.

Ἔτι ἀπὸ τῶν πτώσεων καὶ τῶν χρήσεων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἔργων, καὶ ταῦτα δὲ ἀπ' ἐκείνων· ἀκολουθεῖ γὰρ ἀλλήλοις, οἷον εἰ τὸ δικαίως αἱρετώτερον τοῦ ἀνδρείως, καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀνδρείας αἱρετώτερον· καὶ εἰ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀνδρείας αἱρετώτερον, καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀνδρείως. παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Ἔτι εἴ τινος τοῦ αὐτοῦ τὸ μὲν μεῖζον ἀγαθόν ἐστι τὸ δὲ ἔλαττον, αἱρετώτερον τὸ μεῖζον. ἢ εἰ μείζονος μεῖζον θάτερον. ἀλλὰ καὶ εἰ δύο τινὰ τινὸς εἴη αἱρετώτερα, τὸ μᾶλλον αἱρετώτερον τοῦ ἧττον αἱρετωτέρου αἱρετώτερον. ἔτι οὗ ἡ ὑπερβολὴ τῆς ὑπερβολῆς αἱρετωτέρα, καὶ αὐτὸ αἱρετώτερον, οἷον φιλία χρημάτων· αἱρετωτέρα γὰρ ἡ τῆς φιλίας ὑπερβολὴ τῆς τῶν χρημάτων. καὶ οὗ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο αὐτὸς αὑτῷ αἴτιος εἶναι ἢ οὗ ἕτερον, οἷον τοὺς φίλους τῶν χρημάτων.

Ἔτι ἐκ τῆς προσθέσεως, εἰ τῷ αὐτῷ προστιθέμενόν τι τὸ ὅλον αἱρετώτερον ποιεῖ. εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ προτείνειν ἐφ' ὧν τῷ μὲν ἑτέρῳ τῶν προστιθεμένων χρῆται τὸ κοινὸν ἢ ἄλλως πως συνεργόν ἐστι, τῷ δὲ λοιπῷ μὴ χρῆται μηδὲ συνεργόν ἐστιν. οἷον πρίονα καὶ δρέπανον μετὰ τεκτονικῆς· αἱρετώτερον γὰρ ὁ πρίων συνδυαζόμενος, ἁπλῶς δὲ οὐχ αἱρετώτερον. πάλιν εἰ ἐλάττονι προστεθέν τι τὸ ὅλον μεῖζον ποιεῖ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως· οὗ γὰρ ἀφαιρεθέντος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ λειπόμενον ἔλαττον, ἐκεῖνο μεῖζον ἂν εἴη, ὁπότε ἀφαιρεθὲν τὸ λειπόμενον ἔλαττον ποιεῖ.

Καὶ εἰ τὸ μὲν δι' αὑτὸ τὸ δὲ διὰ τὴν δόξαν αἱρετόν, οἷον ὑγίεια κάλλους. ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν τὸ μηδενὸς συνειδότος μὴ ἂν σπουδάσαι ὑπάρχειν. καὶ εἰ τὸ μὲν δι' αὑτὸ

---

31 μὴ θερμαίνοντος. εἰ u. — 32 τὴν om u. — 34 ἔτι δὲ ἀπὸ C. — 37 αἱρετώτερον om C. — καὶ εἰ...αἱρετώτερον om A.

118b2 ἢ om C, del B. — μεῖζον ᾗ (ἢ P) θάτερον CuP, θάτερον θατέρου P. — 8 ἑαυτῷ uf. — ἕτερος BCfcu, corr A. — 10 ἔτι τε ἐκ f. — προθέσεως C. — τι rc c, om A. — 12 προσχρῆται C. — 13 τῷ δὲ...ἐστιν om A. — 14 ἐστιν, τῷ δὲ λοιπῷ μὴ χρῆται μηδὲ συνεργόν ἐστιν, οἷον u. — 15 συνδυαζόμενον ABCP. — 18 ἐλαττοῖ pr AB. — 19 ἔλαττον τὸ λειπόμενον u. — 21 μηδενὸς ὄντος τοῦ συνειδότος Cu. — 22 et 26 ἑαυτὸ u.

καὶ διὰ τὴν δόξαν αἱρετόν, τὸ δὲ διὰ θάτερον μόνον. καὶ ὁπότερον μᾶλλον δι' αὑτὸ τίμιον, τοῦτο καὶ βέλτιον καὶ αἱρετώτερον. τιμιώτερον δ' ἂν εἴη καθ' αὑτό, ὃ μηδενὸς ἄλλου μέλλοντος ὑπάρξειν δι' αὑτὸ αἱρούμεθα μᾶλλον.

Ἔτι διελέσθαι ποσαχῶς τὸ αἱρετὸν λέγεται καὶ τίνων χάριν, οἷον τοῦ συμφέροντος ἢ τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ ἡδέος· τὸ γὰρ πρὸς ἅπαντα ἢ πρὸς τὰ πλείω χρήσιμον αἱρετώτερον ἂν ὑπάρχοι τοῦ μὴ ὁμοίως. τῶν δ' αὐτῶν ἀμφοτέροις ὑπαρχόντων, ὁποτέρῳ μᾶλλον ὑπάρχει σκεπτέον, πότερον ἥδιον ἢ κάλλιον ἢ συμφερώτερον. πάλιν τὸ τοῦ βελτίονος ἕνεκεν αἱρετώτερον, οἷον τὸ ἀρετῆς ἕνεκεν ἢ ἡδονῆς. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν φευκτῶν· φευκτότερον γὰρ τὸ μᾶλλον ἐμποδιστικὸν τῶν αἱρετῶν, οἷον νόσος αἴσχους· καὶ γὰρ ἡδονῆς καὶ τοῦ σπουδαῖον εἶναι κωλυτικώτερον ἡ νόσος.

Ἔτι ἐκ τοῦ ὁμοίως δεικνύναι φευκτὸν καὶ αἱρετὸν τὸ προκείμενον· ἧττον γὰρ αἱρετὸν τὸ τοιοῦτον, ὃ καὶ ἕλοιτ' ἄν τις ὁμοίως καὶ φύγοι, τοῦ ἑτέρου ὄντος αἱρετοῦ μόνον.

Τὰς μὲν οὖν πρὸς ἄλληλα συγκρίσεις, καθάπερ εἴρη- p.119
4 ται, ποιητέον. οἱ αὐτοὶ δὲ τόποι χρήσιμοι καὶ πρὸς τὸ δεικνύναι ὁτιοῦν αἱρετὸν ἢ φευκτόν· ἀφαιρεῖν γὰρ μόνον δεῖ τὴν πρὸς ἕτερον ὑπεροχήν. εἰ γὰρ τὸ τιμιώτερον αἱρετώτερον, καὶ τὸ τίμιον αἱρετόν, καὶ εἰ τὸ χρησιμώτερον αἱρετώτερον, καὶ τὸ χρήσιμον αἱρετόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τοιαύτην ἔχει τὴν σύγκρισιν. ἐπ' ἐνίων γὰρ εὐθέως κατὰ τὴν πρὸς ἕτερον σύγκρισιν καὶ ὅτι αἱρετὸν ἑκάτερον ἢ τὸ ἕτερον λέγομεν, οἷον ὅταν τὸ μὲν φύσει ἀγαθὸν τὸ δὲ μὴ φύσει λέγωμεν· τὸ γὰρ φύσει ἀγαθὸν δῆλον ὅτι αἱρετόν ἐστιν.

5 Ληπτέον δ' ὅτι μάλιστα καθόλου τοὺς τόπους περὶ τοῦ μᾶλλον καὶ τοῦ μείζονος· ληφθέντες γὰρ οὕτως πρὸς πλείω χρήσιμοι ἂν εἴησαν. ἔστι δ' αὐτῶν τῶν εἰρημένων ἐνίους καθόλου μᾶλλον ποιεῖν μικρὸν παραλλάσσοντα τῇ προσηγο-

---

29 πρὸς om *C*. — 30 ὑπάρχῃ *APcu*, εἴη *f*. — τοῦ μὴ] τὸ corr *C*. — μὴ rc supra vs *f*. — αὐτῶν δ' *u*. — 31 ἴδιον *B*. — 35 τῷ *C*. — ἀρετῶν *ABc*, αἱρετῶν *P*. — 38 τοιοῦτο *C*.

119a1 ἀλλήλας *B*, fort pr c. — 6 καὶ om *C*. — 9 λέγομεν ... γὰρ φύσει ἀγαθόν rc supra lit *A*. — 10 αἱρετόν corr c. — 12 τοὺς om *Ac* et pr *f*. — 14 μᾶλλον καθόλου *CP*. — 15 παραλλάττοντας *C*.

ρίᾳ, οἷον τὸ φύσει τοιοῦτο τοῦ μὴ φύσει τοιούτου μᾶλλον τοιοῦτο. καὶ εἰ τὸ μὲν ποιεῖ τὸ δὲ μὴ ποιεῖ τὸ ἔχον τοιόνδε [ἢ ᾧ ἂν ὑπάρχῃ], μᾶλλον τοιοῦτο ὅ ποτε ποιεῖ ἢ ὃ μὴ ποιεῖ. εἰ δ' ἄμφω ποιεῖ, τὸ μᾶλλον ποιοῦν τοιοῦτο.

Ἔτι εἰ τοῦ αὐτοῦ τινὸς τὸ μὲν μᾶλλον τὸ δὲ ἧττον τοιοῦτο· καὶ εἰ τὸ μὲν τοιούτου μᾶλλον τοιοῦτο, τὸ δὲ μὴ τοιούτου τοιοῦτον, δῆλον ὅτι τὸ πρῶτον μᾶλλον τοιοῦτο. ἔτι ἐκ τῆς προσθέσεως, εἰ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον τὸ ὅλον μᾶλλον ποιεῖ τοιοῦτο, ἢ εἰ τῷ ἧττον τοιούτῳ προστιθέμενον τὸ ὅλον μᾶλλον ποιεῖ τοιοῦτο. ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως· οὗ γὰρ ἀφαιρεθέντος τὸ λειπόμενον ἧττον τοιοῦτο, αὐτὸ μᾶλλον τοιοῦτο. καὶ τὰ τοῖς ἐναντίοις ἀμιγέστερα μᾶλλον τοιαῦτα, οἷον λευκότερον τὸ τῷ μέλανι ἀμιγέστερον. ἔτι παρὰ τὰ εἰρημένα πρότερον, τὸ μᾶλλον ἐπιδεχόμενον τὸν οἰκεῖον τοῦ προκειμένου λόγον, οἷον εἰ τοῦ λευκοῦ ἐστὶ λόγος χρῶμα διακριτικὸν ὄψεως, λευκότερον ὅ ἐστι μᾶλλον χρῶμα διακριτικὸν ὄψεως.

6 Ἂν δ' ἐπὶ μέρους καὶ μὴ καθόλου τὸ πρόβλημα τεθῇ, πρῶτον μὲν οἱ εἰρημένοι καθόλου κατασκευαστικοὶ ἢ ἀνασκευαστικοὶ τόποι πάντες χρήσιμοι. καθόλου γὰρ ἀναιροῦντες ἢ κατασκευάζοντες καὶ ἐπὶ μέρους δείκνυμεν· εἰ γὰρ παντὶ ὑπάρχει, καὶ τινί, καὶ εἰ μηδενί, οὐδὲ τινί. μάλιστα δ' ἐπίκαιροι καὶ κοινοὶ τῶν τόπων οἵ τ' ἐκ τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν συστοίχων καὶ τῶν πτώσεων· ὁμοίως γὰρ ἔνδοξον τὸ ἀξιῶσαι, εἰ πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ λύπην πᾶσαν εἶναι κακόν, τῷ εἴ τις ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ λύπην εἶναί τινα κακόν. ἔτι εἴ τις αἴσθησις μή ἐστι δύναμις, καὶ ἀναισθησία τις οὐκ ἔστιν ἀδυναμία. καὶ εἴ τι ὑποληπτὸν ἐπιστητόν, καὶ ὑπόληψίς τις ἐπιστήμη. πάλιν εἴ τι τῶν ἀδίκων ἀγαθόν, καὶ τῶν δικαίων τι κακόν, καὶ εἴ τι τῶν δικαίως κακόν, καὶ τῶν ἀδίκως τι ἀγαθόν. καὶ εἴ τι τῶν ἡδέων φευκτόν, ἡδονή τις φευκτόν.

16, 20, 22 τοιοῦτον *Cu*, id 19 et 24 *C*. — 17 ἢ del *AC*, om *cf*. — 23 τὸ αὐτὸ *B*. — 24 τὸ *B*, pr *A*. — τοιοῦτο *BC*. — 31 λευκότερον ...ὄψεως om *P*. — ὅ ἐστι] ἐστὶ τὸ *C*. — 32 ἐὰν *C*. — 33 πρῶτοι *AB*. — ἢ ἀνασκ. τόποι om *u*. — 35 καὶ τὰ ἐπὶ *C*.

119b1 τῷ] καὶ τὸ *u*. — 3 καὶ om *f*. — τις om *A*. — 4 ἀδίκως *P*. — καὶ τῶν . . . 5 alt κακόν om *P*. — 5 pr καὶ] πάλιν *ABCPfu*. — δικαίως] ἀδίκως *u*, pr *f*, ἀδίκων corr *f*, ἀδίκως κακὸν καὶ τῶν δικαίως τι ἀγαθόν, καὶ εἴ τι τῶν ἀδίκων *C*. — κακῶν pr *B*. — ἀδίκως] δικαίως *u*, pr *f*, ἀδίκων *P*, δικαίων corr *f*. — 6 ἀγαθόν] κακόν *C*. — ἡδέως *ABPu*. — φευκτῶν pr *AB*, φευκτὸν καὶ *u*. — φευκτή *C*.

κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ εἴ τι τῶν ἡδέων ὠφέλιμον, ἡδονή τις ὠφέλιμον. καὶ ἐπὶ τῶν φθαρτικῶν δὲ καὶ τῶν γενέσεων καὶ φθορῶν ὡσαύτως. εἰ γάρ τι φθαρτικὸν ἡδονῆς ἢ ἐπιστήμης ὂν ἀγαθόν ἐστιν, εἴη ἄν τις ἡδονὴ ἢ ἐπιστήμη τῶν κακῶν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ φθορά τις ἐπιστήμης τῶν ἀγαθῶν ἢ ἡ γένεσις τῶν κακῶν, ἔσται τις ἐπιστήμη τῶν κακῶν, οἷον εἰ τὸ ἐπιλανθάνεσθαι ἅ τις αἰσχρὰ ἔπραξε τῶν ἀγαθῶν ἢ τὸ ἀναμιμνήσκεσθαι τῶν κακῶν, εἴη ἂν τὸ ἐπίστασθαι ἅ τις αἰσχρὰ ἔπραξε τῶν κακῶν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἐν ἅπασι γὰρ ὁμοίως τὸ ἔνδοξον.

Ἔτι ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ ὁμοίως. εἰ γὰρ μᾶλλον μὲν τῶν ἐξ ἄλλου γένους τι τοιοῦτο ἐκείνων δὲ μηδέν ἐστιν, οὐδ᾽ ἂν τὸ εἰρημένον εἴη τοιοῦτον, οἷον εἰ μᾶλλον μὲν ἐπιστήμη τις ἀγαθὸν ἢ ἡδονή, μηδεμία δ᾽ ἐπιστήμη ἀγαθόν, οὐδ᾽ ἂν ἡδονὴ εἴη. καὶ ἐκ τοῦ ὁμοίως δὲ καὶ ἧττον ὡσαύτως· ἔσται γὰρ καὶ ἀναιρεῖν καὶ κατασκευάζειν, πλὴν ἐκ μὲν τοῦ ὁμοίως ἀμφότερα, ἐκ δὲ τοῦ ἧττον κατασκευάζειν μόνον, ἀνασκευάζειν δὲ οὔ. εἰ γὰρ ὁμοίως δύναμίς τις ἀγαθὸν καὶ ἐπιστήμη, ἔστι δέ τις δύναμις ἀγαθόν, καὶ ἐπιστήμη ἐστίν. εἰ δὲ μηδεμία δύναμις, οὐδ᾽ ἐπιστήμη. εἰ δ᾽ ἧττον δύναμίς τις ἀγαθὸν ἢ ἐπιστήμη, ἔστι δέ τις δύναμις ἀγαθόν, καὶ ἐπιστήμη. εἰ δὲ μηδεμία δύναμις ἀγαθόν, οὐκ ἀνάγκη καὶ ἐπιστήμην μηδεμίαν εἶναι ἀγαθόν. δῆλον οὖν ὅτι κατασκευάζειν μόνον ἐκ τοῦ ἧττον ἔστιν.

Οὐ μόνον δ᾽ ἐξ ἄλλου γένους ἔστιν ἀνασκευάζειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λαμβάνοντι τὸ μάλιστα τοιοῦτον, οἷον εἰ κεῖται ἐπιστήμη τις ἀγαθόν, δειχθείη δ᾽ ὅτι φρόνησις οὐκ ἀγαθόν, οὐδ᾽ ἄλλη οὐδεμία ἔσται, ἐπεὶ οὐδ᾽ ἡ μάλιστα δοκοῦσα. ἔτι ἐξ ὑποθέσεως, ὁμοίως ἀξιώσαντα, εἰ ἑνί, καὶ πᾶσιν ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν, οἷον εἰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος, καὶ τὰς ἄλλας, εἰ δ᾽ αὕτη μή, μηδὲ τὰς ἄλλας. εἰ μὲν

---

7 καταυτὰ pr *AB*. — ταῦτα *Pu*. — 8 ὠφέλιμος καὶ ἀγαθὸν καὶ *C*. ἀγαθὸν καὶ *P*. — δὲ om *u*. — 11 ἢ om *P*. — ἡ om *Cu*. — 13 λανθάνεσθαι *u*. — 14 ἂν καὶ τὸ *C*. — αἰσχρὰ om *u*. — 18 τοιοῦτον *C*. — 19 εἴη om *u*. — τοιοῦτο *u*. — τις ἐπιστήμη *C*. — 20 τις ἀγαθὸν ἢ corr *u*. — ἂν ἡ ἡδονὴ *C*. — 23 ἀμφοτέρου *u*. — μόνον om *u*. — 25 δύναμίς τις *u*. — 30 τοῦ ἧττον corr *u*. — 32 λαμβάνοντα *Cu*. — ὁποῖον *A*. — 33 ὅτι ἡ φρόνησις *C*. — 34 ἐπειδὴ *C*.

οὖν ὑπάρχειν τινὶ κεῖται, δεικτέον ὅτι οὐχ ὑπάρχει τινί· ἀκολουθήσει γὰρ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τὸ μηδενὶ ὑπάρχειν. εἰ δέ p.120 τινι μὴ ὑπάρχον κεῖται, δεικτέον ὅτι ὑπάρχει τινί· καὶ γὰρ οὕτως ἀκολουθήσει τὸ πᾶσιν ὑπάρχειν. δῆλον δ' ἐστὶν ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος ποιεῖ τὸ πρόβλημα καθόλου ἐπὶ μέρους τεθέν· τὸν γὰρ ἐπὶ μέρους ὁμολογοῦντα καθόλου ἀξιοῖ ὁμολογεῖν, ἐπειδή, εἰ ἑνί, καὶ πᾶσιν ὁμοίως ἀξιοῖ ὑπάρχειν.

Ἀδιορίστου μὲν οὖν ὄντος τοῦ προβλήματος μοναχῶς ἀνασκευάζειν ἐνδέχεται, οἷον εἰ ἔφησεν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι ἢ μὴ ἀγαθόν, καὶ μηδὲν ἄλλο προσδιώρισεν. εἰ μὲν γάρ τινα ἔφησεν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, δεικτέον καθόλου ὅτι οὐδεμία, εἰ μέλλει ἀναιρεῖσθαι τὸ προκείμενον. ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τινα ἔφησεν ἡδονὴν μὴ εἶναι ἀγαθόν, δεικτέον καθόλου ὅτι πᾶσα· ἄλλως δ' οὐκ ἐνδέχεται ἀναιρεῖν. ἐὰν γὰρ δείξωμεν ὅτι ἐστί τις ἡδονὴ οὐκ ἀγαθὸν ἢ ἀγαθόν, οὔπω ἀναιρεῖται τὸ προκείμενον. δῆλον οὖν ὅτι ἀναιρεῖν μὲν μοναχῶς ἐνδέχεται, κατασκευάζειν δὲ διχῶς· ἄν τε γὰρ καθόλου δείξωμεν ὅτι πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν, ἄν τε ὅτι ἐστί τις ἡδονὴ ἀγαθόν, δεδειγμένον ἔσται τὸ προκείμενον. ὁμοίως δὲ κἂν δέῃ διαλεχθῆναι ὅτι ἐστί τις ἡδονὴ οὐκ ἀγαθόν, ἐὰν δείξωμεν ὅτι οὐδεμία ἀγαθὸν ἢ ὅτι τις οὐκ ἀγαθόν, διειλεγμένοι ἐσόμεθα ἀμφοτέρως, καὶ καθόλου καὶ ἐπὶ μέρους, ὅτι ἐστί τις ἡδονὴ οὐκ ἀγαθόν. διωρισμένης δὲ τῆς θέσεως οὔσης, διχῶς ἀναιρεῖν ἔσται, οἷον εἰ τεθείη τινὶ μὲν ὑπάρχειν ἡδονῇ ἀγαθῷ εἶναι, τινὶ δ' οὐχ ὑπάρχειν· εἴτε γὰρ πᾶσα δειχθείη ἡδονὴ ἀγαθὸν εἴτε μηδεμία, ἀνῃρημένον ἔσται τὸ προκείμενον. εἰ δὲ μίαν ἡδονὴν μόνην ἀγαθὸν ἔθηκεν εἶναι, τριχῶς ἐνδέχεται ἀναιρεῖν· δείξαντες γὰρ ὅτι πᾶσα ἢ ὅτι οὐδεμία ἢ ὅτι πλείους μιᾶς ἀγαθόν, ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸ προκείμενον. ἐπὶ πλεῖον δὲ τῆς θέσεως διορισθείσης, οἷον ὅτι ἡ φρόνησις μόνη τῶν ἀρετῶν ἐπιστήμη, τετραχῶς ἔστιν ἀναιρεῖν· δειχθέντος γὰρ ὅτι πᾶσα ἀρετὴ ἐπιστήμη ἢ ὅτι

---

38 οὐχ et ἀκολουθήσει...τινι om P.

120a1 ὑπάρχειν C. — 3 τεθέντος C. — 4 ὁμολογοῦντα] τιθέντα C. — 9 ἡδονὴν ἔφησεν P. — ὅτι καθόλου C. — 10 μέλλοι A. — 13 οὐκ ἀγαθὸν ἢ om C. — 14 ἐνδέχεται] λέγεται u. — 16 ἐάν τε C. — 18 ἐὰν...ἀγαθὸν om C. — 19 οὐκ pr om A. — 21 ἔσται ἀναιρεῖν f. — 22 ἡδονὴ C. — ἀγαθὸν CPf. — εἶναι om C. — 23 ἀγαθὸν εἶναι εἴτε C. — 24 δὲ μηδεμίαν pr u. — μόνην ἡδονὴν P. — μόνον u. — 26 πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθὸν ἢ C. — 28 μόνη om C.

οὐδεμία ἢ ὅτι καὶ ἄλλη τις, οἷον ἡ δικαιοσύνη, ἢ ὅτι αὐτὴ ἡ φρόνησις οὐκ ἐπιστήμη, ἀνῃρημένον ἔσται τὸ προκείμενον.

Χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἐπιβλέπειν ἐπὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστα, ἐν οἷς ὑπάρχειν τι ἢ μὴ εἴρηται, καθάπερ ἐν τοῖς καθόλου προβλήμασιν. ἔτι δ᾽ ἐν τοῖς γένεσιν ἐπιβλεπτέον, διαιροῦντα κατ᾽ εἴδη μέχρι τῶν ἀτόμων, καθάπερ εἴρηται πρότερον· ἄν τε γὰρ παντὶ φαίνηται ὑπάρχον ἄν τε μηδενί, πολλὰ προενέγκαντι ἀξιωτέον καθόλου ὁμολογεῖν ἢ φέρειν ἔνστασιν ἐπὶ τίνος οὐχ οὕτως. ἔτι ἐφ᾽ ὧν ἔστιν ἢ εἴδει ἢ ἀριθμῷ διορίσαι τὸ συμβεβηκός, σκεπτέον εἰ μηδὲν τούτων ὑπάρχει, οἷον ὅτι ὁ χρόνος οὐ κινεῖται οὐδ᾽ ἐστὶ κίνησις, καταριθμησάμενον πόσα εἴδη κινήσεως· εἰ γὰρ μηδὲν τούτων ὑπάρχει τῷ χρόνῳ, δῆλον ὅτι οὐ κινεῖται οὐδ᾽ ἐστὶ κίνησις. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἀριθμός, διελόμενον ὅτι πᾶς ἀριθμὸς ἢ περιττὸς ἢ ἄρτιος· εἰ γὰρ ἡ ψυχὴ μήτε περιττὸν μήτε ἄρτιον, δῆλον ὅτι οὐκ ἀριθμός.

Πρὸς μὲν οὖν τὸ συμβεβηκὸς διὰ τῶν τοιούτων καὶ οὕτως ἐπιχειρητέον.

Δ.

Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τῶν πρὸς τὸ γένος καὶ τὸ ἴδιον ἐπισκεπτέον. ἔστι δὲ ταῦτα στοιχεῖα τῶν πρὸς τοὺς ὅρους· περὶ αὐτῶν δὲ τούτων ὀλιγάκις αἱ σκέψεις γίνονται τοῖς διαλεγομένοις. ἂν δὴ τεθῇ γένος τινὸς τῶν ὄντων, πρῶτον μὲν ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάντα τὰ συγγενῆ τῷ λεχθέντι, εἴ τινος μὴ κατηγορεῖται, καθάπερ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος, οἷον εἰ τῆς ἡδονῆς τἀγαθὸν γένος κεῖται, εἴ τις ἡδονὴ μὴ ἀγαθόν· εἰ γὰρ τοῦτο, δῆλον ὅτι οὐ γένος τἀγαθὸν τῆς ἡδονῆς· τὸ γὰρ γένος κατὰ πάντων τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος κατηγορεῖται. εἶτα εἰ μὴ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, ἀλλ᾽ ὡς συμβεβη-

30 ὅτι οὐδ᾽ αὐτὴ *C.* — αὕτη *u.* — 31 οὐκ ἐπιστήμη om *C.* — 34 διαιροῦντας *C.* — 35 καθάπερ προείρηται πρότερον *A*, καθάπερ πρότερον εἴρηται *uf.* — 36 προσενέγκαντι *Cu.* — 38 οὕτως ἔχειν. ἔτι *C.*
120b2 ὑπάρχοι *C.* — 8 ἐπιχειρητέον. μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τῶν πρὸς τὸ γένος *A.* — 12 μετὰ ... ἐπισκεπτέον libro III adiecit *c.* — 14 δὲ τούτων corr *u.* — 18 et 19 τὸ ἀγαθὸν *Cu.* — 18 μὴ pr om *u.* — 21 εἶτα] ἔτι *AB*, corr *u.*

κός, καθάπερ τὸ λευκὸν τῆς χιόνος, ἢ ψυχῆς τὸ κινούμενον ὑφ᾽ αὑτοῦ. οὔτε γὰρ ἡ χιὼν ὅπερ λευκόν, διόπερ οὐ γένος τὸ λευκὸν τῆς χιόνος, οὔθ᾽ ἡ ψυχὴ ὅπερ κινούμενον· συμβέβηκε δ᾽ αὐτῇ κινεῖσθαι, καθάπερ καὶ τῷ ζῴῳ πολλάκις βαδίζειν τε καὶ βαδίζοντι εἶναι. ἔτι τὸ κινούμενον οὐ τί ἐστιν, ἀλλά τι ποιοῦν ἢ πάσχον σημαίνειν ἔοικεν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λευκόν· οὐ γὰρ τί ἐστιν ἡ χιών, ἀλλὰ ποιόν τι δηλοῖ. ὥστ᾽ οὐδέτερον αὐτῶν ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται.

Μάλιστα δ᾽ ἐπὶ τὸν τοῦ συμβεβηκότος ὁρισμὸν ἐπιβλέπειν, εἰ ἐφαρμόττει ἐπὶ τὸ ῥηθὲν γένος, οἷον καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. ἐνδέχεται γὰρ κινεῖν τι αὐτὸ ἑαυτὸ καὶ μή, ὁμοίως δὲ καὶ λευκὸν εἶναι καὶ μή. ὥστ᾽ οὐδέτερον αὐτῶν γένος ἀλλὰ συμβεβηκός, ἐπειδὴ συμβεβηκὸς ἐλέγομεν ὃ ἐνδέχεται ὑπάρχειν τινὶ καὶ μή.

Ἔτι εἰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ διαιρέσει τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος, ἀλλὰ τὸ μὲν οὐσία τὸ δὲ ποιόν, ἢ τὸ μὲν πρός τι τὸ δὲ ποιόν, οἷον ἡ μὲν χιὼν καὶ ὁ κύκνος οὐσία, τὸ δὲ λευκὸν οὐκ οὐσία ἀλλὰ ποιόν, ὥστ᾽ οὐ γένος τὸ λευκὸν τῆς χιόνος οὐδὲ τοῦ κύ-
p. 121 κνου. πάλιν ἡ μὲν ἐπιστήμη τῶν πρός τι, τὸ δ᾽ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν ποιόν, ὥστ᾽ οὐ γένος τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ καλὸν τῆς ἐπιστήμης· τὰ γὰρ τῶν πρός τι γένη καὶ αὐτὰ τῶν πρός τι δεῖ εἶναι, καθάπερ ἐπὶ τοῦ διπλασίου· καὶ γὰρ τὸ πολλαπλάσιον, ὂν γένος τοῦ διπλασίου, καὶ αὐτὸ τῶν πρός τί ἐστιν. καθόλου δ᾽ εἰπεῖν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν δεῖ τὸ γένος τῷ εἴδει εἶναι· εἰ γὰρ τὸ εἶδος οὐσία, καὶ τὸ γένος, καὶ εἰ ποιὸν τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος ποιόν τι, οἷον εἰ τὸ λευκὸν ποιόν τι, καὶ τὸ χρῶμα. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Πάλιν εἰ ἀνάγκη ἢ ἐνδέχεται τοῦ τεθέντος ἐν τῷ γένει μετέχειν τὸ γένος. ὅρος δὲ τοῦ μετέχειν τὸ ἐπιδέχεσθαι τὸν τοῦ μετεχομένου λόγον. δῆλον οὖν ὅτι τὰ μὲν εἴδη μετέχει τῶν γενῶν, τὰ δὲ γένη τῶν εἰδῶν οὔ· τὸ μὲν γὰρ εἶδος ἐπιδέχε-

---

24 οὐδ᾽ C. — 27 ἢ πάσχον pr om u. — 29 κατηγορεῖται, τὸ δὲ γένος ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. μάλιστα BC. — 31 οἷα C. — 32 τι κινεῖν Cf, corr u, qui pr om κινεῖν. — 34 ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ ὑπάρχειν u. — 38 τὸ δὲ...οὐσία om A.

121a1 πάλιν ὁμοίως ἡ C. — 2 ποιόν τι ὥστ᾽ C. — 4 καθάπερ] οἷον C. — 5 γένος ὂν C, οἷον γένος u. — 7 εἴτε γὰρ C. — alt καὶ om C. — ποιόν τι τὸ C. — 10 εἰ] ἢ pr u. — εἰ κατ᾽ ἀνάγκην ἐνδέχεται C.

ται τὸν τοῦ γένους λόγον, τὸ δὲ γένος τὸν τοῦ εἴδους οὔ. σκεπτέον οὖν εἰ μετέχει ἢ ἐνδέχεται μετέχειν τοῦ εἴδους τὸ ἀποδοθὲν γένος, οἷον εἴ τις τοῦ ὄντος ἢ τοῦ ἑνὸς γένος τι ἀποδοίη· συμβήσεται γὰρ μετέχειν τὸ γένος τοῦ εἴδους· κατὰ πάντων γὰρ τῶν ὄντων τὸ ὂν καὶ τὸ ἓν κατηγορεῖται, ὥστε καὶ ὁ λόγος αὐτῶν.

Ἔτι εἰ κατά τινος τὸ ἀποδοθὲν εἶδος ἀληθεύεται, τὸ δὲ γένος μή, οἷον εἰ τὸ ὂν ἢ τὸ ἐπιστητὸν τοῦ δοξαστοῦ γένος τεθείη. κατὰ γὰρ τοῦ μὴ ὄντος τὸ δοξαστὸν κατηγορηθήσεται· πολλὰ γὰρ τῶν μὴ ὄντων δοξαστά. ὅτι δὲ τὸ ὂν ἢ τὸ ἐπιστητὸν οὐ κατηγορεῖται κατὰ τοῦ μὴ ὄντος, δῆλον. ὥστ᾽ οὐ γένος τὸ ὂν οὐδὲ τὸ ἐπιστητὸν τοῦ δοξαστοῦ· καθ᾽ ὧν γὰρ τὸ εἶδος κατηγορεῖται, καὶ τὸ γένος δεῖ κατηγορεῖσθαι.

Πάλιν εἰ μηδενὸς τῶν εἰδῶν ἐνδέχεται μετέχειν τὸ τεθὲν ἐν τῷ γένει· ἀδύνατον γὰρ τοῦ γένους μετέχειν μηδενὸς τῶν εἰδῶν μετέχον, ἂν μή τι τῶν κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν εἰδῶν ᾖ· ταῦτα δὲ τοῦ γένους μόνον μετέχει. ἂν οὖν ἡ κίνησις γένος τῆς ἡδονῆς τεθῇ, σκεπτέον εἰ μήτε φορὰ μήτ᾽ ἀλλοίωσις ἡ ἡδονὴ μήτε τῶν λοιπῶν τῶν ἀποδοθεισῶν κινήσεων μηδεμία· δῆλον γὰρ ὅτι οὐδενὸς ἂν τῶν εἰδῶν μετέχοι· ὥστ᾽ οὐδὲ τοῦ γένους, ἐπειδὴ ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ τοῦ γένους μετέχον καὶ τῶν εἰδῶν τινὸς μετέχειν· ὥστ᾽ οὐκ ἂν εἴη εἶδος ἡ ἡδονὴ κινήσεως, οὐδὲ τῶν ἀτόμων [οὐδὲ τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος τῆς κινήσεως ὄντων]. καὶ γὰρ τὰ ἄτομα μετέχει τοῦ γένους καὶ τοῦ εἴδους, οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος καὶ ἀνθρώπου μετέχει καὶ ζῴου.

Ἔτι εἰ ἐπὶ πλέον λέγεται τοῦ γένους τὸ ἐν τῷ γένει τεθέν, οἷον τὸ δοξαστὸν τοῦ ὄντος· καὶ γὰρ τὸ ὂν καὶ τὸ μὴ ὂν δοξαστόν, ὥστ᾽ οὐκ ἂν εἴη τὸ δοξαστὸν εἶδος τοῦ ὄντος· ἐπὶ πλέον γὰρ ἀεὶ τὸ γένος τοῦ εἴδους λέγεται. πάλιν εἰ ἐπ᾽ ἴσων τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος λέγεται, οἷον εἰ τῶν πᾶσιν ἑπομένων

---

15 *μετέχει ἢ* om *u*. — 16 *τοῦ ὄντος τὸ ἓν ἢ τοῦ ἑνὸς τὸ ὂν γένος ἀποδοίη C*. — 23 *ὅτι δὲ τὸ ὂν ἢ τὸ*] *τὸ δὲ ὂν ἢ C*. — 24 *δῆλον* om *C*. — 27 *δέχεται* pr *A*. — 31 *φθορὰ C*, rc *B*. — 36 *ἡδονὴ τῆς κινήσεως Cuf*. — 37 *τῆς*] *τῶν τῆς ABC*. — *μετέχει καὶ τοῦ C*. — *εἴδους καὶ τοῦ γένους u*.

121b1, 3, 12 *πλεῖον C*. — 1 *τὸ εἶδος τὸ ἐν C*. — 4 et 8 *ἐπ᾽ ἴσον* pr *u*. — 5 *γένος καὶ τὸ εἶδος u*.

τὸ μὲν εἶδος τὸ δὲ γένος τεθείη, καθάπερ τὸ ὂν καὶ τὸ ἕν· παντὶ γὰρ τὸ ὂν καὶ τὸ ἕν, ὥστ' οὐδέτερον οὐδετέρου γένος, ἐπειδὴ ἐπ' ἴσων λέγεται. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ πρῶτον καὶ ἡ ἀρχὴ ἐπ' ἄλληλα τεθείη· ἥ τε γὰρ ἀρχὴ πρῶτον καὶ τὸ πρῶτον ἀρχή, ὥστ' ἢ ἀμφότερα τὰ εἰρημένα ταὐτόν ἐστιν ἢ οὐδέτερον οὐδετέρου γένος. στοιχεῖον δὲ πρὸς ἅπαντα τὰ τοιαῦτα τὸ ἐπὶ πλέον τὸ γένος ἢ τὸ εἶδος καὶ τὴν διαφορὰν λέγεσθαι· ἐπ' ἔλαττον γὰρ καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ γένους λέγεται.

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἴ τινος τῶν ἀδιαφόρων εἴδει μή ἐστι τὸ εἰρημένον γένος ἢ μὴ δόξειεν ἄν, κατασκευάζοντι δέ, εἰ ἔστι τινός. ταὐτὸν γὰρ πάντων τῶν ἀδιαφόρων εἴδει γένος. ἂν οὖν ἑνὸς δειχθῇ, δῆλον ὅτι πάντων, κἂν ἑνὸς μή, δῆλον ὅτι οὐδενός, οἷον εἴ τις ἀτόμους τιθέμενος γραμμὰς τὸ ἀδιαίρετον γένος αὐτῶν φήσειεν εἶναι. τῶν γὰρ διαίρεσιν ἐχουσῶν γραμμῶν οὐκ ἔστι τὸ εἰρημένον γένος, ἀδιαφόρων οὐσῶν κατὰ τὸ εἶδος· ἀδιάφοροι γὰρ ἀλλήλαις κατὰ τὸ εἶδος αἱ εὐθεῖαι γραμμαὶ πᾶσαι.

2 Σκοπεῖν δὲ καὶ εἴ τι ἄλλο γένος ἐστὶ τοῦ ἀποδοθέντος εἴδους, ὃ μήτε περιέχει τὸ ἀποδοθὲν γένος μήθ' ὑπ' ἐκεῖνό ἐστιν, οἷον εἴ τις τῆς δικαιοσύνης τὴν ἐπιστήμην θείη γένος. ἔστι γὰρ καὶ ἡ ἀρετὴ γένος, καὶ οὐδέτερον τῶν γενῶν τὸ λοιπὸν περιέχει, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη ἡ ἐπιστήμη γένος τῆς δικαιοσύνης· δοκεῖ γάρ, ὅταν ἓν εἶδος ὑπὸ δύο γένη ᾖ, τὸ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου περιέχεσθαι. ἔχει δ' ἀπορίαν ἐπ' ἐνίων τὸ τοιοῦτο. δοκεῖ γὰρ ἐνίοις ἡ φρόνησις ἀρετή τε καὶ ἐπιστήμη εἶναι, καὶ οὐδέτερον τῶν γενῶν ὑπ' οὐδετέρου περιέχεσθαι· οὐ μὴν ὑπὸ πάντων γε συγχωρεῖται τὴν φρόνησιν ἐπιστήμην εἶναι. εἰ δ' οὖν τις συγχωροίη τὸ λεγόμενον ἀληθὲς εἶναι, ἀλλὰ τό γε ὑπ' ἄλληλα ἢ ὑπὸ ταὐτὸ ἄμφω γίγνεσθαι τὰ τοῦ αὐτοῦ γένη τῶν ἀναγκαίων δόξειεν ἂν εἶναι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς

---

7 πᾶν γὰρ τὸ ὂν ἓν καὶ τὸ ἓν ὄν, ὥστ' C. — 9 εἰς C. — 12 ἤπερ u. — 15 et 17 εἴδει] τῷ εἴδει Ccuf. — 15 γένος τὸ εἰρημένον uf. — 16 ἢ] ἢ εἰ Ccf. — δόξαι ABP. — 17 τῶν ἀδιαφόρων ἁπάντων c. — ἐὰν C. — 18 καὶ A. — μὴ δειχθῇ, δῆλον C. — 21 ἔσται C. — ἔστι γένος τὸ c. — γένος] ἑνὸς C. — 26 τὴν δικαιοσύνης τῆς pr u. — ἐπιστήμης u. — 28 τῆς δικαιοσύνης γένος u. — 29 εἴη A. — 30 τοιοῦτον u. — 31 γὰρ ἐν ἐνίοις u. — 32 περιέχεται C. — 34 οὖν om u. — γε τὸ B. — 35 et 37 ταὐτὸν C. — 35 τὸ αὐτὸ u. — 36 ἂν om u.

ἀρετῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης συμβαίνει· ἄμφω γὰρ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ἐστίν· ἑκάτερον γὰρ αὐτῶν ἕξις καὶ διάθεσίς ἐστιν. σκεπτέον οὖν εἰ μηδέτερον ὑπάρχει τῷ ἀποδοθέντι γένει. εἰ γὰρ μήθ' ὑπ' ἄλληλά ἐστι τὰ γένη μήθ' ὑπὸ ταὐτὸν ἄμ- p. 122 φω, οὐκ ἂν εἴη τὸ ἀποδοθὲν γένος.

Σκοπεῖν δὲ δεῖ καὶ τὸ γένος τοῦ ἀποδοθέντος γένους, καὶ οὕτως ἀεὶ τὸ ἐπάνω γένος, εἰ πάντα κατηγορεῖται τοῦ εἴδους καὶ εἰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται· πάντα γὰρ τὰ ἐπάνω γένη κατηγορεῖσθαι δεῖ τοῦ εἴδους ἐν τῷ τί ἐστιν. εἰ οὖν που διαφωνεῖ, δῆλον ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθέν. πάλιν εἰ μετέχει τὸ γένος τοῦ εἴδους, ἢ αὐτὸ ἢ τῶν ἐπάνω τι γενῶν· οὐδενὸς γὰρ τῶν ὑποκάτω τὸ ἐπάνω μετέχει. ἀνασκευάζοντι μὲν οὖν καθάπερ εἴρηται χρηστέον· κατασκευάζοντι δέ, ὁμολογουμένου μὲν ὑπάρχειν τῷ εἴδει τοῦ ῥηθέντος γένους, ὅτι δ' ὡς γένος ὑπάρχει ἀμφισβητουμένου, ἀπόχρη τὸ δεῖξαί τι τῶν ἐπάνω γενῶν ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ εἴδους κατηγορούμενον. ἑνὸς γὰρ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορουμένου, πάντα καὶ τὰ ἐπάνω τούτου καὶ τὰ ὑποκάτω, ἄνπερ κατηγορῆται τοῦ εἴδους, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορηθήσεται· ὥστε καὶ τὸ ἀποδοθὲν γένος ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. ὅτι δὲ ἑνὸς ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορουμένου πάντα τὰ λοιπά, ἄνπερ κατηγορῆται, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορηθήσεται, δι' ἐπαγωγῆς ληπτέον. εἰ δ' ἁπλῶς ὑπάρχειν ἀμφισβητεῖται τὸ ἀποδοθὲν γένος, οὐκ ἀπόχρη τὸ δεῖξαι τῶν ἐπάνω τι γενῶν ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ εἴδους κατηγορούμενον. οἷον εἴ τις τῆς βαδίσεως γένος ἀπέδωκε τὴν φοράν, οὐκ ἀπόχρη τὸ δεῖξαι διότι κίνησίς ἐστιν ἡ βάδισις πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι φορά ἐστιν, ἐπειδὴ καὶ ἄλλαι κινήσεις εἰσίν, ἀλλὰ προσδεικτέον ὅτι οὐδενὸς μετέχει ἡ βάδισις τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν εἰ μὴ τῆς φορᾶς. ἀνάγκη γὰρ τὸ τοῦ γένους μετέχον καὶ τῶν εἰδῶν τινὸς μετέχειν τῶν κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν. εἰ

---

37 καὶ ἐπὶ τῆς u.

122a1 μηδ'...μηδ' *ABCfu*, μηδ'...μηθ' *Pc*. — 3 δεῖ om *Pc*, pr *u*. — 4 εἰ...6 γένη om *u*. — 9 τὸ ἐπάνω τῶν ὑποκάτω *u*. — 12 γένους *C*. — τῶν ἐπάνω τι *C*. — 14 ἐστι τοῦ εἴδους κατηγορούμενον *C*. — 15 ὑποκάτω γένη ἂν *C*. — τοῦ εἴδους om *Pu*. — 17 πάντα καὶ τὰ λοιπὰ ἅπερ κατηγορεῖται *u*. — 19 ληπτέον] ῥηθήσεται *C*. — 22 τις om *Pf*, rc adi *u*. — ἀποδέδωκε *BCc*. — διαφοράν pr *A*. — 23 ὅτι *Cu*. — διότι *AB*. — 24 προδεικτέον *u*. — 26 εἰ] τῇ φορᾷ εἰ *f*. — εἰ μὴ om c et pr *B*, εἰ μὴ τῆς rc supra lit *A*. — τῇ φορᾷ c.

οὖν ἡ βάδισις μήτ' αὐξήσεως μήτε μειώσεως μήτε τῶν ἄλλων κινήσεων μετέχει, δῆλον ὅτι τῆς φορᾶς ἂν μετέχοι, ὥστ' εἴη ἂν γένος ἡ φορὰ τῆς βαδίσεως.

Πάλιν ἐφ' ὧν τὸ εἶδος τὸ τεθὲν ὡς γένος κατηγορεῖται, σκοπεῖν εἰ καὶ τὸ ἀποδοθὲν γένος ἐν τῷ τί ἐστιν αὐτῶν τούτων κατηγορεῖται ὧνπερ τὸ εἶδος, ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὰ ἐπάνω τοῦ γένους πάντα. εἰ γάρ που διαφωνεῖ, δῆλον ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθέν· εἰ γὰρ ἦν γένος, ἅπαντ' ἂν καὶ τὰ ἐπάνω τούτου καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖτο, ὧνπερ καὶ τὸ εἶδος ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται. ἀνασκευάζοντι μὲν οὖν χρήσιμον, εἰ μὴ κατηγορεῖται τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστιν ὧνπερ καὶ τὸ εἶδος κατηγορεῖται· κατασκευάζοντι δ', εἰ b κατηγορεῖται ἐν τῷ τί ἐστι, χρήσιμον. συμβήσεται γὰρ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαι, ὥστε τὸ αὐτὸ ὑπὸ δύο γένη γίνεται. ἀναγκαῖον οὖν ὑπ' ἄλληλα τὰ γένη εἶναι. ἂν οὖν δειχθῇ, ὃ βουλόμεθα γένος κατασκευάσαι, μὴ ὂν ὑπὸ τὸ εἶδος, δῆλον ὅτι τὸ εἶδος ὑπὸ τοῦτ' ἂν εἴη, ὥστε δεδειγμένον ἂν εἴη ὅτι γένος τοῦτο.

Σκοπεῖν δὲ καὶ τοὺς λόγους τῶν γενῶν, εἰ ἐφαρμόττουσιν ἐπί τε τὸ ἀποδοθὲν εἶδος καὶ τὰ μετέχοντα τοῦ εἴδους. ἀνάγκη γὰρ τοὺς τῶν γενῶν λόγους κατηγορεῖσθαι τοῦ εἴδους καὶ τῶν μετεχόντων τοῦ εἴδους· εἰ οὖν που διαφωνεῖ, δῆλον ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθέν.

Πάλιν εἰ τὴν διαφορὰν ὡς γένος ἀπέδωκεν, οἷον εἰ τὸ ἀθάνατον γένος θεοῦ. διαφορὰ γάρ ἐστι ζῴου τὸ ἀθάνατον, ἐπειδὴ τῶν ζῴων τὰ μὲν θνητὰ τὰ δ' ἀθάνατα. δῆλον οὖν ὅτι διημάρτηται· οὐδενὸς γὰρ ἡ διαφορὰ γένος ἐστίν. ὅτι δὲ τοῦτ' ἀληθές, δῆλον· οὐδεμία γὰρ διαφορὰ σημαίνει τί ἐστιν, ἀλλὰ μᾶλλον ποιόν τι, καθάπερ τὸ πεζὸν καὶ τὸ δίπουν.

Καὶ εἰ τὴν διαφορὰν εἰς τὸ γένος ἔθηκεν, οἷον τὸ περιττὸν ὅπερ ἀριθμόν. διαφορὰ γὰρ ἀριθμοῦ τὸ περιττόν, οὐκ εἶδός ἐστιν. οὐδὲ δοκεῖ μετέχειν ἡ διαφορὰ τοῦ γένους· πᾶν

---

32 ἐστι τῶν αὐτῶν *C*. — 33 τὸ] καὶ τὸ *CPcfu*. — 35 πάντα *C*. — 36 κατηγορῆται pr *C*. — 36 et 38 κατηγοροῖτο *u*. — 36 ὥσπερ *u*. — 37 κατηγορεῖται ante ἐν *C*. — 39 ὥσπερ pr *u*.

122b6 ὅτι τὸ γένος *C*. — 8 καὶ ἐπὶ τὰ *C*. — 10 ὅτι pr om *A*. — 12 ἀποδέδωκεν *BCc*. — 13 θεοῦ γένος *C*. — 15 ἡμάρτηται *C*. — 17 τὸ] καὶ τὸ *C*. — alt τὸ om *Bcf*. — 18 ὡς εἶδος add *C* ante εἰς, *f* ante οἷον. — τέθεικεν *C*. — 19 περιττὸν καὶ οὐκ *u*.

γὰρ τὸ μετέχον τοῦ γένους ἢ εἶδος ἢ ἄτομόν ἐστιν, ἡ δὲ διαφορὰ οὔτε εἶδος οὔτε ἄτομόν ἐστιν. δῆλον οὖν ὅτι οὐ μετέχει τοῦ γένους ἡ διαφορά, ὥστ' οὐδὲ τὸ περιττὸν εἶδος ἂν εἴη ἀλλὰ διαφορά, ἐπειδὴ οὐ μετέχει τοῦ γένους.

Ἔτι εἰ τὸ γένος εἰς τὸ εἶδος ἔθηκεν, οἷον τὴν ἅψιν ὅπερ συνοχὴν ἢ τὴν μῖξιν ὅπερ κρᾶσιν, ἢ ὡς Πλάτων ὁρίζεται φορὰν τὴν κατὰ τόπον κίνησιν. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον τὴν ἅψιν συνοχὴν εἶναι, ἀλλ' ἀνάπαλιν τὴν συνοχὴν ἅψιν· οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἁπτόμενον συνέχεται, ἀλλὰ τὸ συνεχόμενον ἅπτεται. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν· οὔτε γὰρ ἡ μῖξις ἅπασα κρᾶσις (ἡ γὰρ τῶν ξηρῶν μῖξις οὐκ ἔστι κρᾶσις) οὔθ' ἡ κατὰ τόπον μεταβολὴ πᾶσα φορά· ἡ γὰρ βάδισις οὐ δοκεῖ φορὰ εἶναι· σχεδὸν γὰρ ἐπὶ τῶν ἀκουσίως τόπον ἐκ τόπου μεταβαλλόντων λέγεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀψύχων συμβαίνει. δῆλον δ' ὅτι καὶ ἐπὶ πλέον λέγεται τὸ εἶδος τοῦ γένους ἐν τοῖς ἀποδοθεῖσι, δέον ἀνάπαλιν γίνεσθαι.

Πάλιν εἰ τὴν διαφορὰν εἰς τὸ εἶδος ἔθηκεν, οἷον τὸ ἀθάνατον ὅπερ θεόν. συμβήσεται γὰρ ἐπ' ἴσης ἢ ἐπὶ πλεῖον τὸ εἶδος λέγεσθαι· ἀεὶ γὰρ ἡ διαφορὰ ἐπ' ἴσης ἢ ἐπὶ πλεῖον τοῦ εἴδους λέγεται. ἔτι εἰ τὸ γένος εἰς τὴν διαφοράν, οἷον p.123
τὸ χρῶμα ὅπερ συγκριτικὸν ἢ τὸν ἀριθμὸν ὅπερ περιττόν. καὶ εἰ τὸ γένος ὡς διαφορὰν εἶπεν· ἐγχωρεῖ γάρ τινα καὶ τοιαύτην κομίσαι θέσιν, οἷον κράσεως τὴν μῖξιν διαφορὰν ἢ φορᾶς τὴν κατὰ τόπον μεταβολήν. σκεπτέον δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν αὐτῶν· ἐπικοινωνοῦσι γὰρ οἱ τόποι· ἐπὶ πλέον τε γὰρ τὸ γένος τῆς διαφορᾶς δεῖ λέγεσθαι, καὶ μὴ μετέχειν τῆς διαφορᾶς. οὕτω δ' ἀποδοθέντος οὐδέτερον τῶν εἰρημένων δυνατὸν συμβαίνειν· ἐπ' ἔλαττόν τε γὰρ ῥηθήσεται, καὶ μεθέξει τὸ γένος τῆς διαφορᾶς.

Πάλιν εἰ μηδεμία διαφορὰ κατηγορεῖται τῶν τοῦ γένους κατὰ τοῦ ἀποδοθέντος εἴδους, οὐδὲ τὸ γένος κατηγορηθή-

---

21 ἡ δὲ . . . ἐστιν rc mg *u*, om *C*. — 22 οὖν ὡς *u*. — 25 et 28 σύναψιν *CPcf*, corr *u*. — 29 ἅπαν *C*. — συναπτόμενον *P*. — 30 συνάπτεται *P*. — ἄλλων *CPf*. — 31 οὐδ' ἡ *ABCu*. — 33 γὰρ] γὰρ ἡ φορὰ *BCcuf*. — 38 ἐπ' . . . διαφορὰ om *P*. — ἴσων *f*. — 38 et 39 ἶσον *u*. — 38 πλειόνων *f*. — 39 ἐπὶ ἶσον *CP*.

123a1 διαφορὰν ἔθηκεν οἷον *C*, corr *u*. — 4 κομίσασθαι *C*. — οἷον τῆς κράσεως *C*. — 5 διαφορᾶς pr *A*. — τὰ τοιαῦτα πάντα *C*. — 7 πλεῖόν *C*. — 9 τε om *u*.

σεται, οἷον ψυχῆς οὔτε τὸ περιττὸν οὔτε τὸ ἄρτιον κατηγορεῖται, ὥστ' οὐδ' ἀριθμός. ἔτι εἰ πρότερον φύσει τὸ εἶδος καὶ συναιρεῖ τὸ γένος· δοκεῖ γὰρ τὸ ἐναντίον. ἔτι εἰ ἐνδέχεται ἀπολιπεῖν τὸ εἰρημένον γένος ἢ τὴν διαφοράν, οἷον ψυχὴν τὸ κινεῖσθαι ἢ δόξαν τὸ ἀληθὲς καὶ ψεῦδος, οὐκ ἂν εἴη τῶν εἰρημένων οὐδέτερον γένος οὐδὲ διαφορά· δοκεῖ γὰρ τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ παρακολουθεῖν, ἕως ἂν ᾖ τὸ εἶδος.

3 Σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ τὸ ἐν τῷ γένει κείμενον μετέχει τινὸς ἐναντίου τῷ γένει ἢ εἰ ἐνδέχεται μετέχειν· τὸ γὰρ αὐτὸ τῶν ἐναντίων ἅμα μεθέξει, ἐπειδὴ τὸ μὲν γένος οὐδέποτ' ἀπολείπει, μετέχει δὲ καὶ τοῦ ἐναντίου ἢ ἐνδέχεται μετέχειν. ἔτι εἴ τινος κοινωνεῖ τὸ εἶδος, ὃ ἀδύνατον ὅλως ὑπάρχειν τοῖς ὑπὸ τὸ γένος. οἷον εἰ ἡ ψυχὴ τῆς ζωῆς κοινωνεῖ, τῶν δ' ἀριθμῶν μηδένα δυνατὸν ζῆν, οὐκ ἂν εἴη εἶδος ἀριθμοῦ ἡ ψυχή.

Σκεπτέον δὲ καὶ εἰ ὁμώνυμον τὸ εἶδος τῷ γένει, στοιχείοις χρώμενον τοῖς εἰρημένοις πρὸς τὸ ὁμώνυμον· συνώνυμον γὰρ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος.

Ἐπεὶ δὲ παντὸς γένους εἴδη πλείω, σκοπεῖν εἰ μὴ ἐνδέχεται ἕτερον εἶδος εἶναι τοῦ εἰρημένου γένους· εἰ γὰρ μή ἐστι, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη ὅλως γένος τὸ εἰρημένον.

Σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ τὸ μεταφορᾷ λεγόμενον ὡς γένος ἀποδέδωκεν, οἷον τὴν σωφροσύνην συμφωνίαν· πᾶν γὰρ γένος κυρίως κατὰ τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται, ἡ δὲ συμφωνία κατὰ τῆς σωφροσύνης οὐ κυρίως ἀλλὰ μεταφορᾷ· πᾶσα γὰρ συμφωνία ἐν φθόγγοις.

b Ἔτι ἂν ᾖ ἐναντίον τι τῷ εἴδει, σκοπεῖν. ἔστι δὲ πλεοναχῶς ἡ σκέψις, πρῶτον μὲν εἰ ἐν τῷ αὐτῷ γένει καὶ τὸ ἐναντίον, μὴ ὄντος ἐναντίου τῷ γένει· δεῖ γὰρ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶναι, ἂν μηδὲν ἐναντίον τῷ γένει ᾖ. ὄντος

---

14 οὐδ' ὁ ἀριθμός *C*. — 15 ἔτι] οὐκ ἂν εἴη γένος. ἔτι *C*, rc *u*. — 16 ἀπολείπειν *Cf*. — οἷον τὴν ψυχὴν *u*. — 17 alt τὸ pr om *A*. — 20 τῷ om *uf*. — 21 εἰ om *uf*. — 23 τοὐναντίου *Pcf*. — ἢ om *f*. — 25 τῆς om *C*. — 26 ἀριθμοῦ εἶδος *C*. — 28 τὴν ὁμωνυμίαν *C*. — 30 ἔτι ἐπειδὴ *c*. — γένους παντὸς *f*. — 31 εἶδος pr om *A*. — 32 γένος ὅλως *uf*. — 33 τὸ κατὰ μεταφορὰν *CPfcu*. — 34 ἀπέδωκεν *u*. — γὰρ τὸ γένος *ABP*. — 36 ἀλλὰ κατὰ μεταφοράν *Cfc*, corr *B*.

123b1 ἐὰν *Pcu*. — εἴη τὸ εἶδος ἐναντίον τινὶ σκ. *C*. — τι ἐναντίον *c*. — τι om *AP*. — ἔστι δὲ rc *c* corr. — 2 γένει τὰ ἐναντία *u*. — 4 εἶναι γένει, ἐὰν μηδὲν ᾖ ἐναντίον τῷ γένει *C*.

δ' ἐναντίον τῷ γένει, σκοπεῖν εἰ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ· ἀνάγκη γὰρ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ εἶναι, ἄνπερ ᾖ ἐναντίον τι τῷ γένει. φανερὸν δὲ τούτων ἕκαστον διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. πάλιν εἰ ὅλως ἐν μηδενὶ γένει τὸ τῷ εἴδει ἐναντίον, ἀλλ' αὐτὸ γένος, οἷον τἀγαθόν· εἰ γὰρ τοῦτο μὴ ἐν γένει, οὐδὲ τὸ ἐναντίον τούτου ἐν γένει ἔσται, ἀλλ' αὐτὸ γένος, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ συμβαίνει· οὐδέτερον γὰρ τούτων ἐν γένει, ἀλλ' ἑκάτερον αὐτῶν γένος. ἔτι εἰ ἐναντίον τινὶ καὶ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος, καὶ τῶν μὲν ἔστι τι μεταξύ, τῶν δὲ μή. εἰ γὰρ τῶν γενῶν ἔστι τι μεταξύ, καὶ τῶν εἰδῶν, καὶ εἰ τῶν εἰδῶν, καὶ τῶν γενῶν, καθάπερ ἐπ' ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας· ἑκατέρων γὰρ ἔστι τι μεταξύ. ἔνστασις τούτου ὅτι ὑγιείας καὶ νόσου οὐδὲν μεταξύ, κακοῦ δὲ καὶ ἀγαθοῦ. ἢ εἰ ἔστι μέν τι ἀμφοῖν ἀνὰ μέσον, καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν γενῶν, μὴ ὁμοίως δέ, ἀλλὰ τῶν μὲν κατὰ ἀπόφασιν τῶν δ' ὡς ὑποκείμενον. ἔνδοξον γὰρ τὸ ὁμοίως ἀμφοῖν, καθάπερ ἐπ' ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας· ἀμφοῖν γὰρ κατὰ ἀπόφασιν τὰ ἀνὰ μέσον. ἔτι ὅταν μὴ ᾖ ἐναντίον τῷ γένει, σκοπεῖν μὴ μόνον εἰ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ αὐτῷ γένει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνὰ μέσον· ἐν ᾧ γὰρ τὰ ἄκρα, καὶ τὰ ἀνὰ μέσον, οἷον ἐπὶ λευκοῦ καὶ μέλανος· τὸ γὰρ χρῶμα γένος τούτων τε καὶ τῶν ἀνὰ μέσον χρωμάτων ἁπάντων. ἔνστασις ὅτι ἡ μὲν ἔνδεια καὶ ὑπερβολὴ ἐν τῷ αὐτῷ γένει (ἐν τῷ κακῷ γὰρ ἄμφω), τὸ δὲ μέτριον ἀνὰ μέσον ὂν τούτων οὐκ ἐν τῷ κακῷ ἀλλ' ἐν τῷ ἀγαθῷ. σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ τὸ μὲν γένος ἐναντίον τινί, τὸ δ' εἶδος μηδενί. εἰ γὰρ τὸ γένος ἐναντίον τινί, καὶ τὸ εἶδος, καθάπερ ἀρετὴ καὶ κακία καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀδικία. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σκοποῦντι φανερὸν ἂν δόξειεν εἶναι τὸ τοιοῦτον. ἔνστασις ἐπὶ τῆς ὑγιείας καὶ νόσου· ἁπλῶς

5 ἐναντίῳ ἐστίν. ἀνάγκη C. — 6 τι ἐναντίον C. — 7 τι om *f*. — ἕκαστόν ἐστι διὰ C. — 9 τὸ ἀγαθόν *u*. — γένει κεῖται οὐδὲ C. — 10 τούτῳ C. — 11 τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ C. — 12 αὐτὸ γένος. ἔτι εἰ εἴη ἐναντίον C. — ἔτι] εἶτα *f*. — 13 τινὶ om C. — εἶδος καὶ τὸ γένος c. — 18 ἢ] ἔτι *uf*, om P. — μέντοι BCc. — 23 τὰ] τὸ *uf*, corr A. — ᾖ] ᾖ τι CPc. — 24 καὶ] εἰ καὶ C. — 25 τὸ ἀνὰ C*uf*. — 27 ἀνὰ μέσων pr A. — ἔνστασις τούτου ὅτι C. — 28 καὶ] καὶ ἡ C. — 29 κακῷ] αὐτῷ CP, fort pr c. — 30 τὸ μὴ γένος *u*. — 32 εἶδός ἐστι καθάπερ C. — ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας C, ἀρετὴ κακίᾳ καὶ δικαιοσύνη ἀδικίᾳ ABc. — 34 τὸ τοιοῦτον om *u*. — καὶ τῆς νόσου *uf*.

μὲν γὰρ ὑγίεια νόσῳ ἐναντίον, ἡ δέ τις νόσος εἶδος ὂν νόσου οὐδενὶ ἐναντίον, οἷον ὁ πυρετὸς καὶ ἡ ὀφθαλμία καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον.

p.124 Ἀναιροῦντι μὲν οὖν τοσαυταχῶς ἐπισκεπτέον· εἰ γὰρ μὴ ὑπάρχει τὰ εἰρημένα, δῆλον ὅτι οὐ γένος τὸ ἀποδοθέν· κατασκευάζοντι δὲ τριχῶς, πρῶτον μὲν εἰ τὸ ἐναντίον τῷ εἴδει ἐν τῷ εἰρημένῳ γένει, μὴ ὄντος ἐναντίου τῷ γένει· εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον ἐν τούτῳ, δῆλον ὅτι καὶ τὸ προκείμενον. ἔτι εἰ τὸ ἀνὰ μέσον ἐν τῷ εἰρημένῳ γένει· ἐν ᾧ γὰρ τὸ ἀνὰ μέσον, καὶ τὰ ἄκρα. πάλιν ἂν ᾖ ἐναντίον τι τῷ γένει, σκοπεῖν εἰ καὶ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ· ἂν γὰρ ᾖ, δῆλον ὅτι καὶ τὸ προκείμενον ἐν τῷ προκειμένῳ.

Πάλιν ἐπὶ τῶν πτώσεων καὶ ἐπὶ τῶν συστοίχων, εἰ ὁμοίως ἀκολουθοῦσι, καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι. ἅμα γὰρ ἑνὶ καὶ πᾶσιν ὑπάρχει ἢ οὐχ ὑπάρχει, οἷον εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη τις, καὶ τὸ δικαίως ἐπιστημόνως καὶ ὁ δίκαιος ἐπιστήμων· εἰ δὲ τούτων τι μή, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδέν.

4 Πάλιν ἐπὶ τῶν ὁμοίως ἐχόντων πρὸς ἄλληλα, οἷον τὸ ἡδὺ ὁμοίως ἔχει πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ ὠφέλιμον πρὸς τὸ ἀγαθόν· ἑκάτερον γὰρ ἑκατέρου ποιητικόν. εἰ οὖν ἐστὶν ἡ ἡδονὴ ὅπερ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἡδὺ ὅπερ ὠφέλιμον ἔσται· δῆλον γὰρ ὅτι ἀγαθοῦ ἂν εἴη ποιητικόν, ἐπειδὴ ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γενέσεων καὶ φθορῶν, οἷον εἰ τὸ οἰκοδομεῖν ἐνεργεῖν, τὸ ᾠκοδομηκέναι ἐνηργηκέναι, καὶ εἰ τὸ μανθάνειν ἀναμιμνήσκεσθαι, καὶ τὸ μεμαθηκέναι ἀναμεμνῆσθαι, καὶ εἰ τὸ διαλύεσθαι φθείρεσθαι, τὸ διαλελύσθαι ἐφθάρθαι καὶ ἡ διάλυσις φθορά τις. καὶ ἐπὶ τῶν γενητικῶν δὲ καὶ φθαρτικῶν ὡσαύτως, καὶ ἐπὶ τῶν δυνάμεων καὶ χρήσεων, καὶ ὅλως καθ' ὁποιανοῦν ὁμοιότητα καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι σκεπτέον, καθάπερ ἐπὶ τῆς γενέ-

35 γὰρ] γὰρ πᾶσα *AB*, γὰρ ἡ *f*. — ἐναντία *uf*. — ἡ] εἰ *B*, pr c. — ὂν] οὖσα *Cf*. — 36 ἡ om *C*.

124a2 δῆλον δ' ὅτι pr *A*. — 3 τῷ εἴδει om *u*. — 6 τὸ] τὰ corr *u*. — γένει μὴ ὄντος ἐναντίου τῷ γένει· ἐν *P*. — ἐν om *f*. — τὸ] τὰ *C*. — 7 et 8 ἐὰν *f*. — 7 τι om *u*. — 10 alt ἐπὶ om *Cu*. — στοιχείων pr c. — 14 ἐὰν *Ccf*. — 7 τι om *A*. — μὴ ᾖ οὐδὲ *C*. — οὐδέν] ἔστι c, οὐδενί *A*. — 17 τἀγαθόν *CP*. — ἑκατέρου γὰρ ἑκάτερον *P*. — 18 ἡ om *P*. — 20 καὶ τῶν φθορῶν *f*. — 22 καὶ om *Ccf*. — 23 φθείρεσθαι καὶ τὸ *CPcfu*. — 24 γεννητικῶν *C*, corr *A*, γενετικῶν *P*.

σεως καὶ φθορᾶς ἐλέγομεν. εἰ γὰρ τὸ φθαρτικὸν διαλυτικόν, καὶ τὸ φθείρεσθαι διαλύεσθαι· καὶ εἰ τὸ γεννητικὸν ποιητικόν, τὸ γίνεσθαι ποιεῖσθαι καὶ ἡ γένεσις ποίησις. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δυνάμεων καὶ χρήσεων· εἰ γὰρ ἡ δύναμις διάθεσις, καὶ τὸ δύνασθαι διακεῖσθαι, καὶ εἴ τινος ἡ χρῆσις ἐνέργεια, τὸ χρῆσθαι ἐνεργεῖν καὶ τὸ κεχρῆσθαι ἐνηργηκέναι.

Ἂν δὲ στέρησις ᾖ τὸ ἀντικείμενον τῷ εἴδει, διχῶς ἔστιν ἀνελεῖν, πρῶτον μὲν εἰ ἐν τῷ ἀποδοθέντι γένει τὸ ἀντικείμενον· ἢ γὰρ ἁπλῶς ἐν οὐδενὶ γένει τῷ αὐτῷ ἡ στέρησις, ἢ οὐκ ἐν τῷ ἐσχάτῳ, οἷον εἰ ἡ ὄψις ἐν ἐσχάτῳ γένει τῇ αἰσθήσει, ἡ τυφλότης οὐκ ἔσται αἴσθησις. δεύτερον δ' εἰ καὶ τῷ γένει καὶ τῷ εἴδει ἀντίκειται στέρησις, μή ἐστι δὲ τὸ ἀντικείμενον ἐν τῷ ἀντικειμένῳ, οὐδ' ἂν τὸ ἀποδοθὲν ἐν τῷ ἀποδοθέντι εἴη. ἀναιροῦντι μὲν οὖν καθάπερ εἴρηται χρηστέον, κατασκευάζοντι δὲ μοναχῶς· εἰ γὰρ τὸ ἀντικείμενον ἐν τῷ ἀντικειμένῳ, καὶ τὸ προκείμενον ἐν τῷ προκειμένῳ ἂν εἴη, οἷον εἰ ἡ τυφλότης ἀναισθησία τις, ἡ ὄψις αἴσθησίς τις.

Πάλιν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων σκοπεῖν ἀνάπαλιν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος ἐλέγετο, οἷον εἰ τὸ ἡδὺ ὅπερ ἀγαθόν, τὸ μὴ ἀγαθὸν οὐχ ἡδύ. εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἔχοι, εἴη ἄν τι καὶ οὐκ ἀγαθὸν ἡδύ. ἀδύνατον γάρ, εἴπερ τὸ ἀγαθὸν γένος τοῦ ἡδέος, εἶναί τι μὴ ἀγαθὸν ἡδύ· ὧν γὰρ τὸ γένος μὴ κατηγορεῖται, οὐδὲ τῶν εἰδῶν οὐδέν. καὶ κατασκευάζοντι δὲ ὡσαύτως σκεπτέον· εἰ γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν οὐχ ἡδύ, τὸ ἡδὺ ἀγαθόν, ὥστε γένος τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἡδέος.

Ἐὰν δ' ᾖ πρός τι τὸ εἶδος, σκοπεῖν εἰ καὶ τὸ γένος πρός τι· εἰ γὰρ τὸ εἶδος τῶν πρός τι, καὶ τὸ γένος, καθάπερ ἐπὶ τοῦ διπλασίου καὶ πολλαπλασίου· ἑκάτερον γὰρ τῶν πρός τι. εἰ δὲ τὸ γένος τῶν πρός τι, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ εἶδος· ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη τῶν πρός τι, ἡ δὲ γραμματικὴ οὔ. ἢ οὐδὲ

---

29 γεννητικὸν ACP. — 30 τὸ] καὶ τὸ Cc. — γίγνεσθαι Bu. — γένησις B. — 31 καὶ τῶν χρήσεων C. — 33 ἡ om A. — τὸ] καὶ τὸ c. — χρᾶσθαι AB. — 35 ἐὰν Ccu. — 37 pr ἢ] εἰ BP.

124b6 εἰ om pr A. — alt τις om uf. — 9 ἀγαθόν ἐστι καὶ τὸ Cc. — εἰ . . . ἡδύ om f. — ἔχει u. — 10 ἡδὺ οὐκ ἀγαθόν u. — γὰρ] δὲ C, corr A, δὲ/γὰρ P. — 13 τὸ μὴ corr A.

τὸ πρότερον ῥηθὲν ἀληθὲς ἂν δόξειεν· ἡ γὰρ ἀρετὴ ὅπερ καλὸν καὶ ὅπερ ἀγαθόν, καὶ ἡ μὲν ἀρετὴ τῶν πρός τι, τὸ δ' ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν οὐ τῶν πρός τι ἀλλὰ ποιά.

Πάλιν εἰ μὴ πρὸς ταὐτὸ λέγεται τὸ εἶδος καθ' αὑτό τε καὶ κατὰ τὸ γένος, οἷον εἰ τὸ διπλάσιον ἡμίσεος λέγεται διπλάσιον, καὶ τὸ πολλαπλάσιον ἡμίσεος δεῖ λέγεσθαι. εἰ δὲ μή, οὐκ ἂν εἴη τὸ πολλαπλάσιον γένος τοῦ διπλασίου.

Ἔτι εἰ μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ κατά τε τὸ γένος λέγεται καὶ κατὰ πάντα τὰ τοῦ γένους γένη. εἰ γὰρ τὸ διπλάσιον ἡμίσεος πολλαπλάσιόν ἐστι, καὶ τὸ ὑπερέχον ἡμίσεος ῥηθήσεται, καὶ ἁπλῶς κατὰ πάντα τὰ ἐπάνω γένη πρὸς τὸ ἥμισυ ῥηθήσεται. ἔνστασις ὅτι οὐκ ἀνάγκη καθ' αὑτὸ καὶ κατὰ τὸ γένος πρὸς ταὐτὸ λέγεσθαι· ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ λέγεται, ἕξις δὲ καὶ διάθεσις οὐκ ἐπιστητοῦ ἀλλὰ ψυχῆς.

Πάλιν εἰ ὡσαύτως λέγεται τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος κατὰ τὰς πτώσεις, οἷον εἰ τινὶ ἢ τινὸς ἢ ὁσαχῶς ἄλλως. ὡς γὰρ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος, καθάπερ ἐπὶ τοῦ διπλασίου καὶ τῶν ἐπάνω· τινὸς γὰρ καὶ τὸ διπλάσιον καὶ τὸ πολλαπλάσιον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης· τινὸς γὰρ
p.125 καὶ αὐτὴ καὶ τὰ γένη, οἷον ἥ τε διάθεσις καὶ ἡ ἕξις. ἔνστασις ὅτι ἐνιαχοῦ οὐχ οὕτως· τὸ μὲν γὰρ διάφορον καὶ τὸ ἐναντίον τινί, τὸ δ' ἕτερον, γένος ὂν τούτων, οὐ τινὶ ἀλλὰ τινός· ἕτερον γάρ τινος λέγεται.

Πάλιν εἰ ὁμοίως τὰ πρός τι κατὰ τὰς πτώσεις λεγόμενα μὴ ὁμοίως ἀντιστρέφει, καθάπερ ἐπὶ τοῦ διπλασίου καὶ τοῦ πολλαπλασίου. ἑκάτερον γὰρ τούτων τινὸς καὶ αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν λέγεται· τινὸς γὰρ καὶ τὸ ἥμισυ καὶ τὸ πολλοστημόριον. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ὑπολήψεως· αὗται γάρ τινος, καὶ ἀντιστρέφει ὁμοίως· τό τε ἐπιστητὸν καὶ τὸ ὑποληπτὸν τινί. εἰ οὖν ἐπί τινων μὴ ὁμοίως ἀντιστρέφει, δῆλον ὅτι οὐ γένος θάτερον θατέρου.

---

20 δόξειεν εἶναι· ἡ C. — ἀγαθὸν καὶ ὅπερ καλόν Ccf. — 23 τὸ αὐτο u. — 28 ταὐτὸ Cc. — 29 et 30 τὸ om ABPu. — 29 ἡμίσεος καὶ π. C. — 33 ταὐτὸν B, τὸ αὐτὸ Pu. — 36 ἄλλως λέγεται. ὡς f.

125a1 αὕτη u. — 2 ἔνια C. — διαφέρον C. — 5 τὰ et τὰς om P. — 8 pr καὶ om Ccf. — 10 καὶ ἐπὶ τῆς Cfc. — αὗταί τε γὰρ Ccu. — 11 τε γὰρ ὑποληπτὸν καὶ τὸ ἐπιστητὸν f.

Πάλιν εἰ μὴ πρὸς ἴσα τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος λέγεται. ὁμοίως γὰρ καὶ ἰσαχῶς ἑκάτερον δοκεῖ λέγεσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῆς δωρεᾶς καὶ τῆς δόσεως. ἥ τε γὰρ δωρεὰ τινὸς ἢ τινὶ λέγεται, καὶ ἡ δόσις τινὸς καὶ τινί. ἔστι δὲ ἡ δόσις γένος τῆς δωρεᾶς· ἡ γὰρ δωρεὰ δόσις ἐστὶν ἀναπόδοτος. ἐπ' ἐνίων δ' οὐ συμβαίνει πρὸς ἴσα λέγεσθαι· τὸ μὲν γὰρ διπλάσιον τινὸς διπλάσιον, τὸ δ' ὑπερέχον καὶ τὸ μεῖζον τινὸς καὶ τινί· πᾶν γὰρ τὸ ὑπερέχον καὶ τὸ μεῖζον τινὶ ὑπερέχει καὶ τινὸς ὑπερέχει. ὥστ' οὐ γένη τὰ εἰρημένα τοῦ διπλασίου, ἐπειδὴ οὐ πρὸς ἴσα τῷ εἴδει λέγεται, ἢ οὐ καθόλου ἀληθὲς τὸ πρὸς ἴσα τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος λέγεσθαι.

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ἀντικείμενον γένος, οἷον εἰ τοῦ διπλασίου τὸ πολλαπλάσιον καὶ τοῦ ἡμίσεος τὸ πολλοστημόριον· δεῖ γὰρ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἀντικειμένου γένος εἶναι. εἰ οὖν τις θείη τὴν ἐπιστήμην ὅπερ αἴσθησιν, δεήσει καὶ τὸ ἐπιστητὸν ὅπερ αἰσθητὸν εἶναι. οὐκ ἔστι δέ· οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἐπιστητὸν αἰσθητόν· καὶ γὰρ τῶν νοητῶν ἔνια ἐπιστητά. ὥστ' οὐ γένος τὸ αἰσθητὸν τοῦ ἐπιστητοῦ. εἰ δὲ τοῦτο μή, οὐδ' αἴσθησις ἐπιστήμης.

Ἐπεὶ δὲ τῶν πρός τι λεγομένων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐν ἐκείνοις ἢ περὶ ἐκεῖνά ἐστι πρὸς ἅ ποτε τυγχάνει λεγόμενα, οἷον ἡ διάθεσις καὶ ἡ ἕξις καὶ ἡ συμμετρία (ἐν ἄλλῳ γὰρ οὐδενὶ δυνατὸν ὑπάρχειν τὰ εἰρημένα ἢ ἐν ἐκείνοις πρὸς ἃ λέγεται), τὰ δ' οὐκ ἀνάγκη μὲν ἐν ἐκείνοις ὑπάρχειν πρὸς ἅ ποτε λέγεται, ἐνδέχεται δέ (οἷον εἰ ἐπιστητὸν ἡ ψυχή· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὴν αὑτῆς ἐπιστήμην ἔχειν τὴν ψυχήν, οὐκ ἀναγκαῖον δέ· δυνατὸν γὰρ καὶ ἐν ἄλλῳ ὑπάρχειν τὴν αὐτὴν ταύτην), τὰ δὲ ἁπλῶς οὐκ ἐνδέχεται b
ἐν ἐκείνοις ὑπάρχειν πρὸς ἅ ποτε τυγχάνει λεγόμενα, οἷον τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ οὐδὲ τὴν ἐπιστήμην ἐν τῷ ἐπιστητῷ, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ τὸ ἐπιστητὸν ψυχὴ ἢ ἄνθρωπος ὄν, σκο-

---

14 *ἴσα καὶ τὸ C.* — *γένος καὶ τὸ εἶδος cf.* — 16 *τε* om *Pu.* — *ἢ*] *ἢ καὶ C, καὶ cuf.* — 17 alt *καὶ* om *P.* — 20 *μεῖζον καὶ τινὸς B.* — *τινὸς...μεῖζον* om *u.* — 21 pr *καὶ* om *Pf.* — 23 pr *οὐ* om *P.* — 24 *γένος καὶ τὸ εἶδος f.* — 26 *καὶ*] *εἴη καὶ C, καὶ εἰ f.* — 28 *αἴσθησις P.* — 29 *οὐδὲ γὰρ f.* — *πᾶν* om *A.* — 31 *οὐδ' ἡ αἴσθησις τῆς ἐπιστήμης Cf.* — 33 *ἐπειδὴ δὲ f.* — 39 *εἴη* adi *C* post *ψυχή*, *f* ante *ἡ.* — *ἡ* corr *B.* — *αὐτῆς ABf, ἑαυτῆς u, αὑτῆς* corr *C.*
125b3 pr *ἐν* om *A.* — 4 *ἃν C.* — *ὧν f.*

πεῖν οὖν χρὴ ἐάν τις εἰς γένος θῇ τὸ τοιοῦτον εἰς τὸ μὴ τοιοῦτον, οἷον εἰ τὴν μνήμην μονὴν ἐπιστήμης εἶπεν. πᾶσα γὰρ μονὴ ἐν τῷ μένοντι καὶ περὶ ἐκεῖνο, ὥστε καὶ ἡ τῆς ἐπιστήμης μονὴ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. ἡ μνήμη ἄρα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐπειδὴ μονὴ τῆς ἐπιστήμης ἐστίν. τοῦτο δ' οὐκ ἐνδέχεται· μνήμη γὰρ πᾶσα ἐν ψυχῇ. ἔστι δ' ὁ εἰρημένος τόπος καὶ πρὸς τὸ συμβεβηκὸς κοινός· οὐδὲν γὰρ διαφέρει τῆς μνήμης γένος τὴν μονὴν εἰπεῖν ἢ συμβεβηκέναι φάσκειν αὐτῇ τοῦτο· εἰ γὰρ ὁπωσοῦν ἐστὶν ἡ μνήμη μονὴ ἐπιστήμης, ὁ αὐτὸς ἁρμόσει περὶ αὐτῆς λόγος.

5 Πάλιν εἰ τὴν ἕξιν εἰς τὴν ἐνέργειαν ἔθηκεν ἢ τὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν ἕξιν, οἷον τὴν αἴσθησιν κίνησιν διὰ σώματος· ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις ἕξις, ἡ δὲ κίνησις ἐνέργεια. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὴν μνήμην ἕξιν καθεκτικὴν ὑπολήψεως εἶπεν· οὐδεμία γὰρ μνήμη ἕξις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνέργεια.

Διαμαρτάνουσι δὲ καὶ οἱ τὴν ἕξιν εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν δύναμιν τάττοντες, οἷον τὴν πραότητα ἐγκράτειαν ὀργῆς καὶ τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην φόβων καὶ κερδῶν· ἀνδρεῖος μὲν γὰρ καὶ πρᾶος ὁ ἀπαθὴς λέγεται, ἐγκρατὴς δ' ὁ πάσχων καὶ μὴ ἀγόμενος. ἴσως μὲν οὖν ἀκολουθεῖ δύναμις ἑκατέρῳ τοιαύτη, ὥστ' εἰ πάθοι, μὴ ἄγεσθαι ἀλλὰ κρατεῖν· οὐ μὴν τοῦτό γε ἐστὶ τῷ μὲν ἀνδρείῳ τῷ δὲ πράῳ εἶναι, ἀλλὰ τὸ ὅλως μὴ πάσχειν ὑπὸ τῶν τοιούτων μηδέν.

Ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ παρακολουθοῦν ὁπωσοῦν ὡς γένος τιθέασιν, οἷον τὴν λύπην τῆς ὀργῆς καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς πίστεως. ἄμφω γὰρ τὰ εἰρημένα παρακολουθεῖ μὲν τρόπον τινὰ τοῖς ἀποδοθεῖσιν εἴδεσιν, οὐδέτερον δ' αὐτῶν γένος ἐστίν· ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται προτέρας ἐν αὐτῷ τῆς λύπης γενομένης· οὐ γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς λύπης, ἀλλ' ἡ λύπη τῆς ὀργῆς αἰτία, ὥσθ' ἁπλῶς ἡ ὀργὴ οὐκ ἔστι λύπη. κατὰ ταὐτὰ δ' οὐδ' ἡ πίστις ὑπόληψις· ἐνδέχεται γὰρ τὴν αὐτὴν ὑπόληψιν καὶ μὴ πιστεύοντα ἔχειν. οὐκ ἐνδέχεται δ', εἴπερ εἶδος ἡ πίστις ὑπολήψεως· οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ ἔτι διαμένειν, ἄνπερ ἐκ τοῦ εἴδους ὅλως μεταβάλῃ, καθάπερ

---

5 εἰς] ὡς u. — 6 εἴποι Ccf. — 9 ἡ γὰρ μνήμη Cc. — 16 ἕξιν οὐκ ἔστι γένος τὸ τοιοῦτον οἷον f. — τὴν] εἰ τὴν uf. — 22 κερδῶν ἐγκράτειαν· ἀνδρεῖος f. — 23 δ' . . . ὁ c. — 26 ταὐτό C. — 32 πρότερον CP. — 35 ταῦτα ABuf. — 36 δ'] δὲ τὴν αὐτὴν C.

οὐδὲ τὸ αὐτὸ ζῷον ὁτὲ μὲν ἄνθρωπον εἶναι ὁτὲ δὲ μή. ἂν δέ τις φῇ ἐξ ἀνάγκης τὸν ὑπολαμβάνοντα καὶ πιστεύειν, ἐπ' ἴσον ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ πίστις ῥηθήσεται, ὥστ' οὐδ' ἂν p. 126 οὕτως εἴη γένος· ἐπὶ πλέον γὰρ δεῖ λέγεσθαι τὸ γένος.

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ ἔν τινι τῷ αὐτῷ πέφυκεν ἄμφω γίνεσθαι· ἐν ᾧ γὰρ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος, οἷον ἐν ᾧ τὸ λευκόν, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ ἐν ᾧ γραμματική, καὶ ἐπιστήμη. ἐὰν οὖν τις τὴν αἰσχύνην φόβον εἴπῃ ἢ τὴν ὀργὴν λύπην, οὐ συμβήσεται ἐν τῷ αὐτῷ τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος ὑπάρχειν· ἡ μὲν γὰρ αἰσχύνη ἐν τῷ λογιστικῷ, ὁ δὲ φόβος ἐν τῷ θυμοειδεῖ, καὶ ἡ μὲν λύπη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ (ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ἡ ἡδονή), ἡ δὲ ὀργὴ ἐν τῷ θυμοειδεῖ, ὥστ' οὐ γένη τὰ ἀποδοθέντα, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τοῖς εἴδεσι πέφυκε γίνεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἡ φιλία ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, οὐκ ἂν εἴη βούλησίς τις· πᾶσα γὰρ βούλησις ἐν τῷ λογιστικῷ. χρήσιμος δ' ὁ τόπος καὶ πρὸς τὸ συμβεβηκός· ἐν τῷ αὐτῷ γὰρ τὸ συμβεβηκὸς καὶ ᾧ συμβέβηκεν, ὥστ' ἂν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ φαίνηται, δῆλον ὅτι οὐ συμβέβηκεν.

Πάλιν εἰ κατά τι τὸ εἶδος τοῦ εἰρημένου γένους μετέχει· οὐ δοκεῖ γὰρ κατά τι μετέχεσθαι τὸ γένος· οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος κατά τι ζῷον, οὐδ' ἡ γραμματικὴ κατά τι ἐπιστήμη· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. σκοπεῖν οὖν εἰ ἐπί τινων κατά τι μετέχεται τὸ γένος, οἷον εἰ τὸ ζῷον ὅπερ αἰσθητὸν ἢ ὁρατὸν εἴρηται. κατά τι γὰρ αἰσθητὸν ἢ ὁρατὸν τὸ ζῷον· κατὰ τὸ σῶμα γὰρ αἰσθητὸν καὶ ὁρατόν, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν οὔ, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη γένος τὸ ὁρατὸν καὶ τὸ αἰσθητὸν τοῦ ζῴου.

Λανθάνουσι δ' ἐνίοτε καὶ τὸ ὅλον εἰς τὸ μέρος τιθέντες, οἷον τὸ ζῷον σῶμα ἔμψυχον. οὐδαμῶς δὲ τὸ μέρος τοῦ ὅλου κατηγορεῖται, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τὸ σῶμα γένος τοῦ ζῴου, ἐπειδὴ μέρος ἐστίν.

---

39 *αὐτὸ τὸ ζῷον f.* — *ὅτι* bis *B.* — *μή*] *μὴ λευκόν P.* — *ἐὰν f.* **126**a1 *ἐπ' ἴσων* c, corr *A.* — *ἡ ὑπόληψις* corr c. — **οὕτως ἂν u.** — 2 **πλεῖον C.** — 3 *τινι* om c. — *τὸ αὐτὸ B.* — 4 et 7 *γένος καὶ τὸ εἶδος f.* — 6 *εἰ οὖν u.* — 7 *τό τε εἶδος* c. — 13 *τις* om *APc.* — 14 *ἐν … συμβεβηκὸς* om *A.* — 15 *ἂν* pr om *A.* — 17 *πάλιν*] *ἔτι f*, corr c. — 16 *δόξει u.* — 20 *εἰ* om *u.* — 21 *ὅπερ* corr c. — 22 alt *ἢ*] *καὶ f.* — 23 *γὰρ*] *γὰρ καὶ C.* — 24 *τὴν* om *P.* — *εἴη* om c. — *γένη Cf.* — *αἰσθητὸν καὶ τὸ ὁρατὸν P.* — 25 **τοῦ ζῴου** ante 24 pr *τὸ f.*

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἴ τι τῶν ψεκτῶν ἢ φευκτῶν εἰς δύναμιν ἢ τὸ δυνατὸν ἔθηκεν, οἷον τὸν σοφιστὴν ἢ διάβολον ἢ κλέπτην τὸν δυνάμενον λάθρα τὰ ἀλλότρια κλέπτειν. οὐδεὶς γὰρ τῶν εἰρημένων τῷ δυνατὸς εἶναί τι τούτων τοιοῦτος λέγεται· δύναται μὲν γὰρ καὶ ὁ θεὸς καὶ ὁ σπουδαῖος τὰ φαῦλα δρᾶν, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ τοιοῦτοι· πάντες γὰρ οἱ φαῦλοι κατὰ προαίρεσιν λέγονται. ἔτι πᾶσα δύναμις τῶν αἱρετῶν· καὶ γὰρ αἱ τῶν φαύλων δυνάμεις αἱρεταί, διὸ καὶ τὸν θεὸν καὶ τὸν σπουδαῖον ἔχειν φαμὲν αὐτάς· δυνατοὺς γὰρ εἶναι τὰ φαῦλα πράσσειν. ὥστ' οὐδενὸς ἂν εἴη ψεκτοῦ γένος ἡ δύναμις. εἰ δὲ μή, συμβήσεται τῶν ψεκτῶν τι αἱρετὸν εἶναι· ἔσται γάρ τις δύναμις ψεκτή.

Καὶ εἴ τι τῶν δι' αὑτὸ τιμίων ἢ αἱρετῶν εἰς δύναμιν ἢ τὸ δυνατὸν ἢ τὸ ποιητικὸν ἔθηκεν. πᾶσα γὰρ δύναμις καὶ πᾶν τὸ δυνατὸν ἢ τὸ ποιητικὸν δι' ἄλλο αἱρετόν.

Ἢ εἴ τι τῶν ἐν δύο γένεσιν ἢ πλείοσιν εἰς θάτερον ἔθηκεν. ἔνια γὰρ οὐκ ἔστιν εἰς ἓν γένος θεῖναι, οἷον τὸν φένακα καὶ τὸν διάβολον· οὔτε γὰρ ὁ προαιρούμενος ἀδυνατῶν δέ, οὔθ' ὁ δυνάμενος μὴ προαιρούμενος δὲ διάβολος ἢ φέναξ, ἀλλ' ὁ ἄμφω ταῦτα ἔχων. ὥστ' οὐ θετέον εἰς ἓν γένος ἀλλ' εἰς ἀμφότερα τὰ εἰρημένα.

Ἔτι ἐνίοτε ἀνάπαλιν τὸ μὲν γένος ὡς διαφορὰν τὴν δὲ διαφορὰν ὡς γένος ἀποδιδόασιν, οἷον τὴν ἔκπληξιν ὑπερβολὴν θαυμασιότητος καὶ τὴν πίστιν σφοδρότητα ὑπολήψεως. οὔτε γὰρ ἡ ὑπερβολὴ οὔθ' ἡ σφοδρότης γένος, ἀλλὰ διαφορά· δοκεῖ γὰρ ἡ ἔκπληξις θαυμασιότης εἶναι ὑπερβάλλουσα καὶ ἡ πίστις ὑπόληψις σφοδρά, ὥστε γένος ἡ θαυμασιότης καὶ ἡ ὑπόληψις, ἡ δ' ὑπερβολὴ καὶ ἡ σφοδρότης διαφορά.

---

30 εἴ τι corr c. — 31 alt ἢ om P et pr A. — ἢ διάβολον] τὸν δυνάμενον ἀπὸ φαινομένης σοφίας χρηματίζεσθαι ἢ διάβολον τὸν δυνάμενον διαβάλλειν καὶ ἐχθροὺς ποιεῖν τοὺς φίλους u. — 32 τὰ ἀλλότρια λάθρα (λάθρα om f) κλέπτειν uf. — τὰ om AB. — δυνάμενον τὰ ἀλλότρια ὑφαιρεῖσθαι ἢ δυνάμενον διαβάλλειν ἢ σοφίζεσθαι. οὐδεὶς C. — 33 τῷ] τὸ C. — τι τῶν τοιούτων C. — 34 λέγεται τοιοῦτος C. — δυνατὸς Cf. — γὰρ om f. — 36 πᾶσαι αἱ δυνάμεις f. — 38 γὰρ] γάρ φαμεν f.

126b1 πράττειν Ccf. — γένους BPc. — 4 ἑαυτὸ u. — 7 τις c. — δυσὶ Ccf. — γένεσι δύο P. — 11 ὥστ' οὐδέτερον εἰς τὸ ἓν Cc. — 12 εἰρημένα θετέον. ἔτι Cc. — 14 ἀποδίδωσι C et ἀποδιδόασι cf ante 13 τὴν δὲ. — ἀποδιδόασιν ὡς γένος P. — 15 θαυμασιότητα καὶ u. — 19 pr ἡ om C. — alt ἡ] ἐστιν ἡ Cf.

ἔτι εἴ τις τὴν ὑπερβολὴν καὶ σφοδρότητα ὡς γένη ἀποδώσει, τὰ ἄψυχα πιστεύσει καὶ ἐκπλαγήσεται. ἡ γὰρ ἑκάστου σφοδρότης καὶ ὑπερβολὴ πάρεστιν ἐκείνῳ οὗ ἐστὶ σφοδρότης καὶ ὑπερβολή. εἰ οὖν ἡ ἔκπληξις ὑπερβολή ἐστι θαυμασιότητος, παρέσται τῇ θαυμασιότητι ἡ ἔκπληξις, ὥσθ' ἡ θαυμασιότης ἐκπλαγήσεται. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ πίστις παρέσται τῇ ὑπολήψει, εἴπερ σφοδρότης ὑπολήψεώς ἐστιν, ὥστε ἡ ὑπόληψις πιστεύσει. ἔτι συμβήσεται τῷ οὕτως ἀποδιδόντι σφοδρότητα σφοδρὰν λέγειν καὶ ὑπερβολὴν ὑπερβάλλουσαν. ἔστι γὰρ πίστις σφοδρά· εἰ οὖν ἡ πίστις σφοδρότης ἐστί, σφοδρότης ἂν εἴη σφοδρά. ὁμοίως δὲ καὶ ἔκπληξίς ἐστιν ὑπερβάλλουσα· εἰ οὖν ἡ ἔκπληξις ὑπερβολή ἐστιν, ὑπερβολὴ ἂν εἴη ὑπερβάλλουσα. οὐ δοκεῖ δ' οὐδέτερον τούτων, ὥσπερ οὐδ' ἐπιστήμη ἐπιστητὸν οὐδὲ κίνησις κινούμενον.

Ἐνίοτε δὲ διαμαρτάνουσι καὶ τὸ πάθος εἰς γένος τὸ πεπονθὸς τιθέντες, οἷον ὅσοι τὴν ἀθανασίαν ζωὴν ἀΐδιόν φασιν εἶναι· πάθος γάρ τι ζωῆς ἢ σύμπτωμα ἡ ἀθανασία ἔοικεν εἶναι. ὅτι δ' ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, δῆλον ἂν γένοιτο, εἴ τις συγχωρήσειεν ἐκ θνητοῦ τινὰ ἀθάνατον γίνεσθαι· οὐδεὶς γὰρ φήσει ἑτέραν αὐτὸν ζωὴν λαμβάνειν, ἀλλὰ σύμπτωμά τι ἢ πάθος αὐτῇ ταύτῃ παραγενέσθαι. ὥστ' οὐ γένος ἡ ζωὴ p. 127 τῆς ἀθανασίας.

Πάλιν εἰ τοῦ πάθους, οὗ ἐστὶ πάθος, ἐκεῖνο γένος φασὶν εἶναι, οἷον τὸ πνεῦμα ἀέρα κινούμενον. μᾶλλον γὰρ κίνησις ἀέρος τὸ πνεῦμα· ὁ γὰρ αὐτὸς ἀὴρ διαμένει, ὅταν τε κινῆται καὶ ὅταν μένῃ. ὥστ' οὐκ ἔστιν ὅλως ἀὴρ τὸ πνεῦμα· ἦν γὰρ ἂν καὶ μὴ κινουμένου τοῦ ἀέρος πνεῦμα, εἴπερ ὁ αὐτὸς ἀὴρ διαμένει ὅσπερ ἦν πνεῦμα. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν

---

20 καὶ τὴν σφ. *Cf*. — γένος *Pcu*. — 22 καὶ] καὶ ἡ *C*. — alt σφοδρότης καὶ om *u*. — 23 θαυμασιότης pr *A*. — 24 pr ἡ om *C*. — 29 γάρ τις πίστις *Ccf*. — σφοδρὰ καὶ ἔκπληξις ὑπερβάλλουσα. εἰ *ABCc*. — εἰ οὖν ἡ] ἡ οὖν *P*. — 30 ἔκπληξίς τίς ἐστιν *Ccf*. — 32 οὐδὲ ἡ ἐπιστήμη ἐπιστῆμον (ἐπιστητὸν *Pc*) οὐδ' ἡ κίνησις *CPcf*. — 34 καὶ οἱ τὸ rc *C*. — εἰς rc supra vs *f*. — 35 ὅσοι] οἳ *f*. — φάσκοντες *f*. — 36 τι] τῆς *u*. — ἡ] ἢ *u*. — 38 συγχωρήσοι *AB*, συγχωρήσει *u*, συγχωρῆσαι *P*. — τι *Ccf*. — γενέσθαι *ABPu*. — 39 αὐτὸ *Cf*.

127a1 αὐτὴν fort pr c. — ταύτῃ om c. — παραγεγενῆσθαι *Ccf*. — 3 πάλιν] ἔτι *Ccf*. — εἰ om c. — τοῦ...πάθος] οὗ τὸ πάθος corr *C* pr manu. — τὸ πάθος *BCcf*. — ἐκείνου *BP*. — γένος corr *C*. — 6 ἔσται *A*. — 7 τοῦ] τὸ pr *A*. — πνεῦμα pr om c. — 8 ὥσπερ *P*. — ὥσπερ ὅτε ἦν τὸ (τὸ om c) πνεῦμα *Cc*.

τοιούτων. εἰ δ' ἄρα καὶ ἐπὶ τούτου δεῖ συγχωρῆσαι ὅτι ἀὴρ ἐστι κινούμενος τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὔτι κατὰ πάντων τὸ τοιοῦτον ἀποδεκτέον καθ' ὧν μὴ ἀληθεύεται τὸ γένος, ἀλλ' ἐφ' ὅσων ἀληθῶς κατηγορεῖται τὸ ἀποδοθὲν γένος. ἐπ' ἐνίων γὰρ οὐ δοκεῖ ἀληθεύεσθαι, οἷον ἐπὶ τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς χιόνος. τὴν μὲν γὰρ χιόνα φασὶν ὕδωρ εἶναι πεπηγός, τὸν δὲ πηλὸν γῆν ὑγρῷ πεφυραμένην· ἔστι δ' οὔθ' ἡ χιὼν ὕδωρ οὔθ' ὁ πηλὸς γῆ, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη γένος οὐδέτερον τῶν ἀποδοθέντων· δεῖ γὰρ τὸ γένος ἀληθεύεσθαι ἀεὶ κατὰ τῶν εἰδῶν. ὁμοίως δ' οὐδ' ὁ οἶνός ἐστιν ὕδωρ σεσηπός, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησὶ σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ· ἁπλῶς γὰρ οὐκ ἔστιν ὕδωρ.

6 Ἔτι εἰ ὅλως τὸ ἀποδοθὲν μηδενός ἐστι γένος· δῆλον γὰρ ὡς οὐδὲ τοῦ λεχθέντος. σκοπεῖν δ' ἐκ τοῦ μηδὲν διαφέρειν εἴδει τὰ μετέχοντα τοῦ ἀποδοθέντος γένους, οἷον τὰ λευκά· οὐδὲν γὰρ διαφέρει τῷ εἴδει ταῦτ' ἀλλήλων. παντὸς δὲ γένους ἐστὶ τὰ εἴδη διάφορα, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τὸ λευκὸν γένος οὐδενός.

Πάλιν εἰ τὸ πᾶσιν ἀκολουθοῦν γένος ἢ διαφορὰν εἶπεν. πλείω γὰρ τὰ πᾶσιν ἑπόμενα, οἷον τὸ ὂν καὶ τὸ ἓν τῶν πᾶσιν ἑπομένων ἐστίν. εἰ οὖν τὸ ὂν γένος ἀπέδωκε, δῆλον ὅτι πάντων ἂν εἴη γένος, ἐπειδὴ κατηγορεῖται αὐτῶν· κατ' οὐδενὸς γὰρ τὸ γένος ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται. ὥστε καὶ τὸ ἓν εἶδος ἂν εἴη τοῦ ὄντος. συμβαίνει οὖν κατὰ πάντων, ὧν τὸ γένος κατηγορεῖται, καὶ τὸ εἶδος κατηγορεῖσθαι, ἐπειδὴ τὸ ὂν καὶ τὸ ἓν κατὰ πάντων ἁπλῶς κατηγορεῖται, δέον ἐπ' ἔλαττον τὸ εἶδος κατηγορεῖσθαι. εἰ δὲ τὸ πᾶσιν ἑπόμενον διαφορὰν εἶπε, δῆλον ὅτι ἐπ' ἴσον ἢ ἐπὶ πλέον ἡ διαφορὰ τοῦ γένους ῥηθήσεται. εἰ μὲν γὰρ καὶ τὸ γένος τῶν πᾶσιν ἑπομένων, ἐπ' ἴσον, εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἕπεται τὸ γένος, ἐπὶ πλέον ἡ διαφορὰ λέγοιτ' ἂν αὐτοῦ.

---

9 ἐστὶν ἀὴρ CPc. — 10 κινούμενός ἐστι u. — οὔτι (οὔτε C) γε κατὰ π. τῶν τοιούτων Ccf. — 11 τὸ τοιοῦτον γένος f. — 13 τῆς χιόνος καὶ τοῦ πηλοῦ Ccf. — καὶ ἐπὶ τῆς A. — 15 πεφυρμένην f. — οὔθ' ὁ πηλὸς γῆ οὔθ' ἡ χιὼν ὕδωρ f. — 16 οὐδέτερον γένος C. — οὐδέτερον τῶν ἀποδ. γένος P. — δεῖ] γενῶν δεῖ uf. — 17 δ' om f. — 18 ὕδωρ ἐστὶν f. — 21 μηθὲν et 23 οὐθὲν C. — 23 γὰρ om P. — ταῦτα τῷ εἴδει C. — δὲ] γὰρ C. — 24 τὰ om Ccf. — 25 οὐθενὸς C. — 28 ἀποδέδωκε Cc, ἀπεδώκαμεν Pu. — 31 ἂν εἴη] ὂν P. — 32 εἶδος] γένος C. — 33 ἐπειδὴ καὶ τὸ Ccf. — 34 δεῖ δὲ ἐπ' u. — 35 et 37 ἐπίσης f. — 36 et 38 πλεῖον C. — 38 γένοιτ' B, ἕποιτο f.

b Ἔτι εἰ ἐν ὑποκειμένῳ τῷ εἴδει τὸ ἀποδοθὲν γένος λέγεται, καθάπερ τὸ λευκὸν ἐπὶ τῆς χιόνος, ὥστε δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη γένος· καθ᾽ ὑποκειμένου γὰρ τοῦ εἴδους μόνον τὸ γένος λέγεται.

Σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ μὴ συνώνυμον τὸ γένος τῷ εἴδει· κατὰ πάντων γὰρ τῶν εἰδῶν συνωνύμως τὸ γένος κατηγορεῖται.

Ἔτι ὅταν ὄντος καὶ τῷ εἴδει καὶ τῷ γένει ἐναντίου τὸ βέλτιον τῶν ἐναντίων εἰς τὸ χεῖρον γένος θῇ· συμβήσεται γὰρ τὸ λοιπὸν ἐν τῷ λοιπῷ εἶναι, ἐπειδὴ τὰ ἐναντία ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν, ὥστε τὸ βέλτιον ἐν τῷ χείρονι ἔσται καὶ τὸ χεῖρον ἐν τῷ βελτίονι· δοκεῖ δὲ τοῦ βελτίονος καὶ τὸ γένος βέλτιον εἶναι. καὶ εἰ τοῦ αὐτοῦ εἴδους ὁμοίως πρὸς ἄμφω ἔχοντος εἰς τὸ χεῖρον καὶ μὴ εἰς τὸ βέλτιον γένος ἔθηκεν, οἷον τὴν ψυχὴν ὅπερ κίνησιν ἢ κινούμενον. ὁμοίως γὰρ ἡ αὐτὴ στατικὴ καὶ κινητικὴ δοκεῖ εἶναι, ὥστ᾽ εἰ βέλτιον ἡ στάσις, εἰς τοῦτο ἔδει τὸ γένος θεῖναι.

Ἔτι ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἀνασκευάζοντι μέν, εἰ τὸ γένος δέχεται τὸ μᾶλλον, τὸ δ᾽ εἶδος μὴ δέχεται μήτ᾽ αὐτὸ μήτε τὸ κατ᾽ ἐκεῖνο λεγόμενον. οἷον εἰ ἡ ἀρετὴ δέχεται τὸ μᾶλλον, καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ δίκαιος· λέγεται γὰρ δικαιότερος ἕτερος ἑτέρου. εἰ οὖν τὸ μὲν ἀποδοθὲν γένος τὸ μᾶλλον δέχεται, τὸ δ᾽ εἶδος μὴ δέχεται μήτ᾽ αὐτὸ μήτε τὸ κατ᾽ ἐκεῖνο λεγόμενον, οὐκ ἂν εἴη γένος τὸ ἀποδοθέν.

Πάλιν εἰ τὸ μᾶλλον δοκοῦν ἢ ὁμοίως μή ἐστι γένος, δῆλον ὅτι οὐδὲ τὸ ἀποδοθέν. χρήσιμος δ᾽ ὁ τόπος ἐπὶ τῶν τοιούτων μάλιστα ἐφ᾽ ὧν πλείω φαίνεται τοῦ εἴδους ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα, καὶ μὴ διώρισται, μηδ᾽ ἔχομεν εἰπεῖν ποῖον αὐτῶν γένος, οἷον τῆς ὀργῆς καὶ ἡ λύπη καὶ ἡ ὑπόληψις ὀλιγωρίας ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαι δοκεῖ· λυπεῖταί τε γὰρ ὁ ὀργιζόμενος καὶ ὑπολαμβάνει ὀλιγωρεῖσθαι.

127b5 εἶδος τῷ γένει *u*. — 8 τὸ] καὶ τὸ *C*. — 10 τὰ 'ναντία *C*. — 11 καὶ.. βελτίονι om *u*. — 12 καὶ τὸ] τὸ δὲ *C*. — 13 εἴδους om *u*. — 22 μᾶλλον δίκαιος *C*, δίκαιος μᾶλλον *c*. — 23 δέχεται τὸ μᾶλλον *Cc*. — μήτε τοῦτο *Cc*. — 27 τόπος οὗτος ἐπὶ *C*. — 28 ἐφ᾽ ὅσων *Cc*. — φαίνεται πλείω *C*. — 31 ὀλιγωρίας corr *u*. — δοκεῖ κατηγορεῖσθαι *Ccf*. — 32 τε om *ACPcuf*.

ἡ αὐτὴ δὲ σκέψις καὶ ἐπὶ τοῦ εἴδους πρὸς ἄλλο τι συγκρίνοντι· εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον ἢ τὸ ὁμοίως δοκοῦν εἶναι ἐν τῷ ἀποδοθέντι γένει μή ἐστιν ἐν τῷ γένει, δῆλον ὅτι οὐδὲ τὸ ἀποδοθὲν εἶδος εἴη ἂν ἐν τῷ γένει.

Ἀναιροῦντι μὲν οὖν καθάπερ εἴρηται χρηστέον· κατασκευάζοντι δέ, εἰ μὲν ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον τό τε ἀπο-
p. 128 δοθὲν γένος καὶ τὸ εἶδος, οὐ χρήσιμος ὁ τόπος· οὐδὲν γὰρ κωλύει ἀμφοτέρων ἐπιδεχομένων μὴ εἶναι θάτερον θατέρου γένος. τό τε γὰρ καλὸν καὶ τὸ λευκὸν ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον, καὶ οὐδέτερον οὐδετέρου γένος. ἡ δὲ τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν πρὸς ἄλληλα σύγκρισις χρήσιμος, οἷον εἰ ὁμοίως τόδε καὶ τόδε γένος, εἰ θάτερον γένος, καὶ θάτερον. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὸ ἧττον, καὶ τὸ μᾶλλον, οἷον εἰ τῆς ἐγκρατείας μᾶλλον ἡ δύναμις ἢ ἡ ἀρετὴ γένος, ἡ δ' ἀρετὴ γένος, καὶ ἡ δύναμις. τὰ δ' αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ εἴδους ἁρμόσει λέγεσθαι. εἰ γὰρ ὁμοίως τόδε καὶ τόδε τοῦ προκειμένου εἶδος, εἰ θάτερον εἶδος, καὶ τὸ λοιπόν· καὶ εἰ τὸ ἧττον δοκοῦν εἶδός ἐστι, καὶ τὸ μᾶλλον.

Ἔτι πρὸς τὸ κατασκευάζειν σκεπτέον εἰ καθ' ὧν ἀπεδόθη τὸ γένος, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, μὴ ὄντος ἑνὸς τοῦ ἀποδοθέντος εἴδους, ἀλλὰ πλειόνων καὶ διαφόρων· δῆλον γὰρ ὅτι γένος ἔσται. εἰ δ' ἓν τὸ ἀποδοθὲν εἶδός ἐστι, σκοπεῖν εἰ καὶ κατ' ἄλλων εἰδῶν τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται· πάλιν γὰρ συμβήσεται κατὰ πλειόνων καὶ διαφόρων αὐτὸ κατηγορεῖσθαι.

Ἐπεὶ δὲ δοκεῖ τισὶ καὶ ἡ διαφορὰ ἐν τῷ τί ἐστι τῶν εἰδῶν κατηγορεῖσθαι, χωριστέον τὸ γένος ἀπὸ τῆς διαφορᾶς χρώμενον τοῖς εἰρημένοις στοιχείοις, πρῶτον μὲν ὅτι τὸ γένος ἐπὶ πλέον λέγεται τῆς διαφορᾶς, εἶθ' ὅτι κατὰ τὴν τοῦ τί ἐστιν ἀπόδοσιν μᾶλλον ἁρμόττει τὸ γένος ἢ τὴν διαφορὰν εἰπεῖν· ὁ γὰρ ζῷον εἴπας τὸν ἄνθρωπον μᾶλλον δηλοῖ τί ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἢ ὁ πεζόν. καὶ ὅτι ἡ μὲν διαφορὰ

---

36 εἶδος ὅλως εἴη *C*, ὅλως εἶδος εἴη c.

128a3 τὸ μᾶλλον om *u*. — 4 εἰδῶν καὶ τῶν γενῶν *CP*. — 8 ἡ δ'] εἰ ἡ c, pr *C*, εἰ *P*, rc c, ἡ corr *C*, εἰ δ' ἡ *f*, corr *B*. — 14 ἑνὸς ὄντος *u*. — ἑνός τινος τοῦ *C*. — 17 κατὰ τῶν ἄλλων *CPu*. — τὸ ... ἐστι om *u*. — 19 in fin καὶ γένος ὁμολογεῖσθαι add rc *u*. — 22 μὲν om *B*. — 23 πλεῖον *C*. — 24 ἤπερ *Pu*. — 25 εἰπὼν *Ccf*, corr *u*. — 26 διότι *u*. — διαφορὰ τὴν ποιότητα *ABPu*.

ποιότητα τοῦ γένους ἀεὶ σημαίνει, τὸ δὲ γένος τῆς διαφορᾶς οὔ· ὁ μὲν γὰρ εἴπας πεζὸν ποιόν τι ζῷον λέγει, ὁ δὲ ζῷον εἴπας οὐ λέγει ποιόν τι πεζόν.

Τὴν μὲν οὖν διαφορὰν ἀπὸ τοῦ γένους οὕτω χωριστέον. ἐπεὶ δὲ δοκεῖ τὸ μουσικόν, ᾗ μουσικόν ἐστιν, ἐπιστῆμον εἶναι καὶ ἡ μουσικὴ ἐπιστήμη τις εἶναι, καὶ εἰ τὸ βαδίζον τῷ βαδίζειν κινεῖται, ἡ βάδισις κίνησίς τις εἶναι, σκοπεῖν ἐν ᾧ ἂν γένει βούλῃ τι κατασκευάσαι, τὸν εἰρημένον τρόπον, οἷον εἰ τὴν ἐπιστήμην ὅπερ πίστιν, εἰ ὁ ἐπιστάμενος ᾗ ἐπίσταται πιστεύει· δῆλον γὰρ ὅτι ἡ ἐπιστήμη πίστις ἄν τις εἴη. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων.

Ἔτι ἐπεὶ τὸ παρεπόμενόν τινι ἀεὶ καὶ μὴ ἀντιστρέφον χαλεπὸν χωρίσαι τοῦ μὴ γένος εἶναι, ἂν τόδε μὲν τῷδ' ἕπηται παντί, τόδε δὲ τῷδε μὴ παντί, οἷον τῇ νηνεμίᾳ ἡ ἠρεμία καὶ τῷ ἀριθμῷ τὸ διαιρετόν, ἀνάπαλιν δ' οὔ (τὸ γὰρ διαιρετὸν οὐ πᾶν ἀριθμός, οὐδ' ἡ ἠρεμία νηνεμία), αὐτὸν μὲν χρῆσθαι ὡς γένους ὄντος τοῦ ἀεὶ ἀκολουθοῦντος, ὅταν μὴ ἀντιστρέφῃ θάτερον, ἄλλου δὲ προτείνοντος μὴ ἐπὶ πάντων ὑπακούειν. ἔνστασις δ' αὐτοῦ ὅτι τὸ μὴ ὂν ἕπεται παντὶ τῷ γινομένῳ (τὸ γὰρ γινόμενον οὐκ ἔστι) καὶ οὐκ ἀντιστρέφει (οὐ γὰρ πᾶν τὸ μὴ ὂν γίνεται), ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστι γένος τὸ μὴ ὂν τοῦ γινομένου· ἁπλῶς γὰρ οὐκ ἔστι τοῦ μὴ ὄντος εἴδη.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ γένους, καθάπερ εἴρηται, μετιτέον.

Ε.

Πότερον δ' ἴδιον ἢ οὐκ ἴδιόν ἐστι τὸ εἰρημένον, διὰ τῶνδε σκεπτέον.

Ἀποδίδοται δὲ τὸ ἴδιον ἢ καθ' αὐτὸ καὶ ἀεὶ ἢ πρὸς

28 γὰρ pr om *A*. — 28 et 29 εἰπὼν *Pcf*, corr *Cu*. — 28 λέγει ζῷον *cf*. — 29 ποιόν τι οὐ λέγει *C*. — 31 ᾗ] καθὸ *Pu*. — ἐστιν om *f*. — ἐπιστῆμόν τι εἶναι *BC*. — 32 καὶ om *P*. — τις εἶναι] ἐστί *Pu*. — εἶναί ἐστιν, καὶ pr *A*. — 34 βούλῃ ante γένει *B*, ante τὸν *u*, βούλει c, om *P*. — 35 pr εἰ om *u*. — alt εἰ corr *B*. — ᾗ] καθὸ *u*, τι ᾗ *f*. — 36 τις om *f*. — 39 τὸ μὲν *u*.

128b1 τόδε] τὸ *u*. — 3 μὲν οὖν χρῆσθαι *Ccf*. — 5 προτείναντος *C*. — ἀκούειν *u*. — 9 οὐκ ἔστι γὰρ *u*. — 10 μεθοδευτέον *cf*, corr *u*. — 16 ἤτοι κ. *C*, ἢ om *c*.

ἕτερον καὶ ποτέ, οἷον καθ' αὑτὸ μὲν ἀνθρώπου τὸ ζῷον ἥμερον φύσει, πρὸς ἕτερον δὲ οἷον ψυχῆς πρὸς σῶμα, ὅτι τὸ μὲν προστακτικὸν τὸ δ' ὑπηρετικόν ἐστιν, ἀεὶ δὲ οἷον θεοῦ τὸ ζῷον ἀθάνατον, ποτὲ δὲ οἷον τοῦ τινὸς ἀνθρώπου τὸ περιπατεῖν ἐν τῷ γυμνασίῳ.

Ἔστι δὲ τὸ πρὸς ἕτερον ἴδιον ἀποδιδόμενον ἢ δύο προβλήματα ἢ τέτταρα. ἐὰν μὲν γὰρ τοῦ μὲν ἀποδῷ τοῦ δ' ἀρνήσηται ταὐτὸ τοῦτο, δύο μόνον προβλήματα γίνονται, καθάπερ τὸ ἀνθρώπου πρὸς ἵππον ἴδιον ὅτι δίπουν ἐστίν. καὶ γὰρ ὅτι ἄνθρωπος οὐ δίπουν ἐστὶν ἐπιχειροίη τις ἄν, καὶ ὅτι ὁ ἵππος δίπουν· ἀμφοτέρως δ' ἂν κινοῖτο τὸ ἴδιον. ἐὰν δ' ἑκατέρου ἑκάτερον ἀποδῷ καὶ ἑκατέρου ἀπαρνηθῇ, τέτταρα προβλήματα ἔσται, καθάπερ τὸ ἀνθρώπου ἴδιον πρὸς ἵππον, ὅτι τὸ μὲν δίπουν τὸ δὲ τετράπουν ἐστίν. καὶ γὰρ ὅτι ἄνθρωπος οὐ δίπουν καὶ ὅτι τετράπουν πέφυκεν ἔστιν ἐπιχειρεῖν, καὶ διότι ὁ ἵππος δίπουν καὶ διότι οὐ τετράπουν οἷόν τ' ἐπιχειρεῖν. ὅπως δ' οὖν δειχθέντος ἀναιρεῖται τὸ κείμενον.

Ἔστι δὲ τὸ μὲν καθ' αὑτὸ ἴδιον ὃ πρὸς ἅπαντα ἀποδίδοται καὶ παντὸς χωρίζει, καθάπερ ἀνθρώπου τὸ ζῷον θνητὸν ἐπιστήμης δεκτικόν. τὸ δὲ πρὸς ἕτερον ὃ μὴ ἀπὸ παντὸς ἀλλ' ἀπό τινος τακτοῦ διορίζει, καθάπερ ἀρετῆς πρὸς ἐπιστήμην, ὅτι τὸ μὲν ἐν πλείοσι, τὸ δ' ἐν λογιστικῷ μόνον καὶ τοῖς ἔχουσι λογιστικὸν πέφυκε γίνεσθαι. τὸ δ' ἀεὶ ὃ
p.129 κατὰ πάντα χρόνον ἀληθεύεται καὶ μηδέποτ' ἀπολείπεται, καθάπερ τοῦ ζῴου τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκείμενον. τὸ δὲ ποτὲ ὃ κατά τινα χρόνον ἀληθεύεται καὶ μὴ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ παρέπεται, καθάπερ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου τὸ περιπατεῖν ἐν ἀγορᾷ.

Ἔστι δὲ τὸ πρὸς ἄλλο ἴδιον ἀποδοῦναι τὸ διαφορὰν εἰπεῖν ἢ ἐν ἅπασι καὶ ἀεὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις, οἷον ἐν ἅπασι μὲν καὶ ἀεί, καθάπερ τὸ ἀνθρώπου

---

23 ἂν *C*. — pr μὲν om *Cf* et *B*, qui ead manu add, del *u*. — 24 ἀπαρνήσηται *C*. — μόνον δύο προβλήματα γίνεται *C*. — 25 τοῦ *CPu*. — 27 ἀμφότερα *P*, corr *A*. — δ' om *fu*. — κινοῖτο τὸ corr *A*. — τὸ om *u*. — ἂν *C*. — 28 ἀποδιδῷ *C*. — 29 τοῦ *u*. — 30 ὅτι ὁ ἄνθρ. *Cu*. — 31 δίπουν ἐστὶ καὶ *Cf*. — ἐστὶ πέφυκεν *Cf*. — 33 προκείμενον *Cf*, pr *u*. — 34 μὲν corr *c*. — 37 πρὸς] τὸ πρὸς *u*. — 38 ἐν τῷ λογ. *C*. — μόνῳ *Puf*, pr *c*.

129a2 τοῦ om *C*.

ἴδιον πρὸς ἵππον ὅτι δίπουν· ἄνθρωπος μὲν γὰρ καὶ ἀεὶ καὶ πᾶς ἐστὶ δίπους, ἵππος δ' οὐδείς ἐστι δίπους οὐδέποτε. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις, καθάπερ τὸ λογιστικοῦ ἴδιον πρὸς ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικὸν τῷ τὸ μὲν προστάττειν τὸ δ' ὑπηρετεῖν· οὔτε γὰρ τὸ λογιστικὸν πάντοτε προστάττει, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ προστάττεται, οὔτε τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικὸν ἀεὶ προστάττεται, ἀλλὰ καὶ προστάττει ποτέ, ὅταν ᾖ μοχθηρὰ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Τῶν δ' ἰδίων ἐστὶ λογικὰ μάλιστα τά τε καθ' αὑτὰ καὶ ἀεὶ καὶ τὰ πρὸς ἕτερον. τὸ μὲν γὰρ πρὸς ἕτερον ἴδιον πλείω προβλήματά ἐστι, καθάπερ εἴπομεν καὶ πρότερον· ἢ γὰρ δύο ἢ τέτταρα ἐξ ἀνάγκης γίνονται τὰ προβλήματα· πλείους οὖν οἱ λόγοι γίνονται πρὸς ταῦτα. τὸ δὲ καθ' αὑτὸ καὶ τὸ ἀεὶ πρὸς πολλὰ ἔστιν ἐπιχειρεῖν ἢ πρὸς πλείους χρόνους παρατηρεῖν, τὸ μὲν καθ' αὑτὸ πρὸς πολλά· πρὸς ἕκαστον γὰρ τῶν ὄντων δεῖ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸ ἴδιον, ὥστ' εἰ μὴ πρὸς ἅπαντα χωρίζεται, οὐκ ἂν εἴη καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. τὸ δ' ἀεὶ πρὸς πολλοὺς χρόνους τηρεῖν· κἂν γὰρ εἰ μὴ ὑπάρχει κἂν εἰ μὴ ὑπῆρξε κἂν εἰ μὴ ὑπάρξει, οὐκ ἔσται ἴδιον. τὸ δὲ ποτὲ πρὸς τὸν νῦν λεγόμενον χρόνον ἐπισκοποῦμεν· οὔκουν εἰσὶ λόγοι πρὸς αὐτὸ πολλοί. λογικὸν δὲ τοῦτ' ἐστὶ πρόβλημα πρὸς ὃ λόγοι γένοιντ' ἂν καὶ συχνοὶ καὶ καλοί.

Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἕτερον ἴδιον ῥηθὲν ἐκ τῶν περὶ τὸ συμβεβηκὸς τόπων ἐπισκεπτέον ἐστίν, εἰ τῷ μὲν συμβέβηκε τῷ δὲ μὴ συμβέβηκεν· περὶ δὲ τῶν ἀεὶ καὶ τῶν καθ' αὑτὸ διὰ τῶνδε θεωρητέον.

---

10 οὐθεὶς δίπους ἐστὶν C. — 11 τοῦ CP. — ἴδιον τὸ ἄρχειν πρὸς ἐπιθ. καὶ θυμητικὸν C. — 12 πρὸς τὸ ἐπιθ. P. — καὶ θυμικὸν om P et pr u. — τὸ u, om P. — 13 δὲ προστάττεσθαι· οὐδὲ Pu. — 14 καὶ τὸ θυμητικὸν Cf. — 15 ἀλλ' ἐνίοτε καὶ C. — ποτέ om Cu. — 16 ᾖ ante ἡ Pu, om A. — τοῦ ἀνθρώπου ψυχή P. — 17 τε om u. — αὑτὸ u. — 18 ἕτερα ABcf. — 20 γίνεται Cu. — 21 οἱ om u. — αὐτὰ CPu. — 22 καὶ pr om c. — τὸ om c. — ἢ] καὶ u. — 24 αὐτὸ u. — 25 ἅπαν C. — τὸ ἀποδ. u. — 26 πλείους χρ. παρατηρεῖν C. — εἰ γὰρ ABcf. — γὰρ del volunt Au, om CP. — 27 ὑπάρχῃ ABPcu, fort pr q, ὑπῆρξε C. — ὑπάρχει C. — ὑπάρξῃ ABcuq. — 28 ποτὲ] ποτὲ οὐκ ἐν ἄλλοις ἢ BCf. — τὸ νῦν pr A. — 29 ἐπισκοποῦμεν om C. — εἰσὶν οἱ λόγοι u. — 30 γίνονται C, γίγνονται u, γίνοιτο f. — ἂν om Cu. — γίνονται λόγοι πολλοὶ καὶ καλοί P. — καὶ καλοὶ καὶ συχνοί q. — 31 καλοί, κατασκευάζονται δὲ ἢ (εἰ mg, sed ead manu) διὰ γνωριμωτέρων. τὸ B. — 33 ἐστι ante τόπων C. — τῷ] τὸ bis u. — 34 δ' οὐ. περὶ C.

b Πρῶτον μὲν εἰ μὴ καλῶς ἀποδέδοται τὸ ἴδιον ἢ κα-
2 λῶς. τοῦ δὲ μὴ καλῶς ἢ καλῶς ἐστὶν ἓν μέν, εἰ μὴ διὰ γνωριμωτέρων ἢ γνωριμωτέρων κεῖται τὸ ἴδιον, ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ μὴ διὰ γνωριμωτέρων, κατασκευάζοντα δὲ εἰ διὰ γνωριμωτέρων. τοῦ δὲ μὴ διὰ γνωριμωτέρων ἐστὶ τὸ μέν, εἰ ὅλως ἀγνωστότερόν ἐστι τὸ ἴδιον ὃ ἀποδίδωσι τούτου οὗ τὸ ἴδιον εἴρηκεν· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. γνώσεως γὰρ ἕνεκα τὸ ἴδιον ποιούμεθα· διὰ γνωριμωτέρων οὖν ἀποδοτέον· οὕτω γὰρ ἔσται κατανοεῖν ἱκανῶς μᾶλλον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς πυρὸς ἴδιον εἶναι τὸ ὁμοιότατον ψυχῇ ἀγνωστοτέρῳ κέχρηται τοῦ πυρὸς τῇ ψυχῇ (μᾶλλον γὰρ ἴσμεν τί ἐστι πῦρ ἢ ψυχή), οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον ἴδιον πυρὸς τὸ ὁμοιότατον ψυχῇ. τὸ δ', εἰ μὴ γνωριμώτερόν ἐστι τόδε τῷδ' ὑπάρχον. δεῖ γὰρ μὴ μόνον εἶναι γνωριμώτερον τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ ὅτι τῷδ' ὑπάρχον γνωριμώτερον ὑπάρχειν. ὁ μὴ γὰρ εἰδὼς εἰ τῷδ' ὑπάρχει, οὐδ' εἰ τῷδ' ὑπάρχει μόνῳ γνωριεῖ, ὥσθ' ὁποτέρου τούτων συμβάντος ἀσαφὲς γίνεται τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς πυρὸς ἴδιον τὸ ἐν ᾧ πρώτῳ ψυχὴ πέφυκεν εἶναι ἀγνωστοτέρῳ κέχρηται τοῦ πυρὸς τῷ εἰ ἐν τούτῳ ὑπάρχει ψυχὴ καὶ εἰ ἐν πρώτῳ ὑπάρχει, οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον ἴδιον πυρὸς τὸ ἐν ᾧ πρώτῳ ψυχὴ πέφυκεν εἶναι. κατασκευάζοντα δὲ εἰ διὰ γνωριμωτέρων κεῖται τὸ ἴδιον, καὶ εἰ διὰ γνωριμωτέρων καθ' ἑκάτερον τῶν τρόπων. ἔσται γὰρ καλῶς κατὰ τοῦτο κείμενον τὸ ἴδιον· τῶν γὰρ κατασκευαστικῶν τόπων τοῦ καλῶς οἱ μὲν κατὰ τοῦτο μόνον οἱ δ' ἁπλῶς

129b1 et 2 *μὴ* post *ἢ C*, id 2 *q*. — 1 *ἀποδίδοται P*. — 3 *ἢ*] *ἢ διὰ Cf*, pr *u*. — *γνωριμώτερον B*, pr *u*. — *ἀνασκευάζοντι...κατασκευάζοντι P*. — 5 *μὴ* om *q*. — 6 *ἐστι*] *κεῖται u*, *ἐστι δι' οὗ CP*. — *ὃ* om *CP*. — *ἀποδιδόασι cq*, *ἀποδίδοσι* (sic) pr *u*. — 7 *γνώσεως...ἴδιον*] *τοῦ γὰρ μαθεῖν ἕνεκεν καθάπερ τὸν ὅρον καὶ τὸ ἴδιον C*, *τοῦ γὰρ μανθάνειν ἕνεκα τὸ* (*ἕνεκεν καὶ τὸ f*) *ἴδιον καὶ τοὺς ὅρους Pf*. — 8 *ποιοῦμεν CPfuq*, *ποιοῦμεθα ποιοῦμεν c*. — *διὰ*] *τοῦ γὰρ μανθάνειν ἕνεκεν καὶ τὸ ἴ. κ. τ. ὅ. ποιοῦμεν. διὰ u*. — *γοῦν q*. — *χωριστέον Bcfq*, *χρηστέον A*. — 10 *ὁμοιότητι* pr *u*. — 11 *μᾶλλον...ψυχή* om *q*. — *ἤπερ Pu*. — 12 *οὐκ*] *ὥστ' ουκ P*. — *ἰδιώτατον ψυχῆς c*, *ὁμοιότατον τῇ ψυχῇ C*. — 13 *ἐστὶ τὸ ἀποδοθὲν τὸ δ' C*. — 14 *μὴ*] *οὐ C*. — *γνωριμώτερον εἶναι CPu*. — 15 *ὅτι* om *CPcufq*. — *τόδ' B*, *τῷνδ' f*. — *ὑπάρχειν f*. — *ὑπάρχειν*] *ὑπάρχει ABcu*, *εἶναι f*, om *CP*. — *ὁ* om *q*. — *γὰρ μὴ Pu*. — 16 *εἰδὼς εἰ τόδ' P*. — *οὐδ' εἰ τούτῳ μόνῳ ὑπάρχει Pu*. — 18 *πρῶτα u*. — *ψυχῇ B*. — 20 *ἐν αὐτῷ πρώτῳ q*. — 22 *κατασκευάζοντι Pu*. — 23 *εἰ*] *τὸ ABcfq*, *εἰ τὸ u*. — 24 *κατασκευαστικὸν τόπον u*. — 25 *τρόπων q*. — *ὁ μὲν q*.

δείξουσιν ὅτι καλῶς. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ζῴου ἴδιον τὸ αἴσθησιν ἔχειν διὰ γνωριμωτέρων καὶ γνωριμώτερον ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον καθ' ἑκάτερον τῶν τρόπων, εἴη ἂν καλῶς ἀποδεδομένον κατὰ τοῦτο τοῦ ζῴου ἴδιον τὸ αἴσθησιν ἔχειν.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἴ τι τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν τῷ ἰδίῳ ἀποδεδομένων πλεοναχῶς λέγεται ἢ καὶ ὅλος ὁ λόγος πλείω σημαίνει· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τὸ αἰσθάνεσθαι πλείω σημαίνει, ἓν μὲν τὸ αἴσθησιν ἔχειν ἓν δὲ τὸ αἰσθήσει χρῆσθαι, οὐκ ἂν εἴη τοῦ ζῴου ἴδιον καλῶς κείμενον τὸ αἰσθάνεσθαι πεφυκός. διὰ τοῦτο δ' οὐ χρηστέον ἐστὶν οὔτ' ὀνόματι πλεοναχῶς λεγομένῳ οὔτε p.130 λόγῳ τῷ τὸ ἴδιον σημαίνοντι, διότι τὸ πλεοναχῶς λεγόμενον ἀσαφὲς ποιεῖ τὸ ῥηθέν, ἀποροῦντος τοῦ μέλλοντος ἐπιχειρεῖν πότερον λέγει τῶν πλεοναχῶς λεγομένων· τὸ γὰρ ἴδιον τοῦ μαθεῖν χάριν ἀποδίδοται. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἀναγκαῖόν ἐστιν ἔλεγχόν τινα γίνεσθαι τοῖς οὕτως ἀποδιδοῦσι τὸ ἴδιον, ὅταν ἐπὶ τοῦ διαφωνοῦντός τις ποιῇ τὸν συλλογισμὸν τοῦ πλεοναχῶς λεγομένου. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μὴ πλείω σημαίνει μήτε τῶν ὀνομάτων μηδὲν μήθ' ὅλος ὁ λόγος· ἔσται γὰρ καλῶς κατὰ τοῦτο κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ οὔτε τὸ σῶμα πολλὰ δηλοῖ οὔτε τὸ εὐκινητότατον εἰς τὸν ἄνω τόπον οὔτε τὸ σύνολον τὸ ἐκ τούτων συντιθέμενον, εἴη ἂν καλῶς κείμενον κατὰ τοῦτο πυρὸς ἴδιον σῶμα τὸ εὐκινητότατον εἰς τὸν ἄνω τόπον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ πλεοναχῶς λέγεται τοῦτο οὗ τὸ ἴδιον ἀποδίδωσι, μὴ διώρισται δὲ τὸ τίνος αὐτῶν ἴδιον τίθησιν· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. δι' ἃς δ' αἰτίας, οὐκ ἄδηλόν ἐστιν ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων· τὰ γὰρ αὐτὰ συμβαίνειν ἀναγκαῖόν ἐστιν. οἷον ἐπεὶ τὸ ἐπίστασθαι τοῦτο πολλὰ σημαίνει (τὸ μὲν γὰρ ἐπιστήμην ἔχειν

---

27 καὶ γνωριμώτερον om *C*. — 29 τὸ (τὸ om *C*) ἴδιον τοῦ ζῴου τὸ *CPu*. — 30 ἔπειτα δὲ ἀνασκ. *C*. — ἀνασκευάζοντι *u*. — 31 καὶ om *cq*. — ὅλως fort pr *A*, om *Pu*. — 34 ἔχειν αἴσθησιν ἕτερον δὲ *u*.

130a1 δ' οὐ] οὐδὲ *f*. — ὀνόμασι πλ. λεγομένοις οὔτε λόγοις τοῖς τὸ ἴδιον σημαίνουσι *C*. — 2 τῷ om *Pu*. — alt τὸ om *APc*. — 3 ῥητόν *u*. — 4 ὁπότερον *Pcqu*, corr *A*, τὸ πότερόν ποτε *f*, πότερόν ποτε *CP*. — 5 δὲ om *P*. — 6 τι pr *A*, om *C*. — γενέσθαι *u*. — ἀποδιδοῦσι om *f*. — 7 ποιῇ τις *C*. — ποιήσῃ *P*. — 9 μηθὲν *C*. — μηδ' *ABc*. — ὅλος om *CPuf*. — 10 κατὰ τοῦτο καλῶς *uq*. — 13 κείμενον et σῶμα om *q*. — 17 ἀποδιδόμενον *u*. — 19 ἐπεὶ om *cq*.

αὐτό, τὸ δ' ἐπιστήμῃ χρῆσθαι αὐτό, τὸ δ' ἐπιστήμην εἶναι αὐτοῦ, τὸ δ' ἐπιστήμῃ χρῆσθαι αὐτοῦ), οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἐπίστασθαι τοῦτο καλῶς ἴδιον ἀποδεδομένον μὴ διορισθέντος τοῦ τίνος τίθησιν αὐτῶν τὸ ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μὴ λέγεται πολλαχῶς τοῦτο οὗ τὸ ἴδιον τίθησιν, ἀλλ' ἔστιν ἓν καὶ ἁπλοῦν· ἔσται γὰρ καλῶς κατὰ τοῦτο κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ ἄνθρωπος λέγεται ἕν, εἴη ἂν καλῶς κείμενον κατὰ τοῦτο ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ζῷον ἥμερον φύσει.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ πλεονάκις εἴρηται τὸ αὐτὸ ἐν τῷ ἰδίῳ. πολλάκις γὰρ λανθάνουσι τοῦτο ποιοῦντες καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς ὅροις. οὐκ ἔσται δὲ καλῶς κείμενον τὸ τοῦτο πεπονθὸς ἴδιον· ταράττει γὰρ τὸν ἀκούοντα πλεονάκις λεχθέν· ἀσαφὲς οὖν ἀναγκαῖόν ἐστι γίνεσθαι, καὶ πρὸς τούτοις ἀδολεσχεῖν δοκοῦσιν. ἔσται δὲ συμπῖπτον τὸ πλεονάκις εἰπεῖν τὸ αὐτὸ κατὰ δύο τρόπους, καθ' ἕνα μὲν ὅταν ὀνομάσῃ πλεονάκις τὸ αὐτό, καθάπερ εἴ τις ἴδιον ἀποδοίη πυρὸς σῶμα τὸ λεπτότατον τῶν σωμάτων (οὗτος γὰρ πλεονάκις εἴρηκε τὸ σῶμα), δεύτερον δ' ἄν τις μεταλαμβάνῃ τοὺς λόγους ἀντὶ τῶν ὀνομάτων, καθάπερ εἴ τις ἀποδοίη γῆς ἴδιον οὐσία ἣ μάλιστα κατὰ φύσιν φερομένη τῶν σωμάτων εἰς τὸν κάτω τόπον, ἔπειτα μεταλάβοι ἀντὶ τῶν σωμάτων τὸ οὐσιῶν τοιωνδί· ἓν γὰρ καὶ ταὐτόν ἐστι σῶμα καὶ οὐσία τοιαδί. ἔσται γὰρ οὗτος τὸ οὐσία πλεονάκις εἰρηκώς, ὥστ' οὐδέτερον ἂν εἴη καλῶς κείμενον τῶν ἰδίων. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μηδενὶ χρῆται πλεονάκις ὀνόματι τῷ αὐτῷ· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀνθρώπου ἴδιον ζῷον ἐπιστήμης δεκτικὸν οὐ

---

21 χρῆσθαι αὐτῷ u. — 22 τὸ...αὐτοῦ del vult A. — εἴη ἐπὶ τοῦ C. — τὸ uq. — 23 ἀποδιδόμενον ABu. — ante μὴ del οὐδὲν Cu. — 26 κείμενον κατὰ τοῦτο Pu. — 27 λέγεται ἓν] ἁπλῶς λέγεται C, λέγεται ἁπλῶς f, μοναχῶς λέγεται ἓν Pu, sed u ὃ pro ἕν. — κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τοῦ q. — κατὰ τὸ τοῦ C, κατὰ τοῦ τοῦ f, κατὰ τοῦ τὸ u. — κατὰ τοῦ ἀνθρώπου AB. — κατὰ τοῦτο ἂν ἴδιον P. — 29 εἴρηκε C. — 31 δὴ C. — 33 πολλάκις u, τὸ πλεονάκις C. — γενέσθαι u. — 34 ἔστι u. — 35 τὸ αὐτὸ om u. — 37 ἀποδιδοίη C. — 38 ἐὰν Cu.

130b1 ἀποδιδοίη C. — οὐσίαν C. — ἣ om cq, τὴν C. — φερομένην C, φερομένων P. — 3 τὸ αὐτό u. — 4 τοιάδε C. — οὕτως ufP, καὶ οὕτω C. — πλεονάκις τὸ οὐσία P. — 7 ἔσται γὰρ] εἴη ἂν q. — καλῶς κείμενον q. — 8 οἷον...10 ἴδιον om q.

κέχρηται τῷ αὐτῷ πλεονάκις ὀνόματι, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἴδιον.

Ἔπειτ᾽ ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τοιοῦτόν τι ἀποδέδωκεν ἐν τῷ ἰδίῳ ὄνομα, ὃ πᾶσιν ὑπάρχει. ἀχρεῖον γὰρ ἔσται τὸ μὴ χωρίζον ἀπό τινων, τὸ δ᾽ ἐν τοῖς ἰδίοις λεγόμενον χωρίζειν δεῖ, καθάπερ καὶ τὰ ἐν τοῖς ὅροις· οὔκουν ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ἐπιστήμης ἴδιον ὑπόληψιν ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου, ἓν ὄν, τοιούτῳ τινὶ κέχρηται ἐν τῷ ἰδίῳ τῷ ἑνὶ ὃ πᾶσιν ὑπάρχει, οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ τῆς ἐπιστήμης ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μηδενὶ κέχρηται κοινῷ, ἀλλ᾽ ἀπό τινος χωρίζοντι· ἔσται γὰρ καλῶς κείμενον κατὰ τοῦτο τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ζῴου ἴδιον τὸ ψυχὴν ἔχειν οὐδενὶ κέχρηται κοινῷ, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον ζῴου ἴδιον τὸ ψυχὴν ἔχειν.

Ἔπειτ᾽ ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ πλείω ἴδια ἀποδίδωσι τοῦ αὐτοῦ, μὴ διορίσας ὅτι πλείω τίθησιν· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. καθάπερ γὰρ οὐδ᾽ ἐν τοῖς ὅροις δεῖ παρὰ τὸν δηλοῦντα λόγον τὴν οὐσίαν προσκεῖσθαί τι πλέον, οὕτως οὐδ᾽ ἐν τοῖς ἰδίοις παρὰ τὸν ποιοῦντα λόγον ἴδιον τὸ ῥηθὲν οὐδὲν προσαποδοτέον· ἀχρεῖον γὰρ γίνεται τὸ τοιοῦτον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ἴδιον πυρὸς σῶμα τὸ λεπτότατον καὶ κουφότατον πλείω ἀποδέδωκεν ἴδια (ἑκάτερον γὰρ κατὰ μόνου τοῦ πυρὸς ἀληθές ἐστιν εἰπεῖν), οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον ἴδιον πυρὸς σῶμα τὸ λεπτότατον καὶ κουφότατον. κατασκευάζοντα δ᾽ εἰ μὴ πλείω τοῦ αὐτοῦ τὰ ἴδια ἀποδέδωκεν, ἀλλ᾽ ἕν· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ὑγροῦ ἴδιον σῶμα τὸ εἰς ἅπαν σχῆμα ἀγόμενον ἓν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον ἀλλ᾽ οὐ πλείω, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ τοῦ ὑγροῦ ἴδιον.

Ἔπειτ᾽ ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ αὐτῷ προσκέχρηται οὗ **3**
τὸ ἴδιον ἀποδίδωσιν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινί· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. τοῦ γὰρ μαθεῖν χάριν ἀποδίδοται τὸ ἴδιον· **p. 131**

9 χρῆται *C.* — πολλάκις *uq.* — καλῶς κατὰ τοῦτο *f.* — 11 ἀπέδωκεν *q.* — 12 ὄνομα pr om *u.* — 13 τινος *u.* — δ᾽] γὰρ *C.* — 14 τὸ *C.* — 16 ἀμετάπιστον *BC*, pr c, fort pr *A.* — ἓν ὂν corr *C.* — 21 οὐδενὶ...ἔχειν om *P.* — τοῦτο] τοῦ *f.* — 22 κείμενον τὸ ζῴου *C.* — 26 πλεῖον *C.* — 31 κείμενον τὸ ἴδιον *u.* — 38 αὐτὸ pr *A.*
131a1 ἀποδέδοται pr c.

αὐτὸ μὲν οὖν αὐτῷ ὁμοίως ἄγνωστόν ἐστι, τὸ δέ τι τῶν αὐτοῦ ὕστερον· οὔκουν ἐστὶ γνωριμώτερον. ὥστ' οὐ γίνεται διὰ τούτων μᾶλλόν τι μαθεῖν. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ζῴου ἴδιον οὐσίαν ἧς εἶδός ἐστιν ἄνθρωπος τινὶ προσκέχρηται τῶν τούτου, οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μήτε αὐτῷ μήτε τῶν αὐτοῦ μηδενὶ χρῆται. ἔσται γὰρ καλῶς κατὰ τοῦτο κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ζῴου ἴδιον τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκείμενον οὔτε αὐτῷ οὔτε τῶν αὐτοῦ οὐδενὶ προσκέχρηται, εἴη ἂν καλῶς κατὰ τοῦτο ἀποδεδομένον τὸ τοῦ ζῴου ἴδιον.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων σκεπτέον ἐστὶ τῶν μὴ ποιούντων ἢ ποιούντων γνωριμώτερον, ἀνασκευάζοντα μὲν εἴ τινι προσκέχρηται ἢ ἀντικειμένῳ ἢ ὅλως ἅμα τῇ φύσει ἢ ὑστέρῳ τινί· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. τὸ μὲν γὰρ ἀντικείμενον ἅμα τῇ φύσει, τὸ δ' ἅμα τῇ φύσει καὶ τὸ ὕστερον οὐ ποιεῖ γνωριμώτερον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀγαθοῦ ἴδιον ὃ κακῷ μάλιστ' ἀντίκειται, τῷ ἀντικειμένῳ προσκέχρηται τοῦ ἀγαθοῦ, οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἀγαθοῦ καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μηδενὶ προσκέχρηται μήτ' ἀντικειμένῳ μήτε ὅλως ἅμα τῇ φύσει μήθ' ὑστέρῳ· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ἐπιστήμης ἴδιον ὑπόληψιν τὴν πιστοτάτην οὐδενὶ προσκέχρηται οὔτ' ἀντικειμένῳ οὔθ' ἅμα τῇ φύσει οὔθ' ὑστέρῳ, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ τῆς ἐπιστήμης ἴδιον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ μὴ ἀεὶ παρεπόμενον ἴδιον ἀποδέδωκεν, ἀλλὰ τοῦτο ὃ γίνεταί ποτε μὴ ἴδιον· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς εἰρημένον τὸ ἴδιον. οὔτε γὰρ ἐφ' ᾧ καταλαμβάνομεν ὑπάρχον αὐτό, κατὰ τούτου καὶ τοὔνομα ἐξ ἀνάγκης ἀληθεύεται· οὔτ' ἐφ' ᾧ καταλαμβάνεται μὴ ὑ-

---

2 ἐστὶν ἄγνωστον C. — δὲ αὐτοῦ τι C, δέ τινι Pcq. — 3 γίνονται B. — 4 οὐσία CP. — 5 ἐστιν ὁ ἄνθρωπος CPu. — τούτου] τοῦ ζῴου u. — 7 κέχρηται C. — 9 οὐδὲν pr A. — 10 κέχρηται cqf. — κατὰ τοῦτο καλῶς C. — 13 ἢ ποιούντων rc add u. — 15 ἐστι AB. — 16 τὸ δ' … φύσει rc add u. — 18 ὅπερ u. — 19 τῷ ἀγαθῷ u. — τοῦ ἀγ. οὐκ ἂν εἴη rc supra lituram A. — τοῦ ἀγαθοῦ ante 20 τὸ uP, om A. — 22 καλῶς κατὰ τοῦτο C. — 28 ποτε καὶ μὴ q. — 29 ἐν ᾧ καταλαμβάνεται C. — 31 ἐν ᾧ μὴ καταλ. C.

πάρχον, κατὰ τούτου ἐξ ἀνάγκης οὐ ῥηθήσεται τοὔνομα. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις οὐδ' ὅτε ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ἔσται φανερὸν εἰ ὑπάρχει, εἴπερ τοιοῦτόν ἐστιν οἷον ἀπολείπειν. οὔκουν ἔσται σαφὲς τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ζῴου ἴδιον τὸ κινεῖσθαί ποτε καὶ ἑστάναι τοιοῦτον ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον ὃ οὐ γίνεταί ποτε ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τὸ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ ὂν ἴδιον ἀποδέδωκεν· ἔσται γὰρ καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον κατὰ τοῦτο. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀρετῆς ἴδιον ὃ τὸν ἔχοντα ποιεῖ σπουδαῖον τὸ ἀεὶ παρεπόμενον ἴδιον ἀποδέδωκεν, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ τῆς ἀρετῆς ἴδιον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ νῦν ἴδιον ἀποδιδοὺς μὴ διωρίσατο ὅτι τὸ νῦν ἴδιον ἀποδίδωσιν· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παρὰ τὸ ἔθος γινόμενον ἅπαν διορισμοῦ προσδεῖται· εἰώθασι δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντες τὸ ἀεὶ παρακολουθοῦν ἴδιον ἀποδιδόναι. δεύτερον δὲ ἄδηλός ἐστιν ὁ μὴ διορισάμενος εἰ τὸ νῦν ἴδιον ἐβούλετο θεῖναι· οὔκουν δοτέον ἐστὶν ἐπιτιμήσεως σκῆψιν. οἷον ἐπεὶ ὁ θέμενος τοῦ τινὸς ἀνθρώπου ἴδιον τὸ καθῆσθαι μετά τινος τὸ νῦν ἴδιον τίθησιν, οὐκ ἂν εἴη καλῶς τὸ ἴδιον ἀποδεδωκώς, εἴπερ μὴ διορισάμενος εἶπεν. κατασκευάζοντα δ' εἰ τὸ νῦν ἴδιον ἀποδιδοὺς διορισάμενος ἔθηκεν ὅτι τὸ νῦν ἴδιον τίθησιν· ἔσται γὰρ καλῶς κείμενον κατὰ τοῦτο τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας τοῦ τινὸς ἀνθρώπου ἴδιον τὸ περιπατεῖν νῦν διαστειλάμενος ἔθηκε τοῦτο, καλῶς ἂν εἴη κείμενον τὸ ἴδιον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τοιοῦτο ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ὃ φανερὸν μή ἐστιν ἄλλως ὑπάρχον ἢ αἰσθήσει· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. ἅπαν γὰρ τὸ αἰσθητὸν ἔξω γινόμενον τῆς αἰσθήσεως ἄδηλον γίνεται· ἀφανὲς γὰρ

---

32 τοὔνομα ante κατὰ *C*. — ἔτι] ὥστ' οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. ἔτι *BPfu*. — 34 ἀπολιπεῖν *u*. — 36 καὶ] ἢ *Cfu*. — τοιοῦτο *c*. — ὃ γίνεταί ποτε μὴ *q*.

131b1 κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον *C*. — κατὰ τοῦτο τὸ ἴδ. *Pu*. — 3 καλῶς κατὰ τοῦτο *C*. — 6 διότι *c*, pr *AB*. — 7 γενόμενον *q*. — 8 προσδιορισμοῦ *q* — 10 προσδιορισάμενος *u*. — ἠβούλετο *C*. — 12 καθίσαι *u*. — τινος ἀνθρώπου τὸ *u*. — 14 εἶπεν ὅτι νῦν. κατασκ. *u*. — 15 διότι *CPcqu*, pr *AB*. — 16 κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον *C*. — 17 ἴδιον τοῦ τινὸς ἀνθρ. *P*. — 19 τοιοῦτον *u*. — 21 alt τὸ om *ABCPcfq*.

ἐστιν εἰ ἔτι ὑπάρχει, διὰ τὸ τῇ αἰσθήσει μόνον γνωρίζεσθαι. ἔσται δ' ἀληθὲς τοῦτο ἐπὶ τῶν μὴ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ παρακολουθούντων. οἷον ἐπεὶ ὁ θέμενος ἡλίου ἴδιον ἄστρον φερόμενον ὑπὲρ γῆς τὸ λαμπρότατον τοιούτῳ κέχρηται ἐν τῷ ἰδίῳ τῷ ὑπὲρ γῆς φέρεσθαι, ὃ τῇ αἰσθήσει γνωρίζεται, οὐκ ἂν εἴη καλῶς τὸ τοῦ ἡλίου ἀποδεδομένον ἴδιον· ἄδηλον γὰρ ἔσται, ὅταν δύῃ ὁ ἥλιος, εἰ φέρεται ὑπὲρ γῆς, διὰ τὸ τὴν αἴσθησιν τότε ἀπολείπειν ἡμᾶς. κατασκευάζοντα δ' εἰ τοιοῦτον ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ὃ μὴ τῇ αἰσθήσει φανερόν ἐστιν ἢ ὃ αἰσθητὸν ὂν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχον δῆλόν ἐστιν· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θέμενος ἐπιφανείας ἴδιον ὃ πρῶτον κέχρωσται αἰσθητῷ μέν τινι προσκέχρηται τῷ κεχρῶσθαι, τοιούτῳ δ' ὃ φανερόν ἐστιν ὑπάρχον ἀεί, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ τῆς ἐπιφανείας ἴδιον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸν ὅρον ὡς ἴδιον ἀποδέδωκεν· οὐ γὰρ ἔσται καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον· οὐ γὰρ δεῖ δηλοῦν τὸ τί ἦν εἶναι τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀνθρώπου ἴδιον ζῷον πεζὸν δίπουν τὸ τί ἦν εἶναι σημαῖνον ἀποδέδωκε τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον καλῶς ἀποδεδομένον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ ἀντικατηγορούμενον μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, μὴ τὸ τί ἦν εἶναι δὲ δηλοῦν. ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀνθρώπου ἴδιον ζῷον ἥμερον φύσει ἀντικατηγορούμενον μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, οὐ τὸ τί ἦν εἶναι δὲ δηλοῦν, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ μὴ εἰς τὸ τί ἐστιν ὁ θεὶς ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον. δεῖ γὰρ τῶν ἰδίων, καθάπερ καὶ τῶν ὅρων, τὸ πρῶτον ἀποδίδοσθαι γένος, ἔπειθ' οὕτως ἤδη προσ-

---

23 διὰ] δεῖ *P*. — τῇ] τῇ ἰδίᾳ *C*, om *A*. — μόνη *C*. — 24 ἔστι *q*. — ἀεὶ om *u*. — 26, 27, 29 ὑπερ γῆν *f*. — 26 τὸ ante 25 φερόμενον *C*. — ἐν om *Pu*. — ἐν τῷ om *C*. — alt τῷ] τὸ *P*. — 27 φέρεσθαι ὑπὲρ γῆς *C*. — 28 ἀποδεδομένον τὸ τοῦ ἡλίου *u*. — ἐστι *q*. — 29 ὑπὸ pr *u*. — 32 ὂν] ἐστιν *q*. — καλῶς κατὰ τοῦτο *C*. — 33 θεὶς *q*. — 34 τὸ πρῶτον κεχρῶσθαι *C*. — κέχρηται *q*. — 35 ἂν pr om *u*. — 36 καλῶς κατὰ τοῦτο *u*.

132a3 τοῦ om *u*. — τὸ om *Pu*. — ἀνθρώπου τὸ ἴδιον *AC*. — 5 ἀπέδωκε *AB*. — ἦν om *C*. — 7 ἴδιον τὸ ζῷον *f*. — ζῷον] ζῷον ἐπιστήμης δεκτικὸν εἰς τὸ τί ἐστι θεὶς ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον *q*, sed del vult quae add. — 8 δὲ om *cq*. — 10 ἐστιν] ἦν εἶναι *u*. — ὁ om *Cu*. — 11 ἀπέδωκε *B*. — καὶ om *q*. — 12 ἀποδεδόσθαι *C*. — προσάπτειν *CPu*.

ἅπτεσθαι τὰ λοιπά, καὶ χωρίζειν. ὥστε τὸ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον κείμενον ἴδιον οὐκ ἂν εἴη καλῶς ἀποδεδομένον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ζῴου ἴδιον τὸ ψυχὴν ἔχειν οὐκ ἔθηκεν εἰς τὸ τί ἐστι τὸ ζῷον, οὐκ ἂν εἴη καλῶς κείμενον τὸ τοῦ ζῴου ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἴ τις εἰς τὸ τί ἐστι θεὶς οὗ τὸ ἴδιον ἀποδίδωσι, τὰ λοιπὰ προσάπτει· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς ἀποδεδομένον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀνθρώπου ἴδιον ζῷον ἐπιστήμης δεκτικὸν εἰς τὸ τί ἐστι θεὶς ἀπέδωκε τὸ ἴδιον, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου.

4 Πότερον μὲν οὖν καλῶς ἢ οὐ καλῶς ἀποδέδοται τὸ ἴδιον, διὰ τῶνδε σκεπτέον· πότερον δ' ἴδιόν ἐστιν ὅλως τὸ εἰρημένον ἢ οὐκ ἴδιον, ἐκ τῶνδε θεωρητέον. οἱ γὰρ ἁπλῶς κατασκευάζοντες τὸ ἴδιον ὅτι καλῶς κεῖται τόποι οἱ αὐτοὶ ἔσονται τοῖς ἴδιον ὅλως ποιοῦσιν· ἐν ἐκείνοις οὖν ῥηθήσονται.

Πρῶτον μὲν οὖν ἀνασκευάζοντα ἐπιβλέπειν ἐφ' ἕκαστον οὗ τὸ ἴδιον ἀποδέδωκεν, οἷον εἰ μηδενὶ ὑπάρχει, ἢ εἰ μὴ κατὰ τοῦτο ἀληθεύεται, ἢ εἰ μή ἐστιν ἴδιον ἑκάστου αὐτῶν κατ' ἐκεῖνο οὗ τὸ ἴδιον ἀποδέδωκεν· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ κατὰ τοῦ γεωμετρικοῦ οὐκ ἀληθεύεται τὸ ἀνεξαπάτητον εἶναι ὑπὸ λόγου (ἀπατᾶται γὰρ ὁ γεωμετρικὸς ἐν τῷ ψευδογραφεῖσθαι), οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἐπιστήμονος ἴδιον τὸ μὴ ἀπατᾶσθαι ὑπὸ λόγου. κατασκευάζοντα δ' εἰ κατὰ παντὸς ἀληθεύεται καὶ κατὰ τοῦτ' ἀληθεύεται· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τὸ ζῷον ἐπιστήμης δεκτικὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπου ἀληθεύεται καὶ ᾗ ἄνθρωπος, εἴη ἂν ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ζῷον ἐπιστήμης δεκτικόν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ἀνασκευάζοντι μέν, εἰ μὴ καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος ἀληθεύεται, καὶ εἰ μὴ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα ἀληθεύεται· κατασκευάζοντι δέ, εἰ καθ'

---

13 ὡς q — 15 εἴπας τοῦ ζῴου Cu. — τὸ] ὃ Pu, om C. — ἔχει Pu. — 16 pr τὸ om P. — 20 ἀποδέδωκε DPcuq. — 21 τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον DPu. — 22 ἢ οὐ καλῶς om A. — 23 διὰ] ἐκ DP. — 25 ὅτι pr om B. — 26 τοῖς τὸ ἴδιον Duf. — ῥηθήσεται f. — 27 ἀνασκευάζοντας DPuf. — ἀποβλέπειν P. — 28 οἷον] ἢ ABcq. — 29 κατὰ . . . αὐτῶν om f. — 30 ἀπέδωκεν AB. — 31 ἴδιον εἶναι D. — γεωμέτρου q. — 33 γεωμέτρης Dquf. — τοῦ] τοῦτο DPf. — ἐπιστήμης f. — 35 καὶ διὰ τοῦτ' u. — 36 μὴ om DPufq.

132b1 δεκτικόν ἐστι κατὰ P. — 2 καὶ om P. — ᾗ] καθὸ DP. — ἂν om AB. — 5 ἀληθεύεται om f.

οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος, καὶ εἰ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα κατηγορεῖται.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ μὴ καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος, καὶ εἰ μὴ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα λέγεται· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον ἴδιον εἶναι. οἷον ἐπεὶ τὸ μὲν ζῷον ἐπιστήμης μετέχον ἀληθεύεται κατὰ τοῦ θεοῦ, ὁ δ' ἄνθρωπος οὐ κατηγορεῖται, οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον ζῷον ἐπιστήμης μετέχον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα κατηγορεῖται, καὶ καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος κατηγορεῖται· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ καθ' οὗ τὸ ψυχὴν ἔχειν, τὸ ζῷον ἀληθεύεται, καὶ καθ' οὗ τὸ ζῷον, τὸ ψυχὴν ἔχειν, εἴη ἂν τὸ ψυχὴν ἔχειν τοῦ ζῴου ἴδιον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ ὑποκείμενον ἴδιον ἀπέδωκε τοῦ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ λεγομένου· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ ἀποδοὺς ἴδιον τοῦ λεπτομερεστάτου σώματος τὸ πῦρ τὸ ὑποκείμενον ἀποδέδωκε τοῦ κατηγορουμένου ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη τὸ πῦρ σώματος τοῦ λεπτομερεστάτου ἴδιον. διὰ τοῦτο δ' οὐκ ἔσται τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ἴδιον, ὅτι τὸ αὐτὸ πλειόνων ἔσται καὶ διαφόρων τῷ εἴδει ἴδιον. τῷ γὰρ αὐτῷ πλείω τινὰ διάφορα τῷ εἴδει ὑπάρχει κατὰ μόνου λεγόμενα, ὧν ἔσται πάντων ἴδιον τὸ ὑποκείμενον, ἐάν τις οὕτω τιθῆται τὸ ἴδιον. κατασκευάζοντα δ' εἰ τὸ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ἀπέδωκεν ἴδιον τοῦ ὑποκειμένου. ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον, ἐάνπερ κατὰ μόνων κατηγορῆται, ὧν εἴρηται τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας γῆς ἴδιον σῶμα τὸ βαρύτατον τῷ εἴδει τοῦ ὑποκειμένου ἀπέδωκε

---

8 οὗν / εἰ v. — οὗ ὁ λόγος καὶ τοὔνομα ἀληθεύεται, καὶ εἰ μὴ καθ' οὗ τοὔνομα καὶ ὁ λόγος (ἀληθεύεται add *f*). οὐ *Df*. — 10 εἶναι ἴδιον *q*. — 11 et 13 μετέχον] δεκτικὸν *DPf*. — 12 ἀνθρώπου] θεοῦ *D*. — ζῷον] τὸ ζῷον *DP*. — 13 τοὔνομα καὶ ὁ λόγος *P*. — 14 καὶ εἰ καθ' *DP*. — καὶ...κατηγορεῖται om *q*. — ὁ λόγος καὶ τοὔνομα *P*. — 15 κατηγορεῖται om *DP*. — 16 ἐπεὶ τὸ ζῷον ἐπιστήμης δεκτικὸν καθ' *q*. — 16 et 17 τὸ ante ψυχὴν om *D*. — 20, 29, 35 *DPf* et 32 *Pf* ἀποδέδωκεν. — 21 κείμενον εἶναι ἴδιον. οἷον εἴ τις ἀποδοίη *DP*. — ἀποδιδοὺς *fq*. — 22 τῷ κατηγορουμένῳ *AB*, τὸ κατηγορούμενον *q*. — 25 ὑπ. λέγομεν (λεγομένου *P*) ἴδιον διότι *DPf*. — διαφερόντων *q*. — 26 πλείονά *DP*. — 27 μόνου τοῦ πυρὸς λεγόμενα *D*. — 30 μόνου *fq*. — 31 ὧν] ὡς *DP*, οὗ *q*.

τὸ ἴδιον κατὰ μόνου λεγόμενον τοῦ πράγματος, καὶ ὡς τὸ ἴδιον κατηγορεῖται, εἴη ἂν τὸ τῆς γῆς ἴδιον ὀρθῶς κείμενον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ κατὰ μέθεξιν ἀπέδωκε τὸ ἴδιον· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. τὸ γὰρ κατὰ μέθεξιν ὑπάρχον εἰς τὸ τί ἦν εἶναι συμβάλλεται· p. 133 εἴη δ' ἂν τὸ τοιοῦτο διαφορά τις κατά τινος ἑνὸς εἴδους λεγομένη. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀνθρώπου ἴδιον τὸ πεζὸν δίπουν κατὰ μέθεξιν ἀπέδωκε τὸ ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη τἀνθρώπου ἴδιον τὸ πεζὸν δίπουν. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μὴ κατὰ μέθεξιν ἀπέδωκε τὸ ἴδιον, μηδὲ τὸ τί ἦν εἶναι δηλοῦν, ἀντικατηγορουμένου τοῦ πράγματος· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ζῴου ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι πεφυκὸς οὔτε κατὰ μέθεξιν ἀπέδωκεν ἴδιον οὔτε τὸ τί ἦν εἶναι δηλοῦν, ἀντικατηγορουμένου τοῦ πράγματος, εἴη ἂν ζῴου ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι πεφυκός.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἢ ὕστερον ἢ πρότερον ἢ οὗ τοὔνομα· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον, ἢ οὐδέποτε ἢ οὐκ ἀεί. οἷον ἐπεὶ ἐνδέχεται καὶ πρότερόν τινι ὑπάρξαι καὶ ὕστερον τὸ βαδίζειν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἢ τὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν εἴη τὸ βαδίζειν διὰ τῆς ἀγορᾶς τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον, ἢ οὐδέποτ' ἢ οὐκ ἀεί. κατασκευάζοντα δὲ εἰ ἅμα ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ ὑπάρχει, μήτε ὅρος ὂν μήτε διαφορά· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τὸ ζῷον ἐπιστήμης δεκτικὸν ἅμα ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ ὑπάρχει καὶ τὸ ἄνθρωπος, οὔτε διαφορὰ ὂν οὔθ' ὅρος, εἴη ἂν τὸ ζῷον ἐπιστήμης δεκτικὸν τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τῶν αὐτῶν, ᾗ ταὐτά ἐστι, μή ἐστι τὸ αὐτὸ ἴδιον· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ οὐκ ἔστι διωκτοῦ τὸ φαίνεσθαί τισιν ἀγα-

---

33 λεγομένου *D.* — 36 pr τὸ] ὡς *D.*
133a1 τί ἦν om *ABq.* — 2 δ' om *q.* — τοιοῦτον *DPf.* — ἑνὸς om *D.* — 4 et 9 ἀποδέδωκε *DP.* — 4 τὸ ἀνθρώπου *DP*, ἀνθρώπου *f*, om *q.* — 6 et 9 ἀποδέδωκε *u.* — 6 μήτε *DPq.* — τὸ om *u.* — 7 εἶναι μὴ *Du.* — 9 ἴδιον] τὸ ἴδιον *BDqu*, τὸ εἶναι ἴδιον *P.* — τί om *AB.* — ἦν om *q.* — 13 οὗ del *f.* — τὸ ὄνομα *Aq.* — 14 οὐκ] οὐ τῶν *q*, οὐ τῶν αὐτῶν *AB*, οὔτε *D*, pr om *u.* — 16 ἀγορᾶς τὸν ἄνθρωπον *Du.* — 18 ἀεὶ om *A.* — 19 τὸ . . . ἴδιον om *A.* — 20 δεκτικὸν ἐπιστήμης *q.* — 21 ἀεὶ] καὶ ἀεὶ *AB.* — 23 ἴδιον] τὸ ἴδιον *Du.* — 24 ᾗ (sic) ταῦτά *u.* — 25 alt ἔστι om *q.* — 26 ἔσται *u.*

θὸν ἴδιον, οὐδ᾽ ἂν αἱρετοῦ εἴη ἴδιον τὸ φαίνεσθαί τισιν ἀγαθόν· ταὐτὸν γάρ ἐστι τὸ διωκτὸν καὶ τὸ αἱρετόν. κατασκευάζοντα δ᾽ εἰ τοῦ αὐτοῦ, ᾗ ταὐτό ἐστι, ταὐτὸ ἴδιον· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ἀνθρώπου, ᾗ ἄνθρωπός ἐστι, λέγεται ἴδιον τὸ τριμερῆ ψυχὴν ἔχειν, καὶ βροτοῦ, ᾗ βροτός ἐστιν, εἴη ἂν ἴδιον τὸ τριμερῆ ψυχὴν ἔχειν. χρήσιμος δ᾽ ὁ τόπος οὗτος καὶ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος· τοῖς γὰρ αὐτοῖς, ᾗ ταὐτά ἐστι, ταὐτὰ δεῖ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν.

Ἔπειτ᾽ ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τῶν αὐτῶν τῷ εἴδει μὴ ταὐτὸν ἀεὶ τῷ εἴδει τὸ ἴδιόν ἐστιν· οὐδὲ γὰρ τοῦ εἰρημένου ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ταὐτόν ἐστι τῷ εἴδει ἄνθρωπος καὶ ἵππος, οὐκ ἀεὶ δὲ τοῦ ἵππου ἐστὶν ἴδιον τὸ ἑστάναι ὑφ᾽ αὑτοῦ, οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον τὸ κινεῖσθαι ὑφ᾽ αὑτοῦ· ταὐτὸν γάρ ἐστι τῷ εἴδει τὸ κινεῖσθαι καὶ ἑστάναι ὑφ᾽ αὑτοῦ, ᾗ ζῴῳ ἐστὶν ἑκατέρῳ αὐτῶν τὸ συμβεβηκέναι. κατασκευάζοντα δ᾽ εἰ τῶν αὐτῶν τῷ εἴδει ταὐτὸν ἀεὶ τὸ ἴδιον· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ἀνθρώπου ἐστὶν ἴδιον τὸ εἶναι πεζὸν δίπουν, καὶ ὄρνιθος ἂν εἴη ἴδιον τὸ εἶναι πτηνὸν δίπουν· ἑκάτερον γὰρ τούτων ἐστὶ ταὐτὸν τῷ εἴδει, ᾗ τὰ μὲν ὡς ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ἐστὶν εἴδη, ὑπὸ τὸ ζῷον ὄντα, τὰ δὲ ὡς γένους διαφοραί, τοῦ ζῴου. οὗτος δ᾽ ὁ τόπος ψευδής ἐστιν, ὅταν τὸ μὲν ἕτερον τῶν λεχθέντων ἑνί τινι μόνῳ ὑπάρχῃ εἴδει, τὸ δ᾽ ἕτερον πολλοῖς, καθάπερ τὸ πεζὸν τετράπουν.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον πολλαχῶς λέγεται, ἔργον ἐστὶ σοφιστικῶς λαμβάνοντι ἑνὸς ἀποδοῦναι καὶ μόνου τινὸς τὸ ἴδιον. τὸ γὰρ ὑπάρχον τινὶ ᾧ συμβέβηκέ τι, καὶ

---

27 οὐκ ἂν εἴη αἱρετοῦ *D*. — ἴδιον ante ταὐτὸν *Du*. — 28 alt τὸ om *Du*. — 29 ταὐτὸν *DPu*. — τὸ αὐτὸ *Du*. — ἴδιόν ἐστιν· (ἴδιον γὰρ *P*) ἔσται *Pq*. — 31 καὶ . . . ἔχειν rc mg *u*. — 34 ᾗ ταῦτά *u*. — δεῖ] δὴ *B*, δοκεῖ *q*. — ἢ μὴ ὑπάρχειν om *q*. — 36 εἴδει ἤγουν τῷ γένει τὸ *D*. — ἐστὶν *P*.

133b3, 4, 5 ἑαυτοῦ *DPu*. — 3 οὐδ᾽ *DPu*. — τοῦ ἀνθρώπου εἴη *q*. — ἴδιον ἀεὶ τὸ *DPu*. — 4 καὶ τὸ ἑστάναι *DPu*. — 5 ζῷον *DPcu*. — ἑκάτερον *Bu*, pr *AP*, rc c. — τῷ *Du*, pr c, corr *f*, τῷ (ο supra ω) *q*. — post συμβεβηκέναι unum vs del c. — 6 ταὐτὸν ἀεὶ τῷ εἴδει c. — ταὐτὸ *u*. — ἀεὶ om *DPf*. — 7 ἔσται . . . ἐστὶν ἴδιον om *u* — 8 ἂν om *A*. — 9 πτηνὸν δίπουν εἶναι *q*. — 10 ᾗ] καθὸ *DPu*. — ταὐτὸ *q*. — αὐτὸ om *ABc*. — ὑπὸ om *q*. — 11 τῷ ζῴῳ τὰ δὲ *q*. — διαφορά pr *A*. — δ᾽ om *Ac*. — 13 ὑπάρχῃ εἴδει μόνῳ *q*. — 15 δὴ *u*. — 17 ὤν *D*.

τῷ συμβεβηκότι ὑπάρξει λαμβανομένῳ μετὰ τοῦ ᾧ συμβέβηκεν, οἷον τὸ ὑπάρχον ἀνθρώπῳ καὶ λευκῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρξει, ἂν ᾖ λευκὸς ἄνθρωπος, καὶ τὸ λευκῷ δὲ ἀνθρώπῳ ὑπάρχον καὶ ἀνθρώπῳ ὑπάρξει. διαβάλλοι δ' ἄν τις τὰ πολλὰ τῶν ἰδίων, τὸ ὑποκείμενον ἄλλο μὲν καθ' αὑτὸ ποιῶν ἄλλο δὲ μετὰ τοῦ συμβεβηκότος, οἷον ἄλλο μὲν ἄνθρωπον εἶναι λέγων ἄλλο δὲ λευκὸν ἄνθρωπον, ἔτι δὲ ἕτερον ποιῶν τὴν ἕξιν καὶ τὸ κατὰ τὴν ἕξιν λεγόμενον. τὸ γὰρ τῇ ἕξει ὑπάρχον καὶ τῷ κατὰ τὴν ἕξιν λεγομένῳ ὑπάρξει, καὶ τὸ τῷ κατὰ τὴν ἕξιν λεγομένῳ ὑπάρχον καὶ τῇ ἕξει ὑπάρξει. οἷον ἐπεὶ ὁ ἐπιστήμων κατὰ τὴν ἐπιστήμην λέγεται διακεῖσθαι, οὐκ ἂν εἴη τῆς ἐπιστήμης ἴδιον τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου· καὶ γὰρ ὁ ἐπιστήμων ἔσται ἀμετάπειστος ὑπὸ λόγου. κατασκευάζοντα δὲ ῥητέον ὅτι οὐκ ἔστιν ἕτερον ἁπλῶς τὸ ᾧ συμβέβηκε καὶ τὸ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ ᾧ συμβέβηκε λαμβανόμενον, ἀλλ' ἄλλο λέγεται τῷ ἕτερον εἶναι αὐτοῖς τὸ εἶναι· οὐ ταὐτὸν γάρ ἐστιν ἀνθρώπῳ τε τὸ εἶναι ἀνθρώπῳ καὶ λευκῷ ἀνθρώπῳ τὸ εἶναι ἀνθρώπῳ λευκῷ. ἔτι δὲ θεωρητέον ἐστὶ παρὰ τὰς πτώσεις, λέγοντα διότι οὔθ' ὁ ἐπιστήμων ἔσται τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου ἀλλ' ὁ p.134 ἀμετάπειστος ὑπὸ λόγου, οὔθ' ἡ ἐπιστήμη τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου ἀλλ' ἡ ἀμετάπειστος ὑπὸ λόγου· πρὸς γὰρ τὸν πάντως ἐνιστάμενον πάντως ἀντιτακτέον ἐστίν.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ φύσει ὑπάρχον βου- **5**
λόμενος ἀποδοῦναι τοῦτον τὸν τρόπον τίθησι τῇ λέξει, ὥστε τὸ ἀεὶ ὑπάρχον σημαίνειν· δόξειε γὰρ ἂν κινεῖσθαι τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀνθρώπου ἴδιον τὸ δίπουν βούλεται μὲν τὸ φύσει ὑπάρχον ἀποδιδόναι, σημαίνει δὲ τῇ λέξει τὸ ἀεὶ ὑπάρχον, οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ δί-

---

18 *λαμβανομένου Bcqf.* — 20 *ᾖ*] *καθὸ P.* — *τῷ* pr *A.* — *δὴ ABcqu.* — 21 *ὑπάρξει καὶ ἀνθρώπῳ DPu.* — *διαβάλοι Dqu.* — 22 *πολλὰ*] *τοιαῦτα Dfqu.* — *τὸ ... 24 ἔτι δὲ* om *Bc*, rc mg *A.* — 22 *μὲν αὐτὸ q.* — 26 *ὑπάρξει ... 28 ὑπάρξει* rc supra lit *A.* — 27 *τῷ* om c. — 29 *ἀμετάπιστον Bc*, pr *A*, qui id 30. — 31 *ὅτι*] *ὡς cfq.* — *ἕτερον* om *Bdq*, pr *A.* — *ἁπλῶς ἕτερον P.* — 32 pr *τὸ*] *ταὐτὸν τὸ Bc*, *καὶ ταὐτὸ τὸ D.* — *καὶ*] *λαμβανόμενον καὶ B.* — 33 *τὸ* pr *Bf.* — 34 *ταὐτὸ u.* — *τε τῷ* pr *A.* — 35 ante *τὸ* lit duorum vbb c.

134a1 *οὐδ' BDcfq*, fort pr *A.* — *ἐστὶ DPu*, corr *A.* — *ἀμετάπιστον* ut solent *A* et pr *B.* — 2 *οὐδ' ABcfq.* — 4 *πάντα ἐνιστ. ADfq* et *u*, qui bis *πάντα.* — 8 *εἶναι* om *Du.* — 9 *ἀποδοῦναι DPuf* et 12 *DPufcq.*

πουν· οὐ γὰρ πᾶς ἄνθρωπός ἐστι δύο πόδας ἔχων. κατασκευάζοντα δ' εἰ βούλεται τὸ φύσει ὑπάρχον ἴδιον ἀποδιδόναι καὶ τῇ λέξει τοῦτον τὸν τρόπον σημαίνει· οὐ γὰρ κινήσεται κατὰ τοῦτο τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ ἀνθρώπου ἴδιον ἀποδιδοὺς τὸ ζῷον ἐπιστήμης δεκτικὸν καὶ βούλεται καὶ τῇ λέξει σημαίνει τὸ φύσει ὑπάρχον ἴδιον, οὐκ ἂν κινοῖτο κατὰ τοῦτο, ὡς οὐκ ἔστιν ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ζῷον ἐπιστήμης δεκτικόν.

Ἔτι ὅσα λέγεται ὡς κατ' ἄλλο τι πρῶτον ἢ ὡς πρῶτον αὐτό, ἔργον ἐστὶν ἀποδοῦναι τῶν τοιούτων τὸ ἴδιον· ἐὰν μὲν γὰρ τοῦ κατ' ἄλλο τι ἴδιον ἀποδῷς, καὶ κατὰ τοῦ πρώτου ἀληθεύσεται, ἐὰν δὲ τοῦ πρώτου θῇς, καὶ τοῦ κατ' ἄλλο κατηγορηθήσεται. οἷον ἐὰν μέν τις ἐπιφανείας ἴδιον ἀποδῷ τὸ κεχρῶσθαι, καὶ κατὰ σώματος ἀληθεύσεται τὸ κεχρῶσθαι, ἐὰν δὲ σώματος, καὶ κατ' ἐπιφανείας κατηγορηθήσεται. ὥστε οὐ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα ἀληθεύσεται.

Συμβαίνει δ' ἐν ἐνίοις τῶν ἰδίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεσθαί τινα ἁμαρτίαν παρὰ τὸ μὴ διορίζεσθαι πῶς καὶ τίνων τίθησι τὸ ἴδιον. ἅπαντες γὰρ ἐπιχειροῦσιν ἀποδιδόναι τὸ ἴδιον ἢ τὸ φύσει ὑπάρχον, καθάπερ ἀνθρώπου τὸ δίπουν, ἢ τὸ ὑπάρχον, καθάπερ ἀνθρώπου τινὸς τὸ τέτταρας δακτύλους ἔχειν, ἢ εἴδει, καθάπερ πυρὸς τὸ λεπτομερέστατον, ἢ ἁπλῶς, καθάπερ ζῴου τὸ ζῆν, ἢ κατ' ἄλλο, καθάπερ ψυχῆς τὸ φρόνιμον, ἢ ὡς τὸ πρῶτον, καθάπερ λογιστικοῦ τὸ φρόνιμον, ἢ ὡς τῷ ἔχειν, καθάπερ ἐπιστήμονος τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου (οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἢ τῷ ἔχειν τι ἔσται ἀμετάπειστος ὑπὸ λόγου), ἢ τῷ ἔχεσθαι, b καθάπερ ἐπιστήμης τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου, ἢ τῷ μετέχεσθαι, καθάπερ ζῴου τὸ αἰσθάνεσθαι (αἰσθάνεται μὲν γὰρ

---

11 ἐστὶν ἄνθρωπος cq. — ἄνθρωπός om D. — ἐστι om f. — ἔχον pr AB. — 14 κινηθήσεται f. — ἐπεὶ om q. — 15 pr καὶ om DPuf. — 16 σημαίνειν DPcuqf. — 17 ὅτι οὐκ u. — ἴδιον ἀνθρώπου DP. — 18 τι pr om A. — 19 τὸ om DPuf. — 20 γάρ τι τοῦ f. — ἀποδιδῷς DP. — 21 ἀληθεύεται DPuf, id 23 DPuq et 25 DPu. — 22 ἄλλο] ἄλλο τι q. — οἷον...25 κατηγορηθήσεται om P. — 23 ἀποδέδωκε DPu. — κατὰ τοῦ σώματος u. — 25 τοὔνομα κατηγορηθήσεται f. — 26 ἐν om ABPcf. — 27 τοῦ pr AB. — 29 τὸ τῇ φύσει DP. — 34 τὸ BDc, pr f. — 35 οὐδενὶ γὰρ ἑτέρῳ q. — 36 τὸ u, pr Bf. — ἔχειν] ἐπιστήμην ἔχειν f, ἔχε$^{\text{ται}}_{\text{σθαι}}$ rc q. — ἀμετάπειστον uq. — ἢ] ἔσται ἢ ὡς q.

134b1 καθὰ q. — καθάπερ...μετέχεσθαι rc add A. — 2 καθάπερ] ὡς τοῦ f.

καὶ ἄλλο τι, οἷον ἄνθρωπος, ἀλλὰ μετέχον ἤδη τοῦτο αἰσθάνεται), ἢ τῷ μετέχειν, καθάπερ τοῦ τινὸς ζῴου τὸ ζῆν. μὴ προσθεὶς μὲν οὖν τὸ φύσει ἁμαρτάνει, διότι ἐνδέχεται τὸ φύσει ὑπάρχον μὴ ὑπάρχειν ἐκείνῳ ᾧ φύσει ὑπάρχει, καθάπερ ἀνθρώπῳ τὸ δύο πόδας ἔχειν. μὴ διορίσας δ' ὅτι τὸ ὑπάρχον ἀποδίδωσιν, ὅτι οὐκ ἔσται τοιοῦτον οἷον ὑπάρχειν ἐκείνῳ, καθάπερ τὸ τέτταρας δακτύλους ἔχειν τὸν ἄνθρωπον. μὴ δηλώσας δὲ διότι ὡς πρῶτον ἢ ὡς κατ' ἄλλο τίθησιν, ὅτι οὐ καθ' οὗ ὁ λόγος, καὶ τοὔνομα ἀληθεύσεται, καθάπερ τὸ κεχρῶσθαι, εἴτε τῆς ἐπιφανείας εἴτε τοῦ σώματος ἀποδοθὲν ἴδιον. μὴ προείπας δὲ διότι ἢ τῷ ἔχειν ἢ τῷ ἔχεσθαι τὸ ἴδιον ἀποδέδωκε, διότι οὐκ ἔσται ἴδιον· ὑπάρξει γάρ, ἐὰν μὲν τῷ ἔχεσθαι ἀποδιδῷ τὸ ἴδιον, τῷ ἔχοντι, ἐὰν δὲ τῷ ἔχοντι, τῷ ἐχομένῳ, καθάπερ τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου τῆς ἐπιστήμης ἢ τοῦ ἐπιστήμονος τεθὲν ἴδιον. μὴ προσσημήνας δὲ τῷ μετέχειν ἢ τῷ μετέχεσθαι, ὅτι καὶ ἄλλοις τισὶν ὑπάρξει τὸ ἴδιον· ἐὰν μὲν γὰρ τῷ μετέχεσθαι ἀποδῷ, τοῖς μετέχουσιν, ἐὰν δὲ τῷ μετέχειν, τοῖς μετεχομένοις, καθάπερ εἰ τοῦ τινὸς ζῴου ἢ τοῦ ζῴου τιθείη τὸ ζῆν ἴδιον. μὴ διαστείλας δὲ τὸ τῷ εἴδει, ὅτι ἑνὶ μόνῳ ὑπάρξει τῶν ὑπὸ τοῦτο ὄντων οὗ τὸ ἴδιον τίθησι· τὸ γὰρ καθ' ὑπερβολὴν ἑνὶ μόνῳ ὑπάρχει, καθάπερ τοῦ πυρὸς τὸ κουφότατον. ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ τῷ εἴδει προσθεὶς διήμαρτεν. δεήσει γὰρ ἓν εἶδος εἶναι τῶν λεχθέντων, ὅταν τὸ τῷ εἴδει προστεθῇ· τοῦτο δ' ἐπ' ἐνίων οὐ συμπίπτει, καθάπερ οὐδ' ἐπὶ τοῦ πυρός. οὐ γάρ ἐστιν ἓν εἶδος τοῦ πυρός· ἕτερον γάρ ἐστι τῷ εἴδει ἄνθραξ καὶ φλὸξ καὶ φῶς, ἕκαστον αὐτῶν πῦρ ὄν. διὰ τοῦτο δ' οὐ δεῖ, ὅταν τῷ εἴδει προστεθῇ, ἕτερον εἶναι

---

3 οἷον ὁ ἄνθρ. *q.* — μετέχων *D.* — τούτου *u.* — 6 ὑπάρχειν ἐν ἐκείνῳ *f.* — ὑπάρχει] τι ὑπάρχει *Acuqf*, ὑπάρχει τι *P.* — 7 δὲ διότι *DP*, corr *A.* — 8 ἔσται τὸ τοιοῦτον *fq.* — οἷον] οἷον νῦν *DPfq*, rc *A.* — ὑπάρχει *BDPf.* — 9 ἐκεῖνο *D.* — τὸ] ὁ *u.* — 10 δὲ ὅτι *q.* — 11 ἀληθεύεται *DPcf.* — 13 ἀποδοθείη *DPf*, ἀποδοθῇ *u.* — καθότι *DP*, ὅτι *fq.* — 14 ἔστιν *DP.* — ἴδιον] ἴδ. τὸ ἀποδοθὲν *f.* — 15 ὑπάρχει pr *A.* — ἀποδῷ *P.* — ἴδιον καὶ τῷ *Df.* — 16 εἰ δὲ *D.* — alt τῷ] καὶ τῷ *Dfq.* — 18 προσημήνας *Bcuf*, προσημάνας *DP.* — 19 διότι *DP.* — γὰρ om *DPcufq.* — 21 εἰ] ἡ *A.* — τεθείη *BDPc*, τεθῇ *q.* — 22 ἴδιόν ἐστι. μὴ *DP.* — alt τὸ] τῷ pr c, om *P.* — 24 ὑπάρξει *DP*, ὑπάρχον *q.* — 29 τῷ εἴδει post φῶς *DP.* — ἕκαστον δ' αὐτῶν πῦρ. διὰ *DP.* — 30 ὅταν om *ABc.* — τῷ] τὸ τῷ *DP.* — εἶναι τὸ εἶδος *D.*

εἶδος τοῦ λεχθέντος, ὅτι τοῖς μὲν μᾶλλον τοῖς δ' ἧττον ὑπάρξει τὸ λεχθὲν ἴδιον, καθάπερ ἐπὶ τοῦ πυρὸς τὸ λεπτομερέστατον· λεπτομερέστερον γάρ ἐστι τὸ φῶς τοῦ ἄνθρακος καὶ τῆς φλογός. τοῦτο δ' οὐ δεῖ γίνεσθαι, ὅταν μὴ καὶ τὸ ὄνομα μᾶλλον κατηγορῆται, καθ' οὗ ὁ λόγος μᾶλλον ἀληθεύεται· εἰ δὲ μή, οὐκ ἔσται, καθ' οὗ ὁ λόγος μᾶλλον, καὶ
p. 135 τοὔνομα μᾶλλον. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ταὐτὸν εἶναι συμβήσεται τὸ ἴδιον τοῦ τε ἁπλῶς καὶ τοῦ μάλιστα ὄντος ἐν τῷ ἁπλῶς τοιούτῳ, καθάπερ ἐπὶ τοῦ πυρὸς ἔχει τὸ λεπτομερέστατον· καὶ γὰρ τοῦ φωτὸς ἔσται ταὐτὸ τοῦτο ἴδιον· λεπτομερέστατον γάρ ἐστι τὸ φῶς. ἄλλου μὲν οὖν οὕτως ἀποδιδόντος τὸ ἴδιον ἐπιχειρητέον, αὐτῷ δ' οὐ δοτέον ἐστὶ ταύτην τὴν ἔνστασιν, ἀλλ' εὐθὺς τιθέμενον τὸ ἴδιον διοριστέον ὃν τρόπον τίθησι τὸ ἴδιον.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ αὐτὸ αὑτοῦ ἴδιον ἔθηκεν· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον· αὐτὸ γὰρ αὑτῷ πᾶν τὸ εἶναι δηλοῖ, τὸ δὲ τὸ εἶναι δηλοῦν οὐκ ἴδιον ἀλλ' ὅρος ἐστίν. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας καλοῦ τὸ πρέπον ἴδιον εἶναι αὐτὸ ἑαυτοῦ ἴδιον ἀπέδωκε (ταὐτὸν γάρ ἐστι τὸ καλὸν καὶ πρέπον), οὐκ ἂν εἴη τὸ πρέπον τοῦ καλοῦ ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μὴ αὐτὸ μὲν αὑτοῦ ἴδιον ἀπέδωκεν, ἀντικατηγορούμενον δ' ἔθηκεν· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ζῴου ἴδιον τὸ οὐσία ἔμψυχος οὐκ αὐτὸ μὲν αὑτοῦ ἴδιον ἔθηκεν, ἀντικατηγορούμενον δ' ἀποδέδωκεν, εἴη ἂν ἴδιον τοῦ ζῴου τὸ οὐσία ἔμψυχος.

Ἔπειτ' ἐπὶ τῶν ὁμοιομερῶν σκεπτέον ἐστὶν ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ τοῦ συνόλου ἴδιον μὴ ἀληθεύεται κατὰ τοῦ μέρους, ἢ εἰ τὸ τοῦ μέρους μὴ λέγεται κατὰ τοῦ σύμπαντος·

---

33 λεπτομερέστατον *A*, pr *f*. — 34 μὴ καὶ] μόνον *q*. — 35 ἀληθεύεται...μᾶλλον om *A*, pr *D*.

135a2 τε om *D*. — 3 τοιούτον *Buq*, pr *Ac*. — 4 τοῦ] καὶ τοῦ ἁπλῶς πυρὸς καὶ *q*, τοῦ πυρὸς ἁπλῶς καὶ τοῦ *u*. — ταὐτὸ τοῦτο] τε τὸ τοιοῦτον *D*. — 5 μὲν οὕτως ἀποδόντος *A*. — 6 ἐστὶ] ἐπὶ c, om *uq*. — 9 μὲν om *u*. — ἑαυτοῦ *D*. — 10 ἑαυτῷ *D*. — 11 τὸ om *D*. — εἴπας τοῦ καλοῦ *D*. — 12 αὐτοῦ *D*. — ἀποδέδωκε *D*. — 13 et 15 ἀποδέδωκε *f*. — 13 ταὐτὸ *u*. — καὶ τὸ πρέπον *Dq*. — 14 ἂν οὖν εἴη *D*. — 15 αὐτὸ ἑαυτοῦ ἴδιον ἀποδέδωκεν *Df*. — 17 ἑαυτοῦ *f*. — 18 ἀπέδωκεν *uq*. — ἴδιον post ἔμψυχος vs 19 *D*. — 21 ὅλου *D*, fort pr *u*. — μὴ pr om *D*. — 22 εἰ om *D*.

οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον ἴδιον εἶναι. συμβαίνει δ' ἐπ' ἐνίων τοῦτο γίνεσθαι· ἀποδοίη γὰρ ἄν τις ἐπὶ τῶν ὁμοιομερῶν ἴδιον ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὸ σύμπαν βλέψας, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τὸ κατὰ μέρος λεγόμενον αὐτὸς αὑτὸν ἐπιστήσας· ἔσται δ' οὐδέτερον ὀρθῶς ἀποδεδομένον. οἷον ἐπὶ μὲν τοῦ σύμπαντος, ἐπεὶ ὁ εἴπας θαλάττης ἴδιον τὸ πλεῖστον ὕδωρ ἁλμυρὸν ὁμοιομεροῦς μέν τινος ἔθηκε τὸ ἴδιον, τοιοῦτον δ' ἀπέδωκεν ὃ οὐκ ἀληθεύεται κατὰ τοῦ μέρους (οὐ γάρ ἐστιν ἡ τὶς θάλαττα τὸ πλεῖστον ὕδωρ ἁλμυρόν), οὐκ ἂν εἴη τῆς θαλάττης ἴδιον τὸ πλεῖστον ὕδωρ ἁλμυρόν. ἐπὶ δὲ τοῦ μέρους, οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀέρος ἴδιον τὸ ἀναπνευστὸν ὁμοιομεροῦς μέν τινος εἴρηκε τὸ ἴδιον, τοιοῦτον δ' ἀπέδωκεν ὃ κατὰ τοῦ τινὸς ἀέρος ἀληθεύεται, κατὰ δὲ τοῦ σύμπαντος οὐ λέγεται (οὐ γάρ ἐστιν ὁ σύμπας ἀναπνευστός), οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἀέρος ἴδιον τὸ ἀναπνευστόν. κατασκευάζοντα δὲ εἰ ἀληθεύεται μὲν καθ' ἑκάστου τῶν ὁμοιομερῶν, ἔστι δ' ἴδιον αὐτῶν κατὰ τὸ σύμπαν· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ἀληθεύεται κατὰ πάσης γῆς τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν, ἔστι δὲ τοῦτο ἴδιον τῆς τινὸς γῆς κατὰ τὴν γῆν, εἴη ἂν τῆς γῆς ἴδιον τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν.

6 Ἔπειτ' ἐκ τῶν ἀντικειμένων σκεπτέον ἐστὶ πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἐναντίων ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τοῦ ἐναντίου μή ἐστι τὸ ἐναντίον ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τοῦ ἐναντίου ἔσται τὸ ἐναντίον ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ἐναντίον ἐστὶ δικαιοσύνη μὲν ἀδικία, τῷ βελτίστῳ δὲ τὸ χείριστον, οὐκ ἔστι δὲ τῆς δικαιοσύνης ἴδιον τὸ βέλτιστον, οὐκ ἂν εἴη τῆς ἀδικίας ἴδιον τὸ χείριστον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἴδιόν ἐστιν· καὶ γὰρ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἴδιον ἔσται. οἷον ἐπεὶ ἐναντίον ἐστὶν ἀγα-

---

23 εἶναι ἴδιον *q*. — 26 ἑαυτὸν *D*. — 28 ἐπεὶ om *Dufq*. — ὁ εἴπας om *q*. — 29 et 34 τοιοῦτο *u*. — 29 et 34 ἀποδέδωκεν *Df*. — 30 θάλασσα *D*. — 31 οὐκ... ἁλμυρόν om *D*. — τῆς et ἴδιον om *q*. — 33 εἴρηκε] ἔθηκε *D*.

135b1 κατασκευάζοντι *ABDf*. — μὲν om *D*. — 2 ἔστι δ'] ὅ ἐστιν *Du*. — κατὰ] καὶ κατὰ *q*. — πάσης τῆς γῆς *DPq*. — ἔσται *c*. — 4 δὲ] γὰρ *q*. — 5 ἴδιον τοῦτο *uq*. — ἴδιον om *c*. — ἴδιον καὶ τῆς *DPfq*. — κατὰ τὴν γῆν] (κατὰ τὴν γῆν add *B*) κατὰ γὰρ τὴν γῆν καὶ (καὶ om *q*) τὸ γῆν εἶναι *Bq*, κατὰ τὸ σύμπαν. κατὰ γὰρ τὴν γῆν *Duf*. — τῆς γῆς om *q*. — 9 ἔσται ἴδιον τὸ ἐναντίον *Df*. — 10 δικαιοσύνη μὲν ἀδικία *AB*. — τὸ βέλτιστον δὲ τῷ χειρίστῳ *D*. — 11 τὸ βέλτιστον ἴδιον *D*. — 12 τῆς ἀδικίας εἴη *f*. — 12 et 22 κατασκευάζοντι *ABcf*. — 13 γὰρ om *D*.

θῷ μὲν κακόν, αἱρετῷ δὲ φευκτόν, ἔστι δὲ τοῦ ἀγαθοῦ ἴδιον τὸ αἱρετόν, εἴη ἂν κακοῦ ἴδιον τὸ φευκτόν.

Δεύτερον δ' ἐκ τῶν πρός τι ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ πρός τι τοῦ πρός τι μή ἐστιν ἴδιον, οὐδὲ τὸ πρός τι τοῦ πρός τι ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ λέγεται διπλάσιον μὲν πρὸς ἥμισυ, ὑπερέχον δὲ πρὸς ὑπερεχόμενον, οὐκ ἔστι δὲ τοῦ διπλασίου τὸ ὑπερέχον ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἡμίσεος τὸ ὑπερεχόμενον ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τοῦ πρός τι τὸ πρός τί ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τοῦ πρός τι τὸ πρός τι ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ λέγεται τὸ μὲν διπλάσιον πρὸς τὸ ἥμισυ τὸ δὲ ἓν πρὸς δύο, τὰ δὲ δύο πρὸς ἕν, ἔστι δὲ τοῦ διπλασίου ἴδιον τὸ ὡς δύο πρὸς ἕν, εἴη ἂν τοῦ ἡμίσεος ἴδιον τὸ ὡς ἓν πρὸς δύο.

Τρίτον ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τῆς ἕξεως τὸ καθ' ἕξιν λεγόμενον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τῆς στερήσεως τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἔσται ἴδιον. κἂν εἰ δὲ τῆς στερήσεως τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον μή ἐστιν ἴδιον, οὐδὲ τῆς ἕξεως τὸ κατὰ τὴν ἕξιν λεγόμενον ἴδιον ἔσται. οἷον ἐπεὶ οὐ λέγεται τῆς κωφότητος ἴδιον τὸ ἀναισθησίαν εἶναι, οὐδ' ἂν τῆς ἀκούσεως εἴη ἴδιον τὸ αἴσθησιν εἶναι. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τὸ καθ' ἕξιν λεγόμενόν ἐστι τῆς ἕξεως ἴδιον· καὶ γὰρ τῆς στερήσεως τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἔσται ἴδιον. κἂν εἰ τῆς στερήσεως τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενόν ἐστιν ἴδιον, καὶ τῆς ἕξεως
p.136 τὸ καθ' ἕξιν λεγόμενον ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τῆς ὄψεώς ἐστιν ἴδιον τὸ βλέπειν, καθὸ ἔχομεν ὄψιν, εἴη ἂν τῆς τυφλότητος ἴδιον τὸ μὴ βλέπειν, καθὸ οὐκ ἔχομεν ὄψιν πεφυκότες ἔχειν.

Ἔπειτα ἐκ τῶν φάσεων καὶ τῶν ἀποφάσεων, πρῶτον μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν κατηγορουμένων. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος χρήσιμος ἀνασκευάζοντι μόνον. οἷον εἰ ἡ φάσις ἢ τὸ κατὰ τὴν φάσιν λεγόμενον αὐτοῦ ἴδιόν ἐστιν· οὐ γὰρ ἔσται αὐτοῦ ἡ

---

18 ἔσται *f*, om *q*. — οὐδὲ] οὐδὲ γὰρ *DP*. — τοῦ om *q*. — 22 τὸ πρός τι τοῦ *q*, id 23 *cu*. — 23 γὰρ om *Df*. — ἐστιν *uq*, pr *A*. — 24 τὸ δὲ ἓν πρὸς δύο om *DPu*. — 27 τρίτον δ' ἀνασκ. *D*. — 28 γὰρ om *f*. — 29 κἂν εἰ δὲ] καὶ εἰ *D*, κἂν εἰ *cufq*. — 30 οὐδὲ γὰρ τῆς *Acu*. —31 καθ' ἕξιν *D*. — ἔσται ἴδιον *Du*. — 32 κουφότητος *D*. — εἶναι, καὶ γὰρ τῶν ἄλλων κοινὸν οὐδ' *q*. — ἀκοῆς *D*. — 33 ἴδιον εἴη *f*. — 34 γὰρ] γὰρ καὶ *D*, om *f*. — 35 κἂν εἰ . . . ἴδιον om *D*. — κἂν εἰ δὲ τῆς *q*.

136a2 ἴδιόν ἐστι *u*. — τὸ ὁρᾶν *Df*. — 6 δ' om *f*. — 7 ἢ] καὶ *D*. — 8 αὐτοῦ λεγόμενον *AD*. — ἐστιν ἴδιον *D*.

ἀπόφασις οὐδὲ τὸ κατὰ τὴν ἀπόφασιν λεγόμενον ἴδιον. κἂν εἰ δ' ἡ ἀπόφασις ἢ τὸ κατὰ τὴν ἀπόφασιν λεγόμενόν ἐστιν αὐτοῦ ἴδιον, οὐκ ἔσται ἡ φάσις οὐδὲ τὸ κατὰ τὴν φάσιν λεγόμενον ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τοῦ ζῴου ἐστὶν ἴδιον τὸ ἔμψυχον, οὐκ ἂν εἴη τοῦ ζῴου ἴδιον τὸ οὐκ ἔμψυχον.

Δεύτερον δ' ἐκ τῶν κατηγορουμένων ἢ μὴ κατηγορουμένων καὶ ἐξ ὧν κατηγορεῖται ἢ μὴ κατηγορεῖται, ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ ἡ φάσις τῆς φάσεως μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀποφάσεως ἔσται ἴδιον. κἂν εἰ δ' ἡ ἀπόφασις τῆς ἀποφάσεως μή ἐστιν ἴδιον, οὐδ' ἡ φάσις τῆς φάσεως ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ οὐκ ἔστι τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ζῷον, οὐδ' ἂν τοῦ μὴ ἀνθρώπου εἴη ἴδιον τὸ μὴ ζῷον. κἂν εἰ δὲ μὴ τοῦ ἀνθρώπου φαίνηται μὴ ἴδιον τὸ μὴ ζῷον, οὐδὲ τοῦ ἀνθρώπου ἔσται ἴδιον τὸ ζῷον. κατασκευάζοντα δ' εἰ τῆς φάσεως ἡ φάσις ἐστὶν ἴδιον· καὶ γὰρ τῆς ἀποφάσεως ἡ ἀπόφασις ἔσται ἴδιον. κἂν εἰ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἡ ἀπόφασίς ἐστιν ἴδιον, καὶ ἡ φάσις τῆς φάσεως ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τοῦ μὴ ζῴου ἴδιόν ἐστι τὸ μὴ ζῆν, εἴη ἂν τοῦ ζῴου ἴδιον τὸ ζῆν· κἂν εἰ δὲ τοῦ ζῴου φαίνηται ἴδιον τὸ ζῆν, καὶ τοῦ μὴ ζῴου φανεῖται ἴδιον τὸ μὴ ζῆν.

Τρίτον δ' ἐξ αὐτῶν τῶν ὑποκειμένων ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ ἀποδεδομένον ἴδιον τῆς φάσεώς ἐστιν ἴδιον· οὐ γὰρ ἔσται τὸ αὐτὸ καὶ τῆς ἀποφάσεως ἴδιον. κἂν εἰ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἴδιον τὸ ἀποδοθέν, οὐκ ἔσται τῆς φάσεως ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τοῦ ζῴου ἴδιον τὸ ἔμψυχον, οὐκ ἂν εἴη τοῦ μὴ ζῴου ἴδιον τὸ ἔμψυχον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τὸ ἀποδοθὲν μὴ τῆς φάσεως ἴδιον, εἴη ἂν τῆς ἀποφάσεως. οὗτος δ' ὁ τόπος ψευδής ἐστιν· φάσις γὰρ ἀποφάσεως καὶ ἀπόφασις φάσεως

---

9 κἂν ... 12 pr ἴδιον om *q*. — 10 εἰ] εἴη *Df*. — δ' om *u*. — ἐστιν om *Df*. — 11 ἴδιον αὐτοῦ *B*. — 12 ἴδιόν ἐστι *D*. — 13 εἴη ἴδιον τὸ ἄψυχον ζῴου *q*. — οὐκ] μὴ *D*. — 14 ἢ καὶ μὴ *D*. — ἢ μὴ κατηγορουμένων om *A*. — 15 ἐξ] καθ' *DPf*, corr *A*. — 16 μὴ] οὐκ *q*. — 17 εἰ δ' om *Df*. — 19 ἐστιν *D*. — τοῦ om *q*. — 20 ἴδιον εἴη *D*. — 21 εἰ om *f* et sic 24, 27, 31 *Df*. — μὴ δὲ τοῦ *u*, δὲ τοῦ μὴ *Pf*, corr *A*. — φαίνεται *D*. — alt μὴ om *q*. — 23 καὶ ... ἴδιον om *q*. — 24 ἐστιν *Du*. — 25 ἔσται *Bcu*, pr *A*. — 26 ἐστὶν ἴδιον *D*. — 27 ἴδιον φαίνηται *D*. — 28 ἴδιον φανεῖται *D*. — post ζῆν add *u* quae habemus vs 35 οὗτος ... b2 ὑπάρχει, ubi eadem rc mg habet *u*. — 30 γὰρ om *f*. — 32 ἀποφάσεώς ἐστιν ἴδιον *ADufq*. — 33 ἴδιόν ἐστι τὸ *Auf*. — οὐκ ... ζῴου] τοῦ μὴ ζῴου οὐκ ἔσται *D*. — 34 μὴ] ἴδιον μὴ *D*, μή ἐστιν *Au*, ἴδιον μή ἐστιν *f*. — 35 ἴδιον] ἐστιν ἴδιον *D*. — ἂν] ἄν ἐστι *q*.

οὐκ ἔστιν ἴδιον. φάσις μὲν γὰρ ἀποφάσει οὐδ' ὅλως ὑπάρχει, ἀπόφασις δὲ φάσει ὑπάρχει μέν, οὐχ ὡς ἴδιον δὲ ὑπάρχει.

Ἔπειτα δ' ἐκ τῶν ἀντιδιῃρημένων ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τῶν ἀντιδιῃρημένων μηδὲν μηδενὸς τῶν λοιπῶν ἀντιδιῃρημένων ἐστὶν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ κείμενον ἔσται ἴδιον τούτου οὗ κεῖται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ζῷον αἰσθητὸν οὐδενὸς τῶν ἄλλων ζῴων ἐστὶν ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη τὸ ζῷον νοητὸν τοῦ θεοῦ ἴδιον. κατασκευάζοντα δ' εἰ τῶν λοιπῶν τῶν ἀντιδιῃρημένων ὁτιοῦν ἐστὶν ἴδιον τούτων ἑκάστου τῶν ἀντιδιῃρημένων· καὶ γὰρ τὸ λοιπὸν ἔσται τούτου ἴδιον, οὗ κεῖται μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ φρονήσεώς ἐστιν ἴδιον τὸ καθ' αὑτὸ πεφυκέναι λογιστικοῦ ἀρετήν, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν οὕτως ἑκάστης λαμβανομένης, εἴη ἂν σωφροσύνης ἴδιον τὸ καθ' αὑτὸ πεφυκέναι ἐπιθυμητικοῦ ἀρετὴν εἶναι.

7 Ἔπειτ' ἐκ τῶν πτώσεων, ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ ἡ πτῶσις τῆς πτώσεως μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ ἡ πτῶσις τῆς πτώσεως ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ οὐκ ἔστι τοῦ δικαίως ἴδιον τὸ καλῶς, οὐδ' ἂν τοῦ δικαίου εἴη ἴδιον τὸ καλόν. κατασκευάζοντα δὲ εἰ ἡ πτῶσις τῆς πτώσεώς ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ ἡ πτῶσις τῆς πτώσεως ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ἴδιον τὸ πεζὸν δίπουν, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ εἴη ἂν ἴδιον τὸ πεζῷ δίποδι λέγεσθαι. οὐ μόνον δ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ εἰρημένου κατὰ τὰς πτώσεις ἐστὶ σκεπτέον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν πρότερον τόπων εἴρηται, ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ ἡ τοῦ ἀντικειμένου πτῶσις μή ἐστιν ἴδιον τῆς τοῦ ἀντικειμένου πτώσεως· οὐδὲ γὰρ ἡ τοῦ ἀντικειμένου πτῶσις ἔσται ἴδιον τῆς τοῦ ἀντικειμένου πτώσεως. οἷον ἐπεὶ οὐκ ἔστι τοῦ δικαίως ἴδιον τὸ ἀγαθῶς, οὐδ' ἂν τοῦ ἀδίκως εἴη ἴδιον τὸ κακῶς. κατασκευάζοντα δὲ εἰ ἡ τοῦ ἀντικειμένου πτῶσίς ἐστιν ἴδιον τῆς τοῦ

---

37 ὅλως οὐχ *D*.

136b3 δ' om *D*. — 4 μηδὲν] τι *Du*, μηδὲν del vult *A*. — λοιπῶν τῶν ἀντιδ. *ufq*. — 6 κεῖται εἶναι ἴδιον *Df*. — ἄλλων θνητῶν ζῴων *DPcu*, rc *B*, ἄλλων ζῴων θνητῶν *f*. — 9 ἐστὶ τὸ ληφθὲν ἴδιον *Du*, τὸ ληφθέν ἐστιν ἴδ. *f*. — καὶ] ὄντος ἰδίου τινὸς τῶν ἀντιδιῃρημένων· καὶ *u*. — τοῦ λοιποῦ *f*. — 10 ἴδιον εἶναι οὗ *f*. — 12 ἀρετὴν εἶναι καὶ *DPcq*, rc *A*. — 15 εἰ μὴ ἡ *u*. — 16 μὴ om *u*. — 17 ἔσται] μή ἐστιν pr *A*. — ἴδιον ἔσται *f*. — 18 ἴδιον εἴη *D*. — 20 et 23 ἐστὶν om *u*. — 21 ἂν εἴη *D*. — τῷ *AD*. — 24 καὶ om *u*. — προτέρων *f*. — 24 et 33 ἀνασκευάζοντι *f*. — 27 ἐπειδὴ *D*.

ἀντικειμένου πτώσεως· καὶ γὰρ ἡ τοῦ ἀντικειμένου πτῶσις ἔσται ἴδιον τῆς τοῦ ἀντικειμένου πτώσεως. οἷον ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἐστὶν ἴδιον τὸ βέλτιστον, καὶ τοῦ κακοῦ ἂν εἴη ἴδιον τὸ χείριστον.

Ἔπειτ' ἐκ τῶν ὁμοίως ἐχόντων, ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ ὁμοίως ἔχον τοῦ ὁμοίως ἔχοντος μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ὁμοίως ἔχον τοῦ ὁμοίως ἔχοντος ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁμοίως ἔχει ὁ οἰκοδόμος πρὸς τὸ ποιεῖν οἰκίαν καὶ ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸ ποιεῖν ὑγίειαν, οὐκ ἔστι δὲ ἰατροῦ ἴδιον τὸ ποιεῖν ὑγίειαν, οὐκ ἂν εἴη οἰκοδόμου ἴδιον τὸ ποιεῖν οἰκίαν. κατασκευάζοντα p.137 δὲ εἰ τὸ ὁμοίως ἔχον τοῦ ὁμοίως ἔχοντός ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ ὁμοίως ἔχον τοῦ ὁμοίως ἔχοντος ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁμοίως ἔχει ἰατρός τε πρὸς τὸ ποιητικὸς ὑγιείας εἶναι καὶ γυμναστὴς πρὸς τὸ ποιητικὸς εὐεξίας, ἔστι δ' ἴδιον γυμναστοῦ τὸ ποιητικὸν εἶναι εὐεξίας, εἴη ἂν ἴδιον ἰατροῦ τὸ ποιητικὸν εἶναι ὑγιείας.

Ἔπειτ' ἐκ τῶν ὡσαύτως ἐχόντων, ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ ὡσαύτως ἔχον τοῦ ὡσαύτως ἔχοντος μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ὡσαύτως ἔχον τοῦ ὡσαύτως ἔχοντος ἔσται ἴδιον. εἰ δ' ἔστι τοῦ ὡσαύτως ἔχοντος τὸ ὡσαύτως ἔχον ἴδιον, τούτου οὐκ ἔσται ἴδιον οὗ κεῖται εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὡσαύτως ἔχει φρόνησις πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν τῷ ἐπιστήμη ἑκατέρου αὐτῶν εἶναι, οὐκ ἔστι δ' ἴδιον φρονήσεως τὸ ἐπιστήμην εἶναι καλοῦ, οὐκ ἂν εἴη ἴδιον φρονήσεως τὸ ἐπιστήμην εἶναι αἰσχροῦ. εἰ δ' ἔστιν ἴδιον φρονήσεως τὸ ἐπιστήμην εἶναι καλοῦ, οὐκ ἂν εἴη ἴδιον αὐτῆς τὸ ἐπιστήμην εἶναι αἰσχροῦ· ἀδύνατον γὰρ εἶναι τὸ αὐτὸ πλειόνων ἴδιον. κατασκευάζοντι δὲ οὐδὲν οὗτος ὁ τόπος ἐστὶ χρήσιμος· τὸ γὰρ ὡσαύτως ἔχον ἓν πρὸς πλείω συγκρίνεται.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ κατὰ τὸ εἶναι λεγόμενον μή ἐστι τοῦ κατὰ τὸ εἶναι λεγομένου ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ

34 τοῦ ὁμοῦ ἔχοντος *D.* — γὰρ om *D.* — 36 ὁ bis om *f.* — ὁ οἰκοδόμος post οἰκίαν *D.*

137a1 οὐδ' ἂν εἴη τοῦ οἰκ. *D.* — ἴδιον ante οἰκοδόμου *f*, post οἰκίαν *u.* — 1 et 31 κατασκευάζοντι et 8 ἀνασκευάζοντι *f.* — 2 ὁμοῦ bis *D.* — 3 ἐστιν *u.* — 4 τε om *D.* — 5 εὐεξίας εἶναι ἔστι *Df.* — 6 εἶναι post εὐεξίας *f*, om *D.* — ἴδιον ἂν εἴη καὶ ἰατροῦ *D.* — εἶναι post ὑγιείας *f*, om *D.* — 9 μή] οὐκ *q.* — 10 τὸ ὡσαύτως ἔχον ante ἔσται *u.* — 11 τούτου om *ABfq.* — 12 οὐκ om *ABf.* — pr ἴδιον] καὶ *ABfq.* — 13 ἐπιστήμην *D.* — 15 καλοῦ...εἶναι om *A.* — φρονήσεως] αὐτῆς *Df.* — αἰσχροῦ...εἶναι del vult *A.* — 19 ὁ τόπος οὗτος χρήσιμος *D.* — 22 et 23 alt τὸ] τὸ κατὰ τὸ *f.*

φθείρεσθαι τοῦ κατὰ τὸ φθείρεσθαι, οὐδὲ τὸ γίνεσθαι τοῦ κατὰ τὸ γίνεσθαι λεγομένου ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπου ἴδιον τὸ εἶναι ζῷον, οὐδ' ἂν τοῦ ἄνθρωπον γίνεσθαι εἴη ἴδιον τὸ γίνεσθαι ζῷον· οὐδ' ἂν τοῦ ἄνθρωπον φθείρεσθαι εἴη ἴδιον τὸ φθείρεσθαι ζῷον. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ληπτέον ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ γίνεσθαι πρὸς τὸ εἶναι καὶ φθείρεσθαι καὶ ἐκ τοῦ φθείρεσθαι πρὸς τὸ εἶναι καὶ πρὸς τὸ γίνεσθαι, καθάπερ εἴρηται νῦν ἐκ τοῦ εἶναι πρὸς τὸ γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τοῦ κατὰ τὸ εἶναι τεταγμένου ἐστὶ τὸ κατ' αὐτὸ τεταγμένον ἴδιον· καὶ γὰρ τοῦ κατὰ τὸ γίνεσθαι λεγομένου ἔσται τὸ κατὰ τὸ γίνεσθαι λεγόμενον ἴδιον καὶ τοῦ κατὰ τὸ φθείρεσθαι τὸ κατὰ τοῦτο ἀποδιδόμενον. οἷον ἐπεὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ἴδιον τὸ εἶναι βροτόν, καὶ τοῦ γίνεσθαι ἄνθρωπον εἴη ἂν ἴδιον τὸ γίνεσθαι βροτὸν καὶ τοῦ φθείρεσθαι ἄνθρωπον τὸ φθείρεσθαι βροτόν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ληπτέον ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι πρός τε τὸ εἶναι καὶ πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν, καθάπερ καὶ ἀνασκευάζοντι εἴρηται.

Ἔπειτ' ἐπιβλέπειν ἐπὶ τὴν ἰδέαν τοῦ κειμένου, ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τῇ ἰδέᾳ μὴ ὑπάρχει, ἢ εἰ μὴ κατὰ τοῦτο καθ' ὃ λέγεται τοῦτο οὗ τὸ ἴδιον ἀπεδόθη· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ αὐτοανθρώπῳ οὐχ ὑπάρχει τὸ ἠρεμεῖν ᾗ ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλ' ᾗ ἰδέα, οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἠρεμεῖν. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τῇ ἰδέᾳ ὑπάρχει, καὶ κατὰ τοῦτο ὑπάρχει ᾗ λέγεται κατ' αὐτοῦ ἐκείνου οὗ κεῖται μὴ εἶναι ἴδιον· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὑπάρχει τῷ αὐτοζῴῳ τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκεῖσθαι, καὶ ᾗ ζῷον αὐτῷ ὑπάρχει τοῦτο, εἴη ἂν ζῴου ἴδιον τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκεῖσθαι.

8 Ἔπειτα ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, πρῶτον μὲν ἀνασκευάζοντα εἰ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον ἔσται ἴδιον, οὐδὲ τὸ ἥκιστα τοῦ ἥκιστα,

---

24 ἔστι τοῦ ἀνθρώπου Df. — 26 ἂν om u. — τὸ A. — φθείρεσθαι ἄνθρ. u. — εἴη ἴδιον om u. — 28 pr καὶ] καὶ πρὸς τὸ f. — alt καὶ ...γίνεσθαι om f. — 29 alt πρὸς om D. — 30 καὶ τὸ φθείρεσθαι D. — 31 τὸ] τοῦ u. — ἐστὶ τὸ] τὸ ἴδιον D omisso 32 ἴδιον. — 32 αὐτὸ] τὸ εἶναι Df. — 34 τοῦτο] τὸ φθείρεσθαι D.

137b1 καὶ ἐκ τοῦ φθ. u. — τε et 2 πρὸς om D. — 2 τὰ] τὸ γίνεσθαι αὐτὰ B. — 3 ἀνασκευάζοντι Df. — 4 μὲν ἐὰν u. — 6 αὐτανθρώπῳ D. — 7 εἴη τοῦ ἀνθρώπου u. — 10 μὴ om D. — 12 ζῴῳ D, corr A. — 14 καὶ τοῦ ἧττον D.

οὐδὲ τὸ μάλιστα τοῦ μάλιστα, οὐδὲ τὸ ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς. οἷον ἐπεὶ οὐκ ἔστι τὸ μᾶλλον κεχρῶσθαι τοῦ μᾶλλον σώματος ἴδιον, οὐδὲ τὸ ἧττον κεχρῶσθαι τοῦ ἧττον σώματος εἴη ἂν ἴδιον, οὐδὲ τὸ κεχρῶσθαι σώματος ὅλως. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλόν ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον ἔσται ἴδιον, καὶ τὸ ἥκιστα τοῦ ἥκιστα, καὶ τὸ μάλιστα τοῦ μάλιστα, καὶ τὸ ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς. οἷον ἐπεὶ τοῦ μᾶλλον ζῶντος τὸ μᾶλλον αἰσθάνεσθαί ἐστιν ἴδιον, καὶ τοῦ ἧττον ζῶντος τὸ ἧττον αἰσθάνεσθαι εἴη ἂν ἴδιον, καὶ τοῦ μάλιστα δὲ τὸ μάλιστα, καὶ τοῦ ἥκιστα τὸ ἥκιστα, καὶ τοῦ ἁπλῶς τὸ ἁπλῶς.

Καὶ ἐκ τοῦ ἁπλῶς δὲ πρὸς ταὐτὰ σκεπτέον ἐστὶν ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον, οὐδὲ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον, οὐδὲ τὸ μάλιστα τοῦ μάλιστα, οὐδὲ τὸ ἥκιστα τοῦ ἥκιστα ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ οὐκ ἔστι τοῦ ἀνθρώπου τὸ σπουδαῖον ἴδιον, οὐδ' ἂν τοῦ μᾶλλον ἀνθρώπου τὸ μᾶλλον σπουδαῖον ἴδιον εἴη. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τὸ ἁπλῶς τοῦ ἁπλῶς ἐστὶν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον καὶ τὸ ἥκιστα τοῦ ἥκιστα καὶ τὸ μάλιστα τοῦ μάλιστα ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τοῦ πυρός ἐστιν ἴδιον τὸ ἄνω φέρεσθαι κατὰ φύσιν, καὶ τοῦ μᾶλλον πυρὸς εἴη ἂν ἴδιον τὸ μᾶλλον ἄνω φέρεσθαι κατὰ φύ- p.138 σιν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον σκεπτέον ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πρὸς ἅπαντα ταῦτα.

Δεύτερον δ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ἧττον τοῦ ἧττον ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ μᾶλλόν ἐστιν ἴδιον ζῴου τὸ αἰσθάνεσθαι ἢ ἀνθρώπου τὸ ἐπίστασθαι, οὐκ ἔστι δὲ ζῴου ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι, οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἐπίστασθαι. κατασκευάζοντα δ' εἰ τὸ ἧττον τοῦ ἧττόν ἐστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ μᾶλλον τοῦ μᾶλλον ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ἧττόν ἐστιν ἴδιον ἀνθρώπου τὸ ἥμερον φύ-

---

19 ἂν εἴη u. — 21 γὰρ καὶ τὸ u. — 25 εἴη ἂν] ἐστὶν B. — τοῦ] τὸ u. — 26 δὴ ABcfq, om D. — pr τὸ] τοῦ u. — ἁπλῶς δὴ τὸ f. — 28 δὴ ABc. — ταῦτα ABcufq. — 29 οὐδὲ . . . τοῦ ἧττον om ABcuqf. — 31 οὐδὲ . . . τοῦ ἥκιστα om f. — 33 εἴη (ἂν u) ἴδιον Du. — 34 ἐστὶν ante τοῦ D.

138a1 ἂν εἴη D. — ἴδιον et μᾶλλον om u. — 3 πάντα u. — 4 μή ἐστι τοῦ μᾶλλον D. — 6 ἴδιον ante ἢ u. — 6, 11, 16, 23, 28 ἤπερ D. — 7 δὲ τοῦ ζῴου u. — ἴδιον ζῴου D. — 9 τοῦ ἧττόν om u.

σει ἢ ζῴου τὸ ζῆν, ἔστι δ' ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἥμερον φύσει, εἴη ἂν ζῴου ἴδιον τὸ ζῆν.

Τρίτον δ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ οὗ μᾶλλόν ἐστιν ἴδιον, μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ οὗ ἧττόν ἐστιν ἴδιον, ἔσται τούτου ἴδιον. εἰ δ' ἐκείνου ἐστὶν ἴδιον, οὐκ ἔσται τούτου ἴδιον. οἷον ἐπεὶ τὸ κεχρῶσθαι μᾶλλον τῆς ἐπιφανείας ἢ τοῦ σώματός ἐστιν ἴδιον, οὐκ ἔστι δὲ τῆς ἐπιφανείας ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη τοῦ σώματος ἴδιον τὸ κεχρῶσθαι. εἰ δ' ἐστὶ τῆς ἐπιφανείας ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη τοῦ σώματος ἴδιον. κατασκευάζοντι δὲ ὁ τόπος οὗτος οὐκ ἔστι χρήσιμος· ἀδύνατον γάρ ἐστι ταὐτὸ πλειόνων ἴδιον εἶναι.

Τέταρτον δ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ μᾶλλον αὐτοῦ ἴδιον μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ἧττον αὐτοῦ ἴδιον ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ μᾶλλόν ἐστι τοῦ ζῴου ἴδιον τὸ αἰσθητὸν ἢ τὸ μεριστόν, οὐκ ἔστι δὲ τοῦ ζῴου τὸ αἰσθητὸν ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη τοῦ ζῴου τὸ μεριστὸν ἴδιον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τὸ ἧττον αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἔστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ μᾶλλον αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ἧττόν ἐστιν ἴδιον ζῴου τὸ αἰσθάνεσθαι ἢ τὸ ζῆν, ἔστι δὲ τοῦ ζῴου τὸ αἰσθάνεσθαι ἴδιον, εἴη ἂν τοῦ ζῴου τὸ ζῆν ἴδιον.

Ἔπειτ' ἐκ τῶν ὁμοίως ὑπαρχόντων πρῶτον μὲν ἀνασκευάζοντα εἰ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον μή ἐστιν ἴδιον τούτου οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον τούτου οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον ἐπιθυμητικοῦ τὸ ἐπιθυμεῖν καὶ λογιστικοῦ τὸ λογίζεσθαι, οὐκ ἔστι δ' ἴδιον ἐπιθυμητικοῦ τὸ ἐπιθυμεῖν, οὐκ ἂν εἴη ἴδιον λογιστικοῦ τὸ λογίζεσθαι. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον ἔστι τούτου ἴδιον οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον· ἔσται γὰρ καὶ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον τούτου ἴδιον οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον λογιστικοῦ τὸ πρῶτον φρόνιμον καὶ ἐπιθυμητικοῦ τὸ πρῶτον σώφρον, ἔστι δὲ τοῦ λογιστικοῦ ἴδιον τὸ πρῶ-

---

11 *ἴδιον ἀνθρώπου* D. — 12 *ἴδιον τοῦ ζῴου* D. — 13 *ἴδιόν ἐστι* D. — 14 pr *ἴδιον* om D. — 19 *κατασκευάζοντα δὲ οὐδενὶ ὁ τόπος χρήσιμος* D. — *οὐκ ἔστι ὁ τόπος οὗτος* u. — 21 *δ'* om Du. — 22 *μή*] *οὐκ* D. — 23 *ἴδιον τοῦ ζῴου* D. — 26 *ἴδιον ὂν ἔστιν ἴδ.* u. — 27 *ἐστιν* om D. — 32 *οὐδὲ . . . ἐστὶν ἴδιον* om f. — tert *ἴδιον* om D. — 33 *ἔσται* cuq. — 34 *δ'* pr om A. — 35 *ἴδιον τοῦ λογιστικοῦ* D. — *τὸ* om f. — 36 *τούτου ἐστὶν* D. — 37 *ἔσται* om D. — *καὶ* ante *γὰρ* D, om f. — *ἔσται . . . ἐστὶν ἴδιον* om u.

138b1 *τούτου ἴδιον*] *ἐστιν ἴδιον τούτου* D. — 2, 3, 4 *ἴδιον* om D.

τον φρόνιμον, εἴη ἂν ἐπιθυμητικοῦ ἴδιον τὸ πρῶτον σώφρον.

Δεύτερον δ᾽ ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον μή ἐστιν ἴδιον αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ τὸ ὁμοίως ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον αὐτοῦ. οἷον ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον ἀνθρώπου τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν, οὐκ ἔστι δ᾽ ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ὁρᾶν, οὐκ ἂν εἴη ἀνθρώπου ἴδιον τὸ ἀκούειν. κατασκευάζοντα δὲ εἰ τὸ ὁμοίως αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἔστιν ἴδιον· καὶ γὰρ τὸ ὁμοίως αὐτοῦ ὂν ἴδιον ἔσται ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον ψυχῆς τὸ μέρος αὐτῆς ἐπιθυμητικὸν εἶναι καὶ λογιστικὸν πρώτου, ἔστι δὲ ψυχῆς ἴδιον τὸ μέρος αὐτῆς εἶναι ἐπιθυμητικὸν πρώτου, εἴη ἂν ἴδιον ψυχῆς τὸ μέρος αὐτῆς εἶναι λογιστικὸν πρώτου.

Τρίτον δ᾽ ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον, μή ἐστιν ἴδιον· οὐδὲ γὰρ οὗ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον, ἔσται ἴδιον. εἰ δ᾽ ἐκείνου ἐστὶν ἴδιον, οὐκ ἔσται θατέρου ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁμοίως ἐστὶν ἴδιον τὸ καίειν φλογὸς καὶ ἄνθρακος, οὐκ ἔστι δ᾽ ἴδιον φλογὸς τὸ καίειν, οὐκ ἂν εἴη ἴδιον ἄνθρακος τὸ καίειν. εἰ δ᾽ ἐστὶ φλογὸς ἴδιον, οὐκ ἂν εἴη ἄνθρακος ἴδιον. κατασκευάζοντι δὲ οὐδὲν οὗτος ὁ τόπος ἐστὶ χρήσιμος.

Διαφέρει δ᾽ ὁ ἐκ τῶν ὁμοίως ἐχόντων τοῦ ἐκ τῶν ὁμοίως ὑπαρχόντων, ὅτι τὸ μὲν κατ᾽ ἀναλογίαν λαμβάνεται, οὐκ ἐπὶ τοῦ ὑπάρχειν τι θεωρούμενον, τὸ δ᾽ ἐκ τοῦ ὑπάρχειν τι συγκρίνεται.

Ἔπειτ᾽ ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ δυνάμει τὸ ἴδιον ἀποδιδοὺς καὶ πρὸς μὴ ὂν ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον τῇ δυνάμει, μὴ ἐνδεχομένης τῆς δυνάμεως ὑπάρχειν τῷ μὴ ὄντι· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ εἴπας ἀέρος ἴδιον τὸ ἀναπνευστὸν τῇ δυνάμει μὲν ἀπέδωκε τὸ ἴδιον (τὸ γὰρ τοιοῦτον ἴδιον οἷον ἀναπνεῖσθαι ἀναπνευστόν ἐστιν), ἀποδέδωκε δὲ καὶ πρὸς τὸ μὴ ὂν τὸ ἴδιον· καὶ γὰρ μὴ ὄντος ζῴου, οἷον ἀνα- 9

---

4 ἂν] ἂν τοῦ *Df*. — 6 δ᾽ om *B*. — 7 μή] αὐτοῦ μή *AB*. — ὂν om *u*. — 8 pr τὸ] καὶ τὸ *u*. — 11 ὂν αὐτοῦ bis *Df*. — ἔσται *B*, pr *A*. — 12 μέρους *B*, pr *A*. — 13 εἶναι πρώτου καὶ *u*. — πρῶτον *q*. — ἴδιον ψυχῆς *D*. — 14 μέρους *ABD*. — ἐπιθυμητικὸν εἶναι *u*. — πρῶτον corr *c*. — ἂν εἴη *u*. — 15 μέρους *D*. — λογιστικοῦ *c*. — 20 ἄνθρακος ἴδιον *D*. — εἰ...21 alt ἴδιον om *D*. — 22 δὲ οὗτος ὁ τόπος χρήσιμος οὐκ ἔστιν *D*. — 25 pr τι] τι μόνον *D*, τινὶ *u*. — τινὶ *Du*. — 29 τῷ μὴ ὄντι ὑπάρχειν *D*. — 31 ἀποδέδωκε *Df* — τοιοῦτο *cq*. — 32 ἴδιον om *Df*. — 33 pr τὸ om *D*. — ὄντος τοῦ ζῴου *f*. — οἷον] ὃ *D*.

πνεῖν πέφυκε τὸν ἀέρα, ἐνδέχεται ἀέρα εἶναι· οὐ μέντοι μὴ ὄντος ζῴου δυνατόν ἐστιν ἀναπνεῖν· ὥστ' οὐδ' ἀέρος ἔσται ἴδιον τὸ τοιοῦτον οἷον ἀναπνεῖσθαι, τότε ὅτε ζῷον οὐκ ἔσται τοιοῦτον οἷον ἀναπνεῖν. οὐκ ἂν οὖν εἴη ἀέρος ἴδιον τὸ ἀναπνευστόν.

p. 139 Κατασκευάζοντα δὲ εἰ τῇ δυνάμει ἀποδιδοὺς τὸ ἴδιον ἢ πρὸς ὃν ἀποδίδωσι τὸ ἴδιον ἢ πρὸς μὴ ὄν, ἐνδεχομένης τῆς δυνάμεως τῷ μὴ ὄντι ὑπάρχειν· ἔσται γὰρ ἴδιον τὸ κείμενον μὴ εἶναι ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ ἀποδιδοὺς ἴδιον τοῦ ὄντος τὸ δυνατὸν παθεῖν ἢ ποιῆσαι, δυνάμει ἀποδιδοὺς τὸ ἴδιον, πρὸς ὃν ἀπέδωκε τὸ ἴδιον· ὅτε γὰρ ὄν ἐστι, καὶ δυνατὸν παθεῖν τι ἢ ποιῆσαι ἔσται· ὥστε εἴη ἂν ἴδιον τοῦ ὄντος τὸ δυνατὸν παθεῖν ἢ ποιῆσαι.

Ἔπειτ' ἀνασκευάζοντα μὲν εἰ ὑπερβολῇ τέθεικε τὸ ἴδιον· οὐ γὰρ ἔσται ἴδιον τὸ κείμενον εἶναι ἴδιον. συμβαίνει γὰρ τοῖς οὕτως ἀποδιδοῦσι τὸ ἴδιον οὐ καθ' οὗ τὸν λόγον, τοὔνομα ἀληθεύεσθαι· φθαρέντος γὰρ τοῦ πράγματος οὐδὲν ἧττον ἔσται ὁ λόγος· τῶν γὰρ ὄντων τινὶ μάλιστα ὑπάρχει. οἷον εἴ τις ἀποδοίη τοῦ πυρὸς ἴδιον σῶμα τὸ κουφότατον· φθαρέντος γὰρ τοῦ πυρὸς ἔσται τι τῶν σωμάτων ὃ κουφότατον ἔσται, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τοῦ πυρὸς ἴδιον σῶμα τὸ κουφότατον. κατασκευάζοντα δὲ εἰ μὴ ὑπερβολῇ τέθεικε τὸ ἴδιον· ἔσται γὰρ κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον. οἷον ἐπεὶ ὁ θεὶς ἀνθρώπου ἴδιον ζῷον ἥμερον φύσει οὐχ ὑπερβολῇ ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, εἴη ἂν κατὰ τοῦτο καλῶς κείμενον τὸ ἴδιον.

Z.

Τῆς δὲ περὶ τοὺς ὅρους πραγματείας μέρη πέντε ἐστίν. ἢ γὰρ ὅτι ὅλως οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν, καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ

35 ἔσται *f*. — ὥστ' οὐδ'] ὡς δ' ὁ *C*. — ἀὴρ ἔσται τοιοῦτος οἷος *Cf*, corr *A*. — 36 τοιοῦτο *cu*. — τότε om *D*. — ἔστι corr *A*. — 37 εἴη οὖν *D*.

139a1 κατασκευάζοντι *D*. — 2 πρὸς ὃν *u*. — 4 ἀποδοὺς *C*. — 6 ἀποδέδωκε *BDfq*. — παθεῖν ἢ ποιεῖν *C*. — τι pr om *Bf*. — 7 ἢ π ο ι ῆ σ α ι corr *u*. — ἐστιν *Cf*, om *D*. — 8 ἢ] τι ἢ *D*. — 9 et 17 ὑπερβολῶν *D*, ὑπερβολὴ pr *A*. — 13 ὑπάρξει *CDf*. — 26 κουφότατον εἶναι. κατασκ. *C*. — 17 τεθείη *P*. — κατὰ τοῦτο om *D*. — 19 ἴδιον τὸ ζῷον *D*. — Tit ϛ$^{\tau}$ *Cc*, τοπικῶν ὄγδοον *f*. — 24 περὶ] πρὸς *P*. — ἐστὶ πέντε *CPcuqf*.

τὸν λόγον (δεῖ γὰρ τὸν τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπου ἀληθεύεσθαι), ἢ ὅτι ὄντος γένους οὐκ ἔθηκεν εἰς τὸ γένος ἢ οὐκ εἰς τὸ οἰκεῖον γένος ἔθηκεν (δεῖ γὰρ τὸν ὁριζόμενον εἰς τὸ γένος θέντα τὰς διαφορὰς προσάπτειν· μάλιστα γὰρ τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ τὸ γένος δοκεῖ τὴν τοῦ ὁριζομένου οὐσίαν σημαίνειν), ἢ ὅτι οὐκ ἴδιος ὁ λόγος (δεῖ γὰρ τὸν ὁρισμὸν ἴδιον εἶναι, καθάπερ καὶ πρότερον εἴρηται), ἢ εἰ πάντα τὰ εἰρημένα πεποιηκὼς μὴ ὥρισται μηδ' εἴρηκε τὸ τί ἦν εἶναι τῷ ὁριζομένῳ. λοιπὸν δὲ παρὰ τὰ εἰρημένα, εἰ ὥρισται μέν, μὴ καλῶς δ' ὥρισται.

Εἰ μὲν οὖν μὴ ἀληθεύεται, καθ' οὗ τοὔνομα, καὶ ὁ λόγος, ἐκ τῶν πρὸς τὸ συμβεβηκὸς τόπων ἐπισκεπτέον. καὶ γὰρ ἐκεῖ, πότερον ἀληθὲς ἢ οὐκ ἀληθές, πᾶσα ἡ σκέψις γίνεται· ὅταν μὲν γὰρ ὅτι ὑπάρχει τὸ συμβεβηκὸς διαλεγώμεθα, ὅτι ἀληθὲς λέγομεν, ὅταν δ' ὅτι οὐχ ὑπάρχει, ὅτι οὐκ ἀληθές. εἰ δὲ μὴ ἐν τῷ οἰκείῳ γένει ἔθηκεν, ἢ εἰ μὴ ἴδιος ὁ ἀποδοθεὶς λόγος, ἐκ τῶν πρὸς τὸ γένος καὶ τὸ ἴδιον ῥηθέντων τόπων ἐπισκεπτέον.

Λοιπὸν δ', εἰ μὴ ὥρισται ἢ εἰ μὴ καλῶς ὥρισται, πῶς μετιτέον, εἰπεῖν. πρῶτον μὲν οὖν ἐπισκεπτέον εἰ μὴ καλῶς ὥρισται. ῥᾷον γὰρ ὁτιοῦν ποιῆσαι ἢ καλῶς ποιῆσαι. δῆλον οὖν ὅτι ἡ ἁμαρτία περὶ τοῦτο πλείων, ἐπειδὴ ἐργωδέστερον, ὥσθ' ἡ ἐπιχείρησις ῥᾴων ἡ περὶ τοῦτο ἢ ἡ περὶ ἐκεῖνο γίνεται.

Ἔστι δὲ τοῦ μὴ καλῶς μέρη δύο, ἓν μὲν τὸ ἀσαφεῖ τῇ ἑρμηνείᾳ κεχρῆσθαι (δεῖ γὰρ τὸν ὁριζόμενον ὡς ἐνδέχεται σαφεστάτῃ τῇ ἑρμηνείᾳ κεχρῆσθαι, ἐπειδὴ τοῦ γνωρίσαι χάριν ἀποδίδοται ὁ ὁρισμός), δεύτερον δ', εἰ ἐπὶ πλεῖον εἴρηκε τὸν λόγον τοῦ δέοντος· πᾶν γὰρ τὸ προσκείμενον ἐν τῷ ὁρισμῷ περίεργον. πάλιν δ' ἑκάτερον τῶν εἰρημένων εἰς πλείω μέρη διείληπται.

Εἷς μὲν οὖν τόπος τοῦ ἀσαφῶς, εἰ ὁμώνυμόν ἐστί τινι **2**

---

26 τοῦ om *A*. — 28 ἢ ὅτι οὐκ *C*. — 30 τῶν om *P*. — 33 διώρισται *C*. — 34 ὡρισμένῳ *C*.

139b2 λέγομεν] διαλεγόμεθα *Cuf*. — 5 ῥηθέντων om *P*. — 7 alt εἰ om *Cu*. — 7 εἰπεῖν ἐστίν. πρῶτον οὖν *C*. — 9 παρὰ *P*. — 10 ῥᾷον *Bq*. — ἡ om *Cf*. — πρὸς bis *P*. — 14 σαφεῖ *P*. — τῇ om *C*. — 15 ὁ om *u*. — πλέον *u*. — 16 ἅπαν *Cuf*. — 19 ἀσαφοῦς *CP*. — εἰ om *P*. — ἐστί om *CPuq*.

τὸ εἰρημένον, οἷον ὅτι ἡ γένεσις ἀγωγὴ εἰς οὐσίαν καὶ ὅτι ἡ ὑγίεια συμμετρία θερμῶν καὶ ψυχρῶν. ὁμώνυμος γὰρ ἡ ἀγωγὴ καὶ ἡ συμμετρία· ἄδηλον οὖν ὁπότερον βούλεται λέγειν τῶν δηλουμένων ὑπὸ τοῦ πλεοναχῶς λεγομένου. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τοῦ ὁριζομένου πλεοναχῶς λεγομένου μὴ διελὼν εἶπεν· ἄδηλον γὰρ ὁποτέρου τὸν ὅρον ἀποδέδωκεν, ἐνδέχεταί τε συκοφαντεῖν ὡς οὐκ ἐφαρμόττοντος τοῦ λόγου ἐπὶ πάντα ὧν τὸν ὁρισμὸν ἀποδέδωκεν. μάλιστα δ' ἐνδέχεται τὸ τοιοῦτον ποιεῖν λανθανούσης τῆς ὁμωνυμίας. ἐνδέχεται δὲ καὶ διελόμενον αὐτόν, ποσαχῶς λέγεται τὸ ἐν τῷ ὁρισμῷ ἀποδοθέν, συλλογισμὸν ποιῆσαι· εἰ γὰρ κατὰ μηδένα τῶν τρόπων ἱκανῶς εἴρηται, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν ὡρισμένος εἴη κατὰ τρόπον.

Ἄλλος, εἰ κατὰ μεταφορὰν εἴρηκεν, οἷον εἰ τὴν ἐπιστήμην ἀμετάπτωτον ἢ τὴν γῆν τιθήνην ἢ τὴν σωφροσύνην συμφωνίαν. πᾶν γὰρ ἀσαφὲς τὸ κατὰ μεταφορὰν λεγόμενον. ἐνδέχεται δὲ καὶ τὴν μεταφορὰν εἰπόντα συκοφαντεῖν ὡς κυρίως εἰρηκότα· οὐ γὰρ ἐφαρμόσει ὁ λεχθεὶς ὅρος, οἷον ἐπὶ τῆς σωφροσύνης· πᾶσα γὰρ συμφωνία ἐν φθόγγοις. ἔτι εἰ γένος ἡ συμφωνία τῆς σωφροσύνης, ἐν δύο γέ-
p. 140 νεσιν ἔσται ταὐτὸν οὐ περιέχουσιν ἄλληλα· οὔτε γὰρ ἡ συμφωνία τὴν ἀρετὴν οὔθ' ἡ ἀρετὴ τὴν συμφωνίαν περιέχει.

Ἔτι εἰ μὴ κειμένοις ὀνόμασι χρῆται, οἷον Πλάτων ὀφρυόσκιον τὸν ὀφθαλμόν, ἢ τὸ φαλάγγιον σηψιδακές, ἢ τὸν μυελὸν ὀστεογενές· πᾶν γὰρ ἀσαφὲς τὸ μὴ εἰωθός.

Ἔνια δ' οὔτε καθ' ὁμωνυμίαν οὔτε κατὰ μεταφορὰν οὔτε κυρίως εἴρηται, οἷον ὁ νόμος μέτρον ἢ εἰκὼν τῶν φύσει δικαίων. ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα χείρω τῆς μεταφορᾶς· ἡ μὲν γὰρ μεταφορὰ ποιεῖ πως γνώριμον τὸ σημαινόμενον διὰ τὴν ὁμοιότητα· πάντες γὰρ οἱ μεταφέροντες κατά τινα ὁμοιότητα μεταφέρουσιν· τὸ δὲ τοιοῦτον οὐ ποιεῖ γνώριμον· οὔτε

---

20 ῥηθέν Cucfq. — καὶ] ἢ Cucfq. — 21 ψυχρῶν καὶ θερμῶν u. — 24 μὴ] εἰ μὴ AB. — 25 τῶν ὅρων pr A. — ἀπέδωκεν C. — τε] γὰρ P. — 27 τὸ om P. — 29 ὁσαχῶς Ccuqf. — 30 μηθένα C. — 31 καλῶς ucf. — 32 alt εἰ om P. — 33 γῆν] ὕλην . . C, mg q. — τιθηνητικὸν ABcq, τιθηνητικὴν P, corr B. — 34 συμμετρίαν pr q. — 35 τὴν] τὸν κατὰ P, τὸν cuf. — εἰπόντα] πάντα P. — 36 οὐδὲ γὰρ ἁρμόσει uf. — 37 πᾶσα . . . σωφροσύνης om P. — 38 δυσὶ u.

140a3 οἷον ὁ Πλάτων Ccuf. — 5 ὀστογενές Acuq. — 7 οὔτε κυρίως om APc. — εἴρηται om c. — οἷον εἰ ὁ q. — 11 τοιοῦτο u.

γὰρ ἡ ὁμοιότης ὑπάρχει, καθ' ἣν μέτρον ἢ εἰκὼν ὁ νόμος ἐστίν, οὔτε κυρίως εἴωθε λέγεσθαι. ὥστε εἰ μὲν κυρίως μέτρον ἢ εἰκόνα τὸν νόμον φησὶν εἶναι, ψεύδεται· εἰκὼν γάρ ἐστιν οὗ ἡ γένεσις διὰ μιμήσεως, τοῦτο δ' οὐχ ὑπάρχει τῷ νόμῳ· εἰ δὲ μὴ κυρίως, δῆλον ὅτι ἀσαφῶς εἴρηκε καὶ χεῖρον ὁποιουοῦν τῶν κατὰ μεταφορὰν λεγομένων.

Ἔτι εἰ μὴ δῆλος ὁ τοῦ ἐναντίου λόγος ἐκ τοῦ λεχθέντος· οἱ γὰρ καλῶς ἀποδιδόμενοι καὶ τοὺς ἐναντίους προσσημαίνουσιν. ἢ εἰ καθ' αὑτὸν λεχθεὶς μὴ φανερὸς εἴη τίνος ἐστὶν ὁρισμός, ἀλλὰ καθάπερ τὰ τῶν ἀρχαίων γραφέων, εἰ μή τις ἐπιγράψαι, οὐκ ἐγνωρίζετο τί ἐστιν ἕκαστον.

3 Εἰ μὲν οὖν μὴ σαφῶς, ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἐπισκεπτέον· εἰ δ' ἐπὶ πλεῖον εἴρηκε τὸν ὅρον, πρῶτον μὲν σκοπεῖν εἴ τινι κέχρηται ὃ πᾶσιν ὑπάρχει ἢ ὅλως τοῖς οὖσιν ἢ τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ γένος τῷ ὁριζομένῳ· ἐπὶ πλεῖον γὰρ εἰρῆσθαι ἀναγκαῖον τοῦτο. δεῖ γὰρ τὸ μὲν γένος ἀπὸ τῶν ἄλλων χωρίζειν, τὴν δὲ διαφορὰν ἀπό τινος τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει. τὸ μὲν οὖν πᾶσιν ὑπάρχον ἁπλῶς ἀπ' οὐδενὸς χωρίζει, τὸ δὲ τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ γένος πᾶσιν ὑπάρχον οὐ χωρίζει τῶν ἐν ταὐτῷ γένει, ὥστε μάταιον τὸ τοιοῦτον προσκείμενον.

Ἢ εἰ ἔστι μὲν ἴδιον τὸ προσκείμενον, ἀφαιρεθέντος δὲ τούτου καὶ ὁ λοιπὸς λόγος ἴδιός ἐστι καὶ δηλοῖ τὴν οὐσίαν. οἷον ἐν τῷ τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ τὸ ἐπιστήμης δεκτικὸν προστεθὲν περίεργον· καὶ γὰρ ἀφαιρεθέντος τούτου ὁ λοιπὸς λόγος ἴδιος καὶ δηλοῖ τὴν οὐσίαν. ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ἅπαν περίεργον οὗ ἀφαιρεθέντος τὸ λοιπὸν δῆλον ποιεῖ τὸ ὁριζό- b
μενον. τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ τῆς ψυχῆς ὅρος, εἰ ἀριθμὸς αὐτὸς

---

12 ἡ om *Puf*. — 13 κυρίως om *CPcufq*. — μὲν om *cu*. — 14 φησὶν εἶναι τὸν νόμον *P*. — γάρ om *P*. — 16 ὅτι καὶ ἀσαφῶς *uq*. — χείρω *P*. — ὁτονοῦν *CPcufq*. — 18 ὅρος *C*. — 19 ἀποδεδομένοι *C*. — 20 αὑτὸ *B*. — φανερὸν *P*. — εἴη] ᾖ *cu*, ἐστι *q*. — ὁ ὁρισμός *c*. — 22 ἐπέγραψεν *Pcfuq*, corr *A*. — 23 ἐστὶν om *Cuf*. — 24 et 26 πλέον *f*. — 24 ὁρισμὸν *C*, λόγον *P*. — 26 τοῖς om *C*. — ἀναγκαῖον εἰρῆσθαι *uf*. — 27 τούτῳ *C*. — 28 τὴν] γενῶν τὴν *f*. — ταὐτῷ *C*. — 29 ἁπλῶς ὑπάρχον *uf*. — οὐθενὸς *C*. — 31 τῶν] ἀπὸ τῶν *CPcufq*. — 33 εἰ rc *C*. — μὲν om *q*. — 34 ἐστι om. *P*. — 35 οἷον . . . οὐσίαν om *P*. — ἐν om *C*. — τὸ] τῷ *u*.

140b1 δηλοῖ τὸ *u*, δηλοῖ τί ἐστι τὸ *Cf*. — 2 δέ ἐστι καὶ *Cf*. — εἴπερ *CPu*.

αὑτὸν κινῶν ἐστίν· καὶ γὰρ τὸ αὐτὸ αὑτὸ κινοῦν ψυχή, καθάπερ Πλάτων ὥρισται. ἢ ἴδιον μέν ἐστι τὸ εἰρημένον, οὐ δηλοῖ δὲ τὴν οὐσίαν ἀφαιρεθέντος τοῦ ἀριθμοῦ. ποτέρως μὲν οὖν ἔχει, χαλεπὸν διασαφῆσαι· χρηστέον δ' ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων πρὸς τὸ συμφέρον. οἷον ὅτι ὁ τοῦ φλέγματος ὅρος ὑγρὸν πρῶτον ἀπὸ τροφῆς ἄπεπτον. ἓν γὰρ τὸ πρῶτον, οὐ πολλά, ὥστε περίεργον τὸ ἄπεπτον προσκείμενον· καὶ γὰρ τούτου ἀφαιρεθέντος ὁ λοιπὸς ἔσται ἴδιος λόγος· οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἀπὸ τῆς τροφῆς καὶ τοῦτο καὶ ἄλλο τι πρῶτον εἶναι. ἢ οὐχ ἁπλῶς πρῶτον ἀπὸ τροφῆς τὸ φλέγμα, ἀλλὰ τῶν ἀπέπτων πρῶτον, ὥστε προσθετέον τὸ ἄπεπτον· ἐκείνως μὲν γὰρ ῥηθέντος οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος, εἴπερ μὴ πάντων πρῶτόν ἐστιν.

Ἔτι εἴ τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ μὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος· ὁ γὰρ τοιοῦτος χεῖρον ὥρισται τῶν χρωμένων ὃ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς οὖσιν. ἐκείνως μὲν γὰρ ἂν ὁ λοιπὸς ἴδιος ᾖ λόγος, καὶ ὁ πᾶς ἴδιος ἔσται· ἁπλῶς γὰρ πρὸς τὸ ἴδιον ὁτουοῦν προστεθέντος ἀληθοῦς ὅλος ἴδιος γίνεται. εἰ δέ τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ μὴ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ὑπὸ ταὐτὸ εἶδος, ἀδύνατον ὅλον τὸν λόγον ἴδιον εἶναι· οὐ γὰρ ἀντικατηγορηθήσεται τοῦ πράγματος. οἷον ζῷον πεζὸν δίπουν τετράπηχυ· ὁ γὰρ τοιοῦτος λόγος οὐκ ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος διὰ τὸ μὴ πᾶσιν ὑπάρχειν τοῖς ὑπὸ ταὐτὸν εἶδος τὸ τετράπηχυ.

Πάλιν εἰ ταὐτὸν πλεονάκις εἴρηκεν, οἷον τὴν ἐπιθυμίαν ὄρεξιν ἡδέος εἰπών· πᾶσα γὰρ ἐπιθυμία ἡδέος ἐστίν, ὥστε καὶ τὸ ταὐτὸν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἡδέος ἔσται. γίνεται οὖν ὅρος τῆς ἐπι-

---

3 αὐτὸ *ABP*, ἑαυτὸ *cuq*. — 4 ὥρισται Πλάτων *P*. — ἢ εἰ ἴδιόν ἐστι τοῦτο τὸ *C*. — 5 τὴν om *P*. — ὁποτέρως *Cf*. — 7 ὅτι] ἐστιν *u*, om *P*. — 10 λόγος ἔσται ἴδιος *P*. — 11 ἀπὸ τροφῆς post πρῶτον *Cf* omisso τῆς. — ἀπὸ ... εἶναι] καὶ ἄλλο τι ἀπὸ τροφῆς εἶναι πρῶτον *cuq*. — καὶ τοῦτο om *Pf*. — τι καὶ ἄλλο *B*. — 13 πεπτόν pr *A*. — κείνως pr *AB*. — μὲν om *f*. — 16 τι om *P*. — 17 et 22 ταὐτὸν *C*, τὸ αὐτὸ *u*. — 18 ᾧ *u*. — οὖσιν om *P*. — κείνως *AB*. — ἐὰν *C*, om *P*. — 19 λοιπὸς λόγος ᾖ ἴδιος *P*. — 20 ὅλος] ὅλος ὁ λόγος *Cu*, ὁ λόγος ὅλος *P*. — 21 ἐὰν *C*, ἂν *Pu*. — πᾶσιν om *P*. — 22 τὸν ὅλον *Cu*. — 23 οἷον τὸ ζῷον *Cc*. — πεζὸν καὶ δίπουν *cuq*. — 24 οὐ κατηγορηθήσεται *C*. — 25 ταὐτὸ *C*, corr *A*, τὸ αὐτὸ *u*. — 26 τὸ om *u* et pr *A*. — 27 οἷον ὁ τὴν *C*. — 28 ἐστὶν ἡδέος *cuq*. — 29 ἐστίν *B*. — οὖν ... ἐπιθυμίας] οὖν ἡ ὄρεξις *B*, οὖν ἡ ἐπιθυμία *P*, οὖν ... ἐπιθυμίας rc supra lit *A*. — ὁ ὅρος *cq*.

θυμίας ὄρεξις ἡδέος ἡδέος· οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἐπιθυμίαν εἰπεῖν ἢ ὄρεξιν ἡδέος, ὥσθ' ἑκάτερον αὐτῶν ἡδέος ἔσται. ἢ τοῦτο μὲν οὐδὲν ἄτοπον· καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος δίπουν ἐστίν, ὥστε καὶ τὸ ταὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ δίπουν ἔσται. ἔστι δὲ ταὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ ζῷον πεζὸν δίπουν, ὥστε ζῷον πεζὸν δίπουν δίπουν ἐστίν. ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἄτοπόν τι συμβαίνει· οὐ γὰρ κατὰ ζῴου πεζοῦ τὸ δίπουν κατηγορεῖται (οὕτω μὲν γὰρ ἂν δὶς περὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ δίπουν ἂν κατηγοροῖτο), ἀλλὰ περὶ ζῴου πεζοῦ δίποδος τὸ δίπουν λέγεται, ὥστε ἅπαξ μόνον τὸ δίπουν κατηγο- p.141 ρεῖται. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας· οὐ γὰρ κατὰ τῆς ὀρέξεως τὸ ἡδέος εἶναι κατηγορεῖται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ σύμπαντος, ὥστε ἅπαξ καὶ ἐνταῦθα ἡ κατηγορία γίνεται. οὐκ ἔστι δὲ τὸ δὶς φθέγξασθαι ταὐτὸν ὄνομα τῶν ἀτόπων, ἀλλὰ τὸ πλεονάκις περί τινος τὸ αὐτὸ κατηγορῆσαι, οἷον ὡς Ξενοκράτης τὴν φρόνησιν ὁριστικὴν καὶ θεωρητικὴν τῶν ὄντων φησὶν εἶναι. ἡ γὰρ ὁριστικὴ θεωρητική τίς ἐστιν, ὥστε δὶς τὸ αὐτὸ λέγει προσθεὶς πάλιν καὶ θεωρητικήν. ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοι τὴν κατάψυξιν στέρησιν τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ φασὶν εἶναι· πᾶσα γὰρ στέρησίς ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος, ὥστε περίεργον τὸ προσθεῖναι τοῦ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἱκανὸν ἦν εἰπεῖν στέρησιν θερμοῦ, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ στέρησις γνώριμον ποιεῖ ὅτι τοῦ κατὰ φύσιν λέγεται.

Πάλιν εἰ τοῦ καθόλου εἰρημένου προσθείη καὶ ἐπὶ μέρους, οἷον εἰ τὴν ἐπιείκειαν ἐλάττωσιν τῶν συμφερόντων καὶ δικαίων· τὸ γὰρ δίκαιον συμφέρον τι, ὥστε περιέχεται ἐν τῷ συμφέροντι. περιττὸν οὖν τὸ δίκαιον, ὥστε καθόλου εἴπας ἐπὶ μέρους προσέθηκεν. καὶ εἰ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην τῶν ὑγιεινῶν ζῴῳ καὶ ἀνθρώπῳ, ἢ τὸν νόμον εἰκόνα τῶν φύσει καλῶν καὶ

---

30 alt ἡδέος supra vs *Cc*, om *ABuq*. — οὐδὲ *q*, οὐ *f*. — 31 ἐστίν *ABPcuq*. — 32 ὁ om *AB*. — 35 κατὰ] ἢ *P*. — 36 δὶς ἂν *u*. — 37 ἂν om *CPcuf*.

141a4 κἀνταῦθα *C*. — 6 pr τὸ om *P*. — τινων *C*. — ταὐτὸ *cu*, ταὐτὸν *f*. — κατηγορεῖν *Ccuf*, κατηγορῆσθαι *P*. — οἷον om *cuq*. — οἷον εἰ ὡς *ABP*. — 8 τίς om *AP*. — ταὐτὸν *C*, ταὐτὸ *cu*. — 9 pr καὶ] τὸ καὶ *P*. — 11 εἶναι om *cuq*. — ἐστι ante ὥστε vs 12 *Cc*. — 12 τοῦ] τὸ *q*. — 13 ἦν om *C*. — αὕτη *ABC*. — 15 τοῦ om *C*. — 16 καὶ] τῶν καὶ *u*. — 17 τὸ γὰρ] καὶ γὰρ τὸ *cuf*. — ὥστε ... συμφέροντι pr om *u*. — περιέχεται ... ὥστε om *ABP*. — 18 ὥστε καθόλου] καθόλου γὰρ *Ccufq*. — εἰπὼν *Puf*. — 20 ζῴων καὶ ἀνθρώπων *Cc*.

δικαίων· τὸ γὰρ δίκαιον καλόν τι, ὥστε πλεονάκις τὸ αὐτὸ λέγει.

4 *Πότερον μὲν οὖν καλῶς ἢ οὐ καλῶς, διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἐπισκεπτέον· πότερον δ' εἴρηκε καὶ ὥρισται τὸ τί ἦν εἶναι ἢ οὐχί, ἐκ τῶνδε.*

Πρῶτον μὲν εἰ μὴ διὰ προτέρων καὶ γνωριμωτέρων πεποίηται τὸν ὁρισμόν. ἐπεὶ γὰρ ὁ ὅρος ἀποδίδοται τοῦ γνωρίσαι χάριν τὸ λεχθέν, γνωρίζομεν δ' οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων ἀλλ' ἐκ τῶν προτέρων καὶ γνωριμωτέρων, καθάπερ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν (οὕτω γὰρ πᾶσα διδασκαλία καὶ μάθησις ἔχει), φανερὸν ὅτι ὁ μὴ διὰ τοιούτων ὁριζόμενος οὐχ ὥρισται. εἰ δὲ μή, πλείους ἔσονται τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοί. δῆλον γὰρ ὅτι καὶ ὁ διὰ προτέρων καὶ γνωριμωτέρων βέλτιον ὥρισται, ὥστε ἀμφότεροι ἂν εἴησαν ὅροι τοῦ αὐτοῦ. τὸ δὲ τοιοῦτον οὐ δοκεῖ· ἑκάστῳ γὰρ τῶν ὄντων ἕν ἐστι τὸ εἶναι ὅπερ ἐστίν· ὥστ' εἰ πλείους ἔσονται τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοί, ταὐτὸν ἔσται τῷ ὁριζομένῳ τὸ εἶναι ὅπερ καθ' ἑκάτερον τῶν ὁρισμῶν δηλοῦται. ταῦτα δ'
b *οὐ ταὐτά ἐστιν, ἐπειδὴ οἱ ὁρισμοὶ ἕτεροι. δῆλον οὖν ὅτι οὐχ ὥρισται ὁ μὴ διὰ προτέρων καὶ γνωριμωτέρων ὁρισάμενος.*

Τὸ μὲν οὖν μὴ διὰ γνωριμωτέρων εἰρῆσθαι τὸν ὅρον διχῶς ἔστιν ἐκλαβεῖν· ἢ γὰρ εἰ ἁπλῶς ἐξ ἀγνωστοτέρων ἢ εἰ ἡμῖν ἀγνωστοτέρων· ἐνδέχεται γὰρ ἀμφοτέρως. ἁπλῶς μὲν οὖν γνωριμώτερον τὸ πρότερον τοῦ ὑστέρου, οἷον στιγμὴ γραμμῆς καὶ γραμμὴ ἐπιπέδου καὶ ἐπίπεδον στερεοῦ, καθάπερ καὶ μονὰς ἀριθμοῦ· πρότερον γὰρ καὶ ἀρχὴ παντὸς ἀριθμοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ στοιχεῖον συλλαβῆς. ἡμῖν δ' ἀνάπαλιν ἐνίοτε συμβαίνει· μάλιστα γὰρ τὸ στερεὸν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πίπτει ἐπιπέδου, τὸ δ' ἐπίπεδον μᾶλλον τῆς γραμμῆς, γραμμὴ δὲ σημείου μᾶλλον. οἱ πολλοὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα προγνωρίζου-

---

21 *ταὐτὸ Ccu.* — 23 *καλῶς ὥρισται διὰ CPcuq.* — *τούτων καὶ* om *u.* — *διὰ τῶνδ' ἐπισκεπτέον C.* — 24 *ὥρισται καὶ εἴρηκε CPcufq.* — 25 *οὔ uq.* — *τῶνδε] τῶνδε σκεπτέον P.* — 26 *μὲν οὖν εἰ CP.* — 27 *ἐπειδὴ C.* — 31 *φανερὸν οὖν ὅτι P.* — *τούτων Ccu.* — *δὲ μή] γὰρ ὥρισται Ccu.* — 33 *γνωριμωτέρων ἔτι βέλτιον CP.* — *ὡς* pr *C.* — 34 *τοιοῦτο u.* — 35 *ἕκαστον B.* — 37 *ταῦτα δ' οὐ* pr om *C.*

141b4 *ἁπλῶς εἰ* pr *C*, sed *εἰ* del. — *εἰ* utrumque om *cfq*, alt om *P.* — 6 *ὕστερον P.* — 7 *καὶ γραμμὴ ἐπιπέδου* om *C.* — 9 *στοιχείων f.* — 11 *πίπτει* om *C* puncto posito. — *ἐπιπέδου* om *CPcufq.* — *τὸ δ'* om *P.* — *γραμμὴ δὲ σημείου] ἡ δὲ γραμμὴ τῆς στιγμῆς Cf.* — 12 *μᾶλλον ... προγνωρίζουσιν] διὸ μᾶλλον οἱ πολλοὶ (τὰ CP) τοιαῦτα (ταῦτα uf) γνωρίζουσι (προγνωρίζουσιν P) PCcuf.* — ante *οἱ* lit un vel duorum vbb *B.*

σιν· τὰ μὲν γὰρ τῆς τυχούσης τὰ δ' ἀκριβοῦς καὶ περιττῆς διανοίας καταμαθεῖν ἐστίν.

Ἁπλῶς μὲν οὖν βέλτιον τὸ διὰ τῶν προτέρων τὰ ὕστερα πειρᾶσθαι γνωρίζειν· ἐπιστημονικώτερον γὰρ τὸ τοιοῦτόν ἐστιν. οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀδυνατοῦντας γνωρίζειν διὰ τῶν τοιούτων ἀναγκαῖον ἴσως διὰ τῶν ἐκείνοις γνωρίμων ποιεῖσθαι τὸν λόγον. εἰσὶ δὲ τῶν τοιούτων ὁρισμῶν ὅ τε τῆς στιγμῆς καὶ ὁ τῆς γραμμῆς καὶ ὁ τοῦ ἐπιπέδου· πάντες γὰρ διὰ τῶν ὑστέρων τὰ πρότερα δηλοῦσιν· τὸ μὲν γὰρ γραμμῆς, τὸ δ' ἐπιπέδου, τὸ δὲ στερεοῦ φασὶ πέρας εἶναι. οὐ δεῖ δὲ λανθάνειν ὅτι τοὺς οὕτως ὁριζομένους οὐκ ἐνδέχεται τὸ τί ἦν εἶναι τῷ ὁριζομένῳ δηλοῦν, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ ταὐτὸν ἡμῖν τε γνωριμώτερον καὶ ἁπλῶς γνωριμώτερον, εἴπερ δεῖ μὲν διὰ τοῦ γένους καὶ τῶν διαφορῶν ὁρίζεσθαι τὸν καλῶς ὁριζόμενον, ταῦτα δὲ τῶν ἁπλῶς γνωριμωτέρων καὶ προτέρων τοῦ εἴδους ἐστίν. συναναιρεῖ γὰρ τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ τὸ εἶδος, ὥστε πρότερα ταῦτα τοῦ εἴδους. ἔστι δὲ καὶ γνωριμώτερα· τοῦ μὲν γὰρ εἴδους γνωριζομένου ἀνάγκη καὶ τὸ γένος καὶ τὴν διαφορὰν γνωρίζεσθαι (ὁ γὰρ ἄνθρωπον γνωρίζων καὶ ζῷον καὶ πεζὸν γνωρίζει), τοῦ δὲ γένους ἢ τῆς διαφορᾶς γνωριζομένης οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ εἶδος γνωρίζεσθαι, ὥστε ἀγνωστότερον τὸ εἶδος. ἔτι τοῖς κατ' ἀλήθειαν τοὺς τοιούτους ὁρισμοὺς φάσκουσιν εἶναι, τοὺς ἐκ τῶν ἑκάστῳ γνωρίμων, πολλοὺς τοῦ αὐτοῦ συμβήσεται λέγειν ὁρισμοὺς εἶναι· ἕτερα γὰρ ἑτέροις καὶ οὐ ταὐτὰ πᾶσι τυγχάνει γνωριμώτερα ὄντα, ὥστε πρὸς ἕκαστον ἕτερος ἂν εἴη ὁρισμὸς ἀποδοτέος, εἴπερ ἐκ τῶν ἑκάστοις γνω- p.142 *ριμωτέρων τὸν ὁρισμὸν ποιεῖσθαι χρή. ἔτι τοῖς αὐτοῖς ἄλλοτ' ἄλλα μᾶλλον γνώριμα, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ αἰσθητά, ἀκριβεστέροις δὲ γινομένοις ἀνάπαλιν, ὥστ' οὐδὲ πρὸς τὸν αὐ-*

---

15 *βέλτιον* post *ὕστερα* *P.* — *τὸ* om *CP.* — *πρότερον* *ABPcfuq.* — *ὕστερον* *A.* — 18 *τῶν αὐτῶν γνωριμοποιεῖσθαι* *P.* — 19 *ὁρισμοὶ* *P.* — 20 *ὁ* bis om *u.* — 22 *φασὶ*] *φανερὸν* *P.* — *πέρας φασὶν* *Ccu.* — 24 *ἂν* *C.* — *ἐὰν γὰρ μὴ* *u.* — 25 *καὶ*] *ὂν καὶ* *u.* — *ἁπλῶς γνωριμώτατον* *C.* — *εἴπερ*] *ὄν, εἴπερ* *Pcu.* — *διὰ τοῦ γένους μὲν* *C.* — 28 *γὰρ καὶ τὸ* *Ccu.* — 29 *τοῦ* om *P.* — *δὲ* om *u.* — 30 pr *καὶ* om *u.* — 31 alt *καὶ* om *C.* — 32 *γνωριεῖ* *cu.* — *ἢ*] *καὶ* *u.* — *γνωριζομένων* *u.* — 33 *καὶ* om *u.* — 34 *εἶδός ἐστι ἔτι* *P.* — 35 *ἑκάστοις* *Ccufq*, corr *B.* — 37 *πᾶσι* om *u.*

142a1 *ἑκάστῳ* *cu.* — *γνωριμωτάτων δεῖ τὸν ὁρισμὸν* (*τὸν ὁρισμὸν δεῖ* *cu*) *ποιεῖσθαι. ἔτι* *Ccu.* — 3 *γνώριμα μᾶλλον* *C.* — *μὲν γὰρ τὰ* *Ccu.* — 4 *γενομένοις* *P.*

τὸν ἀεὶ ὁ αὐτὸς ὁρισμὸς ἀποδοτέος τοῖς διὰ τῶν ἑκάστοις γνωριμωτέρων τὸν ὁρισμὸν φάσκουσιν ἀποδοτέον εἶναι. δῆλον οὖν ὅτι οὐχ ὁριστέον διὰ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἁπλῶς γνωριμωτέρων· μόνως γὰρ ἂν οὕτως εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁρισμὸς ἀεὶ γίνοιτο. ἴσως δὲ καὶ τὸ ἁπλῶς γνώριμον οὐ τὸ πᾶσι γνώριμόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ τοῖς εὖ διακειμένοις τὴν διάνοιαν, καθάπερ καὶ τὸ ἁπλῶς ὑγιεινὸν τὸ τοῖς εὖ ἔχουσι τὸ σῶμα. δεῖ μὲν οὖν ἕκαστα τῶν τοιούτων ἐξακριβοῦν, χρῆσθαι δὲ διαλεγομένους πρὸς τὸ συμφέρον. μάλιστα δ' ὁμολογουμένως ἀναιρεῖν ἐνδέχεται τὸν ὁρισμόν, ἐὰν μήτ' ἐκ τῶν ἁπλῶς γνωριμωτέρων μήτ' ἐκ τῶν ἡμῖν τυγχάνῃ τὸν λόγον πεποιημένος.

Εἷς μὲν οὖν τρόπος τοῦ μὴ διὰ γνωριμωτέρων ἐστὶ τὸ διὰ τῶν ὑστέρων τὰ πρότερα δηλοῦν, καθάπερ πρότερον εἴπαμεν· ἄλλος, εἰ τοῦ ἐν ἠρεμίᾳ καὶ τοῦ ὡρισμένου διὰ τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ ἐν κινήσει ἀποδέδοται ὁ λόγος ἡμῖν· πρότερον γὰρ τὸ μένον καὶ τὸ ὡρισμένον τοῦ ἀορίστου καὶ ἐν κινήσει ὄντος.

Τοῦ δὲ μὴ ἐκ προτέρων τρεῖς εἰσὶ τρόποι, πρῶτος μὲν εἰ διὰ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ἀντικείμενον ὥρισται, οἷον διὰ τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθόν· ἅμα γὰρ τῇ φύσει τὰ ἀντικείμενα. ἐνίοις δὲ καὶ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἀμφοτέρων δοκεῖ εἶναι, ὥστ' οὐδὲ γνωριμώτερον τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν ὅτι ἔνια ἴσως οὐκ ἔστιν ὁρίσασθαι ἄλλως, οἷον τὸ διπλάσιον ἄνευ τοῦ ἡμίσεος, καὶ ὅσα καθ' αὑτὰ πρός τι λέγεται· πᾶσι γὰρ τοῖς τοιούτοις ταὐτὸν τὸ εἶναι τῷ πρός τί πως ἔχειν, ὥστ' ἀδύνατον ἄνευ θατέρου θάτερον γνωρίζειν, διόπερ ἀναγκαῖον ἐν τῷ τοῦ ἑτέρου λόγῳ συμπεριειλῆφθαι καὶ θάτερον. γνωρί-

---

5 ἀποδίδοται C. — 6 γνωριμωτάτων C, γνωρίμων c. — δῆλον οὖν] δηλοῦν A. — 8 γνωριμωτάτων P. — 9 οὐ τὸ] ἐστι οὐκ ὂν P. — 10 ἐστιν et τὸ om P. — 12 τῶν τοιούτων ἕκαστα (ἕκαστον u) Ccu. — ἀκριβοῦν P. — 17 τόπος CPq. — μὴ] εἰ μὴ P. — 18 εἴπομεν Ccuq. — 19 ἄλλος δὲ εἰ u. — 20 κινήσει ὄντος ἀπ. C. — ἀποδίδοται cuq. — ἡμῖν om cfuq. — λόγος. γνωριμώτερον γὰρ καὶ πρότερον τὸ Cf. — γὰρ καὶ γνωριμώτερον τὸ ... μένον P. — 21 ἀορίστου καὶ om q. — 22 εἰσὶ τρόποι τρεῖς rc supra vs C. — πρῶτον ABPcufq. — 23 οἷον εἰ διὰ Ccuq. — 25 οὐθὲν C, οὐδὲν Pcu. — 27 οὐκ ἔστιν ἴσως C. — 28 ὅσα μὴ καθ' Ccq. — αὐτὰ ἀλλὰ πρὸς Ccq. — 29 τὸ εἶναι ταὐτὸν cufq. — τὸ εἶναι τῷ] εἶναι τὸ (corr τῷ) A, τὸ εἶναι τὸ P, ἐστι. τὸ εἶναι τῷ C. — 30 θάτερον ἄνευ θατέρου Ccf. — 31 τοῦ om B. — συμπεριειληφέναι P.

ζειν μὲν οὖν δεῖ τὰ τοιαῦτα πάντα, χρῆσθαι δ' αὐτοῖς ὡς ἂν δοκῇ συμφέρειν.

Ἄλλος, εἰ αὐτῷ κέχρηται τῷ ὁριζομένῳ. λανθάνει δ', ὅταν μὴ αὐτῷ τῷ τοῦ ὁριζομένου ὀνόματι χρήσηται, οἷον εἰ τὸν ἥλιον ἄστρον ἡμεροφανὲς ὡρίσατο· ὁ γὰρ ἡμέρᾳ χρώμενος ἡλίῳ χρῆται. δεῖ δ' ὅπως φωραθῇ τὰ τοιαῦτα μεταλαμβάνειν ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τὸν λόγον, οἷον ὅτι ἡμέρα ἡλίου φορὰ ὑπὲρ γῆς ἐστίν· δῆλον γὰρ ὅτι ὁ τὴν φορὰν ἡλίου ὑπὲρ γῆς εἰρηκὼς τὸν ἥλιον εἴρηκεν, ὥστε χρῆται τῷ ἡλίῳ ὁ τῇ ἡμέρᾳ χρησάμενος.

Πάλιν εἰ τῷ ἀντιδιῃρημένῳ τὸ ἀντιδιῃρημένον ὥρισται, οἷον περιττὸν τὸ μονάδι μεῖζον ἀρτίου. ἅμα γὰρ τῇ φύσει τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἀντιδιῃρημένα, τὸ δὲ περιττὸν καὶ ἄρτιον ἀντιδιῄρηται· ἄμφω γὰρ ἀριθμοῦ διαφοραί.

Ὁμοίως δὲ καὶ εἰ διὰ τῶν ὑποκάτω τὸ ἐπάνω ὥρισται, οἷον ἄρτιον ἀριθμὸν τὸν δίχα διαιρούμενον ἢ τὸ ἀγαθὸν ἕξιν ἀρετῆς· τό τε γὰρ δίχα ἀπὸ τῶν δύο εἴληπται, ἀρτίων ὄντων, καὶ ἡ ἀρετὴ ἀγαθόν τί ἐστιν, ὥσθ' ὑποκάτω ταῦτα ἐκείνων ἐστίν. ἔτι δ' ἀνάγκη τὸν τῷ ὑποκάτω χρώμενον καὶ αὐτῷ χρῆσθαι. ὅ τε γὰρ τῇ ἀρετῇ χρώμενος χρῆται τῷ ἀγαθῷ, ἐπειδὴ ἀγαθόν τι ἡ ἀρετή· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τῷ δίχα χρώμενος τῷ ἀρτίῳ χρῆται, ἐπειδὴ εἰς δύο διῃρῆσθαι σημαίνει τὸ δίχα διῃρῆσθαι, τὰ δὲ δύο ἄρτιά ἐστιν.

Καθόλου μὲν οὖν εἰπεῖν εἷς ἐστὶ τόπος τὸ μὴ διὰ προτέρων **5** καὶ γνωριμωτέρων ποιήσασθαι τὸν λόγον, μέρη δ' αὐτοῦ τὰ εἰρημένα. δεύτερος, εἰ ἐν γένει τοῦ πράγματος ὄντος μὴ κεῖται ἐν γένει. ἐν ἅπασι δὲ τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημά ἐστιν, ἐν οἷς οὐ πρόκειται τοῦ λόγου τὸ τί ἐστιν, οἷον ὁ τοῦ σώματος ὁρισμός, τὸ ἔχον τρεῖς διαστάσεις, ἢ εἴ τις τὸν ἄνθρωπον ὁρίσαιτο τὸ

---

32 *αὐτοῖς καὶ ἐπὶ τούτων ὡς Ccuf.*

142b2 ἡλίῳ] καὶ ἡλίῳ *CPcu*, τῷ ἡλίῳ *f*. — δὲ πρὸς τὸ φωρᾶσθαι *Ccuf*, corr *B*, δὲ καὶ τῷ φωρᾶσθαι *P*. — 3 ὅτι ἡ ἡμέρα *CPc*. — 4 ὑπὲρ γῆς om *C*. — ὁ om *ABP*. — ἡλίου φορὰν *f*. — φορὰν εἰρηκὼς τοῦ ἡλίου τὸν *P*. — ὑπὲρ γῆς post εἰρηκὼς *cu*, om *fq*. — 5 κέχρηται *CPcfuq*. — 7 τὸ ἀντιδ. τῷ ἀντιδ. *P*. — τὸν pr *A*. — 9 καὶ τὸ ἄρτιον *u*. — 17 ἡ om *C*. — δὲ om *u*. — ὁ om *B*. — 18 διαιρεῖσθαι *C*. — 19 συμβαίνει *CP*. — διῃρεῖσθαι *B*, fort pr *C*, om *Pcufq*. — 20 τρόπος *ABcq*. — 21 πεποιῆσθαι *Ccuf*. — 22 δεύτερος (δεύτερον *P*) δὲ εἰ *CPcuf*. — 23 τοιοῦτο *u*. — 24 τοῦ om *C*. — ἐστιν] ὄν *P*, om *ABcuqf*. — 25 ἢ] καὶ *C*. — ἢ . . . διαστάσεις om *P*. — τὸ om *C*.

ἐπιστάμενον ἀριθμεῖν. οὐ γὰρ εἴρηται τί ὂν τρεῖς ἔχει διαστάσεις ἢ τί ὂν ἐπίσταται ἀριθμεῖν· τὸ δὲ γένος βούλεται τὸ τί ἐστι σημαίνειν, καὶ πρῶτον ὑποτίθεται τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ λεγομένων.

Ἔτι εἰ πρὸς πλείω λεγομένου τοῦ ὁριζομένου μὴ πρὸς πάντα ἀποδέδωκεν, οἷον εἰ τὴν γραμματικὴν ἐπιστήμην τοῦ γράψαι τὸ ὑπαγορευθέν· προσδεῖται γὰρ ὅτι καὶ τοῦ ἀναγνῶναι· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον τοῦ γράψαι ἢ τοῦ ἀναγνῶναι ἀποδοὺς ὥρισται, ὥστ' οὐδέτερος, ἀλλ' ὁ ἄμφω ταῦτ' εἰπών, ἐπειδὴ πλείους οὐκ ἐνδέχεται ταὐτοῦ ὁρισμοὺς εἶναι. ἐπ' ἐνίων
p. 143 μὲν οὖν κατ' ἀλήθειαν ἔχει καθάπερ εἴρηται, ἐπ' ἐνίων δ' οὔ, οἷον ἐφ' ὅσων μὴ καθ' αὑτὸ πρὸς ἄμφω λέγεται, καθάπερ ἰατρικὴ τοῦ νόσον καὶ ὑγίειαν ποιῆσαι· τοῦ μὲν γὰρ καθ' αὑτὴν λέγεται, τοῦ δὲ κατὰ συμβεβηκός· ἁπλῶς γὰρ ἀλλότριον τῆς ἰατρικῆς τὸ νόσον ποιεῖν. ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὥρισται ὁ πρὸς ἄμφω ἀποδοὺς τοῦ πρὸς θάτερον, ἀλλ' ἴσως καὶ χεῖρον, ἐπειδὴ καὶ τῶν λοιπῶν ὁστισοῦν δυνατός ἐστι νόσον ποιῆσαι.

Ἔτι εἰ μὴ πρὸς τὸ βέλτιον ἀλλὰ πρὸς τὸ χεῖρον ἀποδέδωκε, πλειόνων ὄντων πρὸς ἃ λέγεται τὸ ὁριζόμενον· πᾶσα γὰρ ἐπιστήμη καὶ δύναμις τοῦ βελτίστου δοκεῖ εἶναι.

Πάλιν εἰ μὴ κεῖται ἐν τῷ οἰκείῳ γένει τὸ λεχθέν, σκοπεῖν ἐκ τῶν περὶ τὰ γένη στοιχείων, καθάπερ πρότερον εἴρηται.

Ἔτι εἰ ὑπερβαίνων λέγει τὰ γένη, οἷον ὁ τὴν δικαιοσύνην ἕξιν ἰσότητος ποιητικὴν ἢ διανεμητικὴν τοῦ ἴσου. ὑπερβαίνει γὰρ οὕτως ὁριζόμενος τὴν ἀρετήν. ἀπολιπὼν οὖν τὸ τῆς δικαιοσύνης γένος οὐ λέγει τὸ τί ἦν εἶναι· ἡ γὰρ οὐσία ἑκάστῳ μετὰ τοῦ γένους. ἔστι δὲ τοῦτο ταὐτὸν τῷ μὴ εἰς τὸ ἐγγυτάτω γένος θεῖναι· ὁ γὰρ εἰς τὸ ἐγγυτάτω θεὶς πάντα

---

26 ὂν ὅτι μέγεθος ὃ τρεῖς mg *u*. — 27 ὂν ὅτι ζῷον ὃ ἐπίστ. mg *u*. — 30 εἰ om *AP*. — 31 ἀπέδωκεν *u*. — 33 οὐθὲν *Pcuq*. — ἀποδιδοὺς *C*, ὁ ἀποδοὺς *Bcuq*, ὁ ἀποδιδοὺς *f*. — 35 τοῦ αὐτοῦ *CPcuq*.

143a2 ὅσον *u*. — καθάπερ ἡ ἰατρικὴ (*P*) τοῦ ὑγίειαν καὶ νόσον *Ccu*. — 3 et 4 τοῦ] τὸ *P*. — 3 ἐμποιῆσαι *C*. — αὐτὸ *CP*. — 4 γὰρ καθ' αὑτὴν λέγεται ἀλλ. *C*. — 5 νοσοποιεῖν *Ccu*. — 6 ἐπιδοὺς *u*. — καὶ om *u*. — 11 ἅπασα *Ccu*. — καὶ δύναμις om *P*. — 12 οἰκείῳ αὐτοῦ γένει *Ccu*. — 13 πρὸς τὰ *u*. — εἴρηται πρότερον *u*. — 15 οἷον] καθάπερ *q*. — ὁ] εἰ *f*, om *u*. — 17 γὰρ ὁ οὕτως *BCcuqf*, corr *A*. — οὖν] γὰρ *C*. — 18 ἑκάστου *P*.

τὰ ἐπάνω εἴρηκεν, ἐπειδὴ πάντα τὰ ἐπάνω γένη τῶν ὑποκάτω κατηγορεῖται. ὥστ' ἢ εἰς τὸ ἐγγυτάτω γένος θετέον, ἢ πάσας τὰς διαφορὰς τῷ ἐπάνω γένει προσαπτέον, δι' ὧν ὁρίζεται τὸ ἐγγυτάτω γένος. οὕτω γὰρ οὐδὲν ἂν εἴη παραλελοιπώς, ἀλλ' ἀντ' ὀνόματος λόγῳ εἰρηκὼς ἂν εἴη τὸ ὑποκάτω γένος. ὁ δ' αὐτὸ μόνον τὸ ἐπάνω γένος εἴπας οὐ λέγει καὶ τὸ ὑποκάτω γένος· ὁ γὰρ φυτὸν εἴπας οὐ λέγει δένδρον.

6 Πάλιν ἐπὶ τῶν διαφορῶν ὁμοίως σκεπτέον εἰ καὶ τὰς διαφορὰς εἶπε τὰς τοῦ γένους. εἰ γὰρ μὴ ταῖς τοῦ πράγματος ἰδίαις ὥρισται διαφοραῖς, ἢ καὶ παντελῶς τοιοῦτον εἴρηκεν ὃ μηδενὸς ἐνδέχεται διαφορὰν εἶναι, οἷον τὸ ζῷον ἢ τὴν οὐσίαν, δῆλον ὅτι οὐχ ὥρισται· οὐδενὸς γὰρ διαφορὰ τὰ εἰρημένα. ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ ἔστιν ἀντιδιῃρημένον τι τῇ εἰρημένῃ διαφορᾷ. εἰ γὰρ μή ἐστι, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ εἰρημένη τοῦ γένους διαφορά· πᾶν γὰρ γένος ταῖς ἀντιδιῃρημέναις διαφοραῖς διαιρεῖται, καθάπερ τὸ ζῷον τῷ πεζῷ καὶ τῷ πτηνῷ καὶ τῷ ἐνύδρῳ καὶ τῷ δίποδι. ἢ εἰ ἔστι μὲν ἡ ἀντιδιῃρημένη διαφορά, μὴ ἀληθεύεται δὲ κατὰ τοῦ γένους. δῆλον γὰρ ὅτι οὐδετέρα ἂν εἴη τοῦ γένους διαφορά· πᾶσαι γὰρ αἱ ἀντιδιῃρημέναι διαφοραὶ ἀληθεύονται κατὰ τοῦ οἰκείου γένους. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἀληθεύεται μέν, μὴ ποιεῖ δὲ προστιθεμένη τῷ γένει εἶδος. δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ ἂν εἴη αὕτη εἰδοποιὸς διαφορὰ τοῦ γένους· πᾶσα γὰρ εἰδοποιὸς διαφορὰ μετὰ τοῦ γένους εἶδος ποιεῖ. εἰ δ' αὕτη μή ἐστι διαφορά, οὐδ' ἡ λεχθεῖσα, ἐπεὶ ταύτῃ ἀντιδιῄρηται.

Ἔτι ἐὰν ἀποφάσει διαιρῇ τὸ γένος, καθάπερ οἱ τὴν γραμμὴν ὁριζόμενοι μῆκος ἀπλατὲς εἶναι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο

---

21 ἐπάνω γένη εἴρηκεν C. — 24 οὐθὲν ἂν ἔτι εἴη C. — παραλελοιπώς . . . ἂν εἴη mg add A. — παραλελοιπός B. — 25 ἂν εἴη om C. — 26 αὐτὸ] αὖ P. — 26 et 27 εἰπὼν P. — 29 ἐπισκεπτέον C, διασκεπτέον cu. — 30 τοῦ γένους ὥρισται corr u. — 31 ἰδίαις om C, pr c, — παντελῶς τι τοιοῦτον (τοιοῦτο u) CPu, παντ. τὸ τοιοῦτο c. — 32 τὸ om P. — ἢ] καὶ u. — 33 οὐ χώρισται pr B. — διαφοραὶ AB. — 34 τι ἀντιδ. u. — εἰρημένῃ τοῦ γένους διαφορᾷ C. — διαφορᾷ τοῦ γένους. εἰ P.

143b1 διῄρηται f. — καὶ om q. — τῷ om cuf. — 2 καὶ τῷ ἐνύδρῳ om ABCPcuq. — τῷ bis om f. — εἰ pr om A. — ἡ post ἀντιδιῃρημένη Ccuf. — 3 γὰρ om ABP. — 4 οὐδ' ἡ ἑτέρα C, οὐδ' ἕτερα pr c. — 7 γὰρ om P. — εἰδοποιὸς ἡ διαφορὰ C. — 8 εἰδοποιὸς post διαφορὰ P, om Ccuf. — 9 αὐτὴ B. — 11 ἂν Ccu.

σημαίνει ἢ ὅτι οὐκ ἔχει πλάτος. συμβήσεται οὖν τὸ γένος μετέχειν τοῦ εἴδους· πᾶν γὰρ μῆκος ἢ ἀπλατὲς ἢ πλάτος ἔχον ἐστίν, ἐπεὶ κατὰ παντὸς ἢ ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις ἀληθεύεται, ὥστε καὶ τὸ γένος τῆς γραμμῆς μῆκος ὂν ἢ ἀπλατὲς ἢ πλάτος ἔχον ἔσται. μῆκος δ' ἀπλατὲς εἴδους ἐστὶ λόγος, ὁμοίως δὲ καὶ μῆκος πλάτος ἔχον· τὸ γὰρ ἀπλατὲς καὶ πλάτος ἔχον διαφοραί εἰσιν, ἐκ δὲ τῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ γένους ὁ τοῦ εἴδους ἐστὶ λόγος, ὥστε τὸ γένος ἐπιδέχοιτ' ἂν τὸν τοῦ εἴδους λόγον. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τῆς διαφορᾶς, ἐπειδὴ ἡ ἑτέρα τῶν εἰρημένων διαφορῶν ἐξ ἀνάγκης κατηγορεῖται τοῦ γένους. ἔστι δ' ὁ εἰρημένος τόπος χρήσιμος πρὸς τοὺς τιθεμένους ἰδέας εἶναι. εἰ γὰρ ἔστιν αὐτὸ μῆκος, πῶς κατηγορηθήσεται κατὰ τοῦ γένους ὅτι πλάτος ἔχον ἐστὶν ἢ ἀπλατές ἐστιν; δεῖ γὰρ κατὰ παντὸς μήκους τὸ ἕτερον αὐτῶν ἀληθεύεσθαι, εἴπερ κατὰ τοῦ γένους ἀληθεύεσθαι μέλλει. τοῦτο δ' οὐ συμβαίνει· ἔστι γὰρ ἀπλατῆ καὶ πλάτος ἔχοντα μήκη. ὥστε πρὸς ἐκείνους μόνους χρήσιμος ὁ τόπος, ὅσοι τὸ γένος ἓν ἀριθμῷ φασὶν εἶναι. τοῦτο δὲ ποιοῦσιν οἱ τὰς ἰδέας τιθέμενοι· αὐτὸ γὰρ μῆκος καὶ αὐτὸ ζῷον γένος φασὶν εἶναι.

Ἴσως δ' ἐπ' ἐνίων ἀναγκαῖον καὶ ἀποφάσει χρῆσθαι τὸν ὁριζόμενον, οἷον ἐπὶ τῶν στερήσεων· τυφλὸν γάρ ἐστι τὸ μὴ ἔχον ὄψιν, ὅτε πέφυκεν ἔχειν. διαφέρει δ' οὐδὲν ἀποφάσει διελεῖν τὸ γένος, ἢ τοιαύτῃ καταφάσει ᾗ ἀπόφασιν
p. 144 ἀναγκαῖον ἀντιδιαιρεῖσθαι, οἷον εἰ μῆκος πλάτος ἔχον ὥρισται· τῷ γὰρ πλάτος ἔχοντι τὸ μὴ ἔχον πλάτος ἀντιδιῄρηται, ἄλλο δ' οὐδέν, ὥστε ἀποφάσει πάλιν διαιρεῖται τὸ γένος.

---

14 *μῆκος* corr *A*, om *BP*. — pr *ἢ* om *A*. — *μῆκος ἢ* corr *C*. — 15 *ἔχον* ante *πλάτος P*, post *ἐστίν q*. — *ἐπεὶ* om *Ccuq*. — pr *ἢ*] *γὰρ Ccuq*. — alt *ἡ* om *C*. — 17 pr *ἢ* om *u*. — *ἔχον πλάτος P*. — 19 *καὶ τὸ πλάτος u*. — 20 *λόγος ἐστίν C*. — 24 *γὰρ*] *γὰρ μή* corr *u*. — 25 *πῶς* rc adi *u*. — *γένους τὸ ὅτι q*. — 26 *ἔχον* om *q*. — *ἔχει ἢ CPcu*. — alt *ἐστιν* om *q*. — *μήκους* ... 28 *δ' οὐ* rc in lit *A*. — 26 *θάτερον Ccuqf*, rc *A*. — 27 *τοῦ* om *C*. — 28 *γὰρ*] *γὰρ καὶ C*. — 29 *μόνον Cf*. — 30 *οἳ A*, *ὃ B*. — *τὸ*] *πᾶν AB*. — 31 *ἰδέας μόνας* (*μόνον C*) *τιθέμενοι Puq*. — *μῆκος γὰρ P*. — *αὐτοζῷον u*. — 33 *καὶ* ante *ἀναγκαῖον u*, om *C*. — *χρήσασθαι C*. — 35 *ὅτε*] *ὅπερ P*. — 36 *τὸ* om *C*. — *ἣν ἀποφάσει u*, pr om *C*.

144a1 *ἀνάγκη C*. — *ἀντιδιῃρῆσθαι CPu*. — *μῆκος ἄπλατες P*. — *ἔχον πλάτος u*. — *ὡρίσατο CPu*. — 2 *ἀντιδιαιρεῖται C*. — 3 *πάλιν διαιρεῖ u*.

Πάλιν εἰ τὸ εἶδος ὡς διαφορὰν ἀπέδωκε, καθάπερ οἱ τὸν προπηλακισμὸν ὕβριν μετὰ χλευασίας ὁριζόμενοι· ἡ γὰρ χλευασία ὕβρις τις, ὥστ' οὐ διαφορὰ ἀλλ' εἶδος ἡ χλευασία.

Ἔτι εἰ τὸ γένος ὡς διαφορὰν εἴρηκεν, οἷον τὴν ἀρετὴν ἕξιν ἀγαθὴν ἢ σπουδαίαν· γένος γὰρ τἀγαθὸν τῆς ἀρετῆς ἐστίν. ἢ οὐ γένος τἀγαθόν, ἀλλὰ διαφορά, εἴπερ ἀληθὲς ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ταὐτὸν ἐν δύο γένεσιν εἶναι μὴ περιέχουσιν ἄλληλα. οὔτε γὰρ τἀγαθὸν τὴν ἕξιν περιέχει οὔθ' ἡ ἕξις τἀγαθόν· οὐ γὰρ πᾶσα ἕξις ἀγαθόν, οὐδὲ πᾶν ἀγαθὸν ἕξις, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη γένη ἀμφότερα. εἰ οὖν ἡ ἕξις τῆς ἀρετῆς γένος, δῆλον ὅτι τἀγαθὸν οὐ γένος, ἀλλὰ μᾶλλον διαφορά. ἔτι ἡ μὲν ἕξις τί ἐστι σημαίνει ἡ ἀρετή, τὸ δ' ἀγαθὸν οὐ τί ἐστιν ἀλλὰ ποῖον· δοκεῖ δ' ἡ διαφορὰ ποιόν τι σημαίνειν.

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ μὴ ποιόν τι ἀλλὰ τόδε σημαίνει ἡ ἀποδοθεῖσα διαφορά· δοκεῖ γὰρ ποιόν τι πᾶσα διαφορὰ δηλοῦν.

Σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ κατὰ συμβεβηκὸς ὑπάρχει τῷ ὁριζομένῳ ἡ διαφορά. οὐδεμία γὰρ διαφορὰ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ὑπαρχόντων ἐστί, καθάπερ οὐδὲ τὸ γένος· οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὴν διαφορὰν ὑπάρχειν τινὶ καὶ μὴ ὑπάρχειν.

Ἔτι εἰ κατηγορεῖται τοῦ γένους ἡ διαφορὰ ἢ τὸ εἶδος ἢ τῶν κάτωθέν τι τοῦ εἴδους, οὐκ ἂν εἴη ὡρισμένος· οὐδὲν γὰρ τῶν εἰρημένων ἐνδέχεται τοῦ γένους κατηγορεῖσθαι, ἐπειδὴ τὸ γένος ἐπὶ πλεῖστον πάντων λέγεται. πάλιν εἰ κατηγορεῖται τὸ γένος τῆς διαφορᾶς· οὐ γὰρ κατὰ τῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ καθ' ὧν ἡ διαφορά, τὸ γένος δοκεῖ κατηγορεῖσθαι, οἷον τὸ ζῷον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ βοὸς καὶ τῶν ἄλλων πεζῶν ζῴων, οὐκ αὐτῆς τῆς διαφορᾶς τῆς κατὰ τοῦ εἴδους λε-

---

5 ἀποδέδωκε *CP*. — 10 et 11 τὸ ἀγαθὸν *Cu*. — 11 ἐστίν, οὐ διαφορά. ἢ *ACP*, οὐ διαφορά del vult *A*. — εἴπερ] ἀρετῆς ἐστίν. εἴπερ *C*, ἀρετῆς εἴπερ *P*. — 12 δυσὶ *Puq*. — μὴ] καὶ *P*. — 13 et 16 τὸ ἀγαθὸν *u*. — 14 οὐ . . . ἀγαθόν rc supra vs *A*. — 15 εἰ] ἐπεὶ *u*. — τῆς om *C*. — γένος τῆς ἀρετῆς *u*. — 17 ἔτι] ἐστιν. ἔτι *Cu*. — 18 ὁποῖόν τι *P*. — 20 τόδε τι σημαίνει *C*. — 25 ὑπάρχοντα *u*. — 29 ὡρισμένον *AB*. — 30 τῶν ὡρισμένων *P*, τῶν ὡρισμένως εἰρημένων *C*. — 31 πλεῖον *u*. — 32 γὰρ ante ἀλλὰ *u*. — 34 ἄλλων τῶν πεζῶν *P*. — 35 ζῴων om *ufq*. — οὐκ] οὐ κατ' *ACf*, καὶ (quod del) κατ' *u*.

γομένης. εἰ γὰρ καθ' ἑκάστης τῶν διαφορῶν τὸ ζῷον κατηγορηθήσεται, πολλὰ ζῷα τοῦ εἴδους ἂν κατηγοροῖτο· αἱ b γὰρ διαφοραὶ τοῦ εἴδους κατηγοροῦνται. ἔτι διαφοραὶ πᾶσαι ἢ εἴδη ἢ ἄτομα ἔσται, εἴπερ ζῷα· ἕκαστον γὰρ τῶν ζῴων ἢ εἶδός ἐστιν ἢ ἄτομον.

Ὁμοίως δὲ σκεπτέον καὶ εἰ τὸ εἶδος ἢ τῶν ὑποκάτω τι τοῦ εἴδους τῆς διαφορᾶς κατηγορεῖται· ἀδύνατον γάρ, ἐπειδὴ ἐπὶ πλέον ἡ διαφορὰ τῶν εἰδῶν λέγεται. ἔτι συμβήσεται τὴν διαφορὰν εἶδος εἶναι, εἴπερ κατηγορεῖταί τι αὐτῆς τῶν εἰδῶν· εἰ γὰρ κατηγορεῖται ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι ἡ διαφορὰ ἄνθρωπός ἐστιν. πάλιν εἰ μὴ πρότερον ἡ διαφορὰ τοῦ εἴδους· τοῦ μὲν γὰρ γένους ὕστερον, τοῦ δ' εἴδους πρότερον τὴν διαφορὰν δεῖ εἶναι.

Σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ ἑτέρου γένους ἡ ῥηθεῖσα διαφορὰ μὴ περιεχομένου μηδὲ περιέχοντος. οὐ δοκεῖ γὰρ ἡ αὐτὴ διαφορὰ δύο γενῶν εἶναι μὴ περιεχόντων ἄλληλα. εἰ δὲ μή, συμβήσεται καὶ εἶδος τὸ αὐτὸ ἐν δύο γένεσιν εἶναι μὴ περιέχουσιν ἄλληλα· ἐπιφέρει γὰρ ἑκάστη τῶν διαφορῶν τὸ οἰκεῖον γένος, καθάπερ τὸ πεζὸν καὶ τὸ δίπουν τὸ ζῷον συνεπιφέρει. ὥστε εἰ καθ' οὗ ἡ διαφορά, καὶ τῶν γενῶν ἑκάτερον. δῆλον οὖν ὅτι τὸ εἶδος ἐν δύο γένεσιν οὐ περιέχουσιν ἄλληλα. ἢ οὐκ ἀδύνατον τὴν αὐτὴν διαφορὰν δύο γενῶν εἶναι μὴ περιεχόντων ἄλληλα, ἀλλὰ προσθετέον μηδ' ἄμφω ὑπὸ ταὐτὸν ὄντων. τὸ γὰρ πεζὸν ζῷον καὶ τὸ πτηνὸν ζῷον γένη ἐστὶν οὐ περιέχοντα ἄλληλα, καὶ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐστὶ τὸ δίπουν διαφορά. ὥστε προσθετέον ὅτι μηδ' ὑπὸ ταὐτὸ ὄντων ἄμφω· ταῦτα γὰρ ἄμφω ὑπὸ τὸ ζῷόν ἐστιν. δῆλον δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἀνάγκη τὴν διαφορὰν πᾶν τὸ οἰκεῖον ἐπιφέρειν γένος, ἐπειδὴ ἐνδέχεται τὴν αὐτὴν δύο γενῶν εἶ-

---

36 ἑκάστην *AB*. — τὸ om *ABuq*. — 37 ἂν ante τοῦ *ufq*, om *A*. — κατηγορήθη *P*.

144b1 ἔτι αἱ διαφοραὶ *CPuf*. — 2 pr ἢ om *u*. — ἔσονται *C*. — εἴπερ εἴη ζῷα *Cuf*. — 3 ἢ om *ABPuqf*. — ἢ ἄτομόν ἐστιν *C*. — 4 τὸ pr om *C*. — 6 ἐπὶ] ἐπ' ἴσον ἢ ἐπὶ *P*. — πλεῖον *Cu*. — λέγεται τῶν εἰδῶν *u*. — 7 κατηγορηθήσεται *uf*. — 8 κατηγορηθήσεται *AB*, κατηγορήθη *P*. — 10 πρότερον τοῦ δ' εἴδους ὕστερον *P*. — 11 δεῖ om *P*. — εἰδέναι pr *A*. — 12 et 13 μήτε *u*. — 17 alt τὸ om *P*, tert om *B*. — 18 εἰ] ἡ *A*, om *CPuf*, del vult *A*. — 21 μὴ *A*, pr *f*. — 23 ζῷον om *AP*. — εἰσὶν *A*. — οὐ] μὴ *P*. — 25 ταὐτὸν *CPu*. — ἄμφω ὄντων *u*. — ἀμφοῖν *C*. — 26 ὅτι καὶ *u*. — καὶ om *fq*. — διότι *AP*, pr *B*. — 27 γένος ἐπιφέρειν *uf*.

ναι μὴ περιεχόντων ἄλληλα· ἀλλὰ τὸ ἕτερον μόνον ἀνάγκη συνεπιφέρειν καὶ τὰ ἐπάνω τούτου, καθάπερ τὸ δίπουν τὸ πτηνὸν ἢ τὸ πεζὸν συνεπιφέρει ζῷον.

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ τὸ ἔν τινι διαφορὰν ἀποδέδωκεν οὐσίας· οὐ δοκεῖ γὰρ διαφέρειν οὐσία οὐσίας τῷ ποῦ εἶναι. διὸ καὶ τοῖς τῷ πεζῷ καὶ τῷ ἐνύδρῳ διαιροῦσι τὸ ζῷον ἐπιτιμῶσιν ὡς τὸ πεζὸν καὶ τὸ ἔνυδρον ποῦ σημαῖνον. ἢ ἐπὶ μὲν τούτων οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσιν· οὐ γὰρ ἔν τινι οὐδὲ ποῦ σημαίνει τὸ ἔνυδρον, ἀλλὰ ποιόν τι· καὶ γὰρ ἂν ᾖ ἐν τῷ ξηρῷ, ὁμοίως ἔνυδρον· ὁμοίως δὲ τὸ χερσαῖον, κἂν ἐν ὑγρῷ, χερσαῖον ἀλλ᾽ οὐκ ἔνυδρον ἔσται. ἀλλ᾽ ὅμως ἐάν ποτε σημαίνῃ p.145 τὸ ἔν τινι ἡ διαφορά, δῆλον ὅτι διημαρτηκὼς ἔσται.

Πάλιν εἰ τὸ πάθος διαφορὰν ἀποδέδωκεν. πᾶν γὰρ πάθος μᾶλλον γινόμενον ἐξίστησι τῆς οὐσίας, ἡ δὲ διαφορὰ οὐ τοιοῦτον· μᾶλλον γὰρ σώζειν δοκεῖ ἡ διαφορὰ οὗ ἐστὶ διαφορά, καὶ ἁπλῶς ἀδύνατον εἶναι ἄνευ τῆς οἰκείας διαφορᾶς ἕκαστον· πεζοῦ γὰρ μὴ ὄντος οὐκ ἔσται ἄνθρωπος. ἁπλῶς δ᾽ εἰπεῖν, καθ᾽ ὅσα ἀλλοιοῦται τὸ ἔχον, οὐδὲν τούτων διαφορὰ ἐκείνου· ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα μᾶλλον γινόμενα ἐξίστησι τῆς οὐσίας. ὥστ᾽ εἴ τινα τοιαύτην διαφορὰν ἀπέδωκεν, ἡμάρτηκεν· ἁπλῶς γὰρ οὐκ ἀλλοιούμεθα κατὰ τὰς διαφοράς.

Καὶ εἴ τινος τῶν πρός τι μὴ πρὸς ἄλλο τὴν διαφορὰν ἀποδέδωκεν· τῶν γὰρ πρός τι καὶ αἱ διαφοραὶ πρός τι, καθάπερ καὶ τῆς ἐπιστήμης· θεωρητικὴ γὰρ καὶ πρακτικὴ καὶ ποιητικὴ λέγεται, ἕκαστον δὲ τούτων πρός τι σημαίνει· θεωρητικὴ γάρ τινος καὶ ποιητική τινος καὶ πρακτική.

---

28 ἀλλὰ om *P*. — 29 τούτου πάντα καθάπερ *CPcuf*. — τὸ] καὶ τὸ *Cf*, om *P*. — 30 ante pr τὸ del καὶ vel ἢ *C*. — πεζὸν ἢ τὸ (τὸ rc supra vs *C*) πτηνὸν *Ccuf*. — ζῷον] τὸ ζῷον *B*, fort pr *C*. — 31 τινι ὡς διαφ. *C*. — ἀπέδωκεν *u*. — 35 οὐ] οὔτε *P*. — 36 ἔνυδρον] χερσαῖον *Ccu*. — καὶ] κἂν *P*. — ᾖ post ξηρῷ *P*. — ᾖ … ὑγρῷ] ἐν τῷ ὑγρῷ ᾖ, ὁμοίως *Ccu*, sed *u* om ὁμοίως. — 37 κἂν ᾖ ἐν *P*.

145a1 ἀλλ᾽ … ἔσται om *C*. — ἂν *C*. — ποτε om *cu* — 2 ἡμαρτηκὼς *cu*. — 3 διαφορᾷ *C*. — ἀπέδωκε *cu*. — 5 τοιοῦτο *u*. — οὗ ἐστὶ διαφορά om *C*. — 8 οὐθὲν *C*. — 10 ἀποδέδωκεν *CP*. — 11 διημάρτηκεν *C*. — γὰρ οὐκ] δὲ οὐδ᾽ *P*. — 13 ἄλλο τι τὴν *Pu*. — 14 ἀπέδωκεν *u*. — καὶ διαφορὰν *P*. — 15 καὶ ἐπὶ τῆς *CPcu*. — θεωρητικὴ … σημαίνει om *P*. — 15 et 17 ποιητικὴ et πρακτικὴ loc mutat *u*. — 18 πρακτική] πρακτική τινος *u*.

Σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ πρὸς ὃ πέφυκεν ἕκαστον τῶν πρός τι ἀποδίδωσιν ὁ ὁριζόμενος. ἐνίοις μὲν γὰρ πρὸς ὃ πέφυκεν ἕκαστον τῶν πρός τι μόνον ἔστι χρῆσθαι, πρὸς ἄλλο δ' οὐδέν, ἐνίοις δὲ καὶ πρὸς ἄλλο, οἷον τῇ ὄψει πρὸς τὸ ἰδεῖν μόνον, τῇ δὲ στλεγγίδι κἂν ἀρύσαιτό τις· ἀλλ' ὅμως εἴ τις ὁρίσαιτο τὴν στλεγγίδα ὄργανον πρὸς τὸ ἀρύειν, ἡμάρτηκεν· οὐ γὰρ πρὸς τοῦτο πέφυκεν. ὅρος δὲ τοῦ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἐφ' ὃ ἂν χρήσαιτο ὁ φρόνιμος ᾗ φρόνιμος, καὶ ἡ περὶ ἕκαστον οἰκεία ἐπιστήμη.

Ἢ εἰ μὴ τοῦ πρώτου ἀπέδωκεν, ὅταν τυγχάνῃ πρὸς πλείω λεγόμενον, οἷον τὴν φρόνησιν ἀρετὴν ἀνθρώπου ἢ ψυχῆς καὶ μὴ τοῦ λογιστικοῦ· πρώτου γὰρ τοῦ λογιστικοῦ ἀρετὴ ἡ φρόνησις· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος φρονεῖν λέγεται.

Ἔτι εἰ μὴ δεκτικόν ἐστιν οὗ εἴρηται τὸ ὡρισμένον πάθος ἢ ἡ διάθεσις ἢ ὁτιοῦν ἄλλο, ἡμάρτηκεν. πᾶσα γὰρ διάθεσις καὶ πᾶν πάθος ἐν ἐκείνῳ πέφυκε γίνεσθαι οὗ ἐστὶ διάθεσις ἢ πάθος, καθάπερ καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐν ψυχῇ διάθεσις οὖσα ψυχῆς. ἐνίοτε δὲ διαμαρτάνουσιν ἐν τοῖς τοιούτοις, οἷον ὅσοι λέγουσιν ὅτι ὕπνος ἐστὶν ἀδυναμία αἰσθήσεως, καὶ ἡ ἀπορία ἰσότης ἐναντίων λογισμῶν, καὶ ἡ ἀλγηδὼν διάστασις τῶν συμφύτων μερῶν μετὰ βίας· οὔτε γὰρ ὁ ὕπνος ὑπάρχει τῇ αἰσθήσει, ἔδει δ', εἴπερ ἀδυναμία αἰσθήσεώς ἐστιν. ὁμοίως δ' οὐδ' ἡ ἀπορία ὑπάρχει τοῖς ἐναντίοις λογισμοῖς, οὐδ' ἡ ἀλγηδὼν τοῖς συμφύτοις μέρεσιν· ἀλγήσει γὰρ τὰ ἄψυχα, εἴπερ ἀλγηδὼν αὐτοῖς παρέσται. τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ τῆς

---

19 *εἰ μὴ πρὸς P.* — 20 *ὁ* om c. — *γὰρ τῶν πρός τι πρὸς f.* — 21 *ἕκαστον τῶν πρός τι* om *Ccufq.* — *μόνον* om *B* et pr *A.* — *χρήσασθαι (χρῆσθαι C) οἷον τῇ ὄψει πρὸς τὸ ἰδεῖν (ὁρᾶν cqu, ἰδεῖν μόνον f), ἐνίοις δὲ καὶ πρὸς ἄλλο τι (τι* om *C), οἷον τῇ στλεγγίδι (στελγίδι P* et 24 *στελγίδα) CPcufq.* — 23 *ἀρύσειε Pcuf.* — 26 *ἐφ' οὗ P.* — *ᾗ] καὶ ᾗ u.* — *ᾗ φρόνιμος* om *A.* — 28 *ἢ] ἔτι BPu, καὶ c,* pr om *C.* — *ἀποδέδωκεν CPcu.* — 29 *λεγόμενα P.* — 31 pr *καὶ* om *P.* — 33 *δεκτικὸν . . . ὡρισμένον* corr *A, τὸ δεκτικὸν εἴρηκεν ὁριζόμενος πάθος ἢ τὴν διάθεσιν B,* fort pr *A,* marg *B ἐν ἄλλῳ οὕτω,* sequitur lect vulg. — 34 *τὴν διάθεσιν* pr *A.* — 35 *καὶ πᾶν] ἢ P.* — *ἐστὶν ἡ διάθεσις q.* — 36 *καὶ* om *u.*

145b1 *ὅτι] ὅτι ὁ cufq,* om *AB.* — *αἰσθήσεως οὐ γὰρ αἰσθήσεως ἀλλὰ ζῴου* rc mg *C.* — *καὶ] ὁμοίως καὶ C.* — 5 *ἐναντίοις] ἴσοις Ccuq,* corr *B,* om *A.* — 6 *μέρεσιν] μέρεσιν ὑπάρχει Puf.* — *ἀλγήσειε γὰρ ἂν τὰ u.*

ὑγιείας ὁρισμός, εἴπερ συμμετρία θερμῶν καὶ ψυχρῶν ἐστίν· ἀνάγκη γὰρ ὑγιαίνειν τὰ θερμὰ καὶ ψυχρά· ἡ γὰρ ἑκάστου συμμετρία ἐν ἐκείνοις ὑπάρχει ὧν ἐστὶ συμμετρία, ὥσθ' ἡ ὑγίεια ὑπάρχοι ἂν αὐτοῖς. ἔτι τὸ ποιούμενον εἰς τὸ ποιητικὸν ἢ ἀνάπαλιν συμβαίνει τιθέναι τοῖς οὕτως ὁριζομένοις. οὐ γάρ ἐστιν ἀλγηδὼν ἡ διάστασις τῶν συμφύτων μερῶν, ἀλλὰ ποιητικὸν ἀλγηδόνος· οὐδ' ἡ ἀδυναμία τῆς αἰσθήσεως ὕπνος, ἀλλὰ ποιητικὸν θάτερον θατέρου. ἤτοι γὰρ διὰ τὴν ἀδυναμίαν ὑπνώσομεν ἢ διὰ τὸν ὕπνον ἀδυνατοῦμεν. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἀπορίας δόξειεν ἂν ποιητικὸν εἶναι ἡ τῶν ἐναντίων ἰσότης λογισμῶν· ὅταν γὰρ ἐπ' ἀμφότερα λογιζομένοις ἡμῖν ὁμοίως ἅπαντα φαίνηται καθ' ἑκάτερον γίνεσθαι, ἀποροῦμεν ὁπότερον πράξωμεν.

Ἔτι κατὰ τοὺς χρόνους πάντας ἐπισκοπεῖν εἴ που διαφωνεῖ, οἷον εἰ τὸ ἀθάνατον ὡρίσατο ζῷον ἄφθαρτον νῦν εἶναι· τὸ γὰρ νῦν ἄφθαρτον ζῷον νῦν ἀθάνατον ἔσται. ἢ ἐπὶ μὲν τούτου οὐ συμβαίνει· ἀμφίβολον γὰρ τὸ νῦν ἄφθαρτον εἶναι· ἢ γὰρ ὅτι οὐκ ἔφθαρται νῦν σημαίνει, ἢ ὅτι οὐ δυνατὸν φθαρῆναι νῦν, ἢ ὅτι τοιοῦτόν ἐστι νῦν οἷον μηδέποτε φθαρῆναι. ὅταν οὖν λέγωμεν ὅτι ἄφθαρτον νῦν ἐστὶ ζῷον, τοῦτο λέγομεν ὅτι νῦν τοιοῦτόν ἐστι ζῷον οἷον μηδέποτε φθαρῆναι. τοῦτο δὲ τῷ ἀθανάτῳ τὸ αὐτὸ ἦν, ὥστ' οὐ συμβαίνει νῦν αὐτὸ ἀθάνατον εἶναι. ἀλλ' ὅμως ἂν συμβαίνῃ τὸ μὲν κατὰ τὸν λόγον ἀποδοθὲν ὑπάρχειν νῦν ἢ πρότερον, τὸ δὲ κατὰ τοὔνομα μὴ ὑπάρχειν, οὐκ ἂν εἴη ταὐτόν. χρηστέον οὖν τῷ τόπῳ καθάπερ εἴρηται.

Σκεπτέον δὲ καὶ εἰ καθ' ἕτερόν τι μᾶλλον λέγεται **7**
τὸ ὁρισθὲν ἢ κατὰ τὸν ἀποδοθέντα λόγον, οἷον εἰ ἡ δικαιοσύνη δύναμις τοῦ ἴσου διανεμητική. δίκαιος γὰρ μᾶλλον ὁ προαιρούμενος τὸ ἴσον διανεῖμαι τοῦ δυναμένου, ὥστ' οὐκ ἂν

8 συμμετρία καὶ θερμῶν C. — ψυχρῶν καὶ θερμῶν Pcu. — 9 γὰρ om P. — καὶ τὰ θ. καὶ τὰ ψ. C, τὰ ψ. καὶ τὰ θ. cu. — ἑκάστων Ccu. — 13 ἀλλὰ τὸ π. C. — 14 ἡ om u. — αἰσθ. ὁ ὕπνος Pcu. — 16 ὑπνώσαιμεν f, ὑπνοῦμεν ἢ διὰ τὸν rc supra vs C. — 19 ὅμοια Ccfq. — πάντα Ccufq. — ἕτερον B, ἑκάτερα P. — 20 πράξομεν uq. — 23 ἄφθαρτον ζῷον pr om C. — νῦν post ἀθάνατον in lit C. — 26 et 28 τοιοῦτο C. — 27 ζῷον οὐ τοῦτο BCPcufq. — 28 ἐστι τὸ ζῷον P. — ζῷον ἀλλ' οἷον CPcufq, corr B. — 29 ταὐτὸν CPcuf. — 30 αὐτῷ c. — ἂν] ἐάν που Ccuf, ἄν που P. — μὲν γὰρ κατὰ P. — 36 ἀπονεμητική AB, διανεμητική ἐστιν cuq.

p.146 εἴη ἡ δικαιοσύνη δύναμις τοῦ ἴσου διανεμητική· καὶ γὰρ δίκαιος εἴη ἂν μάλιστα ὁ δυνάμενος μάλιστα τὸ ἴσον διανεῖμαι.

Ἔτι εἰ τὸ μὲν πρᾶγμα δέχεται τὸ μᾶλλον, τὸ δὲ κατὰ τὸν λόγον ἀποδοθὲν μὴ δέχεται, ἢ ἀνάπαλιν τὸ μὲν κατὰ τὸν λόγον ἀποδοθὲν δέχεται, τὸ δὲ πρᾶγμα μή. δεῖ γὰρ ἀμφότερα δέχεσθαι ἢ μηδέτερον, εἴπερ δὴ ταὐτόν ἐστι τὸ κατὰ τὸν λόγον ἀποδοθὲν τῷ πράγματι. ἔτι εἰ δέχεται μὲν ἀμφότερα τὸ μᾶλλον, μὴ ἅμα δὲ τὴν ἐπίδοσιν ἀμφότερα λαμβάνει, οἷον εἰ ὁ ἔρως ἐπιθυμία συνουσίας ἐστίν· ὁ γὰρ μᾶλλον ἐρῶν οὐ μᾶλλον ἐπιθυμεῖ τῆς συνουσίας, ὥστ' οὐχ ἅμα ἀμφότερα τὸ μᾶλλον ἐπιδέχεται· ἔδει δέ γε, εἴπερ ταὐτὸν ἦν.

Ἔτι εἰ δύο τινῶν προτεθέντων, καθ' οὗ τὸ πρᾶγμα μᾶλλον λέγεται, τὸ κατὰ τὸν λόγον ἧττον λέγεται, οἷον εἰ τὸ πῦρ ἐστὶ σῶμα τὸ λεπτομερέστατον· πῦρ μὲν γὰρ μᾶλλον ἡ φλόξ ἐστι τοῦ φωτός, σῶμα δὲ τὸ λεπτομερέστατον ἧττον ἡ φλὸξ τοῦ φωτός· ἔδει δ' ἀμφότερα μᾶλλον τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν, εἴπερ ταὐτὰ ἦν. πάλιν εἰ τὸ μὲν ὁμοίως ἀμφοτέροις ὑπάρχει τοῖς προτεθεῖσι, τὸ δ' ἕτερον μὴ ὁμοίως ἀμφοτέροις, ἀλλὰ τῷ ἑτέρῳ μᾶλλον.

Ἔτι ἐὰν πρὸς δύο τὸν ὁρισμὸν ἀποδῷ καθ' ἑκάτερον, οἷον τὸ καλὸν τὸ δι' ὄψεως ἢ τὸ δι' ἀκοῆς ἡδύ, καὶ τὸ ὂν τὸ δυνατὸν παθεῖν ἢ ποιῆσαι· ἅμα γὰρ ταὐτὸν καλόν τε καὶ οὐ καλὸν ἔσται, ὁμοίως δὲ καὶ ὄν τε καὶ οὐκ ὄν. τὸ γὰρ δι' ἀκοῆς ἡδὺ ταὐτὸν τῷ καλῷ ἔσται, ὥστε τὸ μὴ ἡδὺ δι' ἀκοῆς τῷ μὴ καλῷ ταὐτόν· τοῖς γὰρ αὐτοῖς καὶ τὰ ἀντικείμενα ταὐτά, ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν καλῷ τὸ οὐ καλόν, τῷ δὲ δι' ἀκοῆς ἡδεῖ τὸ οὐχ ἡδὺ δι' ἀκοῆς. δῆλον οὖν ὅτι ταὐτὸν τὸ οὐχ ἡδὺ δι' ἀκοῆς τῷ οὐ καλῷ. εἰ οὖν τι

146a1 ἡ om *C*. — καὶ om *P*. — δίκαιος γὰρ *P*. — 2 ἂν εἴη *Cu*. — δυνάμενος ὁ *P*. — μάλιστα om *CPcu*. — 3 ἐνδέχεται *A*. — 5 λέγεται τὸ *P*. — μή] μὴ δέχεται τὸ μᾶλλον *C*. — 6 γὰρ ἢ ἀμφ. *CPc*. — δὴ om *Ccu*. — 11 γε om *u*. — 14 τὸ δὲ κατὰ *P*. — 16 ἢ φλόξ *C*. — τοῦ φωτός ἐστι *Ccu*. — λεπτομερὲς *cu*. — 17 ἡ om *cu*. — ἀμφότερον *q*. — 18 τῷ om *C*. — 19 προστιθεῖσιν *P*. — 21 ἔτι δὲ ἐὰν *uc*, ἔτι δ' ἂν *C*. — πρὸς...ἀποδῷ pr om *C*. — ἀποδιδῷ *Pu*, pr *c*. — ἕτερον *B*. — 22 tert τὸ om *C*. — 23 τὸ om *ABP*. — ταὐτὸν om *cuq*. — 24 pr τε om *P*. — ἔστιν *ABP*. — καὶ τὸ ον *cu*. — καὶ ante ὂν om *C*. — 27 τὰ αὐτά *AB*, ταὐτά *c*, ταὐτά ἐστιν *C*, ταὐτὰ ἔσται *P*. — 28 δῆλον ...καλῷ om *c*. — 29 τὸ] τῷ *C*, om *AB*.

ἐστὶ δι᾽ ὄψεως μὲν ἡδὺ δι᾽ ἀκοῆς δὲ μή, καλόν τε καὶ οὐ καλὸν ἔσται. ὁμοίως δὲ δείξομεν καὶ διότι ταὐτὸν ὄν τε καὶ οὐκ ὄν ἐστιν.

Ἔτι καὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν διαφορῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν ἐν τοῖς ὁρισμοῖς ἀποδιδομένων λόγους ἀντὶ τῶν ὀνομάτων ποιοῦντα σκοπεῖν εἴ τι διαφωνεῖ.

Ἐὰν δ᾽ ᾖ πρός τι τὸ ὁριζόμενον ἢ καθ᾽ αὑτὸ ἢ κατὰ **8**
τὸ γένος, σκοπεῖν εἰ μὴ εἴρηται ἐν τῷ ὁρισμῷ πρὸς ὃ λέγεται ἢ αὐτὸ ἢ κατὰ τὸ γένος, οἷον εἰ τὴν ἐπιστήμην ὡρί- **b**
σατο ὑπόληψιν ἀμετάπειστον ἢ τὴν βούλησιν ὄρεξιν ἄλυπον. παντὸς γὰρ τοῦ πρός τι ἡ οὐσία πρὸς ἕτερον, ἐπειδὴ ταὐτὸν ἦν ἑκάστῳ τῶν πρός τι τὸ εἶναι ὅπερ τὸ πρός τί πως ἔχειν. ἔδει οὖν τὴν ἐπιστήμην εἰπεῖν ὑπόληψιν ἐπιστητοῦ καὶ τὴν βούλησιν ὄρεξιν ἀγαθοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὴν γραμματικὴν ὡρίσατο ἐπιστήμην γραμμάτων· ἔδει γὰρ ἢ πρὸς ὃ αὐτὸ λέγεται ἢ πρὸς ὅ ποτε τὸ γένος ἐν τῷ διορισμῷ ἀποδίδοσθαι. ἢ εἰ πρός τι εἰρημένον μὴ πρὸς τὸ τέλος ἀποδέδοται. τέλος δ᾽ ἐν ἑκάστῳ τὸ βέλτιστον ἢ οὗ χάριν τἆλλα. ῥητέον δὴ ἢ τὸ βέλτιστον ἢ τὸ ἔσχατον, οἷον τὴν ἐπιθυμίαν οὐχ ἡδέος ἀλλ᾽ ἡδονῆς· ταύτης γὰρ χάριν καὶ τὸ ἡδὺ αἱρούμεθα.

Σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ γένεσίς ἐστι πρὸς ὃ ἀποδέδωκεν ἢ ἐνέργεια· οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων τέλος· μᾶλλον γὰρ τὸ ἐνηργηκέναι καὶ γεγενῆσθαι τέλος ἢ τὸ γίνεσθαι καὶ ἐνεργεῖν. ἢ οὐκ ἐπὶ πάντων ἀληθὲς τὸ τοιοῦτον· σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι ἥδεσθαι μᾶλλον βούλονται ἢ πεπαῦσθαι ἡδόμενοι, ὥστε τὸ ἐνεργεῖν μᾶλλον τέλος ἂν ποιοῖντο τοῦ ἐνηργηκέναι.

Πάλιν ἐπ᾽ ἐνίων εἰ μὴ διώρικε τοῦ πόσου ἢ ποίου ἢ ποῦ ἢ κατὰ τὰς ἄλλας διαφοράς, οἷον φιλότιμος ὁ ποίας καὶ ὁ πόσης ὀρεγόμενος τιμῆς· πάντες γὰρ ὀρέγονται τιμῆς,

---

31 ὅτι *CP*. — 33 pr καὶ om *ACcquf*. — 34 ἀποδεδομένων *P*. — 35 ποιοῦντας *Ccu*. — τι] πη *Ccu*. — 36 ἑαυτὸ *C*. — 37 τὸ om *u*.

146b1 τὸ om *u*. — 3 τοῖς *P*. — 4 ἕκαστον pr *q*. — ὅπερ] ὅπερ ἐστὶ *Ccuf*, om *P*. — τὸ] τῷ *P*, corr *ACf*. — 7 δεῖ *Ccuq*. — 8 ποτε om *Ccuqf*. — ὁρισμῷ *ACPcuq*. — 9 εἰ] εἴ τινος *P*. — εἰρημένου *Pu*. — ἀποδίδοται *u*. — 11 δὴ] οὖν *CPcuqf*. — pr ἢ om *AB*. — 13 ἀπέδωκεν *APf*, ἀποδέδοται *q*. — 14 οὐθὲν *C*. — alt γὰρ] δὲ *u*. — 15 καὶ] καὶ τὸ utrumque *u*, alt *Cc*. — 16 τοιοῦτο *u*. — 17 πλεῖστοι τὸ ἥδεσθαι *C*. — 20 διώρισται *P*. — ποίου ἢ πόσου *Ccu*. — ἢ τοῦ ποίου *P*. — 22 ὁ om *CPcuf*. — πάντες ... τιμῆς rc supra vs *Aq*, om *CP*, sed repetit *P* post 24 διαφοράς verba πάντες ... 24 διαφοράς.

ὥστ' οὐκ ἀπόχρη φιλότιμον εἰπεῖν τὸν ὀρεγόμενον τιμῆς, ἀλλὰ προσθετέον τὰς εἰρημένας διαφοράς. ὁμοίως δὲ καὶ φιλοχρήματος ὁ πόσων ὀρεγόμενος χρημάτων ἢ ἀκρατὴς ὁ περὶ ποίας ἡδονάς· οὐ γὰρ ὁ ὑφ' οἱασποτοῦν ἡδονῆς κρατούμενος ἀκρατὴς λέγεται, ἀλλ' ὁ ὑπό τινος. ἢ πάλιν, ὡς ὁρίζονται τὴν νύκτα σκιὰν γῆς, ἢ τὸν σεισμὸν κίνησιν γῆς, ἢ τὸ νέφος πύκνωσιν ἀέρος, ἢ τὸ πνεῦμα κίνησιν ἀέρος· προσθετέον γὰρ πόσου καὶ ποίου καὶ ποῦ καὶ ὑπὸ τίνος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· ἀπολείπων γὰρ διαφορὰν ἡντινοῦν οὐ λέγει τὸ τί ἦν εἶναι. δεῖ δ' ἀεὶ πρὸς τὸ ἐνδεὲς ἐπιχειρεῖν· οὐ γὰρ ὁπωσοῦν γῆς κινηθείσης οὐδ' ὁποσησοῦν σεισμὸς ἔσται, ὁμοίως δ' οὐδ' ἀέρος ὁπωσοῦν οὐδ' ὁποσουοῦν κινηθέντος πνεῦμα.

Ἔτι ἐπὶ τῶν ὀρέξεων εἰ μὴ πρόσκειται τὸ φαινόμενον, καὶ ἐφ' ὅσων ἄλλων ἁρμόττει, οἷον ὅτι ἡ βούλησις p. 147 ὄρεξις ἀγαθοῦ, ἡ δ' ἐπιθυμία ὄρεξις ἡδέος, ἀλλὰ μὴ φαινομένου ἀγαθοῦ ἢ ἡδέος. πολλάκις γὰρ λανθάνει τοὺς ὀρεγομένους ὅ τι ἀγαθὸν ἢ ἡδύ ἐστιν, ὥστ' οὐκ ἀναγκαῖον ἀγαθὸν ἢ ἡδὺ εἶναι, ἀλλὰ φαινόμενον μόνον. ἔδει οὖν οὕτω καὶ τὴν ἀπόδοσιν ποιήσασθαι. ἐὰν δὲ καὶ ἀποδῷ τὸ εἰρημένον, ἐπὶ τὰ εἴδη ἀκτέον τὸν τιθέμενον ἰδέας εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ἰδέα φαινομένου οὐδενός, τὸ δ' εἶδος πρὸς τὸ εἶδος δοκεῖ λέγεσθαι, οἷον αὐτὴ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἡδέος καὶ αὐτὴ βούλησις αὐτοῦ ἀγαθοῦ. οὐκ ἔσται οὖν φαινομένου ἀγαθοῦ οὐδὲ φαινο-

---

23 εἰπεῖν φιλότιμον Ccu. — τὸν om C. — 24 καὶ] καὶ ὁ C. — 26 οὐδὲ γὰρ Cc. — ὑπὸ ποιασοῦν cu, ὑφ' ὁποιασοῦν C, ὑφ' οἱασοῦν P. — κρατούμενος ἡδονῆς P. — 27 ἢ om f. — 28 γῆς] γῆς τοῦ ἡλίου ὑπὸ γῆν ὄντος ἢ rc C. — ἢ...γῆς rc C. — γῆς κίνησιν f. — γῆς ...πύκνωσιν pr om A. — 30 ποίου καὶ πόσου q. — καὶ ποῦ om ABC. — 31 ἀπολιπὼν CPcu. — 32 ἡτιναοῦν Cuf, ἡτιν^α οὖν AB. — λέγω u. — πρὸς] καὶ P. — 33 γῆς] τῆς γῆς CPcu. — 34 ἔστιν P, pr A, om C. — οὐδὲ τοῦ ἀέρος Ccu. — 35 πνεῦμα (τὸ C) πνεῦμά ἐστιν CPcu.

147a2 ἢ om B. — γὰρ pr om A. — 3 τι] τι ἢ f. — ἐστιν om Ccuq. — 4 ἢ pr om A. — εἶναι om P. — 5 καὶ om CPcq. — προσαποδῷ CPcuq. — 7 δ'] γὰρ P. — τὸ om P. — 8 αὐτοεπιθυμία αὐτοηδέος (αὐτοεῖδος u) καὶ αὐτοβούλησις (P) αὐτοαγαθοῦ cuf, corr AC. — 9 αὐτοῦ ἀγαθοῦ] οὐδὲ φαινομένου ἡδέος αὐτοεπιθυμία P. — οὐκ ...ἡδέος] φαινομένου δ' ἀγαθοῦ οὐκ ἔσται (ἔστι q) (αὐτο βούλησις add corr C) οὐδὲ φαινομένου ἡδέος (αὐτο επιθυμία corr add C) Ccufq. — ἔστιν CPcufq, corr A.

μένου ἡδέος· ἄτοπον γὰρ τὸ εἶναι αὐτὸ φαινόμενον ἀγαθὸν ἢ ἡδύ.

Ἔτι ἐὰν μὲν ᾖ τῆς ἕξεως ὁ ὁρισμός, σκοπεῖν ἐπὶ τοῦ ἔχοντος, ἐὰν δὲ τοῦ ἔχοντος, ἐπὶ τῆς ἕξεως· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. οἷον εἰ τὸ ἡδὺ ὅπερ ὠφέλιμον, καὶ ὁ ἡδόμενος ὠφελούμενος. καθόλου δ' εἰπεῖν, ἐν τοῖς τοιούτοις ὁρισμοῖς τρόπον τινὰ πλείω ἑνὸς συμβαίνει τὸν ὁριζόμενον ὁρίζεσθαι· ὁ γὰρ τὴν ἐπιστήμην ὁριζόμενος τρόπον τινὰ καὶ τὴν ἄγνοιαν ὁρίζεται, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐπιστῆμον καὶ τὸ ἀνεπιστῆμον καὶ τὸ ἐπίστασθαι καὶ τὸ ἀγνοεῖν· τοῦ γὰρ πρώτου δήλου γενομένου τρόπον τινὰ καὶ τὰ λοιπὰ δῆλα γίνονται. σκεπτέον οὖν ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων μή τι διαφωνῇ, στοιχείοις χρώμενον τοῖς ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ τῶν συστοίχων. 9

Ἔτι ἐπὶ τῶν πρός τι σκοπεῖν εἰ πρὸς ὃ τὸ γένος ἀποδίδοται, τὸ εἶδος πρὸς ἐκεῖνό τι ἀποδίδοται, οἷον εἰ ἡ ὑπόληψις πρὸς ὑποληπτόν, ἡ τὶς ὑπόληψις πρός τι ὑποληπτόν, καὶ εἰ τὸ πολλαπλάσιον πρὸς τὸ πολλοστημόριον, τὸ τὶ πολλαπλάσιον πρὸς τὸ τὶ πολλοστημόριον· εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἀποδίδοται, δῆλον ὅτι ἡμάρτηται.

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ τοῦ ἀντικειμένου ὁ ἀντικείμενος λόγος, οἷον τοῦ ἡμίσεος ὁ ἀντικείμενος τῷ τοῦ διπλασίου· εἰ γὰρ διπλάσιον τὸ ἴσῳ ὑπερέχον, ἥμισυ τὸ ἴσῳ ὑπερεχόμενον. καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων δ' ὡσαύτως. ὁ γὰρ ἐναντίος τοῦ ἐναντίου λόγος ἔσται κατὰ μίαν τινὰ συμπλοκὴν τῶν ἐναντίων, οἷον εἰ ὠφέλιμον τὸ ποιητικὸν ἀγαθοῦ, βλαβερὸν τὸ ποιητικὸν κακοῦ ἢ τὸ φθαρτικὸν ἀγαθοῦ· θάτερον γὰρ τούτων ἀναγκαῖον ἐναντίον εἶναι τῷ ἐξ ἀρχῆς ῥηθέντι. εἰ οὖν μηδέτερον ἐναντίον τῷ b ἐξ ἀρχῆς ῥηθέντι, δῆλον ὅτι οὐδέτερος ἂν εἴη τῶν ὕστερον ἀποδοθέντων τοῦ ἐναντίου λόγος, ὥστ' οὐδ' ὁ ἐξ ἀρχῆς ἀπο-

---

10 ἀγαθὸν γὰρ P. — αὐτοφαινόμενον P, corr A. — 11 τι ante ἢ add P, post ἡδὺ cu. — 13 ἂν C. — καὶ pr om A. — 18 καὶ τὸ ἐπιστῆμον pr om A. — 19 τούτου γὰρ P omisso πρώτου, τοῦ πρώτου γὰρ A. — 20 γινομένου C. — γιγνομένου (γινομένου f, γενομένου u) δήλου qfuc. — καὶ τὰ λοιπὰ τρόπον τινὰ Ccuqf. — γίνεται CPcuqf. — 21 διαφωνεῖ c, pr C. — 24 ἐκείνου C. — τι et εἰ om P. — 25 πρὸς τὸ ὑποληπτόν cu. — ἡ] καὶ ἡ Ccu, ἢ P. — 27 ἀποδέδοται Ccu. — 30 οἷον εἰ τοῦ Ccu. — 31 τὸ ἐν ἴσῳ bis u, alt CPc. — 32 ἐναντίων] ἄλλων pr A. — 33 μίαν γέ τινα P.

147b1 ῥηθέντι . . . 2 ὅτι corr A. — 1 ἐναντίον] ὁρισμός ἐστι P, ἐναντίον ἐστὶ Ccuqf, rc A. — 2 οὐδέτερον pr A. — ὑστέρων cuq. — 3 ὥστ'] δῆλον ὡς P, pr om C. — ὁ om P. — ἀποδοθεὶς λόγος ὀρθῶς cu.

δοθεὶς ὀρθῶς ἀποδέδοται. ἐπεὶ δ' ἔνια τῶν ἐναντίων στερήσει θατέρου λέγεται, οἷον ἡ ἀνισότης στέρησις ἰσότητος δοκεῖ εἶναι (ἄνισα γὰρ τὰ μὴ ἴσα λέγεται), δῆλον οὖν ὅτι τὸ μὲν κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἐναντίον ἀναγκαῖον ὁρίζεσθαι διὰ θατέρου, τὸ δὲ λοιπὸν οὐκέτι διὰ τοῦ κατὰ στέρησιν λεγομένου· συμβαίνοι γὰρ ἂν ἑκάτερον δι' ἑκατέρου γνωρίζεσθαι. ἐπισκεπτέον δ' ἐν τοῖς ἐναντίοις τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν, οἷον εἴ τις ὁρίσαιτο τὴν ἰσότητα εἶναι τὸ ἐναντίον ἀνισότητι· διὰ γὰρ τοῦ κατὰ στέρησιν λεγομένου ὁρίζεται. ἔτι τὸν οὕτως ὁριζόμενον ἀναγκαῖον αὐτῷ τῷ ὁριζομένῳ χρῆσθαι. δῆλον δὲ τοῦτο, ἐὰν μεταληφθῇ ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ λόγος· εἰπεῖν γὰρ ἢ ἀνισότητα οὐδὲν διαφέρει ἢ στέρησιν ἰσότητος. ἔσται οὖν ἡ ἰσότης τὸ ἐναντίον στερήσει ἰσότητος, ὥστ' αὐτῷ ἂν εἴη κεχρημένος. ἂν δὲ μηδέτερον τῶν ἐναντίων κατὰ στέρησιν λέγηται, ἀποδοθῇ δ' ὁ λόγος ὁμοίως, οἷον ἀγαθὸν τὸ ἐναντίον κακῷ, δῆλον ὅτι κακὸν τὸ ἐναντίον ἀγαθῷ ἔσται· τῶν γὰρ οὕτως ἐναντίων ὁμοίως ὁ λόγος ἀποδοτέος. ὥστε πάλιν αὐτῷ τῷ ὁριζομένῳ συμβαίνει χρῆσθαι· ἐνυπάρχει γὰρ ἐν τῷ τοῦ κακοῦ λόγῳ τὸ ἀγαθόν. ὥστ' εἰ ἀγαθόν ἐστι τὸ κακῷ ἐναντίον, τὸ δὲ κακὸν οὐδὲν διαφέρει ἢ τὸ τῷ ἀγαθῷ ἐναντίον, ἔσται ἀγαθὸν τὸ ἐναντίον τῷ τοῦ ἀγαθοῦ ἐναντίῳ. δῆλον οὖν ὅτι αὐτῷ κέχρηται.

Ἔτι εἰ τὸ κατὰ στέρησιν λεγόμενον ἀποδιδοὺς μὴ ἀποδέδωκεν οὗ ἐστὶ στέρησις, οἷον τῆς ἕξεως ἢ τοῦ ἐναντίου ἢ ὁτου-

---

4 τῶν] τῇ τῶν *P*. — 5 θατέρου λέγονται *BP*, λέγεται (quod om c) θατέρου *Cuqf*. — 6 οὖν om *CPuqf*, del vult *A*. — ὅτι] ὡς *CPf*. — 7 ἐναντίον om *Cc*. — 8 διὰ] δεῖ διὰ *Ccuq*. — λεγομένου ὁρίζεσθαι συμβαίνει (ἐνδέχεται pro συμβ. *u*) *qu*. — λεγομένου ὁρίζεσθαι (ἐν ἄλλῳ add *P*) οὐ (οὐ om c) γὰρ ἐνδέχεται (ἐνδέχεται γὰρ c) ἑκάτερον δι' *CPc*. — 9 ἂν om *u*. — 10 δ'] οὖν *Ccuqf*, pr om *A*. — 11 εἶναι om *C*. — τὸ ante τὴν *P*, om *u*. — 13 ἀνάγκη *cu*. — 14 ἂν *u*. — εἰπεῖν ... στέρησιν] ἐπεὶ (ἐπειδὴ *C*) γὰρ ἡ ἀνισότης οὐδὲν (οὐδενὶ *C*) διαφέρει καὶ ἡ στέρησις *PuC*. — 15 οὖν ἡ om *Pu*. — 16 εἴη] ᾖ *C*. — κεχρημένος] κεχρ. εἰ μή τις λέγοι ὅτι οὐδὲ τὴν ἀνισότητα οὕτως ὁριοῦμαι ἐναντίον ἰσότητος, ἀλλ' οὐ συμμετρίαν σωμάτων ἢ συμμετρίαν πόσου *P*, rc mg *C* ut schol. — 17 ὅταν *f*. — δὲ om *B*. — στέρησιν ᾖ ἢ λέγηται *P*. — 19 δῆλον γὰρ ὅτι καὶ κακὸν *CPu*. — 21 χρῆσθαι συμβαίνει *Cu*. — 22 εἰ] ἐπεὶ *CPu*, εἴπερ *f*. — τὸ] τὸ τῷ *CP*. — κακὸν *B*. — 24 ἔσται] ἔσται οὖν *Pu*. — 25 ὅτι om *u*. — συγκέχρηται *u*. — 26 ἀποδιδοὺς pr om *A*. — 27 ἐστὶν ἡ στέρησις *C*. — ὁτουοῦν] ὁτουοῦν ἐστὶν ἢ (quae del vult) εἰ τούτων *C*.

οὖν ἐστὶν ἡ στέρησις· καὶ εἰ μὴ ἐν ᾧ πέφυκε γίνεσθαι προσέθηκεν, ἢ ἁπλῶς ἢ ἐν ᾧ πρώτῳ πέφυκε γίνεσθαι, οἷον εἰ τὴν ἄγνοιαν εἰπὼν στέρησιν μὴ ἐπιστήμης στέρησιν εἶπεν, ἢ μὴ προσέθηκεν ἐν ᾧ πέφυκε γίνεσθαι, ἢ προσθεὶς μὴ ἐν ᾧ πρώτῳ ἀπέδωκεν, οἷον ὅτι οὐκ ἐν τῷ λογιστικῷ ἀλλ' ἐν ἀνθρώπῳ ἢ ψυχῇ· ἐὰν γὰρ ὁτιοῦν τούτων μὴ ποιήσῃ, ἡμάρτηκεν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ τὴν τυφλότητα μὴ ὄψεως στέρησιν ἐν ὀφθαλμῷ εἶπεν· δεῖ γὰρ τὸν καλῶς ἀποδιδόντα τὸ τί ἐστι, καὶ τίνος ἐστὶν ἡ στέρησις ἀποδοῦναι καὶ τί ἐστι τὸ p.148
ἐστερημένον.

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ μὴ λεγομένου κατὰ στέρησιν στερήσει ὡρίσατο, οἷον καὶ ἐπὶ τῆς ἀγνοίας δόξειεν ἂν ὑπάρχειν ἡ τοιαύτη ἁμαρτία τοῖς μὴ κατ' ἀπόφασιν τὴν ἄγνοιαν λέγουσιν. τὸ γὰρ μὴ ἔχον ἐπιστήμην οὐ δοκεῖ ἀγνοεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ διηπατημένον, διὸ οὔτε τὰ ἄψυχα οὔτε τὰ παιδία φαμὲν ἀγνοεῖν, ὥστ' οὐ κατὰ στέρησιν ἐπιστήμης ἡ ἄγνοια λέγεται.

Ἔτι εἰ τῶν ὁμοίων τοῦ ὀνόματος πτώσεων αἱ ὅμοιαι **10** τοῦ λόγου πτώσεις ἐφαρμόττουσιν, οἷον εἰ ὠφέλιμον τὸ ποιητικὸν ὑγιείας, ὠφελίμως τὸ ποιητικῶς ὑγιείας καὶ ὠφεληκὸς τὸ πεποιηκὸς ὑγίειαν.

Σκοπεῖν δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἰδέαν εἰ ἐφαρμόσει ὁ λεχθεὶς ὅρος. ἐπ' ἐνίων γὰρ οὐ συμβαίνει, οἷον ὡς Πλάτων ὁρίζεται τὸ θνητὸν προσάπτων ἐν τοῖς τῶν ζῴων ὁρισμοῖς· ἡ γὰρ ἰδέα οὐκ ἔσται θνητή, οἷον αὐτοάνθρωπος, ὥστ' οὐκ ἐφαρμόσει ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἰδέαν. ἁπλῶς δ' οἷς πρόσκειται τὸ ποιητικὸν ἢ παθητικόν, ἀνάγκη διαφωνεῖν ἐπὶ τῆς ἰδέας τὸν ὅρον· ἀπαθεῖς γὰρ καὶ ἀκίνητοι δοκοῦσιν αἱ ἰδέαι τοῖς λέγουσιν ἰδέας εἶναι. πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ τοιοῦτοι λόγοι χρήσιμοι.

---

28 ἡ om *u*. — γίνεσθαι πέφυκε *u*. — 29 πέφυκε πρώτῳ *C*. — εἰ om *AB*. — 30 στέρησιν εἰπὼν *Cu*. — μὴ] ἢ *P*. — ἢ εἰ μὴ *P*. — 31 ᾧ] τῷ *P*. — ἢ] ἡ στέρησις ἢ *u*. — 32 πρώτῳ] πρώτῳ πέφυκεν *u*. — ἀποδέδωκεν *Cu*. — οὐκ om *P*. — alt ἐν] ἐν τῷ *P*, οὐκ ἐν *u*. — 33 ἂν *Cu*. — τῶν τοιούτων *C*. — 35 τὸ] τὸν ὁρισμόν τὸ *P*.

148a1 ἡ om *P*. — ἀποδιδόναι *CPu*. — 4 καὶ om *P*. — 5 μὴ om *u*, del vult *C*. — 8 λέγομεν *u*. — 10 εἰ ἐπὶ τῶν *f*. — ὅμοιοι *C*. — 12 ὠφελίμως τὸ π. ὑγ. om *C*. — 18 ὁ λόγος post ἰδέαν *C*, om *f*. — δ' ἐν οἷς *CPu*. — 19 ἢ] ἢ καὶ *P*. — ἢ παθητικόν om *C*. — 20 εἶναι add ante αἱ *C*, post ἰδέαι *cq*. — τοῖς ... ἰδέας om *u*. — 21 ἰδέας. πρὸς δὲ τοὺς τοιούτους *C*. — τούτους *Ccfq*, corr *AB*.

Ἔτι εἰ τῶν καθ᾽ ὁμωνυμίαν λεγομένων ἕνα λόγον ἁπάντων κοινὸν ἀπέδωκεν. συνώνυμα γὰρ ὧν εἷς ὁ κατὰ τοὔνομα λόγος, ὥστ᾽ οὐδενὸς τῶν ὑπὸ τοὔνομα ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος, εἰ δὴ ὁμοίως ἐπὶ πᾶν τὸ ὁμώνυμον ἐφαρμόττει. πέπονθε δὲ τοῦτο καὶ ὁ Διονυσίου τῆς ζωῆς ὅρος, εἴπερ ἐστὶ κίνησις γένους θρεπτοῦ σύμφυτος παρακολουθοῦσα· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον τοῦτο τοῖς ζῴοις ἢ τοῖς φυτοῖς ὑπάρχει· ἡ δὲ ζωὴ οὐ καθ᾽ ἓν εἶδος δοκεῖ λέγεσθαι, ἀλλ᾽ ἑτέρα μὲν τοῖς ζῴοις ἑτέρα δὲ τοῖς φυτοῖς ὑπάρχειν. ἐνδέχεται μὲν οὖν καὶ κατὰ προαίρεσιν οὕτως ἀποδοῦναι τὸν ὅρον ὡς συνωνύμου καὶ καθ᾽ ἓν εἶδος πάσης τῆς ζωῆς λεγομένης· οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ συνορῶντα τὴν ὁμωνυμίαν, καὶ θατέρου βουλόμενον τὸν ὁρισμὸν ἀποδοῦναι, λαθεῖν μὴ ἴδιον ἀλλὰ κοινὸν ἀμφοῖν λόγον ἀποδόντα. ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧττον, εἰ ὁποτερωσοῦν πεποίηκεν, ἡμάρτηκεν. ἐπεὶ δ᾽ ἔνια λανθάνει τῶν ὁμωνύμων, ἐρωτῶντι μὲν ὡς συνωνύμοις χρηστέον (οὐ γὰρ ἐφαρμόσει ὁ θατέρου ὅρος ἐπὶ θάτερον, ὥστε δόξει οὐχ ὡρίσθαι κατὰ τρόπον· δεῖ γὰρ ἐπὶ πᾶν τὸ συνώνυμον ἐφαρμόττειν), αὐτῷ δ᾽ ἀποκρινομένῳ διαιρετέον. ἐπεὶ δ᾽ ἔνιοι τῶν ἀποκρινομένων τὸ μὲν συνώνυμον ὁμώνυμόν φασιν εἶναι, ὅταν μὴ ἐφαρμόττῃ ἐπὶ πᾶν ὁ ἀποδοθεὶς λόγος, τὸ δ᾽ ὁμώνυμον συνώνυμον, ἐὰν ἐπ᾽ ἄμφω ἐφαρμόττῃ, προδιομολογητέον ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἢ προσυλλογιστέον ὅτι ὁμώνυμον ἢ συνώνυμον, ὁπότερον ἂν ᾖ· μᾶλλον γὰρ συγχωροῦσιν οὐ προορῶντες τὸ συμβησόμενον. ἂν δὲ μὴ γενομένης ὁμολογίας φῇ τις τὸ συνώνυμον ὁμώνυμον εἶναι διὰ τὸ μὴ ἐφαρμόττειν καὶ ἐπὶ τοῦτο τὸν ἀποδοθέντα λόγον, σκοπεῖν εἰ ὁ τούτου λόγος ἐφαρμόττει καὶ ἐπὶ τὰ λοιπά· δῆλον γὰρ ὅτι συνώνυμον ἂν εἴη τοῖς λοιποῖς. εἰ δὲ μή, πλείους ἔσονται ὁρισμοὶ τῶν λοιπῶν· δύο γὰρ οἱ κατὰ τοὔνομα λόγοι ἐφαρμόττουσιν ἐπ᾽ αὐτά, ὅ τε

---

23 εἰ] ἐπὶ *u*, corr *B*. — λεγ. ἐπὶ ἕνα *u*. — πάντων *Cu*. — 24 ἀποδέδωκε *C*. — 25 ἀποθεὶς *C*. — 26 λόγος *u*. — ἐπειδὴ *Cufq*, corr *AB*. — πάντων ὁμωνύμων *u*. — 30 ζῴοις...31 φυτοῖς pr om *C*. — 31 ὑπάρχει *Cu*. — 32 ἀποδιδόναι *u*. — 34 ὁμ. καθ᾽ ἑτέρου *C*. — 36 ἀποδόντι *u*. — εἰ om *C*.

148b1 ἁρμόσει *u*. — 2 ὅρος] λόγος *Cu*. — 3 παντὸς συνωνύμου *A*, παντὸς συνώνυμον pr *B*. — 7 ἀμφοῖν *C*. — 8 ὁπότερον] ἢ ὁπότερον *u*. — 10 ἐὰν *u*. — 11 τούτου *Ccu*, corr *A*. — 13 δῆλον...λοιποῖς rc mg *A*. — ἂν om *C*. — 14 τοῖς λοιποῖς *u*.

πρότερον ἀποδοθεὶς καὶ ὁ ὕστερον. πάλιν εἴ τις ὁρισάμενος τῶν πολλαχῶς τι λεγομένων, καὶ τοῦ λόγου μὴ ἐφαρμόττοντος ἐπὶ πάντα, ὅτι μὲν ὁμώνυμον μὴ λέγοι, τὸ δ' ὄνομα μὴ φαίη ἐπὶ πάντα ἐφαρμόττειν, ὅτι οὐδ' ὁ λόγος, ῥητέον πρὸς τὸν τοιοῦτον ὅτι τῇ μὲν ὀνομασίᾳ δεῖ χρῆσθαι τῇ παραδεδομένῃ καὶ παρεπομένῃ καὶ μὴ κινεῖν τὰ τοιαῦτα, ἔνια δ' οὐ λεκτέον ὁμοίως τοῖς πολλοῖς.

11 Ἐὰν δὲ τῶν συμπεπλεγμένων τινὸς ἀποδοθῇ ὅρος, σκοπεῖν ἀφαιροῦντα τὸν θατέρου τῶν συμπεπλεγμένων λόγον, εἰ καὶ ὁ λοιπὸς τοῦ λοιποῦ· εἰ γὰρ μή, δῆλον ὅτι οὐδ' ὁ ὅλος τοῦ ὅλου. οἷον εἰ ὡρίσατο γραμμὴν πεπερασμένην εὐθεῖαν πέρας ἐπιπέδου ἔχοντος πέρατα, οὗ τὸ μέσον ἐπιπροσθεῖ τοῖς πέρασιν, εἰ τῆς πεπερασμένης γραμμῆς ὁ λόγος ἐστὶ πέρας ἐπιπέδου ἔχοντος πέρατα, τοῦ εὐθέος δεῖ εἶναι τὸ λοιπόν, οὗ τὸ μέσον ἐπιπροσθεῖ τοῖς πέρασιν. ἀλλ' ἡ ἄπειρος οὔτε μέσον οὔτε πέρατα ἔχει, εὐθεῖα δ' ἐστίν, ὥστ' οὐκ ἔστιν ὁ λοιπὸς τοῦ λοιποῦ λόγος.

Ἔτι εἰ συνθέτου ὄντος τοῦ ὁριζομένου ἰσόκωλος ὁ λόγος ἀπεδόθη τῷ ὁριζομένῳ. ἰσόκωλος δὲ λέγεται ὁ λόγος εἶναι, ὅταν ὅσαπερ ἂν ᾖ τὰ συγκείμενα, τοσαῦτα καὶ ἐν τῷ λόγῳ ὀνόματα καὶ ῥήματα ᾖ. ἀνάγκη γὰρ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς τοιούτοις μεταλλαγὴν γίνεσθαι, ἢ πάντων ἢ τινῶν, ἐπειδὴ οὐδὲν πλείω νῦν ἢ πρότερον ὀνόματα εἴρηται· δεῖ δὲ τὸν ὁριζό- p.149
μενον λόγον ἀντὶ τῶν ὀνομάτων ἀποδοῦναι, μάλιστα μὲν πάντων, εἰ δὲ μή, τῶν πλείστων. οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν ὁ τοὔνομα μεταλαβὼν ὡρισμένος ἂν εἴη, οἷον ἀντὶ λωπίου ἱμάτιον.

Ἔτι δὲ μείζων ἁμαρτία, εἰ καὶ ἀγνωστοτέρων ὀνομάτων τὴν μετάληψιν ἐποιήσατο, οἷον ἀντὶ ἀνθρώπου λευκοῦ βροτὸν ἀργόν· οὔτε γὰρ ὥρισται ἧττόν τε σαφὲς οὕτω ῥηθέν.

---

16 πρότερος *Ccu.* — ὕστερος *Cc.* — 17 τι τῶν πολλαχῶς *C.* — 18 ὁμώνυμα *C.* — 19 φαίη μὴ *C.* — 21 καὶ παρεπομένῃ om *C.* — 23 ὁ λόγος *C.* — 25 alt ὁ om *u.* — 26 ὁρίσαιτο *AB.* — 27 ἔχον *ABq*, pr *C.* — 28 ὁ λόγος γραμμῆς *AB.* — ὁ om *cufq.* — 29 τὸ λοιπὸν δεῖ εἶναι *Ccuq.* — 34 δ' ὁ λόγος λέγεται *C.* — 35 ὅτε *u.* — ἂν om *AB.* — καὶ τὰ ἐν *Ccuf.* — 36 καὶ τὰ ῥήματα *u.* — αὐτῶν om *A.* — ἐν τοῖς τοιούτοις αὐτῶν τῶν ὀνομάτων *cufq.* — 37 γίγνεσθαι πάντων *C.*

149a1 οὐθὲν *C.* — 3 οὕτω μὲν γὰρ *Ccuq.* — 4 μεταβαλὼν *u*, pr *A.* — οὐχ ὡρισμένος *C*, οὐχ ὁριζόμενος *f*, corr *A*, οὐχ (rc supra vs) ὁρισάμενος *c.* — 6 ἀντὶ] ἀντὶ τοῦ *Ccuq.* — λευκοῦ ἀνθρώπου *q.* — 7 ἀσαφὲς οὕτω τὸ ῥηθέν *C.*

Σκοπεῖν δὲ καὶ ἐν τῇ μεταλλαγῇ τῶν ὀνομάτων εἰ οὐ ταὐτὸν ἔτι σημαίνει, οἷον ὁ τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην ὑπόληψιν θεωρητικὴν εἰπών. ἡ γὰρ ὑπόληψις τῇ ἐπιστήμῃ οὐ ταὐτόν, δεῖ δέ γε, εἴπερ μέλλει καὶ τὸ ὅλον ταὐτὸν εἶναι· τὸ μὲν γὰρ θεωρητικὸν κοινὸν ἐν ἀμφοτέροιν τοῖν λόγοιν ἐστί, τὸ δὲ λοιπὸν διάφορον.

Ἔτι εἰ θατέρου τῶν ὀνομάτων τὴν μετάληψιν ποιούμενος μὴ τῆς διαφορᾶς ἀλλὰ τοῦ γένους τὴν μεταλλαγὴν ἐποιήσατο, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἀρτίως ῥηθέντος. ἀγνωστότερον γὰρ ἡ θεωρητικὴ τῆς ἐπιστήμης· τὸ μὲν γὰρ γένος, τὸ δὲ διαφορά, πάντων δὲ γνωριμώτατον τὸ γένος· ὥστ' οὐ τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διαφορᾶς ἔδει τὴν μετάληψιν ποιήσασθαι, ἐπειδὴ ἀγνωστότερόν ἐστιν. ἢ τοῦτο μὲν γελοῖον τὸ ἐπιτίμημα· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὴν μὲν διαφορὰν τῷ γνωριμωτάτῳ ὀνόματι εἰρῆσθαι, τὸ δὲ γένος μή· οὕτω δ' ἐχόντων δῆλον ὅτι τοῦ γένους καὶ οὐ τῆς διαφορᾶς κατὰ τοὔνομα καὶ τὴν μετάληψιν ποιητέον. εἰ δὲ μὴ ὄνομα ἀντ' ὀνόματος ἀλλὰ λόγον ἀντ' ὀνόματος μεταλαμβάνει, δῆλον ὅτι τῆς διαφορᾶς μᾶλλον ἢ τοῦ γένους ὁρισμὸν ἀποδοτέον, ἐπειδὴ τοῦ γνωρίσαι χάριν ὁ ὁρισμὸς ἀποδίδοται· ἧττον γὰρ ἡ διαφορὰ τοῦ γένους γνώριμον.

Εἰ δὲ τῆς διαφορᾶς τὸν ὅρον ἀποδέδωκε, σκοπεῖν εἰ καὶ ἄλλου τινὸς κοινὸς ὁ ἀποδοθεὶς ὁρισμός, οἷον ὅταν τὸν περιττὸν ἀριθμὸν ἀριθμὸν μέσον ἔχοντα εἴπῃ, ἐπιδιοριστέον τὸ πῶς μέσον ἔχοντα. ὁ μὲν γὰρ ἀριθμὸς κοινὸς ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις ὑπάρχει, τοῦ δὲ περιττοῦ μετείληπται ὁ λόγος. ἔχει δὲ καὶ γραμμὴ καὶ σῶμα μέσον, οὐ περιττὰ ὄντα. ὥστ' οὐκ ἂν εἴη ὁρισμὸς οὗτος τοῦ περιττοῦ. εἰ δὲ πολλαχῶς λέγεται τὸ μέσον ἔχον, διοριστέον τὸ πῶς μέσον ἔχον. ὥστ' ἢ ἐπιτίμησις ἔσται, ἢ συλλογισμὸς ὅτι οὐχ ὥρισται.

12 *Πάλιν εἰ οὗ μὲν τὸν λόγον ἀποδίδωσι τῶν ὄντων ἐστί, τὸ δ' ὑπὸ τὸν λόγον μὴ τῶν ὄντων, οἷον εἰ τὸ λευκὸν ὡρί-*

---

8 *ἐν*] *εἰ* corr *c*. — *εἰ οὐ*] *εἰ u*, *οὐ* corr *c*. — 11 *ἔδει Bf*, fort corr *C*. — 12 *ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις BCcuqf*, corr *A*, *ἀμφοτέρων τῶν λόγων* pr *A*. — 14 *τὴν* om *u*. — 20 *τὸ* om *C*. — 23 *διαφορᾶς κατὰ* corr *A*. — alt *καὶ* om *Bcuq*, del *C*, del vult *A*. — 25 *ἀντιμεταλαμβάνει AB*, *ἀντι* del vult *A*. — 28 *γνώριμος u*. — 30 *ὅρος cuqf*. — *τὸν* om *f*. — 31 alt *ἀριθμὸν* pr om *C*. — *ἐπιδιοριστέον...ἔχοντα* om *C*. — 35 *εἴη ὁ ὁρισμὸς Ccu*.

σατο χρῶμα πυρὶ μεμιγμένον· ἀδύνατον γὰρ τὸ ἀσώματον σώματι μεμῖχθαι, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη χρῶμα πυρὶ μεμιγμένον· λευκὸν δ' ἔστιν. b

Ἔτι ὅσοι μὴ διαιροῦσιν ἐν τοῖς πρός τι πρὸς ὃ λέγεται, ἀλλ' ἐν πλείοσι περιλαβόντες εἶπαν, ἢ ὅλως ἢ ἐπί τι ψεύδονται, οἷον εἴ τις τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ὄντος εἶπεν. εἰ μὲν γὰρ μηδενὸς τῶν ὄντων ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη, δῆλον ὅτι ὅλως ἔψευσται, εἰ δὲ τινὸς μὲν τινὸς δὲ μή, ἐπί τι ἔψευσται· δεῖ γὰρ παντός, εἴπερ καθ' αὑτὸ καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ὄντος εἶναι λέγεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχει τῶν πρός τι· πᾶν γὰρ ἐπιστητὸν πρὸς ἐπιστήμην λέγεται. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ ἀντιστρέφει πάντα τὰ πρός τι. ἔτι εἴπερ ὁ μὴ καθ' αὑτὸ ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς τὴν ἀπόδοσιν ποιούμενος ὀρθῶς ἀποδίδωσιν, οὐ πρὸς ἓν ἀλλὰ πρὸς πλείω ἕκαστον ἂν τῶν πρός τι λέγοιτο. οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸ αὐτὸ καὶ ὂν καὶ λευκὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, ὥστε πρὸς ὁποιονοῦν τούτων ἀποδοὺς ὀρθῶς ἂν εἴη ἀποδούς, εἴπερ ὁ κατὰ συμβεβηκὸς ἀποδιδοὺς ὀρθῶς ἀποδίδωσιν. ἔτι δ' ἀδύνατον τὸν τοιοῦτον λόγον ἴδιον τοῦ ἀποδοθέντος εἶναι· οὐ γὰρ μόνον ἡ ἰατρικὴ ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν αἱ πολλαὶ πρὸς ὂν λέγονται, ὥσθ' ἑκάστη ὄντος ἐπιστήμη ἔσται. δῆλον οὖν ὅτι ὁ τοιοῦτος οὐδεμιᾶς ἐστὶν ἐπιστήμης ὁρισμός· ἴδιον γὰρ καὶ οὐ κοινὸν δεῖ τὸν ὁρισμὸν εἶναι.

Ἐνίοτε δ' ὁρίζονται οὐ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εὖ ἔχον ἢ τετελεσμένον. τοιοῦτος δ' ὁ τοῦ ῥήτορος καὶ ὁ τοῦ κλέπτου ὅρος, εἴπερ ἐστὶ ῥήτωρ μὲν ὁ δυνάμενος τὸ ἐν ἑκάστῳ πιθανὸν θεωρεῖν καὶ μηδὲν παραλείπειν, κλέπτης δ' ὁ λάθρᾳ λαμβάνων· δῆλον γὰρ ὅτι τοιοῦτος ὢν ἑκάτερος ὁ μὲν ἀγαθὸς ῥήτωρ ὁ δ' ἀγαθὸς κλέπτης ἔσται· οὐ γὰρ ὁ λάθρᾳ λαμβάνων ἀλλ' ὁ βουλόμενος λάθρᾳ λαμβάνειν κλέπτης ἐστίν.

Πάλιν εἰ τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν ὡς ποιητικὸν ἢ πρακτι-

149b1 πῦρ μεμ. ἀδ. σώματον (sic) pr *C*. — 2 μεμῖχθαι σώματι c, σ. μιχθῆναι *C*. — 5 εἶπον *Ccu*. — 7 ἡ om *AB*. — 8 ψεύδεται εἰ *AB*. — 9 ὄντος om *A*. — 10 εἶναι om *C*. — ἐπὶ] καὶ ἐπὶ *C*. — 12 τι· πᾶν γὰρ ἐπιστητὸν πρός τι. ἔτι *u*. — 13 ὁ om c, pr *A*. — 16 πρὸς] ὁ πρὸς *f*, corr *A*. — 17 ἀποδιδοὺς bis *Bf*. — 18 δ' om *u*. — 20 ἄλλων] ἄλλων δ' pr *C*, om *u*. — 22 ἐπιστήμης ἐστὶν *Cc*. — 25 εὖ] τὸ εὖ corr *A*. — 26 μὲν om *u*. — 27 παραλιπεῖν *B*, παραλείπων *Cuf*. — 30 λαβεῖν *u*. — 31 πρακτικὸν ἢ ποιητικὸν *u*.

κὸν ἢ ὁπωσοῦν δι' ἄλλο αἱρετὸν ἀποδέδωκεν, οἷον τὴν δικαιοσύνην νόμων σωστικὴν εἰπὼν ἢ τὴν σοφίαν ποιητικὴν εὐδαιμονίας· τὸ γὰρ ποιητικὸν ἢ σωστικὸν τῶν δι' ἄλλο αἱρετῶν. ἢ οὐδὲν μὲν κωλύει τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν καὶ δι' ἄλλο εἶναι αἱρετόν, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἡμάρτηκεν ὁ οὕτως ὁρισάμενος τὸ δι' αὑτὸ αἱρετόν· ἑκάστου γὰρ τὸ βέλτιστον ἐν τῇ οὐσίᾳ μάλιστα, βέλτιον δὲ τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν εἶναι τοῦ δι' ἕτερον, ὥστε τοῦτο καὶ τὸν ὁρισμὸν ἔδει μᾶλλον σημαίνειν.

p. 150 Σκοπεῖν δὲ καὶ εἴ τινος ὁρισμὸν ἀποδιδοὺς τάδε ἢ τὸ
13 ἐκ τούτων ἢ τόδε μετὰ τοῦδε ὡρίσατο. εἰ μὲν γὰρ τάδε, συμβήσεται ἀμφοῖν καὶ μηδετέρῳ ὑπάρχειν, οἷον εἰ τὴν δικαιοσύνην σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν ὡρίσατο· δύο γὰρ ὄντων ἐὰν ἑκάτερος θάτερον ἔχῃ, ἀμφότεροι δίκαιοι ἔσονται καὶ οὐδέτερος, ἐπειδὴ ἀμφότεροι μὲν ἔχουσι δικαιοσύνην, ἑκάτερος δ' οὐκ ἔχει. εἰ δὲ μήπω τὸ εἰρημένον σφόδρα ἄτοπον διὰ τὸ καὶ ἐπ' ἄλλων συμβαίνειν τὸ τοιοῦτον (οὐδὲν γὰρ κωλύει ἀμφοτέρους ἔχειν μνᾶν μηδετέρου ἔχοντος), ἀλλ' οὖν τό γε τἀναντία ὑπάρχειν αὐτοῖς παντελῶς ἄτοπον ἂν δόξειεν εἶναι. συμβήσεται δὲ τοῦτο, ἐὰν ὁ μὲν αὐτῶν σωφροσύνην καὶ δειλίαν ἔχῃ, ὁ δὲ ἀνδρείαν καὶ ἀκολασίαν· ἄμφω γὰρ δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν ἕξουσιν. εἰ γὰρ ἡ δικαιοσύνη σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία ἐστίν, ἡ ἀδικία δειλία καὶ ἀκολασία ἔσται. ὅλως τε ὅσα ἔστιν ἐπιχειρεῖν ὅτι οὐ ταὐτόν ἐστι τὰ μέρη καὶ τὸ ὅλον, πάντα χρήσιμα πρὸς τὸ νῦν εἰρημένον· ἔοικε γὰρ ὁ οὕτως ὁριζόμενος τὰ μέρη τῷ ὅλῳ ταὐτὰ φάσκειν εἶναι. μάλιστα δ' οἰκεῖοι γίνονται οἱ λόγοι, ἐφ' ὅσων κατάδηλός ἐστιν ἡ τῶν μερῶν σύνθεσις, καθάπερ ἐπ' οἰκίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· δῆλον γὰρ ὅτι τῶν μερῶν ὄντων οὐδὲν κωλύει τὸ ὅλον μὴ εἶναι, ὥστ' οὐ ταὐτὸν τὰ μέρη τῷ ὅλῳ.

Εἰ δὲ μὴ ταῦτα ἀλλὰ τὸ ἐκ τούτων ἔφησεν εἶναι τὸ ὁριζόμενον, πρῶτον μὲν ἐπισκοπεῖν εἰ μὴ πέφυκεν ἓν γίνεσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων· ἔνια γὰρ οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα

---

32 ὅλως οὖν B. — 34 διασωστικὸν C. — 36 διορισάμενος u. — 38 εἶναι αἱρετὸν Ccu.

150a1 τόδε ἢ u. — 5 εἰ . . . ἔχοι Ccu. — 6 ἐπεὶ AC. — 9 τὸ om B. — 10 δόξειεν ἂν u. — 12 ἀμφότεροι Cc, ἀμφότερα u, pr c. — 13 ἡ om u. — 14 ἐστίν Ccu. — 15 μέρη τε καὶ u. — 17 τὰ αὐτὰ u. — 19 ἡ τῶν μερῶν ἐστι Ccu. — ἐπ'] ἐστὶν u. — 22 ταὐτὰ corr c, ταὐτὸ u. — pr τὸ om C.

ὥστε μηδὲν ἐξ αὐτῶν γίνεσθαι, οἷον γραμμὴ καὶ ἀριθμός. ἔτι εἰ τὸ μὲν ὡρισμένον ἐν ἑνί τινι πέφυκε τῷ πρώτῳ γίνεσθαι, ἐξ ὧν δ᾽ ἔφησεν αὐτὸ εἶναι, μὴ ἐν ἑνὶ τῷ πρώτῳ, ἀλλ᾽ ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ· δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἐκ τούτων ἐκεῖνο· ἐν οἷς γὰρ τὰ μέρη, καὶ τὸ ὅλον ἀνάγκη ὑπάρχειν, ὥστ᾽ οὐκ ἐν ἑνὶ τὸ ὅλον πρώτῳ, ἀλλ᾽ ἐν πλείοσιν. εἰ δὲ καὶ τὰ μέρη καὶ τὸ ὅλον ἐν ἑνί τινι πρώτῳ, σκοπεῖν εἰ μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ἀλλ᾽ ἐν ἑτέρῳ τὸ ὅλον καὶ ἐν ἑτέρῳ τὰ μέρη. πάλιν εἰ τῷ ὅλῳ συμφθείρεται τὰ μέρη· ἀνάπαλιν γὰρ δεῖ συμβαίνειν, τῶν μερῶν φθαρέντων φθείρεσθαι τὸ ὅλον· τοῦ δ᾽ ὅλου φθαρέντος οὐκ ἀναγκαῖον καὶ τὰ μέρη ἐφθάρθαι. ἢ εἰ τὸ μὲν ὅλον ἀγαθὸν ἢ κακόν, τὰ δὲ μηδέτερα, ἢ ἀνάπαλιν τὰ μὲν ἀγαθὰ ἢ κακά, τὸ δ᾽ ὅλον μηδέτερον· οὔτε γὰρ ἐκ μηδετέρου δυνατὸν ἢ ἀγαθόν τι ἢ κακὸν γενέσθαι, οὔτ᾽ ἐκ κακῶν ἢ ἀγαθῶν μηδέτερον. ἢ εἰ μᾶλλον μὲν θάτερον ἀγαθὸν ἢ θάτερον κακόν, τὸ δ᾽ ἐκ τούτων μὴ μᾶλλον ἀγαθὸν ἢ κακόν, οἷον εἰ ἡ ἀναίδεια ἐξ ἀνδρείας καὶ ψευδοῦς δόξης. μᾶλλον γὰρ ἀγαθὸν ἡ ἀνδρεία ἢ κακὸν ἡ ψευδὴς δόξα· ἔδει οὖν καὶ τὸ ἐκ τούτων ἀκολουθεῖν τῷ μᾶλλον, καὶ εἶναι ἢ ἁπλῶς ἀγαθὸν ἢ μᾶλλον ἀγαθὸν ἢ κακόν. ἢ τοῦτο μὲν οὐκ ἀναγκαῖον, ἐὰν μὴ ἑκάτερον ᾖ καθ᾽ αὑτὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν· πολλὰ γὰρ τῶν ποιητικῶν καθ᾽ αὑτὰ μὲν οὐκ ἔστιν ἀγαθά, μιχθέντα δέ, ἢ ἀνάπαλιν, ἑκάτερον μὲν ἀγαθόν, μιχθέντα δὲ κακὸν ἢ οὐδέτερον. μάλιστα δὲ καταφανὲς τὸ νῦν ῥηθὲν ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶν καὶ νοσωδῶν· ἔνια γὰρ τῶν φαρμάκων οὕτως ἔχει ὥσθ᾽ ἑκάτερον μὲν εἶναι ἀγαθόν, ἐὰν δ᾽ ἄμφω δοθῇ μιχθέντα, κακόν.

Πάλιν εἰ ἐκ βελτίονος καὶ χείρονος ὂν μή ἐστι τὸ ὅλον τοῦ μὲν βελτίονος χεῖρον, τοῦ δὲ χείρονος βέλτιον. ἢ οὐδὲ τοῦτ᾽

---

25 μηθὲν *C*. — 26 τῷ πρώτῳ πέφυκε *u*. — 27 ἐξ . . . πρώτῳ mg *u*. — 28 ἐν ἑκατέρῳ pr om *C*. — εἴη τὸ ἐκ *C*. — 29 ἀνάγκη om *u*, pr *c*. — 31 δὲ om *u*. — τινι τῷ πρώτῳ *Ccu*. — 35 δ᾽ om *u*. — ἀνάγκη *Ccu*. — 36 εἰ om *cu*. — δὲ] δὲ μέρη *Ccu*. — 38 μηδετέρων *C*. — δυνατὸν post b1 γίγνεσθαι (hoc enim habent *Cc*) *Cc* et *u*, qui γενέσθαι. — pr ἢ om *cu*.

150b1 pr ἢ pr om *A*. — μηδ᾽ ἕτερον *B*. — 5 τὸ] τῷ *q*, corr *f*. — τὸ *Buqf*, pr *c*. — 9 ἢ] τισι γίνεται ἀγαθὰ τὰ δὲ *u*. — 10 κακὰ *BC*. — 11 καὶ] καὶ τῶν *Ccuq*. — 12 ὥσθ᾽] ὡς *u*. — 13 ἂν *C*. — μιχθέντα δοθῇ *C*. — 14 βελτίονος . . . ὂν rc in lit *A*. — ὂν corr *c*, ὧν *u*. — 15 μὲν om *B*.

ἀναγκαῖον, ἐὰν μὴ καθ' αὑτὰ ᾖ τὰ ἐξ ὧν σύγκειται ἀγαθά, ἀλλ' οὐδὲν κωλύει τὸ ὅλον μὴ γίνεσθαι ἀγαθόν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀρτίως ῥηθέντων.

Ἔτι εἰ συνώνυμον τὸ ὅλον θατέρῳ· οὐ δεῖ γάρ, καθάπερ οὐδ' ἐπὶ τῶν συλλαβῶν· οὐδενὶ γὰρ τῶν στοιχείων ἐξ ὧν σύγκειται ἡ συλλαβὴ συνώνυμός ἐστιν.

Ἔτι εἰ μὴ εἴρηκε τὸν τρόπον τῆς συνθέσεως. οὐ γὰρ αὔταρκες πρὸς τὸ γνωρίσαι τὸ εἰπεῖν ἐκ τούτων· οὐ γὰρ τὸ ἐκ τούτων, ἀλλὰ τὸ οὕτως ἐκ τούτων ἑκάστου τῶν συνθέτων ἡ οὐσία, καθάπερ ἐπ' οἰκίας· οὐ γὰρ ἂν ὁπωσοῦν συντεθῇ ταῦτα, οἰκία ἐστίν.

Εἰ δὲ τόδε μετὰ τοῦδε ἀποδέδωκε, πρῶτον μὲν ῥητέον ὅτι τόδε μετὰ τοῦδε ἢ τοῖσδε ταὐτὸν ἢ τῷ ἐκ τῶνδε· ὁ γὰρ λέγων μέλι μεθ' ὕδατος ἤτοι μέλι καὶ ὕδωρ λέγει ἢ τὸ ἐκ μέλιτος καὶ ὕδατος, ὥστ' ἐὰν ὁποτερῳοῦν τῶν εἰρημένων ταὐτὸν ὁμολογήσῃ εἶναι τὸ τόδε μετὰ τοῦδε, ταὐτὰ ἁρμόσει λέγειν ἅπερ πρὸς ἑκάτερον τούτων ἔμπροσθεν εἴρηται. ἔτι διελόμενον ὁσαχῶς λέγεται ἕτερον μεθ' ἑτέρου, σκοπεῖν εἰ μηδαμῶς τόδε μετὰ τοῦδε. οἷον εἰ λέγεται ἕτερον μεθ' ἑτέρου ἢ ὡς ἔν τινι ταὐτῷ δεκτικῷ, καθάπερ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία ἐν ψυχῇ, ἢ ἐν τόπῳ τῷ αὐτῷ ἢ ἐν χρόνῳ τῷ αὐτῷ, μηδαμῶς δ' ἀληθὲς τὸ εἰρημένον ἐπὶ τούτων, δῆλον ὅτι οὐδενὸς ἂν εἴη ὁ ἀποδοθεὶς ὁρισμός, ἐπειδὴ οὐδαμῶς τόδε μετὰ
p.151 τοῦδε ἐστίν. εἰ δὲ τῶν διαιρεθέντων ἀληθὲς τὸ ἐν ταὐτῷ χρόνῳ ἑκάτερον ὑπάρχειν, σκοπεῖν εἰ ἐνδέχεται μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ λέγεσθαι ἑκάτερον. οἷον εἰ τὴν ἀνδρείαν ὡρίσατο τόλμαν μετὰ διανοίας ὀρθῆς· ἐνδέχεται γὰρ τόλμαν μὲν ἔχειν τοῦ ἀποστερεῖν, ὀρθὴν δὲ διάνοιαν περὶ τὰ ὑγιεινά· ἀλλ' οὐδέπω ἀν-

---

16 ἂν C. — τὰ om C. — 17 ἀλλ'] ἐπὶ γὰρ τῶν μὴ καθ' αὑτὰ ἀγαθῶν f, rc C et rc mg A. — 21 συνώνυμόν C. — 24 ἑκάστῳ C. — ἡ om C. — 26 ἔσται C. — 27 ἀπέδωκε u. — 28 ὅτι τὸ τόδε qf. — ἢ τὸ τοῖσδε C, ἢ τῷ τάδε f. — ἤτοι τόδε καὶ τόδε λέγεται ἢ τόδε¦ἐκ q. — ταὐτόν ἐστιν ἢ f. — τῷ] τὸ A. — 30 ἂν Ccu. — 31 τὸ om corr C. — μετὰ τοῦδε pr om C. — ταῦτα Ccu. — ἁρμόττει C. — 33 ποσαχῶς C. — 36 τῷ αὐτῷ om C. — 37 τὸ] ᾗ τὸ u. — ἐπὶ τούτων εἰρημένον C. — ἐπὶ] ὑπὸ u. — 38 ἐπεὶ C.

151a1 διαιρεθέντων ὁσαχῶς λέγεται ἕτερον μεθ' ἑτέρου ἀληθὲς f, corr A, rc mg C. — τὸ] ἢ τὸ q, corr A, εἴη τὸ f. — αὐτῷ A, τῷ αὐτῷ Ccuqf, corr A. — 2 ὑπάρχειν ἑκάτερον cuqf. — σκοπεῖν corr c. — ταὐτὸν cuqf. — 3 ἑκάτερον λέγεσθαι Ccu. — 5 οὔπω Ccu.

δρεῖος ὁ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τόδε μετὰ τοῦδε ἔχων. ἔτι εἰ καὶ πρὸς ταὐτὸν ἄμφω λέγεται, οἷον πρὸς τὰ ἰατρικά· οὐδὲν γὰρ κωλύει καὶ τόλμαν καὶ ὀρθὴν διάνοιαν ἔχειν πρὸς τὰ ἰατρικά· ἀλλ' ὅμως οὐδ' οὗτος ἀνδρεῖος ὁ τόδε μετὰ τοῦδε ἔχων. οὔτε γὰρ πρὸς ἕτερον αὐτῶν ἑκάτερον δεῖ λέγεσθαι οὔτε πρὸς ταὐτὸν τὸ τυχόν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς ἀνδρείας τέλος, οἷον πρὸς τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους ἢ εἴ τι μᾶλλον τούτου τέλος.

Ἔνια δὲ τῶν οὕτως ἀποδιδομένων οὐδαμῶς ὑπὸ τὴν εἰρημένην πίπτει διαίρεσιν, οἷον εἰ ἡ ὀργὴ λύπη μεθ' ὑπολήψεως τοῦ ὀλιγωρεῖσθαι. ὅτι γὰρ διὰ τὴν ὑπόληψιν τὴν τοιαύτην ἡ λύπη γίνεται, τοῦτο βούλεται δηλοῦν· τὸ δὲ διὰ τόδε γίνεσθαί τι οὐκ ἔστι ταὐτὸν τῷ μετὰ τούτου τόδ' εἶναι κατ' οὐδένα τῶν εἰρημένων τρόπων.

14 Πάλιν εἰ τὴν τούτων σύνθεσιν εἴρηκε τὸ ὅλον, οἷον τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος σύνθεσιν ζῷον, πρῶτον μὲν σκοπεῖν εἰ μὴ εἴρηκε ποία σύνθεσις, καθάπερ εἰ σάρκα ὁριζόμενος ἢ ὀστοῦν τὴν πυρὸς καὶ γῆς καὶ ἀέρος εἶπε σύνθεσιν. οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ σύνθεσιν εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ποία τις προσδιοριστέον· οὐ γὰρ ὁπωσοῦν συντεθέντων τούτων σὰρξ γίνεται, ἀλλ' οὑτωσὶ μὲν συντεθέντων σάρξ, οὑτωσὶ δ' ὀστοῦν. ἔοικε δ' οὐδ' εἶναι τὸ παράπαν συνθέσει ταὐτὸν οὐδέτερον τῶν εἰρημένων· συνθέσει μὲν γὰρ πάσῃ διάλυσις ἐναντίον, τῶν δ' εἰρημένων οὐδετέρῳ οὐδέν. ἔτι εἰ ὁμοίως πιθανὸν πᾶν τὸ σύνθετον σύνθεσιν εἶναι ἢ μηδέν, τῶν δὲ ζῴων ἕκαστον σύνθετον ὂν μή ἐστι σύνθεσις, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν τῶν συνθέτων σύνθεσις ἂν εἴη.

Πάλιν εἰ ὁμοίως ἔν τινι πέφυκεν ὑπάρχειν τἀναντία, ὥρισται δὲ διὰ θατέρου, δῆλον ὅτι οὐχ ὥρισται. εἰ δὲ μή, πλείους τοῦ αὐτοῦ συμβήσεται ὁρισμοὺς εἶναι· τί γὰρ μᾶλλον ὁ διὰ τούτου ἢ ὁ διὰ τοῦ ἑτέρου ὁρισάμενος εἴρηκεν, ἐπεὶ ὁμοίως ἀμφότερα πέφυκε γίνεσθαι ἐν αὐτῷ; τοιοῦτος δ' ὁ

---

6 ταὐτῷ *C*. — 8 τόλμαν τινὰ καὶ *u*. — 9 οὐδ' οὕτως c, supra vs *C*. — 10 ἑκάτερον αὐτῶν *Ccu*. — 12 πρὸς om *C*. — 14 ἀποδεδομένων *u*. — 15 λύπη ἀποδοθῇ μεθ' *C*. — 17 τόδε] τοῦτο *Ccu*. — 18 ταὐτὸ *Bf*, pr *A*. — 19 τρόπον *u*. — 21 τοῦ om *Ccu*. — σύνθεσιν τὸ ζῷον *cu*, corr *A*. — 23 ἀέρος (εἶναι add *u*) σύνθεσιν εἶπεν *Ccu*. — 24 τὸ om *C*. — 27 οὐδ' om *u*. — 29 οὐδέτερον *B*. — ἔτι δ' εἰ *Cf*. — 32 ἕν τι *u*. — 33 οὐχ ὥρισται] οὐκ ἔσται *C*. — 35 alt ὁ διὰ om *C*. — ἐπειδὴ *C*. — 36 ἐν om *C*. — δὲ καὶ ὁ *u*.

b τῆς ψυχῆς ὅρος, εἰ ἔστιν οὐσία ἐπιστήμης δεκτική· ὁμοίως γὰρ καὶ ἀγνοίας ἐστὶ δεκτική.

Δεῖ δὲ καὶ ἐὰν μὴ πρὸς ὅλον ἔχῃ τις ἐπιχειρεῖν τὸν ὁρισμὸν διὰ τὸ μὴ γνώριμον εἶναι τὸ ὅλον, πρὸς τῶν μερῶν τι ἐπιχειρεῖν, ἐὰν ᾖ γνώριμον καὶ μὴ καλῶς ἀποδεδομένον φαίνηται· τοῦ γὰρ μέρους ἀναιρεθέντος καὶ ὁ πᾶς ὁρισμὸς ἀναιρεῖται. ὅσοι τ' ἀσαφεῖς τῶν ὁρισμῶν, συνδιορθώσαντα καὶ συσχηματίσαντα πρὸς τὸ δηλοῦν τι καὶ ἔχειν ἐπιχείρημα, οὕτως ἐπισκοπεῖν· ἀναγκαῖον γὰρ τῷ ἀποκρινομένῳ ἢ δέχεσθαι τὸ ἐκλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ ἐρωτῶντος, ἢ αὐτὸν διασαφῆσαι τί ποτε τυγχάνει τὸ δηλούμενον ὑπὸ τοῦ λόγου. ἔτι καθάπερ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις νόμον εἰώθασιν ἐπεισφέρειν, κἂν ᾖ βελτίων ὁ ἐπεισφερόμενος, ἀναιροῦσι τὸν ἔμπροσθεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ὁρισμῶν ποιητέον καὶ αὐτὸν ὁρισμὸν ἕτερον οἰστέον· ἐὰν γὰρ φαίνηται βελτίων καὶ μᾶλλον δηλῶν τὸ ὁριζόμενον, δῆλον ὅτι ἀνῃρημένος ἔσται ὁ κείμενος, ἐπειδὴ οὐκ εἰσὶ πλείους τοῦ αὐτοῦ ὁρισμοί.

Πρὸς ἅπαντας δὲ τοὺς ὁρισμοὺς οὐκ ἐλάχιστον στοιχεῖον τὸ πρὸς ἑαυτὸν εὐστόχως ὁρίσασθαι τὸ προκείμενον ἢ καλῶς εἰρημένον ὅρον ἀναλαβεῖν· ἀνάγκη γάρ, ὥσπερ πρὸς παράδειγμα θεώμενον, τό τ' ἐλλεῖπον ὧν προσῆκεν ἔχειν τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ προσκείμενον περιέργως καθορᾶν, ὥστε μᾶλλον ἐπιχειρημάτων εὐπορεῖν.

Τὰ μὲν οὖν περὶ τοὺς ὁρισμοὺς ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

Η.

Πότερον δὲ ταὐτὸν ἢ ἕτερον κατὰ τὸν κυριώτατον τῶν ῥηθέντων περὶ ταὐτοῦ τρόπων (ἐλέγετο δὲ κυριώτατα ταὐτὸν τὸ τῷ ἀριθμῷ ἕν) σκοπεῖν ἔκ τε τῶν πτώσεων καὶ τῶν συ-

---

151b1 εἰ] ἐστίν, εἴπερ u. — 3 κἂν μὴ Ccu. — ἐπιχειρεῖν τὸν corr C. — 5 ἂν Ccu. — φαίνηται ἀποδεδομένον Ccu. — 7 δ' Ccuf. — συνδιαρθρώσαντα f, corr AC. — 8 σχηματίσαντα C. — 12 εἰώθασι νόμον Ccu. — 13 εἰσφερόμενος C, ἐπιφερόμενος cu. — 14 pr καὶ om u, alt C. — ἕτερον ὁρισμὸν C. — 17 ταὐτοῦ πλείονες C, τοῦ αὐτοῦ πλείους cu. — 18 ὅρους Ccu. — 19 ἑαυτὸ u. — ἢ καὶ καλῶς C. — 22 προκείμενον u. — 24 ὅρους uf. — Tit ζτ Cc. — 28 δὲ pr om A. — 29 τοῦ αὐτοῦ uq. — τρόπον u, τρόπον ῥητέον CqN. — 30 τὸ om Cc.

στοίχων καὶ τῶν ἀντικειμένων. εἰ γὰρ ἡ δικαιοσύνη ταὐτὸν τῇ ἀνδρείᾳ, καὶ ὁ δίκαιος τῷ ἀνδρείῳ καὶ τὸ δικαίως τῷ ἀνδρείως. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων· εἰ γὰρ τάδε ταὐτά, καὶ τὰ ἀντικείμενα τούτοις ταὐτὰ καθ' ὁποιανοῦν τῶν λεγομένων ἀντιθέσεων. οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ τούτῳ ἢ τούτῳ ἀντικείμενον λαβεῖν, ἐπειδὴ ταὐτόν ἐστιν. πάλιν ἐκ τῶν ποιητικῶν καὶ φθαρτικῶν καὶ γενέσεων καὶ φθορῶν καὶ ὅλως τῶν p. 152 ὁμοίως ἐχόντων πρὸς ἑκάτερον· ὅσα γὰρ ἁπλῶς ταὐτά, καὶ αἱ γενέσεις αὐτῶν καὶ αἱ φθοραὶ αἱ αὐταί, καὶ τὰ ποιητικὰ καὶ φθαρτικά.

Σκοπεῖν δὲ καὶ ὧν θάτερον μάλιστα λέγεται ὁτιοῦν, εἰ καὶ θάτερον τῶν αὐτῶν τούτων κατὰ τὸ αὐτὸ μάλιστα λέγεται, καθάπερ Ξενοκράτης τὸν εὐδαίμονα βίον καὶ τὸν σπουδαῖον ἀποδείκνυσι τὸν αὐτόν, ἐπειδὴ πάντων τῶν βίων αἱρετώτατος ὁ σπουδαῖος καὶ ὁ εὐδαίμων· ἓν γὰρ τὸ αἱρετώτατον καὶ μέγιστον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. δεῖ δ' ἑκάτερον ἓν ἀριθμῷ εἶναι τὸ λεγόμενον μέγιστον ἢ αἱρετώτατον. εἰ δὲ μή, οὐκ ἔσται δεδειγμένον ὅτι ταὐτόν· οὐ γὰρ ἀναγκαῖον, εἰ ἀνδρειότατοι τῶν Ἑλλήνων Πελοποννήσιοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, τοὺς αὐτοὺς εἶναι Πελοποννησίους Λακεδαιμονίοις, ἐπειδὴ οὐχ εἷς ἀριθμῷ Πελοποννήσιος οὐδὲ Λακεδαιμόνιος. ἀλλὰ περιέχεσθαι μὲν τὸν ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου ἀναγκαῖον, καθάπερ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων. εἰ δὲ μή, συμβήσεται ἀλλήλων εἶναι βελτίους, ἐὰν μὴ περιέχωνται οἱ ἕτεροι ὑπὸ τῶν ἑτέρων. ἀναγκαῖον γὰρ τοὺς Πελοποννησίους βελτίους εἶναι τῶν Λακεδαιμονίων, εἴπερ μὴ περιέχονται οἱ ἕτεροι ὑπὸ τῶν ἑτέρων· πάντων γὰρ τῶν λοιπῶν εἰσὶ βελτίους. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀνάγκη βελτίους εἶναι τῶν Πελοποννησίων· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι πάντων τῶν λοιπῶν εἰσὶ βελτίους. ὥστε ἀλλήλων βελτίους γίνονται. δῆλον οὖν ὅτι ἓν ἀριθμῷ δεῖ εἶναι τὸ βέλτιστον καὶ

---

32 τὸ] τῷ BN. — τῷ] τὸ Ac, καὶ τῷ N. — 34 καὶ . . . ταὐτὰ rc mg A. — 35 γὰρ om u. — ἢ] ἢ τὸ CN. — 36 ταὐτά Ccuf, corr A.
152a1 καὶ τῶν φθαρτικῶν Ccu. — 3 αὐτῶν om A. — καὶ αἱ] καὶ C. — διαφοραὶ αἱ u. — 4 καὶ τὰ φθ. Nuf. — 6 τῶν αὐτῶν om CN. — 8 τὸν αὐτὸν ἀποδ. N. — 9 alt ὁ om C. — 10 καὶ τὸ μ. u. — 11 ἢ] ἢ καὶ u. — 12 ἔστι u. — οὐδὲ u. — 13 εἰ] εἰ οἱ C, οἱ u. — 14 (τοὺς add N) πελ. τοῖς λακ. CcuN. — 15 et 28 οὐδὲ] καὶ Ccu. — 16 μὲν om N. — 21 οἱ ἕτεροι pr om C. — 23 alt καὶ om Cc. — 24 εἰσὶ] γίνονται u. — 25 τὸν AB. — καὶ τὸ μέγ. N.

μέγιστον λεγόμενον, εἰ μέλλει ὅτι ταὐτὸν ἀποδείκνυσθαι. διὸ καὶ Ξενοκράτης οὐκ ἀποδείκνυσιν· οὐ γὰρ εἷς ἀριθμῷ ὁ εὐδαίμων οὐδ' ὁ σπουδαῖος βίος, ὥστ' οὐκ ἀναγκαῖον τὸν αὐτὸν εἶναι, διότι ἄμφω αἱρετώτατοι, ἀλλὰ τὸν ἕτερον ὑπὸ τὸν ἕτερον.

Πάλιν σκοπεῖν εἰ ᾧ θάτερον ταὐτόν, καὶ θάτερον· εἰ γὰρ μὴ ἀμφότερα τῷ αὐτῷ ταὐτά, δῆλον ὅτι οὐδ' ἀλλήλοις.

Ἔτι ἐκ τῶν τούτοις συμβεβηκότων, καὶ οἷς ταῦτα συμβέβηκεν, ἐπισκοπεῖν· ὅσα γὰρ θατέρῳ συμβέβηκε, καὶ θατέρῳ δεῖ συμβεβηκέναι, καὶ οἷς θάτερον αὐτῶν συμβέβηκε, καὶ θάτερον δεῖ συμβεβηκέναι. εἰ δέ τι τούτων διαφωνεῖ, δῆλον ὅτι οὐ ταὐτά.

Ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ μὴ ἐν ἑνὶ γένει κατηγορίας ἀμφότερα, ἀλλὰ τὸ μὲν ποιὸν τὸ δὲ ποσὸν ἢ πρός τι δηλοῖ. πάλιν εἰ τὸ γένος ἑκατέρου μὴ ταὐτόν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν τὸ δὲ κακόν, ἢ τὸ μὲν ἀρετὴ τὸ δ' ἐπιστήμη. ἢ εἰ τὸ μὲν γένος ταὐτόν, αἱ διαφοραὶ δὲ μὴ αἱ αὐταὶ ἑκατέρου κατηγοροῦνται, ἀλλὰ τοῦ μὲν ὅτι θεωρητικὴ ἐπιστήμη, τοῦ δ' ὅτι πρακτική. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Ἔτι ἐκ τοῦ μᾶλλον, εἰ τὸ μὲν δέχεται τὸ μᾶλλον τὸ δὲ μή, ἢ εἰ ἄμφω μὲν δέχεται, μὴ ἅμα δέ, καθάπερ ὁ μᾶλλον ἐρῶν οὐ μᾶλλον ἐπιθυμεῖ τῆς συνουσίας, ὥστ' οὐ ταὐτὸν ἔρως καὶ ἐπιθυμία συνουσίας.

Ἔτι ἐκ τῆς προσθέσεως, εἰ τῷ αὐτῷ ἑκάτερον προστιθέμενον μὴ ποιεῖ τὸ ὅλον ταὐτόν. ἢ εἰ τοῦ αὐτοῦ ἀφ' ἑκατέρου ἀφαιρεθέντος τὸ λοιπὸν ἕτερον, οἷον εἰ διπλάσιον ἡμίσεος καὶ πολλαπλάσιον ἡμίσεος ταὐτὸν ἔφησεν εἶναι. ἀφαιρεθέντος γὰρ ἀφ' ἑκατέρου τοῦ ἡμίσεος τὰ λοιπὰ ταὐτὸν ἔδει δηλοῦν, οὐ δηλοῖ δέ· τὸ γὰρ διπλάσιον καὶ πολλαπλάσιον οὐ ταὐτὸν δηλοῖ.

Σκοπεῖν δὲ μὴ μόνον εἰ ἤδη τι συμβαίνει ἀδύνατον διὰ τῆς θέσεως, ἀλλὰ καὶ εἰ δυνατὸν ἐξ ὑποθέσεως ὑπάρ-

---

26 μέλλοι *AB*. — 29 διότι ἄμφω αἱρετώτατοι om *C*. — 34 γὰρ θάτερον *u*. — 35 καὶ ... συμβεβηκέναι om *N*. — 36 εἰ] καὶ εἰ *N*. — 39 ἢ] τὸ δὲ *u*.

152b3 δὲ διαφοραὶ *Ccu*. — 6 ἐπιδέχεται *Ccu*. — 8 ὥστε ... συνουσίας rc mg *C*. — 10 τὸ αὐτὸ *N*. — 11 ταὐτοῦ *C*. — 17 σκεπτέον *C*.

ξαι, καθάπερ τοῖς τὸ κενὸν καὶ τὸ πλῆρες ἀέρος ταὐτὸν φάσκουσιν. δῆλον γὰρ ὅτι ἐὰν ἐξέλθῃ ὁ ἀήρ, κενὸν μὲν οὐχ ἧσσον ἀλλὰ μᾶλλον ἔσται, πλῆρες δ' ἀέρος οὐκέτι ἔσται. ὥστε ὑποτεθέντος τινὸς εἴτε ψευδοῦς εἴτ' ἀληθοῦς (οὐδὲν γὰρ διαφέρει) τὸ μὲν ἕτερον ἀναιρεῖται αὐτῶν, τὸ δ' ἕτερον οὔ. ὥστ' οὐ ταὐτόν.

Καθόλου δ' εἰπεῖν, ἐκ τῶν ὁπωσοῦν ἑκατέρου κατηγορουμένων, καὶ ὧν ταῦτα κατηγορεῖται, σκοπεῖν εἴ που διαφωνεῖ· ὅσα γὰρ θατέρου κατηγορεῖται, καὶ θατέρου κατηγορεῖσθαι δεῖ, καὶ ὧν θάτερον κατηγορεῖται, καὶ θάτερον κατηγορεῖσθαι δεῖ.

Ἔτι ἐπεὶ πολλαχῶς ταὐτὸν λέγεται, σκοπεῖν εἰ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ταὐτά ἐστιν· τὰ γὰρ εἴδει ἢ γένει ταὐτὰ ἢ οὐκ ἀνάγκη ἢ οὐκ ἐνδέχεται ἀριθμῷ ταὐτὰ εἶναι, ἐπισκοποῦμεν δὲ πότερον οὕτω ταὐτὰ ἢ οὐχ οὕτως.

Ἔτι εἰ δυνατὸν θάτερον ἄνευ θατέρου εἶναι· οὐ γὰρ ἂν εἴη ταὐτόν.

Οἱ μὲν οὖν πρὸς ταὐτὸν τόποι τοσοῦτοι λέγονται. δῆλον **2**
δ' ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἅπαντες οἱ πρὸς ταὐτὸν ἀνασκευαστικοὶ τόποι καὶ πρὸς ὅρον χρήσιμοι, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται· εἰ γὰρ μὴ ταὐτὸν δηλοῖ τό τ' ὄνομα καὶ ὁ λόγος, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη ὁρισμὸς ὁ ἀποδοθεὶς λόγος. τῶν δὲ **p.153**
κατασκευαστικῶν τόπων οὐδεὶς χρήσιμος πρὸς ὅρον· οὐ γὰρ ἀπόχρη δεῖξαι ταὐτὸν τὸ ὑπὸ τὸν λόγον καὶ τοὔνομα πρὸς τὸ κατασκευάσαι ὅτι ὁρισμός, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα δεῖ ἔχειν τὰ παρηγγελμένα τὸν ὁρισμόν.

Ἀναιρεῖν μὲν οὖν ὅρον οὕτως καὶ διὰ τούτων ἀεὶ πειρα- **3**
τέον· ἐὰν δὲ κατασκευάζειν βουλώμεθα, πρῶτον μὲν εἰδέναι δεῖ ὅτι οὐδεὶς ἢ ὀλίγοι τῶν διαλεγομένων ὅρον συλλογίζονται,

---

19 τὸ αὐτὸ *N*. — φάσκουσιν εἶναι. δῆλον *CN*. — 20) ἂν *C*. — ἧττον *CNcu*. — 21 πλήρης *N*. — 22 γὰρ om *N*, om corr *C*. — διαφέρει εἰ τὸ *A*, pr *B*, corr *C*. — 27 δεῖ κατηγορεῖσθαι *u*. — 30 πολλαχῶς τὸ ταὐτὸν *BCNf*, ταὐτὰ *q*. — εἰ] εἰ καὶ *BN*, pr *A*, corr *f*. — 31 ταῦτα *B*. — εἴδη corr *B* pr manu. — 32 pr ἢ del vult *A*. — ἢ οὐκ ἀνάγκη om *CNcufq*. — alt ἢ om *ABCNcu*. — οὐκ ἐνδέχεται del vult *A*. — ἐνδέχεται καὶ ἀριθμῷ *C*. — 33 σκοποῦμεν *N*. — ταὐτὰ οὕτω *f*. — 36 πρὸς τὸ ταὐτὸν *cuf*, corr *A*, id 37 *Nuf*, corr *A*.

153a4 τἆλλα *u*. — ἄλλα … ὁρισμόν om *C*. — 4 δεῖ πάντα *cu*. — 6 ὅρον καὶ οὕτως *N*. — τούτων] πάντων *N*. — 8 δεῖ om *N*. — διότι *AB*. — ὅρου *f*, ὅρων pr *A*.

ἀλλὰ πάντες ἀρχὴν τὸ τοιοῦτον λαμβάνουσιν, οἷον οἵ τε περὶ γεωμετρίαν καὶ ἀριθμοὺς καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας μαθήσεις· εἶθ' ὅτι δι' ἀκριβείας μὲν ἄλλης ἐστὶ πραγματείας ἀποδοῦναι καὶ τί ἐστιν ὅρος καὶ πῶς ὁρίζεσθαι δεῖ, νῦν δ' ὅσον ἱκανὸν πρὸς τὴν παροῦσαν χρείαν, ὥστε τοσοῦτον μόνον λεκτέον ὅτι δυνατὸν γενέσθαι ὁρισμοῦ καὶ τοῦ τί ἦν εἶναι συλλογισμόν. εἰ γάρ ἐστιν ὅρος λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ πράγματι δηλῶν, καὶ δεῖ τὰ ἐν τῷ ὅρῳ κατηγορούμενα ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ πράγματος μόνα κατηγορεῖσθαι, κατηγορεῖται δ' ἐν τῷ τί ἐστι τὰ γένη καὶ αἱ διαφοραί, φανερὸν ὡς εἴ τις λάβοι ταῦτα μόνον ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ πράγματος κατηγορεῖσθαι, ὅτι ὁ ταῦτα ἔχων λόγος ὅρος ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη· οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἕτερον εἶναι ὅρον, ἐπειδὴ οὐδὲν ἕτερον ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ πράγματος κατηγορεῖται.

Ὅτι μὲν οὖν ἐγχωρεῖ συλλογισμὸν ὅρου γενέσθαι, φανερόν· ἐκ τίνων δὲ δεῖ κατασκευάζειν, διώρισται μὲν ἐν ἑτέροις ἀκριβέστερον, πρὸς δὲ τὴν προκειμένην μέθοδον οἱ αὐτοὶ τόποι χρήσιμοι. σκεπτέον γὰρ ἐπὶ τῶν ἐναντίων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀντικειμένων, καὶ ὅλους τοὺς λόγους καὶ κατὰ μέρος ἐπισκοποῦντα· εἰ γὰρ ὁ ἀντικείμενος τοῦ ἀντικειμένου, καὶ τὸν εἰρημένον τοῦ προκειμένου ἀνάγκη εἶναι. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐναντίων πλείους συμπλοκαί, ληπτέον τῶν ἐναντίων, ὁποίου ἂν μάλιστα φανῇ ὁ ἐναντίος ὁρισμός. ὅλους μὲν οὖν τοὺς λόγους καθάπερ εἴρηται σκεπτέον, κατὰ μέρος δ' ὧδε. πρῶτον μὲν οὖν ὅτι τὸ ἀποδοθὲν γένος ὀρθῶς ἀποδέδοται. εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ ἐναντίῳ, τὸ δὲ προκείμενον μή ἐστιν ἐν τῷ αὐτῷ, δῆλον ὅτι ἐν τῷ ἐναντίῳ ἂν εἴη, ἐπειδὴ ἀνάγκη τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ ἢ ἐν τοῖς ἐναντίοις γένεσιν εἶναι. καὶ τὰς διαφορὰς δὲ τὰς ἐναντίας τῶν ἐναντίων ἀξιοῦμεν κατηγορεῖσθαι,

---

9 πάντες ὡς ἀρχὴν N. — τοιοῦτο BCu. — 13 ὥστε om N. — 14 ὁρισμὸν u, om N. — τοῦ] τὸ A. — 15 ὁρισμὸς u. — εἶναι om q. — 16 alt ἐν] καὶ ἐν cuq. — 17 μόνα om Nq. — κατηγοροῦντες u. — 19 ταῦτα] ἅ C deletis post μόνον litt quinque, ταῦτα ἃ Nf, corr C. — κατηγορεῖται f. — 20 ὅτι] δεῖ ὅτι CN. — ἂν om u. — 23 γίνεσθαι C. — 24 μὲν οὖν ἐν u. — 25 κειμένην A. — 28 ἐπισκοποῦντας N. — εἴτε B. — γὰρ ὁ corr A. — 29 καὶ ὁ εἰρημένος. τοῦ εἰρημένου ἐξ ἀνάγκης ἔσται Cf. — εἶναι pr om A. — ἐπὶ Cf. — 30 ὁποῖος pr C, ὁποῦ N. — 31 ἂν om Cf. — μάλιστα om f. — φανείη Ccuq, corr A, φανερὸν ᾖ B, fort pr A. — 33 ἀποδίδοται pr AB. — τὸ ἐναντίον ἐν pr om C. — 34 αὐτῷ γένει δῆλον N. — 35 ἐν τῷ pr om C. — 37 δὲ om q.

καθάπερ λευκοῦ καὶ μέλανος· τὸ μὲν γὰρ διακριτικὸν τὸ δὲ συγκριτικὸν ὄψεως. ὥστ' εἰ τοῦ ἐναντίου αἱ ἐναντίαι κατη- b γοροῦνται, τοῦ προκειμένου αἱ ἀποδοθεῖσαι κατηγοροῖντ' ἄν. ὥστ' ἐπεὶ καὶ τὸ γένος καὶ αἱ διαφοραὶ ὀρθῶς ἀποδέδονται, δῆλον ὅτι ὁρισμὸς ἂν εἴη ὁ ἀποδοθείς. ἢ οὐκ ἀναγκαῖον τῶν ἐναντίων τὰς ἐναντίας διαφορὰς κατηγορεῖσθαι, ἂν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ᾖ τὰ ἐναντία· ὧν δὲ τὰ γένη ἐναντία, οὐδὲν κωλύει τὴν αὐτὴν διαφορὰν κατ' ἀμφοῖν λέγεσθαι, οἷον κατὰ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας· τὸ μὲν γὰρ ἀρετὴ τὸ δὲ κακία ψυχῆς, ὥστε τὸ ψυχῆς διαφορὰ ἐν ἀμφοῖν λέγεται, ἐπειδὴ καὶ σώματός ἐστιν ἀρετὴ καὶ κακία. ἀλλ' οὖν τοῦτό γ' ἀληθές, ὅτι τῶν ἐναντίων ἢ ἐναντίαι ἢ αἱ αὐταὶ διαφοραί εἰσιν. εἰ οὖν τοῦ ἐναντίου ἡ ἐναντία κατηγορεῖται, τούτου δὲ μή, δῆλον ὅτι ἡ εἰρημένη τούτου ἂν κατηγοροῖτο. καθόλου δ' εἰπεῖν, ἐπεὶ ὁ ὁρισμός ἐστιν ἐκ γένους καὶ διαφορῶν, ἂν ὁ τοῦ ἐναντίου ὁρισμὸς φανερὸς ᾖ, καὶ ὁ τοῦ προκειμένου ὁρισμὸς φανερὸς ἔσται. ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐναντίον ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἢ ἐν τῷ ἐναντίῳ, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ διαφοραὶ ἢ ἐναντίαι τῶν ἐναντίων ἢ αἱ αὐταὶ κατηγοροῦνται, δῆλον ὅτι τοῦ προκειμένου ἤτοι τὸ αὐτὸ γένος ἂν κατηγοροῖτο ὅπερ καὶ τοῦ ἐναντίου, αἱ δὲ διαφοραὶ ἐναντίαι, ἢ ἅπασαι ἢ τινές, αἱ δὲ λοιπαὶ αἱ αὐταί· ἢ ἀνάπαλιν αἱ μὲν διαφοραὶ αἱ αὐταὶ τὰ δὲ γένη ἐναντία· ἢ ἄμφω ἐναντία, καὶ τὰ γένη καὶ αἱ διαφοραί. ἀμφότερα γὰρ ταὐτὰ εἶναι οὐκ ἐνδέχεται· εἰ δὲ μή, ὁ αὐτὸς ὁρισμὸς τῶν ἐναντίων ἔσται.

Ἔτι ἐκ τῶν πτώσεων καὶ τῶν συστοίχων· ἀνάγκη γὰρ ἀκολουθεῖν τὰ γένη τοῖς γένεσι καὶ τοὺς ὅρους τοῖς ὅροις. οἷον εἰ ἡ λήθη ἐστὶν ἀποβολὴ ἐπιστήμης, καὶ τὸ ἐπιλανθάνεσθαι ἀποβάλλειν ἐπιστήμην ἔσται καὶ τὸ ἐπιλελῆσθαι ἀποβεβληκέναι ἐπιστήμην. ἑνὸς οὖν ὁποιουοῦν τῶν εἰρημένων ὁμολογηθέντος ἀνάγκη καὶ τὰ λοιπὰ ὁμολογεῖσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ

---

38 καθάπερ καὶ λευκοῦ N. — τὸ ... τὸ] τοῦ ... τοῦ C.
153b3 pr καὶ om N. — 4 ἀποδοθεὶς λόγος ἢ B. — 5 ἐὰν Ncu, rc B. — 6 τὰ ἐναντία ᾖ u. — 9 ἐν] ἐπ' u. — 10 ἐπεὶ u. — ἐστιν] καὶ ψυχῆς N. — οὖν om AB. — 11 pr ἢ] ἢ αἱ u. — αἱ om B. — 13 et 19 κατηγορεῖτο N. — 14 ἐπειδὴ C, εἴπερ cu. — 15 ἂν ᾖ τοῦ ἐν. ὁ ὁρ. φ. cu. — 16 τὰ ἐναντία N. — 17 alt ἢ] ἢ αἱ Ncu, om C. — 20 πᾶσαι Ccu. — 23 γὰρ] μὲν q, μὲν γὰρ cuf, pr C. — ταῦτα BCcuq. — εἶναι om AB, fort pr C. — 25 καὶ ἐκ τῶν C.

εἰ ἡ φθορὰ διάλυσις οὐσίας, καὶ τὸ φθείρεσθαι διαλύεσθαι οὐσίαν καὶ τὸ φθαρτικῶς διαλυτικῶς, εἴ τε τὸ φθαρτικὸν διαλυτικὸν οὐσίας, καὶ ἡ φθορὰ διάλυσις οὐσίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥσθ' ἑνὸς ὁποιουοῦν ληφθέντος καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ὁμολογεῖται.

Καὶ ἐκ τῶν ὁμοίως δ' ἐχόντων πρὸς ἄλληλα. εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν ποιητικὸν ὑγιείας, καὶ τὸ εὐεκτικὸν ποιητικὸν εὐεξίας ἔσται καὶ τὸ ὠφέλιμον ποιητικὸν ἀγαθοῦ. ὁμοίως p.154 γὰρ ἕκαστον τῶν εἰρημένων πρὸς τὸ οἰκεῖον τέλος ἔχει, ὥστ' εἰ ἑνὸς αὐτῶν ὁ ὁρισμός ἐστι τὸ ποιητικὸν εἶναι τοῦ τέλους, καὶ τῶν λοιπῶν ἑκάστου οὗτος ἂν εἴη ὁρισμός.

Ἔτι ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ τοῦ ὁμοίως, ὁσαχῶς ἐνδέχεται κατασκευάσαι δύο πρὸς δύο συγκρίνοντα, οἷον εἰ μᾶλλον ὅδε τοῦδε ἢ ὅδε τοῦδε ὁρισμός, ὁ δὲ ἧττον ὁρισμός, καὶ ὁ μᾶλλον. καὶ εἰ ὁμοίως ὅδε τοῦδε καὶ ὅδε τοῦδε, εἰ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου, καὶ ὁ λοιπὸς τοῦ λοιποῦ. ἑνὸς δ' ὁρισμοῦ πρὸς δύο συγκρινομένου, ἢ δύο ὁρισμῶν πρὸς ἕνα, οὐδὲν χρήσιμος ἡ ἐκ τοῦ μᾶλλον ἐπίσκεψις· οὔτε γὰρ ἕνα δυοῖν οὔτε δύο τοῦ αὐτοῦ ὅρους δυνατόν ἐστιν εἶναι.

4 Εἰσὶ δὲ καὶ ἐπικαιρότατοι τῶν τόπων οἵ τε νῦν εἰρημένοι καὶ οἱ ἐκ τῶν συστοίχων καὶ οἱ ἐκ τῶν πτώσεων. διὸ καὶ δεῖ μάλιστα κατέχειν καὶ προχείρους ἔχειν τούτους· χρησιμώτατοι γὰρ πρὸς πλεῖστα. καὶ τῶν ἄλλων δὲ τοὺς μάλιστα κοινούς· οὗτοι γὰρ ἐνεργότατοι τῶν λοιπῶν, οἷον τό τ' ἐπιβλέπειν ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ ἐπὶ τῶν εἰδῶν σκοπεῖν εἰ ἐφαρμόττει ὁ λόγος, ἐπειδὴ συνώνυμον τὸ εἶδος. ἔστι δὲ χρήσιμον τὸ τοιοῦτον πρὸς τοὺς τιθεμένους ἰδέας εἶναι, καθάπερ πρότερον εἴρηται. ἔτι εἰ μεταφέρων εἴρηκε τοὔνομα, ἢ

---

31 διαφθορὰ *ABN*. — καὶ . . . οὐσίας om *q*. — 32 καὶ . . . οὐσίας om *f*. — φθαρτικὸν διαλυτικόν *C*. — γε corr *AC*. — 33 διάλυσις *C*. — καὶ . . . οὐσίας om *ACcu*. — 36 καὶ om *C*.

154a2 ὁ om *Ccu*. — 3 αὐτὸς *B*, ὁ αὐτὸς *f*. — 4 ἔτι δ' ἐκ *C*. — alt τοῦ om *u*. — ποσαχῶς *C*. — ἐκδέχεται (corr videtur pr manu) *A*. — 5 συγκρίνονται *u*. — 6 ὁρισμὸς ante ἢ *C*. — ἧττον δοκῶν ὁρισμός ἐστιν καὶ *N*. — 9 ἓν *C*. — οὐδὲ *N*. — 10 δυεῖν *B*. — 11 ὅρους εἶναι δυνατόν *N*. — 13 οἱ om *B*. — πτώσεων καὶ οἱ ἐκ (οἱ ἐκ om *cu*) τῶν συστοίχων *cqu*. — alt οἱ om *CN*. — 14 δὴ pr *A*. — 17 τὸ *N*. — 18 συνώνυμος pr *A*. — εἶδός ἐστιν. ἔστι *Ccu*. — 19 χρήσιμος ὁ τόπος πρὸς *Ccuq*. — τοιοῦτο *B*. — 20 ἢ] ἢ εἰ *N*.

αὐτὸ αὑτοῦ κατηγόρηκεν ὡς ἕτερον. καὶ εἴ τις ἄλλος κοινὸς καὶ ἐνεργὸς τῶν τόπων ἐστί, τούτῳ χρηστέον.

Ὅτι δὲ χαλεπώτερον κατασκευάζειν ἢ ἀνασκευάζειν ὅρον, ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων φανερόν. καὶ γὰρ ἰδεῖν αὐτὸν καὶ λαβεῖν παρὰ τῶν ἐρωτωμένων τὰς τοιαύτας προτάσεις οὐκ εὐπετές, οἷον ὅτι τῶν ἐν τῷ ἀποδοθέντι λόγῳ τὸ μὲν γένος τὸ δὲ διαφορά, καὶ ὅτι ἐν τῷ τί ἐστι τὸ γένος καὶ αἱ διαφοραὶ κατηγοροῦνται. ἄνευ δὲ τούτων ἀδύνατον ὁρισμοῦ γενέσθαι συλλογισμόν· εἰ γάρ τινα καὶ ἄλλα ἐν τῷ τί ἐστι τοῦ πράγματος κατηγορεῖται, ἄδηλον πότερον ὁ ῥηθεὶς ἢ ἕτερος αὐτοῦ ὁρισμός ἐστιν, ἐπειδὴ ὁρισμός ἐστι λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνων. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῶνδε. ῥᾷον γὰρ ἓν συμπεράνασθαι ἢ πολλά. ἀναιροῦντι μὲν οὖν ἀπόχρη πρὸς ἕνα διαλεγῆναι (ἓν γὰρ ὁποιονοῦν ἀνασκευάσαντες ἀνῃρηκότες ἐσόμεθα τὸν ὅρον), κατασκευάζοντι δὲ πάντα ἀνάγκη συμβιβάζειν ὅτι ὑπάρχει τὰ ἐν τῷ ὅρῳ. ἔτι κατασκευάζοντι μὲν καθόλου οἰστέον συλλογισμόν· δεῖ γὰρ κατὰ παντὸς οὗ τοὔνομα κατηγορεῖσθαι τὸν ὅρον, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις ἀντιστρέφειν, εἰ μέλλει ἴδιος εἶναι ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος. ἀνασκευάζοντα δ' οὐκέτι ἀνάγκη δεῖξαι τὸ καθόλου· ἀπόχρη γὰρ τὸ δεῖξαι ὅτι οὐκ ἀληθεύεται περί τινος τῶν ὑπὸ τοὔνομα ὁ λόγος. εἴ τε καὶ καθόλου δέοι ἀνασκευάσαι, οὐδ' ὣς τὸ ἀντιστρέφειν ἀναγκαῖον ἐπὶ τοῦ ἀνασκευάζειν· ἀπόχρη γὰρ ἀνασκευάζοντι καθόλου τὸ δεῖξαι ὅτι κατά τινος ὧν τοὔνομα κατηγορεῖται ὁ λόγος οὐ κατηγορεῖται. τὸ δ' ἀνάπαλιν οὐκ ἀναγκαῖον πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι καθ' ὧν ὁ λόγος μὴ κατηγορεῖται τοὔνομα κατηγορεῖται. ἔτι εἰ καὶ παντὶ ὑπάρχει τῷ ὑπὸ τοὔνομα, μὴ μόνῳ δέ, ἀνῃρημένος γίνεται ὁ ὁρισμός.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὸ ἴδιον καὶ τὸ γένος ἔχει· ἐν

---

22 τούτῳ χρηστέον om *CNf*, del vult *A*. — 24 φανερῶν pr *N*. — 27 διότι pr *ABCf*. — γένος μόνον καὶ *C*. — 33 συμπεραίνεσθαι *Cc*. — 34 ἓν *C*. — ἀνασκ.] ἀναιροῦντες *C*. — 35 ἀνασκευάζοντα *Nu*, id 36 *CNu*. — 36 ἰστέον *u*.

154b1 κατηγορῆσθαι *C*. — 2 ἀντιστρέφειν, καθ' οὗ τὸν λόγον καὶ τοὔνομα, εἰ *CcuN*, rc mg *A*. — 3 ἀνασκευάζοντι *cu*. — δὲ οὐκ ἀν. *CNcu*. — δεῖξαι τὸ om *CN*. — 4 τῶν om *u*. — 5 ἔτι εἰ *AB*. — καὶ] γὰρ *f*, om *cuq*. — 6 ἀνασκευάσαι *N*. — 7 ἀνασκευάζοντα *u*, id 21 *uN*, id 25, 29, 35 *N*. — 7 κατ' οὐδενὸς ὧν τοὔνομα κατ. καὶ ὁ λόγος κατ. *CN*. — 10 τοὔνομα] οὐδὲ τοὔνομα *CN*. — 11 μόνον *N*.

ἀμφοτέροις γὰρ ἀνασκευάζειν ἢ κατασκευάζειν ῥᾷον. περὶ μὲν οὖν τοῦ ἰδίου φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν συμπλοκῇ τὸ ἴδιον ἀποδίδοται, ὥστ᾽ ἀνασκευάζειν μὲν ἔστιν ἓν ἀνελόντα, κατασκευάζοντι δὲ ἀνάγκη πάντα συλλογίζεσθαι. σχεδὸν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα πρὸς τὸν ὁρισμόν, καὶ πρὸς τὸ ἴδιον ἁρμόσει λέγεσθαι· παντί τε γὰρ δεῖ τῷ ὑπὸ τοὔνομα τὸν κατασκευάζοντα δεικνύναι ὅτι ὑπάρχει, ἀνασκευάζοντι δ᾽ ἀπόχρη ἑνὶ δεῖξαι μὴ ὑπάρχον· εἴ τε καὶ παντὶ ὑπάρχει, μὴ μόνῳ δέ, καὶ οὕτως ἀνεσκευασμένον γίνεται, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ λέγεται. περὶ δὲ τοῦ γένους, ὅτι κατασκευάζειν μὲν ἀνάγκη μοναχῶς παντὶ δείξαντα ὑπάρχειν, ἀνασκευάζοντι δὲ διχῶς· καὶ γὰρ εἰ μηδενὶ καὶ εἰ τινὶ δέδεικται μὴ ὑπάρχον, ἀνῄρηται τὸ ἐν ἀρχῇ. ἔτι κατασκευάζοντι μὲν οὐκ ἀπόχρη ὅτι ὑπάρχει δεῖξαι, ἀλλὰ καὶ διότι ὡς γένος ὑπάρχει δεικτέον· ἀνασκευάζοντι δ᾽ ἱκανὸν τὸ δεῖξαι μὴ ὑπάρχον ἢ τινὶ ἢ παντί. ἔοικε δ᾽, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ διαφθεῖραι τοῦ ποιῆσαι ῥᾷον, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων τὸ ἀνασκευάσαι τοῦ κατασκευάσαι.

Ἐπὶ δὲ τοῦ συμβεβηκότος τὸ μὲν καθόλου ῥᾷον ἀνασκευάζειν ἢ κατασκευάζειν· κατασκευάζοντι μὲν γὰρ δεικτέον ὅτι παντί, ἀνασκευάζοντι δ᾽ ἀπόχρη ἑνὶ δεῖξαι μὴ ὑπάρχον. τὸ δ᾽ ἐπὶ μέρους ἀνάπαλιν ῥᾷον κατασκευάσαι ἢ ἀνασκευάσαι· κατασκευάζοντι μὲν γὰρ ἀπόχρη δεῖ-
p.155 ξαι τινὶ ὑπάρχον, ἀνασκευάζοντι δὲ δεικτέον ὅτι οὐδενὶ ὑπάρχει.

Φανερὸν δὲ καὶ διότι πάντων ῥᾷστον ὅρον ἀνασκευάσαι· πλεῖστα γὰρ ἐν αὐτῷ τὰ δεδομένα πολλῶν εἰρημένων, ἐκ δὲ τῶν πλειόνων θᾶττον γίνεται συλλογισμός· εἰκὸς γὰρ ἐν τοῖς πολλοῖς μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς ὀλίγοις ἁμάρτημα γίνεσθαι.

---

17 κατασκευάζοντα *uN*, id 27 *u*, 34 *uN*, 37 *N*. — 17 πάντα συλλ. ἀνάγκη *u*. — 19 πρὸς om *N*. — 20 τῷ] τὸ *N*. — 21 ἓν *B*. — 23 καθάπερ καὶ ἐπὶ *uN*. — ἐλέγετο *CcuN*. — 24 κατασκευάζοντι *C*. — post μὲν lit quinque litt *C*. — 25 δεῖξαι ὑπάρχον *Cf*. — 28 ὅτι *CN*. — 29 παντί] μὴ παντί *Cq*, pr *A*, μηδενί *N*. — 33 ἐπεὶ *N*. — 34 κατασκευάζειν. καὶ δι᾽ ἑνὸς γὰρ ἀνασκευάζεται τὸ καθόλου (ἢ κατασκευάζεται adi *C*). κατασκευάζοντι *CN*. — 36 πάλιν pr *B*. — ῥᾷον γὰρ κατασκ. *C*. — 37 ἀπόχρη τὸ δεῖξαι *Ccfq*, corr *A*.

155a1 ἀνασκευάζοντα *N*. — δὲ τὸ δεῖξαι *u*. — 3 ὅτι *fN*.

ἔτι πρὸς μὲν ὅρον ἐνδέχεται καὶ διὰ τῶν ἄλλων ἐπιχειρεῖν· εἴτε γὰρ μὴ ἴδιος ὁ λόγος, εἴτε μὴ γένος τὸ ἀποδοθέν, εἴτε μὴ ὑπάρχει τι τῶν ἐν τῷ λόγῳ, ἀνῃρημένος γίνεται ὁ ὁρισμός· πρὸς δὲ τὰ ἄλλα οὔτε τὰ ἐκ τῶν ὅρων οὔτε τἆλλα ἐνδέχεται πάντ' ἐπιχειρεῖν· μόνα γὰρ τὰ πρὸς τὸ συμβεβηκὸς κοινὰ πάντων τῶν εἰρημένων ἐστίν. ὑπάρχειν μὲν γὰρ δεῖ ἕκαστον τῶν εἰρημένων· εἰ δὲ μὴ ὡς ἴδιον ὑπάρχει τὸ γένος, οὐδέπω ἀνῄρηται τὸ γένος. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἴδιον οὐκ ἀναγκαῖον ὡς γένος, οὐδὲ τὸ συμβεβηκὸς ὡς γένος ἢ ἴδιον, ἀλλ' ὑπάρχειν μόνον. ὥστ' οὐ δυνατὸν ἐκ τῶν ἑτέρων πρὸς τὰ ἕτερα ἐπιχειρεῖν ἀλλ' ἢ ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ. δῆλον οὖν ὅτι ῥᾷστον πάντων ὅρον ἀναιρεῖν, κατασκευάζειν δὲ χαλεπώτατον· ἐκεῖνά τε γὰρ δεῖ πάντα συλλογίσασθαι (καὶ γὰρ ὅτι ὑπάρχει τὰ εἰρημένα καὶ ὅτι γένος τὸ ἀποδοθὲν καὶ ὅτι ἴδιος ὁ λόγος), καὶ ἔτι παρὰ ταῦτα, ὅτι δηλοῖ τὸ τί ἦν εἶναι ὁ λόγος, καὶ τοῦτο καλῶς δεῖ πεποιηκέναι.

Τῶν δ' ἄλλων τὸ ἴδιον μάλιστα τοιοῦτον· ἀναιρεῖν μὲν γὰρ ῥᾷον διὰ τὸ ἐκ πολλῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, κατασκευάζειν δὲ χαλεπώτατον, ὅτι τε πολλὰ δεῖ συμβιβάσαι, καὶ πρὸς τούτῳ ὅτι μόνῳ ὑπάρχει καὶ ἀντικατηγορεῖται τοῦ πράγματος.

Ῥᾷστον δὲ πάντων κατασκευάσαι τὸ συμβεβηκός· ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις οὐ μόνον ὑπάρχον, ἀλλὰ καὶ ὅτι οὕτως ὑπάρχει, δεικτέον· ἐπὶ δὲ τοῦ συμβεβηκότος, ὅτι ὑπάρχει μόνον, ἱκανὸν δεῖξαι. ἀνασκευάζειν δὲ χαλεπώτατον τὸ συμβεβηκός, ὅτι ἐλάχιστα ἐν αὐτῷ δέδοται· οὐ γὰρ προσσημαίνει ἐν τῷ συμβεβηκότι πῶς ὑπάρχει, ὥστ' ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων διχῶς ἔστιν ἀνελεῖν, ἢ δείξαντα ὅτι οὐχ ὑπάρχει ἢ ὅτι οὐχ οὕτως ὑπάρχει, ἐπὶ δὲ τοῦ συμβεβηκότος οὐκ ἔστιν ἀνελεῖν ἀλλ' ἢ δείξαντα ὅτι οὐχ ὑπάρχει.

Οἱ μὲν οὖν τόποι δι' ὧν εὐπορήσομεν πρὸς ἕκαστα τῶν προβλημάτων ἐπιχειρεῖν, σχεδὸν ἱκανῶς ἐξηρίθμηνται.

---

7 καὶ om c. — διὰ corr *A*, τὰ *B*. — ἐγχειρεῖν *AB*. — 8 ὁ om *A*. — 10 τἆλλα *Ncuq*. — τὰ ἄλλα *Cf*. — ὅρων τέτακται οὔτε *C*. — 17 ὁρισμοῦ μόνου δῆλον *N*. — 18 κεῖνά *AB*. — 19 τε om *f*. — πάντα δεῖ *Ccuq*. — συλλογίζεσθαι *CNcuq*. — γὰρ om *u*, del vult *A*. — εἰρημένα πάντα καὶ *CN*. — 24 πολὺ συνίστασθαι (συνίστ.] εἶναι c) κατασκ. *CcN*. — 25 τε τὰ πολλὰ *N*. — 34 ἀναιρεῖν *u*. — 36 ἀν ελεῖν / αιρεῖν *C*.

Θ.

b Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τάξεως, καὶ πῶς δεῖ ἐρωτᾶν, λεκτέον. δεῖ δὲ πρῶτον μὲν ἐρωτηματίζειν μέλλοντα τὸν τόπον εὑρεῖν ὅθεν ἐπιχειρητέον, δεύτερον δὲ ἐρωτηματίσαι καὶ τάξαι καθ᾿ ἕκαστα πρὸς ἑαυτόν, τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τρίτον εἰπεῖν ταῦτα ἤδη πρὸς ἕτερον. μέχρι μὲν οὖν τοῦ εὑρεῖν τὸν τόπον ὁμοίως τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ διαλεκτικοῦ ἡ σκέψις, τὸ δ᾿ ἤδη ταῦτα τάττειν καὶ ἐρωτηματίζειν ἴδιον τοῦ διαλεκτικοῦ· πρὸς ἕτερον γὰρ πᾶν τὸ τοιοῦτον, τῷ δὲ φιλοσόφῳ καὶ ζητοῦντι καθ᾿ ἑαυτὸν οὐδὲν μέλει, ἐὰν ἀληθῆ μὲν ᾖ καὶ γνώριμα δι᾿ ὧν ὁ συλλογισμός, μὴ θῇ δ᾿ αὐτὰ ὁ ἀποκρινόμενος διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ προορᾶν τὸ συμβησόμενον· ἀλλ᾿ ἴσως κἂν σπουδάσειεν ὅτι μάλιστα γνώριμα καὶ σύνεγγυς εἶναι τὰ ἀξιώματα· ἐκ τούτων γὰρ οἱ ἐπιστημονικοὶ συλλογισμοί.

Τοὺς μὲν οὖν τόπους ὅθεν δεῖ λαμβάνειν, εἴρηται πρότερον· περὶ τάξεως δὲ καὶ τοῦ ἐρωτηματίσαι λεκτέον διελόμενον τὰς προτάσεις, ὅσαι ληπτέαι παρὰ τὰς ἀναγκαίας. ἀναγκαῖαι δὲ λέγονται δι᾿ ὧν ὁ συλλογισμὸς γίνεται. αἱ δὲ παρὰ ταύτας λαμβανόμεναι τέτταρές εἰσιν· ἢ γὰρ ἐπαγωγῆς χάριν τοῦ δοθῆναι τὸ καθόλου, ἢ εἰς ὄγκον τοῦ λόγου, ἢ πρὸς κρύψιν τοῦ συμπεράσματος, ἢ πρὸς τὸ σαφέστερον εἶναι τὸν λόγον. παρὰ δὲ ταύτας οὐδεμίαν ληπτέον πρότασιν, ἀλλὰ διὰ τούτων αὔξειν καὶ ἐρωτηματίζειν πειρατέον. εἰσὶ δ᾿ αἱ πρὸς κρύψιν ἀγῶνος χάριν· ἀλλ᾿ ἐπειδὴ πᾶσα ἡ τοιαύτη πραγματεία πρὸς ἕτερόν ἐστιν, ἀνάγκη καὶ ταύταις χρῆσθαι.

Τὰς μὲν οὖν ἀναγκαίας, δι᾿ ὧν ὁ συλλογισμός, οὐκ εὐθὺς αὐτὰς προτατέον, ἀλλ᾿ ἀποστατέον ὅτι ἀνωτάτω, οἷον μὴ τῶν ἐναντίων ἀξιοῦντα τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην, ἂν τοῦτο βούληται

155b1 Tit ητ· *Ccf.* — 4 δὲ et μὲν om *q.* — ἐρωτιματίζειν pr *A*, ἐρωτᾶν *Ccuqf*, corr *A.* — ἐρωτιματίσαι pr *A.* — 6 ἕκαστον *C.* — 7 ἤδη ταῦτα *Ccu.* — τοῦ] τὸ *u.* — τὸν om *C.* — 9 ἤδη om *C.* — 11 οὐθὲν *u.* — μὲν ᾖ supra vs c. — 12 alt ὁ om *B.* — 13 τὸ] τοῦ *f.* — τοῦ] τὸ pr *A.* — 14 κἂν] ἂν καὶ *Ccu*, corr *A*, ἂν corr *B.* — 25 ἀλλ᾿ ἢ *Ccu.* — καὶ] ἢ *u.* — 30 αὐτὰς om *Ccuq.*

λαβεῖν, ἀλλὰ τῶν ἀντικειμένων· τεθέντος γὰρ τούτου, καὶ ὅτι τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ συλλογιεῖται, ἐπειδὴ ἀντικείμενα τὰ ἐναντία. ἂν δὲ μὴ τιθῇ, δι' ἐπαγωγῆς ληπτέον, προτείνοντα ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος ἐναντίων. ἢ γὰρ διὰ συλλογισμοῦ ἢ δι' ἐπαγωγῆς τὰς ἀναγκαίας ληπτέον, ἢ τὰς μὲν ἐπαγωγῇ τὰς δὲ συλλογισμῷ, ὅσαι δὲ λίαν προφανεῖς εἰσί, καὶ αὐτὰς προτείνοντα· ἀδηλότερόν τε γὰρ ἀεὶ ἐν τῇ ἀποστάσει καὶ τῇ ἐπαγωγῇ τὸ συμβησόμενον, καὶ ἅμα τὸ p.156 αὐτὰς τὰς χρησίμους προτεῖναι καὶ μὴ δυνάμενον ἐκείνως λαβεῖν ἕτοιμον. τὰς δὲ παρὰ ταύτας εἰρημένας ληπτέον μὲν τούτων χάριν, ἑκάστῃ δ' ὧδε χρηστέον, ἐπάγοντα μὲν ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστον ἐπὶ τὸ καθόλου καὶ τῶν γνωρίμων ἐπὶ τὰ ἄγνωστα· γνώριμα δὲ μᾶλλον τὰ κατὰ τὴν αἴσθησιν, ἢ ἁπλῶς ἢ τοῖς πολλοῖς. κρύπτοντα δὲ προσυλλογίζεσθαι δι' ὧν ὁ συλλογισμὸς τοῦ ἐξ ἀρχῆς μέλλει γίνεσθαι, καὶ ταῦτα ὡς πλεῖστα. εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἴ τις μὴ μόνον τὰς ἀναγκαίας ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς ταῦτα χρησίμων τινὰ συλλογίζοιτο. ἔτι τὰ συμπεράσματα μὴ λέγειν, ἀλλ' ὕστερον ἀθρόα συλλογίζεσθαι· οὕτω γὰρ ἂν πορρωτάτω ἀποστήσειε τῆς ἐξ ἀρχῆς θέσεως. καθόλου δ' εἰπεῖν, οὕτω δεῖ ἐρωτᾶν τὸν κρυπτικῶς πυνθανόμενον, ὥστ' ἠρωτημένου τοῦ παντὸς λόγου καὶ εἰπόντος τὸ συμπέρασμα ζητεῖσθαι τὸ διὰ τί. τοῦτο δ' ἔσται μάλιστα διὰ τοῦ λεχθέντος ἔμπροσθεν τρόπου· μόνου γὰρ τοῦ ἐσχάτου ῥηθέντος συμπεράσματος ἄδηλον πῶς συμβαίνει, διὰ τὸ μὴ προορᾶν τὸν ἀποκρινόμενον ἐκ τίνων συμβαίνει, μὴ διαρθρωθέντων τῶν πρότερον συλλογισμῶν. ἥκιστα δ' ἂν διαρθροῖτο ὁ συλλογισμὸς τοῦ συμπεράσματος μὴ τὰ τούτου λήμματα ἡμῶν τιθέντων, ἀλλ' ἐκεῖνα ὑφ' ὧν ὁ συλλογισμὸς γίνεται.

Χρήσιμον δὲ καὶ τὸ μὴ συνεχῆ τὰ ἀξιώματα λαμ-

---

33 τῶν ἀντικειμένων *cu*. — 34 ἐὰν *Ccu*. — δὲ om *u*. — 37 συλλογισμοῖς corr *u*. — 38 ταύτας *C*. — τε om *f*. — ἀεὶ om *C*. — ἀποτάσει *B*.

156a1 alt τὸ] τῷ *cu*, corr *C*, τὸ καὶ pr *C*. — 2 καὶ om *C*, del vult c. — ἐκείνως *f*, corr *A*. — 3 ἕτοιμον corr *A*, ἑτοίμως *Bq*. — εἰλημμένας corr *A*. — 5 ἐπὶ τὰ *u*. — 9 εἰ μή τις *u*. — 10 ταύτας *cqf*. — 12 συλλ. ἀθρόα *u*. — 14 κρυπτῶς *A*. — 16 πρόσθεν *u*. — 17 ἐσχ. λεχθέντος *f*. — 18 τίνος *u*. — 19 προτέρων *Ccuf*. — 20 διαρθρωθείη *Cc*, rc *u*. — τὰ τούτου] αὐτὰ τὰ *f*. — 21 ὁ om *u*.

βάνειν ἐξ ὧν οἱ συλλογισμοί, ἀλλ' ἐναλλὰξ τὸ πρὸς ἕτερον καὶ ἕτερον συμπέρασμα· τιθεμένων γὰρ τῶν οἰκείων παρ' ἄλληλα μᾶλλον τὸ συμβησόμενον ἐξ αὐτῶν προφανές.

Χρὴ δὲ καὶ ὁρισμῷ λαμβάνειν, ἐφ' ὧν ἐνδέχεται, τὴν καθόλου πρότασιν, μὴ ἐπ' αὐτῶν ἀλλ' ἐπὶ τῶν συστοίχων· παραλογίζονται γὰρ ἑαυτούς, ὅταν ἐπὶ τοῦ συστοίχου ληφθῇ ὁ ὁρισμός, ὡς οὐ τὸ καθόλου συγχωροῦντες, οἷον εἰ δέοι λαβεῖν ὅτι ὁ ὀργιζόμενος ὀρέγεται τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν, ληφθείη δ' ἡ ὀργὴ ὄρεξις εἶναι τιμωρίας διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν· δῆλον γὰρ ὅτι τούτου ληφθέντος ἔχοιμεν ἂν καθόλου ὃ προαιρούμεθα. τοῖς δ' ἐπ' αὐτῶν προτείνουσι πολλάκις ἀνανεύειν συμβαίνει τὸν ἀποκρινόμενον διὰ τὸ μᾶλλον ἔχειν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἔνστασιν, οἷον ὅτι ὁ ὀργιζόμενος οὐκ ὀρέγεται τιμωρίας· τοῖς γὰρ γονεῦσιν ὀργιζόμεθα μέν, οὐκ ὀρεγόμεθα δὲ τιμωρίας. ἴσως μὲν οὖν οὐχ ἱκανὴ ἡ ἔνστασις· παρ' ἐνίων γὰρ ἱκανὴ τιμωρία τὸ λυπῆσαι μόνον καὶ ποιῆσαι μεταμέλεσθαι· οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει τι πιθανὸν πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν ἀλόγως ἀρνεῖσθαι τὸ προτεινόμενον. ἐπὶ δὲ τοῦ τῆς ὀργῆς ὁρισμοῦ οὐχ ὁμοίως ῥάδιόν ἐστιν εὑρεῖν ἔνστασιν.

Ἔτι τὸ προτείνειν μὴ ὡς δι' αὐτὸ ἀλλ' ἄλλου χάριν προτείνοντα· εὐλαβοῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὴν θέσιν χρήσιμα. ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ὅτι μάλιστα ποιεῖν ἄδηλον πότερον τὸ προτεινόμενον ἢ τὸ ἀντικείμενον βούλεται λαβεῖν· ἀδήλου γὰρ ὄντος τοῦ πρὸς τὸν λόγον χρησίμου μᾶλλον τὸ δοκοῦν αὑτοῖς τιθέασιν.

Ἔτι διὰ τῆς ὁμοιότητος πυνθάνεσθαι· καὶ γὰρ πιθανὸν καὶ λανθάνει μᾶλλον τὸ καθόλου. οἷον ὅτι ὥσπερ ἐπιστήμη καὶ ἄγνοια τῶν ἐναντίων ἡ αὐτή, οὕτω καὶ αἴσθησις τῶν ἐναντίων ἡ αὐτή, ἢ ἀνάπαλιν, ἐπειδὴ αἴσθησις ἡ αὐτή, καὶ ἐπιστήμη. τοῦτο δ' ἐστὶν ὅμοιον ἐπαγωγῇ, οὐ μὴν ταὐτόν

---

24 ὧν εἰσὶν οἱ C. — 25 παράλληλον C. — 29 αὐτούς C. — 30 ὁ om B. — 31 διὰ ... ὀλιγωρίαν om uf, rc mg C. — 32 ἡ om C. — 36 ὁ] πᾶς ὁ u, οὐ πᾶς ὁ f. — 37 οὐκ] οὐ πᾶς corr C, om uf. — 38 οὐκ ἀληθὴς Cuq. — ἔνστασις ὑπάρχει· παρ' ἐνίων (μὲν C add) γὰρ Cf.

156b1 μεταμελεῖσθαι Cu. — 3 ἐστιν om Cu. — 4 τὸ προτ.] προτ. δεῖ f. — ὡς οὐ uq. — αὑτὸ Af. — 5 προτείναντα f. — 6 πότερον rc u. — 8 πρὸς τὴν θέσιν uf. — αὐτοῖς uf. — 10 ἔτι τὸ διὰ f. — 11 ὅτι om AB. — 12 καὶ ἡ αἴσθησις Cu. — 13 ἐπειδὴ ἡ αἴσθ. C. — αὐτὴ τῶν ἐναντίων καὶ uf, corr C.

γε· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα τὸ καθόλου λαμβάνεται, ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων οὐκ ἔστι τὸ λαμβανόμενον τὸ καθόλου, ὑφ' ὃ πάντα τὰ ὅμοιά ἐστιν.

Δεῖ δὲ καὶ αὐτόν ποτε αὑτῷ ἔνστασιν φέρειν· ἀνυπόπτως γὰρ ἔχουσιν οἱ ἀποκρινόμενοι πρὸς τοὺς δοκοῦντας δικαίως ἐπιχειρεῖν. χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἐπιλέγειν ὅτι σύνηθες καὶ λεγόμενον τὸ τοιοῦτον· ὀκνοῦσι γὰρ κινεῖν τὸ εἰωθὸς ἔνστασιν μὴ ἔχοντες. ἅμα δὲ καὶ τῷ χρῆσθαι καὶ αὐτοὶ τοῖς τοιούτοις φυλάττονται κινεῖν αὐτά. ἔτι τὸ μὴ σπουδάζειν, κἂν ὅλως χρήσιμον ᾖ· πρὸς γὰρ τοὺς σπουδάζοντας μᾶλλον ἀντιτείνουσιν. καὶ τὸ ὡς ἐν παραβολῇ προτείνειν· τὸ γὰρ δι' ἄλλο προτεινόμενον καὶ μὴ δι' αὑτὸ χρήσιμον τιθέασι μᾶλλον. ἔτι μὴ αὐτὸ προτείνειν ὃ δεῖ ληφθῆναι, ἀλλ' ᾧ τοῦτο ἕπεται ἐξ ἀνάγκης· μᾶλλόν τε γὰρ συγχωροῦσι διὰ τὸ μὴ ὁμοίως ἐκ τούτου φανερὸν εἶναι τὸ συμβησόμενον, καὶ ληφθέντος τούτου εἴληπται κἀκεῖνο. καὶ τὸ ἐπ' ἐσχάτῳ ἐρωτᾶν ὃ μάλιστα βούλεται λαβεῖν· μάλιστα γὰρ τὰ πρῶτα ἀνανεύουσι διὰ τὸ τοὺς πλείστους τῶν ἐρωτώντων πρῶτα λέγειν περὶ ἃ μάλιστα σπουδάζουσιν. πρὸς ἐνίους δὲ πρῶτα τὰ τοιαῦτα προτείνειν· οἱ γὰρ δύσκολοι τὰ πρῶτα μάλιστα συγχωροῦσιν, ἂν μὴ παντελῶς φανερὸν ᾖ τὸ συμβησόμενον, ἐπὶ τελευτῆς δὲ δυσκολαίνουσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοι οἴονται δριμεῖς εἶναι ἐν τῷ ἀποκρίνεσθαι· θέντες γὰρ τὰ πλεῖστα ἐπὶ τέλους τερθρεύονται ὡς οὐ συμβαίνοντος ἐκ τῶν κειμένων· τιθέασι δὲ προχείρως, πιστεύοντες τῇ ἕξει καὶ ὑπολαμβάνοντες οὐδὲν πείσεσθαι. ἔτι τὸ μηκύνειν καὶ παρεμβάλλειν p. 157 τὰ μηδὲν χρήσιμα πρὸς τὸν λόγον, καθάπερ οἱ ψευδογραφοῦντες· πολλῶν γὰρ ὄντων ἄδηλον ἐν ὁποίῳ τὸ ψεῦδος. διὸ καὶ λανθάνουσιν ἐνίοτε οἱ ἐρωτῶντες ἐν παραβύστῳ προστιθέντες ἃ καθ' αὑτὰ προτεινόμενα οὐκ ἂν τεθείη.

---

15 ἕκαστον *u*. — 17 ᾧ *u*, pr *AB*. — ἅπαντα *Cuqf*. — τὰ om *C*. — 18 ἑαυτῷ *C*, corr *A*. — ἑαυτῷ ποτὲ *u*. — 20 καὶ om *u*. — 21 τοιοῦτο *u*. — 22 τῷ] διὰ τὸ *BCqf*, τὸ *u*. — αὐτοὺς *C*. — 26 ἄλλο τι προτ. *u*. — 29 τούτων *u*. — 30 ἐκεῖνο. καὶ οὐ τὸ *C*. — 31 πρῶτα τῶν ἐρωτημάτων ἀνανεύουσι *BCf*. — 33 ὧν *q*. — 35 ἐὰν *Cu*. — 37 γὰρ (πρὸς add *B*) τὰ πρῶτα (τὰ add *Bf*) *Bqf*. — 39 προχείρως om *C*.

157a1 πήσεσθαι pr *A*, corr *B*. — 2 μηθὲν *C*. — 3 ἀδηλότερον τὸ ψ. *C*. — 4 τιθέντες *C*.

Εἰς μὲν οὖν κρύψιν τοῖς εἰρημένοις χρηστέον, εἰς δὲ κόσμον ἐπαγωγῇ καὶ διαιρέσει τῶν συγγενῶν. ἡ μὲν οὖν ἐπαγωγὴ ὁποῖον τί ἐστι δῆλον, τὸ δὲ διαιρεῖσθαι τοιοῦτον οἷον ὅτι ἐπιστήμη ἐπιστήμης βελτίων ἢ τῷ ἀκριβεστέρα εἶναι ἢ τῷ βελτιόνων, καὶ ὅτι τῶν ἐπιστημῶν αἱ μὲν θεωρητικαὶ αἱ δὲ πρακτικαὶ αἱ δὲ ποιητικαί. τῶν γὰρ τοιούτων ἕκαστον συνεπικοσμεῖ μὲν τὸν λόγον, οὐκ ἀναγκαῖα δὲ ῥηθῆναι πρὸς τὸ συμπέρασμα.

Εἰς δὲ σαφήνειαν παραδείγματα καὶ παραβολὰς οἰστέον, παραδείγματα δὲ οἰκεῖα καὶ ἐξ ὧν ἴσμεν, οἷα Ὅμηρος, μὴ οἷα Χοιρίλος· οὕτω γὰρ ἂν σαφέστερον εἴη τὸ προτεινόμενον.

2 Χρηστέον δ' ἐν τῷ διαλέγεσθαι τῷ μὲν συλλογισμῷ πρὸς τοὺς διαλεκτικοὺς μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς πολλούς, τῇ δ' ἐπαγωγῇ τοὐναντίον πρὸς τοὺς πολλοὺς μᾶλλον· εἴρηται δ' ὑπὲρ τούτου καὶ πρότερον. ἔστι δὲ ἐπ' ἐνίων μὲν ἐπάγοντα δυνατὸν ἐρωτῆσαι τὸ καθόλου, ἐπ' ἐνίων δ' οὐ ῥᾴδιον διὰ τὸ μὴ κεῖσθαι ταῖς ὁμοιότησιν ὄνομα πάσαις κοινόν· ἀλλ' ὅταν δέῃ τὸ καθόλου λαβεῖν, οὕτως ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων φασίν· τοῦτο δὲ διορίσαι τῶν χαλεπωτάτων ἐστίν, ὁποῖα τῶν προφερομένων τοιαῦτα καὶ ποῖα οὔ. καὶ παρὰ τοῦτο πολλάκις ἀλλήλους παρακρούονται κατὰ τοὺς λόγους, οἱ μὲν φάσκοντες ὅμοια εἶναι τὰ μὴ ὄντα ὅμοια, οἱ δ' ἀμφισβητοῦντες τὰ ὅμοια μὴ εἶναι ὅμοια. διὸ πειρατέον ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων ὀνοματοποιεῖν αὐτόν, ὅπως μήτε τῷ ἀποκρινομένῳ ἐξῇ ἀμφισβητεῖν ὡς οὐχ ὁμοίως τὸ ἐπιφερόμενον λέγεται, μήτε τῷ ἐρωτῶντι συκοφαντεῖν ὡς ὁμοίως λεγομένου, ἐπειδὴ πολλὰ τῶν οὐχ ὁμοίως λεγομένων ὁμοίως φαίνεται λέγεσθαι.

Ὅταν δ' ἐπάγοντος ἐπὶ πολλῶν μὴ διδῷ τὸ καθόλου, τότε δίκαιον ἀπαιτεῖν ἔνστασιν. μὴ εἰπόντα δ' αὐτὸν ἐπὶ τίνων οὕτως, οὐ δίκαιον ἀπαιτεῖν ἐπὶ τίνων οὐχ οὕτως· δεῖ γὰρ ἐπάγοντα πρότερον οὕτω τὴν ἔνστασιν ἀπαιτεῖν. ἀξιωτέον τε τὰς ἐνστάσεις μὴ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προτεινομένου φέρειν, ἐὰν μὴ ἓν μόνον ᾖ τὸ τοιοῦτον, καθάπερ ἡ δυὰς τῶν ἀρτίων μόνος

---

10 αἱ δὲ πρακτικαὶ om *C*. — 11 τοιούτων γὰρ *f*. — τοιοῦτον (sic) pr *A*. — 12 εἰς *Cu*. — 16 σαφέστερον ἂν *Cu*. — 21 τούτων *uq*. — 22 τὸ μὴ om *C*. — 24 τὸ om *A*. — 26 ὁποῖα *u*. — 37 δὲ *C*, om *u*. — 38 ἂν μὴ μόνον ἓν *C*. — 39 τοιοῦτο *u*. — ἀριθμὸς μόνος *Cu*.

b ἀριθμὸς πρῶτος· δεῖ γὰρ τὸν ἐνιστάμενον ἐφ᾿ ἑτέρου τὴν ἔνστασιν φέρειν, ἢ λέγειν ὅτι τοῦτο μόνον τοιοῦτο. πρὸς δὲ τοὺς ἐνισταμένους τῷ καθόλου, μὴ ἐν αὐτῷ δὲ τὴν ἔνστασιν φέροντας ἀλλ᾿ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ, οἷον ὅτι ἔχοι ἄν τις τὸ μὴ αὑτοῦ χρῶμα ἢ πόδα ἢ χεῖρα (ἔχοι γὰρ ἂν ὁ ζωγράφος χρῶμα καὶ ὁ μάγειρος πόδα τὸν μὴ αὑτοῦ) διελόμενον οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐρωτητέον· λανθανούσης γὰρ τῆς ὁμωνυμίας εὖ δόξει ἐνστῆναι τῇ προτάσει. ἐὰν δὲ μὴ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ἀλλ᾿ ἐν αὐτῷ ἐνιστάμενος κωλύῃ τὴν ἐρώτησιν, ἀφαιροῦντα δεῖ ἐν ᾧ ἡ ἔνστασις προτείνειν τὸ λοιπὸν καθόλου ποιοῦντα, ἕως ἂν λάβῃ τὸ χρήσιμον. οἷον ἐπὶ τῆς λήθης καὶ τοῦ ἐπιλελῆσθαι· οὐ γὰρ συγχωροῦσι τὸν ἀποβεβληκότα ἐπιστήμην ἐπιλελῆσθαι, διότι μεταπεσόντος τοῦ πράγματος ἀποβέβληκε μὲν τὴν ἐπιστήμην, ἐπιλέλησται δ᾿ οὔ. ῥητέον οὖν ἀφελόντα ἐν ᾧ ἡ ἔνστασις τὸ λοιπόν, οἷον εἰ διαμένοντος τοῦ πράγματος ἀποβέβληκε τὴν ἐπιστήμην, διότι ἐπιλέλησται. ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐνισταμένους διότι τῷ μείζονι ἀγαθῷ μεῖζον ἀντίκειται κακόν· προφέρουσι γὰρ ὅτι τῇ ὑγιείᾳ, ἐλάττονι ὄντι ἀγαθῷ τῆς εὐεξίας, μεῖζον κακὸν ἀντίκειται· τὴν γὰρ νόσον μεῖζον κακὸν εἶναι τῆς καχεξίας. ἀφαιρετέον οὖν καὶ ἐπὶ τούτου ἐν ᾧ ἡ ἔνστασις· ἀφαιρεθέντος γὰρ μᾶλλον ἂν θείη, οἷον ὅτι τῷ μείζονι ἀγαθῷ μεῖζον κακὸν ἀντίκειται, ἐὰν μὴ συνεπιφέρῃ θάτερον θάτερον, καθάπερ ἡ εὐεξία τὴν ὑγίειαν. οὐ μόνον δ᾿ ἐνισταμένου τοῦτο ποιητέον, ἀλλὰ κἂν ἄνευ ἐνστάσεως ἀρνῆται διὰ τὸ προορᾶν τι τῶν τοιούτων· ἀφαιρεθέντος γὰρ ἐν ᾧ ἡ ἔνστασις, ἀναγκασθήσεται τιθέναι διὰ τὸ μὴ προορᾶν ἐν τῷ λοιπῷ ἐπὶ τίνος οὐχ οὕτως· ἐὰν δὲ μὴ τιθῇ, ἀπαιτούμενος ἔνστασιν οὐ μὴ ἔχῃ ἀποδοῦναι. εἰσὶ δὲ τοιαῦται τῶν προτάσεων αἱ ἐπὶ τὶ μὲν ψευδεῖς ἐπὶ τὶ δ᾿ ἀληθεῖς· ἐπὶ τούτων γὰρ ἔστιν ἀφελόντα τὸ λοιπὸν ἀληθὲς καταλιπεῖν. ἐὰν δ᾿ ἐπὶ πολλῶν προτείνοντος μὴ φέρῃ ἔνστασιν,

---

157b1 ἀριθμὸς pr om *C*. — ἕτερον *u*. — 2 τοιοῦτο μόνον τοῦτο *C*. — 3 τὸ *u*. — 4 ἑαυτοῦ *Cu*, idem 6 *u*, αὐτοῦ *A*, idem 6, ubi *f* ὄντα αὐτοῦ. — 11 λάβῃς *C*. — 12 ἀποβ. τὴν ἐπιστήμην *u*. — 13 διὰ τὸ μ. τ. πρ. ἀποβεβληκέναι *C*. — 14 μὲν om *AB*. — ἐπιλελῆσθαι *C*, pr *A*. — 16 ὅτι corr *A*. — 20 εἶναι ante κακὸν *u*, pr om *C*. — 21 τούτων *Cu*. — 23 alt θάτερον om *u* et pr *C*. — 24 τούτου *C*. — 27 οὐχὶ *C*. — 28 οὐχ ἕξει *Cu*. — 31 φέρῃ τὴν ἔνστ. *u*.

ἀξιωτέον τιθέναι· διαλεκτικὴ γάρ ἐστι πρότασις πρὸς ἣν οὕτως ἐπὶ πολλῶν ἔχουσαν μὴ ἔστιν ἔνστασις.

Ὅταν δ' ἐνδέχηται τὸ αὐτὸ ἄνευ τε τοῦ ἀδυνάτου καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογίσασθαι, ἀποδεικνύντι μὲν καὶ μὴ διαλεγομένῳ οὐδὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἐκείνως συλλογίσασθαι, διαλεγομένῳ δὲ πρὸς ἄλλον οὐ χρηστέον τῷ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμῷ. ἄνευ μὲν γὰρ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισαμένῳ οὐκ ἔστιν ἀμφισβητεῖν· ὅταν δὲ τὸ ἀδύνατον συλλογίσηται,
p. 158 ἂν μὴ λίαν ᾖ περιφανὲς ψεῦδος ὄν, οὐκ ἀδύνατόν φασιν εἶναι, ὥστ' οὐ γίνεται τοῖς ἐρωτῶσιν ὃ βούλονται.

Δεῖ δὲ προτείνειν ὅσα ἐπὶ πολλῶν μὲν οὕτως ἔχει, ἔνστασις δὲ ἢ ὅλως μὴ ἔστιν ἢ μὴ ἐπιπολῆς τὸ συνιδεῖν· μὴ δυνάμενοι γὰρ συνορᾶν ἐφ' ὧν οὐχ οὕτως, ὡς ἀληθὲς ὂν τιθέασιν.

Οὐ δεῖ δὲ τὸ συμπέρασμα ἐρώτημα ποιεῖν· εἰ δὲ μή, ἀνανεύσαντος οὐ δοκεῖ γεγονέναι συλλογισμός. πολλάκις γὰρ καὶ μὴ ἐρωτῶντος ἀλλ' ὡς συμβαῖνον ἐπιφέροντος ἀρνοῦνται, καὶ τοῦτο ποιοῦντες οὐ δοκοῦσιν ἐλέγχεσθαι τοῖς μὴ συνορῶσιν ὅτι συμβαίνει ἐκ τῶν τεθέντων. ὅταν οὖν μηδὲ φήσας συμβαίνειν ἐρωτήσῃ, ὁ δ' ἀρνηθῇ, παντελῶς οὐ δοκεῖ γεγονέναι συλλογισμός.

Οὐ δοκεῖ δὲ πᾶν τὸ καθόλου διαλεκτικὴ πρότασις εἶναι, οἷον τί ἐστιν ἄνθρωπος, ἢ ποσαχῶς λέγεται τἀγαθόν; ἔστι γὰρ πρότασις διαλεκτικὴ πρὸς ἣν ἔστιν ἀποκρίνασθαι ναί ἢ οὔ· πρὸς δὲ τὰς εἰρημένας οὐκ ἔστιν. διὸ οὐ διαλεκτικά ἐστι τὰ τοιαῦτα τῶν ἐρωτημάτων, ἂν μὴ αὐτὸς διορίσας ἢ διελόμενος εἴπῃ, οἷον ἆρά γε τὸ ἀγαθὸν οὕτως ἢ οὕτως λέγεται; πρὸς γὰρ τὰ τοιαῦτα ῥᾳδία ἡ ἀπόκρισις ἢ καταφήσαντι ἢ ἀποφήσαντι. διὸ πειρατέον οὕτω προτείνειν τὰς τοιαύτας τῶν προτάσεων. ἅμα δὲ καὶ δίκαιον ἴσως παρ' ἐκείνου ζητεῖν πο-

---

32 γάρ om *u*. — 34 ἄνευ τε] καὶ ἄνευ *C*, ἄνευ *u*. — 35 συλλογίζεσθαι *C*. — καὶ μὴ διαλεγομένῳ om *C*. — 36 ἢ οὕτως ἢ *u*. — 37 δὲ...συλλογισμῷ om *u*. — 38 γὰρ om *u*. — συλλογισαμένου *C*. — 39 συλλογίζωνται *C*, συλλογίσωνται *u*.

158a1 ἐὰν *C*. — περιφανὲς τὸ ψ. *C*. — 2 γίνονται *Aq*. — ἃ *C*. — 4 ἐπὶ πολλῆς *f*. — τὸ] ἤ τὸ (sic) *A*, ἢ τὸ *B*, pr *C*, ᾖ τὸ *ufq* — 5 γὰρ τὸ συνορᾶν *q*. — 11 ὅ τι codices. — 15 τὸ ἀγαθόν *u*. — 16 ἀποκρίνεσθαι *Bq*. — 18 ἐὰν *Cu*. — 19 τἀγαθὸν *uq*, id 23 *uqf*. — οὕτως om *u*. — 21 post τοιαύτας quatuor vel quinque vbb del *C*.

σαχῶς λέγεται τὸ ἀγαθόν, ὅταν αὐτοῦ διαιρουμένου καὶ προτείνοντος μηδαμῶς συγχωρῇ.

Ὅστις δ' ἕνα λόγον πολὺν χρόνον ἐρωτᾷ, κακῶς πυνθάνεται. εἰ μὲν γὰρ ἀποκρινομένου τοῦ ἐρωτωμένου τὸ ἐρωτώμενον, δῆλον ὅτι πολλὰ ἐρωτήματα ἐρωτᾷ ἢ πολλάκις ταὐτά, ὥστε ἢ ἀδολεσχεῖ ἢ οὐκ ἔχει συλλογισμόν· ἐξ ὀλίγων γὰρ πᾶς συλλογισμός· εἰ δὲ μὴ ἀποκρινομένου, ὅτι οὐκ ἐπιτιμᾷ ἢ ἀφίσταται.

3 Ἔστι δ' ἐπιχειρεῖν τε χαλεπὸν καὶ ὑπέχειν ῥᾴδιον τὰς αὐτὰς ὑποθέσεις. ἔστι δὲ τοιαῦτα τά τε φύσει πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα. τὰ μὲν γὰρ πρῶτα ὅρου δεῖται, τὰ δ' ἔσχατα διὰ πολλῶν περαίνεται βουλομένῳ τὸ συνεχὲς λαμβάνειν ἀπὸ τῶν πρώτων, ἢ σοφισματώδη φαίνεται τὰ ἐπιχειρήματα· ἀδύνατον γὰρ ἀποδεῖξαί τι μὴ ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀρχῶν καὶ συνείραντα μέχρι τῶν ἐσχάτων. ὁρίζεσθαι μὲν οὖν οὔτ' ἀξιοῦσιν οἱ ἀποκρινόμενοι, οὔτ' ἂν ὁ ἐρωτῶν ὁρίζηται προσέχουσιν· μὴ γενομένου δὲ φανεροῦ τί ποτ' ἐστὶ τὸ προκείμενον, οὐ ῥᾴδιον ἐπιχειρεῖν. μάλιστα δὲ τὸ τοιοῦτον περὶ b τὰς ἀρχὰς συμβαίνει· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα διὰ τούτων δείκνυται, ταῦτα δ' οὐκ ἐνδέχεται δι' ἑτέρων, ἀλλ' ἀναγκαῖον ὁρισμῷ τῶν τοιούτων ἕκαστον γνωρίζειν.

Ἔστι δὲ δυσεπιχείρητα καὶ τὰ λίαν ἐγγὺς τῆς ἀρχῆς· οὐ γὰρ ἐνδέχεται πολλοὺς πρὸς αὐτὰ λόγους πορίσασθαι, ὀλίγων ὄντων τῶν ἀνὰ μέσον αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἀρχῆς, δι' ὧν ἀνάγκη δείκνυσθαι τὰ μετὰ ταῦτα. τῶν δὲ ὅρων δυσεπιχειρητότατοι πάντων εἰσὶν ὅσοι κέχρηνται τοιούτοις ὀνόμασιν, ἃ πρῶτον μὲν ἄδηλά ἐστιν εἴτε ἁπλῶς εἴτε πολλαχῶς λέγεται, πρὸς δὲ τούτοις μηδὲ γνώριμα πότερον κυρίως ἢ κατὰ μεταφορὰν ὑπὸ τοῦ ὁρισαμένου λέγεται. διὰ μὲν γὰρ τὸ ἀσαφῆ εἶναι οὐκ ἔχει ἐπιχειρήματα, διὰ δὲ τὸ ἀγνοεῖσθαι, εἰ παρὰ τὸ κατὰ μεταφορὰν λέγεσθαι τοιαῦτ' ἐστίν, οὐκ ἔχει ἐπιτίμησιν.

---

24 συγχωρήσῃ Cu. — 26 τοῦ ἐρωτωμένου om Cu. — τὸ ἠρωτημένον u. — 28 pr ἢ om C. — 31 τε om u. — 32 δὲ] δὲ τὰ u. — 36 τι] τὸν u. — 37 συνείροντα C. — 38 οὔτ'...οὔτ'] οὐκ...οὐδ' Cu. — 39 γινομένου u. — τί] τοῦ τί C.

158b1 τοιοῦτο BCuq. — 5 ἔτι q. — δὲ om u. — τῆς om C. — 6 πορίσασθαι λόγους C. — 7 αὐτῶν C. — ἐξ ὧν u. — 8 μεταυτά B. — 9 πάντων] πάντων μάλιστα u, μάλιστα C. — 11 πότερα A. — 12 ὡρισμένου u. — 14 τοιοῦτό B.

Ὅλως δὲ πᾶν πρόβλημα, ὅταν ᾖ δυσεπιχείρητον, ἢ ὅρου δεῖσθαι ὑποληπτέον, ἢ τῶν πολλαχῶς ἢ τῶν κατὰ μεταφορὰν εἶναι λεγομένων, ἢ οὐ πόῤῥω τῶν ἀρχῶν, ἢ διὰ τὸ μὴ φανερὸν εἶναι πρῶτον ἡμῖν τοῦτ' αὐτό, κατὰ τίνα ποτὲ τῶν εἰρημένων τρόπων ἐστὶν ὃ τὴν ἀπορίαν παρέχεται· φανεροῦ γὰρ ὄντος τοῦ τρόπου δῆλον ὅτι ἢ ὁρίζεσθαι ἂν δέοι ἢ διαιρεῖσθαι ἢ τὰς ἀνὰ μέσον προτάσεις πορίζεσθαι· διὰ τούτων γὰρ δείκνυται τὰ ἔσχατα.

Πολλαῖς τε τῶν θέσεων μὴ καλῶς ἀποδιδομένου τοῦ ὁρισμοῦ οὐ ῥᾴδιον διαλέγεσθαι καὶ ἐπιχειρεῖν, οἷον πότερον ἓν ἑνὶ ἐναντίον ἢ πλείω· ὁρισθέντων δὲ τῶν ἐναντίων κατὰ τρόπον ῥᾴδιον συμβιβάσαι πότερον ἐνδέχεται πλείω τῷ αὐτῷ εἶναι ἐναντία ἢ οὔ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁρισμοῦ δεομένων. ἔοικε δὲ καὶ ἐν τοῖς μαθήμασιν ἔνια δι' ὁρισμοῦ ἔλλειψιν οὐ ῥᾳδίως γράφεσθαι, οἷον καὶ ὅτι ἡ παρὰ τὴν πλευρὰν τέμνουσα τὸ ἐπίπεδον ὁμοίως διαιρεῖ τήν τε γραμμὴν καὶ τὸ χωρίον. τοῦ δὲ ὁρισμοῦ ῥηθέντος εὐθέως φανερὸν τὸ λεγόμενον· τὴν γὰρ αὐτὴν ἀνταναίρεσιν ἔχει τὰ χωρία καὶ αἱ γραμμαί· ἔστι δ' ὁρισμὸς τοῦ αὐτοῦ λόγου οὗτος. ἁπλῶς δὲ τὰ πρῶτα τῶν στοιχείων τιθεμένων μὲν τῶν ὁρισμῶν, οἷον τί γραμμὴ καὶ τί κύκλος, ῥᾷστα δεῖξαι, πλὴν οὐ πολλά γε πρὸς ἕκαστον ἔστι τούτων ἐπιχειρεῖν διὰ τὸ μὴ πολλὰ τὰ ἀνὰ μέσον εἶναι· ἂν δὲ μὴ τιθῶνται οἱ τῶν ἀρχῶν ὁρισμοί, χαλεπόν, τάχα δ' ὅλως
p. 159 ἀδύνατον. ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τοὺς λόγους ἔχει.

Οὔκουν δεῖ λανθάνειν, ὅταν δυσεπιχείρητος ᾖ ἡ θέσις, ὅτι πέπονθέ τι τῶν εἰρημένων. ὅταν δ' ᾖ πρὸς τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν πρότασιν μεῖζον ἔργον διαλεγῆναι ἢ τὴν θέσιν, διαπορήσειεν ἄν τις πότερον θετέον τὰ τοιαῦτα ἢ οὔ. εἰ γὰρ μὴ

---

18 alt ἢ om *Cuq*. — 19 πρῶτον ἡμῖν om *q*. — 27 τῷ αὐτῷ πλείω *u*. — 28 δὲ τρόπον et 29 τῶν ὁρισμοῦ δεομένων pr om *C*. — 30 ἔκλειψιν *u*. — 31 ὅτι καὶ *q*. — καὶ del vult *A*. — ἐπίπεδον γραμμὴ ὁμοίως *f*, corr *C*. — 37 πλὴν ... ἐπιχειρεῖν rc mg *C* ut schol. — αὐτῶν *Cu*. — αὐτῶν ἔστιν *f*. — ἐγχειρεῖν *ABf*. — 38 διὰ τὸ corr *C*. — οὐ *C*. — ἐὰν *C*.

159a3 δεῖ om et λανθάνει corr *B*. — ᾗ om *C*. — 4 πρὸς pr om *AB*. — 5 ἔργον] ἔργον εἶναι *uf*, ἔργον τοῦ vel τῷ corr *A*. — 6 εἰ μὲν γὰρ (*u*) τιθῇ *C*.

θήσει ἀλλ' ἀξιώσει καὶ πρὸς τοῦτο διαλέγεσθαι, μεῖζον προστάξει τοῦ ἐν ἀρχῇ κειμένου· εἰ δὲ θήσει, πιστεύσει ἐξ ἧττον πιστῶν. εἰ μὲν οὖν δεῖ μὴ χαλεπώτερον τὸ πρόβλημα ποιεῖν, θετέον, εἰ δὲ διὰ γνωριμωτέρων συλλογίζεσθαι, οὐ θετέον· ἢ τῷ μὲν μανθάνοντι οὐ θετέον, ἂν μὴ γνωριμώτερον ᾖ, τῷ δὲ γυμναζομένῳ θετέον, ἂν ἀληθὲς μόνον φαίνηται. ὥστε φανερὸν ὅτι οὐχ ὁμοίως ἐρωτῶντί τε καὶ διδάσκοντι ἀξιωτέον τιθέναι.

4 Πῶς μὲν οὖν ἐρωτηματίζειν καὶ τάττειν δεῖ, σχεδὸν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα· περὶ δ' ἀποκρίσεως πρῶτον μὲν διοριστέον τί ἐστιν ἔργον τοῦ καλῶς ἀποκρινομένου, καθάπερ τοῦ καλῶς ἐρωτῶντος. ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἐρωτῶντος τὸ οὕτως ἐπαγαγεῖν τὸν λόγον ὥστε ποιῆσαι τὸν ἀποκρινόμενον τὰ ἀδοξότατα λέγειν τῶν διὰ τὴν θέσιν ἀναγκαίων, τοῦ δ' ἀποκρινομένου τὸ μὴ δι' αὐτὸν φαίνεσθαι συμβαίνειν τὸ ἀδύνατον ἢ τὸ παράδοξον, ἀλλὰ διὰ τὴν θέσιν· ἑτέρα γὰρ ἴσως ἁμαρτία τὸ θέσθαι πρῶτον ὃ μὴ δεῖ καὶ τὸ θέμενον μὴ φυλάξαι κατὰ τρόπον.

5 Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἀδιόριστα τοῖς γυμνασίας καὶ πείρας ἕνεκα τοὺς λόγους ποιουμένοις· οὐ γὰρ οἱ αὐτοὶ σκοποὶ τοῖς διδάσκουσιν ἢ μανθάνουσι καὶ τοῖς ἀγωνιζομένοις, οὐδὲ τούτοις τε καὶ τοῖς διατρίβουσι μετ' ἀλλήλων σκέψεως χάριν. τῷ μὲν γὰρ μανθάνοντι θετέον ἀεὶ τὰ δοκοῦντα· καὶ γὰρ οὐδ' ἐπιχειρεῖ ψεῦδος οὐδεὶς διδάσκειν· τῶν δ' ἀγωνιζομένων τὸν μὲν ἐρωτῶντα φαίνεσθαί τι δεῖ ποιεῖν πάντως, τὸν δ' ἀποκρινόμενον μηδὲν φαίνεσθαι πάσχειν. ἐν δὲ ταῖς διαλεκτικαῖς συνόδοις τοῖς μὴ ἀγῶνος χάριν ἀλλὰ πείρας καὶ σκέψεως τοὺς λόγους ποιουμένοις οὐ διήρθρωταί πω τίνος δεῖ στοχάζεσθαι τὸν ἀποκρινόμενον καὶ ὁποῖα διδόναι καὶ ποῖα μὴ πρὸς τὸ καλῶς ἢ μὴ καλῶς φυλάττειν τὴν θέσιν. ἐπεὶ οὖν οὐδὲν ἔχομεν παραδεδομένον ὑπ' ἄλλων, αὐτοί τι πειραθῶμεν εἰπεῖν.

Ἀνάγκη δὴ τὸν ἀποκρινόμενον ὑπέχειν λόγον θέμενον ἤτοι ἔνδοξον ἢ ἄδοξον θέσιν ἢ μηδέτερον, καὶ ἤτοι ἁπλῶς

---

7 ἀξιώσοι *Bq*. — 8 προτάξει corr *u*. — 10 εἰ...θετέον om *u*. — 12 τῷ...φαίνηται om *q*. — 16 μὲν] μὲν οὖν *u*. — 18 μὲν] καλῶς *u*. — 22 τὸ om *C*. — 25 ἕνεκεν καὶ πείρας *C*. — 26 τοῖς] τοῖς τε *u*. — 27 ἢ] καὶ *Cufq*. — καὶ pr om *AB*. — 34 πως *C*. — 35 ποῖα *Cu*. — 36 καλῶς om *u*. — οὐθὲν *u*. — 37 τι om *C*. — 38 ἀναγκαῖον *f*. — 39 ἢ μηδέτερον om *B*, corr *A*, rc supra vs *q*, μηδετέραν *Cf*.

b ἔνδοξον ἢ ἄδοξον ἢ ὡρισμένως, οἷον τῷδί τινι ἢ αὑτῷ ἢ ἄλλῳ. διαφέρει δ' οὐδὲν ὁπωσοῦν ἐνδόξου ἢ ἀδόξου οὔσης· ὁ γὰρ αὐτὸς τρόπος ἔσται τοῦ καλῶς ἀποκρίνεσθαι καὶ δοῦναι ἢ μὴ δοῦναι τὸ ἐρωτηθέν. ἀδόξου μὲν οὖν οὔσης τῆς θέσεως ἔνδοξον ἀνάγκη τὸ συμπέρασμα γίνεσθαι, ἐνδόξου δ' ἄδοξον· τὸ γὰρ ἀντικείμενον ἀεὶ τῇ θέσει ὁ ἐρωτῶν συμπεραίνεται. εἰ δὲ μήτ' ἄδοξον μήτ' ἔνδοξον τὸ κείμενον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται τοιοῦτον. ἐπεὶ δ' ὁ καλῶς συλλογιζόμενος ἐξ ἐνδοξοτέρων καὶ γνωριμωτέρων τὸ προβληθὲν ἀποδείκνυσι, φανερὸν ὡς ἀδόξου μὲν ὄντος ἁπλῶς τοῦ κειμένου οὐ δοτέον τῷ ἀποκρινομένῳ οὔθ' ὃ μὴ δοκεῖ ἁπλῶς, οὔθ' ὃ δοκεῖ μὲν ἧττον δὲ τοῦ συμπεράσματος δοκεῖ. ἀδόξου γὰρ οὔσης τῆς θέσεως ἔνδοξον τὸ συμπέρασμα, ὥστε δεῖ τὰ λαμβανόμενα ἔνδοξα πάντ' εἶναι καὶ μᾶλλον ἔνδοξα τοῦ προκειμένου, εἰ μέλλει διὰ τῶν γνωριμωτέρων τὸ ἧττον γνώριμον περαίνεσθαι. ὥστ' εἴ τι μὴ τοιοῦτόν ἐστι τῶν ἐρωτωμένων, οὐ θετέον τῷ ἀποκρινομένῳ. εἰ δ' ἔνδοξος ἁπλῶς ἡ θέσις, δῆλον ὅτι τὸ συμπέρασμα ἁπλῶς ἄδοξον. θετέον οὖν τά τε δοκοῦντα πάντα, καὶ τῶν μὴ δοκούντων ὅσα ἧττόν ἐστιν ἄδοξα τοῦ συμπεράσματος· ἱκανῶς γὰρ ἂν δόξειε διειλέχθαι. ὁμοίως δὲ εἰ μήτ' ἄδοξος μήτ' ἔνδοξός ἐστιν ἡ θέσις· καὶ γὰρ οὕτως τά τε φαινόμενα ἅπαντα δοτέον, καὶ τῶν μὴ δοκούντων ὅσα μᾶλλον ἔνδοξα τοῦ συμπεράσματος· οὕτω γὰρ ἐνδοξοτέρους συμβήσεται τοὺς λόγους γίνεσθαι. εἰ μὲν οὖν ἁπλῶς ἔνδοξον ἢ ἄδοξον τὸ κείμενον, πρὸς τὰ δοκοῦντα ἁπλῶς τὴν σύγκρισιν ποιητέον· εἰ δὲ μὴ ἁπλῶς ἔνδοξον ἢ ἄδοξον τὸ κείμενον ἀλλὰ τῷ ἀποκρινομένῳ, πρὸς αὐτὸν τὸ δοκοῦν καὶ μὴ δοκοῦν κρίνοντα θετέον ἢ οὐ θετέον. ἂν δ' ἑτέρου δόξαν διαφυλάττῃ ὁ ἀποκρινόμενος, δῆλον ὅτι πρὸς τὴν ἐκείνου διάνοιαν ἀποβλέποντα θετέον ἕκαστα καὶ ἀρνητέον. διὸ καὶ οἱ κομίζοντες ἀλλοτρίας δόξας, οἷον ἀγαθὸν καὶ κακὸν εἶναι ταὐτόν, καθάπερ Ἡράκλειτός φησιν, οὐ διδόασι

159b1 ἄδοξον ἢ ἔνδοξον C. — τῷδέ C. — ἑαυτῷ C. — 2 οὐθὲν u. — 3 ἀποκρίνασθαι C. — μὴ διδόναι pr AB. — 4 οὖν om B. — τῆς θέσεως οὔσης uq. — 6 ἀναγκαῖον f. — 7 ἔνδοξον μήτ' ἄδοξον Cu. — 10 et 14 ἃ u. — 11 τοῦ om u. — 13 πάντ' ἔνδοξα Cu. — 14 κειμένου Cu. — μέλλοι u. — 17 ἁπλῶς om Cu. — 18 ἅπαντα C. — 19 δόξῃ u. — 20 δὲ καὶ εἰ Cuq, corr A. — 21 τε om Cf. — πάντα Cuf. — 24 οὖν om u. — ἢ ἄδοξον om A. — 27 ἑαυτὸν f, αὑτὸν corr A. — καὶ τὸ μὴ q, rc C. — καὶ μὴ δοκοῦν rc mg A, pr om C. — κρίναντα f. — ἐὰν Cf. — 30 καὶ οἱ κομ. corr A.

μὴ παρεῖναι ἅμα τῷ αὐτῷ τἀναντία, οὐχ ὡς οὐ δοκοῦν αὐτοῖς τοῦτο, ἀλλ' ὅτι καθ' Ἡράκλειτον οὕτω λεκτέον. ποιοῦσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ παρ' ἀλλήλων δεχόμενοι τὰς θέσεις· στοχάζονται γὰρ ὡς ἂν εἴπειεν ὁ θέμενος.

Φανερὸν οὖν τίνων στοχαστέον τῷ ἀποκρινομένῳ, εἴτε 6
ἁπλῶς ἔνδοξον εἴτε τινὶ τὸ κείμενόν ἐστιν. ἐπεὶ δ' ἀνάγκη πᾶν τὸ ἐρωτώμενον ἢ ἔνδοξον εἶναι ἢ ἄδοξον ἢ μηδέτερον, καὶ ἢ πρὸς τὸν λόγον ἢ μὴ πρὸς τὸν λόγον εἶναι τὸ ἐρωτώμενον, ἐὰν μὲν ᾖ δοκοῦν καὶ μὴ πρὸς τὸν λόγον, δοτέον φήσαντα p.160
δοκεῖν, ἐὰν δὲ μὴ δοκοῦν καὶ μὴ πρὸς τὸν λόγον, δοτέον μέν, ἐπισημαντέον δὲ τὸ μὴ δοκοῦν πρὸς εὐλάβειαν εὐηθείας. ὄντος δὲ πρὸς τὸν λόγον καὶ δοκοῦντος λεκτέον ὅτι δοκεῖ μέν, ἀλλὰ λίαν σύνεγγυς τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐστὶ καὶ ἀναιρεῖται τούτου τεθέντος τὸ κείμενον. εἰ δὲ πρὸς τὸν λόγον, λίαν δ' ἄδοξον τὸ ἀξίωμα, συμβαίνειν μὲν φατέον τούτου τεθέντος, ἀλλὰ λίαν εὔηθες εἶναι τὸ προτεινόμενον. εἰ δὲ μήτ' ἄδοξον μήτ' ἔνδοξον, εἰ μὲν μηδὲν πρὸς τὸν λόγον, δοτέον μηδὲν διορίσαντι, εἰ δὲ πρὸς τὸν λόγον, ἐπισημαντέον ὅτι ἀναιρεῖται τεθέντος τὸ ἐν ἀρχῇ. οὕτω γὰρ ὅ τ' ἀποκρινόμενος οὐδὲν δόξει δι' αὑτὸν πάσχειν, ἐὰν προορῶν ἕκαστα τιθῇ, ὅ τ' ἐρωτῶν τεύξεται συλλογισμοῦ τιθεμένων αὐτῷ πάντων τῶν ἐνδοξοτέρων τοῦ συμπεράσματος. ὅσοι δ' ἐξ ἀδοξοτέρων τοῦ συμπεράσματος ἐπιχειροῦσι συλλογίζεσθαι, δῆλον ὡς οὐ καλῶς συλλογίζονται· διὸ τοῖς ἐρωτῶσιν οὐ θετέον.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀσαφῶς καὶ πλεοναχῶς λε- 7
γομένων ἀπαντητέον. ἐπεὶ γὰρ δέδοται τῷ ἀποκρινομένῳ μὴ μανθάνοντι εἰπεῖν ὅτι οὐ μανθάνω, καὶ πλεοναχῶς λεγομένου μὴ ἐξ ἀνάγκης ὁμολογῆσαι ἢ ἀρνήσασθαι, δῆλον ὡς πρῶτον μέν, ἂν μὴ σαφὲς ᾖ τὸ ῥηθέν, οὐκ ἀποκνητέον τὸ φάναι μὴ συνιέναι· πολλάκις γὰρ ἐκ τοῦ μὴ σαφῶς ἐρωτηθέντας διδόναι ἀπαντᾷ τι δυσχερές. ἂν δὲ γνώριμον μὲν ᾖ πλεοναχῶς δὲ λεγόμενον, ἐὰν μὲν ἐπὶ πάντων ἀληθὲς ἢ ψεῦδος ᾖ τὸ λεγόμενον, δοτέον ἁπλῶς ἢ ἀρνητέον,

---

32 οὐ om *u.* — 33 δεκτέον *C.* — 35 εἴποιεν *B*, corr *AC*, εἴποι *qf.* — οἱ θέμενοι *C.* — 38 ἢ ἄδοξον εἶναι *u.* — 39 pr ἢ om *Cu.*
160a1, 2, 24 ἂν *Cu* et 26 *C.* — 1 μὲν οὖν ᾖ *Bf.* — 2 καὶ] ἢ καὶ *B*, μὲν ᾖ *f.* — λόγον δὲ δοτέον *f.* — 3 δὲ ὅτι οὐ δοκεῖ *f.* — 5 ἐστὶ om *C.* — 6 δ' om *u.* — 7 συμβαίνει pr *A.* — μὲν om *C.* — 12 αὐτὸν *u.* — ἐάνπερ *Cu.* — 17 ἀσαφῶν pr *A.* — 22 μὴ φάναι *C.* — 23 ἐὰν *Cu.*

ἐὰν δ' ἐπὶ τὶ μὲν ψεῦδος ᾖ ἐπὶ τὶ δ' ἀληθές, ἐπισημαντέον ὅτι πλεοναχῶς λέγεται καὶ διότι τὸ μὲν ψεῦδος τὸ δ' ἀληθές· ὕστερον γὰρ διαιρουμένου ἄδηλον εἰ καὶ ἐν ἀρχῇ συνεώρα τὸ ἀμφίβολον. ἐὰν δὲ μὴ προΐδῃ τὸ ἀμφίβολον ἀλλ' εἰς θάτερον βλέψας θῇ, ῥητέον πρὸς τὸν ἐπὶ θάτερον ἄγοντα ὅτι οὐκ εἰς τοῦτο βλέπων ἔδωκα ἀλλ' εἰς θάτερον αὐτῶν· πλειόνων γὰρ ὄντων τῶν ὑπὸ ταὐτὸν ὄνομα ἢ λόγον ῥᾳδία ἡ ἀμφισβήτησις. ἐὰν δὲ καὶ σαφὲς ᾖ καὶ ἁπλοῦν τὸ ἐρωτώμενον, ἢ ναί ἢ οὔ ἀποκριτέον.

8 Ἐπεὶ δὲ πᾶσα πρότασις συλλογιστικὴ ἢ τούτων τίς ἐστιν ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς ἤ τινος τούτων ἕνεκα (δῆλον δ' ὅταν ἑτέρου χάριν λαμβάνηται τῷ πλείω τὰ ὅμοια ἐρωτᾶν· ἢ γὰρ δι' ἐπαγωγῆς ἢ δι' ὁμοιότητος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ καθόλου λαμβάνουσιν), τὰ μὲν οὖν καθ' ἕκαστα πάντα θετέον, ἂν ᾖ ἀληθῆ καὶ ἔνδοξα, πρὸς δὲ τὸ καθόλου πειρατέον ἔνστασιν φέρειν· τὸ γὰρ ἄνευ ἐνστάσεως, ἢ οὔσης ἢ δοκούσης, κωλύειν τὸν λόγον δυσκολαίνειν ἐστίν. εἰ οὖν ἐπὶ πολλῶν φαινομένου μὴ δίδωσι τὸ καθόλου μὴ ἔχων ἔνστασιν, φανερὸν ὅτι δυσκολαίνει. ἔτι εἰ μηδ' ἀντεπιχειρεῖν ἔχει ὅτι οὐκ ἀληθές, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειε δυσκολαίνειν. καίτοι οὐδὲ τοῦθ' ἱκανόν· πολλοὺς γὰρ λόγους ἔχομεν ἐναντίους ταῖς δόξαις, οὓς χαλεπὸν λύειν, καθάπερ τὸν Ζήνωνος ὅτι οὐκ ἐνδέχεται κινεῖσθαι οὐδὲ τὸ στάδιον διελθεῖν· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο τἀντικείμενα τούτοις οὐ θετέον. εἰ οὖν μήτ' ἔνστασιν μήτ' ἀντεπιχειρεῖν ἔχων μὴ τίθησι, δῆλον ὅτι δυσκολαίνει· ἔστι γὰρ ἡ ἐν λόγοις δυσκολία ἀπόκρισις παρὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους, συλλογισμοῦ φθαρτική.

9 Ὑπέχειν δὲ καὶ θέσιν καὶ ὁρισμὸν αὐτὸν αὑτῷ δεῖ προεγχειρήσαντα· ἐξ ὧν γὰρ ἀναιροῦσιν οἱ πυνθανόμενοι τὸ κείμενον, δῆλον ὅτι τούτοις ἐναντιωτέον.

---

28 post ἀληθές del un vel duo vbb *C*. — γὰρ] δὲ *u*. — 29 ἂν *q*. — μὴ rc *u*. — 30 βλέψας θῇ] βιασθῇ *C*, ἐμβλέψας θῇ *q*. — θῇ] θῇ ἢ μή *AB*. — 31 ἔδωκεν *u*. — 32 ταὐτὸ *Cu*. — 36 ὁ pr om *C*. — 39 πάντα om *f*. — ἐὰν *B*.

160b3 φαινομένων *q*, in φαινομένου *A* litteram υ corr. — 4 μὴ] οὐ rc add *u*. — 5 ἔτι δ' εἰ *Cu*. — ἔχοι *C* qui pr om. — πολλῷ om *u*. — 7 ἐναντίους ἔχομεν *u*. — 8 καθάπερ τοῦ Ζήνωνος *u*. — 9 τὰ ἀντικείμενα *Cu*. — 10 ἐνίστασθαι corr *A*. — μήτ' ἀντεπιχ. ἔχων μήτ' ἐνίστασθαι *Cuqf*. — μὴ] οὐ *uq*. — 14 δεῖ] δὴ *u*. — 15 προσεγχειρήσαντα *A*, προ ε π ι χειρήσαντα *f*, corr *C*.

Ἄδοξον δ' ὑπόθεσιν εὐλαβητέον ὑπέχειν. εἴη δ' ἂν ἄδοξος διχῶς· καὶ γὰρ ἐξ ἧς ἄτοπα συμβαίνει λέγειν, οἷον εἰ πάντα φαίη τις κινεῖσθαι ἢ μηδέν, καὶ ὅσα χείρονος ἤθους ἑλέσθαι καὶ ὑπεναντία ταῖς βουλήσεσιν, οἷον ὅτι ἡδονὴ τἀγαθὸν καὶ τὸ ἀδικεῖν βέλτιον τοῦ ἀδικεῖσθαι. οὐ γὰρ ὡς λόγου χάριν ὑπέχοντα ἀλλ' ὡς τὰ δοκοῦντα λέγοντα μισοῦσιν.

Ὅσοι δὲ τῶν λόγων ψεῦδος συλλογίζονται, λυτέον **10** ἀναιροῦντα παρ' ὃ γίνεται τὸ ψεῦδος. οὐ γὰρ ὁ ὁτιοῦν ἀνελὼν λέλυκεν, οὐδ' εἰ ψεῦδός ἐστι τὸ ἀναιρούμενον. ἔχοι γὰρ ἂν πλείω ψεύδη ὁ λόγος, οἷον ἐάν τις λάβῃ τὸν καθήμενον γράφειν, Σωκράτη δὲ καθῆσθαι· συμβαίνει γὰρ ἐκ τούτων Σωκράτη γράφειν. ἀναιρεθέντος οὖν τοῦ Σωκράτη καθῆσθαι οὐδὲν μᾶλλον λέλυται ὁ λόγος· καίτοι ψεῦδος τὸ ἀξίωμα. ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο ὁ λόγος ψευδής· ἂν γάρ τις τύχῃ καθήμενος μὲν μὴ γράφων δέ, οὐκέτι ἐπὶ τοῦ τοιούτου ἡ αὐτὴ λύσις ἁρμόσει. ὥστε οὐ τοῦτο ἀναιρετέον, ἀλλὰ τὸ τὸν καθήμενον γράφειν· οὐ γὰρ πᾶς ὁ καθήμενος γράφει. λέλυκε μὲν οὖν πάντως ὁ ἀνελὼν παρ' ὃ γίνεται τὸ ψεῦδος, οἶδε δὲ τὴν λύσιν ὁ εἰδὼς ὅτι παρὰ τοῦτο ὁ λόγος, καθάπερ ἐπὶ τῶν ψευδογραφουμένων· οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἐνστῆναι, οὐδ' ἂν ψεῦδος ᾖ τὸ ἀναιρούμενον, ἀλλὰ καὶ διότι ψεῦδος ἀποδεικτέον· οὕτω γὰρ ἂν εἴη φανερὸν πότερον προορῶν τι ἢ οὒ ποιεῖται τὴν ἔνστασιν.

Ἔστι δὲ λόγον κωλῦσαι συμπεράνασθαι τετραχῶς. ἢ p.161 γὰρ ἀνελόντα παρ' ὃ γίνεται τὸ ψεῦδος, ἢ πρὸς τὸν ἐρωτῶντα ἔνστασιν εἰπόντα· πολλάκις γὰρ οὐδὲ λέλυκεν, ὁ μέντοι πυνθανόμενος οὐ δύναται πορρωτέρω προαγαγεῖν. τρίτον δὲ πρὸς τὰ ἠρωτημένα· συμβαίη γὰρ ἂν ἐκ μὲν τῶν ἠρωτημένων μὴ γίνεσθαι ὃ βούλεται διὰ τὸ κακῶς ἠρωτῆσθαι, προστεθέντος δέ τινος γίνεσθαι τὸ συμπέρασμα. εἰ μὲν οὖν μηκέτι δύναται προάγειν ὁ ἐρωτῶν, πρὸς τὸν ἐρωτῶντα εἴη ἂν ἡ ἔνστασις, εἰ δὲ δύναται, πρὸς τὰ ἠρωτημένα. τετάρτη δὲ

---

18 *πλεοναχῶς Cu.* — 20 *ὅτι*] *ὅτι εἰ C, ὅτι ἡ u.* — 21 *ἀγαθὸν Cu.* — 22 *ὑπεχόμενον ABu*, fort pr *C.* — 23 *ὅσοι* corr *A.* — 24 *τὸ* om *C* et pr *A.* — 25 *ἔχει u.* — 26 *εἴ τις λάβοι Cu.* — 30 *παρὰ* corr *B.* — *ἐὰν Cf.*

161a3 *οὐ λέλυκε μὲν ὁ u*, corr *C.* — 4 *προάγειν Cu.* — 5 *συμβαίνει u.* — 6 *βουλόμεθα u.* — *προτεθέντος u.* — 8 *πρὸς*] *εἰς Cuq*, *εἰ πρὸς* pr *A.* — 9 *ἡ* om *q.*

καὶ χειρίστη τῶν ἐνστάσεων ἡ πρὸς τὸν χρόνον· ἔνιοι γὰρ τοιαῦτα ἐνίστανται πρὸς ἃ διαλεχθῆναι πλείονός ἐστι χρόνου ἢ τῆς παρούσης διατριβῆς.

Αἱ μὲν οὖν ἐνστάσεις, καθάπερ εἴπαμεν, τετραχῶς γίνονται· λύσις δ' ἐστὶ τῶν εἰρημένων ἡ πρώτη μόνον, αἱ δὲ λοιπαὶ κωλύσεις τινὲς καὶ ἐμποδισμοὶ τῶν συμπερασμάτων.

11 Ἐπιτίμησις δὲ λόγου κατ' αὐτόν τε τὸν λόγον, καὶ ὅταν ἐρωτᾶται, οὐχ ἡ αὐτή· πολλάκις γὰρ τοῦ μὴ καλῶς διειλέχθαι τὸν λόγον ὁ ἐρωτώμενος αἴτιος διὰ τὸ μὴ συγχωρεῖν ἐξ ὧν ἦν διαλεχθῆναι καλῶς πρὸς τὴν θέσιν· οὐ γάρ ἐστιν ἐπὶ θατέρῳ μόνον τὸ καλῶς ἐπιτελεσθῆναι τὸ κοινὸν ἔργον. ἀναγκαῖον οὖν ἐνίοτε πρὸς τὸν λέγοντα καὶ μὴ πρὸς τὴν θέσιν ἐπιχειρεῖν, ὅταν ὁ ἀποκρινόμενος τἀναντία τῷ ἐρωτῶντι παρατηρῇ προσεπηρεάζων. δυσκολαίνοντες οὖν ἀγωνιστικὰς καὶ οὐ διαλεκτικὰς ποιοῦνται τὰς διατριβάς. ἔτι δ' ἐπεὶ γυμνασίας καὶ πείρας χάριν ἀλλ' οὐ διδασκαλίας οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων, δῆλον ὡς οὐ μόνον τἀληθῆ συλλογιστέον ἀλλὰ καὶ ψεῦδος, οὐδὲ δι' ἀληθῶν ἀεὶ ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ψευδῶν. πολλάκις γὰρ ἀληθοῦς τεθέντος ἀναιρεῖν ἀνάγκη τὸν διαλεγόμενον, ὥστε προτατέον τὰ ψευδῆ. ἐνίοτε δὲ καὶ ψεύδους τεθέντος ἀναιρετέον διὰ ψευδῶν· οὐδὲν γὰρ κωλύει τινὶ δοκεῖν τὰ μὴ ὄντα μᾶλλον τῶν ἀληθῶν, ὥστ' ἐκ τῶν ἐκείνῳ δοκούντων τοῦ λόγου γινομένου μᾶλλον ἔσται πεπεισμένος ἢ ὠφελημένος. δεῖ δὲ τὸν καλῶς μεταβιβάζοντα διαλεκτικῶς καὶ μὴ ἐριστικῶς μεταβιβάζειν, καθάπερ τὸν γεωμέτρην γεωμετρικῶς, ἄν τε ψεῦδος ἄν τ' ἀληθὲς ᾖ τὸ συμπεραινόμενον· ποῖοι δὲ διαλεκτικοὶ συλλογισμοί, πρότερον εἴρηται. ἐπεὶ δὲ φαῦλος κοινωνὸς ὁ ἐμποδίζων τὸ κοινὸν ἔργον, δῆλον ὅτι καὶ ἐν λόγῳ. κοινὸν γάρ τι καὶ ἐν τούτοις προκείμενόν ἐστι, πλὴν τῶν ἀγωνιζομένων. τούτοις δ' οὐκ ἔστιν ἀμφοτέροις τυχεῖν τοῦ αὐτοῦ τέλους· πλείους γὰρ ἑνὸς ἀδύνατον
b νικᾶν. διαφέρει δ' οὐδὲν ἄν τε διὰ τοῦ ἀποκρίνεσθαι ἂν

---

13 εἴπομεν *Cu*, corr *A*. — 16 δὲ rc *u*. — λόγῳ *C*. — αὐτόν *Cu*. — 17 ἐπερωτᾶται *u*. — 20 κοινὸν corr *B*. — 25 οἱ] χάριν οἱ *C*. — 27 ἀεὶ om *u*, corr *C*. — 30 γὰρ pr om *A*. — 33 διαλεκτικῶς ... μεταβ. rc mg *C*. — 34 γεωμετρικὸν *B*, fort pr *A*. — 36 ὁποῖοι *Cf*. — δὲ] δὲ οἱ *f*. — εἴρηνται *AB*. — 38 τι om *f*. — τούτοις τὸ προκείμενον *Af*. — προκ. καὶ ἐν τούτοις *uq*.

161b1 οὐθὲν *C*. — 1 et 3 ἀποκρίνασθαι *C*.

τε διὰ τοῦ ἐρωτᾶν ποιῇ τοῦτο· ὅ τε γὰρ ἐριστικῶς ἐρωτῶν φαύλως διαλέγεται, ὅ τ' ἐν τῷ ἀποκρίνεσθαι μὴ διδοὺς τὸ φαινόμενον μηδ' ἐκδεχόμενος ὅ τί ποτε βούλεται ὁ ἐρωτῶν πυθέσθαι. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι οὐχ ὁμοίως ἐπιτιμητέον καθ' αὑτόν τε τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐρωτῶντι· οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸν μὲν λόγον φαῦλον εἶναι, τὸν δ' ἐρωτῶντα ὡς ἐνδέχεται βέλτιστα πρὸς τὸν ἀποκρινόμενον διειλέχθαι. πρὸς γὰρ τοὺς δυσκολαίνοντας οὐ δυνατὸν ἴσως εὐθὺς οἵους τις βούλεται ἀλλ' οἵους ἐνδέχεται ποιεῖσθαι τοὺς συλλογισμούς.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἀδιόριστον πότε τἀναντία καὶ πότε τὰ ἐν ἀρχῇ λαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι (πολλάκις γὰρ καθ' αὑτοὺς λέγοντες τὰ ἐναντία λέγουσι, καὶ ἀνανεύσαντες πρότερον διδόασιν ὕστερον· διόπερ ἐρωτώμενοι τἀναντία καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ πολλάκις ὑπακούουσιν), ἀνάγκη φαύλους γίνεσθαι τοὺς λόγους. αἴτιος δ' ὁ ἀποκρινόμενος, τὰ μὲν οὐ διδούς, τὰ δὲ τοιαῦτα διδούς. φανερὸν οὖν ὡς οὐχ ὁμοίως ἐπιτιμητέον τοῖς ἐρωτῶσι καὶ τοῖς λόγοις.

Καθ' αὑτὸν δὲ τῷ λόγῳ πέντ' εἰσὶν ἐπιτιμήσεις, πρώτη μὲν ὅταν ἐκ τῶν ἐρωτωμένων μὴ συμπεραίνηται μήτε τὸ προτεθὲν μήτε ὅλως μηδὲν ὄντων ψευδῶν ἢ ἀδόξων, ἢ ἁπάντων ἢ τῶν πλείστων, ἐν οἷς τὸ συμπέρασμα, καὶ μήτ' ἀφαιρεθέντων τινῶν μήτε προστεθέντων μήτε τῶν μὲν ἀφαιρεθέντων τῶν δὲ προστεθέντων γίνηται τὸ συμπέρασμα. δευτέρα δὲ εἰ πρὸς τὴν θέσιν μὴ γίνοιτο ὁ συλλογισμὸς ἐκ τοιούτων τε καὶ οὕτως ὡς εἴρηται πρότερον. τρίτη δ' εἰ προστεθέντων τινῶν γίνοιτο συλλογισμός, ταῦτα δ' εἴη χείρω τῶν ἐρωτηθέντων καὶ ἧττον ἔνδοξα τοῦ συμπεράσματος. πάλιν εἰ ἀφαιρεθέντων τινῶν· ἐνίοτε γὰρ πλείω λαμβάνουσι τῶν ἀναγκαίων, ὥστε οὐ τῷ ταῦτ' εἶναι γίνεται ὁ συλλογισμός. ἔτι εἰ ἐξ ἀδοξοτέρων καὶ ἧττον πιστῶν τοῦ συμπεράσματος, ἢ εἰ ἐξ ἀληθῶν ἀλλὰ πλείονος ἔργου δεομένων ἀποδεῖξαι τοῦ προβλήματος.

---

2 ταὐτό *u.* — ἐριστικῶς corr *A.* — 11 πότε] τὸ πότε *u.* — τὰ ἐναντία *Cu.* — 13 τὰ om *Cu.* — 14 τὰ ἐναντία *C*, corr *A.* — καὶ τὰ ἐναντία καὶ τὰ ἐν *u.* — 17 ὡς om *uq.* — 19 τῷ om *B* et pr *C.* — λόγων *B.* — 20 ἠρωτημένων *C.* — μήτε πρὸς τὸ τεθὲν *C.* — τὸ om *u.* — 21 ἢ ψευδῶν ἢ *u.* — πάντων *Cu.* — 23 μηδὲ *u*, corr *C*, καὶ μὴ *q.* — 24 γίνεται *Cu.* — 25 μὴ rc *u.* — 31 alt εἰ om *u.*

Οὐ δεῖ δὲ πάντων τῶν προβλημάτων ὁμοίως ἀξιοῦν τοὺς συλλογισμοὺς ἐνδόξους εἶναι καὶ πιθανούς· φύσει γὰρ εὐθὺς ὑπάρχει τὰ μὲν ῥᾴω τὰ δὲ χαλεπώτερα τῶν ζητουμένων, ὥστε ἂν ἐξ ὧν ἐνδέχεται μάλιστα ἐνδόξων συμβιβάσῃ, διείλεκται καλῶς. φανερὸν οὖν ὅτι οὐδὲ λόγῳ ἡ αὐτὴ ἐπιτίμησις πρός τε τὸ προβληθὲν καὶ καθ' αὑτόν. οὐδὲν γὰρ κωλύει καθ' αὑτὸν μὲν εἶναι τὸν λόγον ψεκτόν, πρὸς δὲ τὸ p.162 πρόβλημα ἐπαινετόν, καὶ πάλιν ἀντεστραμμένως καθ' αὑτὸν μὲν ἐπαινετόν, πρὸς δὲ τὸ πρόβλημα ψεκτόν, ὅταν ἐκ πολλῶν ᾖ ῥᾴδιον ἐνδόξων συμπεράνασθαι καὶ ἀληθῶν. εἴη δ' ἄν ποτε λόγος καὶ συμπεπερασμένος μὴ συμπεπερασμένου χείρων, ὅταν ὁ μὲν ἐξ εὐήθων συμπεραίνηται μὴ τοιούτου τοῦ προβλήματος ὄντος, ὁ δὲ προσδέηται τοιούτων ἅ ἐστιν ἔνδοξα καὶ ἀληθῆ, καὶ μὴ ἐν τοῖς προσλαμβανομένοις ᾖ ὁ λόγος. τοῖς δὲ διὰ ψευδῶν ἀληθὲς συμπεραινομένοις οὐ δίκαιον ἐπιτιμᾶν· ψεῦδος μὲν γὰρ ἀεὶ ἀνάγκη διὰ ψεύδους συλλογίζεσθαι, τὸ δ' ἀληθὲς ἔστι καὶ διὰ ψευδῶν ποτὲ συλλογίζεσθαι. φανερὸν δ' ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν.

Ὅταν δ' ἀπόδειξις ᾖ τινὸς ὁ εἰρημένος λόγος, εἴ τί ἐστιν ἄλλο πρὸς τὸ συμπέρασμα μηδαμῶς ἔχον, οὐκ ἔσται περὶ ἐκείνου συλλογισμός· ἂν δὲ φαίνηται, σόφισμα ἔσται, οὐκ ἀπόδειξις. ἔστι δὲ φιλοσόφημα μὲν συλλογισμὸς ἀποδεικτικός, ἐπιχείρημα δὲ συλλογισμὸς διαλεκτικός, σόφισμα δὲ συλλογισμὸς ἐριστικός, ἀπόρημα δὲ συλλογισμὸς διαλεκτικὸς ἀντιφάσεως.

Εἰ δ' ἐξ ἀμφοτέρων τι δοκούντων δειχθείη, μὴ ὁμοίως δὲ δοκούντων, οὐδὲν κωλύει τὸ δειχθὲν μᾶλλον ἑκατέρου δοκεῖν. ἀλλ' εἰ τὸ μὲν δοκοίη τὸ δὲ μηδετέρως, ἢ εἰ τὸ μὲν δοκοίη τὸ δὲ μὴ δοκοίη, εἰ μὲν ὁμοίως, ὁμοίως ἂν εἴη καὶ μή, εἰ δὲ μᾶλλον θάτερον, ἀκολουθήσει τῷ μᾶλλον.

Ἔστι δέ τις ἁμαρτία καὶ αὕτη κατὰ τοὺς συλλογι-

---

37 ἐνδέχηται u. — 39 αὐτό u.
162a2 ὅτι Cu. — 3 ᾖ om Cu. — 7 προλαμβανομένοις u. — 8 συμπεραίνουσιν u, corr A. — 9 γὰρ ἀεὶ om C. — 10 ψευδῶν Cu. — 11 συλλογίσασθαι Cu. — 14 ἐκείνους B. — ἐὰν Cuq. — 15 ἀποδεικτικός, ἐπιχ. δὲ συλλ. pr om C. — 20 οὐθὲν u. — τοῦ ἑτέρου corr A. — 21 post δοκοίη plura vbb del C. — 23 τὸ u. — 24 καὶ αὕτη ἁμαρτία Cf. — αὐτὴ B. — περὶ A.

σμούς, ὅταν δείξῃ διὰ μακροτέρων, ἐνὸν δι' ἐλαττόνων καὶ ἐν τῷ λόγῳ ὑπαρχόντων, οἷον ὅτι ἐστὶ δόξα μᾶλλον ἑτέρα ἑτέρας, εἴ τις αἰτήσαιτο αὐτοέκαστον μάλιστ' εἶναι, εἶναι δὲ δοξαστὸν ἀληθῶς αὐτό, ὥστε τῶν τινῶν μᾶλλον εἶναι αὐτό· πρὸς δὲ τὸ μᾶλλον μᾶλλον τὸ λεγόμενον εἶναι· εἶναι δὲ καὶ αὐτοδόξαν ἀληθῆ, ἣ ἔσται μᾶλλον ἀκριβὴς τῶν τινῶν· ᾔτηται δὲ καὶ αὐτοδόξαν ἀληθῆ εἶναι καὶ αὐτοέκαστον μάλιστ' εἶναι· ὥστε αὕτη ἡ δόξα ἀκριβεστέρα ἐστίν. τίς δὲ ἡ μοχθηρία; ἢ ὅτι ποιεῖ, παρ' ὃ ὁ λόγος, λανθάνειν τὸ αἴτιον.

12 Λόγος δ' ἐστὶ δῆλος ἕνα μὲν τρόπον καὶ δημοσιώτατον, ἐὰν ᾖ συμπεπερασμένος οὕτως ὥστε μηδὲν δεῖν ἐπερωτῆσαι· ἕνα δέ, καὶ ὃς μάλιστα λέγεται, ὅταν εἰλημμένα μὲν ᾖ ἐξ ὧν ἀναγκαῖον εἶναι, ᾖ δὲ διὰ συμπερασμάτων συμπεραινόμενος· b ἔτι εἰ ἐλλείπει σφόδρα ἐνδόξων.

Ψευδὴς δὲ λόγος καλεῖται τετραχῶς, ἕνα μὲν τρόπον ὅταν φαίνηται συμπεραίνεσθαι μὴ συμπεραινόμενος, ὃ καλεῖται ἐριστικὸς συλλογισμός· ἄλλον δὲ ὅταν συμπεραίνηται μὲν μὴ μέντοι πρὸς τὸ προκείμενον, ὅπερ συμβαίνει μάλιστα τοῖς εἰς ἀδύνατον ἄγουσιν· ἢ πρὸς τὸ κείμενον μὲν συμπεραίνηται, μὴ μέντοι κατὰ τὴν οἰκείαν μέθοδον. τοῦτο δ' ἐστίν, ὅταν μὴ ὢν ἰατρικὸς δοκῇ ἰατρικὸς εἶναι ἢ γεωμετρικὸς μὴ ὢν γεωμετρικὸς ἢ διαλεκτικὸς μὴ ὢν διαλεκτικός, ἄν τε ψεῦδος ἄν τ' ἀληθὲς ᾖ τὸ συμβαῖνον. ἄλλον δὲ τρόπον ἐὰν διὰ ψευδῶν συμπεραίνηται. τούτου δ' ἔσται ποτὲ μὲν τὸ συμπέρασμα ψεῦδος, ποτὲ δ' ἀληθές· τὸ μὲν γὰρ ψεῦδος ἀεὶ διὰ ψευδῶν περαίνεται, τὸ δ' ἀληθὲς ἐγχωρεῖ καὶ μὴ ἐξ ἀληθῶν, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον.

---

25 ἐνὸν] ἐνδεχόμενον *u.* — 27 αἰτῆσαι τὸ *B* — αὐτὸ ἕκαστον *u* et sic in seqq scr *u* et pr *C.* — 28 αὐτὸ ἀληθῶς *Cu.* — εἶναι om *u.* — 31 ᾔτηται ab init corr *u.* — αὐτὸ ἕκαστον *B.* — 32 αὕτη δόξα *A*, αὐτὴ δόξα *B*, ἡ αὐτοδόξα *f.* — δόξα] δόξα ἡ (ἡ om *u*) μάλιστα ἀληθὴς *uq*, δόξα ἀληθὴς *BCf.* — 33 ἢ om *C.* — 34 λανθάνει pr *A.* — 36 μηθὲν *Cu.* — 37 ὡς *BCuq.*

162b1 ἀναγκαίων *Bu*, fort pr *A.* — εἶναι om *Cu.* — ᾖ] εἰ *u.* — 2 συμπεραινόμενα *f*, corr *C.* — εἴ τι ἐλλείπει εἴη δὲ τοῦτο σφ. *f.* — ἔνδοξον corr *Cf.* — 4 ὃς *f.* — 5 συλλογισμὸς ἐριστικός *Cf.* — 6 κείμενον *Cf.* — 7 εἰς τὸ ἀδύνατον *uq.* — προκείμενον *uq.* — 9 ἐὰν ὁ μὴ *Cu.* — 12 ἂν *C.* — τὸ συμπέρασμα ποτὲ μὲν *C.* — 15 δι' *Cu.*

Τὸ μὲν οὖν ψευδῆ τὸν λόγον εἶναι τοῦ λέγοντος ἁμάρτημα μᾶλλον ἢ τοῦ λόγου, καὶ οὐδὲ τοῦ λέγοντος ἀεὶ τὸ ἁμάρτημα, ἀλλ᾽ ὅταν λανθάνῃ αὐτόν, ἐπεὶ καθ᾽ αὑτόν γε πολλῶν ἀληθῶν ἀποδεχόμεθα μᾶλλον, ἂν ἐξ ὅτι μάλιστα δοκούντων ἀναιρῇ τι τῶν ἀληθῶν. τοιοῦτος γὰρ ὢν ἑτέρων ἀληθῶν ἀπόδειξίς ἐστιν· δεῖ γὰρ τῶν κειμένων τι μὴ εἶναι παντελῶς, ὥστ᾽ ἔσται τούτου ἀπόδειξις. εἰ δ᾽ ἀληθὲς συμπεραίνοιτο διὰ ψευδῶν καὶ λίαν εὐηθῶν, πολλῶν ἂν εἴη χείρων ψεῦδος συλλογιζομένων· εἴη δ᾽ ἂν τοιοῦτος καὶ ψεῦδος συμπεραινόμενος. ὥστε δῆλον ὅτι πρώτη μὲν ἐπίσκεψις λόγου καθ᾽ αὑτὸν εἰ συμπεραίνεται, δευτέρα δὲ πότερον ἀληθὲς ἢ ψεῦδος, τρίτη δ᾽ ἐκ ποίων τινῶν. εἰ μὲν γὰρ ἐκ ψευδῶν ἐνδόξων δέ, λογικός, εἰ δ᾽ ἐξ ὄντων μὲν ἀδόξων δέ, φαῦλος. εἰ δὲ καὶ ψευδῆ καὶ λίαν ἄδοξα, δῆλον ὅτι φαῦλος, ἢ ἁπλῶς ἢ τοῦ πράγματος.

13 Τὸ δ᾽ ἐν ἀρχῇ καὶ τὰ ἐναντία πῶς αἰτεῖται ὁ ἐρωτῶν, κατ᾽ ἀλήθειαν μὲν ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς εἴρηται, κατὰ δόξαν δὲ νῦν λεκτέον.

Αἰτεῖσθαι δὲ φαίνονται τὸ ἐν ἀρχῇ πενταχῶς, φανερώτατα μὲν καὶ πρῶτον εἴ τις αὐτὸ τὸ δείκνυσθαι δέον αἰτήσει. τοῦτο δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ μὲν οὐ ῥᾴδιον λανθάνειν, ἐν δὲ τοῖς συνωνύμοις, καὶ ἐν ὅσοις τὸ ὄνομα καὶ ὁ λόγος τὸ αὐτὸ
p. 163 σημαίνει, μᾶλλον. δεύτερον δὲ ὅταν κατὰ μέρος δέον ἀποδεῖξαι καθόλου τις αἰτήσῃ, οἷον ἐπιχειρῶν ὅτι τῶν ἐναντίων μία ἐπιστήμη, ὅλως τῶν ἀντικειμένων ἀξιώσειε μίαν εἶναι· δοκεῖ γὰρ ὃ ἔδει καθ᾽ αὑτὸ δεῖξαι μετ᾽ ἄλλων αἰτεῖσθαι πλειόνων. τρίτον εἴ τις καθόλου δεῖξαι προκειμένου κατὰ μέρος αἰτήσειεν, οἷον εἰ πάντων τῶν ἐναντίων προκειμένου τῶνδέ τινων ἀξιώσειε· δοκεῖ γὰρ καὶ οὗτος, ὃ μετὰ πλειόνων ἔδει δεῖξαι, καθ᾽ αὑτὸ χωρὶς αἰτεῖσθαι. πάλιν εἴ τις διελὼν

16 τὸν om *B*. — 17 ἢ] εἶναι ἢ *q*. — τὸ ἁμάρτημα om *Cufq*. — 18 αὐτὸν ὅτι ψευδῆ λόγον εἶπέ τινα ἐπεὶ *Cuq*. — 19 ἀ π ο δ ε χ ό μ ε θ α corr *A*, ἀντεχόμεθα *Bq*. — 20 ἑτέρων om *u*. — 23 πολλῶι *ABf*. — χεῖρον *q*, χείρων τῶν *f*. — ψεῦδος ὡς συλλ. *C*. — 24 ἂν] ἂν ὁ *C*. — 28 εἰ . . . φαῦλος om *q*. — 29 καὶ ἀνάδοξα *B*, ἔνδοξα *u*. — φαύλως *u*. — 35 πρῶτα *q*. — αἰτήσειεν *Cu*. — 36 ῥᾷον *Cu*. — λαθεῖν *C*. — 37 ταὐτὸν *Cu*.

163a2 οἷον εἰ fort pr *u*. — 4 μετὰ καὶ ἄλλων *C*. — 5 τις] τις τὸ *B*, τις οὐ *f*. — προσκειμένου *Cf*. — 7 ἀξιώσει *u*. — δεῖ pr *C*. — 8 καὶ (om *u*) καθ᾽ αὑτὸ καὶ χωρὶς *Cu*.

αἰτεῖται τὸ πρόβλημα οἷον εἰ δέον δεῖξαι τὴν ἰατρικὴν ὑγιεινοῦ καὶ νοσώδους, χωρὶς ἑκάτερον ἀξιώσειεν. ἢ εἴ τις τῶν ἑπομένων ἀλλήλοις ἐξ ἀνάγκης θάτερον αἰτήσειεν, οἷον τὴν πλευρὰν ἀσύμμετρον τῇ διαμέτρῳ, δέον ἀποδεῖξαι ὅτι ἡ διάμετρος τῇ πλευρᾷ.

Ἰσαχῶς δὲ καὶ τἀναντία αἰτοῦνται τῷ ἐξ ἀρχῆς. πρῶτον μὲν γὰρ εἴ τις τὰς ἀντικειμένας αἰτήσαιτο φάσιν καὶ ἀπόφασιν, δεύτερον δὲ τἀναντία κατὰ τὴν ἀντίθεσιν, οἷον ἀγαθὸν καὶ κακὸν ταὐτόν. τρίτον εἴ τις τὸ καθόλου ἀξιώσας ἐπὶ μέρους αἰτοῖτο τὴν ἀντίφασιν, οἷον εἰ λαβὼν τῶν ἐναντίων μίαν ἐπιστήμην, ὑγιεινοῦ καὶ νοσώδους ἑτέραν ἀξιώσειεν, ἢ τοῦτο αἰτησάμενος ἐπὶ τοῦ καθόλου τὴν ἀντίθεσιν πειρῷτο λαμβάνειν. πάλιν ἐάν τις αἰτήσῃ τὸ ἐναντίον τῷ ἐξ ἀνάγκης συμβαίνοντι διὰ τῶν κειμένων, κἂν εἴ τις αὐτὰ μὲν μὴ λάβοι τὰ ἀντικείμενα, τοιαῦτα δ' αἰτήσαιτο δύο ἐξ ὧν ἔσται ἡ ἀντικειμένη ἀντίφασις. διαφέρει δὲ τὸ τἀναντία λαμβάνειν τοῦ ἐν ἀρχῇ ὅτι τοῦ μέν ἐστιν ἡ ἁμαρτία πρὸς τὸ συμπέρασμα (πρὸς γὰρ ἐκεῖνο βλέποντες τὸ ἐν ἀρχῇ λέγομεν αἰτεῖσθαι), τὰ δ' ἐναντία ἐστὶν ἐν ταῖς προτάσεσι τῷ ἔχειν πως ταύτας πρὸς ἀλλήλας.

Πρὸς δὲ γυμνασίαν καὶ μελέτην τῶν τοιούτων λόγων **14**
πρῶτον μὲν ἀντιστρέφειν ἐθίζεσθαι χρὴ τοὺς λόγους. οὕτως γὰρ πρός τε τὸ λεγόμενον εὐπορώτερον ἕξομεν, καὶ ἐν ὀλίγοις πολλοὺς ἐξεπιστησόμεθα λόγους. τὸ γὰρ ἀντιστρέφειν ἐστὶ τὸ μεταλαβόντα τὸ συμπέρασμα μετὰ τῶν λοιπῶν ἐρωτημάτων ἀνελεῖν ἓν τῶν δοθέντων· ἀνάγκη γάρ, εἰ τὸ συμπέρασμα μή ἐστι, μίαν τινὰ ἀναιρεῖσθαι τῶν προτάσεων, εἴπερ πασῶν τεθεισῶν ἀνάγκη ἦν τὸ συμπέρασμα εἶναι. πρὸς ἅπασάν τε θέσιν καὶ ὅτι οὕτως καὶ ὅτι οὐχ οὕτως τὸ ἐπιχείρημα σκεπτέον, καὶ εὑρόντα τὴν λύσιν εὐθὺς ζητητέον· b
οὕτω γὰρ ἅμα συμβήσεται πρός τε τὸ ἐρωτᾶν καὶ πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι γεγυμνάσθαι. κἂν πρὸς μηδένα ἄλλον ἔχω-

---

9 προβληθὲν Cufq. — 12 σύμμετρον u. — τῇ] εἶναι τῇ Cu. — 14 τὰ ἐναντία u. — 15 τὰ ἀντικείμενα C. — κατάφασιν u. — 18 αἰτοίη u. — 20 τὴν ἀντίφασιν u, idem post πειρῷτο C. — 22 καὶ C. — 23 λάβῃ Au. — τἀντικείμενα C. — 25 ἀρχῇ τοσοῦτον ὅτι Cu. — 27 τῷ γὰρ ἔχειν Cu. — 30 χρὴν ἐθίζεσθαι u. — 31 τε om C. — 36 πασῶν] πασῶν αὐτῶν u. — 37 πᾶσάν corr C. — alt ὅτι om C. — τὸ pr om C.

μεν, πρὸς αὑτούς. παράλληλά τε παραβάλλειν, ἐκλέγοντα πρὸς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπιχειρήματα· τοῦτο γὰρ πρός τε τὸ βιάζεσθαι πολλὴν εὐπορίαν ποιεῖ καὶ πρὸς τὸ ἐλέγχειν μεγάλην ἔχει βοήθειαν, ὅταν εὐπορῇ τις καὶ ὅτι οὕτως καὶ ὅτι οὐχ οὕτως· πρὸς τὰ ἐναντία γὰρ συμβαίνει ποιεῖσθαι τὴν φυλακήν. πρός τε γνῶσιν καὶ τὴν κατὰ φιλοσοφίαν φρόνησιν τὸ δύνασθαι συνορᾶν καὶ συνεωρακέναι τὰ ἀφ' ἑκατέρας συμβαίνοντα τῆς ὑποθέσεως οὐ μικρὸν ὄργανον· λοιπὸν γὰρ τούτων ὀρθῶς ἑλέσθαι θάτερον. δεῖ δὲ πρὸς τὸ τοιοῦτο ὑπάρχειν εὐφυᾶ· καὶ τοῦτ' ἔστιν ἡ κατ' ἀλήθειαν εὐφυΐα, τὸ δύνασθαι καλῶς ἑλέσθαι τἀληθὲς καὶ φυγεῖν τὸ ψεῦδος· ὅπερ οἱ πεφυκότες εὖ δύνανται ποιεῖν· εὖ γὰρ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες τὸ προσφερόμενον εὖ κρίνουσι τὸ βέλτιστον.

Πρός τε τὰ πλειστάκις ἐμπίπτοντα τῶν προβλημάτων ἐξεπίστασθαι δεῖ λόγους, καὶ μάλιστα περὶ τῶν πρώτων θέσεων· ἐν τούτοις γὰρ ἀποδυσπετοῦσιν οἱ ἀποκρινόμενοι πολλάκις. ἔτι τε ὅρων εὐπορεῖν δεῖ, καὶ τῶν ἐνδόξων τε καὶ τῶν πρώτων ἔχειν προχείρους· διὰ γὰρ τούτων οἱ συλλογισμοὶ γίνονται. πειρατέον δὲ καὶ εἰς ἃ πλειστάκις ἐμπίπτουσιν οἱ ἄλλοι λόγοι κατέχειν. ὥσπερ γὰρ ἐν γεωμετρίᾳ πρὸ ἔργου τὸ περὶ τὰ στοιχεῖα γεγυμνάσθαι, καὶ ἐν ἀριθμοῖς τὸ περὶ τοὺς κεφαλισμοὺς προχείρως ἔχειν, καὶ μέγα διαφέρει πρὸς τὸ καὶ τὸν ἄλλον ἀριθμὸν γινώσκειν πολλαπλασιούμενον, ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς λόγοις τὸ πρόχειρον εἶναι περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς προτάσεις ἀπὸ στόματος ἐξεπίστασθαι· καθάπερ γὰρ ἐν τῷ μνημονικῷ μόνον οἱ τόποι τεθέντες εὐθὺς ποιοῦσιν αὐτὰ μνημονεύειν, καὶ ταῦτα ποιήσει συλλογιστικώτερον διὰ τὸ πρὸς ὡρισμένας αὐτὰς βλέπειν κατ' ἀριθμόν. πρότασίν τε κοινὴν μᾶλλον ἢ λόγον εἰς μνήμην θετέον· ἀρχῆς γὰρ καὶ ὑποθέσεως εὐπορῆσαι μετρίως χαλεπόν.

163b4 πρὸς] καθ' *Cf.* — προβάλλειν *A*, om *Cf.* — ἐκλεκτέον *C*, ἐκλέγοντας *uf.* — 5 πρὸς] τὰ πρὸς *Cuqf.* — 6 ἐλέγχειν καὶ μεγάλην *Cuqf.* — 7 ἔχειν *B.* — pr ὅτι] τὸ *A.* — 8 γὰρ ἂν (οὕτω add *q*, ἂν om *u*) συμβαίνοι *Cuq.* — 9 τε τὴν γνῶσιν *u.* — 10 καὶ τὸ συνεωρακέναι τὰ ἐφ' ἑκάτερα *C.* — 12 τοιοῦτον *Cu.* — 13 εὐφυῆ *C.* — ἡ om *u.* — 14 τἀληθὲς rc mg *C*, τὸ ἀληθὲς *u.* — 15 εὖ] οἱ *C.* — δύναιντ' ἂν *u.* — 20 τε corr *C*, om *A.* — 22 γίνονται om *C.* — τε *C.* — 23 οἱ διάλογοι *Cu.* — 24 ἔργου τὰ corr *A.* — 25 καὶ om *Cufq.* — 27 ὁμοίως δὲ καὶ (*A*) τοὺς λόγους *Cuq.* — τὸ ... ἀρχὰς om *Cuqf.* — 28 καὶ om *f.* — ἀπὸ στ. ἐξεπίστασθαι om *q.* — 30 αὐτῶν *q.* — 31 ὡρισμένα αὐτὰ *C.* — κατ'] καὶ pr *C.* — 32 εἰς λόγον ἢ *AB.*

Ἔτι τὸν ἕνα λόγον πολλοὺς ποιεῖν ἐθιστέον, ὡς ἀδηλότατα κρύπτοντας. εἴη δ' ἂν τὸ τοιοῦτον, εἴ τις ὅτι πλεῖστον ἀφισταίη τῆς συγγενείας περὶ ὧν ὁ λόγος. ἔσονται δὲ δυνατοὶ τῶν λόγων οἱ μάλιστα καθόλου τοῦτο πάσχειν, οἷον ὅτι οὐκ ἔστι μία πλειόνων ἐπιστήμη· οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν πρός p.164
τι καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων καὶ συστοίχων ἐστίν.

Δεῖ δὲ καὶ τὰς ἀπομνημονεύσεις καθόλου ποιεῖσθαι τῶν λόγων, κἂν ᾖ διειλεγμένος ἐπὶ μέρους· οὕτω γὰρ καὶ πολλοὺς ἐξέσται τὸν ἕνα ποιεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ῥητορικοῖς ἐπὶ τῶν ἐνθυμημάτων. αὐτὸν δ' ὅτι μάλιστα φεύγειν ἐπὶ τὸ καθόλου φέρειν τοὺς συλλογισμούς. ἀεί τε δεῖ σκοπεῖν τοὺς λόγους, εἰ ἐπὶ κοινῶν διαλέγονται· πάντες γὰρ οἱ ἐν μέρει καὶ καθόλου διειλεγμένοι εἰσί, καὶ ἔνεστιν ἐν τῇ κατὰ μέρος ἡ τοῦ καθόλου ἀπόδειξις διὰ τὸ μὴ εἶναι συλλογίσασθαι μηδὲν ἄνευ τῶν καθόλου.

Τὴν δὲ γυμνασίαν ἀποδοτέον τῶν μὲν ἐπακτικῶν πρὸς νέον, τῶν δὲ συλλογιστικῶν πρὸς ἔμπειρον. πειρατέον δὲ λαμβάνειν παρὰ μὲν τῶν συλλογιστικῶν τὰς προτάσεις, παρὰ δὲ τῶν ἐπακτικῶν τὰς παραβολάς· ἐν τούτῳ γὰρ ἑκάτεροι γεγυμνασμένοι εἰσίν. ὅλως δ' ἐκ τοῦ γυμνάζεσθαι διαλεγόμενον πειρατέον ἀποφέρεσθαι ἢ συλλογισμὸν περί τινος ἢ λύσιν ἢ πρότασιν ἢ ἔνστασιν, ἢ εἰ ὀρθῶς τις ἤρετο ἢ εἰ μὴ ὀρθῶς, ἢ αὐτὸς ἢ ἕτερος, καὶ παρὰ τί ἑκάτερον.
ἐκ τούτων γὰρ ἡ δύναμις, τὸ δὲ γυμνάζεσθαι δυνάμεως b
χάριν, καὶ μάλιστα περὶ τὰς προτάσεις καὶ ἐνστάσεις· ἔστι γὰρ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν διαλεκτικὸς ὁ προτατικὸς καὶ ἐνστατικός. ἔστι δὲ τὸ μὲν προτείνεσθαι ἓν ποιεῖν τὰ πλείω (δεῖ γὰρ ἓν ὅλως ληφθῆναι πρὸς ὃ ὁ λόγος), τὸ δ' ἐνίστασθαι τὸ ἓν πολλά· ἢ γὰρ διαιρεῖ ἢ ἀναιρεῖ, τὸ μὲν διδοὺς τὸ δ' οὔ τῶν προτεινομένων.

---

35 τὸ τοιοῦτο δ' ἂν εἴη *u*. — 36 ἀφίσταιτο *uf*, corr *C*, ἀφίσταται corr *Aq*. — 37 τοῦτο] τὸ pr *C*. — δύνανται add ante καθόλου *u*, ante οἷον *ABf*.

164a2 εἰσί *C*. — 6 alt ἐπὶ om *uq* et pr *C*. — 8 κοινῶν] πλειόνων *Af*, πλειόνων κοινῶν *B*. — 9 ἔστιν *C*. — τοῖς *Cu*. — 11 μηθὲν *Cuq*. — ἄνευ corr *C*. — 14 ἐκλαμβάνειν *C*. — 15 τούτοις *uf*. — 17 ἀποφαίνεσθαι *u*. — παρὰ *u*. — 18 ἢ ἔνστασιν om *C*. — 19 ἑκάτερος *u*.

164b2 περὶ] καὶ περὶ *C*. — καὶ τὰς ἐνστάσεις *Cuf*. — 3 ὁ … τὸ rc in lit *A*. — προτακτικὸς *uf*. — 5 ἐν ὅλῳ *qf*, corr *C*. — 6 οὐ διδοὺς τῶν *C*.

Οὐχ ἅπαντι δὲ διαλεκτέον, οὐδὲ πρὸς τὸν τυχόντα γυμναστέον. ἀνάγκη γὰρ πρὸς ἐνίους φαύλους γίνεσθαι τοὺς λόγους· πρὸς γὰρ τὸν πάντως πειρώμενον φαίνεσθαι διαφεύγειν δίκαιον μὲν πάντως πειρᾶσθαι συλλογίσασθαι, οὐκ εὔσχημον δέ. διόπερ οὐ δεῖ συνεστάναι εὐχερῶς πρὸς τοὺς τυχόντας· ἀνάγκη γὰρ πονηρολογίαν συμβαίνειν· καὶ γὰρ οἱ γυμναζόμενοι ἀδυνατοῦσιν ἀπέχεσθαι τοῦ διαλέγεσθαι μὴ ἀγωνιστικῶς.

Δεῖ δὲ καὶ πεποιημένους ἔχειν λόγους πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν προβλημάτων, ἐν οἷς ἐλαχίστων εὐπορήσαντες πρὸς πλεῖστα χρησίμους ἕξομεν. οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ καθόλου, καὶ πρὸς οὓς πορίζεσθαι χαλεπώτερον ἐκ τῶν παρὰ πόδας.

I.

Περὶ δὲ τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων καὶ τῶν φαινομένων μὲν ἐλέγχων ὄντων δὲ παραλογισμῶν ἀλλ' οὐκ ἐλέγχων λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν πρώτων.

Ὅτι μὲν οὖν οἱ μὲν εἰσὶ συλλογισμοί, οἱ δ' οὐκ ὄντες δοκοῦσι, φανερόν. ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τοῦτο γίνεται διά τινος ὁμοιότητος, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ὡσαύτως ἔχει. καὶ γὰρ τὴν ἕξιν οἱ μὲν ἔχουσιν εὖ, οἱ δὲ φαίνονται, φυλετικῶς φυσήσαντες καὶ ἐπισκευάσαντες αὑτούς, καὶ
b *καλοὶ οἱ μὲν διὰ κάλλος, οἱ δὲ φαίνονται, κομμώσαντες αὑτούς. ἐπί τε τῶν ἀψύχων ὡσαύτως· καὶ γὰρ τούτων τὰ μὲν ἄργυρος τὰ δὲ χρυσός ἐστιν ἀληθῶς, τὰ δ' ἔστι μὲν οὔ, φαίνεται δὲ κατὰ τὴν αἴσθησιν, οἷον τὰ μὲν λιθαργύρινα*

---

10 *πάντα q.* — *διαφεύγειν* om *q.* — 11 *συλλογίζεσθαι u*, rc supra vs *C.* — 14 *μὴ* om corr *C.* — 17 *πρὸς τὰ πλεῖστα C.* — 18 *χρησίμως u.* — 19 *ἐκ τοῦ q.*

Codices *ABCui*, ubi scriptura antiquior; *T* usque ad p. 178, *D* inde a p. 176 b 17, *c* et *f* quibusdam locis.

Tit *σοφιστικοὶ ἔλεγχοι CT Vat* 244, *περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων i*, *περὶ τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων ABucf Vat* 242. In duo libros dividitur *Laurent* 89 *sup* 77.

164a20 *δὲ* om *i.* — 21 *ἀλλ'* om *u.* — *λέγομεν Ti.* — 26 *φαίνονται εὐεκτικοὶ φυλ. C.* — 27 *ἑαυτούς Tciu*, corr *C*, *αὐτούς B*, pr *AC.*

164b20 *κομώσαντες A*, *κομμάσαντες* pr *T.* — 21 *ἑαυτούς CcuTi.* — *ἀψύχων*] *μετάλλων C.*

καὶ τὰ καττιτέρινα ἀργυρᾶ, τὰ δὲ χολοβάφινα χρυσᾶ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ συλλογισμὸς καὶ ἔλεγχος ὁ μὲν ἔστιν, ὁ δ' οὐκ ἔστι μέν, φαίνεται δὲ διὰ τὴν ἀπειρίαν· οἱ γὰρ ἄπειροι ὥσπερ ἂν ἀπέχοντες πόῤῥωθεν θεωροῦσιν. ὁ μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ τινῶν ἐστὶ τεθέντων ὥστε λέγειν ἕτερον p. 165
ἐξ ἀνάγκης τι τῶν κειμένων διὰ τῶν κειμένων, ἔλεγχος δὲ συλλογισμὸς μετ' ἀντιφάσεως τοῦ συμπεράσματος. οἱ δὲ τοῦτο ποιοῦσι μὲν οὔ, δοκοῦσι δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας, ὧν εἷς τόπος εὐφυέστατός ἐστι καὶ δημοσιώτατος ὁ διὰ τῶν ὀνομάτων. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστιν αὐτὰ τὰ πράγματα διαλέγεσθαι φέροντας, ἀλλὰ τοῖς ὀνόμασιν ἀντὶ τῶν πραγμάτων χρώμεθα συμβόλοις, τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ὀνομάτων καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἡγούμεθα συμβαίνειν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ψήφων τοῖς λογιζομένοις. τὸ δ' οὐκ ἔστιν ὅμοιον. τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα πεπέρανται καὶ τὸ τῶν λόγων πλῆθος, τὰ δὲ πράγματα τὸν ἀριθμὸν ἄπειρά ἐστιν. ἀναγκαῖον οὖν πλείω τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τοὔνομα τὸ ἓν σημαίνειν. ὥσπερ οὖν κἀκεῖ οἱ μὴ δεινοὶ τὰς ψήφους φέρειν ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων παρακρούονται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν λόγων οἱ τῶν ὀνομάτων τῆς δυνάμεως ἄπειροι παραλογίζονται καὶ αὐτοὶ διαλεγόμενοι καὶ ἄλλων ἀκούοντες. διὰ μὲν οὖν ταύτην τε τὴν αἰτίαν καὶ τὰς λεχθησομένας ἔστι καὶ συλλογισμὸς καὶ ἔλεγχος φαινόμενος οὐκ ὢν δέ. ἐπεὶ δ' ἐστί τισι μᾶλλον πρὸ ἔργου τὸ δοκεῖν εἶναι σοφοῖς ἢ τὸ εἶναι καὶ μὴ δοκεῖν (ἔστι γὰρ ἡ σοφιστικὴ φαινομένη σοφία οὖσα δ' οὔ, καὶ ὁ σοφιστὴς χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας ἀλλ' οὐκ οὔσης), δῆλον ὅτι ἀναγκαῖον τούτοις καὶ τὸ τοῦ σοφοῦ ἔργον δοκεῖν ποιεῖν μᾶλλον ἢ ποιεῖν καὶ μὴ δοκεῖν. ἔστι δ' ὡς ἓν πρὸς ἓν εἰπεῖν ἔργον περὶ ἕκαστον τοῦ εἰδότος ἀψευδεῖν μὲν αὐτὸν περὶ ὧν οἶδε, τὸν δὲ ψευδόμενον ἐμφανίζειν δύνα-

24 pr τὰ om *TCcu*. — κασσιτέρινα *C*. — 26 οἱ] οἱ μὲν *T*.
165a1 συλλέγειν corr *T*, συνάγειν *Bi*. — 2 τι ἐξ ἀνάγκης *i*. — διὰ τῶν κειμένων om *ACcuTif*. — 5 ἐστι om *Tu*. — δημοσιότατος *u*. — 6 αὐτὰ καθ' αὐτὰ τὰ *ui*. — 8 καὶ om *CcT*. — 10 συλλογιζόμενος *u*. — 13 τὸ om *u*. — τὸ ἓν om *C*. — 14 ἐπισταμένων *Cu*, fort pr *c*. — 17 τε om *ABf*. — 21 ἡ om *C*. — 22 σοφίας οὐκ οὔσης δέ, δῆλον *T*. — 24 μᾶλλον δοκεῖν ποιεῖν *u*. — ἓν pr om *Cc*. — 25 περὶ om *T*. — ἑκάστου pr *A*. — τοῦ περὶ ἕκαστον *i*. — 26 ante τὸν lit un vel duorum vbb *c*. — δὲ pr om *A*. — ψευδ.] φαινόμενον *C*.

σθαι. ταῦτα δ' ἐστὶ τὸ μὲν ἐν τῷ δύνασθαι δοῦναι λόγον, τὸ δ' ἐν τῷ λαβεῖν. ἀνάγκη οὖν τοὺς βουλομένους σοφιστεύειν τὸ τῶν εἰρημένων λόγων γένος ζητεῖν· πρὸ ἔργου γάρ ἐστιν· ἡ γὰρ τοιαύτη δύναμις ποιήσει φαίνεσθαι σοφόν, οὗ τυγχάνουσι τὴν προαίρεσιν ἔχοντες.

Ὅτι μὲν οὖν ἔστι τι τοιοῦτον λόγων γένος, καὶ ὅτι τοιαύτης ἐφίενται δυνάμεως οὓς καλοῦμεν σοφιστάς, δῆλον· πόσα δ' ἐστὶν εἴδη τῶν λόγων τῶν σοφιστικῶν, καὶ ἐκ πόσων τὸν ἀριθμὸν ἡ δύναμις αὕτη συνέστηκε, καὶ πόσα μέρη τυγχάνει τῆς πραγματείας ὄντα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν συντελούντων εἰς τὴν τέχνην ταύτην ἤδη λέγωμεν.

2 Ἔστι δὴ τῶν ἐν τῷ διαλέγεσθαι λόγων τέτταρα γένη, διδασκαλικοὶ καὶ διαλεκτικοὶ καὶ πειραστικοὶ καὶ ἐριστικοί,
b διδασκαλικοὶ μὲν οἱ ἐκ τῶν οἰκείων ἀρχῶν ἑκάστου μαθήματος καὶ οὐκ ἐκ τῶν τοῦ ἀποκρινομένου δοξῶν συλλογιζόμενοι (δεῖ γὰρ πιστεύειν τὸν μανθάνοντα), διαλεκτικοὶ δ' οἱ ἐκ τῶν ἐνδόξων συλλογιστικοὶ ἀντιφάσεως, πειραστικοὶ δ' οἱ ἐκ τῶν δοκούντων τῷ ἀποκρινομένῳ καὶ ἀναγκαίων εἰδέναι τῷ προσποιουμένῳ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην (ὃν τρόπον δέ, διώρισται ἐν ἑτέροις), ἐριστικοὶ δ' οἱ ἐκ τῶν φαινομένων ἐνδόξων μὴ ὄντων δὲ συλλογιστικοὶ ἢ φαινόμενοι συλλογιστικοί. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀποδεικτικῶν ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς εἴρηται, περὶ δὲ τῶν διαλεκτικῶν καὶ πειραστικῶν ἐν ἄλλοις· περὶ δὲ τῶν ἀγωνιστικῶν καὶ ἐριστικῶν νῦν λέγωμεν.

3 Πρῶτον δὴ ληπτέον πόσων στοχάζονται οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἀγωνιζόμενοι καὶ διαφιλονεικοῦντες. ἔστι δὲ πέντε ταῦτα τὸν ἀριθμόν, ἔλεγχος καὶ ψεῦδος καὶ παράδοξον καὶ σολοικισμὸς καὶ πέμπτον τὸ ποιῆσαι ἀδολεσχῆσαι τὸν προσδιαλεγόμενον (τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ πολλάκις ἀναγκάζεσθαι ταὐτὸ

---

27 δύνασθαι om c. — λόγον δοῦναι T. — 28 λαμβάνειν CT. — ἀναγκαῖον οὖν τοῖς βουλομένοις CcTu. — 30 ἡ γὰρ pr om C. — τοσαύτη T. — 32 τι om C. — τοιοῦτο c, τοιούτων f, pr B. — ταύτης f. — 35 τῶν ἀριθμῶν i. — αὐτῇ C. — 37 λέγομεν i. — 38 δὴ om i. — 39 ἐριστικοὶ καὶ διδασκ. cu.

165b1 μὲν οὖν οἱ CT. — 2 καὶ rc c. — οὐκ om BT et pr c. — τοῦ ἀποκρ. corr u. — 5 ἀναγκαῖον BC. — 6 δὲ ante τρόπον C, om fi. — 7 μὴ ... 8 ἢ om ACTf. — 8 συλλογιστικοὶ ἢ om c. — 9 τῶν διδασκαλικῶν καὶ ἀποδ. cu. — 10 ἄλλοις] τοῖς ἄλλοις i, τοῖς πρότερον c. — 11 καὶ om T. — λέγομεν Ti. — 12 δὲ ci. — 13 ταῦτα πέντε u.

λέγειν)· ἢ τὸ μὴ ὄν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ἕκαστον εἶναι τούτων. μάλιστα μὲν γὰρ προαιροῦνται φαίνεσθαι ἐλέγχοντες, δεύτερον δὲ ψευδόμενόν τι δεικνύναι, τρίτον εἰς παράδοξον ἄγειν, τέταρτον δὲ σολοικίζειν ποιεῖν (τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ποιῆσαι τῇ λέξει βαρβαρίζειν ἐκ τοῦ λόγου τὸν ἀποκρινόμενον)· τελευταῖον δὲ τὸ πλεονάκις ταὐτὸ λέγειν.

Τρόποι δ' εἰσὶ τοῦ μὲν ἐλέγχειν δύο· οἱ μὲν γάρ εἰσι **4**
παρὰ τὴν λέξιν, οἱ δ' ἔξω τῆς λέξεως. ἔστι δὲ τὰ μὲν παρὰ τὴν λέξιν ἐμποιοῦντα τὴν φαντασίαν ἓξ τὸν ἀριθμόν· ταῦτα δ' ἐστὶν ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, σύνθεσις, διαίρεσις, προσῳδία, σχῆμα λέξεως. τούτου δὲ πίστις ἥ τε διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ συλλογισμός, ἄν τε ληφθῇ τις ἄλλος, καὶ ὅτι τοσαυταχῶς ἂν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι καὶ λόγοις μὴ ταὐτὸ δηλώσαιμεν. εἰσὶ δὲ παρὰ μὲν τὴν ὁμωνυμίαν οἱ τοιοίδε τῶν λόγων, οἷον ὅτι μανθάνουσιν οἱ ἐπιστάμενοι· τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί. τὸ γὰρ μανθάνειν ὁμώνυμον, τό τε ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τὸ λαμβάνειν ἐπιστήμην. καὶ πάλιν ὅτι τὰ κακὰ ἀγαθά· τὰ γὰρ δέοντα ἀγαθά, τὰ δὲ κακὰ δέοντα. διττὸν γὰρ τὸ δέον, τό τ' ἀναγκαῖον, ὃ συμβαίνει πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν (ἔστι γάρ κακόν τι ἀναγκαῖον), καὶ τἀγαθὰ δὲ δέοντά φαμεν εἶναι. ἔτι τὸν αὐτὸν καθῆσθαι καὶ ἑστάναι, καὶ κάμνειν καὶ ὑγιαίνειν. ὅσπερ γὰρ ἀνίστατο, ἕστηκεν, καὶ ὅσπερ
ὑγιάζετο, ὑγιαίνει· ἀνίστατο δ' ὁ καθήμενος καὶ ὑγιάζετο ὁ p.166
κάμνων. τὸ γὰρ τὸν κάμνοντα ὁτιοῦν ποιεῖν ἢ πάσχειν οὐχ ἓν σημαίνει, ἀλλ' ὁτὲ μὲν ὅτι ὁ νῦν κάμνων ἢ καθήμενος, ὁτὲ δ' ὃς ἔκαμνε πρότερον. πλὴν ὑγιάζετο μὲν καὶ κάμνων καὶ ὁ κάμνων· ὑγιαίνει δ' οὐ κάμνων, ἀλλ' ὁ κάμνων, οὐ νῦν, ἀλλ' ὁ πρότερον. παρὰ δὲ τὴν ἀμφιβολίαν οἱ τοιοίδε, τὸ βούλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους. καὶ ἆρ' ὅ τις γινώσκει, τοῦτο γινώσκει; καὶ γὰρ τὸν γινώσκοντα καὶ τὸ γινωσκόμενον ἐνδέ-

17 ἀλλὰ τὸ φαιν. post τούτων i. — τὸ φαιν. om u. — 18 γὰρ μὲν i. — 19 δὲ] δὲ τὸ T. — 20 τέταρτον] τελευταῖον C. — δὲ om cu. — τοῦτο] σολοικισμὸς T, καὶ πλεονάκις ταὐτὸ λέγειν. σολοικισμὸς C. — 22 τὸ αὐτὸ cu, ταὐτὰ T. — τελευταῖον . . . λέγειν om C. — 23 pr μὲν om C. — ἐλέγχου T. — 27 ἣ om C. — 30 τὸ αὐτὸ C, ταὐτὰ Tui. — μὲν om ABfi. — 34 τὰ om i. — 39 ὅπερ bis C.

166a1 ἀνίσταται u. — 3 ὅτι ὁ νῦν corr c. — ὁ pr om A. — 4 κάμνων καὶ om C, del vult A. — ὁ del vult A. — 5 alt ὁ om Tui et pr c. — 7 ἆρ' om C.

χεται ὡς γινώσκοντα σημῆναι τούτῳ τῷ λόγῳ. καὶ ἆρα ὃ ὁρᾷ τις, τοῦτο ὁρᾷ; ὁρᾷ δὲ τὸν κίονα, ὥστε ὁρᾷ ὁ κίων. καὶ ἆρα ὃ σὺ φῂς εἶναι, τοῦτο σὺ φῂς εἶναι; φῂς δὲ λίθον εἶναι, σὺ ἄρα φῂς λίθος εἶναι. καὶ ἆρ' ἔστι σιγῶντα λέγειν; διττὸν γὰρ καὶ τὸ σιγῶντα λέγειν, τό τε τὸν λέγοντα σιγᾶν καὶ τὸ τὰ λεγόμενα. εἰσὶ δὲ τρεῖς τρόποι τῶν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν, εἷς μὲν ὅταν ἢ ὁ λόγος ἢ τοὔνομα κυρίως σημαίνῃ πλείω, οἷον ἀετὸς καὶ κύων· εἷς δὲ ὅταν εἰωθότες ὦμεν οὕτω λέγειν· τρίτος δὲ ὅταν τὸ συντεθὲν πλείω σημαίνῃ, κεχωρισμένον δὲ ἁπλῶς, οἷον τὸ ἐπίσταται γράμματα. ἑκάτερον μὲν γάρ, εἰ ἔτυχεν, ἕν τι σημαίνει, τὸ ἐπίσταται καὶ τὰ γράμματα· ἄμφω δὲ πλείω, ἢ τὸ τὰ γράμματα αὐτὰ ἐπιστήμην ἔχειν ἢ τῶν γραμμάτων ἄλλον.

Ἡ μὲν οὖν ἀμφιβολία καὶ ὁμωνυμία παρὰ τούτους τοὺς τρόπους ἐστίν, παρὰ δὲ τὴν σύνθεσιν τὰ τοιάδε, οἷον τὸ δύνασθαι καθήμενον βαδίζειν καὶ μὴ γράφοντα γράφειν. οὐ γὰρ ταὐτὸ σημαίνει, ἂν διελών τις εἴπῃ καὶ συνθείς, ὡς δυνατὸν τὸ καθήμενον βαδίζειν καὶ μὴ γράφοντα γράφειν· καὶ τοῦθ' ὡσαύτως ἄν τις συνθῇ, τὸ μὴ γράφοντα γράφειν· σημαίνει γὰρ ὡς ἔχει δύναμιν τοῦ μὴ γράφων γράφειν. ἐὰν δὲ μὴ συνθῇ, ὅτι ἔχει δύναμιν, ὅτε οὐ γράφει, τοῦ γράφειν. καὶ μανθάνει νῦν γράμματα, εἴπερ ἐμάνθανεν ἃ ἐπίσταται. ἔτι τὸ ἓν μόνον δυνάμενον φέρειν πολλὰ δύνασθαι φέρειν.

Παρὰ δὲ τὴν διαίρεσιν, ὅτι τὰ πέντ' ἐστὶ δύο καὶ τρία, καὶ περιττὰ καὶ ἄρτια, καὶ τὸ μεῖζον ἴσον· τοσοῦτον γὰρ καὶ ἔτι πρός. ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος διῃρημένος καὶ συγκείμενος οὐκ ἀεὶ ταὐτὸ σημαίνειν ἂν δόξειεν, οἷον „ἐγώ σ' ἔθηκα δοῦλον ὄντ' ἐλεύθερον" καὶ τὸ „πεντήκοντ' ἀνδρῶν ἑκατὸν λίπε δῖος Ἀχιλλεύς".

---

9 σημᾶναι Cçui, σημάναι T. — τούτῳ om C. — 10 ἄρα om C. — 11 pr σὺ om T. — λίθος u. — 12 διττὸν...13 λέγειν rc mg C omisso γάρ. — 13 γάρ ἐστι καὶ cuT. — καὶ om i et C. — τὸ om C. — τὸν] τὸ T. — 15 τὴν om cuT. — ᾗ B, om uT. — 16 πλείω om C. — καὶ] ἢ cuT. — 18 ἐπίστασθαι cuT, ἐπίσταται τὰ Ci. — 20 ἐπίστασθαι C. — 21 ἑαυτὰ C. — 24 οὐ...26 γράφειν om i. — 25 ταὐτὸν Cu. — ἐὰν Cuc. — 26 δύναται C. — τὸν Tif, corr c. — καὶ τὸ μὴ γράφον C. — 27 καὶ...γράφειν om cT. — θῇ A. — τὸν Tcuf. — 28 σημαίνοι B, pr A. — ἔχοι B. — τοῦ μὴ γράφοντα γράφειν...29 δύναμιν rc mg A. — 28 γράφον C, pr f. — 30 μανθάνειν Bui, pr A. — 31 ἅπερ f. — 33 παρὰ T. — 34 γὰρ τὸ μεῖζον καὶ BT. — 36 αἰεὶ B. — ταὐτὸν C.

b Παρὰ δὲ τὴν προσῳδίαν ἐν μὲν τοῖς ἄνευ γραφῆς διαλεκτικοῖς οὐ ῥᾴδιον ποιῆσαι λόγον, ἐν δὲ τοῖς γεγραμμένοις καὶ ποιήμασι μᾶλλον, οἷον καὶ τὸν Ὅμηρον ἔνιοι διορθοῦνται πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ὡς ἀτόπως εἰρηκότα „τὸ μὲν οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ". λύουσι γὰρ αὐτὸ τῇ προσῳδίᾳ, λέγοντες τὸ οὔ ὀξύτερον. καὶ τὸ περὶ τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι οὐκ αὐτὸς ὁ Ζεὺς εἶπεν „δίδομεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι", ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐνετέλλετο διδόναι. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα παρὰ τὴν προσῳδίαν ἐστίν.

Οἱ δὲ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως συμβαίνουσιν, ὅταν τὸ μὴ ταὐτὸ ὡσαύτως ἑρμηνεύηται, οἷον τὸ ἄῤῥεν θῆλυ ἢ τὸ θῆλυ ἄῤῥεν, ἢ τὸ μεταξὺ θάτερον τούτων, ἢ πάλιν τὸ ποιὸν ποσὸν ἢ τὸ ποσὸν ποιόν, ἢ τὸ ποιοῦν πάσχον ἢ τὸ διακείμενον ποιεῖν, καὶ τἆλλα δ', ὡς διῄρηται πρότερον. ἔστι γὰρ τὸ μὴ τῶν ποιεῖν ὂν ὡς τῶν ποιεῖν τι τῇ λέξει σημαίνειν. οἷον τὸ ὑγιαίνειν ὁμοίως τῷ σχήματι τῆς λέξεως λέγεται τῷ τέμνειν ἢ οἰκοδομεῖν· καίτοι τὸ μὲν ποιόν τι καὶ διακείμενόν πως δηλοῖ, τὸ δὲ ποιεῖν τι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὴν λέξιν ἔλεγχοι ἐκ τούτων τῶν τόπων εἰσίν· τῶν δ' ἔξω τῆς λέξεως παραλογισμῶν εἴδη ἐστὶν ἑπτά, ἓν μὲν παρὰ τὸ συμβεβηκός, δεύτερον δὲ τὸ ἁπλῶς ἢ μὴ ἁπλῶς ἀλλὰ πῇ ἢ ποῦ ἢ ποτὲ ἢ πρός τι λέγεσθαι, τρίτον δὲ τὸ παρὰ τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, τέταρτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον, πέμπτον δὲ τὸ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, ἕκτον δὲ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέναι, ἕβδομον δὲ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν. **5**

Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ συμβεβηκὸς παραλογισμοί εἰσιν, ὅταν ὁμοίως ὁτιοῦν ἀξιωθῇ τῷ πράγματι καὶ τῷ συμβεβηκότι ὑπάρχειν. ἐπεὶ γὰρ τῷ αὐτῷ πολλὰ συμβέβηκεν, οὐκ ἀνάγκη πᾶσι τοῖς κατηγορουμένοις, καὶ καθ' οὗ κατηγορεῖται, ταῦτα πάντα ὑπάρχειν. οἷον εἰ ὁ Κορίσκος ἕτερον

166b1 *περὶ T.* — 4 *ἄτοπον ABC.* — *εἰρηκότος B*, pr *A.* — 5 *οὐ ABCuf*, pr *i.* — *αὐτὸ* om *C.* — 6 *οὗ AB.* — *βαρύτερον καὶ τὸ cT.* — 11 *τὸ αὐτὸ C, ταὐτὸν cu.* — 14 *ποιοῦν uT.* — *τὰ ἄλλα u.* — *εἴρηται Ai.* — 15 *τῶν μὴ τὸ* pr *B.* — *ὄν τι ὡς i.* — 16 *ὁμοίῳ u.* — *τῷ* om *Tu.* — 18 *δεικνύμενόν T.* — 22 *ἀλλὰ ἢ πῇ C.* — 28 *συλλογισμοί B.* — 29 *πράγματι τῷ ὑποκειμένῳ καὶ C.* — 32 *οἷον εἰ*] *πάντα γὰρ οὕτως ἔσται ταὐτά, οἷόν (ὥσπερ cu) φασιν οἱ σοφισταί, εἰ (οἷον εἰ ucT*, sed c pr om *εἰ*) *CcuifT.* — *ἕτερος uT.*

ἀνθρώπου, αὐτὸς αὑτοῦ ἕτερος· ἔστι γὰρ ἄνθρωπος. ἢ εἰ Σωκράτους ἕτερος, ὁ δὲ Σωκράτης ἄνθρωπος, ἕτερον ἀνθρώπου φασὶν ὡμολογηκέναι διὰ τὸ συμβεβηκέναι, οὗ ἔφησεν ἕτερον εἶναι, τοῦτον εἶναι ἄνθρωπον.

Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἁπλῶς τόδε ἢ πῇ λέγεσθαι καὶ μὴ κυρίως, ὅταν τὸ ἐν μέρει λεγόμενον ὡς ἁπλῶς εἰρημένον
p.167 ληφθῇ, οἷον εἰ τὸ μὴ ὂν ἐστι δοξαστόν, ὅτι τὸ μὴ ὂν ἔστιν· οὐ γὰρ ταὐτὸν εἶναί τέ τι καὶ εἶναι ἁπλῶς. ἢ πάλιν ὅτι τὸ ὂν οὐκ ἔστιν ὄν, εἰ τῶν ὄντων τι μή ἐστιν, οἷον εἰ μὴ ἄνθρωπος. οὐ γὰρ ταὐτὸ μὴ εἶναί τι καὶ ἁπλῶς μὴ εἶναι· φαίνεται δὲ διὰ τὸ πάρεγγυς τῆς λέξεως, καὶ μικρὸν διαφέρειν τὸ εἶναί τι τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναί τι τὸ μὴ εἶναι. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ παρὰ τὸ πῇ καὶ τὸ ἁπλῶς. οἷον εἰ ὁ Ἰνδὸς ὅλος μέλας ὢν λευκός ἐστι τοὺς ὀδόντας· λευκὸς ἄρα καὶ οὐ λευκός ἐστιν. ἢ εἰ ἄμφω πῇ, ὅτι ἅμα τὰ ἐναντία ὑπάρχει. τὸ δὲ τοιοῦτον ἐπ' ἐνίων μὲν παντὶ θεωρῆσαι ῥάδιον, οἷον εἰ λαβὼν τὸν Αἰθίοπα εἶναι μέλανα τοὺς ὀδόντας ἔροιτ' εἰ λευκός· εἰ οὖν ταύτῃ λευκός, ὅτι μέλας καὶ οὐ μέλας οἴοιτο διειλέχθαι συλλογιστικῶς τελειώσας τὴν ἐρώτησιν. ἐπ' ἐνίων δὲ λανθάνει πολλάκις, ἐφ' ὅσων, ὅταν πῇ λέγηται, κἂν τὸ ἁπλῶς δόξειεν ἀκολουθεῖν, καὶ ἐν ὅσοις μὴ ῥᾴδιον θεωρῆσαι πότερον αὐτῶν κυρίως ἀποδοτέον. γίνεται δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν οἷς ὁμοίως ὑπάρχει τὰ ἀντικείμενα· δοκεῖ γὰρ ἢ ἄμφω ἢ μηδέτερον δοτέον ἁπλῶς εἶναι κατηγορεῖν; οἷον εἰ τὸ μὲν ἥμισυ λευκὸν τὸ δ' ἥμισυ μέλαν, πότερον λευκὸν ἢ μέλαν;

Οἱ δὲ παρὰ τὸ μὴ διωρίσθαι τί ἐστι συλλογισμὸς ἢ τί ἔλεγχος, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἔλλειψιν γίνονται τοῦ λόγου· ἔλεγχος μὲν γὰρ ἀντίφασις τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνός, μὴ ὀνόματος ἀλλὰ πράγματος, καὶ ὀνόματος μὴ συνωνύμου ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης, μὴ συναριθμουμένου τοῦ

---

34 ἄνθρωπον *A*. — ἕτερον ἔφησεν *uT*.
167a2 ταὐτὸν *C*, ταὐτὸ τὸ *ABi*, ταὐτὸν τὸ *f*. — εἶναί τε τι *C*. — 6 τι...τι pr om *c*. — alt τοῦ et τὸ] τοῦ *cu*. — τοῦ μὴ εἶναι om *T*. — 7 pr τὸ om *cuT*, del *C*. — tert τὸ om *CcufT*. — εἰ om *A*. — ὁ Ἰνδὸς om *T*. — 8 μέλας ὅλος *i*. — 9 ἐστιν om *CcuT*. — ἢ supra vs *c*. — τἀναντία *C*. — 10 ὑπάρξει *Bif*. — 11 μέλανα εἶναι *uT*. — 15 καὶ *ATif*. — ἐν om *u*. — 17 ὅσοις *uiT*. — 22 ἀλλὰ om *i*. — 22 γὰρ] γάρ ἐστιν *CcuT*.

ἐν ἀρχῇ, κατὰ ταὐτὸ καὶ πρὸς ταὐτὸ καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ ψεύσασθαι περί τινος. ἔνιοι δὲ ἀπολιπόντες τι τῶν λεχθέντων φαίνονται ἐλέγχειν, οἷον ὅτι ταὐτὸ διπλάσιον καὶ οὐ διπλάσιον· τὰ γὰρ δύο τοῦ μὲν ἑνὸς διπλάσια, τῶν δὲ τριῶν οὐ διπλάσια. ἢ εἰ τὸ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ διπλάσιον καὶ οὐ διπλάσιον, ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτό· κατὰ μὲν γὰρ τὸ μῆκος διπλάσιον, κατὰ δὲ τὸ πλάτος οὐ διπλάσιον. ἢ εἰ τοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ ταὐτὸ καὶ ὡσαύτως, ἀλλ' οὐχ ἅμα· διόπερ ἐστὶ φαινόμενος ἔλεγχος. ἕλκοι δ' ἄν τις τοῦτον καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν λέξιν.

Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν γίνονται μὲν οὕτως καὶ τοσαυταχῶς ὁσαχῶς ἐνδέχεται τὸ ἐξ ἀρχῆς αἰτεῖσθαι, φαίνονται δ' ἐλέγχειν διὰ τὸ μὴ δύνασθαι συνορᾶν τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον.

Ὁ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος διὰ τὸ οἴεσθαι ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν. ὅταν γὰρ τοῦδε ὄντος ἐξ ἀνάγκης τοδὶ ᾖ, καὶ τοῦδε ὄντος οἴονται καὶ θάτερον εἶναι ἐξ ἀνάγκης. ὅθεν καὶ αἱ περὶ τὴν δόξαν ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀπάται γίνονται. πολλάκις γὰρ τὴν χολὴν μέλι ὑπέλαβον διὰ τὸ ἕπεσθαι τὸ ξανθὸν χρῶμα τῷ μέλιτι· καὶ ἐπεὶ συμβαίνει τὴν γῆν ὕσαντος γίνεσθαι διάβροχον, κἂν ᾖ διάβροχος, ὑπολαμβάνομεν ὗσαι. τὸ δ' οὐκ ἀναγκαῖον. ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἑπομένων εἰσίν. βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι ὅτι μοιχός, τὸ ἑπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστὴς ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλανώμενος. πολλοῖς δὲ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ κατηγορούμενον οὐχ ὑπάρχει. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς, οἷον ὁ Μελίσσου λόγος ὅτι ἄπειρον τὸ ἅπαν, λαβὼν τὸ μὲν ἅπαν ἀγένητον (ἐκ γὰρ μὴ ὄντος οὐδὲν ἂν γενέσθαι), τὸ δὲ γενόμενον ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι. εἰ μὴ οὖν γέγονεν, ἀρχὴν οὐκ ἔχει τὸ πᾶν, ὥστ' ἄπειρον. οὐκ ἀνάγκη δὲ τοῦτο συμβαίνειν· οὐ γὰρ εἰ τὸ γενόμενον

---

26 κατὰ] καὶ κατὰ cuT, corr C. — τὸ αὐτὸ bis cu. — 28 ἀπολείποντές C. — 29 et 33 τὸ αὐτὸ C. — 31 ἢ εἰς τὸ i. — 32 κατ' αὐτὸ T. — 33 pr καὶ om T. — 34 διό T. — 35 ἕλκοιτο i. — 36 οἱ μὲν οὖν παρὰ rc C pr om. — τὸ] τὸ τὸ B, corr c. — 37 αἰτήσασθαι CcuT. — 38 φαίνεται T.

167b1 ἔλεγχος δοκεῖ ἐλέγχειν διὰ C. — 2 τουδὶ iu. — 3 τόδε u. — οἰόμεθα C. — 4 παρὰ T. — 5 ὑπολαμβάνομεν εἶναι διὰ uT. — 10 ὅτι] ὁ bis T. — 14 πᾶν pr c — 15 γίνεσθαι T. — γίνεσθαι u. — 16 οὖν μὴ CcuT. — τὸ om u, pr c. — 17 τοῦτο] τὸ i.

ἅπαν ἀρχὴν ἔχει, καὶ εἴ τι ἀρχὴν ἔχει, γέγονεν, ὥσπερ οὐδ᾽ εἰ ὁ πυρέττων θερμός, καὶ τὸν θερμὸν ἀνάγκη πυρέττειν.

Ὁ δὲ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, ὅταν προσληφθῇ τὸ ἀναίτιον ὡς παρ᾽ ἐκεῖνο γινομένου τοῦ ἐλέγχου. συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς· ἐν τούτοις γὰρ ἀναγκαῖον ἀναιρεῖν τι τῶν κειμένων. ἐὰν οὖν ἐγκαταριθμηθῇ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐρωτήμασι πρὸς τὸ συμβαῖνον ἀδύνατον, δόξει παρὰ τοῦτο γίνεσθαι πολλάκις ὁ ἔλεγχος, οἷον ὅτι οὐκ ἔστι ψυχὴ καὶ ζωὴ ταὐτόν· εἰ γὰρ φθορᾷ γένεσις ἐναντίον, καὶ τῇ τινὶ φθορᾷ ἔσται τις γένεσις· ὁ δὲ θάνατος φθορά τις καὶ ἐναντίον ζωῇ, ὥστε γένεσις ἡ ζωὴ καὶ τὸ ζῆν γίνεσθαι· τοῦτο δ᾽ ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ταὐτὸν ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωή. οὐ δὴ συλλελόγισται· συμβαίνει γάρ, κἂν μή τις ταὐτὸ φῇ τὴν ζωὴν τῇ ψυχῇ, τὸ ἀδύνατον, ἀλλὰ μόνον ἐναντίον ζωὴν μὲν θανάτῳ ὄντι φθορᾷ, φθορᾷ δὲ γένεσιν. ἀσυλλόγιστοι μὲν οὖν ἁπλῶς οὐκ εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι λόγοι, πρὸς δὲ τὸ προκείμενον ἀσυλλόγιστοι. καὶ λανθάνει πολλάκις οὐχ ἧττον αὐτοὺς τοὺς ἐρωτῶντας τὸ τοιοῦτον.

Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ ἑπόμενον καὶ παρὰ τὸ μὴ αἴτιον λόγοι τοιοῦτοί εἰσιν· οἱ δὲ παρὰ τὸ τὰ δύο ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν, ὅταν λανθάνῃ πλείω ὄντα καὶ ὡς ἑνὸς ὄντος ἀποδοθῇ
p. 168 ἀπόκρισις μία. ἐπ᾽ ἐνίων μὲν οὖν ῥᾴδιον ἰδεῖν ὅτι πλείω καὶ ὅτι οὐ δοτέον ἀπόκρισιν, οἷον πότερον ἡ γῆ θάλαττά ἐστιν ἢ ὁ οὐρανός; ἐπ᾽ ἐνίων δ᾽ ἧττον, καὶ ὡς ἑνὸς ὄντος ἢ ὁμολογοῦσι τῷ μὴ ἀποκρίνεσθαι τὸ ἐρωτώμενον, ἢ ἐλέγχεσθαι φαίνονται, οἷον ἆρ᾽ οὗτος καὶ οὗτός ἐστιν ἄνθρωπος; ὥστ᾽ ἄν τις τύπτῃ τοῦτον καὶ τοῦτον, ἄνθρωπον ἀλλ᾽ οὐκ ἀνθρώπους τυπτήσει. ἢ πάλιν, ὧν τὰ μέν ἐστιν ἀγαθὰ τὰ δ᾽ οὐκ ἀγαθά, πάντα ἀγαθὰ ἢ οὐκ ἀγαθά; ὁπότερον γὰρ ἂν φῇ, ἔστι μὲν

---

18 *τι*] *τε* *i*. — 21 *οἱ* *i*. — *παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς* corr *A*. — *ληφθῇ* *T*, *προσλαμβάνῃ* *i*. — 22 *τὸ ἀναίτιον* om *i*. — *ἐκείνου* *T*. — *γενομένου* *u*. — 25 *ἐν* om *C*. — *πρὸς*] *πρὸ τοῦ συμπεράσματος* *ciiT*, corr *A*, om *f*, del *πρὸς* *C*. — 27 *γὰρ τῇ φθ*. *C*. — 28 *γένεσις ἐναντίον· ὁ* *Cc*. — 29 *ζωὴ* *T*. — 31 *ἡ ζωὴ καὶ ἡ ψυχή* *C*. — 32 *μόνον*] *μόνον τὸ* *C*. — 35 *κείμενον* *uT*. — 37 *οὖν τὸ παρὰ* *B*. — *καὶ τῶν παρὰ* *B*. — *μὴ τὸ παρὰ* *i*. — 39 *λαμβάνῃ* *i*. — *δοθῇ* *u*, *δοθείη* *i*.

168a1 *μία* om *u*. — 3 *ὁ* om *cuiT*, del vult *A*. — 4 *τὸ ἀποκρίνεσθαι* pr *C*. — 5 *ὅταν* *BCif*. — 6 *ἀλλ᾽* om *u*. — *τύπτει* *u*, pr *Bc*. — 8 *πάντα*] *πάντα ταῦτα* *C*, *ταῦτα πάντα* *u*, *ταῦτα πότερόν ἐστι* *ciT*.

ὡς ἔλεγχον ἢ ψεῦδος φαινόμενον δόξειεν ἂν ποιεῖν· τὸ γὰρ φάναι τῶν μὴ ἀγαθῶν τι εἶναι ἀγαθὸν ἢ τῶν ἀγαθῶν μὴ ἀγαθὸν ψεῦδος. ὁτὲ δὲ προσληφθέντων τινῶν κἂν ἔλεγχος γίνοιτο ἀληθινός, οἷον εἴ τις δοίη ὁμοίως ἓν καὶ πολλὰ λέγεσθαι λευκὰ καὶ γυμνὰ καὶ τυφλά. εἰ γὰρ τυφλὸν τὸ μὴ ἔχον ὄψιν πεφυκὸς δ' ἔχειν, καὶ τυφλὰ ἔσται τὰ μὴ ἔχοντα ὄψιν πεφυκότα δ' ἔχειν. ὅταν οὖν τὸ μὲν ἔχῃ τὸ δὲ μὴ ἔχῃ, τὰ ἄμφω ἔσται ἢ ὁρῶντα ἢ τυφλά· ὅπερ ἀδύνατον.

Ἢ δὴ οὕτως διαιρετέον τοὺς φαινομένους συλλογισμοὺς 6
καὶ ἐλέγχους, ἢ πάντας ἀνακτέον εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, ἀρχὴν ταύτην ποιησαμένους: ἔστι γὰρ ἅπαντας ἀναλῦσαι τοὺς λεχθέντας τρόπους εἰς τὸν τοῦ ἐλέγχου διορισμόν. πρῶτον μὲν εἰ ἀσυλλόγιστοι· δεῖ γὰρ ἐκ τῶν κειμένων συμβαίνειν τὸ συμπέρασμα, ὥστε λέγειν ἐξ ἀνάγκης ἀλλὰ μὴ φαίνεσθαι. ἔπειτα καὶ κατὰ τὰ μέρη τοῦ διορισμοῦ. τῶν μὲν γὰρ ἐν τῇ λέξει οἱ μέν εἰσι παρὰ τὸ διττόν, οἷον ἥ τε ὁμωνυμία καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ ὁμοιοσχημοσύνη (σύνηθες γὰρ τὸ πάντα ὡς τόδε τι σημαίνειν), ἡ δὲ σύνθεσις καὶ διαίρεσις καὶ προσῳδία τῷ μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι τὸν λόγον ἢ τὸ ὄνομα τὸ διαφέρον. ἔδει δὲ καὶ τοῦτο, καθάπερ καὶ τὸ πρᾶγμα ταὐτόν, εἰ μέλλει ἔλεγχος ἢ συλλογισμὸς ἔσεσθαι, οἷον εἰ λώπιον, μὴ ἱμάτιον συλλογίσασθαι ἀλλὰ λώπιον. ἀληθὲς μὲν γὰρ κἀκεῖνο, ἀλλ' οὐ συλλελόγισται, ἀλλ' ἔτι ἐρωτήματος δεῖ, ὅτι ταὐτὸν σημαίνει, πρὸς τὸν ζητοῦντα τὸ διὰ τί.

Οἱ δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ὁρισθέντος τοῦ συλλογισμοῦ φανεροὶ γίνονται. τὸν αὐτὸν γὰρ ὁρισμὸν δεῖ καὶ τοῦ ἐλέγχου γίνεσθαι, πλὴν προσκεῖσθαι τὴν ἀντίφασιν· ὁ γὰρ ἔλεγχος συλλογισμὸς ἀντιφάσεως. εἰ οὖν μή ἐστι συλλογισμὸς τοῦ συμβεβηκότος, οὐ γίνεται ἔλεγχος. οὐ γὰρ εἰ τούτων ὄντων ἀνάγκη τόδ' εἶναι, τοῦτο δ' ἐστὶ λευκόν, ἀνάγκη λευκὸν εἶναι διὰ τὸν συλλογισμόν. οὐδ' εἰ τὸ τρίγωνον

---

9 ἔλεγχος C. — 10 εἶναί τι uT. — 14 δ' om u. — 15 ὄψιν om uT. — 21 εἰ] οἱ u. — 23 τὰ pr om c. — διορισμοῦ corr c. — 26 et 27 καὶ] καὶ ἡ C. — 28 τοὔνομα CcuT. — alt τὸ om cu. — 30 οἷον …συλλογίσασθαι om u. — 32 ταὐτὸ u. — 35 γὰρ αὐτὸν C. — 37 ἔστιν ὁ συλλ. u.

b δυοῖν ὀρθαῖν ἴσας ἔχει, συμβέβηκε δ' αὐτῷ σχήματι εἶναι ἢ πρώτῳ ἢ ἀρχῇ, ὅτι σχῆμα ἢ ἀρχὴ ἢ πρῶτον τοῦτο. οὐ γὰρ ᾗ σχῆμα οὐδ' ᾗ πρῶτον, ἀλλ' ᾗ τρίγωνον, ἡ ἀπόδειξις. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥστ' εἰ ὁ ἔλεγχος συλλογισμός τις, οὐκ ἂν εἴη κατὰ συμβεβηκὸς ἔλεγχος. ἀλλὰ παρὰ τοῦτο καὶ οἱ τεχνῖται καὶ ὅλως οἱ ἐπιστήμονες ὑπὸ τῶν ἀνεπιστημόνων ἐλέγχονται· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ποιοῦνται τοὺς συλλογισμοὺς πρὸς τοὺς εἰδότας. οἱ δ' οὐ δυνάμενοι διαιρεῖν ἢ ἐρωτώμενοι διδόασιν ἢ οὐ δόντες οἴονται δεδωκέναι.

Οἱ δὲ παρὰ τὸ πῇ καὶ ἁπλῶς, ὅτι οὐ τοῦ αὐτοῦ ἡ κατάφασις καὶ ἡ ἀπόφασις. τοῦ γὰρ πῇ λευκοῦ τὸ πῇ οὐ λευκόν, τοῦ δ' ἁπλῶς λευκοῦ τὸ ἁπλῶς οὐ λευκὸν ἀπόφασις. εἰ οὖν δόντος πῇ εἶναι λευκὸν ὡς ἁπλῶς εἰρημένου λαμβάνει, οὐ ποιεῖ ἔλεγχον, φαίνεται δὲ διὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ τί ἐστιν ἔλεγχος.

Φανερώτατοι δὲ πάντων οἱ πρότερον λεχθέντες παρὰ τὸν τοῦ ἐλέγχου διορισμόν· διὸ καὶ προσηγορεύθησαν οὕτως· παρὰ γὰρ τοῦ λόγου τὴν ἔλλειψιν ἡ φαντασία γίνεται, καὶ διαιρουμένοις οὕτως κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τούτοις θετέον τὴν τοῦ λόγου ἔλλειψιν.

Οἵ τε παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον τιθέναι δῆλοι διὰ τοῦ ὁρισμοῦ. δεῖ γὰρ τὸ συμπέρασμα τῷ ταῦτ' εἶναι συμβαίνειν, ὅπερ οὐκ ἦν ἐν τοῖς ἀναιτίοις· καὶ πάλιν μὴ ἐναριθμουμένου τοῦ ἐξ ἀρχῆς, ὅπερ οὐκ ἔχουσιν οἱ παρὰ τὴν αἴτησιν τοῦ ἐν ἀρχῇ.

Οἱ δὲ παρὰ τὸ ἑπόμενον μέρος εἰσὶ τοῦ συμβεβηκότος· τὸ γὰρ ἑπόμενον συμβέβηκε, διαφέρει δὲ τοῦ συμβεβηκότος, ὅτι τὸ μὲν συμβεβηκὸς ἔστιν ἐφ' ἑνὸς μόνου λαβεῖν, οἷον ταὐτὸ εἶναι τὸ ξανθὸν καὶ μέλι καὶ τὸ λευκὸν καὶ κύκνον, τὸ δὲ παρεπόμενον ἀεὶ ἐν πλείοσιν· τὰ γὰρ ἑνὶ ταὐτῷ

168b2 ᾗ ἀρχῇ pr c. — σχῆμα ἡ B. — τοιοῦτον T. — οὐ] ἐστιν. οὐ uT. — 7 κατὰ τὸ συμβ. C. — 8 οἱ] εἰ A. — 12 καὶ] ἢ u. — ἡ om T. — 17 πρότεροι u. — 19 τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου u. — 22 οἱ δὲ C. — 24 γρ. τῷ πάντ' T. — εἶναι] εἶναι αἴτια τοῦ ABCcf, εἶναι αἴτια οὕτω i. — 25 ἀριθμουμένου A. — 28 παρεπόμενον u, παρὰ τὸ ἑπόμενον i. — 29 μόνον f. — 30 ταὐτὸν u. — alt τὸ om uT. — 31 παρὰ τὸ ἑπόμενον T, corr C. — ἑνὶ] ἕνια C, ἑνὶ καὶ cuT.

ταὐτὰ καὶ ἀλλήλοις ἀξιοῦμεν εἶναι ταὐτά· διὸ γίνεται παρὰ τὸ ἑπόμενον ἔλεγχος. ἔστι δ' οὐ πάντως ἀληθές, οἷον ἂν ᾖ κατὰ συμβεβηκός· καὶ γὰρ ἡ χιὼν καὶ ὁ κύκνος τῷ λευκῷ ταὐτόν. ἢ πάλιν, ὡς ἐν τῷ Μελίσσου λόγῳ, τὸ αὐτὸ εἶναι λαμβάνει τὸ γεγονέναι καὶ ἀρχὴν ἔχειν, ἢ τὸ ἴσοις γίνεσθαι καὶ ταὐτὸ μέγεθος λαμβάνειν. ὅτι γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχήν, καὶ τὸ ἔχον ἀρχὴν γεγονέναι ἀξιοῖ, ὡς ἄμφω ταὐτὰ ὄντα τῷ ἀρχὴν ἔχειν, τό τε γεγονὸς καὶ τὸ πεπερασμένον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἴσων γινομένων, εἰ τὰ τὸ αὐτὸ μέγεθος καὶ ἓν λαμβάνοντα ἴσα γίνεται, p. 169 καὶ τὰ ἴσα γινόμενα ἓν μέγεθος λαμβάνειν. ὥστε τὸ ἑπόμενον λαμβάνει. ἐπεὶ οὖν ὁ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἔλεγχος ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ ἐλέγχου, φανερὸν ὅτι καὶ ὁ παρὰ τὸ ἑπόμενον. ἐπισκεπτέον δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως.

Οἱ δὲ παρὰ τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν ἐν τῷ μὴ διαρθροῦν ἡμᾶς τὸν τῆς προτάσεως λόγον. ἡ γὰρ πρότασίς ἐστιν ἓν καθ' ἑνός. ὁ γὰρ αὐτὸς ὅρος ἑνὸς μόνου καὶ ἁπλῶς τοῦ πράγματος, οἷον ἀνθρώπου καὶ ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. εἰ οὖν μία πρότασις ἡ ἓν καθ' ἑνὸς ἀξιοῦσα, καὶ ἁπλῶς ἔσται πρότασις ἡ τοιαύτη ἐρώτησις. ἐπεὶ δ' ὁ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων, ὁ δ' ἔλεγχος συλλογισμός, καὶ ὁ ἔλεγχος ἔσται ἐκ προτάσεων. εἰ οὖν ἡ πρότασις ἓν καθ' ἑνός, φανερὸν ὅτι καὶ οὗτος ἐν τῇ τοῦ ἐλέγχου ἀγνοίᾳ· φαίνεται γὰρ εἶναι πρότασις ἡ οὐκ οὖσα πρότασις. εἰ μὲν οὖν δέδωκεν ἀπόκρισιν ὡς πρὸς μίαν ἐρώτησιν, ἔσται ἔλεγχος, εἰ δὲ μὴ δέδωκεν ἀλλὰ φαίνεται, φαινόμενος ἔλεγχος. ὥστε πάντες οἱ τόποι πίπτουσιν εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν, οἱ μὲν οὖν παρὰ τὴν λέξιν, ὅτι φαινομένη ἀντίφασις, ὅπερ ἦν ἴδιον τοῦ ἐλέγχου, οἱ δ' ἄλλοι παρὰ τὸν τοῦ συλλογισμοῦ ὅρον.

Ἡ δ' ἀπάτη γίνεται τῶν μὲν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ 7

---

33 παρὰ] ὁ παρὰ CcuiT. — 34 ἐὰν C. — εἴη f. — ᾖ] ᾖ λευκὸν C, rc c. — 35 ταὐτά i. — τῷ om AC. — 36 λαμβάνει εἶναι uiT. — 39 τε pr om c. — 40 γιγνομένων u.

169a2 λαμβάνει CTcuf. — 5 δὲ ᾖ τοῦτο i. — ἄλλως βέλτιον. οἱ uiT. — 7 ἡμᾶς om B. — ante τὸν add ἢ μὴ διαιρεῖν T, rc c, del vult C. — τὸν] ἥμαρτον B. — λόγον τῆς πρ. cuT. — 8 ἓν καὶ καθ' C. — 10 μία μόνη πρ. Cu, fort pr c. — 12 et 13 ἐκ προτάσεως u. — 15 ἀγνοίᾳ ἔσται· φαίνεται T. — 20 ἀντίφασις φαινομένη u.

τὸν λόγον τῷ μὴ δύνασθαι διαιρεῖν τὸ πολλαχῶς λεγόμενον (ἔνια γὰρ οὐκ εὔπορον διελεῖν, οἷον τὸ ἓν καὶ τὸ ὂν καὶ τὸ ταὐτόν), τῶν δὲ παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν τῷ μηδὲν οἴεσθαι διαφέρειν συντιθέμενον ἢ διαιρούμενον τὸν λόγον, καθάπερ ἐπὶ τῶν πλείστων. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν παρὰ τὴν προσῳδίαν· οὐ γὰρ ἄλλο δοκεῖ σημαίνειν ἀνιέμενος καὶ ἐπιτεινόμενος ὁ λόγος, ἐπ' οὐδενὸς ἢ οὐκ ἐπὶ πολλῶν. τῶν δὲ παρὰ τὸ σχῆμα διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς λέξεως. χαλεπὸν γὰρ διελεῖν ποῖα ὡσαύτως καὶ ποῖα ὡς ἑτέρως λέγεται (σχεδὸν γὰρ ὁ τοῦτο δυνάμενος ποιεῖν ἐγγύς ἐστι τοῦ θεωρεῖν τἀληθές, μάλιστα δ' ἐπίσταται συνεπινεύειν), ὅτι πᾶν τὸ κατηγορούμενόν τινος ὑπολαμβάνομεν τόδε τι καὶ ὡς ἓν ὑπακούομεν· τῷ γὰρ ἑνὶ καὶ τῇ οὐσίᾳ μάλιστα δοκεῖ παρέπεσθαι τὸ τόδε τι καὶ τὸ ὄν. διὸ καὶ τῶν παρὰ τὴν λέξιν οὗτος ὁ τρόπος θετέος, πρῶτον μὲν ὅτι μᾶλλον ἡ ἀπάτη γίνεται μετ' ἄλλων σκοπουμένοις ἢ καθ' αὑτούς (ἡ μὲν γὰρ μετ' ἄλλου σκέψις διὰ λόγων, ἡ δὲ καθ' αὑτὸν οὐχ ἧττον δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος), εἶτα καὶ καθ' αὑτὸν ἀπατᾶσθαι συμβαίνει, ὅταν ἐπὶ τοῦ λόγου ποιῆται τὴν σκέψιν· ἔτι ἡ μὲν ἀπάτη ἐκ τῆς ὁμοιότητος, ἡ δ' ὁμοιότης ἐκ τῆς λέξεως. τῶν δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς διὰ τὸ μὴ δύνασθαι διακρίνειν τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον καὶ ἓν καὶ πολλά, μηδὲ τοῖς ποίοις τῶν κατηγορημάτων πάντα ταὐτὰ καὶ τῷ πράγματι συμβέβηκεν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν παρὰ τὸ ἑπόμενον· μέρος γάρ τι τοῦ συμβεβηκότος τὸ ἑπόμενον. ἔτι καὶ ἐπὶ πολλῶν φαίνεται καὶ ἀξιοῦται οὕτως, εἰ τόδε ἀπὸ τοῦδε μὴ χωρίζεται, μηδ' ἀπὸ θατέρου χωρίζεσθαι θάτερον. τῶν δὲ παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ λόγου καὶ τῶν παρὰ τὸ πῇ καὶ ἁπλῶς ἐν τῷ παρὰ μικρὸν ἡ ἀπάτη· ὡς γὰρ οὐδὲν προσσημαῖνον τὸ τὶ ἢ πῇ ἢ πῶς ἢ τὸ νῦν καθόλου συγχωροῦμεν. ὁμοίως δὲ

---

23 τῷ] ἐν τῷ *uT*, τὸ *i*. — τὸ ... διελεῖν om *T*. — 24 εὔλογον pr *c*. — διαιρεῖν *cu*. — καὶ om *C*. — καὶ τὸ ὂν om *B*. — 25 τῷ] τὸ pr *ABc*. — μηθὲν *C*. — 27 καὶ ἐπὶ τῶν *u*. — 30 τὸ om *T*. — 32 τοῦ om *i*. — 33 ἐπίστανται pr *C*. — 36 ὢν pr *A*, ἓν *C*. — τῶν] τοῖς corr *A*. — 38 ἀλλήλων *uT*. — ἑαυτούς *u*, αὐτούς *i*. — 39 λόγου *T*. — αὐτὸν *i*. — 40 καὶ om *T*. — ἑαυτὸν *C*.

169b2 pr ἐκ] διὰ *CcuT*. — τὴν ὁμοιότητα *uT*. — 4 ταὐτὸ *C*. — τὸ om *cuT*. — 5 ἅπαντα *u*. — πάντα ταῦτα *c*, ταῦτα πάντα *C*. — καὶ om *uT*. — 6 τὸ παρὰ *T*. — μέρος ... ἑπόμενον om *A*. — μέρος μὲν γὰρ *i*. — 7 ἔτι δὲ καὶ *CcuiT*. — 11 οὐθὲν *cuT*. — προσημαῖνον *Bcf*. — 12 τί ἢ om *u* et pr *c*. — ἢ πῶς ἢ] ἢ τὸ πῶς ἢ *Acu*, ἢ τὸ πῶς ἢ ἁπλῶς ἢ *T*, ἢ τὸ ἁπλῶς ἢ (τὸ πῶς ἢ add *B*) *Bf*.

καὶ ἐπὶ τῶν τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβανόντων καὶ τῶν ἀναιτίων, καὶ ὅσοι τὰ πλείω ἐρωτήματα ὡς ἓν ποιοῦσιν· ἐν ἅπασι γὰρ ἡ ἀπάτη διὰ τὸ παρὰ μικρόν· οὐ γὰρ διακριβοῦμεν οὔτε τῆς προτάσεως οὔτε τοῦ συλλογισμοῦ τὸν ὅρον διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν.

8 Ἐπεὶ δ' ἔχομεν παρ' ὅσα γίνονται οἱ φαινόμενοι συλλογισμοί, ἔχομεν καὶ παρ' ὁπόσα οἱ σοφιστικοὶ γένοιντ' ἂν συλλογισμοὶ καὶ ἔλεγχοι. λέγω δὲ σοφιστικὸν ἔλεγχον καὶ συλλογισμὸν οὐ μόνον τὸν φαινόμενον συλλογισμὸν ἢ ἔλεγχον, μὴ ὄντα δέ, ἀλλὰ καὶ τὸν ὄντα μέν, φαινόμενον δὲ οἰκεῖον τοῦ πράγματος. εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ μὴ κατὰ τὸ πρᾶγμα ἐλέγχοντες καὶ δεικνύντες ἀγνοοῦντας, ὅπερ ἦν τῆς πειραστικῆς. ἔστι δ' ἡ πειραστικὴ μέρος τῆς διαλεκτικῆς· αὕτη δὲ δύναται συλλογίζεσθαι ψεῦδος δι' ἄγνοιαν τοῦ διδόντος τὸν λόγον. οἱ δὲ σοφιστικοὶ ἔλεγχοι, ἂν καὶ συλλογίζωνται τὴν ἀντίφασιν, οὐ ποιοῦσι δῆλον εἰ ἀγνοεῖ· καὶ γὰρ τὸν εἰδότα ἐμποδίζουσι τούτοις τοῖς λόγοις.

Ὅτι δ' ἔχομεν αὐτοὺς τῇ αὐτῇ μεθόδῳ, δῆλον· παρ' ὅσα γὰρ φαίνεται τοῖς ἀκούουσιν ὡς ἠρωτημένα συλλελογίσθαι, παρὰ ταῦτα κἂν τῷ ἀποκρινομένῳ δόξειεν, ὥστ' ἔσονται συλλογισμοὶ ψευδεῖς διὰ τούτων ἢ πάντων ἢ ἐνίων· ὃ γὰρ μὴ ἐρωτηθεὶς οἴεται δεδωκέναι, κἂν ἐρωτηθεὶς θείη. πλὴν ἐπί γέ τινων ἅμα συμβαίνει προσερωτᾶν τὸ ἐνδεὲς καὶ τὸ ψεῦδος ἐμφανίζειν, οἷον ἐν τοῖς παρὰ τὴν λέξιν καὶ τὸν σολοικισμόν. εἰ οὖν οἱ παραλογισμοὶ τῆς ἀντιφάσεως παρὰ τὸν φαινόμενον ἔλεγχόν εἰσι, δῆλον ὅτι παρὰ τοσαῦτα ἂν καὶ τῶν ψευδῶν εἴησαν συλλογισμοὶ παρ' ὅσα καὶ ὁ φαινόμενος ἔλεγχος. ὁ δὲ φαινόμενος παρὰ τὰ μόρια τοῦ ἀληθινοῦ· ἑκάστου γὰρ ἐκλείποντος φανείη ἂν ἔλεγχος, οἷον ὁ p.170 παρὰ τὸ μὴ συμβαῖνον διὰ τὸν λόγον, ὁ εἰς τὸ ἀδύνατον, καὶ ὁ τὰς δύο ἐρωτήσεις μίαν ποιῶν παρὰ τὴν πρότασιν, καὶ ἀντὶ τοῦ καθ' αὑτὸ ὁ παρὰ τὸ συμβεβηκός, καὶ τὸ τούτου

---

15 ἀκριβοῦμεν *C.* — 16 προειρημένην ci. — 19 παρὰ πόσα *i.* — γένοιτ' pr *A*, γίνοιντο c*T.* — 21 ἢ] καὶ *uT.* — 23 τὸ om *T.* — 26 τὸν] περὶ (παρὰ *T*) τὸ πρᾶγμα τὸν *uT.* — 27 συλλογίσωνται *uT.* — 32 δόξῃ *C.* — 35 ἐπεί pr *A.* — 40 φαιν. ἔλεγχος παρὰ *C.*

170a1 ἐλλείποντος *T.* — ὁ del vult *A.* — 2 μὴ supra vs *u*, pr om c. — ὁ om *u* et pr *C.* — 4 ἑαυτὸ *C.* — alt τὸ om *uT.*

μόριον, ὃ παρὰ τὸ ἑπόμενον· ἔτι τὸ μὴ ἐπὶ τοῦ πράγματος ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ λόγου συμβαίνειν· εἶτ᾽ ἀντὶ τοῦ καθόλου τὴν ἀντίφασιν καὶ κατὰ ταὐτὸ καὶ πρὸς ταὐτὸ καὶ ὡσαύτως παρά τε τὸ ἐπί τι ἢ παρ᾽ ἕκαστον τούτων· ἔτι παρὰ τὸ μὴ ἐναριθμουμένου τοῦ ἐν ἀρχῇ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν. ὥστ᾽ ἔχοιμεν ἂν παρ᾽ ὅσα γίνονται οἱ παραλογισμοί· παρὰ πλείω μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἶεν, παρὰ δὲ τὰ εἰρημένα ἔσονται πάντες.

Ἔστι δ᾽ ὁ σοφιστικὸς ἔλεγχος οὐχ ἁπλῶς ἔλεγχος, ἀλλὰ πρός τινα· καὶ ὁ συλλογισμὸς ὡσαύτως. ἂν μὲν γὰρ μὴ λάβῃ ὅ τε παρὰ τὸ ὁμώνυμον ἓν σημαίνειν καὶ ὁ παρὰ τὴν ὁμοιοσχημοσύνην τὸ μόνον τόδε καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως, οὔτ᾽ ἔλεγχοι οὔτε συλλογισμοὶ ἔσονται, οὔθ᾽ ἁπλῶς οὔτε πρὸς τὸν ἐρωτώμενον· ἐὰν δὲ λάβωσι, πρὸς μὲν τὸν ἐρωτώμενον ἔσονται, ἁπλῶς δ᾽ οὐκ ἔσονται· οὐ γὰρ ἓν σημαῖνον εἰλήφασιν, ἀλλὰ φαινόμενον, καὶ παρὰ τοῦδε.

9 Παρὰ πόσα δ᾽ ἐλέγχονται οἱ ἐλεγχόμενοι, οὐ δεῖ πειρᾶσθαι λαμβάνειν ἄνευ τῆς τῶν ὄντων ἐπιστήμης ἁπάντων. τοῦτο δ᾽ οὐδεμιᾶς ἐστὶ τέχνης· ἄπειροι γὰρ ἴσως αἱ ἐπιστῆμαι, ὥστε δῆλον ὅτι καὶ αἱ ἀποδείξεις. ἔλεγχοι δ᾽ εἰσὶ καὶ ἀληθεῖς· ὅσα γὰρ ἔστιν ἀποδεῖξαι, ἔστι καὶ ἐλέγξαι τὸν θέμενον τὴν ἀντίφασιν τοῦ ἀληθοῦς, οἷον εἰ σύμμετρον τὴν διάμετρον ἔθηκεν, ἐλέγξειεν ἄν τις τῇ ἀποδείξει ὅτι ἀσύμμετρος. ὥστε πάντων δεήσει ἐπιστήμονας εἶναι· οἱ μὲν γὰρ ἔσονται παρὰ τὰς ἐν γεωμετρίᾳ ἀρχὰς καὶ τὰ τούτων συμπεράσματα, οἱ δὲ παρὰ τὰς ἐν ἰατρικῇ, οἱ δὲ παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ψευδεῖς ἔλεγχοι ὁμοίως ἐν ἀπείροις· καθ᾽ ἑκάστην γὰρ τέχνην ἐστὶ ψευδὴς συλλογισμός, οἷον κατὰ γεωμετρίαν ὁ γεωμετρικὸς καὶ κατὰ ἰατρικὴν ὁ ἰατρικός. λέγω δὲ τὸ κατὰ τὴν τέχνην τὸ κατὰ τὰς ἐκείνης ἀρχάς. δῆλον οὖν ὅτι οὐ πάντων τῶν ἐλέγχων ἀλλὰ τῶν παρὰ τὴν διαλεκτικὴν ληπτέον τοὺς τόπους· οὗτοι γὰρ κοινοὶ πρὸς ἅπασαν τέχνην καὶ δύναμιν. καὶ τὸν μὲν

---

6 εἴτε *uT.* — 9 τὸ δ᾽ ἐν *Bif.* — ὡς *i.* — 10 παρ᾽ ὅσοις *i*, πρὸς ἃ *B.* — γὰρ μὲν *i.* — 11 γὰρ] γὰρ ἂν *C.* — 12 ὁ om *uT.* — 15 τόδε τι σημαίνει καὶ *T.* — 17 pr τὸν] τὸ *Cc.* — 19 τοῦδε] τὰ λοιπά *T.* — 20 παρ᾽ ὁπόσα *cuiT.* — 22 οὐδεμιᾶς om *u.* — πολλαὶ γὰρ καὶ ἄπειροι ἴσως *C.* — 25 σύμμετρον ἔφησε τὴν πλευρὰν τῇ διαμέτρῳ, ἐξελέγξειεν *C.* — 29 τῶν ἄλλων ἐπ.] ἄλλας *T.* — 30 ὁμοίως ἂν εἶεν ἐν *C.* — 31 τέχνην om *T* et pr *c.*

καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἔλεγχον τοῦ ἐπιστήμονός ἐστι θεωρεῖν, εἴτε μὴ ὢν φαίνεται εἴ τ' ἔστι, διὰ τί ἔστι· τὸν δ' ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὑπὸ μηδεμίαν τέχνην τῶν διαλεκτικῶν. εἰ γὰρ ἔχομεν ἐξ ὧν οἱ ἔνδοξοι συλλογισμοὶ περὶ ὁτιοῦν, ἔχομεν ἐξ ὧν οἱ ἔλεγχοι· ὁ γὰρ ἔλεγχός ἐστιν ἀντιφάσεως συλλογισμός, ὥστ' ἢ εἷς ἢ δύο συλλογισμοὶ ἀντιφάσεως ἔλεγχός ἐστιν. ἔχομεν ἄρα παρ' ὁπόσα πάντες εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι. εἰ δὲ τοῦτ' ἔχομεν, καὶ τὰς λύσεις ἔχομεν· αἱ γὰρ τούτων ἐνστάσεις λύσεις εἰσίν. ἔχομεν δέ, παρ' ὁπόσα γίνονται, καὶ τοὺς φαινομένους, φαινομένους δὲ οὐχ ὁτῳοῦν ἀλλὰ τοῖς τοιοῖσδε· ἀόριστα γάρ ἐστιν, ἐάν τις σκοπῇ παρ' ὁπόσα φαίνονται τοῖς τυχοῦσιν. ὥστε φανερὸν ὅτι τοῦ διαλεκτικοῦ ἐστὶ τὸ δύνασθαι λαβεῖν παρ' ὅσα γίνεται διὰ τῶν κοινῶν ἢ ὢν ἔλεγχος ἢ φαινόμενος ἔλεγχος, καὶ ἢ διαλεκτικὸς ἢ φαινόμενος διαλεκτικὸς ἢ πειραστικός.

10 Οὐκ ἔστι δὲ διαφορὰ τῶν λόγων ἥν λέγουσί τινες, τὸ εἶναι τοὺς μὲν πρὸς τοὔνομα λόγους, ἑτέρους δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν· ἄτοπον γὰρ τὸ ὑπολαμβάνειν ἄλλους μὲν εἶναι πρὸς τοὔνομα λόγους, ἑτέρους δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν, ἀλλ' οὐ τοὺς αὐτούς. τί γάρ ἐστι τὸ μὴ πρὸς τὴν διάνοιαν ἀλλ' ἢ ὅταν μὴ χρῆται τῷ ὀνόματι, οἰόμενος ἐρωτᾶσθαι, ἐφ' ᾧ ὁ ἐρωτώμενος ἔδωκεν; τὸ δ' αὐτὸ τοῦτό ἐστι καὶ πρὸς τοὔνομα. τὸ δὲ πρὸς τὴν διάνοιαν, ὅταν ἐφ' ᾧ ἔδωκεν διανοηθείς. εἰ δή τις πλείω σημαίνοντος τοῦ ὀνόματος οἴοιτο ἓν σημαίνειν καὶ ὁ ἐρωτῶν καὶ ὁ ἐρωτώμενος, οἷον ἴσως τὸ ὂν ἢ τὸ ἓν πολλὰ σημαίνει, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀποκρινόμενος καὶ ὁ ἐρωτῶν [Ζήνων] ἓν οἰόμενος εἶναι ἠρώτησε, καὶ ἔστιν ὁ λόγος ὅτι ἓν πάντα, οὗτος πρὸς τοὔνομα ἔσται ἢ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ ἐρωτωμένου διειλεγμένος. εἰ δέ γέ τις πολλὰ οἴεται σημαίνειν, δῆλον ὅτι οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν. πρῶτον μὲν γὰρ περὶ τοὺς τοιούτους ἐστὶ λόγους τὸ πρὸς τοὔνομα καὶ πρὸς τὴν διάνοιαν

---

39 οὐδεμίαν u. — 40 ὁτουοῦν corr A.
170b1 ἀντιφάσεώς ἐστιν u. — 2 pr ἢ om C. — ἢ δύο ἢ εἷς T. — ante ἔλεγχος lit plur vbb c. — 3 ἅπαντές T. — 4 αἱ] καὶ T. — 5 ἐνστ. αἱ λύσεις uT. — πόσα T — 8 τυχοῦσιν corr c. — 10 ἔλεγχος om T. — 11 ἢ πειραστικός om C. — 13 λόγους ἑτέρους] τοὺς T. — 16 ἀλλ' om corr C. — 17 ὃ B, pr A. — 18 τὸ αὐτὸ δέ ἐστι T. — 19 ὃ AB, pr C. — ἔδωκεν ὁ διαν. u. — 20 δέ T. — 23 παρμενίδης superscr c. — 24 ἔστιν uT. — 26 παρὰ τοὺς T. — 27 alt πρὸς om T.

ὅσοι πλείω σημαίνουσιν, εἶτα περὶ ὁντινοῦν ἐστίν· οὐ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ ἐστὶ τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ τὸν ἀποκρινόμενον ἔχειν πως πρὸς τὰ δεδομένα. εἶτα πρὸς τοὔνομα πάντας ἐνδέχεται αὐτοὺς εἶναι. τὸ γὰρ πρὸς τοὔνομα τὸ μὴ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναί ἐστιν ἐνταῦθα. εἰ γὰρ μὴ πάντες, ἔσονταί τινες ἕτεροι οὔτε πρὸς τοὔνομα οὔτε πρὸς τὴν διάνοιαν· οἱ δέ φασι πάντας, καὶ διαιροῦνται ἢ πρὸς τοὔνομα ἢ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναι πάντας, ἄλλους δ' οὔ. ἀλλὰ μὴν ὅσοι συλλογισμοί εἰσι παρὰ τὸ πλεοναχῶς, τούτων εἰσί τινες οἱ παρὰ τοὔνομα. ἀτόπως μὲν γὰρ καὶ εἴρηται τὸ παρὰ τοὔνομα φάναι πάντας τοὺς παρὰ τὴν λέξιν· ἀλλ' οὖν εἰσί τινες παραλογισμοὶ οὐ τῷ τὸν ἀποκρινόμενον πρὸς τούτους ἔχειν πως, ἀλλὰ τῷ τοιονδὶ ἐρώτημα τὸν λόγον αὐτὸν ἔχειν, ὃ πλείω σημαίνει.

p. 171 Ὅλως τε ἄτοπον τὸ περὶ ἐλέγχου διαλέγεσθαι, ἀλλὰ μὴ πρότερον περὶ συλλογισμοῦ· ὁ γὰρ ἔλεγχος συλλογισμός ἐστιν, ὥστε χρὴ καὶ περὶ συλλογισμοῦ πρότερον ἢ περὶ ψευδοῦς ἐλέγχου· ἔστι γὰρ ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος φαινόμενος συλλογισμὸς ἀντιφάσεως. διὸ ἢ ἐν τῷ συλλογισμῷ ἔσται τὸ αἴτιον ἢ ἐν τῇ ἀντιφάσει (προσκεῖσθαι γὰρ δεῖ τὴν ἀντίφασιν), ὁτὲ δ' ἐν ἀμφοῖν, ἂν ᾖ φαινόμενος ἔλεγχος. ἔστι δὲ ὁ μὲν τοῦ σιγῶντα λέγειν ἐν τῇ ἀντιφάσει, οὐκ ἐν τῷ συλλογισμῷ, ὁ δέ, ἃ μὴ ἔχοι τις, δοῦναι, ἐν ἀμφοῖν, ὁ δὲ ὅτι ἡ Ὁμήρου ποίησις σχῆμα διὰ τοῦ κύκλου ἐν τῷ συλλογισμῷ. ὁ δ' ἐν μηδετέρῳ ἀληθὴς συλλογισμός.

Ἀλλὰ δὴ ὅθεν ὁ λόγος ἦλθε, πότερον οἱ ἐν τοῖς μαθήμασι λόγοι πρὸς τὴν διάνοιάν εἰσιν ἢ οὔ; καὶ εἴ τινι δοκεῖ πολλὰ σημαίνειν τὸ τρίγωνον, καὶ ἔδωκε μὴ ὡς τοῦτο τὸ σχῆμα ἐφ' οὗ συνεπεράνατο ὅτι δύο ὀρθαί, πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν οὗτος διείλεκται τὴν ἐκείνου ἢ οὔ;

Ἔτι εἰ πολλὰ μὲν σημαίνει τοὔνομα, ὁ δὲ μὴ νοεῖ μηδ' οἴεται, πῶς οὗτος οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν διείλεκται; ἢ πῶς δεῖ

---

28 *ὁντιναοῦν* *CuT*. — 31 *ἐνδέχεται πάντας* *T*. — 33 *ἕτεροι οἳ οὔτε* *uT*. — 35 *ἀλλ' οὓς* pr *A*. — 36 *οἱ*] *οὐ* *T*, corr *Ac*. — 37 *πάντας εἶναι τοὺς* *C*. — 38 *τινές εἰσι* *C*. — 39 *αὐτοὺς* *CcT*. — *τὸ τοιόνδε* *T*. — 40 *αὐτὸν* om *T*.

171a3 *καὶ* om *C*. — *συλλογισμοῦ* corr *ABCc*, *παραλογισμοῦ* pr *B*. — 5 *ἢ* om *f*. — *ἐστὶ* *CT*. — 6 *τὴν ἀντίφασιν* om *Acuf*, del volunt *BC*. — 7 *ὁτὲ* corr *f*. — 9 *ἔχει* *CcT*. — *δοίη* corr *Cc*, *δοίη ἂν* *T*. — 10 *ἡ* om *T*. — 17 *σημαίνει* et *νοεῖ* in fin corr *C*. — *τὸ ὄνομα* *CT*. — 18 *οὐ* om *u*. — *διείλεκται; καίτοι ὁ λόγος δοκεῖ τῶν παρὰ τὸ ὄνομα. ἢ* *C*.

ἐρωτᾶν πλὴν διδόναι διαίρεσιν, εἶτ' ἐρωτήσειέ τις εἰ ἔστι σιγῶντα λέγειν ἢ οὔ, ἢ ἔστι μὲν ὡς οὔ, ἔστι δ' ὡς ναί; εἰ δή τις δοίη μηδαμῶς, ὁ δὲ διαλεχθείη, ἆρ' οὐ πρὸς τὴν διάνοιαν διείλεκται; καίτοι ὁ λόγος δοκεῖ τῶν παρὰ τὸ ὄνομα εἶναι. οὐκ ἄρα ἐστὶ γένος τι λόγων τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν. ἀλλ' οἱ μὲν πρὸς τοὔνομά εἰσι, καὶ τοιοῦτοι οὐ πάντες, οὐχ ὅτι οἱ ἔλεγχοι, ἀλλ' οὐδ' οἱ φαινόμενοι ἔλεγχοι. εἰσὶ γὰρ καὶ μὴ παρὰ τὴν λέξιν φαινόμενοι ἔλεγχοι, οἷον οἱ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς καὶ ἕτεροι.

Εἰ δέ τις ἀξιοῖ διαιρεῖν, ὅτι λέγω δὲ σιγῶντα λέγειν τὰ μὲν ὡδὶ τὰ δ' ὡδί· ἀλλὰ τοῦτό γ' ἐστὶ πρῶτον μὲν ἄτοπον τὸ ἀξιοῦν (ἐνίοτε γὰρ οὐ δοκεῖ τὸ ἐρωτώμενον πολλαχῶς ἔχειν, ἀδύνατον δὲ διαιρεῖν ὃ μὴ οἴεται)· ἔπειτα τὸ διδάσκειν τί ἄλλο ἔσται; φανερὸν γὰρ ποιήσει ὡς ἔχει τῷ μήτ' ἐσκεμμένῳ μήτ' εἰδότι μήθ' ὑπολαμβάνοντι ὅτι ἄλλως λέγεται. ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς μὴ διπλοῖς τί κωλύει τοῦτο παθεῖν; ἆρα ἴσαι αἱ μονάδες ταῖς δυάσιν ἐν τοῖς τέτταρσιν; εἰσὶ δὲ δυάδες αἱ μὲν ὡδὶ ἐνοῦσαι αἱ δὲ ὡδί. καὶ ἆρα τῶν ἐναντίων μία ἐπιστήμη ἢ οὔ; ἔστι δ' ἐναντία τὰ μὲν γνωστὰ τὰ δ' ἄγνωστα. ὥστ' ἔοικεν ἀγνοεῖν ὁ τοῦτο ἀξιῶν ὅτι ἕτερον τὸ διδάσκειν τοῦ διαλέγεσθαι, καὶ ὅτι δεῖ τὸν μὲν διδάσκοντα μὴ ἐρωτᾶν ἀλλ' αὐτὸν δῆλα ποιεῖν, τὸν δ' ἐρωτᾶν.

11 Ἔτι τὸ φάναι ἢ ἀποφάναι ἀξιοῦν οὐ δεικνύντος ἐστίν, ἀλλὰ πεῖραν λαμβάνοντος. ἡ γὰρ πειραστική ἐστι διαλεκτική τις καὶ θεωρεῖ οὐ τὸν εἰδότα ἀλλὰ τὸν ἀγνοοῦντα καὶ προσποιούμενον. ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ πρᾶγμα θεωρῶν τὰ κοινὰ διαλεκτικός, ὁ δὲ τοῦτο φαινομένως ποιῶν σοφιστικός. καὶ συλλογισμὸς ἐριστικὸς καὶ σοφιστικός ἐστιν εἷς μὲν ὁ φαινόμενος συλλογιστικός, περὶ ὧν ἡ διαλεκτικὴ πειραστική ἐστι, κἂν ἀληθὲς τὸ συμπέρασμα ᾖ· τοῦ γὰρ διὰ τί ἀπατητικός

---

19 πρὶν u, fort pr c. — διδόντα C. — διαίρεσιν corr c. — εἶτα pr C, corr B. — 20 ναί] οὔ T. — 22 καίτοι οὗτος ὁ T. — 23 ἀλλ' ...εἰσι] ἄλλο τῶν (τῶν rc) πρὸς τοὔνομα . . . c. — 24 καίτοι οὗτοι AuTf, pr C, καὶ οὗτοι pr c. — 25 ἀλλ'...ἔλεγχοι om C. — μὴ om C. — 26 ὁ cT. — 29 pr μὲν om T. — 30 ποσαχῶς C. — 33 ἐπισκεμμένῳ (sic) T. — 35 ποιεῖν T. — ταῖς δυσὶν δυσὶν pr C. — ἐν ταῖς τέτρασιν T. — τέσσαρσιν C. — 36 δὲ] δὲ αἱ c, om T.

171b2 δῆλον T. — τὸ pr A. — 5 τις. διὸ περὶ πάντων ἐπισκοπεῖ καὶ CuT. — 10 ᾖ τὸ συμπ. T.

ἐστι· καὶ ὅσοι μὴ ὄντες κατὰ τὴν ἑκάστου μέθοδον παραλογισμοὶ δοκοῦσιν εἶναι κατὰ τὴν τέχνην. τὰ γὰρ ψευδογραφήματα οὐκ ἐριστικά (κατὰ γὰρ τὰ ὑπὸ τὴν τέχνην οἱ παραλογισμοί), οὐδέ γ' εἴ τί ἐστι ψευδογράφημα περὶ ἀληθές, οἷον τὸ Ἱπποκράτους ἢ ὁ τετραγωνισμὸς ὁ διὰ τῶν μηνίσκων. ἀλλ' ὡς Βρύσων ἐτετραγώνιζε τὸν κύκλον, εἰ καὶ τετραγωνίζεται ὁ κύκλος, ἀλλ' ὅτι οὐ κατὰ τὸ πρᾶγμα, διὰ τοῦτο σοφιστικός. ὥστε ὅ τε περὶ τῶνδε φαινόμενος συλλογισμὸς ἐριστικὸς λόγος, καὶ ὁ κατὰ τὸ πρᾶγμα φαινόμενος συλλογισμός, κἂν ᾖ συλλογισμός, ἐριστικὸς λόγος· φαινόμενος γάρ ἐστι κατὰ τὸ πρᾶγμα, ὥστ' ἀπατητικὸς καὶ ἄδικος. ὥσπερ γὰρ ἡ ἐν ἀγῶνι ἀδικία εἶδός τι ἔχει καὶ ἔστιν ἀδικομαχία τις, οὕτως ἐν ἀντιλογίᾳ ἀδικομαχία ἡ ἐριστική ἐστιν· ἐκεῖ τε γὰρ οἱ πάντως νικᾶν προαιρούμενοι πάντων ἅπτονται καὶ ἐνταῦθα οἱ ἐριστικοί. οἱ μὲν οὖν τῆς νίκης αὐτῆς χάριν τοιοῦτοι ἐριστικοὶ ἄνθρωποι καὶ φιλέριδες δοκοῦσιν εἶναι, οἱ δὲ δόξης χάριν τῆς εἰς χρηματισμὸν σοφιστικοί· ἡ γὰρ σοφιστική ἐστιν, ὥσπερ εἴπομεν, χρηματιστική τις ἀπὸ σοφίας φαινομένης, διὸ φαινομένης ἀποδείξεως ἐφίενται. καὶ τῶν λόγων τῶν αὐτῶν μέν εἰσιν οἱ φιλέριδες καὶ σοφισταί, ἀλλ' οὐ τῶν αὐτῶν ἕνεκεν. καὶ λόγος ὁ αὐτὸς μὲν ἔσται σοφιστικὸς καὶ ἐριστικός, ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτόν, ἀλλ' ᾗ μὲν νίκης φαινομένης, ἐριστικός, ᾗ δὲ σοφίας, σοφιστικός· καὶ γὰρ ἡ σοφιστική ἐστι φαινομένη σοφία τις ἀλλ' οὐκ οὖσα. ὁ δ' ἐριστικός ἐστί πως οὕτως ἔχων πρὸς τὸν διαλεκτικὸν ὡς ὁ ψευδογράφος πρὸς τὸν γεωμετρικόν· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν τῇ διαλεκτικῇ παραλογίζεται καὶ ὁ ψευδογράφος τὸν γεωμέτρην. ἀλλ' ὁ μὲν οὐκ ἐριστικός, ὅτι ἐκ τῶν ἀρχῶν καὶ συμπερα-
p.172 σμάτων τῶν ὑπὸ τὴν τέχνην ψευδογραφεῖ· ὁ δ' ὑπὸ τὴν διαλεκτικὴν περὶ μὲν τἆλλα ὅτι ἐριστικὸς ἔσται δῆλον. οἷον ὁ

---

11 *καὶ ὅσοι οὐκ εἰσὶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῶν τῆς προκειμένης καὶ ὅσοι* T. — *ἑκάστων* ACTf, *ἑκάστῳ* Bc. — 16 *ὡς*] *ὡς ὁ* C. — 18 *ὅ τε*] *ὁ* u et rc supra vs C. — 19 *ἐριστικὸς ... συλλογισμός* om u. — 20 *ἂν* T, *καὶ* pr A. — 23 *οὕτως ἡ ἐναντιολογία* f. — *ἐναντιολογίᾳ* omisso *ἐν* CcuiT. — *ἡ*] *ἐστὶν* f, om CcT. — 27 *εἰς*] *εἰς τὸν* pr T. — 30 *καὶ οἱ σοφισταί* u. — 31 *ἕνεκα* C — *καὶ ὁ λόγος* i. — 32 *καταυτόν* pr A. — *ᾗ*] *ὁ* u. — 34 *ἔσται* pr A. — *φαινομένη* om u. — *τις σοφία* u. — 37 *παραλογίζονται καθάπερ* (*παραλογίζεται* add C) *καὶ* uC. — *γεωμετρικόν* CcT.

172a2 *περὶ μὲν*] *παρὰ* T. — *τὰ ἄλλα* CcT.

τετραγωνισμὸς ὁ μὲν διὰ τῶν μηνίσκων οὐκ ἐριστικός, ὁ δὲ Βρύσωνος ἐριστικός· καὶ τὸν μὲν οὐκ ἔστι μετενεγκεῖν ἀλλ' ἢ πρὸς γεωμετρίαν μόνον διὰ τὸ ἐκ τῶν ἰδίων εἶναι ἀρχῶν, τὸν δὲ πρὸς πολλούς, ὅσοι μὴ ἴσασι τὸ δυνατὸν ἐν ἑκάστῳ καὶ τὸ ἀδύνατον· ἁρμόσει γάρ. ἢ ὡς Ἀντιφῶν ἐτετραγώνιζεν. ἢ εἴ τις μὴ φαίη βέλτιον εἶναι ἀπὸ δείπνου περιπατεῖν διὰ τὸν Ζήνωνος λόγον, οὐκ ἰατρικός· κοινὸς γάρ. εἰ μὲν οὖν πάντῃ ὁμοίως εἶχεν ὁ ἐριστικὸς πρὸς τὸν διαλεκτικὸν τῷ ψευδογράφῳ πρὸς τὸν γεωμέτρην, οὐκ ἂν ἦν περὶ ἐκείνων ἐριστικός. νῦν δ' οὐκ ἔστιν ὁ διαλεκτικὸς περὶ γένος τι ὡρισμένον, οὐδὲ δεικτικὸς οὐδενός, οὐδὲ τοιοῦτος οἷος ὁ καθόλου. οὔτε γάρ ἐστιν ἅπαντα ἐν ἑνί τινι γένει, οὔτε εἰ εἴη, οἷόν τε ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς εἶναι τὰ ὄντα. ὥστ' οὐδεμία τέχνη τῶν δεικνυουσῶν τινὰ φύσιν ἐρωτητική ἐστιν· οὐ γὰρ ἔξεστιν ὁποτερονοῦν τῶν μορίων δοῦναι· συλλογισμὸς γὰρ οὐ γίνεται ἐξ ἀμφοῖν. ἡ δὲ διαλεκτικὴ ἐρωτητική ἐστιν. εἰ δ' ἐδείκνυεν, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἀλλὰ τά γε πρῶτα καὶ τὰς οἰκείας ἀρχὰς οὐκ ἂν ἠρώτα. μὴ διδόντος γὰρ οὐκ ἂν ἔτι εἶχεν ἐξ ὧν ἔτι διαλέξεται πρὸς τὴν ἔνστασιν. ἡ δ' αὐτὴ καὶ πειραστική. οὐδὲ γὰρ ἡ πειραστικὴ τοιαύτη ἐστὶν οἵα ἡ γεωμετρία, ἀλλ' ἣν ἂν ἔχοι καὶ μὴ εἰδώς τις. ἔξεστι γὰρ πεῖραν λαβεῖν καὶ τὸν μὴ εἰδότα τὸ πρᾶγμα τοῦ μὴ εἰδότος, εἴπερ καὶ δίδωσιν οὐκ ἐξ ὧν οἶδεν οὐδ' ἐκ τῶν ἰδίων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἑπομένων, ὅσα τοιαῦτά ἐστιν ἃ εἰδότα μὲν οὐδὲν κωλύει μὴ εἰδέναι τὴν τέχνην, μὴ εἰδότα δ' ἀνάγκη ἀγνοεῖν. ὥστε φανερὸν ὅτι οὐδενὸς ὡρισμένου ἡ πειραστικὴ ἐπιστήμη ἐστίν. διὸ καὶ περὶ πάντων ἐστί· πᾶσαι γὰρ αἱ τέχναι χρῶνται καὶ κοινοῖς τισίν. διὸ πάντες καὶ οἱ ἰδιῶται τρόπον τινὰ χρῶνται τῇ διαλεκτικῇ καὶ πειραστικῇ· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐγχειροῦσιν ἀνακρίνειν τοὺς ἐπαγγελλομένους. ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ κοινά· ταῦτα γὰρ οὐδὲν ἧττον ἴσασιν αὐτοί, κἂν δοκῶσι λίαν ἔξω λέγειν. ἐλέγχουσιν οὖν ἅπαντες· ἀτέχνως γὰρ μετέχουσι τούτου

---

3 μὲν om uT. — 4 ἔσται u. — 6 οἳ T. — 7 ἁρμόζει u. — 11 παρὰ ἐκεῖνον i. — 12 παρὰ i. — 14 τινι om T. — εἰ ἦν T. — 16 ἐρωτηματική A. — 19 οὐκ ἂν ἠρώτα ante 18 εἰ καὶ T. — 22 γεωμετρική i. — ἂν om T. — 23 ἔχῃ i. — ἔνεστι C. — 24 alt μὴ om C. — 25 alt ἐκ om T. — 26 τὴν τέχνην μὴ εἰδέναι C. — 28 οὐθενὸς T. — 29 αἱ om C. — 31 καὶ τῇ πειρ. T. — 32 τὰ om u. — 33 οὐθὲν cT omisso ἧττον. — λίαν...ἐλέγχουσι corr c. — ἔξω λίαν ui. — 34 γὰρ pr om c.

οὐ ἐντέχνως ἡ διαλεκτική ἐστι, καὶ ὁ τέχνῃ συλλογιστικῇ πειραστικὸς διαλεκτικός. ἐπεὶ δ' ἐστὶ πολλὰ μὲν ταῦτα καὶ κατὰ πάντων, οὐ τοιαῦτα δ' ὥστε φύσιν τινὰ εἶναι καὶ γένος, ἀλλ' οἷον αἱ ἀποφάσεις, τὰ δ' οὐ τοιαῦτα ἀλλὰ ἴδια, ἔστιν ἐκ τούτων περὶ ἁπάντων πεῖραν λαμβάνειν, καὶ εἶναι τέχνην τινά, καὶ μὴ τοιαύτην εἶναι οἷαι αἱ δεικνύουσαι. διόπερ ὁ ἐριστικὸς οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχων πάντῃ ὡς ὁ ψευδογράφος· οὐ γὰρ ἔσται παραλογιστικὸς ἐξ ὡρισμένου τινὸς γένους ἀρχῶν, ἀλλὰ περὶ πᾶν γένος ἔσται ὁ ἐριστικός.

Τρόποι μὲν οὖν εἰσὶν οὗτοι τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων· ὅτι δ' ἐστὶ τοῦ διαλεκτικοῦ τὸ θεωρῆσαι περὶ τούτων καὶ δύνασθαι ταῦτα ποιεῖν, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· ἡ γὰρ περὶ τὰς προτάσεις μέθοδος ἅπασαν ἔχει ταύτην τὴν θεωρίαν.

12 Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐλέγχων εἴρηται τῶν φαινομένων· περὶ δὲ τοῦ ψευδόμενόν τι δεῖξαι καὶ τὸν λόγον εἰς ἄδοξον ἀγαγεῖν (τοῦτο γὰρ ἦν δεύτερον τῆς σοφιστικῆς προαιρέσεως) πρῶτον μὲν οὖν ἐκ τοῦ πυνθάνεσθαί πως καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως συμβαίνει μάλιστα. τὸ γὰρ πρὸς μηδὲν ὁρίσαντα κείμενον ἐρωτᾶν θηρευτικόν ἐστι τούτων· εἰκῇ γὰρ λέγοντες ἁμαρτάνουσι μᾶλλον· εἰκῇ δὲ λέγουσιν, ὅταν μηδὲν ἔχωσι προκείμενον. τό τε ἐρωτᾶν πολλά, κἂν ὡρισμένον ᾖ πρὸς ὃ διαλέγεται, καὶ τὸ τὰ δοκοῦντα λέγειν ἀξιοῦν ποιεῖ τιν' εὐπορίαν τοῦ εἰς ἄδοξον ἀγαγεῖν ἢ ψεῦδος· ἐάν τε ἐρωτώμενος φῇ ἢ ἀποφῇ τούτων τι, ἄγειν πρὸς ἃ ἐπιχειρήματος εὐπορεῖ. δύνανται δὲ νῦν ἧττον κακουργεῖν διὰ τούτων ἢ πρότερον· ἀπαιτοῦνται γὰρ τί τοῦτο πρὸς τὸ ἐν ἀρχῇ. στοιχεῖον δὲ τοῦ τυχεῖν ἢ ψεύδους τινὸς ἢ ἀδόξου τὸ μηδεμίαν εὐθὺς ἐρωτᾶν θέσιν, ἀλλὰ φάσκειν ἐρωτᾶν μαθεῖν βουλόμενον· χώραν γὰρ ἐπιχειρήματος ἡ σκέψις ποιεῖ.

Πρὸς δὲ τὸ ψευδόμενον δεῖξαι ἴδιος τόπος ὁ σοφιστι-

35 *τέχνως* pr c. — 36 *ταὐτὰ BCif.* — *καὶ* om *ABT*, pr c, del *C.* — 39 *ἔστιν* pr om *C.* — *λαβεῖν i.*

172b1 *οἵαν ABCcTf.* — 2 *ψευδογραφῶν A.* — 3 *ἐστι CciT, ἔσται ὁ B.* — 4 *παρὰ i.* — *ὁ* om *Cc.* — 6 *τούτων πάντων καὶ T.* — *καὶ ...ποιεῖν* om *C.* — 10 *ἄδοξόν τι ἀγαγεῖν C.* — 11 *δεύτερον ἦν T.* — 12 *οὖν* om *uT.* — 13 et 15 *μηθὲν T.* — 15 *ἔχωσι*] *ᾖ T.* — 16 *καὶ* pr *A.* — 17 *τὴν Af.* — 18 *ἢ εἰς ψ. C.* — 19 *δυνατὸν ci, δύναται CT.* — 22 *ἤ τινος ψ. CcT.* — *τὸ*] *τοῦ i.* — 23 *μανθάνειν C.* — *ἐγχειρήματος ABcTf, ἐνεπιχειρήματος i.* — 24 *ἡ*] *εὐθὺς ἡ C.* — *σκῆψις* corr *C.* — 25 *ὁ* om *Ci*, del vult *A.*

κός, τὸ ἄγειν πρὸς τοιαῦτα πρὸς ἃ εὐπορεῖ λόγων. ἔστι δὲ καὶ καλῶς καὶ μὴ καλῶς τοῦτο ποιεῖν, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον.

Πάλιν πρὸς τὸ παράδοξα λέγειν σκοπεῖν ἐκ τίνος γένους ὁ διαλεγόμενος, εἶτ' ἐπερωτᾶν ὃ τοῖς πολλοῖς οὗτοι λέγουσι παράδοξον· ἔστι γὰρ ἑκάστοις τι τοιοῦτον. στοιχεῖον δὲ τούτων τὸ τὰς ἑκάστων εἰληφέναι θέσεις ἐν ταῖς προτάσεσιν. λύσις δὲ καὶ τούτων ἡ προσήκουσα φέρεται τὸ ἐμφανίζειν ὅτι οὐ διὰ τὸν λόγον συμβαίνει τὸ ἄδοξον· ἀεὶ δὲ τοῦτο καὶ βούλεται ὁ ἀγωνιζόμενος.

Ἔτι δ' ἐκ τῶν βουλήσεων καὶ τῶν φανερῶν δοξῶν. οὐ γὰρ ταὐτὰ βούλονταί τε καὶ φασίν, ἀλλὰ λέγουσι μὲν τοὺς εὐσχημονεστάτους τῶν λόγων, βούλονται δὲ τὰ φαινόμενα λυσιτελεῖν, οἷον τεθνάναι καλῶς μᾶλλον ἢ ζῆν ἡδέως φασὶ δεῖν καὶ πένεσθαι δικαίως μᾶλλον ἢ πλουτεῖν αἰσχρῶς, βούλονται δὲ τἀναντία. p.173 *τὸν μὲν οὖν λέγοντα κατὰ τὰς βουλήσεις εἰς τὰς φανερὰς δόξας ἀκτέον, τὸν δὲ κατὰ ταύτας εἰς τὰς ἀποκεκρυμμένας· ἀμφοτέρως γὰρ ἀναγκαῖον παράδοξα λέγειν· ἢ γὰρ πρὸς τὰς φανερὰς ἢ πρὸς τὰς ἀφανεῖς δόξας ἐροῦσιν ἐναντία.*

Πλεῖστος δὲ τόπος ἐστὶ τοῦ ποιεῖν παράδοξα λέγειν, ὥσπερ καὶ ὁ Καλλικλῆς ἐν τῷ Γοργίᾳ γέγραπται λέγων, καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲ πάντες ᾤοντο συμβαίνειν, παρὰ τὸ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ τὸν νόμον· ἐναντία γὰρ εἶναι φύσιν καὶ νόμον, καὶ τὴν δικαιοσύνην κατὰ νόμον μὲν εἶναι καλὸν κατὰ φύσιν δ' οὐ καλόν. δεῖν οὖν πρὸς μὲν τὸν εἰπόντα κατὰ φύσιν κατὰ νόμον ἀπαντᾶν, πρὸς δὲ τὸν κατὰ νόμον ἐπὶ τὴν φύσιν ἄγειν· ἀμφοτέρως γὰρ εἶναι λέγειν παράδοξα. ἦν δὲ τὸ μὲν κατὰ φύσιν αὐτοῖς τὸ ἀληθές, τὸ δὲ κατὰ νόμον τὸ τοῖς πολλοῖς δοκοῦν. ὥστε δῆλον ὅτι κἀκεῖνοι, καθάπερ καὶ οἱ νῦν, ἢ ἐλέγξαι ἢ παράδοξα λέγειν τὸν ἀποκρινόμενον ἐπεχείρουν ποιεῖν.

---

26 *τὸ*] *τοῦ i.* — *πρὸς*] *εἰς Cc.* — *ταῦτα* pr *f.* — *εὐπορεῖν* pr c. — 27 pr *καὶ* om *i.* — 31 *ἄδοξον C.* — 37 *ταῦτα A.* — 39 *οἷον τὸ τ. C.*
173a5 *ἢ ... λέγειν* mg c. — 6 *ἐναντίον C.* — 10 *καὶ τὸ κατὰ i.* — *τὸν* rc *u.* — 11 *κατὰ τὸν νόμον* pr *f.* — 12 *δεῖ ABCTf*, corr c. — 13 alt *κατὰ*] *κατὰ τὸν i.* — 14 *ἀμφοτέρους i.* — *λέγειν* ante *εἶναι Ci*, post *παραδ.* c*T*, om *u.* — *παράδοξον i.* — 15 *τἀληθές u.* — 16 *τὸ* pr om *u.* — *τοῖς* om *i.*

Ἔνια δὲ τῶν ἐρωτημάτων ἔχει ἀμφοτέρως ἄδοξον εἶναι τὴν ἀπόκρισιν, οἷον πότερον τοῖς σοφοῖς ἢ τῷ πατρὶ δεῖ πείθεσθαι, καὶ τὰ συμφέροντα πράττειν ἢ τὰ δίκαια, καὶ ἀδικεῖσθαι αἱρετώτερον ἢ βλάπτειν. δεῖ δ' ἄγειν εἰς τὰ τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς σοφοῖς ἐναντία, ἐὰν μὲν λέγῃ τις ὡς οἱ περὶ τοὺς λόγους, εἰς τὰ τοῖς πολλοῖς, ἐὰν δ' ὡς οἱ πολλοί, ἐπὶ τὰ τοῖς ἐν λόγῳ. φασὶ γὰρ οἱ μὲν ἐξ ἀνάγκης τὸν εὐδαίμονα δίκαιον εἶναι· τοῖς δὲ πολλοῖς ἄδοξον τὸ βασιλέα μὴ εὐδαιμονεῖν. ἔστι δὲ τὸ εἰς τὰ οὕτως ἄδοξα συνάγειν τὸ αὐτὸ τῷ εἰς τὴν κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον ὑπεναντίωσιν ἄγειν· ὁ μὲν γὰρ νόμος δόξα τῶν πολλῶν, οἱ δὲ σοφοὶ κατὰ φύσιν καὶ κατ' ἀλήθειαν λέγουσιν.

13 Καὶ τὰ μὲν παράδοξα ἐκ τούτων δεῖ ζητεῖν τῶν τόπων· περὶ δὲ τοῦ ποιῆσαι ἀδολεσχεῖν, ὃ μὲν λέγομεν τὸ ἀδολεσχεῖν, εἰρήκαμεν ἤδη. πάντες δὲ οἱ τοιοίδε λόγοι τοῦτο βούλονται ποιεῖν· εἰ μηδὲν διαφέρει τὸ ὄνομα ἢ τὸν λόγον εἰπεῖν, διπλάσιον δὲ καὶ διπλάσιον ἡμίσεος ταὐτό, εἰ ἄρα ἐστὶν ἡμίσεος διπλάσιον, ἔσται ἡμίσεος ἡμίσεος διπλάσιον. καὶ πάλιν ἂν ἀντὶ τοῦ διπλάσιον διπλάσιον ἡμίσεος τεθῇ, τρὶς ἔσται εἰρημένον, ἡμίσεος ἡμίσεος ἡμίσεος διπλάσιον. καὶ ἆρά ἐστιν ἡ ἐπιθυμία ἡδέος; τοῦτο δ' ἐστὶν ὄρεξις ἡδέος· ἔστιν ἄρα ἡ ἐπιθυμία ὄρεξις ἡδέος ἡδέος.

b Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ἔν τε τοῖς πρός τι, ὅσα μὴ μόνον τὰ γένη ἀλλὰ καὶ αὐτὰ πρός τι λέγεται, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ἓν ἀποδίδοται. οἷον ἥ τε ὄρεξις τινὸς ὄρεξις καὶ ἡ ἐπιθυμία τινὸς ἐπιθυμία, καὶ τὸ διπλάσιον τινὸς διπλάσιον καὶ διπλάσιον ἡμίσεος. καὶ ὅσων ἡ οὐσία οὐκ ὄντων πρός τι ὅλως, ὧν εἰσὶν ἕξεις ἢ πάθη ἤ τι τοιοῦτον, ἐν τῷ λόγῳ αὐτῶν προσδηλοῦται κατηγορουμένων ἐπὶ τούτοις. οἷον τὸ περιττὸν ἀριθμὸς μέσον ἔχων· ἔστι δ' ἀρι-

---

19 ἔχει τὸ ἀμφ. Cu. — ἀμφοτέροις i. — 20 δεῖ om C. — 22 ἢ] ἢ τὸ C. — ἀδικεῖν cT. — 23 καὶ τὰ τοῖς i. — 24 παρὰ τοὺς T — οἱ om u. — 25 ἐν λόγῳ] σοφοῖς CcT. — 27 εἰς om T. — τὸ οὕτως τἄδοξα u. — οὕτως τὰ T. — 28 κατὰ τὸν νόμον u. — 33 εὑρήκαμεν T. — τοιοῦτοι cT. — 36 ἐστὶν] ἐστὶ διπλάσιον C. — 37 κἂν πάλιν ἀντὶ C. — pr διπλάσιον] διπλασίου T, om C. — 38 alt ἡμίσεος rc mg C. — 39 ἆρά γέ ἐστιν cu. — 40 ἄρα καὶ ἡ C.

173b1 δὲ rc supra vs C. — τε om uT. — 5 καὶ διπλ. ἡμίσεος om u. — 6 ὅλως] καὶ ὅλως corr C, om u et pr c. — εἰσὶν] εἰσὶν ἢ Cu. — 7 αὐτῶν] τῷ αὐτῷ Tu. — 8 alt ἀριθμὸς pr om C. — μέσον ἔχων ἀριθμὸς Tcu.

θμὸς περιττός· ἔστιν ἄρα ἀριθμὸς ἀριθμὸς μέσον ἔχων. καὶ εἰ τὸ σιμὸν κοιλότης ῥινός ἐστιν, ἔστι δὲ ῥὶς σιμή, ἔστιν ἄρα ῥὶς ῥὶς κοίλη.

Φαίνονται δὲ ποιεῖν οὐ ποιοῦντες ἐνίοτε διὰ τὸ μὴ προσπυνθάνεσθαι εἰ σημαίνει τι καθ' αὑτὸ λεχθὲν τὸ διπλάσιον ἢ οὐδέν, καὶ εἴ τι σημαίνει, πότερον τὸ αὐτὸ ἢ ἕτερον, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα λέγειν εὐθύς. ἀλλὰ φαίνεται διὰ τὸ τὸ ὄνομα ταὐτὸ εἶναι ταὐτὸ καὶ σημαίνειν.

Σολοικισμὸς δ' οἷον μέν ἐστιν εἴρηται πρότερον. ἔστι δὲ **14** τοῦτο καὶ ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντα φαίνεσθαι καὶ ποιοῦντα μὴ δοκεῖν, καθάπερ ὁ Πρωταγόρας ἔλεγεν, εἰ ὁ μῆνις καὶ ὁ πήληξ ἄῤῥεν ἐστίν· ὁ μὲν γὰρ λέγων οὐλομένην σολοικίζει μὲν κατ' ἐκεῖνον, οὐ φαίνεται δὲ τοῖς ἄλλοις, ὁ δὲ οὐλόμενον φαίνεται μὲν ἀλλ' οὐ σολοικίζει. δῆλον οὖν ὅτι κἂν τέχνῃ τις τοῦτο δύναιτο ποιεῖν· διὸ πολλοὶ τῶν λόγων οὐ συλλογιζόμενοι σολοικισμὸν φαίνονται συλλογίζεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς ἐλέγχοις.

Εἰσὶ δὲ πάντες σχεδὸν οἱ φαινόμενοι σολοικισμοὶ παρὰ τὸ τόδε, καὶ ὅταν ἡ πτῶσις μήτε ἄῤῥεν μήτε θῆλυ δηλοῖ ἀλλὰ τὸ μεταξύ. τὸ μὲν γὰρ οὗτος ἄῤῥεν σημαίνει, τὸ δ' αὕτη θῆλυ· τὸ δὲ τοῦτο θέλει μὲν τὸ μεταξὺ σημαίνειν, πολλάκις δὲ σημαίνει κἀκείνων ἑκάτερον, οἷον τί τοῦτο; Καλλιόπη, ξύλον, Κορίσκος. τοῦ μὲν οὖν ἄῤῥενος καὶ τοῦ θήλεος διαφέρουσιν αἱ πτώσεις ἅπασαι, τοῦ δὲ μεταξὺ αἱ μὲν αἱ δ' οὔ. δοθέντος δὴ πολλάκις τουτο, συλλογίζονται ὡς εἰρημένου τοῦτον· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλην πτῶσιν ἀντ' ἄλλης. ὁ δὲ παραλογισμὸς γίνεται διὰ τὸ κοινὸν εἶναι τὸ τόδε πλειόνων πτώσεων· τὸ γὰρ τοῦτο σημαίνει ὁτὲ μὲν οὗτος ὁτὲ δὲ τοῦτον. δεῖ δ' ἐναλλὰξ σημαίνειν, μετὰ μὲν τοῦ ἔστι τὸ οὗτος, μετὰ δὲ τοῦ εἶναι τὸ τοῦτον, οἷον ἔστι Κορίσκος, εἶναι Κορίσκον. καὶ

10 δὲ καὶ ῥὶς u. — ἔσται u. — 12 προπυνθάνεσθαι corr C. — 14 οὐθέν uT. — ταὐτὸν C. — 15 διὰ τὸ ὄν. T. — 16 τοῦτο εἶναι ABCif. — εἶναι τοῦτο cT. — 18 ποιεῖν καὶ μὴ corr C, om T. — καὶ ante μὴ om u. — 19 pr ὁ om T. — 22 καὶ u. — τεχνίτης pr T. — 24 σολοικισμὸν] κατὰ σολοικ. i. — 27 τὸ om C. — 31 οὖν om Ai. — τοῦ om T. — 33 δὲ uT. — τοῦτο] οὗτος u, οὕτως T. — εἰρημένον C. — 35 alt τὸ om u et pr c. — τόδε] τοῦτο ταὐτὸ C, sed ταὐτὸ del vult, τοῦτο u, pr c. — πτώσεων πλειόνων f. — 38 τοῦτο T. — Ἱππόνικος, εἶναι Ἱππόνικον uT.

ἐπὶ τῶν θηλέων ὀνομάτων ὡσαύτως, καὶ ἐπὶ τῶν λεγομένων μὲν σκευῶν, ἐχόντων δὲ θηλείας ἢ ἄῤῥενος κλῆσιν. ὅσα γὰρ p.174 εἰς τὸ ō καὶ τὸ ν̄ τελευτᾷ, ταῦτα μόνα σκεύους ἔχει κλῆσιν, οἷον ξύλον, σχοινίον, τὰ δὲ μὴ οὕτως ἄῤῥενος ἢ θήλεος, ὧν ἔνια φέρομεν ἐπὶ τὰ σκεύη, οἷον ἀσκὸς μὲν ἄῤῥεν τοὔνομα, κλίνη δὲ θῆλυ. διόπερ καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων ὡσαύτως τὸ ἔστι καὶ τὸ εἶναι διοίσει. καὶ τρόπον τινὰ ὅμοιός ἐστιν ὁ σολοικισμὸς τοῖς παρὰ τὸ τὰ μὴ ὅμοια ὁμοίως λεγομένοις ἐλέγχοις. ὥσπερ γὰρ ἐκείνοις ἐπὶ τῶν πραγμάτων, τούτοις ἐπὶ τῶν ὀνομάτων συμπίπτει σολοικίζειν· ἄνθρωπος γὰρ καὶ λευκὸν καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομά ἐστιν.

Φανερὸν οὖν ὅτι τὸν σολοικισμὸν πειρατέον ἐκ τῶν εἰρημένων πτώσεων συλλογίζεσθαι.

Εἴδη μὲν οὖν ταῦτα τῶν ἀγωνιστικῶν λόγων καὶ μέρη τῶν εἰδῶν καὶ τρόποι οἱ εἰρημένοι. διαφέρει δ' οὐ μικρόν, ἐὰν ταχθῇ πως τὰ περὶ τὴν ἐρώτησιν πρὸς τὸ λανθάνειν, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς. ἐφεξῆς οὖν τοῖς εἰρημένοις ταῦτα πρῶτον λεκτέον.

15 Ἔστι δὴ πρὸς τὸ ἐλέγχειν ἓν μὲν μῆκος· χαλεπὸν γὰρ ἅμα πολλὰ συνορᾶν. εἰς δὲ τὸ μῆκος τοῖς προειρημένοις στοιχείοις χρηστέον. ἓν δὲ τάχος· ὑστερίζοντες γὰρ ἧττον προορῶσιν. ἔτι δ' ὀργὴ καὶ φιλονεικία· ταραττόμενοι γὰρ ἧττον δύνανται φυλάττεσθαι πάντες. στοιχεῖα δὲ τῆς ὀργῆς τό τε φανερὸν ἑαυτὸν ποιεῖν βουλόμενον ἀδικεῖν καὶ τὸ παράπαν ἀναισχυντεῖν. ἔτι τὸ ἐναλλὰξ τὰ ἐρωτήματα τιθέναι, ἐάν τε πρὸς ταὐτὸ πλείους τις ἔχῃ λόγους, ἐάν τε καὶ ὅτι οὕτως καὶ ὅτι οὐχ οὕτως· ἅμα γὰρ συμβαίνει ἢ πρὸς πλείω ἢ πρὸς τὰ ἐναντία ποιεῖσθαι τὴν φυλακήν. ὅλως δὲ πάντα τὰ πρὸς τὴν κρύψιν λεχθέντα πρότερον χρήσιμα καὶ πρὸς τοὺς ἀγωνιστικοὺς λόγους· ἡ γὰρ κρύψις ἐστὶ τοῦ λαθεῖν χάριν, τὸ δὲ λαθεῖν τῆς ἀπάτης.

Πρὸς δὲ τοὺς ἀνανεύοντας ἅττ' ἂν οἰηθῶσιν εἶναι πρὸς τὸν λόγον, ἐξ ἀποφάσεως ἐρωτητέον, ὡς τοὐναντίον βουλόμε-

---

40 μὲν om T.
174a3 τοὔνομα om *uT*. — 5 τὸ εἶναι καὶ ἔστι διοίσει *cuT*. — 6 τὸ om *cuT*, pr *C*. — 8 ἐμπίπτει *u*. — 14 παρὰ τὴν *T*. — 17 δὲ *C*. — 22 παρὰ πάντας *C*. — 24 αὐτὸ *B*. — ἔχῃ τις *uT*. — ἔχοι *f*. — ὅτι οὕτως καὶ om *T*. — 26 τἀναντία *Tu*. — ποιήσασθαι *C*.

νον, ἢ καὶ ἐξ ἴσου ποιοῦντα τὴν ἐρώτησιν· ἀδήλου γὰρ ὄντος τοῦ τί βούλεται λαβεῖν ἧττον δυσκολαίνουσιν. ὅταν τ' ἐπὶ τῶν μερῶν διδῷ τις τὸ καθ' ἕκαστον, ἐπάγοντα τὸ καθόλου πολλάκις οὐκ ἐρωτητέον, ἀλλ' ὡς δεδομένῳ χρηστέον· ἐνίοτε γὰρ οἴονται καὶ αὐτοὶ δεδωκέναι καὶ τοῖς ἀκούουσι φαίνονται διὰ τὴν τῆς ἐπαγωγῆς μνείαν, ὡς οὐκ ἂν ἠρωτημένα μάτην. ἐν οἷς τε μὴ ὀνόματι σημαίνεται τὸ καθόλου, ἀλλὰ τῇ ὁμοιότητι χρηστέον πρὸς τὸ συμφέρον· λανθάνει γὰρ ἡ ὁμοιότης πολλάκις. πρός τε τὸ λαβεῖν τὴν πρότασιν τοὐναντίον παραβάλλοντα χρὴ πυνθάνεσθαι. οἷον εἰ δέοι λαβεῖν ὅτι δεῖ πάντα τῷ πατρὶ πείθεσθαι, πότερον ἅπαντα δεῖ πείθεσθαι τοῖς γονεῦσιν ἢ πάντ' ἀπειθεῖν; καὶ τὸ πολλάκις πολλά, πότερον πολλὰ συγχωρητέον ἢ ὀλίγα; μᾶλλον γάρ, εἴπερ ἀνάγκη, δόξειεν ἂν εἶναι πολλά· παρατιθεμένων γὰρ ἐγγὺς τῶν ἐναντίων, καὶ μείζω καὶ μεγάλα φαίνεται καὶ χείρω καὶ βελτίω τοῖς ἀνθρώποις.

Σφόδρα δὲ καὶ πολλάκις ποιεῖ δοκεῖν ἐληλέγχθαι τὸ μάλιστα σοφιστικὸν συκοφάντημα τῶν ἐρωτώντων, τὸ μηδὲν συλλογισαμένους μὴ ἐρώτημα ποιεῖν τὸ τελευταῖον, ἀλλὰ συμπεραντικῶς εἰπεῖν, ὡς συλλελογισμένους, οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό.

Σοφιστικὸν δὲ καὶ τὸ κειμένου παραδόξου τὸ φαινόμενον ἀξιοῦν ἀποκρίνεσθαι προκειμένου τοῦ δοκοῦντος ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὴν ἐρώτησιν τῶν τοιούτων οὕτω ποιεῖσθαι, πότερόν σοι δοκεῖ; ἀνάγκη γάρ, ἂν ᾖ τὸ ἐρώτημα ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ἢ ἔλεγχον ἢ παράδοξον γίνεσθαι, δόντος μὲν ἔλεγχον, μὴ δόντος δὲ μηδὲ δοκεῖν φάσκοντος ἄδοξον, μὴ δόντος δὲ δοκεῖν δ' ὁμολογοῦντος ἐλεγχοειδές.

Ἔτι καθάπερ καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐλεγκτικοῖς ὁμοίως τὰ ἐναντιώματα θεωρητέον ἢ πρὸς τὰ ὑφ' ἑαυτοῦ λεγόμενα, ἢ πρὸς οὓς ὁμολογεῖ καλῶς λέγειν ἢ πράτ-

---

32 καὶ om *C*. — 33 τοῦ om *u*. — δ' corr *C* pr om. — 34 τὸ om *uT*. — ἐπαγαγόντα *ABci*. — 35 δεδομένῳ in fin corr *C*. — 36 καὶ αὐτοὶ . . . φαίνονται supra vs *A*, sed pr manu. — 38 ὅσοις *u*. — 40 χρὴ παραβαλόντα *C*.

174b1 ἅπαντα δεῖ πείθεσθαι τῷ π. *uT*. — 2 πάντα *Ci*. — 3 καὶ τὰ *u*. — 4 συγχωρητέον om *u*. — 5 πολλὰ δοξ. ἂν εἶναι *uT*. — 8 δοκεῖν ποιεῖ *uT*. — ἐληλέχθαι c, pr *A*. — 9 τὸ] διὰ τὸ *T*. — μηθὲν *CcuT*. — 17 alt δόντος] διδόντος *C*. — 19 pr καὶ om *u*. — 20 ὑπεναντιώματα *uT*. — 21 ἑαυτοῦ *u*.

τειν, ἔτι πρὸς τοὺς δοκοῦντας τοιούτους ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους ἢ πρὸς τοὺς πλείστους ἢ πρὸς πάντας. ὥσπερ τε καὶ ἀποκρινόμενοι πολλάκις, ὅταν ἐλέγχωνται, ποιοῦσι διττόν, ἂν μέλλῃ συμβαίνειν ἐλεγχθήσεσθαι, καὶ ἐρωτῶντας χρηστέον ποτὲ τούτῳ πρὸς τοὺς ἐνισταμένους, ἂν ὡδὶ μὲν συμβαίνῃ ὡδὶ δὲ μή, ὅτι οὕτως εἴληφεν, οἷον ὁ Κλεοφῶν ποιεῖ ἐν τῷ Μανδροβούλῳ. δεῖ δὲ καὶ ἀφισταμένους τοῦ λόγου τὰ λοιπὰ τῶν ἐπιχειρημάτων ἐπιτέμνειν, καὶ ἀποκρινόμενον, ἂν προαισθάνηται, προενίστασθαι καὶ προαγορεύειν. ἐπιχειρητέον δ' ἐνίοτε καὶ πρὸς ἄλλα τοῦ εἰρημένου, ἐκεῖνο ἐκλαβόντας, ἐὰν μὴ πρὸς τὸ κείμενον ἔχῃ τις ἐπιχειρεῖν· ὅπερ ὁ Λυκόφρων ἐποίησε προβληθέντος λύραν ἐγκωμιάζειν. πρὸς δὲ τοὺς ἀπαιτοῦντας πρός τι ἐπιχειρεῖν, ἐπειδὴ δοκεῖ δεῖν ἀποδιδόναι τὴν αἰτίαν, λεχθέντων δ' ἐνίων εὐφυλακτότερον τὸ καθόλου συμβαῖνον ἐν τοῖς ἐλέγχοις, λέγειν τὴν ἀντίφασιν, ὅτι ὃ ἔφησεν ἀποφῆσαι, ἢ ὃ ἀπέφησε φῆσαι, ἀλλὰ μὴ ὅτι τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἢ οὐχ ἡ αὐτή. οὐ δεῖ δὲ τὸ συμπέρασμα προτατικῶς ἐρωτᾶν· ἔνια δ' οὐδ' ἐρωτητέον, ἀλλ' ὡς ὁμολογουμένῳ χρηστέον.

p.175 Ἐξ ὧν μὲν οὖν αἱ ἐρωτήσεις, καὶ πῶς ἐρωτητέον ἐν
16 ταῖς ἀγωνιστικαῖς διατριβαῖς, εἴρηται· περὶ δὲ ἀποκρίσεως, καὶ πῶς χρὴ λύειν καὶ τί, καὶ πρὸς τίνα χρῆσιν οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων ὠφέλιμοι, μετὰ ταῦτα λεκτέον.

Χρήσιμοι μὲν οὖν εἰσὶ πρὸς μὲν φιλοσοφίαν διὰ δύο. πρῶτον μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενοι παρὰ τὴν λέξιν ἄμεινον ἔχειν ποιοῦσι πρὸς τὸ ποσαχῶς ἕκαστον λέγεται, καὶ ποῖα ὁμοίως καὶ ποῖα ἑτέρως ἐπί τε τῶν πραγμάτων συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων. δεύτερον δὲ πρὸς τὰς καθ' αὑτὸν ζητήσεις· ὁ γὰρ ὑφ' ἑτέρου ῥᾳδίως παραλογιζόμενος καὶ τοῦτο μὴ αἰσθανόμενος κἂν αὐτὸς ὑφ' αὑτοῦ τοῦτο πάθοι πολλάκις. τρίτον δὲ καὶ τὸ λοιπὸν ἔτι πρὸς δόξαν,

---

23 πρὸς τοὺς πάντας *u*. — γε *B*. — 24 ἐὰν *CcuT*. — 25 ἐλέγχεσθαι *CcuT*. — 26 τοῦτο c, pr *A*. — ἐὰν *cuT*. — 27 ὁ Κλ. ποιεῖ] καὶ ὁ Κλ. *T*. — 29 καὶ] καὶ τὸν *Cui*. — ὅταν προαίσθηται *u*. — 30 προανίστασθαι pr *Bif*. — 31 ἐκεῖνο] ἐκεῖνο κεῖσθαι *T*. — ἐκλαμβάνοντας *uT*. — 34 τὴν αἰτίαν pr om c. — 35 συμβαίνειν corr c. — 36 ὅ τι ἔφησεν *u*, pr c. — 37 ὃ] ὅ τι *uT*. — 39 προτακτικῶς *Ciu*.

175a5 alt μὲν om *uT*. — 8 ἐπί om *C*. — τε om *u*. — 10 ἑαυτὸν *C*. — παραλογιζόμενος ῥᾳδίως *C*. — 11 διαισθανόμενος *CcuT*.

τὸ περὶ πάντα γεγυμνάσθαι δοκεῖν καὶ μηδενὸς ἀπείρως ἔχειν· τὸ γὰρ κοινωνοῦντα λόγων ψέγειν λόγους, μηδὲν ἔχοντα διορίζειν περὶ τῆς φαυλότητος αὐτῶν, ὑποψίαν δίδωσι τοῦ δοκεῖν δυσχεραίνειν οὐ διὰ τἀληθὲς ἀλλὰ δι' ἀπειρίαν.

Ἀποκρινομένοις δὲ πῶς ἀπαντητέον πρὸς τοὺς τοιούτους λόγους, φανερόν, εἴπερ ὀρθῶς εἰρήκαμεν πρότερον ἐξ ὧν εἰσὶν οἱ παραλογισμοί, καὶ τὰς ἐν τῷ πυνθάνεσθαι πλεονεξίας ἱκανῶς διείλομεν. οὐ ταὐτὸ δ' ἐστὶ λαβόντα τε τὸν λόγον ἰδεῖν καὶ λῦσαι τὴν μοχθηρίαν, καὶ ἐρωτώμενον ἀπαντᾶν δύνασθαι ταχέως. ὃ γὰρ ἴσμεν, πολλάκις μετατιθέμενον ἀγνοοῦμεν. ἔτι δ', ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ θᾶττον καὶ τὸ βραδύτερον ἐκ τοῦ γεγυμνάσθαι γίνεται μᾶλλον, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει, ὥστε, ἂν δῆλον μὲν ἡμῖν ᾖ, ἀμελέτητοι δ' ὦμεν, ὑστεροῦμεν τῶν καιρῶν πολλάκις. συμβαίνει δέ ποτε, καθάπερ ἐν τοῖς διαγράμμασιν· καὶ γὰρ ἐκεῖ ἀναλύσαντες ἐνίοτε συνθεῖναι πάλιν ἀδυνατοῦμεν· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐλέγχοις εἰδότες παρ' ὃ ὁ λόγος συμβαίνει συνεῖραι διαλῦσαι τὸν λόγον ἀποροῦμεν.

17 Πρῶτον μὲν οὖν, ὥσπερ συλλογίζεσθαί φαμεν ἐνδόξως ποτὲ μᾶλλον ἢ ἀληθῶς προαιρεῖσθαι δεῖν, οὕτω καὶ λυτέον ποτὲ μᾶλλον ἐνδόξως ἢ κατὰ τἀληθές. ὅλως γὰρ πρὸς τοὺς ἐριστικοὺς μαχετέον οὐχ ὡς ἐλέγχοντας ἀλλ' ὡς φαινομένους· οὐ γάρ φαμεν συλλογίζεσθαί γε αὐτούς, ὥστε πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν διορθωτέον. εἰ γάρ ἐστιν ὁ ἔλεγχος ἀντίφασις μὴ ὁμώνυμος ἔκ τινων, οὐδὲν ἂν δέοι διαιρεῖσθαι πρὸς τὰ ἀμφίβολα καὶ τὴν ὁμωνυμίαν· οὐ γὰρ ποιεῖ συλλογισμόν. ἀλλ' οὐδενὸς ἄλλου χάριν προσδιαιρετέον ἀλλ' ἢ ὅτι τὸ συμπέρασμα φαίνεται ἐλεγχοειδές. οὔκουν τὸ ἐλεγχθῆναι ἀλλὰ τὸ δοκεῖν εὐλαβητέον, ἐπεὶ τό γ' ἐρωτᾶν ἀμφίβολα καὶ τὰ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὅσαι τ' ἄλλαι τοιαῦται παρακρούσεις, b
καὶ τὸν ἀληθινὸν ἔλεγχον ἀφανίζει καὶ τὸν ἐλεγχόμενον καὶ μὴ ἐλεγχόμενον ἄδηλον ποιεῖ. ἐπεὶ γὰρ ἔξεστιν ἐπὶ τέ-

---

14 λόγων] λόγω (ου supra) C, λόγῳ i. — μηθὲν cuT. — 16 δοκεῖν οὕτω δυσχ. u, pr c. — 20 ταὐτὸν AT. — τε om Tu. — 24 τὸ om T. — 30 διαλῦσαι om uT. — 33 ποτὲ] πολλὰ T. — ἀληθές cu. — 34 μαχητέον BCcuiT. — 35 οὐ] ἐλέγχειν· οὐ uT. — 37 τἀμφίβολα T. — 39 προδιαιρετέον u. — 40 τὰ] τὸ T.
175b3 ἐπὶ] ἐν τῷ u.

λει συμπεραναμένου μὴ ὅπερ ἔφησεν ἀποφῆσαι λέγειν, ἀλλ' ὁμωνύμως, εἰ καὶ ὅτι μάλιστ' ἔτυχεν ἐπὶ ταὐτὸ φέρων, ἄδηλον εἰ ἐλήλεγκται· ἄδηλον γὰρ εἰ ἀληθῆ λέγει νῦν. εἰ δὲ διελὼν ἤρετο τὸ ὁμώνυμον ἢ τὸ ἀμφίβολον, οὐκ ἂν ἄδηλος ἦν ὁ ἔλεγχος, ὅ τ' ἐπιζητοῦσι νῦν μὲν ἧττον πρότερον δὲ μᾶλλον οἱ ἐριστικοί, τὸ ἢ ναὶ ἢ οὒ ἀποκρίνεσθαι τὸν ἐρωτώμενον, ἐγίνετ' ἄν. νῦν δὲ διὰ τὸ μὴ καλῶς ἐρωτᾶν τοὺς πυνθανομένους ἀνάγκη προσαποκρίνεσθαί τι τὸν ἐρωτώμενον, διορθοῦντα τὴν μοχθηρίαν τῆς προτάσεως, ἐπεὶ διελομένου γε ἱκανῶς ἢ ναὶ ἢ οὒ ἀνάγκη λέγειν τὸν ἀποκρινόμενον.

Εἰ δέ τις ὑπολήψεται τὸν κατὰ ὁμωνυμίαν ἔλεγχον εἶναι, τρόπον τινὰ οὐκ ἔσται διαφυγεῖν τὸ ἐλέγχεσθαι τὸν ἀποκρινόμενον· ἐπὶ γὰρ τῶν ὁρατῶν ἀναγκαῖον ὃ ἔφησεν ἀποφῆσαι ὄνομα, καὶ ὃ ἀπέφησε φῆσαι. ὡς γὰρ διορθοῦνταί τινες, οὐδὲν ὄφελος. οὐ γὰρ Κορίσκον φασὶν εἶναι μουσικὸν καὶ ἄμουσον, ἀλλὰ τοῦτον τὸν Κορίσκον μουσικὸν καὶ τοῦτον τὸν Κορίσκον ἄμουσον. ὁ γὰρ αὐτὸς ἔσται λόγος τὸ τὸν Κορίσκον τῷ τοῦτον τὸν Κορίσκον ἄμουσον εἶναι ἢ μουσικόν· ὅπερ ἅμα φησί τε καὶ ἀπόφησιν. ἀλλ' ἴσως οὐ ταὐτὸ σημαίνει· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ τοὔνομα. ὥστε τι διαφέρει. εἰ δὲ τῷ μὲν τὸ ἁπλῶς λέγειν Κορίσκον ἀποδώσει, τῷ δὲ προσθήσει τὸ τινὰ ἢ τόνδε, ἄτοπον· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον θατέρῳ· ὁποτέρῳ γὰρ ἂν οὐδὲν διαφέρει.

Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ ἄδηλος μέν ἐστιν ὁ μὴ διορισάμενος τὴν ἀμφιβολίαν πότερον ἐλήλεγκται ἢ οὐκ ἐλήλεγκται, δέδοται δ' ἐν τοῖς λόγοις τὸ διελεῖν, φανερὸν ὅτι τὸ μὴ διορίσαντα δοῦναι τὴν ἐρώτησιν ἀλλ' ἁπλῶς ἁμάρτημά ἐστιν, ὥστε κἂν εἰ μὴ αὐτός, ἀλλ' ὅ γε λόγος ἐληλεγμένῳ ὅμοιός ἐστιν. συμβαίνει μέντοι πολλάκις ὁρῶντας τὴν ἀμ-

---

4 *συμπερανουμένῳ u*, pr c. — *λέγων* pr *A*. — 5 *εἰ*] *ἢ* (*καὶ* pro *ἢ T*) *ἀμφιβόλως εἰ uT*. — *ταὐτὸν Tuf*, pr c. — 6 *ἐλήλεκται BC*, pr *A*. — 7 *εἴρετο* pr *A*. — 10 *διὰ* rc supra vs *A*. — 11 *τὸν ἐρωτώμενον* om *u*. — 15 *κατὰ τὴν ὁμ. T*. — 19 sqq *Κορίσκον*] *Ἱππόνικον cuT*. — 21 *τὸ τὸν*] *τοῦ τὸν Bfi*, pr *A*, *τοῦτον u*, *τὸ τὸν Tc*, corr *C* ubi locus pluribus. — 22 *τοῦ τὸν Bi*, pr *C*. — *τὸν* om *ABciTu*. — *ἄμουσον...μουσικόν* om *u*, pr c. — *ἢ*] *εἶναι f*. — 23 *φήσειν τε u*. — *ἀπόφησιν* corr *C*. — 25 *Κορίσκον* om *u*, pr c. — 26 *οὐδὲ T*. — 27 *ἂν* om *uT*.

φιβολίαν ὀκνεῖν διαιρεῖσθαι διὰ τὴν πυκνότητα τῶν τὰ τοιαῦτα προτεινόντων, ὅπως μὴ πρὸς ἅπαν δοκῶσι δυσκολαίνειν· εἶτ᾽ οὐκ ἂν οἰηθέντων παρὰ τοῦτο γενέσθαι τὸν λόγον, πολλάκις ἀπήντησε παράδοξον. ὥστ᾽ ἐπειδὴ δέδοται διαιρεῖν, οὐκ ὀκνητέον, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον.

Εἰ δὲ τὰ δύο ἐρωτήματα μὴ ἓν ποιεῖ τις ἐρώτημα, οὐδ᾽ ἂν ὁ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν ἐγίνετο παραλογισμός, ἀλλ᾽ ἢ ἔλεγχος ἢ οὔ. τί γὰρ διαφέρει ἐρωτῆσαι εἰ Καλλίας καὶ Θεμιστοκλῆς μουσικοί εἰσιν ἢ εἰ ἀμ- p.176
φοτέροις ἓν ὄνομα ἦν ἑτέροις οὖσιν; εἰ γὰρ πλείω δηλοῖ ἑνός, πλείω ἠρώτησεν. εἰ οὖν μὴ ὀρθὸν πρὸς δύο ἐρωτήσεις μίαν ἀπόκρισιν ἀξιοῦν λαμβάνειν ἁπλῶς, φανερὸν ὅτι οὐδενὶ προσήκει τῶν ὁμωνύμων ἀποκρίνεσθαι ἁπλῶς, οὐδ᾽ εἰ κατὰ πάντων ἀληθές, ὥσπερ ἀξιοῦσί τινες. οὐδὲν γὰρ τοῦτο διαφέρει ἢ εἰ ἤρετο, Κορίσκος καὶ Καλλίας πότερον οἴκοι εἰσὶν ἢ οὐκ οἴκοι, εἴτε παρόντων ἀμφοῖν εἴτε μὴ παρόντων· ἀμφοτέρως γὰρ πλείους αἱ προτάσεις· οὐ γὰρ εἰ ἀληθὲς εἰπεῖν, διὰ τοῦτο μία ἡ ἐρώτησις. ἐγχωρεῖ γὰρ καὶ μυρία ἕτερα ἐρωτηθέντα ἐρωτήματα ἅπαντα ἢ ναὶ ἢ οὒ ἀληθὲς εἶναι λέγειν· ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἀποκριτέον μιᾷ ἀποκρίσει· ἀναιρεῖται γὰρ τὸ διαλέγεσθαι. τοῦτο δ᾽ ὅμοιον ὡς εἰ καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα τεθείη τοῖς ἑτέροις. εἰ οὖν μὴ δεῖ πρὸς δύο ἐρωτήσεις μίαν ἀπόκρισιν διδόναι, φανερὸν ὅτι οὐδ᾽ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων τὸ ναί ἢ οὔ λεκτέον. οὐδὲ γὰρ ὁ εἰπὼν ἀποκέκριται ἀλλ᾽ εἴρηκεν. ἀλλ᾽ ἀξιοῦνταί πως ἐν τοῖς διαλεγομένοις διὰ τὸ λανθάνειν τὸ συμβαῖνον.

Ὥσπερ οὖν εἴπομεν, ἐπειδήπερ οὐδ᾽ ἔλεγχοί τινες ὄντες δοκοῦσιν εἶναι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ λύσεις δόξουσιν εἶναί τινες οὐκ οὖσαι λύσεις· ἃς δή φαμεν ἐνίοτε μᾶλλον δεῖν φέρειν ἢ τὰς ἀληθεῖς ἐν τοῖς ἀγωνιστικοῖς λόγοις καὶ τῇ πρὸς τὸ διττὸν ἀπαντήσει. ἀποκριτέον δ᾽ ἐπὶ μὲν τῶν δοκούντων τὸ ἔστω λέγοντα· καὶ γὰρ οὕτως ἥκιστα γίνοιτ᾽ ἂν παρ-

---

36 εἴτε *T.* — 37 παρὰ δόξαν *u.* — ἐπεὶ *T.* — 39 ποιοῖ *C.* — τις] τ᾽ *u.* — alt τὴν om *T.*

176a1 pr εἰ om *T.* — μεθιστοκλῆς *A.* — 3 ὀρθὸν μὴ *u.* — 7 εἰ om *B*, pr *C.* — εἴρετο *C*, pr *AB.* — *K.*] ὁ *K.* bis *f.* — Κορίσκος] Ἱππόνικος *cuT.* — 9 οὐδὲ *T.* — 10 ἡ om *T.* — 11 pr ἢ om *uT.* — 13 ὁμοίως omisso ὡς *u.* — 15 διδόντα *i.* — ἢ τὸ οὔ *C.* — 20 κατὰ om *uT.* — 24 γένοιτ᾽ *uT.*

ἐξέλεγχος· ἂν δέ τι παράδοξον ἀναγκάζηται λέγειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσθετέον τὸ δοκεῖν· οὕτω γὰρ ἂν οὔτ' ἔλεγχος οὔτε παράδοξον ἂν γίνεσθαι δόξειεν. ἐπεὶ δὲ πῶς αἰτεῖται τὸ ἐν ἀρχῇ δῆλον, οἴονται δὲ πάντως, ἂν ᾖ σύνεγγυς, ἀναιρετέον καὶ μὴ συγχωρητέον εἶναι ἔνια ὡς τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτοῦντος, ὅταν τε τοιοῦτον ἀξιοῖ τις ὃ ἀναγκαῖον μὲν συμβαίνειν ἐκ τῆς θέσεως, ᾖ δὲ ψεῦδος ἢ ἄδοξον, ταὐτὸ λεκτέον· τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης συμβαίνοντα τῆς αὐτῆς εἶναι δοκεῖ θέσεως. ἔτι ὅταν τὸ καθόλου μὴ ὀνόματι ληφθῇ ἀλλὰ παραβολῇ, λεκτέον ὅτι οὐχ ὡς ἐδόθη οὐδ' ὡς προὔτεινε λαμβάνει· καὶ γὰρ παρὰ τοῦτο γίνεται πολλάκις ἔλεγχος.

Ἐξειργόμενον δὲ τούτων ἐπὶ τὸ μὴ καλῶς δεδεῖχθαι πορευτέον, ἀπαντῶντα κατὰ τὸν εἰρημένον διορισμόν.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς κυρίως λεγομένοις ὀνόμασιν ἀνάγκη ἀποκρίνεσθαι ἢ ἁπλῶς ἢ διαιρούμενον. ἃ δὲ συνυπονοοῦντες τίθεμεν, οἷον ὅσα μὴ σαφῶς ἀλλὰ κολοβῶς ἐρωτᾶται, παρὰ τοῦτο συμβαίνει ὁ ἔλεγχος, οἷον ἆρ' ὃ ἂν ᾖ Ἀθηναίων, κτῆμά ἐστιν Ἀθηναίων; ναί. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἀλλὰ μὴν ὁ ἄνθρωπός ἐστι τῶν ζῴων; ναί. κτῆμα ἄρα ὁ ἄνθρωπος τῶν ζῴων. τὸν γὰρ ἄνθρωπον τῶν ζῴων λέγομεν, ὅτι ζῷόν ἐστι, καὶ Λύσανδρον τῶν Λακώνων, ὅτι Λάκων. δῆλον οὖν ὡς ἐν οἷς ἀσαφὲς τὸ προτεινόμενον οὐ συγχωρητέον ἁπλῶς.

Ὅταν δὲ δυοῖν ὄντοιν θατέρου μὲν ὄντος ἐξ ἀνάγκης θάτερον εἶναι δοκῇ, θατέρου δὲ τοῦτο μὴ ἐξ ἀνάγκης, ἐρωτώμενον πότερον δεῖ τὸ ἔλαττον διδόναι· χαλεπώτερον γὰρ συλλογίσασθαι ἐκ πλειόνων. ἐὰν δ' ἐπιχειρῇ ὅτι τῷ μέν ἐστιν ἐναντίον τῷ δ' οὐκ ἔστιν, ἂν ὁ λόγος ἀληθὴς ᾖ, ἐναντίον φάναι, ὄνομα δὲ μὴ κεῖσθαι τοῦ ἑτέρου.

Ἐπεὶ δ' ἔνια μὲν ὧν λέγουσιν οἱ πολλοὶ τὸν μὴ συγχωροῦντα ψεύδεσθαι ἂν φαῖεν ἔνια δ' οὔ, οἷον ὅσα ἀμφιδοξοῦσιν (πότερον γὰρ φθαρτὴ ἢ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ τῶν ζῴων, οὐ διώρισται τοῖς πολλοῖς), ἐν οἷς οὖν ἄδηλον ποτέρως εἴωθε

---

25 ἐὰν *CcuT*. — 26 ἂν om *uT*. — 27 ἂν om *AB*. — 28 πάντες *BTu*. — 31 ᾗ δὲ] ἢ *B*, pr *Cc*. — 36 ἐξειργόμενος *BC*, pr *Ac*. — 39 ἀποκρίνασθαι *BC*. — 40 κολοβὰ *u*.

176b2 ἐστιν om *C*. — 10 πρότερον pr *ABCc*. — 12 ἐὰν *C*. — 17 ὅσαις *T*, ὅσοις corr *c*.

λέγεσθαι τὸ προτεινόμενον πότερον, ὡς αἱ γνῶμαι· καλοῦσι γὰρ γνώμας καὶ τὰς ἀληθεῖς δόξας καὶ τὰς ὅλας ἀποφάσεις, ὡς ἡ διάμετρος ἀσύμμετρος. ἔτι οὗ τὸ ἀληθὲς ἀμφιδοξεῖται, μάλιστα μεταφέρων ἄν τις λανθάνοι τὰ ὀνόματα περὶ τούτων. διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄδηλον εἶναι ποτέρως ἔχει τἀληθές, οὐ δόξει σοφίζεσθαι, διὰ δὲ τὸ ἀμφιδοξεῖν οὐ δόξει ψεύδεσθαι· ἡ γὰρ μεταφορὰ ποιήσει τὸν λόγον ἀνεξέλεγκτον.

Ἔτι ὅσα ἄν τις προαισθάνηται τῶν ἐρωτημάτων, προενστατέον καὶ προαγορευτέον· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὸν πυνθανόμενον κωλύσειεν.

18 Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ μὲν ὀρθὴ λύσις ἐμφάνισις ψευδοῦς συλλογισμοῦ, παρ' ὁποίαν ἐρώτησιν συμβαίνει τὸ ψεῦδος, ὁ δὲ ψευδὴς συλλογισμὸς λέγεται διχῶς (ἢ γὰρ εἰ συλλελόγισται ψεῦδος, ἢ εἰ μὴ ὢν συλλογισμὸς δοκεῖ εἶναι συλλογισμός), εἴη ἂν ἥ τε εἰρημένη νῦν λύσις καὶ ἡ τοῦ φαινομένου συλλογισμοῦ παρὰ τί φαίνεται τῶν ἐρωτημάτων διόρθωσις. ὥστε συμβαίνει τῶν λόγων τοὺς μὲν συλλελογισμένους ἀνελόντα, τοὺς δὲ φαινομένους διελόντα λύειν. πάλιν δ' ἐπεὶ τῶν συλλελογισμένων λόγων οἱ μὲν ἀληθὲς οἱ δὲ ψεῦδος ἔχουσι τὸ συμπέρασμα, τοὺς μὲν κατὰ τὸ συμπέρασμα ψευδεῖς διχῶς ἐνδέχεται λύειν· καὶ γὰρ τῷ ἀνελεῖν τι τῶν ἠρωτημένων, καὶ τῷ δεῖξαι τὸ συμπέρασμα ἔχον οὐχ οὕτως· τοὺς δὲ κατὰ τὰς προτάσεις τῷ ἀνελεῖν τι μόνον· τὸ γὰρ p. 177
συμπέρασμα ἀληθές. ὥστε τοῖς βουλομένοις λύειν λόγον πρῶτον μὲν σκεπτέον εἰ συλλελόγισται ἢ ἀσυλλόγιστος, εἶτα πότερον ἀληθὲς τὸ συμπέρασμα ἢ ψεῦδος, ὅπως ἢ διαιροῦντες ἢ ἀναιροῦντες λύωμεν, καὶ ἀναιροῦντες ἢ ὧδε ἢ ὧδε, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. διαφέρει δὲ πλεῖστον ἐρωτώμενόν

---

19 *γνώμην D.* — *ἀποφάνσεις f.* — 20 *ὡς*] *ἢ ὡς Bf*, pr c, *ἢ C.* — *ἔτι*] *τῶν ὁμολογουμένων. ἔτι T.* — *τἀληθὲς DT.* — 23 *δὲ* om *D.* — 24 *γὰρ*] *δὲ DT*, pr c. — 26 *προαναστατέον C*, pr *A*, corr *B*, *προενιστατέον* c, mg *C.* — 27 *τὸν*] *καὶ τὸν T.* — 29 *μὲν ἡ u.* — *ψεῦδος* pr *A*, *εἰς ψεῦδος f.* — 30 *παρὰ ποίαν BC.* — 31 *γίγνεται DT.* — *εἰ* pr om c. — 35 *συλλογισαμένους T.* — 36 *δ'* om *D.* — *ἐπὶ* pr *A.* — 37 *ψευδὲς T.* — 39 *τὸ BTc* et 40 *BT*, pr *A.* — 40 *ἔχων* pr *A.* — *οὐχ* del volunt *Cc.* — *οὕτως* corr c.
177a1 *τὸ T.* — *γὰρ* om *D.* — 3 *συσκεπτέον D.*

τε καὶ μὴ λύειν λόγον· τὸ μὲν γὰρ προϊδεῖν χαλεπόν, τὸ δὲ κατὰ σχολὴν ἰδεῖν ῥᾷον.

19 Τῶν μὲν οὖν παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν ἐλέγχων οἱ μὲν ἔχουσι τῶν ἐρωτημάτων τι πλείω σημαῖνον, οἱ δὲ τὸ συμπέρασμα πολλαχῶς λεγόμενον, οἷον ἐν μὲν τῷ σιγῶντα λέγειν τὸ συμπέρασμα διττόν, ἐν δὲ τῷ μὴ συνεπίστασθαι τὸν ἐπιστάμενον ἓν τῶν ἐρωτημάτων ἀμφίβολον. καὶ τὸ διττὸν ὁτὲ μὲν ἔστιν ὁτὲ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ σημαίνει τὸ διττὸν τὸ μὲν ὂν τὸ δ' οὐκ ὄν.

Ὅσοις μὲν οὖν ἐν τῷ τέλει τὸ πολλαχῶς, ἂν μὴ προσλάβῃ τὴν ἀντίφασιν, οὐ γίνεται ἔλεγχος, οἷον ἐν τῷ τὸν τυφλὸν ὁρᾶν· ἄνευ γὰρ ἀντιφάσεως οὐκ ἦν ἔλεγχος. ὅσοις δ' ἐν τοῖς ἐρωτήμασιν, οὐκ ἀνάγκη προαποφῆσαι τὸ διττόν· οὐ γὰρ πρὸς τοῦτο ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὁ λόγος. ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν τὸ διπλοῦν καὶ ὄνομα καὶ λόγον οὕτως ἀποκριτέον, ὅτι ἔστιν ὥς, ἔστι δ' ὡς οὔ, ὥσπερ τὸ σιγῶντα λέγειν, ὅτι ἔστιν ὥς, ἔστι δ' ὡς οὔ. καὶ τὰ δέοντα πρακτέον ἔστιν ἅ, ἔστι δ' ἃ οὔ· τὰ γὰρ δέοντα λέγεται πολλαχῶς. ἐὰν δὲ λάθῃ, ἐπὶ τέλει προστιθέντα τῇ ἐρωτήσει διορθωτέον· ἆρ' ἔστι σιγῶντα λέγειν; οὔ, ἀλλὰ τόνδε σιγῶντα. καὶ ἐν τοῖς ἔχουσι δὲ τὸ πλεοναχῶς ἐν ταῖς προτάσεσιν ὁμοίως. οὐκ ἄρα συνεπίστανται ὅ τι ἐπίστανται; ναί, ἀλλ' οὐχ οἱ οὕτως ἐπιστάμενοι· οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἔστι συνεπίστασθαι καὶ ὅτι τοὺς ὡδὶ ἐπισταμένους οὐκ ἔστιν. ὅλως τε μαχετέον, ἂν καὶ ἁπλῶς συλλογίζηται, ὅτι οὐχ ὃ ἔφησεν ἀπέφησε πρᾶγμα, ἀλλ' ὄνομα· ὥστ' οὐκ ἔλεγχος.

20 Φανερὸν δὲ καὶ τοὺς παρὰ τὴν διαίρεσιν καὶ σύνθεσιν πῶς λυτέον· ἂν γὰρ διαιρούμενος καὶ συντιθέμενος ὁ λόγος

7 λύειν τὸν λόγον CT. — 8 ῥᾴδιον T. — 9 περὶ T. — alt τὴν om D. — 10 τι om u. — 14 τὸ om u, fort pr c. — 15 sec et tert τὸ] ὅτε T. — ὄν, ὡς ἐπὶ τοῦδε ὁ ἐπιστάμενός τι λέγειν ἢ πράττειν καὶ ἐκεῖνο συνεπίσταται ὃ λέγει ἢ πράττει, οὗτος δὲ ἐπίσταται λέγειν ἰαμβεῖα, οὗτος ἄρα ἐπίσταται ἰαμβεῖα. ἓν τῶν ἐρωτημάτων . . . (vs 13) T. — 16 ὅσοι pr C. — οὖν om T. — προλάβῃ Bu, pr C. — 17 ἡ ἀντίφασις D. — τὸν om B. — 22 pr ὡς] μὲν ὡς T, ὡς ναί u. — 25 ὡς οὔ. ὥσπερ τὰ σιγῶντα ὅτι ἔστιν ὡς, ἔστι δ' ὡς οὔ. καὶ τὰ T. — 25 προστεθέντα T. — ἔστιν ἆρα u. — ἄρα T. — 26 οὔ] ἢ οὔ T. — δὲ om T. — 27 ἆρα u. — 29 καὶ . . . 30 ἔστιν om T. — 30 ἔστιν] ἔστι συνεπίστασθαι B. — μαχητέον CDcuT. — ἂν καὶ] κἂν u. — 31 ὅτι] ὥστε T. — ἀπέφησε om u, pr c. — 32 οὔνομα A. — 33 σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν T. — 34 ἐὰν uT. — ὁ om D.

ἕτερον σημαίνῃ, συμπεραινομένου τοὐναντίον λεκτέον. εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι λόγοι παρὰ τὴν σύνθεσιν ἢ διαίρεσιν. ἆρ' ᾧ εἶδες σὺ τοῦτον τυπτόμενον, τούτῳ ἐτύπτετο οὗτος; καὶ ᾧ ἐτύπτετο, τούτῳ σὺ εἶδες; ἔχει μὲν οὖν τι κἀκ τῶν ἀμφιβόλων ἐρωτημάτων, ἀλλ' ἔστι παρὰ σύνθεσιν. οὐ γάρ ἐστι διττὸν τὸ παρὰ τὴν διαίρεσιν· οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς λόγος γίνεται διαιρούμενος, εἴπερ μὴ καὶ τὸ ὄρος καὶ ὅρος τῇ προσῳδίᾳ λεχθὲν σημαίνει ἕτερον. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς γεγραμμένοις τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὅταν ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων γεγραμμένον ᾖ καὶ ὡσαύτως, κἀκεῖ δ' ἤδη παράσημα ποιοῦνται, τὰ δὲ φθεγγόμενα οὐ ταὐτά. ὥστ' οὐ διττὸν τὸ παρὰ διαίρεσιν. φανερὸν δὲ καὶ ὅτι οὐ πάντες οἱ ἔλεγχοι παρὰ τὸ διττόν, καθάπερ τινές φασιν.

Διαιρετέον οὖν τῷ ἀποκρινομένῳ· οὐ γὰρ ταὐτὸ ἰδεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς τυπτόμενον καὶ τὸ φάναι ἰδεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς τυπτόμενον. καὶ ὁ Εὐθυδήμου δὲ λόγος, ἆρ' οἶδας σὺ νῦν οὔσας ἐν Πειραιεῖ τριήρεις ἐν Σικελίᾳ ὤν; καὶ πάλιν, ἆρ' ἔστιν ἀγαθὸν ὄντα σκυτέα μοχθηρὸν εἶναι; εἴη δ' ἄν τις ἀγαθὸς ὢν σκυτεὺς μοχθηρός· ὥστ' ἔσται ἀγαθὸς σκυτεὺς μοχθηρός. ἆρ' ὧν αἱ ἐπιστῆμαι σπουδαῖαι, σπουδαῖα τὰ μαθήματα; τοῦ δὲ κακοῦ σπουδαῖον τὸ μάθημα· σπουδαῖον ἄρα μάθημα τὸ κακόν. ἀλλὰ μὴν καὶ κακὸν καὶ μάθημα τὸ κακόν, ὥστε κακὸν μάθημα τὸ κακόν. ἀλλ' ἐστὶ κακῶν σπουδαία ἐπιστήμη. ἆρ' ἀληθὲς εἰπεῖν νῦν ὅτι σὺ γέγονας; γέγονας ἄρα νῦν. ἢ ἄλλο σημαίνει διαιρεθέν· ἀληθὲς γὰρ εἰπεῖν νῦν ὅτι σὺ γέγονας, ἀλλ' οὐ νῦν γέγονας. ἆρ' ὡς δύνασαι καὶ ἃ δύνασαι, οὕτως καὶ ταῦτα ποιήσαις ἄν; οὐ κιθαρίζων δ' ἔχεις δύναμιν τοῦ κιθαρίζειν· κιθαρίσαις ἂν ἄρα οὐ κιθαρί-

---

36 τὴν om cu. — ἢ] καὶ cu. — ἢ διαίρεσιν om D. — 37 et 38 ἴδες pr AB. — 38 τοῦτο B, οὗτος D. — καὶ DuT.

177b3 εἴπερ καὶ μὴ T. — καὶ ὁ ὅρος Dcu. — 4 λεχθὲν D. — λεχθὲν ὡδὶ ἕτ. σημαίνει u. — ταὐτὸν DT, ταὐτὸ cu. — 5 γεγραμμένων D. — 6 δ' ἤδη] δὴ τὰ D, δὴ cu. — 7 παρὰ τὴν διαίρεσιν CuT. — 10 ταὐτὸν DTuf, corr C. — εἰπεῖν corr c. — 11 καὶ... 12 τυπτόμενον om D. — 12 δὲ om DcuT. — 13 ὅσας D, om i. — καὶ πάλιν om u. — 15 ὥστ'... μοχθηρός pr om u. — 17 σπουδαῖα omissis τὸ μάθημα u, pr c. — ἄρα] ἄρα τὸ D. — 18 pr καὶ] τὸ u. — 19 ἀλλ'... ἐπιστήμη om u, pr D. — κακοῦ CT. — 20 alt γέγονας om i, pr A. — 21 νῦν om D. — 22 σὺ om u, pr c. — ἀλλ'... γέγονας om DT. — γέγονας om u, pr c. — 23 καὶ οὕτως D.

ζων. ἢ οὐ τούτου ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ οὐ κιθαρίζων κιθαρίζειν, ἀλλ' ὅτε οὐ ποιεῖ, τοῦ ποιεῖν.

Λύουσι δέ τινες τοῦτον καὶ ἄλλως. εἰ γὰρ ἔδωκεν ὡς δύναται ποιεῖν, οὔ φασι συμβαίνειν μὴ κιθαρίζοντα κιθαρίζειν· οὐ γὰρ πάντως ὡς δύναται ποιεῖν, δεδόσθαι ποιήσειν· οὐ ταὐτὸ δ' εἶναι ὡς δύναται καὶ πάντως ὡς δύναται ποιεῖν. ἀλλὰ φανερὸν ὅτι οὐ καλῶς λύουσιν· τῶν γὰρ παρὰ ταὐτὸν λόγων ἡ αὐτὴ λύσις, αὕτη δ' οὐχ ἁρμόσει ἐπὶ πάντας οὐδὲ πάντως ἐρωτωμένους, ἀλλ' ἔστι πρὸς τὸν ἐρωτῶντα, οὐ πρὸς τὸν λόγον.

21 Παρὰ δὲ τὴν προσῳδίαν λόγοι μὲν οὐκ εἰσίν, οὔτε τῶν γεγραμμένων οὔτε τῶν λεγομένων, πλὴν εἴ τινες ὀλίγοι γένοιντ' ἄν, οἷον οὗτος ὁ λόγος. ἆρά γ' ἐστὶ τὸ οὗ καταλύεις οἰκία; ναί. οὐκοῦν τὸ οὐ καταλύεις τοῦ καταλύεις ἀπόφα-
p.178 σις; ναί. ἔφησας δ' εἶναι τὸ οὗ καταλύεις οἰκίαν· ἡ οἰκία ἄρα ἀπόφασις. ὡς δὴ λυτέον, δῆλον· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ σημαίνει ὀξύτερον τὸ δὲ βαρύτερον ῥηθέν.

22 Δῆλον δὲ καὶ τοῖς παρὰ τὸ ὡσαύτως λέγεσθαι τὰ μὴ ταὐτὰ πῶς ἀπαντητέον, ἐπείπερ ἔχομεν τὰ γένη τῶν κατηγοριῶν. ὁ μὲν γὰρ ἔδωκεν ἐρωτηθεὶς μὴ ὑπάρχειν τι τούτων ὅσα τί ἐστι σημαίνει· ὁ δ' ἔδειξεν ὑπάρχον τι τῶν πρός τι ἢ ποσῶν, δοκούντων δὲ τί ἐστι σημαίνειν διὰ τὴν λέξιν, οἷον ἐν τῷδε τῷ λόγῳ. ἆρ' ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ ἅμα ποιεῖν τε καὶ πεποιηκέναι; οὔ. ἀλλὰ μὴν ὁρᾶν γέ τι ἅμα καὶ ἑωρακέναι τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ ταὐτὸ ἐνδέχεται. ἆρ' ἐστί τι τῶν πάσχειν ποιεῖν τι; οὔ. οὐκοῦν τὸ τέμνεται καίεται αἰσθάνεται ὁμοίως λέγεται, καὶ πάντα πάσχειν τι σημαίνει· πάλιν δὲ τὸ λέγειν τρέχειν ὁρᾶν ὁμοίως ἀλλήλοις λέγεται·

---

25 pr οὐ om *D.* — τοιούτου *u.* — κιθαρίζει *D.* — 26 τοῦ] τοῦτο *D.* — 27 τοῦτόν τινες *D.* — δέδωκεν *T.* — 28 συμβαίνει corr *C.* — 29 ποιεῖν *u*, pr c, corr vult *B.* — 30 ταὐτὸν *DT.* — εἶναι corr c. — ὡς] τὸ ὡς *cu.* — 32 ταὐτὸ *i.* — λόγον pr *C.* — αὐτὸ δ' *i.* — ἁρμόζει *T.* — 33 πάντα *u.* — οὐδὲ πάντως om *i.* — ἐρωτώμενος *T.* — 35 μὲν οὖν οὐκ *D.* — 36 τινος pr *A.* — γένοιτ' pr *A.* — 37 οὗτος ὁ] ὁ (rc adi) αὐτὸς corr *A.* — οὐ pr *Acu.* — καταλύσεις pr *A.* — 38 ναί om *D.*

178a1 ναί om *u.* — οὐ *Ccu*, pr *Ai.* — 2 ταὐτὸ *DTcu.* — 3 τὸ δὲ corr c, ἢ *u.* — βραδύτερον *A*, corr *C.* — 4 τοῖς] τὸ *T*, om *B.* — 7 ὑπάρχειν *T.* — 8 ποσόν *Bc.* — 10 οὔ om *T.* — ἅμα om *u.* — καὶ om *D.* — 11 τὸ αὐτὸ c. — τι om *T.* — 12 τὸ *u*, τῷ *T.* — τι om *u*, pr c. — οὔ om *ABCDcuifT.* — 14 λέγει τρέχει ὁρᾷ *u.*

ἀλλὰ μὴν τό γ' ὁρᾶν αἰσθάνεσθαί τί ἐστιν, ὥστε καὶ πάσχειν τι ἅμα καὶ ποιεῖν. εἰ δέ τις ἐκεῖ δοὺς μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα ταὐτὸ ποιεῖν καὶ πεποιηκέναι, τὸ ὁρᾶν καὶ ἑωρακέναι φαίη ἐγχωρεῖν, οὔπω ἐλήλεγκται, εἰ μὴ λέγοι τὸ ὁρᾶν ποιεῖν τι ἀλλὰ πάσχειν· προσδεῖ γὰρ τούτου τοῦ ἐρωτήματος· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἀκούοντος ὑπολαμβάνεται δεδωκέναι, ὅτε τὸ τέμνειν ποιεῖν τι καὶ τὸ τετμηκέναι πεποιηκέναι ἔδωκε, καὶ ὅσα ἄλλα ὁμοίως λέγεται. τὸ γὰρ λοιπὸν αὐτὸς προστίθησιν ὁ ἀκούων ὡς ὁμοίως λεγόμενον· τὸ δὲ λέγεται μὲν οὐχ ὁμοίως, φαίνεται δὲ διὰ τὴν λέξιν. τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει ὅπερ ἐν ταῖς ὁμωνυμίαις· οἴεται γὰρ ἐν τοῖς ὁμωνύμοις ὁ ἀγνὼς τῶν λόγων ὃ ἔφησεν ἀποφῆσαι πρᾶγμα, οὐκ ὄνομα· τὸ δὲ ἔτι προσδεῖ ἐρωτήματος, εἰ ἐφ' ἓν βλέπων λέγει τὸ ὁμώνυμον· οὕτως γὰρ δόντος ἔσται ἔλεγχος.

Ὅμοιοι δὲ καὶ οἵδε οἱ λόγοι τούτοις, εἰ ὅ τις ἔχων ὕστερον μὴ ἔχει ἀπέβαλεν· ὁ γὰρ ἕνα μόνον ἀποβαλὼν ἀστράγαλον οὐχ ἕξει δέκα ἀστραγάλους. ἢ ὃ μὲν μὴ ἔχει πρότερον ἔχων, ἀποβέβληκεν, ὅσον δὲ μὴ ἔχει ἢ ὅσα, οὐκ ἀνάγκη τοσαῦτα ἀποβαλεῖν. ἐρωτήσας οὖν ὃ ἔχει, συνάγει ἐπὶ τοῦ ὅσα· τὰ γὰρ δέκα ποσά. εἰ οὖν ἤρετο ἐξ ἀρχῆς εἰ ὅσα τις μὴ ἔχει πρότερον ἔχων, ἆρά γε ἀποβέβληκε τοσαῦτα, οὐδεὶς ἂν ἔδωκεν, ἀλλ' ἢ τοσαῦτα ἢ τούτων τι. καὶ ὅτι δοίη ἄν τις ὃ μὴ ἔχει. οὐ γὰρ ἔχει ἕνα μόνον ἀστράγαλον. ἢ οὐ δέδωκεν ὃ οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ὡς οὐκ εἶχε, τὸν ἕνα. τὸ γὰρ μόνον οὐ τόδε σημαίνει οὐδὲ τοιόνδε οὐδὲ τοσόνδε, ἀλλ' ὡς ἔχει πρός τι, οἷον ὅτι οὐ μετ' ἄλλου. ὥσπερ οὖν εἰ ἤρετο ἆρ' ὃ μή τις ἔχει δοίη ἄν, μὴ φάντος δὲ ἔροιτο εἰ δοίη ἄν τίς τι ταχέως μὴ ἔχων ταχέως, φήσαντος δὲ συλλογίζοιτο ὅτι δοίη ἄν τις ὃ μὴ ἔχει. καὶ φανερὸν ὅτι οὐ συλλελόγισται· τὸ γὰρ ταχέως οὐ τόδε διδόναι ἀλλ' ὧδε διδόναι ἐστίν·

---

16 καὶ] δὲ καὶ *ABDiT*. — δή *ABDCTuif*. — δοὺς] μὲν δὴ *u*. — ἐνδέχεται *f*. — 17 τὸ αὐτὸ *cu*, om *D*. — 18 ἐλήλεκται *T*. — λέγει *D*. — 19 προσδεῖται *ABCDi*. — 21 δέδωκε *u*. — 22 προτίθησιν *i*. — 26 ἀγνοὺς *u* omisso ὁ. — οὐκ] ἀλλ' οὐκ *T*, οὐχὶ *D*. — 27 τῷ *ABCcui*. — 28 τῷ *T*. — ἔσται δόντος *uT*. — ἐστὶν ὁ ἔλεγχος *C*. — 29 δὲ ... λόγοι corr *A*. — οὗτοι *T*. — εἴ τίς τι *T*. — ἔχων ἐστὶν ὕστερον *C*. — 31 ἔχει *T*. — 37 τις om *u*. — μόνον ἕνα *T*. — 39 οὐδὲ τὸ τοιόνδε omissis οὐδὲ τοσόνδε *D*. — τοσόνδε τι ἀλλ' *cu*.

178b2 ἔχοι *ci*, pr *B*. — ἔχει ἢ δοίη *D*. — φήσαντος *i*. — 3 τι om *A*. — 5 ἀλλ' ὧδε διδόναι om *u*.

ὡς δὲ μὴ ἔχει τις, δοίη ἄν, οἷον ἡδέως ἔχων δοίη ἂν λυπηρῶς.

Ὅμοιοι δὲ καὶ οἱ τοιοίδε πάντες. ἆρ' ᾗ μὴ ἔχει χειρὶ τύπτοι ἄν; ἢ ᾧ μὴ ἔχει ὀφθαλμῷ ἴδοι ἄν; οὐ γὰρ ἔχει ἕνα μόνον. λύουσι μὲν οὖν τινὲς λέγοντες καὶ ὡς ἔχει ἕνα μόνον καὶ ὀφθαλμὸν καὶ ἄλλ' ὁτιοῦν ὁ πλείω ἔχων. οἱ δὲ καὶ ὡς ὃ ἔχει ἔλαβεν· ἐδίδου γὰρ μίαν μόνον οὗτος ψῆφον· καὶ οὗτός γ' ἔχει, φασί, μίαν μόνην παρὰ τούτου ψῆφον. οἱ δ' εὐθὺς τὴν ἐρώτησιν ἀναιροῦντες, ὅτι ἐνδέχεται ὃ μὴ ἔλαβεν ἔχειν, οἷον οἶνον λαβόντα ἡδύν, διαφθαρέντος ἐν τῇ λήψει, ἔχειν ὀξύν. ἀλλ' ὅπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον, οὗτοι πάντες οὐ πρὸς τὸν λόγον ἀλλὰ πρὸς τὸν ἄνθρωπον λύουσιν. εἰ γὰρ ἦν αὕτη λύσις, δόντα τὸ ἀντικείμενον οὐχ οἷόν τε λύειν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων· οἷον εἰ ἔστι μὲν ὃ ἔστι δ' ὃ οὔ ἡ λύσις, ἂν ἁπλῶς δῷ λέγεσθαι, συμπεραίνεται· ἐὰν δὲ μὴ συμπεραίνηται, οὐκ ἂν εἴη λύσις· ἐν δὲ τοῖς προειρημένοις πάντων διδομένων οὐδέ φαμεν γίνεσθαι συλλογισμόν.

Ἔτι δὲ καὶ οἵδ' εἰσὶ τούτων τῶν λόγων. ἆρ' ὃ γέγραπται, ἔγραφέ τις; γέγραπται δὲ νῦν ὅτι σὺ κάθησαι, ψευδὴς λόγος· ἦν δ' ἀληθής, ὅτ' ἐγράφετο· ἅμα ἄρα ἐγράφετο ψευδὴς καὶ ἀληθής. τὸ γὰρ ψευδῆ ἢ ἀληθῆ λόγον ἢ δόξαν εἶναι οὐ τόδε ἀλλὰ τοιόνδε σημαίνει· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. καὶ ἆρ' ὃ μανθάνει ὁ μανθάνων, τοῦτ' ἐστὶν ὃ μανθάνει; μανθάνει δέ τις τὸ βραδὺ ταχύ. οὐ τοίνυν ὃ μανθάνει ἀλλ' ὡς μανθάνει εἴρηκεν. καὶ ἆρ' ὃ βαδίζει τις πατεῖ; βαδίζει δὲ τὴν ἡμέραν ὅλην. ἢ οὐχ ὃ βαδίζει ἀλλ' ὅτε βαδίζει εἴρηκεν· οὐδ' ὅταν τὴν κύλικα πίνειν, ὃ πίνει ἀλλ' ἐξ οὗ. καὶ ἆρ' ὅ τις οἶδεν ἢ μαθὼν ἢ εὑρὼν οἶδεν; ὧν δὲ τὸ μὲν εὗρε τὸ δ' ἔμαθε, τὰ ἄμφω οὐδέτερον.

---

6 οἷον...ἂν om *D.* — 8 καὶ οἵδε πάντες *u.* — 11 pr καὶ om *u.* — ἄλλο *Cc.* — πλείους *u.* — οἱ] ὁ pr c. — 12 ὃ pr om c. — μόνην *cu.* — 12 et 13 οὕτως *D.* — 13 γ' om *D.* — μίαν pr om c. — μόνον *Bf.* — τούτῳ *D.* — ψῆφον ἔλαβε γὰρ παρὰ τούτου (τούτῳ *D*). οἱ *ABCDif*, rc c, del vult *A.* — 16 λείψει pr *u.* — 21 εἴη] ᾖ ἡ *D.* — 22 οὐ *u.* — γενέσθαι *C.* — 25 γέγραφε *Dcu.* — 26 ἦν] εἰ *i.* — ἀληθές c. — ὅτε corr c, ὅτι *u.* — ἆρ' ἅμα *D.* — 27 ἀληθῆ λέγειν λόγον *u.* — 30 ὃ μανθάνει om *D.* — βραχὺ *B.* — 31 τοίνυν] γὰρ *u.* — ἄρα *AB.* — 33 ὅτε *u.* — πίνῃ *CD.* — 34 ἢ εὑρὼν ἢ μαθὼν *u.*

ἢ ὃ μὲν ἅπαν, τὸ δ' οὐχ ἅπαντα. καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον. τὸ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ἅπαν τὸ κοινὸν οὐ τόδε τι, ἀλλὰ τοιόνδε τι ἢ πρός τι ἢ πῶς ἢ τῶν τοιούτων τι σημαίνει. ὁποίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Κορίσκος καὶ Κορίσκος μουσικός, πότερον ταὐτὸν ἢ ἕτερον; τὸ p.179 μὲν γὰρ τόδε τι τὸ δὲ τοιόνδε σημαίνει, ὥστ' οὐκ ἔστιν αὐτὸ ἐκθέσθαι· οὐ τὸ ἐκτίθεσθαι δὲ ποιεῖ τὸν τρίτον ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ὅπερ τόδε τι εἶναι συγχωρεῖν. οὐ γὰρ ἔσται τόδε τι εἶναι, ὅπερ Καλλίας καὶ ὅπερ ἄνθρωπός ἐστιν. οὐδ' εἴ τις τὸ ἐκτιθέμενον μὴ ὅπερ τόδε τι εἶναι λέγοι ἀλλ' ὅπερ ποιόν, οὐδὲν διοίσει· ἔσται γὰρ τὸ παρὰ τοὺς πολλοὺς ἕν τι, οἷον τὸ ἄνθρωπος. φανερὸν οὖν ὅτι οὐ δοτέον τόδε τι εἶναι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἐπὶ πᾶσιν, ἀλλ' ἤτοι ποιὸν ἢ πρός τι ἢ ποσὸν ἢ τῶν τοιούτων τι σημαίνειν.

23 Ὅλως δ' ἐν τοῖς παρὰ τὴν λέξιν λόγοις ἀεὶ κατὰ τὸ ἀντικείμενον ἔσται ἡ λύσις ἢ παρ' ὅ ἐστιν ὁ λόγος. οἷον εἰ παρὰ σύνθεσιν ὁ λόγος, ἡ λύσις διελόντι, εἰ δὲ παρὰ διαίρεσιν, συνθέντι. πάλιν εἰ παρὰ προσῳδίαν ὀξεῖαν, ἡ βαρεῖα προσῳδία λύσις, εἰ δὲ παρὰ βαρεῖαν, ἡ ὀξεῖα. εἰ δὲ παρ' ὁμωνυμίαν, ἔστι τὸ ἀντικείμενον ὄνομα εἰπόντα λύειν, οἷον εἰ ἔμψυχον συμβαίνει λέγειν ἀποφήσαντα μὴ εἶναι, δηλοῦν ὡς ἔστιν ἔμψυχον· εἰ δ' ἄψυχον ἔφησεν, ὁ δ' ἔμψυχον συνελογίσατο, λέγειν ὡς ἔστιν ἄψυχον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀμφιβολίας. εἰ δὲ παρ' ὁμοιότητα λέξεως, τὸ ἀντικείμενον ἔσται λύσις. ἆρ' ὃ μὴ ἔχει, δοίη ἄν τις; ἢ οὐχ ὃ μὴ ἔχει, ἀλλ' ὡς οὐκ ἔχει, οἷον ἕνα μόνον ἀστράγαλον. ἆρ' ὃ ἐπίσταται, μαθὼν ἢ εὑρὼν ἐπίσταται; ἀλλ' οὐχ ἃ ἐπίσταται. καὶ εἰ ὃ βαδίζει πατεῖ, ἀλλ' οὐχ ὅτε. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

24 Πρὸς δὲ τοὺς παρὰ τὸ συμβεβηκὸς μία μὲν ἡ αὐτὴ λύσις πρὸς ἅπαντας. ἐπεὶ γὰρ ἀδιόριστόν ἐστι τὸ πότε λε-

---

36 ὃς *D*. — τὸ δ'] ἃ δὲ *u*, pr c. — ἅπαν *if*, corr c. — 39 pr ἢ om *ABCcuif*. — Ἱππόνικος bis *Cu*.

179a1 πότερον τούτων ταὐτὸν *u*. — 4 ἔστι *u*. — 7 τὸ] ὁ *cu* et pr *B*, qui τὸ pr manu corr. — 9 ἤτοι] ἤ τι *D*, ἤτοι ποσὸν ἢ *u*. — 13 ὁ] ἐστιν ὁ *C*. — 15 λύσις] ἡ λύσις *u*. — 17 ἔμψ. ὂν συμβ. *u*. — 18 ὃς *i*, pr *A*, corr *B*, ὅτι *Df*. — ἔστιν om *D*. — ἄψυχον· εἰ *Di*. — 19 ὃς *i*, pr *A*. — ἄψυχος *Di*, pr *A*. — 21 ἔχοι *ACc*. — 23 οὐχ ὃ *i*, οὐχὶ *D*. — 24 δὲ om *C*.

κτέον ἐπὶ τοῦ πράγματος, ὅταν ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος ὑπάρχῃ, καὶ ἐπ' ἐνίων μὲν δοκεῖ καὶ φασίν, ἐπ' ἐνίων δ' οὔ φασιν ἀναγκαῖον εἶναι, ῥητέον οὖν συμβιβασθέντας ὁμοίως πρὸς ἅπαντας ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. ἔχειν δὲ δεῖ προφέρειν τὸ οἷον. εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοίδε τῶν λόγων παρὰ τὸ συμβεβηκός. ἆρ' οἶδας ὃ μέλλω σε ἐρωτᾶν; ἆρ' οἶδας τὸν προσιόντα ἢ τὸν ἐγκεκαλυμμένον; ἆρ' ὁ ἀνδριὰς σόν ἐστιν ἔργον, ἢ σὸς ὁ κύων πατήρ; ἆρα τὰ ὀλιγάκις ὀλίγα ὀλίγα; φανερὸν γὰρ ἐν ἅπασι τούτοις ὅτι οὐκ ἀνάγκη τὸ κατὰ τοῦ συμβεβηκότος καὶ κατὰ τοῦ πράγματος ἀληθεύεσθαι· μόνοις γὰρ τοῖς κατὰ τὴν οὐσίαν ἀδιαφόροις καὶ ἓν οὖσιν ἅπαντα δοκεῖ ταὐτὰ ὑπάρχειν· τῷ δ' ἀγαθῷ οὐ ταὐτόν ἐστιν ἀγαθῷ τ' εἶναι καὶ μέλλοντι ἐρωτᾶσθαι, οὐδὲ τῷ προσιόντι ἢ ἐγκεκαλυμμένῳ προσιόντι τε εἶναι καὶ Κορίσκῳ· ὥστ' οὐκ εἰ οἶδα τὸν Κορίσκον, ἀγνοῶ δὲ τὸν προσιόντα, τὸν αὐτὸν οἶδα καὶ ἀγνοῶ· οὐδ' εἰ τοῦτ' ἐστὶν ἐμόν, ἔστι δ' ἔργον, ἐμόν ἐστιν ἔργον, ἀλλ' ἢ κτῆμα ἢ πρᾶγμα ἢ ἄλλο τι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Λύουσι δέ τινες ἀναιροῦντες τὴν ἐρώτησιν· φασὶ γὰρ ἐνδέχεσθαι ταὐτὸ πρᾶγμα εἰδέναι καὶ ἀγνοεῖν, ἀλλὰ μὴ κατὰ ταὐτό· τὸν οὖν προσιόντα οὐκ εἰδότες, τὸν δὲ Κορίσκον εἰδότες, ταὐτὸ μὲν εἰδέναι καὶ ἀγνοεῖν φασίν, ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτό. καίτοι πρῶτον μέν, καθάπερ ἤδη εἴπομεν, δεῖ τῶν παρὰ ταὐτὸ λόγων τὴν αὐτὴν εἶναι διόρθωσιν· αὕτη δ' οὐκ ἔσται, ἄν τις μὴ ἐπὶ τοῦ εἰδέναι ἀλλ' ἐπὶ τοῦ εἶναι ἢ πῶς ἔχειν τὸ αὐτὸ ἀξίωμα λαμβάνῃ, οἷον εἰ ὅδε ἐστὶ πατήρ, ἔστι δὲ σός· εἰ γὰρ ἐπ' ἐνίων τοῦτ' ἐστὶν ἀληθὲς καὶ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ εἰδέναι καὶ ἀγνοεῖν, ἀλλ' ἐνταῦθα οὐδὲν κοινωνεῖ τὸ λεχθέν. οὐδὲν δὲ κωλύει τὸν αὐτὸν λόγον πλείους μοχθηρίας ἔχειν. ἀλλ' οὐχ ἡ πάσης ἁμαρτίας ἐμφάνισις λύσις ἐστίν· ἐγχωρεῖ γὰρ ὅτι μὲν ψεῦδος συλλελόγισται δεῖξαί τινα, παρ'

---

29 δοκῇ pr *B*. — 30 ουν del *C*. — συμβιβασθέντος *AC*. — 31 δὲ δὴ προσφέρειν *C*. — 35 ἆρα το *u*. — 36 ὡς οὐκ ἀν. τοῦ κατὰ σ. *u*. — 37 ἀληθεύεσθαι om *D*. — 39 ταῦτα *u*.

179b4 ἐστὶν ἔργον, ἐμὸν δέ ἐστιν *u*. — 5 ἄλλο ὁτιοῦν *u*. — 6 δὲ om *u*. — 7 τινες οὐ διαιροῦντες *D*, fort pr c. — 9 et 11 ταὐτόν *u*. — μὴ *D*. — 15 ταὐτὸ *Duc*. — 18 οὐχὶ πάσης *C*. — μοχθηρίας *ABCDif*. — 19 γὰρ del *u*. — ψεῦδος μὲν *u*.

ὃ δὲ μὴ δεῖξαι, οἷον τὸν Ζήνωνος λόγον, ὅτι οὐκ ἔστι κινηθῆναι. ὥστε καὶ εἴ τις ἐπιχειροίη συνάγειν ὡς ἀδύνατον, ἁμαρτάνει, κἂν εἰ μυριάκις ᾖ συλλελογισμένος, ἀλλ' οὐκ ἔστιν αὕτη λύσις. ἦν γὰρ ἡ λύσις ἐμφάνισις ψευδοῦς συλλογισμοῦ, παρ' ὃ ψευδής· εἰ οὖν μὴ συλλελόγισται ἢ καὶ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος ἐπιχειρεῖ συνάγειν, ἡ ἐκείνου δήλωσις λύσις ἐστίν. ἴσως δὲ καὶ τοῦτ' ἐπ' ἐνίων οὐδὲν κωλύει συμβαίνειν· πλὴν ἐπί γε τούτων οὐδὲ τοῦτο δόξειεν ἄν· καὶ γὰρ τὸν Κορίσκον ὅτι Κορίσκος οἶδε, καὶ τὸ προσιὸν ὅτι προσιόν. ἐνδέχεσθαι δὲ δοκεῖ τὸ αὐτὸ εἰδέναι καὶ μή, οἷον ὅτι μὲν λευκὸν εἰδέναι, ὅτι δὲ μουσικὸν μὴ γνωρίζειν· οὕτω γὰρ τὸ αὐτὸ οἶδε καὶ οὐκ οἶδεν, ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτόν. τὸ δὲ προσιὸν καὶ Κορίσκον, καὶ ὅτι προσιὸν καὶ ὅτι Κορίσκος, οἶδεν.

Ὁμοίως δ' ἁμαρτάνουσι καὶ οἱ λύοντες, ὅτι ἅπας ἀριθμὸς ὀλίγος, ὥσπερ οὓς εἴπομεν· εἰ γὰρ μὴ συμπεραινομένου, τοῦτο παραλιπόντες, ἀληθὲς συμπεπεράνθαι φασί, πάντα γὰρ εἶναι καὶ πολὺν καὶ ὀλίγον, ἁμαρτάνουσιν.

Ἔνιοι δὲ καὶ τῷ διττῷ λύουσι τοὺς συλλογισμούς, οἷον ὅτι σός ἐστι πατὴρ ἢ υἱὸς ἢ δοῦλος. καίτοι φανερὸν ὡς εἰ παρὰ τὸ πολλαχῶς λέγεσθαι φαίνεται ὁ ἔλεγχος, δεῖ p. 180 τοὔνομα ἢ τὸν λόγον κυρίως εἶναι πλειόνων· τὸ δὲ τόνδ' εἶναι τοῦδε τέκνον οὐδεὶς λέγει κυρίως, εἰ δεσπότης ἐστὶ τέκνου· ἀλλὰ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἡ σύνθεσίς ἐστιν. ἆρ' ἐστὶ τοῦτο σόν; ναί. ἔστι δὲ τοῦτο τέκνον· σὸν ἄρα τοῦτο τέκνον· ὅτι συμβέβηκεν εἶναι καὶ σὸν καὶ τέκνον, ἀλλ' οὐ σὸν τέκνον.

Καὶ τὸ εἶναι τῶν κακῶν τι ἀγαθόν· ἡ γὰρ φρόνησίς

---

21 τι *f*. — ἐπιχειρεῖ *cu*. — ἀδύνατον] εἰς ἀδύνατον *Du*, fort pr *c*, ἀδύνατον (δυνατὸν *f*) συνάγων εἰς ἀδύνατον *ABCif*, rc *c*. — 22 καὶ pr *A*. — ἀλλ' οὐκ] οὐ γὰρ *Dc*. — 24 ἢ] εἰ *Cf*, corr *A*. — 25 ἢ] ὡς *Dcu*. — 27 οὐδὲν *C*. — τούτων *i*. — δείξειεν pr *c*, οὐ δόξειεν *D*. — 29 δὲ om *D*. — δὲ δοκεῖ om *u*, pr *c*. — 30 ὅτι om *u*, pr *c*. — δὲ post μουσικὸν *u*, pr om *c*. — οὗτος *D*. — 31 ταὐτό *iu*. — 35 συμπερανα-μένου *B*. — 36 ἀληθῶς *A*, pr *i*. — συμπεράνθαι *u*, συμπεραίνεσθαι *f*. — 37 πολὺ *u*. — 38 οἷον om *u*. — 39 ἢ δοῦλος om *C*. — καὶ φανερὸν *T*.

180a1 ante παρὰ lit duarum litt *A*. — φαίνεται λέγεσθαι *u*. — 2 κύριον *Dcu*. — 4 ἐστὶ om *u*. — 5 τοῦτο τὸ τέκνον *D*. — 8 τι τῶν κακῶν *u*.

ἐστιν ἐπιστήμη τῶν κακῶν. τὸ δὲ τοῦτο τούτων εἶναι οὐ λέγεται πολλαχῶς, ἀλλὰ κτῆμα. εἰ δ' ἄρα πολλαχῶς (καὶ γὰρ τὸν ἄνθρωπον τῶν ζῴων φαμὲν εἶναι, ἀλλ' οὔ τι κτῆμα· καὶ ἐάν τι πρὸς τὰ κακὰ λέγηται ὥς τινός, διὰ τοῦτο τῶν κακῶν ἐστίν, ἀλλ' οὐ τοῦτο τῶν κακῶν), παρὰ τὸ πῇ οὖν καὶ ἁπλῶς φαίνεται. καίτοι ἐνδέχεται ἴσως ἀγαθὸν εἶναί τι τῶν κακῶν διττῶς, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῦ λόγου τούτου, ἀλλ' εἴ τι δοῦλον εἴη ἀγαθὸν μοχθηροῦ, μᾶλλον. ἴσως δ' οὐδ' οὕτως· οὐ γὰρ εἰ ἀγαθὸν καὶ τούτου, ἀγαθὸν τούτου ἅμα. οὐδὲ τὸ τὸν ἄνθρωπον φάναι τῶν ζῴων εἶναι οὐ λέγεται πολλαχῶς· οὐ γὰρ εἴ ποτέ τι σημαίνομεν ἀφελόντες, τοῦτο λέγεται πολλαχῶς· καὶ γὰρ τὸ ἥμισυ εἰπόντες τοῦ ἔπους δός μοι Ἰλιάδα σημαίνομεν, οἷον τὸ μῆνιν ἄειδε θεά.

25 Τοὺς δὲ παρὰ τὸ κυρίως τόδε ἢ πῇ ἢ ποῦ ἢ πῶς ἢ πρός τι λέγεσθαι καὶ μὴ ἁπλῶς, λυτέον σκοποῦντι τὸ συμπέρασμα πρὸς τὴν ἀντίφασιν, εἰ ἐνδέχεται τούτων τι πεπονθέναι. τὰ γὰρ ἐναντία καὶ τὰ ἀντικείμενα καὶ φάσιν καὶ ἀπόφασιν ἁπλῶς μὲν ἀδύνατον ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ, πῇ μέντοι ἑκάτερον ἢ πρός τι ἢ πῶς, ἢ τὸ μὲν πῇ τὸ δ' ἁπλῶς, οὐδὲν κωλύει. ὥστ' εἰ τόδε μὲν ἁπλῶς τόδε δὲ πῇ, οὔπω ἔλεγχος. τοῦτο δ' ἐν τῷ συμπεράσματι θεωρητέον πρὸς τὴν ἀντίφασιν.

Εἰσὶ δὲ πάντες οἱ τοιοῦτοι λόγοι τοῦτ' ἔχοντες. ἆρ' ἐνδέχεται τὸ μὴ ὂν εἶναι; ἀλλὰ μὴν ἔστι γέ τι μὴ ὄν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὂν οὐκ ἔσται· οὐ γὰρ ἔσται τι τῶν ὄντων. ἆρ' ἐνδέχεται τὸν αὐτὸν ἅμα εὐορκεῖν καὶ ἐπιορκεῖν; ἆρ' ἐγχωρεῖ τὸν αὐτὸν ἅμα τῷ αὐτῷ πείθεσθαι καὶ ἀπειθεῖν; ἢ οὔτε τὸ εἶναί τι καὶ εἶναι ταὐτόν; τὸ δὲ μὴ ὄν, οὐκ εἰ ἔστι τι, καὶ ἔστιν ἁπλῶς· οὔτ' εἰ εὐορκεῖ τόδε ἢ τῇδε, ἀνάγκη καὶ

---

11 γὰρ] γὰρ καὶ *D*. — τὸν ἄνθρ. post εἶναι *D*. — φαμεν τῶν ζῴων *C*. — οὔ τι] οὔτε *D*. — 14 ἴσως] ὡς *u*. — 16 ἀγαθὸν ὂν μοχθ. *Du*, corr c, ubi pluribus locus. — 18 ἅμα ἀλλ' οὐδὲ *cu*, ἅμα δ' οὐδὲ *D*. — 19 σημαινόμενον *A*. — 23 ἢ πῶς om *C*. — 25 τὴν om *D*. — τοῦτο *u*. — τι om *u*, pr c. — 29 τὸ μὲν ... τὸ δὲ *u*. — δὲ om *C*. — 32 τοιοίδε *C*. — 33 τι om *D*. — 35 καὶ] τε καὶ *u*. — ἐνδέχεται *u*. — 36 τῷ αὐτῷ om *C*. — ἢ ὅτι οὔτε *Cf*. — 37 τι καὶ εἶναι om *Af*. — τὸ ... οὐκ] οὐ γὰρ *u*, fort pr c. — εἰ om *f*. — 38 ἁπλῶς ἔστιν *u*. — τόδε] τῷδε *D*. — τῇδε] πῇ *u*.

εὐορκεῖν, ὁ δ' ὀμόσας ἐπιορκήσειν εὐορκεῖ ἐπιορκῶν τοῦτο μόνον, εὐορκεῖ δὲ οὔ· οὐδ' ὁ ἀπειθῶν πείθεται, ἀλλά τι b πείθεται. ὅμοιος δ' ὁ λόγος καὶ περὶ τοῦ ψεύδεσθαι τὸν αὐτὸν ἅμα καὶ ἀληθεύειν· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι εὐθεώρητον, ποτέρως ἄν τις ἀποδοίη τὸ ἁπλῶς ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, δύσκολον φαίνεται. κωλύει δ' αὐτὸν οὐδὲν ἁπλῶς μὲν εἶναι ψευδῆ, πῇ δ' ἀληθῆ ἤ τινός, καὶ εἶναι ἀληθῆ τινά, ἀληθῆ δὲ μή. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πρός τι καὶ ποῦ καὶ πότε· πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι λόγοι παρὰ τοῦτο συμβαίνουσιν. ἆρ' ἡ ὑγίεια ἢ ὁ πλοῦτος ἀγαθόν; ἀλλὰ τῷ ἄφρονι καὶ μὴ ὀρθῶς χρωμένῳ οὐκ ἀγαθόν· ἀγαθὸν ἄρα καὶ οὐκ ἀγαθόν. ἆρα τὸ ὑγιαίνειν ἢ δύνασθαι ἐν πόλει ἀγαθόν; ἀλλ' ἔστιν ὅτε οὐ βέλτιον· ταὐτὸν ἄρα τῷ αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ οὐκ ἀγαθόν. ἢ οὐδὲν κωλύει ἁπλῶς ὂν ἀγαθὸν τῷδε μὴ εἶναι ἀγαθόν, ἢ τῷδε μὲν ἀγαθόν, ἀλλ' οὐ νῦν ἢ οὐκ ἐνταῦθ' ἀγαθόν. ἆρ' ὃ μὴ βούλοιτ' ἂν ὁ φρόνιμος, κακόν; ἀποβαλεῖν δ' οὐ βούλεται τἀγαθόν· κακὸν ἄρα τἀγαθόν. οὐ γὰρ ταὐτὸν εἰπεῖν τἀγαθὸν εἶναι κακὸν καὶ τὸ ἀποβαλεῖν τἀγαθόν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τοῦ κλέπτου λόγος. οὐ γὰρ εἰ κακόν ἐστιν ὁ κλέπτης, καὶ τὸ λαβεῖν ἐστὶ κακόν· οὔκουν τὸ κακὸν βούλεται, ἀλλὰ τἀγαθόν· τὸ γὰρ λαβεῖν ἀγαθὸν ἀγαθόν. καὶ ἡ νόσος κακόν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τὸ ἀποβαλεῖν νόσον. ἆρα τὸ δίκαιον τοῦ ἀδίκου καὶ τὸ δικαίως τοῦ ἀδίκως αἱρετώτερον; ἀλλ' ἀποθανεῖν ἀδίκως αἱρετώτερον. ἆρα δίκαιόν ἐστι τὰ αὑτοῦ ἔχειν ἕκαστον; ἃ δ' ἄν τις κρίνῃ κατὰ δόξαν τὴν αὑτοῦ, κἂν ᾖ ψευδής, κύριά ἐστιν ἐκ τοῦ νόμου· τὸ αὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ οὐ δίκαιον. καὶ πότερα δεῖ κρίνειν τὸν τὰ δίκαια λέγοντα ἢ τὸν τὰ ἄδικα; ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν ἀδικούμενον δίκαιόν ἐστιν ἱκανῶς λέγειν ἃ ἔπαθεν· ταῦτα δ' ἦν ἄδικα. οὐ γὰρ εἰ παθεῖν τι ἀδίκως αἱρετόν, τὸ ἀδίκως αἱρετώτερον τοῦ δικαίως·

---

39 ὁ δ'] οὐ γὰρ *u*. — τοῦτο] πλὴν τοῦτο *D*.

180b4 πότερον *u*. — ἐπιδοίη *i*. — τὸ om *u*, pr c. — ᾗ *C*. — 5 δυσκόλως *Dciu*, pr *A*. — 6 καὶ] ἢ *C*. — 7 ποῦ] πῶς *D*, ποῖ *u*. — καὶ om *i*. — 11 ἔστιν ἄρα ὅτε *D*. — 12 ταὐτὸ *BDi*. — ταὐτῷ ἄρα τὸ αὐτὸ *C*. — 15 et 17 ἀποβάλλειν *cu*. — 16 et 17 τὸ ἀγαθὸν *Cu*, 17 alt c. — 16 ταὐτὸ *A*. — 20 ἀγαθόν om *Dcui*. — 21 ἀποβάλλειν *Dc*. — 22 τοῦ ἀδίκως τὸ δικαίως *u*. — 23 ἐστι om *u*. — 24 αὐτοῦ *ACui*. — 25 ψευδῆ *Duc*. — 26 καὶ om *D*. — κρίνειν] εἰκάζειν mg c. — τὰ om *u*. — 27 pr τὸν om *D*. — 28 ἱκανὸς pr *A*. — 29 τινα *D*.

ἀλλ᾽ ἁπλῶς μὲν τὸ δικαίως, τοδὶ μέντοι οὐδὲν κωλύει ἀδίκως ἢ δικαίως. καὶ τὸ ἔχειν τὰ αὐτοῦ δίκαιον, τὸ δὲ τἀλλότρια οὐ δίκαιον· κρίσιν μέντοι ταύτην δικαίαν εἶναι οὐδὲν κωλύει, οἷον ἂν ᾖ κατὰ δόξαν τοῦ κρίναντος· οὐ γὰρ εἰ δίκαιον τοδὶ ἢ ὡδί, καὶ ἁπλῶς δίκαιον. ὁμοίως δὲ καὶ ἄδικα ὄντα οὐδὲν κωλύει λέγειν γε αὐτὰ δίκαιον εἶναι· οὐ γὰρ εἰ λέγειν δίκαιον, ἀνάγκη δίκαια εἶναι, ὥσπερ οὐδ᾽ εἰ ὠφέλιμον λέγειν, ὠφέλιμα. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δικαίων. ὥστ᾽ οὐκ εἰ τὰ λεγόμενα ἄδικα, ὁ λέγων ἄδικα νικᾷ· λέγει γὰρ ἃ λέγειν ἐστὶ δίκαια, ἁπλῶς δὲ καὶ παθεῖν ἄδικα.

p. 181 Τοῖς δὲ παρὰ τὸν ὁρισμὸν γινομένοις τοῦ ἐλέγχου, καθάπερ
26 ὑπεγράφη πρότερον, ἀπαντητέον σκοποῦσι τὸ συμπέρασμα πρὸς τὴν ἀντίφασιν, ὅπως ἔσται τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. ἐὰν δ᾽ ἐν ἀρχῇ προσέρηται, οὐχ ὁμολογητέον ὡς ἀδύνατον τὸ αὐτὸ εἶναι διπλάσιον καὶ μὴ διπλάσιον, ἀλλὰ φατέον, μὴ μέντοι ὡδί, ὥς ποτ᾽ ἦν τὸ ἐλέγχεσθαι διωμολογημένον. εἰσὶ δὲ πάντες οἵδ᾽ οἱ λόγοι παρὰ τὸ τοιοῦτο. ἆρ᾽ ὁ εἰδὼς ἕκαστον ὅτι ἕκαστον, οἶδε τὸ πρᾶγμα; καὶ ὁ ἀγνοῶν ὡσαύτως; εἰδὼς δέ τις τὸν Κορίσκον ὅτι Κορίσκος, ἀγνοοίη ἂν ὅτι μουσικός, ὥστε ταὐτὸ ἐπίσταται καὶ ἀγνοεῖ. ἆρα τὸ τετράπηχυ τοῦ τριπήχεος μεῖζον; γένοιτο δ᾽ ἂν ἐκ τριπήχους τετράπηχυ κατὰ τὸ μῆκος· τὸ δὲ μεῖζον ἐλάττονος μεῖζον· αὐτὸ ἄρα αὐτοῦ κατὰ ταὐτὸ μεῖζον καὶ ἔλαττον.

27 Τοὺς δὲ παρὰ τὸ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ πυνθανομένῳ μέν, ἂν ᾖ δῆλον, οὐ δοτέον, οὐδ᾽ ἂν ἔνδοξον ᾖ, λέγοντα τἀληθές. ἂν δὲ λάθῃ, τὴν ἄγνοιαν διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν τοιούτων λόγων εἰς τὸν ἐρωτῶντα μεταστρεπτέον ὡς οὐ

---

30 τοῦ *D*. — τοδὶ καὶ μέντοι *u*. — 31 αὑτοῦ *ABci*. — τὸ δὲ τὰ ἀλλότρια *Di*, τὰ δὲ ἀλλότρια *c*, τὰ δὲ ἄλλα *u*, τὸ δὲ τὰ ἄλλα *C*. — 32 κρίνοντος *u*. — 35 οὐθὲν *u*. — ταῦτα λέγειν δίκ. *u*. — 36 δίκαιον *u*. — ὠφέλιμα *u*. — 38 λέγειν γὰρ *C*.

181a1 λεγομένοις *i*, γενομένοις *D*. — 3 πρὸς] τὸ πρὸς *ABCif*, corr *c*. — 4 ταὐτὸ pr *C*. — 6 εἶναι] εἶναι καὶ *C*. — 8 δὲ] δ᾽ οἱ *D*. — τοιόνδε *uc*, τοιοῦτο οἷον *C*, τοιοῦτον *D*. — 9 alt ὁ pr om *C*. — 10 Ἱππόνικ. bis *cu*. — ἀγνοεῖ *D*. — 11 ταὐτὸ καὶ ἐπίσταται *u*. — 12 δ᾽ om *D*. τριπήχεος *Ccu*. — 13 pr τὸ om *D*. — alt μεῖζον om *i*. — 14 κατὰ ταὐτὸ om *Dcu*. — 15 τὸ ἐν ἀρχῇ καὶ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ *u*. — 16 πυνθανομένων *BDcf*. — μέν om *D*. — 17 τἀληθῆ. ἐὰν *u*. — 18 μετατρεπτέον *CD*.

διειλεγμένον· ὁ γὰρ ἔλεγχος ἄνευ τοῦ ἐξ ἀρχῆς. εἶθ' ὅτι ἐδόθη οὐχ ὡς τούτῳ χρησομένου, ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο συλλογιουμένου, τοὐναντίον ἢ ἐπὶ τῶν παρεξελέγχων.

Καὶ τοὺς διὰ τοῦ παρεπομένου συμβιβάζοντας ἐπ' αὐτοῦ **28** τοῦ λόγου δεικτέον. ἔστι δὲ διττὴ ἡ τῶν ἑπομένων ἀκολούθησις. ἢ γὰρ ὡς τῷ ἐν μέρει τὸ καθόλου, οἷον ἀνθρώπῳ ζῷον· ἀξιοῦται γάρ, εἰ τόδε μετὰ τοῦδε, καὶ τόδ' εἶναι μετὰ τοῦδε. ἢ κατὰ τὰς ἀντιθέσεις· εἰ γὰρ τόδε τῷδε ἀκολουθεῖ, τῷ ἀντικειμένῳ τὸ ἀντικείμενον. παρ' ὃ καὶ ὁ τοῦ Μελίσσου λόγος· εἰ γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχήν, τὸ ἀγένητον ἀξιοῖ μὴ ἔχειν, ὥστ' εἰ ἀγένητος ὁ οὐρανός, καὶ ἄπειρος. τὸ δ' οὐκ ἔστιν· ἀνάπαλιν γὰρ ἡ ἀκολούθησις.

Ὅσοι τε παρὰ τὸ προστιθέναι τι συλλογίζονται, σκο- **29** πεῖν εἰ ἀφαιρουμένου συμβαίνει μηδὲν ἧττον τὸ ἀδύνατον. κἄπειτα τοῦτο ἐμφανιστέον, καὶ λεκτέον ὡς ἔδωκεν οὐχ ὡς δοκοῦν ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν λόγον, ὁ δὲ κέχρηται οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον.

Πρὸς δὲ τοὺς τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιοῦντας εὐθὺς **30** ἐν ἀρχῇ διοριστέον. ἐρώτησις γὰρ μία πρὸς ἣν μία ἀπόκρισίς ἐστιν, ὥστ' οὔτε πλείω καθ' ἑνὸς οὔτε ἓν κατὰ πολλῶν, ἀλλ' ἓν καθ' ἑνὸς φατέον ἢ ἀποφατέον. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων ὁτὲ μὲν ἀμφοῖν ὁτὲ δ' οὐδετέρῳ ὑπάρχει, ὥστε μὴ ἁπλοῦ ὄντος τοῦ ἐρωτήματος ἁπλῶς ἀποκρινομένοις οὐδὲν συμβαίνει πάσχειν, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τούτων. ὅταν μὲν οὖν τὰ πλείω τῷ ἑνὶ ἢ τὸ ἓν τοῖς πολλοῖς ὑπάρχῃ, τῷ ἁπλῶς δόντι καὶ ἁμαρτόντι ταύτην τὴν ἁμαρτίαν οὐδὲν ὑπεναντίωμα συμβαίνει· ὅταν δὲ τῷ μὲν τῷ δὲ μή, ἢ πλείω κατὰ πλειόνων, καὶ ἔστιν ὡς ὑπάρχει ἀμφότερα ἀμφοτέ-

---

20 τούτῳ] οὕτω *D*. — 21 τοῦ ἐναντίου *u*. — 22 συμβιάζοντας *D*. — 23 δὲ] ὡς *u*, fort pr c. — ἡ post ἑπομ. *u*, om *C*. — 24 ἢ γὰρ ὡς om *f*. — τὸ pr *AB*. — 25 τοδὶ *C*. — 28 alt τὸ] καὶ τὸ *cu*. — 28 et 29 ἀγέννητ. *D*, pr *C*. — 29 ὁ ἄνθρωπος καὶ *u*. — τὸ] τοῦτο *cu*. — 32 ἀμφαιρουμένου συμβ. μηθὲν *u*. — 34 ᾧ *D*, corr c. — χρῆται *u*. — οὐθὲν *cu*. — 36 ἓν π.] ἐμποιοῦντας *u*. — 37 ἣν et 38 ἐστιν om *u*. — 39 δὲ καὶ ἐπὶ *C*.

181b1 ὥστε τοῖς μὴ *u*. — 2 ἁπλοῦν ἐρώτημα *u*. — 3 et 5 οὐθὲν *u*, id 3 c. — 3 καὶ] δὲ καὶ *Df*, fort pr c. — 4 οὖν] ἢ *u*. — πλείονα *D*. — ὑπάρχῃ ἢ μὴ ὑπάρχῃ τῷ *u*. — 5 ἁμαρτάνοντι *AC*. — 6 μὲν] μὲν ἢ *D*. — 7 ὑπάρχει πάλιν ἀμφότερα *C* omisso 8 πάλιν.

ροις, ἔστι δ' ὡς οὐχ ὑπάρχει πάλιν, ὥστε τοῦτ' εὐλαβητέον. οἷον ἐν τοῖσδε τοῖς λόγοις. εἰ τὸ μέν ἐστιν ἀγαθὸν τὸ δὲ κακόν, ὅτι ταῦτα ἀληθὲς εἰπεῖν ἀγαθὸν καὶ κακὸν καὶ πάλιν μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακόν· οὐκ ἔστι γὰρ ἑκάτερον ἑκάτερον, ὥστε ταὐτὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν καὶ οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακόν. καὶ εἰ ἕκαστον αὐτὸ αὑτῷ ταὐτόν, καὶ ἄλλου ἕτερον· ἐπεὶ δ' οὐκ ἄλλοις ταὐτὰ ἀλλ' αὑτοῖς, καὶ ἕτερα αὑτῶν, ταὐτὰ ἑαυτοῖς ἕτερα καὶ ταὐτά. ἔτι εἰ τὸ μὲν ἀγαθὸν κακὸν γίνεται, τὸ δὲ κακὸν ἀγαθόν ἐστιν, δύο γένοιτ' ἄν. δυοῖν τε καὶ ἀνίσων ἑκάτερον αὐτὸ αὑτῷ ἴσον, ὥστε ἴσα καὶ ἄνισα αὐτὰ αὑτοῖς.

Ἐμπίπτουσι μὲν οὖν οὗτοι καὶ εἰς ἄλλας λύσεις· καὶ γὰρ τὸ ἄμφω καὶ τὸ ἅπαντα πλείω σημαίνει· οὔκουν ταὐτόν, πλὴν ὄνομα, συμβαίνει φῆσαι καὶ ἀποφῆσαι· τοῦτο δ' οὐκ ἦν ἔλεγχος. ἀλλὰ φανερὸν ὅτι μὴ μιᾶς ἐρωτήσεως τῶν πλειόνων γινομένων, ἀλλ' ἓν καθ' ἑνὸς φάντος ἢ ἀποφάντος, οὐκ ἔσται τὸ ἀδύνατον.

31 Περὶ δὲ τῶν ἀπαγόντων εἰς τὸ αὐτὸ πολλάκις εἰπεῖν, φανερὸν ὡς οὐ δοτέον τῶν πρός τι λεγομένων σημαίνειν τι χωριζομένας καθ' αὑτὰς τὰς κατηγορίας, οἷον διπλάσιον ἄνευ τοῦ διπλάσιον ἡμίσεος, ὅτι ἐμφαίνεται. καὶ γὰρ τὰ δέκα ἐν τοῖς ἑνὸς δέουσι δέκα καὶ τὸ ποιῆσαι ἐν τῷ μὴ ποιῆσαι, καὶ ὅλως ἐν τῇ ἀποφάσει ἡ φάσις· ἀλλ' ὅμως οὐκ εἴ τις λέγοι τοδὶ μὴ εἶναι λευκόν, λέγει αὐτὸ λευκὸν εἶναι. τὸ δὲ διπλάσιον οὐδὲ σημαίνει οὐδὲν ἴσως, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἐν τῷ ἡμίσει· εἰ δ' ἄρα καὶ σημαίνει, ἀλλ' οὐ ταὐτὸ καὶ συνῃρημένον. οὐδ' ἡ ἐπιστήμη ἐν τῷ εἴδει, οἷον εἰ ἔστιν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη, ὅπερ τὸ κοινόν· ἐκεῖνο δ' ἦν ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ. ἐν δὲ τοῖς δι' ὧν δηλοῦται κατηγορουμένοις τοῦτο λεκτέον, ὡς οὐ τὸ αὐτὸ χωρὶς καὶ ἐν τῷ λόγῳ τὸ δηλούμενον. τὸ γὰρ

---

8 οὐχ om *D*. — τοῦτ' del c. — 10 τοῦτ' *u*. — 11 ἑκατέρῳ *u*. — 12 ταὐτὸ τὸ ἀγαθὸν *D*. — 13 εἰ om *u*, pr c. — ταὐτό *ABi*. — 14 *A* et 15 *ABCf* bis τὰ αὐτὰ. — 14 αὐτῶν *uf*. — 16 ἐστιν om *u*. — γένοιντ' *BCDif*. — δυεῖν *C*. — 17 ἑαυτῷ *u*. — 19 οὖν om *D*. — αὐτοὶ *C*. — καὶ] οἱ λόγοι καὶ *u*. — 20 τὰ *Bf*. — τὰ *ABDif*, corr c. — πάντα *D*. — οὐκ ὂν ταὐτό *u*. — 25 ταὐτὸ *Dcu*. — 26 alt τι] τι καθ' αὑτὰ *C*. — 27 αὑτὰ *Cu*. — οἷον τὸ διπλ. *u*. — 28 ὅτι ἓν φαίνεται *u*. — 31 λέγει *Acu*. — 32 ἴσως μόνον ὥσπερ *D*. — τὸ om *Af*. — 34 alt ἡ om *CD*. — 36 δηλοῦνται *D*.

κοῖλον κοινῇ μὲν τὸ αὐτὸ δηλοῖ ἐπὶ τοῦ σιμοῦ καὶ τοῦ ῥοικοῦ, προστιθέμενον δὲ οὐδὲν κωλύει, ἀλλὰ τὸ μὲν τῇ ῥινὶ τὸ δὲ τῷ σκέλει σημαίνειν· ἔνθα μὲν γὰρ τὸ σιμόν, ἔνθα δὲ p.182 τὸ ῥαιβὸν σημαίνει· καὶ οὐδὲν διαφέρει εἰπεῖν ῥὶς σιμὴ ἢ ῥὶς κοίλη. ἔτι οὐ δοτέον τὴν λέξιν κατ' εὐθύ· ψεῦδος γάρ ἐστιν. οὐ γάρ ἐστι τὸ σιμὸν ῥὶς κοίλη ἀλλὰ ῥινὸς τοδί, οἷον πάθος, ὥστ' οὐδὲν ἄτοπον, εἰ ἡ ῥὶς ἡ σιμὴ ῥίς ἐστιν ἔχουσα κοιλότητα ῥινός.

32 Περὶ δὲ τῶν σολοικισμῶν, παρ' ὅ τι μὲν φαίνονται συμβαίνειν, εἴπομεν πρότερον, ὡς δὲ λυτέον, ἐπ' αὐτῶν τῶν λόγων ἔσται φανερόν. ἅπαντες γὰρ οἱ τοιοίδε τοῦτο βούλονται κατασκευάζειν. ἆρ' ὃ λέγεις ἀληθῶς, καὶ ἔστι τοῦτο ἀληθῶς; φῂς δ' εἶναί τι λίθον· ἔστιν ἄρα τι λίθον. ἢ τὸ λέγειν λίθον οὐκ ἔστι λέγειν ὃ ἀλλ' ὅν, οὐδὲ τοῦτο ἀλλὰ τοῦτον· εἰ οὖν ἔροιτό τις, ἆρ' ὃν ἀληθῶς λέγεις, ἔστι τοῦτον, οὐκ ἂν δοκοίη ἑλληνίζειν, ὥσπερ οὐδ' εἰ ἔροιτο, ἆρ' ἣν λέγεις εἶναι, ἔστιν οὗτος; ξύλον δ' εἰπεῖν οὗτος, ἢ ὅσα μήτε θῆλυ μήτ' ἄῤῥεν σημαίνει, οὐδὲν διαφέρει. διὸ καὶ οὐ γίνεται σολοικισμός, εἰ ὃ λέγεις εἶναι, ἔστι τοῦτο; ξύλον δὲ λέγεις εἶναι· ἔστιν ἄρα ξύλον. ὁ δὲ λίθος καὶ τὸ οὗτος ἄῤῥενος ἔχει κλῆσιν. εἰ δή τις ἔροιτο, ἆρ' οὗτός ἐστιν αὕτη; εἶτα πάλιν, τί δ'; οὐχ οὗτός ἐστι Κορίσκος; εἶτ' εἴπειεν, ἔστιν ἄρα οὗτος αὕτη, οὐ συλλελόγισται τὸν σολοικισμόν, οὐδ' εἰ τὸ Κορίσκος σημαίνει ὅπερ αὕτη, μὴ δίδωσι δὲ ὁ ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ δεῖ τοῦτο προσερωτηθῆναι. εἰ δὲ μήτ' ἔστιν μήτε δίδωσιν, οὐ συλλελόγισται οὔτε τῷ ὄντι οὔτε πρὸς τὸν ἠρωτημένον. ὁμοίως οὖν δεῖ κἀκεῖ τὸν λίθον σημαίνειν οὗτος. εἰ δὲ μήτε ἔστι μήτε δίδοται, οὐ λεκτέον τὸ συμπέρασμα· φαίνεται δὲ παρὰ τὸ τὴν ἀνόμοιον πτῶσιν τοῦ ὀνόματος ὁμοίαν φαίνεσθαι. ἆρ' ἀληθές ἐστιν εἰπεῖν ὅτι ἔστιν αὕτη, ὅπερ εἶναι φῂς αὐτήν;

---

38 ῥοιποῦ *D*, ῥαιβοῦ *i*, corr *Cc*. — 39 προστιθεμένων *C*.
182a1 σημαίνει *ABCDucif*. — ἔνθα μὲν ... σημαίνει om *ACDcu*. — 2 τὸ κοῖλον *B*. — 3 τῇ λέξει *C*. — 5 alt ἡ om *ABCDif*. — 7 ὅ τι corr c, τι *u*. — φαίνεται *D*, φαίνοιντο *i*. — 9 γὰρ οἶδε *u*. — 13 λέγειν *D*. — 15 οὕτως *D*, pr *A*. — εἶπεν *ABuif*, corr c, ἐστὶν *C*. — 18 κλίσιν *Di*. — δέ *u*. — 19 οὕτως ἐστὶν αὐτή *D*. — 20 εἴποιεν *D*, εἴποι *u*, εἴπῃ *Cc*. — 22 ὁ om *Dci*. — τοῦτον *f*. — 23 μηδὲ *i*. — συλλελογίσθαι pr *A*. — 24 ἐρωτώμενον *u*. — 25 δεῖ] δοκεῖ *C*. — κἀκεῖ δεῖ *u*. — 26 δέδοται *D*. — παρὰ τὸ] τῷ corr *c*.

εἶναι δὲ φὴς ἀσπίδα· ἔστιν ἄρα αὕτη ἀσπίδα. ἢ οὐκ ἀνάγκη, εἰ μὴ τὸ αὕτη ἀσπίδα σημαίνει ἀλλ' ἀσπίς, τὸ δ' ἀσπίδα ταύτην. οὐδ' εἰ ὃ φὴς εἶναι τοῦτον, ἐστὶν οὗτος, φὴς δ' εἶναι Κλέωνα, ἔστιν ἄρα οὗτος Κλέωνα· οὐ γάρ ἐστιν οὗτος Κλέωνα· εἴρηται γὰρ ὅτι ὅ φημι εἶναι τοῦτον, ἔστιν οὗτος, οὐ τοῦτον· οὐδὲ γὰρ ἂν ἑλληνίζοι οὕτως τὸ ἐρώτημα λεχθέν. ἆρ' ἐπίστασαι τοῦτο; τοῦτο δ' ἐστὶ λίθος· ἐπίστασαι ἄρα λίθος. ἢ οὐ ταὐτὸ σημαίνει τὸ τοῦτο ἐν τῷ ἆρ' ἐπίστασαι τοῦτο καὶ ἐν τῷ τοῦτο δὲ λίθος, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τοῦτον, ἐν δὲ τῷ ὑστέρῳ οὗτος. ἆρ' οὗ ἐπιστήμην ἔχεις, ἐπίστασαι τοῦτο; ἐπιστήμην δ' ἔχεις λίθου· ἐπίστασαι ἄρα λίθου. ἢ τὸ μὲν τούτου λίθου λέ- b γεις, τὸ δὲ τοῦτον λίθον· ἐδόθη δ', οὗ ἐπιστήμην ἔχεις, ἐπίστασθαι, οὐ τούτου, ἀλλὰ τοῦτο, ὥστ' οὐ λίθου ἀλλὰ τὸν λίθον.

Ὅτι μὲν οὖν οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων οὐ συλλογίζονται σολοικισμὸν ἀλλὰ φαίνονται, καὶ διὰ τί τε φαίνονται καὶ πῶς ἀπαντητέον πρὸς αὐτούς, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων.

33 Δεῖ δὲ καὶ κατανοεῖν ὅτι πάντων τῶν λόγων οἱ μέν εἰσι ῥᾴους κατιδεῖν οἱ δὲ χαλεπώτεροι, παρὰ τί καὶ ἐν τίνι παραλογίζονται τὸν ἀκούοντα, πολλάκις οἱ αὐτοὶ ἐκείνοις ὄντες. τὸν αὐτὸν γὰρ λόγον δεῖ καλεῖν τὸν παρὰ ταὐτὸ γινόμενον· ὁ αὐτὸς δὲ λόγος τοῖς μὲν παρὰ τὴν λέξιν τοῖς δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῖς δὲ παρ' ἕτερον δόξειεν ἂν εἶναι διὰ τὸ μεταφερόμενον ἕκαστον μὴ ὁμοίως εἶναι δῆλον. ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὅσπερ δοκεῖ τρόπος εὐηθέστατος εἶναι τῶν παραλογισμῶν, τὰ μὲν καὶ τοῖς τυχοῦσίν ἐστι δῆλα (καὶ γὰρ οἱ λόγοι σχεδὸν οἱ γελοῖοι πάντες εἰσὶ παρὰ τὴν λέξιν, οἷον ἀνὴρ ἐφέρετο κατὰ κλίμακος δίφρον, καὶ ὅπου στέλλεσθε; πρὸς τὴν κεραίαν. καὶ ποτέρα τῶν βοῶν ἔμπροσθεν τέξεται; οὐδετέρα, ἀλλ' ὄπισθεν ἄμφω.

---

30 σημαίνῃ *D*. — 33 ὃν *Du*, pr c. — τοῦτον εἶναι *u*. — 34 γὰρ ἑλληνίζει *u*. — ἐξελληνίζοι *C*. — 35 ἔστι δὲ τοῦτο *u*. — οὐ om *u*. — 37 δὲ om *D*. — μὲν om *u*, pr c. — ὕστερον *D*. — 39 pr λίθου] λίθος *D*.

182b1 τοῦτο *u*. — ἐπίστασαι *ui*. — 2 οὐ τοῦ λίθου *BCif*. — τὸν om *u*. — 4 καὶ διὰ τί τε φαίνονταὶ om *A*. — 5 πρὸς] ὡς *D*. — 8 παραλογίζεται *D*. — ἐκεῖνοι pr *A*. — 9 pr τὸν pr om *A*. — ταὐτὸν *C*. — ταὐτὸ λεγόμενον *u*. — 13 ὅπερ *D*, ὅσπερ corr c. — 14 συνηθέστατος *u*. — μὲν] μέντοι *D*. — 17 στέλλεσθαι *BDuif*, pr c. — καρτερίαν *A*. — 18 τέξεται ἔμπροσθεν *C*.

καὶ καθαρὸς ὁ βορέας; οὐ δῆτα· ἀπεκτόνηκε γὰρ τὸν πτωχὸν καὶ τὸν ὠνούμενον. ἆρ' Εὔαρχος; οὐ δῆτα, ἀλλ' Ἀπολλωνίδης. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν οἱ πλεῖστοι), τὰ δὲ καὶ τοὺς ἐμπειροτάτους φαίνεται λανθάνειν· σημεῖον δὲ τούτων ὅτι μάχονται πολλάκις περὶ τῶν ὀνομάτων, οἷον πότερον ταὐτὸ σημαίνει κατὰ πάντων τὸ ὂν καὶ τὸ ἓν ἢ ἕτερον. τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ταὐτὸ σημαίνειν τὸ ὂν καὶ τὸ ἕν· οἱ δὲ τὸν Ζήνωνος λόγον καὶ Παρμενίδου λύουσι διὰ τὸ πολλαχῶς φάναι τὸ ἓν λέγεσθαι καὶ τὸ ὄν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ συμβεβηκότος καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον οἱ μὲν ἔσονται ῥᾴους ἰδεῖν οἱ δὲ χαλεπώτεροι τῶν λόγων· καὶ λαβεῖν ἐν τίνι γένει, καὶ πότερον ἔλεγχος ἢ οὐκ ἔλεγχος, οὐ ῥᾴδιον ὁμοίως περὶ πάντων.

Ἔστι δὲ δριμὺς λόγος ὅστις ἀπορεῖν ποιεῖ μάλιστα· δάκνει γὰρ οὗτος μάλιστα. ἀπορία δ' ἐστὶ διττή, ἡ μὲν ἐν τοῖς συλλελογισμένοις, ὅ τι ἀνέλῃ τις τῶν ἐρωτημάτων, ἡ δ' ἐν τοῖς ἐριστικοῖς, πῶς εἴπῃ τις τὸ προταθέν. διόπερ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς οἱ δριμύτεροι λόγοι ζητεῖν μᾶλλον ποιοῦσιν. ἔστι δὲ συλλογιστικὸς μὲν λόγος δριμύτατος, ἂν ἐξ ὅτι μάλιστα δοκούντων ὅτι μάλιστα ἔνδοξον ἀναιρῇ. εἷς γὰρ ὢν ὁ λόγος μετατιθεμένης τῆς ἀντιφάσεως ἅπαντας ὁμοίους ἕξει τοὺς συλλογισμούς· ἀεὶ γὰρ ἐξ ἐνδόξων ὁμοίως ἔνδο- p. 183
ξον ἀναιρήσει ἢ κατασκευάσει, διόπερ ἀπορεῖν ἀναγκαῖον. μάλιστα μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος δριμύς, ὁ ἐξ ἴσου τὸ συμπέρασμα ποιῶν τοῖς ἐρωτήμασι, δεύτερος δ' ὁ ἐξ ἁπάντων ὁμοίων· οὗτος γὰρ ὁμοίως ποιήσει ἀπορεῖν ὁποῖον τῶν ἐρωτημάτων ἀναιρετέον. τοῦτο δὲ χαλεπόν· ἀναιρετέον μὲν γάρ, ὅ τι δ' ἀναιρετέον, ἄδηλον. τῶν δ' ἐριστικῶν δριμύτατος μὲν ὁ πρῶτον εὐθὺς ἄδηλος πότερον συλλελόγισται ἢ οὔ, καὶ πότερον

19 ἀπέκτεινε *u*. — 20 ὀνούμενον *D*. — 22 φαίνονται *C*. — 23 τούτου *u*. — 24 ταῦτα *D*. — 25 τὸ ἓν ante 24 κατὰ *u*. — 24 καὶ τὸ ὂν *u*. — 25 ταὐτὸν *CDc*, τὸ αὐτὸ *f*. — τὸ] καὶ ἓν τὸ pr c. — τὸ ὂν om *Du*. — 26 τὸ om *Du*. — ἕν· οἱ] ἔνιοι *D*. — λόγον post λύουσι *cu*. — καὶ] τε καὶ *i*. — 27 διὰ] παρὰ *u*. — φαίνεται τὸ *u*, pr c. — ἓν et ὂν loc mut *Ci*. — 28 δὲ om *u*. — παρὰ τὸ συμβεβηκὸς *u*. — 30 λαθεῖν *C*. — 34 συλλεγομένοις pr *A*. — ἡ] οἱ pr *B*. — 35 εἴποι *u*. — 37 λόγος μὲν *B*. — 38 δοκούντων ἐνδόξων ὅτι *u*. — ἀναιρῇ . . . καὶ κατασκευάζῃ. εἷς *u*, pr c. — 39 ὁ om *D*.
183a3 οὖν om *u*. — 4 τοῖς rc *C*. — δ' om *C*.

παρὰ ψεῦδος ἢ διαίρεσίν ἐστιν ἡ λύσις, δεύτερος δὲ τῶν ἄλλων ὁ δῆλος μὲν ὅτι παρὰ διαίρεσιν ἢ ἀναίρεσίν ἐστι, μὴ φανερὸς δ' ὢν διὰ τίνος τῶν ἠρωτημένων ἀναίρεσιν ἢ διαίρεσιν λυτέος ἐστίν, ἀλλὰ πότερον αὕτη παρὰ τὸ συμπέρασμα ἢ παρά τι τῶν ἐρωτημάτων ἐστίν.

Ἐνίοτε μὲν οὖν ὁ μὴ συλλογισθεὶς λόγος εὐήθης ἐστίν, ἐὰν ᾖ λίαν ἄδοξα ἢ ψευδῆ τὰ λήμματα· ἐνίοτε δ' οὐκ ἄξιος καταφρονεῖσθαι. ὅταν μὲν γὰρ ἐλλείπῃ τι τῶν τοιούτων ἐρωτημάτων, περὶ οὗ ὁ λόγος καὶ δι' ὅ, καὶ μὴ προσλαβὼν τοῦτο καὶ μὴ συλλογισάμενος εὐήθης ὁ συλλογισμός, ὅταν δὲ τῶν ἔξωθεν, οὐκ εὐκαταφρόνητος οὐδαμῶς, ἀλλ' ὁ μὲν λόγος ἐπιεικής, ὁ δ' ἐρωτῶν ἠρώτησεν οὐ καλῶς.

Ἔστι τε, ὥσπερ λύειν ὁτὲ μὲν πρὸς τὸν λόγον ὁτὲ δὲ πρὸς τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὴν ἐρώτησιν ὁτὲ δὲ πρὸς οὐδέτερον τούτων, ὁμοίως καὶ ἐρωτᾶν ἔστι καὶ συλλογίζεσθαι καὶ πρὸς τὴν θέσιν καὶ πρὸς τὸν ἀποκρινόμενον καὶ πρὸς τὸν χρόνον, ὅταν ᾖ πλείονος χρόνου δεομένη ἡ λύσις ἢ τοῦ παρόντος καιροῦ τὸ διαλεχθῆναι πρὸς τὴν λύσιν.

34 Ἐκ πόσων μὲν οὖν καὶ ποίων γίνονται τοῖς διαλεγομένοις οἱ παραλογισμοί, καὶ πῶς δείξομέν τε ψευδόμενον καὶ παράδοξα λέγειν ποιήσομεν, ἔτι δ' ἐκ τίνων συμβαίνει ὁ συλλογισμός, καὶ πῶς ἐρωτητέον καὶ τίς ἡ τάξις τῶν ἐρωτημάτων, ἔτι πρὸς τί χρήσιμοι πάντες εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι λόγοι, καὶ περὶ ἀποκρίσεως ἁπλῶς τε πάσης καὶ πῶς λυτέον τοὺς λόγους καὶ τοὺς συλλογισμούς, εἰρήσθω περὶ ἁπάντων ἡμῖν ταῦτα. λοιπὸν δὲ περὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως ἀναμνήσασιν εἰπεῖν τι βραχὺ περὶ αὐτῆς καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τοῖς εἰρημένοις.

Προειλόμεθα μὲν οὖν εὑρεῖν δύναμίν τινα συλλογιστικὴν περὶ τοῦ προβληθέντος ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐνδοξοτάτων· τοῦτο γάρ ἔργον ἐστὶ τῆς διαλεκτικῆς καθ' αὑτὴν καὶ τῆς
b πειραστικῆς. ἐπεὶ δὲ προσκατασκευάζεται πρὸς αὐτὴν διὰ

---

9 ἐστιν om *D.* — 10 παρὰ τὴν δ. *C.* — ἡ ἀναίρεσίς *u.* — 11 ὢν pr *A.* — 12 λυτέον *Du*, pr c. — 16 ἐλλίπῃ *A* ambiguo *B.* — 17 ὅ] οὗ *D.* — 18 ὁ] ἐστὶν ὁ *C.* — 19 οὐδαμῶς om *u.* — 20 ἠρώτηκεν *Ccu.* — 21 δὲ *Dcu.* — λύει *D.* — 31 ἔτι δὲ πρὸς *CDcui.* — 32 περὶ om *u.* — 33 πάντων *u.* — 36 προειρημένοις *u.* — 37 δύναμιν εὑρεῖν *C.* — τινα om *u.* — 38 προληφθέντος *D.* — 39 alt τῆς om *D.*

183b1 προκατασκευάζεται *u.*

τὴν τῆς σοφιστικῆς γειτνίασιν, ὡς οὐ μόνον πεῖραν δύναται λαβεῖν διαλεκτικῶς ἀλλὰ καὶ ὡς εἰδώς, διὰ τοῦτο οὐ μόνον τὸ λεχθὲν ἔργον ὑπεθέμεθα τῆς πραγματείας, τὸ λόγον δύνασθαι λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ὅπως λόγον ὑπέχοντες φυλάξομεν τὴν θέσιν ὡς δι' ἐνδοξοτάτων ὁμοτρόπως. τὴν δ' αἰτίαν εἰρήκαμεν τούτου, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο Σωκράτης ἠρώτα, ἀλλ' οὐκ ἀπεκρίνετο· ὡμολόγει γὰρ οὐκ εἰδέναι. δεδήλωται δ' ἐν τοῖς πρότερον καὶ πρὸς πόσα καὶ ἐκ πόσων τοῦτο ἔσται, καὶ ὅθεν εὐπορήσομεν τούτων, ἔτι δὲ πῶς ἐρωτητέον ἢ τακτέον τὴν ἐρώτησιν πᾶσαν, καὶ περί τε ἀποκρίσεων καὶ λύσεων τῶν πρὸς τοὺς συλλογισμούς. δεδήλωται δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τῆς αὐτῆς μεθόδου τῶν λόγων ἐστίν. πρὸς δὲ τούτοις περὶ τῶν παραλογισμῶν διεληλύθαμεν, ὥσπερ εἰρήκαμεν ἤδη πρότερον. ὅτι μὲν οὖν ἔχει τέλος ἱκανῶς ἃ προειλόμεθα, φανερόν· δεῖ δ' ἡμᾶς μὴ λεληθέναι τὸ συμβεβηκὸς περὶ ταύτην τὴν πραγματείαν. τῶν γὰρ εὑρισκομένων ἁπάντων τὰ μὲν παρ' ἑτέρων ληφθέντα πρότερον πεπονημένα κατὰ μέρος ἐπιδέδωκεν ὑπὸ τῶν παραλαβόντων ὕστερον· τὰ δ' ἐξ ὑπαρχῆς εὑρισκόμενα μικρὰν τὸ πρῶτον ἐπίδοσιν λαμβάνειν εἴωθε, χρησιμωτέραν μέντοι πολλῷ τῆς ὕστερον ἐκ τούτων αὐξήσεως. μέγιστον γὰρ ἴσως ἀρχὴ παντός, ὥσπερ λέγεται· διὸ καὶ χαλεπώτατον· ὅσῳ γὰρ κράτιστον τῇ δυνάμει, τοσούτῳ μικρότατον ὂν τῷ μεγέθει χαλεπώτατόν ἐστιν ὀφθῆναι. ταύτης δ' εὑρημένης ῥᾷον προστιθέναι καὶ συναύξειν τὸ λοιπόν ἐστιν· ὅπερ καὶ περὶ τοὺς ῥητορικοὺς λόγους συμβέβηκε, σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας τέχνας. οἱ μὲν γὰρ τὰς ἀρχὰς εὑρόντες παντελῶς ἐπὶ μικρόν τι προήγαγον· οἱ δὲ νῦν εὐδοκιμοῦντες παραλαβόντες παρὰ πολλῶν οἷον ἐκ διαδοχῆς κατὰ μέρος προαγαγόντων οὕτως ηὐξήκασι, Τισίας μὲν μετὰ τοὺς πρώτους,

2 *δύναται πεῖραν u.* — 4 *τὸν Ci*, pr *Af.* — 5 *φυλάξωμεν ACcuf*, corr *i* ambiguo *B.* — 7 *τούτων CD.* — *καὶ* om *D.* — 8 *ἀπεκρίνατο u.* — 9 *πόσων καὶ ἐκ ποίων τοῦτο B.* — 10 *πόθεν BCDif.* — *εὐπορήσαμεν ADcuf.* — *πῶς*] *πῶς γε D, πῶς τι u, πῶς τε C.* — 11 *ἀποκρίσεως D.* — 19 *παραλαμβανόντων D.* — 20 *ἐξ ἀρχῆς C.* — 21 *χρησιμώτερον u.* — 23 *ὅσον C.* — 24 *τοσοῦτον C.* — *χαλεπόν C.* — 25 *ληφθῆναι γρ.* mg *A* pr manu. — *δ'* om *i.* — *ῥᾷον*] *ῥᾷον τὸ Acu.* — *προσθεῖναι cu.* — 26 *συναύξαι i.* — *πολιτικοὺς cu*, mg *A* pr manu add *γρ.* — 28 *πάσας A*, om *D.* — *ἑλόντες D.* — 29 *ἐς σμικρόν C.* — 30 *παραγαγόντων A, π̄ρ̄οσταγόντων* (sic) *D, προαγόντων cu, προαγαγόντες f.*

Θρασύμαχος δὲ μετὰ Τισίαν, Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦτον, καὶ πολλοὶ πολλὰ συνενηνόχασι μέρη· διόπερ οὐδὲν θαυμαστὸν ἔχειν τι πλῆθος τὴν τέχνην. ταύτης δὲ τῆς πραγματείας οὐ τὸ μὲν ἦν τὸ δ' οὐκ ἦν προεξειργασμένον, ἀλλ' οὐδὲν παντελῶς ὑπῆρχεν. καὶ γὰρ τῶν περὶ τοὺς ἐριστικοὺς λόγους μισθαρνούντων ὁμοία τις ἦν ἡ παίδευσις τῇ Γοργίου πραγματείᾳ. λόγους γὰρ οἱ μὲν ῥητορικοὺς οἱ δὲ ἐρωτητικοὺς ἐδίδοσαν ἐκμανθάνειν, εἰς οὓς πλειστάκις ἐμπίπτειν ᾠήθησαν
p.184 ἑκάτεροι τοὺς ἀλλήλων λόγους. διόπερ ταχεῖα μὲν ἄτεχνος δ' ἦν ἡ διδασκαλία τοῖς μανθάνουσι παρ' αὐτῶν· οὐ γὰρ τέχνην ἀλλὰ τὰ ἀπὸ τῆς τέχνης διδόντες παιδεύειν ὑπελάμβανον, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐπιστήμην φάσκων παραδώσειν ἐπὶ τὸ μηδὲν πονεῖν τοὺς πόδας, εἶτα σκυτοτομικὴν μὲν μὴ διδάσκοι, μηδ' ὅθεν δυνήσεται πορίζεσθαι τὰ τοιαῦτα, δοίη δὲ πολλὰ γένη παντοδαπῶν ὑποδημάτων· οὗτος γὰρ βεβοήθηκε μὲν πρὸς τὴν χρείαν, τέχνην δ' οὐ παρέδωκεν. καὶ περὶ μὲν τῶν ῥητορικῶν ὑπῆρχε πολλὰ καὶ παλαιὰ τὰ
b λεγόμενα, περὶ δὲ τοῦ συλλογίζεσθαι παντελῶς οὐδὲν εἴχομεν πρότερον ἄλλο λέγειν, ἀλλ' ἢ τριβῇ ζητοῦντες πολὺν χρόνον ἐπονοῦμεν. εἰ δὲ φαίνεται θεασαμένοις ὑμῖν ὡς ἐκ τοιούτων ἐξ ἀρχῆς ὑπαρχόντων ἔχειν ἡ μέθοδος ἱκανῶς παρὰ τὰς ἄλλας πραγματείας τὰς ἐκ παραδόσεως ηὐξημένας, λοιπὸν ἂν εἴη πάντων ὑμῶν ἢ τῶν ἠκροαμένων ἔργον τοῖς μὲν παραλελειμμένοις τῆς μεθόδου συγγνώμην τοῖς δ' εὑρημένοις πολλὴν ἔχειν χάριν.

---

34 δὲ om *i.* — τῆς πραγματείας om *D.* — 35 οὐ] ὅτι *i.* — προεξειργασμένων pr *C.* — 38 ἐρωτικοὺς *D*, ἐρωτηματικοὺς *Ci*, fort pr *f*, γρ. σοφιστικοὺς *u*, c mg. — 39 ἐδίδασκον *Bif*, pr *A*, qui ἐδίδοσαν corr pr manu. — ἐκλαμβάνειν *i.* — ᾠήθεισαν *i.* — ἐμπίπτειν ante 184a1 λόγους *C.*

184a1 τῶν *i.* — λόγοι *i.* — 3 τῆς om *D.* — 4 εἴ om *u.* — φάσκων ἐπιστήμην *u.* — παραδίδωσι *C.* — 5 τῷ *Cif.* — μηθὲν *cu.* — ποιεῖν *u*, pr *A.* — σκυτοτομεῖν *cu.* — 6 διδάξειεν *cu.* — δυνήσηται *BDi*, om c. — 7 οὑτοσὶ *u.* — 8 παραδέδωκε *C.* — 9 ὑπῆρχεν ἴσως πολλὰ *u.*

184b2 λέγειν ἄλλο c. — ἄλλο om *u.* — ἢ om *cu.* — 3 δὴ *cu.* — ἡμῖν *CDcui*, pr *ABf.* — 4 ἐξ] τῶν ἐξ *u.* — 6 ἡμῶν *CDcui*, pr *ABf.* — ἀκροωμένων *C.* — 7 τῆς *i.*

COMMENTARIUS.

[illegible]

ANALYTICA POSTERIORA.

In omnibus Aristotelis scriptis quae ad logicam pertinent hoc primum est et maximum, ut investigetur et quomodo fiat vera demonstratio et qua ratione per demonstrationem certa quaedam doctrina artificio et via tradenda conficiatur: nam omnia Aristotelis scripta quibus coniunctis Organi nomen inditum est aut argumentandi quandam rationem tradunt aut de iis agunt sine quibus argumentatio fieri omnino nequeat. Quare mirum non est quod Analytica posteriora, quae a graecis interpretibus etiam simpliciter appellantur *τὰ ἀποδεικτικά* (v. schol. 38 b 4, 39 b 32, 98 b 4), *ἀποδεικτικὴ πραγματεία* (schol. 143 b 43) vel *ἀποδεικτική* (schol. 145 a 27) — titulum *δεύτερα ἀναλυτικά* habemus schol. 142 b 2, Aristoteles ipse vero simpliciter dicit *ἀναλυτικά* (v. e. g. 1005 b 4, 1037 b 8), quamquam eodem nomine etiam Analytica priora significantur 162 a 11 — pro capite sciiptorum Aristotelis ad logicam pertinentium semper sint habita. Inde factum est, ut et doctrina Analytica ab Alexandro (schol. 141 b 25) et ipsa demonstratio a Io. Philopono (schol. 37 b 46, 36 a 12) dicatur *ὄργανον*, hoc est instrumentum quo philosophia utatur ad cognoscendam veritatem. Idem fere legitur ap. Nicephorum Blemm. *ἐπιτομὴ λογικῆς* Lips. 1784. *κεφ. ζ*. p. 23 *πρὸς τὴν τοιαύτην διάκρισιν* (veri et falsi, boni et mali intell.) *ἐξεῦρεν ἡ φιλοσοφία τὴν ἀπόδειξιν ὄργανον ἐπιτηδειότατον· ὅπερ ἐστὶ τὸ λογικόν, ἤγουν περὶ ὃ καταγίνεται ἡ λογικὴ πραγματεία, καί ἐστι τὸ λογικὸν φιλοσοφίας ἐργαλεῖον χρειωδέστατον ὑπ' αὐτῆς κατεσκευασμένον.* Quare haud improbabile est quod contendit O. Mielach (Diss. inaug. de nomine Organi Aristotelici Aug. Vindel. 1838), reliquos Aristotelis libros ad logicam pertinentes

a parte principali Organi nomen accepisse, quod auctor comm. anonym. lib. I. Anal. post. cod. Monac. disertis verbis dicat: *λέγεται δὲ ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη ὄργανον, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὅλον βιβλίον ὄργανον ἐκλήθη*, unde apparet quomodo intelligendum sit quod dicit C. Weinholtz (Diss. de finibus atque pretio logicae Aristotelicae. Rostoch. 1825. p. 3), nihil praeter Analytica ad Organon pertinere. Quem sensum illud vocabulum apud Aristotelem habeat, ex his potissimum locis apparet: 1253 b 28 *τῶν δ' ὀργάνων τὰ μὲν ἄψυχα τὰ δ' ἔμψυχα, οἷον τῷ κυβερνήτῃ ὁ μὲν οἴαξ ἄψυχον, ὁ δὲ πρωρεὺς ἔμψυχον· ὁ γὰρ ὑπηρέτης ἐν ὀργάνου εἴδει ταῖς τέχναις ἐστίν. οὕτως καὶ τὸ κτῆμα ὄργανον πρὸς ζωήν ἐστι, καὶ ἡ κτῆσις πλῆθος ὀργάνων ἐστί, καὶ ὁ δοῦλος κτῆμά τι ἔμψυχον, καὶ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων πᾶς ὁ ὑπηρέτης* (quare manum 687 a 21 appellat *ὡσπερεὶ ὄργανον πρὸ ὀργάνων*)... *τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ὄργανα ποιητικὰ ὄργανά ἐστι, τὸ δὲ κτῆμα πρακτικόν* et quae seq. 1254 a 2—17. Etiam artem *ὄργανον* vocat alteram alterius, cui illa inserviat: 1094 a 12 *καθάπερ ὑπὸ τὴν ἱππικὴν ἡ χαλινοποιική*. Quare *ὀργανικὰ μέρη τῶν ζῴων* non ea dicit quae nos (705 b 22), sed ea quibuscunque ad arbitrium utuntur animalia: unde fit ut *ὄργανα* dicat quaecunque ad aliquam rem faciendam adiumentum afferant, v. 163 b 11, 105 a 21. Ad eam verbi significationem, qua ipsa demonstratio appellatur *ὄργανον*, proxime Aristoteles accedere videtur 955 b 23 *ὁ θεὸς ὄργανα ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν δέδωκε δύο, ἐν οἷς χρησόμεθα τοῖς ἐκτὸς ὀργάνοις, σώματι μὲν χεῖρα, ψυχῇ δὲ νοῦν. ἔστι γὰρ καὶ ὁ νοῦς τῶν φύσει ἐν ἡμῖν ὥσπερ ὄργανον ὑπάρχων* et ib. vs. 35 *ὕστερον δὲ τῆς τῶν χειρῶν δυνάμεως ὁ νοῦς παραγίνεται ἡμῖν, ὅτι καὶ τὰ τοῦ νοῦ ὄργανά ἐστι τῶν τῆς χειρός. ἔστι γὰρ νοῦ μὲν ὄργανον ἐπιστήμη, τούτῳ γάρ ἐστι χρήσιμος, καθάπερ αὐλοὶ αὐλητῇ*. Coll. 432 a 1 *ὥστε ἡ ψυχὴ ὥσπερ ἡ χείρ ἐστιν· καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ὄργανόν ἐστιν ὀργάνων*, de quo l. v. Trdlb. de an. p. 331. — Aristoteles quum in Analyticis prioribus artem syllogisticam tradiderit, ut patefiat quibus ex partibus omnis syllogismus componi debeat et in quas dissolvatur, iam in Analyticis posterioribus demonstrandi artem exponit, ut doceat quomodo arte syllogistica utendum sit, ut certa quaedam et vera doctrina constituatur: quare optime Brandis Ueber die Reihenfolge der Bücher des Organon in Abhh. d. Berl. Akad. 1833. p. 261 *ἐπιστήμην ἀποδεικτικήν* quae in his libris traditur reddidit per nostrum „Wissen-

schaftslehre". Unde apparet eam disciplinam quam in Analyticis posterioribus tradat Aristoteles cum ipsa philosophia natura arctissime coniunctam esse, quod comprobatur iis quae leguntur 1005 b 6 *ὅτι μὲν οὖν τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ περὶ πάσης τῆς οὐσίας θεωροῦντος ᾗ πέφυκεν, καὶ περὶ τῶν συλλογιστικῶν ἀρχῶν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι, δῆλον. προσήκει δὲ τὸν μάλιστα γνωρίζοντα περὶ ἕκαστον γένος ἔχειν λέγειν τὰς βεβαιοτάτας ἀρχὰς τοῦ πράγματος, ὥστε καὶ τὸν περὶ τῶν ὄντων ᾗ ὄντα τὰς πάντων βεβαιοτάτας. ἔστι δ' οὗτος ὁ φιλόσοφος.* 1006 a 6 *ἔστι γὰρ ἀπαιδευσία τὸ μὴ γιγνώσκειν τίνων δεῖ ζητεῖν ἀπόδειξιν καὶ τίνων οὐ δεῖ. ὅλως μὲν γὰρ ἁπάντων ἀδύνατον ἀπόδειξιν εἶναι· εἰς ἄπειρον γὰρ ἂν βαδίζοι, ὥστε μηδ' οὕτως εἶναι ἀπόδειξιν.* Quare dicit 162 a 15 *ἔστι δὲ φιλοσόφημα μὲν συλλογισμὸς ἀποδεικτικός* (cf. Trdlb. Elem. logic. Aristotelic. p. 99), quamquam latius patet *φιλοσόφημα* de coel. 294 a 19 *ὥστε τὸ μὲν ἀπορεῖν εἰκότως ἐγένετο φιλοσόφημα πᾶσιν*: nam *φιλοσόφημα* hic vocatur quaestio quaecunque ad philosophiam pertinet. *ἀπόδειξις* (de qua v. Trdlb. de an. p. 195—198), quae non nisi veram demonstrationem apud Aristotelem significare solet, tamen etiam de falso syllogismo dicitur 55 a 4, 28 b 31 coll. 43 b 11 et de eo qui ad absurdum deducit (27 b 3), qui ab Aristotele *δεῖξις*, non *ἀπόδειξις* appellari solet: quare mirum non est quod dicit 1355 a 5 *ἡ δὲ πίστις ἀπόδειξίς τις (τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν), ἔστι δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ ἐνθύμημα.* Item etiam significatio adiectivi *ἀποδεικτικός* non premenda est 1377 b 23 *ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική . . . ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός.* Iam vero quum appareat doctrinam Analyticam principalem quandam esse universae philosophiae partem, non alienum videtur ab hoc loco adscribere locos ex quibus pateat quid de philosophia universa Aristoteles senserit: 1141 a 9 *τὴν δὲ σοφίαν ἔν τε ταῖς τέχναις τοῖς ἀκριβεστάτοις τὰς τέχνας ἀποδίδομεν . . . ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐθὲν ἄλλο σημαίνοντες τὴν σοφίαν ἢ ὅτι ἀρετὴ τέχνης ἐστίν.* Ib. vs. 16 *ὥστε δῆλον ὅτι ἡ ἀκριβεστάτη ἂν τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία. δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀληθεύειν. ὥστ' εἴη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη ὥσπερ κεφαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων.* 982 b 25 *δῆλον οὖν ὡς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρείαν ἑτέραν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπός φαμεν ἐλεύθερος ὁ αὑτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλ-*

λου ὤν, οὕτω καὶ αὕτη μόνη ἐλευθέρα οὖσα τῶν ἐπιστημῶν· μόνη γὰρ αὐτὴ αὑτῆς ἕνεκέν ἐστιν. 992 a 24 ὅλως δὲ ζητούσης τῆς σοφίας περὶ τῶν φανερῶν τὸ αἴτιον... In his σοφία idem est quod φιλοσοφία, quamquam etiam φιλοσοφία ab Aristotele ita usurpatur, ut eam virtutem significet quae ἀνδρίᾳ, σωφροσύνῃ et δικαιοσύνῃ opponitur: 1334 a 23 ἀνδρίας μὲν οὖν καὶ καρτερίας δεῖ πρὸς τὴν ἀσχολίαν, φιλοσοφίας δὲ πρὸς τὴν σχολήν, σωφροσύνης δὲ καὶ δικαιοσύνης ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χρόνοις. Eundem sensum quo nos hac voce utimur φιλοσοφία saepius habet apud Aristotelem, v. e. g. 191 a 25 ζητοῦντες γὰρ οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν φύσιν τὴν τῶν ὄντων ἐξετράπησαν οἷον ὁδόν τινα ἄλλην. Cf. 185 a 20 ἐπειδὴ περὶ φύσεως μὲν οὔ, φυσικὰς δὲ ἀπορίας συμβαίνει λέγειν αὐτοῖς, ἴσως ἔχει καλῶς ἐπὶ μικρὸν διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν· ἔχει γὰρ φιλοσοφίαν ἡ σκέψις. 175 a 5 χρήσιμοι μὲν οὖν εἰσὶ πρὸς μὲν φιλοσοφίαν (ad veritatem inveniendam, quae hoc loco opponitur disputationi dialecticae) et quae dicemus ad 96 b 15. De prima philosophia v. 1004 a 3 τοσαῦτα μέρη φιλοσοφίας ἐστὶν ὅσαιπερ αἱ οὐσίαι· ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι πρώτην τινὰ καὶ ἐχομένην αὐτῶν. 318 a 6 τούτων δὲ περὶ μὲν τῆς ἀκινήτου ἀρχῆς τῆς ἑτέρας καὶ προτέρας διελεῖν ἐστὶ φιλοσοφίας ἔργον. 1025 b 25 πᾶσα διάνοια ἢ πρακτικὴ ἢ ποιητικὴ ἢ θεωρητική. 1026 a 16 ὥστε τρεῖς ἂν εἶεν φιλοσοφίαι θεωρητικαί, μαθηματική φυσική θεολογική. ἡ δὲ πρώτη καὶ περὶ χωριστὰ καὶ ἀκίνητα. ἀνάγκη δὲ πάντα μὲν τὰ αἴτια ἀΐδια εἶναι, μάλιστα δὲ ταῦτα· ταῦτα γὰρ αἴτια τοῖς φανεροῖς τῶν θείων. 1064 a 18 ὅτι μὲν τοίνυν οὔτε πρακτικὴν οὔτε ποιητικὴν ἀλλὰ θεωρητικὴν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην, δῆλον ἐκ τούτων· εἰς ἕν γάρ τι τούτων τῶν γενῶν ἀνάγκη πίπτειν αὐτήν. 1005 b 1 ἔστι δὲ σοφία τις καὶ ἡ φυσική, ἀλλ' οὐ πρώτη. 1037 a 15 τρόπον τινὰ τῆς φυσικῆς καὶ δευτέρας φιλοσοφίας ἔργον ἡ περὶ τὰς αἰσθητὰς οὐσίας θεωρία. 1061 b 19 ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ μαθηματικὸς χρῆται τοῖς κοινοῖς ἰδίως, καὶ τὰς τούτων ἀρχὰς ἂν εἴη θεωρῆσαι τῆς πρώτης φιλοσοφίας ... ἡ δὲ φιλοσοφία περὶ τῶν ἐν μέρει μέν, ᾗ τούτων ἑκάστῳ τι συμβέβηκεν, οὐ σκοπεῖ, περὶ τὸ ὂν δ', ᾗ ὂν τῶν τοιούτων ἕκαστον θεωρεῖ . . . τὴν δὲ πρώτην εἰρήκαμεν ἐπιστήμην τούτων εἶναι καθ' ὅσον ὄντα τὰ ὑποκείμενά ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ᾗ ἕτερόν τι. διὸ καὶ ταύτην καὶ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην μέρη τῆς σοφίας εἶναι θετέον. Cf. Biese I. p. 360, Ritter Gesch. der Phil. III. p. 71. not. 3, p. 60. not. 1.

Primam philosophiam describit 1003 a 21 ἔστιν ἐπιστήμη τις ἣ θεωρεῖ τὸ ὂν ᾗ ὂν καὶ τὰ τούτῳ ὑπάρχοντα καθ' αὑτό· αὕτη δ' ἐστὶν οὐδεμιᾷ τῶν ἐν μέρει λεγομένων ἡ αὐτή· οὐδεμία γὰρ τῶν ἄλλων ἐπισκοπεῖ καθόλου περὶ τοῦ ὄντος ᾗ ὄν, ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ τι ἀποτεμνόμεναι περὶ τούτου θεωροῦσι τὸ συμβεβηκός. — Reliquum est, ut patefaciamus quam rationem doctrina Analytica ad dialecticam habeat, quod optime intelligetur ex iis quae utrique sunt communia: velut de definitione et in Analyticis agitur et in Topicis, sed ita ut in his (lib. VI. c. 4 sqq.) doceatur qualis definitio impugnari possit, qualis non possit, in illis vero quid sit vera definitio et quomodo conficiatur. Item et in Analyticis post. (I. c. 26) et in Topicis (VIII. c. 2) rectam demonstrationem ei praestare ostenditur quae ad absurdum ducat, quamquam ratio ob quam altera praestet diversa sit: in Analyticis enim demonstrationem rectam praeferendam esse probatur inde, quod, quum ex principiis rei demonstrandae propriis conficiatur, natura sit praestantior, in Topicis vero, quod difficilius sit eam impugnare. Denique qua in re doctrina Analytica et dialectica differant Aristoteles ipse pluribus locis significavit (cf. 46 a 8, 162 b 32), ubi illi dicit propositum esse, ut ipsam veritatem quaerat, huic vero, ut probabilem quandam veritatis speciem efficiat.

Lib. I. cap. 1. *Qui discit cognitionem quandam iam habere debet*, 11 *eamque duplicem.* 18 *Quae universe et generatim scimus ea in rebus singulis interdum nescimus, quamquam non eodem modo*, 29 *unde solvitur difficultas quaedam in Platonis Menone obvia.*

71 a 1 Simile initium est Eth. Nicomach. πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινὸς ἐφίεσθαι δοκεῖ, ubi μέθοδος, quum vel viam et rationem significet qua cognitio quaecunque ad artis formam redigatur, vel etiam disciplinam ipsam quae artificio et via tradatur (cf. 402 a 14, 20), idem fere significat quod hoc loco μάθησις διανοητική. Deinde μέθοδον vocat disputationem ipsam quae de aliqua re instituitur: 1289 a 26 ἐν τῇ πρώτῃ μεθόδῳ περὶ τῶν πολιτειῶν διειλόμεθα τρεῖς μὲν τὰς ὀρθὰς πολιτείας. 1317 b 34 καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τῇ μεθόδῳ τῇ πρὸ ταύτης. Unde factum est, ut μέθοδος 338 a 25 idem sit quod alias ab Aristotele dici solet πραγματεία: λοιπὸν δ' ἐστὶ μέ-

ρος τῆς μεθόδου ταύτης ἔτι θεωρητέον, ὃ πάντες οἱ πρότερον μετεωρολογίαν ἐκάλουν. Cf. quae dicit C. Heyder Krit. Darst. u. Vergl. d. Arist. u. Hegelschen Dialektik. Erl. 1845. I. p. 216 not. — Opponitur μάθησις διανοητική (πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς αἰσθητικῆς γνώσεως schol. 196 b 8), quod bene observavit Trdlbg. Elem. logic. Arist. p. 79 (ed. III. p. 80), experientiae quae usu edocta ratione non ducitur (die rationale Erkenntnifs der empirischen). 1025 b 6 ὅλως δὲ πᾶσα ἐπιστήμη διανοητικὴ ἢ μετέχουσά τι διανοίας περὶ αἰτίας καὶ ἀρχάς ἐστιν ἢ ἀκριβεστέρας ἢ ἁπλουστέρας. Eadem fere oppositio locum habet 1103 a 14 διττῆς δὲ τῆς ἀρετῆς οὔσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου· ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται: quare dicit 1450 a 2 πέφυκεν αἴτια δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοια καὶ ἦθος. De διανοίᾳ v. Biese I. p. 89 a 2 „Die im Denken vorgehende Thätigkeit des Trennens und Verbindens (ἡ συμπλοκή und ἡ διαίρεσις) wird von Aristoteles διάνοια genannt": quare Trdlbg. Elem. log. p. 66 (ed. III. p. 67) recte opponit τῷ διανοεῖσθαι, quod veri inveniendi studium significet, τὸ ὑπολαμβάνειν (de quo v. quae dix. ad 66 b 19), quod veri inventi decretum constituat. Ubi sensu latiori usurpatur, διάνοια recte vertitur „die intellectuelle Kraft des Geistes" (Biese II. p. 540), „die reflectirende Thätigkeit des Geistes" (τὸ διανοητικόν — Biese II. p. 245), „das Abstractionsvermögen des Verstandes" (id. ib. p. 219): quare coniunguntur 1324 a 20 διάνοια καὶ θεωρία, 1325 b 20 θεωρίαι καὶ διανοήσεις. Quomodo differant τὸ διανοεῖσθαι et τὸ νοεῖν, exposuit Trdlbg. de anim. p. 272. Aliam eiusdem vocabuli significationem habemus 1456 a 34 λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως ἢ διανοίας εἰπεῖν . . . ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον ἢ φόβον ἢ ὀργὴν καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότητα: apparet enim διάνοιαν hic significare certam quandam animi affectionem, quae oratione se duci patiatur.— Universam loci sententiam non satis accurate expressit Biese I. p. 231 „Jede besondere Wissenschaft mufs von allgemeinen Grundsätzen ausgehen und diese voraussetzen, wenn das Lernen oder Lehren überhaupt möglich seyn soll": conveniunt enim cum

nostro loco quae legimus 1029 b 4 ἡ γὰρ μάθησις οὕτω γίνεται πᾶσι διὰ τῶν ἧττον γνωρίμων φύσει εἰς τὰ γνώριμα μᾶλλον· καὶ τοῦτο ἔργον ἐστίν, ὥσπερ ἐν ταῖς πράξεσι τὸ ποιῆσαι ἐκ τῶν ἑκάστῳ ἀγαθῶν τὰ ὅλως ἀγαθὰ ἑκάστῳ ἀγαθά, οὕτως ἐκ τῶν αὐτῷ γνωριμωτέρων τὰ τῇ φύσει γνώριμα αὐτῷ γνώριμα. τὰ δ' ἑκάστοις γνώριμα καὶ πρῶτα πολλάκις ἠρέμα ἐστὶ γνώριμα, καὶ μικρὸν ἢ οὐθὲν ἔχει τοῦ ὄντος· ἀλλ' ὅμως ἐκ τῶν φαύλως μὲν γνωστῶν, αὐτῷ δὲ γνωστῶν, τὰ ὅλως γνωστὰ γνῶναι πειρατέον μεταβαίνοντας. 992 b 26 ὥσπερ γὰρ τῷ γεωμετρεῖν μανθάνοντι ἄλλα μὲν ἐνδέχεται προειδέναι, ὧν δὲ ἡ ἐπιστήμη καὶ περὶ ὧν μέλλει μανθάνειν οὐθὲν προγιγνώσκει, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ... πᾶσα μάθησις διὰ προγιγνωσκομένων ἢ πάντων ἢ τινῶν ἐστί, καὶ ἢ δι' ἀποδείξεως ἢ δι' ὁρισμῶν· δεῖ γὰρ ἐξ ὧν ὁ ὁρισμὸς προειδέναι καὶ εἶναι γνώριμα. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δι' ἐπαγωγῆς. 1139 b 26 ἐκ προγινωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς λέγομεν· ἡ μὲν γὰρ δι' ἐπαγωγῆς, ἡ δὲ συλλογισμῷ. ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ ἀρχή ἐστι καὶ τοῦ καθόλου, ὁ δὲ συλλογισμὸς ἐκ τῶν καθόλου. εἰσὶν ἄρα ἀρχαὶ ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμός· ἐπαγωγὴ ἄρα. ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη ἐστὶν ἕξις ἀποδεικτική. 413 a 11 ἐκ τῶν ἀσαφῶν φανερωτέρων δὲ γίγνεται τὸ σαφὲς καὶ κατὰ τὸν λόγον γνωριμώτερον.

71 a 3 αἵ τε γὰρ ... Etenim, ait, etiam disciplinae mathematicae, quae a sensibus et ab experientia quam maxime remotae sunt, comprobant veritatem eorum quae modo diximus: nam non discuntur nisi ab iis qui quandam cognitionem iam sibi comparaverunt.

71 a 5 οἵ τε διὰ ... v. Anal. pr. II. c. 23 et quae ibi diximus. Exspectabas ut diceret aut αἵ τε διὰ συλλογισμῶν καὶ αἱ... aut τούς τε διὰ συλλογισμῶν καὶ τοὺς... Similem in scribendo negligentiam notavimus ad 67 a 35.

71 a 7 οἱ μὲν, intell. οἱ διὰ συλλογισμῶν. — Male Biese II. p. 7. not. 3 ξυνιέντας vertit „die Gebildeten": nam quamquam Aristoteles dicit 1142 b 34 ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία ... οὐθ' ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμῃ ἢ δόξῃ ... οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν ... οὔτε γὰρ περὶ τῶν ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ σύνεσίς ἐστιν οὔτε περὶ τῶν γιγνομένων ὁτουοῦν, ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαιτο ... ἡ δὲ σύνεσις κριτικὴ μόνον, tamen hoc loco ξυνιέντας vocat eos

qui non ipsi ignorent quod concesserint, sed intelligant quid propositiones, quas dederint et ex quibus syllogismus fieri debeat, sibi velint. Cf. 1005 b 15 *ἦν γὰρ ἀναγκαῖον ἔχειν τὸν ὁτιοῦν ξυνιέντα τῶν ὄντων, τοῦτο οὐχ ὑπόθεσις.* 1062 a 12 *τοὺς δὴ μέλλοντας ἀλλήλοις λόγου κοινωνήσειν δεῖ τι συνιέναι αὐτῶν ... δεῖ τοίνυν τῶν ὀνομάτων ἕκαστον εἶναι γνώριμον καὶ δηλοῦν τι, καὶ μὴ πολλά, μόνον δ' ἕν· ἂν δὲ πλείω σημαίνῃ, φανερὸν ποιεῖν ἐφ' ὃ φέρει τοὔνομα τούτων.*

71 a 10 *δι' ἐνθυμημάτων.* De enthymemate v. 70 a 10 et quae diximus ad 68 b 38 et ad 70 a 3.

71 a 12 *τὰ μὲν γὰρ ...* Qualia haec sint cognoscimus ex iis quae dicit 1098 b 1 *ἱκανὸν ἔν τισι τὸ ὅτι δειχθῆναι, οἷον καὶ περὶ ἀρχάς.* 76 a 31 *λέγω δ' ἀρχὰς ἐν ἑκάστῳ γένει ταύτας, ἃς ὅτι ἔστι μὴ ἐνδέχεται δεῖξαι.* Cf. 76 b 6 sq. et 37 *τοὺς δ' ὅρους μόνον ξυνίεσθαι δεῖ.* Quae, antequam disciplina ipsa quaecunque nobis tradatur, cognoscere debemus *ὅτι ἔστιν*, axiomata sunt, quae vero cognoscere debemus *τί τὸ λεγόμενόν ἐστι*, definitiones sunt: unde fit ut disciplinam ipsam quamcumque praecedere debeant axiomata et definitiones, quod monemus, ne quis cum intpp. graecis *τὸ ὅτι ἔστιν* et *τὸ τί σημαίνει* de iis intelligat quae sunt *δεδομένα* et *ζητούμενα.* Nam etsi definitio rei naturam non patefaciat, tamen quam vim habeat nomen quo res significetur exponit, ut etiam definitio nominalis, quae dicitur, utilitatem quandam habeat: quare dicit Aristoteles 213 b 30 *πρὸς δὲ τὸ ποτέρως ἔχει* (*περὶ κενοῦ* intell., *εἰ ἔστιν ἢ μή*, v. ib. a 13) *δεῖ λαβεῖν τί σημαίνει τοὔνομα.*

71 a 18 Si quis notitiam habet generalem, simulatque aliquid occurrit quod genere, quod novit, continetur, id agnoscit (*ἅμα λαμβάνων τὴν γνῶσιν*) ut quod generi subiectum sit. Qua in re quomodo falli possimus, expositum est 67 a 9 sqq. — Vs. 21 *ἐπαγόμενος* et vs. 24 *ἐπαχθῆναι*, quod bene explicatur schol. 197 b 16 *τὴν αἴσθησιν προσβάλλειν*, ostendunt, quo iure dicatur *ἐπαγωγὴ* ea demonstrandi ratio quae a singulis ad universalia procedit. Trendelenburg (El. log. Arist. p. 82 sq., ed. III. p. 84) *ἐπαγωγὴν* non ab auditoribus inducendis, sed ab exemplis afferendis (*ἐπάγειν παραδείγματα*) dictam putat. Adstipulatur C. Heyder Krit. Darst. u. Vergl. der Arist. u. Hegelschen Dialektik I. p. 219. not. — Uncinis inclusimus verba *ἐνίων* vs. 21 — 24 *τινός*, quia quae sequuntur *πρὶν δ' ἐπαχθῆναι* arctissime cohaerent cum iis quae praecesserunt vs. 21.

71 a 22 *οὐ διὰ τοῦ μέσου τὸ ἕ. γν.* h. e. *οὐ συλλογισμῷ γνωρίζεται τὸ ζητούμενον, ἀλλ' ἀναγνωρίζεται μόνον τὸ καθ' ἕκαστον, καθ' οὗ ὑποκειμένου λέγεται τὸ καθόλου.* — Quem *συλλογισμὸν* dicat bene explicat Philop. (v. schol. 197 b 7). — *ἴσως* modeste loquentis est. Similia collegimus ad 32 a 16.

71 a 26 *ὃ γὰρ*... Etenim quod quis ita ignorat, ut de ipsa eius exsistentia incertus sit, quomodo fieri potest, ut id ipsum duos angulos rectos habere sciat, si alterum *ἁπλῶς* eum nescire, alterum *ἁπλῶς* eum scire ponamus? Hoc certe absurdum esset: nam qui uno quodam modo (e. g. *ἁπλῶς*) scit qualis sit aliqua res, is num eadem res exsistat necne eodem modo (*ἁπλῶς*) nescire non potest. Apparet igitur quodam modo eum scire, quodam modo nescire rem, quae qualis esset compertum haberet, nisi num exsisteret ignoraret. *ἁπλῶς εἰδέναι* dicitur qui et num res sit novit et quid sit, ut nihil eum fugiat quod ad rem pertineat. Cf. quae diximus ad 21 a 5. — Vs. 29 *τὸ ἐν τῷ Μέν. ἀπόρ.* Locus est in Plat. Men. 80, D *καὶ τίνα τρόπον ζητήσεις, ὦ Σώκρατες, τοῦτο ὃ μὴ οἶσθα τὸ παράπαν ὅ τι ἔστι; ποῖον γὰρ ὧν οὐκ οἶσθα προθέμενος ζητήσεις; ἢ εἰ καὶ ὅτι μάλιστα ἐντύχοις αὐτῷ, πῶς εἴσει, ὅτι τοῦτό ἐστιν, ὃ σὺ οὐκ ᾔδησθα;* — Idem sophisma videtur in mente habuisse 1049 b 33 sqq.

71 a 33 Non bene difficultati medentur qui quae e. g. in mathematica de triangulo vel de alia re quacunque tradantur non de universo triangulo accipienda esse dicunt, sed non nisi de iis triangulis quae cognoscat qui discat, quod subtilitate disciplinae indignum est et quam maxime ab ea alienum: neque enim mathematica discentibus eam conditionem facit, ut, si quid triangulum esse intelligant, id duos rectos angulos habere debeat, sed potius ita mathematicam discunt, ut triangulum quodcunque, sive notum sive etiam ignotum, duos rectos angulos non habere non posse certissimum sit. Etenim minime absurdum est (b 7) eum qui discat quandam cognitionem iam habere eius quod discat, sed absurdum esset, si quis hoc modo illud iam nosset, scilicet si quatenus et quomodo rem disceret, eam iam cognitam haberet. — Vs. 6 *ἔστιν ὡς ἐπίστασθαι.* Cf. 959 a 13 *ἐπὶ μὲν τῆς ὄψεως ἔστιν ὥστε φαίνεσθαι τὸ ἓν δύο.* 1027 a 5 *διὸ συνέβη φαμέν, καὶ ἔστιν ὡς ποιεῖ, ἁπλῶς δ' οὔ.* Cum iis autem quae habemus vs. 8 cf. 1011 a 24 *διὸ καὶ φυλακτέον*... *ὅτι οὐ τὸ φαινόμε-*

νόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ᾧ φαίνεται καὶ ὅτε φαίνεται καὶ ᾗ καὶ ὥς. 1068 b 23 *τὸ δὲ ἀκίνητον τό τε ὅλως ἀδύνατον κινηθῆναι... καὶ τὸ πεφυκὸς μὲν κινεῖσθαι, μὴ δυνάμενον δὲ ὅτε πέφυκε καὶ οὗ καὶ ὥς.* 1109 a 28 *τὸ δ' ᾧ καὶ ὅσον καὶ ὅτε καὶ οὗ ἕνεκα καὶ ὥς, οὐκέτι παντὸς οὐδὲ ῥᾴδιον.* De coel. 311 a 5 *φανερὸν δὴ ὅτι δυνάμει ὄν, εἰς ἐντελέχειαν ἰὸν ἔρχεται ἐκεῖ καὶ εἰς τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον, οὗ ἡ ἐντελέχεια καὶ ὅσου καὶ οἵου καὶ ὅπου.*

Cap. **2.** *Scientia est cognitio rei, quatenus necessario prodiit ex causa unde fluxit.* **17** *Qualia esse debeant, ex quibus vera scientia per demonstrationem comparari possit exponitur.* **72 a 7** *De principio demonstrationis.* **15** *Quid sit thesis, axioma, hypothesis, definitio.* **25** *Quum ea ex quibus demonstratur, tum etiam ea quae iis opposita sunt magis stabilia et perspicua esse debent quam id quod demonstratur.*

71 b 9 *ἐπίστασθαι δὲ οἰόμεθ' ἕκαστον.* Cf. 184 a 12 *τότε γὰρ οἰόμεθα γινώσκειν ἕκαστον, ὅταν τὰ αἴτια γνωρίσωμεν τὰ πρῶτα καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς πρώτας καὶ μέχρι τῶν στοιχείων.* 1028 a 28 *οἱ μὲν γὰρ ἔμπειροι τὸ ὅτι μὲν ἴσασι, διότι δ' οὐκ ἴσασιν· οἱ δὲ τὸ διότι καὶ τὴν αἰτίαν γνωρίζουσιν.* Ib. b 28 *τὴν ὀνομαζομένην σοφίαν περὶ τὰ πρῶτα αἴτια καὶ τὰς ἀρχὰς ὑπολαμβάνουσι πάντες* (coll. 194 b 18). 1028 a 36 *καὶ εἰδέναι τότ' οἰόμεθα ἕκαστον μάλιστα, ὅταν τί ἐστιν ὁ ἄνθρωπος γνῶμεν ἢ τὸ πῦρ, μᾶλλον ἢ τὸ ποιὸν ἢ τὸ ποσὸν ἢ τὸ ποῦ, ἐπεὶ καὶ αὐτῶν τούτων τότε ἕκαστον ἴσμεν, ὅταν τί ἐστι τὸ ποσὸν ἢ τὸ ποιὸν γνῶμεν.* 765 b 5 *ἀλλὰ λίαν τὸ λέγειν οὕτω πόῤῥωθέν ἐστιν ἅπτεσθαι τῆς αἰτίας, δεῖ δ' ὅτι μάλιστα προσάγειν ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ἐγγὺς τῶν πρώτων αἰτίων.*

71 b 10 *τὸν κατὰ συμβεβηκός*, v. quae diximus ad 43 a 34. De eo quod dicitur *κατὰ συμβεβηκός* optime disputaverunt Trendelenbg. de an. p. 188, Ritter Gesch. d. Phil. III. p. 132. not. 2. 1064 b 27 *τοῦτο δὲ* (*τὸ συμβεβηκὸς* intell.) *οὐδεμία ζητεῖ τῶν ὁμολογουμένως οὐσῶν ἐπιστημῶν πλὴν ἡ σοφιστική· περὶ τὸ συμβεβηκὸς γὰρ αὕτη μόνη πραγματεύεται· διὸ Πλάτων οὐ κακῶς εἴρηκε φήσας τὸν σοφιστὴν περὶ τὸ μὴ ὂν διατρίβειν* (cf. 1026 b 14). 1065 a 1 *ἔστι δὴ τὸ συμβεβηκὸς ὃ γίγνεται μέν, οὐκ ἀεὶ δ' οὐδ' ἐξ ἀνάγκης οὐδ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.* 265 b 10 *οὐ γὰρ ἀναγκαῖον τὸ συμβεβηκός, ἀλλ' ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι.*

1026 b 3 *πρῶτον περὶ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς λεκτέον, ὅτι οὐδεμία ἐστὶ περὶ αὐτοῦ θεωρία. σημεῖον δέ· οὐδεμιᾷ γὰρ ἐπιστήμῃ ἐπιμελὲς περὶ αὐτοῦ οὔτε πρακτικῇ οὔτε ποιητικῇ οὔτε θεωρητικῇ.* Ib. 21 *φαίνεται γὰρ τὸ συμβεβηκὸς ἐγγύς τι τοῦ μὴ ὄντος. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῶν τοιούτων λόγων· τῶν μὲν γὰρ ἄλλον τρόπον ὄντων ἔστι γένεσις καὶ φθορά, τῶν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς οὐκ ἔστιν.* 1027 a 5 *τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐνίοτε δυνάμεις εἰσὶν αἱ ποιητικαί, τῶν δ' οὐδεμία τέχνη οὐδὲ δύναμις ὡρισμένη· τῶν γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς ὄντων ἢ γινομένων καὶ τὸ αἴτιόν ἐστι κατὰ συμβεβηκός.* Quare dicitur *φθείρεσθαι κατὰ συμβεβηκὸς* quod interit cum eo et non nisi per ipsum eius interitum in quo inest vel cui adhaeret: 465 b 4 *φθείρεται γὰρ τὰ μὲν ὑπάρχοντα τοῖς ἐναντίοις κατὰ συμβεβηκός, τῷ ἐκεῖνα* (intell. *οἷς ὑπάρχει*) *φθείρεσθαι*: unde apparet haud male a Biesio (II. p. 91) *κατὰ συμβεβηκός* verti „beziehungsweise". 1025 a 14 *συμβεβηκὸς λέγεται ὃ ὑπάρχει μέν τινι καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν, οὐ μέντοι οὔτ' ἐξ ἀνάγκης οὔτ' ἐπὶ τὸ πολύ ... οὐδὲ δὴ αἴτιον ὡρισμένον οὐθὲν τοῦ συμβεβηκότος ἀλλὰ τὸ τυχόν· τοῦτο δ' ἀόριστον ... γέγονε μὲν δὴ καὶ ἔστι τὸ συμβεβηκός, ἀλλ' οὐχ ᾗ αὐτὸ ἀλλ' ᾗ ἕτερον ... λέγεται δὲ καὶ ἄλλως συμβεβηκός, οἷον ὅσα ὑπάρχει ἑκάστῳ καθ' αὑτὸ μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ ὄντα, οἷον τῷ τριγώνῳ τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν. καὶ ταῦτα μὲν ἐνδέχεται ἀΐδια εἶναι, ἐκείνων δ' οὐθέν*: dicuntur igitur *συμβεβηκότα* quaecunque non sunt substantiae neque per se ipsa consistunt, sed de aliis praedicantur (1017 a 12 *τὸ γὰρ τόδε εἶναι τόδε σημαίνει τὸ συμβεβηκέναι τῷδε τόδε*) vel quocunque alio modo illis adhaerent, v. Biese I. p. 63. not. 1: quare *τὸ συμβεβηκός* et *τῇ οὐσίᾳ* opponitur (cf. 83 a 27, 1017 a 31 *τούτῳ γὰρ διώρισται οὐσία καὶ τὸ συμβεβηκός· τὸ γὰρ λευκὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκεν, ὅτι ἔστι μὲν λευκὸς ἀλλ' οὐχ ὅπερ λευκόν*, cf. Biese I. p. 82. not. 5 et p. 259. not.) et *τοῖς καθ' αὑτὰ ὑπάρχουσιν* (cf. 73 b 9, 1015 b 16, Biese I. p. 130. not.) vel *τοῖς φύσει γιγνομένοις*: 406 a 15 *εἰ δὲ κινεῖται μὴ κατὰ συμβεβηκός, φύσει ἂν ὑπάρχοι κίνησις αὐτῇ.* Simul etiam apparet quomodo explicanda sit repugnantia quae in eo esse videtur, quod *τὰ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα* aliis locis dicuntur *συμβεβηκότα*, aliis vero iis opponuntur: namque *συμβεβηκότα* appellantur tum omnia quae non sunt substantiae, etiamsi necessario de his praedicentur, tum maxime ea quae substantiis ita adhaereant, ut non ne-

cessario cum iis coniuncta sint. Quare dicit 75 b 1 τὰ πάθη καὶ τὰ καθ' αὑτὰ συμβεβηκότα δηλοῖ ἡ ἀπόδειξις. 75 a 18 τῶν δὲ συμβεβηκότων μὴ καθ' αὑτὰ . . . οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη ἀποδεικτική, ut non mirum sit, quod, quamquam iis locis quos supra adscripsimus scientiam dari συμβεβηκότων aperte negaverit, tamen 1355 b 30 dicat: ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερὸν καὶ γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμόν. 465 b 1 ἀναγκαῖον δὲ πρῶτον τὰ συμβεβηκότα διελεῖν περὶ ἕκαστον γένος, ὅσα καθ' αὑτὰ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ζῴοις. 402 b 17 ἔοικε δ' οὐ μόνον τὸ τί ἐστι γνῶναι χρήσιμον εἶναι πρὸς τὸ θεωρῆσαι τὰς αἰτίας τῶν συμβεβηκότων ταῖς οὐσίαις... ἀλλὰ καὶ ἀνάπαλιν τὰ συμβεβηκότα συμβάλλεται μέγα μέρος πρὸς τὸ εἰδέναι τὸ τί ἐστιν· ἐπειδὰν γὰρ ἔχωμεν ἀποδιδόναι κατὰ τὴν φαντασίαν περὶ τῶν συμβεβηκότων, ἢ πάντων ἢ τῶν πλείστων, τότε καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἕξομεν λέγειν κάλλιστα. 193 b 27 εἰ γὰρ τοῦ φυσικοῦ τὸ τί ἐστιν ἥλιος ἢ σελήνη εἰδέναι, τῶν δὲ συμβεβηκότων καθ' αὑτὰ μηδέν, ἄτοπον. Item 203 b 33 et 955 b 20 τῇ οὐσίᾳ opponitur τὸ συμβεβηκὸς καθ' αὑτό. 186 b 18 συμβεβηκός τε γὰρ λέγεται τοῦτο, ἢ ὃ ἐνδέχεται ὑπάρχειν καὶ μὴ ὑπάρχειν, ἢ οὗ ἐν τῷ λόγῳ ὑπάρχει τὸ ᾧ συμβέβηκεν, ἢ ἐν ᾧ ὁ λόγος ὑπάρχει ᾧ συμβέβηκεν... ἔτι ὅσα ἐν τῷ ὁριστικῷ λόγῳ ἔνεστιν ἢ ἐξ ὧν ἐστίν, ἐν τῷ λόγῳ τῷ τούτων οὐκ ἐνυπάρχει ὁ λόγος ὁ τοῦ ὅλου.

71 b 15 Veram scientiam non dari nisi eorum quae aeterna sint nec unquam mutentur et hic docet et in seqq.: v. 74 b 36—39, 75 b 24. Pugnare cum his videntur quae dicit 32 b 18 ἐπιστήμη δὲ καὶ συλλογισμὸς ἀποδεικτικὸς τῶν μὲν ἀορίστων οὐκ ἔστι διὰ τὸ ἄτακτον εἶναι τὸ μέσον, τῶν δὲ πεφυκότων (h. e. τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄντων) ἔστιν, quod, quum Aristoteles in Analyticis prioribus scientiam non definiat, sed de syllogismo agat, facile excusatur ita, ut ἐπιστήμη sensu latiori accipienda sit. Item quamquam opponitur αἰσθήσει 87 b 28, tamen 451 a 27 αἴσθησις ipsa dicitur ἐπιστήμη. Cf. quae de ἐπιστήμῃ disseruit Biese I. p. 230 sqq. not. C. Heyder Krit. Darst. u. Vergl. der Arist. u. Hegelschen Dialektik. Erlang. 1845. I. p. 307. not. Ambiguitatem verbi ἐπίστασθαι Aristoteles ipse explicuit 67 b 4 τὸ γὰρ ἐπίστασθαι λέγεται τριχῶς, ἢ ὡς τῇ καθόλου ἢ ὡς τῇ οἰκείᾳ ἢ ὡς τῷ ἐνεργεῖν. 1146 b 31 διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι· καὶ γὰρ ὁ ἔχων μὲν οὐ χρώ-

μενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστασθαι. Quomodo παιδείᾳ opponatur ἐπιστήμη, exposuit Ritter Gesch. der Phil. III. p. 26. not. 1.

71 b 16 Plerumque per demonstrationem scientia comparatur: quare quae ad veram demonstrationem requiruntur (vs. 21 sqq.) ex ipsa scientiae notione fluere debent. Iam igitur ut vera demonstratio fiat, ea ex quibus conficitur vera esse debent (v. 43 b 11 ὅσῳ δ' ἀληθεστέρων — εὐπορῇ τις intell. — μᾶλλον ἀποδείξει coll. iis quae habuimus 53 b 8 sqq.), deinde prima, quod quid sibi velit explicat 72 a 5 dicens ἐκ πρώτων δ' ἐστὶ τὸ ἐξ ἀρχῶν οἰκείων: unde apparet verbis οὕτω vs. 22 . . . 25 ἐπιστήμην non tam explicari, cur ἄμεσα, γνωριμώτερα et αἴτια τοῦ συμπεράσματος esse debeant ex quibus demonstratio conficiatur, quam cur πρῶτα esse debeant. Eandem fere vim habet τὸ πρῶτον 7 a 1 οὐ γὰρ οἰκείως τὸ πρῶτον ἀποδέδοται πτερὸν ὄρνιθος. Cf. 323 a 7 τόπου δὲ διαφορὰ πρώτη (h. e. ἡ οἰκειοτάτη) τὸ ἄνω καὶ κάτω καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντικειμένων. ἀρχαὶ οἰκεῖαι autem sunt eae quae scientiae quam efficere volunt propriae sunt et ipsa natura cum ea coniunctae, v. quae dedimus ad 46 a 10. De notione vocis πρῶτος cf. 100 b 18 ἔστι δὲ ἀληθῆ μὲν καὶ πρῶτα τὰ μὴ δι' ἑτέρων ἀλλὰ δι' αὑτῶν ἔχοντα τὴν πίστιν: quare dicit 982 a 26 ἀκριβέσταται δὲ τῶν ἐπιστημῶν αἳ μάλιστα τῶν πρώτων εἰσίν, h. e. quae principiis utuntur quam simplicissimis. 335 a 29 autem iunguntur τὰ ἀΐδιά τε καὶ πρῶτα. Deinde v. quae diximus ad 16 a 6, I. p. 372 extr., et ad 66 b 20, quibus addimus 1014 a 26 στοιχεῖον λέγεται ἐξ οὗ σύγκειται πρώτου ἐνυπάρχοντος, ἀδιαιρέτου τῷ εἴδει εἰς ἕτερον εἶδος. 410 b 15 τὰ δὲ στοιχεῖά φασι πρῶτα τῶν ὄντων εἶναι, ubi τὸ πρῶτον, sicut 72 a 6, idem est quod τὸ αἴτιον s. ἡ ἀρχή: quare etiam 998 a 23 τὰ στοιχεῖα circumscribit dicens ἐξ ὧν ἐνυπαρχόντων ἐστὶν ἕκαστον πρῶτον, quamquam ex iis quae sequuntur facile aliquis coniiciat scribendum esse πρώτων pro πρῶτον: pergit enim οἷον φωνῆς στοιχεῖα καὶ ἀρχαὶ δοκοῦσιν εἶναι ταῦτ' ἐξ ὧν σύγκεινται αἱ φωναὶ πᾶσαι πρώτων. Sed nihil mutandum: nam plus semel hac voce sic usus est Aristoteles: e. g. πρώτην πόλιν 1291 a 17 dicit τὴν τῶν ἀναγκαίων χάριν συνεστηκυῖαν πᾶσαν, eam quae non nisi ea complectitur quae civitati maxime sunt necessaria et sine quibus esse omnino nequit. 1326 b 7 πρώτην μὲν εἶναι πόλιν ἀναγκαῖον τὴν ἐκ τοσούτου πλήθους ὃ πρῶτον πλῆθος αὐταρ-

κες πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐστὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. Quo sensu quae opponantur τῷ πρώτῳ videmus 1310 b 4 ἡ δὲ τυραννὶς ἐξ ὀλιγαρχίας τῆς ὑστάτης σύγκειται καὶ δημοκρατίας. 1312 b 5 καὶ γὰρ ἡ δημοκρατία ἡ τελευταία τυραννίς ἐστιν. Ib. 35 ὅσας αἰτίας εἰρήκαμεν τῆς τε ὀλιγαρχίας τῆς ἀκράτου καὶ τελευταίας καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς ἐσχάτης, τοσαύτας καὶ τῆς τυραννίδος θετέον. 1320 a 17 ἐπεὶ δ' αἱ τελευταῖαι δημοκρατίαι πολυάνθρωποί τέ εἰσι καὶ χαλεπὸν ἐκκλησιάζειν ἀμίσθους... Unde collatis iis quae diximus ad 25 b 33 facile intelligitur quid sit ὕλη πρώτη et τελευταία quam dicit 1017 a 5. Quibus addimus quae leguntur 416 b 22 τὸ μὲν τρέφον ἐστὶν ἡ πρώτη ψυχή. 474 a 29 διόπερ ἐν ᾧ πρώτῳ τόπῳ τοῦ σώματος καὶ ἐν ᾧ πρώτῳ τοῦ τόπου τούτου μορίῳ τὴν ἀρχὴν ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην, ἐνταῦθα καὶ τὴν πρώτην τὴν θρεπτικὴν ψυχὴν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. 778 b 33 τότε πρῶτόν ἐστι ζῷον, ὅταν αἴσθησις γένηται πρῶτον. 413 b 4 αἰσθήσεως δὲ πρῶτον ὑπάρχει πᾶσιν ἁφή: quare 455 b 10 τὸ τυχὸν αἰσθητήριον opponitur τῷ πρώτῳ ᾧ αἰσθάνεται πάντων: nam τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν 451 a 17 est id in quo omnis sensus originem habet s. id quod primum est quod rebus externis afficitur. Singularis usus est vocis πρῶτον 999 b 12 τὸ δὲ γεγονὸς ἀνάγκη εἶναι ὅτε πρῶτον γέγονεν, ubi ὅτε πρῶτον idem fere significare videtur quod latine dicimus „ut primum". — ἄμεσα sunt quae vs. 27 dicuntur ἀναπόδεικτα.

71 b 17 ὕστερον ἐροῦμεν, v. 72 b 19 sqq. et 76 b 16 sqq., ubi eam scientiam primam omnium et perfectam esse ostendit, quae principia cognoscat quae ipsa demonstrari nequeant.

71 b 21 Haud male Preller histor. phil. graeco-romanae ex fontium locis context. Hamb. 1838. p. 247 „τὰ πρῶτα et τὰ πρότερα ita distinguenda dixeris, ut illa significent propositionem maiorem, haec minorem quae alicui scientiae propria esse debet coll. 88 b 27—29." De iis quae dicantur πρότερα iam egimus ad 14 a 26, quibuscum cf. Trendelenbg. Elem. logic. Arist. p. 79—81, Biese I. p. 333 sqq. Quae hoc loco πρότερα dicit Aristoteles, ea, ut ipse explicat vs. 31 sqq., duplici sensu sunt πρότερα τοῦ συμπεράσματος, tum quia sunt αἴτια τοῦ συμπεράσματος (πρότερα τῇ φύσει), tum quia praenosci debent (προγινωσκόμενα h. e. πρὸς ἡμᾶς πρότερα). Convenire videntur cum hoc loco quae habentur 184 a 16 πέφυκε δὲ ἐκ τῶν γνωριμωτέρων ἡμῖν ἡ ὁδὸς καὶ σαφεστέρων ἐπὶ τὰ σαφέστερα τῇ φύσει καὶ γνωριμώτερα· οὐ γὰρ ταὐτὰ ἡμῖν τε γνώριμα καὶ ἁπλῶς... At quae sequuntur pugnant cum iis

quae dicit 72a4: pergit enim ἔστι δ' ἡμῖν πρῶτον δῆλα καὶ σαφῆ τὰ συγκεχυμένα μᾶλλον· ὕστερον δ' ἐκ τούτων γίνεται γνώριμα τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ ἀρχαὶ διαιροῦσι ταῦτα. διὸ ἐκ τῶν καθόλου ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα δεῖ προϊέναι. τὸ γὰρ ὅλον κατὰ τὴν αἴσθησιν γνωριμώτερον, τὸ δὲ καθόλου ὅλον τί ἐστιν· πολλὰ γὰρ περιλαμβάνει ὡς μέρη τὸ καθόλου. Quae quidem repugnantia quomodo explicanda sit, optime exposuit C. Heyder Darst. u. Vergl. der Arist. u. Hegelschen Dialektik I. p. 164 sqq. Deinde de iis quae sint γνωριμώτερα cf. 142a2—4, 9—11 et 188b32, ubi distinguit γνωριμώτερα κατὰ τὸν λόγον et γνωριμώτερα κατὰ τὴν αἴσθησιν, quod illustrat 189a5 dicens τὸ μὲν γὰρ καθόλου κατὰ τὸν λόγον γνώριμον, τὸ δὲ καθ' ἕκαστον κατὰ τὴν αἴσθησιν· ὁ μὲν γὰρ λόγος τοῦ καθόλου, ἡ δ' αἴσθησις τοῦ κατὰ μέρος. 1077b1 ἀλλ' οὐ πάντα ὅσα τῷ λόγῳ πρότερα, καὶ τῇ οὐσίᾳ πρότερα. τῇ μὲν γὰρ οὐσίᾳ πρότερα ὅσα χωριζόμενα τῷ εἶναι ὑπερβάλλει, τῷ λόγῳ δὲ ὅσων οἱ λόγοι ἐκ τῶν λόγων· ταῦτα δὲ οὐχ ἅμα ὑπάρχει. Distinguit igitur Aristoteles causam exsistendi (τὸ οὐσίᾳ πρότερον, den Realgrund, die Ursache) et rationem cognoscendi (τὸ λόγῳ πρότερον, den Erkenntnifsgrund): quamquam ne hoc quidem discrimen semper ab eo servatur: 1035b12 ὥσθ' ὅσα μὲν μέρη ὡς ὕλη καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται ὡς ὕλην ὕστερα· ὅσα δὲ ὡς τοῦ λόγου (definitionem intelligit) καὶ τῆς οὐσίας τῆς κατὰ τὸν λόγον πρότερα, ἢ πάντα ἢ ἔνια. 1084b7 καὶ ἔστι μὲν ὡς ἡ ὀρθὴ προτέρα τῆς ὀξείας, ὅτι ὥρισται καὶ τῷ λόγῳ· ἔστι δ' ὡς ἡ ὀξεῖα, ὅτι μέρος καὶ εἰς ταύτην διαιρεῖται. ὡς μὲν δὴ ὕλη ἡ ὀξεῖα καὶ τὸ στοιχεῖον καὶ ἡ μονὰς πρότερον, ὡς δὲ κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν οὐσίαν τὴν κατὰ τὸν λόγον ἡ ὀρθὴ καὶ τὸ ὅλον τὸ ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἴδους· ἐγγύτερον γὰρ τοῦ εἴδους καὶ οὗ ὁ λόγος τὸ ἄμφω, γενέσει δ' ὕστερον. Opponuntur etiam τὸ τῇ γενέσει (χρόνῳ) et τὸ τῇ οὐσίᾳ πρότερον 1077a1 τὸ γὰρ ἀτελὲς μέγεθος γενέσει μὲν πρότερόν ἐστι, τῇ οὐσίᾳ δ' ὕστερον, οἷον ἄψυχον ἐμψύχου. 999a12 ἐν δὲ τοῖς ἀτόμοις οὐκ ἔστι τὸ μὲν πρότερον τὸ δ' ὕστερον. Ut initio doctrinae physicae mentio fit discriminis quod est inter τὰ ἡμῖν γνώριμα et τὰ ἁπλῶς γνώριμα, sic etiam idem innuit Aristoteles doctrinam de moribus expositurus 1095b2 ἀρκτέον μὲν οὖν ἀπὸ τῶν γνωρίμων, ταῦτα δὲ διττῶς· τὰ μὲν γὰρ ἡμῖν τὰ δ' ἁπλῶς. Idem discrimen quo sensu acceptum servaverint alii, e. g. Athena-

goras et Origenes, exposuit Ritter Gesch. der Phil. V. p. 309. et 487.

71 b 27 ὅτι οὐκ ἐπιστήσεται, intell. τὰ ἀπόδεικτα.

72 a 9 De propositione dialectica v. quae diximus ad 20 b 22 coll. iis quae dedimus ad 24 a 25.

72 a 15 θέσιν non semper eo sensu usurpat Aristoteles quem hic indicat: nam 65 b 14, 66 a 2, 73 a 9 sq. idem fere est quod ὑπόθεσις s. ὑποκείμενον, id quod non demonstratum sumitur. Idem appellat φάσιν 65 b 20: quocum convenit quod 72 a 20—24 θέσιν et ὑπόθεσιν distinguit sicut φάσιν et κατάφασιν: nam definitionem θέσιν appellat, quippe quae explicet quid aliquid sit, propositionem vero quae decernat, num aliquid sit an non sit, ὑπόθεσιν vocat. Hoc loco (72 a 15) θέσιν non nisi per negationem definit; affirmationem habemus 104 b 19 θέσις δέ ἐστιν ὑπόληψις παράδοξος τῶν γνωρίμων τινὸς κατὰ φιλοσοφίαν . . . ἢ περὶ ὧν λόγον ἔχομεν ἐναντίον ταῖς δόξαις. Ib. 35 σχεδὸν δὲ νῦν πάντα τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα θέσεις καλοῦνται. Cf. schol. 98 a 47. — De ὑποθέσει egimus ad 40 b 25. Quibus adiiciendum est, quod sicut ὑπόθεσις saepius idem est quod ὁμολογία (v. I. p. 433), ita etiam ὑποτίθεσθαι (λαβεῖν ὑπόθεσιν ἀπ' ἄλλου) 120 a 3 est uti concessione quam fecit adversarius.

72 a 17 De axiomate v. quae dicit 75 a 42 τρία γάρ ἐστι τὰ ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν, ἓν μὲν τὸ ἀποδεικνύμενον . . . ἓν δὲ τὰ ἀξιώματα· ἀξιώματα δ' ἐστὶν ἐξ ὧν. 76 b 14 τὰ κοινὰ λεγόμενα ἀξιώματα, ἐξ ὧν πρώτων ἀποδείκνυσι. 997 a 5 εἰ δὲ ἀποδεικτικὴ περὶ αὐτῶν (τῶν κοινῶν δοξῶν) ἐστί, δεήσει τι γένος εἶναι ὑποκείμενον, καὶ τὰ μὲν πάθη τὰ δ' ἀξιώματ' αὐτῶν. περὶ πάντων γὰρ ἀδύνατον ἀπόδειξιν εἶναι· ἀνάγκη γὰρ ἔκ τινων εἶναι καὶ περί τι καὶ τινῶν τὴν ἀπόδειξιν· ὥστε συμβαίνει πάντων εἶναι γένος ἕν τι τῶν δεικνυμένων· πᾶσαι γὰρ αἱ ἀποδεικτικαὶ χρῶνται τοῖς ἀξιώμασιν . . . καθόλου γὰρ μάλιστα καὶ πάντων ἀρχαὶ τὰ ἀξιώματά ἐστιν. Alium sensum habet 62 a 13 (coll. vs. 16 sq.), ubi ἀξίωμα ἔνδοξον appellat quod, quum speciem veritatis habeat, si petatur, facile concedatur. Sic 1001 b 7 ἀξίωμα dixit quod θέσιν alias vel etiam simpliciter λόγον vocare solet: εἰ ἀδιαίρετον αὐτὸ τὸ ἕν, κατὰ μὲν τὸ Ζήνωνος ἀξίωμα οὐθὲν ἂν εἴη.

72 a 26 τοιοῦτον, quem significavit 71 b 21 sqq.

72 a 28 ἢ πάντα ἢ ἔνια, aut omnia aut certe nonnulla, si qui-

dem, ut demonstremus quod volumus, non omnibus utique principiis opus est, sed interdum demonstratio nonnisi quibusdam principiis utitur, ut conficiat quod velit. Item atque hoc loco addidit ἢ πάντα ἢ ἔνια 1035 b 14 (cf. ib. vs. 6 et 19), quem locum modo adscripsimus ad 71 b 21.

72 a 34 μήτε βέλτιον . . . h. e. καὶ πρὸς ἃ μηδὲ βέλτιον διάκειται ἢ εἰ ἐτύγχανεν εἰδὼς s. μήτε βέλτιον ἔχων πρὸς αὐτὰ ἢ ὁ εἰδώς. Cf. 83 b 34 ὧν δ' ἐστὶν ἀπόδειξις, οὔτε βέλτιον ἔχειν ἐγχωρεῖ πρὸς αὐτὰ τοῦ εἰδέναι, οὔτ' εἰδέναι ἄνευ ἀποδείξεως. Fieri, ait, non potest, ut quis ea quae neque sciat neque magis in potestate habeat et quasi sua fecerit quam is qui sciat, certiora putet quam ea quae sciat (quod non satis clare expressit Biese I. p. 237 „Es ist unmöglich, dafs man dem mehr Glauben schenkt, was ohne das Andere nicht gewufst werden kann und allein für sich die Erkenntnifs nicht fördert"). Scit autem ea quorum demonstrationem intellexit: quare si ea non scit, unde demonstratio fluxit, sequitur eum pro certioribus habuisse ea quae nesciat (propositiones intell. ex quibus demonstratio confecta est) quam ea quae sciat (id quod demonstratum est). Quae sequuntur Biese vertit: „Diefs ist aber der Fall, wenn man vorher nicht das kennt, was vermittelst des Beweises die Ueberzeugung bewirkt", quasi scriptum exstaret εἰ μή τις προγνώσεται τὰ δι' ἀπόδειξιν πιστοῦντα. Imo ad προγνώσεται mente intelligendum est τὰ ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός (vs. 27) s. τὰς ἀρχάς (vs. 36). „Si nemo eorum (h. e. nisi omnes) qui propter demonstrationem fidem habeant iis quae demonstrata sint, praenoverit ea ex quibus demonstratio facta sit."

72 b 1 Non solum demonstrationis principia certiora esse debent quam id ipsum quod demonstratum est, sed etiam iis quae principiis illis opposita sunt nihil clarius esse debet. Nam scientia non satis firma esset et stabilis, nisi certissimum esset ea non vera esse quae principiis ex quibus demonstratum sit opposita sint: ex his enim cogitur quod repugnat ei quod probatum est. — Quem hic vocat συλλογισμὸν τῆς ἐναντίας ἀπάτης, eum 64 a 9 dixit συλλογισμὸν ἐναντίον τῷ πράγματι, ubi v. quae dixit Aristoteles.

Cap. 3. *Redarguuntur et qui scientiam esse negant,* 15 *et qui omnia demonstrari posse dicunt.* 18 *Aristotelis de*

hac re sententia. 25 *Circulo nihil demonstratur*, 73 a 6 *exceptis iis quae inter se convertuntur.*

72 b 6 τοῖς δ', de quibus dicit 1011 a 8 πάντων γὰρ λόγον ἀξιοῦσιν οὗτοι εἶναι· ἀρχὴν γὰρ ζητοῦσι, καὶ ταύτην δι' ἀποδείξεως λαμβάνειν, ἐπεὶ ὅτι γε οὐ πεπεισμένοι εἰσί, φανεροί εἰσιν ἐν ταῖς πράξεσιν. ἀλλ' ὅπερ εἴπομεν, τοῦτο αὐτῶν τὸ πάθος ἐστίν· λόγον γὰρ ζητοῦσιν ὧν οὐκ ἔστι λόγος· ἀποδείξεως γὰρ ἀρχὴ οὐκ ἀπόδειξίς ἐστιν. 1005 b 2 ὅσα δ' ἐγχειροῦσι τῶν λεγόντων τινὲς περὶ τῆς ἀληθείας, ὃν τρόπον δεῖ ἀποδέχεσθαι, δι' ἀπαιδευσίαν τῶν ἀναλυτικῶν τοῦτο δρῶσιν· δεῖ γὰρ περὶ τούτων (τὰς ἀρχὰς intell.) ἥκειν προεπισταμένους, ἀλλὰ μὴ ἀκούοντας ζητεῖν.

72 b 8 εἰς ἄπειρον, de qua re cf. quae dicit 994 b 20 ἔτι τὸ ἐπίστασθαι ἀναιροῦσιν οἱ οὕτως (οἱ ἄπειρα τὰ αἴτια τῶν ὄντων) λέγοντες. οὐ γὰρ οἷόν τε εἰδέναι πρὶν ἢ εἰς τὰ ἄτομα ἐλθεῖν. καὶ τὸ γιγνώσκειν οὐκ ἔστιν· τὰ γὰρ οὕτως ἄπειρα πῶς ἐνδέχεται νοεῖν; οὐ γὰρ ὅμοιον ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ἣ κατὰ τὰς διαιρέσεις μὲν οὐχ ἵσταται· νοῆσαι δ' οὐκ ἔστι μὴ στήσαντα· διόπερ οὐκ ἀριθμήσει τὰς τομὰς ὁ τὴν ἄπειρον διεξιών. ἀλλὰ καὶ τὴν ὕλην ἐν κινουμένῳ νοεῖν ἀνάγκη, καὶ ἀπείρῳ οὐθενὶ ἔστιν εἶναι· εἰ δὲ μή, οὐκ ἄπειρόν γ' ἐστὶν τὸ ἀπείρῳ εἶναι. ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ ἄπειρά γ' ἦσαν πλήθει τὰ εἴδη τῶν αἰτίων, οὐκ ἂν ἦν οὐδ' οὕτω τὸ γιγνώσκειν· τότε γὰρ εἰδέναι οἰόμεθα, ὅταν τὰ αἴτια γνωρίσωμεν· τὸ δ' ἄπειρον κατὰ τὴν πρόσθεσιν οὐκ ἔστιν ἐν πεπερασμένῳ διεξελθεῖν. Alii nihil omnino sciri posse contendunt, quia qui sciret prima teneret principia, unde scientia fluxisset, ad quae pervenire non liceat, quoniam in iis quae infinita sint, quum nihil detur primum, alterum altero neque prius sit neque posterius. Sin autem dentur principia, ea non posse sciri dicunt nisi demonstrata, quoniam vero demonstrari non possint, neque ea sciri simpliciter quae ex iis fluant, sed non sciri nisi conditione quadam assumta, hac scilicet, ut principia sint quae consistant. Alii omnia circulo demonstrari volunt.

72 b 18 ἡμεῖς δέ φαμεν. Cf. cum his quae dicit 1098 b 1 οὐκ ἀπαιτητέον δ' οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἅπασιν ὁμοίως, ἀλλ' ἱκανὸν ἔν τισι τὸ ὅτι δειχθῆναι καλῶς, οἷον καὶ περὶ τὰς ἀρχάς· τὸ δ' ὅτι πρῶτον καὶ ἀρχή. τῶν δ' ἀρχῶν αἱ μὲν ἐπαγωγῇ θεωροῦνται, αἱ δ' αἰσθήσει, αἱ δ' ἐθισμῷ τινι, καὶ ἄλλαι δ' ἄλλως. 42 b 29 τὸ μὲν οὖν μὴ πάντων ἀξιοῦν ζητεῖν ἀρχὴν λέγεται καλῶς, τὸ δὲ τῶν ὄντων ἀεὶ καὶ γινομέ-

νων πάντων οὐ καλῶς, ἀλλ' ὅσαι τῶν ἀϊδίων ἀρχαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι· τῆς γὰρ ἀρχῆς ἄλλη γνῶσις καὶ οὐκ ἀπόδειξις. ἀρχὴ δ' ἐν μὲν τοῖς ἀκινήτοις τὸ τί ἐστιν, ἐν δὲ τοῖς γινομένοις ἤδη πλείους, τρόπον δ' ἄλλον καὶ οὐ πᾶσαι τὸν αὐτόν. 407 a 25 λόγος δὲ πᾶς ὁρισμὸς ἢ ἀπόδειξις. αἱ δ' ἀποδείξεις καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἔχουσί πως τέλος τὸν συλλογισμὸν ἢ τὸ συμπέρασμα· εἰ δὲ μὴ περατοῦνται, ἀλλ' οὐκ ἀνακάμπτουσί γε πάλιν ἐπ' ἀρχήν, προσλαμβάνουσαι δ' ἀεὶ μέσον καὶ ἄκρον εὐθυποροῦσιν . . . οἱ δ' ὁρισμοὶ πάντες πεπερασμένοι.

72 b 27 τὰ αὐτὰ τῶν αὐτῶν . . . quod accidit, si circulo demonstratur: nam si continua demonstratio ad ea revertitur, unde egressa est, ut hanc formam habeat *ABCD . . . AB . . .*, eaedem propositiones easdem et antecedunt et sequuntur: nisi quis demonstrationem quae circulo fiat ita excusare velit, ut dicat minime absurdum esse, quod eadem in eadem demonstratione et sint antecedentia et consequentia, quum eadem quae natura sint priora et clariora nobis sint obscuriora et parum manifesta: namque inductionem a rebus quae sensibus subiectae sint procedere ad universalia, syllogismum vero ab iis quae sint ἁπλῶς πρότερα ad ea quae sint πρότερα πρὸς ἡμᾶς. Quod si verum est (εἰ δ' οὕτως vs. 30), aut, quum duplex sit via et ratio, qua scientia comparari possit, ambiguitatem quandam habet scientiae definitio quam proposuimus, aut (vs. 31) non simpliciter demonstratio dicenda erit altera ista demonstrandi ratio (inductionem innuit), quae fit ex iis quae nobis sunt propiora et clariora. — Articulum ἡ (vs. 32), quem a Bkk. deletum omnes codices praebent, etiam Philoponus videtur habuisse (v. schol. 201 b 44). Alio loco articulum collocavit cod. *F*, quo quid sibi vellet magis eluceret.

72 b 32 Demonstrationem quae circulum faciat ταὐτολογίαν committere, quum idem per idem probet, hoc modo ostendit. Sit *B* consequens τοῦ *A*, *Γ* consequens τοῦ *B*. Iam ut circulo demonstretur, ponendum est et *B* esse consequens τοῦ *A* et *A* esse consequens τοῦ *B*: quare quum demonstrantem procedere liceat tum ab *A* ad *B* et a *B* ad *Γ*, tum ab *A* ad *B* et a *B* ad *A*, *A* et *Γ* eadem esse apparet: utrumque enim plane eodem modo et ex iisdem demonstratur. Ponamus igitur demonstrationem processisse, ut exposuimus, ad terminum *A*, qui idem sit cum termino *Γ* (κείσθω τὸ *A*, ἐφ' οὗ τὸ *Γ*). Iam vero qui dicit *A* esse consequens τοῦ *B*, *Γ* consequens esse

τοῦ *B* simul dicat necesse est, cuius rei causa in eo est (τοῦτο δ' ὅτι 73 a 3), quod ex *A* demonstratur *Γ* termino *B* medio interposito. At quum *A* idem erat quod *Γ*, sequitur eum qui dicat *A* esse consequens τοῦ *B* et simul *Γ* esse consequens τοῦ *B*, quoniam *Γ* demonstratur ex *A*, nihil aliud dicere nisi *A* demonstrari ex *A*.

72 b 36 *ἀνακάμπτειν* non solum de terminis syllogismorum, sed etiam de rebus physicis dicitur, a quibus videtur ad logica translatum esse: 337 a 6 *ὅταν γὰρ ἐξ ὕδατος ἀὴρ γένηται καὶ ἐξ ἀέρος πῦρ καὶ πάλιν ἐκ πυρὸς ὕδωρ, κύκλῳ φαμὲν περιεληλυθέναι τὴν γένεσιν διὰ τὸ πάλιν ἀνακάμπτειν.* 338 a 5 *εἰ ἄρα τινὸς ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς ἡ γένεσις, ἀνάγκη ἀνακυκλεῖν καὶ ἀνακάμπτειν.* Ib. vs. 14 *καὶ τοῦτο ἀεὶ δὴ συνεχῶς· οὐδὲν γὰρ τοῦτο διαφέρει λέγειν διὰ δύο ἢ πολλῶν,* quibuscum cf. quae legimus vs. 37. De coel. 280 a 24 *τὸ δ' ὅλως γενόμενον φθαρῆναι καὶ μὴ ἀνακάμπτειν ὄντος μὲν ἑνὸς ἀδύνατόν ἐστιν.*

73 a 6 *οὐ μὴν ἀλλὰ* ... Verum enim vero circulo demonstrari non nisi ea possunt quae ita inter se convertuntur, ut alterum utrum alterius sit consequens. — Verbo *δέδεικται* vs. 8 respicit ad ea quae habuimus 34 a 16 sqq., vs. 14 sq. vero nos delegat ad Analyt. prior. II. c. 5—7.

Cap. 4. Quid sit demonstratio, 28 quid dicatur praedicari de omni, 34 quid sit τὸ καθ' αὑτό, b 25 quid τὸ ᾗ αὐτό et τὸ καθόλου explicatur.

73 a 24 *ληπτέον*, investigandum est. Sic 24 b 10 *λαμβάνεσθαι* dicitur id quod per syllogismum cogitur. 1053 b 11 *λαμβάνειν τι περί τινος* est statuere aliquid de aliqua re: dicit enim *ζητητέον ... τί τὸ ἕν ἐστι καὶ πῶς δεῖ περὶ αὐτοῦ λαβεῖν.* — *ἐκ τίνων καὶ ποίων.* 646 a 8 *ἐκ τίνων μὲν οὖν μορίων καὶ πόσων συνέστη*, quae quidem locutio Aristoteli ita familiaris est, ut exemplis eam comprobare opus non sit.

73 a 31 *εἰ νῦν* ... Temporis praesentis notionem adiecit pro quocunque alio tempore, cuius notionem omnino abesse debere dixit (vs. 29) ab eo quod dicatur *κατὰ παντός*.

73 a 33 Namque si quid contradicimus, utpote de omni interrogati ita contradicimus, ut quaeramus num vel de quadam parte vel aliquando non valeat quod propositum sit. — Quamquam optimi codices praebent *ἐρωτωμένου*, tamen Bkki le-

ctionem servavimus, quum eandem et Boethius et Philoponus (v. schol. 203 a 25) habuisse videantur.

73 a 34 *καθ' αὑτά*, de quibus v. quae dedimus ad 5 b 16 et ad 49 a 7, dicuntur quae cum ipsa rei natura arctissime coniuncta sunt (*τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα*, cf. quae diximus ad 2 a 20), deinde (vs. 37) ea quae in aliis (*αὑτοῖς*) ita inhaerent, ut ea ipsa (*αὑτά*) in quibus inhaereant ad definitionem pertineant quae illorum naturam exprimat. Sic quod rectum dicitur vel circulare de linea utique dicitur, in qua ita quasi inhaeret (b 1), ut quid sit rectum et circulare definiri nequeat, nisi lineae notione, de qua illa praedicantur, utaris eamque ad definitionem adhibeas. Biese I. p. 239 locum sic vertit: „Dann wird zweitens durch das Ansich auch diejenige Eigenschaft bezeichnet, welche einem Gegenstande so ganz eigenthümlich ist, dafs dieser die Definition derselben enthält", imo dicendum erat „dafs diese die Definition desselben enthält". Obscurius, sed rectius hoc expressit I. p. 264 init. Cf. C. Heyder I. p. 310. not. — Constructioni quam habemus vs. 37 simile est quod legimus 186 b 24, quem locum adscripsimus ad 71 b 10. Cf. 84 a 13, 173 b 7, 1030 b 24 *ταῦτα* (*καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα*) *δ' ἐστὶν ἐν ὅσοις ὑπάρχει ἢ ὁ λόγος ἢ τοὔνομα, οὗ ἐστὶ τοῦτο τὸ πάθος καὶ μὴ ἐνδέχεται δηλῶσαι χωρίς, ὥσπερ τὸ λευκὸν ἄνευ τοῦ ἀνθρώπου ἐνδέχεται, ἀλλ' οὐ τὸ θῆλυ ἄνευ τοῦ ζῴου.*

73 a 40 *τὸ πρῶτον καὶ σύνθετον . . .* v. schol. 203 b 16 sqq.

73 b 6 *οἷον τὸ βαδίζον οὐ λέγεται καθ' αὑτό, ὅτι ἕτερόν τι ὄν, οἷον ζῷον ἢ ἄνθρωπος, βαδίζον ἐστὶ καὶ λευκόν.*

73 b 10 *τὸ καθ' αὑτό* latius patere dicit Biese I. p. 241. not. 1 quam *τὸ δι' αὑτό*: argutius quam verius. Conferre iubet 116 a 29 sqq., ubi utrumque eodem sensu poni ostendit vs. 35.

73 b 16 Ad primos duos modos quibus dicebatur *τὸ καθ' αὑτό* (vs. 34 et 37), quippe qui in demonstratione potissimum locum habeant, nos reducit: nam si quid praedicatur utrovis modo, id sic utique praedicabitur, ut vera demonstratio alterum de altero praedicari postulat: nam aut ipsum aut quod ei oppositum est simpliciter praedicari semper debebit. — Quod dicit vs. 17 *ὡς ἐνυπάρχειν τοῖς κατηγορουμένοις*, id de secundo modo τοῦ *καθ' αὑτὸ* accipiendum esse apparet coll. vs. 1 sq., id vero quod sequitur *ἢ ἐνυπάρχεσθαι* (h. e. *ἢ ὡς αὐτὰ τὰ κατηγορούμενα ἐνυπάρχειν ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ ὑπο-*

κειμένου) de primo modo. Similem verbi passivi usum, quo non habet notionem passivi propriam, sed nihil significat nisi aliquid pati ab alio id (*τὸ ἐνυπάρχειν* dicimus) quod verbo activo ab ipso effici indicatur, explicuimus ad 47 b 1.

73 b 21 Addit rationem, propter quam, si quid praedicetur *καθ' αὑτό*, aut ipsum simpliciter praedicari debeat aut quod ei contrarium sit: ratio autem in eo est, quod quaecunque contraria sunt aut ἕξει et privatione aut affirmatione et negatione declarantur, ita tamen, ut non in diversis generibus insint, sed in eodem utrumque: nam vera demonstratio, quamquam semper conficienda est ex iis quae sunt *καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα*, tamen ex alio genere in aliud transire non debet, quod fieret, si notiones contrariae quibus uteretur diversis generibus subiectae essent. 1018 a 25 *ἐναντία λέγεται τά τε μὴ δυνατὰ ἅμα τῷ αὐτῷ παρεῖναι τῶν διαφερόντων κατὰ τὸ γένος καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει.* — Quum *ἀντίφασις* latius pateat quam *τὰ ἐναντία* (v. quae diximus ad 11 b 34), caute addidit *ἐν τῷ αὐτῷ γένει*, quod mente repetendum est vs. 23 ad *φάναι ἢ ἀποφάναι.* Quod adiecit *ᾗ ἕπεται* vs. 22, id eandem fere vim habet: significat enim eodem semper genere contineri debere notiones contrarias, quibus uti possit vera demonstratio: nam plenius diceret *οἷον ἄρτιόν ἐστιν ἐν ἀριθμοῖς τὸ μὴ περιττὸν οὐκ ἄλλῃ ἢ ᾗ ἕπεται αὐτῷ τὸ μὴ περιττόν.*

73 b 25 *διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.* Imperativi, quo ab alia re quae iam pertractata sit ad aliam transiri indicetur, frequens usus est apud Aristotelem, quamquam imperativi notio sensui non semper ita convenit ut hoc loco, quo Aristoteles nihil agit, quam ut definiat quo modo intelligi velit quod dicat *κατὰ παντός* et *καθ' αὑτό.* Cf. 664 a 12 *περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ μορίων ταύτῃ διωρίσθω.* 786 b 5 *καὶ περὶ μὲν χρωμάτων καὶ τριχῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.* 195 b 29 *ὅσα μὲν οὖν τὰ αἴτια καὶ ὃν τρόπον αἴτια, ἔστω ἡμῖν διωρισμένα ἱκανῶς.* 191 a 22 *πόσαι μὲν οὖν καὶ τίνες εἰσὶν αἱ ἀρχαί, ἐκ τούτων θεωρείσθωσαν.* 1048 b 36 *τὸ μὲν οὖν ἐνεργείᾳ τί τέ ἐστι καὶ ποῖον, ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων δῆλον ἡμῖν ἔστω.* 731 a 13 *καὶ τῆς μὲν τῶν ὀμμάτων διαφορᾶς ἔστωσαν αὗται αἱ αἰτίαι.* 1404 b 1 *ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα, καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι.*

73 b 26 Non ubique sibi constare Aristotelem in usu vocis *κα-*

θόλου ex iis patebit quae diximus ad 17a39 coll. schol. 205a13—20. Quod καθόλου profertur, ait, id et praedicari debet de quolibet quod quis promere velit ex eo genere de quo praedicatur (quod probat vs. 33—37) et de eo primo, cui tribuitur (quod ostendit vs. 38 sq.), h. e. dari non debet aliud genus, illo de quo quid praedicetur καθόλου superius, de quo idem recte edicatur (nam πρώτου vs. 33 est ἐπὶ τοῦ ὅτι μάλιστα καθόλου): Aristoteles igitur non nisi id καθόλου praedicari hoc loco decernit quod neque minus late neque latius pateat eo de quo praedicetur.— Verba καὶ τὸ εὐθύ uncinis inclusit Trdlbg. Elem. log. Arist. ed. III. p. 15, quod cur fecerit, in not. explicuit dicens „falsum enim, nisi quid exciderit". Nobis quidem haec verba videntur retinenda esse, quum 73a38 τὸ εὐθὺ expresse nominatum sit ab Aristotele inter ea quae sint καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα τῇ γραμμῇ. — Constructionem ἀνακόλουθον esse ostendit particula οὔτε vs. 34: namque dicturus fuisse videtur Aristoteles οἷον τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν οὔτε τῷ σχήματί ἐστι καθόλου οὔτε τῷ ἰσοσκελεῖ. — De praepositione κατά non repetita vs. 35 ante τοῦ τυχόντος v. quae diximus ad 3b13. — Articulum ante δεικνύς vs. 36 in omnibus codicibus omissum delevimus, quum pronomen indefinitum, quod subiecti locum teneat, haud raro ab Aristotele omitti ostenderimus ad 3b22.

Cap. 5. Tribus potissimum modis accidit, ut fallamur in conficienda demonstratione universali.

74a6 Primum quidem fallimur in iis quae de iis rebus singularibus probamus, quarum nomina non notiones quasdam generales, sed certas res sensibus subiectas significant. Etenim demonstratio numquam accedit ad res singulares quae sub sensus cadunt, sed semper consistit in conclusione sive magis sive minus universali: quare si quod probandum est nominibus generalibus exprimi nequit (ὅταν μηδὲν ᾖ λαβεῖν ἀνώτερον παρὰ τὸ καθ' ἕκαστον ἢ τὰ καθ' ἕκαστα), vere demonstrari omnino non poterit: nam quodcunque de rebus singularibus demonstravisse putamus, id non proprie et proxime (πρώτως, οἰκείως) ad has ipsas referendum est, sed potius (πρότερον) ad notionem quandam magis universalem (v. quae dicemus ad 75b25). Quod si non vident qui demonstrant, falluntur in eo, quod de ipsis rebus singularibus aliquid πρώ-

τως et *οἰκείως* (*καθόλου*) demonstravisse opinantur. Exemplum huius erroris, quum res satis aperta esset, non adiecit Aristoteles: falli enim Philoponum in iis quae dicit schol. 206 a 45 ex iis apparebit quae mox de exemplis ipsis dicemus. Male autem Biese hunc locum vertit I. p. 242 „Zuerst wenn für das Einzelne nichts Anderes das Allgemeine ist als das Besondere": nam *τὰ καθ' ἕκαστα*, quae hic vertit „das Besondere", paullo ante ipse rectius interpretatus est „das Einzelne". — Deinde fallimur (vs. 8), si demonstratio quam fecimus ad plures res pertinet easque specie ita diversas, ut uno nomine eas complecti non liceat, quamquam in ipsa demonstratione arctissimo quodam vinculo coniuncta esse debeant: unde fit, ut, quum unum nomen non habeat id quod iis commune sit, in demonstratione alteram ab altera seiungentes seorsum probemus singula, quae coniuncta per unam solam demonstrationem probari debebant. Exemplum huius erroris exponit vs. 18 — 25. Erit fortasse qui proportionis membra (*καὶ τὸ ἀνάλογον ὅτι ἐναλλὰξ ἐδόκει ἂν ὑπάρχειν τοῖς ἀριθμοῖς ᾗ ἀριθμοὶ καὶ ταῖς γραμμαῖς ᾗ γραμμαί* . . .) inter se converti seorsum recte probari opinetur in arithmetica de numeris, in geometria de lineis, in stereometria de corporibus, in physica de temporibus, quod revera factum est, quamquam quod longe rectius est, una demonstratione haec omnia complecti licet. Sed quum non unum esset nomen quo significaretur id quod his omnibus commune esset, seorsum idem de singulis demonstrabatur. Quae quidem demonstrationes in unam coniungendae sunt: nam quod demonstratur (proportionis membra converti), id non de numeris demonstratur quatenus numeri sunt (vs. 24) neque de lineis quatenus lineae, sed demonstratio pertinet ad id quod commune est numeris lineis corporibus temporibus. Quare item (vs. 25 — 32) si quis singulas trianguli species enumeraverit, etiamsi nullam praetermiserit, et uniuscuiusque angulos duobus rectis aequales esse doceat, sive eadem demonstratione usus sive alia cuique speciei adaptata (*ἢ μιᾷ ἢ ἑτέρᾳ* vs. 26), tamen, quum non unam de triangulo universo demonstrationem fecerit, quae ex ipsa trianguli, non aequilateri vel scaleni vel alius cuiusdam speciei, sed universi natura fluat, non probavit quod voluit nisi *κατὰ συμβεβηκός*. De iis quae habentur vs. 32 — 35 nihil dicimus, quum quid sibi

velint satis appareat ex iis quae modo disputavimus. — Denique fallimur (vs. 9), si demonstratio quam fecimus revera non nisi partem probat eius quod demonstrari debebat, dum ipsi totum quod evincendum erat demonstratum esse opinamur (*ὅταν ὡς ἀληθῶς μὲν τυγχάνῃ ἐν μέρει ὂν ἐφ' ᾧ δείκνυται, δεικνύηται δ' ὡς ὅλον* h. e. *ὅταν τυγχάνῃ μὲν ἐν μέρει ὂν τὸ δειχθέν, δεικνύηται δ' ὡς εἰ ἐφ' ὅλῳ ἐδείκνυτο*): qua quidem in re fallimur, quoniam demonstratio quam fecimus revera universalis est, si accipiatur non nisi de parte eius quod probandum erat, ut revera *κατὰ παντὸς* demonstratum esse dicendum sit (vs. 10), sed tamen demonstratio non est *τούτου πρώτου καθόλου* (vs. 11), quia, quum plura complecti debeat quam revera complectitur, angustioribus quam par est finibus circumscripta est. Exempla dedit vs. 13—17. Si quis duas lineas rectas *παραλλήλους* esse probet ex eo, quod uterque angulus, quos alia linea quae illas secet cum iis faciat, sit rectus, bonam demonstrationem confecisse videbitur, quum eadem omnibus lineis rectis conveniat. Tamen male demonstravit, siquidem verum argumentum quo utendum erat non in eo est, quod certo quodam modo (eum dicit quo uterque angulus rectus sit) summa angulorum duobus rectis aequalis est, sed quia, quamcunque rationem isti anguli inter se habent (h. e. etiam si alter maior sit recto, alter minor) summa eorum duos rectos aequat (*οὐκ ἔστι δὲ τούτου πρώτου καθόλου ἀπόδειξις, εἴπερ ἡ ἀληθὴς καὶ κυρία τούτου ἀπόδειξις γίνεται μὴ διότι ὡδὶ ἴσαι εἰσίν, ἀλλὰ ταύτῃ γίνεται ᾗ εἰσὶν ὁπωσοῦν ἴσαι* vs. 15). Quare qui ista ratione lineas *παραλλήλους* esse probavit, in eo peccavit, quod rationem per quam demonstravit minus universalem fecit quam debebat. Item si triangulum non esset praeter id quod latera habet aequalia, summa angulorum trianguli duos rectos aequaret, quatenus triangulum aequilaterum esset, ut non peccaret qui angulos omnis trianguli duobus rectis aequales esse ex eo probaret, quod latera essent aequalia. — Vs. 9 non recte expressit Biese I. p. 243 „Endlich läſst man sich noch dadurch zum Irrthume verleiten, daſs man das Allgemeine von einem Gegenstande darthut, welcher eine Gattung von mehreren Besonderheiten ist", quod absurdum est. Dicendum erat „daſs man das Allgemeine nur von einer besonderen Art der Gattung darthut, auf welche sich der Beweis erstrecken sollte".

74a27 Dedimus σκαληνόν, quam quidem formam etiam Bkkus tulit 84b7: quare haud scio, an resituenda sit 224a5 et 11 ex codicibus *FH*.

74a35 Denique signum quoddam quaerit, ex quo cognosci possit, num vere et proprie demonstratum sit. Quod quidem signum in eo consistit, quod id de quo demonstretur ita constitutum esse debeat, ut neque si quid dematur ab eius notione (per abstractionem quae dicitur), quo fiat magis universale, neque si quid addatur (per determinationem quae dicitur), quo eius notio arctioribus finibus circumscribatur, demonstratio salva esse possit. Sic angulos trianguli, etiam si non addatur triangulum esse aequilaterum et aeneum, duobus angulis rectis aequales esse demonstratur, non demonstratur, si notionem trianguli ita amplifices, ut non triangulum, sed omnem figuram vel etiam omnem terminum duos angulos rectos habere demonstrare velis.

74b2 *ἀλλ' οὐ πρώτων*, intell. *τούτων — τοῦ σχήματος καὶ πέρατος — ἡ ἀπόδειξίς ἐστιν*: quaesivit enim supra a 37 *καὶ καθόλου τίνος ἡ ἀπόδειξις;* — Quae dicit *τὰ ἄλλα* vs. 3 ea sunt quae minus universalia quam trianguli notio huic ipsi subiecta sunt.

Cap. 6. *Vera demonstratio non nisi ex propositionibus necessariis efficitur.* 16 *Si propositiones ex quibus cogitur necessariae sunt, vere utique demonstratur.* 21 *Ad veram demonstrationem conficiendam non sufficit, quod propositiones manifesto verae sint,* 26 *sed principia necessaria esse debent.* **75a1** *Si conclusio necessaria est, propositiones possunt esse non necessariae,* 8 *si non necessaria, necessariae esse non possunt.* 18 *Quae non necessaria sunt, quamquam in demonstrando usum non habent, in disputando non negligenda sunt.* 28 *Qui aliquid scit nosse debet quae cum eius natura coniuncta sint, quatenus et quomodo cum ea coniuncta sint.*

74b7 *ἃ μὲν γὰρ* . . . h. e. *ἔστι μὲν γὰρ ἃ* . . . De re ipsa cf. 73a34 sq. et cum iis quae sequuntur vs. 8 cf. 73b19 sqq.

74b13 Syllogismum, qui ita demonstret, ut veram scientiam efficiat, non cogi nisi ex propositionibus necessariis, aut ita colligitur, ut ponamus omnis scientiae quae demonstratione comparetur principia esse necessaria (quod sumtum est vs. 5), aut ita, ut ab initio sumamus omnem veram demonstrationem

necessario cogere quod cogat, unde sequatur necessario evenire quaecunque recte cogantur.

74 b 15 ἐξ ἀληθῶν μὲν γὰρ . . . Quamquam e veris propositionibus nihil falsi cogi posse vidimus 53 b 11, tamen, quum ea quae nascantur et intereant non semper eadem maneant, ut quod alio tempore vere de iis dicatur alio falsum sit, scientia non efficitur ex omnibus propositionibus veris: nam scientia non nisi ad ea pertinet quae necessario sunt talia qualia sunt et quae mutationi non sunt obnoxia.

74 b 17 τοῦτο, intell. τὸ ἐξ ἀναγκαίων εἶναι. — Vs. 18 ὅτι ter positum in eodem enuntiato haud parvam in scribendo negligentiam prodit. Cf. quae diximus ad 14 b 30 et ad 47 b 26 coll. 130 b 3 sq.

74 b 25 Principium demonstrationis est id quod in quoque genere primum est: principium enim natura coniunctum (οἰκεῖον — in eodem genere igitur) esse debet cum eo quod demonstratur, ut quodcunque verum sit id etiam demonstrationis principium facere minime liceat, sed nihil aliud quam id ex quo primo suspensum sit quod demonstrare velimus. — Vs. 27 deductione ad absurdum facta probat verum syllogismum ex necessariis utique fieri propositionibus. Namque, ait, si ponimus *A* de omni *C* necessario praedicari, quamquam terminus medius *B*, qui hanc ipsam conclusionem (*AC*) necessariam fecit, non necessario coniungatur cum terminis *A* et *C*, conclusionem non revera effectam esse per terminum medium *B* (οὐκ ἔστι τοῦτο διὰ τὸ μέσον vs. 30 sq.) concedendum erit: nam ex propositionibus non necessariis non fit conclusio necessaria (v. 32 a 12 sqq.). Iam quum non nisi eum aliquid scire dixerimus qui causam rei perspectam habeat, is vero, qui conclusionem necessariam per terminum medium qui nihil necessarii habeat effici opinetur, veram causam, unde conclusio fluxerit, ignoret (οὐκ οἶδε διότι vs. 30), eundem rem nescire apparet. — Contortam Aristotelis argumentationem facile eo expedivimus, quod singula argumenta alio ordine collocavimus: haud raro enim ei accidit, ut morae impatiens singula non eo ordine exposuerit, quem orationis perspicuitas requirit.

74 b 32 Scientia quam quis habet non perditur, nisi aut ipse perit aut obliviscitur aut res quam scivit interit. Iam si ponamus aliquem scire aliquid quod per medium terminum non necessarium demonstratum sit, scientia quam habere opinatur, etiam

si mutatur vel perit quod termino medio exprimitur, eadem manet (ἕξει μὲν τὸν λόγον vs. 35). Quamquam igitur neque ipse perierit neque res quam scivit (σωζομένου τοῦ πράγματος, quod eodem sensu legitur 428 b 6 al.) neque oblitus sit, tamen veram scientiam non habet, quia ignorat τὸ διότι: periit enim id, unde scientia nata est (terminus medius): neque igitur priusquam hoc periit veram scientiam habuit. Etiamsi autem non perierit (vs. 37), tamen, quum possit perire (nam non est necessarium), absurdum quod inde sequi modo ostendimus (τὸ συμβαῖνον, intell. ὡς ἕξει μὲν τὸν λόγον σωζόμενος σωζομένου τοῦ πράγματος, οὐκ οἶδε δέ) idem manet: fieri enim semper certe poterit, ut intereat quod termino medio exprimitur. — Satis obscure Biese (I. p. 245), ut solet in iis quae difficiliora sunt, haec ultima reddidit „Das was eintreten kann wird das bloſs Mögliche und Zufällige seyn", quae quem sensum habeant equidem non intelligo.

75 a 1 De necessitate conclusionis et propositionum dicendum est, quod ratio quam inter se habeant quadruplex esse potest.

Si conclusio necessaria est, propositiones possunt esse non necessariae.

Si conclusio non necessaria est, propositiones utique sunt non necessariae.

Si propositiones sunt necessariae, conclusio semper est necessaria.

Si propositiones non necessariae sunt, conclusio necessaria esse potest.

75 a 3 ὥσπερ καὶ ἀληθὲς μὴ ἐξ ἀληθῶν, v. Analyt. prior. II. c. 2—4. — Vs. 12 δεῖ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, intell. τὸ πρῶτον τῷ ἐσχάτῳ h. e. δεῖ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ συμπέρασμα.

75 a 14 ἢ h. e. εἰ δὲ μὴ ἔχει τὴν ἀπόδειξιν διὰ μέσου ἀναγκαίου, neque rationem ob quam conclusio necessaria sit perspiciet, neque omnino sciet conclusionem esse necessariam, sed aut, quamquam veram scientiam non habet, habere eam opinabitur, si necessarium putet quod non est necessarium (coniunctionem intelligit termini medii cum maiore et minore), aut non opinabitur, ut qui ex propositionibus non necessariis veram demonstrationem fieri non posse intelligat, sive scit conclusionem, licet non necessariam, veram esse, quippe quae coacta sit ex propositionibus non necessariis quidem, sed veris, quae aliunde probari et possint et debeant, sive etiam cur vera esse debeat

perspectum habet, propterea scilicet quod coacta sit ex propositionibus quae ipsae demonstrationem non admittant.

75 a 18 Quare quum eorum quae non necessaria sint non detur scientia, erit fortasse qui dubitet, cur omnino in disputando petatur, ut concedantur ab adversario propositiones quae nihil necessarii habeant (vs. 22 ταῦτα, h. e. τὰ μὴ ἀναγκαῖα — περὶ τούτων, h. e. περὶ ὧν διαλέγονται), si ex his conclusio utique fiat non necessaria: nam ad veram demonstrationem nihil attinet, si quis sumat quae in casu posita et mutationi obnoxia sint et quae inde consequantur declaret (satis negligenter Biese I. p. 246 „Man kann ja ohne Unterschied auf jedes Beliebige beim Disputiren einen Schlufssatz aussprechen"). Quae quidem dubitatio eo solvitur, quod, quamquam non est necessarium id quod ex propositionibus non necessariis colligitur, tamen et necessario conceditur ab eo qui propositiones concessit et verum est, si ex propositionibus veris coactum est: quare quamquam veram demonstrationem non faciunt quae non sunt necessaria, tamen in disputando maximi momenti sunt.

75 a 32 ὥστ' οὐκ ἀνάγκη, intell. τῷ τὰ συμβεβηκότα εἰδότι καὶ ἐκ τούτων συλλογιζομένῳ. Veram rei causam ignorat qui ex propositionibus non necessariis colligit, etiamsi propositiones ex quibus colligat omni tempore verae quidem sint, neque tamen in ipsa rei natura positae (μὴ καθ' αὑτὸ δὲ vs. 33), quod iis accidit qui ex signis aliquid cogunt (v. 70 a 7 sqq.). Nam qui colligit ex propositionibus non necessariis (vs. 34), non ex ipsa rei natura cognoscit quod necessario cum ea coniunctum est, ut veram rei causam eum ignorare appareat.

Cap. 7. Demonstrationem in alio genere factam ad aliud genus transferre non licet.

75 b 2 Axiomata pluribus generibus communia esse possunt, quamquam alius axiomatis in alio genere alius est usus. — Vs. 4 exspectabas ut pergeret οὐκ ἔστιν ἐν τούτοις τὴν ἐν θατέρῳ γένει ἀπόδειξιν ἐφαρμόσαι ἐπὶ θάτερον, sed quod universe proferre debebat statim adaptavit exemplo quod modo commemoravit.

75 b 5 εἰ μὴ τὰ ... nisi quae continua sint numerorum rationem habeant, ut arithmeticam demonstrationem admittant: nam

arithmetica (vs. 7), sicut omnis demonstratio, genus suum (numerum dicit) non excedere, sed in eo consistere debet.

75 b 9 *ᾗ πῇ.* Exemplum habuimus 74 a 18. — Vs. 11 *εἰ μὴ καθ' αὑτά*, h. e. *εἰ μὴ καθ' αὑτὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους τὰ ἄκρα καὶ τὰ μέσα ἔσται. καὶ οἰκεῖα τῷ γένει θάτερον θατέρῳ.* — Vs. 13 *ὅτι οἱ δύο κύβοι κύβος*, v. Reimeri librum de duplicatione cubi. — Vs. 17 *οὐδ' εἴ τι . . .*, h. e. *οὐδ' ἔστι δεῖξαι τῇ γεωμετρίᾳ, εἴ τι . . .* — Vs. 20 *τὸ ἴδιον γένος* (*γεωμετρικὸν* intell.) *αὐτῶν*, h. e. *τὸ γράμμῃ εἶναι.*

Cap. 8. Res sensibus subiectae, ut quae mutationi obnoxiae sint, simpliciter et per se neque demonstrantur neque definiuntur.

75 b 23 *τῆς τοιαύτης*, quod explicat sequente *καί*: cuius quidem usus, quo particula *καί* explicandi vim habet, v. quae exempla collegimus ad 93 b 26.

75 b 24 *οὐκ ἔστιν ἄρα . . .* 1039 b 28 *διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῶν οὐσιῶν τῶν αἰσθητῶν τῶν καθ' ἕκαστα οὔθ' ὁρισμὸς οὔτ' ἀπόδειξίς ἐστιν, ὅτι ἔχουσιν ὕλην ἧς ἡ φύσις τοιαύτη ὥστ' ἐνδέχεσθαι καὶ εἶναι καὶ μή· διὸ φθαρτὰ πάντα τὰ καθ' ἕκαστα αὐτῶν. εἰ οὖν ἥ τ' ἀπόδειξις τῶν ἀναγκαίων καὶ ὁ ὁρισμὸς ἐπιστημονικός, καὶ οὐκ ἐνδέχεται, ὥσπερ οὐδ' ἐπιστήμην ὁτὲ μὲν ἐπιστήμην ὁτὲ δ' ἄγνοιαν εἶναι, ἀλλὰ δόξα τὸ τοιοῦτόν ἐστιν, οὕτως οὐδ' ἀπόδειξιν οὐδ' ὁρισμόν, ἀλλὰ δόξα ἐστὶ τοῦ ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη αὐτῶν οὔτε ὁρισμὸς οὔτε ἀπόδειξις.*

75 b 25 Alterius lectionis, quam commemorat Philoponus (schol. 210 b 46), vestigia habet codex *d*: nostra vero, quam etiam Boethius habuit, retinenda est propter particulam *ἀλλά* vs. 26, quae si abesset, etiam altera bonum sensum praeberet. Sententia loci haec est. Vera demonstratio quae scientiam efficiat non descendit ad singula quae sensibus subiecta sunt, sed consistit in proximis generibus, quibus illa continentur: quare de rebus singularibus nihil probatur, nisi quatenus quae magis universalia sunt de iis praedicantur (*ὥσπερ κατὰ συμβεβηκός*). Si quid autem de iis probatur (*ὅταν δ' ᾖ* vs. 26), altera syllogismi propositio neque potest semper vera esse et necessaria, sed *φθαρτή*, quia conclusio *φθαρτὴ* esse non potest, nisi etiam altera propositio sit *φθαρτή* (75 a 8), neque revera universalis (*καθόλου*, h. e. ita comparata, ut omni tempore

necessario praedicetur alterum de altero universo) esse potest, quia quod praedicatur in conclusione (terminus maior) edicitur quidem de iis de quibus praedicatur in conclusione (de termino minore, quem verbis ἐφ' ὧν significavit vs. 29), ita tamen, ut aliquando possit de iis praedicari et aliquando non praedicari (ᾧ μὲν ἔσται ᾧ δ' οὐκ ἔσται): nam quum quod conclusioni subiectum sit res sit singularis quae sub sensus cadat, ut mutationis non sit expers et impatiens, etiam altera propositio, sicut ipsa conclusio, alio tempore et de aliquo vera, alio et de aliquo non vera esse debebit (v. 32 a 10).

75 b 30 ὁμοίως δ' ἔχει . . . Item res se habet in definitionibus: namque si quis definiat rem singularem quae sub sensus cadat, definitio quam proponit et φθαρτὴ erit et μὴ καθόλου, quia ad veram definitionem conficiendam eadem requiruntur quae ad veram demonstrationem — nam utraque et necessaria esse et intimam rei naturam patefacere debet — siquidem definitio aut principium est a quo demonstratio incipit (ἀρχὴ ἀποδείξεως: quare dicit 1078 b 24 ἀρχὴ δὲ τῶν συλλογισμῶν τὸ τί ἐστιν) aut conclusio ad quam tendit aut propositio quae a demonstratione non nisi eo differt, quod ipsa ponit quod haec syllogismo facto probat (ἀπόδειξις θέσει διαφέρουσα, cf. 94 a 11 sqq.). Eorum autem quae secundum naturae leges fiunt (τῶν πολλάκις γινομένων, τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ) datur quidem demonstratio et scientia, quatenus universa quaedam natura cognoscitur, quae a sensibus sevocata singulis rebus, quae certo tempore fiunt et oculorum aspectui subiectae sunt, legem praescribit; non datur, quatenus non universa quaedam lex, sed singula quasi eius exempla cognoscuntur, quae ex illa suspensa sunt. — Lectionem τοιοῦδ' εἰσίν, quam recipere non dubitavimus, Philoponi explicatio videtur comprobare (v. schol. 211 b 10 sqq. coll. schol. 228 a 7). Quid Boethius habuerit incertum est: vertit enim: „secundum quod huiusmodi sunt". Deinde nostram lectionem veram esse et optimorum codd. vestigia comprobant et sensus ipse docet: nam quod Aristoteles dicit hoc est: αἱ ἐπιστῆμαι, ᾗ μὲν τοιοῦδέ τινός εἰσιν ἐπιστῆμαι h. e. quatenus universae cuiusdam legis, non rei singularis cognitionem efficiunt, ἀεί εἰσιν, ᾗ δ' οὐκ ἀεὶ . . . Bene C. Heyder I. p. 324 not.: „Das Wesen der Mondfinsternifs" (τοῦ τοιοῦδε) „bleibt sich gleich, so oft die Erde zwischen Sonne und Mond tritt; diefs selbst aber ge-

schieht nicht immer, sondern zeit- und theilweise". Exspectabas ut pergeret ἧ δὲ κατὰ μέρος, οὐκ ἀεί. Ut hoc loco opponuntur τὸ τοιόνδε et τὸ κατὰ μέρος, sic 1060 b 20 τὸ τοιόνδε et τὸ τόδε τι, quod rem sensibus subiectam significat: παρέχει δ' ἀπορίαν καὶ τὸ πᾶσαν μὲν ἐπιστήμην εἶναι τῶν καθόλου καὶ τοῦ τοιουδί, τὴν δ' οὐσίαν μὴ τῶν καθόλου εἶναι, μᾶλλον δὲ τόδε τι καὶ χωριστόν.

Cap. 9. Vera demonstratio non fit nisi ex principiis rei demonstratae propriis, ut termini, per quos demonstretur, aut ex eodem genere esse debeant aut e duobus quorum alterum altero contineatur. 76 a 16 *Principia cuiusque rei propria non demonstrantur: ex quibus summis si demonstratur, perfecte demonstratur:* 26 *quare num quis revera aliquid sciat necne, difficillimum est ad diiudicandum.*

75 b 40 Bryson circulum quadrare voluit non usus principiis geometriae propriis, sed iis quae omnibus disciplinis sunt communia (κοινά): quod quomodo fecerit v. in schol. 306 b 27 sqq. coll. paraphr. sophist. elench. ed. Spengel. Monach. 1842. p. 60. I. Ch. Heilbronner Hist. matheseos universae. Lips. 1742. p. 149 de eadem re haec habet: „Sit quadrandus circulus *ABCD*, cui circumscribatur quadratum *EFGH*, ad septimam eius partem inscribatur aliud *INLM*; si in medio horum quadratorum *OPQR* delineatur, erit secundum Brysonem istius ambitus aequalis circuli peripheriae". Cf. Ios. Blancanus locc. Aristotelis math. explicata. Bonon. 1615. p. 70. (I. E. Montucla) Histoire des recherches sur la quadrature du cercle. Paris 1754: „Bryson raisonnait bien mal pour un géomètre, si c'en était un, lorsqu'il prétendait, que le cercle était moyen proportionel entre le quarré inscrit et le circonscrit. Il était aisé de voir dès-lors, que ce moyen proportionel était seulement l'octogone; car en général deux polygones semblables étant inscris et circonscris au cercle, le moyen proportionel entre eux deux est l'inscrit qui a le double des côtés". Brysonis exemplo Aristoteles saepius utitur, v. 171 b 16, 172 a 4—7. Brysonem sophistam vocat 563 a 7 et 615 a 10, ubi etiam eius patrem Herodorum commemorat. 1405 b 9 ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ ὥς ἔφη Βρύσων οὐθένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν. Praeterea de quadratura circuli frustra a veteribus tentata

v. quae diximus ad 69a32 et de Antiphonte ad 172a7 coll. Procl. in Euclid. Elem. III. prop. I. p. 121.

76a4 Revera scimus quod cum alia re et coniunctum esse et quatenus cum ea coniunctum sit ita intelligimus, ut ex ipsa eius rei, quacum coniunctum sit, natura eiusque principiis et quasi fontibus illud cognoscamus, quatenus rei natura talis est qualis revera est: sic si quid dicitur duos angulos rectos habere, cum cuius natura hoc necessario coniunctum sit, revera cognoscitur ex principiis eius rei propriis, de qua hoc dicitur. Quare *A* de *B* praedicari revera scimus, si ex ipsa natura rei quae termino *B* significatur terminum *A* de *B* praedicandum esse cognovimus: quare (vs. 8), si etiam illud (*B* dico) ita praedicetur de alio (*C*), ut cum eius natura necessario coniunctum sit, terminus medius (*B*) in eodem genere, in quo reliqui, non esse non poterit. Terminis igitur sic se habentibus conclusionem *AC* revera demonstratam esse dicendum erit.

76a6 Zell ad Eth. Nic. VI, 5, 6 multos locos collegit, quibus eodem exemplo Aristoteles utitur: „Dici vix potest quantopere hoc exemplum frequentet: habet enim ubique fere, quotiescunque e ratione geometrica documentum petiturus est. Quae res notabilis mihi videtur et Aristotelis propria, quum Plato in hoc genere copiosior sit".

76a11 *τὸ μὲν γὰρ ὅτι* . . . Si altera disciplina alteri ita subiecta est, ut in speciem transferat quod altera de genere universo demonstravit, ea disciplina, quae est de specie, rei quidem ipsius cognitionem efficit, quamquam veram eius causam investigare et explanare debet altera, quippe quae universi generis *τὰ καθ' αὑτὰ συμβεβηκότα* (haec enim sunt quae dicit *τὰ πάθη* vs. 13 cf. b 13) contempletur. Principia autem (vs. 15) utrique generi sunt communia.

76a20 *ὥστ' εἰ μᾶλλον* . . . Biese I. p. 251 iis quae dicit Philop. (schol. 212b30), ut videtur, inductus hunc locum non recte reddidit dicens: „Daher je höher er emporsteigt zu der ersten Ursache, desto mehr ist er wissend; und k a n n m a n d i e ſ s n o c h e i n v e r m i t t e l t e s W i s s e n n e n n e n, so besteht hierin der höhere und höchste Grad der Wissenschaft". Quod Aristoteles dicit hoc est. Si igitur fieri potest, ut alius alio magis sciat (namque qui ex principiis cuiusque rei propriis rem demonstravit magis intelligens dicendus est quam is qui

alio quocunque modo idem demonstravit) et ut quis quam optime sciat, etiam scientia ipsa gradum admittit, ut ea, quae ex principiis cuiusque rei propriis comparata sit, magis quam alia quaecunque et maxime inter omnes dicenda sit scientia.

Cap. **10.** *Principii definitio. Quae quid significent et quae num sint an non sint scire debeamus exponitur.* **37** *Quae cuiusque demonstrationis propria sint, quae communia.* **b 11** *Omnis demonstratio tribus partibus constat,* **16** *quarum duas interdum negligere licet.* **23** *Quid differant ἀξίωμα, ὑπόθεσις et αἴτημα.* **35** *Definitio non est hypothesis.*

76 a 32 *καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἐκ τούτων.* Prima dicit *τὰς ἀρχάς*: namque quum in omni demonstratione tria distinguenda sint, genus, de quo demonstretur, axiomata, ex quibus, et *τὰ ὑπάρχοντα καθ' αὑτὰ τῷ γένει*, quae demonstrentur, genus et axiomata dicit *τὰ πρῶτα*, reliqua vero omnia quae demonstrentur *τὰ ἐκ τούτων.* Quare non probandum erit quod dicit Philop. schol. 213 a 13 neque quod dedit Biese I. p. 252 locum vertens: „was sie (die Principien) bedeuten und was aus dieser Bedeutung folgt (*τὰ ἐκ τούτων*), wird vorausgesetzt".

76 a 38 *τὰ μὲν ἴδια*, intell. *τὸ γένος καὶ τὰ καθ' αὑτὰ τούτου πάθη* (de quibus cogitandum esse docent quae habemus **77 a 27** sq.), axiomata vero communia sunt *κατ' ἀναλογίαν*: nam quod in arithmetica de numeris valet (aequalia si demuntur ab aequalibus, quae restant aequalia sunt), idem in geometria de lineis, siquidem axioma quodcunque (vs. 39) in singulis disciplinis usum non habet nisi quatenus ad id semper genus transfertur quod singulis proprium est: quare (vs. 42) in arithmetica de numeris, in geometria de lineis *τὰ ἀξιώματα* accipere satis est, quamquam per se spectata latius patent.

76 b 3 Quae cuiusque disciplinae propria sunt et quae esse quaeque disciplina sumit ea sunt, quorum *τὰ ὑπάρχοντα καθ' αὑτὰ* contemplatur, *τὰ ὑποκείμενα τῇ ἐπιστήμῃ.* Non satis accurate sibi respondent *μὲν* vs. 3 et *δὲ* vs. 6: exspectabas enim ut pergeret *ἃ δὲ τί μὲν σημαίνει ἕκαστον λαμβάνουσι, ὅτι δ' ἔστι δεικνύουσι, τὰ τούτων πάθη εἰσὶ καθ' αὑτά.* Longius orationis membrum quod interpositum est effecit, ut constructio non servaretur, sed inde a vs. 6 iis similis fieret quae proxime praecesserunt. Similia collegimus ad 61 a 19.

76 b 17 *φανερὸς* idem significat quod vs. 19 *δῆλος* et vs. 21 *γνώ-*

ριμος: quare φανερὸν ὅτι eodem modo ponitur atque δῆλον ὅτι: 456 a 7 τῆς μὲν οὖν κινήσεως φανερὸν ὅτι καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἀρχὴ καὶ ὅλως ἡ τῆς καταψύξεώς ἐστιν ἐνταῦθα (ἐν τῇ καρδίᾳ). Cf. 491 b 30 ὅλως μὲν γὰρ οὔθ' ὁρᾷ οὔτ' ἔχει εἰς τὸ φανερὸν δήλους ὀφθαλμούς (ὁ ἀσπάλαξ), h. e. oculos non habet conspicuos, „sie liegen nicht zu Tage" (εἰς τὸ φανερόν). φανερός et δῆλος hic differunt: namque φανερὸν dicitur quod oculis cernitur, δῆλον quod menti lustranti manifestum est — est enim aliud, si dicimus φανερὸν ὅτι ὀφθαλμοὺς ἔχει (nam φανερὸν est τὸ ὁρώμενον: 196 a 33 τὸν δ' οὐρανὸν καὶ τὰ θειότατα τῶν φανερῶν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γενέσθαι), aliud, si dicimus δῆλον ὅτι ὀφθαλμοὺς ἔχει. Idem discrimen habemus inter φαίνεσθαι et δοκεῖν 461 b 5 φαίνεται μὲν οὖν πάντως, δοκεῖ δὲ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ἐὰν τὸ ἐπικρῖνον κατέχηται ἢ μὴ κινῆται τὴν οἰκείαν κίνησιν. 428 b 1 τὸ οὖν φαίνεσθαί ἐστι τὸ δοξάζειν ὅπερ αἰσθάνεται μὴ κατὰ συμβεβηκός. φαίνεται δὲ καὶ ψευδῆ, περὶ ὧν ἅμα ὑπόληψιν ἀληθῆ ἔχει, οἷον φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος ποδιαῖος, πεπίστευται δ' εἶναι μείζων τῆς οἰκουμένης. Differt ab eo quod dicitur φανερὸν et δῆλον, quae haud raro sine discrimine ponuntur, τὸ σαφές: nam σαφὲς non dicitur id quod apertum est et manifestum, sed id cuius accuratam et exactam cognitionem habemus: 111 a 8 ἔτι τὸ μεταλαμβάνειν εἰς τὸ γνωριμώτερον ὄνομα, οἷον ἀντὶ τοῦ ἀκριβοῦς ἐν ὑπολήψει τὸ σαφές. 413 a 11 ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν ἀσαφῶν μὲν φανερωτέρων δὲ γίγνεται τὸ σαφὲς καὶ κατὰ τὸν λόγον γνωριμώτερον: cf. Trdlbg. de an. p. 337. Quamquam ne hoc quidem discrimen ab Aristotele ubique servatur: 131 a 33 οὐδ' ὅτε ἀποδέδωκε τὸ ἴδιον, ἔσται φανερὸν εἰ ὑπάρχει, εἴπερ τοιοῦτόν ἐστιν οἷον ἀπολείπειν. οὔκουν ἔσται σαφὲς τὸ ἴδιον.

76 b 23 Quodcunque natura per se necessitatem quandam habet axioma est, non hypothesis vel αἴτημα. Nam si quis hypothesin vel αἴτημα esse velit quodcunque ita comparatum sit, ut ab adversario contradici possit, dicendum est neque syllogismum neque demonstrationem id agere, ut ei qui contradicere velit nulla exceptio relinquatur (nam contradicendi semper erit copia, etiam si quid certissimum sit), sed ut ratio (ὁ ἔσω λόγος, ὁ ἐν τῇ ψυχῇ) convincatur, non oratio (ὁ ἔξω λόγος).

76 b 33 ἢ ὃ ἄν τις ... Aliam *αἰτήματος* definitionem proponit quae latius patet.

76 b 35 *οὐδέν*, quod et Boethius et Philop. (schol. 214 a 27) habuisse videntur et sensus flagitat, ex optt. codd. recepimus. Nam quod Aristoteles dicit est hoc. Definitio ab hypothesi eo differt, quod nihil edicit de exsistentia rei quae definitur: nam si quis contendat definitionem, licet non ponat aliquid esse vel non esse, sed intelligi tantum velit id quod dicat, tamen esse hypothesin, quodcunque auribus percipimus, si quod dictum est intelleximus, hypothesis dicenda erit. Verum *ὑποθέσεις* dicuntur quibus positis (*ὅσων ὄντων* vs. 38) et ex quibus aliud quid colligitur; neque enim concedendum est in geometria non cogi ex iis ipsis quae posita sint: nam nihil cogitur ex ea ipsa figura quae nonnisi exempli gratia adscribitur, sed ex iis quae mente sola cogitantur, figura descripta significantur et illustrantur. Cf. quae diximus ad 49 b 36. Apparet ex iis quae modo disputavimus non opus esse Themistii explicatione, qui quae legimus vs. 39 sqq. coniungenda putavit cum iis quae habuimus vs. 24—27.

77 a 3 Alia causa, cur definitio non appellari possit hypothesis, in eo est, quod haec aut universalis est aut particularis, in illa vero quod subiectum est aequale esse debet ei quod praedicatur.

Cap. 11. *Sine notione universali demonstratio esse non potest, quamquam sine ideis.* 10 *De usu quem principium contradictionis quod dicitur in demonstratione habeat.* 26 *De communi quo singulae disciplinae inter se coniunctae sint vinculo.*

77 a 10 Principium contradictionis quod dicitur in ipsam demonstrationem non assumitur, nisi etiam in conclusione expressum esse debeat: si *A* de omni *B* praedicari verum, non praedicari non verum sit, *B* vero de omni *C* praedicetur, *A* de omni *C* praedicari verum, non praedicari non verum est: in quo quidem syllogismo nihil interest (vs. 14), num *A* praedicetur et de *B* et de *Non-B*, *B* autem et de *C* et de *Non-C*. Nam si datum est animal praedicari de omni homine (*εἰ γὰρ ἐδόθη ζῷον εἶναι τοῦτο καθ' οὗ ἄνθρωπον ἀληθὲς ἐστιν εἰπεῖν* vs. 15), etiam si verum sit animal praedicari etiam de Non-homine, dummodo homo sit animal, Non-animal vero non praedicetur de homine, eadem utique proveniet conclusio, hanc dico, hominem quendam e. g. Calliam esse animal.

(Perspicuitatis causa hic adiecimus apodosin, qualis esse debebat, quam Aristoteles et cogitandi et scribendi alacritate abreptus non omisit quidem, sed turbavit.) Item enim, etiam si Non-Callias homo sit, de Callia homo praedicabitur, Non-homo vero non praedicabitur. Quare etiam si *A* et de *B* praedicatur et de *Non-B* (εἰ τὸ πρῶτον οὐ μόνον κατὰ τοῦ μέσου λέγεται ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλου vs. 19), *B* autem et de *C* et de *Non-C* (εἰ τὸ μέσον καὶ αὐτό ἐστι καὶ μὴ αὐτό vs. 20), dummodo *Non-A* neque de *B* praedicetur neque de *C*, tamen conclusio eadem utique erit „*A* praedicari de *C*". Verum principio contradictionis (vs. 22) non uti solemus in demonstratione recta, sed in deductione ad absurdum quae dicitur, quamquam ne in hac quidem hoc principium adhibetur universum, sed quantum in quaque re satis est. Nam quod habuimus 76a42 de axiomatis communibus, idem etiam de principio contradictionis valet.

77a26 Cf. 996b28 λέγω δὲ ἀποδεικτικὰς (ἀρχὰς) τὰς κοινὰς δόξας, ἐξ ὧν ἅπαντες δεικνύουσιν, οἷον ὅτι πᾶν ἀναγκαῖον ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι καὶ ἀδύνατον ἅμα εἶναι καὶ μὴ εἶναι καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται προτάσεις. — Vs. 28 περὶ ὧν, intell. τὰ γένη. ὅ, intell. τὰ τούτοις ὑπάρχοντα καθ' αὑτά.

77a32 οὐ γὰρ ἂν ἠρώτα: nam quod respondetur ex arbitrio pendet eius qui interrogatus est (οὐκ ἔστιν ὡρισμένον τι), ut qui alium interrogaverit de iis ex quibus demonstrandum sit neque ut vera sint quae respondeantur neque ut talia sint, ex quibus demonstratio perfecta fiat, efficere possit. — Vs. 34 nos remittit ad ea quae dixit 64b7 sqq.

Cap. 12. Quomodo diiudicandum sit quae ad quamque doctrinam propositio pertineat. 16 Quomodo inveniatur doctrina ad quam quisque falsus syllogismus pertineat. 34 Quando exceptio non sit facienda. 40 Quae non coguntur interdum tamen syllogismi speciem habent. 78a14 Novis terminis mediis interpositis demonstratio ipsa non procedit.

77a36 et 38 ἐρώτημα significare id quod ponatur concedente adversario docuimus ad 42a39, quod non satis perspexit Biese: dicit enim obscurius I. p. 257 „es können zwar in wissenschaftlichen Beweisen Fragen angewendet werden, aber nur unter der Bedingung, daſs diese der Bestimmung des Vordersatzes

entsprechen, der immer nur auf einen Theil des Widerspruchs sich bezieht". Vs. 40 *ἐρώτημα γεωμετρικὸν* vel *ἰατρικὸν* est propositio, cuius veritas diiudicari possit ex principiis geometriae vel medicinae propriis, ut geometram vel medicum eam concedere vel non concedere deceat, si interrogetur.

77 b 1 *ἢ ἐκ τῶν . . .* Quomodo *ἃ* quod praebent codices *Cn* omitti potuerit ex iis apparebit quae dedimus ad 25 b 35. Brandisius (Variet. lect. Aristot. in Abhh. der Berl. Akad. 1832) addendum putavit *ἅ*, quod asterisco addito significavit. — Vs. 5 *οὐχ ὑφεκτέον τῷ γεωμέτρῃ*, intell. *ἀλλὰ τῷ πρώτῳ φιλοσόφῳ*.

77 b 10 *οὕτως*, h. e. *ὥστ' ἐρωτᾶν τὰ κατὰ τὴν ἐπιστήμην διορισθέντα*, quae qualia sint indicavit vs. 1 sq. Si quis autem non ita disputat, ut ea tantum sibi velit concedi quae cum principiis geometriae propriis stare possint et ex iis cogantur, neque disserendi leges servat neque geometram, si convincit, redarguit quatenus est geometra: quae quidem prava disputandi artificia ne eos fugiant qui disputationi intersint, disceptandum non est de rebus geometricis, nisi si qui adsint geometriae sint periti, ut diiudicare possint num sic disputetur uti geometriae ratio postulet.

77 b 16 Quod interpretes (schol. 216 b 14 sqq., ib. 32 sqq.) dicunt de accentus mutatione quum ex codicum auctoritate diiudicari nequeat, dedimus quod loco ipsi maxime convenire videbatur. Ne quem offendat articulus ante *ποίαν*, cf. 226 b 20 et 227 b 2 *τοῖς ποίοις ἕκαστον τούτων ὑπάρχει εἴρηται.* Leo Magentenus legisse videtur *ποῖά ἐστιν*, v. schol. nostra ad 77 b 18 I. p. 51. Boethius vertit: „et quae sunt secundum unamquamque scientiam et quae secundum ignorantiam qualis geometrica est?", ut quam quidem lectionem habuerit non appareat, sed veram lectionem eum non habuisse certum sit. Eiecimus autem quod Bekkerus addidit vs. 18 *ἢ ἀγεωμέτρητα* post *ἐστιν*, quod neque codd. agnoscunt neque Boethius neque vet. intp. Goth. habet neque sensus requirit. Nam *γεωμετρικά* dixit pro iis quae unius scientiae cuiuscunque propria sint et ad eam pertineant, siquidem exemplum posuit pro re universali cuius est exemplum. Quod qui non viderent — idem fere etiam 75 b 4 factum esse supra commemoravimus — adiiciendum putaverunt *ἢ ἀγεωμέτρητα*. Difficultas enim huius loci omnis in eo est, quod, quamquam Ari-

stoteles modo de omni doctrina dixerit (vs. 17 *παρ' ἑκάστην ἐπιστήμην*), tamen vs. 18 ita pergit ac si de geometria sola sermo esset. Bene haberent omnia, si dixisset *καὶ παρ' ἑκάστην ἐπιστήμην τὰ κατὰ ποίαν ἄγνοιαν γινόμενα ἐρωτήματα ἐρωτητέον τὸν ἑκάστης ἐπιστήμης ἐπιστήμονα;* vel *καὶ πρὸς τὰ κατὰ ποίαν ἄγνοιαν γινόμενα ἐρωτήματα ἀποκριτέον τῷ ἑκάστης ἐπιστήμης ἐπιστήμονι;* Quare Aristoteles quum dicit „Et secundum qualem in unaquaque doctrina ignorantiam quaestiones fieri debent, ut propositiones quae respondeantur, geometricae dicendae sint?" quod quaerit hoc est. Qualia esse debent in unaquaque doctrina quae ignoramus, ut propositiones falsae quas defendamus tamen geometriae sive alius doctrinae cuiuscunque, de qua disputetur, propriae dicendae sint (*οὐ πᾶν γὰρ ἕκαστον ἐπιστήμονα ἐρώτημα ἐρωτητέον* vs. 7)? Utrum syllogismus *ἀγεωμέτρητος* (*ὁ κατὰ τὴν ἄγνοιαν* vs. 19) dicendus est is qui fiat ex propositionibus veritati repugnantibus (*ἐκ τῶν προτάσεων τῶν τὸ ἀντικείμενον τῷ ἀληθεῖ δοξαζουσῶν*) sive etiam qui ex propositionibus veris non recte colligat (*ὁ παραλογισμός*), dummodo propositiones ex quibus fiat geometriae sint propriae, an syllogismus qui ex alia doctrina desumtus ad geometriam omnino non pertineat? — Copiosius haec ultima exposuimus, ne quis priorem particulam *ἤ* vs. 20 respondere putet particulae *πότερον* quae praecessit. Articulum cur non tulerit Bkk. vs. 20, quum eundem servaverit vs. 19 *ὁ ἐκ...*, non video, praesertim quum etiam Philop. (schol. 216 b 43) eum agnoscere videatur. — Vs. 22 *τὸ δὲ τὰς παραλλήλους συμπίπτειν* (sive hoc coactum est ex propositionibus veritati repugnantibus sive non recte collectum ex propositionibus veris) *γεωμετρικὸν* dicendum est, quia quodcunque de lineis parallelis probatur ad geometriam pertinet, *ἀγεωμέτρητον* vero, quia lineas *παραλλήλους* numquam inter se concurrere geometria docet.

77 b 25 *τῷ μὴ ἔχειν*, cf. 1022 b 35 *ἀόρατον δὲ (λέγεται) καὶ τῷ ὅλως μὴ ἔχειν χρῶμα καὶ τῷ φαύλως καὶ ἄπουν καὶ τῷ μὴ ἔχειν ὅλως πόδας καὶ τῷ φαύλους. — ὥσπερ τὸ ἄῤῥυθμον.* Similia repetitionis exempla collegimus ad 61 b 7. Haud scio an *καὶ* post *αὕτη*, quod omnes codd. praebent, quamquam neque apud Boethium legitur neque in vet. intp. cod. Goth., Bkko. retinendum fuerit, siquidem ita intelligi potest ut et explicet et amplificet ea quae praecesserunt. Nam quod Aristote-

les dicit hoc est: *καὶ ἡ ἄγνοια αὕτη, ἣ γίνεται τῷ φαύλως ἔχειν περὶ γεωμετρίαν, καὶ ὅλως ἡ ἄγνοια ἡ ἐκ τῶν τοιούτων ἀρχῶν* (s. *προτάσεων*) *γινομένη, ἐξ ὧν καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη ἐστίν, ἐναντία ἐστὶν τῇ ἐπιστήμῃ.* Veri similius certe est *καὶ* deletum esse quam adiectum aliena manu, quum, si adiiciatur, locus fiat difficilior ad intelligendum.

77 b 28 Articulum ante *διττόν* ex optimis libris adiecimus, praesertim quum Aristoteles non dicat „medius terminus semper ambiguus est", sed „ambiguitas (*τὸ διττόν*), quam paralogismus habet, in medio semper termino posita est".

77 b 30 *τὸ δὲ κατ. οὐ λέγεται πᾶν*, quod hic addit, quia, si quod praedicatur universum praedicaretur, neque medius terminus quidquam haberet ambigui neque omnino fieret paralogismus, sed syllogismus verus: e. g. si recte praedicatur *σχῆμα κατὰ παντὸς κύκλου*, si etiam *πᾶς κύκλος κατὰ τῶν ἐπῶν* recte praedicaretur, syllogismus *ὅτι τὰ ἔπη κύκλος* verus esset. — Mathematica vero (*ταῦτα* vs. 30) mentis oculis quasi intuemur (valde simile est quod Kantio de mathematicis placuit). Non ita est in rebus dialecticis (*ἐν τοῖς λόγοις*), quae quum minus conspicua sint, ut non cerni velint, sed cogitari, facilius addubitantur et sententiarum diversitatem admittunt.

77 b 34 Quum exceptio quam facimus aut ipsa sit propositio aut eius locum tenere possit, propositio vero, ut ad demonstrandum idonea sit, universalis esse debeat, contra propositionem, qua ad inductionem conficiendam utitur adversarius — tali enim propositione, quippe quae ad res singulares pertineat quae sub sensus cadunt, in vera demonstratione omnino non est utendum —, quoniam neque necessaria neque universalis esse potest, exceptio facienda non est: inductio enim omnisa vera demonstratione aliena est.

77 b 40 *διὰ τὸ λαμβάνειν.* Cf. 43 b 36 *τὰ πᾶσιν ἑπόμενα οὐκ ἐκλεκτέον· οὐ γὰρ ἔσται συλλογισμὸς ἐξ αὐτῶν* et quae ibi diximus.

78 a 3 Ut syllogismus fieret in prima figura, quem Caeneus male facit in secunda, terminus maior esse deberet *ἡ πολλαπλάσιος ἀναλογία*, medius *ἡ ταχίστη ἀναλογία*, minor *τὸ πῦρ*. Quamquam autem interdum (scilicet si termini inter se convertantur) vera exit conclusio affirmans in secunda figura, tamen syllogismus non bene habet, quia conclusio non semper et necessario vera est: quare quum ipsa concludendi ratio in

his nihil conficiat quod necessario verum sit, non manifestum est (οὐχ ὁρᾶται vs. 6) ex ipso syllogismo, num in secunda figura colligere liceat quod cogimus an non liceat.

78 a 5 Quum interdum non fiat verus syllogismus ex iis quae syllogismi speciem habeant, difficilius est ad diiudicandum ex quibus propositionibus coactum sit quod syllogismus confecit (τὸ ἀναλύειν), quoniam quod verum est et e veris et e falsis propositionibus (v. Anal. pr. II. c. 2—4) colligi potest. Quod longe facilius esset, si quod verum esset non cogeretur nisi ex propositionibus veris: nam si esset *A* (significantur autem termino *A* propositiones, unde colligitur, termino *B* conclusio), sequeretur *B*, et si colligeretur *B*, hoc ex *A* conclusum esse necesse esset.

78 a 14 Demonstratio non amplificatur novis terminis mediis interiectis, sed ut progrediatur, novi qui adiiciuntur termini non i n t e r poni debent reliquis, sed a p poni et extrinsecus assumi, ita ut non medium locum occupent, sed locos τῶν ἄκρων.

Cap. **13.** *Ut et conclusionem veram esse* (τὸ ὅτι) *et quam ob causam vera sit* (τὸ διότι) *intelligatur, necesse est, ut et propositiones ex quibus demonstretur ipsae demonstrari nequeant et terminus medius ipsam causam proximam coniunctionis quae inter maiorem et minorem intercedat, exprimat: quod non fit* (28) *ubi vel ex effectu probatur* (b 13) *vel terminus medius externam tantum maioris cum minore quandam coniunctionem efficit.* 32 *Si res ipsa et causa rei ad diversas doctrinas pertinent, causam investigare doctrinae difficilioris est et accuratioris, cuius exemplar est mathematica.*

78 a 24 Si quod demonstratur ita demonstratur ut id ex quo colligatur non amplius probari possit per aliud, sed primam et proximam eius rei causam exprimat quae demonstretur, non solum verum esse quod probatum sit, sed etiam quam ob causam verum sit intelligitur. Sin autem accidit, ut probari quidem aliunde nequeat id per quod demonstratum sit, quamquam veram rei causam non exprimat, intelligitur quidem τὸ ὅτι, non intelligitur τὸ διότι. Namque si terminum *A* de termino *C* praedicari demonstratur medio *B* interposito et si *B* non causam exprimit ob quam *A* de *C* praedicetur, sed potius *A* causam significet ob quam *B* de *C* praedicari debeat,

ita tamen, ut effectus *B* e nulla alia causa provenire possit nisi ex causa *A*, h. e. ita ut non solum ex causa qualis effectus esse debeat, sed etiam ex effectu qualis causa sit colligere liceat — hoc est enim quod Aristoteles dicit *ἀντιστρέφειν* vs. 27 et *ἀντικατηγορεῖσθαι* vs. 28 — bene quidem procedit demonstratio, quamquam conclusio, quippe quae ex effectu, non ex causa probata sit, quam ob causam vera sit minime intelligitur, h. e. fit *συλλογισμὸς τοῦ ὅτι, οὐ τοῦ διότι.* Quae quidem demonstrandi ratio, quamquam a vera scientia aliena esse debet (nam non ex effectu, quem vs. 29 appellat *τὸ μὴ αἴτιον* et b12 *τὸ ἀναίτιον*, causam, sed ex causa effectum vera demonstratio derivare debet, ut eadem via progrediatur qua procedendum esse ipsa rerum natura docet), tamen haud raro adhibetur, quoniam effectus a quo incipit facilius intelligitur (*γνωριμώτερόν ἐστι πρὸς ἡμᾶς* vs. 28) quam causa. — Cur planetae non splendeant exponitur de coel. 290a17 *ἡ γὰρ ὄψις ἀποτεινομένη μακρὰν ἑλίσσεται διὰ τὴν ἀσθένειαν. ὅπερ αἴτιον ἴσως καὶ τοῦ στίλβειν φαίνεσθαι τοὺς ἀστέρας τοὺς ἐνδεδεμένους, τοὺς δὲ πλανῆτας μὴ στίλβειν· οἱ μὲν γὰρ πλανῆτες ἐγγύς εἰσιν, ὥστ' ἐγκρατὴς οὖσα πρὸς αὐτοὺς ἀφικνεῖται ἡ ὄψις· πρὸς δὲ τοὺς μένοντας κραδαίνεται διὰ τὸ μῆκος, ἀποτεινομένη πόῤῥω λίαν.*

78b2 Omnes codd. excepto *n* quibuscum convenit quod vet. intp. Goth. praebet post *τὸ A* habent *καὶ τὸ A τῷ B τὸ μὴ στίλβειν*, quae Bkkus cum edd. prr. ita transposuit, ut ante *ὥστε* collocaverit; quod quomodo defendi possit non video. Nos, quum quae codices exhibeant non sana esse appareat, aliquid delendum quam singula verba transponenda esse facilius nobis persuadentes, verborum ordine qualem codices praebent servato omisimus verba *καὶ τὸ A τῷ B* quae in codd. leguntur post *τὸ A*: nam *τὸ A* per scribentis negligentiam repetitum in causa videtur fuisse, ut adiectum sit *τῷ B* et particula *καί* quam cod. *p* omisit. Etiam Boethii versionem pravam lectionem exhibere patet: videtur enim legisse *ὑπάρχει δὴ καὶ τὸ B τῷ Γ τὸ μὴ στίλβειν, ὥστε καὶ τῷ Γ.*

78b11 *ἐφ' ὧν δὲ τὰ μέσα . . .* In quibus vero syllogismis terminus medius non exprimit unam causam proximam ob quam maior de minore praedicetur, ex iis, quum non converti possit terminus medius cum maiore, verum quidem esse quod colligatur, si ex effectu, ut qui nobis sit notior, causa de-

monstretur, intelligemus, quamquam causa ob quam verum sit nos lateat.

78 b 13 *ἔτι ἐφ' ὧν τὸ μέσον ἔξω τίθεται.* Denique syllogismum et verum esse et quam ob causam verus sit non simul intelligitur ex iis, in quibus terminus medius extrinsecus assumitur, h. e. quorum terminus medius nihil est nisi vinculum quoddam externum, quo terminus maior cum minore copuletur — non de secunda et tertia syllogismorum figura hic sermonem esse ut evinceret, frustra laboravit Philoponus: nam quae habentur vs. 32 *κατὰ τὴν τῶν μέσων θέσιν* de secunda et tertia figura haec accipienda esse aperte docent, cum quibus praeterea cf. quae leguntur cap. 14 — docet enim in his terminus medius (*ἡ τοιαύτη αἰτία* vs. 23) coniunctum quidem cogitandum esse maiorem cum minore (logice coniunctum esse, quod dicunt), quamquam quae ratio in rerum natura (physice vel metaphysice) inter eos obtineat minime patefacit. Quare addit Aristoteles vs. 28 eodem fere modo rem se habere in iis quae dicantur *καθ' ὑπερβολήν*, h. e. in iis quae ex causa longius remota et nimis quaesita tanquam ex causa propria et proxima probentur. Biese I. p. 273. not. 1 cum hoc loco conferri iubet Diog. Laert. I, 103 ibique Menag. p. 60.

78 b 32 Quid quaeque res sit et quae sit eius causa aut eadem disciplina investigat aut diversae, quarum altera (*ἡ τοῦ ὅτι*) minus exacta subiecta est alteri (*τῇ τοῦ διότι*), quae ab experientia per sensus comparata remotior in ratione sola posita est. Unde facile intelligitur, quod aliis locis (v. cap. 27) non in omni disciplina eandem quaerendam esse subtilitatem Aristoteles ostendit: v. Ritter Gesch. der Phil. III. p. 69 coll. p. 45. not. 2. 1328 a 20 *οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν δεῖ ζητεῖν διά τε τῶν λόγων καὶ τῶν γιγνομένων διὰ τῆς αἰσθήσεως.* 995 a 15 *τὴν δ' ἀκριβολογίαν τὴν μαθηματικὴν οὐκ ἐν ἅπασιν ἀπαιτητέον, ἀλλ' ἐν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὕλην. διόπερ οὐ φυσικὸς ὁ τρόπος· ἅπασα γὰρ ἴσως ἡ φύσις ἔχει ὕλην.* 1078 a 10 *ὅσῳ δὴ ἂν (εἴη ἐπιστήμη) περὶ προτέρων τῷ λόγῳ καὶ ἁπλουστέρων, τοσούτῳ μᾶλλον ἔχει τἀκριβές· τοῦτο δὲ τὸ ἁπλοῦν ἐστίν. ὥστε ἄνευ τε μεγέθους μᾶλλον ἢ μετὰ μεγέθους, καὶ μάλιστα ἄνευ κινήσεως. ἐὰν δὲ κίνησιν, μάλιστα τὴν πρώτην· ἁπλουστάτη γάρ, καὶ ταύτης ἡ ὁμαλή.* 982 a 26 *ἀκριβέσταται δὲ τῶν ἐπιστημῶν αἳ μάλιστα τῶν πρώτων εἰ-*

σίν· αἱ γὰρ ἐξ ἐλαττόνων ἀκριβέστεραι τῶν ἐκ προσθέσεως λαμβανομένων (de quo v. quae dicemus ad 81 b 3), *οἷον ἀριθμητικὴ γεωμετρίας.* 1094 b 24 *πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται· παραπλήσιον γὰρ φαίνεται μαθηματικοῦ τε πιθανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν.* Ib. 13 *τὸ γὰρ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως ἐν ἅπασι τοῖς λόγοις ἐπιζητητέον, ὥσπερ οὐδ' ἐν τοῖς δημιουργουμένοις.* 1104 a 1 *ἐκεῖνο δὲ προδιομολογείσθω, ὅτι πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς εἴπομεν ὅτι κατὰ τὴν ὕλην οἱ λόγοι ἀπαιτητέοι· τὰ δ' ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τὰ συμφέροντα οὐδὲν ἑστηκὸς ἔχει, ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινά. τοιούτου δ' ὄντος τοῦ καθόλου λόγου, ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα λόγος οὐκ ἔχει τἀκριβές.*

78 b 35 *τοιοῦτο*, h. e. *ἐν οἷς τὸ διότι καὶ τὸ ὅτι δι' ἄλλης ἐπιστήμης θεωρεῖται ἑκάτερον.* — Vs. 39 *συνώνυμοί εἰσιν*: nam synonyma dicuntur quorum alterum alteri subiectum est ut generi species: v. quae diximus ad 1 a 6.

79 a 3 *οὗτοι γὰρ* ... Quomodo fieri possit, ut eum qui scientiam universalem (*τὴν τῶν αἰτίων ἀπόδειξιν*) habeat, singula quaedam quae universali scientiae subiecta sint fugiant, docuit Anal. pr. II. c. 21, 67 a 9 — b 11. Namque quamquam singula non cognoscuntur nisi quatenus universali quadam scientia, quae ad illa transfertur, comprehenduntur (*κέχρηται τοῖς εἴδεσιν* vs. 7), tamen (*ἕτερόν τι ὄντα τὴν οὐσίαν*) ἡ *οὐσία* eorum non est universalis, sed singulare quiddam quod sub sensus cadit: scientia enim accurata et exacta (*τὰ μαθήματα*) speciem rerum universalem (*τὰ εἴδη*) mente sola cognoscit, materiam vero (*τὸ ὑποκείμενον*), quae sub hanc speciem cadat eamque induat, aut ipsa plane ignorat aut non cognoscit quatenus talis (certa quaedam materia, *τόδε τι*) est et sensibus subiecta, sed non cognoscit nisi quatenus speciem universalem refert et, ut ita dicam, in se suscepit. Brandis (Variet. lect. Arist. Abhh. der Berl. Akad. 1832) legi vult *ἀλλ' οὐχ ᾗ γεωμετρικὰ καθ' ὑπ.*, quod Boethius habuit. At quum etiam nostra lectio bonum sensum praebeat, ne quid codicum auctoritati detrahere videremur, eam servavimus, praesertim quum alteram ex praecedente voce *γεωμετρικὰ* ortam esse haud sit veri dissimile.

79 a 10 Eandem rationem alia doctrina (physicam dicit) ad opticam habet, quam optica ad geometriam: retinae enim quae sit natura, physicus docet, causas ob quas talis sit, qualis est, ut oculum videntem faciat, opticus explorat, aut quatenus opticus est aut quatenus universalem eamque subtiliorem artis suae cognitionem sibi comparare eamque a primo fonte, unde fluat, derivare studet (*κατὰ τὸ μάθημα*). — Articulum ante *κατὰ*, quem omnes codd. praebent et Philoponus habet (schol. 221 b 3), servavimus. Eundem etiam editionum prr. nonnullae retinuerunt.

Cap. 14. *Accurata doctrina prima potissimum figura utitur.*

79 a 24 Quum quaeritur, quid aliqua res sit, quod respondetur, quum rei naturam exprimere debeat, neque negante propositione neque particulari exprimi potest: quare neque in secunda neque in tertia figura cogi potest. Cf. 90 b 3 sqq., ib. c. 4.

79 a 29 Quaecunque probantur per primam figuram demonstrari possunt, secunda vero et tertia, ut propositiones, ex quibus ipsae cogant, veras esse demonstrent (quod fieri debet ubicunque propositiones syllogismi demonstrationem admittunt), novis terminis mediis interpositis — quam quidem interpositionem Aristoteles significat verbis *καταπυκνοῦσθαι* et *αὔξεσθαι* — figuram primam non adhibere non possunt: illae igitur hac indigent, dum haec sine illis esse possit.

Cap. 15. *Sunt etiam propositiones negantes quae demonstrationem non admittunt.*

79 a 37 Demonstrationem admittit propositio negans *AB*, sive de termino *A* — sicut totum de parte quae illo continetur, v. 24 b 27 — praedicatur aliquid (*C*), quod non praedicatur de *B* (vs. 38 — b 1), sive de termino *B* praedicatur aliquid (*D*), quod non praedicatur de *A* (b 1 — 4. Vs. 3 cur Brandisius [Variet. lect. Arist.] scribendum putaverit *τῷ δὲ A οὐδενὶ τὸ Δ*, non intelligo), sive (b 5) de termino *A* aliud praedicatur, aliud de *B*. Ultimum quum non statim manifestum sit, quomodo probetur breviter exponamus. Namque si *E* de *A* et *F* de *B* praedicatur (ita ut utrumque sit *ἐν ὅλῳ τινί*), demonstrabitur propositio negans *AB*, si *F* non praedicatur de *E*: etenim *F* non praedicetur de *E*, *E* vero de *A*, *F* igi-

tur non praedicatur de *A*: quae quidem conclusio si coniungitur cum propositione „*F* praedicatur de *B*", consequitur *A* non praedicari de *B*: quod quum per syllogismum coactum sit, non *ἀτόμως* non praedicatur *A* de *B*.

79 b 6 Quod sumsit a 38 sq. et b 2 sq., iam fieri posse demonstrat: namque docet fieri posse, ut, si *A* de *B* non praedicetur, de *A* praedicetur aliud quod de *B* non praedicetur et vice versa. Namque si ponimus terminos *AΓΔ* ita comparatos esse, ut nihil commune habeant cum terminis *BEZ*, terminum *A* vero contineri termino *Θ*, etiam terminum *B* eodem genere contineri non posse patet. Item si *B* insit in genere *H*, terminum *A* in eodem inesse non posse apparet. — De iis quae dicantur *σύστοιχα* v. quae habet Biese I. p. 210. not. 3 et quae ipsi diximus ad 16 b 1. Elementa dicuntur *σύστοιχα*, quasi *συστοιχεῖα*: natura enim eorum, quatenus elementa sunt, ex quibus omnia constant, eadem est. 315 a 25 *λέγω δὲ πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτων*. De coel. 302 a 29 *ὁ μὲν γὰρ πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις στοιχεῖά φησιν εἶναι τῶν σωμάτων*. Dicuntur igitur *σύστοιχα* quae sunt *κατὰ στοῖχον* (324 b 31), h. e. quae natura eundem ordinem tenent (res vel notiones coordinatae quae dicuntur): quare *συστοιχία* 986 a 23 idem fere est quod *συνδυασμός*: dicit enim: *ἕτεροι δὲ τῶν αὐτῶν τούτων τὰς ἀρχὰς δέκα λέγουσιν εἶναι τὰς κατὰ συστοιχίαν λεγομένας, πέρας καὶ ἄπειρον, περιττὸν καὶ ἄρτιον* . . . Quod hic *συστοιχίαν* appellat, id aliis locis *ἀντιστοιχίαν* vocat: 894 a 19 *ἀντιστοιχία τῶν ποδῶν*, 708 b 8 et 13 *ἀντίστοιχοι πόδες* sunt pedes, quorum bini ex adverso stantes simul moventur. Explicari inde poterit, quas dicat 707 a 11 *τὰς ἀντιστοίχους* et *τὰς συστοίχους τῶν κινήσεων ἀρχάς*: namque *αἱ ἀντίστοιχοι ἀρχαὶ* erunt *τὸ ἔμπροσθεν* et *τὸ ὄπισθεν*, *τὸ δεξιὸν* et *τὸ ἀριστερόν*, *τὸ ἄνω* et *τὸ κάτω*, *αἱ σύστοιχοι* vero (collatis iis quae paullo infra dicemus de iis quae leguntur 448 a 16) *τὸ ἔμπροσθεν*, *τὸ δεξιὸν* et *τὸ ἄνω*, deinde *τὸ ὄπισθεν*, *τὸ ἀριστερὸν* et *τὸ κάτω*. Deinde dicuntur *σύστοιχα* quaecunque eodem genere continentur, sive eundem in hoc genere ordinem tenent, sive alterum alteri subiectum est (cf. quae diximus ad 66 b 19) — *τὰ ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ*: quare dicit 1055 a 1 *τὰ μὲν (τῶν ἐναντίων) τὸ γένος ἕτερα, τὰ δ' ἐν τῇ αὐτῇ συστοιχίᾳ τῆς κατηγορίας, ὥστ' ἐν ταὐτῷ γένει καὶ ταὐτὰ τῷ εἴδει*. 1096 b 6 *πιθανώτερον δ'*

ἐοίκασιν οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν περὶ αὐτοῦ, τιθέντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοιχίᾳ τὸ ἕν, h. e. *τὸ ἓν* eodem genere contineri putant, quo *τὸ ἀγαθόν*. Sic 189 a 1 philosophos, quorum alii calidum et frigidum, alii humidum et siccum, alii amorem et odium generationis principia faciant, dicit *ταὐτὰ λέγειν πως καὶ ἕτερα ἀλλήλων, ἕτερα μὲν ὥσπερ καὶ δοκεῖ τοῖς πλείστοις, ταὐτὰ δὲ ᾗ ἀνάλογον· λαμβάνουσι γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχίας*, h. e. in re universa consentiunt, in singulis discrepant: nam contraria generationis principia esse omnes volunt: *συστοιχίαν* enim quam hic intelligit Aristoteles est *τὸ ἐναντίον εἶναι, ἡ ἐναντίωσις*. Eundem fere sensum habet *συστοιχία* 319 a 15 *ὅσα οὖν μὴ οὐσίαν σημαίνει, οὐ λέγεται ἁπλῶς ἀλλὰ τὶ γίνεσθαι. οὐ μὴν ἀλλ' ὁμοίως ἐν πᾶσι γένεσις μὲν κατὰ τὰ ἐν τῇ ἑτέρᾳ συστοιχίᾳ λέγεται, οἷον ἐν μὲν οὐσίᾳ ἐὰν πῦρ ἀλλ' οὐκ ἐὰν γῇ, ἐν δὲ τῷ ποιῷ ἐὰν ἐπιστῆμον ἀλλ' οὐχ ὅταν ἀνεπιστῆμον*. In his *τὰ ἐν τῇ ἑτέρᾳ συστοιχίᾳ* sunt *τὰ καταφάσει δηλούμενα*, quibus opponitur altera *συστοιχία* quae complectitur *τὰ φθειρόμενα* s. *τὰ ἀποφάσει δηλούμενα*: altera *συστοιχία* generationem et compositionem, altera interitum et dissolutionem continet. Sic 1004 b 27 *τῶν ἐναντίων ἡ ἑτέρα συστοιχία στέρησις, καὶ πάντα ἀνάγεται εἰς τὸ ὂν καὶ τὸ μὴ ὄν*, ubi quae per particulam *καί* adiecta sunt ea explicant quae praecesserunt. Item res se habet 1072 a 31: namque distinxit in iis quae antecesserunt *τὸ κινούμενον* et *τὸ κινοῦν*, quibus addit vs. 26 *τὸ ὀρεκτὸν καὶ τὸ νοητὸν κινεῖ οὐ κινούμενα*. Deinde pergit: *νοῦς δὲ ὑπὸ τοῦ νοητοῦ κινεῖται, νοητὴ δὲ ἡ ἑτέρα συστοιχία καθ' αὑτήν*, h. e. *τῇ ἑτέρᾳ συστοιχίᾳ* (*τὸ κινοῦν* dicit: nam altera *συστοιχία* complectitur *τὸ κινούμενον*, quod illi opposuit), *αὐτῇ καθ' αὑτὴν ὑπάρχει τὸ νοητὴν αὐτὴν εἶναι*. Cf. Ritter Gesch. der Phil. III. p. 188. not. 2. et Biese II. p. 257. Quae quum ita sint, mirum esse non potest, quod, ubi significatio vocis *συστοιχία* minus prematur, etiam ea quae diversorum sensuum *ἐνέργειαν ἀνάλογον* efficiant, h. e. quibus diversi sensus afficiuntur *ἀνάλογον*, dicantur *σύστοιχα*: 448 a 16 *λέγω δ' οἷον τὸ γλυκὺ καὶ τὸ λευκὸν καλῶ σύστοιχα, γένει δ' ἕτερα*, cf. ib. vs. 14 *συστοίχως λεγόμενα* et 447 b 30, ubi causam indicat, cur haec appellentur *σύστοιχα*: dicit enim: *ὡς ἡ γεῦσις τὸ γλυκύ, οὕτως ἡ ὄψις τὸ λευκόν· ὡς δ' αὕτη τὸ μέλαν* (intell. *κρίνει*), *οὕτως ἐκείνη τὸ πικρόν*. In his iam non dicuntur *σύστοιχα*

quorum idem genus est, attamen ea in quibus utrisque mansit aliquid quod alteri cum altero commune sit, quamquam non nisi *κατ' ἀναλογίαν*, et hoc ipsum est id, propter quod appellantur *σύστοιχα*. — His expositis revertamur ad id, unde degressi sumus. Iam enim patet quae *συστοιχίαι* dici possint *ἀλλήλαις ἐπαλλάττειν*, eae scilicet, quae ita comparatae sint, ut quod altera contineatur ab altera non prorsus alienum esse possit, sed aliquid certe inter se commune habeant.

79 b 12 *ἐὰν δὲ μηδέτερον* . . . Quum igitur, neque si terminus *A*, neque si terminus *B* solus in genere aliquo, quod de eo praedicetur, contineatur, neque si uterque in genere aliquo insit, *A* de *B* *ἀτόμως* negari possit, relinquitur, ut alter de altero *ἀτόμως* negetur, si neuter in genere aliquo insit: quare *ἀμέσως* non negatur alterum de altero, nisi ambo sint summa genera, ut neutrum alio genere contineatur. Nam si cogitur propositio negans *AB*, aut cogitur per secundum syllogismum figurae primae, in quo terminus minor (*B*) in genere aliquo inesse debet, aut (nam *τὴν πρὸς τοῦτο πρότασιν* vs. 17 propositionem minorem dicit) per duos primos figurae secundae syllogismos, ut aut *B* terminus minor (quod fit in primo), aut *A* maior (quod fit in secundo huius figurae syllogismo) in alio inesse debeat ut pars in toto.

79 b 20 *ἀμφοτέρων δ'* . . . Adhuc de secunda figura loquitur, in qua quum non fiat syllogismus e binis propositionibus negantibus, h. e. si terminorum *AB* ea sit ratio, ut idem de utroque negetur, apparet propositionem negantem *AB* cogi non posse, si neuter terminus genere aliquo contineatur: nam si neuter in genere aliquo inest, quum de neutro quidquam affirmetur, idem de utroque praedicari vel de altero affirmari, de altero negari numquam poterit, sed negari utique debebit de utroque: unde apparet verum esse quod dixit vs. 12 sqq. — Vs. 17 et 21 restituimus quod meliores codd. praebent. *γενέσθαι* vs. 17 et Boethius et Pacii mss. habent, vs. 21 autem edd. Bkko priores veram lectionem exhibuerunt.

Cap. 16. *Si propositio negans* AB *demonstrationem non admittit, syllogismi falsi, qui* A *de* B *praedicari cogit, aut utraque propositio falsa est* (40) *aut minor.* 80 a 6 *Si propositio affirmans* AB *non admittit demonstrationem, syllogismi falsi, per quem in prima figura* A *de* B *non praedicari cogitur, aut utraque*

propositio falsa est aut altera utra, 27 *in secunda figura vero aut utraque falsa ex parte* (33) *aut altera utra contraria vero.*

79 b 23 *ἀγνοεῖ κατ' ἀπόφασιν* qui rem aliquam prorsus ignorat, *ἀγνοεῖ κατὰ διάθεσιν* qui de ea fallitur. Idem discrimen est quod tetigit 77 b 25: alter enim dicitur *ἀγνοεῖν τῷ ὅλως μὴ ἔχειν ἐπιστήμην*, alter vero *τῷ φαύλως ἔχειν* s. *τῷ φαύλην διάθεσιν ἔχειν.*

79 b 25 *αὕτη δ' ἐν μὲν*... Orationem esse anacoluthon recte observavit Philoponus (schol. 222 b 13). Namque Aristoteles, postquam *τὴν κατὰ διάθεσιν ἄγνοιαν* per syllogismum fieri dixit, — bene enim perspectum habebat in doctrina Analytica, quippe quae esset de demonstratione, nonnisi de ea deceptione agendum esse, quae fieret per syllogismum — ipse se corrigens addit fieri quidem posse, ut *ἡ κ. διάθ. ἄγνοια* in iis quae demonstrationem non admittant etiam sine syllogismo fiat, sed hanc iam ab hoc loco alienam esse; in hac enim simpliciter (sine ratiocinatione) aliquid falsi pro vero sumi (*ἁπλῆ ἡ ἀπάτη* vs. 28). Iam vero quum per falsum syllogismum demonstravimus quod repugnat propositioni verae quae demonstrationem omnino non admittit, pluribus modis decepti esse possumus. Ac primum quidem decipimur, si propositio negans *AB* demonstrationem non admittit, nos vero propositionem affirmantem *AB* aliunde colligimus, quod fit, quum *A* de omni *C*, *C* de omni *B* praedicari ponimus: cuius quidem syllogismi utraque propositio falsa esse potest: nam si utraque falsa est, verae erunt propositiones „*A* de nullo *C*" et „*C* de nullo *B*", quae stare possunt cum eo quod ab initio sumsimus, terminum *A ἀτόμως* negari de *B*. Etenim ut *ἀτόμως* negetur *A* de *B*, neque *A* neque *B* in alio inesse poterunt ut partes in toto (v. supra vs. 12), quod minime contradicunt propositiones „*A* de nullo *C*, *C* de nullo *B*". Deinde (vs. 40) fieri etiam potest, ut propositio maior falsi syllogismi quem fecimus (*A* de omni *C*, *C* de omni *B*, ergo *A* de omni *B*) vera sit: nihil enim impedit quin neque *A* neque *B* alio genere contineantur, simul vero *A* de omni *C* recte praedicetur, dummodo *C* de *B* praedicari non verum sit: nam propositio minor vera esse non potest, quia, si neque *A* neque *B* in alio genere insunt (h. e. si propositio negans *AB* demonstrationem non admittit), propositio quae *C* de *B* prae-

dicari dicit non falsa esse non poterit: si enim vera esset, terminus *B* generi *C* subiectus esset.

80 a 3 ὑπάρχει recte Alex. de praedicato universo intellexit, sive affirmatur sive negatur: affirmatur enim *A* de *C*, negatur de *B* (79 b 29 sq.). Similem Aristotelis in negatione omittenda negligentiam notavimus ad 25 a 37 p. 378, 27 b 27, 63 b 33. Eundem sensum habet verbum κατηγορῆται quod sequitur. Dicit enim hoc. Si neque propositio affirmans *AC* neque propositio negans *AB* demonstrationem admittit, propositio *CB* negans esse debebit (οὐδέτερον οὐδετέρῳ ἔσται). Veruntamen non refert utrum illae propositiones demonstrari possint an non: nam etiam si possint, propositio *CB* negans non esse non poterit: unde apparet (hoc autem reticuit Aristoteles, quippe quod manifestum sit) propositionem *CB*, si *AC* vera sumta sit et affirmans, falsam utique sumi debere (affirmantem sc.), ut fiat deceptio, qua propositionem *AB* affirmantem esse per syllogismum demonstravisse putemus: nam si vera sumitur *CB* et negans, deceptio, qua propositionem *AB* affirmantem esse opinemur, accidere non potest propterea, quod ex affirmante *AC* et negante *CB* efficeretur conclusio negans *AB*. — Lectionem difficiliorem πρῶτον quam vet. intp. Goth. et nonnullae edd. Pacio priores servant ex optt. codd. restituimus, de quo cf. quae diximus ad 66 b 20. Versum 5 quem Boethius, vet. intp. et Philop. habuerunt, quamquam in optt. libris non legitur, eiicere non ausi sumus. Quod cur non fecerimus, ex iis patebit quae supra diximus.

80 a 6 In iis quae praecesserunt falsa conclusio erat affirmans. Iam ponamus propositionem affirmantem *AB* veram esse et demonstrationem non admittere. Si igitur in prima figura fit conclusio negans *AB*, coacta erit ex propositionibus „*A* de omni *C* negatur, *C* de omni *B* affirmatur", quae ambae falsae non esse non possunt: sunt enim falsae, si *A* non solum de *B* (quod ab initio sumsimus), sed etiam de *C* ἀτόμως affirmatur — nam *C* de omni *B* praedicari non poterit, si propositio quae *A* de omni *B* praedicari dicit, vera est, sed demonstrationem non admittit, ita ut *B* in nullo alio genere inesse possit nisi in genere *A* — h. e. si *B* et *C* in eodem genere *A* duae species sunt eiusdem ordinis (ἀντιδιῃρημένα). Potest etiam altera utra falsa esse. Namque primum vera sit propositio negans *AC*, ab initio autem sumsimus *A* de *B* ἀτόμως

praedicari, unde apparet propositionem minorem, *CB*, quae in secundo syllogismo figurae primae affirmans esse debet, ut colligatur quod velimus „*A* non praedicari de *B*", falsam non esse non posse: nam *C*, de quo omni negatur *A*, de *B* praedicari non potest (vs. 18). Etenim si *C* de *B* recte praedicaretur, quum *A* de *B* ἀτόμως praedicetur, propositio negans *AC* vera esse non posset. Accedit, quod, si et propositio negans *AC* et affirmans *CB* verae essent, etiam conclusio negans *AB* vera esse deberet (quod repugnaret ei quod ab initio sumsimus). Consequitur igitur propositionem affirmantem *CB* falsam esse, si vera sit negans *AC*. — Quod dedit Bkk. vs. 18 ὑπάρχει pro ὑπάρχειν mendum putarem, nisi idem etiam in ed. minore legeretur. In nostra lectione codd. intpp. et edd. priores consentiunt. — Deinde (vs. 21) si *A* ἀτόμως praedicatur de *B*, etiam decipimur, si conclusionem negantem facimus *AB* ex propositione falsa *AC* eaque negante et vera *CB* eaque affirmante, quod fieri posse apparet, si *B* insit in genere *A* (idque ἀτόμως, ut ab initio sumsimus) et *A* in genere *C*: nam propositio maior, qua *A* de omni *C* negatur, quum de aliquo non negari debeat, siquidem *A* insit in genere *C*, falsa erit. Male hunc locum intellexit Philoponus (schol. 223 b 10 sqq.).

80 a 27 Si *A* de omni *B* ἀτόμως praedicatur, in secunda figura, ut colligatur *A* de nullo *B* praedicari, non ambae propositiones ita sumi possunt, ut vero contrariae sint (ὅλαι ψευδεῖς, cf. quae diximus ad 54 b 20 et ad 54 a 1): nam si *A* de omni *B* et *C* de omni *A* praedicatur, consequitur *C* de omni *B*; sin autem *A* de omni *B* et *C* de omni *B*, erit *A* de aliquo *C*. Non poterit igitur, si *A* de omni *B* praedicetur, quod verum esse ab initio sumsimus, tertium aliquid (*C*) de altero omni affirmari et de altero omni negari, quod postulat secunda figura. Iam si nihilominus tamen sumantur propositiones *CA* et *CB* (vs. 32), quales postulat secunda figura, altera de omni affirmabit, altera de omni negabit. At falsas eas esse et vero contrarias posuimus. Si igitur convertuntur in eas quae ipsis contrariae sunt, verae exibunt; at ne hoc quidem esse potest, quia eadem conclusio falsa proveniet, quum ex universali propositione affirmante facta sit universalis negans et vice versa. Non poterunt igitur ambae vero contrariae esse, ut conclusio falsa exeat.

80 a 33 Ex parte falsae erunt, si *CA* sumatur universalis et affirmans, *CB* vero universalis et negans vel (*ἀνάπαλιν τεθέντος τοῦ στερ.* vs. 37) *CA* universalis et negans, *CB* vero universalis et affirmans, quamquam et *CA* et *CB* particulares et affirmantes esse deberent, quod non adversari *τῷ τὸ A τῷ B ἀτόμως ὑπάρχειν* ex iis patet quae supra diximus.

80 a 38 Altera sola vero contraria (*ψευδής* enim et hic et in seqq. idem est quod *ὅλη ψευδής*) sumi poterit. Nam si *C* de omni *A*, etiam de omni *B* praedicabitur, quum ab initio sumserimus *A* de omni *B* praedicari *ἀτόμως*. Iam quum *CB* sumitur vero contraria, exit conclusio falsa *AB* universe negans. Deinde (b 2) si *C* de nullo *B*, etiam de nullo *A* praedicabitur: nam si praedicaretur de *A*, etiam de *B* praedicaretur: negatur autem de *B*, quare negabitur etiam de *A*. (Haec argumentatio facile intelligitur, si pro termino *A* genus, pro termino *B* aliquam speciem substituimus: verum eius fundamentum in eo est quod habuimus 53 b 12.) Quare si sumitur propositio vera „*C* de nullo *B*" et falsa „*C* de omni *A*", propositio falsa erit vero contraria. — Vs. 40 *ὑπάρχει* et codd. optimi et edd. priores habent omnes praeter Basil.

80 b 6 Quae de altero syllogismo figurae secundae dicuntur tam similia sunt iis quae praecesserunt, ut facile ex iis intelligantur.

Cap. 17. De propositionibus affirmantibus quae demonstrationem admittunt decipimur et vero termino medio utentes, si propositionem maiorem falsam sumimus, 26 *et falso, si vel maiorem* 32 *vel utramque* 40 *vel minorem solam falsas sumimus.* 81 a 5 *In secunda figura, si altera utra propositio falsa sumitur.* 15 *Eadem ratione de propositionibus negantibus decipimur.*

80 b 17 Delendum putarem *ἢ μὴ ὑπάρχουσιν*, nisi omissio scribentium negligentiam prodere videretur propter *ὑπάρχουσιν* quod praecessit. Etiam versio Boeth. ista verba retinet. — Fallitur Philop. in eo quod dicit (schol. 224 a 14) *παραδέδωκε δὲ πρότερον* ... Ipse enim se redarguit per ea quae legimus schol. 224 b 25 sqq.

80 b 21 De *ἀντιφάσει* v. quae diximus ad 17 a 33. Hoc loco *ἀντίφασις* est *τὸ ἀληθὲς τὸ κατ' ἀντίφασιν τῷ ψευδεῖ ἀντικείμενον*.

80 b 25 *οὐ γὰρ ἀντιστρέφεται.* Propositionem *CB* non con-

vertere licebit in contrariam (de quo sensu verbi ἀντιστρ. diximus ad 25 a 6), quia, si propositio negans *CB* quae est minor, cum propositione *AC* sive affirmante sive negante coniungitur in prima figura, nihil omnino colligitur. Quare si per syllogismum primae figurae decipimur, falsa utique erit propositio maior, minor non erit.

80 b 26 Si terminus medius sumitur is, per quem recte demonstratur *AB*, qui syllogismo facto decipitur, propositionem maiorem falsam posuit; si alius terminus medius sumitur, deceptio pluribus modis fieri potest. Ac primum quidem, si maior falsa est, eodem modo decipimur atque iam expositum est. Deinde (vs. 32) etiam utramque propositionem falsam sumere licet, si terminus medius ponatur, qui a vera demonstratione alienus sit. Namque veri syllogismi conclusio affirmans *AB* coacta erat per terminum medium *C*. Iam si *A* recte praedicatur de omni *D* et *D* de nullo *B*, sumta falsa utraque propositione (*A* de nullo *D*, *D* de omni *B*) exit falsa conclusio *A* de nullo *B*. Nam altera propositione sola in contrariam conversa aut nihil omnino cogitur (intell. conversa maiore) aut (minore conversa) nihil falsi colligitur. Denique (vs. 40) si sumitur terminus medius *D*, qui a vera demonstratione alienus esse debeat, etiam propositio minor sola falsa esse potest, ut conclusio falsa exeat. Nam si et *A* recte negatur de omni *D* et *D* de omni *B*, quum sumimus *A* de nullo *D*, *D* de omni *B*, quod colligitur ex propositione maiore vera et minore falsa, falsum est. — Vs. 4 Brandis. (Variet. lect. Aristot.) scribi vult ψευδής, quod, quum emendatio et facilis esset et sensui conveniens, libenter recepissem, nisi obstaret codicum auctoritas.

81 a 5 Si *A* de omni *B* praedicari recte cogitur termino medio *C* interiecto, in secunda figura colligi non potest *A* de nullo *B* praedicari, quia, ut hoc cogeretur, aut *D* de omni *A* et de nullo *B* aut de nullo *A* et de omni *B* praedicari deberet, quod, quum *A* de omni *B* praedicetur, fieri nequit. Causam exposuit 80 a 27 sqq.

81 a 9 Sin autem altera utra propositio falsa sumitur, altera vera, *A* de nullo *B* praedicari in secunda figura cogi poterit. — Vs. 10 ex optt. codd. dedimus ὑπάρχοι, Bkk. cum edd. prr. ὑπάρχει.

81 a 15 Si *A* de nullo *B* praedicari recte demonstratur per ter-

minum medium *C*, propositionem minorem veram, maiorem falsam sumsit qui per eundem terminum medium *A* de omni *B* praedicari falso coegit. Eadem deceptio locum habet, si alio termino medio usus est. Causa est eadem quam exposuit 80 b 17—32. Sin autem (vs. 24), ut faciamus falsam conclusionem „*A* de omni *B* praedicari", termino medio *D* utimur, qui a vera demonstratione alienus est, aut recte praedicatur *A* de *D* (vs. 25) aut non praedicatur (vs. 27). Iam si recte praedicatur *A* de *D*, ut prodeat falsa conclusio „*A* de omni *B*", falsa esse debebit propositio minor *DB* quae affirmat, quia etiam conclusio affirmat. Quae quidem deceptio locum habet, si *A* praedicatur de *D* et *B*, ita tamen, ut affirmetur de *D* et negetur de *B* (hanc enim vim esse *τοῦ ὑπάρχειν* (vs. 26), quam etiam habuimus 80 a 3, bene animadvertit Philop. schol. 225 a 8), *D* vero et *B* ita comparata sint, ut neutrum in neutro insit ut pars in toto. Sin autem (vs. 27) *A* recte negatur de *D*, propositio maior *AD*, ut falsa conclusio exeat eaque affirmans *AB*, non falsa sumi non poterit, minor *BD*, quae affirmans sumi debet, quia conclusio falsa fieri debet affirmans, et vera esse poterit et falsa. Nam cum vera conclusione negante *AB*, quam ab initio sumsimus, et negante propositione maiore *AD* stare poterit minor *DB* sive recte affirmans (cuius syllogismi exemplum habemus vs. 31) sive negans (vs. 32). — Vs. 29 dedimus quod ed. Sylb. et Casaub., Boethii versio et omnes codd. habent *ΔB* et ipsa res postulat: nam in propositione minore terminus medius *Δ* praedicatur de minore *B*: quare etiam invitis codd. plerisque eandem lectionem cum Boethio servavimus vs. 2, quamquam vs. 19 et Boethio et codd. invitis *AΓ* scribere non ausi sumus.

Cap. 18. *Propositiones universales, ex quibus comparatur scientia, inductione nituntur, quae fit ex iis quae sensibus percipiuntur.*

81 a 38 Si sensus quidam deficeret, deficeret etiam inductio, quare etiam scientia quaedam deficeret: nam propositiones universales, quibus substructis scientia ut fundamento nititur, quamquam non demonstrantur, tamen firmantur, ut ita dicam, et stabiliuntur per inductionem. De inductione v. quae diximus ad 68 b 15 et ad 71 a 21.

81 b 3 *τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως λεγόμενα* sunt eae notionis cuiusque

partes quae cogitatione separari et a reliquis seiunctae considerari possunt eo sensu quo habuimus verbum ἀφαιρεῖσθαι 74 a 37. De ἀφαιρέσει optime disseruit Trdlbg. de an. p. 478 sqq. Quae sint τὰ ἐν ἀφαιρέσει ὄντα, ut dicit e. g. 429 b 18, intelligimus ex contrario: opponuntur enim τὰ ἐκ προσθέσεως, de quibus v. Biese I. p. 274. not., 431. not. 3. De coel. 299 a 16 τὰ μὲν γὰρ ἐπ' ἐκείνων (τῶν μαθηματικῶν intell.) ἀδύνατα συμβαίνοντα καὶ τοῖς φυσικοῖς ἀκολουθήσει, τὰ δὲ τούτοις ἐπ' ἐκείνων οὐχ ἅπαντα διὰ τὸ τὰ μὲν ἐξ ἀφαιρέσεως λέγεσθαι τὰ μαθηματικά, τὰ δὲ φυσικὰ ἐκ προσθέσεως, h. e. διὰ τὸ τοῖς φυσικοῖς μὲν ὕλην προσεῖναι, τοῖς μαθηματικοῖς δὲ μή. Eundem sensum habet τὸ ἐκ προσθέσεως 982 a 27, quem locum adscripsimus ad 78 b 32, cf. 87 a 35. De rebus mathematicis copiosius dicit 1061 a 28 ὁ μαθηματικὸς περὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως τὴν θεωρίαν ποιεῖται· περιελὼν γὰρ πάντα τὰ αἰσθητὰ θεωρεῖ, οἷον βάρος καὶ κουφότητα καὶ σκληρότητα καὶ τοὐναντίον, ἔτι δὲ καὶ θερμότητα καὶ ψυχρότητα καὶ τὰς ἄλλας τὰς αἰσθητὰς ἐναντιώσεις, μόνον δὲ καταλείπει τὸ ποσὸν καὶ συνεχές, τῶν μὲν ἐφ' ἓν τῶν δ' ἐπὶ δύο τῶν δ' ἐπὶ τρία, καὶ τὰ πάθη τὰ τούτων ᾗ ποσά ἐστι καὶ συνεχῆ, καὶ οὐ καθ' ἕτερόν τι θεωρεῖ, καὶ τῶν μὲν τὰς πρὸς ἄλληλα θέσεις σκοπεῖ καὶ τὰ ταύταις ὑπάρχοντα, τῶν δὲ τὰς συμμετρίας καὶ ἀσυμμετρίας, τῶν δὲ τοὺς λόγους, ἀλλ' ὅμως μίαν πάντων καὶ τὴν αὐτὴν τίθεμεν ἐπιστήμην τὴν γεωμετρικήν. Mathematica non χωριστὰ esse (de quo v. quae diximus ad 1 a 25) probat Met. *M.* c. 2 et 3, attamen cogitantur ὡς κεχωρισμένα, h. e. cogitatione separari debent et seiungi a materia: 431 b 12 τὰ δὲ ἐν ἀφαιρέσει λεγόμενα νοεῖ (ὁ νοῦς) ὥσπερ ἂν εἰ τὸ σιμόν, ᾗ μὲν σιμόν, οὐ κεχωρισμένως (causa in eo est quod habemus 1030 b 30 διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι εἰπεῖν τὸ σιμὸν ἄνευ τοῦ πράγματος οὗ ἐστὶ πάθος καθ' αὑτό· ἔστι γὰρ τὸ σιμὸν κοιλότης ἐν ῥινί: unde apparet cur dicat 1031 a 4 τὸ δ' ἐκ προσθέσεως λέγω ἐν οἷς συμβαίνει δὶς τὸ αὐτὸ λέγειν, nam (1030 b 32) τὸ ῥῖνα σιμὴν εἰπεῖν ἢ οὐκ ἔστιν ἢ δὶς τὸ αὐτὸ ἔσται εἰρημένον, ῥὶς ῥὶς κοιλή), ᾗ δὲ κοῖλον, εἴ τις ἐνόει ἐνεργείᾳ, ἄνευ τῆς σαρκὸς ἂν ἐνόει ἐν ᾗ τὸ κοῖλον. οὕτω τὰ μαθηματικὰ οὐ κεχωρισμένα ὡς κεχωρισμένα νοεῖ, ὅταν νοῇ ἐκεῖνα. — Sententia nostri loci haec est. Universales propositiones omnes inductione comparantur, quum etiam in iis, quae a sensibus maxime aliena videntur et quae, ut

mathematica (τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως), cogitatione separantur a materia quacum coniuncta sunt, inductione probentur ea quae de genere (e. g. de linea vel de corpore mathematico), ad quod demonstratio pertineat, praedicentur καθ' αὑτά et cum eius natura coniuncta sint. Inductio autem iis nititur quae sensibus percipiuntur: nam res singulares sentiuntur, scientia vero rerum singularium non datur sine inductione, non datur inductio sine sensu.

Cap. 19. *Si propositiones ipsae* AB *et* BC, *ex quibus syllogismus factus est, demonstrari possunt, quaeritur num infinita esse possit terminorum series qui praedicentur de* C, *vel infinita terminorum series de quibus praedicetur* A, 82 a 2 *deinde num terminorum mediorum, qui interponendi sint inter* A *et* C, *numerus infinitus esse possit.* 9 *Eadem dubitatio locum habet in syllogismo negante,* 15 *locum non habet in iis propositionibus quarum termini converti possunt.*

81 b 18 τὸ κατὰ δόξαν et τὸ διαλεκτικῶς opponuntur τῇ ἀληθείᾳ, quod iam habuimus 46 a 9, de quo discrimine dicemus init. Topic.

81 b 21 Nostram lectionem et comprobant Boeth., vet. intp. Goth., Philop. (schol. 225 b 4—6) et edd. Bkko priores hoc solo discrimine, quod vet. intp. videtur legisse δοκεῖ δὲ μὴ εἶναι ἀναγκαῖον, ὅ ..., reliqui vero δοκεῖ δὲ μὴ εἶναι, ὅ ... Nos delendum putavimus εἶναι, quum facilius aliena manu addi quam eiici potuisse videatur: nam eiiciendi iusta causa cogitari vix potest. Lectio Bekkeri facilior, nostra difficilior est. Dicit enim hoc. Conclusio dialectica *AC* bene habet in syllogismo dialectico, si propositio *AB* terminum medium habere non v i d e a t u r, quamquam revera habeat, ut, cui propositum sit non ut scientiae speciem sectetur, sed ut veram sibi comparet scientiam, ei non acquiescendum sit in propositione *AB*, sed ipsam demonstrare debeat.

81 b 25 κατὰ συμβεβηκός, de quo v. quae diximus ad 43 a 34.

81 b 27 ὁ μὲν γὰρ ... h. e. ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος (διὰ τὸ χωριστόν τι εἶναι καὶ καθ' αὑτό) οὐχ ἕτερόν τι ὢν ἢ ἄνθρωπος λευκός ἐστιν, τὸ δὲ λευκὸν (cf. 73 b 6) διὰ τὸ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι (v. 1 a 24) ἕτερόν τι ὂν λευκόν ἐστιν, ὅτι συμβέβηκε τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι λευκῷ.

81 b 31 Exspectabas ut diceret καὶ οὐκ ἔστω ... Indicativum

posuit, quia in mente adhuc habebat indicativum ὑπάρχει qui praecessit. Similem constructionis negligentiam, qua quae sequuntur conformata sunt ad ea quae proxime antecesserunt, habemus 216 b 25 εἰ δὲ τοῦτο μὴ εἴη, ἢ ὅλως κίνησις οὐκ ἔσται ἢ κυμανεῖ τὸ ὅλον, ὥσπερ ἔφη Ξοῦθος, ἢ εἰς ἴσον μεταβάλλειν ὕδωρ καὶ ἀέρα. 317 a 18 ἀλλ' οὐχ ἡ ἁπλῆ καὶ τελεία γένεσις συγκρίσει καὶ διακρίσει ὥρισται, ὥς τινές φασιν, τὴν δ' ἐν τῷ συνεχεῖ μεταβολὴν ἀλλοίωσιν. 667 b 30 διὰ μὲν οὖν τὸ ἐν ἑνὶ εἶναι μορίῳ τὴν αἰσθητικὴν ἀρχὴν καὶ τὴν τῆς θερμότητος καὶ ἡ τοῦ αἵματος (exspectabas καὶ τὸ αἷμα) ἀπὸ μιᾶς ἐστὶν ἀρχῆς.

81 b 32 ἆρ' οὖν τοῦτο, intell. τὴν ἄνω ὁδόν (cf. 82 a 23), h. e. τὸ ἄλλο ἄλλου κατηγορεῖσθαι, ὥστε τὸ *B* τοῦ *Γ*, τὸ *Z* τοῦ *B*, τὸ *E* τοῦ *Z* καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. — Vs. 39 ἀλλ' ἄλλο ἐκείνῳ. Exspectabas ἀλλ' ᾧ ἄλλο. Eandem structurae negligentiam notavimus ad 25 b 35.

82 a 2 Tres sunt igitur quaestiones quas hic proponit, primum, num in propositionibus *AB BΓ* infinita sit series τῶν ἑπομένων τῷ *Γ*, ut, si a termino *Γ* incipias, pervenire non possis ad terminum *A*, deinde num infinita sit series eorum οἷς ἕπεται τὸ *A*, ut ei qui a termino *A* incipiat procedere non liceat usque ad terminum *Γ*, denique num spatium quod interiectum sit inter terminum *A* et *Γ* nonnisi infinito terminorum mediorum numero interposito expleri possit: debet enim expleri, ut proveniat conclusio. Apparet autem tertia quaestione contineri reliquas. Signis has quaestiones sic exprimere licet:

Γ . . . *A* (ἄνω), *A* . . . *Γ* (κάτω), *A* . . . *Γ*.

82 a 7 εἰ αἱ ἀποδείξεις εἰς ἄπειρον ἔρχονται: de qua re quid statuendum sit, vidimus cap. 3. — Vs. 8 πρὸς ἄλληλα περαίνεσθαι dicuntur quorum termini medii non infiniti sunt, ut sive uno sive pluribus terminis mediis interiectis maior cum minore continua ratiocinatione connectatur in conclusione. — Quae Albertus Magnus habet de vs. 10 corrupta esse apparet: dicit enim: „Unde quidam libri habent sic: Et si *A* non inest in *B*, nulli autem primo: aut erit aliquid infra, cui priori non inest, ut si est proprium *C*, quod in *B* est omni, et iterum hoc in alio etiam priori, ut si *C* est, quod est in omni *C*, et namque aut infinita sunt, quibus non inest prioribus aut statur?" Quibus addit: „Et haec littera melior est et est translatio Ioannis a Graeco facta, sicut translatio Boethii".

82 a 15 Si plures termini inter se convertuntur, eodem quisque iure praedicatur de reliquis, quo reliqui de ipso: quare in his neque alterum altero πρότερον est neque ὕστερον, sed et quatenus praedicantur et quatenus orationi subiiciuntur (ταύτῃ γε vs. 17, h. e. ᾗ ἀντικατηγορεῖται) nullum eorum discrimen est, sive quae praedicantur infinita sunt sive et quae praedicantur et de quibus praedicantur, (quamquam excipienda sunt quae recte (κατὰ φύσιν) et quae per abusum (παρὰ φύσιν) praedicantur: nam haec etiam si inter se convertantur, tamen non eodem iure praedicantur utraque, sed alterum πρότερον erit altero, alterum ὕστερον.) — Vs. 16 dedimus quod et sensus aperte postulat et Boethii et intp. Goth. versio habet. Bkkus codicum auctoritate motus veram lectionem, quam ante eum omnes edd. exhibuerunt, non recepit.

Cap. 20. *Si est aliquid summum quod praedicatur et aliquid infimum, de quo, terminorum mediorum series infinita esse non potest.*

82 a 24 Si numerus terminorum mediorum, qui inter A et Z interiiciendi sunt, infinitus esset, neque ab A ad Z neque a Z ad A procedere liceret, quod absurdum esset: sumsimus enim praedicari A de Z. Qua in re nihil refert, si quis terminos quarundam propositionum huius seriei ita cohaerere dicat, ut non detur novus terminus qui medius inter eos interponi possit, sicut AB, BB' et $B'B''$ in serie $ABB'B'' \ldots Z$, quae ita comparata sit, ut A et B'' non alios terminos medios habeant praeter B et B', quamquam infinitus sit numerus eorum quibus coniungantur B'' et Z. — Apparet inde quod dicat vs. 34 ἀφ' οὗ δὴ πρῶτον ἄπειρα, sicut in illa serie inde a termino B'', εἴτ' εὐθὺς (sive iam inde a termino A) εἴτε μὴ εὐθύς (sive inde a termino B'').

82 a 31 Restituimus quod sensus flagitat ABZ, quamquam codices omnes aut praebent $AB\Gamma$ (quod probavit Brandis. Variet. lect. Arist.) aut AB, quae ab hoc loco aliena esse iam inde apparet, quod littera Γ neque in iis reperitur quae proxime sequuntur neque in iis quae praecesserunt. Codicum error a versionibus latinis ortus videtur: namque et Boethius et vet. intp. lat. habent ABC, quod hoc loco graece vertendum est ABZ, quia eaedem versiones vs. 25, 27—29 et 33 litteram Z littera C reddiderunt. Quod vero sensum hanc lectionem flagitare diximus, facile inde elucet, quod littera B non unum

terminum significat, sed (quod Aristoteles ipse dixit vs. 25) omnes quicunque medii interponendi sint inter *A* et *Z*, ut series quam supra habuimus *ABB'B''*... *Z* Aristoteli exprimenda sit *AB*... *Z*. Quae quum ita sint, hanc lectionem restituere non dubitavimus.

Cap. 21. *Si conclusionis affirmantis non infinitus est terminorum mediorum numerus, neque negantis erit:* b 5 *neque enim in prima figura,* 13 *neque in secunda,* 22 *neque in tertia,* 29 *neque si omnes coniungantur, infinitus datur terminorum mediorum numerus.*

82 b 5 Si cogitur in prima figura *A* de nullo *B*, *B* de omni *C*, ergo *A* de nullo *C*, propositio minor, quia affirmans est, non infinitos terminos medios habebit: hoc est enim quod ab initio sumsimus. Relinquitur igitur ut maior „*A* de nullo *B*" per alios terminos medios cogatur in prima figura: quod ut fiat (cf. 82 a 10—13), *A* de nullo *D* et *D* de omni *B* praedicari debebit; deinde *A* de nullo *E* vel alio quocunque termino et *E* de omni *D*, ut terminorum series haec exeat: *A* d e n u l l o . . . *EDB*, in qua quum non infinitus sit numerus eorum quae de termino *B* praedicantur (. . . *ED*) — affirmantur enim —, etiam eorum de quibus non praedicatur *A* series finita erit (est enim eadem . . . *ED*). Unde apparet ferri non posse quod Boeth., vet. intp. et omnes edd. tuentur: primum enim recte observat Philop. (schol. 227 a 5) τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδόν hoc loco de affirmantibus propositionibus dictum esse (nam in serie *A* d e n u l l o . . . *EDB* ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδὸς incipit a termino *B*), probat autem Aristoteles propositionum negantium non infinitos esse terminos medios, si affirmantium finiti sint, demonstrat igitur ὅτι, ἐπεὶ ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω ἵσταται ὁδός, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ κάτω (quae ex propositionibus negantibus constat: incipit enim a termino *A*) στήσεται. Deinde nostram lectionem veram esse docent quae sequuntur καὶ ἔσται τι πρῶτον ᾧ οὐχ ὑπάρχει (τὸ *A* intell.): quibus verbis ea quae proxime praecesserunt (ἡ ἐπὶ τὸ κάτω στήσεται) explicari nemo erit qui neget. Nam si quis dicit esse aliquid de quo primo negetur *A*, τὴν κάτω ὁδὸν finitam esse contendit: nam ἡ κάτω ὁδὸς ab eo incipit quod praedicatur, transit ad ea de quibus praedicatur. Denique nostram lectionem etiam id comprobat quod dicit vs. 21 τῷ ἀνωτέρω.

82 b 13 In secunda figura syllogismus negans fit hoc modo: *B* de omni *A* et de nullo *C*, ergo *A* de nullo *C*. Alio termino medio interposito propositio minor *B* de nullo *C* aut in prima figura (*διὰ τοῦ ἄνω τρόπου* vs. 15) demonstrabitur, in qua terminos medios infinitos esse non posse iam exposuimus, aut in secunda aut in tertia. In secunda autem demonstrabitur, si propositio quaedam affirmans assumitur (*εἰ ἀνάγκη ὑπάρχειν τι τῷ B* vs. 18) hoc modo: *D* de omni *B* et de nullo *C*, ergo *B* de nullo *C*. Deinde (vs. 19) ut demonstretur propositio negans, qua modo usi sumus, *D* de nullo *C*, alius terminus assumi debebit qui affirmetur de *D*, negetur de *C*. Quare quum syllogismus negans propositione affirmante, cuius demonstratio non infinita est, semper indigeat, neque propositionis negantis demonstratio infinita esse potest.

82 b 21 *τῷ ἀνωτέρω*, h. e. *ἵσταται ἐν τῇ ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδῷ*. Dativus negligentius positus est et eadem fere ratione explicandus qua 177 b 3 *τῇ προσῳδίᾳ λεχθέν*. 788 b 34 *εἰσὶ δ' ἐλάττους οὗτοι τῷ μεγέθει τῶν γομφίων*. 786 b 33 *τῷ μὲν γὰρ γένει ὀρθῶς ἔοικε λέγεσθαι τὸ βαρὺ ἐν μεγέθει τινὶ εἶναι τοῦ κινουμένου*. 686 b 27 *αἴτιον δ', ὥσπερ εἴρηται πρότερον, ὅτι ἡ τῆς ψυχῆς ἀρχὴ πολλῷ δὴ δυσκίνητός ἐστι καὶ σωματώδης*. 755 b 12 *οἴονται γὰρ διαφέρειν τῶν νομιζομένων ἀῤῥένων τοὺς θήλεις αὐτῶν ὥσπερ τῶν φυτῶν, ἐν ὅσοις τὰ μὲν καρποφορεῖ τὸ δ' ἄκαρπόν ἐστιν . . . ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἰχθῦς πλὴν τῶν σελαχῶν· τούτοις γὰρ οὐκ ἀμφισβητοῦσιν*. 694 b 27 *οἱ μὲν παχύτερον ἔχοντες (αὐχένα) πέτονται ἐκτεταμένῳ τῷ αὐχένι, οἱ δὲ λεπτὸν καὶ μακρὸν συγκεκαμμένῳ*. 774 a 23 *διὰ δὲ τὸ μὴ τὸ σῶμα μέγεθος ἔχειν, ἀλλὰ πλείονι λόγῳ τὴν κάθαρσιν ὑπερβάλλειν τῆς εἰς τὸ κύημα τροφῆς, δύναταί τε συνίστασθαι ζῷα καὶ ὕστερον καὶ ταῦτ' ἐκτρέφειν*. 745 a 30 *πλείονι γὰρ λόγῳ καθαιροῦνται (οἱ ὀδόντες) τῆς αὐξήσεως*. 889 b 25 *οὐδὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀεὶ μέλαιναι (αἱ οὐλαί), ἀλλ' ἀποκαθίστανται τῷ χρόνῳ*. Quare quamquam plerumque Aristoteles dicit *ἴσα τὸν ἀριθμόν* (e. g. 89 b 23), occurrit tamen etiam *ἴσα τῷ ἀριθμῷ* 680 b 4 al. 889 b 27 (coll. 33) *διὰ τί ὁ νάρθηξ τὰ κύκλῳ τῆς πληγῆς ποιεῖ ἐρυθρά, τὸ δὲ μέσον λευκόν;*

82 b 22 Iam in tertia figura negetur *C* de *B*, *A* vero praedicetur de omni *B*, unde cogitur *C* de aliquo *A* non praedicari, cuius syllogismi propositio maior „*C* non praedicatur de *B*"

aut in prima vel secunda (*διὰ τῶν ἄνω εἰρημένων* vs. 24, *ἐκείνως* vs. 25) aut in tertia (*ὁμοίως*) demonstratur. Si in tertia, propositio affirmans *BE* coniungi debebit cum propositione negante de parte *CE*, quae si ipsa demonstratur, item propositio quaedam affirmans assumi debebit (*καὶ τοῦτο πάλιν ὁμοίως* vs. 26). Unde apparet propositionis negantis demonstrationem desinere, si deficiant propositiones affirmantes. Tertia figura autem ab ambabus primis eo differt, quod in his, si propositio negans novo termino medio interiecto demonstratur, series terminorum mediorum *ἐπὶ τὸ ἄνω* procedit, in tertia vero *ἐπὶ τὸ κάτω*, quia in hac, si novus terminus medius adiicitur, non praedicatur de alio, sed semper aliud de ipso, h. e. novus terminus *οὐκ ἄνω προβαίνει, ἀλλὰ κάτω*.

82 b 32 Quum et figurarum et terminorum, qui in quaque medii interponi possint, finitus sit numerus, finitus autem in finitum multiplicatus finitum numerum efficiat, propositionum quibus demonstratio utitur finitus semper erit numerus. Verbum *πεπερασμενάκις* non ferendum putavit Buhle (cf. tamen *ἰσάκις* quod usu receptum est, 193 a 28 *ἀπειράκις*), qui ex iis quae dicit Philop. (schol. 227 a 27) „*πεπερασμένως πολλάκις*" hoc verbum consutum esse coniecit. At lectionem nostram, quam omnes fere codd. tuentur, etiam Boethii et vet. intp. lat. auctoritas confirmat.

82 b 35 *λογικῶς μὲν θεωροῦσιν* . . . v. Brandis Ueber die Reihenfolge der Bücher des Organon in Abhh. der Berl. Akad. hist.-phil. Cl. 1833. p. 258. not. H. Rassow Aristotelis de notionis definitione doctr. Berol. 1843. p. 19. not. Opponitur *τῷ λογικῶς τὸ ἀναλυτικῶς* 84 a 8 (cf. 88 a 19, 86 a 22 ibique Philopon.), accurata demonstratio, quae veris ipsius rei principiis nititur, ei quae probabili quadam ratiocinatione contenta est. Quare haud male Biese I. p. 261 *λογικῶς* vertit „aus allgemeinen Gründen", *ἀναλυτικῶς* „aus den wesentlichen Bestimmungen des Beweises". 1029 b 13 *καὶ πρῶτον εἴπωμεν ἔνια περὶ αὐτοῦ λογικῶς, ὅτι ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἕκαστον ὃ λέγεται καθ' αὑτό.* 1041 a 28 *φανερὸν τοίνυν ὅτι ζητεῖ τὸ αἴτιον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ὡς εἰπεῖν λογικῶς.* 1030 a 25 *ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος λογικῶς φασί τινες εἶναι τὸ μὴ ὂν οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ μὴ ὄν.* 1069 a 28 *τὰ γὰρ γένη καθόλου ἅ φασιν ἀρχὰς καὶ οὐσίας εἶναι μᾶλλον διὰ τὸ λογικῶς ζητεῖν*, cf. 264 a 8.

Unde fit ut λογικὸν idem fere sit quod διαλεκτικόν (cf. quae dicemus init. Topic., Biese I. p. 47), id quod non ad ipsam veritatem pertinet, sed ad disserendi artem, qua sententiam sive veram sive falsam defendimus: quare dicit 1087 b 20 διαφέρει δὲ τούτων οὐθὲν ὡς εἰπεῖν πρὸς ἔνια τῶν συμβαινόντων, ἀλλὰ πρὸς τὰς λογικὰς μόνον δυσχερείας, ἃς φυλάττονται διὰ τὸ καὶ αὐτοὶ λογικὰς φέρειν τὰς ἀποδείξεις. 129 a 30 λογικὸν δὲ τοῦτ' ἐστὶ πρόβλημα πρὸς ὃ λόγοι γένοιντ' ἂν καὶ συχνοὶ καὶ καλοί. 162 b 27 εἰ μὲν γὰρ ἐκ ψευδῶν ἐνδόξων δὲ (ὁ λόγος περαίνεται), λογικός. Apparet inde quo sensu 93 a 15 λογικὸς συλλογισμὸς opponatur verae demonstrationi (ἀποδείξει), quamquam 1355 a 13, ubi dicit δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα δυνάμενος τοῦτο θεωρεῖν ἐκ τίνων καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τ' ἐστὶ τὰ ἐνθυμήματα καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς, quum λογικὸς συλλογισμὸς et hic et in iis quae proxime sequuntur opponatur rhetorico syllogismo (ἐνθυμήματι), veram demonstrationem significare videatur. Saepius τὸ λογικῶς λέγειν idem fere est quod 252 a 5 expressit verbis ἔοικε τὸ οὕτω λέγειν πλάσματι μᾶλλον. 1082 b 3 λέγω δὲ πλασματῶδες τὸ πρὸς ὑπόθεσιν βεβιασμένον, h. e. τὸ λόγου χάριν (1011 b 2, 1280 b 8) s. λόγου ἕνεκα (1012 a 6) λεγόμενον. Quare ut opponitur τὸ πεπλασμένως τῷ πεφυκότως 1404 b 19 διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκότως, ita etiam τὸ λογικῶς τῷ φυσικῶς 316 a 11 ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐκ τούτων ὅσον διαφέρουσιν οἱ φυσικῶς καὶ λογικῶς σκοποῦντες, quorum alteri res contemplantur, ut verbo utar nobis familiari, in concreto, alteri in abstracto. Idem discrimen τοῦ λογικῶς et τοῦ φυσικῶς habemus 204 b 4 et 10: quare 202 a 22 λογικὴν ἀπορίαν vocat dubitationem, quae non e rerum singularium (physicarum) contemplatione, sed e ratiocinatione sola orta est. Eodem fere sensu sibi opponuntur τὸ φυσικῶς et τὸ καθόλου. De coel. 280 a 32 πρὸς οὓς φυσικῶς μὲν περὶ τοῦ οὐρανοῦ μόνον εἴρηται, καθόλου δὲ περὶ ἅπαντος σκεψαμένοις ἔσται καὶ περὶ τούτου δῆλον. Ib. 283 b 17 καὶ φυσικῶς δὲ καὶ μὴ καθόλου σκοποῦσιν ἀδύνατον ἢ ἀΐδιον ὂν πρότερον φθαρῆναι ὕστερον, ἢ πρότερον μὴ ὂν ὕστερον ἀΐδιον εἶναι. Cf. 747 b 28 ἴσως δὲ μᾶλλον ἂν δόξειεν ἀπόδειξις εἶναι πιθανὴ τῶν εἰρημένων λογική· λέγω δὲ λογικὴν διὰ τοῦτο, ὅτι ὅσῳ καθόλου μᾶλλον,

πορρωτέρω τῶν οἰκείων ἐστὶν ἀρχῶν. Iam patebit ex iis quae diximus, quomodo intelligendum sit quod legitur de coel. 275 b 12 λογικώτερον δ' ἔστιν ἐπιχειρεῖν καὶ ὧδε. Cf. 1080 a 10 ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ διὰ λογικωτέρων καὶ ἀκριβεστέρων λόγων ἔστι πολλὰ συναγαγεῖν ὅμοια τοῖς τεθεωρημένοις. Apparet ex iis quae adscripsimus quo sensu post Aristotelem doctrinae physicae opposita sit λογική et quo iure e. g. Cicero (de finib. I, 7) λογικὴν dicat eam „philosophiae partem, quae sit quaerendi ac disserendi".

Cap. 22. *Si cognosci potest quid aliqua res sit, infinita esse non possunt quae de ea praedicantur.* 83 a 1 *Praedicatur autem alterum de altero aut sensu proprio aut per abusum.* 24 *Quae vere praedicantur aut quid res sit de qua praedicantur definiunt aut συμβεβηκότα sunt,* 30 *quae non per se consistunt, sed per id quod iis subiectum est.* 36 *Neque eorum quae quid res sit definiant neque τῶν συμβεβηκότων series infinita esse potest, quum ipsa categoriarum natura praedicandi infinitatem respuat.* b 32 *Si infinitus est numerus eorum quae praedicantur, non datur demonstratio,* 84 a 7 *quod rectius probatur ex ipsa eorum natura quae praedicantur καθ' αὑτά, ex qua apparet neque quae praedicentur infinita esse neque de quibus praedicentur,* 29 *neque terminorum mediorum seriem dari infinitam.*

83 a 1 Quod in sequentibus fusius explicat, id iam habuimus 73 b 6 et 81 b 24 sqq. Cf. quae diximus ad 2 a 20. — De pronomine ὅπερ vs. 7, 13 sqq. v. quae dicta sunt ad 49 a 18, ubi iis quae collegimus addenda sunt quae habentur 1007 a 31 τούτῳ γὰρ διώρισται οὐσία καὶ τὸ συμβεβηκός· τὸ γὰρ λευκὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκεν, ὅτι ἔστι μὲν λευκὸς ἀλλ' οὐχ ὅπερ λευκόν, cf. quae dicit Alex. in schol. ad 116 a 23. Quare hic Aristoteles vs. 7 dicit οὐθ' ὅπερ λευκόν τι ἐγένετο ξύλον, h. e. οὐκ ἔστι τὸ ξύλῳ εἶναι τὸ λευκῷ εἶναι· ὅταν γὰρ γένηται ξύλον, οὐχ οὕτως γίγνεται ὥστ' εἶναι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὸ λευκὸν εἶναι.

83 a 9 οὐχ ὅτι ἕτερον . . ., h. e. οὐ τοῦτο λέγω, ὥσπερ πρότερον (vs. 5), ὅτι ἕτερόν τι, ᾧ συμβέβηκε ξύλῳ εἶναι, λευκόν ἐστιν.

83 a 17 In aliis enuntiationibus id quod praedicatur etiam locum praedicati tenet, in aliis vero id de quo praedicatur: et in illis quidem vere praedicatur alterum de altero, in his non

nisi per abusum praedicatur. — Particula *ἀεί* vs. 19 coniungenda est cum adverbio *ἁπλῶς* quod sequitur.

83 a 24 *τὰ μὲν . . . ὅσα δέ* minus bene sibi respondent, sed talia frequentissima sunt apud Aristotelem. Sic 78 a 5 sibi respondent *ἐνίοτε μὲν — ὁτὲ δέ.* Idem habemus 360 b 2. 236 a 3 *ἐν τῷ μὲν — ἐν δὲ τῷ.* 353 b 27 *τὰ μὲν — ταῦτα δέ.* 386 a 26 *ταῦτα μὲν — τὰ δέ.* 682 b 31 *ταῦτα μὲν — ἐκεῖνα δέ.* 781 a 24 *ἐνίοις μὲν — τοῖς δέ.* Haud dissimile est quod habetur 756 a 9 *ὅσῳ ἂν ᾖ ἐγγυτέρω ἡ θήλεια τοῦ τίκτειν, τότε πλείων καὶ ὑγρότερος ὁ θορὸς ἐν τῷ ἄῤῥενι ἐγγίνεται.* Cf. 789 b 9 *οἷον — οὕτως.* Saepius etiam alterum membrum plane omittitur: 178 a 3 *οὐ γὰρ ταὐτὸ σημαίνει ὀξύτερον τὸ δὲ βαρύτερον ῥηθέν.* 320 a 2 *ὅταν δὲ μηδὲν ὑπομένῃ οὗ θάτερον πάθος ἢ συμβεβηκὸς ὅλως, γένεσις, τὸ δὲ φθορά.* 772 a 1 *γίνεται μείζων ὁ δ' ἐλάττων ἄνθρωπος καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ὁτιοῦν.* Ex Platonis scriptis similia collegit Stallb. ad Protag. 330 A, ad Critiam 119 C.

83 a 34 Sin autem sunt ideae, ad demonstrationem conficiendam minime sunt idoneae, quia demonstratio esse nequit nisi sit *ἓν κατὰ πολλῶν* (cf. 77 a 6—8), illae vero, quum per se solae consistant (*χωριστά εἰσιν*), non possunt praedicari de aliis.

83 a 36 At, ait, fortasse erit qui terminos ex quibus propositiones constent, sive sensu proprio sive per abusum praedicetur alter de altero, inter se converti posse contendat, unde eorum seriem infinitam esse eliciat (cf. 82 a 15 sqq.): quod cur concedi non possit in sequentibus ostenditur. Tota argumentatio autem satis negligenter scripta est, quod in causa fuisse videtur, quod graeci interpretes loci sententiam non satis perspexerint. — Quum id quod praedicatur exprimere debeat quale sit id de quo praedicetur, termini propositionis inter se converti nequeunt: nam si v. c. *A* est qualitas *τοῦ B*, *B* non potest esse qualitas *τοῦ A*, quia, si esset, *B* qualitatis qualitatem exprimeret, quod ineptum esset. — Vs. 39 alio argumento allato neque infinitam dari terminorum seriem qui de aliis praedicentur neque eos converti posse probat. Ostendit enim eorum seriem infinitam esse non posse, neque si sensu proprio (*ὡς οὐσία* vs. 39) praedicentur, neque si alio modo quocunque. — Bene vidit Philoponus orationem esse *ἀνακόλουθον*: nam quum dixerit *ἢ γάρ τοι ὡς οὐσία κατηγορηθήσεται*, pergere debebat b 10 *ἢ ὡς ποιὸν ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν.*

83 b 3 Exemplum dat *τῆς ἄνω ὁδοῦ*, vs. 4 *τῆς κάτω*.

83 b 9 *ὡς μὲν δὴ* ... Concludit priorem orationis partem dicens „quare si genus est alterum alterius, termini ex quibus propositio constat non poterunt converti: nam si converterentur, genus in se ipso ut in genere inesse deberet".

83 b 10 *οὐδὲ μὴν* ..., intell. *ἀντικατηγορηθήσεται*.

83 b 12 *ἀλλὰ δὴ ὅτι* ... Complectitur quod in ambobus orationis membris ostensum est: consequitur ex iis quae diximus non infinitam esse seriem eorum quae praedicentur, nam quae praedicantur aut substantiam exprimunt aut ad aliam categoriam quamcunque referenda sunt: finita sunt autem et quae singulis categoriis subiecta sunt (*ταῦτα* vs. 15) et categoriarum ipsarum numerus finitus est: *τὰ δὲ πεπερασμένα πεπερασμενάκις ἀνάγκη πεπεράνθαι πάντα* (82 b 32).

83 b 18 *αὐτὰ δὲ αὑτῶν*, h. e. ita vero, ut termini converti possint, alterum de altero praedicari negamus, nisi alter alterius naturam exprimat, h. e. nisi definitionem det alter alterius: in definitione enim quod praedicatur aequale esse debet ei de quo praedicatur.

83 b 24 Aliam lectionem Philoponus commemorat (schol. 229 b 13), quae explicationis gratia videtur adscripta esse. Recepimus *ἄλλοις* pro *ἄλλου*: illud enim et Boethius et omnes codd. habent. Mente intelligendum est *ὑπάρχει*, quod facile elicitur e verbo *κατηγορεῖσθαι*, quod habuimus vs. 21. *ἄλλου* correctum videtur propter id quod sequitur *καθ' ἑτέρου*, sed *ἄλλοις* praeferendum videtur etiam propterea, quod pergit *καὶ ἄλλ' ἄττα*, h. e. *καὶ τούτων ἄττα*. — Vs. 25 *ὑπάρχειν*, intell. *εἰς ἄπειρον*. — Vs. 26 *ὅσα*, h. e. *τοσαῦτά ἐστιν ὅσα*. — Vs. 27. Lectionem *ἑκάστου* quum etiam Boethius habuerit, retinuimus. *ταῦτα*, intell. *τὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἑκάστου*, h. e. *ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδός*.

83 b 32 *οὗτος*, quem habuimus vs. 29, *εἰ ἔστι τι οὗ πρῶτόν τι κατηγορεῖται καὶ τούτου ἄλλο*. — Vs. 33 *εἰ ὧν πρότερα ἄττα*..., h. e. *εἰ ταῦτα, ὧν πρότερα ἄττα κατηγορεῖται, διὰ τούτων τῶν πρότερον κατηγορουμένων αὐτὰ ἀποδείκνυται*: e. g. si in syllogismo „*AB*, *BD*, ergo *AD*", *C* propius praedicatur de *D* et arctius cum ipsa eius natura coniunctum sit quam *B*, ut *AD* demonstrari et possit et debeat per syllogismum „*BC*, *CD*, ergo *BD*". Apparet inde demonstrationem compositam, qua ipsae propositiones ex quibus cogatur

novis syllogismis interiectis probentur, hic opponi demonstrationi simplici quae uno syllogismo perficiatur.

83 b 34 *οὔτε βέλτιον ἔχειν τοῦ εἰδέναι* significat quamcunque animi *ἕξιν* qua quis rem melius intelligere putet quam qui eam sciat per demonstrationem, ut si quis veritatem non per accuratam ratiocinationem se consecuturum putet, sed ipsis sensibus eam percipere vel etiam mentis oculis intueri (intellectuelle Anschauung) opinetur. Cf. quae diximus ad 72 a 34.

83 b 38 Iam si vera scientia demonstratione comparari potest, quae necessario vera sit, ut non pendeat ex aliis conditionibus quibuscunque, quae et esse possint et non esse, terminorum mediorum, quibus demonstratio utitur, numerus non erit infinitus: nam si esset, et omnia demonstrari possent et, quia infinitam demonstrationem perficere non liceret, quaedam demonstrari non possent, ut demonstratio non efficeret veram scientiam, sed hypotheticam, h. e. non cogeretur quod demonstratur ex propositionibus certis, sed ex propositionibus quae, quamquam ipsae demonstrari deberent, tamen pro certis sumtae essent. — Quid sit *τὸ ἐξ ὑποθέσεως* exposuimus ad 30 b 33, 32 b 8, 40 b 25. *ὑπόθεσις* hoc sensu est id, quod, quamquam per se non certum sit, tamen sumitur. Sic dixit 76 b 37 *τοῦτο (τὸ ξυνίεσθαι τοὺς ὅρους) δ' οὐχ ὑπόθεσις, εἰ μὴ καὶ τὸ ἀκούειν ὑπόθεσίν τις εἶναι φήσει.* Hoc loco vs. 38 *ὑπόθεσις* idem fere est quod significatur verbis *ἔκ τινων*, quae praecesserunt. Aliter idem exprimit 782 a 22 *τίνων δ' ὑπαρχόντων καὶ διὰ τίνας ἀνάγκας συμβαίνει τούτων ἕκαστον, δηλῶσαι τῆς μεθόδου τῆς νῦν ἐστίν.* 111 b 17 *σκοπεῖν δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τίνος ὄντος τὸ προκείμενόν ἐστιν, ἢ τί ἐστιν ἐξ ἀνάγκης εἰ τὸ προκείμενόν ἐστι.* 455 b 26 *λέγω δ' ἐξ ὑποθέσεως τὴν ἀνάγκην* (necessitatem aliunde suspensam), *ὅτι εἰ ζῷον ἔσται ἔχον τὴν αὑτοῦ φύσιν, ἐξ ἀνάγκης τιν' ὑπάρχειν αὐτῷ δεῖ, καὶ τούτων ὑπαρχόντων ἕτερα ὑπάρχειν.* Trdlbg. Log. Untersuchungen II. p. 34 sq. De eadem necessitate loquitur 778 b 16 *ὀφθαλμὸν μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἕξει (τοιόνδε γὰρ ζῷον ὑπόκειται ὄν), τοιόνδε δὲ ὀφθαλμὸν ἐξ ἀνάγκης μέν, οὐ τοιαύτης δ' ἀνάγκης, ἀλλ' ἄλλον τρόπον, ὅτι τοιονδὶ ἢ τοιονδὶ ποιεῖν πέφυκε καὶ πάσχειν.* Quae Met. *Δ*. c. 5 de diversis necessarii notionibus disputat vocem magis quam rem illustrant iis exceptis quae in fine leguntur 1015 b 10 *τῶν μὲν δὴ ἕτερον αἴτιον τοῦ ἀναγκαῖα εἶναι, τῶν*

δὲ οὐθέν, ἀλλὰ διὰ ταῦτα ἕτερά ἐστιν ἐξ ἀνάγκης. ὥστε τὸ πρῶτον καὶ κυρίως ἀναγκαῖον τὸ ἁπλοῦν ἐστίν· τοῦτο γὰρ οὐκ ἐνδέχεται πλεοναχῶς ἔχειν, ὥστ' οὐδὲ ἄλλως καὶ ἄλλως· ἤδη γὰρ πλεοναχῶς ἂν ἔχοι. εἰ ἄρα ἐστὶν ἄττα ἀΐδια καὶ ἀκίνητα, οὐθὲν ἐκείνοις ἐστὶ βίαιον οὐδὲ παρὰ φύσιν. Apparet inde quomodo sibi opponantur τὸ ἐξ ὑποθέσεως ἀναγκαῖον et τὸ ἁπλῶς ἀναγκαῖον: illud enim aliunde pendet, hoc aeternum est et per se solum consistit. Quare ubi de scientia agit addit 1139 b 23 ἀΐδιον ἄρα (τὸ ἐπιστητόν)· τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα ἁπλῶς πάντα ἀΐδια, τὰ δ' ἀΐδια ἀγένητα καὶ ἄφθαρτα. 337 b 35 τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀεὶ ἅμα· ὃ γὰρ εἶναι ἀνάγκη οὐχ οἷόν τε μὴ εἶναι· ὥστ' εἰ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης, ἀΐδιόν ἐστι, καὶ εἰ ἀΐδιον, ἐξ ἀνάγκης. Idem discrimen exponit 639 b 21 τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης οὐ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς κατὰ φύσιν ὁμοίως, εἰς ὃ πειρῶνται πάντες σχεδὸν τοὺς λόγους ἀνάγειν, οὐ διελόμενοι ποσαχῶς λέγεται τὸ ἀναγκαῖον (eosdem reprehendit 789 b 12 ὅμοιον δ' ἔοικε τὸ λέγειν τὰ αἴτια ἐξ ἀνάγκης κἂν εἴ τις διὰ τὸ μαχαίριον οἴοιτο τὸ ὕδωρ ἐξεληλυθέναι μόνον τοῖς ὑδρωπιῶσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ ὑγιαίνειν, οὗ ἕνεκα τὸ μαχαίριον ἔτεμεν). ὑπάρχει δὲ τὸ μὲν ἁπλῶς τοῖς ἀϊδίοις, τὸ δ' ἐξ ὑποθέσεως καὶ τοῖς ἐν γενέσει πᾶσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς τεχναστοῖς, οἷον οἰκίᾳ καὶ τῶν ἄλλων ὁτῳοῦν τῶν τοιούτων. ἀνάγκη δὲ τοιάνδε τὴν ὕλην ὑπάρξαι, εἰ ἔσται οἰκία ἢ ἄλλο τι τέλος· καὶ γενέσθαι τε καὶ κινηθῆναι δεῖ τόδε πρῶτον, εἶτα τόδε, καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐφεξῆς μέχρι τοῦ τέλους καὶ οὗ ἕνεκα γίνεται ἕκαστον καὶ ἔστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς φύσει γιγνομένοις. ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἀποδείξεως καὶ τῆς ἀνάγκης ἕτερος ἐπί τε τῆς φυσικῆς καὶ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν. (In seqq. 640 a 8 ad nostrum locum respicere videtur.) Necessitas igitur (ἡ ἐξ ὑποθέσεως) proposito fini inservit, quamquam alio sensu huic ipsi opponitur 642 a 1 εἰσὶν ἄρα δύ' αἰτίαι αὗται, τό θ' οὗ ἕνεκα καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης· πολλὰ γὰρ γίνεται ὅτι ἀνάγκη. ἴσως δ' ἄν τις ἀπορήσειε ποίαν λέγουσιν ἀνάγκην οἱ λέγοντες ἐξ ἀνάγκης... ἔστι δ' ἔν γε τοῖς ἔχουσι γένεσιν ἡ τρίτη (reliquae duae quae sint iam vidimus)· λέγομεν γὰρ τὴν τροφὴν ἀναγκαῖόν τι κατ' οὐδέτερον τούτων τῶν τρόπων, ἀλλ' ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἄνευ ταύτης εἶναι. τοῦτο δ' ἐστὶν ὥσπερ ἐξ ὑποθέσεως. 717 a 15 εἰ δὴ πᾶν ἡ φύσις ἢ διὰ τὸ ἀναγκαῖον ποιεῖ ἢ διὰ

τὸ βέλτιον... 776 b 33 ἔστι δ' ἑκάστοις τοιοῦτος ὁ τῶν μαστῶν τόπος δι' ἀμφοτέρας τὰς αἰτίας ἕνεκά τε τοῦ βελτίστου γεγονὼς τοιοῦτος καὶ ἐξ ἀνάγκης. Cf. 672 b 34. De tactu locutus 435 b 20 pergit τὰς δ' ἄλλας αἰσθήσεις ἔχει τὸ ζῷον, ὥσπερ εἴρηται, οὐ τοῦ εἶναι ἕνεκα, ἀλλὰ τοῦ εὖ. 420 b 19 ἡ μὲν γεῦσις ἀναγκαῖον (διὸ καὶ πλείοσιν ὑπάρχει), ἡ δ' ἑρμηνεία ἕνεκα τοῦ εὖ. Ritter Gesch. der Phil. III. p. 169. 200 a 13 ἐξ ὑποθέσεως δὴ τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλ' οὐχ ὡς τέλος· ἐν γὰρ τῇ ὕλῃ τὸ ἀναγκαῖον, τὸ δ' οὗ ἕνεκα ἐν τῷ λόγῳ. Mirum est quod habetur 767 b 14 τὸ δὲ τέρας οὐκ ἀναγκαῖον πρὸς τὴν ἕνεκά του καὶ τὴν τοῦ τέλους αἰτίαν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς ἀναγκαῖον.

84 a 13 καὶ οἷς αὐτὰ... Et rem et constructionem explicuimus ad 73 a 34, hoc solo discrimine, quod nostro loco accuratius dicendum fuisset καὶ οἷς ὑπάρχουσιν αὐτοῖς αὐτὰ ἐν τῷ τί ἐστιν ἐνυπάρχει.

84 a 18 οὔθ' ὡς τὸ... Alterum οὔτε in oratione anacolutho omissum est (idem habemus e. g. 1313 b 35), quamquam alterum orationis membrum, quod hic deest, adiicitur vs. 25.

84 a 19 ᾧ (ἐν τῷ λόγῳ τῷ τί ἐστι δηλοῦντι) ἐνυπῆρχεν ὑπάρχοντι, h. e. quod, quamquam praedicatur de impari, tamen sine ipsa imparis notione definiri non potest. Aliam lectionem habuisse videtur Magentenus; v. schol. nostra ad h. l. I. p. 51.

84 a 21 τοιαῦτα, h. e. τὰ ἐπὶ τὸ κάτω: nam numerus, quum et par sit et impar, latius patet quam notio imparis, quae sine numeri notione definiri non potest, notio imparis latius quam id quod sine imparis notione definiri non potest.

84 a 22 οὐδ' ἐπὶ τὸ ἄνω ἔσται ἄπειρα: cuius rei causam ipsis Aristotelis verbis (202 a 19) exprimere licet: τὸ αὐτὸ διάστημα ἓν πρὸς δύο καὶ δύο πρὸς ἕν, καὶ τὸ ἄναντες καὶ τὸ κάταντες· ταῦτα γὰρ ἓν μέν ἐστιν, ὁ μέντοι λόγος οὐχ εἷς.

84 a 32 Verbis κατ' ἀρχάς aut respicit ad 84 a 1 aut ad 72 b 6. Magentenus habuit καὶ τὰς ἀρχάς, in aliis libris reperit καὶ κατ' ἀρχάς. Nostram lectionem Boethius et vet. intp. confirmant.

84 a 36 τῷ γὰρ ἐντὸς ἐμβάλλεσθαι... Ut demonstretur propositio *AB*, debebit praedicari *A* de *C* et *C* de *B*, non *A* de *B* et *B* de *C*.

Cap. 23. *Si* A *praedicatur et de* C *et de* D, *non consequitur commune aliquid esse, propter quod* A *et de* C *et de* D *praedicetur.* 19 *Si datur aliquid medium, propter quod* A *de* B *vel praedicatur vel negatur, demonstrationem admittit propositio* AB. *Sunt propositiones et affirmantes et negantes, quarum termini non coniunguntur per alium.* 31 *Quem locum occupare debeat terminus qui connectat reliquos in propositione affirmante et* (85 a 3) *in propositione negante, exponitur.*

84 b 3 Si *A* praedicatur de omni *C* et de omni *D*, *C* vero negatur sive de omni sive de aliquo *D*, causa ob quam *A* et de *C* et de *D* praedicatur non utique eadem esse debebit. Nam si eadem utique esset, haec ipsa causa exprimi posset termino medio (*B*), per quem et *A* cum *C* et *A* cum *D* ad propositionem affirmantem coniungendum esse demonstraretur, ut exstarent duo syllogismi „*AB*, *BC*, ergo *AC*", et „*AB*, *BD*, ergo *AD*": alius igitur daretur terminus (*B*), qui et de *C* et de *D* praedicaretur, cuius rei — hoc est enim quod ab initio sumsimus — communis inveniri posset causa, quae etiam alio termino medio exprimeretur et sic porro: terminorum mediorum igitur numerus infinitus esse deberet, quod absurdum esse demonstravimus. Brevius idem demonstrari poterat sic: *κατὰ κοινόν τι ὑπάρχειν οὐκ ἀνάγκη ἀεὶ τὸ αὐτὸ πλείοσιν· ὃ μὲν γὰρ κατὰ τὶ ὑπάρχει οὐ πρώτως ὑπάρχει, ἀλλ' ἀποδεικτόν ἐστιν, ἐπεὶ δ' οὐχ ἓν ἑνὶ ἀεὶ ἀνάγκη κατὰ τὶ ὑπάρχειν ἀλλὰ καθ' αὑτὸ καὶ πρώτως, οὐδὲ ταὐτὸ πλείοσιν.* — Cur vs. 11 Bkk. scribendum putaverit *καὶ τῷ Δ* melioribus codd. invitis, quum 82 a 29 dederit *τοῦ Α καὶ Ζ*, non video. Articulum omittendum esse facile mihi persuasi ex iis quae collegi ad 3 a 21 et ad 26 b 32.

84 b 14 Magentenus habuit *μέσα διαστήματα*, quod etiam in nonnullis nostrorum codicum reperitur, ut sensus sit *ἐπείπερ, εἰ ἀνάγκη κατὰ κοινόν τι ἀεὶ ὑπάρχειν τὸ αὐτὸ πλείοσιν, ἀεὶ ἂν ἦν μέσον τινὰ ὅρον ἐμβάλλειν, ὅπερ ἀδύνατον.* Quo quidem sensu tempus futurum saepius ponitur ab Aristotele, sed quum deesset *ἀεί*, praetulimus lectionem *ἄμεσα*, quam etiam Boethius et vet. intp. habuerunt, de qua dubitari non posset, si pro *ἔσται* scriptum exstaret *ἐστίν.*

84 b 15 *ἐκ τῶν αὐτῶν ἀτόμων*, h. e. *ἐκ τῆς αὐτῆς συστοιχίας*

s. ἐκ τῶν ἀτόμων, ἃ κατὰ τὸ γένος ταὐτά ἐστιν. — Vs. 17 οὐ γὰρ ἦν . . . v. c. 7.

84 b 21 στοιχεῖα, de quibus v. quae diximus ad 14 a 39. De coel. 302 a 15 ἔστω δὴ στοιχεῖον τῶν σωμάτων, εἰς ὃ τἆλλα σώματα διαιρεῖται, ἐνυπάρχον δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ· τοῦτο γὰρ ποτέρως, ἔτι ἀμφισβητήσιμον. αὐτὸ δ' ἐστὶν ἀδιαίρετον εἰς ἕτερα τῷ εἴδει· τοιοῦτον γάρ τι τὸ στοιχεῖον ἅπαντες καὶ ἐν ἅπασι βούλονται λέγειν. 1014 a 26 στοιχεῖον λέγεται ἐξ οὗ σύγκειται πρώτου ἐνυπάρχοντος, ἀδιαιρέτου τῷ εἴδει εἰς ἕτερον εἶδος . . . ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν σωμάτων στοιχεῖα λέγουσιν οἱ λέγοντες, εἰς ἃ διαιρεῖται τὰ σώματα ἔσχατα, ἐκεῖνα δὲ μηκέτ' εἰς ἄλλα εἴδει διαφέροντα. Quare dicit 410 a 21 ἀδύνατον ἐκ τῶν τοῦ ποσοῦ στοιχείων οὐσίαν εἶναι καὶ μὴ ποσόν: opponitur enim στοιχεῖον ἀρχῇ, sicut ὕλη (τὸ ὑποκείμενον) εἴδει 1041 b 31 στοιχεῖον δ' ἐστὶν εἰς ὃ διαιρεῖται ἐνυπάρχον ὡς ὕλην, οἷον τῆς συλλαβῆς τὸ α̅ καὶ τὸ β̅. 378 b 10 τέτταρα διώρισται αἴτια τῶν στοιχείων, τούτων δὲ κατὰ τὰς συζυγίας καὶ τὰ στοιχεῖα τέτταρα συμβέβηκεν εἶναι, ὧν τὰ μὲν δύο ποιητικά, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν, τὰ δὲ δύο παθητικά, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρόν. In Topicis στοιχεῖα vocat quae alio nomine τόπους appellat, universa quaedam argumenta, ex quibus cum veritatis quadam specie aliquid vel probetur vel refellatur, v. 120 b 13, 121 b 11, 128 a 22, 143 a 13, 151 b 18, 172 b 21 et 31, 174 a 21. Elementa artis disserendi in his vocantur, quae, si nobis in promtu sint, ansam nobis praebeant ad causam nostram rite defendendam, sive quae nobis viam monstrent qua procedendum sit in disputatione. Eundem fere sensum etiam habet 1309 b 16 καὶ τὸ πολλάκις εἰρημένον μέγιστον στοιχεῖον, τὸ τηρεῖν ὅπως κρεῖττον ἔσται τὸ βουλόμενον τὴν πολιτείαν πλῆθος τοῦ μὴ βουλομένου.

84 b 23 ἀλλ' ἡ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ὁδὸς αὕτη ἐστίν, intell. ᾗ προβεβηκότες εὑρήκαμεν ἤδη τὰς προτάσεις ὧν μηκέτι ἔστι μέσον, h. e. ἐπ' αὐτὰς τὰς ἀρχὰς προβεβήκαμεν. Quare bene Biese I. p. 265 „sobald eine neue Vermittelung nicht weiter möglich ist, so ist der Weg zu den Principien gewonnen". — Vs. 25 ᾧ ὑπάρχει, intell. τὸ *A*, οἷον τῷ *Γ*, καὶ εἰ τοῦτο ὑπάρχει τῷ *B*. — Vs. 26 codices secuti dedimus ἀρχή, quod Brandisius (Variet. lect. Aristot.) mutari vult in ἀρχαί: quam quidem lectionem Boethius et Philoponus videntur habuisse. Eandem etiam edd. Bas. et Pac. praebent. Nobis quidem

servata lectione quam codices ad unum omnes exhibent, locus sic videtur intelligendus esse: εἰ δὲ μὴ ἔστι τι μέσον τοῦ *A* καὶ τοῦ *B*, οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἀλλ' ἀρχὴ ἤδη αὕτη ἡ πρότασίς ἐστιν (ἡ *AB* intell.) s. ἀλλ' εὑρήκαμεν ἤδη αὐτὴν τὴν τῆς ἀποδείξεως ἀρχήν (cf. quae modo diximus ad v. 23). Si legitur ἀλλ' ἀρχαί, particula ἀλλά sensum turbare videtur: nam orationis membra quae opponuntur non recte sibi respondent „non datur demonstratio, sed tot sunt principia quot termini". — Praeterea notandum est, quod στοιχεῖα hic terminos appellat, dum vs. 22 ipsas propositiones intelligat.

84 b 33 καὶ οὕτως ... Iam habemus syllogismum „*AC*, *CB*, ergo *CB*", cuius propositio minor est ἄμεσος (vs. 32): quare ut demonstratio perficiatur per novum terminum medium (*D*), probari debebit maior hoc modo: *AD*, *DC*, ergo *AC* et sic porro: numquam igitur novus terminus medius qui assumitur extra terminum *A* poni poterit (cf. 84 a 36), ut intervallum quod relictum sit inter terminos *A* et *B* constipatis terminis mediis sensim expleatur, donec perveniamus ad id (e. g. *F*), de quo primo praedicetur *A*, quorum terminorum (*AF*) coniunctio, quum tam arcta sit, ut novo termino medio interposito alter ab altero separari nequeat, ab Aristotele vocatur τὸ ἀδιαίρετον (vs. 35), quam quidem vocem non satis intelligens Biese de terminis *A* et *B* interpretatus est: dicit enim I. p. 265 „bis endlich kein neues Mittelglied mehr zwischen ihnen (den äufsersten Begriffsmomenten) möglich ist und beide somit eine untheilbare Einheit bilden". V. Trdlbg. de an. p. 174.

85 a 1 ἐν δ' ἀποδείξει καὶ ἐπιστήμῃ, h. e. ἐν δὲ τῇ ἀποδεικτικῇ ἐπιστήμῃ ὁ νοῦς. Cf. 100 b 12 et quae ibi diximus. — Vs. 3 ἔνθα μέν, h. e. in prima figura. Pro ὃ δεῖ μὴ ὑπάρχειν, quibus verbis significatur id quod in conclusione praedicatur, accuratius dixisset ὃ δεῖ μὴ ὑπάρχειν: nam conclusio syllogismi est negans. — Vs. 7 οὕτως, h. e. ὥστε λαμβάνεσθαι μέσον ὅρον οὐκ ἔξω πίπτοντα τοῦ μείζονος ἄκρου πρὸς τὸ δεῖξαι τὴν στερητικὴν πρότασιν.

85 a 7 ἐὰν δὲ δέῃ ... Ut in secunda figura per novum terminum medium probetur propositio negans — e. g. si demonstravimus *C* de omni *D* et de nullo vel non de omni *E*, ergo *D* de nullo vel non omni *E*, ut probetur propositio negans huius syllogismi — sic ratiocinabimur: *B* de omni *C* et de nullo

vel non de omni *E*, ergo *C* de nullo vel non de omni *E*: quam demonstrationem si ita producimus, ut ad probandam propositionem negantem novum syllogismum exstruamus, termino *E* in hoc syllogismo non uti non poterimus (τοῦ *E* οὐδέποτ' ἔξω πεσεῖται vs. 9). Terminus *E* autem erat is de quo negabatur *D* in syllogismo primo (ᾧ οὐ δεῖ ὑπάρχειν).

85 a 10 Denique in tertia figura si cogitur *A* de non omni et *B* de omni *C*, ergo *A* de non omni *B*, ut per novum syllogismum demonstretur propositio negans, hic syllogismus faciendus erit: *A* de non omni *D* et *C* de omni *D*, ergo *A* de non omni *C*: qua in demonstratione si pergitur, terminus *A* (qui in prima conclusione praedicatur, ὃ δεῖ στερῆσαι) semper manebit et praedicabitur in omnibus syllogismis, quum vero *B* (subiectum primae conclusionis, ἀφ' οὗ δεῖ στερῆσαι) de *C* et *C* de *D* praedicetur, praedicabitur etiam de omnibus mediis terminis qui assumantur: quare quanticunque assumuntur, terminis *A* et *B* ut certis finibus circumscripti erunt omnes.

Cap. **24.** *De quibus rebus in sequentibus agatur.* **20** *Demonstratio particularis (quae pertinet ad* τὰ ἄτομα*) universali praestare videtur, tum quia ad singula quae cognoscere vult propius accedit,* **31** *tum quia ab errore, quo notiones universales per se solas consistere opinamur, animum abducit.* **64** *Utrumque refutatur.* **23** *Praestat universalis, primum quia veras rerum causas sola cognoscit,* **27** *tum quia non per aliud, sed per se vera est,* **86 a 3** *tum quia a singularum rerum infinitate quam maxime est aliena,* **13** *deinde quia propius abest a principiis ex quibus demonstrari debet,* **22** *denique quia particularem complectitur.*

85 a 21 εἰ γὰρ ... Oratio ἀνακόλουθος est: namque prius orationis membrum, quum longius factum esset, ut in memoriam nobis revocaretur, de integro exorsus esset verbis εἰ δὴ ... (vs. 28 sq.). Idem etiam in sequentibus accidit: nam quod inceptum est vs. 31, id repetitur b 1.

85 a 26 ἡ δὲ καθόλου ἐπιδείκνυσι θάτερον θατέρῳ ὑπάρχειν δι' ἄλλο οὐ δι' αὑτό, οἷον ὅτι τὸ ἰσοσκελὲς δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς γωνίας, οὐχ ὅτι ἰσοσκελὲς ἀλλ' ὅτι τρίγωνον.

85 a 37 Iustos demonstrandi fines non servant, sed ultra eos progredi videntur qui universali demonstratione utuntur (προϊ-

ὄντες δεικνύουσιν) item atque ii qui ratiocinantur *ἐκ τοῦ ἀνάλογον*: nam si quid probaverunt de linea, numero et corpore, idem valere dicunt de omnibus quae his sint similia, quamquam praeter lineam, numerum et corpus, quae in demonstratione nominaverunt, revera nihil exsistat, in quod haec demonstratio conveniat: latius iusto igitur demonstrationem extendunt. Sic etiam qui universali argumentatione utuntur sic ratiocinantur ac si res universales a singulis diversae et separatae exsistant.

85 b 4 Cum hoc loco universo cf. C. Heyder, Krit. Darst. der Arist. u. Hegelschen Dialektik I. p. 188 sqq. c. nott. At nonne primum quidem altera ratio, qua scientiam particularem universali potiorem esse probavimus (a 20—31), non minus convenit ei quod universale est quam ei quod de parte est, ut eodem argumento scientiam particularem potiorem esse demonstrare liceat? (De particula *ἤ* v. quae diximus ad 66 a 1: quare non opus est emendatione quam probavit Brandisius (Variet. lect. Aristot.), qui pro *ἢ πρῶτον* scribi vult *καὶ πρῶτον*). Namque quum scientia cognoscere debeat *τὰ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα*, si triangulum duos rectos angulos habet non quatenus aequilaterum est, sed quatenus triangulum, is qui triangulum duos rectos habere ex ipsius trianguli natura demonstravit, hoc melius scit et rectius quam qui ex eo quod aequilaterum est. Nam si quis (vs. 8) de triangulo aliquid demonstravit quod cum natura trianguli non coniunctum est, non demonstravit; si vero coniunctum est cum natura trianguli, optime semper scit qui e vero rei principio demonstravit, h. e. ex ipsa natura trianguli. Quare etiam si (vs. 10) notio trianguli latius patet quam notio aequilateri, eadem utique universali trianguli notione utentes, ut nihil ambigui in ea insit, triangulum non quatenus aequilaterum sit, sed aequilaterum quatenus sit triangulum, duos rectos habere recte demonstrabimus. — Vs. 14 delevimus *τὸ* quod neque codd. neque edd. agnoscunt.

85 b 15 Deinde notiones universales, si unitatem quandam exprimunt et si alius earum est usus quam ut orationem ambiguam faciant, quum singula quae illis subiecta sint pereant, illae vero non corrumpantur, etiam rectius ipsae exsistere dicentur quam *τὰ ἄτομα*.

85 b 18 Denique erroris, quo notiones universales per se solas consistere opinamur, causa non in demonstratione est, sed in eo qui illam male intellexit (ἀκούων, de quo verbo Biese conferre iubet Wyttenb. animadvss. in Moral. Tom. I. p. 303 sq.): nam demonstratio ipsa minime postulat, ut notiones universales pro rebus capiantur quae per se consistant et χωριστὰ sint.

85 b 25 τοῦτο αὐτὸ αὑτῷ αἴτιον, intell. τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ τὰ καθ' αὑτὸ ὑπάρχοντα.

85 b 29 ὅταν μὴ ᾖ τοῦτο γινόμενον ᾗ ὂν ὅτι τι ἄλλο γένηται, ἀλλ' ὅτι αὐτό (h. e. ὅταν μὴ ᾖ δι' ἄλλο μηδ' ἄλλου ἕνεκα, ἀλλὰ δι' αὑτό).

85 b 32 καὶ οὕτως ἰόντες, ὅταν τι λάβωμεν ὃ μηκέτι δι' ἄλλο ἐστὶν μηδ' ἄλλου ἕνεκα, διὰ τοῦτο...

85 b 36 οὕτως, h. e. εἰ ἴσμεν τὸ μηκέτι δι' ἄλλο γινόμενον. — Vs. 37 particula ἄρα melius abesset: quam quidem negligentiam Aristotelis stilo valde familiarem esse docuimus ad 17 b 1 et ad 52 b 19.

85 b 39 ἔτι λείπεται διὰ τί τὸ ἰσοσκελὲς τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς ἔξω γωνίας, τοῦτο δ' ἐστὶν ὅτι τρίγωνον.

86 a 4 Scientia particularis singulas res, quae sensibus subiectae sunt, cognoscere studet: hae vero quum infinitae sint, scientiam non admittunt, sed sciri non possunt, nisi quatenus certis quibusdam finibus, quos notiones universales constituunt, circumscribuntur et comprehenduntur. — Vs. 5 ad ἔστι δ' intell. τὰ κατὰ μέρος s. τὰ ἄτομα.

86 a 9 ἅμα γὰρ μᾶλλον τὰ πρός τι. Quum ἀπόδειξις et ἀποδεικτὸν sint τῶν πρός τι et gradum admittant (cf. 6 b 20), simul et augentur et minuuntur: quare quod dicit hoc est: τῶν πρός τι εἰ θάτερον μᾶλλον λέγεται καὶ θάτερον ἅμα λέγεται μᾶλλον, ὥστ' εἰ μᾶλλον ἀποδεικτά ἐστι τὰ καθόλου, καὶ μᾶλλον ἀπόδειξις ἔσται ἡ τῶν καθόλου ἀπόδειξις.

86 a 10 Pro ἔτι dedimus ἔτι εἰ quod et Boethii versio et optt. codd. habent. Deletum videtur εἰ, ne oratio esset ἀνακόλουθος. Sed quum eadem anacoluthia occurrat 85 a 21 et 31, b 23 et 35 (cf. quae diximus ad vs. 37), 86 a 38, b 30 al., illud servandum duximus. — Haud parvam Aristotelis in scribendo negligentiam prodit, quod argumentum quod hic affert tam simile est eius quod exponit vs. 24 sqq., ut separari ab eo non debuerit.

86 a 14 Quum demonstratio incipere debeat a propositione quae ipsa demonstrari nequeat, id quod a vero demonstrationis principio propius abest meliorem efficit demonstrationem quam quod longius abest: quare, quum principium ipsum maxime universale esse debeat, demonstratio quae fit ex propositionibus universalibus praestabit ei quae fit ex particularibus.

86 a 24 *προτέραν πρότασιν* intelligit maiorem propositionem syllogismi affirmantis, *ὑστέραν* eam quaecunque illa continetur, h. e. et conclusionem et propositionem minorem. *A τρίγωνον*, *B ἰσοσκελές*, *Γ τὸ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν τὰς γωνίας.*

86 a 29 Propositionem universalem mente intuemur (v. quae dicemus ad 100 b 12), particularis vero a sensuum perceptione originem habet (*τελευτᾷ*).

Cap. 25. Demonstratio quae propositionem affirmantem cogit praestat ei quae negantem colligit, tum quia in illa pluribus opus est quam in hac, b 10 *tum quia propositio negans, ut demonstretur, affirmante indiget, affirmans negante non indiget,* 30 *deinde quia propositio affirmans, qua altera nititur, potior est et prior negante, quae principium est alterius,* 37 *denique quia affirmatio ad principii naturam propius accedit quam negatio.*

86 a 33 Demonstratio brevior per se spectata praeferenda est ei quae fit per ambages, si utraque conficitur ex propositionibus aeque manifestis. Nam si *AE* et tribus mediis terminis (*BΓΔ*) et duobus interpositis (*ZH*) demonstrari potest, propositio *AΔ* (b 2) in priore demonstratione aeque manifesta est atque conclusio alterius demonstrationis: nam utraque colligitur duobus terminis mediis interiectis. Quoniam autem *AE* cogi potest ex propositionibus *AΔ* et *ΔE*, id vero ex quo probetur (*AΔ*) etiam magis constare debeat quam quod probetur (*AE*), consequitur conclusionem *AE* per tres terminos medios demonstratam minus certam esse quam propositio *AΔ*: unde apparet conclusionem *AE* per duos medios terminos demonstratam certiorem esse, quam si per tres demonstretur. Colligit inde Aristoteles (b 7) demonstrationem quae propositionem affirmantem cogat, quum et conclusio negans et affirmans (*ἀμφότεραι*) e binis propositionibus cogi debeat, potiorem esse ea quae negantem faciat conclusionem, quia haec nihil ponat nisi quod affirmet,

illa vero et affirmantem et negantem propositionem habere debeat. Quam quidem argumentationem stare non posse facile apparet: nam quum in iis quae antecesserunt non nisi de numero propositionum locutus sit, de diversa earum qualitate cur idem valeat, certe non per se intelligitur.

86 a 34 Quid differant *αἴτημα, ὑπόθεσις, πρότασις* ex iis apparebit quae diximus ad 64 b 28, 40 b 25, 24 a 16.

86 a 37 Ratio, inquit, eius quod modo diximus, si rem universam spectamus, sic se habet. Omnibus codd. invitis dedimus *ὧδε*, quod Boeth. et vet. intp. habuerunt. Eandem lectionem, quae etiam Brandisio probatur (v. Variet. lect. Aristot.), iam exhibuerunt edd. Basil., Paris., Sylb., Casaub. Quem sensum praebeat lectio Bkki, equidem non video, lectio vulgaris vero *ὅδε* alienae correctionis speciem habet.

86 b 2 Restituimus *δὴ* pro *δὲ* ex codd. *np*, quibuscum consentiunt Boeth. et vet. intp. Hoc enim sensus totius loci flagitat, quem modo exposuimus.

86 b 6 *τῶν ἄλλων τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων*, h. e. *τῶν μέσων ὁμοίως γνωρίμων ὄντων ἐν ἀμφοτέραις*. — Ad vs. 7 *διά τε ὅρων...* cf. quae diximus ad 44 b 6 et I. p. 372 extr.

86 b 12 *τὴν μὲν δεῖ στερητικὴν εἶναι, τὴν δὲ καταφατικήν.*

86 b 13 Si demonstratio amplificatur eo, quod propositiones ex quibus facta est ipsae aliunde probantur, propositiones syllogismi affirmantis, dum ipsae affirmantes esse debeant, non demonstrantur nisi ex affirmantibus, quamquam aliter res se habet in syllogismo negante. Nam e. g. si propositiones *A* de nullo *B* et *B* de omni *C*, ex quibus cogitur *A* de nullo *C*, probantur terminis mediis interiectis *D* et *E* — *A* de nullo *D*, *D* de omni *B*, ergo *A* de nullo *B*; *B* de omni *E*, *E* de omni *C*, ergo *B* de omni *C* — propositiones affirmantes (vs. 13—15), ut omnes illius syllogismi propositiones novis syllogismis confectis probentur, plures accedunt (*DB*, *BE*, *EC*), negans semper una (*AD*). Eadem ratio obtinebit (vs. 23), si in quacunque alia figura syllogismus negans fiat. Item enim in his, quum alteram propositionem habere debeant affirmantem, alteram negantem, propositio affirmans demonstrabitur (vs. 24) per syllogismum, cuius medius terminus cum ambobus reliquis coniunctus propositiones affirmantes faciat, propositio negans vero per syllogismum, cuius altera propositio sola negans sit, ut, si propositiones syllo-

gismi negantis cuiuscunque demonstrentur, una propositio negans et tres affirmantes assumendae sint. Quare propositio negans ut demonstretur, indiget affirmante (quod parum accurate Aristoteles dixit verbis *δείκνυται δ' ἡ μὲν στερητικὴ διὰ τῆς κατηγορικῆς* vs. 28. Accuratius idem expressit vs. 38), affirmans negante non indiget.

86 b 22 *ἢ τὸ ΑΔ.* Ne quis delendum putet articulum *τό*, videat quae collegimus ad 54 a 8 coll. 87 a 24. Uncinis haec verba circumdedimus, quippe quae absint a versione Boethii, vet. intp. lat. et edd. nonnullis.

86 b 30 *ἀρχὴν συλλογισμοῦ* hic appellat propositionem *προτέραν* (a 24), *ἣν ἔχοντες ἴσμεν πως καὶ τὴν ὑστέραν καὶ ἔχομεν δυνάμει*: illa enim et conclusionem et minorem complectitur, conclusio vero eandem semper qualitatem habere debet quam ipsa.

Cap. 26. *Exemplo proposito discrimen declaratur quod intersit inter demonstrationem quae recta procedat et eam quae ad absurdum deducat.* 17 *Ex ipsa utriusque demonstrationis natura rectam potiorem esse ostenditur.*

87 a 7 *εἰ δέοι...* Iam si servatis iisdem terminis propositio maior syllogismi quem modo habuimus per deductionem ad absurdum probanda sit, sumamus *A* de *B* et *B* de *C* praedicari, cogitur *A* de *C*, quod si absurdum esse aliunde cognovimus, altera huius syllogismi propositio falsa est: quare quum vera sit *BC*, relinquitur ut falsa sumta sit *AB*, ut appareat *A* non praedicari de *B*. (De deductione ad absurdum quae dicitur v. quae habuimus 41 a 31 coll. 45 a extr., 61 a 19 sqq.) Difficultates quas in hac argumentatione invenerunt veteres intpp. (v. schol. 234 b 12—24) Philop. ita solvit, ut dicat Aristotelem hoc modo ratiocinari. Si non datur conclusio syllogismi praecedentis *A* de nullo *C*, vera erit propositio *A* de aliquo *C*, quae si coniungitur cum altera propositione *B* de omni *C*, cogitur in tertia figura *A* de aliquo *B*, quod quum repugnet iis quae ab initio sumsimus, vera esse non poterit propositio *A* de nullo *B*. At hunc sensum nullo modo extorqueri posse ex iis quae dicit Aristoteles facile intelligitur: imo Aristotelis verba tam clara sunt, ut nullam aliam interpretationem admittant quam eam quam modo dedimus. Difficultates autem, quas interpretes in his invenire sibi videbantur, facile tolluntur eo, quod ille hoc loco

non id agit, ut quae recte et quae non recte demonstrentur deductione facta ad absurdum exponat, sed ut discrimen declaret quod sit inter demonstrationem quae recta procedat et deductionem ad absurdum: quod ut appareat, non curat ut quod cogatur verum sit, sed ut via et ratio qua utraque procedat ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν fiat conspicua. Difficultatum igitur, in quibus haeserunt interpretes, ipsi fuerunt auctores, non Aristoteles.

87 a 12 Termini igitur, quibus utraque ratiocinatio utitur, iidem sunt, differunt in propositione negante quae probatur: nam deductio demonstrat propositionem *AB*, recta demonstratio propositionem *AC*. Quare quum id quod minus manifestum sit et difficilius intelligatur probari semper debeat ex eo quod magis perspicuum sit et manifestum, deductio facienda est, si conclusio syllogismi *AC* facilius intelligitur quam *AB*, rectus vero syllogismus, si propositio *AB* magis manifesta est et aperta quam *AC*. Unde apparet demonstrationem rectam potiorem esse: nam quia *AC* colligitur ex *AB* et *BC*, propositio *AB* (τὸ ἐξ οὗ τὸ συμπέρασμα vs. 20) magis manifesta esse debet quam conclusio *AC*.

87 a 19 Demonstrationis rectae, ait, conclusio erat *AC*, *AB* vero propositio qua coniuncta cum propositione *BC* provenire debebat conclusio. Iam vero quum per deductionem ad absurdum propositionem *AB* negantem esse debere non continuo cogatur, deductio, quippe quae per ambages cogat, postponenda erit demonstrationi rectae (cf. 81 a 37 — b 9) — hanc enim sententiam etsi non expressam Aristotelem in mente habuisse patet ex iis quae sequuntur — namque si quid redarguitur, non fit continua conclusio quae falsum esse doceat quod redarguatur (οὐ τοῦτο συμπέρασμά ἐστιν vs. 21, h. e. οὐ τοῦτ' αὐτὸ ὃ δεῖ ἀναιρεῖσθαι μὴ εἶναι συμπεραίνεται, quod bene expressit Biese I. p. 270 extr. „wenn etwas zu widerlegen ist, so folgt das Gegentheil nicht sogleich in Form eines Schlusses"), sed cogitur absurdum esse aliquid eorum quae pro veris sumta sint et ex quibus collectum sit id quod redarguatur (ἐκεῖνα δὲ ἐξ ὧν, h. e. ἐκείνων δέ τι, ἐξ ὧν συνεπεράνθη ὃ δεῖ ἀναιρεῖσθαι, συμπέρασμα γίνεται).

87 a 22 Locum ita distinxit Bkkus, ut intelligi nequeat: nam comma aut ponendum erat post συλλογισμός aut plane omittendum. Sententia plana est. Ea ex quibus syllogismus con-

ficitur hanc rationem habere debent, ut alterum altero contineatur, sicut pars toto, quod non ita habet in deductione ad absurdum: haec enim propositionem *AB* affirmantem sumit, propositionem *AC* vero affirmantem esse posse negat (vs. 9).

Cap. 27. *Alia doctrina alia subtilior est et accuratior.*

De diversa doctrinarum subtilitate diximus ad 78 b 32, quibuscum cf. Plat. Phileb. 55 E.

87 a 32 *ἐπιστήμη μία οὖσα καὶ ἡ αὐτὴ τοῦ ὅτι καὶ διότι ἀκριβεστέρα ἐστὶ τῆς τοῦ διότι μόνον, ἀλλὰ μὴ χωρὶς ὄντος τοῦ ὅτι* (h. e. *ἀλλ' οὐχ ἡ τοῦ ὅτι μόνον οὖσα ἐπιστήμη*) *ἀκριβεστέρα ἐστὶ τῆς τοῦ διότι.*

87 a 34 *τῆς ἐκ προσθέσεως*, cf. quae diximus ad 81 b 3.

87 a 36 *οὐσία ἄθετος*, cf. quae diximus ad 5 a 15. Procl. in Eucl. Elem. lib. II. *ἄθετος ἡ μονὰς ὡς ἄϋλος καὶ παντὸς ἔξω διαστήματος καὶ τοῦ που.*

Cap. 28. *Quid scientiam faciat unam, quid diversas, exponitur.*

Quaecunque demonstrantur ex principiis quae ad unum genus pertinent unam disciplinam constituunt, diversae sunt quarum principia neque ex communi quodam fonte fluunt neque ita comparata sunt, ut altera ex alteris derivari possint: namque principia (b 2), quae ipsa non demonstrantur, eodem genere contineri debent atque ea quae ex iis demonstrantur, quoniam omnia (b 4) quae ex iis demonstrantur eidem generi subiecta esse debent.

Cap. 29. *Idem pluribus modis demonstrari potest, ut termini medii et ex eodem genere desumti esse possint et e diversis.*

87 b 7 Si *B* inest in genere *Z*, *Z* in genere *Δ* et *Δ* in *Γ*, denique *Γ* in *A*, propositio *AB* demonstrari poterit et per terminum *Γ* solum vel etiam per terminum *Δ* vel *Z* solum, et per *Γ* et *Δ* coniunctos et sic porro.

87 b 15 *ἀνάγκη γὰρ* . . . Si praedicatur *A* de *Δ* et *Δ* de *B*, deinde si *A* de *H* et *H* de *B*, consequitur ex propositionibus *ΔB* et *HB* *Δ* praedicari de aliquo *H*, quare *Δ* de aliqua parte eius termini (*B*) praedicabitur de quo praedicatur *H*.

Sic certe argumentatus videtur Aristoteles, quamquam vix intelligo quomodo acciderit, ut hoc falsum esse non viderit.

87 b 16 ἐπισκέψασθαι δὲ ... cf. quae diximus ad 48 a 21.

Cap. **30.** *Eorum quae in casu posita sunt non datur scientia.*

Cum iis quae hoc loco dicit cf. quae habuimus 32 b 17—22 et quae ibi diximus.

87 b 19 De τύχῃ v. 195 b 31 λέγεται δὲ καὶ ἡ τύχη καὶ τὸ αὐτόματον τῶν αἰτίων, καὶ πολλὰ καὶ εἶναι καὶ γίνεσθαι διὰ τύχην καὶ διὰ τὸ αὐτόματον. 196 b 21 ἔστι δ' ἕνεκά του ὅσα τε ἀπὸ διανοίας ἂν πραχθείη καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως. τὰ δὴ τοιαῦτα ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γένηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι... τὸ μὲν οὖν καθ' αὑτὸ αἴτιον ὡρισμένον, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἀόριστον (1025 a 24 οὐδὲ δὴ αἴτιον ὡρισμένον οὐθὲν τοῦ συμβεβηκότος ἀλλὰ τὸ τυχόν· τοῦτο δ' ἀόριστον). 197 a 13 ἔστιν αἴτιον ὡς συμβεβηκὸς ἡ τύχη, ὡς δ' ἁπλῶς οὐδενός, οἷον οἰκίας οἰκοδόμος μὲν αἴτιος, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ αὐλήτης. 1065 a 25 τὸ δ' οὐκ ἀναγκαῖον ἀλλ' ἀόριστον, λέγω δὲ τὸ κατὰ συμβεβηκός· τοῦ τοιούτου δ' ἄτακτα καὶ ἄπειρα τὰ αἴτια. τὸ δὲ ἕνεκά του ἐν τοῖς φύσει γιγνομένοις ἢ ἀπὸ διανοίας ἐστίν. τύχη δ' ἐστὶν ὅταν τι τούτων γένηται κατὰ συμβεβηκός. ὥσπερ γὰρ καὶ ὄν ἐστι τὸ μὲν καθ' αὑτὸ τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός, οὕτω καὶ αἴτιον. ἡ τύχη δ' αἴτιον κατὰ συμβεβηκὸς ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν ἕνεκά του γιγνομένοις. διὸ περὶ ταὐτὸ τύχη καὶ διάνοια· προαίρεσις γὰρ οὐ χωρὶς διανοίας. τὰ δ' αἴτια ἀόριστα ἀφ' ὧν ἂν γένοιτο τὰ ἀπὸ τύχης· διὸ ἄδηλος ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ καὶ αἴτιον κατὰ συμβεβηκός, ἁπλῶς δ' οὐθενός. 197 a 18 καὶ τὸ φάναι εἶναί τι παράλογον τὴν τύχην ὀρθῶς· ὁ γὰρ λόγος ἢ τῶν ἀεὶ ὄντων ἢ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡ δὲ τύχη ἐν τοῖς γιγνομένοις παρὰ ταῦτα. Ib. 36 διαφέρει δ' ὅτι τὸ αὐτόματον ἐπὶ πλεῖόν ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τύχης πᾶν ἀπὸ ταὐτομάτου, τοῦτο δ' οὐ πᾶν ἀπὸ τύχης. Ib. b 20 φανερὸν ὅτι ἐν τοῖς ἁπλῶς ἕνεκά του γινομένοις, ὅταν μὴ τοῦ συμβάντος ἕνεκα γένηται οὗ ἔξω τὸ αἴτιον, τότε ἀπὸ ταὐτομάτου λέγομεν· ἀπὸ τύχης δὲ τούτων ὅσα ἀπὸ ταὐτομάτου γίνεται τῶν προαιρετῶν τοῖς ἔχουσι προαίρεσιν. Ib. 31 ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἄρα κατέπεσεν ὁ λίθος, ὅτι πέσοι ἂν ὑπό τινος καὶ τοῦ πατάξαι ἕνεκα. Cf. 333 b 7. 1323 b 28 τῶν μὲν γὰρ ἐκτὸς ἀγα-

θῶν τῆς ψυχῆς αἴτιον ταὐτόματον καὶ ἡ τύχη, δίκαιος δ' οὐδεὶς οὐδὲ σώφρων ἀπὸ τύχης οὐδὲ διὰ τὴν τύχην ἐστίν. 701 b 2 et 10 αὐτόματα ea sunt quae etiam nos eodem nomine significamus.

Cap. 31. *Sensuum perceptio non efficit scientiam*, 88 b 9 *quamquam sunt quae nesciuntur, quia non percipiuntur sensibus.*

Cf. cum hoc cap. quae disputat K. Heyder Krit. Darstellung und Vergleichung der Aristotelischen u. Hegelschen Dialektik p. 164 sqq. et p. 173 not.

87 b 28 εἰ γὰρ καὶ ... Etiam si concedatur sensu percipi non solum τὸ ἄτομον, sed qualitatem quandam rerum quodammodo universalem („etwas comparativ, relativ Allgemeines," cf. 100 a 17), tamen sensuum perceptio certis semper et temporis et loci finibus circumscripta est, quibus notiones universales non coarctantur, ut quod universale sit sensibus percipi nequeat. Quare quum scientia sit cognitio universalis quae demonstratione facta e veris rerum causis comparetur, etiam si triangulum duos rectos habere vel lunam deficere oculis cerneremus, tamen harum rerum causas, quas novisse debet qui scientiam habet, non cerneremus oculis, sed ut intelligeremus, ratiocinatione utendum esset quae notionibus universalibus niteretur.

88 a 1 νῦν quod post ὅτι adiecit Bkk. et in Boethii versione deest et in plerisq. edd. prr. Illatum autem videtur in contextum ex Philoponi explicatione (schol. 236 b 37). Accedit quod etiam propterea omittendum videtur, quod h. l. non sibi opponuntur τὸ ὅτι νῦν et τὸ διότι ὅλως, sed simpliciter τὸ ὅτι τῷ διότι. Dicit enim hoc. ᾐσθανόμεθα γὰρ ἂν τὸ ὅτι, οὐχ ὅλως τὸ διότι, quod apparet ex iis quae antecesserunt.

88 a 2 οὐ μὴν ἀλλ' ... Quomodo comparetur cognitio universalis ex singulis quae sensibus subiecta sint, videbimus Anal. post. II. c. 19.

88 a 6 Quare in iis quorum causa aliunde suspensa est (ὅσων ἕτερον τὸ αἴτιον) cognitio quam maxime universalis potior est omni alia, quae vel ex sensuum affectione gignatur vel etiam ex cogitatione sola originem habeat: eorum vero (vs. 8) quae non aliunde probantur, quippe quibus nitatur omnis ra-

tiocinatio, alia ratio est: haec enim mente ipsa intuemur et quasi amplectimur (100 b 12).

88 a 10 Reduximus ex codd. *nf* quod ante Bkkum legebatur *ἀποδεικτῶν*: sensus enim hoc flagitat. Boeth. et vet. intp. vertunt „demonstratorum". Cf. quae diximus ad 48 a 37. — *εἰ μή τις...*, h. e., ut dicit 1096 a 2, *εἰ μὴ θέσιν διαφυλάττων*.

88 a 11 Bene animadvertit Philop. (schol. 237 a 9 sqq.) addi haec ab Aristotele propter ea quae dixit c. 18, ne quis putet ea quae modo disputaverit repugnare iis quae supra dixerit.

88 a 13 *ἀλλ' ὡς ἔχοντες...*, quod explicatur vs. 16: non ita quidem, ait, ut ipsa sensuum perceptio scientiam efficiat, sed ita, ut quod in singulis accidere videamus idem etiam in omnibus accidere coniicientes universe intelligamus.

88 a 16 Bkkus scripsit *τῷ* ex coniectura, quam ne unus quidem liber confirmat, nos *τό*: nam praepositio *διά* explicationis gratia addita videtur in quibusdam libris: cuius omissionis exempla collegimus ad 3 b 13.

Cap. 32. *Non eadem sunt omnium disciplinarum principia.*

88 a 19 *λογικῶς*, cui opponitur vs. 30 *ἐκ δὲ τῶν κειμένων*, h. e. ex iis quae de ipsis artis demonstrandi principiis adhuc exposuit Aristoteles. Non possunt omnium syllogismorum eadem esse principia, quum alii falsi sint, alii veri. Nam si quis dicat veri et falsi idem principium esse posse, quia fieri possit, ut ex falsis propositionibus vera proveniat conclusio, redarguitur eo, quod hoc non nisi semel fit. Etenim sint falsae propositiones *A* de omni *B*, *B* de omni *C*, ex quibus vera exeat conclusio *A* de omni *C*. Iam si demonstrationem ita producimus, ut propositiones falsas ex quibus coactum est *AC*, ipsas per novos syllogismos demonstrare velimus, hoc fieri non poterit nisi ex propositionibus falsis, quia falsum est id quod probari debet. Patet igitur veri et falsi non eadem esse principia: nam etiam si semel factum sit, ut ex propositionibus non veris vera proveniat conclusio, tamen, simulatque demonstratio producitur *εἰς τὸ ἄνω*, ut probentur propositiones ipsae, unde conclusum sit, falsae ratiocinationis falsum utique esse principium apparet, verae ratiocinationis verum (vs. 26), principia vero falsa et vera reapse diversa sunt. — Vs. 20 Brándisius (Variet. lect. Aristot.) legi mavult

κἂν γὰρ εἴῃ, quod Boeth. videtur habuisse, qui vertit „et si enim sit verum".

88 a 27 Deinde ne ea quidem quae falsa sunt ex iisdem semper principiis cogi possunt: sunt enim ipsius falsitatis differentiae: nam alia falsa sunt, quia ponunt contraria, ut si quis dicat iustitiam esse iniustitiam vel id quod aequale sit esse maius vel minus; alia, quia connectunt quae coniungi nequeunt, ut si quis dicat hominem esse equum.

88 a 31 At neque eorum quae vera sunt eadem principia esse possunt: nam si essent, ex his continua demonstratione derivari possent omnia, ut nulla daretur scientiae pars, quae non cum quacunque alia parte connexa colligataque esset: quod si ita esset, etiam singularum disciplinarum principia non genere diversa, sed ita comparata esse deberent, ut alterum ex altero flueret (*ἐφαρμόττουσαι*), quod intelligeretur per continuam ratiocinationem, in qua notiones universales (principia) alterius doctrinae cum notionibus alterius ita copulari deberent, ut altera inter altera aut interponerentur sicut terminus medius inter maiorem et minorem, aut de alteris praedicarentur ut genus de specie (*ἄνωθεν* vs. 35) aut iis subiecta essent (*κάτωθεν*) aut simul et medium et extremum locum utrumcunque (primum et tertium) in iis occuparent, ut partim antecederent partim consequerentur.

88 a 36 Neque esse possunt quaedam propositiones universales ex quibus omnia demonstrentur: nam unaquaeque disciplina certam quandam habet regionem, quae genere ad quod pertinet definitur. Unicuique generi autem quaedam sunt propria: ad haec igitur si accommodantur propositiones istae universales, cum his coniunctae singulas doctrinas demonstratione facta gignunt et procreant.

88 b 3 Deinde numerus propositionum ex quibus colligitur certe haud multo minor esse poterit quam numerus conclusionum, imo maior esse debet — nam nova conclusio non provenit, nisi novus terminus sive medius interiiciatur sive extrinsecus adiiciatur vel *ἀπὸ τοῦ ἄνω* vel *ἀπὸ τοῦ κάτω* — si autem ex iisdem principiis omnes disciplinae derivari possent, conclusionum numerum infinitum esse (nam quae demonstrari possunt in quaque doctrina nullis finibus circumscripta sunt), terminorum vero finitum concedendum erit: nam qui omnia ex iisdem principiis demonstrari contendit, haec ipsa principia cognita habere debebit, ut ea numerare possit.

88 b 7 Alia principia necessaria sunt, alia non necessaria: quare si ex utrisque demonstratur, non eadem sunt omnium disciplinarum principia, sed diversa τῷ εἴδει. — αἱ ἀρχαὶ (non τῶν ἀρχῶν) αἳ μὲν... αἳ δέ, cf. 690 b 24 οἱ γὰρ ἰχθύες, καθάπερ εἴρηται πρότερον, οἱ μὲν οὐ δοκοῦσιν ἔχειν... οἱ δ' ἀδιάρθρωτον ἔχουσιν (γλώττην intell.). 489 a 15 ὅσα μὲν οὖν ἀναγκαιότατα μόρια τοῖς ζῴοις τὰ μὲν πᾶσιν ἔχειν συμβέβηκε τὰ δὲ τοῖς πλείστοις, ταῦτ' ἐστίν.

88 b 11 Si quis alia principia geometriae, alia arithmeticorum, alia medicinae esse dicat, diversa esse singularum disciplinarum principia contendit: nam qui eadem omnium esse principia statuit, hoc certe non ita intelliget, ut omnia principia eadem sint quae sint, neque ita, ut quodcunque placeat (vs. 15) demonstrari possit ex principiis quibuscunque: apparet enim hoc fieri non posse et in iis disciplinis quae, sicut mathematica, certam quandam viam et rationem sequuntur et quarum aditus patet omnibus (φανεροῖς vs. 17), et in syllogismorum analysi: nam si syllogismi ad propositiones reducuntur ex quibus confecti sunt, ad novam conclusionem faciendam etiam nova propositione opus esse patet. Si quis autem eas propositiones principia demonstrationis esse dicat, quae ipsae demonstrari nequeant et ex quibus primis omnes syllogismi conficiantur, in unoquoque genere una erit propositio, unde doctrina quae ad hoc genus pertineat manet, ut eadem disciplinarum omnium principia esse non possint.

88 b 22 εἰ δὲ μήτε λέγοι τις οὕτως τὰς αὐτὰς εἶναι ἁπάντων ἀρχὰς ὡς δέον δείκνυσθαι ἐξ ἁπασῶν ὁτιοῦν. Iam si ponamus neque ex quocunque principio demonstrari posse propositionem quamcunque, neque tamen ita diversa esse principia, ut alia alius doctrinae sint, reliquum est, ut videamus num fieri possit, ut, quamquam neque plane eadem sint neque plane diversa, tamen cognationem quandam inter se habeant, ita ut alia ex aliis demonstrentur. Sed ne hoc quidem (vs. 26) fieri potest: nam si quae demonstranda sunt genere differunt, principia ipsa genere differre supra demonstravimus. Etenim (vs. 27) quamquam sunt principia omnibus disciplinis communia (nam propositionibus quibusdam universalibus omnes utuntur sine discrimine), tamen etiam sunt alia quae singulis propria sunt. — Vs. 23 Brandisius (Variet. lect. Aristot.) legi mavult λείπεται ὅτι συγγ., at nostra lectio optime

habet: nam sententia haec est: λείπεται ὅτι σκοπῶμεν εἰ ἐνδέχεται συγγενεῖς εἶναι πάσας.

Cap. **33.** *Quid intersit inter scientiam et opinionem, exponitur.* 89 a 11 *Res, in quibus scientia et opinio versantur, quodammodo eaedem sunt, quamquam, quum cognoscendi ratio diversa sit, etiam res ipsae quae cognoscuntur differunt.* 38 *Opinari simul et scire idem nemo potest.*

88 b 35 *οὐδὲ νοῦς*, intell. ἐστὶ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν: nam hic scientiam habet eorum quae demonstrationem non admittunt, primas propositiones easque necessarias, ex quibus demonstrantur omnia, sola cogitatione comprehendit et per se intelligit.

89 a 1 Postquam exposuit qua in re differant scientia et opinio (male Biese I. p. 278 sqq. δόξαν vertit „Vorstellung" Hegelii locutionem imitatus), addit qua in re conveniant: namque utraque in iis versatur et ad ea pertinet, quae vel vera vel falsa sunt. Consequitur opinionem versari in iis quae neque demonstrari possint neque necessario talia eveniant qualia eveniant: quod etiam communi consuetudine sermonis comprobatur.

89 a 11 Si igitur scientia est eorum quae necessario eveniunt, opinio eorum quae non necessario, aut non videtur eiusdem rei opinio dari et scientia aut opinionis et scientiae nullum erit discrimen (parum accurate Biese I. p. 279 huius loci sententiam reddidit): ratiocinatur enim et qui scit et qui opinatur, uterque igitur, si demonstrationem persequatur ἐπὶ τὸ ἄνω, donec ad eas propositiones ascendat quae demonstrationem non admittant, eodem modo ratiocinabitur, quamvis alterum opinari, alterum scire dicamus: quare scientia non differre videtur ab opinione. Quam quidem difficultatem Aristoteles solvit hoc modo. Profecto, ait, qui necessaria quibus ratiocinatio quam fecit nititur principia pro aeque certis habet atque definitiones a quibus omnis vera demonstratio incipit, is non opinabitur, sed sciet: sin autem pro veris quidem habeat neque tamen necessaria putet et cum ipsius rei natura coniuncta, opinionem, non scientiam habebit: quae quidem opinio si propositionibus nitatur quae demonstrationem non admittant, et verum esse quod contendat et cur verum sit intelligere opinabitur (namque veram rei causam perspectam habere putabit), sin autem primas propositiones, ex qui-

bus probari possit quod contendat, ignoret, fundamentum quidem et primam causam qua argumentatio sua nitatur nescire, rem vero ipsam quam contendat veram esse opinabitur.

89 a 12 Dedimus ἔσται ex codd., cum quibus Boethii versio conspirat. Eadem vs. 13 habet „consequitur", quod mendum videtur esse pro „consequetur": quare nos exhibuimus ἀκολουθήσει, non ἀκολουθοῦσι, quod codd. praebent, praesertim quum etiam Philop. illam lectionem habuisse videatur (schol. 239 a 22). — Vs. 17 verborum collocatio locum difficilem reddidit: nam nemo certe haereret, si verbum ἔχειν vs. 18 haberetur ante ὑπολήψεται vs. 17. — Vs. 23 interrogationis signum delevimus, quamquam in simili loco adiecimus 85 b 5, quod hoc loco propterea factum est, quia Aristotelem ipsum inceptae interrogationis oblitum esse e fine orationis apparet vs. 22 sq.

89 a 23 Ut opinio eiusdem rei quodam modo et vera et falsa esse potest, quia ad eandem rem refertur utraque (utraque idem habet ὑποκείμενον), sic etiam opinio et scientia eiusdem rei sunt, quia ad eandem rem referuntur. Si quis vero opinionem veram et falsam eiusdem rei esse ita dicat, ut eandem opinionem modo veram modo falsam esse contendat, quod Protagorae placuit, inter alia quae inde consequuntur absurda etiam dicendum erit eum qui quid falso opinetur ne opinari quidem: nam qui falsam opinionem habet aut opinatur id quod vero contrarium est aut ne opinatur quidem.

89 a 27 *ἄτοπα συμβαίνει*... Oratio parum cohaeret: pergit enim ac si praecessisset *τῷ λέγοντι τοῦ αὐτοῦ εἶναι δόξαν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ*.

89 a 31 *οὕτω τοῦ αὐτοῦ*, intell. *δόξαν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ εἶναι ἐνδέχεται*. Res ipsa (das Object der Meinung), de qua aliquid opinamur, eadem manet, sive veram sive falsam opinionem habemus, id vero quod res est quatenus cogitatione comprehenditur (*τὸ τί ἦν εἶναι κατὰ τὸν λόγον*) et ratio cognoscendi differt.

89 a 35 *εἰ ᾗ μὲν καθ' αὑτὸ γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ ᾗ ἄνθρωπος, ᾗ δὲ κατὰ συμβεβηκός· τὸ αὐτὸ γὰρ ὑποκείμενόν ἐστιν ἑκατέρᾳ, ὁ δὲ τρόπος τῆς γνώσεως διαφέρει.*

89 b 2 Quod alius opinatur idem alius scire potest, idem homo simul non potest: nam si simul sciret et opinaretur, simul intelligeret hominem non esse non posse animal et hominem

posse non esse animal: nam si qui opinatur id quod verum esse putat etiam non esse posse sibi persuadet, is qui hominem animal esse opinatur non necessario hoc ita esse putat. *τοῦτο γὰρ ἔστω τὸ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν*, h. e. nam verbum *ἐνδέχεσθαι* hic ita accipimus, ut qui opinetur etiam contrarium eius quod pro vero habet esse posse sibi persuadeat. — Imperativum *ἔστω* et optt. codd. praebent et Boethius legisse videtur: vertit enim „hoc enim sicut contingere", in quibus pro „sicut" scribendum esse „sit" per se intelligitur. Accedit quod talis imperativi usus frequentissimus est apud Aristotelem, v. quae diximus ad 73 b 25. — Vs. 3 suspicionem movet vox *οὐδ'*, quam Boethius vertit „nihil". Melius esset, si haberetur *οὐχ*.

Cap. 34. *Quid sit sagacitas, explicatur.*

89 b 13 *ἢ διαλεγόμενον ἰδὼν πλουσίῳ ἔγνω διὰ τί διαλέγεται, διότι δανείζεται.*

89 b 14 *πάντα γὰρ...* Nam qui sagax est omnes causas quae in medio esse possint videt, simulatque novit eos terminos qui per illas coniungendi sunt.

Lib. II. cap. 1. *Quod quaeritur quadruplex est: num res sit, quid sit, quale sit, per quid vel propter quid sit.*

Totius libri argumentum bene enarravit C. Kühn de notionis definitione qualem Aristot. constituerit. Hal. 1844.

89 b 23 V. Trdlbg. El. log. p. 74 sq. Quum quaeritur *εἰ ἔστιν*, quaestio est de ipsius rei exsistentia (hoc est enim quod vs. 33 significat verbo *ἁπλῶς*), quum quaeritur *τὸ ὅτι*, quaestio est de qualitate, quae rei adhaereat et cum ea quo modo cunque coniuncta sit, quamquam non ipsius rei naturam exprimat: nam quae ad ipsam rei naturam pertinent, ea continentur *τῷ τί ἐστιν*: quare saepissime Aristoteles distinguit *τὸ τί ἐστιν* et *τὸ ὁποῖόν τί ἐστιν* (h. e. *τὸ ὅτι*: cf. enim schol. 240 b 31, 11 a 19, 12 a 15, 16 b 37 al.). 1274 b 32 *τῷ περὶ πολιτείας ἐπισκοποῦντι, καὶ τίς ἑκάστη καὶ ποία τις, σχεδὸν πρώτη σκέψις περὶ πόλεως ἰδεῖν...* 1098 a 32 *ὁ γὰρ τέκτων καὶ γεωμέτρης διαφερόντως ἐπιζητοῦσι τὴν ὀρθήν· ὁ μὲν γὰρ ἐφ' ὅσον χρησίμη πρὸς τὸ ἔργον, ὁ δὲ τί ἐστιν ἢ ποῖόν τι*, al. De quaestione *τοῦ διότι* v. 1041 a 10 *ζητεῖται δὲ τὸ διὰ τί ἀεὶ οὕτως, διὰ τί ἄλλο ἄλλῳ τινὶ ὑπάρχει.* Quare pergit

vs. 14 τὸ μὲν οὖν διὰ τί αὐτό ἐστιν αὐτό, οὐθέν ἐστι ζητεῖν. δεῖ γὰρ τὸ ὅτι καὶ τὸ εἶναι ὑπάρχειν δῆλα ὄντα, λέγω δ' οἷον ὅτι ἡ σελήνη ἐκλείπει. Quibuscum consentiunt quae cap. 2 leguntur. De eo quod dicit vs. 34 v. 698 a 10 ὅτι τὸ πρῶτον κινοῦν ἀναγκαῖον ἀκίνητον εἶναι, διώρισται πρότερον, ὅτεπερ καὶ περὶ κινήσεως ἀϊδίου, πότερον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστι, καὶ εἰ ἔστι, τίς ἐστιν.

89 b 25 εἰς ἀριθμὸν θέντες, quum singulas propositae quaestionis partes, quippe quae se invicem excludant, enumeramus: debent enim numerari, quia, si quid praetermissum est, proposita quaestio non pertractatur.

Cap. 2. Quadruplex illa quaestio ad duplicem redigitur: nam aut num sit terminus medius aut, si est, quis sit quaeritur. In omni quaestione igitur terminus medius investigatur, qui causam exprimat, ob quam maior de minore praedicari debeat.

89 b 37 Si quaeratur τὸ ὅτι, quaeri dicit τὸ ἐπὶ μέρους, quia non de re universa, h. e. non de exsistentia rei quaestio sit, sed de aliqua parte eorum quae cum ea coniuncta sint (εἰ ἔστι τι ἢ μὴ ἔστι τι 90 a 3): si vero quaeritur τὸ εἰ ἔστιν, res universa (ἁπλῶς) in dubium vocatur. Convenit autem altera quaestio cum altera in eo, quod in ambabus quaeritur, num sit terminus medius, differunt in eo, quod altera (quae est τοῦ εἰ ἔστιν) quaerit num sit terminus medius, qui causam exprimat, ob quam res ipsa (τὸ ὑποκείμενον vs. 12) exsistat (αἴτιον τοῦ εἶναι ἁπλῶς τὴν οὐσίαν vs. 10), altera vero quaerit, num sit terminus medius, qui exprimat causam, ob quam aliud quid (τὸ τὶ vs. 13) de re ipsa praedicetur (τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι μὴ ἁπλῶς ἀλλά τι vs. 10), sive καθ' αὑτὸ praedicetur sive κατὰ συμβεβηκός (vs. 11). Iam vero si compertum habemus, num res ipsa exsistat vel num quid de ea praedicetur, quaestionem instituimus τοῦ διὰ τί ἐστι vel τοῦ τί ἐστιν. Namque dum antea quaerebatur num sit terminus medius, nunc quis sit (τί οὖν τοῦτ' ἔστι vs. 9) investigatur: qua in re utraque quaestio (ἡ τοῦ τί ἐστιν et ἡ τοῦ διὰ τί ἐστιν) convenit, quum omnis quaestio iam in eo versetur, ut rei subiectae naturam s. causam per quam res ipsa exsistat vel ob quam aliud quid de ea praedicetur, exploremus, quam quidem causam terminus medius exprimere debet. Utram-

que quaestionem revera eandem esse exemplis allatis probat vs. 15 sqq. Apparet in his quaestionem omnium gravissimam esse *τοῦ διότι*, quamquam aliter res se habet in ea philosophiae parte quae ad vitam et mores pertinet: quare ut doceat non subtili argumentatione, sed factis opus esse ad virtutem colendam, quod saepius inculcat, 1095 b 6 *ἀρχὴ γὰρ*, inquit, *τὸ ὅτι· καὶ εἰ τοῦτο φαίνοιτο ἀρκούντως, οὐδὲν προσδεήσει τοῦ διότι.* Praeterea cf. cum iis quae diximus 1041 a 24 *οἷον διὰ τί βροντᾷ; διότι ψόφος γίγνεται ἐν τοῖς νέφεσιν· ἄλλο γὰρ οὕτως κατ' ἄλλου ἐστὶ τὸ ζητούμενον. καὶ διὰ τί ταδί, οἷον πλίνθοι καὶ λίθοι, οἰκία ἐστίν; φανερὸν τοίνυν ὅτι ζητεῖ τὸ αἴτιον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ὡς εἰπεῖν λογικῶς. ὃ ἐπ' ἐνίων μέν ἐστι τίνος ἕνεκα, οἷον ἴσως ἐπ' οἰκίας ἢ κλίνης, ἐπ' ἐνίων δὲ τί ἐκίνησε πρῶτον· αἴτιον γὰρ καὶ τοῦτο. ἀλλὰ τὸ μὲν τοιοῦτον αἴτιον ἐπὶ τοῦ γίνεσθαι ζητεῖται καὶ φθείρεσθαι, θάτερον δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ εἶναι.*

90 a 14 Verba *εἰ ἐν μέσῳ ἢ μή* satis negligenter addidit in fine, quum quod dicere voluisse videtur hoc sit: *τὸ δὲ τὶ ζητεῖν λέγω, ὅταν ζητῶμεν εἴ τινα καθ' ὑποκειμένου λεγόμενα, οἷον ἔκλειψις ἰσότης ἀνισότης, ἐν μέσῳ τινί ἐστιν ἢ μή*, h. e. *ὅταν ζητῶμεν, εἴ τινα καθ' ὑποκειμένου λεγόμενα ἐνυπάρχει ἐν μέσῳ τινί, δι' ὃ κατηγορεῖται καθ' ὧν κατηγορεῖται· τὸ γὰρ μέσον τὸ αἴτιόν ἐστι τοῦ κατηγορεῖσθαι θάτερον θατέρου, ὥστ' ἐν τούτῳ πρότερον δεῖ ἐνυπάρχειν τὸ κατηγορούμενον.*

90 a 21 Exemplo probat quod vs. 8 seq. universe dixit.

90 a 24 Si et res ipsa et causa unde orta est sub sensus cadit, medium terminum, per quem probemus verum esse id quod sensibus percipimus, non quaerimus: unde apparet terminum medium quaeri, si nos lateat quae sit rei causa.

Cap. 3. Non quaecunque demonstrantur etiam per definitionem sciri possunt, b 18 *neque quaecunque definiuntur, per demonstrationem.* 28 *Imo nihil quod definiri potest demonstrationem admittit.*

90 a 37 *ἀναγωγῆς*, h. e. *ἀναλύσεως*, quo sensu saepissime legimus verbum *ἀνάγειν* in Anal. pr., ut significet investigare propositiones ex quibus aliquid coactum sit.

90 a 38 *διαπορήσαντες πρῶτον.* Solet Aristoteles, antequam quid ipse sentiat accuratius exponat, quaestionem incipere a difficultatibus, quibus via, qua procedendum sit, obstruatur, vel

etiam ab eo quod alii de eadem re statuerint et quod primo aspectu maxime placere videatur. Cf. 1145 b 2 δεῖ δ', ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τιθέντας τὰ φαινόμενα καὶ πρῶτον διαπορήσαντας οὕτω δεικνύναι μάλιστα μὲν πάντα τὰ ἔνδοξα περὶ ταῦτα τὰ πάθη, εἰ δὲ μή, τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα· ἐὰν γὰρ λύηταί τε τὰ δυσχερῆ καὶ καταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκανῶς. Ritter l. l. III. p. 100 sq. Zell ad Eth. Nic. VI, 12, 3. 349 a 14 περὶ δ' ἀνέμων καὶ πάντων πνευμάτων, ἔτι δὲ ποταμῶν καὶ θαλάττης λέγωμεν, πρῶτον καὶ περὶ τούτων προαπορήσαντες πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. 464 b 21 ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως ἀναγκαία πρῶτον ἐκ τοῦ διαπορῆσαι περὶ αὐτῶν. 995 a 27 ἔστι δὲ τοῖς εὐπορῆσαι βουλομένοις προὔργου τὸ διαπορῆσαι καλῶς· ἡ γὰρ ὕστερον εὐπορία λύσις τῶν πρότερον ἀπορουμένων ἐστί, λύειν δ' οὐκ ἔστιν ἀγνοοῦντας τὸν δεσμόν... διὸ δεῖ τὰς δυσχερείας τεθεωρηκέναι πάσας πρότερον, τούτων τε χάριν καὶ διὰ τὸ τοὺς ζητοῦντας ἄνευ τοῦ διαπορῆσαι πρῶτον ὁμοίους εἶναι τοῖς ποῖ δεῖ βαδίζειν ἀγνοοῦσι, καὶ πρὸς τούτοις οὐδ' εἴ ποτε τὸ ζητούμενον εὕρηκεν ἢ μὴ γινώσκειν· τὸ γὰρ τέλος τούτῳ μὲν οὐ δῆλον, τῷ δὲ προηπορηκότι δῆλον. Quare verbum διαπορεῖν explorandi notionem habet 1086 a 34 ταῦτα δ' ὅτι οὐκ ἐνδέχεται διηπόρηται πρότερον. 899 b 9 τὸ γὰρ θᾶττον ὀξύ, ὥσπερ καὶ διηπόρηται. 699 a 26 ὅτι μὲν οὖν ἔχει τι καὶ πρὸς τὴν ὅλην φύσιν οὕτως ὥσπερ ἡ γῆ πρὸς τὰ ζῷα καὶ τὰ κινούμενα δι' αὐτῶν, ἐκ τῶν τοιούτων ἄν τις διαπορήσειεν. Eodem sensu quo ἀπορία usurpatur etiam δυσκολία ab Aristotele, v. e. g. 1074 b 17. Negligentiam quandam habet quod dicit 770 a 30 περὶ δὲ τῆς πολυτοκίας καὶ τοῦ πλεονασμοῦ καὶ τῆς ὀλιγοτοκίας καὶ μονοτοκίας καὶ τῆς ἐνδείας τῶν μερῶν ἀπορήσειεν ἄν τις: nam quid dubitetur exponitur 771 a 14 ἡ δὲ σκέψις ἐστὶν ἡ περὶ τούτων, πότερον τὴν αὐτὴν αἰτίαν δεῖ νομίζειν τῆς μονοτοκίας καὶ τῆς ἐνδείας τῶν μερῶν καὶ τοῦ πλεονασμοῦ καὶ τῆς πολυτοκίας ἢ μὴ τὴν αὐτήν.

90 b 3 Non quaecunque demonstrantur etiam definiri possunt: definitur enim quid aliqua res sit, quod universali semper affirmatione exprimi debet, dum per syllogismos secundae et tertiae figurae propositio universe affirmans cogi nequit. Deinde (vs. 7) ne id quidem quod in prima figura colligitur definitionem admittit, quia quae demonstrari possunt non sciuntur nisi per demonstrationem, ut, si definitionem ad-

mitterent, scirentur et quatenus definita et quatenus demonstrata essent. (Eodem modo argumentatur Aristoteles 993 a 7, nisi quod pro *ἀποδείξει* ponit *αἴσθησιν*: *ἔτι δὲ ὧν ἐστὶν αἴσθησις, ταῦτα πῶς ἄν τις μὴ ἔχων τὴν αἴσθησιν γνοίη;*) Denique (vs. 14) etiam inductione factā probatur nihil eorum quae demonstrentur per definitionem cognosci: numquam enim adhuc per definitionem cognovimus quidquam eorum quae de alia re praedicantur, sive cum eius natura coniuncta necessario de ea praedicantur sive non necessario (nam *τὰ συμβεβηκότα* vs. 15 sunt *τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν καὶ μὴ ἀναγκαῖα*, quum opponantur *τοῖς καθ' αὑτὸ ὑπάρχουσιν*, quod non monerem, nisi expresse hoc contradiceret H. Rassow Aristot. de notionis def. doctr. p. 9. not. 3, cuius sententiam merito improbavit C. Heyder Krit. Darst. u. Vgl. der Aristot. u. Hegelschen Dial. I. p. 277. not.), et vice versa (vs. 16) si definitione facta ipsius rei naturam cognoscimus, ea quae demonstrationem admittant non per se consistere, sed de aliis praedicari apparet. — Vs. 10 recepimus quod pleraeque habent edd. Bkko prr.: hoc enim et aperte postulat sensus et ea confirmant quae habentur vs. 21. Eandem lectionem etiam Brandisius praeferendam esse iudicavit (v. Variet. lect. Aristot.). Boethius vertit „demonstrabile", vet. intp. „demonstrantem", ut illum certe nostram lectionem habuisse probabile sit. Verae lectionis vestigia habet cod. *A*, a codd. *BD* vero, quorum auctoritatem hic deseruimus, etiam vs. 16 recedendum putavimus, praesertim quum lectio *οὐσίας τις γνωρισμός* etiam propterea praeferenda videatur, quod in capp. seqq. agatur de definitione, ut qualem rei cognitionem definitione facta nobis comparemus, hoc loco Aristoteles in dubio adhuc relinquere voluisse videatur.

90 b 18 Non quaecunque definiuntur etiam demonstrari possunt: ac primum quidem eadem ratio in his valet atque in iis quae praecesserunt, hanc dico, quod una eademque res nonnisi una via et ratione vere cognoscitur, aut demonstratione aut definitione, ut sciat aut qui demonstret aut qui definiat. Deinde (vs. 24), quum demonstratio a definitionibus quibusdam incipiat, quae demonstrationem non admittant, aut ipsorum principiorum demonstratio in infinitum produci potest, aut definitiones quibus demonstratio nititur, ipsae demonstrari non possunt.

90 b 28 Neque definiri quidquam potest quod demonstratur ne-

que demonstrari quidquam quod definitur: nam quod definitio constituit (τὸ τί ἐστι), id non evincit et probat demonstratio, sed sumit. Deinde (vs. 33) demonstratio aliquid de aliqua re praedicandum esse docet, in definitione vero, quippe quae universam rem ita complectatur, ut quid sit exprimere velit, non praedicatur alterum de altero, ut totum de parte: nam in definitione ὁ ἄνθρωπός ἐστι ζῷον δίπουν neque differentia quae dicitur specifica (τὸ δίπουν) praedicatur de genere neque genus de differentia, sed in unam notionem quasi coaluit utrumque (cf. quae diximus ad 1 b 17). Item in altero exemplo τὸ ἐπίπεδον differentia est generis σχήματος. Denique (vs. 38) quaestio quid aliqua res sit et quaestio quid de ea praedicandum sit ita diversae sunt, ut altera ad alteram reduci et per eam probari nequeat. Ea autem, quae non ita comparata sunt, ut alterius demonstratio altera contineatur sicut pars toto (ut, si triangulum duos rectos habere probatum sit, simul probatum est triangulum aequilaterum totidem rectos habere), sed reapse diversa sunt, etiam diversam demonstrationem requirunt: quare τὸ ὅτι et τὸ τί ἐστι, si demonstratur utrumque, diversa ratione demonstrabuntur. Apparet inde quam caute adiecerit 90 b 2 κατὰ τὸ αὐτό.

91 a 3 Rassow Aristot. de not. def. doctr. p. 10. not. 2 scribi vult τοῦ ὅλου, quia vs. 5 legatur τὸ δ' ὅλον: quod Aristotelis stilum eum non satis nosse ostendit.

91 a 11 τὰ ὑποκείμενα h. e. finis ad quem tendit utraque vel id quod utraque conficere vult: qui quidem huius vocis usus haud frequens est apud Aristotelem, quamquam facile excusatur eo, quod id cuius causa quaestio instituitur dici potest τὸ ὑποκείμενον, quoniam quod efficere volumus id ad probandum proponitur et quasi subiicitur demonstrationi.

Cap. 4. Ut syllogismo facto cogatur quid aliqua res sit, terminus medius definitionem rei, quae quid sit conficitur, exprimere debet. 33 *Quare qui definitionem syllogismo facto probant, principii petitionem admittunt.*

91 a 15 Definitio, quum et quod rei proprium sit et cum eius natura coniunctum exprimere debeat, cum re ipsa converti potest. Quare ut termino medio *B* interiecto cogatur *A* praedicari de *C*, ita, ut illud significet quod termino *C* proprium sit, et *A* exprimere debebit quod termino *B* et *B* quod ter-

mino *C* proprium sit. Item, ut colligatur *A* cum ipsa natura termini *C* necessario coniunctum esse, etiam propositiones ex quibus colligitur (*AB* et *BC*) ita comparatae esse debent, ut quod praedicetur necessario coniunctum sit cum natura eius de quo praedicetur. Quod si non ita habet in utraque propositione (vs. 21), neque conclusio exibit qualem volumus, si quidem *A* praedicatur de *B* ἐν τῷ τί ἐστιν, quamquam non praedicatur ἐν τῷ τί ἐστι de quibuscunque quo modo cunque praedicatur *B* (vs. 23): namque si *B* de *C* praedicatur κατὰ συμβεβηκός, *A* de *C* non poterit praedicari ἐν τῷ τί ἐστιν. Sed (vs. 24) ut conclusio habeat τὸ τί ἐστιν, in utraque propositione eadem praedicandi ratio obtinere debet atque in conclusione. Apparet igitur terminum medium, per quem cogatur τὸ τί ἐστι, ipsum prius sumi debere ita, ut exprimat τὸ τί ἐστιν. At si demonstratur τὸ τί ἐστιν, propositiones ipsae, ex quibus conclusum est, demonstrari debent (vs. 30): quae quum non possint demonstrari nisi ex aliis propositionibus quae alterum de altero ἐν τῷ τί ἐστι praedicari sumant, pro concesso sumi patet quod demonstrari debebat.

91 a 24 Boethium et codd. potiores secuti reduximus quod edd. prr. habent. Idem legisse interpretem anon. prava explicatio prodit (schol. 242 b 28). Inde a vs. 27 oratio parum cohaeret: nam prius orationis membrum εἰ ἔστι δεῖξαί τι omissa apodosi repetitur vs. 28 εἰ τοίνυν... Quid Aristoteles sibi velit facile intelligitur, si tenemus (coll. 83 a 14) pro κατηγορεῖσθαι plenius dicendum fuisse κατηγορεῖσθαι ἐν τῷ τί ἐστιν, quod apparet ex sequentibus.

91 a 30 τοῦτο intelligit id quod modo dixit ἄλλον λόγον μέσον, novum medium terminum, per quem demonstretur propositio *AB*.

91 a 33 Maxime elucet quod diximus in syllogismo simplici qui e duabus propositionibus consistit quae ipsae demonstrari non possunt; e. g. si quis per syllogismum conficere velit animae definitionem (cf. Trdlbg. de an. p. 273), ut probet animam esse id quod vitae suae causam in se ipso habeat, praeter propositionem, quae id quod ipsum vitae suae causa sit numerum esse dicit se ipsum moventem, etiam sumere debebit animae eandem esse naturam quam numeri se ipsum moventis: nam si non sumeret termini *A* eandem esse na-

turam quam termini *B* et termini *B* eandem quam termini *C*, sed si *A* de *B* et *B* de *C* praedicari tantum poneret, definitionem certe non cogeret, sed nihil nisi id quod vere praedicaretur; neque enim (b 3) si *A* de *B* praedicaretur ut genus de specie, definitionem cogeret, quia, quamquam natura alterum cum altero coniunctum est, tamen genus speciem non ita definit, ut alterum alteri aequale sit, definitio vero et id quod definitur unum et idem esse debent (vs. 7). Quare si qui definitionem cogere vult terminos non ita sumit (*οὕτω* vs. 7), ut alter alteri plane aequalis sit, definitionem non colligit, si vero aequales sumit, definitionem sumsit.

91 a 35 *οἱ μὲν οὖν*..: Ut oratio concinna esset, pergere debebat *οἱ δὲ λαβόντες τὸ A ὅπερ τὸ B τὶ καὶ τὸ B ὅπερ τὸ Γ οὐ συλλογίζονται ὅτι τὸ A ἐστὶ τῷ Γ τὸ τί ἦν εἶναι.* Alterum autem orationis membrum quod respondet verbis *οἱ μὲν οὖν* incipit b 3 *οὐδ' εἰ ἔστι*...

91 b 3 *ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν ἔσται μόνον.* Boethius quum vertat „verum erit dicere *C* solum" non habuisse videtur *ἦν*, quod, nisi excusaretur praecedente *τί ἦν εἶναι*, ferri sane non posset. Quod Aristoteles dicit est hoc: *οὐκ ἔσται τῷ Γ τὸ A τὸ τί ἦν εἶναι, ἀλλ' ἔσται μόνον συλλογίζεσθαι τὸ ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν θάτερον θάτερον*, h. e. *ὅτι ἀληθὲς ἦν τὸ A τοῦ Γ κατηγορεῖν.* — De usu imperfecti *ἦν* et casus dativi cum infinitivo coniuncti vs. 4 sqq. v. Trdlbg. in Mus. Rhenan. 1828. II, 4.

91 b 7 *ἀλλ' οὐχ οὕτως ὥστε ἓν εἶναι*, cf. 92 b 9. Quod in Analyticis incepit, id in metaphysicis pertractavit, cf. enim cum hoc loco et cum cap. seq. Met. *Z.* c. 12.

91 b 10 Boethius „prius erit accipiens in se („in *C*" fort. leg.) quoniam est quod quid erat esse *B*". Videtur igitur legisse *ὅτι ἐστὶ*, non *τί ἐστι*, quod sane, quum non videam quomodo explicari possit, mihi suspectum est. Bene haberent omnia, si abessent aut verba *τί ἐστι* ut in edd. prr. aut *τὸ B*. Si legimus *τί ἐστι*, unum relictum videtur, ut pronomen interrogativum *τί* pro relativo *ὃ* usurpatum dicamus. Quod si admittitur, sententia haec exit: *πρότερον ἔσται εἰληφὼς ὅ ἐστι τῷ Γ τὸ τί ἦν εἶναι, ἤγουν τὸ B.*

Cap. 5. Divisione facta definitio non cogitur, quamquam divisio ad definitionem cognoscendam utilis est.

91 b 13 *εἴρηται*, v. Anal. pr. I. c. 31. Quod Aristoteles hic re-

prehendit in primis cadit in Platonem, qui praecipue in Sophista et Politico divisione facta definitionem demonstrare voluit.

91 b 15 Buhlius hunc locum corruptum esse sibi persuasit. Imo omnia optime habent: sententia enim haec est. Ex singulis divisionis membris (τωνδὶ ὄντων) non necessario efficitur (sicut ex propositionibus conclusio) rem talem esse qualem vult definitio, sed quod inde consequitur non magis necessario colligitur quam quod inductione probatur. Nam in iusta demonstratione non interrogatur adversarius num conclusio vera sit, sed, quum non pendeat ex concessione, ita cogitur, ut non dari non possit ab eo qui propositiones concesserit. (Bene observavit C. Heyder p. 295 not. ad eam disserendi rationem, qua Platonem in dialogis usum esse videamus, Aristotelem hic respicere.) Aliter res se habet in divisione (vs. 18): interrogatur enim num homo sit animans vel inanimatum, deinde sumitur, non cogitur, hominem esse animal. Rursus sumitur omne animal aut terrestre esse aut aquatile, hominem vero referendum esse ad terrestria. Denique non demonstratur, sed sumitur quod ex utraque divisione componitur (τὸ ὅλον vs. 20), hominem esse animal terrestre.

91 b 24 *τῶν ἐνδεχομένων συλλογισθῆναι.* 46 a 32 *ἔστι γὰρ ἡ διαίρεσις οἷον ἀσθενὴς συλλογισμός*, qui quomodo fiat ibidem exposuit. Namque (addit vs. 25) etiam si concedatur fieri posse, ut praedicetur animal terrestre (*τὸ πᾶν* idem est quod paullo ante dixit *τὸ ὅλον*) de homine, tamen iustam hanc hominis definitionem esse minime consequitur. Nihil enim impedit, quin, ut iusta definitio e divisione proveniat, divisionis membris vel aliquid addendum sit vel demendum, vel quin, si singula membra componantur, definitio fines rei definiendae transeat.

91 b 28 Iam si genus ita dividitur, ut singulae species veram generis naturam referant et omnes deinceps collocatae servato ordine a primis usque ad eas descendant, quae iam ipsae dividi nequeant, definitio certe non demonstratur, quamquam alio quodam modo definitionem e divisione elici posse, et si non demonstretur, minime absurdum est. — Vs. 30 *αἰτούμενον τὸ πρῶτον*, h. e. *οὐ συλλογιζόμενον ἀλλὰ λαβόντα τὸ γένος, οἷον τὸ ζῷον* vs. 18. — Quod Bkkus ex codd. recepit interpolationis speciem habet: nam repetita

verba τοῦτο δ' ἀναγκαῖον neque Boeth. legit neque vet. intp. lat. Eadem desunt in pluribus edd. Verba εἰ ἅπαν... ἐλλείπει omisit vet. intp., servavit Boeth. Haec abesse debere bene viderunt Sylb. et Casaub. qui uncinis ea circumdederunt: nam si servantur, vertendum erit „hoc autem necessario evenit, si et omnis species quam sumsimus revera pertinet ad divisionem quam fecimus neque ulla praetermissa est". Sed quum in iis quae praecesserunt nihil aliud sit nisi τὸ μηδὲν παραλείπειν, ad quod pronomen τοῦτο referri possit, haec delenda esse apparet: nam absurdum esset, si Aristoteles diceret ἀναγκαῖον δὲ μηδὲν παραλείπειν, εἰ... μηδὲν ἐλλείπει. Etiam si autem concedatur pronomen τοῦτο commode referri posse ad τὸ λαμβάνειν ἐν τῷ τί ἐστι πάντα vel ad τὸ ποιεῖν τὸ ἐφεξῆς τῇ διαιρέσει (quod, quum interpositum sit τὸ μηδὲν παραλείπειν, dari vix poterit), tamen alterum τοῦτο (vs. 32) non referri non poterit ad ea quae proxime antecedunt: diceret igitur Aristoteles ἀναγκαῖον δ' ἐστὶ τὸ ἅπαν εἰς τὴν διαίρεσιν ἐμπίπτειν καὶ μηδὲν ἐλλείπειν· ἄτομον γὰρ ἤδη (vel εἴδει) δεῖ εἶναι, quae omnino non cohaererent: quare etiam Eustrat. (schol. 243 b 16) hunc locum ita explicat ac si scriptum exstaret τοῦτο δ' ἀναγκαῖον (intell. τὸ μηδὲν ἐλλείπειν), εἰ εἰς τὸ ἄτομον προβαίνει ἡ διαίρεσις. Quae quum ita sint, nostra lectio praestare videtur, cui ne quis obiiciat quod verisimile sit negligentiae scribentium, qui verba εἰ ἅπαν... ἀναγκαῖον praeterierint, quum quae praecesserint in eadem verba desinerent, hanc omissionem deberi, animadvertendum est in Boethii versione non praetermissa esse verba εἰ ἅπαν... ἀναγκαῖον, sed ea sola quae vulgo repetita leguntur τοῦτο δ' ἀναγκαῖον. Explicanda est autem nostra lectio hoc modo. Necesse est, ait Aristoteles, ut singulae species et natura cum genere coniunctae sint et deinceps sumantur neque ulla praetermittatur, quia, nisi hoc ita fieret, divisio non desineret in species quae ipsae divisionem non admitterent: debet enim divisio procedere usque ad id quod ipsum dividi nequeat. — Lectionem εἴδει, quam etiam Brandisius probavit in Variet. lect. Aristot., quum ἤδη alienae correctionis speciem habeat, Boethii et vet. intp., cuius codex Gothan. certe totum locum talem exhibet qualem nos dedimus, auctoritatem secuti praetulimus. — Vs. 36 Bran-

disius pro λέγων scribi voluit ἐκλέγων, quod habent edd. Bas. Pac. Sylb. Casaub. Idem etiam Boethius videtur legisse.

91 b 37 Sicut in syllogismis, in quibus propositio minor praetermissa est, quam ob causam conclusio necessario consequatur, non satis apparet, ut interrogare liceat quo iure coacta sit, ita etiam in definitione, quae divisione nititur, de unaquaque definitionis parte quae adiicitur (παρ' ἑκάστην πρόσθεσιν 92 a 2) interrogari licet quo iure addatur: ad quod qui definitionem constituit ita respondebit, ut demonstret (ipse enim demonstrare putat, quamquam revera nihil cogit) quomodo e divisione definitio nascatur. At quod inde efficitur non est vera definitio, ut, etiam si demonstrationem bene habere concederetur, tamen non cogeretur definitio. — Monendum est quod συλλογισμὸς vs. 5 conclusionem significat, de quo usu v. quae diximus I. p. 372. Accuratius Aristoteles dixisset ἀλλ' ὁ συλλογισμὸς οὐχ ὁρισμὸς γίνεται.

Cap. 6. Definitio non cogitur, neque si altera syllogismi propositio definitionem ipsam definiat, 20 *neque per alium syllogismum hypotheticum quemcunque.*

92 a 6 At nonne etiam ita definitio certae cuiusdam rei (τὸ τί ἐστι κατ' οὐσίαν, quod non recte intellexit Rassow Aristot. de not. def. p. 13, quamquam idem optime de hoc loco „τὸ τί ἦν εἶναι", inquit, „generalem definitionis notionem, τὸ τί ἐστι certam quandam definitionem significare perspicuum est") demonstrari potest — particula καὶ difficultatem non habet, si haec ita dicta putes ac si Aristoteli obiiciantur ab adversario qui divisione facta definitionem confici iam concessum esse opinetur — ut propositio maior ponat (ἐξ ὑποθέσεως, v. quae diximus de hypothetico syllogismo ad 40 b 25 et I. p. 433) definitionem exprimi coniunctione eorum quaecunque in natura rei definiendae posita sint et quorum coniunctio rei proprietatem declaret, deinde propositio minor promat singula (e. g. *ABC*) quae sola in rei definiendae natura posita sint et coniuncta (τὸ πᾶν) eius proprietatem constituant? His enim ita positis colligeretur definitio quam volumus. Ad quae Aristoteles: imo, ne sic quidem definitio recte demonstraretur: nam (vs. 9) etiam in his fit petitio principii quae dicitur; sumitur enim definitio quae demonstrari debebat. Namque quum in termino medio omnis demonstratio posita sit, hic

ipse in illo syllogismo ita sumtus est, ut definitionem exprimat quae demonstranda erat. Deinde (vs. 11) etiam hoc obstat, quod, ut definitio demonstretur, non utendum est definitionis definitione, quam sumsimus in propositione maiore: neque enim ut syllogismus conficiatur, in propositione maiore sumitur syllogismi definitio, sed altera semper propositio (maiorem intelligit) ad alteram habet sicut totum ad partem (vs. 12) eamque complectitur. Syllogismi definitione autem non utendum est nisi contra eum qui recte conclusum, et definitionis definitione non nisi contra eum qui recte definitum esse neget: quare quodcunque demonstratur id et sine syllogismi et sine definitionis definitione cogi debet. — Bene C. Kühn de not. def. qualem Arist. constituerit p. 13 not. „verba *τὸ τί ἐστι κατ' οὐσίαν* significant definitionem, quae essentiam rei assequitur, quam scholastici realem nominarunt". Idem ib. vs. 8 scribendum esse coniecit *ἴδιον* pro *ἰδίων*, quod licet Boethio et codd. invitis recipere non dubitavimus: nam et sensus ipse et quae sequuntur hanc lectionem veram esse docent. Etenim definitio non exprimit coniunctionem quamcunque eorum quae et rei propria et in eius natura posita sint (ita ut etiam omitti possint nonnulla eorum quae cum rei natura coniuncta sint), sed coniunctionem eorum quae in rei natura posita sint omnium, quorum quidem coniunctio quod rei definiendae proprium sit ita exprimat, ut cum ipsa converti possit. Eandem lectionem, quae etiam Bonitzio placet (Jen. Littztg. 1845. no. 215), comprobant quae leguntur 101 b 19 sqq. et 140 a 34, unde patet definitionem esse *λόγον ἴδιον καὶ δηλοῦντα τὴν οὐσίαν.* — Vs. 18 Brandisius (Variet. lect. Aristot.) restituendam putavit lectionem codicis *D*, quam exhibuerunt edd. Bas. Pac. Sylb. al.

92 a 20 Sin autem qui definitionem demonstrare velit alia quacunque hypothesi utatur, v. c. si sumat definitionem eius quod rei definiendae contrarium sit, demonstratio non bene habet: sumit enim definitionem, ut definitionem syllogismo facto probet. Quamquam enim in omni demonstratione sumi debet propositio qua alterum praedicetur de altero, tamen id quod sumitur ab eo quod cogitur re vera diversum esse debet (*ἕτερον μέντοι ἔστω* vs. 25) et ita comparatum, ut alterum non simul concessum sit cum altero et per se ex eo intelligatur, quod locum habet *ἐν τοῖς πρός τι*, in quibus numeranda sunt *τὰ ἐναντία*: 6 b 28 *πάντα δὲ τὰ πρός τι πρὸς*

ἀντιστρέφοντα λέγεται. 8 a 36 *ἐάν τις εἰδῇ τι ὡρισμένως τῶν πρός τι, κἀκεῖνο πρὸς ὃ λέγεται ὡρισμένως εἴσεται.* — Recepimus vs. 20 *τὸ κακῷ*, quod legendum esse coniecit Trdlbg. in Mus. Rhenan. 1828. p. 464 (cf. Rassow p. 14. not. 2): sequitur enim *τὸ διαιρετῷ εἶναι* et vs. 23 *τὸ ἀγαθῷ εἶναι* et *τὸ ἀδιαιρέτῳ εἶναι.* — Vs. 25 Rassow. ib. sic interpungi vult *ἕτερον μέντοι· ἔστω*: qua in re cur eum non secuti simus ex iis apparet quae modo diximus. — Vs. 27 exspectabas *καὶ ὃ ἀντιστρέφει*, cuius brevitatis similia exempla collegimus ad 25 b 35.

92 a 27 Denique et qui e divisione et qui ex hypothesi definitionem demonstrat eandem difficultatem (quam persequitur Met. Z. c. 12) habet hanc, quod non probat, cur singulae partes ex quibus definitio constet in unam notionem quasi coalescant: nam res quidem quae definitur est una, at quo arctiore vinculo definitionis datae partes inter se connexae sint quam si idem homo musicus dicatur et grammaticus — nam notiones musici et grammatici non necessario coniunguntur, dum singulae definitionis partes ita comparatae esse debent, ut inter se coniunctae unius rei notionem aequent et in unam notionem ipsae quasi coeant — ex ipsa demonstratione certe non intelligitur.

Cap. 7. Quaeritur num definitio, quum neque per demonstrationem neque per inductionem conficiatur, alio quocunque modo cogi possit. b 4 *Primum obstat, quod et rem esse et quid sit per eandem demonstrationem colligi non potest;* 12 *deinde, quum demonstratione opus esset ut colligeretur aliquid esse, qui definiret, quid res esset sciret, num esset necne ignoraret;* 19 *denique qui definit non simul patefacit cur vera sit definitio.* 26 *Relinquitur ut definitio non rei naturam, sed nominis significationem exprimat.* 35 *Quare quid res sit neque qui definit neque qui demonstrat cognoscit.*

92 a 34 Cf. cum hoc cap. quae leguntur 1064 a 5 *τῶν δὲ λεχθεισῶν ἐπιστημῶν ἑκάστη λαβοῦσά πως τὸ τί ἐστιν ἐν ἑκάστῳ γένει πειρᾶται δεικνύναι τὰ λοιπὰ μαλακώτερον ἢ ἀκριβέστερον. λαμβάνουσι δὲ τὸ τί ἐστιν αἱ μὲν διὰ τῆς αἰσθήσεως αἱ δ' ὑποτιθέμεναι· διὸ καὶ δῆλον ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαγωγῆς ὅτι τῆς οὐσίας καὶ τοῦ τί ἐστιν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις.* 1025 b 8 *ἀλλὰ πᾶσαι αὗται περὶ ἕν τι καὶ γένος τι περιγραψάμεναι περὶ*

τούτου πραγματεύονται, ἀλλ' οὐχὶ περὶ ὄντος ἁπλῶς, οὐδὲ ᾗ ὂν οὐδὲ τοῦ τί ἐστιν οὐθένα λόγον ποιοῦνται· ἀλλ' ἐκ τούτου αἱ μὲν αἰσθήσει ποιήσασαι αὐτὸ δῆλον, αἱ δ' ὑπόθεσιν λαβοῦσαι τὸ τί ἐστιν, οὕτω τὰ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα τῷ γένει περὶ ὅ εἰσιν ἀποδεικνύουσιν ἢ ἀναγκαιότερον ἢ μαλακώτερον. διόπερ φανερὸν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις οὐσίας οὐδὲ τοῦ τί ἐστιν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαγωγῆς, ἀλλά τις ἄλλος τρόπος τῆς δηλώσεως.

92a38 ὅτι πᾶν... Qui inductione facta propositionem universalem colligit, is nihil occurrere probat in rebus singularibus quod propositioni universali adversetur: unde fit, ut per inductionem non quid res sit, probari possit, sed quid de ea praedicetur.

92b4 Quod non est, id quid sit scire nemo potest (nam si sciret quid esset, nihil esse sciret): quare si quis scit quid aliqua res sit, eandem esse simul sciat necesse est (cf. 1025b16 ὁμοίως δὲ οὐδ' εἰ ἔστιν ἢ μή ἐστι τὸ γένος περὶ ὃ πραγματεύονται — αἱ ἐπιστῆμαι intell. — οὐθὲν λέγουσι, διὰ τὸ τῆς αὐτῆς εἶναι διανοίας τό τε τί ἐστι δῆλον ποιεῖν καὶ εἰ ἔστιν). Quid vero? Num, si quis quid res sit demonstret, simul rem esse demonstratum erit? et quonam modo fieri potest, ut una et eadem ratione vel etiam eadem ratiocinatione (τῷ αὐτῷ λόγῳ vs. 9) demonstretur utrumque? Apparet hoc fieri nullo modo posse: nam si unum est et quod definitio et quod demonstratio patefacit, quaestiones vero „quid res sit?" et „num sit?" diversae sunt, neque una definitione proposita neque una demonstratione facta responderi potest ad utramque. — Patet ex iis quae diximus quo iure interpunctione vs. 9 mutata particulam καὶ ex edd. prr., Boethio et vet. intp., qui vertit „et quare et qualiter eadem ratione demonstrabit", reduxerimus.

92b12 Deinde quum demonstratione opus sit, ut aliquid esse probemus — excepta sola substantia, quam esse probari non potest: quare τὸ εἶναι, quum nullius rei substantiam exprimat, demonstrari utique poterit, si quidem, ubi non de substantia praedicatur, sed alii cuicunque notioni adiungitur, non exsistendi, sed copulae quae dicitur notionem habet — singulae disciplinae quid nomen (e. g. trianguli) significet ponunt, rem vero quae nominis significationi conveniat esse demonstrant. Quare quid est quod definienti ad demonstran-

dum relinquitur? At demonstrabit quid res sit. Ad quae Aristoteles: intelligens igitur definitione facta quid res sit, num sit ignorabit (nam ut patefiat num sit, demonstratione opus esse modo probavimus), quod absurdum esse supra demonstratum est.

92 b 20 εἰ γὰρ... Nam etiam si cogitatione fingimus lineam quae a centro ex aequo spatio distet, tamen ex hac definitione ipsa minime apparet, cur talis linea circulus sit, ut eodem iure alius rei cuiuscunque hanc definitionem esse diceremus: neque enim nihil absurdi notionem definitam includere neque rem definiendam revera definitam esse definitio probat. — Vs. 21 restituimus quod Boethius et vet. intp. habuerunt et Philoponum (v. schol. 244 b 15) legisse verisimile est. — Vs. 22 εἴη γὰρ..., intell. εἴη γὰρ ἂν καὶ φάναι τὸν ἀποδεδομένον τοῦ κύκλου ὁρισμὸν εἶναι ὀρειχάλκου ὁρισμόν.

92 b 33 Delevimus vocem ἐπιστήμη, quae etiam in paraphr. Riccard. omittitur: explicationis gratia aliena manu videtur addita esse. Talia haud raro ab Aristotele omitti docuimus ad 65 b 1. Rectius, ni fallor, ex sequente verbo ἀποδείξειεν mente repetitur ἀπόδειξις. Sententia haec est. Quum nulla demonstratione probari possit, quae nominum quibus utamur sit significatio, neque per definitionem hoc demonstrari poterit.

Cap. 8. Demonstratur definitio alia eiusdem rei definitione sumta. 14 *Causam per quam aliquid sit et qua eius natura definiatur aut postquam illud esse compertum habemus, investigamus aut simul intelligimus utrumque, quod si fit, aut fit per terminum medium, ex quo simul rem esse et quae sit eius natura cognoscamus, ita ut propositiones ex quibus demonstretur aliunde probari nequeant, aut per terminum medium ex quo nihil nisi rem esse intelligamus, ita ut propositiones ipsae aliunde probari et possint et debeant.*

93 a 4 Nostram lectionem Boethius, vet. intp. lat., Philoponus (v. schol. 244 b 36 et 39), paraphr. Riccard. (v. supra I. p. 58), codices meliores et edd. ante Pac. pleraeque tuentur: quae quomodo explicanda sit facile intelligitur ex huius libri cap. 1 et 2, ubi opponitur τὸ εἰ ἔστι τῷ τί ἐστιν. Nam si ad quaestionem τοῦ εἰ ἔστιν affirmatione responsum est ὅτι ἔστιν,

quaeritur τὸ τί ἐστι, sive quod idem esse docuit (90 a 14 sq.) τὸ διὰ τί ἐστιν, h. e. τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι ἁπλῶς τὴν οὐσίαν (ut dixit 90 a 10). Omnis autem difficultas in eo est, quod Aristoteles non dixit τὸ αἴτιον τοῦ ὅτι ἔστι. Apparet autem cur non sic dixerit: ambiguum est enim τὸ ὅτι ἔστι, quum et alterum de altero praedicari (τὸ ἐπὶ μέρους, v. quae diximus ad 89 b 37) et rem ipsam exsistere significet: nam si affirmatur quaestio τοῦ εἰ ἔστι, non responderi non poterit ὅτι ἔστιν, quo quidem sensu si accipiatur τὸ ὅτι ἔστιν, a quaestione τοῦ εἰ ἔστι non nisi eo differt, quod alterum affirmat quod per alterum (εἰ ἔστι) dubitanter pronuntiatur et in incerto relinquitur. Hoc loco igitur Aristoteles dixit εἰ ἔστιν pro affirmatione quae respondetur ad quaestionem τοῦ εἰ ἔστιν, quam quidem affirmationem verbis ὅτι ἔστι exprimere noluit, ne quis haec (ὅτι ἔστι) eo sensu hic dicta putet quem habuimus cap. 1 et 2.

93 a 5 Quum scimus quid aliqua res sit, causam per quam est cognoscimus, quod fieri non posset, nisi revera esset aliqua illius rei causa (notandum est quod λόγος hic non tam significat rationem propter quam aliquid fiat quam conditionem sine qua fieri omnino non possit). Quae quidem causa, si non in re ipsa posita est, sed aliunde petitur, demonstrationem definitionis in prima figura ita efficiet, ut definitio cogatur alia definitione interposita, quae termini medii locum occupet et causam exprimat, ob quam definitio quae demonstretur vera sit. Quare quum definitio demonstrari non possit, nisi alia definitione assumta, quodammodo definitio demonstrari potest, quodammodo non potest: nam altera sumitur, cogitur altera. — Vs. 6 dedimus εἰ, quod satis defensum putamus iis quae diximus ad 65 a 19. Lectionem ᾗ, si prima fuisset et vera, in εἰ mutatam esse certe non est verisimile.

93 a 14 οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις, quum non fiat sine principii petitione; v. 91 a 31 et 36. — Vs. 15 λογικὸς συλλογισμός, h. e. διαλεκτικός, qui opponitur τῷ ἀποδεικτικῷ, v. quae diximus ad 82 b 35. Plura quam quae Aristoteles et dixit et in mente habuit e voce λογικὸς extorsit Biese I. p. 293: „Diefs gehört der Thätigkeit des Denkens an, welche das Allgemeine als wesentliche Bestimmung daraus ableitet", neque rectius quod hoc loco illa voce significetur interpretatus est Rassow p. 20 not.

93 a 16 *εἰπόντες πάλιν ἐξ ἀρχῆς.* Hanc et alias similes locutiones Aristoteli usitatissimas esse ostendit Ritter Gesch. der Phil. III. p. 293. Cf. 316 b 18 *ἀλλὰ ταῦτα πειρατέον λύειν· διὸ πάλιν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀπορίαν λεκτέον.* 1355 b 24 *πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.* 1041 a 7 *τί δὲ χρὴ λέγειν καὶ ὁποῖόν τι τὴν οὐσίαν, πάλιν ἄλλην οἷον ἀρχὴν ποιησάμενοι λέγωμεν.* 1300 a 10 *ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω νῦν, περὶ δὲ τὰς τῶν ἀρχῶν καταστάσεις πειρατέον ἐξ ἀρχῆς διελθεῖν.* 655 b 28 *νῦν δὲ λέγωμεν οὖν ἀπ' ἀρχῆς πάλιν ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.* Cui quidem dicendi formulae, per quam ad quaestionem ab initio institutam revertitur, similes sunt aliae, per quas propositam quaestionem ipsam incipere solet: 1396 b 23 *πρῶτον δ' εἴπωμεν περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον.* 646 a 3 *τὰς δ' αἰτίας πειραθῶμεν εἰπεῖν περί τε τῶν κοινῶν καὶ τῶν ἰδίων ἀρξάμενοι, καθάπερ διωρίσαμεν, πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.* 1447 a 12 *ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστὶ μεθόδου, λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων.* Idem fere habemus 164 a 22. 436 a 6 *περὶ δὲ τῶν λοιπῶν λέγωμεν, καὶ πρῶτον περὶ τῶν πρώτων.* 339 a 10 *ὧδ' οὖν ἀρξάμενοι λέγωμεν περὶ αὐτῶν πρῶτον.* 539 a 2 *περὶ τῶν γενέσεων αὐτῶν λοιπὸν διελθεῖν, καὶ πρῶτον περὶ τῶν πρώτων.* 737 b 25 *νῦν δ' ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρκτέον πρῶτον.*

93 a 17 Sicut causam rei quaerimus, si eam esse cognovimus — interdum autem simul rem esse et per quam causam sit intelligimus, neque tamen causam novisse possumus, priusquam, num res sit necne, perspectum habeamus — ita etiam rei naturam explorare non licet, antequam sciamus num ipsa sit an non sit. Iam (vs. 21) num aliqua res sit cognoscere putamus et quum novimus aliquid eorum quae non necessario cum ea coniuncta sunt et quum novimus aliquid eorum quae in ipsa rei natura posita sunt (cf. 402 b 17, quem locum adscripsimus ad 71 b 10 sub fin.). Ac illa quidem, quippe ex quibus ne colligi quidem recte possit num res ipsa sit necne, nullo modo referri possunt ad ipsam rei naturam: nam quum quid res sit explorare nequeat qui num sit ignoret, ad ipsam rei naturam quam definitio exprimere debet investigandam ista certe nihil omnino faciunt. Ex iis vero (vs. 27) quae necessario cum re coniuncta sunt facilius est de rei natura

coniecturam capere, ita quidem ut quo melius illa cognoscamus, eo melius etiam ipsam rei naturam perspectam habeamus.

93 a 27 Dedimus *μηδέν*, quod etiam Boethius habet, quamquam auctor paraphr. Riccard. et Prodr. legisse videntur *μηδέ* (v. supra I. p. 58). Cf. 1041 a 24 *εἰ γὰρ μὴ οὕτως, οὐθὲν ζητεῖ.* 1025 b 30 *ἄνευ γε τούτου τὸ ζητεῖν μηθέν ἐστι ποιεῖν*, coll. quae diximus ad 16 a 26 et ad 16 b 4.

93 a 32 *τοῦτο*, intell. *τὸ ζητεῖν τὸ B, τὸ μέσον.* Qui medium terminum investigat, in causam inquirit, ex qua demonstrari possit terminum *A* de termino *Γ* praedicari (*εἰ ἔστι λόγος αὐτοῦ*, h. e. *τοῦ ἐκλείπειν τὴν σελήνην*), vel quaerit causam (vs. 34), ob quam alterum de altero aut praedicandum sit aut negandum (*ποτέρας τῆς ἀντιφάσεώς ἐστιν ὁ λόγος*, h. e. *πότερόν ἐστι λόγος τῆς καταφάσεως ἢ τῆς ἀποφάσεως, πότερον τὴν θέσιν αἱρεῖ ὁ λόγος ἢ τὴν ἀντίθεσιν*).

93 a 36 Dedimus *δι' ἀμέσων*, quod bene notatum est in marg. ed. Isingr., quamquam vulgarem lectionem Boethius, vet. intp. lat. et plerique codd. exhibent. Nostram, quam Prodr. et paraphr. Riccard. praebent, sensus requirit: nam quod Aristoteles dicit est hoc. Et rem esse et causam per quam sit intelligimus, si propositiones, ex quibus demonstravimus, ipsae aliunde probari non possunt; si possunt, rem esse cognoscimus, causam vero ignoramus. Quare quum nostram lectionem omnia quae Aristoteles antea disputavit de cognitione *τοῦ διότι* et de discrimine, quod intersit inter scientiam *τοῦ ὅτι* et *τοῦ διότι*, et ipsa exempla quae sequuntur comprobent, non video quo iure C. Kühn, qui (l. l. p. 23 not.) unus lectionem *δι' ἀμέσων* restitui vult, reprehendatur a Bonitzio (Jen. Littztg. 1845. 215). Namque in exemplo quod adiicitur vs. 37 maiorem terminum (*A*) de medio (*B*) praedicari vere demonstratur per novum terminum medium, qui veram defectionis causam patefaciat, *τὴν ἀντίφραξιν τῆς γῆς*, vel, si alia causa sit, *τὴν στροφὴν τῆς σελήνης ἢ τὴν ἀπόσβεσιν*: significatur enim novus terminus medius b 6 verbis *τοῦτο δ' ἐστὶν*...

93 a 37 Quum nihil appareat (*ὄντος φανεροῦ*: nam *φανερὸν* est id quod oculis cernitur, v. quae dedimus ad 76 b 17), quod inter nos et lunam interiectum sit, fieri non potest, ut luna, dum plena sit, obscuretur (*σκιὰν μὴ δύνασθαι ποιεῖν*, intell. *τὴν σελήνην*). — Dedimus *πανσελήνου*, quam quidem for-

mam etiam Bkkus recepit 372 a 27, 599 b 16, 777 b 21, 912 a 5; *πανσπερμία* 404 a 4, 769 a 29 et b 2: quare etiam 680 a 32 scribendum erit *πανσελήνοις*. — Similem genitivi usum (nam *πανσελήνου* idem est quod *πανσελήνου ὄντος*) habes 347 b 26 *γίνεται δ' ἄμφω αἰθρίας τε καὶ νηνεμίας*. Ib. b 1 *αἴτιον δ' ὁμοίως ὥσπερ ὅτι εὐδίας μὲν γίνεται, χειμῶνος δ' οὔ*. 889 b 18 *οὐδὲ γὰρ ἀφαιροῦσιν (τὰ δέρματα) ἡμερῶν τινῶν*. Adiicimus alios quosdam locos quibus genitivo liberius utitur, quamquam horum non eadem ratio est. 352 a 9 *ὅπερ συμβέβηκε τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ τὴν Ἀργείων καὶ Μυκηναίων χώραν*. 893 b 3 *ξηραινόμεναι δὲ (αἱ τρίχες) ξηρότεραι γίνονται· τὸ γὰρ ὑγρὸν μαλακόν. αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐλάττω μέν, μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς* (quod quomodo et intelligendum et excusandum sit docet quod praecessit a 39 *μακρὰν τῆς ἀρχῆς*). 695 b 2 *τὸ δὲ τῶν ἰχθύων γένος ἔτι μᾶλλον κεκολόβωται τῶν ἐκτὸς μορίων*. — 1124 b 11 *καὶ ἀντευεργετικὸς πλειόνων (ὁ μεγαλόψυχός ἐστιν)*. — 740 a 26 *διὸ χρῆται τῇ ὑστέρᾳ καὶ τῇ ἐχούσῃ, ὥσπερ γῇ φυτόν, τοῦ λαμβάνειν τροφήν*.

93 b 13 Sin autem etiam alius terminus medius inveniri potest, per quem cogatur propositio *AB*, is quoque una ex reliquis definitionibus notionis *A* non esse non poterit.

93 b 15 Apparet, ait, ex iis quae disputavimus, non demonstrari quidem definitionem, sed tamen syllogismo facto patefieri, unde clarum est ipsam rei naturam, quae definitione exprimi debet, si causam quandam habeat externam, ut aliunde probanda sit, neque cognosci sine demonstratione neque per ipsam demonstrationem. — Particulae *μὲν* vs. 15 respondere videtur *δὲ* vs. 21, particulae *μὲν* vero vs. 16 respondet *μέντοι* vs. 17. — Vs. 20 *ἐν τοῖς διαπορήμασιν*, v. cap. 3.

Cap. 9. *Sunt quaedam scientiae principia, quae neque esse neque cur talia sint qualia sunt demonstrari potest.*

93 b 23 *ἄλλον τρόπον*, sive inductione sive syllogismo facto, qui posita alia definitione aliam cogat, sive quacunque alia ratione effici possit, ut principia manifesta fiant. Cf. 1098 b 1, quem locum dedimus ad 72 b 18: unde apparet non probandam esse explicationem quam dedit Rassow p. 25.

93 b 25 *τῶν δ' ἐχόντων*... Quum vs. 2 praecesserit *τῶν τί ἐστι τὰ μὲν ἄμεσα*..., pergere debebat *τὰ δ' ἔχοντα μέσον*. Particula *καὶ* vs. 26 explicandi vim habet. Eundem eius sensum

habuimus 75 b 23, 65 b 10, quibus add. 255 b 33 *καὶ τά τε βίᾳ καὶ παρὰ φύσιν (κινούμενα κινεῖται) πάντα ὑπό τινος καὶ ὑπ' ἄλλου.* 161 b 28 *ταῦτα δ' εἴη χείρω τῶν ἐρωτηθέντων καὶ ἧττον ἔνδοξα τοῦ συμπεράσματος.* 1004 b 27, quem locum adscripsimus ad 79 b 6.

Cap. 10. *Definitio aut nomen rei explicat*, 37 *aut causam per quam res est, patefacit, quae quidem definitio num demonstretur an non demonstrata sumatur, non refert.* 94 a 14 *Breviter recensentur quae adhuc exposita sint.*

93 b 31 *οἷον τὸ ...*, h. e. *οἷον τὸ τί σημαίνει ὁ λόγος τοῦ τριγώνου καθ' αὑτό.* — Vs. 33 *χαλεπὸν δ' οὕτως ...*, h. e. *ἀδύνατον δ' ἐστὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ τί σημαίνει λέγοντος λαβεῖν ...* Difficile enim hic dicit quod fieri omnino nequit. Cf. quae dedimus ad 8 a 29. — Vs. 34 verba *εἴρηται πρότερον* respiciunt ad 92 b 28—30. — Vs. 35 *λόγος δ' εἷς*, de quo v. quae diximus ad 17 a 15.

94 a 1 Definitio rei, qua eius causa explicatur, quasi demonstrat quid res sit et non nisi *θέσει* a demonstratione differt: nam qui demonstrat cogit *τὸ Α (τὸ βροντᾶν) ὑπάρχειν τῷ Γ (τῷ νέφει) διὰ τὸ Β (τὴν ἀπόσβεσιν πυρός)*, dicit igitur *εἶναι τὸ Α διὰ τὸ Β.* Qui definit idem dicit, licet alio modo: quaerit enim *τί ἐστι βροντή;* respondet *πυρὸς ἀπόσβεσις ἐν νέφει.* Quare qui definit, is conclusionem, quam cogit qui definitionem demonstrat, non demonstratam pronuntiat. Aliud exemplum e libris *περὶ ψυχῆς* desumtum illustravit C. Kühn p. 21. Aristotelis verba haec sunt: 413 a 13 *οὐ γὰρ μόνον τὸ ὅτι δεῖ τὸν ὁριστικὸν λόγον δηλοῦν, ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τῶν ὅρων λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἐνυπάρχειν καὶ ἐμφαίνεσθαι. νῦν δ' ὥσπερ συμπεράσμαθ' οἱ λόγοι τῶν ὅρων εἰσίν· οἷον τί ἐστι τετραγωνισμός; τὸ ἴσον ἑτερομήκει ὀρθογώνιον εἶναι ἰσόπλευρον. ὁ δὲ τοιοῦτος ὅρος λόγος τοῦ συμπεράσματος. ὁ δὲ λέγων ὅτι ἐστὶν ὁ τετραγωνισμὸς μέσης εὕρεσις, τοῦ πράγματος λέγει τὸ αἴτιον.* Cf. C. Heyder Krit. Darst. der Arist. u. Heg. Dial. I. p. 280.

94 a 11 Definitio aut sumitur non demonstrata aut non nisi *θέσει* (sive *πτώσει*, de qua v. quae diximus ad 16 b 1) differt a demonstratione (quod modo habuimus) aut conclusione syllogismi exprimitur, qui alia definitione sumta aliam cogit (v. cap. 8). Quid sit *ὁρισμὸς* Aristoteles dixit 72 a 1, ubi defi-

nitionis notionem per negationem exprimit, quamquam ipse unumquodque melius per affirmationem quam per negationem definiri intellexit (quod patet ex iis quae dicit 102 b 10 ἔστι δὲ τῶν τοῦ συμβεβηκότος ὁρισμῶν ὁ δεύτερος βελτίων). Quare melior est definitio quam habemus 1037 b 25 δεῖ δέ γε ἓν εἶναι ὅσα ἐν τῷ ὁρισμῷ· ὁ γὰρ ὁρισμὸς λόγος τίς ἐστιν εἷς καὶ οὐσίας, ὥσθ' ἑνός τινος δεῖ αὐτὸν εἶναι λόγον· καὶ γὰρ ἡ οὐσία ἕν τι καὶ τόδε τι σημαίνει... οὐθὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ἐν τῷ ὁρισμῷ πλὴν τό τε πρῶτον λεγόμενον γένος καὶ αἱ διαφοραί. 103 b 15 ὁ ὁρισμὸς ἐκ γένους καὶ διαφορῶν ἐστίν. 143 b 20 ἐκ δὲ τῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ γένους ὁ τοῦ εἴδους ἐστὶ λόγος. 101 b 39 ἔστι δ' ὅρος μὲν λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνων. ἀποδίδοται δὲ ἢ λόγος ἀντ' ὀνόματος ἢ λόγος ἀντὶ λόγου. 1012 a 23 ὁ γὰρ λόγος, οὗ τὸ ὄνομα σημεῖον, ὁρισμὸς γίνεται. Subtilius de hac re disserit 1030 a 7 ὁρισμὸς δ' ἐστὶν οὐκ ἂν ὄνομα λόγῳ ταὐτὸ σημαίνῃ, πάντες γὰρ ἂν εἶεν οἱ λόγοι ὅροι... ἀλλ' ἐὰν πρώτου τινὸς ᾖ· τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα λέγεται μὴ τῷ ἄλλο κατ' ἄλλου λέγεσθαι. De ὁριστικῷ λόγῳ v. quae disputavit Trendelenbg. de anim. in Addend. Eodem sensu, quo ὅρος saepius significat rem vel conditionem sine qua aliquid esse vel fieri non possit (v. quae diximus ad 24 b 16), usurpatur etiam verbum ὁρίζειν: 435 b 16 παντὸς μὲν γὰρ αἰσθητοῦ ὑπερβολὴ ἀναιρεῖ τὸ αἰσθητήριον, ὥστε καὶ τὸ ἁπτὸν τὴν ἁφήν, ταύτῃ δὲ ὥρισται τὸ ζῆν. Praeter ea quae iam habuimus definitionis notio variis modis ab Aristotele exprimitur: 678 a 34 ὁ λόγος ὁ ὁρίζων τὴν οὐσίαν, 1020 a 18 ὁ λόγος ὁ τί ἐστι λέγων, 1023 b 23 ὁ λόγος ὁ δηλῶν ἕκαστον, 715 a 5 ὁ λόγος τῆς οὐσίας, ibid. vs. 8 ὁ λόγος (cf. quae diximus I. p. 270), ubi ὁ λόγος, quum numeretur in quattuor causis, de quibus dicemus ad 94 a 20, idem est quod τὸ εἶδος s. ἡ μορφή. Conf. 335 b 7 διὸ καὶ ὡς μὲν ὕλη τοῦτ' ἐστὶν αἴτιον τοῖς γενητοῖς, ὡς δὲ τὸ οὗ ἕνεκεν ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος· τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἑκάστου οὐσίας: quare ut synonyma copulantur 1025 b 29 τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ λόγος, 1107 a 7 ἡ οὐσία καὶ ὁ λόγος ὁ τί ἦν εἶναι λέγων, 1017 b 22 ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι, 1030 b 26 τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ ὁρισμός. 1031 a 12 ὅτι μὲν οὖν ἐστὶν ὁ ὁρισμὸς ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἢ μόνων τῶν οὐσιῶν ἐστὶν ἢ μάλιστα καὶ πρώτως καὶ ἁπλῶς, δῆλον. De formula τὸ τί ἦν εἶναι v. praeclaram

Trdlbgii commentationem in Mus. Rhenan. 1828. II, 4. p. 457, de anim. p. 192, Biese I. p. 427. not. 4, Rassow p. 54—66, Zell ad Eth. Nicomach. II, 6, 7. Quomodo differant *τὸ τί ἦν εἶναι* et *τὸ τί ἐστι* bene exposuit Kühn p. 6. not., Bonitz. Jen. Littztg. 1845. no. 215 sq., C. Heyder Krit. Darst. u. Vergl. etc. p. 251 sqq. not., Biese I. p. 366. not. 1. II. p. 35. De quibus quum ab aliis copiose disputatum sit, paucis has formulas illustrare satis habuimus: 988 a 34 *τὸ δὲ τί ἦν εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν σαφῶς μὲν οὐθεὶς ἀπέδωκε, μάλιστα δ' οἱ τὰ εἴδη τιθέντες λέγουσιν.* 1029 b 13 *καὶ πρῶτον εἴπωμεν ἔνια περὶ αὐτοῦ λογικῶς, ὅτι ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἕκαστον ὃ λέγεται καθ' αὑτό... οὐδὲ δὴ τοῦτο πᾶν... ἐν ᾧ ἄρα μὴ ἐνέσται λόγῳ αὐτό, λέγοντι αὐτό, οὗτος ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι ἑκάστῳ.* 1030 a 4 *ὅταν δ' ἄλλο κατ' ἄλλου λέγηται, οὐκ ἔστιν ὅπερ τόδε τι, οἷον ὁ λευκὸς ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ὅπερ τόδε τι, εἴπερ τὸ τόδε τι ταῖς οὐσίαις ὑπάρχει μόνον. ὥστε τὸ τί ἦν εἶναί ἐστιν ὅσων ὁ λόγος ἐστὶν ὁρισμός... οὐκ ἔσται ἄρα οὐθενὶ τῶν μὴ γένους εἰδῶν ὑπάρχον τὸ τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ τούτοις μόνον.* Ib. b 5 *ἐκεῖνο δὲ φανερὸν ὅτι ὁ πρώτως καὶ ἁπλῶς ὁρισμὸς καὶ τὸ τί ἦν εἶναι τῶν οὐσιῶν ἐστίν.* 1031 b 20 *ἔκ τε δὴ τούτων τῶν λόγων ἓν καὶ ταὐτὸ οὐ κατὰ συμβεβηκὸς αὐτὸ ἕκαστον καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ ὅτι γε τὸ ἐπίστασθαι ἕκαστον τοῦτό ἐστι τὸ τί ἦν εἶναι ἐπίστασθαι, ὥστε καὶ κατὰ τὴν ἔκθεσιν ἀνάγκη ἕν τι εἶναι ἄμφω.* 1032 b 11 *συμβαίνει τρόπον τινὰ ἐξ ὑγιείας τὴν ὑγίειαν γίνεσθαι καὶ τὴν οἰκίαν ἐξ οἰκίας, τῆς ἄνευ ὕλης τὴν ἔχουσαν ὕλην· ἡ γὰρ ἰατρική ἐστι καὶ ἡ οἰκοδομικὴ τὸ εἶδος τῆς ὑγιείας καὶ τῆς οἰκίας. λέγω δ' οὐσίαν ἄνευ ὕλης τὸ τί ἦν εἶναι.* 1035 b 32 *εἶδος δὲ λέγω τὸ τί ἦν εἶναι.* 1030 a 29 *τὸ τί ἦν εἶναι ὁμοίως ὑπάρξει πρώτως μὲν καὶ ἁπλῶς τῇ οὐσίᾳ εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις, ὥσπερ καὶ τὸ τί ἐστιν οὐχ ἁπλῶς τί ἦν εἶναι, ἀλλὰ ποιῷ ἢ ποσῷ τί ἦν εἶναι.* Quomodo explicandum sit tempus imperfectum in formula *τί ἦν εἶναι*, haec exempla ostendunt: 1415 a 13 *ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προειδῶσι περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια.* 1363 a 9 *οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν.* 741 a 15 *εἰ οὖν τὸ ἄῤῥεν ἐστὶ τὸ τῆς τοιαύτης ποιητικὸν ψυχῆς, ὅπου κεχώρισται τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν, ἀδύνατον τὸ θῆλυ αὐτὸ ἐξ αὑτοῦ γεννᾶν ζῷον· τὸ γὰρ εἰρημένον ἦν τὸ ἄῤῥεν εἶναι.* 424 a 31 *τοῦτο δ' ἦν ἡ αἴσθησις* (sic enim constitutus est sensus et definitus et,

quum recte definitus sit, haec semper est eius natura), ὥσπερ καὶ ἡ συμφωνία καὶ ὁ τόνος κρουομένων σφόδρα τῶν χορδῶν. Unde patet quomodo intelligendum sit et explicandum quod legitur 419 a 9 τοῦτο γὰρ ἦν αὐτὸ (sic Trdlbg., αὐτῷ Bkk.) τὸ χρώματι εἶναι τὸ κινητικῷ εἶναι τοῦ κατ' ἐνέργειαν διαφανοῦς, et quae his sunt similia. De casu dativo cum verbo εἶναι coniuncto v. quae diximus ad 67 b 12.

Cap. 11. Rerum causae sunt quattuor, quae omnes per terminum medium et exprimuntur et cognoscuntur. b 27 *Etiam eiusdem rei duae simul esse possunt causae, ut si quid et consilio fit et necessario.*

94 a 20 De quattuor rerum causis v. Forchhammer Verhandlungen der sechsten Versammlung deutscher Philoll. und Schulmm. Cassel 1844. p. 84—89. 778 b 8 οὐχ ἑώρων (οἱ ἀρχαῖοι φυσιολόγοι) πλείους οὔσας τὰς αἰτίας, ἀλλὰ μόνον τὴν τῆς ὕλης καὶ τὴν τῆς κινήσεως, καὶ ταύτας ἀδιορίστως, τῆς δὲ τοῦ λόγου καὶ τῆς τοῦ τέλους ἀνεπισκέπτως εἶχον. 983 a 24 ἐπεὶ δὲ φανερὸν ὅτι τῶν ἐξ ἀρχῆς αἰτίων δεῖ λαβεῖν ἐπιστήμην (τότε γὰρ εἰδέναι φαμὲν ἕκαστον, ὅταν τὴν πρώτην αἰτίαν οἰώμεθα γνωρίζειν), τὰ δ' αἴτια λέγεται τετραχῶς, ὧν μίαν μὲν αἰτίαν φαμὲν εἶναι τὴν οὐσίαν καὶ τὸ τί ἦν εἶναι (ἀνάγεται γὰρ τὸ διὰ τί εἰς τὸν λόγον ἔσχατον, αἴτιον δὲ καὶ ἀρχὴ τὸ διὰ τί πρῶτον), ἑτέραν δὲ τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑποκείμενον, τρίτην δὲ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, τετάρτην δὲ τὴν ἀντικειμένην αἰτίαν ταύτῃ, τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τἀγαθόν· τέλος γὰρ γενέσεως καὶ κινήσεως πάσης τοῦτ' ἐστίν. 194 b 24 ἕνα μὲν οὖν τρόπον αἴτιον λέγεται τὸ ἐξ οὗ γίνεταί τι ἐνυπάρχοντος (cf. 1013 a 24)... ἄλλον δὲ τὸ εἶδος καὶ τὸ παράδειγμα· τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι καὶ τὰ τούτου γένη... ἔτι ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἡ πρώτη ἢ τῆς ἠρεμήσεως... ἔτι ὡς τὸ τέλος· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ οὗ ἕνεκα. Cf. 455 b 15. 1044 a 32 ὅταν δή τις ζητῇ τί τὸ αἴτιον, ἐπεὶ πλεοναχῶς τὰ αἴτια λέγεται, πάσας δεῖ λέγειν τὰς ἐνδεχομένας αἰτίας. οἷον ἀνθρώπου τίς αἰτία ὡς ὕλη; ἆρα τὰ καταμήνια; τί δ' ὡς κινοῦν; ἆρα τὸ σπέρμα; τί δ' ὡς τὸ εἶδος; τὸ τί ἦν εἶναι. τί δ' ὡς οὗ ἕνεκα; τὸ τέλος. ἴσως δὲ ταῦτα ἄμφω τὸ αὐτό. δεῖ δὲ τὰ ἐγγύτατα αἴτια λέγειν. τίς ἡ ὕλη; μὴ πῦρ ἢ γῆν, ἀλλὰ τὴν ἴδιον, et quae sequuntur, quamquam 195 b 22 δεῖ δ' ἀεί, inquit, τὸ αἴτιον ἑκάστου τὸ ἀκρό-

τατον ζητεῖν. 715 a 4 ὑπόκεινται γὰρ αἰτίαι τέτταρες, τό τε σοῦ ἕνεκα ὡς τέλος, καὶ ὁ λόγος τῆς οὐσίας. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἕν τι σχεδὸν ὑπολαβεῖν δεῖ (199 a 31 καὶ ἐπεὶ ἡ φύσις διττή, ἡ μὲν ὡς ὕλη ἡ δ' ὡς μορφή, τέλος δ' αὕτη, τοῦ τέλους δ' ἕνεκα τἆλλα, αὕτη ἂν εἴη ἡ αἰτία ἡ οὗ ἕνεκα), τρίτον δὲ καὶ τέταρτον ἡ ὕλη καὶ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. Quare quattuor causae, quas Aristoteles plerumque agnoscit, ad tres reducuntur 335 b 5 ὡς μὲν ὕλη τοῦτ' ἐστὶν αἴτιον τοῖς γενητοῖς (τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι intell.), ὡς δὲ τὸ οὗ ἕνεκεν ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος, τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἑκάστου οὐσίας. δεῖ δὲ προσεῖναι καὶ τὴν τρίτην, quam significat ib. vs. 30 dicens τῆς μὲν γὰρ ὕλης τὸ πάσχειν ἐστὶ καὶ τὸ κινεῖσθαι, τὸ δὲ κινεῖν καὶ ποιεῖν ἑτέρας δυνάμεως. (Cf. 324 b 14 ἔστι δὲ τὸ ποιητικὸν αἴτιον ὡς ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, τὸ δ' οὗ ἕνεκα οὐ ποιητικόν.) Interdum etiam tres causae ad unam reduci possunt: 198 a 25 ἔρχεται δὲ τὰ τρία εἰς τὸ ἓν πολλάκις· τὸ μὲν γὰρ τί ἐστι καὶ τὸ οὗ ἕνεκα ἕν ἐστι, τὸ δ' ὅθεν ἡ κίνησις πρῶτον τῷ εἴδει ταὐτὸ τούτοις· ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ.

Primum agamus de ὕλῃ, quam vs. 24 verbis τό τε γὰρ οὗ ὄντος... (cf. 24 b 19 τεθέντων τινῶν) significat, quod illustratur iis quae leguntur 195 a 18 αἱ ὑποθέσεις τοῦ συμπεράσματος ὡς τὸ ἐξ οὗ αἴτιά ἐστιν. 1013 a 15 καὶ γὰρ αὕτη ἀρχὴ λέγεται τοῦ πράγματος, οἷον τῶν ἀποδείξεων αἱ ὑποθέσεις. 1013 b 17 τὰ μὲν γὰρ στοιχεῖα τῶν συλλαβῶν καὶ ἡ ὕλη τῶν σκευαστῶν καὶ τὸ πῦρ καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ μέρη τοῦ ὅλου καὶ αἱ ὑποθέσεις τοῦ συμπεράσματος, ὡς τὸ ἐξ οὗ αἴτιά ἐστιν: unde apparet verbis οὗ ὄντος significari τὴν ὡς ἐν ὕλης εἴδει τιθεμένην αἰτίαν, ut dicit 318 a 9. 192 a 31 λέγω γὰρ ὕλην τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ἑκάστῳ, ἐξ οὗ γίνεταί τι ἐνυπάρχοντος μὴ κατὰ συμβεβηκός. εἴτε φθείρεται εἰς τοῦτο ἀφίξεται ἔσχατον, ὥστε ἐφθαρμένη ἔσται πρὶν φθαρῆναι. 194 b 7 ἐν μὲν οὖν τοῖς κατὰ τέχνην ἡμεῖς ποιοῦμεν τὴν ὕλην τοῦ ἔργου ἕνεκα, ἐν δὲ τοῖς φυσικοῖς ὑπάρχει οὖσα. ἔτι τῶν πρός τι ἡ ὕλη· ἄλλῳ γὰρ εἴδει ἄλλη ὕλη. 724 a 24 ὅσα ὡς ἐξ ὕλης γίγνεσθαι τὰ γιγνόμενα λέγομεν, ἔκ τινος ἐνυπάρχοντος καὶ σχηματισθέντος τὸ ὅλον ἐστίν: quare 786 b 21 τὴν φωνὴν appellat ὕλην τοῦ λόγου et 641 b 25 τὴν φύσιν διχῶς λέγεσθαι dicit, τὴν μὲν ὡς ὕλην τὴν δ' ὡς οὐσίαν, ubi ὕλη οὐσίᾳ item plane oppo-

nitur sicut *μορφῇ* 335a30: nam illo loco *οὐσία* idem significat quod *εἶδος* vel *μορφή*. Eandem significationem *οὐσία* videtur habere 1049a25 *εἰ δέ τί ἐστι πρῶτον, ὃ μηκέτι κατ' ἄλλο* (Bkk. *ἄλλου*, quamquam lectionem *ἄλλο*, quam codd. *A* et *E marg.* praebent coll. schol. Brandis. 782a8—10, et sensus aperte postulat et ea comprobant quae leguntur in fine: *κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὰ πάθη) λέγεται ἐκείνινον, τοῦτο πρώτη ὕλη· οἷον εἰ ἡ γῆ ἀερίνη, ὁ δ' ἀὴρ μὴ πῦρ ἀλλὰ πύρινος, τὸ πῦρ ὕλη πρώτη ὡς τόδε τι καὶ οὐσία... ὅσα μὲν οὖν οὕτω* (h. e. *ὅσα μὲν οὖν οὕτως ἔχει, ὥσθ' ὑποκεῖσθαι τοῖς πάθεσι καὶ πρῶτα λέγεσθαι ἐκείνινα*), *τὸ ἔσχατον οὐσία· ὅσα δὲ μὴ οὕτως ἀλλ' εἶδός τι καὶ τόδε τι τὸ κατηγορούμενον, τὸ ἔσχατον ὕλη καὶ οὐσία ὑλική. καὶ ὀρθῶς δὴ συμβαίνει τὸ ἐκείνινον λέγεσθαι κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὰ πάθη· ἄμφω γὰρ ἀόριστα.* 324b4 *ὅσα μὲν οὖν μὴ ἐν ὕλῃ ἔχει τὴν μορφήν, ταῦτα μὲν ἀπαθῆ τῶν ποιητικῶν, ὅσα δ' ἐν ὕλῃ, παθητικά. τὴν μὲν γὰρ ὕλην λέγομεν ὁμοίως ὡς εἰπεῖν τὴν αὐτὴν εἶναι τῶν ἀντικειμένων ὁποτερουοῦν, ὥσπερ γένος ὄν.* Ib. 18 *τὰ δ' εἴδη καὶ τὰ τέλη ἕξεις τινές, ἡ δ' ὕλη ᾗ ὕλη παθητικόν.* 1024b9 *τὸ μὲν οὖν γένος τοσαυταχῶς λέγεται, τὸ μὲν κατὰ γένεσιν συνεχῆ τοῦ αὐτοῦ εἴδους, τὸ δὲ κατὰ τὸ πρῶτον κινῆσαν ὁμοειδές, τὸ δ' ὡς ὕλη· οὗ γὰρ ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ποιότης ἐστί, τοῦτ' ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον, ὃ λέγομεν ὕλην.* 1054b28 *πᾶν γὰρ τὸ διαφέρον διαφέρει ἢ γένει ἢ εἴδει, γένει μὲν ὧν μή ἐστι κοινὴ ἡ ὕλη μηδὲ γένεσις εἰς ἄλληλα.* 1036a9 *ὕλη δ' ἡ μὲν αἰσθητή ἐστιν ἡ δὲ νοητή, αἰσθητὴ μὲν οἷον χαλκὸς καὶ ξύλον καὶ ὅση κινητὴ ὕλη, νοητὴ δὲ ἡ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὑπάρχουσα μὴ ᾗ αἰσθητά, οἷον τὰ μαθηματικά.* 1042b6 *οὐ γὰρ ἀνάγκη, εἴ τι ὕλην ἔχει τοπικήν, τοῦτο καὶ γεννητὴν καὶ φθαρτὴν ἔχειν.* 1036b35 *ἔσται γὰρ ὕλη ἐνίων καὶ μὴ αἰσθητῶν· καὶ παντὸς γὰρ ὕλη τίς ἐστιν ὃ μή ἐστι τί ἦν εἶναι καὶ εἶδος αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἀλλὰ τόδε τι... ἔστι γὰρ ἡ ὕλη ἡ μὲν αἰσθητὴ ἡ δὲ νοητή. δῆλον δὲ καὶ ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ οὐσία ἡ πρώτη, τὸ δὲ σῶμα ὕλη, ὁ δ' ἄνθρωπος ἢ τὸ ζῷον τὸ ἐξ ἀμφοῖν ὡς καθόλου.* 1042a27 *ἔστι δ' οὐσία τὸ ὑποκείμενον, ἄλλως μὲν ἡ ὕλη (ὕλην δὲ λέγω ἣ μὴ τόδε τι οὖσα ἐνεργείᾳ δυνάμει ἐστὶ τόδε τι), ἄλλως δ' ὁ λόγος καὶ ἡ μορφή, ὃ τόδε τι ὂν τῷ λόγῳ χωριστόν ἐστιν.* 1045a36 *ὅσα δὲ μὴ ἔχει ὕλην, μήτε νοητὴν μήτε αἰσθητήν, εὐθὺς*

ὅπερ ἕν τι εἶναί ἐστιν ἕκαστον, ὥσπερ καὶ ὅπερ ὄν τι, τὸ τόδε, τὸ ποιόν, τὸ ποσόν.

Plerumque opponitur *τῇ ὕλῃ τὸ εἶδος* s. *ἡ μορφή* (de qua quidem oppositione v. quae disputavit C. Heyder Kritische Darst. u. Vergl. der Arist. u. Hegelschen Dialektik. Erlangen 1845. I. p. 182. not.) ea causa, quae efficit, ut quaeque res certam quandam formam induat: **190 b 20** *φανερὸν οὖν ὡς, εἴπερ εἰσὶν αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῶν φύσει ὄντων, ἐξ ὧν πρώτων εἰσί, καὶ γεγόνασι μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ἀλλ' ἕκαστον ὃ λέγεται κατὰ τὴν οὐσίαν, ὅτι γίγνεται πᾶν ἔκ τε τοῦ ὑποκειμένου καὶ τῆς μορφῆς.* **412 a 8** *λέγομεν δὴ γένος ἕν τι τῶν ὄντων τὴν οὐσίαν, ταύτης δὲ τὸ μὲν ὡς ὕλην, ὃ καθ' αὑτὸ μὲν οὐκ ἔστι τόδε τι, ἕτερον δὲ μορφὴν καὶ εἶδος, καθ' ἣν ἤδη λέγεται τόδε τι, καὶ τρίτον τὸ ἐκ τούτων.* (Quare etiam coniunguntur *τὸ εἶδος καὶ οὐσία*: **1050 a 5** *τὰ τῇ γενέσει ὕστερα τῷ εἴδει καὶ τῇ οὐσίᾳ πρότερα.*) **193 a 30** *ἕνα μὲν οὖν τρόπον οὕτως ἡ φύσις λέγεται, ἡ πρώτη ἑκάστῳ ὑποκειμένη ὕλη τῶν ἐχόντων ἐν αὑτοῖς ἀρχὴν κινήσεως καὶ μεταβολῆς, ἄλλον δὲ τρόπον ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος τὸ κατὰ τὸν λόγον.* **735 a 2** *ἡ γὰρ τέχνη ἀρχὴ καὶ εἶδος τοῦ γινομένου, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ· ἡ δὲ τῆς φύσεως κίνησις ἐν αὑτῷ ἀφ' ἑτέρας οὖσα φύσεως τῆς ἐχούσης τὸ εἶδος ἐνεργείᾳ.* **379 b 25** *τὸ δὲ τέλος τοῖς μὲν ἡ φύσις ἐστί, φύσις δὲ ἣν λέγομεν ὡς εἶδος καὶ οὐσίαν.* **1032 b 1** *ἀπὸ τέχνης δὲ γίγνεται ὅσων τὸ εἶδος ἐν τῇ ψυχῇ.* **730 b 12** *οὐδ' ἀπὸ τοῦ τέκτονος πρὸς τὴν τῶν ξύλων ὕλην οὔτ' ἀπέρχεται οὐθέν, οὔτε μόριον οὐθέν ἐστιν ἐν τῷ γιγνομένῳ τῆς τεκτονικῆς, ἀλλ' ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος ἀπ' ἐκείνου ἐγγίνεται διὰ τῆς κινήσεως ἐν τῇ ὕλῃ, καὶ ἡ μὲν ψυχὴ ἐν ᾗ τὸ εἶδος καὶ ἡ ἐπιστήμη κινοῦσι τὰς χεῖρας ἤ τι μόριον ἕτερον ποίαν τινὰ κίνησιν... αἱ δὲ χεῖρες καὶ τὰ ὄργανα τὴν ὕλην.* **403 b 2** *τούτων δὲ ὁ μὲν τὴν ὕλην ἀποδίδωσιν, ὁ δὲ τὸ εἶδος καὶ τὸν λόγον. ὁ μὲν γὰρ λόγος εἶδος τοῦ πράγματος, ἀνάγκη δ' εἶναι τοῦτον ἐν ὕλῃ τοιᾳδί, εἰ ἔσται, ὥσπερ οἰκίας ὁ μὲν λόγος τοιοῦτος, ὅτι σκέπασμα κωλυτικὸν φθορᾶς ὑπ' ἀνέμων καὶ ὄμβρων καὶ καυμάτων, ὁ δὲ φήσει λίθους καὶ πλίνθους καὶ ξύλα, ἕτερος δ' ἐν τούτοις τὸ εἶδος, ἕνεκα τωνδί.* **414 a 9** *τούτων δ' ἡ μὲν ἐπιστήμη τε καὶ ὑγίεια μορφὴ καὶ εἶδός τι καὶ λόγος καὶ οἷον ἐνέργεια τοῦ δεκτικοῦ* (item **328 b 11** *τὸ δεκτικὸν* opponitur *τῷ εἴδει*, ut illud *ὕλην* significet), *ἡ μὲν τοῦ ἐπιστημονικοῦ, ἡ δὲ τοῦ ὑγιαστικοῦ... ἡ ψυχὴ δὲ τοῦτο ᾧ*

ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα καὶ διανοούμεθα πρώτως, ὥστε λόγος τις ἂν εἴη καὶ εἶδος, ἀλλ' οὐχ ὕλη καὶ τὸ ὑποκείμενον. Item 640 a 25 opponuntur *εἶδος* et *ὕλη*, additur autem vs. 28 *ἡ γὰρ κατὰ τὴν μορφὴν φύσις κυριωτέρα τῆς ὑλικῆς φύσεως* (cf. 1041 b 8 *τὸ αἴτιον ζητεῖται τῆς ὕλης· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ εἶδος ᾧ τί ἐστιν· τοῦτο δ' ἡ οὐσία*): 729 a 1 *τὸ μὲν ἄῤῥεν παρέχεται τό τε εἶδος καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, τὸ δὲ θῆλυ τὸ σῶμα καὶ τὴν ὕλην.* 732 a 3 *βελτίονος δὲ καὶ θειοτέρας τὴν φύσιν οὔσης τῆς αἰτίας τῆς κινούσης πρώτης, ᾗ ὁ λόγος ὑπάρχει καὶ τὸ εἶδος τῆς ὕλης, βέλτιον καὶ τὸ κεχωρίσθαι τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος. διὰ τοῦτ' ἐν ὅσοις ἐνδέχεται καὶ καθ' ὅσον ἐνδέχεται, κεχώρισται τοῦ θήλεος τὸ ἄῤῥεν. βέλτιον γὰρ καὶ θειότερον ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ᾗ ἄῤῥεν ὑπάρχει τοῖς γινομένοις, ὕλη δὲ τὸ ᾗ θῆλυ.* Conf. 740 b 25 sqq. 765 b 11 *ἀλλ' ἐπεὶ τὸ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ διώρισται δυνάμει τινὶ καὶ ἀδυναμίᾳ, τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον πέττειν καὶ συνιστάναι τε καὶ ἐκκρίνειν, σπέρμα ἔχον τὴν ἀρχὴν τοῦ εἴδους* (quam 192 a 34 dicit *τὴν κατὰ τὸ εἶδος ἀρχήν*) *ἄῤῥεν...* Denique quomodo opponantur *ὕλη* et *εἶδος* vel maxime ex iis manifestum est quae de infinito dicuntur: 207 a 26 *ἔστι γὰρ τὸ ἄπειρον τῆς τοῦ μεγέθους τελειότητος ὕλη καὶ τὸ δυνάμει ὅλον, ἐντελεχείᾳ δ' οὔ... διὸ καὶ ἄγνωστον ᾗ ἄπειρον· εἶδος γὰρ οὐκ ἔχει ἡ ὕλη.* Ib. b 1 *περιέχεται γὰρ ὡς ἡ ὕλη ἐντὸς καὶ τὸ ἄπειρον, περιέχει δὲ τὸ εἶδος.* Quare *τὸ πέρας* et *τὰ πάθη* constituunt *τὸ εἶδος*: 209 a 9 *ἔστι δὲ τοιοῦτον ἡ ὕλη καὶ τὸ ἀόριστον· ὅταν γὰρ ἀφαιρεθῇ τὸ πέρας καὶ τὰ πάθη τῆς σφαίρας, λείπεται οὐδὲν παρὰ τὴν ὕλην.* Quum supra viderimus sine discrimine saepius usurpare Aristotelem *τὴν μορφὴν* et *τὸ εἶδος*, mirum esse non potest quod coniungit 335 b 35 *τὸ τί ἦν εἶναι καὶ τὴν μορφήν*, quamquam latius patet *μορφὴ* 1323 b 35 *ἀνδρία δὲ πόλεως καὶ δικαιοσύνη καὶ φρόνησις τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν καὶ μορφήν* et 737 b 4 *τῆς δ' αὐτῆς μορφῆς ἐστὶ καὶ δέρμα καὶ φλὲψ καὶ ὑμὴν καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος*, ubi *μορφὴ* non externam rei figuram, sed ipsius materiae speciem significat ex qua aliquid constet. Aliis locis *τὸ εἶδος* sensu latiori accipiendum est: 339 a 29 *πῦρ μὲν καὶ γῆν καὶ τὰ συγγενῆ τούτοις ὡς ἐν ὕλης εἴδει* (ut quae materiae — *τοῦ ὑποκειμένου* — speciem habeant) *τῶν γιγνομένων αἴτια χρὴ νομίζειν, τὸ γὰρ ὑποκείμενον καὶ πάσχον τοῦτον προσαγορεύο-*

μεν τὸν τρόπον. 665 b 8 αἱματωδέστερα γὰρ (τὰ σπλάγχνα τῶν νεογνῶν) καὶ μέγιστα κατὰ λόγον διὰ τὸ εἶναι τὸ εἶδος τῆς ὕλης (τοῦ αἵματος intell.) καὶ τὸ πλῆθος ἐμφανέστατον κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν, ubi τὸ εἶδος externam speciem significat quam materia quaedam habeat, ut quodammodo opponatur τῇ μορφῇ eo sensu acceptae quem modo habuimus 737 b 4. Postquam actionis cum syllogismo similitudinem ostendit (de qua v. supra I. p. 372), addit 701 a 23 ὅτι μὲν οὖν ἡ πρᾶξις τὸ συμπέρασμα, φανερόν· αἱ δὲ προτάσεις αἱ ποιητικαὶ διὰ δύο εἰδῶν γίνονται, διά τε τοῦ ἀγαθοῦ καὶ διὰ τοῦ δυνατοῦ et 703 b 20 τὰ γὰρ εἴδη τῶν ποιητικῶν προσφέρουσιν (ἡ νόησις καὶ ἡ φαντασία): propositiones, ex quibus provenit actio tanquam conclusio, duplicem speciem habent; nam si quid agimus aut quod bonum sit consequi aut quod fieri possit efficere volumus. De εἴδει et μορφῇ cf. praeterea quae dixit Biese I. p. 439. not. 1. — Quomodo alia elementa μᾶλλον εἶδος dici possint aliis, quod habemus 318 b 32: πνεῦμα γὰρ καὶ ἀὴρ κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν ἧττόν ἐστιν... κατὰ δ' ἀλήθειαν μᾶλλον τόδε τι καὶ εἶδος ταῦτα, ex iis apparet quae leguntur 339 a 16 τεττάρων δ' ὄντων τούτων, πυρὸς καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ γῆς, τὸ μὲν τούτοις πᾶσιν ἐπιπολάζον εἶναι πῦρ, τὸ δ' ὑφιστάμενον γῆν et 335 a 16 εὔλογον ἤδη τὸ μόνον τῶν ἁπλῶν σωμάτων τρέφεσθαι τὸ πῦρ ἁπάντων ἐξ ἀλλήλων γινομένων... μόνον γάρ ἐστι καὶ μάλιστα τοῦ εἴδους τὸ πῦρ διὰ τὸ πεφυκέναι φέρεσθαι πρὸς τὸν ὅρον. ἕκαστον δὲ πέφυκεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν φέρεσθαι· ἡ δὲ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος ἁπάντων ἐν τοῖς ὅροις. Cf. 209 a 9, quem locum v. supra, et de coel. 285 a 25, quem infra dabimus. — Haud raro etiam ἰδέα eodem sensu usurpatur atque τὸ εἶδος: nam illa voce etiam Aristoteles eo sensu saepius utitur quem apud Platonem habere solet (v. e. g. 137 b 3), a quo quidem usu haud multum differt is quem habemus 656 a 3 ἡ μὲν οὖν τῶν φυτῶν φύσις οὖσα μόνιμος οὐ πολυειδής ἐστι τῶν ἀνομοιομερῶν· πρὸς γὰρ ὀλίγας πράξεις ὀλίγων ὀργάνων ἡ χρῆσις· διὸ θεωρητέον καθ' αὑτὰ περὶ τῆς ἰδέας αὐτῶν. τὰ δὲ πρὸς τῷ ζῆν αἴσθησιν ἔχοντα πολυμορφοτέραν ἔχει τὴν ἰδέαν: est enim in his ἰδέα quod alias dicit τὴν οὐσίαν vel τὸ τί ἦν εἶναι, quasi exemplar quod naturae, dum singula procrearet, propositum esset. Cf. 380 b 30 λέγεται δὲ καὶ χρυσὸς ἕψεσθαι καὶ ξύλον καὶ ἄλλα πολλά, κατὰ μὲν τὴν ἰδέαν

οὐ τὴν αὐτήν, μεταφορᾷ δέ. 1458 a 26 *αἰνίγματος γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστί, τὸ λέγοντα ὑπάρχοντα ἀδύνατα συνάψαι.* 1449 b 8 *τῶν δὲ Ἀθήνησι Κράτης πρῶτος ἦρξεν ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας καθόλου ποιεῖν λόγους καὶ μύθους*, de quo loco recte Biese II. p. 695. not. 2 „wo die individuelle Verspottung durch *ἰαμβικὴ ἰδέα* bezeichnet wird": haec enim carminis iambici propria est, quare *ἰαμβικὴ ἰδέα* hic iambicorum, qualia et primitus erant et esse debent, carminum naturam significat. Aliis locis *ἰδέα* non tam rei naturam quam externam eius speciem significat: 1129 a 29 *ἡ γὰρ διαφορὰ πολλὴ (τῶν ὁμωνύμων) ἡ κατὰ τὴν ἰδέαν, οἷον ὅτι καλεῖται κλεὶς ὁμωνύμως ἥ τε ὑπὸ τὸν αὐχένα τῶν ζῴων καὶ ᾗ τὰς θύρας κλείουσιν.* Cf. 530 a 30 et 1167 a 5. Simile est quod habetur de coel. 285 a 25 *εἰ τὸ μὲν ἄνω ἐστὶ τὸ ὅθεν ἡ κίνησις, τὸ δὲ δεξιὸν ἀφ' οὗ, τὸ δ' εἰς τὸ πρόσθεν ἐφ' ὅ, καὶ οὕτως ἂν ἔχοι τινὰ δύναμιν ἀρχῆς τὸ ἄνω πρὸς τὰς ἄλλας ἰδέας*, quamquam haud scio an hoc loco *ἰδέα* rectius ita accipiatur, ut significet speciem generi subiectam (coll. 205 b 32), sicut 504 b 14 *τῶν δ' ἐνύδρων ζῴων τὸ τῶν ἰχθύων γένος ἓν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισται, πολλὰς περιέχον ἰδέας.*

Motus causam appellat 1033 a 25 *τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως.* Cf. 735 b 27 *τί μὲν οὖν ἐστὶν αἴτιον ὡς ἀρχὴ τῆς περὶ ἕκαστον γενέσεως, κινοῦν πρῶτον καὶ δημιουργοῦν, εἴρηται.* Eandem 192 b 28 vocat *τὴν ἀρχὴν τῆς ποιήσεως*, 762 b 3 et 5 *τὴν κινοῦσαν ἀρχήν.* Cf. 1044 a 31 *δῆλον ὅτι ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀρχὴ ἡ ὡς κινοῦσα ἡ αὐτή.* Eandem denique dicit 989 a 25 *τὴν τῶν κινουμένων ἀρχήν*, 441 a 9 *τὸ ποιοῦν αἴτιον*, 992 a 26 *τὴν αἰτίαν ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς*, 742 a 30 *τὴν ἀρχὴν τὴν κινητικὴν καὶ γεννητικήν*, 729 a 13 *τὴν ἀρχὴν τὴν συνιστᾶσαν.*

De causa quae dicitur *τὸ οὗ ἕνεκα* v. quae disputavit Trendlbg. de anim. p. 355. 194 a 28 *ἡ δὲ φύσις τέλος καὶ οὗ ἕνεκα· ὧν γὰρ συνεχοῦς τῆς κινήσεως οὔσης ἔστι τι τέλος τῆς κινήσεως, τοῦτο ἔσχατον καὶ τὸ οὗ ἕνεκα. διὸ καὶ ὁ ποιητὴς γελοίως προήχθη εἰπεῖν „ἔχει τελευτήν, ἧσπερ οὕνεκ' ἐγένετο". βούλεται γὰρ οὐ πᾶν εἶναι τὸ ἔσχατον τέλος, ἀλλὰ τὸ βέλτιστον.* 415 b 15 *φανερὸν δ' ὡς καὶ οὗ ἕνεκεν ἡ ψυχὴ αἰτία· ὥσπερ γὰρ ὁ νοῦς ἕνεκά του ποιεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ φύσις, καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτῇ τέλος. τοιοῦτον δ' ἐν τοῖς ζῴοις ἡ ψυχὴ καὶ κατὰ φύσιν· πάντα γὰρ τὰ φυσικὰ σώ-*

ματα τῆς ψυχῆς ὄργανα, καὶ καθάπερ τὰ τῶν ζῴων, οὕτω καὶ τὰ τῶν φυτῶν, ὡς ἕνεκα τῆς ψυχῆς ὄντα. διττῶς δὲ τὸ οὗ ἕνεκα, τό τε οὗ καὶ τὸ ᾧ. **194 a 26** *διχῶς γὰρ τὸ οὗ ἕνεκα· εἴρηται δ' ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας.* **742 a 22** *δύο δὲ διαφορὰς ἔχει καὶ τὸ οὗ ἕνεκα· τὸ μὲν γάρ ἐστιν ὅθεν ἡ κίνησις, τὸ δὲ ᾧ χρῆται τὸ οὗ ἕνεκα. λέγω δ' οἷον τό τε γεννητικὸν καὶ τὸ ὀργανικὸν τῷ γενομένῳ.*

94 a 22 Ex coniectura dedimus *ἤ τί* pro *ἤ τι*, quod vulgo legitur. Ratio emendationis in promtu est coll. *τί* et *τίνων* vs. 21 et *τίνος* vs. 23. Eandem ipso sensu postulari apparet. — Vs. 24 *μιᾶς μὲν...* Cf. quae dedimus ad 34 a 17. — Vs. 28 et 34 vulgarem lectionem Boethium secuti servavimus.

94 a 34 Terminus medius, ait, quem sumsimus in syllogismo praecedente definitio est termini maioris, ut exemplum quod modo habuimus et *τὸ ἐξ οὗ* et *τὸ τί ἦν εἶναι* per terminum medium exprimi posse probet, quamquam (*ἀλλὰ μὴν* vs. 35) non erat opus, ut hoc probaretur, quum supra (cap. 8) iam demonstratum sit, quomodo fiat ut ea causa quam dicimus *τὸ τί ἦν εἶναι* termino medio exprimatur, sed satis erat hoc loco ostendere quomodo *τὸ ἐξ οὗ* termino medio contineatur. — Apparet ex interpretatione quam modo dedimus (coll. b 8) retinendam esse vs. 35 lectionem vulgarem *τό*, quamquam *τοῦ* et Boethius et codices habent.

94 a 36 Aliud exemplum proponit, quo doceat, quomodo *τὸ πρῶτον κινῆσαν* termino medio exprimatur. Brevius autem dixit *τὸ δὲ διὰ τί...* Nam sententia haec est: *τὸ δὲ πρῶτον κινῆσαν ζητεῖ ὁ ἐρωτῶν διὰ τί...*

94 b 8 *ὅσων δ' αἴτιον τὸ ἕνεκά τινος* (intell. *τούτων τοιοῦτόν ἐστι τὸ αἴτιον*), *οἷον...* Accuratius pro *ἕνεκά τινος* dixisset *οὗ ἕνεκα*: nam quod fit *ἕνεκά τινος*, id non causam exprimit, sed effectum (*τὸ αἰτιατόν*): **742 a 20** *τό τε γὰρ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τούτου ἕνεκα διαφέρει, καὶ τὸ μὲν τῇ γενέσει πρότερον αὐτῶν ἐστί, τὸ δὲ τῇ οὐσίᾳ.* **1328 a 29** *ὅταν δ' ᾖ τὸ μὲν τούτου ἕνεκεν τὸ δ' οὗ ἕνεκεν, οὐθὲν ἔν γε τούτοις κοινὸν ἀλλ' ἢ τῷ μὲν ποιῆσαι τῷ δὲ λαβεῖν.*

94 b 18 Quid igitur in causa est, quod terminus *A*, qui exprimit *τὸ οὗ ἕνεκα*, praedicatur de termino *Γ*? Terminus *B*, qui definitionem quandam exprimit termini *A*. Iam videt Aristoteles per syllogismum quem modo proposuit non id confectum esse quod voluit: namque demonstrandum erat

etiam quartam causam, quam dixit τὸ οὗ ἕνεκα, termino medio exprimi posse, in eo syllogismo vero quem modo habuimus termino maiore declarari τὸ οὗ ἕνεκα (τὸ ὑγιαίνειν): quare vs. 20 sic pergit. Cur autem praedicatur *B* de *Γ*? Quia terminus *B* (τὸ οὕτως ἔχειν ὥστε μὴ ἐπιπολάζειν τὰ σιτία) definit terminum *A* (τὸ ὑγιαίνειν): quare terminorum loci mutandi erunt (δεῖ μεταλαμβάνειν τοὺς λόγους) ita, ut medio termino *A* interposito, qui exprimat τὸ οὗ ἕνεκα, cogatur terminum *B* praedicari de *Γ*. (Haec ultima aut neglexisse aut certe non recte intellexisse videtur C. Kühn, qui p. 19 τὸ οὗ ἕνεκα termini medii locum occupare posse negat.) Ordo autem (vs. 23) eorum quae in rerum natura fiunt (κατὰ κίνησιν) non idem est atque ἐν τοῖς τελικοῖς, sed invertitur: nam in his id quod nunc medio loco posuimus (τὸ *A*, τὸ οὗ ἕνεκα) primum est (sanitas enim in causa est, ut quis ambulet — qua re simul excusatur quod Aristoteles paullo ante in eo peccavit, quod terminum *A*, qui, ut demonstraret quod ipse vellet, medium locum tenere debebat, maiorem fecit), ea vero quae fiunt κατὰ κίνησιν incipiunt a termino *Γ*, desinunt in terminum *A*: διὰ τὸ περιπατεῖν οὐκ ἐπιπολάζει τὰ σιτία καὶ διὰ τὸ μὴ ἐπιπολάζειν ὑγιαίνει.

94 b 27 ἐνδέχεται δὲ ... Sic in rebus naturalibus et eae causae investigandae sunt, ex quibus necessario provenit effectus (τὸ ἐξ ἀνάγκης) et id propter quod singula procreantur (τὸ τίνος ἕνεκα): **663 b 13** ἔστι δὲ τὰ κέρατα δι' ὅλου στερεὰ τοῖς ἐλάφοις μόνοις, καὶ ἀποβάλλει μόνον, ἕνεκεν μὲν ὠφελείας κουφιζόμενον, ἐξ ἀνάγκης δὲ διὰ τὸ βάρος. **739 b 28** συνιόντος δὲ τοῦ σωματώδους ἐκκρίνεται τὸ ὑγρόν, καὶ περιίστανται κύκλῳ ξηραινομένων τῶν γεηρῶν ὑμένες, καὶ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἕνεκά τινος· καὶ γὰρ θερμαινομένων ξηραίνεσθαι ἀναγκαῖον τὰ ἔσχατα καὶ ψυχομένων καὶ δεῖ μὴ ἐν ὑγρῷ τὸ ζῷον εἶναι ἀλλὰ κεχωρισμένον. **743 b 16** πάντα δὲ ταῦτα, καθάπερ εἴπομεν, λεκτέον γίνεσθαι τῇ μὲν ἐξ ἀνάγκης τῇ δ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀλλ' ἕνεκά τινος: quare **744 b 14** opponuntur τὰ τιμιώτατα μόρια καὶ μετειληφότα τῆς κυριωτάτης ἀρχῆς et τὰ ἀναγκαῖα μόρια καὶ τούτων ἕνεκεν, h. e. ea quae illis (τοῖς τιμιωτάτοις) ita inserviant, ut quod illa velint exsequantur. **672 b 21** καὶ διεῖλε (ἡ φύσις) τό τε τιμιώτερον καὶ τὸ ἀτιμότερον, ἐν ὅσοις ἐνδέχεται διελεῖν τὸ ἄνω καὶ κάτω· τὸ μὲν γὰρ ἄνω ἐστὶν οὗ ἕνεκεν καὶ βέλτιον τὸ δὲ κάτω τὸ τούτου

ἕνεκεν καὶ ἀναγκαῖον. 670 b 23 οἱ δὲ νεφροὶ τοῖς ἔχουσιν οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ τοῦ εὖ καὶ καλῶς ἕνεκεν ὑπάρχουσιν· τῆς γὰρ περιττώσεως χάριν τῆς εἰς τὴν κύστιν ἀθροιζομένης εἰσὶ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐν ὅσοις πλεῖον ὑπόστημα γίνεται τὸ τοιοῦτον, ὅπως βέλτιον ἀποδιδῷ ἡ κύστις τὸ αὑτῆς ἔργον. 767 b 13 τὸ δὲ τέρας οὐκ ἀναγκαῖον πρὸς τὴν ἕνεκά του καὶ τὴν τοῦ τέλους αἰτίαν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς ἀναγκαῖον, ἐπεὶ τήν γ' ἀρχὴν ἐντεῦθεν δεῖ λαβεῖν. 663 b 22 πῶς δὲ τῆς ἀναγκαίας φύσεως ἐχούσης τοῖς ὑπάρχουσιν ἐξ ἀνάγκης ἡ κατὰ τὸν λόγον φύσις ἕνεκά του κατακέχρηται, λέγωμεν. Sic semper Aristoteles in rebus naturalibus scrutandis et causas efficientes et quem ad finem singula quaeque fiant explorat, quamquam et in quibusdam rebus τὸ οὗ ἕνεκα difficilius esse ad cognoscendum fatetur: 390 a 3 τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα ἥκιστα ἐνταῦθα δῆλον ὅπου πλεῖστον τῆς ὕλης, et finibus quibusdam cognitionem τοῦ οὗ ἕνεκα (die teleologische Naturbetrachtung) circumscriptam esse docet: 778 a 31 ὅσα γὰρ μὴ τῆς φύσεως ἔργα κοινῇ μηδ' ἴδια τοῦ γένους ἑκάστου, τούτων οὐθὲν ἕνεκά του τοιοῦτον οὔτ' ἔστιν οὔτε γίνεται. ὀφθαλμὸς μὲν γὰρ ἕνεκά του, γλαυκὸς δ' οὐχ ἕνεκά του, πλὴν ἂν ἴδιον ᾖ τοῦ γένους τοῦτο τὸ πάθος. 661 a 16 καταχρῆται μὲν οὖν ἐνίοτε ἡ φύσις εἰς τὸ ὠφέλιμον καὶ τοῖς περιττώμασιν, οὐ μὴ διὰ τοῦτο δεῖ ζητεῖν πάντα ἕνεκα τίνος, ἀλλὰ τίνων ὄντων τοιούτων ἕτερα ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ ταῦτα πολλά. — Vs. 28 Brandisius in Variet. lect. Aristot. probat lectionem quam Bas. Pac. Sylb. praebent οἷον διὰ τί δίεισι διὰ τοῦ. Nos codices secuti sumus, praesertim quum ne id quidem quod Boethius vertit „ut per lucernae pellem lumen egredi" alteram lectionem comprobare videatur: nam haud raro Boethius, ubi Aristotelem nimia brevitate usum esse putavit, explicationis gratia unum vel alterum verbum addidit. — Ad vs. 29 cf. quae habuimus 88 a 14.

94 b 35 In rebus naturalibus et τὸ οὗ ἕνεκα locum habet et τὸ ἐξ ἀνάγκης, ex iis vero (95 a 3) quae consilio fiunt et quorum arbitrium nobis permissum est, alia semper fiunt ἕνεκά του, alia fortuito, quod maxime fit in iis, quae, quamquam non casu fiunt, sed consilio et arte parata ac facta sunt (vs. 7 ὅταν μὴ . . .), eventum habent incertum. Quare quod bonum est et propter quod fiunt reliqua omnia, id aut natura fit aut arte, neutiquam casu. Cf. quae collegimus ad 87 b 19.

95 a 7 Boethius nostram lectionem habuit. Eustratius in aliis libris nostram lectionem invenit, in aliis ὧν δὲ τὸ τέλος ἀγαθόν, quam habent ed. Bas. Pac. Cas. mg., in aliis denique ὥστ' εἰ τὸ τέλος ἀγαθόν. Alia v. in schol. nostris I. p. 61.

Cap. 12. *Causa et id quod efficitur eodem tempore esse debent.* 22 *Non demonstrantur quae tempore consequuntur ex iis quae antecesserunt, sed ex iis quae tempore sunt posteriora, priora;* b 1 *neque quia tempus est continuum, etiam quae fiant continua sint necesse est, sed etiam in his sive praeteritis sive futuris aliquid esse debet primum, quod demonstrationis principium sit et ipsum demonstrari nequeat.* 38 *Quae in rerum natura circulo circumferuntur, ea etiam demonstranda sunt circulo.* 96 a 8 *Quae non semper fiunt, sed fieri solent, eorum etiam principia non necessaria, sed plerumque vera esse debent.*

95 a 22 τὸ οὕτως αἴτιον, ea causa quae ipsam rei naturam exprimit, τὸ τί ἦν εἶναι, cuius exempla dedit in iis quae proxime antecesserunt. Huic igitur opponit reliquas causas, τὴν ὕλην, τὸ πρῶτον κινῆσαν et τὸ οὗ ἕνεκα, quae non simul sint cum iis quae ex ipsis proveniant. Iam ex his causis quum alia apta sint quae ex iis consequantur, ut ex causis futuris futura, ex praeteritis praeterita fluant, cognitio quam per syllogismum nobis comparamus, ab eo quod tempore posterius est, pergit ad id quod prius fuit, non a priore ad posterius: quare etiam principium huius cognitionis iis continetur quae tempore posteriora sunt (vs. 28 sq.). A priore vero ad posterius demonstrantem procedere non licet, sive infinitum sive finitum tempus interiectum est inter causam et effectum: nam quo tempore causa exsistit, effectus vero nondum ex ea provenit, eo tempore ex causa effectum cogere non licebit, quia conclusionis veritatem eventus nondum comprobavit. Eadem autem ratio etiam in rebus futuris valet. Ex praeteritis vero futura colligere non licet etiam propterea, quod causam et effectum temporis ratione non differre, sed eodem semper tempore contineri supra probavimus.

95 a 40 Quod vs. 32 de rebus praeteritis dixit, idem etiam valere ostendit contra eos qui ex praeteritis futura colligere velint.

95 b 1 Sin autem e rebus praeteritis nihil colligi potest de futuris, quid est quod praeterita cum futuris ita coniungat et colliget, ut alterum proveniat ex altero? Verumtamen neque praeterita praesentibus neque praeterita ipsa inter se contigua sunt et continua: nam quod continuum est dividi potest in infinitum, quae praeterierunt perfecta sunt et individua (discreta, quae nos dicimus). Quare quod factum est puncti, quod fit lineae simile est, quae, licet ipsa continua, punctorum, quae non continua sint, infinitum numerum in se continet: nam ut linea continet puncta, ita etiam id quod fit causas, ex quibus fit, omnes easque tempore priores complectitur. Quod quum male intellexisset Biese, I. p. 303, satis obscure locum expressit „es ergeben sich in dem Werden eine unendliche Reihe von qualitativen Unterschieden". Etiam obscurius est quod in not. adiecit, ut rem illustraret: „es ist daher das Werden theilbar wie die Linie, aber nicht ein stetiges, indem sich in demselben qualitative Unterschiede plötzlich ergeben, die wie die Punkte in der Linie unbegrenzt (!) sind".

95 b 15 Etiam in his syllogismis (in quibus quum quod tempore prius sit ex posteriore colligatur, id ex quo cogitur a praesenti tempore propius abesse debet quam id quod cogitur) id quod in medio positum est (τὸ *Γ*, quod connectit id ex quo colligitur, τὸ *Δ*, et id quod colligitur, τὸ *A*) cum eo quod tempori praesenti proximum est et a quo ratiocinatio initium sumit (τὸ πρῶτον, τὸ *Δ*) ita coniunctum esse debet, ut quo iure connexa sint non aliunde demonstrandum, sed per se manifestum sit.

95 b 22 Si quis igitur colligat esse *Γ*, quia sit *Δ*, et esse *A*, quia sit *Γ*, quaeritur, utrum finitus sit numerus terminorum mediorum qui interiici possint an infinitus. Fortasse enim erit, qui infinitum eum esse dicat, quia quae in rerum natura fiant non continua sint, sed sicut puncta ita iuxta posita, ut inter se non communicent (discret), ea vero quae demonstrationem non admittant (τὰ ἄμεσα) ita comparata esse debeant, ut alterum cum altero continuo (συνεχῶς) et necessario cohaereat. Nihilominus tamen (vs. 24) demonstratio incipere debet ἀπ' ἀμέσου καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν πρώτου, h. e. a termino medio (*Γ*) qui cum termino maiore (*Δ*) ita coniunctus sit, ut propositio *ΔΓ* aliunde demonstrari nequeat (quod, quum

in omni demonstratione fieri debere probaverit lib. I. cap. 9, etiam in his syllogismis faciendum esse iam dixit vs. 15) et ab eo quod tempori praesenti proximum sit (*Δ*): namque quum quod prius fuit probetur ex eo quod posterius est, tempus praesens autem sit novissimum, si termino *Δ* significetur id quod praesenti tempore proximum sit, ab hoc ipso termino demonstratio incipere debebit, ut *ἀρχὴν ἄμεσον* habeat *τὴν ΔΓ*. — Lectionem *ἀμέσου* quam sensus postulat (coll. vs. 15 et vs. 31) unum codicem *n* secuti recepimus.

95 b 29 Quum item etiam eorum quae futura sunt, series sit infinita, non ita videntur inter se coniungi posse, ut sint *ἄμεσα*, h. e., ut nihil inter ea interponi possit medium, quo vel arctius connectantur: quare quum ea quae fiunt in rerum natura non sint continua (*συνεχῆ*, *ἐχόμενα*), qualia esse debent *τὰ ἄμεσα*, semper interponi poterit aliquid medium, ut series mediorum infinita detur.

95 b 32 *Δ οἰκία*, *Γ θεμέλιον*, *Α λίθοι*. Syllogismus idem manet quem habuimus vs. 16—21. Idem syllogismus etiam exhibit vs. 35, si pro verbo *γέγονε* ponamus *ἔσται*, ut terminus medius sit *ἔσται θεμέλιον*. — Vs. 36 Boeth., Themist., edd. Ald. al. Bas. et Casaub. marg. habent *ἔσονται τοῖχοι*, quam quidem lectionem Brandisius in Variet. lect. Aristot. praeferendam esse iudicavit.

95 b 38 Quum quaedam in rerum natura ita fiant, ut circulo circumagantur, idem etiam in demonstratione fieri posse apparet, si terminus medius cum reliquis convertatur, ut, quum et conclusio ex propositionibus et altera utra propositio ex altera et conclusione cogi possit, etiam conclusiones inter se convertantur: qua re demonstrationem quae circulo fieri dicatur contineri exposuit Analyt. pr. II. c. 5 (*ἐν τοῖς πρώτοις* 96 a 1). — Vs. 40 dedimus *οἱ ὅροι*, quod etiam Boeth. et vet. intp. habuerunt: nam *οἱ ἄκροι*, quod Bkk. exhibuit, haud scio an nullo alio loco hoc sensu usurpatum ab Aristotele occurrat, quamquam neutrum *τὰ ἄκρα* saepissime apud eum maiorem et minorem terminum significet, qui quod hic dicantur *οἱ ὅροι* offendere non potest, quia opponuntur *τῷ μέσῳ*: hunc enim certis finibus circumscribunt (*ὁρίζουσι*), quos ille, quum latius pateat minore, dum maioris ambitu superetur ipse, transire nequit.

Cap. 13. *Ut definitio comparetur, investiganda sunt ea, quae, si singula sumantur, latius pateant quam quod definiendum sit, si vero coniuncta, illud exaequent.* b 15 *Qua ratione quaestio instituenda sit, ut doctrina rite constituatur.* 25 *De divisionis usu in definiendo: etsi definitio non demonstratur per divisionem, tamen per eam conficitur.* 35 *Nihil praetermissum esse in definitione non nisi divisione facta intelligitur.* 97 a 6 *Non necesse est, ut qui rem definiat, etiam reliqua cognoscat omnia a quibus eam distinguat.* 23 *Ut definitio constituatur, primum quae cum re ipsa coniuncta sint investiganda sunt,* 29 *deinde ordine collocanda,* 35 *denique nihil praetermissum esse demonstrandum.* b 7 *Quomodo definitio comparari possit ex iis quae singulae species inter se habeant communia.* 26 *Quod maxime universale est, id ad definiendum est difficillimum.*

96 a 21 Ut sumantur quae cum natura rei definiendae coniuncta sint, sumenda sunt ea quae latius patent quam id quod definiendum est, ita tamen, ut genus, ad quod res definienda referatur, non excedant: velut si *τὸ ὄν* praedicetur de ternione, id quod praedicatur fines generis, quo ternio continetur (numerum intell.), migrat.

96 a 33 Bene adiecit *πρῶτον*, ut significet definitionem neque latius patere debere quam rem definiendam neque arctioribus quam par sit finibus eam circumscribendam esse: nam ut primum coniunctio eorum, quae, si singula sumantur, latius pateant quam quod definiendum sit, rem definiendam exaequat, nihil amplius definitioni adiiciendum est, quoniam, si quid adiiceretur, definitio angustior esset, si quid demeretur, latius pateret. — Vs. 36 *ἀμφοτέρως* quid significet ex iis intelligitur quae proxime sequuntur. — Vs. 39 *τὰ μὲν*, intell. *ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ περιττόν. τὸ δὲ τελευταῖον*, intell. *τὸ πρῶτον ἀμφοτέρως*.

96 b 1 Quum autem quae naturam rei exprimant, necessario cum ea coniuncta esse debeant, ea vero quae universalia sint, necessario de ea praedicentur — unde consequitur definitionem sive ternionis sive alius rei cuiuscunque ita constituendam esse, ut componatur ex iis quae universalia sint et necessario cum ea coniuncta (*οὕτω* vs. 4, ut dictum est a 32 sqq.) — ternionem (a 38) recte a nobis definitum esse apparet. Veram autem eius naturam expressam esse inde patet, quod, si non

esset, definitio quam dedimus latius patere deberet quam id quod definiendum erat (ἡ τριάς), ut generi cuidam sive nominato sive non nominato (quid sit ἀνώνυμον explicuimus ad 19 b 6), cui res definienda subiecta esset, conveniret; sin autem proposita definitio non convenit nisi in singula eaque individua (die einzelnen, concreten Dinge), quae notioni definiendae subiecta sunt et quorum revera eadem esse debet definitio (vs. 13 sq. τῶν οὕτω δειχθέντων, h. e. τῶν ἀτόμων, ἐφ' οἷς ἡ ἔσχατος κατηγορία ἡ αὐτὴ διὰ τὸ μὴ διαφέρειν τῷ εἴδει), definitio bene habet. — Philoponus (schol. 247 b 42) aliam lectionem commemorat, quam, quum neque Boethius neque codices habeant, non recepimus.

96 b 15 πραγματεύεσθαι dicitur qui cognitionem aliquam ad artem et praecepta revocare studet, v. Trdlbg. de anim. p. 199. 987 a 21 περὶ τοῦ τί ἐστιν ἤρξαντο μὲν λέγειν καὶ ὁρίζεσθαι, λίαν δ' ἁπλῶς ἐπραγματεύθησαν. 989 b 33 διαλέγονται μέντοι καὶ πραγματεύονται περὶ φύσεως πάντα. 202 b 35 προσῆκον ἂν εἴη τὸν περὶ φύσεως πραγματευόμενον θεωρῆσαι περὶ ἀπείρου. Quare πραγματεία aut doctrinam quandam significat certis finibus circumscriptam, sicut 183 b 17 al. de coel. 308 a 1 φυσικὴ πραγματεία (quae 464 b 33 φυσικὴ φιλοσοφία dicitur: nam φιλοσοφία et ita dicitur, ut universam philosophiam, et ita, ut singulas eius partes significet: 1096 b 31 ἐξακριβοῦν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν ἄλλης ἂν εἴη φιλοσοφίας οἰκειότερον, ad quem locum v. Zell. coll. 203 a 2 et 1059 b 21), aut etiam philosophi cuiusdam disciplinam: 987 a 30 μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας φιλοσοφίας ἡ Πλάτωνος ἐπεγένετο πραγματεία, ubi πραγματεία idem est quod φιλοσοφία. Quare τὸ πραγματεύεσθαι 1088 b 25 καθάπερ ἐν ἄλλοις λόγοις συνέβη πραγματευθῆναι, quaerendi et explicandi notionem habet, sicut etiam φιλοσοφία idem interdum significat quod σκέψις: 1099 b 14 ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως ἄλλης ἂν εἴη σκέψεως οἰκειότερον coll. 1096 b 31, quem locum modo adscripsimus. 1282 b 23 ἔχει γὰρ τοῦτ' ἀπορίαν καὶ φιλοσοφίαν πολιτικήν. Cf. 1394 a 6, ubi τὸ ἐκ φιλοσοφίας opponitur τοῖς πράγμασιν, exempla quae excogitantur et finguntur iis quae e rebus veris sumuntur. 1331 a 16 ut synonyma coniunguntur ζητεῖν καὶ φιλοσοφεῖν. Alius verbi πραγματεύεσθαι est usus 759 a 36 πάντα γὰρ ὅσα πραγματεύεται περὶ τὰ τέκνα (omnia animalia quae prolem curant et fovent), περὶ τὸν φαινόμενον οἰκεῖον διαπονεῖται

γόνον. — Sententia loci haec est. Si quis doctrinam quandam pertractare velit, explicare debet quomodo inter se cohaereant et connexa sint quaecunque ad unum genus pertineant (nam quaeque doctrina una est eo, quod ad unum genus pertinet — v. 87 a 38 — quod hic dicitur *ὅλον τι*). Quod ut fiat, primum quidem generis, de quo agitur, species individuae singulae sunt enumerandae, h. e. eae quibus aliae species non subiectae sunt: quibus definitis (*οὕτως* vs. 17 bene interpretatur Rassow p. 38. not. 1 „ut praescriptum erat", vel potius „quod si ita factum est", cf. C. Heyder p. 289 sq. not.) etiam genus quo continentur definiendum est. Deinde quae generi propria sunt investigari debent adhibitis iis propositionibus quae omnibus disciplinis communes sunt (v. 77 a 26 — Rassow hoc non recte intellexit, v. p. 38. not. 2). Nam (vs. 21) quum species individuae (quas hic Aristotelem dicere *τὰ συντιθέμενα ἐκ τῶν ἀτόμων* bene perspexit C. Heyder p. 290 not.), ex quibus coniunctis genus componitur, definitae sint, ex his ipsis definitionibus patefiet, quae generi, ad quod doctrina pertineat quam constituere velimus, propria sint *πάθη* et in eius natura posita (*τὰ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα* quae Aristoteles simpliciter hic dixit *τὰ συμβαίνοντα* vs. 21): nam omnis institutio a definitione proficisci debet et ab eo quod quam simplicissimum sit (genus intelligit et quae ei subditae sint species), quia quodcunque de rebus simplicibus dicitur non aliunde pendet, quodcunque vero de iis quae non simplicia sunt alienam causam habet et repetendum est et explicandum ex iis quae simplicia sunt.

96 b 25 Apparet ex iis quae diximus quem usum habeat, si quis genus in species dividat secundum differentias quae dicuntur specificae, quamquam hanc ipsam divisionem in demonstrando nullius momenti esse iam supra (cap. 5) probavimus. Nam etiam si nihil cogitur divisione (vs. 28), sed omnia non demonstrata sumuntur, tamen ad definitionem constituendam divisio haud parvam utilitatem habet. Multum autem interest (vs. 30) num quid eorum quae praedicentur vel primo vel alio loco collocatum praedicetur. Nam si omnis divisio bipertita est et genus cum differentia proxima coniunctum (*ζῷον ἥμερον*) unam eamque novam notionem format, quae item nova differentia bipertita adiecta definienda vel (ut vocabulo utar nobis usitatiori) determinanda est, alteram utram

bipertitae differentiae partem assumere necesse est: unde apparet non idem esse, quo ordine singulae differentiae cum genere coniungantur, quum differentiarum ordo ipsam dividendi rationem indicet.

96 b 35 Deinde num quid praetermissum sit eorum quae cum natura rei definiendae coniuncta sint, non intelligitur nisi divisione facta. Nam si quis genus ita dividat, ut non primas et proximas species, sed his praetermissis eas sumat quae primis subiectae sint, non quodcunque genere continetur, idem etiam in aliqua specie semper inerit, quamquam genus singulas species, si coniungantur, ambitu exaequare debet.

97 a 5 ἄλλως δὲ... Sin autem divisio non procedat ordine, neque nihil praetermitti neque, si quid praetermissum sit, hoc animadverti necesse est.

97 a 6 Deinde erit fortasse (Speusippum Aristoteli in mente fuisse discimus ex schol.) qui quidquam definiri posse prorsus neget, propterea quod qui rem definiret eam distinguere deberet a reliquis omnibus, quod fieri non posset, nisi omnia cognita haberet. Cui quidem argumentationi (vs. 11) primum obiiciendum est hoc, quod non quae quo modo cunque differunt revera diversa sunt: nam multa sunt rerum discrimina, quae ad earum naturam, quae definitione exprimi debet, non pertinent, quum quaecunque eidem speciei individuae subiecta sint non reapse, sed non nisi in iis differant quae sensu proprio dicuntur συμβεβηκότα (cf. 96 b 10 sqq. Biese hunc locum non recte intellexit: vertit enim I. p. 310 „nicht jeder Unterschied der Art bestimmt die Verschiedenheit einer Sache von der andern, weil die Artunterschiede — dicendum erat „weil alle andern Unterschiede aufser den Artunterschieden" — auch die Bedeutung des Accidentellen haben und daher nicht das Wesen und das Ansich bezeichnen"). Deinde (vs. 14) si quis genus bipertito dividat in duas species sibi oppositas, *A* et *Non-A*, et differentiam cognoscat qua haec divisio nitatur, deinde si quodcunque generi subiectum sit aut in specie *A* aut in specie *Non-A* esse sumat et rem definiendam in altera earum inesse non solum ponat, sed etiam sciat, ad naturam rei definiendae cognoscendam nihil attinet num sciat an ignoret quaecunque alia insint in utraque specie. Nam si divisionem persequatur et ad finem perducat, ad ea perveniet, quorum iam nulla est differentia: quod si

factum est, definitio quam quaesivit inventa erit. Quod vero diximus unumquodque eorum quae generi subiecta sint in altera utra semper specie inesse, id ut concedatur non petimus (vs. 20); imo hoc necesse est, quoniam, si vera generis differentia sumta est, nihil quod in genere inest a differentia, quae generi propria est, ita alienum esse potest, ut cum ea non communicet: a differentia autem species in quas genus dividitur, ut a communi fonte, derivantur.

97 a 26 Primum, ut ea quae definitionem constituant sumantur ita ut in ipsa rei natura posita sint, generis ratio habenda est: nam sicut ea quae *κατὰ συμβεβηκὸς* de aliqua re praedicantur ex iis colligimus quae non necessario cum rei natura coniuncta sunt, ita quae necessario cum ea coniuncta sunt e genere ipso elicienda et derivanda sunt. Deinde (vs. 28), ut ordine procedat definitio, primum sumendum est genus, quippe quod maxime universale sit: generi enim reliqua omnia subiecta sunt, ipsum vero non continetur alio. Quod si tenemus, iam eligendum est id quod primum est et maxime universale ex iis quae generi subiecta sunt. Hoc autem si inventum est, eodem ordine et ratione pergitur: nam misso eo quod magis universale est, quippe quod iam inventum sit, e reliquis omnibus id semper primum erit et maxime universale, quod illi quam proximum est.

97 a 35 Nihil praetermissum esse in definitione et ex eo apparet, quod id sumitur quod in divisione primum est — ita ut e. g. in divisione animalis omne animal aut ad speciem *A* aut ad speciem *Non-A* referatur, quae se invicem excludunt; refertur autem ad speciem *A* (hoc enim sumit divisio) — et ex eo (vs. 37 *καὶ πάλιν*, intell. *ἐκ τοῦ λαβεῖν*), quod differentia, ex qua species nascuntur, totius generis differentia est, non partis cuiuscunque; deinde etiam ex eo (vs. 37), quod ultima species ad quam pervenimus novam differentiam non habet vel quod id cui iam adiungitur ultima differentia specie non differt ab eo quod definiendum est (hoc enim appellat *τὸ σύνολον*, quum definitio composita sit e genere eiusque differentiis). Apparet enim, quum omnia quae sumserimus cum re ipsa coniuncta sint, neque quidquam adiectum esse quod abesse deberet, neque quidquam praetermissum esse, quum et genus sumtum sit — atque hoc quidem et primum idque nude positum et cum differentiis coniunctum,

h. e. ἢ ὠνομασμένον ἢ ἀνώνυμον, ut dicit 96 b 7 — et differentiae omnes, quarum una si deesset, nova ultimae speciei differentia inveniri posset. — Non recte Biese I. p. 311 „weil diese (Unterschiede) bis zu dem äufsersten unmittelbar miteinander zusammenhangen (πᾶσαι ἔχονται vs. 5).

97 a 39 Pro εἴδει τοῦτο scripsissem ἔτι τοῦτο vel εἴδει ἔτι τοῦτο, nisi Boethius vulgarem lectionem tueretur.

97 b 7 Cf. ad h. l. Kühn. p. 35. et C. Heyder p. 287 sq. Ut definitio notionis universalis constituatur, investigandum est quid ea, quae inter se sint similia et specie non diversa, inter se habeant commune, deinde idem faciendum est in aliis quae cum illis, quorum similitudinem iam exploravimus, in eodem genere sint, specie vero ab iis differant, quamquam inter se non diversa sint specie. His igitur consideratis, si invenitur aliquid quod idem est in utrisque, id utrique speciei commune erit. Item consideranda sunt alia quorum genus quidem idem sit atque eorum quae iam exploravimus, species vero diversa, ut investigetur num etiam his idem sit commune quod iis commune erat quae iam exploravimus: hac igitur ratione (quam qui nondum satis perspicit exemplum videat quo Aristoteles rem illustrat) si quaerere pergimus id quod alteri speciei cum altera commune sit, denique inveniemus quod omnes species commune habeant quas, ut definitionem notionis universalis qua continentur investigaremus, consideravimus. Quod si non ambiguum est, definitionem exprimet quam quaerimus, si vero ambiguum, apparet non unam notionem esse id quod ad definiendum proposuimus, sed plures, quarum etiam definitio non una esse debet, sed plures, quod in exemplo adiecto significatur verbis δύο εἴδη ἂν εἴη vs. 24. De μεγαλοψυχίᾳ v. Eth. Nic. IV. c. 7 sq. coll. 1107 b 22.

97 b 11 Recepimus quod dedit Trdlbg. Elem. log. p. 17 τί pro τι: quam quidem lectionem, etsi a codd. alienam, et Boeth. et edd. Bkko priores tuentur. Praeterea coll. vs. 8, 17, 18 et 23 dubium esse vix potest, quin τί (intell. ἔχουσιν) sit vera lectio.

97 b 28 τὸ καθ' ἕκαστον hic non dicit id quod sub sensus cadit (hoc enim definiri omnino nequit: 1039 b 28, quem l. dedimus ad 75 b 24. Cf. 1040 a 6 διὸ δεῖ τῶν πρὸς ὅρον, ὅταν τις ὁρίζηταί τι τῶν καθ' ἕκαστα, μὴ ἀγνοεῖν ὅτι ἀεὶ ἀναιρεῖν ἔστιν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται ὁρίσασθαι ... ἀναγκαῖον δ' ἐξ ὀνομάτων εἰ-

ναι τὸν λόγον. ὄνομα δ' οὐ ποιήσει ὁ ὁριζόμενος· ἄγνωστον γὰρ ἔσται. τὰ δὲ κείμενα κοινὰ πᾶσιν. ἀνάγκη ἄρα ὑπάρχειν καὶ ἄλλῳ ταῦτα), sed speciem individuam, quam vs. 31 dicit τὸ ἀδιάφορον, διὰ τὸ τοῦ τελευταίου μηκέτι εἶναι διαφοράν (97a38).

97b29 δεῖ ἀπὸ τῶν καθ'... quod quomodo fieri debeat exposuit 96b15 sqq.

97b30 λανθάνουσι μᾶλλον... nam notio acuti ambigua est, id vero quod minus universale, v. g. notio vocis acutae vel anguli acuti, non ambiguum.

97b32 Dedimus συλλελογίσθαι quod etiam paraphr. Ricc. exhibet. Boeth. et vet. intp. vertunt tempore praesente „syllogizari", unde colligi non licet utrum habuerint συλλογίσασθαι an συλλελογίσθαι, quum etiam 92a12 συλλελογίσθαι reddant „syllogizari". — Sententia loci haec est. Sicut in demonstratione quod cogitur conspicuum esse debet et facile ad intelligendum ex propositionibus unde colligitur, sic etiam definitionis omnis virtus in perspicuitate est: quam quidem perspicuitatem ut consequamur, notio universalis quam definire volumus non statim ab initio una definitione comprehendenda est, ne, si ambigua sit, falsam definitionem constituamus, sed antequam eam definiamus, seorsum per ea quae singulis propria sunt πάθη et καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα definiendae sunt singulae illius notionis partes, quae diversis generibus subiectae sunt: e. g. ut definiatur similitudo, antequam hanc ipsam definiamus, definiendum est quid sit colorum, quid figurarum similitudo, vel ut definiatur quid sit acutum, antea definiendum est quid sit acutum, si de voce, quid, si de angulo praedicetur: quo facto etiam quod universe dicatur acutum definiri poterit. Sin autem (vs. 37) ne in disputando quidem ambiguitas ferenda est, neque definitio ambigua esse debet neque id quod definitur: nam si definitio ambiguitatem habet, a disputatione, quippe quae a definitionibus proficiscatur, ambiguitas aliena esse non poterit.

Cap. **14.** *Ut problemata quae cuique doctrinae propria sint recte proponantur, divisione opus est: qua in re non solum generis ad quod doctrina pertinet ratio habenda est,* **13** *sed etiam investigandum quodcunque singula quae ei subiecta sint commune habeant, etsi nomine careat,* **20** *et num quae inter se sint ἀνάλογα.*

98a 1 Quae in quaque disciplina tractanda sint problemata divisione et partitione facta intelligitur. (Bene Biese I. p. 314: „Um nun die Probleme richtig zu wählen, mufs man sowohl von der Zergliederung des Ganzen in seine Theile als auch von der Eintheilung der Gattung in die Arten Gebrauch machen".) Ac primum quidem quae de universo genere praedicentur investiganda sunt, deinde quae sint singulae generis species: quae quidem ratio hanc utilitatem habebit, quod, quum quae de universo genere dicantur ea ad singulas species transferre liceat, simul causa intelligetur, ob quam de iis quae generi subiecta sint (h. e. de unaquaque specie vs. 8) eadem recte praedicentur quae etiam de genere universo. — Vs. 1 dedimus *λέγειν* quod et intpp. graeci (schol. 248 b 27 et 30 sq.) excepto Eustratio (v. ib. vs. 41) habuerunt et optimi codd. praebent — idem etiam probavit Brandisius in Variet. lect. Aristot. —, vs. 2 vero *διαλέγειν*, quod Eustratium habuisse constat (ib. vs. 42), dum quid reliqui intpp. habuerint ignoramus. Boethius et vet. intp. utrumque vertunt „eligere".

98a 12 *τοῖς ἄλλοις*, intell. *Γ* et *E*. — *τῶν ἄλλων* bene explicat paraphr. Riccard. *τῶν ἐφεξῆς* et cod. *n* *τῶν κάτω*.

98a 13 Eadem ratio est eorum quibus quod commune est nomine caret s. quorum genus *ἀνώνυμον*: namque investigandum est de quibus praedicetur *τὸ ἀνώνυμον* et quae de ipso praedicentur. Item enim in his atque in iis, quae modo habuimus vs. 9—11, syllogismo facto apparebit quam ob causam de iis quae generi, licet *ἀνωνύμῳ*, subiecta sint eadem praedicentur quae de genere ipso: *οἷον εἰ τοῖς κέρατα ἔχουσιν ὑπάρχει τὸ ἔχειν ἐχῖνον ἢ τὸ μὴ ἀμφώδοντ' εἶναι καὶ πάλιν τὸ κέρατ' ἔχειν ἕπεται τῷ A, δῆλον ὅτι διὰ τὸ κέρατ' ἔχειν (τὸ μέσον καὶ αἴτιον) ὑπάρξει τῷ A τὸ ἔχειν ἐχῖνον ἢ τὸ μὴ ἀμφώδοντ' εἶναι.* De re ipsa v. 674 b 5 *καὶ μηρυκάζει δ' ἡ κάμηλος ὥσπερ τὰ κερατοφόρα, διὰ τὸ τὰς κοιλίας ὁμοίας ἔχειν τοῖς κερατοφόροις. τούτων δ' ἕκαστον πλείους ἔχει κοιλίας ... ὅπως ἐπειδὴ τῆς ἐργασίας ἐλλείπει περὶ τὴν τροφὴν ἡ λειτουργία ἡ τοῦ στόματος διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν ὀδόντων, ἡ τῶν κοιλιῶν ἑτέρα πρὸς ἑτέρας δεχομένη τὴν τροφήν, ἡ μὲν ἀκατέργαστον, ἡ δὲ κατειργασμένην μᾶλλον, ἡ δὲ πάμπαν, ἡ δὲ λείαν ... καλοῦνται δὲ ταῦτα κοιλία καὶ κεκρύφαλος καὶ ἐχῖνος καὶ ἤνυστρον.* 507 b 7 *μεγέθει δὲ πολὺ ἐλάττων ἐστὶν ὁ κεκρύφαλος τῆς κοιλίας. τούτου δ' ἔχεται ὁ ἐχῖ-*

νος, τὰ ἐντὸς ὧν τραχὺς καὶ πλακώδης. τὸ δὲ μέγεθος παραπλήσιος τῷ κεκρυφάλῳ. cf. Biese II. p. 183 et Aristot. 676 a 11. Deinde de κερατοφόροις 501 a 12 ὅσα μὲν γάρ ἐστι κερατοφόρα οὐκ ἀμφώδοντά ἐστιν· οὐ γὰρ ἔχει τοὺς προσθίους ὀδόντας ἐπὶ τῆς ἄνω σιαγόνος. ἔστι δ' ἔνια οὐκ ἀμφώδοντα καὶ ἀκέρατα οἷον κάμηλος. 663 b 31 τὴν γοῦν τοιούτου σώματος (intell. τοῦ ὀστώδους ἐν τοῖς σώμασι τῶν ζῴων καὶ γεώδους) περισσωματικὴν ὑπερβολὴν ἐν τοῖς μείζοσι τῶν ζῴων ὑπάρχουσαν ἐπὶ βοήθειαν καὶ τὸ συμφέρον καταχρῆται ἡ φύσις καὶ τὴν ῥέουσαν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν ἄνω τόπον τοῖς μὲν εἰς ὀδόντας καὶ χαυλιόδοντας ἀπένειμε, τοῖς δ' εἰς κέρατα. διὸ τῶν κερατοφόρων οὐδέν ἐστιν ἄμφωδον· ἄνω γὰρ οὐκ ἔχει τοὺς προσθίους ὀδόντας· ἀφελοῦσα γὰρ ἐντεῦθεν ἡ φύσις τοῖς κέρασι προσέθηκε, καὶ ἡ διδομένη τροφὴ εἰς τοὺς ὀδόντας τούτους εἰς τὴν τῶν κεράτων αὔξησιν ἀναλίσκεται. Cf. 651 a 30, b 30.

98 a 20 Denique etiam alia ratio est, qua quae alicui rei propria sint et cum eius natura coniuncta explorentur: nam etiam si quae non in eodem genere sunt, sive nominato sive anonymo, tamen interdum accidit, ut sint ἀνάλογα: ex qua quidem ἀναλογίᾳ, quippe quae communem quandam rerum naturam exprimat, colligi possunt quae singulis rebus quamvis diversis sint communia. Etenim sicut quod de genere praedicatur idem etiam de iis quae generi subiecta sunt recte dicitur, ita etiam quod de universa quadam ἀναλογίᾳ valet, id etiam de singulis quorum eadem est ἀναλογία recte dicetur: nam una demonstratione complecti licet quaecunque sunt ἀνάλογα (74 a 20). — Eandem quam nostro loco ἀναλογίαν commemorat 644 b 12 τὰ γὰρ μόρια διαφέρουσι τούτων οὐ τῇ ἀνάλογον ὁμοιότητι, οἷον ἐν ἀνθρώπῳ καὶ ἰχθύϊ πέπονθεν ὀστοῦν πρὸς ἄκανθαν. 654 a 20 ὑπάρχει δ' ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ἀνάλογον ταῖς τῶν ἰχθύων ἀκάνθαις, οἷον ἐν μὲν ταῖς σηπίαις τὸ καλούμενον σήπιον (Bkk. σηπίον, quamquam 679 a 21 dedit σήπιον, quod, ut scriptura aequalis esset, etiam 98 a 21 exhibuimus) ἐν δὲ ταῖς τευθίσι τὸ καλούμενον ξίφος.

Cap. 15. *Eadem problemata sunt quorum aut idem est terminus medius aut quorum alter alteri subiectus est.*

98 a 25 ὅτι πάντα ἀντιπερίστασις: haec enim causa est pluviae et somni et febris: 360 b 31 ὕσαντός τε γὰρ ἡ γῆ ξηραινο-

μένη ὑπό τε τοῦ ἐν αὐτῇ θερμοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν ἀναθυμιᾶται, τοῦτο δ' ἦν ἀνέμου σῶμα. καὶ ὅταν ἡ τοιαύτη ἀπόκρισις ᾖ καὶ ἄνεμοι κατέχωσι, παυομένων διὰ τὸ ἀποκρίνεσθαι τὸ θερμὸν ἀεὶ καὶ ἀναφέρεσθαι εἰς τὸν ἄνω τόπον συνίσταται ἡ ἀτμὶς ψυχομένη καὶ γίνεται ὕδωρ· καὶ ὅταν εἰς ταὐτὸν συνωσθῶσι τὰ νέφη καὶ ἀντιπεριστῇ εἰς αὐτὰ ἡ ψῦξις, ὕδωρ γίνεται καὶ καταψύχει τὴν ξηρὰν ἀναθυμίασιν. Coll. 348 b 2 sqq. 458 a 25 τί μὲν οὖν τὸ αἴτιον τοῦ καθεύδειν, εἴρηται, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ σωματώδους τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ συμφύτου θερμοῦ ἀντιπερίστασις ἀθρόως ἐπὶ τὸ πρῶτον αἰσθητήριον. Cf. 457 b 1 ὥστε φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ὁ ὕπνος ἐστὶ σύνοδός τις τοῦ θερμοῦ εἴσω καὶ ἀντιπερίστασις φυσικὴ διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. 458 a 10 ἐγείρεται δ' ὅταν πεφθῇ καὶ κρατήσῃ ἡ συνεωσμένη θερμότης ἐν ὀλίγῳ πολλὴ ἐκ τοῦ περιεστῶτος, καὶ διακριθῇ τό τε σωματωδέστερον αἷμα καὶ τὸ καθαρώτατον. Coll. 963 a 9 sqq. 909 a 22 διὰ τί ἐν τῇ ψυχροτάτῃ χώρᾳ οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται; ἢ διότι ἀντιπεριίστησι τὸ ψῦχος εἴσω τὴν θερμότητα; ἐν δὲ τῷ θέρει τοὐναντίον συμβαίνει τὰ εἴσω ψυχρότερα. ὁ δὲ καῦσος πυρετὸς τῶν ἔξω κατεψυγμένων τὰ ἔσω θερμότητι ὑπερβάλλει. Haec igitur omnia ex eadem causa gignuntur: efficiuntur enim per caloris quandam densationem. Sunt alia quorum causa genere eadem est, velut sonorum, imaginum quas quaedam corpora reddunt et arcus pluvii: nam communis omnium causa in eo est, quod aliquid refringitur, differunt autem (vs. 26) aut in eo quod aut quomodo refringitur: refringitur enim aut aer aut lumen, sed aliter, si in speculo imago, aliter, si arcus pluvii apparet.

98 a 30 διαφέρει. Exspectabas ut diceret ταὐτά ἐστιν, sed quum differentiam quandam exposuerit in iis quae proxime antecedunt (vs. 26), negligentius dixit διαφέρει.

Cap. 16. Etiam si simul sint et inter se convertantur id quod probetur et id ex quo, tamen non demonstrandum est alterum utrum ex altero, sed ut vera comparetur scientia, terminus medius exprimere semper debet causam eius quod cogitur. b 25 *Unius et eiusdem rei una sola est causa ex qua recte colligitur et cum qua convertitur.*

98 a 35 Quaeritur num id quod demonstretur et id ex quo (effectus et causa) simul esse possint: οἷον εἰ τὸ τί ἦν εἶναι

τῷ φυλλοῤῥοεῖν ἐστὶ τὸ πλατέα ἔχειν τὰ φύλλα (vs. 38), τοῦ δ' ἐκλείπειν ἐστὶν ὁρισμὸς καὶ αἴτιον τὸ τὴν γῆν ἐν μέσῳ εἶναι, τὸ αἴτιον καὶ τὸ αἰτιατὸν ἅμα ὑπάρχει· εἰ γὰρ μὴ ἅμα, ὅτε ὑπάρχει τὸ αἰτιατόν, τὸ αἴτιον οὐχ ὑπάρξει καὶ ἔσται ἄλλο τι αἴτιον τῶν αἰτιατῶν (b 2). Si igitur simul sunt quod probatur et id ex quo, alterum utrum demonstrari poterit ex altero: tamen (b 17), quum causa effectu prior sit, fieri non potest, ut utrumque sit causa alterius. Quae quidem difficultas tollitur eo, quod altera demonstratio quae ex causa effectum colligit patefacit τὸ διὰ τί, quod intelligere debet qui veram rei habet scientiam, altera vero, quae causam ex effectu, nihil cogit nisi τὸ ὅτι, ex quo solo ipsa rei natura non intelligitur.

98 a 37 εἰ φυλλοῤῥοεῖ, cf. 783 b 10 τῶν φυτῶν τὰ μὲν ἀείφυλλα τὰ δὲ φυλλοβολεῖ. Ib. 18 αἴτιον δὲ τοῦ πάθους ἔνδεια ὑγρότητος θερμῆς, τοιοῦτον δὲ μάλιστα τῶν ὑγρῶν τὸ λιπαρόν· διὸ καὶ τῶν φυτῶν τὰ λιπαρὰ ἀείφυλλα μᾶλλον. — Vs. 38 Brandisius in Variet. lect. Aristot. scribi vult τοῦ μέν ἐστι ex coniectura Casauboni, quam comprobare videtur Boethii auctoritas. Sylb. coniecit τούτου ἐστίν.

98 b 22 ἐν γὰρ τῷ λόγῳ — v. quae habuimus 93 b 6.

93 b 25 Eidem difficultati de qua modo diximus num alio modo mederi possit, exponit: sumsit enim pro concesso (vs. 2) eiusdem rei unam solam dari causam, ex qua rite cogatur; iam igitur quaerit num plures esse possint. Ac videntur quidem diversae esse posse eiusdem rei (*A*) causae, velut si *A* eodem iure praedicetur de *B* quo etiam de *C*, *B* vero de *D* et *C* de *E*, consequitur *A* praedicari et de *D* et de *E*: diversis igitur terminis mediis interpositis (*B* et *C*) idem (*A*) praedicari cogitur: unde apparet (vs. 29) ex certis quibusdam causis (*B* et *C*) colligi quidem posse certum quendam effectum (*D* et *E*), ex effectu vero causam (quum eidem rei plures eaeque diversae subesse possint causae) non ita derivari posse, ut ex qua causa provenerit recte cogatur: nam quum terminum *A* de alio praedicari et termino *B* et termino *C* medio interposito colligi possit, ex conclusione ipsa non intelligitur per utrum terminum medium coacta sit.

98 b 26 Codd. invitis servavimus πρώτων, quod et Bkkus recepit et sequentia postulant: nam vs. 27 bis legitur πρώτῳ. Boeth. „de pluribus primis praedicari primo", ut legisse videatur

πρώτων κατηγορεῖσθαι πρώτως: quare neque ex Boethii versione neque ex iis quae habent paraphr. Ricc. et Prodr. (v. I. p. 65) quae vera sit lectio colligi potest. Edd. prr. κατηγορεῖσθαι πρώτως. Accedit quod πρῶτον mendi speciem habet, quare alteram lectionem praetulimus. Ceterum v. quae diximus ad 66 b 20.

98 b 32 Iam refellit ea quae dixit in antecedentibus. Si, inquit, universale esse debet quodcunque ad demonstrandum proponitur, et terminus medius (id ex quo demonstratur) universalis esse et de eo quod demonstratur universo praedicari debet, ut neutrum neutro neque latius pateat neque angustius: qua in re nihil refert utrum id ad quod demonstratio pertineat plures (diversas) habeat species (e. g. etiam si id de quo praedicatur τὸ φυλλοῤῥοεῖν plures habeat species, tamen de hisce ipsis — sive plantae intelliguntur universe sive certa quaedam plantarum species — praedicabitur omnibus) an non habeat. Quare (vs. 35) in iis syllogismis quorum medius terminus exprimit τὸ τί ἦν εἶναι, id quod probatur et id ex quo eundem ambitum habere debent, ut converti possint. Velut si τοῦ φυλλοῤῥοεῖν vera causa est ἡ πῆξις τοῦ ὑγροῦ, et ex illo recte colligetur ἡ πῆξις et ex hac τὸ φυλλοῤῥοεῖν, quamquam servato eo discrimine quod indicatum est vs. 20. — Verba μὴ ὁτῳοῦν ἀλλὰ δένδρῳ vs. 38 adiecit, ut significet non latius patere debere id ex quo demonstretur (τὴν πῆξιν) quam id quod demonstretur (τὸ φυλλοῤῥοεῖν): alterum enim ex altero non demonstrabitur, nisi quatenus utrumque refertur ad id ad quod omnis haec demonstratio pertinet (τὸ δένδρον).

Cap. 17. Si idem de pluribus praedicatur, id, nisi demonstretur κατὰ συμβεβηκός, ex eadem causa demonstrandum est: conclusionis ambiguae terminus medius ambiguus est. 16 *Terminus maior minorem ambitu exaequare debet, quamquam latius patere debet singulis quae in illo insunt.* 30 *Idem, si praedicatur de rebus specie diversis, per diversos terminos medios demonstrari potest.*

99 a 1 Eandem quaestionem, de qua modo egit, iam ita discernit, ut dicat diversam esse non posse causam (terminum medium intell.), ex qua idem de pluribus praedicari demonstretur, si neque ex signo (v. Anal. pr. c. 27, exempla v.

167 b 5 sqq.) neque κατὰ συμβεβηκός, sed ex ipsa rei natura cogatur quod colligatur, quia terminus medius definitionem (τὸ τί ἦν εἶναι, ὁ λόγος vs. 3) maioris termini exprimat; si vero non exprimat, idem diversis terminis mediis interpositis cogi posse. Potest quidem etiam quaeri, quisnam fiat syllogismus, si terminus medius cum maiore (οὗ αἴτιον sc. τὸ μέσον — namque medius definitionem maioris constituit) et minore (ᾧ αἴτιον — namque medius in causa est, quod de minore praedicatur maior) non natura coniunctus sit, sed κατὰ συμβεβηκός, quamquam a vera scientia talia quaerere alienum est (v. 32 b 22. — προβλήματα, intell. ἀποδεικτικά, agitur enim de vera demonstratione). Si nihilominus tamen cogatur aliquid κατὰ συμβεβηκός, termini medii eadem utique erit ratio atque conclusionis ipsius: namque si ambiguum est quod cogitur, etiam terminus medius ambiguitatem habebit; si maiorem ad minorem generis rationem habere colligitur, item medius in maiore inerit sicut in genere species: e. g. si quis quaerat causam ob quam proportionis membra inter se convertantur, alia causa afferenda est, si de lineis, alia, si de numeris agatur, eadem vero, si (quod fieri debere exposuit 74 a 18) una demonstratio complectatur quaecunque sint ἀνάλογα: namque si de lineis illud demonstratur, quatenus lineae sunt, de numeris, quatenus numeri, alia causa est in singulis (demonstraretur autem κατὰ συμβεβηκός), si vero una demonstratione complectimur haec omnia, ex eadem causa simul de omnibus proportionis membra converti posse demonstramus, quatenus eadem ratione (ἀνὰ λόγον) aucta sunt omnia. (Vs. 9 interpunctionem mutavimus, ut sententia magis perspicua fieret.) Similitudinis vero (vs. 11) colorum et figurarum non eadem est causa, sed alia utriusque: nam similitudo in his ambigua vox est. Eorum autem (vs. 15) quae sunt ἀνάλογα quum communis quaedam natura sit, etiam terminus medius, ut qui communem eorum causam exprimat, eandem rationem habere debet.

99 a 16 De singulorum terminorum ratione dicendum est, quod maior (τὸ οὗ αἴτιον) latius patet minore (ᾧ αἴτιον), si de singulis eius partibus in conclusione praedicatur, coniunctis vero partibus aequalis est: nam, si vel trianguli vel quadrati anguli externi quattuor rectis aequales esse dicuntur, id quod de iis praedicatur latius patet quam triangulum et quadra-

tum, non latius quam ea de quibus coniunctis per eundem terminum medium angulos externos quattuor rectis aequales esse demonstrari potest (omnes figuras intelligit quae latera habent directa): nam in vera demonstratione terminus medius maioris definitionem exprimit, quae unam semper et eandem declarare debet causam ob quam idem praedicetur de singulis quae termino minori subiecta sint: quare etiam a definitione proficiscitur omnis scientia quae demonstratione nititur. Item v. c. τὸ φυλλοῤῥοεῖν et de vite et de ficu praedicatur, quamquam etiam latius patet et de pluribus praedicatur, non latius patet tota specie τῶν πλατυφύλλων: quare ut cogatur τὸ φυλλοῤῥοεῖν praedicari de vite et ficu, termini medii locum tenere debet causa prima et proxima τοῦ φυλλοῤῥοεῖν, quae definitione exprimitur: namque primus et proximus terminus medius, si a minore (a vite et ficu intell.) incipias (πρῶτον ἐπὶ θάτερα μέσον), certam quandam plantarum speciem exprimit (speciem τῶν πλατυφύλλων, in qua insunt vitis et ficus (ὅτι τοιαδὶ ἅπαντα)); deinde alio termino medio opus erit, qui definiat quid sit τὸ φυλλοῤῥοεῖν: quare demonstratio procedet sic: τὸ φυλλοῤῥοεῖν *A* (terminus maior), τὸ πήγνυσθαι τὸν ὀπόν *B* (terminus medius), τὰ πλατύφυλλα (τοιαδὶ ἅπαντα) *Γ* (medius alter), ἄμπελος καὶ συκῆ καὶ πάντα τὰ καθ' ἕκαστα πλατύφυλλα *Δ* (terminus minor). Bene hoc exposuit Biese I. p. 317.

99 a 29 Pro σπέρματος ed. Isingr. legi vult ὀχάνου: significat enim σπέρμα hoc loco id ex quo incrementum capit planta et quod efficit ut crescat, semen quod singulas gemmas agit, τὴν ἀρχὴν τῆς αὐξήσεως.

99 a 30 σχῆμα hic latius patet (v. quae diximus ad 26 b 33 et 34): nam σχῆμα hic nihil aliud est quam terminorum coniunctio quaecunque: idem esset enim, si dixisset στοιχείων, pro σχημάτων. — Vs. 32 ἐπὶ πλεῖον δέ, intell. οὐχ ἅπασι δὲ τοῖς *Δ* ἐπὶ πλεῖον, ἀλλ' ἐπ' ἴσον.

99 a 35 παρεκτείνει, h. e. alterum secundum alterum ita extenditur, ut aequalia ea esse appareat, cf. ἐπεκτείνει, quod habuimus 96 a 24.

99 a 36 *B* in causa est, quod *A* praedicatur de *D*: unde consequitur *A* latius patere quam *B*, nam si non latius pateret, sed aequale esset termino *B*, quo iure *AD* cogitur per terminum medium *B*, eodem etiam *BD* cogi posset per termi-

num medium *A*. Quare si *A* latius patet termino *B*, etiam de termino *E* omni praedicari poterit, quae quidem propositio *AE*, sicut *AD* demonstrabatur per terminum medium *B*, ita ipsa demonstrabitur per alium terminum medium, qui ambitu exaequet coniunctas partes termini *E* (*ἔσται τι ἐκεῖνα ἓν ἅπαντα*): nam si nihil esset quod terminis *A* et *E* commune esset et quo alterum cum altero connecteretur, neque terminum *A* de eo omni, de quo *E*, praedicari neque (quod conversa propositione *AE* consequitur) terminum *E* de eo aliquo, de quo *A*, praedicari verum esset: quare (b 1) nihil prohibet, quin, sicut *A* de *D* praedicari per terminum medium *B* demonstrabatur, ita etiam *A* de *E* praedicari per alium terminum medium demonstretur: investigandus erit igitur terminus *C*, qui partes termini *E* coniunctas ambitu exaequet easque definiat.

99 b 4 *τοῦ αὐτοῦ* (*τοῦ A* intell.) *πλείω* (*B* et *Γ*), *ἀλλ' οὐ τοῖς αὐτοῖς τῷ εἴδει*: nam specie differre debent *Δ* et *E*, quia eorum quae eadem specie continentur eadem est definitio, ut per eundem terminum medium demonstrentur. — *μακρόβια εἶναι A*, *μὴ ἔχειν χολὴν B*, *τετράποδα εἶναι Δ*, *πτηνὰ εἶναι E*, *ξηρὰ εἶναι Γ*. — Vs. 7 *εἰς τὸ ἄτομον μὴ εὐθὺς ἔρχεσθαι*, h. e. *μὴ εἶναι ἄτομα εἴδει ὥστε μηδὲ ταὐτὰ τῷ εἴδει*.

Cap. 18. *Si quid colligitur non de specie aliqua universa, sed de singulis quae ei subiecta sunt, terminus medius quo utendum est non termini maioris definitionem exprimere, sed singulis rebus, de quibus colligitur, propior esse debet.*

99 b 9 Facile intelliguntur haec omnia, si exemplum quod supra exposuimus ad 99 a 16 extr. ante oculos habemus: iam igitur quaerit utrum propositio *AΔ* demonstranda sit per terminum medium *B* (*τὸ μέσον τὸ πρὸς τὸ καθόλου πρῶτον*) an per *Γ* (*τὸ μέσον τὸ πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον*). Respondet eum semper adhibendum esse terminum medium, qui termino minori (*ᾧ αἴτιον*) proximus sit. Hic enim (*τὸ Γ*) in causa est, quod terminus minor (*Δ*, quem vs. 11 appellat *τὸ πρῶτον*, intell. *πρὸς ἡμᾶς*, *τὸ καθ' ἕκαστον*, id de quo demonstratur et quod proinde primum est in demonstratione) continetur termino maiore (hunc enim dicit *τὸ καθόλου*), *οἷον τοῦ τὸ B ὑπάρχειν τῷ Δ τὸ Γ αἴτιον. τὸ μὲν οὖν Γ αἴτιον τῷ Δ τοῦ A* (h. e. *τοῦ τῷ Δ ὑπάρχειν τὸ A*), *τὸ δὲ B αἴτιον τοῦ*

A τῷ *Γ*, τοῦ δὲ τούτῳ (τῷ *B*) ὑπάρχειν τὸ *A*, αὐτὸ αἴτιον: nam propositio *AB* aliunde demonstrari nequit.

Cap. 19. Quaeritur quomodo fiat, ut scientiae principia cognoscantur. 32 *Describitur qua ratione a rebus singulis quae sensibus subiectae sint perveniamus ad artem quandam et scientiam.* 100 b 3 *Principia, quibus vera scientia nititur, mens ipsa percipit et sola intelligit.*

99 b 22 ἡ αὐτή, intell. τῷ ἐπίστασθαι δι' ἀποδείξεως. — Vs. 24 ἑκατέρου, h. e. τῶν ἀποδεικτικῶν καὶ τῶν ἀμέσων ἀρχῶν καὶ ἀναποδείκτων. — Vs. 25 ἕξεις dicit τῶν ἀμέσων τὴν γνῶσιν.

99 b 26 Si principia ex quibus demonstratur iam cognita habemus, absurdi aliquid exit: haberemus enim cognitionem demonstratione potiorem et certiorem, quamquam hoc ipsi nesciremus; si vero scientiae principia non natura in animis nostris inhaerent, sed comparantur quo modo cunque, unde cognoscantur, quum principii cognitione nulla prior sit, dubitatur: nam (quod dictum est Anal. post. init.) fieri omnino non potest quin aliquid cognoscatur, nisi quid sit quod iam cognitum habeamus. Unde apparet principiorum scientiam neque natura nobis datam esse neque ullo modo comparari posse, nisi animus noster natura ita conformatus sit, ut facultate quadam, qua principia cognoscat, praeditus sit (μηδεμίαν ἔχουσιν ἕξιν vs. 32). Habemus igitur facultatem quandam qua principia cognoscimus, quamquam haec facultas, qualem natura nobis dedit, non ita comparata est, ut cognitio quae ex ea fluat praestet ei quam per demonstrationem consequimur. — Vs. 39 comma post δ' delevimus, quum non repetendum sit ἐγγίνεται ex antecedentibus, sed ἐν οἷς δὲ h. l. idem sit quod ἔστι δ' ἐν οἷς.

99 b 34 — 100 b 17 v. Trdlbg. de an. p. 170 — 174. Eiusdem El. log. p. 136 sqq. C. Heyder Kritische Darstellung und Vergleichung der Aristot. u. Hegelschen Dialektik I. p. 163 et p. 167. not. Conferenda sunt cum hoc loco quae habemus 980 a 29 φύσει μὲν οὖν αἴσθησιν ἔχοντα γίνεται τὰ ζῷα, ἐκ δὲ τῆς αἰσθήσεως τοῖς μὲν αὐτῶν οὐκ ἐγγίνεται μνήμη, τοῖς δ' ἐγγίνεται. καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα φρονιμώτερα καὶ μαθητικώτερα τῶν μὴ δυναμένων μνημονεύειν ἐστίν. φρόνιμα μὲν ἄνευ τοῦ μανθάνειν, ὅσα μὴ δύναται τῶν ψόφων ἀκούειν, οἷον μέλιττα, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο γένος ζῴων ἐστίν·

μανθάνει δ' ὅσα πρὸς τῇ μνήμῃ καὶ ταύτην ἔχει τὴν αἴσθησιν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ταῖς φαντασίαις ζῇ καὶ ταῖς μνήμαις, ἐμπειρίας δὲ μετέχει μικρόν· τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ τέχνῃ καὶ λογισμοῖς. Sensuum perceptione omnia animalia praedita sunt, quamquam in aliis manet eorumque animis inhaeret quod senserunt, in aliis non inhaeret. Iam ea, in quibus nihil manet, nihil omnino cognoscunt praeter ea quae sentiuntur, aut certe eas res, quarum imago in animis non inhaeret, non cognoscunt nisi per sensum, h. e. non cognoscunt nisi quae sentiuntur, quum sensu percipiuntur et quatenus sensu percipiuntur; aliis vero animalibus sentientibus etiam postea (h. e. postquam senserunt) aliquid manet et inhaeret in animo. (Quod Trdlbgi lectionem (v. El. log. p. 22 coll. p. 136) *ἔνεστι μὴ αἰσθανομένοις* non recepimus, et codicum nos movit auctoritas et insignis Aristotelis in scribendo negligentia, de qua saepissime diximus: namque nobis quidem videtur ferri posse vulgaris lectio, si locum ita intelligas ut significat cod. *M ἐν οἷς δ' ἔνεστιν, αἰσθανομένοις νῦν, ἔχειν ἔτι ὕστερον ἐν τῇ ψυχῇ ἃ ᾔσθετο.* Praeterea notandum est quod Brandisius (Variet. lect. Aristot.) scribi vult *ἕν τι* pro *ἔτι* 100a 1, quod et edd. Bas. Pac. Sylb. al. exhibuerunt et Boethii versio videtur confirmare.) Sin autem hoc saepe factum est (100a 1), ut eorum, quae sensibus percepta sint, quasi imagines in animo inhaeserint, iam alia aliter his imaginibus utuntur (*ἤδη διαφορά τις γίνεται,* non recte Biese I. p. 332 „es erzeugt sich nach öfterer Wiederholung solcher Erinnerungen und Bilder eine gewisse Art des Unterscheidens"): alia enim ratione ducuntur, alia ratione destituta sunt: nam eorum quae sensu percepta in animo inhaerent fit recordatio, e recordatione vero eiusdem rei quae saepius repetitur fit *ἐμπειρία*, quae in eo consistit, ut quod universale sit et singulis rebus quas sensu percepimus commune cognoscatur et animo conceptum penitus in memoria inhaerescat, quasi infixum et stabilitum (*ἠρεμήσαντος* vs. 6, cf. 16b 21. Biese I. p. 328. not. 4. 247b 10 *ἡ δ' ἐξ ἀρχῆς λῆψις τῆς ἐπιστήμης γένεσις οὐκ ἔστιν· τῷ γὰρ ἠρεμῆσαι καὶ στῆναι τὴν διάνοιαν ἐπίστασθαι καὶ φρονεῖν λέγομεν... διὸ καὶ τὰ παιδία οὔτε μανθάνειν δύναται οὔτε κατὰ τὰς αἰσθήσεις ὁμοίως κρίνειν τοῖς πρεσβυτέροις· πολλὴ γὰρ ἡ ταραχὴ καὶ ἡ κίνησις. καθίσταται δὲ καὶ ἠρεμίζεται πρὸς ἔνια μὲν ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς,*

πρὸς ἔνια δ' ὑπ' ἄλλων): sic igitur ex singulis quae sensu percepimus una quaedam notio universalis formatur, quae, si ad agendum et faciendum pertinet, artis, si ad id quod est, scientiae est principium. Quare (vs. 10) principiorum certa cognitio neque natura animo nostro data est, neque ex alia cognitione eaque potiori qualicunque elicitur vel derivatur, sed ex singulis quae sensu percipiuntur colligitur: nam sicut in pugna acies in fugam coniecta per unum qui revertitur, ut impetum sustineat, ad ordinem reducitur, ita etiam eorum quae sensu percipiuntur fuga sistitur et ad ordinem revocatur, ut primum aliquid in loco manet et in animo inhaeret, quo innixa reliqua consistere possint. Quod Aristoteles addidit *ἕως ἐπὶ ἀρχὴν ἦλθεν* Trdlbg. interpretatur „donec res ad imperium redierit". At ne uno quidem verbo res significatur quae ad imperium redeat, neque omnino de redeundo quidquam dicitur, sed de eundo (*ἦλθεν*). Quare equidem haec verba de aciei et fugae principio dicta et ita explicanda putaverim, ut, quum similitudo non in singulis quaeri debeat, sed in re universa quae Aristotelis animo obversabatur, singula verba non premenda sint. Namque vera mens Aristotelis videtur haec esse, ut dicat „donec, sicut inordinata acies u n i v e r s a ad ordinem reducitur — quod fit, si etiam qui primus fugit ad ordinem redit — sic etiam o m n i a quae sensu percepta praeterfugiunt colliguntur et consistere coguntur". Eadem qua hoc loco similitudine Aristoteles utitur 917 a 31 et 941 a 11. De re universa cf. 980 b 28 *γίγνεται δ' ἐκ τῆς μνήμης ἐμπειρία τοῖς ἀνθρώποις· αἱ γὰρ πολλαὶ μνῆμαι τοῦ αὐτοῦ πράγματος μιᾶς ἐμπειρίας δύναμιν ἀποτελοῦσιν. καὶ δοκεῖ σχεδὸν ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ ὅμοιον εἶναι ἡ ἐμπειρία... γίνεται δὲ τέχνη, ὅταν ἐκ πολλῶν τῆς ἐμπειρίας ἐννοημάτων μία καθόλου γίνηται περὶ τῶν ὁμοίων ὑπόληψις*, et quae sequuntur. Cf. Trdlbg. l. l. p. 137.

100 a 14 *πάλαι* respicere videtur ad 97 b 7 sqq.

100 a 15 Iam si quid eorum, quae sensu percepta specie non differunt, constitit, ea prima est notio universalis quam animus concepit (quamquam enim singula sensu percipiuntur, tamen etiam notiones generales sensu quodam modo cognoscuntur), deinde ex primis illis notionibus universalibus alia formatur, quae complectitur ea quae illis communia sunt et

sic porro, donec ad summa genera perventum sit, quae ipsa nulla alia notione continentur sicut pars toto et ex quibus aliae notiones universales, sicut ex partibus totum, non gignuntur: unde apparet quo iure eae quae maxime universales sint dicantur *τὰ ἀμερῆ* (b 2). Cf. 1023 b 24 *ἔτι τὰ ἐν τῷ λόγῳ τῷ δηλοῦντι ἕκαστον καὶ ταῦτα μόρια τοῦ ὅλου· διὸ τὸ γένος τοῦ εἴδους καὶ μέρος λέγεται* (si consideretur quod genus *δυνάμει* insit in specie), *ἄλλως δὲ τὸ εἶδος τοῦ γένους μέρος.*

100 b 1 Trendlbg. El. log. p. 22 ex coniectura dedit *πάλιν δ' ἐν,* quamquam ipse ib. p. 139 (ed. III. p. 144) particulam *δὲ* non omnino necessariam esse iudicavit.

100 b 5 Quum aliae cognitiones (eae quae in intellectu positae sunt) semper et necessario verae sint, aliae hanc necessitatem non habeant, sed etiam falsae esse possint, in illis vero numeranda sint quum ea quae per demonstrationem sciantur tum etiam ea quae sola mentis contemplatione (unmittelbare intellectuelle Anschauung) intelligantur, ut nulla cognitio certior sit ea quae mentis contemplatione comparetur, deinde quum principia (vs. 9), ex quibus demonstretur, demonstratione ipsa certiores esse debeant, mentis contemplationem ad principia pertinere apparet (*νοῦς ἂν εἴη τῶν ἀρχῶν* vs. 12. Cf. 85 a 1, 88 b 36. Ordinem singulorum membrorum orationis mutavimus, quum ab Aristotele — quod saepius ei accidit — non ita disposita sint, ut sententia exeat quam clarissima: nam tum quia prior pars orationis vs. 5 — 10 longior facta est, tum quia singula argumenta, quae in ea afferuntur, sine ordine exposita sunt, repeti debebat vs. 10 *ἐπεὶ... νοῦν,* quod iam habuimus vs. 8 *καὶ οὐδὲν...*). Quoniam autem (vs. 10) scientia sine ratiocinatione esse non potest, scientia quidem principiorum non datur: simul autem neque eorum quae demonstrantur principia ipsa demonstrari neque eorum quae sciantur principia sciri consequitur (dixit enim scientiam hic eam intelligi quae demonstrari possit). Quare, si praeter scientiam, quae in iis rebus quae demonstrari possunt ipsi mentis contemplationi (*τῇ νοήσει*) praestat (88 a 6), nulla alia nobis data est veri cognoscendi facultas, unum relinquitur, ut mens ipsa, quae principia intueatur, scientiae sit principium (cf. 1141 a 3 *εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν καὶ μηδέ-*

ποτε διαψευδόμεθα περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα ἢ καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ἐπιστήμη καὶ φρόνησίς ἐστι καὶ σοφία καὶ νοῦς, τούτων δὲ τῶν τριῶν μηθὲν ἐνδέχεται εἶναι (λέγω δὲ τρία φρόνησιν ἐπιστήμην σοφίαν), λείπεται νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν). Quid? quod mens, quum omnium rerum, quarumcunque detur scientia, principia cognoscat et quasi amplectatur, ipsius principii (h. e. eius a quo omnis scientia proficisci debeat) principium esse recte dicatur.

De mentis notione et actione quid senserit Aristoteles exposuit de anim. III. cap. 4—6, ubi conf. quae disputavit Trendlbg. Biese I. p. 327. not. 4. Rassow p. 72 sqq. 430 a 26 ἡ μὲν οὖν τῶν ἀδιαιρέτων νόησις ἐν τούτοις, περὶ ἃ οὐκ ἔστι τὸ ψεῦδος· ἐν οἷς δὲ καὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἀληθές, σύνθεσίς τις ἤδη νοημάτων ὥσπερ ἓν ὄντων. Ib. b 5 τὸ δὲ ἓν ποιοῦν, τοῦτο ὁ νοῦς ἕκαστον. Ib. 26 ἔστι δ' ἡ μὲν φάσις τι κατά τινος, ὥσπερ ἡ κατάφασις, καὶ ἀληθὴς ἢ ψευδὴς πᾶσα· ὁ δὲ νοῦς οὐ πᾶς, ἀλλ' ὁ τοῦ τί ἐστι κατὰ τὸ τί ἦν εἶναι ἀληθής, καὶ οὐ τὶ κατά τινος· ἀλλ' ὥσπερ τὸ ὁρᾶν τοῦ ἰδίου ἀληθές, εἰ δ' ἄνθρωπος τὸ λευκὸν ἢ μή, οὐκ ἀληθὲς ἀεί, οὕτως ἔχει ὅσα ἄνευ ὕλης. 1051 b 24 τὸ μὲν θιγεῖν καὶ φάναι ἀληθές (περὶ τὰ ἀσύνθετα intell.)... τὸ δ' ἀγνοεῖν μὴ θιγγάνειν. 1072 a 30 νοῦς δὲ ὑπὸ τοῦ νοητοῦ κινεῖται. Ib. b 20 αὑτὸν δὲ νοεῖ ὁ νοῦς κατὰ μετάληψιν τοῦ νοητοῦ· νοητὸς γὰρ γίγνεται θιγγάνων καὶ νοῶν, ὥστε ταὐτὸν νοῦς καὶ νοητόν. τὸ γὰρ δεκτικὸν τοῦ νοητοῦ καὶ τῆς οὐσίας νοῦς. ἐνεργεῖ δὲ ἔχων ὥστ' ἐκεῖνο μᾶλλον τούτου ὃ δοκεῖ ὁ νοῦς θεῖον ἔχειν, καὶ ἡ θεωρία τὸ ἥδιστον καὶ ἄριστον... καὶ ζωὴ δέ γε ὑπάρχει· ἡ γὰρ νοῦ ἐνέργεια ζωή. 1143 a 35 καὶ ὁ νοῦς τῶν ἐσχάτων ἐπ' ἀμφότερα· καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων καὶ τῶν ἐσχάτων νοῦς ἐστὶ καὶ οὐ λόγος, καὶ ὁ μὲν κατὰ τὰς ἀποδείξεις τῶν ἀκινήτων ὅρων καὶ πρώτων, ὁ δ' ἐν ταῖς πρακτικαῖς τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως· ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα αὗται· ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου. τούτων οὖν ἔχειν δεῖ αἴσθησιν, αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς... διὸ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος νοῦς. 1334 b 15 ὁ δὲ λόγος ἡμῖν καὶ ὁ νοῦς τῆς φύσεως τέλος. 1169 a 17 πᾶς γὰρ νοῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ, ὁ δ' ἐπιεικὴς πειθαρχεῖ τῷ νῷ. 1177 b 30 εἰ δὴ θεῖον ὁ νοῦς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ κατὰ τοῦτον βίος θεῖος πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον, coll. 1178 a 7, 1179 a 27. 1254 b 5 ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος ἄρχει δεσποτικὴν ἀρ-

χήν, ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως πολιτικὴν καὶ βασιλικήν· ἐν οἷς φανερόν ἐστιν ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον τὸ ἄρχεσθαι τῷ σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τῷ παθητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος, τὸ δ' ἐξ ἴσου ἢ ἀνάπαλιν βλαβερὸν πᾶσιν. **1334 b 20** τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν δύο μέρη, τό τε ἄλογον καὶ τὸ λόγον ἔχον, καὶ τὰς ἕξεις τὰς τούτων δύο τὸν ἀριθμόν, ὧν τὸ μέν ἐστιν ὄρεξις τὸ δὲ νοῦς. **Denique cf. 955 b 26, ib. vs. 35, quem locum in prooem. Analyt. poster. adscripsimus. Quid differant** νοεῖν **et** φρονεῖν **exposuit Trdlbg. de anim. p. 452.**

TOPICA.

Libri Topicorum, qui etiam simpliciter ab interpretibus graecis dicuntur *οἱ Τόποι* (ut a Davide schol. 22 a 21, 27 b 38 et 41, a Simplicio schol. 25 a not. coll. 30 a 41, a Philopono ib. 142 b 3, ab Alexandro ib. 311 b 21) vel *ἡ τοπικὴ πραγματεία* (ab Ammonio schol. 136 b 14, ab Alexandro ib. 278 a 1), quamquam Aristot. ipse eosdem appellare solet *τὰ Τοπικά* (v. 20 b 26, 24 b 12, 64 a 37, 1356 b 12, 1358 a 29, 1399 a 6 al.), eam doctrinam tractant quam Aristoteles vocare solet *διαλεκτικήν*, de qua v. quae disputavit Trdlbg. Elem. log. p. 99 (ed. III. p. 101), C. Heyder I. p. 341 seqq., Rassow p. 77. Opponitur autem saepissime ars dialectica *τῇ ἀποδεικτικῇ ἐπιστήμῃ*, sicut *ἡ δόξα τῇ ἀληθείᾳ*, qua de re v. quae habuimus 46 a 9, 65 a 37, 72 a 9, 81 b 18—23 coll. iis quae diximus ad 82 b 35 et quae Io. Saresberiensis in Metalogico II. c. 4, 5 et 14: nam scientia quid verum sit investigat, disserendi ars (*ἡ διαλεκτική*) non quid verum sit curat, sed quid dicendum sit ei qui thesin propositam defendere velit (cf. 142 a 13 *πρὸς τὸ συμφέρον* et ib. 32 *ὡς ἂν δοκῇ συμφέρειν*). Quid utrique commune sit, quid differant exponitur 155 b 8 sqq. 1004 b 17 *οἱ γὰρ διαλεκτικοὶ καὶ σοφισταὶ ταὐτὸν μὲν ὑποδύονται σχῆμα τῷ φιλοσόφῳ· ἡ γὰρ σοφιστικὴ φαινομένη μόνον σοφία ἐστί, καὶ οἱ διαλεκτικοὶ διαλέγονται περὶ ἁπάντων... περὶ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ γένος στρέφεται ἡ σοφιστικὴ καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῇ φιλοσοφίᾳ, ἀλλὰ διαφέρει τῆς μὲν τῷ τρόπῳ τῆς δυνάμεως, τῆς δὲ τοῦ βίου τῇ προαιρέσει. ἔστι δὲ ἡ διαλεκτικὴ πειραστικὴ περὶ ὧν ἡ φιλοσοφία γνωριστική, ἡ δὲ σοφιστικὴ φαινομένη, οὖσα δ' οὔ.* Quod dixit 77 a 29 et 31, dialecticam omnibus artibus et disciplinis communem esse, id ex iis explicari potest quae legimus 1062 a 2 (coll. vs. 30) *καὶ περὶ*

τῶν τοιούτων (*τῶν ἀρχῶν* intell.) *ἁπλῶς μὲν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, πρὸς τόνδε δ' ἔστιν*, h. e. cuiuscunque doctrinae principia, ex quibus demonstrantur quaecunque demonstrantur, quamquam veram demonstrationem ipsa non admittunt, tamen cum specie quadam veritatis (*διαλεκτικῶς*) probari possunt ei qui nobiscum disputet: quare dicit 1355 a 9 *περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν*. Ib. 14 *τό τε γὰρ ἀληθὲς καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν, ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας· διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν.* 172 a 36 *ὁ τέχνῃ συλλογιστικῇ πειραστικὸς διαλεκτικός.* 164 b 3 *ἔστι γὰρ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν διαλεκτικὸς ὁ προτατικὸς καὶ ἐνστατικός.* Apparet inde quam arcta inter dialecticam et rhetoricam intercedere debeat cognatio (unde fit, ut in utraque investigentur *τόποι* quibus uti possimus in argumentatione, cf. 1380 b 31, 1395 b 21, 1397 a 7 al.): 1354 a 1 *ἡ ῥητορική ἐστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ· ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσὶν ἃ κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης.* 1355 a 34 *τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται, ἡ δὲ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιοῦσιν.* Per rhetoricam autem Aristoteles *τὴν λογικὴν πραγματείαν* cum *πολιτικῇ* connecti voluit: 1356 a 25 *ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν ... ἔστι γὰρ μόριόν τι καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν· περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς. τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι τὸ δὲ συλλογισμὸς τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμός, καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως ἔχει.* 1359 b 10 *ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς, ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις, ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν ἢ ταύτην μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων.* 1356 b 32 *οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει, οἷον Σω-*

κράτει ἢ Ἱππίᾳ, ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική. καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχεν (φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν), ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δεομένων, ἡ δὲ ῥητορικὴ ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων. Haud minus arcte quam cum rhetorica ars dialectica cum sophistica coniuncta est, quod iam inde apparet, quod haud raro coniunguntur: v. **1004 b 17**, quem locum modo adscripsimus, **1061 b 8** *ἥ γε μὴν διαλεκτικὴ καὶ ἡ σοφιστικὴ τῶν συμβεβηκότων μέν εἰσι τοῖς οὖσιν, οὐχ ᾗ δ' ὄντα, οὐδὲ περὶ τὸ ὂν αὐτὸ καθ' ὅσον ὄν ἐστιν.* Deinde v. **1355 b 15** *τῆς αὐτῆς (ἐπιστήμης ἐστὶ) τό τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμόν. ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ, ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν.* **171 b 7** *ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ πρᾶγμα θεωρῶν τὰ κοινὰ διαλεκτικός, ὁ δὲ τοῦτο φαινομένως ποιῶν σοφιστικός*, coll. ib. vs. 35, Io. Saresberiensis Metalogic. IV. c. 23. — Artem dialecticam ante Socratem nullam fere fuisse dicit **1078 b 25**, cf. **987 b 32**. Aliam Platonem constituisse dialecticae artis notionem videmus inter alia ex Sophist. 253, D *τὸ κατὰ γένη διαιρεῖσθαι καὶ μήτε ταὐτὸν εἶδος ἕτερον ἡγήσασθαι μήτε ἕτερον ὂν ταὐτὸν μῶν οὐ τῆς διαλεκτικῆς φήσομεν ἐπιστήμης εἶναι;... ἀλλὰ μὴν τό γε διαλεκτικὸν οὐκ ἄλλῳ δώσεις, ὡς ἐγᾦμαι, πλὴν τῷ καθαρῶς τε καὶ δικαίως φιλοσοφοῦντι.* Phileb. 57 extr. *ἀλλ' ἡμᾶς, ὦ Πρώταρχε, ἀναίνοιτ' ἂν ἡ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις, εἴ τινα πρὸ αὐτῆς ἄλλην κρίναιμεν; ΠΡΩΤ. τίνα δὲ ταύτην αὖ δεῖ λέγειν; ΣΩ. δῆλον ὅτι ἡ πᾶσαν τήν γε νῦν λεγομένην γνοίη. τὴν γὰρ περὶ τὸ ὂν καὶ τὸ ὄντως καὶ τὸ κατὰ ταὐτὸν ἀεὶ πέφυκε πάντως ἔγωγε οἶμαι ἡγεῖσθαι ξύμπαντας, ὅσοις νοῦ καὶ σμικρὸν προσήρτηται, μακρῷ ἀληθεστάτην εἶναι γνῶσιν.* Quamquam etiam Plato dialecticae notionem eandem constituit quam Aristoteles: Cratyl. 390, C *τὸν ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι ἐπιστάμενον ἄλλο τι σὺ καλεῖς ἢ διαλεκτικόν; οὔκ, ἀλλὰ τοῦτο.* Brandis Gesch. der griech.-röm. Phil. II. p. 215, ib. p. 278. De ratione quae inter dialecticam et eristicam intercedat v. Plat. de rep. V, 454, A. — Latius quam apud Aristotelem dialecticae notio saepius patet apud graecos interpretes (e. g. apud Davidem, v. schol. **18 a 34**), qui ut vocabula synonyma interdum coniungunt *λογικὴν* et *διαλεκτικήν* (v. e. g. schol. **143 a 4**), ut

doctrinam de syllogismis et de demonstratione (quae ut a nobis ita etiam ab illis logica proprie dici solet) cum disserendi arte, quae doceat quomodo logica utendum sit in disputando, coniunctam significent. — Quid titulus sibi velit bene expressit Kant Krit. der r. Vft. p. 268: „Man kann einen jeden Begriff, einen jeden Titel darunter viele Erkenntnisse gehören, einen logischen Ort nennen. Hierauf gründet sich die logische Topik des Aristoteles, deren sich Schullehrer und Redner bedienen konnten, um unter gewissen Titeln des Denkens nachzusehen, was sich am besten für eine vorliegende Materie schickte, und darüber mit einem Scheine von Gründlichkeit zu vernünfteln oder wortreich zu schwatzen". Vocabulum ipsum lingua Anglica servavit significatione haud multum mutata, v. Cowley Essays in verse and prose VIII: „Men who praise philosophy from this topic"; sunt enim *τόποι* loci, ex quibus quasi conspiciatur via quam insistere debeamus, ut et adversarium refutemus et quod nobis placeat evincamus, cf. schol. 252 a 10 sqq. et quae dixit Iul. Pacius in comm. ad h. l.: unde apparet quomodo fiat, ut *τόπος* et *τρόπος* idem fere significent apud Aristotelem 1416 a 6, 13, 36. Praeterea v. 1403 a 18 *τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον· ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει*, coll. 1395 b 21 et 1396 b 21. 1358 a 10 *λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν καὶ περὶ πολιτικῶν καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων εἴδει, οἷον ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος... κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστιν· ταῦτα δέ* (eas propositiones intell. quae ad certam quandam doctrinam pertinent eiusque sunt propriae), *ὅσῳ τις ἂν βέλτιον ἐκλέγηται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκέτι διαλεκτικὴ οὐδὲ ῥητορικὴ ἀλλ' ἐκείνη ἔσται ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς... λέγω δ' εἴδη μὲν τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις, τόπους δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων* (de quo quidem discrimine v. quae dixit Biese II. p. 582 extr.). — Quid iudicandum sit de eo quod dixit Hegel (Geschichte der Philos. Wke XIV. p. 408): „Cicero und Jordanus Bruno haben die Topik näher bearbeitet" ostendit Brandis Ueber die Reihenfolge der Bücher des Organon in Abhh. der Berl. Akad.

Hist.-phil. Kl. 1833. p. 253; id vero quod legitur in Pauly Real-encyclop. der Alterthumswiss. I. p. 787: „Aristoteles begründete zuerst wissenschaftlich die Lehre von der rednerischen Erfindung (Topica)", quamvis aliquid veri habeat, tamen nimis late patere et ex iis apparet quae modo diximus et eo ipso comprobatur quod dicitur initio Topicorum (100 a 20 *καὶ αὐτοὶ λόγον ὑπέχοντες*). — Praeterea notandum est, quod, quum Topica non iis scripta sint qui veri studio ducti scientiam quaererent, sed iis qui disserendi artem discere vellent, brevitas in dicendo, qua in aliis scriptis Aristoteles excellit, ab his libris ita aliena est, ut nimiam verbositatem auctori interdum exprobrare possis (v. v. c. quae legimus 120 b 36 — 121 a 9, 122 b 18 — 24): unde factum est, ut commentarius quem ipsi de iis scripsimus longe brevior sit iis quos de reliquis Organi partibus composuimus.

Lib. I. Cap. 1. Quid libris Topicis propositum sit definitur. 27 *Argumentationi dialecticae demonstratio opponitur.* b 24 *De syllogismo eristico.* 101 a 5 *De paralogismis cuiusque disciplinae propriis.* 18 *Disserendi ars non id agit, ut veram et accuratam scientiam componat qualemcunque.*

100 a 21 Exspectabas ut diceret aut *ἐρεῖν*, quod penderet e verbo *δυνησόμεθα*, aut *αὐτοὶ λόγον ὑπέχειν μηθὲν φάσκοντες ὑπεναντίον*. — De syllogismi notione v. quae diximus ad 24 b 18.

100 a 27 *ἐξ ἀληθῶν καὶ πρώτων*, v. quae dedimus ad 71 b 16 coll. 74 b 24. — *τινων* vs. 28 adiecit eadem cautione usus qua 72 a 28 dixit *ἢ πάντα ἢ ἔνια*.

100 b 18 dedimus *αὐτῶν* (coll. iis quae diximus ad 55 a 14) ex optt. codd. Idem praebet ed. Bip. — Vs. 19 *ἐπιστημονικαῖς* idem est quod *ἀποδεικτικαῖς*: nam scientiam (*ἐπιστήμην*) non nisi per demonstrationem comparari docuit 100 b 10 sq. — Vs. 20 *τὸ διὰ τί*, intell. *ἀπόδειξιν*.

100 b 24 Contentiosi syllogismi duo sunt genera: unum complectitur syllogismos qui recte cogunt (quare etiam hi simpliciter appellantur syllogismi 101 a 2, reliqui vero syllogismi quidem simpliciter vocari non possunt, sed *μετὰ προσθήκης* dicendi sunt syllogismi contentiosi) ex iis quae speciem tantum habent probabilitatis, quamquam revera non sunt *ἔνδοξα*, alterum eos, qui non recte cogunt (*φαινόμενος* vs. 25) sive

ex iis quae revera sunt probabilia sive ex iis quae speciem tantum habent *τῶν ἐνδόξων*. — Praeterea observandum est, quod syllogismus contentiosus, qui a sophistico nonnisi *τῇ προαιρέσει* differt (v. 171 b 30—33 coll. 169 b 20 sqq.), maxime propterea a dialectico hic distingui videtur, quod de illo seorsum acturus est in ultimo Topicorum libro, qui vulgo inscribitur de sophisticis elenchis.

100 b 27 *ἐπιπόλαιον ἔχειν τὴν φαντασίαν* est *κατάδηλον ἔχειν τὴν τοῦ ψεύδους φύσιν*: nam *φαντασία* hoc loco nihil significat nisi *τὸ εὐθὺς φαινόμενον* (*φανερὸν*) *ψεῦδος*, v. 428 b 1, quem locum adscripsimus ad 76 b 17, et 439 b 6, ubi *φαντασία* eandem fere notionem habet quam verbum *φαίνεσθαι*: dicit enim *ἐν δὲ τοῖς σώμασιν ἐὰν μὴ τὸ περιέχον ποιῇ τὸ μεταβάλλειν, ὥρισται καὶ ἡ φαντασία τῆς χρόας*. Cf. de coel. 297 b 31. Trdlbg. de an. p. 462 et quae idem ib. disputavit de *φαντασίᾳ* p. 166 sqq., p. 453 sqq., p. 538 sq. Biese I. p. 325, II. p. 26. not., 160. not. 2, 210, 673. not. 4. Praeterea v. Aristot. 427 b 28 *τούτου δὲ* (*τοῦ νοεῖν* intell.) *τὸ μὲν φαντασία δοκεῖ εἶναι τὸ δὲ ὑπόληψις*. 428 a 24 *τῶν δὲ θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει, λόγος δ' οὔ*. Ib. b 10 *ἀλλ' ἐπειδή ἐστι κινηθέντος τουδὶ κινεῖσθαι ἕτερον ὑπὸ τούτου, ἡ δὲ φαντασία κίνησίς τις δοκεῖ εἶναι* (v. 254 a 29 *ἡ γὰρ φαντασία καὶ ἡ δόξα κινήσεις τινὲς εἶναι δοκοῦσιν*) *καὶ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως γίγνεσθαι ἀλλ' αἰσθανομένοις καὶ ὧν αἴσθησίς ἐστιν, ἔστι δὲ γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθήσεως, καὶ ταύτην ὁμοίαν ἀνάγκη εἶναι τῇ αἰσθήσει, εἴη ἂν αὕτη ἡ κίνησις οὔτε ἄνευ αἰσθήσεως ἐνδεχομένη οὔτε μὴ αἰσθανομένοις ὑπάρχειν, καὶ πολλὰ κατ' αὐτὴν καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν τὸ ἔχον, καὶ εἶναι καὶ ἀληθῆ καὶ ψευδῆ*. Quare *φαντασίαν* 429 a 1 sic definit: *ἡ φαντασία ἂν εἴη κίνησις ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν γιγνομένης*. Unde patet quo iure, quamquam minus accurate, dicatur 1370 a 28 *ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενής*.

100 b 28 restituimus quod edd. prr. praebent *καθάπερ περί*. — Vs. 29 *καὶ* negligentius adiectum est; videtur autem additum esse ab Aristotele, quoniam in mente habebat alterum *καὶ* quod sequitur vs. 30. — Vs. 30 *ἡ τοῦ ψεύδους φύσις* circumscribit *τὸ ψεῦδος*, de quo usu v. quae diximus I. p. 283.

101 a 5 Praeter eos syllogismos, ait, quos commemoravimus (*ἀπόδειξιν* dicit, *διαλεκτικὸν* et *ἐριστικὸν συλλογισμόν*) sunt

etiam alii paralogismi, qui conficiuntur ex principiis cuiusque disciplinae propriis: docuit enim 77 b 16 sqq. syllogismum *ἀγεωμέτρητον* non tam eum dicendum esse qui a geometria omnino alienus sit quam eum qui principiis geometriae propriis non recte utatur. Quos quidem syllogismos revera diversos esse ab iis de quibus modo egit eo probat, quod horum definitio in eos non conveniat (*εἰς τὸν ὅρον οὐκ ἐμπίπτει* vs. 11): neque enim ex ipsis veris scientiae principiis conficiuntur (nam coguntur ex propositionibus manifesto falsis) neque *ἐξ ἐνδόξων* (nam utuntur isti paralogismi propositionibus non veris quidem, sed propriis eius doctrinae ad quam pertinent). — Vs. 14 *οἰκείων λημμάτων*, h. e. *θέσεων* (cf. 72 a 15) *ταῖς οἰκείαις τῆς ἐπιστήμης ἀρχαῖς συγγενῶν.*

101 a 18 *ὡς τύπῳ περιλαβεῖν* et 22 *ὅσον τύπῳ*, v. Trdlbg. El. log. p. 55 (ed. III. p. 49). Zell ad Eth. Nic. I, 2, 3. Saepius Aristoteles, antequam subtiliorem quaestionem instituit, naturam rei quam expositurus est breviter describit *ὡς τύπῳ*, v. 1302 a 19, 1323 a 10 *ὡς ἐν τύπῳ*. Primam et principalem notionem habet *τύπος* ubi de memoria sermo est: 450 a 31 *ἡ γὰρ γινομένη κίνησις* (*τῆς αἰσθήσεως* intell.) *ἐνσημαίνεται οἷον τύπον τινὰ τοῦ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις.* Ib. b 5 *τοῖς δὲ διὰ τὸ ψήχεσθαι... καὶ διὰ σκληρότητα τοῦ δεχομένου τὸ πάθος οὐκ ἐγγίνεται ὁ τύπος.*

Cap. 2. De artis dialecticae utilitate.

101 a 29 *μέθοδον*, h. e. *τὴν ζητουμένην* (100 a 18). — *ἔντευξις* (vs. 30) est disserendi ratio qua utimur (v. 1355 a 29): namque quum alius aliam defendat sententiam, alia ratione cum aliis disputandum est: quare dicit 1009 a 17 *ἔστι δ' οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος πρὸς πάντας τῆς ἐντεύξεως· οἱ μὲν γὰρ πειθοῦς δέονται, οἱ δὲ βίας. ὅσοι μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἀπορῆσαι ὑπέλαβον οὕτως, τούτων εὐΐατος ἡ ἄγνοια· οὐ γὰρ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν ἡ ἀπάντησις αὐτῶν· ὅσοι δὲ λόγου χάριν λέγουσι, τούτων δ' ἔλεγχος ἴασις τοῦ τ' ἐν τῇ φωνῇ λόγου καὶ τοῦ ἐν τοῖς ὀνόμασιν.* Ne quis putet probare hic Aristotelem paralogismorum divisionem quam reprehendit soph. el. (Top. IX) c. 10, non de hac divisione hic cogitandum esse monemus, sed de eo syllogismorum discrimine, quod commemoratur 177 b 33, ubi v. quae diximus: est enim

τὸ πρὸς τὸν λόγον idem quod τὸ πρὸς τὸ πρᾶγμα, id vero quod hic dicitur πρὸς τὴν διάνοιαν idem est quod 177 b 33 appellatur πρὸς τὸν ἐρωτῶντα vel πρὸς τὸν τἀναντία λέγοντα.

101 a 35 δυνάμενοι πρὸς ἀμφότερα... nam dialectica et rhetorica solae ex omnibus artibus et disciplinis contraria cogunt, et qui investigare scit quod veri simile est et veritatis speciem habet, idem etiam veritatem ipsam indagare sciet, v. 1355 a 14 et 34, quos locos supra adscripsimus in prooemio.

101 a 36 ἔτι δὲ... Triplicem dialectices utilitatem esse dixit vs. 26, tamen quartam hic adiicit, quamquam quod quarto loco commemorat iam in eo contineri quod tertium erat bene animadvertit Alexander. Praeterea notandum est saepius Aristoteli accidisse, ut, quum duas vel tres quaestionis partes indicaverit, quibus tota quaestio absolveretur, tamen de pluribus egerit. Sic 14 a 26 quattuor esse dicit significationes τοῦ πρότερον, 14 b 9 quintam addit, de qua antea nondum videtur cogitavisse. Eidem negligentiae tribuendum est, quod habetur 1014 a 16 ἀλλ' ὅμως ἅπαντά γε ταῦτ' ἐστὶ τὸ μὲν πλῆθος ἕξ, λεγόμενα δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ὡς τὸ καθ' ἕκαστον, ἢ ὡς τὸ γένος αὐτοῦ, ἢ ὡς τὸ συμβεβηκός, ἢ ὡς τὸ γένος τοῦ συμβεβηκότος, ἢ ὡς συμπλεκόμενα ταῦτα, ἢ ἁπλῶς λεγόμενα, ἔτι ὡς ἐνεργοῦντα ἢ κατὰ δύναμιν. 1285 b 20 βασιλείας μὲν οὖν εἴδη ταῦτα, τέτταρα τὸν ἀριθμόν... vs. 29 πέμπτον δ' εἶδος βασιλείας, ὅταν ᾖ πάντων κύριος εἷς ὤν... 1301 b 6 διὸ καὶ αἱ μεταβολαὶ γίγνονται διχῶς· ὁτὲ μὲν γὰρ πρὸς τὴν πολιτείαν... ὁτὲ δ' οὐ πρὸς τὴν καθεστηκυῖαν πολιτείαν... vs. 13 ἔτι περὶ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον... vs. 17 ἔτι πρὸς τὸ μέρος τι κινῆσαι τῆς πολιτείας. 617 b 16 κολοιῶν δ' ἐστὶν εἴδη τρία, ἓν μὲν ὁ κορακίας... ἄλλος ὁ λύκος καλούμενος· ἔτι δ' ὁ μικρός, ὁ βωμολόχος. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο γένος κολοιῶν περὶ τὴν Λυδίαν καὶ Φρυγίαν, ὃ στεγανόπουν ἐστίν. 175 a 5 χρήσιμοι μὲν οὖν εἰσὶ πρὸς μὲν φιλοσοφίαν διὰ δύο. πρῶτον μὲν... δεύτερον δὲ... vs. 12 τρίτον δὲ καὶ τὸ λοιπὸν ἔτι πρὸς δόξαν. Item etiam accidit, ut motus (τῆς ὑπ' ἄλλου φορᾶς), cuius quattuor fecit genera (243 a 17 ἕλξιν, ὦσιν, ὄχησιν, δίνησιν), divisionem ita corrigat (243 b 17), ut nonnisi duo eius genera agnoscat, quum ὄχησις et δίνησις ad ἕλξιν et ὦσιν reducendas esse doceat.

101 a 39 περὶ αὐτῶν, τῶν ἀρχῶν intell. vel τῶν πρώτων: nam-

que unaquaeque disciplina, quum ex certis quibusdam principiis fluat, haec ipsa principia, quae, ut habeat unde argumentetur, ponere debet, demonstrare ipsa non valet: quare iam dialecticae, quippe quae ex iis argumentetur quae ab omnibus aut certe a plerisque concedi soleant (ἐξ ἐνδόξων), hoc munus delegandum est, ut de principiorum certitudine nobis persuadeat. Quod si ita est, dialectices eae sunt partes, ut et ipsum veritatis aditum patefaciat et verae scientiae viam muniat.

Cap. 3. Qua re contineatur dialectices peritia.

Non tam in cognoscendo quam in agendo versatur dialectica, quae non est certa quaedam doctrina, sed ars et facultas (*δύναμις*), qua, sicut orator et medicus, iis quae suppeditent ad finem quem nobis proposuimus consequendum quam optime utamur: neque enim orator quodcunque vult auditoribus persuadere, neque medicus omnem morbum sanare potest, sed uterque artem suam optime callet, si consideratis omnibus quae pro re nata et pro tempore fieri possint nihil negligat quod ad finem propositum conducat. — Vs. 9 dedimus *παραλίπῃ*, quod et edd. prr. exhibent et Boethius videtur legisse: vertit enim „omiserit".

Cap. 4. In omni propositione et in omni problemate aut de genere agitur, ad quod etiam differentia pertinet, aut de proprietate, quae et definitionem et id quod sensu proprio dicitur proprium complectitur, aut de contingente.

101 b 14 dedimus *τὰ αὐτὰ*, quod et codd. optt. et edd. prr. praebent.

101 b 18 De differentia non seorsum agendum esse dicit, quia a genere seiungi nequeat, sed cum eius natura ita coniuncta sit, ut qui de genere quaestionem instituat differentiam simul non contemplari non possit. Cur differentia cum genere coniungenda sit, etiam ex argumentatione apparet quae habetur 103 b 7 sqq.

101 b 27 *ὅτι ἀπὸ τούτων* ... Ab his proficiscitur omnis quaestio: nam de una ex his quattuor notionibus in quaque propositione et in quoque problemate agitur.

101 b 29 Discrimen propositionis et problematis quod hic indicat Aristoteles optime exposuit Alexander schol. 256 a 14 sqq.

101 b 33 Cur Bkk. ex cod. *C* solo receperit quae et edd. ante Pacium omnes et vet. intp. lat. et Boethius iure omiserunt, equidem non intelligo: satis enim apertum videtur verba *καὶ πότερον τὸ ζῷον γένος ἐστίν;* quibus alii etiam addiderunt verba *ἀνθρώπου ἢ οὔ;* aliena manu adiecta esse, ut, quum duo propositionis exempla praecesserint, etiam problematis duo exempla haberemus. Bkkus Pacii acumini, ut saepius (v. e. g. 102 a 33, 103 b 18, 105 a 22 al.), etiam hic nimium videtur tribuisse.

Cap. **5.** *Quid sit definitio et quae quaestiones cum definitione investiganda coniunctae sint* (ὁρικά), **101 a 18** *quid sit proprium*, 31 *quid genus et quae quaestiones cum eo cohaereant*, b 4 *quid accidens et quae sint quaestiones cum eo cognatae, exponitur.*

102 a 2 *ὅσοι δ' ὁπωσοῦν* ... Qui uno nomine rei definiendae naturam declarat, is rem non definit; nam omnis definitio est oratio, quae non exsistit nisi pluribus verbis coniunctis, quamquam etiam hoc ipsum (si quis rem alio nomine in eius locum substituto definire velit) ad definitionis quaestionem pertinet. Etenim disputatione instituta iam evincendum est, cur talis definitio non probanda sit. Item ad definitionis quaestionem pertinent de quibuscunque ambigitur utrum eadem sint an diversa: nam qui definit is definitionem idem exprimere contendit quod res definienda, quamquam non vice versa quodcunque idem exprimit quod res definienda, vera rei definitio est (*ἄνθρωπος — ζῷον γελαστικόν, λωπίον — ἱμάτιον*). — Doctrinam quae ad definitionem pertinet exponit libro VI: ad eandem etiam referenda sunt (coll. 102 a 11 sqq.) quae leguntur lib. VII. cap. 1 cum maxima parte reliquorum quae hoc libro continentur, dum reliqua pars libri VII ad universam doctrinam Topicam spectat. De proprietate agit libro V, genus tractat libro IV, de accidente libro II et III disputat. Cf. Io. Saresberiensis Metalogicum III. c. 5—10.

102 a 32 *ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖσθαι*, de quo v. quae diximus ad 2 a 20. — Vs. 35 scripsimus *ἐρωτηθέντα*, in quo edd. pleraeque cum optt. codd., Boeth. et vet. intp. consentiunt.

102 a 37 *ὑπὸ τὴν αὐτὴν μέθοδον πίπτει.* Item ad eandem generis quaestionem pertinet utrum alia res cum alia eodem genere contineatur an in diversis generibus insint.

102 b 14 Ad quaestionem de accidente accedunt etiam eae quaestiones per quas inter se comparantur gradus eorum quae aliis accidunt, velut si quaeritur utrum utri praestet, utrum utro sit iucundius. Et de his quidem libro III disserit: unde factum est, ut hic ab Io. Italo et aliis graecis intpp. inscriptus sit *περὶ τῶν συγκριτικῶν τόπων.*

102 b 23 Edd. Bkko priores omiserunt *μή*, quod et optt. codices praebent et sensus requirit: opponit enim hic Aristoteles *τὸ ποτὲ ἴδιον* et *τὸ πρός τι ἴδιον.* Et illud quidem, ait, locum habet, si quid (velut *τὸ καθῆσθαι*), quamquam non semper, tamen aliquando non nisi de uno solo praedicatur, hoc vero etiam, si quid non de uno solo praedicatur, sed pluribus commune est: nam si *τὸ καθῆσθαι* de aliis praedicatur, de aliis non praedicatur, eorum omnium qui sedent proprium est *τὸ καθῆσθαι,* si comparentur cum iis qui non sedeant (*πρὸς τοὺς μὴ καθημένους*, h. e. *οὐ πρὸς πάντας, ὡς τὸ ποτὲ ἴδιον, ἀλλὰ μόνον πρὸς τοὺς μὴ καθημένους*).

Cap. 6. Quae contra genus, contra proprium et contra accidens disputantur, eadem etiam ad definitionem refutandam apta sunt, neque tamen quaecunque disputantur ad definitionis quaestionem revocanda sunt.

102 b 29 Nam quum de definitione disputatur, et rei definiendae soli propositam definitionem convenire demonstrandum (sicut etiam, quum de proprietate alicuius rei disserimus, hanc ei soli tribui probandum est) et genus rei definiendae quod posuimus revera eius genus esse et quodcunque definitione contineatur (*τὰ ἐν τῷ λόγῳ ῥηθέντα*) revera de re definienda praedicari evincendum est: ex quibus si quid redarguitur, definitio ipsa tollitur. Cf. lib. VI. c. 1.

102 b 33 *ἔμπροσθεν* respicit ad ea quae cap. antecedente dicta sunt de genere, proprio et accidente.

103 a 22 *τῶν δὲ λοιπῶν* ... E reliquis vero, h. e. ex iis autem quae capitibus vel generibus quae proposuimus 101 b 25 (*ὅρον* dicit, *ἴδιον*, *γένος*, *συμβεβηκός*) non subiecta sunt, sed ab iis aliena videntur, singula, prout cum unoquoque capite maxime cognata sunt, singulis adiicienda sunt.

Cap. 7. Idem aliud cum alio est aut numero aut specie aut genere. 23 *Eadem potissimum dicuntur ea quae numero*

non differunt, quod fit, quum eadem res alio nomine vel definitione exprimitur aut quum id quod rei proprium est vel accidens locum tenet rei ipsius.

Cf. cum hoc cap. quae diximus ad 1 b 6.

103 a 15 *ἔχειν τινὰ διαφοράν, ὥστε μήτ' ἀριθμῷ μήτ' εἴδει μήτε γένει ταὐτὸν εἶναι*: attamen aqua quae ex eodem fonte fluit specie eadem esse dicenda est : nam ab iis quae specie eadem esse dicuntur cum ipsa (ab omni eiusdem aquae specie) non nisi eo differt, quod singularum eius partium similitudo quam maxima est, dum maius sit discrimen inter diversas aquae species: quare aqua quae ex eodem fonte fluit iis adnumeranda est quae specie sunt eadem (vs. 22 sq.).

103 a 29 *ὅταν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος*, quum id quod cum aliqua re idem est ab accidente petitur (h. e. accidente eiusdem rei exprimitur). Exspectabas ut diceret *τῷ συμβεβηκότι*, at talem Aristotelis in scribendo negligentiam iam saepius notavimus.

Cap. 8. Omnem quaestionem aut ad definitionem aut ad genus aut ad proprietatem aut ad accidens pertinere et per inductionem et per syllogismum probatur.

103 b 18 Bkkus Iul. Pacium secutus dedit *ἴδιόν ἐστιν, ὑπάρχει*, quamquam neque editi libri neque mss. plerique habent *ἐστιν*, quod etiam Boethius omisit.

Cap. 9. Decem categoriae conferuntur cum iis generibus, ex quibus ars disserendi suspensa est, ut haec illis contineri doceatur.

103 b 21 Vocem *διαφοραί*, quam Boeth., vet. intp. et Magent. (v. schol. nostra I. p. 68) habuerunt, explicationis gratia aliena manu adiectam esse docet scholion Alexandri (schol. 258 a 28). Non cogitandum esse de voce *διαφοραί*, sed ex antecedentibus repetendum esse *κατηγορίαι* recte iam observavit Petrus Victorius, var. lectt. XVIII, 18. Aristoteles ipse 102 b 39 *γένη* appellavit quae hic *τέτταρας κατηγορίας* vocat.

103 b 27 Parum subtiliter hic argumentatur Aristoteles: probaturus enim omnes propositiones, quae vel definitionem vel genus vel proprium vel accidens exprimant (*αἱ διὰ τούτων προτάσεις* vs. 25), ad decem categorias reduci posse, non id egit, ut demonstraret quomodo definitionis, generis, proprie-

tatis et accidentis quaestiones ad singulas categorias redigerentur et quam ad eas rationem haberent, sed satis habuit exponere, quod non fieri non possit quin una ex decem categoriis in quaque propositione utamur, sive per eam exprimendum sit τὸ τί ἐστι sive aliud quodcunque: quare non tam illa ipsa quattuor genera decem categoriis subiecta esse, quam nihil esse posse quod decem categoriis non comprehensum sit evincit. — Praeterea notandum est, quod sensus quo usurpantur verba τί ἐστι alius est vs. 22, alius vs. 27 sqq.: illic enim primam categoriam (τὴν οὐσίαν) significant, hic vero naturam rei cuiuscunque, ut non solum de prima, sed de omnibus categoriis intelligenda sint.

103 b 35 ὁμοίως δὲ... Item etiam res se habet in reliquis categoriis: nam si de quaque re vel res ipsa (verum rei nomen) vel eius genus praedicatur (sicut de eo quod album est vel album vel color), id quod res est exprimitur; si non de re ipsa, sed de alia quacunque vel ipsa vel eius genus praedicatur, enuntiatio non primam categoriam (id quod res est) exprimit, sed aliam quamcunque. Unde apparet in omni enuntiatione unam decem categoriarum locum habere: quare propositiones omnes de quibus et ex quibus (h. e. quibus positis) disputatur, decem categoriis continentur.

Cap. 10. *De propositione dialectica.*

104 a 5 Quod Aristoteles dixit 101 b 29, propositionem et problema non nisi τῷ τρόπῳ differre, id pugnare videtur cum iis quae hoc loco legimus, quod bene animadvertit Alexander (schol. 258 b 4 sqq.); facile autem repugnantia tollitur eo, quod altero loco non nisi de forma dixit quam propositio et problema habere debeant, hic vero exponit quomodo comparatae esse debeant, ut in disserendo usum habeant.

104 a 8 ἔστι δὲ πρ. διαλεκτικὴ ἐρώτησις: v. quae diximus ad 20 b 22, 24 a 25, 42 a 39.

104 a 13 τὰ τοῖς ἐνδόξοις ὅμοια (quorum exempla dat vs. 15—20), καὶ τἀναντία... Deinde, ait, propositio probabilis (s. dialectica) exit, quum negatur (κατ' ἀντίφασιν προτείνεται) quod contrarium est ei quod pro probabili habetur et concedi solet. Exemplis rem illustrat vs. 20—28 aliumque modum valde similem ei quem modo habuimus adiicit vs. 28—33, quo propositio probabilis reddi possit: eum scilicet, quod, si

probabile sit aliquid praedicari de aliquo, item etiam contrarium de contrario praedicari probabile reddatur, si iuxta ponantur utraque (ἐν παραβολῇ vs. 28).

104 a 14 καὶ ὅσαι δόξαι . . . quarum exempla sequuntur vs. 33 — 37.

104 a 28 ἔνδοξον δὲ καί. Particulam καὶ Bkkus non recepit: est enim supervacanea, sed hoc ipsum nos movit, ut eam reciperemus, praesertim quum neque in Boethii neque in vet. intp. cod. Goth. versione neque in edd. prr. desit: talis enim in scribendo negligentia Aristotelis stilo convenit. Plane eodem modo atque hoc loco repetitum habuimus καὶ 91 b 23 sq.; praeterea cf. quae diximus ad 14 b 30 et ad 153 a 20.

104 a 32 ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν . . . v. de Interpret. c. 14. — Vs. 37 dedimus γεωμετρικός, quippe quod et in optt. codd. reperiatur et 132 a 31 et 33 a Bkko ipso receptum sit. Boethius et γεωμέτρης et γεωμετρικός reddit „geometer".

Cap. 11. *Quid sit problema dialecticum*, 18 *quid thesis*, 29 *et quae ratio intercedat inter utrumque exponitur.* 105 a 3 *Qualia esse debeant problemata quae disputanti examinanda sint.*

104 b 12 ἔστι δὲ . . . Non nova problematum genera hic enumerat, sed alia quaedam exponit quae nonnullis eorum propria sint et ex quibus cognosci possit quomodo tractanda sint: dicit enim problemata dialectica ita interdum comparata esse, ut et ipsa et quae iis contraria sint ratiocinatione aeque probabili evinci possint, vel ita ut, quamvis gravia sint, tamen quid de iis statuendum sit nobis non constet.

104 b 19 θέσις (de qua v. quae diximus ad 72 a 15) est propositio παράδοξος quae vel viri insignis auctoritate vel (vs. 24) ratiocinatione παραδόξῳ defenditur.

104 b 31 περὶ ὧν οὐδετέρως δοξάζομεν, quod haud raro in problematis diiudicandis nobis accidere ex iis apparet quae habuimus vs. 12 sqq.; de thesi vero quid statuendum sit non dubitamus, quod ex ipsa eius definitione (vs. 19) patet. — Verba sequentia corrupta putavit Buhlius, cuius quidem coniecturae rationem equidem video nullam.

104 b 32 ἐκ τῶν εἰρημένων, thesis definitionem, quam modo proposuit, intelligit.

105 a 3 Non omne problema aptum est ad disputandum, sed id quod ratiocinationem aliquam admittat, qua utraque pars de-

fendi possit. (Cum iis quae leguntur vs. 6 cf. quae similiter, quamquam alio sensu, dicuntur 1009a17 *οἱ μὲν γὰρ πείθους δέονται οἱ δὲ βίας.*) Quare (vs. 8) neque ea quorum demonstratio in promptu est et per se intelligitur neque ea quae doctrinam quandam reconditam et disputationem abstrusiorem requirunt ad disserendum proponenda sunt: nam dialectica non nisi hoc propositum habet, ut animi facultates disputando exercitentur. — Vs. 9 dedimus *πλεῖον'* ex coniectura, qua variam codicum lectionem conciliaremus, quorum alii iique optimi habent *πλεῖον* alii *πλείω.*

Cap. 12. *Quod volumus id in disputatione evincimus aut per syllogismum aut per inductionem.*

105a12 *πρότερον,* v. 100a25. — De *ἐπαγωγῇ* v. quae diximus ad 68b15 et ad 71a21.

Cap. 13. *Ad quae potissimum capita respiciendum sit, ut syllogismi in disputando nobis suppeditent, exponitur.*

105a22 Bkkus Iul. Pacium secutus lectionem codicis *C* recepit invitis et codd. optimis et plerisque edd. prr. Etiam Boethium, vet. intp. et Alexandrum (v. schol. 260b5 coll. ib. a43, 255b19 et eiusd. comm. in Anal. prior. fol. 136b ed. Iunt. 1521. 4, ubi hic locus ab eo affertur) nostram lectionem habuisse constat, ut verba *καὶ τῶν ἐπαγωγῶν* ex capite antecedente intrusa esse appareat.

105a25 *ἔστι δὲ . . .* Quum autem etiam reliqua tria in propositionibus investigandis versentur, ad primum caput (h. e. ad propositiones conquirendas) reducuntur omnia.

105a27 *οἷον ὅτι τὸ αἱρετὸν πολλαχῶς λεγόμενον δεῖ διελεῖν εἰς τὸ καλὸν καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὰ λοιπά.* — Quae adduntur vs. 31 *ἔστι* — 33 *ὁμοίων* delenda esse facile mihi persuaderem, nisi et in omnibus codd. et in omnibus libris, quibus veteres interpretes usos esse constat, exstarent.

Cap. 14. *De propositionibus eligendis.* b19 *Dividuntur propositiones in ethicas, physicas et logicas.* 31 *Quod ponitur id quam maxime universale sumendum est, ut quam plurima ex eo fluant.*

105a34 *διωρίσθη* respicit ad cap. 10, ubi quae leguntur 104a8—15 ita *ἐκ παραλλήλου* dicta sunt iis quae hic habemus vs. 35 — b5,

ut paene iisdem verbis expressa sint: quare vix erit, opinor, qui probet quod Buhlius voluit, qui verba b 1 καὶ ὅσαι — 2 φαινομέναις aliena manu intrusa putavit; nam verba καὶ ὅσαι κατὰ τέχνας εἰσίν (coll. 104 a 15) ut expungantur iusta causa inveniri vix poterit. Imo vera loci difficultas non in iis est, quae Buhlius aliena manu adiecta esse putavit, sed in iis quae proxime praecesserunt: quare pro ἢ τὰς vs. 37 quod in omnibus libris et mss. et edd. legitur scribendum putamus μὴ τάς, quae quidem coniectura, quamquam Boethius, vet. intp. et Alexander vulgarem lectionem tuentur, ita nobis arrisit, ut in contextum eam receperimus. Hac enim admissa tollitur difficultas omnis. Namque respondent verba μὴ τὰς ἐναντίας ταῖς φαινομέναις iis quae legimus 104 a 11 μὴ παράδοξος· θείη... δόξαις ἤ, quibus indicatur discrimen quod inter propositionem et thesin intercedat. Deinde quod ἢ scriptum sit pro μή, quum ἢ saepius repetitum praecederet, mirum esse non potest. Similiter collocatam habemus particulam μὴ 1068 a 29 μεταβεβληκὸς ἔσται . . . εἰς μὴ τὴν τυχοῦσαν ἀεί et quae alia huiusmodi dedimus exempla ad 4 b 22.

105 b 10 Deinde quae de genere aliquo universo vel de plurimis quae ei subiecta sunt recte dici omnes opinantur, ea pro veris principiis in disputando sumenda sunt: talia enim conceduntur, quum perspici non soleat ab adversario, quam exceptionem habeat regula quam concedit. Apparet inde scribendum esse vs. 12 ἐπὶ τίνος (nam pronomen interrogativum pro relativo usurpatur) pro ἐπί τινος, quod bene iam animadvertit Buhlius. Idem habemus 109 b 28.

105 b 15 καὶ περὶ ἀγαθοῦ παντός adiecit, ut propositiones universales disputanti sumendas esse significaret, quod cur faciendum sit, exponit in sequentibus, v. vs. 31 sqq.

103 b 20 Ne quis ex hoc loco colligat tres Aristotelem omnis philosophiae partes fecisse ethicam, physicam, logicam — nam hanc divisionem hic proponit, ut qua disputantes commodissime utantur —, videat quae dicit Alexander schol. 261 a 8 — 12 et quae disputat ipse Aristoteles Met. *E.* cap. 1, ubi dicit πᾶσαν διάνοιαν ἢ πρακτικὴν ἢ ποιητικὴν (ex qua artes originem habent) ἢ θεωρητικὴν εἶναι. 1026 a 18 ὥστε τρεῖς ἂν εἶεν φιλοσοφίαι θεωρητικαί, μαθηματική φυσική θεολογική. Praeterea v. quae dedimus init. Anal. post.

105 b 32 τὴν μίαν πολλὰς ποιητέον, ita scilicet ut propositione uni-

versali sumta ea ex illa eliciamus quae inde fluant. De exemplo τῶν ἀντικειμένων quod additur v. Categ. c. 10.

Cap. 15. Qui disputat non solum multiplicem cuiusque vocis potestatem novisse, sed etiam uniuscuiusque definitionem investigare debet. 9 *Ambiguitas vocis cognoscitur ex contrariorum diversitate* (23) *vel e diversa quam contrarium induit specie.* 36 *Deinde ambiguum est quod et ita dicitur, ut habeat aliquid contrarium vel ἀνὰ μέσον et non habeat.* b 13 *Deinde ambigua est vox, si id quod ei repugnat ambiguum est,* 21 *vel id quod ei opponitur sicut privatio.* 29 *Deinde excutiendum est num casus vel quae quo modo cunque ab ea deriventur ambigua sint,* 107 a 3 *et num illa vox non ad eandem semper categoriam, sed ad diversas pertineat,* 18 *num subiecta sit diversis generibus, quorum alterum non contineatur altero, ut una definitione eius natura exprimi non possit.* 32 *Eadem ratione etiam examinandum est quod ei contrarium est.* 36 *Examinandae sunt et definitiones eorum quae cum ea composita sunt* (b 6) *et definitio ipsius.* 13 *Deinde quaeritur, num quae illa voce significentur non gradu, sed reapse diversa,* 19 *vel num diversorum generum differentiae sint.* 27 *Deinde num ipsa plures habeat differentias,* 33 *denique num simul et speciem et differentiam exprimat.*

106 a 2 τὸ δὲ ποσαχῶς, quod secundo loco posuit cap. 13. Constructionis ἀσυνθέτου, qua verba τὸ δὲ ποσαχῶς cum verbo sequente non coniunguntur, v. quae dedimus similia exempla ad 52 a 29. — καθ' ἕτερον τρόπον, h. e. ὁμωνύμως.

106 a 6 ἀλλ' ὅτι καὶ... Namque iustitia et fortitudo dicuntur bonae, quatenus ipsae animi quandam qualitatem exprimunt, salubritas vero dicitur bona, non quatenus quale aliquid sit exprimit, sed quatenus aliquid efficit (sanitatem intell.).

106 b 4 De eo quod dicitur ἀνὰ μέσον v. quae dedimus ad 12 a 2. — εἰ τῶν μέν... Si duo quae inter se contraria sunt (ut λευκὸν et μέλαν) vel et ita dicuntur, ut aliquid iis sit ἀνὰ μέσον, et ita, ut non sit, vel ita, ut semper quidem aliquid habeant ἀνὰ μέσον, sed hoc ipsum non semper idem sit, velut τὸ μὲν σομφὸν ἐν φωνῇ, τὸ δὲ φαιὸν ἐν χρώματι τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος ἀνὰ μέσον, voces ambiguas esse apparet.

106 b 26 Quod numerum pluralem ἀντίκεινται ex optimis libris

recepimus, id satis defensum videtur exemplis quae dedimus ad 69 b 3. — Ad vs. sq. cf. 12 a 28.

106 b 29 De *πτώσει* diximus ad 16 b 1. — De pronomine *αὐτὸ* vs. 38 v. quae dedimus ad 6 a 8.

107 a 3 Considerandum est, num eadem vox quocunque modo usurpata (*ἐπὶ πάντων*) in eadem semper categoria sit: namque bonum ita dicitur, ut et ad categoriam *τοῦ ποιεῖν* et ad *τὸ ποιὸν* et ad *τὸ ποτὲ* et ad *τὸ ποσὸν* pertinere appareat, unde patet ambiguam esse boni notionem. Item *τὸ λευκὸν* si de colore praedicatur, qualitatem, si de voce, actionem quandam exprimit (schol. 262 a 4), et *τὸ ὀξὺ* si de voce, actionem, si de angulo, quantitatem significat.

107 a 18 Deinde, etiam si quae vox in eadem semper categoria (in eodem summo genere) insit, tamen videndum est, num genera inferiora et proxima quae dicuntur diversa sint, quorum alterum si non continetur altero, duas habebimus definitiones diversas, ut vocis ambiguitas manifesta sit. Sic e. g. quae voce *ὄνος* significantur (*τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα*), quamquam ad categoriam substantiae semper pertinent, tamen in eo differunt, quod et animalia esse possunt et supellex. Sin autem genera, quibus eadem vox subiecta est, ita diversa sunt, ut alterum altero contineatur, vocem ambiguam esse non consequitur: nam utrumque genus, quum quod in altero (in eo intell. quod minus late pateat) insit ab altero non prorsus sit alienum, sed simul utrique subiectum esse et possit et debeat, de eadem re vere praedicabitur, ut rei natura eadem maneat, sive per hoc genus definiatur sive per illud.

107 a 37 Praepositio *ἐκ* cum participio *γινόμενον* melius, ni fallor, abesset. — Quod dicat vs. 38 *τοῦ ἰδίου* ipse explicat b 2 sq.

107 b 4 et 17 Quum alias *συνώνυμοι* dici soleant duae voces vel duae res, quae in eodem genere sint eandemque naturam vel qualitatem exprimant (v. quae diximus ad 1 a 6), hic *συνώνυμος* dicitur una vox, quae quo modo cunque usurpata eandem semper significationem habeat, vox non ambigua: nihil enim hic significat *τὸ συνώνυμον* nisi *τὸ μὴ ὁμώνυμον*.

107 b 8 *τὸ σημαντικὸν καὶ ποιητικὸν ὑγιείας*, h. e. *τὸ ὑγιεινὸν ὁμώνυμον ὄν* (106 b 35). Si quis vocem ambiguam una definitione complexus est, definitio examinanda est, ut quam ipsa reconditam habeat ambiguitatem appareat. — Vs. 11 dedimus

τοσοῦτον, quod et Alexander habuit (v. schol. 262a28 et 31) et optimi codd. praebent, praesertim quum appareat quam facile per scribentium incuriam hoc mutari potuerit in τοιοῦτον, sequitur enim τὸ δὲ τὸ τοιοῦτον. Praeterea sensus ipse requirit lectionem τοσοῦτον: nam ut ambiguitas vocis ὑγιεινὸν ostenderetur, probandum erat genus quo contineatur modo ad hanc categoriam pertinere (τὸ ποσὸν intell.) modo ad illam (τὸ ποιόν).

107b13 Deinde quae una voce significantur aut, si eandem rem aut certe eiusdem rei diversos gradus eadem ratione exprimunt, inter se comparari possunt (quod semper fieri potest, si vox non est ambigua) (συμβλητὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ὁμοίως) aut, si res ipso genere diversas significant, quarum altera, quum alterius plane dissimilis sit et cum ea componi nequeat, nihil nisi gradum alterius exprimere non potest, comparationem non admittunt. Utrumque autem si locum habet, vocem ambiguam esse apparet. ἡ γὰρ λευκὴ φωνὴ λευκοῦ ἱματίου οὔτε μᾶλλον λευκὴ λέγεται οὔθ' ὁμοίως τῷ ἱματίῳ λέγεται λευκή, ὥσθ' οὐ συμβλητά.

107b19 ἐπεὶ δὲ... Cf. quae habuimus 1b16 sqq.

Cap. 16. *De differentiarum inventione.*

107b39 τὰς δὲ διαφοράς, quas quaerendas esse tertio loco commemoravit cap. 13.

108a1 τοῖς ex optt. codd. addidimus, quum sensus requirat: apparet enim e verbis sequentibus ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἐστίν et ex ipso exemplo τὰ γένη τὰ πρὸς ἄλληλα esse τὰ ἀντιδιῃρημένα, quae hoc loco dixit πρὸς ἄλληλα, quum adhuc in mente haberet quae iis opposita sunt τὰ ὑπάλληλα γένη. — Vs. 2 et in seqq. dedimus ἀνδρείας pro ἀνδρίας, quippe quam scripturam optimi libri exhibere soleant.

Cap. 17. *De inventione similitudinis.*

108a7 τὴν δὲ ὁμοιότητα, quae quarta erat quaestio quam cap. 13 proposuit.

Cap. 18. *Quam utilitatem in disputando habeat, si quis multiplicem vocum potestatem,* 38 *differentias* (b7) *et similitudines exploraverit, exponitur.*

108a21 Opponuntur τὸ πρὸς τὸ πρᾶγμα συλλογίζεσθαι et τὸ πρὸς τὸ ὄνομα, de qua quidem oppositione v. quae diximus ad 101a29 sub fin. — Scripsimus τὸ ὄνομα et vs. 29 τὸ αὐτό, quia cum emphasi haec verba pronuntiantur.

108a27 sq. παραλογισθῆναι passive usurpatur, sicut συλλελογίσθαι 1357a8, quem locum adscripsimus I. p. 373, quamquam eadem forma etiam sensu activo ab Aristotele ponitur 174b11, 175b31, 35 et 37.

108a32 Hoc vero non semper accidere potest, sed non nisi si verum est quod defendimus, quum unam, falsum vero, quum alteram vocis cuiusdam ambiguae significationem intelligimus. Nam si utravis significatione accepta vera exiret propositio, etiam ratiocinatio, per quam coacta est, non esset paralogismus, sed verus syllogismus, quamvis reprehendendus propterea quod non unum, sed plura simul coegerit.

108b11 *οὐ γὰρ ῥᾴδιόν ἐστιν ... εἰ μὴ ῥᾴδιον δεῖ λέγειν τὸ ἀδύνατον*, ut alio loco dicit Aristoteles: v. quae diximus ad 8a29: nam ipsi notioni inductionis hoc repugnat.

108b12 τοὺς ἐξ ὑποθέσεως συλλογισμούς, h. e. τοὺς δι' ὁμολογίας περαινομένους, de quibus v. quae diximus I. p. 433. Concessionem, qua nituntur syllogismi de quibus hic loquitur, ipse indicat vs. 13 et 15. De una re vel specie verum esse quod defendimus, probamus et, quum reliquarum eandem rationem esse concesserit adversarius, de omnibus valere quod volumus per hanc ipsam concessionem (ἐξ ὑποθέσεως) colligimus. — Numeri mutati (nam verba ἐπὶ τούτων vs. 15 et 18 ad id referuntur quod vs. 14 singulari numero indicavit voce ὅ τι et vs. 16 voce ἐκεῖνο) exempla collegimus ad 69b3, cum quibus cf. quae diximus ad 16b1 sub fin. et ad 28a6.

108b21 *οὐκ ἀπορήσομεν*... nam genus est id ipsum quod singulis omnibus commune est (τὸ ἐν ἑκάστῳ ταὐτόν) et necessario cum eorum natura coniunctum.

Lib. II. cap. 1. Problemata aut universalia sunt aut particularia. 109a6 *Primum docendum est quomodo propositio universe affirmans refutetur.* 10 *Problema quod pertinet ad accidens a reliquis eo differt, quod accidens ad ipsam rei naturam nihil facit.* 27 *Duo problematis sunt vitia.*

109a7 διά τε τὸ ... Primum indicat cur non incipiendum sit a propositionibus particularibus, deinde (καὶ διὰ τὸ vs. sq.) cur

primo non dicendum sit περὶ τῶν κατασκευαστικῶν: ratio in eo est, quod quae ad disputandum proponuntur saepius sunt affirmantia quam negantia, ut qui disputationem aggrediatur non propositionem affirmantem probare, sed evertere debeat id quod ab adversario affirmatum sit.

109 a 10 Brevius haec dixit quam clarius; sententia enim haec est: ἔστι δὲ χαλεπώτατον τὸ ἀντιστρέφειν τὴν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὀνομασίαν (κατηγορίαν), ὥστ' εἶναι οἰκείαν τοῦ πράγματος, h. e. quod praedicatur sicut accidens id cum re ipsa de qua praedicatur, plerumque non potest converti, quum veram eius naturam non exprimat (quamquam interdum hoc fieri posse vidimus 103 a 30). Namque si definitio vel genus vel proprium de ea re praedicantur ad quam pertinent, ipsam eius naturam exprimunt, cum qua necessario coniuncta converti possunt (v. vs. 13—19). Quod longe aliter se habet in accidente: nam quod accidens est, id quodammodo quidem (πῇ, κατά τι) praedicatur, neque tamen simpliciter et sensu proprio praedicatur (cf. 83 a 14). Quare (vs. 22), si quid de aliqua re praedicatur ὡς συμβεβηκός, non consequitur rem esse tale aliquid quale exprimit τὸ συμβεβηκός, velut si color albus vel iustitia de aliquo praedicantur κατὰ συμβεβηκός, non sequitur colorem album vel iustitiam ita cum re ipsa, de qua praedicentur, coniunctum esse, ut cum ea converti possint. — Pro λευκὸς et δίκαιος (vs. 24) clarius dixisset λευκόν τι et δίκαιόν τι.

Cap. 2. Primus locus, quo refutetur, quod aliud alius sit accidens, est, ut probemus non ut accidens praedicari alterum de altero, sed alio modo quocunque, b 13 *alius, ut videamus de quibus praedicetur*, 30 *alius, ut definiamus et accidens et id de quo praedicatur*, 110 a 10 *deinde, ut ipsi nobiscum reputantes et adversarii sententiam nostram facientes ei occurramus*, 14 *denique, ut definiamus quoad communi mori verborum vel obtemperandum sit vel ab eo recedendum.*

109 a 34 κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον, quem definit b 8 sq. ὡς γένος, ὡς ἴδιον ἢ ὡς ὁρισμός.

109 a 39 Interdum fit, ut qui genere utatur pro accidente, accidens prius ita definiverit, ut eius nomine genus comprehenderit, saepe tamen, ubi fines accidentis non constituti sunt, ex ipsa locutione genus pro accidente haberi apparet:

fit enim hoc, quum praedicatur de specie quod a genere derivatur; nam genus semper ipsum praedicatur de specie et ita quidem, ut et nomen et notio (natura) eius speciei tribuendum sit. Quare non quod derivatur a genere, sed genus ipsum de specie praedicari debet. Qui autem de specie praedicat quod a generis nomine derivatur, genus pro accidente habet, quod probatur b 8—12.

109 b 21 *οἷον εἰ ...* Singulae cuiusque oppositorum speciei quam commemoravit vs. 18 sq. exemplum addit. Mendum est quod in Bkki ed. legitur vs. 26 *ἀνασκευάζειν καὶ κατασκευάζειν* pro *κατασκ. καὶ ἀνασκ.* — Vs. 25 *ὁ τόπος ἀντιστρέφει* est *ὁ τόπος πρὸς ἀμφότερα χρήσιμός ἐστιν*: quare docetur in iis quae sequuntur quomodo *κατασκευάζοντι* hoc loco, qui divisione continetur, utendum sit.

109 b 31 *ἀμφοτέρων καθ' ἑκάτερον*, h. e. *θατέρου μὲν καθὸ ὑπόκειται θατέρου δὲ καθὸ κατηγορεῖται καὶ συμβέβηκε τῷ πράγματι.*

110 a 20 Alexandrum pro *ὡς* legisse *ἢ ὡς* ex scholiis (266 a 3 sqq.) apparet.

Cap. 3. Si vocis ambiguitas adversarium latet, non nisi ea notione utendum est, quae commode conciliari possit cum eo quod vel defendimus vel refellimus; b 8 *si non latet, explanata et adoptata multiplici eius potestate vel adstruendum vel destruendum est id quod volumus.* 16 *Item etiam omnibus, quae etsi non ambigua non eadem semper ratione dicuntur, utendum est prouti disputationis ratio postulat.*

110 a 32 *πλὴν ἀνασκευάζοντι ...* Quum adversarium refutantes vocem ambiguam de alia non praedicari ostendimus, nulla concessione opus est: nam etiam si omissa altera vocis notione alteram solam cum aliquo eorum, de quibus vocem praedicari dixit adversarius, conciliari non posse doceamus, satis confutatum est quod volumus; sin autem, ut refellamus quod ille contendit, vocem ambiguam de alia praedicari probamus, alteram solam vocis ambiguae notionem de aliquo eorum, de quibus vocem praedicari non posse contendit adversarius, revera praedicari demonstrandum est. Quum vero non refellimus, sed ipsi probamus vocem ambiguam vel praedicari vel negari de alia, prius ab adversario petendum est, ut concedat de reliquis quod de uno solo probetur, quam-

quam hoc (b 4) non faciendum est nisi ubi communem argumentationem, quae diversas vocis ambiguae notiones ita complectatur ut simul ad omnes pertineat, frustra quaesivimus.

110 b 2 *διότι πᾶσα* ... Brevius haec et negligentius dicta sunt. Locum interpretantes Boethius et vet. intp. vertunt „propter hoc", quasi pro *διότι* scriptum esset *διὰ τοῦτο*. Sensus apertus est: *οἷον εἰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος, οὐκ ἀπόχρη τοῦτο πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος*, quod sic exprimere voluit Aristoteles: *οἷον εἰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος, οὐκ ἔστι τοῦτο τὸ δι' ὅ τι ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος*. Qua quidem artificiosa explicatione non opus est, si *διότι* pro simplici *ὅτι* usurpatum esse dicas, cuius usus alia exempla ex Topicis collegimus ad 58 b 7 extr.

110 b 16 Ex iis quae hic dicit apparet non idem esse *τὸ πολλαχῶς* s. *πλεοναχῶς λεγόμενον* et *τὸ ὁμώνυμον*. Nam illud latius patet: cf. 1003 b 33 *τὸ δὲ ὂν λέγεται μὲν πολλαχῶς, ἀλλὰ πρὸς ἓν καὶ μίαν τινὰ φύσιν, καὶ οὐχ ὁμωνύμως ἀλλ' ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιεινὸν ἅπαν πρὸς ὑγίειαν, τὸ μὲν τῷ φυλάττειν, τὸ δὲ τῷ ποιεῖν, τὸ δὲ τὸ σημεῖόν εἶναι τῆς ὑγιείας, τὸ δ' ὅτι δεκτικὸν αὐτῆς*. Orationem *ἀνακόλουθον* fecit exemplorum copia interposita (idem accidit 111 b 33 sqq.): quare aliud initium sumsit vs. 25 dicens *εἰ οὖν μηδαμῶς* ...

110 b 26 Si igitur nullus modus (ex iis quos commemoravimus vs. 18 sqq.), quo unam esse plurium doctrinam intelligi possit, locum habet, non unam esse doctrinam plurium dicendum est, si vero quodam modo verum est, plurium esse unam doctrinam contendi poterit. Si quid autem pluribus modis intelligi potest, non nisi ea proferenda sunt quae consentanea sunt et facile conciliantur cum eo quod ipsi defendimus, ea vero quae repugnant reticenda.

110 b 36 *ἢ πάλιν* ... Brevius haec dixit: plenius enim dicendum erat *ἢ πάλιν μὴ εἶναι τόδε τοῦδε ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων κατασκευαστέον, ἤγουν ἐκ τοῦ κατὰ μηδένα τῶν ῥηθέντων τρόπων τόδε τοῦδε εἶναι*.

Cap. 4. Pro obscuro nomine sumendum est nomen perspicuum. 14 *Quod de genere praedicatur, idem etiam de aliqua specie et vice versa,* 33 *et de quo genus, de eodem etiam species aliqua praedicabitur; si autem nulla species, neque genus.* b 12 *Perscrutandae sunt etiam definitiones rei ad quam disputatio pertinet,* 17 *deinde quae consequentia sint eius con-*

tra quod disputamus et ex quibus ipsum consequatur. 24 *Deinde temporis ratio habenda est, ut videamus num simul exsistere possint quae contendat adversarius.*

111 a 10 Restituimus lectionem quam cum Boethio et codicibus optimis pleraeque editiones tuentur. Altera lectio *τὴν φιλοπραγμοσύνην* ab iis profecta videtur, qui verbum *λαμβάνειν* ex antecedentibus repetendum putarent, quamquam eodem iure oratio suppletur per verbum *ἐστί*, quod nostra lectio postulat.

111 a 26 *ζῷον μὲν*... Miror quod Aristoteles, quum de accidente agat, differentiam vero (101 b 18) generi cognatam dixerit, exemplum hic ita sumsit, ut non accidens, sed differentiam expresserit (cf. 1 b 18 et quae ibi diximus). — Vs. 30 *ὅσα γὰρ*... quod colligitur secundo modo figurae primae. — Vs. 31 *ὅσα δὲ*... Idem hic exemplum ante oculos habuisse videtur Aristoteles quod dedit vs. 26.

111 a 34 *ὅσα ἔχει τὸ γένος*, intell. *ὡς ὑπάρχον αὐτοῖς*, h. e. *ὅσοις ὑπάρχει τὸ γένος*.

111 b 7 *ἢ ὅσα ἄλλα κινήσεως εἴδη*, de quibus v. quae diximus ad 15 a 13.

111 b 14 Dedimus quod edd. Bkko priores exhibent omnes. Idem habet Boethius. Accedit quod etiam sensus nostram lectionem requirit: nam Aristoteles non dicit ab una definitione sola peti non posse argumenta quibus impugnetur quod contendat adversarius, sed a rei definitionibus, ait, sive veris sive falsis quae adversario probentur argumenta quibus eum refellamus petenda sunt, etiam si non sumantur ab una eaque vera rei definitione (plures enim eiusdem rei eaeque verae definitiones non dantur), sed a pluribus: quare oratio sic supplenda est: *κἂν εἰ μὴ ἀφ' ἑνὸς ὁρισμοῦ ἐξείη ἐπιχειρεῖν, ἀλλ' ἀπὸ πλειόνων ἐπιχειρητέον.* Similem particulae *ἀλλὰ* usum habemus 172 a 19. Nam particula *ἀλλὰ* quamquam non proprie refertur ad particulam *μὴ* quae praecessit, tamen negatione praecedente excusatur.

111 b 31 Lectionem nostram codicum optimorum et Boethii auctoritas defendit, quum formula *ἀλλ' ἢ* tam trita sit, ut facilius in contextum inferri quam expungi potuerit. Quod hic recepimus etiam aliis locis occurrit: e. g. 253 a 6 *οὐδὲν γὰρ ἄλλ' ἀπορεῖ ὁ τοῦτο λέγων ἢ διὰ τί οὐκ ἀεὶ τὰ μὲν ἠρεμεῖ τῶν ὄντων τὰ δὲ κινεῖται.*

Cap. **5.** *Disputatio traducenda est ad ea quae nobis facilia sunt ad impugnandum.* **112 a 16** *Satis confutatur adversarius, si quidquam refellitur ex iis quae consequentia sunt eius quod ipse contendit.*

111 b 35 Ab ipso problemate ad aliud quid disputatio traducenda est, si adversarius neget aliquid, quod disputanti concedi debeat, ut illum refellat, vel (vs. 38) si is qui alterum confutare velit inductione facta ex ea propositione quam defendat adversarius (*διὰ τοῦ κειμένου* **112 a 1**, *διὰ τῆς θέσεως* vs. 6), ipse refellere studeat id quod per inductionem probatum sit. Sit e. g. thesis quam defendat adversarius *A* praedicari de *B*. Iam qui hoc redarguere vult inductionem facit hoc modo: sicut *A* praedicatur de *B* (quod tu sumsisti), ita etiam de *C*, de *D* et de *E*, *BCD* et *E* autem species vel etiam individua sunt quae continentur communi genere *F*: quare praedicari debet *A* de genere *F*; quod si redarguitur, satis refutatum erit etiam id quod contendit adversarius *A* praedicari de *B*. Apparet inde non opus esse coniectura Pacii qui vs. 38 *ἀπαγωγὴν* et 112 a 5 *ἀπαγωγῆς* scribi voluit, quae quidem lectio, quamquam (coll. Anal. pr. II. c. 25) veri quadam specie non caret, praesertim quum vs. 5 quidam codices habeant *ἀπὸ ἐπαγωγῆς*, tamen hac difficultate laborat, quod *ἡ διὰ τοῦ κειμένου* vel *διὰ τῆς θέσεως ἀπαγωγὴ* eum sensum habere vix poterit, quem deprehendere in his sibi visus est Iul. Pacius: vertit enim: „abductio ab (*διὰ* 112 a 1 et 6) eo quod positum est vel a thesi". Accedit quod Boethius et Alexander lectionem vulgarem habent. Alia huius loci difficultas est in verbo *ποιησάμενος*: nam tum Alexander (schol. 267 b 42) refert ab aliis scribi *ποιησαμένου* tum quod codices praebent ita comparatum est, ut quae vera sit lectio inde elicere non possis. Boethius habuit *ποιησάμενος*, quod recepimus, quum altera lectio ab iis profecta videatur, qui hoc orationis membrum prioris, in quo habetur *ἀρνησαμένου τοῦ ἀποκριναμένου*, simile esse debere putarent: quamquam etiam si vera lectio esset *ποιησαμένου*, tamen hoc de eo qui responderet (*τοῦ ἀποκριναμένου*) dictum esse non posset propterea, quod *ὁ ἀποκρινάμενος* ipse non facit inductionem, sed aut concedit aut non concedit, quum non interroget, sed respondeat. Deinde quis est qui ipse faciat inductionem, qua quod probetur fa-

cilius fiat ad evertendum quam id quod ab initio ad defendendum sibi proposuit?

112 a 5 εἴτε ἀρνησαμένου, intell. τοῦτο, εἰς ὃ ἄγομεν τὸν λόγον καὶ πρὸς ὃ εὐποροῦμεν ἐπιχειρημάτων, quod vss. sqq. significavit simplici voce αὐτό.

112 a 7 Tertium denique quod commemoravimus locum habet, quum disputatio traducitur ad aliud quid quod plane alienum est ab eo de quo disputatur, ut non id ipsum quod defendat adversarius refellatur, sed aliud quidquam (ἄλλως παρεξελέγχεται) quod nobis quidem facilius sit ad evertendum, cum eo vero de quo agatur omnino non cohaereat. Quod si fieri animadvertit qui respondet, non aegre ferre debet, si quae concedenda sint quae ad ipsam rem de qua agatur non pertineant, sed haec quidem prompte dare adiicientem simul quae concedat quidem, quamquam non probet. Nam qui disputationem traducit ad id quod a re plane alienum est, quum plura interrogare debeat quam quae ad thesin ipsam refutandam pertineant, quo plura sibi conceduntur, eo facilius perturbatur et confunditur, si ex iis cogi aut nihil possit aut nonnisi id quod ad disputationem ipsam nihil faciat.

112 a 21 Boethius: „Cavere autem oportet in huiusmodi difficilioris assumtionem facere", vetus interpres: „Cavere autem oportet et huius eo quod difficilioris suppositio fiat", ut utrumque aut lectionem codicis *A* ipsam (quam etiam propterea recipiendam putavimus, quod codices *BCf* et in iis quae proxime antecesserunt et in iis quae sequuntur a vero aberravisse videntur) aut aliam eamque haud multum diversam habuisse appareat.

Cap. 6. *Si e duobus de aliqua re aut unum praedicatur aut alterum, eadem argumentatio utrumque complectitur.* 32 *Deinde quid nomen ipsum significet et unde ductum sit examinandum est.* b 1 *Deinde videndum num confusa sint quae necessario fiant iis quae fieri soleant vel iis quae casu fiant,* 21 *et num notiones quae non nisi nomine differant ita usurpatae sint, quasi altera sit accidens alterius.*

112 a 32 ἐπὶ τὸν λόγον sc. τὸν λέγοντα τί σημαίνει τοὔνομα, ὡς μάλιστα προσῆκον ἐκλαμβάνειν τοῦτον τὸν λόγον ἢ ὡς κεῖται τοὔνομα, h. e. quasi propria nominis potestas melius perspiceretur ex eius origine quam ex communi more ver-

borum. — Notandum est quod superlativus *μάλιστα* pro comparativo usurpatur sequente particula *ἤ*, quod facile explicatur eo, quod summus gradus inferiores complectitur omnes: quare quod hic habemus sic intelligendum est: *ὡς μάλιστα προσῆκον οὕτως ἐκλαμβάνειν καὶ μᾶλλον δὴ οὕτως ἢ ὡς κεῖται τοὔνομα.* Simile est quod legitur 226 b 23, quem locum adscripsimus ad 12 a 2. 893 b 7 *ἐκ περιττώματος γὰρ πλείστου ἡ τοῦ ἀνθρώπου θρὶξ ἢ ἡ τοῦ προβάτου.* Item ex superlativo comparativus eliciendus est 669 b 6 *διόπερ ἄνθρωπος μὲν τῶν ἄλλων ὀρθότατον, τὰ δὲ ζῳοτόκα τῶν ἄλλων τετραπόδων.* 441 a 24 *λεπτότατον γὰρ τῶν πάντων ὑγρῶν τὸ ὕδωρ ἐστί, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐλαίου.* 653 a 28 *ἔχει δὲ τῶν ζῴων ἐγκέφαλον πλεῖστον ἄνθρωπος ὡς κατὰ μέγεθος, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἄῤῥενες τῶν θηλειῶν.* De qua quidem dictionis negligentia auctores qui disseruerunt collegit Zell ad Eth. Nicomach. II, 8, 4. Similiter etiam comparativum pro superlativo ab Aristotele usurpatum videmus 777 b 3 *πάντων γὰρ ἄνθρωπος πλείω ζῇ χρόνον, πλὴν ἐλέφαντος.* Quae quum ita sint, mirum non est, quod diversi comparationis gradus coniungantur, velut cum superlativo positivus: 776 a 29 *πάντων δ' ἡ τροφὴ τὸ γλυκύτατον καὶ πεπεμμένον* vel cum comparativo superlativus 458 a 12 *ἐγείρεται δ', ὅταν... διακριθῇ τό τε σωματωδέστερον αἷμα καὶ τὸ καθαρώτατον.* 891 a 36 *διὰ τί ἄνθρωπος μόνον ἴσχει λευκήν; πότερον ὅτι λεπτοδερμότατον τῶν ζῴων ἐστίν, ἅμα δὲ καὶ πνευματωδέστερον;* Conf. 1337 a 18 *ἀεὶ δὲ τὸ βέλτιστον ἦθος βελτίονος αἴτιον πολιτείας,* h. e. *ὅσῳ δὲ βέλτιον τὸ ἦθος, τοσούτῳ βελτίονος ἀεὶ καὶ πολιτείας αἴτιόν ἐστιν, ὥστε τὸ βέλτιστον τῆς βελτίστης.* Per similem in scribendo negligentiam positivus ponitur praecedente comparativo 896 a 2 *τὸ δὲ ἥμερον βέλτιον, τὸ δὲ ἄγριον φαῦλον.* Quomodo explicandus sit comparativus quem habemus 1364 b 31 in promptu est: dicit enim *καὶ τὰ πολυχρονιώτερα (μείζω ἐστὶν ἀγαθὰ) τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων* (h. e. *τῶν ἀβεβαιοτέρων*).

Cap. 7. Si plures propositiones eidem contrariae sunt, ea sumenda est pro contraria quae maxime consentanea est cum eo quod defendimus. 113 a 20 *Deinde videndum est num quod accidenti contrarium sit de eadem re praedicetur de qua etiam accidens,* 24 *vel num quid dictum sit de aliqua re,*

unde contraria de ea praedicari consequatur, 33 et num quod accidens in se suscipiat etiam id quod ei contrarium sit in se suscipere possit.

113 a 6 ἐὰν μὴ . . . v. 1108 b 11 τριῶν δὲ διαθέσεων οὐσῶν, δύο μὲν κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν, μιᾶς δ' ἀρετῆς τῆς μεσότητος, πᾶσαι πάσαις ἀντίκεινταί πως· αἱ μὲν γὰρ ἄκραι καὶ τῇ μέσῃ καὶ ἀλλήλαις ἐναντίαι εἰσίν, ἡ δὲ μέση ταῖς ἄκραις et quae sequuntur.

113 a 20 Hunc locum non eundem esse atque eum quem habuimus 112 a 24 per se intelligitur; nam alter docet quomodo refellere possimus adversarium, si quid contrarium sit accidenti, quod ille defendat, alter vero omnem demonstrationem quae pertineat ad accidens, cui aliud contrarium sit, per ἀντίφασιν transferri posse ad contrarium. Apparet igitur alterum quidem ex altero fluere, neque tamen propter hoc alter eorum ex contextu omnino eiiciendus erit, quod quosdam interpretes faciendum putavisse auctor est Alexander (schol. 269 a 27). Notandum est autem quod saepius accidit in Topicis, ut duo loci enumerentur qui revera non diversi sint: cuius rei causa in eo est, quod Aristoteles his libris non tam id egit, ut certam quandam doctrinam ordine et ratione explicaret, quam ut quaedam proponeret quae utilia esse possent iis qui argumenta quaererent quibus rem suam defenderent. Quare minime probandum est quod fecit Alexander, ut singulorum locorum discrimina argute explicentur: talis enim subtilitas a doctrina Topicorum aliena esse debet: nam Aristoteles ipse saepius dicit non tradi in his libris disciplinam quae a certis principiis proficiscens via et ratione quae inde consequantur exponat, sed artem quandam quae non veritatis studio ducatur, sed veri speciem persequatur, ut eius praecepta non geometrica subtilitate exponi et inter se distingui, sed ita adumbrari velint (ὡς τύπῳ περιλαβεῖν), ut qui disputent quam facillime iis uti possint.

113 a 31 καὶ αἰσθηταί... nam singulae ideae certam quandam rerum speciem et formam exprimunt: species autem et forma oculis cernitur.

113 b 1 Vet. intp. cod. Goth. omittit verba ἡ φιλία, Boethius vero vertit „an in concupiscentia", quasi pro ἡ φιλία habuisset ἢ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ, quod quum ab hoc loco alienum esse

debere appareat, nos quoque ista expunximus. Item etiam in sequentibus Boethii et veteris interpretis auctoritatem codicibus potiorem habuimus, quum iam in antecedentibus haud raro ab eorum librorum fide recedere coacti essemus, qui alias optimam lectionem exhibere solent.

113 b 3 *οὐκ ἂν...*, h. e. *οὐδὲ τὸ μῖσος ἂν εἴη ἐν τῷ θυμοειδεῖ, ἀλλ' ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, ὥστε μὴ ἕπεσθαι ὀργῇ.*

Cap. 8. *Quattuor oppositorum generibus ita utendum est, ut videamus num, si* B *sit consequens termini* A, *etiam* Non-A *sit consequens termini* Non-B, 27 *deinde num contrarium sit contrarii consequens,* 114 a 7 *num privationis privatio,* 13 *denique num etiam in iis quae dicuntur πρός τι oppositum sit oppositi consequens.*

113 b 15 *σκοπεῖν ἐκ μὲν...*, h. e. *σκοπεῖν εἰ ἀκολουθήσει τῇ προτάσει τὸ ἀνάπαλιν τῆς κατηγορίας κατ' ἀντίφασιν τῶν ὅρων λαμβανομένων*, videndum est num termini propositionis ita converti possint, ut, utroque sumto *κατ' ἀντίφασιν* s. sumtis iis quae utrique repugnent, quod orationi subiectum erat in praedicati locum et quod praedicatum in subiecti locum substitui possit: qua quidem conversione facta (eandem iam habuimus 53 b 12 et 57 b 1—3) propositionem veram vel falsam exire per inductionem probandum est.

113 b 25 *πρὸς ἄμφω ἀντιστρέφει.* Et propositio negans affirmantis et affirmans negantis consequens esse debet.

114 a 4 Praepositionem *ἐπί*, quam ex sequentibus adiectam receperunt editiones priores, delevimus, quum neque Boethius eam exhibeat.

Cap. 9. *Quod probatur de uno ex iis quae ab eodem verbo derivantur, id simul probatur de omnibus.* b 6 *Si quid praedicatur de alio, videndum est num etiam contrarium praedicetur de contrario.* 16 *Deinde e generatione et corruptione rei colligendum est, num ipsa sit bonum an malum.*

114 a 26 De *συστοίχοις* et de *πτώσεσι* diximus ad 16 b 1 et ad 79 b 6. — Vs. 29 Boethium et veterem interpretem secuti pro *ἢ* dedimus *καὶ τά.* — Vs. 30 recepimus *ἐκείνῳ* quod et codices optimi et Boeth. et vet. intp. praebent.

114 b 1 Recepimus *γίνεται* quod meliores codd. praebent omnes:

cf. 154 b 23 ἀνεσκευασμένον γίνεται et 155 a 9 ἀνῃρημένος γίνεται.

114 b 3 Dicturus ῥηθήσεται δὲ τὸ δικαίως καὶ ἐπαινετῶς κατὰ τὴν αὐτὴν πτῶσιν, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἐπαινετοῦ τὸ δ' ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης orationem ita turbavit, ut aut verba δικαίως καὶ omittenda fuissent aut pro καθάπερ τὸ δικαίως ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης dicendum fuisset καὶ ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης.

114 b 11 εἰ δὲ ταῦτα μή, h. e. εἰ δὲ τὸ ἀδίκως οὐκ ἀπείρως. Fortasse enim erit (vs. 12) qui quod iniuste fiat non imperite, sed perite fieri dicat: quare etiam quod iuste fiat imperite fieri dicet (οὐδ' ἐκεῖνα vs. 11). — Vs. 13 εἴρηται πρότερον, v. 113 b 27.

Cap. **10.** *Videndum est num similia de similibus et num quod de uno idem etiam de multis vere dicatur.* **37** *Alia argumenta petuntur a graduum comparatione,* **115 a 15** *a similitudine (ἀναλογίᾳ) vel a verisimilitudine.*

114 b 35 εἰ οὖν ..., h. e. εἰ οὖν μὴ ἀληθὲς ἐπὶ πολλῶν, ὅτι τὸ ἐπίστασθαι διανοεῖσθαί ἐστιν, οὐδ' ἐφ' ἑνὸς ἀληθὲς ἔσται. — Vs. 38 verba καὶ ἧττον quae addi solent ante τόποι ex Boethii, vet. intp. optimorumque codd. auctoritate omisimus.

115 a 2 Particulam οὖν quam omisimus neque Boeth. neque vet. intp. habet.

115 a 5 τοῦτο, intell. τὸ εἰ ἀκολουθεῖ ἢ μὴ τῇ τοῦ ὑποκειμένου ἐπιδόσει ἡ τοῦ συμβεβηκότος ἐπίδοσις.

Cap. **11.** *Si quid rei adiicitur quod qualitatis vel mutationem vel accessionem efficit, id quod adiicitur eadem qualitate praeditum sit necesse est.* **b 3** *Quale aliquid comparate dicitur, tale etiam simpliciter.* **11** *Quod quodammodo dici potest, id etiam simpliciter verum est.*

115 a 31 ὁμοίως, intell. ὡς ἐπὶ τοῦ λευκοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐδείξαμεν. Utilem autem dicit hunc locum non nisi in iis quorum qualitas augeri vel minui possit, quod non de eo loco quem exposuit vs. 29—31, sed de eo quem habuimus vs. 26—29, dictum esse per se intelligitur, quum, si haec de altero acciperentur, plane supervacanea essent. Quare etiam quae adduntur vs. 33 de loco priori intelligenda sunt, quod etiam ex exemplo (vs. 35) apparet. Nam si, ait, quod adiicitur

non bonum facit id cui adiicitur, id ipsum quod adiiciatur non bonum esse non necessario consequitur.

115 b 4 τὸ γὰρ... Nam nisi quid simpliciter sit bonum vel album, neque magis vel minus bonum vel album dici poterit.

115 b 7 οὐκ ἀντιστρέφει... Non vice versa colligere licet non simpliciter dici id cuius gradus neque augeatur neque minuatur; nam multa eorum quae gradum non admittunt (τῶν οὐ λεγομένων μᾶλλον) tamen simpliciter dicuntur.

115 b 13 τὸ γὰρ... Nam quum quod fieri omnino nequeat nullo modo fieri possit, id quod aliquo modo fieri possit, simpliciter fieri posse putamus.

115 b 16 Quae vulgo adduntur οὐδεὶς γὰρ φύσει φρόνιμος, quum explicationis gratia aliena manu adiecta videantur, vet. intp. cod. Goth. secuti, licet invito Boethio qui ea retinuit, omisimus. — Vs. 26 Boethius et vetus interpres vertunt: „erit bonum in Triballis", quod non fecissent, si habuissent οὖσι Τριβάλλοις. Accedit quod nostra lectio, quum negligentiam quandam in scribendo admissam prodat, Aristotelis stilo magis videtur convenire. — Vs. 33 lectionem προσθείς cur non receperit Bkkus non intelligo, quum vs. 30 praecesserit μηδενὸς προστεθέντος ἐρεῖς.

Lib. III. cap. 1. *Praeferendum esse aliud alii cognoscitur*, 13 *primum si alterum est stabilius et praefertur a viro sapiente.* 23 *Deinde species et genus accidenti praestant*, 29 *deinde quod per se eligitur ei quod propter aliud,* b 1 *quod per se causa est boni ei quod per accidens*, 8 *quod simpliciter bonum est ei quod non simpliciter*, 13 *quod rei praestantiori proprium est*, 22 *quod proposito fini propius et cuius finis melior*, 37 *denique quod per se spectatum pulchrius est et praestantius.*

116 a 20 δεῖ δ' ἄγειν... Haec enim communis artis dialecticae lex est, ut non tam argumentis veris quam iis utamur, per quae evincamus quod ad defendendum nobis proposuerimus.

116 a 23 τὸ ὅπερ τόδε τι genus et speciem rei significant, quippe quae accidente (τοῦ μὴ ἐν γένει) sint potiora et praestantiora, quum in ipsa rei natura sint posita.

116 b 24 αἱρετώτερον μᾶλλον. Similia habemus 1364 b 2 καὶ τὸ φιλέταιρον εἶναι τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον κάλλιον, ὥστε καὶ φιλεταιρία φιλοχρηματίας. 608 b 5 τούτων δ' ἴχνη μὲν

τῶν ἠθῶν ἐστὶν ἐν πᾶσιν ὡς εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ φανερώτερα ἐν τοῖς ἔχουσι μᾶλλον ἦθος καὶ μάλιστα ἐν ἀνθρώπῳ. 725 b 32 εὐεκτικοὶ γὰρ ὄντες καὶ γινόμενοι πολύσαρκοι ἢ πιότεροι μᾶλλον ἧττον προΐενται σπέρμα. 876 a 20 μᾶλλον ὑπνωτικώτεροί εἰσιν οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων. 955 b 7 οἱ τοιοῦτοι (οἱ μικροκέφαλοι) μᾶλλον τῶν μεγαλοκεφάλων φρονιμώτεροι. 907 a 35 διὰ τί δριμύτερον ὄζει μᾶλλον τῶν ἀρωμάτων ἐπὶ τέφρας θυμιωμένων ἢ ἐπὶ τοῦ πυρός; 853 b 17 ἐὰν δὲ ἄρας τὸν πέλεκύν τις πατάξῃ αὐτῷ, διασχίζει, ἔλαττον βάρος ἔχοντος τοῦ τύπτοντος πολὺ μᾶλλον ἢ τοῦ ἐπικειμένου καὶ πιεζοῦντος. 347 b 7 ἐν δὲ τῷ Πόντῳ ὁ μὲν νότος οὐχ οὕτως ποιεῖ εὐδίαν ὥστε γίγνεσθαι ἀτμίδα, ὁ δὲ βορέας διὰ τὴν ψυχρότητα ἀντιπεριστὰς τὸ θερμὸν ἀθροίζει, ὥστε πλεῖον ἀτμίζειν μᾶλλον. 684 a 25 εὐρυχωρέστερα γὰρ ὄντα καὶ μείζω χώραν ἔχει τοῖς ᾠοῖς μᾶλλον. 957 b 8 ἧττον οὖν ὁρῶσιν ἀκριβέστερον. Alia ratio est eorum quae habemus 857 a 26 ὅταν γὰρ ᾖ μακρότερον (τὸ βάρος), τὰ ἄκρα σαλεύεται, ὥστε εἴη ἂν καὶ τὸν φέροντα χαλεπώτερον φέρειν μᾶλλον, h. e. ὥστε συμβαίνοι ἂν μᾶλλον αἱρεῖσθαι τὸν φέροντα καὶ χαλεπώτερον φέρειν βάρος ἢ μακρότερον, οὗ τὰ ἄκρα σαλεύεται. Cui quidem loco haud dissimilis est alius Eth. Nic. 1120 a 17 καὶ ῥᾷον δὲ τὸ μὴ λαβεῖν τοῦ δοῦναι· τὸ γὰρ οἰκεῖον ἧττον προΐενται μᾶλλον ἢ οὐ λαμβάνουσι τὸ ἀλλότριον: nam etiam in his in verbo μᾶλλον latere videtur notio τοῦ βούλεσθαι vel τοῦ μᾶλλον αἱρεῖσθαι, quasi diceret Aristoteles τὸ γὰρ οἰκεῖον μᾶλλον βούλονται ἧττον προΐεσθαι, ut non probandum sit quod Zellius vocem μᾶλλον supervacaneam esse dixerit: auget enim vim eius quod pronuntiatur. Cf. 1405 b 20 διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον ῥοδοδάκτυλος ἠὼς μᾶλλον ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον ἐρυθροδάκτυλος, ubi simplici μᾶλλον significatur τὸ βέλτιον εἶναι. Item simplici μάλιστα significatur id quod est optimum 1295 b 37 τὰς τοιαύτας ἐνδέχεται εὖ πολιτεύεσθαι πόλεις ἐν αἷς δὴ πολὺ τὸ μέσον, καὶ κρεῖττον μάλιστα μὲν ἀμφοῖν, εἰ δὲ μή, θατέρου μέρους. Quod 1453 a 16 comparativo adiicitur μᾶλλον, id facile excusatur eo quod vs. 13 praecessit μᾶλλον: nam hic locus similis est iis quos dedimus ad 14 b 30 sub fin.

116 b 27 A propositione universali ad exemplum quo illa illustretur tam subito transit, ut, quamquam priori orationis membro universalem enuntiationem expressit, tamen in apodosi

(vs. 30) relicta oratione universali exemplum exponat. Argumentatio qua utitur haec est. Si vita beata multo magis sanitate praestantior est quam sanitas eo quod sanitatem efficit, quum quanto vita beata praestantior sit sanitate, tanto etiam quod vitam beatam efficiat praestantius sit eo quod sanitatem consequitur — ἐκ τοῦ ἀνάλογον vs. 27 (*A*: *B* = *C*: *D*, si *A* sit vita beata, *C* id quod eam facit, *B* sanitas, *D* quod eam facit), h. e. si in priori enuntiatione (in hypothesi) pro vita beata et sanitate (*A* et *B*) ea substituamus quae eandem rationem habeant (*C* et *D*) — id quod vitam beatam efficiat (*C*) multo magis esse praestantius eo quod sanitatem faciat (*D*) quam sanitatem ipsam (*B*) eo quod sanitatem faciat (*D*). Quum igitur terminus *C* longius superet terminum *D* quam terminus *B*, terminum *C* praestantiorem esse termino *B* consequitur.

Cap. 2. Deinde de praestantia rerum iudicandum est ex consequentibus, 16 *e numero bonorum*, 26 *e temporis opportunitate.* 35 *Deinde praestat quod omni tempore utile est*, b 3 *id cuius amissio fertur aegrius*, 10 *id quod bono propius est vel similius*, 28 *quod magis manifestum est, quod difficilius, quod incommodo liberius.* 33 *Quod simpliciter sumtum alteri praestat, id, etiam si quam optimum sit utrumque, praestat et vice versa*, 118 a 1 *quod cum amicis participare licet.* 6 *Quod abundat praestat ei quod necessarium est*, 16 *quod ab alio suppeditari non potest, quod alia re non adiecta praefertur, quod habere simulamus, id cuius defectus minus reprehenditur in homine misero, magis in felici.*

117 a 5 Dedimus αὑτοῖς quod Boeth. et vet. intp. habuerunt qui vertunt „sibimet ipsis": quare quod optimi codices praebent αὐτοῖς mutavimus in αὑτοῖς. Bkkus scripsit ἀλλήλοις, quod neque codicum neque intpp. auctoritate defenditur. — Item vs. 17 et 25 Boethii et vet. intp. lectionem exhibuimus cum optimis codicibus consentaneam.

117 a 21 καὶ μὴ ἀγαθὰ μετ' ἀγαθῶν ἀγαθῶν πλειόνων οὐδὲν κωλύει εἶναι αἱρετώτερα.

117 b 6 Lectio vulgaris οὗ γὰρ correctionis speciem habet, quum et praecesserit ὧν et sequatur: quare recepimus quod Boethius, vet. intp. et optt. codd. praebent. Etiam vs. 17 et 25 dedimus quod praebent Boethii versio et vet. intp.

118 a 6 τὰ ἐκ περιουσίας quae sint et exemplo adiecto et disertis verbis vs. 12 patefecit. Similiter τοῖς περιττοῖς (de quibus v. Biese II, 556, „die höheren geistigen Bestrebungen der Kunst u. Wissenschaft") opponuntur 1337 a 42 τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον et τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετήν. 983 b 2 εἰ δὴ λέγουσί τι οἱ ποιηταὶ καὶ πέφυκε φθονεῖν τὸ θεῖον, ἐπὶ τούτου (ἐπὶ τῆς μάλιστα καὶ καθ' αὑτὸ ἐπιστήμης) συμβαίνειν μάλιστα εἰκὸς καὶ δυστυχεῖς εἶναι πάντας τοὺς περιττούς. Cf. 480 b 27 τῶν τε γὰρ ἰατρῶν ὅσοι κομψοὶ ἢ περίεργοι, λέγουσί τι περὶ φύσεως καὶ τὰς ἀρχὰς ἐκεῖθεν ἀξιοῦσι λαμβάνειν. De coel. 290 b 14 τὸ φάναι γίνεσθαι φερομένων ἁρμονίαν... κομψῶς μὲν εἴρηται καὶ περιττῶς ὑπὸ τῶν εἰπόντων, οὐ μὴν οὕτως ἔχει τἀληθές. Opponitur τῷ ἀναγκαίῳ τὸ περιττὸν 531 a 9: τὰ δὲ καλούμενα τήθυα τούτων πάντων ἔχει τὴν φύσιν περιττοτάτην. κέκρυπται γὰρ αὐτῶν μόνων τὸ σῶμα ἐν τῷ ὀστράκῳ πᾶν. Neque ab hac vocis significatione alienum est quod habetur 622 b 6 ἔστι δὲ καὶ ὁ ναυτίλος πολύπους τῇ τε φύσει καὶ οἷς ποιεῖ περιττός. 532 b 18 ἔστι δ' ἔνια ζῷα περιττὰ καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ, ἃ διὰ τὸ σπάνια εἶναι οὐκ ἔστι θεῖναι εἰς γένος.

Cap. 3. Deinde praeferendum est quod praeditum est maxima, quae eidem speciei propria est, virtute, 29 *quod bonum reddit id cum quo coniunctum est.* 34 *Deinde ex alio casu vel ex effectu de praestantia iudicandum est,* b 1 *e diversa, quam ad aliud utrumque habet, ratione.* 4 *Deinde praestat id cuius excessus praefertur et quod nobis ipsis quam alii debere malumus.* 10 *Deinde ex adiectione et detractione iudicandum est.* 20 *Praestat quod per se eligitur ei quod ostentationis causa.* 27 *Deinde videndum est num pluribus modis conducat quod eligendum dicatur et propter quid eligatur.* 37 *Denique id quod appetitur praestat ei quod aeque appetitur ac fugitur.*

118 a 35 καὶ ταῦτα δὲ ἀπ' ἐκείνων. Quum aliam rem alii praestare dixerit, si idem verbum alio casu positum alteri praestet, vel si usus usui vel effectus effectui, etiam vice versa, ait, si alia res alii praestet, casum casui et effectum effectui et usum usui praestare consequitur.

118 b 2 ἢ εἰ..., h. e. ἢ εἰ θάτερον μεῖζόν ἐστιν ἀγαθὸν τούτου ὃ μεῖζόν ἐστι θατέρου, quod re idem est atque id quod modo dixit vs. 1, quamquam verbis differt.

118 b 4 τὸ μᾶλλον αἱρετώτερον, h. e. τὸ μείζονι ἀγαθῷ ὑπερέχον τούτου οὗ ἄμφω ἐστὶν αἱρετώτερα. Unde apparet vocis μᾶλλον quae comparativo adiecta est hic aliam esse rationem quam in iis exemplis quae dedimus ad 116 b 24.

118 b 8 Boethio et codd. invitis qui habent ἕτερος Bkki lectionem retinuimus, quum exemplo adiecto probabile fiat de fortuna Aristotelem cogitavisse: namque amicitiam aliorum non nobismet ipsis, sed fortunae debere nolumus, opes fortunae debere non ignominiosum existimamus.

118 b 12 τὸ κοινόν, intell. τοῦτο ᾧ προστίθεται ἄμφω. Non locum habet, ait, quod diximus (e duobus id esse praestantius, quod, si utrumque cum alia re coniungatur, hanc praestantiorem reddat, quam si alterum cum ea coniunctum esset), si id, quocum utrumque coniungitur, altero ita uti potest, ut ipsum melius fiat, altero vero non potest. — Vs. 14 punctum posuimus ante οἷον, ne quis exemplum quod adiicitur ad exceptionem pertinere putet: nam non quae proxime antecedunt, sed quae dixit vs. 10 exemplo illustrantur. — Vs. 15 ut legatur συνδυαζόμενος quod Bkkus dedit sensus postulat, nisi forte pro eo quod codd. praebent συνδυαζόμενον scribendum est συνδυαζομένων, coll. iis quae diximus ad 19 b 37. — Quae leguntur vs. 21 sq. ea Buhlius „aperte corrupta" dixit, quamquam et sana sunt et ad intelligendum facillima.

118 b 30 τῶν δ' αὐτῶν (intell. τῶν πρὸς ἃ χρήσιμά ἐστιν) ἀμφοτέροις ὑπαρχόντων, h. e. ἀμφοτέρων δὲ πρὸς ταὐτὰ ὄντων χρησίμων.

118 b 35 Quamquam Boethius, vet. intp. et optt. codd. lectionem ἀρετῶν praebent, tamen Bkkum secuti dedimus αἱρετῶν, quod sensus requirit. Absurdum enim esset, si diceretur: „Magis fugiendum est quod virtutem magis impedit, sicut morbus et voluptatem et virtutem magis impedit quam deformitas". Deinde etiam ex iis quae praecesserunt apparet legendum esse αἱρετῶν: nam quum dixerit τὸ τοῦ βελτίονος ἕνεκεν αἱρετώτερον, vice versa dicendum est τὸ μᾶλλον τοῦ βελτίονος ἐμποδιστικὸν φευκτότερον: virtus autem exemplo est, quo utraque sententia illustratur.

Cap. 4. Si comparatio tollitur in iis quae adhuc exposuimus, per eosdem locos aliquid eligendum vel fugiendum esse demonstratur.

119 a 6 ὅσα τοιαύτην... quaecunque gradum admittunt, qui et augeri possit et minui. Idem quod hoc loco iam habuimus 115 b 3. — Quae sequuntur ἐπ' ἐνίων γὰρ... aliquid reticuisse Aristotelem produnt; nam his verbis non exprimi causam eorum quae proxime antecesserunt facile intelligitur: quare oratio sic supplenda videtur: οὐκ ἐπὶ πάντων δ' ἔχει οὕτως· ἐπ' ἐνίων γὰρ..., h. e. quamquam non omnia quae eligenda vel fugienda sunt ita comparata esse debent, ut gradum admittant qui augeri possit et minui; sunt enim quae eligenda esse statim apparet, si inter se conferantur, ut, si hoc colligere velimus, non opus sit eo argumento quod modo habuimus (vs. 4), quo a comparativo gradu ad positivum progredimur. Simile est quod habemus 122 b 39, ubi ante ἀεὶ γὰρ... mente intelligendum est τοῦτο δὲ ψεῦδος· ἀεὶ γὰρ...

Cap. 5. Quidam loci ex iis quos habuimus etiam magis universales faciendi sunt.

Ut propositiones universales quae subsequuntur facilius intelligantur, adscribamus eos locos, unde nati sunt ii quos hic tradit: cf. igitur 116 b 10 ad vs. 16, 118 a 29 ad vs. 17 — verba ἢ ᾧ ἂν ὑπάρχῃ uncinis inclusimus; nam quid sit τὸ ἔχον tam clarum est, ut tali interpretatione non indigeat. Accedit quod et in codd. et in versione Boethii et vet. intp. abest particula ἤ, unde verba ᾧ ἂν ὑπάρχῃ in margine prius adscripta postea adiecta ista particula in contextum migravisse probabile fit — 118 b 1 ad vs. 20. Ei loco quem habemus vs. 21 nullus est similis eorum qui praecesserunt: nam si eum transferas ad τὸ αἱρετόν, sic se habebit: εἰ τὸ μὲν αἱρετοῦ αἱρετώτερον, τὸ δὲ μὴ αἱρετοῦ αἱρετώτερον, καὶ ἐκεῖνο τούτου ἔσται αἱρετώτερον. Deinde cf. 118 b 10 et 16 ad vs. 23 sq., 118 b 27 ad vs. 26.

Cap. 6. Eosdem locos quos lib. II. et III. exposuit etiam in problemata particularia quadrare et qui maxime iis accommodandi sint et quomodo, ostendit. **120 b 6** *Propositio indefinita non nisi uno modo redarguitur, duobus probatur,* **20** *definita particularis duobus modis vel etiam pluribus refellitur.* **32** *Alii quidam loci qui utiles sint iis qui de problemate particulari disputent.*

119 b 18 *εἴ τι τῶν ἐκ θατέρου γένους μᾶλλον τῶν ἐκ θατέρου ἐστὶ τοιοῦτο, ἐκείνων δὲ μηδέν ἐστιν, οὐδ' ἂν τὸ εἰρημένον εἴη τοιοῦτον.*

119 b 38 *οὐχ ὑπάρχει τινί*, h. e. *τινὶ οὐχ ὑπάρχει*, sicut habuimus a 36 *οὐδὲ τινὶ* pro *καὶ τινὶ οὔ*: cf. quae diximus ad 24 a 19.

120 a 3 *ὁ ὑποτιθέμενος*, h. e. *ὁ ἀξιώσας τὴν ὑπόθεσιν* (v. 119 b 35) *καὶ διὰ ταύτης περαίνων*, de quo quidem usu v. quae diximus ad 72 a 15.

120 a 6 Etiam in sequentibus de particulari problemate solo agitur: nam indefinita propositio idem valet quod particularis (17 b 36).

120 a 27 *θέσιν ἐπὶ πλεῖον διορισθεῖσαν* eam dicit, in qua notio eius quod orationi subiectum est etiam accuratius et arctius circumscribitur quam in iis propositionibus quas habuimus vs. 22 et 24.

120 a 32 Loci qui sequuntur satis ostendunt quam verum sit quod diximus ad 113 a 20 sub fin. Nam quae hic de propositionibus particularibus dicuntur, eadem iam continentur iis quae habuimus de universalibus 109 b 13. Cum 120 b 1 cf. 111 b 5. Deinde notandum est, quod etiam id ipsum quod dicit vs. 32 eo contineri videtur quod habetur vs. 34, nisi verba *ἐν οἷς ὑπάρχειν* vs. 33 ita accipienda dicas, ut non significent alterum inesse in altero, sicut species in genere insit, sed *ὡς ἐν ὑποκειμένῳ θατέρῳ* (cf. 1 a 24), quamquam de iis quae sint in alio *ὡς ἐν ὑποκειμένῳ* nihil dixit libro II. 109 b 13 sqq., ad quem locum Aristotelem respicere apparet adiectis verbis *καθάπερ ἐν τοῖς καθόλου προβλήμασιν.* At verum discrimen in eo est, quod *τὰ καθ' ἕκαστα* vs. 32 sunt res singulae quae sub sensus cadunt, *τὰ ἄτομα* vero vs. 35 intelligenda sunt *τὰ ἄτομα εἴδει*, quae etiam 109 b 16 et 21 simpliciter dicuntur *ἄτομα.*

120 a 35 *ἄν τε γὰρ...* Namque, ait, qui propositionem particularem refellere velit, universalem quae ei repugnet inductione facta probare debet, ita ut multis prolatis quae cum ea consentanea sint propositionem universalem ipsam, quam efficere velit, ab adversario sibi dari aut cur non concedenda sit, exponi postulet. — Lectionem *καθάπερ εἴρηται πρότερον* et codices praebent et Boethius et vet. intp., qui vertunt: „sicut prius dictum est". — Vs. 38 *ἔτι ἐφ' ὧν...*, h. e. *ἔτι ἐφ' ὧν ἔστι διελεῖν τὸ συμβεβηκὸς εἰς τὰ ἄτομα ἢ*

εἴδει ἢ ἀριθμῷ, ἐπὶ τούτων διαιρετέον καὶ σκεπτέον εἰ μηδὲν τούτων ὑπάρχει ᾧ εἴρηται ὑπάρχειν.

Lib. IV. cap. 1. *Generis loco usurpatur quod revera non est genus, si non praedicatur de omnibus quae in eadem specie sunt cum eo de quo praedicatur*, 21 *vel si non coniunctum est cum natura eorum quae ei subiecta dicuntur*, 30 *vel si accidentis definitio generi convenit;* 36 *deinde si eadem divisio non simul complectitur genus et speciem*, 121 a 10 *si definitio eius quod in genere inest (speciem intell.) de genere praedicatur*, 20 *si de quo species praedicatur, de eo non praedicatur genus*, 27 *si quod genere continetur nulli speciei subiectum est*, b 1 *si quod generi subiectum est genere ipso latius patet aut ambitum aequalem habet*, 5 *si quae in eadem specie non in genere insunt.*

120 b 13 *στοιχεῖα*, de quibus v. quae diximus ad 14 a 39 et ad 84 b 21 coll. Top. I. c. 6 init., schol. nostra ad 121 b 11.

120 b 14 *αὐτῶν δὲ τούτων*, h. e. *τῶν πρὸς τὸ γένος καὶ τὸ ἴδιον*, quod non adiicerem, nisi Alexandrum etiam de definitione haec dicta putavisse viderem.

120 b 16 *τῷ λεχθέντι*, h. e. *οὗ ἀποδέδοται τὸ γένος*. — Vs. 17 *καθάπερ ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος*. Nam quod accidens est, id non simul de omnibus quae eidem generi subiecta sunt, praedicari debet.

120 b 26 Aliud argumentum affert cur *τὸ κινούμενον* non sit genus animae: alterum enim, ait, in alia categoria inest quam alterum; quod quidem argumentum copiosius exponitur vs. 36.

121 a 13 cf. 3 a 38 — b 9 coll. 121 b 12 et 122 b 9.

121 a 29 Quod nulla specie continetur, id neque genere continetur, exceptis iis quae species sunt proximae generis: nam primae species, in quas genus dividitur, solae ex omnibus alii speciei non subiectae in genere insunt.

121 a 36 Quae uncinis inclusimus explicationis gratia in margine adiecta postea in contextum ipsum videntur transposita esse. Bkkus particula *οὐδὲ* deleta dedit *τὸ τῆς* pro *τῶν τῆς* ex coniectura, quod audacius factum est. Accedit quod lectio Bkki hac difficultate laborat, quod, quum motus non una sit species, sed plures, ut sensus exiret quem ille voluit, dicendum erat *τῶν ὑπ' εἶδός τι τῆς κινήσεως ὄντων* vel *τῶν ὑπὸ τὰ εἴδη τὰ τῆς κινήσεως ὄντων*. Quare haec omnia,

quae et Alexandrum (v. schol. 278 b 43) et Boethium sic legisse constat ut nos uncinis circumscripta exhibuimus, aliena manu adiecta videntur, praesertim quum etiam Alexander haec ἐκ παραλλήλου dicta esse putaverit cum iis quae proxime antecesserint. Boethius: „neque individuorum neque eorum quicquam quae sub specie motus sunt", vet. intp. Goth.: „neque individuorum aliquid quae sub specie motus sunt".

121 b 2 οἷον, intell. εἰ τὸ ὂν ἔφησε γένος τοῦ δοξαστοῦ.

121 b 9 Coniicio legendum esse ὑπ' ἄλληλα sicut vs. 35, 107 a 19, 29 al.: recte enim Pacius vertit: „si primum et principium alterum sub altero positum sit", quamquam retinuit lectionem vulgarem.

Cap. 2. *Deinde videndum est num etiam aliud sit eiusdem rei genus.* 122 a 3 *Investigandum in quo genere genus ipsum insit*, 31 *num cum quorum natura coniuncta sit notio speciei, cum eorundem natura etiam generis notio sit coniuncta*, b 7 *num generis definitio praedicetur de specie et de iis quae speciei subiecta sint*, 12 *num differentia pro genere sumta sit*, 18 *vel pro specie*; 25 *num quod genus perhibeatur speciei*, 37 *vel quod differentia sit speciei*, *vel quod genus sit differentiae subiectum esse dicatur vel genus differentiae loco positum sit*; 123 a 11 *num nulla generis differentia de specie praedicetur vel species natura prior sit genere*, *vel genus aut differentia non necessario cum specie coniuncta sit.*

121 b 34 Etiam si concedatur duo interdum esse eiusdem rei genera, tamen aut alterum alteri subiectum sit aut utrumque eodem genere contineatur necesse est. Quare quamquam interdum quidem concedere debeamus adversario duo esse genera rei de qua agatur (quippe quod nihil absurdi habeat), tamen videndum erit num neque alterum in altero neque utrumque in eodem genere insit: quorum neutrum si locum habere probaverimus, simul genus rei quod posuit adversarius, non recte constitutum esse demonstratum erit.

121 b 36 τῶν ἀναγκαίων. Sic dicit 1371 a 35 τὸ εὖ ποιεῖν καὶ τὸ εὖ πάσχειν τῶν ἡδέων. 1294 a 1 δοκεῖ δ' εἶναι τῶν ἀδυνάτων τὸ μὴ εὐνομεῖσθαι τὴν ἀριστοκρατουμένην πόλιν. 242 b 32 τούτων δ' ἑκάτερον τῶν ἀδυνάτων. 1287 b 22 περὶ ὧν γὰρ βουλεύονται νομοθετῆσαι τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. Plenius dicit 1291 b 9 μὴ γὰρ ἓν τῶν ἀδυνάτων ᾖ πόλιν ἄξιον

εἶναι καλεῖν τὴν φύσει δούλην. Item 1332 b 32, 1340 b 24, 406 a 2, de coel. 271 b 4 *ἕν τι τῶν ἀδυνάτων ἐστίν.* Eundem genitivi usum habemus 1372 b 37 *οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὔτε προαιροῦνται, φοβούμενοι τοὺς κριτάς, οὔτε δύνανται πείθειν· ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσιν.* 929 a 28 *ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν τοῖς ἀλφίτοις ἐξατμίζεται τοῦ ὕδατος.* 955 b 27 *αἱ δὲ ἄλλαι ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι τῶν ὑφ' ἡμῶν ποιητῶν εἰσίν, ὁ δὲ νοῦς τῶν φύσει.* 223 b 13 *ἐπεὶ δ' ἐστὶ φορὰ καὶ ταύτης ἡ κύκλῳ...* 1290 b 14 *ὀλίγοι ὄντες πολλῶν.* Eadem genitivi ratio est 114 b 18 et 176 b 4, quam per ellipsin explicandam esse quum ex iis patet quae modo adscripsimus tum maxime ex iis quae legimus 389 b 24 *ἐπεὶ δὲ περὶ τούτων διώρισται, καθ' ἕκαστον λέγωμεν τί σὰρξ ἢ ὀστοῦν ἢ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοιομερῶν* (intell. *ὁτιοῦν*). 1386 a 2 *καὶ ὅλως δὴ* (*πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ*) *ὅταν ἔχῃ οὕτως ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὑτῷ ἢ τῶν αὑτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ αὑτῷ ἢ τῶν αὑτοῦ* (intell. *τινί*, quod in simili constructione adiectum est 1385 b 18. 1297 b 31 *δημοκρατία τε γὰρ οὐ μία τὸν ἀριθμόν ἐστι, καὶ τῶν ἄλλων* (intell. *πολιτειῶν ἑκάστη*) *ὁμοίως.* Cf. 669 a 10, ubi ad genitivum *τῶν πεζῶν* repetendum est *ἔνια* ex eo quod praecessit *πολλὰ τῶν ζῴων*: sequitur enim vs. 12 *τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ ἔνια*). Substantivum quod praecessit repetendum est ad genitivum explicandum 491 a 2: *ἔχει δὲ ῥαφὰς τῶν μὲν γυναικῶν* (intell. *τὸ κράνιον*) *μίαν κύκλῳ, τῶν δ' ἀνδρῶν τρεῖς εἰς ἓν συναπτούσας.* Similiter explicandum est quod legitur 134 b 24. Alia ratio genitivi est 383 a 6 *ὅσα μὲν οὖν ἐστὶν ὕδατος, οὐ πήγνυται ὑπὸ πυρός.* 384 a 1 *οὐ μόνον διότι γλίσχρον, ἀλλὰ καὶ διότι ἀέρος ἐστίν.* Ib. 8 *ὥστε ὅσοις λείπεταί τι, τοῦτο γῆς.* 385 b 6 *μαλακτὰ δ' ἐστὶ τῶν πεπηγότων ὅσα μὴ ἐξ ὕδατος, οἷον κρύσταλλος* (*πᾶς γὰρ κρύσταλλος ὕδατος*), *ἀλλ' ὅσα γῆς μᾶλλον.* 435 a 25 *καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ὀστοῖς καὶ ταῖς θριξὶ καὶ τοῖς τοιούτοις μορίοις οὐκ αἰσθανόμεθα, ὅτι γῆς ἐστίν.* Quibus quidem exemplis haud dissimile esse videtur quod habetur 963 b 29 *διότι λεπτῶν πόρων εἰσὶν* (*οἱ ὀδόντες*), *ἐν οἷς μικρὸν τὸ θερμόν.*

122 a 15 et 18 *ἄν περ κατηγορῆται* addidit, quia ultimae species (*τὰ ἄτομα εἴδει*) non praedicantur de prioribus: quare si speciei, cuius genus quaeritur, aliae species subiectae sunt, non omnes species quae ex eadem divisione natae sunt (*ἐκ*

τῆς αὐτῆς συστοιχίας) de illa praedicari poterunt, sed non nisi eae quibus ipsa subiecta est.

122 a 19 δι' ἐπαγωγῆς ληπτέον. Nam inductione facta in arte dialectica probanda sunt omnia, quorum vera demonstratio certis scientiae principiis nixa, quum subtiliorem quandam et reconditiorem doctrinam requirat, a disserendi arte aliena esse debet.

122 a 20 οὐκ ἀπόχρη... Nam etiam si summum genus de specie, de cuius genere proximo dubitatur, praedicatur, non consequitur genus proximum recte constitutum esse, quum omnia, in quae prima summum genus dividatur, de iis praedicentur, de quibus summum genus ipsum. Sit summum genus *A*, quod dividatur in genera proxima *B*, *B'*, *B''*... Iam si *A* praedicatur de specie *C*, incertum manet utrum *B* an *B'* an *B''* praedicetur de *C*.

122 b 28 cf. quae diximus ad 4 b 20. — Vs. 33 omisimus cum editionibus plerisque et Boethio verba ἡ φορά, quippe quae facile intelligantur. Vet. intp. transposita habet, adiecit enim vs. sq. post λέγεται.

123 a 8 οὕτω δ' ἀποδοθέντος, intell. ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς πρότερον inde a vs. 37.

Cap. 3. Genus non recte constitutum est, si quod generi subiectum est vel contrarium participat vel quodcunque cum genere ipso coniunctum esse non potest, 27 *si species et genus non eodem sensu dicuntur,* 30 *si generis una sola est species,* 33 *si genus non sensu proprio accipitur.* b 1 *Pluribus modis idem probari potest, si quid speciei contrarium est.* 124 a 1 *Genus recte constitutum esse, si quid speciei contrarium est, tribus modis probatur.* 10 *Ex iis quae ab eodem verbo derivantur argumenta petuntur et ad probandum et ad redarguendum utilia.*

123 a 27 Videndum est num genus voce ambigua exprimatur, ut, quum praedicetur de specie, non eo semper sensu accipi debeat, quo quod in speciei natura positum sit declaretur: nam genus non solum de nomine speciei, sed de specie ipsa praedicari et cum eius natura coniunctum esse debet (v. quae diximus ad 1 a 1 et 6). — Vs. 28 τοῖς εἰρημένοις v. lib. I. c. 15.

123 b 20 τῶν μὲν... Lucem affert huic loco quod habuimus

12 a 22, unde patet ὡς ὑποκείμενον ἀνὰ μέσον hic dici id, quod duabus rebus contrariis ita interiectum sit, ut res quaedam esse videatur quae per se sola constet διὰ τὸ εὔπορον εἶναι ἑνὶ ὀνόματι αὐτὸ ἀποδοῦναι.

123 b 24 εἰ τὸ ἐναντίον, intell. τῷ εἴδει, nam de hoc solo hic agitur.

123 b 32 recepimus lectionem quam Boethius, vet. intp. et edd. prr. habent; altera enim correctionis speciem habet quae facta videtur, ut verba ἀρετὴ κακίᾳ καὶ δικαιοσύνη ἀδικίᾳ iis similiora essent quae praecesserunt. — Vs. 35 πᾶσα ante γὰρ ex contextu eiecimus, quum et sensum turbet (nam quod de omnibus valet, idem de singulis non praedicari numquam poterit, ut, si omnis valetudo morbo esset contraria, item etiam singulae singulis contrariae esse deberent) et in versione Boethii et vet. intp. desit et in edd. prr. Adiectum autem videtur ab iis qui priorem enuntiationis partem alteri respondere vellent πᾶσα ὑγίεια — τὶς νόσος, quamquam apparet in verbis ἁπλῶς πᾶσα aut pleonasmum quendam inesse aut (quum e. g. νόσος ἁπλῶς non significet coniunctas morbi species omnes, sed universalem generis „morbi" notionem quae per se spectetur) repugnantiam.

Cap. **4.** *Alia argumenta petuntur ex similitudine.* **35** *Quomodo de genere disputandum sit exponitur, si id quod speciei opponatur vel privatio sit vel* (b 7) *quod repugnet vel* (15) *relatione exprimatur; namque si species refertur ad aliud, item etiam genus.* 23 *Species, genus et reliqua genera in quibus insunt referri debent ad idem.* 35 *Eodem casu proferri debet id ad quod referuntur.* 125 a 5 *Etiam si convertuntur, casus idem manere debet.* 14 *Quot modis species refertur ad aliud, totidem etiam genus et vice versa.* 25 *Genus eius quod refertur ad aliud oppositum esse debet generi eius ad quod refertur.* 33 *Denique si genus et species ad aliquid relata dicuntur, eandem rationem habere debent ad ea quibus inhaerent.*

124 a 35 Si speciei opponitur privatio, genus non recte constitutum esse primum colligitur, si etiam privatio speciei in eodem genere inest, in quo species ipsa: nam species et privatio aut nullum genus commune habent aut certe genera proxima (quae hic appellat ἔσχατα, quippe quae quam proxime accedant ad τὰ καθ' ἕκαστα), quibus continentur, di-

versa sunt; deinde, ubi et generi et speciei privatio opponitur, si speciei privatio ad generis privationem non eandem rationem habet quam species ad genus.

124 b 7 *ἀνάπαλιν* v. 113 b 16.

124 b 10 recepimus lectionem difficiliorem codicum et vet. intp. lat. auctoritatem secuti, quamquam Boethio invito. Quae quomodo explicanda sit dubium esse non potest coll. iis quae diximus ad 47 b 26. Namque alterum *γὰρ* post *ἀδύνατον* non causam indicat, sed explicandi vim habet (nämlich), nisi quis ante *ἀδύνατον γάρ* mente intelligendum putet *τοῦτο δ' οὐκ ἐνδέχεται. ἀδύνατον γὰρ* ... coll. iis quae diximus ad 119 a 6.

124 b 24 *κατὰ τὸ γένος*, quatenus genus de specie praedicatur et cum eius natura necessario coniunctum est.

125 a 6 *ἀντιστρέφει.* De conversione *τῶν πρός τι* cf. 6 b 27. Notandum est quod *τὸ ὁμοίως ἀντιστρέφειν κατὰ τὰς πτώσεις* non significat cum eodem semper casu coniunctum esse debere id quod convertatur (*ἐπιστήμη*) atque id cum quo convertatur (*τὸ ἐπιστητόν*), quod non semper verum esse dixit 6 b 33, sed speciem conversam cum eodem semper casu coniungi debere cum quo genus conversum coniungatur, quod patefecit exemplo *ἐπιστήμης* et *ὑπολήψεως*.

125 a 25 Quod 124 b 1 de *ἕξει* et *στερήσει* habuimus, idem etiam dicendum est de iis quae sunt *πρός τι*.

125 a 38 *οἷον ἐνδέχεται ἐπιστήμην εἶναι ἐν ἐπιστητῷ, εἰ ἐπιστητὸν ἡ ψυχή.* Nam sic haec intelligenda esse aperte docent quae leguntur b 4: quare reiicienda est lectio quam vertunt Boeth. et vet. intp., qui pro *ἡ ψυχή* vs. 39 habuerunt *ἐν ψυχῇ*.

125 a 40 *οὐκ ἀναγκαῖον δ' ἐν ἐπιστητῷ εἶναι τὴν ἐπιστήμην· δυνατὸν γὰρ καὶ ἐν ἄλλῳ ἢ ἐν ἐπιστητῷ* (h. e. *ἐν οὐκ ἐπιστητῷ*, in animo qui cognitionem sui habeat nullam) *τὴν ἐπιστήμην ὑπάρχειν.* Apparet inde non probandum esse quod coniecit Alexander schol. 281 b 22.

125 b 5 Quum tres fecerit ordines *τῶν πρός τι*, considerandum dicit, si de genere disputetur, num genus et species non eidem ordini adnumerandae sint, sed diversam habeant rationem ad ea quibus inhaereant (*ἐάν τις θῇ τὸ τοιοῦτον εἰς τὸ μὴ τοιοῦτον*). — Articuli *τὸ* post *εἰς* adiecti eadem fere ratio est quam habemus 189 b 23, quem locum adscripsimus ad 10 b 10 coll. iis quae diximus ad 3 a 21 sub fin.

125 b 11 οὐδὲν γὰρ διαφέρει, intell. πρὸς τὸ ἀνασκευάζειν. Argumentatio eadem manet, sive genus sive accidens dictum est alterum alterius.

Cap. 5. *Deinde peccant in genere constituendo qui pro habitu actum* (20) *vel facultatem sumunt* (28) *vel pro genere quod quomodocunque speciei sit consequens.* 126 a 3 *Genus et species in eodem inesse vel fieri debent.* 17 *Species genus participare debet simpliciter, non quodammodo.* 26 *Peccant qui pro genere speciei partem sumunt,* 30 *qui quod malum* (b 4) *vel quod per se bonum est in facultate ponunt,* 7 *qui uni generi subiiciunt quod in pluribus est,* 13 *qui differentiam generis loco et genus differentiae loco collocant,* 34 *qui id quod afficitur affectionis genus faciunt.*

125 b 32 τῇ ὀργῇ ἕπεται πρότερον ἡ λύπη, v. 117 a 11. Quare irae natura non exprimitur (ἁπλῶς) doloris notione, sicut genere speciei natura definiri debet. Nam quamquam eum qui irascatur dolore antea affectum esse sequitur, ut dolor sit irae causa, tamen dolor non est genus irae, quia genus, quamquam speciei semper est consequens, tamen ex ea elici, sicut ex effectu causa unde fluxit effectus, nunquam potest: nam generis et speciei alia utique est ratio quam causae et effectus. — Vs. 35 dedimus ταὐτὰ pro ταῦτα, quae saepius in codd. confusa sunt (cf. quae diximus ad 16 a 6 sub fin.): nam ταὐτὰ sensui magis convenire videtur, quum exemplum de quo dicturus est iam commemoraverit vs. 29, ut nihil novi adiiciat (quod si fieret, alteram lectionem praeferendam putarem), sed id exponat quod ab initio indicavit, cuius eadem ratio est atque eius exempli quod modo expositum est.

125 b 37 οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἔτι διαμένειν τὶ τὸ αὐτό, ἄν περ ἐκ τοῦ εἴδους μεταβάλῃ εἰς τὴν ἀντίφασιν, οἷον πίστις εἰς ἀπιστίαν, ὥστ' οὐχ ἡ αὐτὴ ὑπόληψις ὁτὲ μὲν πίστις ἔσται ὁτὲ δὲ μή. Desideramus in his quod alias admirari solemus Aristotelis ingenii acumen. Namque saepissime fit, ut idem genus contrarias species complectatur (cf. 123 b 3 sq.): videntur igitur et πίστις et ἀπιστία species ὑπολήψεως esse posse. τὸ γὰρ μὴ ἀριθμῷ ταὐτὸ ὂν ἀλλὰ γένει ἐκ τοῦ εἴδους μεταβαλεῖ εἰς τὸ κατ' ἀντίφασιν ἀντικείμενον, ὥστ' ἡ αὐτὴ τῷ γένει οὖσα ὑπόληψις ὁτὲ μὲν πίστις ἔσται ὁτὲ δ' ἀπιστία.

125 b 40 Negligentius dixit τὸν ὑπολαμβάνοντα καὶ πιστεύειν,

quum ei qui evincere velit *ὑπόληψιν* fidei genus esse, dicendum sit *ἐξ ἀνάγκης τὸν πιστεύοντα καὶ ὑπολαμβάνειν.*

126a21 *μετέχεται.* Sic 129a14 sq. *προστάττεται.*

126a32 Veram lectionem quam Boethius, vet. intp. et optt. codices praebent restituimus. Verbum *κλέπτειν* deleverunt, opinor, qui definitionem *κλέπτου* hic proponi putarent, quippe in qua eadem voce uti non liceret. At primum quidem verbum *κλέπτειν* hoc loco ita accipi posset, ut non esset furari, sed dolo uti vel clam aliquid agere, ut verba *τὸν δυνάμενον* ... *κλέπτειν* et ad sophistam et ad calumniatorem et ad furem pertinerent, aut, etiam si de fure solo dicta essent, certe non offenderet, quod de calumniatore et sophista nihil adiectum esset, quum uno exemplo res satis illustraretur. Deinde vero hic non id agit Aristoteles, ut furis definitionem det, sed ut exemplo proposito doceat quomodo fiat, ut facultas interdum pro mali genere habeatur: quare quod dicit est hoc: *οἷον κλέπτην τίθησι οὐ τὸν κλέπτοντα ἀλλὰ τὸν δυνάμενον κλέπτειν.* Unde apparet definitionem furis hic non proponi, ut nulla causa sit, ob quam verbum *κλέπτειν* non ferendum sit. Nostram lectionem etiam Alexander habuit (schol. 282a17).

126b20 Dedimus *γένη* quod et codd. et Boethius et vet. intp. habent.

126b24 *παρέσται τῇ θαυμασιότητι ἡ ὑπερβολή, ὥστε καὶ ἡ ἔκπληξις.* — Quod vs. 29 addunt codd. *ABCc*, quum in Boethii versione desit, Bkkum secuti omisimus.

127a3 Boethius et vet. intp.: „rursus si passionem cuius est passio, illius genus dicit", quam lectionem probarem, nisi et codicum auctoritas et exempla quae sequuntur adversarentur. Locus quem hic habemus verbis differt ab eo qui proxime antecessit, re idem est.

127a6 *ὥστ' οὐχ, ὡς τὸ γένος τοῦ εἴδους, ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται ὁ ἀὴρ τοῦ πνεύματος.* De hac demonstratione idem dicendum est quod observavimus ad 125b37: quod Aristoteles, licet non perspexit, tamen videtur sensisse, quum adiecerit ea quae legimus vs. 9.

127a10 *τὸ τοιοῦτον*, h. e. *τὸ τοῦ πάθους εἶναι γένος τὸ πεπονθός.* — Vs. 11 verba *καθ' ὧν...γένος* explicationis gratia addita sunt: *οὔτι κατὰ πάντων ἤγουν οὐκ ἀποδεκτέον κατὰ τούτων καθ' ὧν μὴ ἀληθεύεται τὸ ἀποδοθὲν γένος.*

Cap. 6. Videndum est num ei quod genus perhibeatur species subiectae sint nullae, 26 *num quod omnium sit consequens pro genere vel differentia sumtum sit*, b 1 *num genus in specie inhaereat*, 5 *num ei non synonymum sit*, 8 *num species melior non in meliore genere insit*, 18 *num, si genus gradum admittat, item etiam species*, 26 *num quod maiore vel eodem iure genus dicatur non sit genus.* 37 *Quod vs.* 18 *habuimus non nisi ad redarguendum utile est, id vero quod vs.* 26 *etiam ad constituendum.* 128 a 13 *Genus constituendum est id quod plures species complectitur cum quarum natura coniunctum est.* 20 *Quomodo genus a differentia distinguendum sit.* 30 *Colligendum est e nomine et ex iis quae ab eo derivantur quid pro genere sumendum sit.* 38 *Denique videndum num alterum alterius sit consequens, ita ut non convertantur.*

127 a 28 Si quis *τὸ ὄν* pro genere sumsit, omnia huic generi subiecta sint necesse est: nam *τὸ ὂν* praedicatur de omnibus. Quare quum *τὸ ὂν* latissime pateat et omnia complectatur, sicut genus species et individua, etiam *τὸ ἓν* species esse debebit *τοῦ ὄντος*. Quod si conceditur, de iisdem et genus et speciem praedicari consequitur (de omnibus enim et *τὸ ὂν* et *τὸ ἕν*), ut alterum altero non latius pateat, quod absurdum est.

127 b 18 Alterum orationis membrum, quod promittit particula *μέν*, priore repetito sequitur vs. 37. Cf. quae collegimus ad 61 a 19.

128 a 31 Lectionem quam Bkkus exhibuit, quum codicum auctoritate destituta sit, reiecimus, quamvis speciosa sit coniectura; nostram Boethius et Alex. (schol. 283 b 8) videntur habuisse. Eandem edd. prr. et plurimi codd. praebent. Vox *τι* vs. 31 adiecta videtur in codd. *BC* propter ea quae sequuntur *ἐπιστήμη τις*. Ne quis verba male coniungat, minus accurate haec ab Aristotele expressa esse monemus: nam quae particula *καὶ* minus arcte coniunxit revera ita connexa sunt, ut alterum alterius rationem reddat: nam collatis iis quae proxime sequuntur apparet dicendum fuisse *ἐπεὶ δὲ δοκεῖ, εἰ τὸ μουσικόν, ᾗ μουσικόν, ἐπιστῆμόν ἐστι, καὶ ἡ μουσικὴ ἐπιστήμη τις εἶναι* ...

128 a 35 *οἷον εἰ βούλει κατασκευάσαι τὴν ἐπιστήμην ὅπερ πίστιν εἶναι σκοπεῖν δεῖ* ...

Lib. V. cap. 1. *Quod proprium est aut per se et semper aut ad aliquid relatum et aliquando proprium dicitur.* 22 *Quod refertur ad aliud duobus vel quattuor modis impugnari potest.* 34 *De discrimine eius quod per se et quod relatum ad aliud, eius quod semper et quod aliquando proprium dicitur.* 129 a 6 *Quod refertur ad aliud, id aut semper aut plerumque proprium est.* 17 *Disputantibus maxime est quaestio de eo quod per se proprium est et quod semper et quod refertur ad aliud.*

128 b 27 Nostram lectionem Boethius, vet. intp. et edd. prr. habent omnes, ut quod Bkkus dedit *κινοῖ τὸ* mendum esse videatur, coll. 134 a 7, 13, 16. — Quod dedimus vs. 33 *κείμενον*, id sensus postulare videbatur: nam *τὸ κείμενον* est *τὸ τεθέν, ἡ θέσις, τὸ ἀποδοθὲν ἴδιον.* Boethius vertit: „quod propositum est", vet. intp.: „quod positum est".

129 a 22 Ad verba *πρὸς πολλὰ* mente intelligendum esset *τοὺς λόγους ποιοῦντα* s. *τῶν λόγων γινομένων* (hoc enim vel aliud quid huiusmodi elici posset ex iis quae antecesserunt *οἱ λόγοι γίνονται πρὸς ταῦτα*), si Aristotelem ipsum hoc in mente habuisse verisimile esset. Nam *πρὸς πολλὰ* est „multarum rerum ratione habita, in vieler Beziehung, aus vielen Gesichtspunkten", coll. iis quae diximus ad 50 a 11. — Docet autem hic cur in sequentibus agatur de eo quod per se et semper proprium sit praetermisso eo quod aliquando proprium sit et quod relatum ad aliud, quippe quorum alterum (vs. 28) non sit argumentum artis dialecticae proprium (*λογικόν*), alterum vero (vs. 32) numerandum sit in accidentibus. — Vs. 28 delevimus verba *οὐκ ἐν ἄλλοις ἢ* quae neque Boethius habuit qui vertit: „quod vero aliquando ad aliud quod nunc dicitur tempus consideramus", neque vet. intp. cod. Goth. qui habet: „quod vero quando ad id quod nunc dicitur tempus tempus (sic) consideramus", neque intp. anonymus videtur legisse, cuius verba dedit Brandis schol. 283 b 46.

Cap. 2. *Proprietas rei, nisi et quid sit et* (13) *quo iure de ea praedicetur re ipsa sit manifestius, male constituta est.* 22 *Iisdem argumentis utendum est, ut proprietatem recte constitutam esse doceatur.* 30 *Deinde videndum est num quid ambigui habeat quod rei proprietatem exprimat,* 130 a 15 *num ambiguum sit id cuius proprietas constituatur,* 29 *num idem plus semel dictum sit,* b 11 *num in proprietate aliquid insit*

quod commune sit omnibus, 23 *num plura quae rei propria sint comprehendantur.*

129 b 1 πρῶτον μὲν ... cf. 132 a 22—24.

129 b 3 Magentenus (v. schol. nostra I. p. 72) habuit lectionem codicis *B* γνωριμώτερον. Interpretationem autem quam ille proponit falsam esse facile intelligitur: nam sententia haec est: ἔστιν ἓν μὲν τοῦ μὲν μὴ καλῶς εἰ μὴ διὰ γνωριμωτέρων, τοῦ δὲ καλῶς, εἰ διὰ γνωριμωτέρων. Ei vero quod incepit per ἓν μὲν ... respondet quod sequitur vs. 13 τὸ δ' ...

129 b 15 Veram lectionem solus habet cod. *q*: hanc enim et Boethius et vet. intp. praebet, qui vertunt: „sed huic inesse notius esse", et sensus requirit. Nam quod Aristoteles dicit est hoc. Non solum quae sit rei proprietas quae constituta est, sed etiam de re ipsa eam praedicari s. cum re ipsa eam coniunctam esse clarius nobis esse debet et certius quam quid sit res cuius proprietas constituitur. Quem sensum tolerabilem habeat Bkki lectio equidem non intelligo. Quod editiones priores exhibent idem exprimit quod nostra lectio, sed aliis verbis: namque habent ἀλλὰ καὶ τῷδ' ὑπάρχειν γνωριμώτερον εἶναι. — De collocatione verborum ὁ μὴ γὰρ cf. 167 b 16 et quae habuimus ad 4 b 22.

129 b 17 ὁποτέρου τούτων συμβάντος, h. e. τοῦ εἰ μὴ γνωριμώτερόν ἐστι τοῦ πράγματος ἢ τοῦ εἰ μὴ γνωριμώτερόν ἐστιν ὅτι αὐτῷ ὑπάρχει. Alterius rei exemplum dedit vs. 9, alterius exemplum sequitur vs. 18.

129 b 24 τῶν γὰρ ... Explicat cur in antecedentibus adiecerit κατὰ τοῦτο. Cf. quae dixit Alexander in schol. 287 a 7 coll. ib. vs. 34, ubi pro verbis οὐ γὰρ ... ἴδιον legenda sunt verba quae habemus vs. 24 ἔσται γὰρ καλῶς ... ἴδιον; nam de his Alexandrum loqui apparet.

130 a 7 ὅταν ἐπὶ ... si, qui redarguat vocem ambiguam, qua rei proprietas exprimatur, eo sensu eam accipiat, qui a re de qua agatur alienus sit.

130 a 27 Bkkus cum edd. prr. dedit κατὰ τοῦ, nos cum Boethio et vet. intp. κατὰ τοῦτο, quae quidem lectio, quum conveniat loquendi usui qui et in antecedentibus et in sequentibus locis exponendis observatus est, a nobis praelata est. Altera lectio, quamquam ferri potest, improbanda videtur maxime propterea, quod in rebus similibus eandem dicendi formulam ab Aristotele diligenter servari videmus.

130a38 δεύτερον δ' ... Deinde si quis non aperte quidem bis posuerit eandem vocem, sed proprietatem rei ita constituerit, ut definita una vel altera notione qua usus sit idem vocabulum non iterari non possit.

130b9 dedimus πλεονάκις ex optt. codd., quod Boethius et vet. intp. et hic et a29 vertunt „frequenter".

130b20 Quod Alexander (schol. 284 b 1) reprehendit facile excusatur eo, quod Aristoteles addidit κατὰ τοῦτο, h. e. κατὰ τὸ χωρίζειν ἀπό τινων (cf. enim 132a15, ubi redarguitur quod hic probatur), ut appareat non animam animalis propriam dici simpliciter, sed non nisi καθὸ τὸ ψυχὴν ἔχειν οὐ πᾶσι κοινόν ἐστιν, ὥσπερ τὸ ἓν καὶ τὸ ὄν.

Cap. 3. *Deinde videndum est num eo quod rei proprium dicatur res ipsa contineatur cuius proprietas constituitur,* 131a12 *vel num pro proprio sumtum sit id quod rei oppositum vel quodcunque re ipsa sit obscurius aut certe non clarius,* 27 *deinde num id quod aliquando cum re non coniunctum sit,* b5 *num non indicaverit adversarius se non quod semper, sed quod nunc proprium sit constituisse,* 19 *num quod pro proprio sumtum sit non nisi sensu cognoscatur,* 37 *num quod proprii loco ponatur definitio rei sit,* 132a10 *vel in eius natura non necessario positum.*

131a2 τι τῶν αὐτοῦ non dicit id quod in alia re inhaeret, τὸ ἐν ὑποκειμένῳ, sed quod alii subiectum est sicut species generi: nam vs. 5 τινὶ τῶν τούτου est ζῴῳ τινί, ἀνθρώπῳ. Deinde de ea ratione quae inter speciem et genus intercedat sermonem esse maxime ex exemplo apparet quod vs. 8 apponitur: nam et corpus et anima eo sensu τὶ τῶν ζῴου dici posset, ut animalis essent partes. Quare verba τὸ δέ τι τῶν αὐτοῦ ὕστερον sic interpretari licebit: quodcunque vero rei, cuius proprietas constituitur, ita subiectum est, ut eandem rationem habeat ad illam quam species ad genus, quo continetur, posterius est, h. e. ὕστερον τῷ λόγῳ s. καθ' αὑτό. τὸ γὰρ γένος τοῦ εἴδους φύσει πρότερον καὶ γνωριμώτερον. ἐκείνου γὰρ ἀναιρεθέντος τοῦτο συναναιρεῖται, θατέρου δ' ἀναιρεθέντος θάτερον οὐκέτι. Cf. quae diximus de voce πρότερον ad 14a26 et ad 71b16.

131a28 Duos locos qui distingui debebant hic confudisse videtur Aristoteles: nam non idem est num pro proprio sumtum

sit τὸ μὴ ἀεὶ παρεπόμενον (id quod aliquando omnino non praedicetur de eo cuius proprietas constituatur) an τὸ γινόμενόν ποτε μὴ ἴδιον (id quod aliquando non sit proprium eius cuius proprium esse dicatur, quamquam semper de eo praedicari possit). In iis autem quae sequuntur vs. 29 (οὔτε γὰρ . . .) non nisi de eo quod μὴ ἀεὶ παρέπεται cogitavisse videtur Aristoteles: quare etiam vs. 34 non dixit εἴπερ τοιοῦτόν ἐστιν οἷόν ποτε μὴ ἴδιον γίνεσθαι, sed εἴπερ τοιοῦτόν ἐστιν οἷον ἀπολείπειν, h. e. οἷόν ποτε μὴ παρέπεσθαι, quamquam exemplum quod adiicitur vs. 35 non nisi de eo Aristotelem dicturum fuisse docet ὅ ποτε οὐ γίνεται ἴδιον (nam quae legimus vs. 36 accuratius expressisset, si dixisset ὃ γίνεταί ποτε μὴ ἴδιον, sicut vs. 28). Quod quam verum sit etiam ea comprobant quae leguntur vs. 38, ubi proprium ita constituendum esse dicit, ut sumatur τὸ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ ὂν ἴδιον, h. e. id quod rei proprietatem ita exprimat, ut temporis rationem omnino non admittat. Accedit quod b 5 de tempore praesente dicitur quod hic de tempore universo profertur.

131 b 22 ἔξω γινόμενον τῆς αἰσθήσεως. Quomodo haec intelligenda sint exemplum docet vs. 29. Apparet autem haud multum differre hunc locum ab eo, quo quod proprium sit ita constituendum esse dixit, ut non alio tempore aliter se habeat: nam quae sensibus subiecta sunt tempore interiecto mutantur, ut temporis notio ab iis separari nequeat.

131 b 24 ἔσται δ' ἀληθὲς τὸ ἀφανὲς εἶναι εἰ ἔτι ὑπάρχει ἐπὶ τῶν μὴ ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ παρακολουθούντων αἰσθητῶν ὄντων. Quod dicit iis explicatur quae habemus vs. 32. Namque, ait, non recte constituitur rei proprietas, si pro proprio sumitur id quod non nisi sensu cognosci potest neque necessario et semper cum re coniunctum est, cuius proprium esse dicitur.

Cap. 4. Non est proprium quod pro proprio sumtum est, si non ad singula convenit omnia quorum proprietas constituenda erat, b 8 *si de quibus nomen rei praedicatur, de iisdem proprietas definita non praedicatur et vice versa*, 19 *si eius quod inhaeret in alio proprium dicitur id in quo inhaeret*, 35 *si pro proprio sumitur id quod res participat ut differentiam*, 133 a 12 *vel quodcunque natura prius est vel posterius re ipsa;* 24 *si eorum quae eadem sunt, quatenus sunt eadem, non*

eadem est proprietas, 35 *si eorum quae eidem speciei subiecta sunt non idem specie est proprium,* b 15 *si quod rei subiectae sit proprium, id coniunctae cum accidente non sit proprium et vice versa.*

132 a 23 Quum exposuerit unde cognoscatur, num rei proprietas bene expressa sit, iam eos locos traditurus est, ex quibus diiudicetur, num quod proprium dicatur omnino sit proprium an non sit: namque, ait, ii loci, ex quibus appareat num proprietas bene constituta sit, continentur iis qui docent unde cognoscatur, num quod pro proprio sumtum sit revera sit proprium: nam quod revera proprium est, id ab omni parte bene constitutum esse consequitur: quare si quid ex iis locis, quos iam expositurus est Aristoteles, vel probatur vel redarguitur, et num quod proprium dicatur revera sit proprium et num recte expressum sit simul intelligitur.

132 a 28 *οἷον*, quod Bkkus uncinis circumscripsit, coll. iis quae diximus ad 1 b 18 et ad 4 b 23 offensionem non habet.

132 a 29 *κατὰ τοῦτο*, intell. *καθ' ὃ τοιοῦτόν ἐστιν οὗ ἀπεδόθη τὸ ἴδιον.* Et hoc et quae sequuntur facile intelliguntur exempli quod b 1 proponitur ratione habita: namque si hominis exemplo utimur, id quod dicit vs. 29 est hoc: *ἢ εἰ τὸ ἀποδεδομένον μή ἐστιν ἴδιον ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ ἄνθρωπον εἶναι.*

132 a 36 Adiecimus particulam *μή*, quam optt. codd. habent, licet invito Boethio et vet. intp., quum eadem addita sit b 15, 30, 133 a 7, 19, 30, b 7; sensus enim hic est: „Erit enim proprium id quod proprium esse negat adversarius". Nam sicut vs. 31 ita etiam hic *τὸ κείμενον* dixit id quod posuit adversarius, cuius thesin impugnamus sive *ἀνασκευάζοντες*, si ille affirmet, sive *κατασκευάζοντες*, si propositionem negantem defendat.

132 b 3 *ἔστι δ' ὁ τόπος...* Quaeritur enim in exemplo quod habuimus vs. 1, num de quo nomen hominis, de eodem etiam praedicetur proprietatis definitio, quae quod hominis proprium sit ita constituat, ut sit animal scientiae capax. Tenendum est autem et hic et in sequentibus *τοὔνομα* semper id intelligi cuius proprietas constituatur, *τοὔνομα τὸ οὗ ἀποδίδοται τὸ ἴδιον, τὸν λόγον* vero id quod illius proprietatem declaret, *τὸν λόγον τὸν λέγοντα τὸ ἴδιον.*

132 b 8 Si res cuius proprietas exponitur et proprietas ipsa non

praedicantur de iisdem, ut inter se commutari non possint, proprietas non recte constituta est. Exempla loci praecedentis quae modo exposuimus etiam huic loco conveniunt, quum alter ab altero non re, sed verbis differat.

132 b 22 τοῦ κατηγορουμένου negligentius dixit, quum optime ipse exposuerit (1 a 20) quid intersit inter id quod dicatur καθ' ὑποκειμένου et ἐν ὑποκειμένῳ. — Vs. 32 cur adiectum sit τῷ εἴδει ex iis intelligimus quae habentur 134 a 31.

132 b 33 Verba ὡς τὸ ἴδιον κατηγορεῖται aut ita explicari possunt ut fecit Alexander (schol. 285 a 21) — quod si admittitur, nihil his verbis exprimitur quam quod per se intelligitur ex iis quae proxime antecedunt — aut ita, ut Aristotelis animo iam obversata esse putemus ea quae sequuntur, ut verba ὡς τὸ ἴδιον κατηγορεῖται significent οὐ κατὰ μέθεξιν, ut dicit vs. 35, h. e. οὐχ ὡς γένος ἢ ὡς διαφορὰ ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν τὸ τί ἦν εἶναι δηλοῦν, vel quod dicit 133 a 21 οὔτε διαφορὰ ὂν οὔθ' ὅρος: nam genus et differentia, quibus ipsa rei natura definitur, rei proprietatem non exprimunt. Nobis quidem haec interpretatio praestare videtur ei quam dedit Alexander, quamquam res difficilis est ad diiudicandum, quum Aristoteles ipse nihil addiderit quod nos doceat quomodo haec accipienda sint.

133 a 12 Coll. exemplo quod sequitur et iis quae habentur vs. 18 apparet Aristoteli dicendum fuisse εἰ ἐνδέχεται μὴ ἅμα ὑπάρχειν pro εἰ μὴ ἐνδ. ἅμα ὑπ.: nam τῷ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν repugnat τὸ μὴ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, h. e. τὸ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν: cf. 21 b 23 — 26. — Vs. 13 ἢ οὗ τοὔνομα, h. e. ἢ τοῦτο καθ' οὗ τοὔνομα ἀληθεύεται, quam id cuius proprietas constituitur.

133 b 5 Quod Bkkus dedit facilius quidem est ad intelligendum quam quod nos exhibuimus, sed et a codd. et ab intpp. alienum. Boethius vertit: „quatenus utrique eorum ut animal est accidit", vet. intp. cod. Goth.: „in eo quod animal est utrumque eorum secundum quod accidit", ut quid habuerint non satis certum sit. Nostrae lectionis, quam etiam Alexander habuit (schol. 285 a 46 sqq.), sensus hic est: ᾗ τὸ συμβεβηκέναι ἑκάτερον (τὸ κινεῖσθαι καὶ ἑστάναι ὑφ' αὑτοῦ intell.) ἑκατέρῳ αὐτῶν ἐστὶ συμβεβηκέναι ᾗ ζῴῳ, quatenus utrumque de utroque, quatenus animal est, praedicatur. Equidem haud scio an ex codd. restituendum sit ἑκάτερον pro

ἑκατέρῳ, quum his verbis explicetur, cur τὸ κινεῖσθαι et τὸ ἑστάναι ὑφ' αὑτοῦ specie non differant. At quum ἑκάτερον, etsi non expressum, mente certe cogitandum sit, et quum locus difficilis etiam difficilior fiat ad intelligendum, si ἑκατέρῳ mutetur in ἑκάτερον (excusatur enim dativus ζῴῳ altero dativo sequente), Alexandri auctoritatem, qua commendatur lectio ἑκατέρῳ, deserere noluimus.

133 b 10 Ne iungas ὡς ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος: nam sensus est: ᾗ τὰ μὲν (ἄνθρωπος καὶ ὄρνις intell.) ὡς εἴδη ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ἐστί, τὰ δ' ὡς διαφοραὶ τοῦ ζῴου (τὸ πεζὸν δίπουν καὶ τὸ πτηνὸν δίπουν intell.).

133 b 12 Quamquam enim homo et equus in eadem specie sunt (uterque enim animal est), tamen proprietates non eadem specie continentur: nam τὸ πεζὸν δίπουν hominis proprietatem exprimit, sed quod in eadem specie est τὸ πεζὸν τετράπουν equi proprietatem non exprimit: nam praeter equum multae aliae sunt quadrupedes.

133 b 15 Quum aliquid idem esse vel diversum ab aliqua re non eodem semper sensu accipiatur, qui argutiis uti velit omnia fere redarguere poterit quae pro propriis sumantur. Namque quod adversarius proprium esse dixit, negabit dicens fieri non posse, ut diversarum rerum eadem sit proprietas, hominem vero et hominem album non idem esse, ut necesse sit aliam esse hominis, aliam hominis albi proprietatem, quam adversarius eandem sumserit. Item (vs. 25) sophistice refellit quod recte constitutum est proprium qui eius quod dicatur κατὰ τὴν ἕξιν aliam proprietatem esse debere contendit quam ἕξεως ipsius: nam revera utriusque proprietas eadem est, quod in seqq. docetur inde a vs. 26.

133 b 31 Si quis vero probare velit hominis et hominis albi eandem esse proprietatem, dicendum est non simpliciter et reapse alterum ab altero diversum esse, sed non nisi quodammodo, ut eadem eorum proprietas esse et possit et debeat.

133 b 36 Si quis neget quod demonstravimus vs. 26—30 dicens μὴ εἶναι τῆς ἐπιστήμης ἴδιον τὸ ἀμετάπειστον ὑπὸ λόγου propterea, quod ἕξις et id quod κατὰ τὴν ἕξιν dicatur non eadem sint, ut peccet qui eandem eorum proprietatem constituat, quum ipse argutetur, sophistico argumento eum redarguere licebit, ita ut dicamus profecto non eandem utriusque constitutam esse proprietatem, quia ὁ ἐπιστήμων (ὁ κατὰ τὴν

ἕξιν λεγόμενος) dicatur ὁ ἀμετάπειστος, ἡ ἐπιστήμη vero (ἡ ἕξις) dicatur ἡ ἀμετάπειστος.

Cap. 5. Videndum est num pro eo quod semper proprium sit sumtum sit id quod cum rei natura coniunctum sit, 18 *num id cuius proprietas constituatur de alio primo praedicetur vel aliud de ipso primo (nam quod de altero, idem etiam de altero praedicari debebit),* 26 *num satis accurate definitum sit, quomodo et cuius rei proprietas sumatur,* 135 a 9 *num res ipsa pro ipsius proprietate habita sit,* 20 *num in iis quae ex similibus partibus constent vel partis vel totius proprietas constituta sit.*

134 a 18 Proprietatem rei recte constitutam esse redarguitur, si id cuius proprietas declaratur de alio primo praedicatur: de utroque enim praedicabitur quod pro proprio sumtum est, ut proprium alterius simul esse non possit. Sic corpus dicitur album *ὡς κατ' ἄλλο τι πρῶτον, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν· ταύτῃ γὰρ πρώτως ὑπάρχει τὸ κεχρῶσθαι* (v. quae diximus ad 16 a 6). *ἡ δ' ἐπιφάνεια λέγεται κεχρῶσθαι ὡς πρῶτον αὐτό.* Quae ita se habent ut corpus et superficies, eorum proprietatem constituere difficillimum est, quoniam quod de corpore (*τῷ κατ' ἄλλο*), id etiam de superficie (*τῷ πρώτῳ* s. *τῷ καθ' ὃ λέγεται θάτερον*) praedicatur, ut non verum sit proprietatem (quam dicit *τὸν λόγον* vs. 25) de eodem praedicari, de quo etiam rem (*τοὔνομα*) cuius proprietas constituatur: nam *τὸ κεχρῶσθαι* et *τὸ ἐπιφάνειαν εἶναι*, quum alterum etiam de corpore praedicetur, de quo alterum non praedicatur, non de eodem utique praedicantur. Cf. quae diximus ad 132 b 8. Aliud exemplum habemus vs. 32—34.

134 a 35 *οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἢ...*, h. e. *οὐδένα γὰρ ἄλλον τρόπον ἀλλ' ἢ...* Similia v. ad 52 a 29, 43 b 22. — *τῷ ἔχειν*, h. e. *τῷ ἔχειν ἐπιστήμην* s. *τὸν ὀρθὸν λόγον.*

134 b 2 *καθάπερ ζῴου τὸ αἰσθάνεσθαι. τὰ ζῷα γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα μετέχει τοῦ γένους, τὸ δὲ γένος, τὸ ζῷον, μετέχεται· ὥσπερ οὖν τῶν καθ' ἕκαστα ζῴων ἴδιόν ἐστι τὸ ζῆν τῷ μετέχειν τοῦ γένους (ᾗ γὰρ ζῷόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ζῇ), οὕτως καὶ ζῴου* (*τοῦ γένους*) *ἔσται ἴδιον τὸ αἰσθάνεσθαι τῷ μετέχεσθαι (ᾗ γὰρ μετέχεται τὸ γένος αἰσθάνεται τὸ ζῷον).*

134 b 8 *οὐκ ἔσται...*, h. e. *ὅτι τὸ νῦν ὑπάρχον ἴδιόν ποτ' οὐκ ἔσται τοιοῦτον οἷον ὑπάρχειν ἐκείνῳ.* Sentential haec est.

Qui simpliciter proprium ponit quod non nisi nunc proprium est in eo peccat, quod pro proprio sumit id quod aliquando non erit tale, ut rei conveniat cuius proprietas declaranda est. Quamquam invito Boethio qui vertit: „quale nunc inest id (illud legendum opinor)", et vet. intp. cod. Goth. qui habet: „quale nunc est id", dedimus lectionem difficiliorem quam optimi codices praebent. Nam facilior lectio alienae correctionis speciem habet.

134 b 11 Qui non indicavit, ait, num id quod proprium dicat *ὡς πρῶτον ἢ ὡς κατ' ἄλλο* sit proprium, eo peccavit, quod proprietas et res cuius proprietatem constituit non convertentur inter se. Namque quum color superficiei sit proprium *ὡς πρῶτον*, corporis vero *ὡς κατ' ἄλλο*, si color proprietatem alicuius rei exprimere dicatur, incertum est num de superficie an de corpore sermo sit, ut, etiam si proprietatem recte constituimus (*εἴπερ καὶ ὁ λόγος ἀληθεύεται*), tamen nomen rei ipsius falsum esse possit. Corporis enim proprietas constituta erit ubi superficiei proprietatem exprimere debebamus et vice versa.

134 b 14 *οὐκ ἔσται ἴδιον.* Nam eadem esset (quod apparet ex exemplo vs. 17) duarum rerum proprietas. Nam (vs. 15) si quis constitueret quod proprium esset ei quod haberetur, simul etiam habenti proprium esset, et si constitueret quod habenti proprium esset, simul etiam ei quod haberetur proprium esset, quae quomodo distinguenda sint ostendit a 34 sqq.

134 b 19 *ἐὰν μὲν γὰρ τῷ μετέχεσθαι ἀποδῷ, οὐ μόνον τῷ μετεχομένῳ (τῷ ζῴῳ, τῷ γένει* vs. 2) *ὑπάρξει, ἀλλὰ καὶ τοῖς μετέχουσιν, ἐὰν δὲ τῷ μετέχειν ἅμα τοῖς μετέχουσι καὶ τοῖς μετεχομένοις.*

134 b 30 Si species, cuius proprietas constituta est, alias species complectitur quae inter se differunt, proprietas quam diximus, quum omnibus convenire debeat, alii speciei magis, alii minus erit propria, quod absurdum est (vs. 34), nisi forte singulae species ita comparatae sint, ut et ipsae et proprietas gradum admittant simulque augeantur et minuantur gradus utriusque, velut si lux, flamma, pruna eo magis habeant ignis (*τοῦ ὀνόματος*) naturam, quo magis de iis praedicetur id quod ignis proprium sit (*ὁ λόγος*) — *τὸ λεπτομερέστατον* intell. Si vero singulae species ipsae gradum non admittunt, fieri non potest, quin simul augeatur id quod rei proprie-

tatem exprimat (ὁ λόγος) et res cuius proprietas constituatur (τοὔνομα).

135 a 2 τοῦ τε ἁπλῶς — τοῦ πυρός — καὶ τοῦ μάλιστα ὄντος τοιούτου — τοῦ φωτός. Nam utriusque proprium erat τὸ λεπτομερέστατον. Cf. 146 a 16.

135 a 6 Sin autem ipse proprietatem sic constitueris, non pati debes, ut adversarius talem obiectionem tibi faciat.

135 b 4 eiecimus articulum τῆς et vs. 5 particulam καί. Quod Aristoteles dicit est hoc. Rei quae ex similibus partibus composita est recte constituitur proprietas, si quod eius proprium dicitur praedicatur de quaque parte et proprium est singularum partium, quatenus ex his totum aliquid componitur. Quare recte constituit terrae proprietatem qui natura eam deorsum ferri dicit. Nam et omnis terra (h. e. unaquaeque terrae pars, πᾶσα γῆ, non πᾶσα ἡ γῆ, tota terra) natura deorsum fertur et cuiusque terrae proprium est, ut deorsum feratur, quatenus (κατὰ τὴν γῆν) quodcunque totum ex terra componitur natura deorsum fertur. Apparet ex hac interpretatione explicationis gratia addita esse quae in codd. *Bq* et *Duf* vs. 5 adiecta sunt. Simul intelligitur omittendam esse particulam καί, quia quae leguntur vs. 4 sq. ἐκ παραλλήλου dicta sunt iis quae particulis μὲν et δὲ distincta habuimus vs. 1 sq.

Cap. 6. Deinde videndum est, num oppositorum oppositae constitutae sint proprietates: contrariorum contrariae, 17 *relatorum relatae,* 27 *privationum privatione expressae;* 136 a 5 *num repugnantia eiusdem rei dicta sint propria,* 14 *num repugnantium non repugnantes constitutae sint proprietates,* 29 *num repugnantium eadem prolata sit proprietas,* b 3 *num eorum quae ex eadem divisione nata sint proprietates ita declaratae sint, ut non eundem divisionis ordinem teneant.*

135 b 18 eiecimus particulam γάρ, quum in iisdem codd. desit quos vs. 24 secuti sumus, quamquam et in sequentibus et in antecedentibus particulam γὰρ in simili constructione adiectam videmus, unde facilius eam addi quam omitti potuisse apparet. Accedit quod edd. prr. pleraeque eam omiserunt. — Quod recepimus vs. 24 deesse non posse ex exemplo intelligitur quod sequitur. Patet enim non τὰ δύο et τὸ ἓν propria hic dici τοῦ διπλασίου et τοῦ ἡμίσεος, sed τὸ

ὡς δύο πρὸς ἓν et *τὸ ὡς ἓν πρὸς δύο*, quod qui non viderent alterum membrum quod supervacaneum putarent omiserunt. Editiones omnes Isingriniana et Paciana exceptis omiserunt verba *τὰ δὲ δύο πρὸς ἕν.* Recte Buhlius veram lectionem reduxit. Nam quod Aristoteles dicit hoc est: *ἐπεὶ λέγεται τὸ μὲν διπλάσιον πρὸς τὸ ἥμισυ, ὁ δὲ λόγος τῶν δυεῖν πρὸς ἓν πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἑνὸς πρὸς δύο* (coll. vs. 19 sq.), *ἔστι δὲ τοῦ διπλασίου ἴδιον τὸ ὡς δύο πρὸς ἕν, εἴη ἂν*... Accedit quod duo et unum non sunt notiones relatae, sicut duplex et simplex, nam quod unum est etiam non relatum ad duo cogitari potest (cf. schol. 286 a 16): quare insulsum esset, si Aristoteles diceret *τὰ δύο πρὸς ἓν λέγεσθαι.* Imo dicit *τὸ ὡς δύο πρὸς ἓν λέγεσθαι πρὸς τὸ ὡς ἓν πρὸς δύο.* Nam ratio unius ad duo cogitari nequit, nisi quatenus refertur ad rationem duorum ad unum.

136 a 4 *πεφυκότες ἔχειν.* Quae cur adiiciantur discimus 12 a 30.

136 a 15 dedimus *καὶ ἐξ ὧν*, quae lectio et difficilior est et melior. Nam quum vs. 6 dixerit existimandum esse *ἐκ τῶν κατηγορουμένων* num proprietas rei recte constituta sit, vs. 29 vero *ἐκ τῶν ὑποκειμένων* existimari idem velit, vs. 14 sq. exponit quomodo *ἐκ τῶν κατηγορουμένων καὶ ἐκ τῶν ὑποκειμένων* (s. *ἐκ τούτων ὧν κατηγορεῖται*) idem cognoscatur. Apparet inde lectionem vulgarem *καὶ καθ' ὧν* alienae correctionis speciem habere. — Eosdem codices secuti vs. 21 scripsimus *μὴ τοῦ* coll. 129 b 15 et 1068 a 29, quem locum adscripsimus ad 4 b 22.

136 a 36 Falli dicit eum qui quod affirmationis non sit proprium, negationis proprium esse contendat. Nam proprietas aut affirmatione aut negatione exprimitur; si affirmatione, negationis proprietatem, si negatione, affirmationis proprietatem significare non potest. Iam si verum esset negationis esse proprium quodcunque affirmationis non esset, sequeretur negationis proprietatem affirmatione exprimi posse, quamquam etiam quod affirmationis non est proprium affirmatione exprimi potest.

136 b 3 Si *A B C D* eundem divisionis ordinem tenent, item si *a b c d* ex eodem divisionis ordine sunt, notio *a* non exprimet proprietatem notionis *A*, si nulla e reliquis (*b c d*) nullius reliquarum (*B C D*) proprietatem significat. — Vs. 6 eieci-

mus vocem *θνητῶν*, quam explicationis gratia additam esse apparet (cf. schol. 286 b 6).

Cap. 7. Deinde num proprietas recte constituta sit cognoscitur ex casibus, 33 *ex iis quae similem rationem habent*, 137 a 8 *ex iis quae eandem rationem habent*, 21 *ex existentia, generatione et interitu*, b 3 *ex ideis et iis quae et quatenus cum rei natura necessario coniuncta sunt.*

137 a 8 Locus pluribus iisque haud exiguis difficultatibus impeditus primo quidem aspectu optime videtur explicari hoc modo. Ponamus notiones *a* et *b* eandem rationem habere ad notionem *A*: quare si *a* non exprimit proprietatem notionis *A*, neque *b* eius proprietatem exprimere consequitur. Sin autem *A* proprium est notionis *a*, non erit proprium notionis *b*, quum unum duorum proprium esse nequeat. Iam vero apparet exempli quo res illustratur alteram partem (vs. 16 *εἰ δ'*... 17 *αἰσχροῦ*) ita comparatam esse, ut rei expositae minime conveniat. Nam ut exemplum quadraret, dicendum erat *εἰ δ' ἔστιν ἴδιον ἡ φρόνησις τοῦ ἐπιστήμην εἶναι καλοῦ, οὐκ ἂν εἴη ἴδιον αὐτὴ τοῦ ἐπιστήμην εἶναι αἰσχροῦ* vel aliud quid huiusmodi. Quam quidem loci difficultatem quum animadverteret Iul. Pacius, qui ea quae leguntur vs. 9 sq. ita interpretatus est, ut sententia sit: „Si *A* non exprimit proprietatem notionis *a*, neque proprietatem notionis *b* exprimet; sin autem *A* est proprium notionis *a*, non simul erit proprium notionis *b*, quoniam non datur una duarum rerum proprietas", eiicienda putavit omnia quae de exemplo dicuntur (vs. 12 *οἷον*... 18 *ἴδιον*). Erit fortasse qui explicationem ab initio a nobis propositam praestare putet: ac primum quidem propterea quod, si probetur, ea certe quae legantur vs. 12 *οἷον*... 15 *αἰσχροῦ* non aliunde intrusa, sed ab Aristotele ipso profecta videantur, ut servari possint, Pacii vero interpretatio pro vera haberi nequeat, nisi omnia quae de exemplo dicantur aliena manu adiecta esse putentur; deinde quia omnis difficultas ex Aristotelis in scribendo negligentia orta videri possit (coll. iis quae habuimus 35 a 2, ubi terminis ita sumtis, ut rei parum conveniant, addit *ληπτέον δὲ βέλτιον τοὺς ὅρους*, et quae diximus ad 84 a 21 et ad 94 b 18); denique quia vitium esse possit in verbis *τὸ αὐτὸ πλειόνων* (vs. 18), quum non sit veri dissimile parum accurate ab Ari-

stotele expressum esse quod in mente habuerit: *ἀδύνατον γὰρ τὸ αὐτὸ* (intell. *τὸ ἐπιστήμην εἶναι*) *πρὸς πλείω καὶ ἐναντία λεγόμενον* (*πρὸς τὸ καλὸν γὰρ καὶ πρὸς τὸ αἰσχρὸν ἐλέγετο*) *εἶναι ἴδιον ἑνός τινος καὶ ὡσαύτως ἔχοντος*. At primum quidem coll. iis quae habentur 138 a 19 sq. haud improbabile est verba *ἀδύνατον γὰρ ... ἴδιον* (vs. 17) prius in margine adscripta ad explicanda ea quae sequuntur vs. 19 *τὸ γὰρ ... συγκρίνεται* postea alieno loco Aristotelis verbis inserta esse; deinde ex similitudine eius loci quem habemus 138 a 13 sq. veri simile est neque binas binarum rerum neque binas unius rei proprietates (quod in exemplo factum videmus) inter se comparari, sed de una binarum rerum proprietate sermonem esse: quod qui concedit eam hunc locum expediendi rationem quam I. Pacius iniit non probare non poterit. Denique ex iis quae leguntur vs. 19 de una binarum rerum proprietate hic agi manifestum est. Quae quum ita sint, nihil relictum videtur, nisi ut aut ipsum Aristotelem in eo peccavisse ponamus, quod non viderit se in exemplo vs. 16 sq. plures unius rei proprietates constituisse, quod minime absurdum est, dum ut redarguat quod proxime praecessit unam plurium rerum proprietatem esse non posse vs. 17 sq. moneat, ita ut alterum altero hic ipsum confudisse appareat (quae quidem loci interpretatio si probatur, de binis unius rei proprietatibus intelligenda erunt quae habuimus vs. 9—12, ut exempla quidem quadrent, sed et falsum sit id quod dicitur vs. 11 sq. et quae adduntur vs. 17 *ἀδύνατον γὰρ ...* omnino non cohaereant cum antecedentibus), aut Iulio Pacio adstipulemur, qui verba *οἷον* vs. 12—18 *ἴδιον* aliunde intrusa putavit. Uncinis haec circumscribere non ausi sumus, tum quia aut haec aut alia exempla, quibus locum illustraret, Aristotelem ipsum addidisse verisimile est, tum quia argumenta quae modo exposuimus ita comparata sunt, ut auctorem ipsum in vitio esse non posse minime evincant.

137 a 19 Quae vera sit rei proprietas ex hoc loco probari non potest, quia *A*, si eandem rationem habet ad notionem *a* quam ad notionem *b* (*ἓν πρὸς πλείω συγκρίνεται*), aut neutrius aut simul utriusque proprietatem exprimere deberet, quod absurdum est, quum ipsa proprii notio postulet, ut unius rei semper sit una proprietas.

137 b 2 *καὶ πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν*, „et ad reliqua quaecunque ex

ipsis derivantur". Addidit haec, quoniam non solum argumentari licet ἐκ τοῦ γίνεσθαι καὶ ἐκ τοῦ φθείρεσθαι πρὸς τὸ εἶναι, sed etiam ἐκ τοῦ γίνεσθαι πρὸς τὸ φθείρεσθαι καὶ ἐκ τοῦ φθείρεσθαι πρὸς τὸ γίνεσθαι.

137 b 7 Verbis ἀλλ' ᾗ ἰδέα, quum proprietatem rei non recte constitutam esse dixerit, si proprietas neque in ideam conveniat neque cum ipsa rei natura coniuncta sit, sensum turbari patet. Tamen ne uncinis quidem ea circumdare ausi sumus, quia et quae antecedunt et quae sequuntur negligentius ab Aristotele conscripta esse apparet. — Vs. 9 negligentius dixit ᾗ λέγεται κατ' αὐτοῦ ἐκείνου, quum dicendum fuisset ᾗ λέγεται αὐτὸ ἐκεῖνο. Patet enim e vs. 5 sententiam loci hanc esse: καλῶς ἀποδίδοται τὸ ἴδιον, εἰ τῇ ἰδέᾳ ὑπάρχει καὶ εἰ κατὰ τοῦτο ὑπάρχει, καθ' ὃ ἐκεῖνο (οὗ ἀποδίδοται τὸ ἴδιον intell.) τοῦτό ἐστιν ὅ ἐστιν, h. e. quatenus natura rei, cuius proprietas constituitur, talis est qualis est.

Cap. 8. Deinde num proprietas recte declarata sit cognoscitur ex iis quae gradum admittunt (138 a 30) *et ex iis quae similem inter se rationem habent.*

138 a 4 Quomodo haec differant ab iis quae habuimus 137 b 15, exempla docent: namque illic res, quae alius rei propria dicebatur, gradum admittebat, hic proprietatis ipsius gradus comparantur: nam μᾶλλον ἴδιον hic dicitur quod alicuius rei proprium esse verisimilius est quam aliud: εἰ τὸ μᾶλλον ἴδιον (id quod rectius exprimit proprietatem) μή ἐστιν ἴδιον τούτου οὗ μᾶλλόν ἐστιν ἴδιον (vs. 4): nam pro τοῦ μᾶλλον et τοῦ ἧττον vs. 4, 5 et 9 clarius dixisset τούτου οὗ μᾶλλόν (s. ἧττόν) ἐστιν ἴδιον. Praeterea tenendum est quod vs. 4 confert binas binarum rerum proprietates, vs. 13 unam binarum, vs. 21 binas unius.

138 a 30 Ut in antecedentibus, sic etiam hic primum comparat binas binarum rerum proprietates, deinde (b 6) binas unius, denique (vs. 16) unam binarum.

138 b 4 Articulum τοῦ (coll. iis quae diximus ad 3 a 21) ex optimorum codicum auctoritate delevimus.

138 b 12 sqq. Quamquam et Alexander habuit μέρους (schol. 287 a 7 sqq.) et Boethius qui vertit: „aliquid partium eius primo esse concupiscibile", et vet. intp. qui reddit: „partis eius esse concupiscibile primae", tamen edd. prr. secuti dedimus

μέρος, quum altera lectio sensum tolerabilem non praebeat. Praeterea offendit quod additur πρώτου, quod haud scio an satis excusetur eo, quod pluribus verbis interiectis separatum sit a substantivo (ψυχῆς) ad quod pertinet (coll. iis quae diximus ad 4 b 4 et ad 48 b 34). Lectionem faciliorem πρῶτον quam unus codex habet vel πρώτως quod edd. prr. pleraeque praebent recipere non ausi sumus.

138 b 18 Ratio eius quod et hic dicit et vs. 22 eadem est quam habuimus a 20.

138 b 23 exponit quomodo locus quem modo tradidit differat ab eo quem habuimus 136 b 33 sqq. Illic enim docebatur quomodo iis utendum sit quae sint ἀνάλογα, sive praedicatur alterum de altero sive non praedicatur, hic vero ostenditur quem usum habeant ea quorum eadem sit praedicandi ratio.

Cap. 9. Docetur quando proprietatem male constituerit qui vel potentia (139 a 9) *vel gradu superlativo eam definiverit.*

138 b 32 adiecimus ἴδιον quod et Boethius habet et edd. prr. pleraeque. — πρὸς μὴ ὂν ἀποδίδοσθαι dicit proprietatem, quae ita constituitur, ut ipsa (τὸ ἀναπνευστὸν εἶναι, h. e. τὸ τοιοῦτον εἶναι οἷον ἀναπνεῖσθαι) esse non possit, nisi simul existat alia res (τὸ ζῷον s. τὸ ἀναπνέον), cuius existentia non necessario coniuncta sit cum existentia eius (τοῦ ἀέρος) cuius proprietas exprimatur: ὅτε γὰρ (coll. 139 a 6) ἀήρ ἐστιν, οὐ καὶ ἀναπνεῖσθαί τι ἀνάγκη ἔσται, ἀλλ' ὅτε ζῷόν ἐστιν.

138 b 33 οἷον ἀναπνεῖν, h. e. ὃ τοιοῦτον πέφυκεν οἷον ἀναπνεῖν τὸν ἀέρα. — Vs. 35 ad δυνατὸν omissum est subiectum τί: v. quae diximus ad 3 b 22.

139 a 10 συμβαίνει γὰρ μὴ ἀντιστρέφειν τὸ καθ' ὑπερβολὴν λεγόμενον ἴδιον (h. e. τὸν λόγον) καὶ ἐκεῖνο οὗ ἀποδέδοται τὸ ἴδιον (h. e. τοὔνομα).

Lib. VI. cap. 1. Quum de definitione disputatur, quinque sunt capita quorum ratio habenda est. 36 *De tribus eorum egimus lib. II, IV et V,* b 6 *restat igitur ut exponamus quando definitio aut male exposita aut omnino falsa sit.*

139 a 37 ἐκ τῶν πρὸς τὸ συμβεβηκὸς τόπων. Ex his enim patebit num quod definitio declaret praedicari omnino possit de eo quod definiatur.

139 b 7 Item quum de proprietate ageret primum exposuit ubi

non recte expressa sit proprietas, deinde ubi pro proprio sumtum sit quod omnino non sit proprium (lib. V. c. 2 init. et 4 init.).

Cap. 2. Obscuritatis vitium in definitionem cadit, sive ipsa utitur voce ambigua sive quod definitur ambiguum est, 32 *si translatione utitur,* 140 a 3 *vel verbis inusitatis,* 6 *si quid in definitione non sensu proprio dicitur,* 18 *si contrarium non simul ex ea intelligitur vel explanatione indiget id quod definitur.*

139 b 20 Aut, ni fallor, Bkko recipiendum erat *ῥηθὲν* et *ἢ ὅτι* aut *εἰρημένον* et *καὶ ὅτι*, quod fecimus, quum iidem codices, qui praebent *εἰρημένον*, habeant etiam *καὶ ὅτι*: quam quidem lectionem veteris interpretis, Boethii et editionum Paciana priorum omnium auctoritas defendit.

139 b 25 Quum latet ambiguitas eius quod definitur, qui definitionem impugnare velit ita ei occurrere potest, ut definitionem propositam non omnia quae notioni definiendae subiecta sint, sed non nisi partem complecti dicat (quod qui faciat eum *συκοφαντεῖν* dicit Aristoteles, quia notionis ambiguae una definitio esse omnino non potest), sive (vs. 28) ita, ut ipse patefacta ambiguitate convincat adversarium, si demonstrare possit definitionem propositam in nullam notionis ambiguae significationem quadrare.

139 b 31 *κατὰ τρόπον*, „ut decet": 639 a 5 *πεπαιδευμένου γάρ ἐστι κατὰ τρόπον τὸ δύνασθαι κρῖναι εὐστόχως τί καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἀποδίδωσιν ὁ λέγων.* Eodem sensu particulam *ὡς* cum praepositione *κατὰ* saepissime coniungit Aristoteles: 653 a 28, 690 a 28, 781 b 21, 785 a 12 *ὡς κατὰ μέγεθος.* Idem fere sensus quem hic habet *κατὰ τρόπον* est eius quod legimus 414 a 25 *οὕτω δὲ γίνεται καὶ κατὰ λόγον.* 989 a 31 *Ἀναξαγόραν δ' εἴ τις ὑπολάβοι δύο λέγειν στοιχεῖα, μάλιστ' ἂν ὑπολάβοι κατὰ λόγον, ὃν ἐκεῖνος αὐτὸς μὲν οὐ διήρθρωσεν.* Aliud est quod habemus 415 a 19 *κατὰ τὸν λόγον,* de quo v. Trdlbg. de an. p. 351 coll. 716 a 18 et 20.

140 a 12 *ἡ ὁμοιότης*, id quod dici solet „tertium comparationis". Loquitur enim Aristoteles de iis rebus quarum similitudo, quamquam appareat quandam earum esse similitudinem, qua in re posita sit non satis eluceat.

140a 19 dedimus *ἀποδιδόμενοι* quod edd. pleraeque, Boethius et optimi codices praebent.

Cap. 3. *Supervacaneum est in definitione, si quid adiectum est quod de omnibus aut certe de iis omnibus praedicatur, quae in eodem genere sunt atque res definienda,* 33 *si demta aliqua definitionis parte etiam quod relinquitur rem definit,* b16 *si quid est in definitione quod non de omnibus praedicari potest quae eidem speciei subiecta sunt,* 27 *si idem compluries dictum est,* 141a 15 *si quod universe dictum est idem etiam de parte dictum adiicitur.*

140a 25 Nam quum definitio componatur e genere et differentia, id quod de omnibus praedicatur genus esse non potest, id vero quod de omnibus quae eodem genere continentur pro differentia haberi nequit (ut docet vs. 29—31), ut utrumque a definitione alienum esse debere appareat.

140a 31 Delevimus praepositionem *ἀπό*, quae etiam abest a plerisque edd. prr. Nam quum ter eam habuerimus vs. 27—29, verisimilius est aliena manu eam adiectam quam deletam esse. — Vs. 35 *ἐν τῷ τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ τῷ λέγοντι τὸν ἄνθρωπον εἶναι ζῷον πεζὸν δίπουν.*

140b 4 Quod modo dixit ipse impugnat dicens notionem numeri non deesse debere in definitione animae, ne genus rei definiendae in definitione praetermittatur. Utrumcunque autem, ait, verum est, disputanti rebus dubiis ita semper utendum est, ut non nisi ea ponat ex quibus redarguat adversarium: quod quomodo faciendum sit alio exemplo illustratur in seqq. — Particula *γὰρ* vs. 8 explicat quomodo eadem definitione alii aliter utendum sit: ac primum quidem ei qui probare velit supervacaneum esse *τὸ ἄπεπτον*. Inde a vs. 12 quid adversario dicendum sit exponit.

140b 19 *ὁ λοιπός*, h. e. *ἀφαιρεθέντος τούτου ὃ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς οὖσιν.*

140b 23 Articulum cum optimis codicibus omisimus, quum in definitionibus propositis non adiici soleat ab Aristotele, v. vs. 8 et 34, 139b 20 al.

140b 28 Namque, ait, quum omnis appetitus voluptatem appetat, per se intelligitur appetitus definitionem (*τὸ ταὐτὸν τῇ ἐπιθυμίᾳ*, h. e. *ἡ ὄρεξις ἡδέος*) voluptatis notionem complecti, ut supervacanea sit, si expresse adiiciatur. Hoc certe est

argumentum quod Aristoteles in mente habuit (eodem enim utitur 141 a 11, ubi non exprimendum esse dicit in definitione quod per se intelligatur), quamquam quae sequuntur satis ostendunt ipsi hoc non satis perspectum fuisse, quum doceat cur non reprehendendus sit qui in exemplo modo proposito iteret vocem ἡδέος. Si satis clarum ei fuisset quod hic exponere voluit, duo locos ex uno fecisset: unum, quod in definitionem non assumendum sit quod per se intelligatur, velut si voluptatis notio in appetitus definitionem assumatur, alterum, quod eadem notione non plus semel utendum sit, velut si quis ἐπιθυμίαν ita definiat ut sit ὄρεξις ἡδέος: sequitur enim ut ἐπιθυμίαν ἡδέος dicere cogatur ὄρεξιν ἡδέος ἡδέος. — Exemplum quod proponit 141 a 7 rectius adscripsisset loco sequenti (141 a 15), quem ab eo quem tradidit 140 b 27 revera non diversum esse significavit 141 a 21 coll. 140 b 27.

Cap. 4. *Definitio falsa est, nisi ea per quae definitur re definita priora sunt et clariora.* b 3 *Alia nobis, alia simpliciter clariora sunt.* 15 *Vera definitio non fit ex iis quae nobis vel alii cuicunque, sed ex iis quae simpliciter et per se clariora sunt:* 142 a 17 *quare quod quiescit et constans est non definiri debet per id quod movetur et inconstans est,* 22 *neque contrarium per contrarium,* 34 *neque per id ipsum quod definiendum est,* b 7 *neque per id quod eundem divisionis ordinem tenet (coordinatum),* 11 *neque per ea quae rei definiendae subiecta sunt.*

141 a 26 *διὰ προτέρων.* Cf. Anal. post. I. c. 1 et 2 et quae ibi diximus.

141 b 11 adiecimus vocem ἐπιπέδου, quam et Boethius habuit et vetus interpres et editiones Paciana priores fere omnes. Accedit, quod, quum adiecto ἐπιπέδου locus fiat difficilior, aliena manu illud additum esse minime est probabile. Conf. quae habuimus 112 a 33.

141 b 13 *περιττῆς διανοίας*, v. quae diximus ad 118 a 6.

141 b 28 εἶδος vocat rem definiendam, quum definitio constet e genere et differentia, quae coniunctae speciei naturam exprimunt.

142 a 20 Codices optimos et Boethium secuti addidimus ἡμῖν, quod abest ab editionibus prioribus et a vetere interprete.

142 a 28 *καθ' αὑτὰ πρός τι* dicuntur quae non per se consistunt sicut pater et filius, qui, quamquam alter ad alterum

refertur, tamen etiam non relati ad se invicem subsistunt, sed quae nisi referantur ad aliud cogitari omnino nequeunt. Cf. quae diximus I. p. 266.

142 b 5 et 19 Boethii et vet. intp. lectionem exhibuimus.

Cap. 5. Deinde videndum est, num genus rei definiendae omissum sit, 30 *num quid praetermissum sit eorum ad quae res definienda pertineat*, 143 a 9 *num non ad melius, sed ad deterius res definienda relata sit*, 12 *num genus non recte constitutum sit*, 15 *num non sumtum sit genus proximum.*

142 b 23 Admittitur, ait, hoc vitium, ubicunque definitioni propositae non praemittitur quid sit res definienda, h. e. ubicunque definitio non incipit ab eo quod naturam rei definiendae exprimit.

143 a 15 Peccat qui relictis generibus inferioribus reique definiendae propioribus in definitionem pro genere assumit id quo illa continentur. Bkkus et in maiore et in minore editione praebuit *ὑπερβαίνειν*, quod neque codices praebent neque interpretes neque editiones priores. Fortasse mendum est. — *οὐσίαν* vs. 18 dicit *τὴν κατὰ τὸν λόγον*, *τὸ τί ἦν εἶναι* s. *τὸν ὁρισμόν*.

143 a 23 v. Anal. post. 97 a 35 sqq. — Vs. 25 *τὸ ὑποκάτω γένος*, h. e. *τὸ ἐγγυτάτω*.

Cap. 6. Differentiarum ratio habenda est. b 11 *Deinde videndum, num genus divisum sit per negationem*, 144 a 5 *num pro differentia sumta sit species* (9) *vel genus* (20) *vel quodcunque substantiae* (23) *vel accidentis notionem habeat*, 28 *num differentia vel species quae definiatur de genere* (31) *vel genus de differentia praedicetur*, b 4 *vel species quae definiatur de differentia*, 12 *num eadem differentia etiam ad aliud genus pertineat*, 31 *num locus ubi aliquid sit* (145 a 3) *vel affectio pro differentia substantiae sumtus sit*, 13 *num differentia eorum quae referantur ad aliud non referatur ad aliud*, 19 *num ea sumta sint ad quae proprie* (28) *et proxime referatur id quod definiatur*, 33 *num affectio revera insit in eo cuius affectio definiatur*, b 21 *num temporis ratio conveniat ei quod definiatur.*

143 a 33 dedimus *διαφορὰ* coll. iis quae collegimus ad 4 a 8.

143 b 2 Mirum est quod adiecit *καὶ τῷ δίποδι*, quum 144 b 24 *τὸ δίπουν* sumatur pro differentia *τοῦ πεζοῦ* et *τοῦ πτηνοῦ*

(cf. quae diximus ad 1 b 18, ubi in fine pro *τετράπουν* scribendum erat *πολύπουν*), unde apparet *τὸ δίπουν* (praesertim quum homo definiri soleat ab Aristotele *ζῷον πεζὸν δίπουν*) non *ἀντιδιῃρημένον* esse *τῷ πεζῷ*, quod hic expresse dicitur. — Ib. *ἢ εἰ ἔστι...*, h. e. *ἢ εἰ ἔστι μὲν ὡς ἀληθῶς διαφορὰ ἡ διαφορὰ ἡ ἀντιδιῃρημένη τῇ λεχθείσῃ* s. *εἰ ἔστι μὲν ὡς ἀληθῶς διαφορὰ τὸ τῇ εἰρημένῃ ἀντιδιῃρημένον*. Similia dedimus ad 67 a 35. Cf. etiam quae diximus ad 20 a 31. — Vs. 6 *εἰ ἀληθεύεται μέν*, intell. *ἡ διαφορὰ ἡ ἀντιδιῃρημένη τῇ εἰρημένῃ*.

143 b 11 Ut haec recte intelligantur, eorum ratio habenda est quae leguntur vs. 29—31. Namque qui genus unam rem finitam esse putat quae per se sola consistat (ein concretes Ding), is genus in species non ita dividere debebit, ut altera species affirmet quod altera neget: nam quum species insint in genere, genus ipsum sibi repugnabit.

143 b 13 *συμβήσεται οὖν*, intell. *εἰ ἓν ἀριθμῷ ἐστὶ τὸ γένος καὶ ἄτομον*, quam quidem conditionem semper in mente habere debemus, ut intelligamus quae sequuntur.

143 b 21 *τὸ ἐπιδέχεσθαι τὸ γένος τὸν τοῦ εἴδους λόγον* idem est quod vs. 14 expressit *τῷ μετέχειν τὸ γένος τοῦ εἴδους*, quod cur fieri non debeat exposuit 121 a 10 sqq. Cum iis quae sequuntur cf. 122 b 20 sqq.

143 b 30 Quum aut recipiendum sit *οἱ πᾶν* aut *ὅσοι τὸ*, dedimus quod Boethius, vet. intp. et edd. prr. habent omnes.

144 a 11—19 Quod modo proposuit exemplum quomodo redargui possit ostendit.

144 a 33 *καθ᾽ ὧν ἡ διαφορά*, h. e. *κατὰ τοῦ εἴδους καὶ τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος*. — Vs. 37 *πολλὰ ζῷα*, h. e. *πολλάκις τὸ ζῷον*.

144 b 1 Aliud argumentum affertur, quo probetur genus non praedicari de differentia. Nam de quibuscunque praedicatur genus „animal", ea aut species sunt animalium aut individua, ut differentiae aut species aut individua essent, quod ineptum est. — Mutati numeri (*διαφοραὶ — ἔσται*) similia exempla habuimus ad 4 a 8.

144 b 9 Differentia specie prior esse debet, quia differentia cum genere coniuncta speciem constituit (143 b 8).

144 b 26 *οὐκ ἀνάγκη τὴν διαφορὰν... εἰ γὰρ ἡ αὐτὴ διαφορὰ δύο γενῶν ἐστὶ μὴ περιεχόντων μὲν ἄλληλα ὑπὸ ταὐτὸ δ᾽*

ὄντων, οὐκ ἀνάγκη τὴν διαφορὰν ἑκάτερον ἐπιφέρειν τὸ οἰκεῖον γένος.

145 a 33 Lectionem codicum *AB* etiam interpreti cuidam, cuius nomen ignoramus, notam fuisse discimus ex schol. 289 a 37. Vulgarem lectionem quam servavimus etiam Boethius habuit. Articulum ἡ ante διάθεσις, quamquam orationem turbare videtur (quare Iul. Pacius eum delendum putavit et Buhlius revera eum delevit), non eiecimus; nam quod dicitur hoc est: ἔτι εἰ τοῦτο οὗ πάθος εἴρηται τὸ ὡρισμένον, h. e. ἔτι εἰ τοῦτο οὗ ὁρίζεται τὸ πάθος ἢ ἡ διάθεσις, μὴ δεκτικόν ἐστι τοῦ πάθους ἢ τῆς διαθέσεως.

145 b 6 Est enim consequens, ait, ut etiam inanimata doleant, si membra quae natura coniuncta sunt discindantur: haec enim erat doloris definitio (nam ἀλγηδὼν vs. 7 brevius dixit pro definitione eius vs. 2 proposita). — Vs. 16 lectionem vulgarem codices et vet. intp. cod. Goth. secuti reduximus.

145 b 23 et 29 νῦν ἀθάνατον, h. e. νῦν μόνον ἀθάνατον, οὐ πρότερον οὐδ' ὕστερον, ὥστ' οὐχ ἁπλῶς ἀθάνατον ἔσται. At, ait, fortasse hoc exemplum non quadrat, quia quod nunc sempiternum dicitur non solum id significat quod nunc vel non perit vel perire nequit, sed etiam id quod nunc ita comparatum est, ut nullo tempore interire possit, ut quod nunc sempiternum sit etiam significet τὸ ἁπλῶς ἀθάνατον. Sin autem (vs. 30) aliquando fit, ut definitio (τὸ κατὰ τὸν λόγον ἀποδοθέν) temporis praesentis vel praeteriti notionem habeat, dum a re ipsa (τὸ κατὰ τοὔνομα) temporis finiti ratio aliena sit, definitionem non idem exprimere quod notionem definiendam apparet.

Cap. 7. *Videndum est, num aliud quid naturam rei definiendae rectius exprimat quam definitio proposita*, 146 a 3 *num definitio gradum admittat, dum id quod definiatur non admittat et vice versa*, (7) *vel num non simul admittat*, 13 *num, si et definitio et notio definita de aliis praedicentur, gradus quem utraque admittat non simul augeatur*, 21 *num definitio ad plura pertineat quae seiuncta nominata sint*, 33 *num generis et differentiae definitiones in generis et differentiae locum substituere non liceat.*

146 a 17 addidimus articulum ἡ quem codices praebent.

Cap. 8. *Deinde num, si id quod definiatur ad aliud referatur, non dictum sit ad quid referatur*, b 13 *num quid ad generationem vel ad actum ut ad finem relatum sit*, 20 *num in definitione quantitatis, qualitatis et loci ratio habita sit*, 36 *num in definitione appetitus et similium speciei notio non adiecta sit.*

146 b 6 Quum in iis definitionibus quas modo proposuit praetermissum sit id ad quod res definienda ipsa referatur, aliud exemplum addit, in quo definitioni datae non adiectum est id ad quod genus rei definiendae (ἡ ἐπιστήμη) referatur. — Vs. 9 facile mihi persuaderem legendum esse εἰρημένου coll. 148 a 3 et iis quae dedimus ad 19 b 37 sub fin. et ad 57 a 33, nisi meliorum codicum auctoritas lectionem vulgarem defenderet.

146 b 20 τοῦ πόσου... Genitivum posuit, quum iam in mente haberet exemplum quod sequitur.

146 b 30 Verba καὶ ποῦ, quum per scribentium negligentiam excidisse videantur (praecessit enim καὶ ποίου), reduximus. Eadem Boethius et vet. intp. et edd. prr. fere omnes habent.

147 a 5 Si quis autem quod modo diximus vitium non admiserit, sed adiecerit definitioni τὸ φαινόμενον, alia ratione redargui poterit, si ideas esse contendat: nam idearum naturae ita repugnat τὸ φαινόμενον, ut cum ea conciliari nullo modo possit. — Quod Boethius vertit a nostra lectione non nisi eo differt, quod ille vs. 9 ante οὐδὲ adiectum habuit αὐτὴ βούλησις et post ἡδέος vs. 10 αὐτὴ ἐπιθυμία, quae interpretationis causa adiecta esse apparet. Quare lectionem codicum *AB* etiam in eo sequendam duximus, ut vs. 9 scriberemus ἔσται pro ἔστιν, quod et Boethius et vet. intp., qui totum locum valde depravatum habet, praebent. Quid alii ediderint v. apud Buhlium animadvv. critt. Tom. III. p. 475. De vera lectione dubitari vix potest.

Cap. 9. *Deinde videndum, num definitio contrarii vel eorum quae rei definitae cognata sint* (τῶν συστοίχων) *e definitione data elici possit*, 23 *num, si genus referatur ad aliquid, species referatur ad speciem eius ad quod referatur genus*, 29 *num oppositi etiam definitio sit opposita*, b 4 *num privatione definitus sit habitus* (ἕξις), 17 *vel contrarium per contrarium.* 26 *Quae observanda sint in definiendis iis quae cum*

privatione proferantur. 148 a 3 *Denique videndum, num per privationem definitum sit quod privatione careat.*

147 a 33 *κατὰ μίαν τινὰ συμπλοκὴν τῶν ἐναντίων.* Nam binae notiones contrariae quater copulari possunt: *α) ποιητικὸν ἀγαθοῦ, β) φθαρτικὸν ἀγαθοῦ, γ) ποιητικὸν κακοῦ, δ) φθαρτικὸν κακοῦ,* ex quibus contraria sunt primo secundum et tertium, tertio primum et quartum. Quid sibi velit Aristoteles fusius explicuit 112 b 27—113 a 19. — *τὸ ἐξ ἀρχῆς ῥηθὲν* b 1 et 2 dicit definitionem *τοῦ ὠφελίμου*, h. e. *τὸ ποιητικὸν ἀγαθοῦ, τὰ ὕστερον ἀποδοθέντα* intelligit *τὸ ποιητικὸν κακοῦ* et *τὸ φθαρτικὸν ἀγαθοῦ.*

147 b 6 dedimus *δῆλον οὖν ὅτι* coll. iis quae collegimus I. p. 336: namque et hic et vs. 10 recepimus lectionem codicum *AB*, quos et hic et in sequentibus reliquis praestare apparet.

147 b 9 *συμβαίνοι γὰρ ἄν.* Exspectabas *συνέβαινε γὰρ ἄν*, quam negligentiam qui viderent correxisse videntur *οὐ γὰρ ἐνδέχεται*, quod habent codd. *CPc.* Item habemus 149 a 4 *ὡρισμένον ἂν εἴη* pro *ἂν ἦν* et ib. vs. 11 *δεῖ* pro *ἔδει*: quae, quamquam ex contextu orationis facile perspicitur quomodo intelligenda sint, tamen negligentiam quandam scribentis produnt.

147 b 12 Aliam rationem exponit, ob quam id quod *ἕξιν* quandam significet per privationem definire non liceat. Namque quum inaequalitas sit aequalitatis privatio, si aequalitas (*ἡ ἕξις*) recte definiretur per privationem (h. e. per inaequalitatem), aequalitas ita definienda esset, ut esset contrarium inaequalitati, h. e. aequalitas esset contrarium privationi aequalitatis, ut idem per idem definiri appareat. — De constructione verbi *διαφέρειν* vs. 15 et 23 v. quae diximus ad 51 b 14.

147 b 32 Accuratius dixisset *οἷον οὐχ ὅτι.* Sensus enim hic est: *οἷον οὐκ εἰπὼν ὅτι ἐν τῷ λογιστικῷ ἡ ἄγνοια πέφυκε γίνεσθαι, ἀλλ' ὅτι ἐν ἀνθρώπῳ ἢ ψυχῇ, ἡμάρτηκεν.*

148 a 5 *τοῖς μὴ κατ' ἀπόφασιν*, intell. *ἀλλὰ κατὰ διάθεσιν.* Quae quomodo intelligenda sint ex iis patet quae diximus ad 79 b 23 de duplici *ἀγνοίᾳ*, quarum una est *κατ' ἀπόφασιν*, altera *κατὰ διάθεσιν*: illa enim per negationem definienda est, haec non per negationem. Sensus loci igitur hic est. Peccant qui per privationem ignorantiam definientes non eam ignorantiam definire voluerunt quae est *κατ' ἀπόφασιν*, sed eam quae est *κατὰ διάθεσιν.*

Cap. **10.** ***Quaerendum, num casus definitionis singulis rei definitae casibus conveniant,*** **14** ***num definitio rei in ideam eius quadret,*** **23** ***num eorum quae ambigua sint una data sit definitio.***

148 a 21 dedimus lectionem difficiliorem *τούτοις*, quam etiam Alexandrum (quem alterius lectionis auctorem fuisse probabile est) habuisse discimus ex schol. 290 a 6. Sensus hic est. Praeterea adversus eos (eos intell. qui ideas esse volunt) etiam his argumentis utendum est, quae iam sequuntur: nam omnis vox, quum et rem ipsam et rei ideam significare possit, pro ambigua haberi poterit.

148 a 25 Quare si una definitione comprehensa sunt quorum natura, quamquam uno vocabulo expressa, est diversa, definitio proposita nullius rei, quae illo vocabulo significatur, veram naturam potest exprimere, quum non nisi ea complecti possit quae illis rebus natura diversis communia sint. Si quis autem (vs. 31) notionis ambiguae unam proposuit definitionem, aut ipse ambiguitatem non intelligens unius rei unam definitionem dare putat aut (vs. 33) perspecta ambiguitate alteram tantum notionis ambiguae partem definiturus ita definit, ut non huius naturam solam explicet, sed complectatur quae notionibus reapse diversis (iis dico quae voce ambigua significentur) sint communia.

148 b 1 *οὐ γὰρ ἐφαρμόσει*, h. e. nam nisi voce ambigua ita uteretur *ὁ ἐρωτῶν* (is qui thesin probare vult), ac si non esset ambigua, definitio quam propositurus est notioni definiendae non conveniret.

148 b 10 Si non convenerit inter disputantes, utrum ambiguum sit id quod definiatur an non sit, qui definitionem impugnat interdum notionem definitam, quamvis revera uno semper et eodem sensu dicatur, ambiguam esse dicit, ut propositam definitionem in omnia quae notioni definitae subiecta sint, quadrare neget. Quod si quis fecit, videndum est, num definitio eius partis rei definiendae, cui ille definitionem antea propositam convenire negat (nam alia huius partis definitio iam proponenda erit), etiam reliquis partibus notionis quam ille ambiguam esse contendit apta sit: nam si his convenit, notionem definitam ambiguam non esse apparet. Sin autem ne sic quidem notionem definitam non ambiguam esse concedatur, duae eiusdem rei definitiones erunt, quod absurdum est: namque

una, quam ab initio propositam notionis ambiguae definitionem esse dixit adversarius, altera, quam deinceps prolatam singulis notionis definiendae partibus convenire adversarius ipse concessit. Ut intelligantur quae diximus, tenendum est, quod notio ex partibus reapse diversis *b c d e*... constet, si ambigua sit; si vero non sit ambigua (συνώνυμος), ex partibus homogeneis *a a′ a″ a‴*...

Cap. 11. *Deinde videndum est, num quae coniuncta definita sint etiam singula recte definiantur definitione partita,* 33 *num compositi talis facta sit definitio, ut totidem verbis expressa sit atque id quod definiatur,* 149 a 5 *num obscurioribus verbis expressa sit,* 8 *num in alius vocabuli locum substitutum sit aliud quod non idem significet,* 14 *num non pro differentia, sed pro genere aliud vocabulum perspicuitatis gratia substitutum sit,* 29 *num definitio differentiae quae data sit etiam in aliam notionem conveniat.*

148 b 36 Nostram lectionem etiam Boethius habet et editiones priores.

149 a 1 De usu vocis οὐδὲν v. quae diximus ad 16 b 4. — Vs. 3 οὕτω, h. e. τῶν ὀνομάτων μόνον μεταλαμβανομένων.

149 a 29 Facile intelligitur loqui adhuc Aristotelem de definitione τῶν συμπεπλεγμένων, de quibus egit inde a 148 b 23: quare, quod recte monuit Iul. Pacius in comm. ad hunc locum, capiti 11 haec adiicienda esse, id fecimus. — Vs. 30 recepimus quod optimi codices et editiones pleraeque habent. — Vs. 36 ἢ ἐπιτίμησις ἔσται (ἤγουν εἰ οὐχ ἱκανῶς διωρισμένον ἐστὶ τὸ πῶς μέσον ἔχον) ἢ συλλογισμός, ut docuit vs. 33—35.

Cap. 12. *Quaerendum est, num existat quod definiatur, id vero quod definitione exprimatur existere nequeat,* b 4 *num qui definitionem notionis relatae dederit, ita eam constituerit, ut id ad quod referatur notio definienda latius iusto pateat,* 24 *num non rei ipsius, sed rei perfectae definitio proposita sit,* 31 *num quod per se appetatur ita definitum sit, ac si propter aliud appeteretur.*

149 b 13 κατὰ συμβεβηκὸς τὴν ἀπόδοσιν ποιούμενος· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἀποδίδωσι τὸ πρός τι ὁ πλείω περιλαβὼν ἢ πρὸς ἃ λέγεται καὶ μὴ διαιρῶν. — Quod dedimus vs. 17 et Boe-

thius habuit et editiones pleraeque. Altera lectio ex eo nata videtur, quod vs. 18 habetur *ἀποδιδοὺς* et *ἀποδίδωσιν*.

149 b 37 Quod in quaque re praestantissimum est, id ei maxime proprium est eiusque naturam maxime exprimit. Conf. 143 a 9.

Cap. **13.** *Ostenditur quomodo redargui possit qui unam notionem ita definiat, ut duas faciat (hoc et illud),* **22** *vel ita, ut unam quidem faciat, sed ex pluribus partibus compositam (hoc ex illis),* **b 27** *vel ita, ut alii cum alia coniunctae aequalem dicat notionem definiendam (hoc cum illo).*

150 a 26 *ἐν ἑνί τινι πέφυκε τῷ πρώτῳ, οἷον ἡ φρόνησις οὐκ ἐν ψυχῇ, ἀλλ' ἐν λογιστικῷ πρότερον.*

150 a 30 *ἀλλ' ἐν πλείοσιν.* Nam si partes ex quibus definitio componitur sunt *A* et *B*, quarum altera (*A*) insit in altera prima (*B*) (*ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ* vs. 28), haec vero in quacunque alia notione prima, e. g. in *C* (h. e. *εἰ τὸ A ἐν τῷ B πρώτῳ καὶ τὸ B ἐν πρώτῳ τῷ Γ*), notio definita (*D*) et in notione *B* et in *C* prima inesse deberet (quod absurdum est): nam notionis definitae eadem semper ratio esse debet atque definitionis ipsius.

150 b 37 *μηδαμῶς δ' ἀληθὲς ...*, h. e. *κατὰ μηδένα δὲ τῶν εἰρημένων τρόπων ἀληθές ἐστι τὸ ἕτερον μεθ' ἑτέρου λεγόμενον ἐν τῷ ἀποδοθέντι ὁρισμῷ.*

151 a 1 *τῶν διαιρεθέντων*, h. e. *διαιρεθέντων τῶν τρόπων τῶν δηλούντων ὁσαχῶς λέγεται ἕτερον μεθ' ἑτέρου.* Apparet inde quae *διαίρεσις* intelligenda sit vs. 15.

151 a 6 *ἔτι εἰ ...* Etiam si quis vitium quod modo exposuimus vitaverit et definitionem ita constituerit, ut utraque notio, ex quibus coniunctis notionem definitam constare dixerit adversarius, ad idem referatur, vel sic tamen definitio proposita falsa esse potest; nam non satis est, ut ad idem referantur, nisi etiam ad id relata sint ad quod proprie referatur notio definita.

Cap. **14.** *Quaerendum est, num qui rem definiendam compositionem dixerit, non adiecerit qualem compositionem,* **32** *num per alterum contrarium definiverit id quod utrumque in se suscipiat.* **b 3** *Definitio obscurior aut ita impugnanda est, ut partem eius aggrediaris* (**7**), *aut ita, ut explices quae obscura*

sint, (12) *nisi ipse aliam definitionem proponere scias.* 18 *Denique semper utile est ipsum secum reputantem definitionem componere.*

151 a 29 Aliud argumentum affert, cur caro et os non recte definiantur per compositionem. — Vs 35 ἐπειδὴ in utraque ed. Bkki mendum est, quod e diversa lectione apparet quae in maiore adiecta est.

151 b 10 τὸ ἐκλαμβανόμενον, id quod adversarius substituere vult in locum eius quod obscurum est.

Lib. VII. cap. 1. *Duo numero eadem esse demonstratur per casus*, *per ea quae quo modo cunque a voce derivantur, per contraria, per ea quae rem vel efficiunt vel perdunt*, 152 a 5 *deinde si quibus alterum maxime praestat*, *iisdem etiam alterum*, 31 *si eidem utrumque aequale est*, 33 *si accidentia sunt eadem*, 38 *si utrumque in eadem categoria*, *in eodem genere est et eandem differentiam habet*, b 6 *si et utrumque augetur et minuitur et simul*, 10 *si eadem vel accessione vel deminutione facta utrumque aequale est.* 17 *Deinde quaerendum, num inter se pugnent quae hypothesi facta utriusque sint consequentia*, 25 *num etiam de altero praedicentur quaecunque de altero*, 30 *num specie vel genere sint eadem, non numero,* 34 *num alterum sine altero esse possit.*

151 b 29 ἐλέγετο, v. 103 a 23 sqq. — Ad definitionem impugnandam pertinere quae hoc libro tradantur apparet ex iis quae habuimus 102 a 8.

152 a 3 αὐτῶν negligentius adiectum est: de quo quidem usu diximus ad 12 b 29. — Vs. 5 et 6 Quum genitivi ὧν (h. e. εἴ τινων) et τῶν αὐτῶν τούτων non tam pendeant a pronomine θάτερον quam a superlativo μάλιστα (quod facile intelligitur ex exemplo quod sequitur), apparet cur non probanda sit lectio Boethii qui vs. 6 videtur legisse αὐτῶν omisso articulo et pronomine demonstrativo. Nam sententia haec est. Si *A* numero idem est quod *B*, quorum *A* maxime dicitur *C* — e.g. album —, eorundem etiam *B* maxime album esse debet.

152 a 27 Exspectabas coll. vs. 11 ut diceret οὐ γὰρ εἷς ἀριθμῷ ὁ αἱρετώτατος βίος. — Lectionem quam vs. 15 et 28 habent codd. *Ccu* ex interpretatione natam esse apparet. — Vs. 33 et b 26 ταὖτα intelligit quae eadem esse ponuntur.

152 b 32 Buhlius ineptum iudicavit, si adiiciatur ἢ οὐκ ἐνδέχεται,

quia quae specie vel genere sint eadem, etiam numero eadem esse possint. Verum quidem hoc, at loci sententia haec est. Quaerendum est, num quae numero eadem dicantur, non numero, sed non nisi specie vel genere sint eadem. Nam quae genere vel specie eadem sunt, ea aut non necesse est numero semper eadem esse aut interdum certe, si sumantur ea quae proprie dicuntur specie tantum vel genere eadem esse (velut homo et equus), etiam numero eadem esse omnino nequeunt. Unde apparet haec quidem bene habere, omittendam vero fuisse particulam *καὶ* quam vs. 30 Bkkus adiecit. Hanc igitur, quam etiam vet. intp. omisit et Boethius, delevimus, praesertim quum probabile sit ex sequente *καθ'* eam ortam esse per scribentis errorem.

Cap. 2. Loci quos modo habuimus omnes ad evertendam, non ad construendam definitionem conducunt.

153 a 4 Verba *τὰ ἄλλα πάντα* respicere videntur ad ea quae dixit 139 a 27—35.

Cap. 3. Quomodo definitio cogi possit ostenditur, 23 *quomodo et genus et differentia ex contrariis eliciantur, ut definitio ipsa ex contrarii definitione conficiatur,* b 25 *quomodo casibus et iis quae alio quocunque modo deriventur utendum sit ad definitionem componendam,* 36 *quomodo iis utendum sit quae eandem inter se rationem habeant,* 154 a 4 *quomodo aliarum definitionum comparatio ad definitionem formandam conferat.*

153 a 9 *τὸ τοιοῦτον*, h. e. *τὸν ὅρον*. Similia generis neutrius exempla collegimus ad 4 b 4.

153 a 11 *ἄλλης, τῆς ἀναλυτικῆς*. Cf. vs. 24, ubi respicit ad Anal. post. II, 13. — Vs. 16 alt. *καί*, quod etiam in versione Boethii et vet. intp. omissum est, delevimus. — *ὅτι* vs. 20 negligentius additum est, quum vs. 18 iam adiectum sit *ὡς*. Idem habuimus 47 b 8, de quo loco cf. quae diximus ad 12 b 29 sub fin. Similia notavimus ad 24 a 7, 21 b 29 et ad 14 b 30, quibuscum cf. repetitionem particulae *καὶ* quam habuimus 91 b 23 sq., particulae *ἂν* 140 b 36, particulae *μὲν* 91 b 28.

153 a 30 Ex coniugationibus contrariorum, quas habuimus lib. II. c. 7, ea seligenda est, qua si utimur ad definitionem constituendam, quam facillime definitio nobis concedatur: nam *φανῇ* vs. 31 est *φανερὸς ᾖ*.

153 a 26 Primum, ait, totam definitionem veram esse ita probari potest, ut eius quod rei definiendae contrarium sit etiam contrariam esse definitionem doceamus. Deinde (vs. 32) etiam ita, ut singulas eius partes recte constitutas esse demonstremus eodem utentes argumento, quod a contrariis repetitur.

153 b 4 Non necesse est contrarias species, quae non eidem generi subiectae sint, sed contrariis, contrarias habere differentias: namque species, quarum genera contraria sunt, ambae etiam eandem differentiam habere possunt, quod exemplo iustitiae et iniustitiae probatur. — Monendum est, quod quae leguntur vs. 6 ὧν δὲ ..., quamvis per particulam δὲ quodammodo opponi videantur iis quae praecesserunt, tamen sensu haud multum ab iis differunt: nam quod dixit μὴ ἐν τῷ αὐτῷ γένει idem fere est, ac si dixisset ἐν ἐναντίοις γένεσι, quum contraria aut in eodem genere insint aut in contrariis (vs. 16 sq.).

153 b 21 αἱ δὲ λοιπαὶ αἱ αὐταί. Nam si definiuntur species contrariae quae eidem generi subiectae sunt, quaedam certe differentiae contrariae esse debebunt, quamquam aliae eaedem esse possunt. Etenim si cum summo genere coniunguntur differentiae contrariae, inde nascuntur genera inferiora inter se contraria sive anonyma sive nominata, quorum differentiae eaedem esse possunt.

Cap. 4. Qui loci maxime sint utiles.

154 a 17 reduximus lectionem τὰ καθ' ἕκαστα, quam et codd. et pleraeque edd. prr. habent.

Cap. 5. Cur facilius definitio evertatur quam construatur. b 13 *Idem etiam de proprietate* (24) *et de genere dicendum est.* 32 *Accidens, si universale est, facilius evertitur* (36), *si particulare, facilius probatur.* 155 a 3 *Definitio omnium facillima est ad evertendum, difficillima ad comprobandum,* 23 *e reliquis omnibus proprietas.* 28 *Accidens vero omnium difficillime evertitur, facillime probatur.*

154 a 29 Nam si praeter genus et differentias inveniuntur quaedam alia quae cum rei definiendae natura necessario coniuncta sunt, definitioni propositae quae e genere et differentiis constructa est aliquid deesse videbitur, ut dubitari possit, num definitio probanda sit. Nam ut definitio cogatur, praeterea

etiam necesse est (quod dixit 153 a 17), ut concedatur genus et differentias solas exprimere veram rei definiendae naturam.

154 a 34 *πρὸς ἕνα*, intelligendum videtur *συλλογισμόν*, quum de cogenda definitione sermo fuerit in antecedentibus.

154 b 5—10 negligentius scripta sunt. Nam primum quidem (quod Buhlius recte animadvertit) vs. 7 pro *τινὸς* scribendum erat *οὐδενός*: nam qui de aliquo eorum de quibus notio definienda praedicetur definitionem ipsam non praedicari docet, is definitionem universam evertere (*καθόλου ἀνασκευάζειν*) dici non potest, quum non universam definitionem, sed unam quandam eius partem refutet: quare aut dicendum erat *κατ' οὐδενὸς ὧν* omissa voce *οὐ* vs. 8 aut *καθ' ὧν* servata negatione, quod ita intelligi posset, ut *καθ' ὧν* dictum esset pro *κατὰ πάντων ὧν*. Deinde etiam quae sequuntur plures habent difficultates. Nam ut sensus exiret huic loco conveniens, scribendum erat *τὸ δ' ἀνάπαλιν οὐκ ἀναγκαῖον, τὸ δεῖξαι ὅτι καθ' ὧν ὁ λόγος κατηγορεῖται τοὔνομα οὐ κατηγορεῖται*. Et haec ultima quidem non recte expressa esse bene observavit Alexander (schol. 291 b 18 sqq.): nam quod legitur vs. 9 *ὅτι . . . τοὔνομα κατηγορεῖται*, quamquam ex conversione natum est eius quod habuimus vs. 7 *ὅτι . . . οὐ κατηγορεῖται*, tamen huic loco non convenit; apparet enim conversionem fieri debuisse qualem modo indicavimus. Deinde verba *πρὸς τὸ δεῖξαι*, nisi ita interpretari velis, ut significent *πρὸς τὸ ἀνασκευάζειν*, h. e. *πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι οὐχ ὥρισται* (quod durius dictum est), sensum non habent. Nam nemo certe erit qui particulam *ὅτι* cum verbo *δεῖξαι* coniungendam putet, quum verbis *ὅτι καθ' ὧν* explicari appareat id quod modo praecessit, *τὸ ἀνάπαλιν*. Quibus quidem difficultatibus expositis erit fortasse qui invitis codicibus, qui cum Boethii versione conspirant (vet. intp. autem vs. 7 sq. eam lectionem praebet quam Buhlius recipiendam putavit) aut mutanda esse censeat ea quae non recte expressa esse modo exposuimus aut aliena manu intrusa putet quae leguntur vs. 5 *καθόλου* — 10 *καί*. Nos quidem Aristotelis in scribendo negligentiae hoc tribuere non dubitavimus.

154 b 16 *ἐν συμπλοκῇ*. Proprietas rei, ait, non sola definiri solet, sed ita, ut qui proprietatem rei constituat simul eius definitionem plerumque velit proponere. — Vs. 23 *λέγεται*. Indicativi praesentis similia exempla dedimus ad 32 a 17.

154 b 29 dedimus ἢ τινὶ ἢ παντί. Vulgo pro παντί scribitur μηδενί, quod etiam Boethius habuit, quamquam vet. intp. ἢ μὴ παντί. Nostram lectionem veram esse facile intelligitur, quum μηδενί ab iis profectum esse appareat qui negationem praecedentem cum παντί coniungendam esse non viderent et quod hic legeretur simile esse debere putarent iis quae habuimus vs. 26. Id vero quod dedit Bkkus μὴ παντί non defendi potest nisi ita, ut μὴ παντὶ ὑπάρχειν idem significet quod τινὶ μὴ ὑπάρχειν quod modo praecessit. Quod cur non ferendum sit facile intelligitur e vs. 25 et 26.

155 a 4 Definitio quum plures habeat partes quam genus, proprietas et accidens, et in illa constituenda plura observanda sint quam in reliquis (quod docuit lib. VI. init.), facilius impugnatur quam reliqua.

155 a 22 καὶ τοῦτο ... Haec expresse addi non mirabitur qui meminerit quae habuimus 139 b 7 et quae ibi diximus. — Vs. 23 τοιοῦτον, intell. χαλεπώτατον κατασκευάζειν.

Lib. VIII. cap. 1. Quid in hoc libro agatur. 7 *Quid philosopho commune sit cum dialectico, quid non.* 17 *Distinguuntur propositiones quae non necessariae disputantibus assumuntur.* 29 *Quae necessariae sunt maxime occultari debent et aliunde cogi.* 156 a 9 *Conclusiones vero non statim, sed postremo conficiendae sunt,* 23 *neque propositiones continuae sumendae;* 27 *definitio non ita proponenda est, ut statim definiatur quod velimus, sed id a quo notio definienda derivetur.* b 4 *Occultandum, utrum per se an propter aliud concedi velis quod quaeras, item utrum affirmari an negari velis.* 10 *E rerum similitudine propositio quam concedi vis elicienda est.* 18 *Traduntur alia quaedam quibus dissimulare possis quod evincere velis.* 157 a 6 *Inductione et divisione ad ornandam,* (14) *exemplis et similitudine ad illustrandam orationem utimur.*

155 b 17 De locis, unde petenda sint argumenta ex quibus evincas quod velis (αἱ ἀναγκαῖαι προτάσεις), egit lib. II — VII. Reliquum est, ut etiam ea exponat, quae, quamquam non necessaria sint ad probandum quod velis, tamen requiruntur, ut disputatio et apte instituatur et rite procedat. — Quid dicat vs. 32 ὄγκον τοῦ λόγου explicat 157 a 6 sqq.

155 b 27 Eas propositiones quas non sumimus, nisi ut occulte-

mus quod conficere velimus, certandi causa proponimus. Namque etiam his utendum est, quoniam ars dialectica omnis in eo versatur, ut convincatur adversarius.

155 b 30 adiecimus αὐτάς, quod, quum sensum turbare videatur, a scribentibus consilio omissum esse probabile est. Cur hanc vocem adiiciendam putaverimus, apparebit ex iis quae collegimus ad 12 b 29 et ad 52 a 29.

156 a 1 Propositiones necessariae vel syllogismo vel inductione conficiendae sunt, tum quia sic magis occultatur quod cogere velimus, tum etiam quia, si per syllogismum vel per inductionem (ἐκείνως vs. 2) eas probare non valeamus, nihil prohibet, quin ipsas proponamus. Hoc enim semper nobis relinquitur, si illud efficere non possimus. Vs. 3 τὰς παρὰ ταύτας εἰρημένας intelligit τὰς οὐκ ἀναγκαίας v. 155 b 21. — Vs. 5 Praepositionis omissae exempla v. quae dedimus ad 3 b 13.

156 a 10 dedimus ταῦτα pro ταύτας, quod alienae correctionis speciem habet. Idem habemus 158 b 3, ubi ταῦτα intelligit τὰς ἀρχάς. Cf. quae diximus ad 4 b 4 et ad 48 b 34.

156 a 20 Singula membra (propositiones) ex quibus componitur syllogismus, per quem conficimus quod evincere volumus, quam maxime occultantur, si non ea ipsa proponamus ex quibus continuo consequatur quod probare velimus, sed ea ex quibus illa suspensa sint. ὁ συλλογισμὸς hic significat ipsam ratiocinationem, per quam conclusio ad quam tendimus efficitur. — λημμάτων (vs. 21) et ἀξιωμάτων (vs. 23) nullum discrimen est in arte dialectica, quippe quae non quomodo veritatem investigare debeamus nos doceat, sed quomodo refellamus adversarium.

156 a 29 Articulum τοῦ ex optt. codd. adiecimus. — Vs. 31 Boethius omisit verba διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν. In cod. Guelpherb. et a vet. intp. verba ληφθείη ... ὀλιγωρίαν omissa esse Buhlius refert, quod per scribentis errorem factum esse apparet. Simul patet in exemplaribus, ex quibus cod. Guelpherb. descriptus sit et quae ante oculos habuerit vet. intp., non defuisse quae Boethius omisit, quum explicari vix posset, quomodo illa excidere potuerint, nisi praecessissent verba διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν.

156 b 30 Exspectabas ut diceret εἰλῆφθαι, sed scripsit εἴληπται, ac si praecessisset διότι.

Cap. 2. De inductione quae in disputando adhibeatur. 34 *Quando postulandum sit, ut proferatur obiectio,* (37) *et quomodo proferatur,* b 2 *quomodo ei occurrendum* (24) *vel quomodo depellenda sit.* b 34 *Demonstratio recta praestat ei quae ad absurdum deducit.* 158 a 3 *Proponenda sunt ea quibus occurrere difficile sit.* 7 *Conclusio ut concedatur non peti debet, sed cogi.* 14 *Non omnis propositio universalis est dialectica propositio.* 25 *Idem non plus semel interrogari debet.*

157 a 20 *εἴρηται* respicere videtur ad ea quae habuimus 105 a 16: quare vs. 21 lectio *τούτου*, quam ex optt. codd. recepimus, huic loco magis convenire videtur quam *τούτων*. Nam illa ita interpretanda est, ut dicat se prius iam exposuisse cur syllogismo utendum sit ei qui cum dialecticis disputet, inductione ei qui vulgo aliquid persuadere velit; haec vero ita, ut dicat de syllogismo et inductione se egisse in antecedentibus. — Vs. 25 lectionem optimorum codicum, quam etiam editiones excepta Paciana fere omnes praebent, reduximus.

157 a 21 In aliis quidem facile est propositionem universalem, quam quis per inductionem probare velit, exprimere et ut concedatur petere, in aliis vero qui inductionem facit eo impeditur, quod id quod singulis rebus, quarum similitudine exposita propositio universalis efficitur, commune est nomine caret. Quod ubi fit, de similitudine ipsa facile fallimur.

157 a 37 Postulandum est autem ab eo qui occurrere velit thesi propositae, ut eam rem, de qua ipsa disputetur, solam non excipiat de lege universa, cui similia omnia adstricta esse inductione facta probatur, nisi si revera una sit et sola, cuius exceptio facienda sit. Nam qui eam rem solam excipit de qua certatur dicis causa exceptionem proferre videtur, ne propositionem universalem concedere cogatur. Quare (b 1) ei qui excipiat aut aliud quid praeter id de quo certetur de lege universa excipiendum esse docendum erit aut hoc solum ita comparatum esse, ut excipiendum sit; veluti numerus binarius solus est parium primus, reliqui vero pares numeri omnes non primi.

157 b 6 De particula *οὖν* et aliis in apodosi adiectis diximus I. p. 336.

157 b 23 Exemplo docet, quomodo non solum id ipsum quod ab adversario excipiatur (*ὑγίεια καὶ νόσος*) iam in thesi ipsa de regula quae proponatur eximendum sit, sed simul etiam

quaecunque similis reprehensionis ansam praebere possint. Namque in thesi ipsa quod excipitur quam maxime generatim atque universe exprimendum est, ne alio exemplo eiusdem generis allato eandem exceptionem repetat adversarius. Quare quod thesi adiicitur vs. 23 non sic expressit: *ἐὰν μὴ θάτερον ὑγίεια ᾖ θάτερον δὲ νόσος*, sed universe *ἐὰν μὴ συνεπιφέρῃ θάτερον θάτερον.* At, ait vs. 24, non semper exspectandum est donec adversarius exceptionem faciat, sed etiam si simpliciter neget quod proponamus, quamquam aliquid certi nondum habeat quod obiiciat, sed praevideat tantum esse aliquid quod de regula, quam nobis concedi velimus, excipiendum sit, imo propositioni universali quam defendimus statim ab initio id ipsi addere debemus quod excipiendum est, ne adversario exceptionis faciendae copia detur.

157 b 36 *οὐδὲν διαφέρει.* Aliter de hac re statuit Anal. post. I. c. 26, unde haud scio an elici possit, quod Aristoteles, quum Topica scriberet, nondum satis perspectam habuerit veram demonstrationis et syllogismi naturam.

158 a 11 Ex coniectura scripsimus *ὅτι* pro *ὅ τι.* Eandem mutationem fecimus 46 a 37. Nam non iis, qui non videant quid ex propositionibus concessis consequatur, non convinci videtur adversarius, sed iis qui non videant id revera ex iis cogi quod ille coactum esse neget. Opponuntur enim verba *ὅτι συμβαίνει*, h. e. *ὅτι ὡς ἀληθῶς ἕπεται*, ei quod dixit vs. 9, *τῷ ὡς συμβαῖνον ἐπιφέρειν*, ut sententia loci sit haec: *οὐ δοκοῦσιν ἐλέγχεσθαι τοῖς μὴ συνορῶσιν ὅτι οὐ μόνον ὡς συμβαῖνον ἐπιφέρεται τὸ συμπέρασμα ἐκ τῶν τεθέντων ἀλλ' ὅτι καὶ ὡς ἀληθῶς συμβαίνει.* Si quis autem, addit vs. 11, ne speciem quidem syllogismi servet, sed petat ut concedatur id quod cogere debet, adversarius vero neget, minime eum convicisse videbitur.

158 a 14 De propositione dialectica v. lib. I. c. 10.

158 a 29 *εἰ δὲ μὴ ἀποκρινομένου ἕνα λόγον πολὺν χρόνον ἐρωτᾷ, κακῶς πυνθάνεται, ὅτι οὐκ ἐπιτιμᾷ ἢ ἀφίσταται· ἐπιτιμητέον γὰρ τοῖς μὴ ἀποκρινομένοις ἢ ὅλως ἀποστατέον.*

Cap. 3. Principia et extrema difficilia sunt ad impugnandum, facilia ad defendendum. b 5 *Difficilia etiam ad impugnandum quae principio proxima sunt.* 8 *Quae definitiones sint difficillimae ad evertendum.* 16 *Quibus difficultatibus impediri soleat qui adversarii thesin refellat.* 24 *Haud raro*

difficultas in eo est, quod definitio non recte constituta est. 159 a 3 *Num concedenda sint ea quae problemate ipso difficiliora sint.*

158 a 35 ἢ, h. e. εἰ δὲ μὴ διὰ πολλῶν.

158 a 38 Quamquam autem omnis demonstratio a definitione proficisci debet, tamen qui thesin alterius impugnant saepissime in eo peccant, quod neque postulant definitionem rei de qua disputatur, si non data sit, neque datam exactissimo iudicio examinant.

158 b 8 ταῦτα intelligit τὰς ἀρχάς, sicut vs. 3. — Vs. 20 τρόπων et Boethius habet et codices omnes.

158 b 13 διὰ δὲ τὸ . . ., quia non intelligitur num metaphora ipsa in causa sit, quod definitio sit obscura. Praepositionis παρὰ ea vis est, ut vitii notionem adiunctam habeat: nam verbis παρὰ τὸ κατὰ μεταφορὰν λέγεσθαι definitionem falsam esse significatur, quia metaphora utatur; cf. 47 b 17, 48 a 1 et 24, 49 b 33, 66 a 16, 1404 b 38, 160 b 24, 35, 164 a 19, 168 b 6 παρὰ τοῦτο, i. e. hoc vitio, quod eos latet, decepti: qui quidem usus loquendi frequentissimus est in Soph. Elench. (Top. IX.), quamquam aliis locis (v. e. g. 62 a 4 et 162 a 33) παρὰ idem plane significat quod διά (cf. Trdlbg. de an. p. 398). Alium eiusdem praepositionis usum habemus 602 a 13 συμφέρει δὲ τοῖς κορακίνοις ὡς εἰπεῖν παρὰ τοὺς ἄλλους ἰχθῦς (plus quam reliquis piscibus) τὰ αὐχμώδη μᾶλλον τῶν ἐτῶν. 1315 a 15 ἔτι δὲ πάσης μὲν ὕβρεως εἴργεσθαι, παρὰ πάσας δὲ (prae ceteris autem) δυοῖν. 470 b 16 πολὺν χρόνον ἐν τοῖς ὕδασι δύνανται διαμένειν παρὰ τὴν τοῦ σώματος ἰσχύν (quamquam corpus ipsum non satis validum sit, ut sub aqua manere possint). 335 b 1 τούτων δὲ τὰ μὲν ἀδύνατον μὴ εἶναι, τὰ δὲ ἀδύνατον εἶναι διὰ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παρὰ τὸ ἀναγκαῖον ἄλλως ἔχειν.

158 b 31 Linea quae est parallelos lateri parallelogrammatis ita secat latus ipsum et aream, ut lateris et areae partes eandem inter se rationem habeant. Quod ut probetur, definitione opus est eius quod dicitur ἀνάλογον (τοῦ αὐτοῦ λόγου vs. 35): nam si eandem rationem habent quae ita comparata sunt, ut quot partes ab uno demantur totidem simul etiam demantur ab altero, latus et aream eadem ratione secari ex hac ipsa definitione intelligitur.

158 b 38 Datis elementorum definitionibus facillime demonstrantur prima, quae continuo ex his definitionibus derivantur et

consequuntur. Elementa geometrica hic dicit lineam, circulum et alia huiusmodi. Eundem sensum habuimus 14 a 39, ubi cf. quae diximus.

159 a 1 Sicut in rebus geometricis est, ita etiam in rebus dialecticis se habet. Item atque hoc loco 71 a 5 (*περὶ τοὺς λόγους*) ea quorum non certam quandam disciplinam habemus et de quibus disputare solemus opponuntur iis de quibus dubitari non licet, quum certa eorum scientia constituta sit, sicut mathematicorum.

159 a 3 Quum dixerit de difficultatibus quibus teneri soleant qui adversarium convincere velint, iam quaerit, num adversario concedendum sit, si quid sibi dari velit (*ἀξίωμα ἢ πρότασιν*) quod etiam difficilius sit quam id ipsum de quo disputetur. Nam si illud non concedimus, iniqui esse videbimur in adversarium, quippe a quo postulemus, ut probet quod ipsa thesi difficilius sit; si concedimus, faciliora e difficilioribus adversarius eliciet, quamquam secundum rerum naturam e facilioribus difficiliora semper intelligi et probari debent. Tollitur difficultas eo, quod discenti quidem a facilioribus ad difficiliora progrediendum est, disputanti vero dandum est adversario quodcunque verum videtur sive difficilius est sive facilius eo cuius causa disputatio instituitur: unde apparet (vs. 13) postulandum non esse, ut eadem ponat et sibi concedi velit qui impugnet quod adversarius proposuerit et qui alium doceat.

Cap. 4. De officio interrogantis et respondentis.

159 a 18 Qui thesin impugnat (*ὁ ἐρωτῶν*) efficere debet, ut adversarius quam maxime absurda contendere cogatur, quae consequentia sint eius quod defendat, ei vero qui thesin defendit (*τῷ ἀποκρινομένῳ*) id agendum est, ut doceat non propter vitium a se admissum concedenda esse ea quae absurda dicat adversarius, sed necessario haec confici e thesi quam defendat. Nam a respondente peccatum est, si thesin male defendit; si vero thesis ipsa falsa est, id respondenti vitio verti non poterit. Etenim peccavit quidem, etiam si defendendum sibi proposuit quod falsum est, at certe in respondendo non peccavit, sed alio modo: peccavit enim eo, quod ab initio sumsit pro vero quod falsum est.

Cap. 5. Aliam in disputando rationem adhibere debet qui docere, aliam qui vincere vult, aliam denique qui in rem inquirit. 38 *Thesis aut probabilis est aut improbabilis aut neutra, ut qui thesin refutet cogi debeat vice versa aut quod improbabile sit aut probabile aut neutrum.* b 8 *Quae dare debeat qui thesin improbabilem defendat*, 16 *quae qui probabilem*, 20 *quae qui neutram.* 25 *Quomodo defendendum sit quod non simpliciter probabile sit vel improbabile.* 28 *Quomodo aliena sententia defendenda sit.*

159 a 25 ἐπεὶ δ' . . . Orationis anacoluthi apodosin habemus vs. 37. Ea autem quae legimus vs. 25 sic supplere licebit: ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἀδιόριστα τὰ περὶ ἀποκρίσεως, h. e. ἐπεὶ δ' οὐκέτι ὥρισται παρὰ τῶν πρότερον γραψάντων περὶ τούτων τίνων στοχαστέον καὶ τίνα δοτέον τοῖς γυμνασίας . . . (coll. vs. 34 sq.).

159 a 38 Iam iis qui sine studio disputant, ut rei de qua disserant naturam perscrutentur et explorent, haec ratio ineunda est. Alter defendit thesin sive per se et simpliciter omnibus probabilem vel improbabilem vel neque probabilem neque improbabilem sive thesin non simpliciter, sed non nisi alicui probabilem vel improbabilem vel neutram: namque iam non refert utrum thesis simpliciter et omnibus sit probabilis an non sit (ὁπωσοῦν b 2): nam qui respondet eadem concedere et non concedere debet, sive huic sive illi est probabilis sive etiam omnibus. Apparet autem adversario qui probabilem thesin refellat cogendum esse id quod improbabile sit, ei vero qui improbabilem refutet id quod probabile sit. Iam igitur ut apte disputetur, qui thesin simpliciter improbabilem defendit (vs. 9) non dare debet nisi ea ex quibus rite convinci possit, h. e. non nisi ea ex quibus cogi possit quod simpliciter sit probabile (nam qui disserendi artem bene callet, is, quum disputat ut rei naturam exploret, ne concedit quidem adversario ea ex quibus nullo modo cogi posse appareat quod ille velit): quare neque dare debet quae sunt simpliciter improbabilia neque quae minus probabilia sunt quam id quod cogere debet adversarius: nam si quae adversario darentur simpliciter improbabilia essent, thesin refutare non posset, quia ut refutaret cogere deberet quod probabile esset; sin autem quae darentur minus probabilia essent quam id quod cogere debet, non recte refutaret, quia in omni syllogismo ab iis quae probabiliora sunt et notiora pro-

cedendum est ad ea quae minus nota sunt et minus probabilia. — Notandum est, quod *τὸ κείμενον* vs. 10 thesin, *τὸ προκείμενον* vs. 14 vero id significat quod cogere vult qui eam evertere studet (*τὸ συμπέρασμα*). — Si vero (vs. 16) thesis probabilis est, improbabile esse debet quod ab adversario cogitur: quare quum semper danda sint quaecunque probabiliora sint et notiora quam conclusio ipsa, concedenda erunt et quae per se probabilia sunt et quae minus improbabilia quam id quod ille cogere debet.

159 b 23 *οὕτω γάρ*, h. e. *οὕτω γὰρ ἐξ ἐνδοξοτέρων καὶ γνωριμωτέρων τὸ προβληθὲν συμβήσεται ἀποδείκνυσθαι.* — Vs. 25 *τὴν σύγκρισιν* dicit comparationem eorum quae a nobis concedi sibi vult adversarius cum iis quae simpliciter vel non simpliciter sunt probabilia et improbabilia: namque si thesis quam defendimus est simpliciter improbabilis, dare debemus quae simpliciter probabilia sunt; sin autem non simpliciter, sed non nisi alicui improbabilis sit, dare debemus non quae simpliciter probabilia sint, sed quae eidem probabilia videantur.

159 b 34 Idem faciunt qui quod alius proposuit defendendum suscipiunt: ponunt enim omnia quae ab illo ad thesin defendendam prolatum iri putant.

Cap 6. De concedendis et recusandis iis quae ad rem pertineant et quae non.

160 a 7 *συμβαίνειν*, intell. id quod cogere velit adversarius, *τὸ ἐλέγχεσθαι τὴν θέσιν.* — Vs. 11 *οὐδὲν δόξει . . .* quod respondentis officium esse dixit 159 a 21. — Vs. 12 *προορῶν*, intell. *τὸ συμβαῖνον ἐξ αὐτῶν.*

Cap. 7. Quid respondenti faciendum sit, si quod adversarius dicat obscurum sit vel ambiguum.

160 a 24 Priori particulae *μὲν* respondet *δὲ* quod habemus vs. 29. Si ambiguitatem eius quod adversarius dixit perspicimus, quod ambigue dicitur concedendum est, si quod de notione ambigua dicatur utrovis sensu admisso verum sit; si vero falsum sit quod adversarius dicat, si altera notionis ambiguae significatio sumatur, verum autem, si altera, indicandum est quo sensu recte dici possit quod ille contendat, quo sensu falsum sit.

Cap. 8. Dicis causa contradicit qui neque habet quod inductioni factae obiiciat neque unde probet contrarium.

160 a 35 Oratio *ἀνακόλουθος* est: nam in apodosi particula *οὖν* additur vs. 39, de qua v. quae diximus I. p. 336. Quum omnis propositio quam adversarius proponat aut per se ipsa ad thesin refellendam utilis sit aut eius causa sumatur quod, si ex ea eliciatur, ad illam refutandam conducat — apparet autem non per se, sed propter alia sumi singula ex quorum similitudine propositio universalis derivetur —, is qui respondet singula quidem concedere potest, quamquam contra propositionem universalem quae inde derivetur exceptionem facere debet. Quam si non in promptu habet, dicis causa contradicere videbitur.

160 b 3 recepimus lectionem *φαινομένου*, quam praestare facile intelligitur. Eandem habet vet. intp. Quod Aristoteles dicit est hoc. Si in multis singulis rebus conspicuum est id quod per inductionem universale facere vult adversarius ... — Item vs. 8 et 10 optimos codices in lectione constituenda secuti sumus. Ne quis vs. 10 *ἐνίστασθαι* pro *ἔνστασιν* scribendum putet, quia sequatur infinitivus *ἀντεπιχειρεῖν*, conferat quae habemus 167 a 5, ubi similiter coniungitur *διὰ τὸ πάρεγγυς τῆς λέξεως καὶ μικρὸν διαφέρειν* ..., quamquam utrumque infinitivo exprimi poterat *διὰ τὸ ὁμοίαν εἶναι τὴν λέξιν καὶ μικρὸν διαφέρειν* ...

160 b 6 *καίτοι* ..., quamquam ne hoc quidem (intell. ut aliam demonstrationem opponamus, qua probetur contrarium) ad solvendam difficultatem, in quam per adversarii demonstrationem inducimur, sufficit. — Monendum est, quod sequente particula *γὰρ* non exponitur causa eorum quae proxime antecesserunt, sed docetur quomodo et cur fieri possit, ut argumentationi qua adversarius usus sit aliam opponere liceat ex qua, quamquam non perspiciatur qua in re peccaverit ille, tamen contrarium verum esse intelligatur: namque, ait, non propterea quod Zeno (de cuius argumentis v. Phys. VI, 9) motum non dari docuit, nihil moveri putamus, ut appareat aliam demonstrationem dari, quae contrarium verum esse ostendat. Hanc igitur adversario opponere debebit qui non habet unde ipsius argumentationem refellat. Bene cohaererent omnia, si scriptum exstaret *καίτοι οὐδὲ τοῦτ'* (intell. *τὸ ἀνανεύειν μὴ ἔχοντα ἀντεπιχειρεῖν*) *ἀεὶ δυσκολαίνειν ἐστίν.*

Aliquid huiusmodi certe in mente habuisse videtur Aristoteles.

160 b 12 *ἀπόκρισις παρὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους*, **h. e. responsio eius qui neque exceptionem habeat neque demonstrationem contrarii.**

Cap. 9. Utile est disputanti ipsum secum reputantem thesin et definitionem sibi proponere*, 17 *id vero quod improbabile est non defendere.

Cap. 10. Si quid falso coactum est, causa ob quam hoc factum sit, investiganda est.* 161 a 1 *Quattuor modi sunt quibus impediri potest, quominus cogatur,* 13 *quamquam optime hoc non fit nisi detecta erroris causa.

160 b 29 τὸ ἀξίωμα, intell. τὸ ἀναιρεθέν, propositionem minorem, quam vs. 32 significat pronomine τοῦτο.

161 a 1 Primum modum, quo impedire possimus, quominus conficiatur syllogismus, per quem adversarius thesin refellat, in antecedentibus exposuit; secundus est, si, quamquam nos lateat cur falsum sit quod adversarius sumserit, eum reprehendamus, quod argumentationem qua thesin refutet ad finem perducere nesciat; tertius est, si quae adversario concessa sint (τὰ ἠρωτημένα) ad thesin redarguendam non sufficiant, sed si praeter illa etiam alia propositione opus sit quae ut sibi detur adversarius non petiit: quare vs. 9 εἰ δὲ δύναται ita intelligendum est, ut sit εἰ δὲ δύναται μέν, μὴ γίνεται δὲ ὃ βούλεται ἐκ τῶν ἠρωτημένων μηδενὸς προστεθέντος. — Vs. 9 sicut 160 b 24 optimos codices secuti a Bkki lectione recessimus.

Cap. 11. Aliud est ipsa argumenta reprehendere, aliud reprehendere disputantem qui illis utatur.* b 19 *Recensentur vitia argumentationis ipsius.* 34 *Argumentatio, quamvis per se reprehendenda sit, interdum tamen melior esse non potest ratione habita eius quod probatur.* 162 a 12 *Per ratiocinationem quae aliquid probat quod cum thesi omnino non cohaeret, sed reapse ab ea diversum est, thesis non refellitur.* 19 *De probabilitate conclusionis.* 24 *Peccat qui aliquid per ambages cogit vel ex iis quae non patefaciant qua ratione coactum sit.

161 a 17 Male disputetur necesse est, quamquam sine vitio disputantis, primum si adversarius nihil concedat eorum ex quibus thesis rite refelli possit: nam quum disputatio et ex iis

suspensa sit quae concedantur et e ratione qua concessis utatur adversarius, si ille obstinate neget quaecunque huic utilia esse possint, bene disputari non posse apparet: nihil enim relictum erit disputanti quam ut illum re ipsa de qua agatur neglecta quo modo cunque redarguere studeat. Deinde (vs. 25) si thesis vera nobis evertenda est, etiamsi optime disputemus, neque quod verum sit cogere neque omnino bonis argumentis uti licebit: nam qui disputat non ex ipsa veritate, sed ex iis quae ab adversario probentur et concedantur, argumenta petere debet, ut interdum etiam (vs. 30) falsam thesin falsis argumentis refellere debeamus, si falsa adversario magis probentur quam vera. Quamquam igitur falsis argumentis interdum utendum est disputanti, tamen cavendum est (vs. 33) ne argutiis et paralogismis adhibitis ad aliena disputationem traducat (cf. 162 b 8 sqq. et Anal. post. I. c. 7), ut qui rem geometricam per argumenta probet quae a geometria aliena sint.

161 b 11 Deinde quum saepius accidat, ut homines ipsi secum reputantes repugnantiam a se admissam ipsi non perspiciant vel non demonstratum sumant quod probare velint, et pravam non esse non posse disputationem in qua aliquid huiusmodi accidat et non disputantis, sed respondentis vitio hoc fieri apparet. — Vs. 16 *τὰ μὲν οὐ διδούς*, h. e. ea quidem ex quibus rite redargui possit thesis quam ipse defendat (*ὁ ἀποκρινόμενος*) non concedens, dum concedat ea (*τὰ δὲ τοιαῦτα*) quae cum thesi ipsa aperte pugnent vel ea ex quibus per petitionem principii quae dicitur thesis refellatur. — Monendum est, quod vs. 17 *τοῖς ἐρωτῶσι* idem est quod *τοῖς διαλεγομένοις*: nam inde a vs. 11 exposuit quomodo qui respondeat interdum solus in causa sit, ut male disputetur, vs. 2 autem indicavit quomodo fiat, ut qui interroget pravae disputationis auctor sit. Quare quod hic dicit *φανερὸν οὖν*... non ex iis quae proxime antecesserunt inde a vs. 11 colligit, sed addit, ut summam complectatur eorum quae inde ab initio huius capitis disputavit.

161 b 19 A gravissima reprehensione ad leviora pergit. Idem facit 162 b 3 sqq. Primum reprehendit argumentationem quae ex propositionibus improbabilibus vel falsis nihil cogat, neque si quid addatur neque si quid dematur, tum eam quae ex propositionibus improbabilibus vel falsis aliud quid cogat quam id

quod debeat, deinde eam quae cogat quod debeat, si quid adiiciatur quod minus probabile sit quam id quod demonstretur, (καὶ vs. 28 explicandi vim habet. Similia dedimus ad 93 b 26), vel si quid dematur (vs. 30 τῷ ταὖτ' εἶναι, v. quae diximus ad 24 b 18), denique eam quae probabilia ex improbabilibus vel faciliora ex difficilioribus colligat (coll. 159 b 8 et 71 b 21).

161 b 34 Iam ostendit aliud esse ipsam argumentationem reprehendere, aliud reprehendere id quod per eam probetur: nam qui argumentationem reprehendit quatenus confecit quod revera ex ea efficitur, non ipsam reprehendit, sed id quod per eam demonstratur. Quare (vs. 40) argumentatio quae per se spectata merito reprehenditur, eius quod probari debet ratione habita interdum laudanda est, si ea ex quibus melius colligeretur quod probandum erat ab adversario non dantur vel si quod defendimus falsum est, ut non nisi falsis argumentis comprobari possit. Contra argumentatio per se bona vituperanda est problematis ratione habita, si id, ad quod difficilia et improbabilia argumenta adhibuimus, facile effici poterat e multis argumentis iisque veris et probabilibus.

162 a 5 *εὐηθῶν*, h. e. *ἀδόξων*. Nam per se intelligitur alteram lectionem quam Magentenus commemorat (v. I. p. 75) reiiciendam esse. Idem dicendum est de lectione quam habuit Alexander 159 a 5 (v. schol. 293 b 24) et de varietate quam indicat schol. 294 b 41. Sententia haec est. Qui non cogit melius argumentatur quam qui cogit, si hic ex improbabilibus colligat quod probabile sit, ille vero, ut conficiat quod velit, non nisi probabilibus quibusdam iisque veris propositionibus ab adversario sibi non concessis egeat (cf. b 2), quibus ipse nervus demonstrationis non contineatur.

162 a 9 *οὐ δίκαιον ἐπιτιμᾶν*, intell. si propositiones falsae, ex quibus vera conclusio eliciatur (cf. Anal. pr. II, 2), ab adversario concedantur et magis ei probentur quam propositiones verae ex quibus idem confici possit.

162 a 12 Si quid, ait, demonstratur et si est alia propositio quae ab eo quod demonstravimus revera diversa est neque ullo modo cum eo cohaeret, idem syllogismus per quem illud effecimus non simul etiam hanc propositionem demonstrabit: nam eadem demonstratio ab alio ad aliud quod genere diversum est transferri nequit (cf. b 8 sqq. et Anal. post. I. c. 7), ut, si quando utrumque per eandem demonstrationem con-

fectum esse videatur, hoc non nisi per sophisma factum esse possit. — *περὶ ἐκείνου* vs. 14, quum omnes codices praebeant (vet. intp. habet „de illo", Boethius „ex illo"), pro *παρὰ ἐκείνου* recipere non dubitavimus. Significatur autem pronomine *ἐκεῖνο* id quod non confectum est, sed confici debebat, *τὸ μηδαμῶς ἔχον πρὸς τὸ συμπέρασμα.*

162 a 21 *τὸ δὲ μηδετέρως*, h. e. *τὸ δὲ μήτε δοκοίη μήτε μὴ δοκοίη* sive *τὸ δὲ μήτε ἔνδοξον εἴη μήτ' ἄδοξον.* — Vs. 22 *εἰ μὲν ὁμοίως τὸ μὲν δοκοίη τὸ δὲ μήτε δοκοίη μήτε μὴ δοκοίη, ἢ εἰ ὁμοίως τὸ μὲν δοκοίη τὸ δὲ μὴ δοκοίη, τὸ συμπέρασμα ὁμοίως ἂν εἴη ἔνδοξον καὶ ἄδοξον.* — Vs. 24 Boethius „ad syllogismos", vet. intp. „circa orationem".

162 a 26 Veluti si quis aliam opinionem alii praestare, quatenus utraque sit opinio, demonstraturus sic argumentetur. Idea cuiusque rei naturam maxime exprimit, datur autem vera de idea opinio, quare idea rei naturam melius refert quam singula quae eodem nomine appellantur. Quum autem ipsa rei natura altiorem gradum admisit, etiam id quod ad eam refertur altiorem gradum habere debet. Porro idea opinionis, quae subtilior est et accuratior singulis, vera est. Posuimus autem et opinionis ideam veram esse et ideam cuiusque rei naturam maxime exprimere: unde consequitur hanc opinionem (ideam opinionis intell.) accuratiorem esse. — Lectionem quam dedimus vs. 24 optimi codices et edd. prr. omnes praebent. Eandem Boethius videtur habuisse. — Vs. 32 eiecimus verba *ἡ μάλιστα ἀληθὴς* quae explicationis gratia ex antecedentibus videntur illata esse: nam verba *ἡ μάλιστα* et in versione Boethii et vet. intp. et in quibusdam editionibus prioribus omissa sunt. Alexander (schol. 295 a 11 sq.) non habuit quae delevimus. Ut ideam significet, plerumque Aristoteles eam notionem cuius idea significatur cum pronomine *αὐτὸ* ita coniungit, ut novum vocabulum fingat: 137 b 6, 991 a 29, b 19, 1096 a 35 *αὐτοάνθρωπος*, 137 b 11 *αὐτόζῳον*, 990 b 32 *αὐτοδιπλάσιον.* Aliis locis pronomen *αὐτὸ* cum voce ipsa non connectit: 1001 a 22 *εἰ δὲ μὴ ἔστι τι ἓν αὐτὸ μηδ' αὐτὸ ὄν*... Ib. 17 *εἰ δ' ἔστι τι αὐτὸ ἓν καὶ ὄν*... 204 a 17 *αὐτὸ ἄπειρον.* 985 a 10 *αὐτὸ τἀγαθόν.* 997 b 8 *αὐτὸ γὰρ ἄνθρωπόν φασιν εἶναι.* Cf. quae habuimus 147 a 8 sq. 987 b 18 *τὸ δὲ εἶδος αὐτὸ ἓν ἕκαστον μόνον.* De voce *αὐτοέκαστον*, quam habemus 162 a 27, 31, 1096 a 35 al., v. Zell ad Ethic.

Nicomach. I, 6, 5. Aliam esse notionem vocis *αὐθέκαστος* (v. 1127 a 23 coll. 703 a 33 *αὐτὸς ἕκαστος ποιεῖ τὰ αὑτοῦ ὡς τέτακται* et 1114 b 6 *αὐθαίρετος*) idem docuit ib. VI, 7, 4. — 162 a 28 simplici pronomine *αὐτό* idea significatur; idem factum est 178 b 37 *παρ' αὐτόν.*

Cap. 12. *Quae argumentatio sit perspicua,* b 3 *quae falsa.* 16 *Num argumentantis vel argumentorum sit vitium, si falsa sit.* 25 *Quae in examinanda argumentatione spectanda sint.*

162 b 2 dedimus *συμπεραινόμενος* (intell. *ὁ λόγος*, qui et subiectum est verbi sequentis *ἐλλείπει* et praecessit a 35. Idem subiectum etiam habemus vs. 9 et 23), quod et optimi codices praebent et sensus postulat (Boethius habuit *συμπεραινόμενα,* vet. intp. vertit: „est autem per conclusiones conclusum"): nam *συμπεραινόμενα* ad nihil aliud referri posset quam ad *εἰλημμένα.* Quamquam autem *εἰλημμένα* etiam ea dici possunt quae coguntur, tamen, quum hic agatur de argumentatione quae non ex iis ipsis quae concessa sint continuo cogat quod velit, sed ex iis quae ex concessis coacta sint (h. e. ex prosyllogismorum qui dicuntur conclusionibus, quae ad novum syllogismum faciendum copulentur), apparet *εἰλημμένα* hic ea intelligi quae non extorqueantur adversario per syllogismos, sed quae sponte ab eo concedantur. Non satis perspicue Aristoteles expressit quod voluit. Clarius certe dixisset: *ὅταν εἰλημμένα μὲν ᾖ ἐξ ὧν ἀναγκαῖον εἶναι* (*τὸν λόγον* intell.), *ἐξ αὐτῶν δὲ* (*τῶν εἰλημμένων* intell.) *μὴ συμπεραίνηται ὃ δεῖ δεικνύναι*, h. e. *ὅταν διὰ τῶν εἰλημμένων οὐ συνεχῶς συμπεραίνηται αὐτὸ τὸ προκείμενον ἀλλ' ἕτερά τινα συμπεράσματα, δι' ὧν μέσων ἀποδεικνύηται ἐκεῖνο.* Unde apparet *τὰ εἰλημμένα* hic non ea dici quae cogantur ex iis quae ab adversario concessa sint: nam si haec intelligerentur, non dici possent *διὰ συμπερασμάτων συμπεραινόμενα*, sed *διὰ τῶν δοθέντων συμπεραινόμενα.* Quare si *εἰλημμένα* sunt quae non coacta dantur ab adversario, eadem *διὰ συμπερασμάτων συμπεραινόμενα* dici nullo modo possunt. — Eosdem codices secuti sumus vs. 4 et 7.

162 b 16 Arctissime haec cohaerent cum iis quae proxime antecesserunt. Nam quum vitiosam dixerit demonstrationem quae falsis argumentis utatur, iam exponit qua ratione falsae propositiones argumentanti admittendae sint. Namque, ait

(vs. 18), demonstrationem quae fit ex propositionibus falsis multis argumentationibus veris iure praeferimus, velut si ad absurdum deducentes utimur propositionibus falsis quidem, sed valde probabilibus, ex quibus colligimus id quod absurdum est et veritati repugnat. Apparet igitur per deductionem ad absurdum primum quidem redargui aliquid veri et everti, sed hoc per hypotheticam quandam argumentationem non evertitur nisi eo consilio, ut id quod verum sit iam inde eliciatur. Nam ex hoc ipso, quod, si illa argumentatio admittatur, aliquid veri evertendum sit, probatur verum esse non posse id quod ab initio sumsimus et a quo demonstratio profecta est. Ex eo igitur, quod ex hypothesi data aliquid veri falsum esse consequeretur, aliud quid (intell. id quod hypothesi repugnet, *ἑτέρων ἀληθῶν* vs. 20) verum esse demonstramus. Unde patet (vs. 22) eam argumentationem quae ex propositionibus falsis iisque valde improbabilibus aliquid veri colligat deductioni ad absurdum, quae e falsis falsi aliquid cogat, longe postponendam esse. Talis argumentatio vero (eam intell. quae propositionibus falsis utatur iisque improbabilibus) etiam aliquid falsi cogere potest. Quod si fiat, plane eam reiiciendam esse apparet (quod significavit iis quae addit vs. 29). — Vs. 17 adiecimus ex optimis codicibus quod in reliquis omissum videtur, ne quid reperiretur in Aristotele quod abesse posset. — De numerorum mutatione vs. 19 *καθ' αὑτὸν — ἀποδεχόμεθα* diximus ad 28 a 6 et ad 69 b 3. — Vs. 29 *ἢ ἁπλῶς ἢ τοῦ πράγματος*, h. e. *ἢ καθ' αὑτὸν ἢ πρὸς τὸ προβληθέν* (161 b 39).

Cap. 13. *De principii petitione.* 163 a 14 *De petitione contrariorum.* 24 *Quid intersit inter utramque exponitur.*

162 b 32 respicit ad Anal. pr. II. c. 16. — Vs. 35 *αἰτήσει* in suspicionem incurrit coll. 163 a 2, 3, 6, 10. Fortasse scribendum est *αἰτήσειεν* vel *αἰτήσαι*, quamquam de lectione vulgari, quam optt. codd. tuentur, aliquid mutare noluimus, quum ferri certe possit. — Quod dedimus 163 a 9 *πρόβλημα* etiam Boethius habet, non habet vet. intp.

163 a 24 *ἡ ἀντικειμένη ἀντίφασις*, binarum propositionum oppositio quae repugnantiam habet. De *ἀντιφάσει* diximus ad 17 a 33.

Cap. **14.** *Ad exercitationem disputandi consequendam conversione syllogismorum utendum est.* **37** *Perscrutandum quomodo quaeque thesis et defendenda sit et impugnanda.* **b 17** *Maxime parati esse debemus ad ea quae saepissime in quaestionem veniunt et a quibus primis disputatio ordiri solet.* **34** *Una adversarii argumentatio in plures dividenda* (**164** a 3) *et quam maxime universalis facienda est*, **6** *dum ipsi nostram quam minime universalem facere debemus.* **12** *Quomodo inductione et quomodo ratiocinatione utendum sit.* **16** *Quis sit finis exercitationis.* b 8 *Non cum quovis adversario exercitationis gratia disputandum est.* **16** *Ad problemata difficillima argumenta nobis parata esse debent.*

163 a 30 De conversione syllogismorum v. Anal. pr. II. c. 8. — Conversio, ait (vs. 30), propterea utilis est, quod ex ea intelligi potest, quomodo thesis (*τὸ λεγόμενον*), quam defendat adversarius, redargui possit (ostendit enim conversio utram propositionem falsam sumserit adversarius, si conclusio — thesis quam impugnamus — falsa sit), deinde quod patefacit quomodo pauci termini ad plures argumentationes conficiendas adhiberi possint.

163 a 37 Quaerenda sunt argumenta in utramque partem utilia et, si inventa sint, quomodo redargui possint investigandum. Eligentes simul (b 4) argumenta, quibus eandem thesin, quam modo defendimus, impugnare possimus, utraque argumenta iuxta ponere et inter se comparare debemus, ut appareat utra sint potiora. Patet inde quomodo interpretanda sit lectio quam ex optt. codd. recepimus. Vet. intp. lat. videtur habuisse *παράλληλά τε ἐκλεκτέον τὰ πρὸς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπιχειρήματα.* Vertit enim: „alternatim eligendum quae sunt ad eandem positionem argumenta". Quae quidem lectio inde orta videtur, quod primum quidem excidit verbum *παραβάλλειν* per scribentis negligentiam, quae simili initio vocis praecedentis *παράλληλα* excusari videtur. Quo facto participium *ἐκλέγοντα* cur mutari debuerit in *ἐκλεκτέον* in promptu est. Boethius quid legerit incertum est, quum vertat: „sensim comparanda sunt quae attinent ad ipsam positionem argumenta". — Duplicem autem (vs. 5) habet utilitatem qui in utramque partem disputare scit: unam, quod adversarium redarguere eique quodcunque velit extorquere possit, ut facili negotio eum confundat, alteram (vs. 9), quod qui videat

quid cuiusque propositionis sit consequens, veritatem ipsam facilius cognoscat: relictum est enim ad inveniendam veritatem, ut e duabus propositionibus quae inter se pugnent alteram recte eligat, alteram reiiciat. — De εὐφυΐᾳ v. quae dixit Biese II, p. 278. not.

163 b 22 Quum vs. 17 utile esse dixerit, si quis de iis problematis, de quibus maxime disputari soleat, disserere sciat, iam ea argumenta, quibus maxime uti soleant disputantes — locos intell. quos in prioribus libris exposuit — in promptu nobis esse debere ostendit. Haec enim elementa sunt (cf. quae diximus ad 84 b 21) in quibus maxime exercitari debet qui apte disputare velit, sicut in geometria optime versatus esse debet in elementis qui ad difficiliora et reconditiora velit ascendere. — Vs. 23 *οἱ ἄλλοι λόγοι* sunt ii qui non pertinent ad ea quae plerumque tractari solent et quae prima sunt et probabilia. Haec enim commemoravit in antecedentibus.

163 b 25 Adiecimus particulam *καὶ* ante *μέγα*, quam etiam Boethius habet: optime enim haec lectio habet, si locum ita intelligas, ut infinitivus *ἔχειν* sicut *γεγυμνάσθαι* quod praecessit pendeat a verbo antecedente *πρὸ ἔργου ἐστίν*, ad sequentia vero mente repetatur particula *ὥσπερ*, ut sententia haec sit: *καὶ ὥσπερ τοῦτο* (intell. *τὸ περὶ τοὺς κεφαλισμοὺς προχείρως ἔχειν*) *μέγα διαφέρει πρὸς τὸ…, ὁμοίως καὶ…*

163 b 29 Nam ut loci memoriae traditi rerum ipsarum memoriam nobis reducunt, ita etiam loci dialectici quos in antecedentibus exposuimus ansam nobis praebent ad conficiendum id quod volumus: faciunt enim, ut certas propositiones et argumenta definita et numerata ante oculos habeamus, quae nobis indicent quo quidque referamus et quo intuentes ab eo quod nobis propositum sit minus aberremus. — De significatione pronominis *αὐτὸς* diximus ad 6 a 8. — *ταῦτα* vs. 30 intell. *τὸ πρόχειρον εἶναι καὶ ἐξεπίστασθαι* vs. 27 sq.

163 b 34 Ex una adversarii argumentatione plures faciendae sunt (sic enim demonstratio quam facere debet longior erit et difficilior), quod fieri debet quam occultissime, ut adversarium lateat ab eo de quo disputetur sermonem transire ad alia quae ab illo quam longissime remota et quam minime cum eo cognata sint. Praecipue autem hoc fieri potest in iis quae maxime universalia sunt. Haec enim quam plurimas divisiones admittunt. Quare (164 a 3) etiam quod adversa-

rius de parte pronuntiavit, id universale faciendum est, ut una adversarii argumentatio in plures dividi possit. Item etiam oratori quod de parte dictum est universe pronuntiandum est. (De enthymemate v. quae diximus ad 70 a 3.)

164 a 11 τῶν καθόλου, quod aliena manu correctum esse non est verisimile, quum vs. 10 legatur τοῦ καθόλου, omnes codices praebent et quaedam edd. prr. — Vs. 15 ἐν τούτῳ etiam Boethius et vet. intp. habuerunt. — Vs. 19 καὶ παρὰ τί ἑκάτερον, h. e. καὶ διὰ τί συμβέβηκε τὸν μὲν ὀρθῶς ἔρεσθαι τὸν δὲ μὴ ὀρθῶς. Unde apparet immerito Iul. Pacium reprehendi a Buhlio, quod verterit: „et qua ratione utrumque acciderit".

164 b 5 Quomodo ferri possit quod Bkkus dedit ἐν ὅλῳ invitis codd. optt. equidem non intelligo. Nostram lectionem etiam Boethius praebet et vet. intp.

Lib. IX. Quae inscribi solent περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, ea nos Topicorum librum nonum fecimus, sicut neque libro III, quem Io. Italus et alii interpretes inscribunt περὶ τῶν συγκριτικῶν τόπων, peculiaris titulus praeponi solet, quem libro nono additum esse ex ipsa libri celebritate facile explicatur. Alexander (schol. 296 a 12, 21 et 29) et Boethii versio titulum σοφιστικοὶ ἔλεγχοι exhibent, auctor vero scholii quod dedimus I. p. 42 cod. Marc. 257 ad 20 b 26 librum Topicis adnumerandum putavit. Quod quo iure fecerit ex iis apparet quae legimus 170 b 9, ubi Aristoteles ostendit dialecticum scire debere qua in re posita sit argumentatio sophistica, coll. 172 b 6: unde patet artem sophisticam pro dialecticae parte habendam esse. Deinde quae leguntur 183 a 37 sqq. ad Topicorum initium respicere manifestum est: epilogum enim qui in fine libri sophist. elench. additur simul Topicorum epilogum esse in primis ex iis intelligitur quae habentur 183 b 10—15. Accedit quod 172 b 27 Aristoteles nos remittit ad Topic. II. c. 5 dicens καθάπερ ἐλέχθη πρότερον (cf. quae dicemus ad 166 b 14), quod non fecisset, nisi hic liber cum Topicis arctissime coniunctus esset: namque in hoc item atque in Topicis investigantur τόποι, ex quibus aliquid cum quadam veritatis specie probari possit (v. 169 a 18, 170 a 35, 172 b 25, 173 a 7): quare etiam in hoc libro vocabulo στοιχεῖα, quo loci significantur unde argumenta petantur, eodem sensu Aristoteles utitur atque in Topicis (v. 172 b 21 et 31).

Praeterea v. quae de coniunctione artis dialecticae et sophisticae diximus supra ad init. Top., imprimis ea quae ex ipso Aristotele (1355 b 15) adscripsimus. Eandem coniunctionem produnt quae de syllogismo ἐριστικῷ dicuntur initio Topicorum (100 b 24 sqq.). Denique si liber quem de sophisticis elenchis Aristoteles conscripsit a Topicis separandus esset, etiam ea quae Rhetoric. II. c. 24 sq. de enthymemate sophistico disputantur a libris rhetoricis seiungi deberent. Quae quum ita sint, hunc librum Topicorum nonum facere non dubitavimus, praesertim quum iam Iul. Pacius Aristotelem verbis ἐν τοῖς Τοπικοῖς 65 b 16 (ubi v. quae diximus) ad eundem respicere recte observaverit. Quare iam ipsi probare non possumus quod diximus ad 20 b 22 sub fin., ubi Aristotelem verbis ἐν τοῖς Τοπικοῖς 20 b 26 ad Topic. VIII init. respicere diximus, quum appareat ea in mente eum habuisse quae leguntur 175 b 39 sqq. et 181 a 36.

Cap. 1. *Non semper sunt veri syllogismi qui syllogismorum speciem habent*, 165 a 5 *cuius rei quae potissima sit causa exponitur.* 19 *Qui scientiam quaerit veritatem persequitur, sophista speciem veritatis.* 34 *Quae agantur in sequentibus.*

164 a 22 *ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν πρώτων.* Cf. quae dedimus ad 93 a 16.

165 a 2 Codices fere omnes et editiones priores pleraeque habent ἐξ ἀνάγκης τι, non τι ἐξ ἀνάγκης quod Bkkus dedit. Verba διὰ τῶν κειμένων in quibusdam libris et in vet. intp. per scribentium negligentiam omissa sunt, quae cur abesse non possint ex iis apparet quae habuimus 24 b 18, ubi conf. quae diximus.

165 a 3 Redarguit qui colligit quod repugnat ei quod ab adversario coactum est (τὸ συμπέρασμα). Cf. 66 b 10 sq. — Quod vero non revera semper refutant qui refutare videntur, eius rei una causa (τόπος vs. 5) eaque potissima reique ipsi maxime consentanea in eo est, quod qui disputant non res ipsas, sed verba tantum quae illas repraesentant proferre possunt. Quoniam autem verborum finitus, rerum vero infinitus est numerus, et eadem oratione et uno eodemque nomine plures res significentur necesse est (vs. 13). Quod quidem in redarguendo vitium b 24 appellat τὸ παρὰ τὴν λέξιν.

165 a 10 *τὸ δ' οὐκ ἔστιν ὅμοιον.* Non recte haec interpretatur Alexander schol. 297 b 1: patet enim ex sequentibus sensum

huius loci hunc esse: οὐκ ἔστι δ' ὅμοιον τὸ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων συμβαῖνον καὶ τὸ ἐπὶ τῶν πραγμάτων.

165 a 19 omisimus particulam μὲν ante οὐκ, quam neque codd. neque Boethius neque vet. intp. habuerunt. Eandem etiam plures editiones priores omiserunt. Accedit, quod in eadem constructione vs. 21 sq. μὲν non adiectum est.

165 a 24 ὡς ἓν πρὸς ἓν εἰπεῖν, h. e. ὡς εἰπεῖν συγκρινόμενον πρὸς ἄλληλα τὰ τῶν διαλεγομένων ἔργα, intell. τὸ τοῦ ἐρωτῶντος ἔργον πρὸς τὸ τοῦ ἀποκρινομένου.

165 a 29 τὸ τῶν εἰρημένων λόγων γένος, h. e. τὸν εἰρημένον τοῦ διαλέγεσθαι τρόπον, eam disserendi rationem qua quodcunque placeat et demonstrare et refellere possint. Qua in re si veritatis speciem servare sciant, consequentur quod propositum habent: nihil enim agunt, nisi ut ab imperitis pro sapientibus habeantur.

Cap. 2. Quattuor sunt sermonum genera. Quam rationem habeat hic liber ad Analytica et ad reliquos libros Topicorum exponitur.

Ars syllogistica, quam Aristoteles tradidit in Anal. pr. (conf. quae diximus ad Anal. pr. I. c. 30) triplicem habet usum: adhibetur enim aut ab eo qui docet ad ipsam veritatem investigandam — quare quomodo scientiae principia invenienda sint et constituenda ostendit Aristoteles in Anal. post. — aut ab iis qui disputant sive ut videant quomodo thesis aliqua defendi et quomodo impugnari possit sive ut quam uterque in disputando facultatem habeat explorent (ἢ σκέψεως ἢ πείρας χάριν, qua re artem dialecticam quae proprie dicitur contineri et ab Analytica et a sophistica distingui docuit Top. VIII, 5), aut ab iis qui adversarium quo modo cunque redarguere velint, quod quomodo fiat iam in hoc libro exponetur. — Distinguuntur διαλεκτικοὶ et πειραστικοὶ λόγοι, quamquam de utrisque egit in Top. lib. I—VIII: ambo enim colligunt ex propositionibus probabilibus, illi quidem ex iis quae omnibus probari solent, hi vero ex iis quae probantur adversario (165 b 3—6).

165 b 2 Particulam οὐκ Boethius et vet. intp. habent, quamvis delenda videatur coll. 159 a 29. Repugnantia utriusque loci tollenda videtur hoc modo. Qui discit non nisi ea ponere debet quae ipse probet et persuasa habeat, quamquam qui

docet, ut demonstratio quam conficere velit intelligatur ab eo qui discat, argumentationem non ab iis incipere debet quae a discente concedantur ut probabilia, sed a veris scientiae quam tradere velit principiis: nam vera doctrina non pendet ex probabilitate quadam et verisimilitudine propositionum, ex quibus demonstratio conficitur, sed e veritate principiorum, quibus nititur omnis scientia quae demonstrationem admittit. — Verba *ἀναγκαίων εἰδέναι* vs. 5 et vs. 6 *ὃν τρόπον δὲ* quomodo intelligenda sint facile perspicitur ex iis quae habuimus Anal. post. I, 1. — Quod Alexander (schol. 298a8) de lectionis varietate dicit e mendo ortum esse apparet. — Vs. 8 Boethius omisit verba *συλλογιστικοὶ ἢ*, vet. intp. verba *ἢ φαινόμενοι συλλογιστικοί*, quae per scribentium negligentiam excidisse verisimile est coll. 100 b 24. — Vs. 10 articulum *τοῖς* codices optimos secuti omisimus, quum adiectus esse videatur ab iis qui libros quos Organi nomine complectimur ab ipso Aristotele ita coniunctos esse putaverint, ut arctiori quodam vinculo inter se connexi ad communem finem tendant. Etenim si Topica persequuntur quod in Analyticis inceptum est, offendere non potest, quod illa significentur verbis „in reliquis" (*ἐν τοῖς ἄλλοις*); sin autem non nisi levior quaedam cognatio intercedit inter Analyticam et dialecticam doctrinam (quod quam verum sit facile intelligitur, quum illa ad ipsam veritatem investigandam pertineat — scientiam enim ipsis principiis constitutis efficere vult — haec vero nihil nisi veritatis speciem quaerat) Topica, ubi Analytica commemorata sunt, *τὰ ἄλλα* vocari vix poterunt. Ne quis autem hunc librum iniuria a nobis pro Topicorum libro nono haberi inde probet, quod hic Aristoteles ad Topica respiciat verbis *ἐν ἄλλοις*, conferat 1055 b 7, ubi verbis *ἐν ἄλλοις εἴρηται* delegamur ad 1022 b 22.

Cap. 3. *Quinque sunt quae efficere student qui vincere volunt in disputando.*

165 b 21 *ἐκ τοῦ λόγου*, h. e. *διὰ τὸν λόγον* s. *τῷ ταῦτα εἶναι, ἃ δέδωκεν ὁ ἀποκρινόμενος*, cf. 172 b 34.

Cap. 4. *Redarguendi vitia in dictione ipsa posita haec sunt. Primum in homonymia est,* 166 a 5 *alterum in amphibo-*

lia, 22 *tertium in coniungendo*, 33 *quartum in disiungendo*, b 1 *quintum in prosodia*, 10 *sextum in figura dictionis*.

Cf. cum vitiis quae hic enumerantur ea quae recensentur Rhetor. II. c. 24.

165 b 23 Vitia quae in redarguendo admittuntur aut in dictione sunt, quum verbis ita abutimur, ut eadem non eodem semper sensu accipiamus, sed aliam sententiam ex iis exprimamus, quam quae ab adversario iis subiiciatur (cf. 165 a 5), aut non in dictione, quum sententiam verborum quidem talem accipimus qualem adversarius ipse intelligi vult, argumentandi vero artificio quodam adhibito quod adversarium lateat per falsam ratiocinationem eum refellimus. Alterum vitium positum est in prava verborum interpretatione (Wortverdrehung), alterum in falsa argumentatione (Schlufsfehler).

165 b 27 *τούτου δὲ*... Intelligitur autem sex esse refutationis vitia quae in dictione posita sint quum inductione facta — namque si vitium in dictione positum quodcunque proferatur, demonstrari facile poterit, id non novum aliquod esse vitium, sed contineri uno eorum quae enumeravimus — tum etiam syllogismo adhibito: sic enim argumentabimur. Quod iisdem verbis exprimitur sex modis duplicem interpretationem admittit, vitia refutationis in dictione posita tot sunt, quot modis eadem sententia duplicem interpretationem admittit, ergo refutationis vitia in dictione posita sex sunt.

166 a 4 *πλὴν* quam vim habeat exposuimus I. p. 444 init. Verum, ait, et sanatur aliquis dum aegrotat et sanatur qui aegrotat, sanus est autem aliquis non dum aegrotat, sed is qui aegrotat, h. e. sanus est non qui nunc aegrotat, sed qui prius aegrotavit. Quare sanari aegrotum ambiguum est, quum et aliquem dum aegrotet sanari et eum qui aegrotaverit sanum fieri significet.

166 a 14 *τὰ λεγόμενα*, intell. *σιγῶντα εἶναι*. Quem quidem paralogismum v. ap. Plat. Euthyd. 300, B.

166 a 16 *οἷον ἀετὸς καὶ κύων*, v. schol. 299 a 9 et 41 b 34. Auct. paraphr. soph. elench. ed. Spengel. Monach. 1842. p. 13 init. — Vs. 17 *ὅταν* ..., h. e. *ὅταν εἰωθότες ὦμεν τὸ πλεοναχῶς λεγόμενον εἴτ' ὄνομα εἴτε λόγον κατὰ θάτερον μόνον τὸ σημαινόμενον λέγειν, οἷον τὸ ἐπίσταται γράμματα οὐχ οὕτως εἰώθαμεν λέγειν ὥστ' αὐτὰ τὰ γράμματα ἐπιστήμην ἔχειν, ἀλλ' οὕτως ὥστ' ἄλλον ἔχειν ἐπιστήμην τῶν γραμμάτων.*

166a25 Non idem est utrum participium καθήμενον coniungatur cum verbo βαδίζειν an ab eo disiungatur: namque si coniunguntur, dicimus „posse aliquem ambulare sedentem", si disiunguntur, „eum qui sedeat posse etiam ambulare". Quasi de altero exemplo nihil adhuc dixisset, pergit vs. 27 καὶ τοῦθ'... Item res se habet, si coniungimus „posse aliquem scribere non scribentem", h. e. „fieri posse ut quis scribat non scribens", quod absurdum est: si non coniungimus „scribere posse eum qui non scribat". Quod vs. 26 et 27 pro τὸν scripsimus τὸ non solum ferri posse apparet, si articulus non coniungatur cum participio, sed cum infinitivis βαδίζειν et γράφειν, sed etiam lectionem τὸν probari neutiquam posse facile intelligitur ex eo quod τὸ δύνασθαι τὸν καθήμενον βαδίζειν nullam omnino habet ambiguitatem: nam nullo modo hoc ita intelligi poterit, ut significet „posse aliquem eundem dum sedeat simul etiam ambulare". Quod exhibuimus vs. 28 μὴ γράφων codices meliores et editiones fere omnes praebent. Vix autem erit, opinor, quin videat nostram lectionem rei ipsi longe melius convenire: nam participium quod casu nominativo poni potest, quum idem subiectum habuerimus in antecedentibus (ἔχει) — idem enim esset, si dixisset δύναται μὴ γράφων γράφειν — maiore cum vi pronuntiatur. — Cum eo exemplo quod habemus vs. 31 cf. quod est in Plat. Euthyd. 294, A.

166a33 Tertium dictionis vitium in eo erat, quod verba non recte inter se coniunguntur, quartum in eo, quod distrahuntur quae coniuncta pronuntiari debent, ut si numerus *a* aequalis est numeris *b* et *c* coniunctis, non dici poterit aequalis numero *b* soli. Item in oratione si verba male distinguuntur, non idem semper exit sensus. Exemplum quod affertur vs. 36 e Menandro sumtum esse docuit Buhlius coll. Terent. Andr. I, 1, 10: „feci e servo ut esses libertus mihi".

166b5 Exemplum ab Aristotele allatum legitur Iliad. ψ' 328. Alterum exemplum (vs. 7), cuius ambiguitas in eo est, ut aut scribatur δίδομεν (damus) aut διδόμεν (dare), non habetur Iliad. β' 1—35, ubi de somnio narratur quod Agamemnoni a Iove mittitur. Iliad. φ' 297 habentur quidem verba δίδομεν δέ τοι εὖχος ἀρέσθαι, sed facile intelligitur hunc locum non esse eum quem Aristoteles in mente habuerit: quare Iul. Pacius Iliad. β' 15 (imo vs. 32) pro Τρώεσσι δὲ κήδε'

ἐφῆπται Aristotelem legisse putat id quod hic habemus διδόμεν δὲ οἱ εὖχος ἀρέσθαι. Quod quamquam audacius quam rectius coniectum esse apparet, hoc certe inde comprobari videtur, quod tantum absit ut carmina Homerica in pristinam formam restituere possimus, ut ne explorare quidem liceat qualia Aristotelis tempore constituta fuerint. Alexander (schol. 300a4) Aristotelem ipsum hoc exemplum finxisse putavit, quod expresserit ex iis quae leguntur Iliad. β′ 28. Etiam ea quae leguntur 166a38 ex Homero desumta esse haud improbabile, quamquam ubi exciderint ignoramus. Notandum est autem quod utriusque loci veram lectionem accentu mutato primus restituisse traditur Hippias Thasius (v. 1461a22).

166b10 In figura dictionis peccatum esse dicit Aristoteles, si quid propter formae qua exprimatur similitudinem non ad eam categoriam referatur cui revera subiectum sit, sed ad aliam cuius externam speciem prae se ferat.

166b14 Verbis ὥς διήρηται πρότερον Aristoteles non ad librum quem de categoriis conscripsit, sed ad Top. I. c. 9 videtur respicere. — τὸ μὴ τῶν ποιεῖν ὂν est τὸ μὴ ὂν τῶν ὑπὸ τὴν τοῦ ποιεῖν κατηγορίαν τεταγμένων.

Cap. 5. *Vitiorum refutationis quae non in dictione posita sunt* (28) *primum in accidente est*, 37 *alterum in eo, quod simpliciter vel non nisi quodammodo verum est*, 167a21 *tertium in inscitia eorum quae ad redarguendum pertinent*, 36 *quartum in principii petitione*, b1 *quintum in consequentia* (*conversione*), 21 *sextum in ratione non recte reddita*, 37 *septimum in coniunctione plurium quaestionum.*

166b28 Cur syllogismus, qui quod de accidente praedicetur idem etiam de re ipsa praedicari colligat, falsus sit ex iis apparet quae diximus de accidente ad 43a34 et ad 71b10. Ut verus syllogismus conficiatur, idem terminus praedicari debet et de re ipsa (quam significavit verbis καθ' οὖ κατηγορεῖται vs. 31) et de eo quod de illa praedicatur, h. e. terminus maior (*A*) et de medio (*B*) et de minore (*C*) praedicari debet. Quare si maior non necessario coniunctus est cum medio et cum minore, sed non nisi κατὰ συμβεβηκὸς de iis praedicatur, ita ut et praedicari possit et non praedicari, non exit verus syllogismus. Unde apparet sophismate uti eum qui cogat Κορίσκον ἕτερον εἶναι Κορίσκου, si sum-

serit Κορίσκον ἕτερον ἀνθρώπου εἶναι et pro ἀνθρώπῳ substituerit Κορίσκον, quasi sit Κορίσκος = ἄνθρωπος, quum Coriscus homo sit: praedicatur enim „homo" de Corisco. Item falso cogitur Κορίσκον ἕτερον ἀνθρώπου εἶναι, si ponitur Σωκράτης = ἄνθρωπος: verum enim est Σωκράτους ἕτερον εἶναι Κορίσκον. — Non male Casaubonus vs. 32 ταὐτὰ πάντα scribendum esse coniecit, quod recepissem, nisi omnes libri haberent ταῦτα, quod ferri certe potest, quum praecesserit πολλὰ vs. 30: nam ταῦτα πάντα intelligenda sunt πάντα τὰ συμβεβηκότα.

166 b 37 Aliud vitium est, si quod non nisi quodam modo de aliqua re praedicatur simpliciter de ea dicitur. De quo quidem discrimine v. quae diximus ad 21 a 5, ubi etiam docuimus quo sensu τῷ ἁπλῶς opponatur τὸ ἐν μέρει quod habemus vs. 38: nam τὸ ἐν μέρει est τὸ εἶναί τι, ut existendi modum vel rationem significet, τὸ εἶναι ἁπλῶς (167 a 2) existentiam ipsam „in abstracto". Revera hoc vitium quod secundo loco posuit aut aliquid aut nihil differre ab eo quod modo habuimus quum ex exemplo intelligitur quod habetur 167 a 3 (hoc enim simillimum est ei quod habuimus 166 b 34) tum etiam ex eo, quod τὸ κατηγορούμενον sensu proprio acceptum (cf. quae diximus ad 2 a 20) ab eo quod non nisi κατὰ συμβεβηκὸς praedicatur plane eodem modo differt atque τὸ ἁπλῶς καὶ κυρίως λεγόμενον ab eo quod non simpliciter praedicatur (μὴ κυρίως, πῇ, ἐν μέρει).

167 a 5 καὶ μικρὸν..., h. e. καὶ διὰ τὸ μικρὸν διαφέρειν. Nam καὶ explicandi vim habet, cuius usus alia exempla dedimus ad 93 b 26. — Exemplo usus quod habetur vs. 8 A. G. Winckelmannus ed. Plat. Euthyd. Lips. 1833. p. X. not. explicuit quod legitur apud Plutarch. Praecept. Sanit. Tuend. p. 136, B τὸν Ἰνδὸν ἀναλύειν.

167 a 21 Aliud in redarguendo vitium admittitur, si in argumentatione qua adversarius refellitur quaedam praetermissa sunt sine quibus vera demonstratio esse non potest. Quae qualia sint in sequentibus ostendit dicens fieri debere syllogismum ἐκ τῶν δοθέντων, ἐξ ἀνάγκης, μὴ συναριθμουμένου τοῦ ἐν ἀρχῇ, h. e. ex propositionibus ab adversario concessis, in quibus non debet numerari vel ut concessum assumi id quod demonstrandum est, h. e. in quibus petitio principii non admittenda est. (Videmus inde vitium de quo

agitur vs. 36 iam eo contineri, de quo nunc sermo est.) Quae vero servanda sunt, ait vs. 27, in vero syllogismo conficiendo, eadem, si negliguntur, ut falsus syllogismus exeat, efficiunt: unde fit, ut qui praetermittant aliquid eorum quae modo recensuimus (vs. 23—27), quamvis non refutent adversarium, tamen eum refellere videantur, ut si quis demonstret (vs. 29) idem et duplum esse et non duplum, at non unius et eiusdem rei duplum et non duplum (mente enim intelligendum est *ἀλλ' οὐ τοῦ αὐτοῦ*, quod vs. 29 revera Aristotelem in mente habuisse apparet e vs. 31, ubi docet etiam eiusdem rei idem et duplum et non duplum esse posse, quamquam non eadem ratione).

167 a 36 De principii petitione quae dicitur egit Aristoteles Anal. pr. II. c. 16, Top. VIII. c. 13. Qui pro concesso sumit quod demonstrandum est, eum veram refutationem confecisse putant qui non satis distinguere sciunt quod idem est ab eo quod diversum est: non intelligunt enim id ipsum quod concedant idem esse quod demonstrandum sit, sed quod concedunt ab eo quod demonstrandum sit reapse diversum esse opinantur.

167 b 1 Aliud in redarguendo vitium admittunt qui ex propositione data eliciunt quod revera non eius sit consequens, ut si quis propositionem hypotheticam convertat: nam ex conditione consequens recte derivatur, non ex consequente conditio. Cf. quae diximus ad 34 a 5 et ad 53 b 12. — Opponuntur vs. 8 *τὰ ῥητορικὰ τοῖς συλλογιστικοῖς* vs. 13. Illa enim verisimilitudinem comparare student, haec vero ipsam veritatem quaerunt. — De signo v. Anal. pr. II. c. 27. — *ταῦτα μὲν* vs. 11 intell. *τὰ ἑπόμενα*, vs. 12 *τὸ δὲ κατηγορούμενον* intell. *τὸ ᾧ ἕπεται ἐκεῖνα*.

167 b 13 De Melissi argumentatione v. Phys. I. c. 2 sq. Namque ille quidem sic ratiocinatur: *τὸ πᾶν ἀγένητόν ἐστι, τὸ ἀγένητον ἀρχὴν οὐκ ἔχει, τὸ δ' ἀρχὴν οὐκ ἔχον ἄπειρόν ἐστιν, ἄπειρον οὖν ἐστὶ τὸ πᾶν.* Cui quidem argumentationi sic adversatur Aristoteles: *ἀληθὲς μέν ἐστι τὸ γενόμενον ἅπαν ἔχειν ἀρχήν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο καὶ πᾶν τὸ ἀρχὴν ἔχον γέγονεν* (nam propositio universe affirmans non in universalem convertitur, sed in particularem), *οὐδ' ἄρα διὰ τοῦτο* (h. e. *διὰ τὸ γενόμενον ἅπαν ἔχειν ἀρχήν*) *ἀληθὲς ἔσται ὅπερ φησὶν ὁ Μέλισσος, τὸ ἀγένητον ἀρχὴν μὴ ἔχειν. τοῦτο γὰρ*

ἕπεται τῷ γεγονέναι πᾶν τὸ ἀρχὴν ἔχον (coll. 53b 12. Sit enim *A* τὸ ἀρχὴν ἔχον, *B* τὸ γενόμενον).

167b21 Vitium de quo hic agitur iam habuimus Anal. pr. II. c. 17. — Vs. 23 ἐὰν οὖν ἐγκαταριθμηθῇ, intell. τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον s. ἐὰν τὸ οὐκ ἀναγκαῖον πρὸς τὸ συμβαίνειν τὸ ἀδύνατον ἐγκαταριθμηθῇ ἐν τοῖς ἐρωτήμασιν ὡς ἀναγκαῖον ὂν πρὸς τὴν εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγήν. — Argumentatio quam exempli gratia proponit inde a vs. 27 optime procedit, nisi quod minime efficit id quod demonstrandum erat, sed ponit τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον: non cogitur enim quod in fine additur vs. 30 οὐκ ἄρα . . . Namque eadem plane quam modo fecimus deductio ad absurdum locum habere poterit (vs. 31 sqq.), etiam si adversarius minime contendat id quod per illam deductionem redargui perhibetur, idem esse vitam et animam, ut neminem per illam deductionem redargui appareat: haec enim ut fiat, non dandum est idem esse vitam et animam (quamquam qui vere deducit ad absurdum pro vero semper sumere debet id quod repugnat propositioni quam ipse demonstraturus est), dummodo concedantur ad deductionem conficiendam ea quae supra proposuimus de vita et morte, de generatione et interitu.

168a3 In quibusdam quaestionibus difficilius est videre, num una sit interrogatio an plures in ea lateant, quod ubi fit, aut unam esse quaestionem tacite concedunt qui ad quaestionem propositam omnino non respondent aut ita respondent, ut unam esse aperte profitentes revera redargui videantur.

168a11 Interdum etiam revera redargui potest qui plures quaestiones simul concessit. Ut si quis dedit eadem ratione multa dici caeca, qua unum caecum dicatur (latent enim multa in hac una concessione: nam ut revera sit simplex et unum quod concedatur, unum cum uno comparari debet, non cum multis, quorum — τῶν προσληφθέντων vs. 11 — numerus aut infinitus sit aut certe non definitus, quod pronomine indefinito τινῶν vs. 11 significatur): quare si praeter id quod videndi facultatem non habeat assumatur aliud quid quod videndi facultatem habeat, quum de multis valere concessum sit quod de uno recte dicatur, ambo caeca erunt, aut si praeter id quod videndi facultatem habeat assumatur aliud quod non habeat, ambo videntia esse colligetur, quod absurdum est.

Cap. 6. Vitia quae in redarguendo admittuntur, et quae in dictione posita snnt (34) *et quae extra dictionem, omnia ab artis syllogisticae inscitia repeti possunt.*

168 a 18 Quocunque modo alter ab altero refellitur, in omnem utique refutationem convenire debet refutationis definitio (*ἔστι γὰρ ὁ ἔλεγχος συλλογισμὸς ἀντιφάσεως* (cf. vs. 35—37), h. e. *λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἡ ἀντίφασίς τινος τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τῷ ταῦτα εἶναι*): ad hanc igitur normam et regulam omnis refutatio composita esse debet, quod Aristoteles significavit verbo *ἀναλύειν*: nam ut omnis syllogismi regula tribus figuris syllogisticis continetur, ad quas reducitur (*ἀναλύεται*, v. quae diximus I. p. 366), ita omnis refutationis regula definitio est quam modo diximus. Primum igitur videndum est (vs. 21), num qui adversarium refutaverit verum syllogismum, qui ex propositionibus concessis necessario cogat quod velit, non fecerit, quamvis hoc effecisse videatur, deinde in singulis definitionis quam dedimus partibus quaerendum est, num quid praetermissum sit. Namque tria paralogismorum genera, quorum vitium in dictione positum est — ea nempe quae habuimus 165 b 30, 166 a 6 et b 10: apparet enim simplici verbo *ὁ λόγος* (intell. *ὁ διττός*) vs. 25 sicut 169 a 23 significari *τὴν ἀμφιβολίαν*, orationis ambiguitatem quae vocis ambiguitati (*τῇ ὁμωνυμίᾳ*) opponitur — per duplicem sensum quem eadem verba admittunt veritatis speciem qua fallimur efficiunt: fallimur enim (vs. 26), quia non plura, sed unum aliquid quod per se consistat (cf. 169 a 34—36 et quae dix. ad 3 b 10) una oratione verbis iisdem manentibus significari solet: peccant igitur hi paralogismi et adversantur verae refutationis definitioni in eo, quod non fiunt *διὰ τῶν κειμένων*: nam qui refutat non eodem sensu accipit propositiones concessas quo intelligi vult adversarius. Reliquorum paralogismorum (quos habuimus 166 a 23, 33 et b 1) vitium in eo est, quod qui refutat vel universam propositionem ab adversario concessam non eandem sumit quam ille dedit (aliter enim quae ille dixit vel coniungit vel distinguit) vel unum quoddam verbum diverse pronuntiat. Quibus quidem in paralogismis quomodo peccetur contra definitionem elenchi quam supra habuimus docet in sequentibus, quibuscum cf. 167 a 23 sqq. Debet enim, ait, omnibus numeris eadem esse propositio quae ab adversario datur et qua

utitur qui illum refutat: neque enim prosodia neque alio modo quocunque verbum a verbo differre debet, ita ut ne aliam quidem vocem quae idem plane significet in alius locum substituere liceat (vs. 30). — Vs. 28 ἢ τὸ ὄνομα . . ., h. e. ἢ τῷ μὴ ταὐτὸν εἶναι τὸ ὄνομα τὸ διαφέρον κατὰ τὴν προσῳδίαν. Nam quae praecesserunt vs. 27 τῷ . . . λόγον dicta videntur de iis paralogismis qui fiunt παρὰ τὴν σύνθεσιν καὶ παρὰ τὴν διαίρεσιν. Simul inde apparet quo iure reduxerimus articulum ante διαφέρον vs. 28, quem etiam paraphr. soph. elench. ed. Spengel. p. 35, 16 sq. et quaedam editiones priores habent.

168 a 37 Accidentis cur non detur scientia ex iis patet quae collegimus ad 71 b 10. — Vs. 39 τοῦτο δ' ἐστὶ λευκόν, h. e. τοῦτο δ' οὐκ ἐστὶ τὸ λευκῷ εἶναι ἀλλὰ συμβέβηκεν αὐτῷ τὸ λευκὸν εἶναι.

168 b 2 Particula ὅτι pendet e verbo ἀποδέδεικται, quod Aristotelem in mente habuisse apparet ex iis quae sequuntur. — τοῦτο, intell. ἔχει, h. e. οὐκ ἀποδέδεικται διὰ τοῦτο ὅτι σχῆμα ἢ ἀρχὴ ἢ πρῶτον δυοῖν ὀρθαῖν ἴσας ἔχει τὰς γωνίας.

168 b 11 Verbum quod deest repetendum videtur ex iis quae antecesserunt ἀνάγονται εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν (a 18). — ὅτι οὐ τοῦ αὐτοῦ . . ., h. e. ὅτι οὐχ ὡς ἀληθῶς ἀντίφασιν συνάγει οὗτος ὁ ἔλεγχος, ὅπερ ἔδει, εἰ μέλλοι ἀληθὴς ἔλεγχος εἶναι, ἀλλὰ φαινομένην ἀντίφασιν.

168 b 19 Quam dicat τοῦ λόγου τὴν ἔλλειψιν explicuit 167 a 28 sqq. — ἡ φαντασία, h. e. τὸ φαίνεσθαι ἐλέγχειν. — Vs. 20 διαιρουμένοις οὕτως, intell. ὡς ἔλεγεν ἐν τοῖς πρότερον (a 18).

168 b 23 δῆλοι διὰ τοῦ ὁρισμοῦ, h. e. δῆλοι εἰσὶ παραλογισμοὶ ὄντες διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ συλλογισμοῦ. — Vs. 24 delevimus quae Bkkus ex codicibus recepit quamquam invitis et edd. prr. omnibus et Boethio et vet. intp. Accedit, quod verba αἴτια τοῦ sensum non habent, nisi quis scribat αἴτιά του, quod, quamquam non omni sensu destitutum esset, tamen melius abesse nemo est quin videat. — Vs. 25 dedimus ἐναριθμουμένου quod et Boethius et vet. intp. videntur habuisse qui vertunt „connumerato". Sensus loci hic est. Ubi vitium refutationis in eo est, quod quaedam assumuntur in demonstrationem quae nihil omnino faciunt ad conficiendum id quod volumus, conclusio non fit τῷ ταῦτα εἶναι (cf. 24 b 20 sqq.): nam ubi cogitur ex ἀναιτίοις, conclusio non provenit τῷ

ταῦτα εἶναι (hoc est enim quod dicit *ὅπερ οὐκ ἦν ἐν τοῖς ἀναιτίοις*). Is vero qui principii petitionem faciat quomodo peccet contra refutationis definitionem 167 a 25 ab Aristotele expositum est: peccat enim in eo, quod id ex quo demonstrat (*τὸ κείμενον*) non diversum est ab eo quod demonstrat, quae diversa esse debere expresse dixit 24 b 19 verbis *ἕτερόν τι τῶν κειμένων*.

168 b 29 *τὸ μὲν συμβεβηκὸς ἐν τῷ παρὰ τὸ συμβεβηκὸς παραλογισμῷ ἑνὶ μόνῳ ἀεὶ ἀντιστρέφει τῷ ᾧ συμβέβηκε, οἷον τὸ ξανθὸν τῷ μέλιτι, τὸ δ' ἑπόμενον ἐν τῷ παρὰ τὸ ἑπόμενον παραλογισμῷ πλείοσιν, οἷον τὸ ξανθὸν τῷ μέλιτι καὶ τῇ χολῇ, ὥστε ταὐτὰ εἶναι μέλι καὶ χολήν· τὰ γὰρ ἑνὶ...* (vs. 31). Quare vitium quod semel in illo, bis in hoc admittitur. — Vs. 34 optt. codd. et vet. intp. secuti omisimus vocem *λευκόν*, quippe quae explicationis gratia ex sequentibus hic inserta videatur.

168 b 38 *τὸ ἔχον ἀρχήν*, id quod non infinitum est in spatio, *τὸ πεπερασμένον*: namque mendum est quod apud Bkkum legitur vs. 40 *τὸ πεπερασμένων*.

169 a 2 dedimus *λαμβάνειν* ex optt. codd. — idem habuisse videtur auct. paraphr. soph. elench. ed. Spengel. p. 39, 5 — quod pendet e verbo *ἀξιοῖ*, quod ex antecedentibus repetendum est: docet enim verbum *λαμβάνει* quod habemus vs. 3 aliquid huiusmodi mente intelligendum esse. Nam si scribitur *λαμβάνει*, non video quem sensum hic locus habere possit, nisi ante *καὶ* vs. 2 adiiciatur negatio *οὐ*. — Vs. 5 *ἐπισκεπτέον δὲ . . .* v. c. 24 et 28.

169 a 7 Verba *ἢ μὴ διαιρεῖν*, quae, quum explicationis gratia aliena manu adiecta esse pateat, optt. codd. secuti omisimus, etiam in vet. intp. desunt. Sententia totius loci haec est. Definitio propositionis quae simpliciter dicitur et propositionis unius eadem est: definitio enim ipsa eadem semper erit, sive rem definis quatenus una est quae est sive quatenus talis est qualis simpliciter esse dicitur. Quare si una propositio est enuntiatio, in qua unum de uno praedicatur (cf. 18 a 14 et 24 a 26), quum refutatio sine syllogismo, syllogismus vero sine propositionibus esse nequeat, contra refutationis definitionem peccat qui peccat contra propositionis definitionem. — De significatione vocis *ἐρώτησις* vs. 12 v. quae diximus ad 20 b 22

et ad 42a39. — Vs. 15 οὗτος, h. e. ὁ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἓν ποιῶν παραλογισμός.

169a20 Eorum paralogismorum quos habuimus 168a17—33 (τῶν παρὰ τὴν λέξιν) vitium in eo esse dicit, quod non cogant id quod revera repugnet ei quod adversarius contendat, quamvis pugnare cum eo videatur, reliquos vero peccare in eo, quod syllogismi definitio in eos non conveniat. Qua in re Aristoteli adstipulari non possumus. Demonstravimus enim in iis quae supra diximus paralogismos quorum vitium in dictione sit peccare in eo, quod non cogant διὰ τῶν κειμένων: propositiones enim ab adversario concessas qui refutat non eo sensu capit quo ille eas intelligi voluit. Ex iis vero quorum vitium non in dictione est eum paralogismum quem habuimus 168b11 non contra syllogismi definitionem, sed in eo peccare, quod propositio quae demonstretur non revera pugnet cum eo quod adversarius contendat, quamvis pugnare cum eo videatur, facile intelligitur.

Cap. 7. Quomodo fiat ut veritatis specie decipiamur in singulis paralogismis exponitur.

169a24 οἷον τὸ ἕν... v. met. Δ c. 6.

169a30 Paralogismis qui fiunt παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως fallimur, quia difficillimum est diiudicare quae ad eandem et quae ad diversas categorias (ὥς ἑτέρως) referenda sint (cf. 166b10 sq.): nam quodcunque praedicatur de alio, id unum quoddam esse putamus quod per se consistat, unde fit ut quaecunque praedicentur facile interdum habeantur pro substantiis, quamquam revera ad aliam quamcunque categoriam referenda sint. Quare (vs. 36) in dictione peccat qui categoriam cui quid subiectum est non recte constituit: ac primum quidem quoniam sermonem conferentes cum aliis de categoria ad quam quid referatur constituenda facilius fallimur quam si ipsi nobiscum reputantes categoriam investigamus: nam disserentes cum alio verba magis quam rem ipsam spectamus, ipsi nobiscum reputantes rem aut magis aut certe non minus contemplamur quam verba quibus exprimitur; deinde quoniam etiam nobiscum reputantes maxime fallimur, si non ipsam rem ante oculos habemus, sed sermonem facientes in utramque partem de ea nobiscum ipsi disputamus; denique quoniam in paralogismis qui fiunt παρὰ τὴν ὁμοιοσχη-

μοσύνην fallimur similitudine, est autem similitudo in dictione.

169 b 3 Pergit hic in constructione quam incepit a 22. — Qui falluntur paralogismis qui sunt παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ii neque quid idem quid diversum sit diiudicare sciunt (sumunt enim Κορίσκον = ἄνθρωπον, quod docuimus ad 166 b 28) neque quid unum sit quid non (quamquam enim unius rei multa sunt accidentia eaque interdum inter se contraria, quia non cum natura rei coniuncta sunt, tamen horum unumquodque cum re ipsa idem esse ponunt), neque cognita habent quae ita de aliqua re praedicentur, ut in eius natura posita sint et res ipsa sine iis esse omnino non possit, τὰ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενα intell., quippe de quibus eadem utique praedicentur atque de re ipsa. — Articuli pronomini interrogativo adiecti exemplum dedimus ad 3 a 21.

169 b 7 Aliam rationem exponit, ob quam paralogismis qui fiant παρὰ τὸ ἑπόμενον facillime fallamur.

169 b 11 τῷ παρὰ μικρὸν nos falli dicit, si discrimine quod nobis levius videbatur neglecto inducimur, ut paralogismum pro vero syllogismo habeamus. Cf. 47 b 38.

Cap. 8. Definitio refutationis sophisticae constituitur. 30 *Omnes paralogismi reducuntur ad ea capita quae supra exposuimus.* 170 a 12 *Refutationem sophisticam simpliciter refutationem dicere non licet.*

169 b 18 Ut omnes sophisticos syllogismos secundum unum tredecim modorum quos modo habuimus fieri demonstret, prius sophisticum syllogismum definit, deinde quid differat a syllogismo πειραστικῷ explicat. Est enim sophisticus syllogismus et qui revera non cogit, quamvis cogere videatur, et qui recte cogit neque tamen ad rem ipsam de qua agitur pertinet, quamvis ad eam pertinere videatur. Iam vero a syllogismo πειραστικῷ ita differt, ut hic non rei veritatem explorare et comprobare, sed nihil nisi adversarii inscitiam patefacere velit, sophisticus vero, qui proprie dicatur, etiam si cogat quod adversarius negaverit, tamen num nesciat qua in re vitium lateat necne non ostendat.

169 b 30 Quae audientes inducunt, ut paralogismo, quasi ex propositionibus iure ab adversario concessis (ὡς ἠρωτημένα) syllogismus confectus sit, fidem habeant, eadem etiam ipsum

adversarium (τὸν ἀποκρινόμενον) ita fallere interdum possunt, ut paralogismum quo ipse refellatur pro vero syllogismo habeat: nam quod non concessum pro vero habet (vs. 34), ut etiam si non expresse dederit, tamen dedisse ipse sibi persuadeat, id etiam expresse dabit, si interrogatur. Sunt tamen sophisticae refutationes, in quibus, si expresse interrogatur id in quo paralogismi vitium positum est (τὸ ἐνδεές), non conceditur ab adversario, quia simul cum ipsa interrogatione patefit qua in re peccetur. Quare in iis paralogismis quorum vitium in dictione est et in iis qui soloecismum efficere volunt (cf. c. 3) non petendum est ab adversario, ut expresse concedat id in quo vitii causa est, sed ut lateat, non interrogantes hoc pro concesso sumere debemus. Iam igitur si paralogismi qui cogunt quod thesi repugnat (h. e. per quos adversarius refellitur) refutationem conficiunt quae non vera est, sed veritatis speciem habet, manifestum est totidem modis aliquid falsi cogi posse, quot modis fiat refutatio non vera quae veritatis speciem habeat. Refutatio non vera autem tot modis fieri potest quot sunt partes refutationis verae, quarum unaquaeque si negligitur, refutatio falsa efficitur quae veritatis quandam speciem habet — φανείη ἂν ἔλεγχος 170 a 1, h. e. εἴη ἂν φαινόμενος ἔλεγχος — (nam omnes paralogismi reducuntur εἰς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν): unde apparet non plures dari modos quibus paralogismi fieri possint quam quos supra recensuimus. Namque si vitia paralogismorum quae enumerantur 170 a 1—9 cum refutationis definitione conferuntur quam habuimus 167 a 23 sqq., tredecim modos paralogismorum quos supra exposuit Aristoteles a refutationis definitione repeti posse apparet. Ac primum quidem modum fecit eum qui non cogit ἐκ τῶν δοθέντων ἐξ ἀνάγκης (cf. 167 a 25), quem quum supra (167 b 21 al.) dixerit τὸν παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον vel (Anal. pr. II. c. 17) τὸν μὴ παρὰ τοῦτο, quod locum habet in ea refutatione quae ad absurdum deducit, explicationis gratia hic (170 a 2) addidit verba ὅ εἰς τὸ ἀδύνατον, quamquam facile intelligitur vitium syllogismi in quo τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον sumitur etiam in recta demonstratione locum habere posse. Secundus modus est qui peccat contra propositionis definitionem, quae si non servetur, neque refutationem veram neque syllogismum esse posse demonstravit 169 a 6 sqq. Unde

etiam hunc modum a neglecta refutationis definitione repeti posse apparet. Tertius est qui fit παρὰ τὸ συμβεβηκός (vs. 4), per quem fallimur διὰ τὸ μὴ δύνασθαι διακρίνειν τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον καὶ ἓν καὶ πολλά (169 b 4): unde apparet etiam in hoc paralogismo refutationis definitionem non esse servatam, quum vera refutatio (167 a 23) cogere debeat ἀντίφασιν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνός. (Notandum est quod brevius dixit ἀντὶ τοῦ καθ' αὑτὸ ὁ παρὰ τὸ συμβεβηκός. Nam sententia haec est: ὁ γινόμενος παρὰ τὸ συμβεβηκὸς ἀντὶ τοῦ συλλογίζεσθαι — h. e. δέον συλλογίζεσθαι — διὰ τὸ καθ' αὑτό: verus enim syllogismus non fit ex iis quae non necessario cum re ipsa coniuncta sunt, sed ex iis quae in eius natura posita semper de ea praedicantur.) Quartum modum, τὸν παρὰ τὸ ἑπόμενον, tertio contineri docuit 168 b 27 sqq. Quintus modus, quem 167 a 23 significavit verbis μὴ ὀνόματος ἀλλὰ πράγματος, eos paralogismos complectitur qui fiunt παρὰ τὴν λέξιν, de quibus cf. quae diximus ad 165 b 23. Sextus modus est, in quo sumitur ἀντὶ τοῦ καθόλου τὸ ἐν μέρει (cf. 166 b 38), quod vs. 8 dicit τὸ ἐπί τι. Apparet sermonem esse de eo paralogismo, qui est παρὰ τὸ πῇ ἢ ἁπλῶς, quem iisdem fere verbis significavit Aristoteles 167 a 26: nam quod recte cogitur, simpliciter et universe cogi debet κατὰ ταὐτὸ καὶ πρὸς ταὐτὸ καὶ ὡσαύτως, non κατά τι ἢ πρός τι ἢ πῶς (cf. 166 b 23), quod vs. 8 significat dicens παρὰ τὸ ἐπί τι ἢ παρ' ἕκαστον τούτων. (Negligentior est structura eorum quae praecedunt vs. 6 εἶτ' ἀντὶ..., h. e. εἶτα τὸ ἀντὶ τοῦ καθόλου τὴν ἀντίφασιν συλλογίζεσθαι, ἤγουν δέον συλλογίζεσθαι καὶ κατὰ ταὐτὸ καὶ πρὸς ταὐτὸ καὶ ὡσαύτως σοφιστικὸν ἔλεγχον ποιεῖσθαι παρὰ τὸ ἐπί τι ἢ παρ' ἕκαστον τούτων. Eadem negligentia in iis est quae sequuntur: ἔτι τὸ συλλογίζεσθαι παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ δέον συλλογίζεσθαι μὴ ἐναριθμουμένου τοῦ ἐν ἀρχῇ. Excusatur haec negligentia eo, quod Aristoteles verba καὶ κατὰ...ὡσαύτως vs. 7 et μὴ ἐναρ....ἀρχῇ vs. 8 sq. e definitione refutationis qualem habuimus 167 a 25 sq. integra transscripsisse videtur, ut iuxta posuerit qua in re peccatum sit et quomodo vera refutatio comparata esse debeat.) Septimo modo (vs. 8) veram refutationis definitionem adversari docuit 168 a 22. Iam quum quintus modus omnes paralogismos complectatur qui fiunt παρὰ τὴν λέξιν, singulis definitionis quam habuimus 167 a 23 partibus consideratis ap-

paret non plura dari quam tredecim quae supra exposita sunt paralogismorum genera — nam eum paralogismum quem habuimus 167 a 21 cur hic non seorsum enumeraverit per se intelligitur: hic enim unus reliquos omnes complectitur.

170 a 12 Qui syllogismo sophistico usus adversarium refellit, non rem quam ille defendit redarguit, sed hominem. Nam si hic non concedit quod non verum est — veluti vocem ambiguam unam tantum habere significationem vel ea quae eandem formam (τὸ σχῆμα τῆς λέξεως) habeant eidem categoriae subiecta esse — neque ipse refutari neque omnino cogi quidquam poterit; si concedit, res quidem ipsa non refellitur (nam si propositiones ex quibus cogitur falsae sunt, ad rem ipsam quae cogi dicitur omnino non pertinent, ut rei ipsius neque demonstratio neque refutatio vera ex iis confici possit), adversarius, qui dedit propositiones falsas, refutatur.

Cap. 9. Quum alia alius disciplinae sint principia, etiam alii alius sunt paralogismi iique infiniti. Est autem dialectici cognoscere eos, qui fiant ex principiis dialecticis.

170 a 20 Qui recensere vellet omnia in quibus peccent qui redarguantur, omnes doctrinas et disciplinas notas habere deberet (quem quidem finem ut consequatur nulli arti unquam propositum esse potest, quum homini non datum sit ut perfectam omnium rerum scientiam consectetur); nam quodcunque in unaquaque demonstratur id, si negatur, etiam refutationem admittit, ut quot demonstrationes dentur, tot etiam refutationes fieri possint. Quare quoniam veras refutationes infinitas dari manifestum est, item etiam falsarum numerum infinitum esse apparet (vs. 32 sqq., quibuscum cf. quae habuimus 77 b 16 sqq. et 101 a 5 sqq.). Quae quum ita sint, non de omni refutatione falsa vel sophistica in universum hic agitur, sed de dialectica refutatione falsa, quippe quae omnibus artibus ac disciplinis communis sit. Quae quomodo fiat ex iis ipsis locis (τόποις) patebit qui adhuc in Topicis traditi sunt: nam quum ars dialectica doceat quid et quomodo demonstretur ex propositionibus probabilibus, eadem etiam quid et quomodo iisdem propositionibus adhibitis refelli possit ostendere debebit.

170 b 2 ἢ δύο, aut certe duo, si unus non sufficiat ad colligendum id quod thesi repugnet. Sin autem tenemus (vs. 4) qui-

bus in rebus peccetur ab iis qui singulos paralogismos faciant, etiam quomodo solvendi sint novimus: solvuntur enim, si adversarius vitio quod in iis latet detecto prohibet ne paralogismus conficiatur. Quare quum in antecedentibus expositum sit quomodo fiat, ut ab iis qui artis dialecticae periti sint (*τοῖς τοιοῖσδε* vs. 7) falsi syllogismi pro veris habeantur, apparet dialectici esse, ut exploret quomodo ex propositionibus probabilibus (*διὰ τῶν κοινῶν* vs. 9) refutatio efficiatur vel vera vel veritatis specie praedita, et quae dialectica sit aut certe videatur et quae exercitationis causa instituatur.

Cap. **10.** *Non recte distinguit argumentationum genera qui unum genus dicit quod non nisi ad nomen spectet, alterum quod ad sententiam adversarii pertineat.* **171 a 1** *Quae falsarum refutationum sint genera.* **12** *Quod initio capitis docuit aliis argumentis confirmat.*

170 b 16 Non disputat contra sententiam adversarii qui quod ille dixit non ita accipit, ut eandem rem in mente habeat de qua sententiam a se prolatam intelligi vult qui respondet: quare qui non disputat contra sententiam adversarii non de re disputat, sed de verbis, ut idem sit *τὸ μὴ πρὸς τὴν διάνοιαν* et *τὸ πρὸς τοὔνομα.* (Quod adiectum est vs. 17 *οἰόμενος ἐρωτᾶσθαι* — h. e. se ipsum iam respondendi munus suscepisse fingens — non recte interpretatus est Alex. schol. 304 b 28: nam quod Aristoteles dicit hoc est. Non disputat de sententia adversarii qui, si se interrogari putaret, ea quae responderet alio sensu acciperet quam eo quem iis subiicit adversarius, *ὁ ἐρωτώμενος.*) Iam si et qui interroget et qui respondeat vocem ambiguam non plura, sed unum significare putet, in disputatione autem voce ambigua ita utantur, quasi unam significationem habeat, de nomine sive etiam de vera adversarii sententia disputari dicendum est: utrumque enim simul est verum. (Uncini quibus Zenonis nomen in contextu vs. 23 circumscripsimus tollendi sunt coll. iis quae dixit Brandis Gesch. der griech.-röm. Phil. II. p. 153. not. 6, ib. I. p. 408.) Si vero adversarius vocis ambiguitatem ipse perspexit, non disputatur de sententia adversarii. Namque primum quidem (vs. 26) et *τὸ πρὸς τοὔνομα* et *τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν* simul locum habere posse apparet in iis paralogismis qui e duplici verborum interpretatione nascuntur, quamquam fieri potest,

ut omnis syllogismus simul fiat *πρὸς τοὔνομα* et *πρὸς τὴν διάνοιαν*: nam quod dicitur *πρὸς τὴν διάνοιαν*, id non ad syllogismum ipsum pertinet, sed ad sententiam quam qui respondet iis subiicit quae ipse concessit: quare *τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν* genus syllogismorum qui per se spectantur significare non potest. Deinde (vs. 30) si divisionem admittimus quam initio capitis habuimus, ut praeter eos syllogismos qui sint *πρὸς τοὔνομα* reliqui omnes dicantur *πρὸς τὴν διάνοιαν*, quum *τὸ πρὸς τὴν διάνοιαν* non significet ipsorum syllogismorum discrimen qui per se spectentur, sed nihil nisi propositionem concessam eodem sensu accipi declaret ab eo qui interroget atque ab eo qui respondeat, *τὸ πρὸς τοὔνομα* in omnes paralogismos convenire apparet.

170 b 33 *οἱ δέ φασι πάντας*. Ipsa verba quibus haec supplenda sint statim sequuntur, quare haec si deessent, nemo desideraret. Similis pleonasmi exempla ex Aristotele collegimus ad 61 b 7.

170 b 35 Divisionem supra propositam non bene habere tertio argumento probat. Namque ex iis paralogismis qui e multiplici verborum interpretatione nascuntur (*παρὰ τὸ πλεοναχῶς*, h. e. *παρὰ τὴν λέξιν*, quod ex iis apparet quae sequuntur) nonnulli tantum, non omnes, fiunt *παρὰ τοὔνομα*. At vero (vs. 38) sunt quidam alii paralogismi (praeter eos quos *παρὰ τοὔνομα* fieri modo diximus), quorum vitium non in eo est (*οὐκ ἐν τῷ πρὸς τοὔνομα* s. coll. vs. 31 *οὐκ ἐν τῷ μὴ πρὸς τὴν διάνοιαν εἶναι*, cf. vs. 29 sq.), quod qui respondet propositionibus a se concessis aliam sententiam subiiciat quam qui interrogavit, sed in eo, quod syllogismus ipse propositionem quandam (*ἐρώτημα*, v. quae diximus ad 20 b 22 et ad 42 a 39) adhibeat, quae sine ambiguitate esse nequeat.

171 a 1 Qui veram falsarum refutationum divisionem proponere velit, ei prius disputandum est de syllogismo: nam quum refutatio sit syllogismus quo cogitur quod thesi repugnat, falsa refutatio quaecunque aut in syllogismo ipso (in argumentatione, *ἔξω τῆς λέξεως*) aut in eo quod thesi repugnare dicitur (*παρὰ τὴν λέξιν*, cf. tamen de hac re quae diximus ad 169 a 20) aut simul in utroque peccet necesse est. Qui vero syllogismus (vs. 11) in neutro peccat, is verus non esse non potest. De exemplis quae sequuntur v. 166 a 13, 178 a 37, 77 b 32, paraphr. soph. elench. ed. Spengel. p. 55.

171 a 12 Nova difficultas, si divisio quam supra proposuimus adoptatur, inde nascitur, quod demonstrationes mathematicae interdum in iis numerandae essent quae non ad rem, sed ad nomen tantum (*πρὸς τοὔνομα*) pertinerent. Namque si qui respondeat notionem trianguli ambiguam putet neque id, quod duo rectos angulos habere ab altero demonstratum sit, pro generali cuiusdam figurae notione habeat, sed pro re singulari quacunque, eum qui demonstrationem confecerit non *πρὸς τὴν διάνοιαν*, sed *πρὸς τοὔνομα* disseruisse apparet, si revera omnis demonstratio aut fit *πρὸς τὴν διάνοιαν* aut *πρὸς τοὔνομα*. Cur Alexander (schol. 305 b 7) quod hic dictum est de s o p h i s t i c i s demonstrationibus mathematicis explicandum putaverit non intelligo.

171 a 17 Alexandrum totum fere locum qui sequitur non intellexisse ex scholiis manifestum est; nos eundem sic interpretandum putamus. Deinde si vox qua utimur ambigua est, is vero qui respondet ambiguitatem non videt, *πρὸς τὴν διάνοιαν* (*τὴν τοῦ ἀποκρινομένου* intell.) disputabimus, etiam si voce ambigua pro non ambigua abutamur, quod supra nonnisi in iis accidere vidimus quae disserantur *πρὸς τοὔνομα*. Non aliter enim interrogandum est quam ut respondenti optio detur, velut si quis interrogetur: *ἆρ' ἔστι σιγῶντα λέγειν ἢ οὔ;* aut ad summum ita, ut tecte significetur quid cavendum sit respondenti, velut si interroget: *ἆρ' ἔστι μὲν ὥς οὔ, ἔστι δ' ὥς ναί;* Ad quod si adversarius respondeat: *μηδαμῶς ἔστι σιγῶντα λέγειν*, alter vero argumentationem conficiat qua ille redarguatur, *πρὸς τὴν διάνοιαν* eum disputare apparet (propositionem enim ab altero concessam eo sensu intelligit quo ille eam accipi vult), quamquam refutatio quam modo habuimus, quum vitium quod in ea admissum est in vocis ambiguitate positum sit, iis adnumeranda videtur quae fiunt *πρὸς τοὔνομα*. Unde clarum est non esse quandam syllogismorum speciem qui sint *πρὸς τὴν διάνοιαν*. Est vero species eorum quae fieri dicitur *πρὸς τοὔνομα*, qua quidem in specie non solum non omnes refutationes, sed ne sophisticae quidem refutationes omnes numerandae sunt. Ex his enim quaecunque sunt *ἔξω τῆς λέξεως* (v. 166 b 21), eae non sunt *πρὸς τοὔνομα*. — Si quis vero postulet (vs. 28) ut qui interroget ipse distinctione facta alterum edoceat qua in re ambiguitas lateat, primum quidem id ipsum postulare absurdum est, quum

fieri possit, ut qui interroget ipse ambiguitatem non perspiciat, deinde talem distinctionem facere iam non est disputare, sed docere. Namque etiam in iis quae non ambigua sunt (vs. 34) accidere potest (παθεῖν, intell. τὸν λόγον), ut distinctione opus sit quam facere debeat qui doceat, non qui disputet. Ut si quis quaerat num in numero quaternario unitates numeris binariis sint aequales et distinctionem adiiciat, quod bini numeri binarii qui in quaternario insint aut coniuncti considerentur aut non coniuncti (nam coniuncti quattuor unitatibus aequales sunt, non coniuncti vero non aequales), non disputat, sed docet quomodo respondendum sit. Item si quaerat num rerum contrariarum una sit scientia et addat contraria esse nota ignotis, idem facit ac si doceat non omnium rerum contrariarum unam dari scientiam.

Cap. **11.** *Sophistici vel contentiosi syllogismi definitio constituitur.* 25 *Utriusque discrimen exponitur.* 35 *De ratione quam contentiosus syllogismus ad dialecticum habeat. Quam ut exponat* (172 a 9), *copiosius discrimen exponit quod intercedat inter dialecticam, quae interroget ut adversarium tentet vel confutet, et doctrinam quae principiis sponte expositis demonstrationem efficiat, ut alterum doceat.*

171 b 3 Ut sophistici syllogismi naturam accuratius exploret, ab eo orditur quod sophistico et dialectico syllogismo commune est: hoc dico, quod propositiones ex quibus cogatur ex quaestione natae esse debeant, quod artis dialecticae proprium est, a doctrina vero quae veritatem demonstratione evincere velit alienum.

171 b 7 Dialecticus est qui considerat principia omnibus doctrinis et disciplinis communia, quatenus ad unamquamque rem pertinent (κατὰ τὸ πρᾶγμα, cf. vs. 19). — Verbis εἷς μὲν vs. 8 respondent quae sequuntur vs. 11 καὶ ὅσοι, h. e. ἕτεροι δὲ ὅσοι... Sophisticorum, ait, syllogismorum duo sunt genera, unum eorum qui ex principiis omnibus disciplinis communibus (περὶ ὧν ἡ διαλεκτικὴ πειραστική ἐστι) syllogismi speciem efficiunt, quamquam revera nihil cogunt, etiam si verum sit quod conclusionis loco proferatur: fallunt enim eo, quod falsa argumentatione utuntur τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέντες: namque in omni syllogismo propositiones rationem (τὸ διὰ τί) exprimere debent, ex qua conclusio prodeat τῷ

ταῦτα εἶναι (*τὰς προτάσεις* intell.). Alterum genus (vs. 11) eos paralogismos complectitur qui, dum artis ad quam pertinent speciem habent, revera tamen a via et ratione, qua quaeque res demonstrari velit, alieni sunt. Nam si quis ita ratiocinatur, ut principiis eius doctrinae, ad quam demonstratio pertineat, non recte utatur, ut si argumentatione geometrica usus aliquid falsi demonstret vel si veram thesin falsa demonstratione geometrica confecta probet, demonstratio quam fecit sophistica vel contentiosa dici non poterit: erit autem sophistica, si principiis communibus utatur. Quare ea ratio quam ad circulum quadrandum Hippocrates iniit (v. quae diximus ad 69 a 32), quum geometricis principiis nitatur, sophistica non erit dicenda, Brysonis ratio vero (v. quae dedimus ad 75 b 40), etiamsi revera circulum quadraret, tamen, quia non proficiscitur a principiis geometriae propriis (*οὐ κατὰ τὸ πρᾶγμα*), sophistica est. Quare (vs. 18) duo sunt syllogismi contentiosi, unus qui non est syllogismus, quum nihil cogat, quamvis speciem habeat — *περὶ τῶνδε* intell. *περὶ τῶν κοινῶν* — alter qui, etiam si recte cogat, tamen ab ipsius rei principiis alienus sit, quamvis ex iis effici videatur.

171 b 35 Contentiosus syllogismus (de Graecorum eristica v. quae disputavit Winckelmannus in edit. Plat. Euthyd. Lips. 1833. p. XXII sqq.) ad dialecticum eandem rationem habet quam falsa demonstratio geometrica ad veram. Nam ut ille ex iisdem principiis efficitur quibus dialectica utitur, sic etiam falsa demonstratio geometrica a principiis geometriae propriis proficiscitur. (Hanc sententiam licet parum accurate ab Aristotele expressam iis subiiciendam esse quae legimus vs. 37 et totius loci ratio docet et lectionis varietas comprobat quam praebet cod. *C.* Boethius et vet. intp. locum ita vertunt, ac si habuerint *παραλογίζεται καθάπερ καὶ ὁ ψευδογράφος γεωμετρικῶς.*) Falsus syllogismus geometricus autem non contentiosus est, si principiis et theorematis utitur geometriae propriis, quae vero demonstratio aliam rem quamcunque (h. e. quodcunque non ad dialecticam pertinet, sed ad aliam quamlibet artem vel disciplinam — *περὶ μὲν τἄλλα* 172 a 2) ex principiis dialecticis probat contentiosa est.

172 a 6 *ὅσοι μὴ ἴσασι* . . . Quicunque nesciunt fieri posse, ut

inter id quod maius et id quod minus sit non unum, sed plura media interiiciantur.

172 a 7 Alexandrum (schol. 307 a 15) pro Hippocrate Antiphontis nomen posuisse ex iis apparet quae habuimus 171 b 15. De Antiphonte v. I. E. Montucla recherches sur la quadrature du cercle. Paris. 1754, qui cum Brysone eum comparans dicit: „Il y a plus de justesse dans la prétention du géomètre Antiphon; celui-ci régardait le cercle comme un polygone d'une infinité de côtés". Id. Histoire des mathématiques. Nouv. éd. Paris an. VII. p. 156: „A l'égard d' Antiphon, il ne nous paraît pas qu'il doive être accusé de paralogysme (quae quidem de Antiphonte sententia cur non probanda sit ex iis intelligitur quae dicit auct. paraphr. elench. soph. ed. Spengel. p. 60 init.); car ayant inscrit un quarré dans un cercle, il inscrivait dans chaque segment un triangle isoscèle, puis dans les huit segmens en résultans autant de triangles isoscèles et ainsi de suite; et il disait, que pour avoir la grandeur du cercle, il fallait prendre le quarré inscrit, plus les quatre premiers triangles, plus les huit suivans et ainsi jusqu'à ce qu'il se confondissent sur la circonférence". Io. Chr. Heilbronner Historia matheseos universae. Lips. 1742. p. 150 rationem quam Antiphon ingressus est ut circulum quadraret figura adscripta illustravit. Cf. praeterea Brandis schol. ad Aristot. Phys. I. c. 2 (185 a 16) et ad 75 b 40 (schol. 211 b 35 et 212 a 8).

172 a 8 Si quis post coenam ambulandum non esse contendat, quia non sit motus, contentiose disputat. Nam quod argumentis e medicina petitis probare debebat, id Zenonis argumentatione usus demonstrare vult, quae ad generalem motus notionem pertinet. — In sequentibus, ut probet eum qui syllogismum contentiosum faciat non eandem plane rationem habere ad dialecticum quam habeat ad geometram *ὁ ψευδογράφος*, discrimen exponit quod inter dialecticam et aliam doctrinam quamcunque intercedat. Namque si ratio quam contentiosus habet ad dialecticum plane eadem esset quam *ψευδογράφου* et geometrae, non daretur syllogismus contentiosus qui ad res geometricas pertineret (*περὶ ἐκείνων* vs. 11), quem revera dari Brysonis exemplo modo probavimus. (Qua in re utriusque ratio diversa sit facile ex iis intelligitur quae habuimus 171 b 38 sqq.) Iam ut recte intelligantur quae se-

quuntur, notandum est, quod vox καθόλου vs. 13 eo sensu accipienda est quem habuimus Anal. post. 73b26 (cf. quae dedimus ad 17a39 sub fin.), deinde tenendum, quod in Anal. post. I. c. 7 et 9 uniuscuiusque doctrinae propria esse dixit principia, ex quibus cum communibus omnium disciplinarum principiis coniunctis singula theoremata, quae ad unum genus pertinere debeant, ut unam doctrinam constituant, elicienda sint. Quibus praemissis iam facile intelligitur quid Aristoteles hic dicat de discrimine quod intercedat inter talem doctrinam et dialecticam. Nam dialectica neque versatur circa unum genus quod definitum sit, neque revera demonstrat, neque ex iis solis colligit quae cum ipsa rei natura necessario coniuncta sint (καθόλου vs. 13. Ad vs. 14 cf. Anal. post. I. c. 32). Quare (vs. 15) quaecunque ars certam quandam et veram doctrinam demonstrat, propositiones ex quibus demonstrationem conficit, num sibi concedantur ab adversario non quaerit, sed ponit: nam quum veritatem investiget, non accipere potest utrumcunque respondeatur (quod dialectica facit), sed ipsa sumere debet propositiones veras, ex quibus probari possit quod demonstrandum est.

172a19 Ne quis comma ponat post ἀρχάς, monemus loci sententiam hanc esse. Sin autem demonstraret, etiam si non omnia, sed aliqua tantum, de primis certe principiis non interrogaret adversarium. His enim non concessis, quippe sine quibus nulla omnino fieri possit demonstratio, non haberet unde obiectionem adversarii quamcunque redargueret. Similem usum particulae ἀλλά (vs. 19), quae orationem interrumpens quasi adversarii loco maiore cum vi ad obiectionem inceptam respondeat, iam habuimus 171a29 et 111b14, ubi v. quae diximus. — Praeterea notandum est, quod in maiore Bkki editione mendum est, quod vs. 20 pro διδόντος legitur διδόντας.

172a21 Denique dialectica a reliquis disciplinis eo differt, quod, quum propositum habeat ut tentet adversarium, exerceri potest etiam ab eo qui artis non peritus rem de qua disputetur non cognitam habeat, si ita respondeat, ut non ea concedat quae sciat neque quae rei de qua agatur propria sint, sed quae eius sint consequentia (das auf dem Wege der Empirie und Routine von der Sache Erkannte). Sunt enim quaedam ita comparata, ut etiam si nobis cognita sint, tamen

certam eorum doctrinam non habeamus, si vero nobis ignota sint, doctrinam quoque quae ad illa pertineat nos ignorare necesse sit: quod quam verum sit ex iis clarum est quae dixit Anal. post. I. c. 1. — Ad vs. 29 cf. Anal. post. 76 a 37, 77 a 26. — Vs. 32 *τοὺς ἐπαγγελλομένους*, eos qui artem profitentur. — *ταῦτα*, intell. *οἷς χρῶνται οἱ ἰδιῶται*. — Vs. 35 *οὗ* (intell. *τοῦ πεῖραν λαβεῖν*) *ἐντέχνως* (*ποιητικὴ*) *ἡ διαλεκτική ἐστι*. Quod in sequentibus Aristoteles constructionem relativam quam inceperat neglexit, simile est iis quae collegimus ad 25 b 35. — Vs. 38 *οἷον αἱ ἀποφάσεις*. Vidimus enim (16 a 30 et b 12 sqq.) negatione non significari unam certam rem, sed non definitam (*ἀόριστον*) esse notionem quae negatione exprimatur.

Cap. 12. *Quomodo efficiatur ut adversarius dicat aliquid falsi vel παράδοξον.*

Aristoteles quum in antecedentibus dixerit de refutatione sophistica, iam capp. 12—14 de reliquis agit quae efficere student qui victoriam magis quam veritatem quaerunt in disputatione. Cf. c. 3.

172 b 12 Primum quidem, ait, ipsa quaerendi ratio, si ita instituitur, ut non ad certum quendam finem (*πρὸς μηδὲν κείμενον*) dirigatur, efficere solet, ut adversarius interdum aliquid falsi vel *παράδοξον* proferat (*συμβαίνει*, intell. *τοῦτο ὃ ἦν δεύτερον, τὸ ψευδόμενόν τι δεῖξαι καὶ εἰς ἄδοξον ἀγαγεῖν*. Nam oratio *ἀνακόλουθος* facta est eo, quod non adiectum est quod ex praecedente *εἴρηται* elici potest *λεκτέον νῦν*.). Deinde (vs. 16) si interrogationes frequentes fiunt et si petitur, ut adversarius respondeat quae ipse probet, accidere solet, ut ex propositionibus ab adversario concessis facilius aliquid falsi vel absurdi eliciatur: iis enim quae data sunt ita utendum est, ut disputatio ad ea deducatur quae nobis facilia sint ad redarguendum. — Vs. 19 restituimus lectionem *δύνανται*, quam optimi codices praebent quibuscum vet. intp. et paraphr. soph. el. ed. Spengel. p. 68, 5 conspirant, Boethius vero cum edd. Bkko prioribus habuisse videtur *δύναται*. — Item vs. 26 recepimus lectionem *ἔστι* in qua codd. cum vet. intp. et Boethio conveniunt.

172 b 28 *πρότερον*, v. Top. II. c. 5.

172 b 29 Si efficere volumus, ut adversarius *παράδοξον* conten-

dat, investigandum est cui scholae addictus sit: unaquaeque enim παράδοξον aliquid habet, quod ut ab adversario comprobetur et defendatur variis quaestionibus propositis operam dare debemus. Ratio autem qua id consequamur haec est (στοιχεῖον δὲ vs. 31, cf. quae diximus ad 84 b 21), ut παράδοξα (θέσεις, cf. 104 b 19) a singulis philosophis proposita ipsi proferamus, ut videamus num adversario probentur necne. Removetur autem difficultas, in quam incurrit qui sententiam παράδοξον defendit, si eam non a se defendi ostendit, quoniam per disputationem coactus sit ut eam defendat (hoc est enim quod efficere studet qui cum eo contendit), sed quoniam velit defendere quod ipsi maxime placeat.

172 b 36 Deinde quum homines saepissime alia velint, alia profiteantur, accidere solet, ut considerantibus ea quae ipsi cupiunt (unam utilitatem sequendam esse) παράδοξα videantur ea quae profiteri solent (unam virtutem esse sequendam) et vice versa.

173 a 22 δεῖ δ' ἄγειν εἰς τὰ... Brevius haec dixit: plenius enim dicendum erat εἰς τὰ ἐναντία τῶν τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς σοφοῖς δοκούντων. — Iam ut paucis complectamur quae modo habuimus, artificium quo efficimus ut adversarius παράδοξον aliquid dicat in eo est, ut investigemus duas propositiones, quarum altera vera sit, si falsa sit altera, easque ita comparatas, ut de utriusque veritate homines inter se valde dissentiant: quare utracunque adversario probetur, facili negotio effici poterit, ut pro valde improbabili habeatur.

Cap. 13. *Quid faciendum sit ut adversarius idem plus semel proferat*, (b 1) *quod in notionibus relatis accidit.* 12 *Ostenditur unde nascatur ταὐτολογία.*

173 a 33 εἰρήκαμεν ἤδη, v. 165 b 16. Cum iis quae sequuntur cf. quae habuimus 140 a 27.

173 b 1 Solet autem accidere τὸ ἀδολεσχεῖν in iis notionibus quae, sive genus significant sive speciem, ad unum semper et idem referuntur, veluti et ἐπιθυμία et ὄρεξις, quae eius genus est, τινὸς ἐπιθυμία et τινὸς ὄρεξις esse dicuntur. Item id quod ad notionem dupli refertur genitivo semper exprimitur: dicimus enim τὸ διπλάσιον et τινὸς διπλάσιον et ἡμίσεος διπλάσιον. Deinde (vs. 5) etiam in iis quae, dum ipsa non adnumeranda sint τοῖς πρός τι, de substantia quadam cuius vel habitum vel affectionem significant ita praedican-

tur, ut in ipsorum definitione illius substantiae notio contineatur, sicut in imparis notione inest notio numeri de quo illa praedicatur. Res licet aliis verbis expressa eadem est quam habuimus 73 a 37. — In constructione nihil offendit, nisi quod, quum praecesserit numerus singularis *ἡ οὐσία*, sequitur genus neutrum numeri pluralis *ὧν* vs. 6 et *τούτοις* vs. 8. Haud dissimilia sunt quae dedimus ad 4 a 8 et ad 69 b 3. Locus optime haberet, si quod in marg. ed. Isingr. legitur *τὰ ὑποκείμενα* pro *ἡ οὐσία* in codicibus exstaret. Praeterea, ne quis ea quae Aristoteles dicit vs. 2, unde consequitur non omnes notiones relatas ita comparatas esse, ut genus et species semper simul sint notiones relatae — dicit enim *ὅσα*: non omnia igitur — pugnare putet cum iis quae habuimus 121 a 3 sqq., conferat quae leguntur 124 b 15—22. — Vs. 9 optimorum codicum lectionem dedimus, quam etiam Boethius habet et vet. intp.

173 b 12 Videtur autem effici *τὸ ἀδολεσχεῖν*, quia non interrogatur num notio relata nude posita sensum aliquem habeat necne (nam si non habet, sicut *τὸ διπλάσιον*, non concedendum erit adversario idem significare *τὸ διπλάσιον* et *τὸ διπλάσιον ἡμίσεος*) vel num, si habeat, idem significet nude posita quod etiam significet coniuncta cum eo ad quod referatur (neque enim idem significare utrumque concedendum erit ei qui *ταὐτολογίας* speciem vitare velit). Quorum neutrum quidem quum interrogetur, sed, quia utrumque idem significare videtur, quum eodem vocabulo utamur, sive dicimus *διπλάσιον* sive *διπλάσιον ἡμίσεος*, pro concesso sumatur, statim infertur conclusio quae *ταὐτολογίαν* habet.

Cap. 14. *De soloecismo.*

173 b 17 *πρότερον* respicit ad 165 b 20. — Vs. 24 *καθάπερ ἐν τοῖς ἐλέγχοις*, intell. *πολλοί εἰσιν οἳ οὐκ ἐλέγχοντες φαίνονται ἐλέγχειν*.

173 b 26 Fiunt soloecismi per eam formam nominum et pronominum quae generis neutrius est (*παρὰ τὸ τόδε*) et per eos casus quorum formae utrum masculinum genus an femininum intelligendum sit non produnt, sed neutrum significant.

174 a 5 Similem dicit soloecismum esse paralogismo qui fiat *παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως*. Uterque enim efficitur *ὅταν τὸ μὴ ταὐτὸ ὡσαύτως ἑρμηνεύηται* (cf. 166 b 11), sed ille in ver-

bis peccat, quibus non ita utitur ut usus loquendi postulat, hic vero in re ipsa: confundit enim res ipsas et genera quibus quaeque subiecta est.

Cap. 15. *De singulis quibusdam artificiis quae adhibere debeat qui interroget et de dispositione interrogationum.*

174 a 17 Primum argumentationis longitudo efficit, ut difficilius sit perspicere ad quem finem tendat oratio (cf. quae Top. VIII. c. 1 de propositionibus non necessariis sumendis dicta sunt, ad haec enim et hic et vs. 27 respicit), tum celeritas orationis facit, ut adversarius sero intelligat quo deductus sit, deinde adversarius ira et studio accensus (quod facile proditur, si dolo et fallacia vincere studet) ita perturbari solet, ut incautius respondeat. Deinde (vs. 23) alio ordine interrogandum est, quam quo collocari debent propositiones, ut colligamus quod nobis propositum sit (cf. Anal. pr. II. c. 19: in schol. 308 b 32 videtur mendum esse quod legitur c. 15).

174 a 32 *ἐξ ἴσου* interrogationem facere dicit eum qui ita quaerat, ut dissimulet utrum quod quaesiverit affirmari an negari ab adversario malit. Sententia haec est. Qui valde sibi cavent ne quid concedant quod refutationis ansam praebeat ita interrogandi sunt, ut non praevideant quid alter responderi velit. Deinde (vs. 33) si singula quaedam adversarius concessit, etiam sententia universalis quae ex illis per inductionem probari deberet pro concessa sumenda est, quasi necessario cogatur ex iis quae iste dederit. Ubi autem (vs. 38, cf. 156 b 10) nomen non habet notio universalis qua nobis utendum est, *ἀναλογίαν* adhibere debemus prouti postulat id quod defendimus: qua de re cf. quae leguntur 98 a 20 et 74 a 18.

174 b 4 *εἴπερ ἀνάγκη*, intell. *συγχωρεῖν ἢ θάτερον ἢ θάτερον.* — Vs. 6 exspectabas ut pro *καὶ μεγάλα* diceretur *καὶ ἐλάττω.* Paraphr. ed. Spengel. p. 80, 5 habet *καὶ μικρά.* — Vs. 11 *οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό*, h. e. *ὡς συλλελογισμένους ὅτι οὐκ ἀληθὲς ὃ ἔφησεν ὁ ἀποκρινόμενος.*

174 b 12 Sophistice argumentatur qui sententiam *παράδοξον* defensurus adversarium, qui thesin probabilem tuetur, interrogat num ei verum videatur id quod quaerat? (Cf. Paraphr. ed. Spengel. p. 80.) Namque si propositio probabilis investigatur quae idonea sit ad comprobandam sententiam *παράδοξον* quam conficere vult qui interrogat (*ἂν ᾖ τὸ ἐρώτημα ἐξ ὧν*

ὁ συλλογισμός, intell. *ὁ τῆς ἀντιφάσεως* s. *ὁ ἔλεγχος*), de hac interrogatus adversarius num vera sibi videatur, aut redarguitur (si propositionem concedit) aut *παράδοξον* aliquid dicit (si eam neque veram neque probabilem esse contendit) aut (si eam non concedit, sed probabilem esse dicit), quamquam non redarguitur, tamen refutationi valde simile est quod efficitur. Exemplum huius argumentationis v. in schol. ad hunc locum.

174 b 19 Deinde qui alium convincere velint, sicut rhetores, investigare debent num quid dicat quod pugnet vel cum iis quae ipse probet vel cum iis quae placeant alicui eorum cum quibus consentiat. Sicut autem (vs. 23) qui respondet, si se redargui praevidet, distinctione facta haud raro e laqueis quibus iam irretitus erat elabitur, ita etiam interroganti, ut obiectionem factam solvat, interdum distinguendum est ita ut, si duplicem quod dixerit interpretationem admittat, quarum una idonea sit ad evincendum quod velit, altera non idonea (vs. 26), eo sensu se illud accepisse declaret, quo intelligi debet, ut adversarius inde redarguatur (*ὅτι οὕτως εἴληφεν* vs. 27).

174 b 28 Si praevidemus futurum esse, ut argumentum, quod ut concedatur ab adversario frustra petivimus, tueri non possimus, illud quidem deserendum et ad aliud transeundum est, ut alter novis argumentis illud impugnare desistat; ipsi vero respondentes, si ab adversario argumentum quod sibi concedi voluit desertum iri videmus, eum prohibere debemus et praemonere ne hoc faciat. Interdum etiam (vs. 30) disputatio a re de qua agitur ad aliam traducenda est, iis vero (vs. 33) qui, ut cognoscant quid impugnare velimus, postulent, ut aliquid aggrediamur quod ad rem ipsam pertineat (nam ratio quaedam cur non de re ipsa disseramus reddenda erit — est autem facilius et tutius in refutatione conficienda, priusquam propositionem universalem quam cogere velimus ipsam proferamus, quaedam praemittere, etiam si ad rem ipsam nihil faciant, quasi illa sit consequens eorum quae prius dixerimus), his igitur non id ipsum quod evertere volumus aperte dicendum, sed universe respondendum est probari nobis quod illi negent vel negare nos quod illi aiant.

174 b 31 *ἄλλα τοῦ εἰρημένου.* *ἄλλος* et *ἕτερος* saepius ab Aristotele non satis distinguuntur: v. 92 b 11, 236 a 33 *ἐν τῷ*

ἡμίσει ἔλαττον ἔσται τὸ μεταβεβληκὸς καὶ πρότερον τοῦ ΔΖ, καὶ πάλιν τούτου ἄλλο, κἀκείνου ἕτερον. **451 b 16** διὸ ἔνια ἅπαξ ἰδόντες μᾶλλον μνημονεύομεν ἢ ἕτερα πολλάκις. **1313 a 1** φθείρεται δὲ κατὰ δύο τρόπους... ἕνα μὲν... ἄλλον δὲ τρόπον... **1332 b 17** εἰ μὲν τοίνυν εἴησαν τοσοῦτον διαφέροντες ἅτεροι τῶν ἄλλων (οἱ ἄρχοντες τῶν ἀρχομένων)... **Sicut 174 b 31 et al.** ἄλλος **cum genitivo coniungitur, ita etiam** ἴδιος **684 b 13** τὰ μὲν οὖν ἄλλα ζῷα τὰ ἔχοντα πόδας τὰ μὲν ἔμπροσθεν ἔχει καὶ ὄπισθεν, τὰ δ' ἐκ τοῦ πλαγίου... τοῦτο δὲ τὸ γένος ἰδίως τούτων. **692 b 10** πτερωτοὶ μὲν οὖν ἅπαντές εἰσιν, καὶ τοῦτ' ἴδιον ἔχουσι τῶν ἄλλων. **1315 a 36** τούτους (δεῖ) ἰδίους μάλιστα ποιεῖσθαι τῆς ἀρχῆς. — **Vs. 36 sicut vs. 29 recepimus lectionem quam vetustissimi codices praebent. Eandem vs. 36 Boethius videtur habuisse qui vertit: „quod affirmavit negare", et vet. intp. qui reddit: „quoniam quod dixit negare". Quamquam enim durius videtur, quod particula** ὅτι **sequente infinitivo ponitur (exspectabas enim ut scriptum esset** ὅτι ὃ ἔφησεν ἀποφήσομεν), **tamen excusatur praecedente infinitivo** λέγειν τὴν ἀντίφασιν, **cui per appositionem adduntur quae proxime sequuntur. Omnis difficultas sublata esset, si pro** ὅτι **legeretur** οἷον.

Cap. 16. Significat quae in sequentibus capitibus agantur. **5** ***De utilitate syllogismorum sophisticorum.*** **17** ***De sophismatis solvendis in universum dicitur.***

175 a 5 Syllogismorum sophisticorum duplex in philosophia est utilitas; una quod, quum plerique eorum in dictione positi sint, nos exercent in multiplici verborum significatione distinguenda et docent quando alia sit verborum coniunctio et consequentia quam rerum, quando eadem, altera quod, quo difficilius falsa argumentatione per alios decipimur, eo facilius etiam vitia, quae ipsi veritatis investigandae causa nobiscum reputantes in ratiocinando admittimus, evitabimus. Tertia utilitas in eo est quod, quum in disputando exercitati videamur, nemo putabit a nobis reprehendi quod ipsi corrigere nesciamus, sed reprehendi tantum propterea, quod illud concedere nolimus, quamquam refellere non valeamus.

175 a 19 πλεονεξίαν, **quam 1402 a 15** συκοφαντίαν **vocat, dicit fallacias et artificia quibus qui interrogent adversarium decipere studeant: circumveniunt enim adversarium (**πλεονε-

κτοῦσι), quum id quod ille concessit saepius aliter interpretentur quam ille intelligi voluit.

175a20 Aliud est, ait, vitium sophismatis qua in re positum sit detegere, aliud promte ei occurrere (cf. 177a7 sq.): nam si non sumus exercitati, quamvis optime vitii causam cognitam habeamus, tamen vitium ipsum illico patefacere interdum nescimus, sicut etiam in geometricis analysi facta in synthesi conficienda interdum haeremus.

Cap. 17. *In solvendis syllogismis sophisticis non tam id agitur, ut redarguantur quam ut redarguti esse videantur.* b15 *Si vera refutatio esset quae oratione ambigua utitur, refutationem effugere interdum non possemus.* 28 *Quare patefacienda semper est ambiguitas.* 39 *Qui ambigue interrogat e duabus interrogationibus unam facit.* 176a19 *Quomodo respondendum sit exponitur.* 38 *Quod obscurum est in argumentatione non simpliciter concedi debet.* b8 *De aliis quibusdam in respondendo artificiis.*

175a35 Syllogismi sophistici quum revera nihil cogant, quamvis cogere videantur (cf. 170a12), non ita solvendi sunt, ut falsa argumentatione eos uti demonstretur, sed ita ut species, qua facile decipiunt, iis adimatur, ne quid cogere videantur, dum revera nihil cogant (πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν διορθωτέον). Nam si vera refutationis notio ita definitur, ut ex propositionibus ab adversario concessis cogi debeat quod thesi repugnet sine ambiguitate (sic enim revera definienda est), non expresse numerandum est in vitiis refutationis, si quid ambigue cogatur, quum revera nihil omnino cogatur ubi syllogismus ambiguitatem quandam habet, sed ambiguitas nonnisi propterea in syllogismi vitiis numeranda est, quod refutatio ambigua verae refutationis speciem habet: nam argumentationis ambiguitas efficit, ut dubitetur num revera adversarius redarguatur necne. Etenim ei qui redarguitur semper licebit dicere non cum eo ipso quod contendat pugnare conclusionem, sed esse ambiguam: quod etiam si non verum est, tamen facit ut dubitetur num refutatio bene habeat necne. Quod autem volunt qui disputant, ut simpliciter aut affirmet aut neget qui respondeat, id nonnisi in iis fieri debet quae non sunt ambigua: nam si interrogatio ambigua est, distinctione facta respondendum erit (cf. Top. VIII. c. 7, ad quem

locum respicit b 38). Cum vs. 9 cf. quae dedit Winckelmannus in Plat. Euthyd. p. 124: Cresoll. Theatr. Rhetor. II. c. 6. p. 76: „prisca lex dialecticorum, propter quam solutio captionum difficilior esse videbatur, haec fuit, ut doctissimus vir prodit, ut interrogato fas non esset aliud respondere quam simpliciter aiendo vel negando: qui aliud quidpiam addidisset, ei multa imposita et totius disputationis ignarus habebatur: v. Gell. XVIII. c. 13". Ib. p. XXIII. not. b: „Diog. Laert. II, 135 de Menedemo: *φησὶ δ' Ἡρακλείδης ἐν μὲν τοῖς δόγμασι Πλατωνικὸν εἶναι αὐτόν, διαπαίζειν δὲ τὰ διαλεκτικά, ὥστε Ἀλεξίνου ποτὲ διερωτήσαντος, εἰ πέπαυται τὸν πατέρα τύπτων, Ἀλλ' οὔτ' ἔτυπτον, φάναι, οὔτε πέπαυμαι. πάλιν τ' οὖν ἐκείνου λέγοντος, Ἐχρῆν εἰπόντα ναί ἢ οὔ λῦσαι τὴν ἀμφιβολίαν, Γελοῖον, εἶπε, τοῖς ὑμετέροις νόμοις ἀκολουθεῖν ἐξὸν ἐν πύλαις ἀντιβῆναι*".

175 b 17 De iis quae sub sensus cadant et mutationi obnoxia sint idem nomen modo praedicari modo non praedicari posse exemplo allato demonstrat, quod ab Alexandro in schol. (310 b 21) exponitur. — Vs. 21 pro *τὸ τὸν* legendum opinor *τὸ τοῦτον τὸν* quod codicum vestigia videntur demonstrare. Non recte enim solvi dixit Aristoteles hoc sophisma ab iis qui dicant *τοῦτον μὲν τὸν Κορίσκον* (*τὸν μὴ κεκαλυμμένον* intell.) *μουσικὸν εἶναι, τοῦτον δὲ τὸν Κορίσκον* (*τὸν κεκαλυμμένον*) *ἄμουσον*: nam qui dicit *τοῦτον τὸν Κορίσκον* idem plane pronuntiat (*ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος*), sive *τὸν κεκαλυμμένον* intelligit sive *τὸν μὴ κεκαλυμμένον*: quare aut vs. 20 delendum erit prius *τοῦτον* aut vs. 21 legendum *τὸ τοῦτον τόν*, praesertim quum etiam vs. 22 articulum *τὸν* in optt. codd. per scribentium negligentiam omissum esse appareat. Quoniam autem non satis constet quae vera sit lectio, servavimus quod dedit Bkkus. De sophismate ipso ab Eubulide proposito v. Menag. ad Diog. Laert. II, 108.

175 b 23 At, ait, ni fallor, sophisma ita solvendum est, ut verba *τοῦτον τὸν Κορίσκον* non idem in utraque propositione significare dicamus: nam ne nudum quidem Corisci nomen in illo sophismate unam et eandem significationem habet. Si quis autem in altera propositione Coriscum simpliciter dictum velit, in altera vero non simpliciter, sed „aliquem Coriscum" vel „hunc Coriscum", hoc ipsum absurdum est: nam eodem

iure in utravis propositione nomen Corisci et nudum et pronomine „aliquis" vel „hic" adiecto pronuntiabitur.

175 b 34 Exspectabas ut diceret *διὰ τὴν πυκνότητα τῶν προτεινομένων ἀμφιβόλων.*

175 b 39 Si vero qui ambigua argumentatione utitur e duabus interrogationibus non faceret unam, sed ipse diversis verborum significationibus distinctis singula seorsum interrogaret, aut revera redargueret adversarium aut non redargueret: redargueret enim, si propositio ambigua quam sibi dari vult utroque sensu aut certe eo sensu accepta ab adversario conceditur, quo ipse eam intelligere debet, ut refutatio conficiatur; quod si non fit, thesin non redarguet. Quare qui aliquid ambigui interrogat idem plane facit atque is qui duas interrogationes in unam contrahit. — Cum iis quae sequuntur 176 a 3 cf. quae habuimus 169 a 6.

176 a 8 *μὴ παρόντων*, h. e. *μὴ ἀμφοῖν παρόντων ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου μόνον.*

176 a 16 *ἀποκέκριται.* Qui ad plures quaestiones unum responsum reddit, is non respondisse putandus est, si verbum respondendi sensu artis dialecticae proprio accipiatur. Sicut hoc loco Aristoteles *τὸ ἀποκρίνεσθαι* opponit *τῷ εἰρηκέναι*, ita *τὸ συλλογίζεσθαι* opponit *τῷ περαίνεσθαι* et *τῷ ἀναγκαῖόν τι γίνεσθαι*, de quo v. quae diximus ad 45 a 18 extr. et ad 29 a 21. — Vs. 17 *τὸ συμβαῖνον* intell. *τὸν συμβαίνοντα παραλογισμόν.* Rectius enim hoc explicatur ab Alexandro schol. 311 a 42 quam ib. vs. 23.

176 a 19 Repetit quod initio huius capitis dixit.

176 a 24 Tutius est respondere *ἔστω* quam *ναί* vel *καὶ μάλα* vel alia huiusmodi, quia quae concedimus verbo *ἔστω* non tam quia vera sunt quam ne interroganti sine causa contradicamus quasi gratificantes ei dedisse videbimur, ut, si postea accidat, ut ex iis redarguamur, facilius ea retractare possimus. Item si *παράδοξον* aliquod concedimus, verbo *δοκεῖν* utendum est. Nam si non simpliciter hoc verum esse asserimus, sed nobis quidem videri dicimus, thesis nostra neque redargui neque valde improbabilem eam esse demonstrari poterit.

176 a 27 Aliud artificium explicat, per quod refutationem subterfugere possimus. Namque quum supra expositum sit de principii petitione (v. Top. VIII. c. 13), nobis quoque hac ex-

ceptione utendum est, ut principii petitionem admissam esse dicamus. Etenim quum ii qui thesin defendant, si iam eo perventum esse sentiant, ut propediem redarguantur (ἂν ᾖ σύνεγγυς, intell. τὸ ἐν ἀρχῇ ἤγουν τὸ ἐλέγχεσθαι), neganda esse quaedam putent ex iis quae adversarius sibi dari velit principii petitionem admissam esse dictitantes, item etiam nobis hoc artificio utendum est, ut, si adversarius aliquid falsi vel absurdi sibi concedi velit quod ex thesi nostra fluat, principii petitionem eum facere dicamus. Nam quae ex ipsa thesi fluunt tam arcte cum ea coniuncta sunt, ut nihil interesse videatur, utrum ipsam falsam vel absurdam esse concedamus an ea quae illius sint necessario consequentia. — Vs. 28 recepimus lectionem πάντως, quippe quam Boethius, vet. intp. et editiones Basil. Paris. Hilden. Sylb. Casaub. praebeant.

176 a 33 Si adversarius propositionem quae notionem universalem habet ἀνώνυμον (v. quae diximus ad 19 b 6) per ἀναλογίαν demonstravit (de qua quidem argumentatione conf. 98 a 20 et 74 a 18), ita ei occurrendum est, ut dicamus non servatum esse ab eo quod dicitur „tertium comparationis", h. e. non ea ipsa rerum similitudine eum usum esse quam concesserimus vel quam ipse sumserit. Sin autem (vs. 36) nihil ex iis quae modo exposuimus adhibere liceat, ut prohibeamus quominus redarguamur, dicendum est non recte demonstratum esse ab adversario, quia non servaverit veram refutationis definitionem (v. quae diximus ad 168 a 18 coll. 171 a 5). — Vs. 36 editiones Bkko priores habent ἐξειργομένοις, ille recte recepit lectionem difficiliorem ἐξειργόμενον, cum qua conf. quod habuimus 151 b 14 sq. αὐτὸν οἰστέον. 177 a 25 προστιθέντα διορθωτέον. 179 a 30 ῥητέον συμβιβασθέντας. 1294 a 35 ὥσπερ σύμβολον λαμβάνοντας συνθετέον. 439 b 19 περὶ δὲ τῶν ἄλλων χρωμάτων ἤδη διελομένους ποσαχῶς ἐνδέχεται γίγνεσθαι λεκτέον. 1324 a 3 πρὸς δὲ τοὺς ἀμφισβητοῦντας, ἐάσαντας ἐπὶ τῆς νῦν μεθόδου διασκεπτέον ὕστερον. 1338 b 15 οὔτε πρὸς μίαν οὔτε πρὸς μάλιστα ταύτην βλέποντα ποιητέον τὴν ἐπιμέλειαν. Cf. tamen 685 b 30 περὶ τῶν ἐναίμων καὶ ζῳοτόκων ἐπισκεπτέον ἀρξαμένοις ἀπὸ τῶν ὑπολοίπων et quod huic exemplo haud dissimile est 686 a 6 ἀνάγκη γὰρ τοῦτο τὸ μόριον ἔχειν τοῖς ἐναίμοις. — Cum iis quae sequuntur inde a vs. 39 cf. Top. VIII. c. 7.

176 b 10 *δεῖ τὸ ἔλαττον διδόναι*, h. e. *τοῦτο οὗ ὄντος μὴ ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ θάτερον*, sicut quod de specie dicitur, id non simul conceditur de genere, quamquam quod de hoc, id simul valet de illa. Causa in eo est, quod quo magis particularia sunt quae conceduntur et quo pauciora eorum sunt consequentia, eo pluribus adversarius eget propositionibus, ut efficiat quod velit. Dedimus *πότερον*, quod etiam Boethius habuit, vertit enim „interrogato utroque". Idem editiones Bkko priores praebent. Lectio *πρότερον* non videtur probanda propterea, quod haec vox cum praecedente *ἐρωτώμενον* coniungi nequit: sin autem cum verbo *δεῖ* coniungatur, sensus exit huic loco parum conveniens: *οὐ γὰρ δεῖ πρότερον διδόναι τὸ ἔλαττον ὕστερον δὲ τὸ μεῖζον, ἀλλὰ τὸ μεῖζον μηδαμῶς διδόναι*, quod recte vidit Alexander schol. 311 b 14. — Quae sequuntur aut ita interpretari licet (coll. 123 b 31), ut Aristoteles dicat: Si quis probet speciem generis male a nobis constitutam esse, quia generi aliquid sit contrarium, speciei vero non sit, quamvis verum sit, ita occurrendum est, ut dicamus etiam speciei esse quidem aliquid contrarium, sed *ἀνώνυμον* hoc esse; aut loci sententia haec est (coll. 106 a 36). Si adversarius ambiguitatem notionis, quam nos ambiguam esse negavimus, eo probat, quod dicit esse quidem illi notioni aliquid contrarium, si cum aliis notionibus coniungatur, si vero cum aliis, nihil ei esse contrarium, respondendum est vel sic tamen ei esse aliquid contrarium, sed *ἀνώνυμον*. Nobis quidem prior interpretatio, cuius auctor est Alexander, quum simplicior sit, magis arridet, quia iam in iis quae praecesserunt de genere et specie cogitavisse videtur Aristoteles.

176 b 18 Si servetur interpunctio quam dedit Bkkus, equidem quomodo locus intelligi possit non video: deerit enim apodosis, ut nihil Aristotelem dixisse appareat. Accedit quod non hic sibi respondent particulae *πότερον* et *ἤ* vs. 20 propterea quod particulam *ἤ*, quam neque Boethius habet neque vet. intp. neque Paraphr. ed. Spengel. p. 95, 3, aliunde intrusam esse apparet: quare nos sublatis uncinis quibus ille inclusit verba *καλοῦσι … ἀποφάσεις*, apodosin verbis *ὡς αἱ γνῶμαι* (h. e. *ἀποκριτέον* „*ὡς αἱ γνῶμαι*") contineri putamus, ut sententia loci haec sit. Ubi dubitatur utra propositio pro vera haberi soleat interrogatione bipertita proposita (*τὸ προτεινόμενον πότερον*), ambigue respondendum est

verbis ὥς αἱ γνῶμαι. Nam γνώμη et veram opinionem et negationem universalem significat. (Quid sit ὅλη ἀπόφασις facile intelligitur ex iis quae legimus Anal. pr. II. c. 2—4, ubi saepissime propositio ὅλη ψευδὴς opponitur τῇ ἐπί τι ψευδεῖ.) De γνώμῃ v. 1143 a 19 ἡ δὲ καλουμένη γνώμη, καθ' ἣν εὐγνώμονας καὶ ἔχειν φαμὲν γνώμην, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐστὶ κρίσις ὀρθή... ὀρθὴ δ' ἡ τοῦ ἀληθοῦς. 1394 a 22 ἔστι δὲ γνώμη ἀπόφανσις, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον... ἀλλὰ καθόλου· καὶ οὐ περὶ πάντων καθόλου... ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσί, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράττειν. ὥστ' ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τούτων συλλογισμός ἐστι σχεδόν, τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων καὶ αἱ ἀρχαὶ ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ γνῶμαί εἰσιν... προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθύμημά ἐστι τὸ ἅπαν.

176 b 20 Si de propositionis veritate dubitatur, nomina mutare debemus: nam quia de veritate dubitatur, qui nomen tantum mutat nihil facere videbitur quod sophismatis speciem habeat, et quia opiniones variantur, nihil falsi dicere videbitur: nam mutato nomine efficitur, ut propositio redargui nequeat. Etenim quum refutatio sit συλλογισμὸς ἀντιφάσεως, nomine mutato vera ἀντίφασις non cogitur ab adversario (coll. 167 a 23). Apparet ex iis quae diximus quo iure restituerimus lectionem γὰρ vs. 24 quam etiam Paraphr. ed. Spengel. p. 95, 13, Boethius et vet. intp. habuerunt.

Cap. 18. *De vera syllogismorum sophisticorum solutione.*

176 b 30 παρ' ὁποίαν... Cur haec addiderit ex iis intelligitur quae dixit Anal. pr. II. c. 18.

176 b 33 εἴη ἂν..., h. e. εἴη ἂν ὡς ἀληθῶς λύσις ἡ εἰρημένη νῦν (vs. 29 sq.) λύσις, quam verbis sequentibus per particulam καὶ adiectis accuratius explicat.

176 b 35 Qua quidem distinctione facta, ait, apparet eos syllogismos qui falsam conclusionem recte cogant evertendos esse, eos vero qui, quamquam syllogismorum speciem prae se ferant, neque tamen revera sint syllogismi, in singulas partes ex quibus constent dissolvendos esse, ut perspiciatur qua in parte vitium admissum sit.

176 b 37 τῶν συλλελογισμένων λόγων, intell. τῶν ψευδῶν. Distinguit enim hic syllogismos qui e falsis propositionibus veram conclusionem et eos qui e falsis falsam cogant. ἐξ ἀλη-

θῶν μὲν γὰρ οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι, ἐκ ψευδῶν δ' ἔστιν ἀληθές (53 b 7 sqq.). — Vs. 39 καὶ γὰρ ... Namque si conclusio est falsa, altera certe propositionum ex quibus effecta est falsa sit necesse est, quod probavit 57 a 36 sq. Quae quum ita sint (ait 177 a 2), iis qui falsum syllogismum evertere velint primum investigandum est num omnia quae syllogismi definitio postulet revera in eo sint observata, deinde, si syllogismus ipse bene habeat, perscrutandum num conclusio sit vera an falsa, ut, si vera sit, singulis partibus ex quibus componatur cognitis (διαιροῦντες vs. 4) exploremus utra propositio sit falsa, si vero conclusio falsa sit, syllogismum evertamus (ἀναιροῦντες) ita, ut aut alteram propositionem aut conclusionem falsam esse demonstremus (ἢ ὧδε ἢ ὧδε). — Ne quis putet pugnare ea quae leguntur 176 b 36, ubi Aristoteles non nisi eos syllogismos, qui speciem tantum habeant syllogismorum, quamquam revera nihil cogant, solvendos esse dicat per διαίρεσιν, cum iis quae habemus 177 a 5, ubi etiam eos qui veram conclusionem e falsis propositionibus recte cogant, διαιρέσει facta solvendos esse dicat, notandum est, quod ii, quorum conclusio vera ex propositionibus falsis efficitur, ut solvantur et διαιρέσει egent et ἀναιρέσει. Hi enim, ut cognoscatur utra propositio falsa sit, prius in partes ex quibus constant dissolvendi sunt quam propositio falsa ipsa redargui potest.

Cap. 19. *De redarguendis syllogismis qui vel voce vel oratione ambigua utuntur.*

177 a 12 Exemplum quod hic affertur habuimus 166 a 12. Alterum exemplum sic intelligendum est. ὅ τις ἐπίσταται τοῦτο συνεπίσταται (intelligit), οὗτος δ' ἐπίσταται (memoria tenet) τὰ ἰαμβεῖα, συνεπίσταται ἄρα τὰ ἰαμβεῖα· ἀλλ' οὐ συνεπίσταται· ἔστι γὰρ ἰδιώτης (cf. 166 a 18 sqq.). Conclusio non ambigua est, sed propositio minor, quia qui dicit aliquem scire carmina aut memoria eum tenere dicit carmina aut eum intelligere carmina.

177 a 14 Quod oratione ambigua exprimitur quodammodo esse et quodammodo non esse dicitur: significatur enim verbo ambiguo et quod est et quod non est. — Particula ἀλλὰ sensum aliquantulum turbat, quamquam praecedente negatione excusatur.

177 a 16 Quorum syllogismorum conclusio ambigua est, quia non efficitur syllogismus quo redarguamur, nisi adversarius a nobis impetraverit ut ei concesserimus quod thesi nostrae repugnet (66 b 10), in iis cavendum est, ne ambiguam propositionem concedamus (hoc enim, quamquam non expresse dicitur, Aristotelem dicturum fuisse patet: id enim agit, ut doceat quomodo occurrendum sit sophismati); si autem conclusio non est ambigua, sed propositiones tantum aliquid ambigui habent, non opus est, ut orationem ambiguitate liberemus. Nihil enim thesi nostrae nocebit, si ambigua sunt ex quibus argumentatur adversarius, dum id quod probare velit ut nos redarguat non sit ambiguum. Praepositio *πρὸς* vs. 20 eundem habet sensum quem exposuimus ad 50 a 11. — Exemplum quod habetur vs. 17 sq. quale sit ex iis apparet quae leguntur 166 a 9 sq., id vero quod sequitur vs. 23 illustratur coll. 165 b 34 sqq.

177 a 20 *ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν*..., h. e. si statim ab initio ambiguitatem perspicimus: opponitur enim quod sequitur vs. 24 *ἐὰν δὲ λάθῃ*.

177 a 27 Nonne quisque quod scit intelligit? Profecto, quamquam ii qui quod sciunt memoria tantum complectuntur non semper intelligunt quod sciunt: non est enim idem neminem intelligere quod sciat et nullum eorum, qui memoria tantum teneant quod sciant, intelligere quod sciat. — Apparet ex iis quae diximus non recte fecisse Bkkum, quod pro *ὅ τι*, quod edd. priores habent, scripserit *ὅτι*.

Cap. 20. De corrigendis syllogismorum vitiis in coniunctione et disiunctione verborum positis.

177 a 37 Paralogismus inde nascitur, quod *ᾧ* et *τούτῳ* modo cum verbo *εἶδες* coniunguntur modo cum verbo *τυπτόμενον*. Quamvis autem ambiguitatem quandam talia habere videantur, tamen non in ambiguis haec numeranda esse docet, sed in iis syllogismis qui peccent in coniunctione verborum. Namque si disiunguntur verba quae coniungi debent, oratio non ambigua dicenda est propterea, quod oratio ambigua dicitur, si, quamquam una et eadem manet, tamen duplicem sensum habet, ea oratio vero quae duplicem constructionem admittit, ut alia verba cum aliis coniungi possint, revera una et eadem dici nequit. Quare *τὸ παρὰ τὴν διαίρεσιν* ambiguum dici non potest, nisi etiam singula verba quae accentu vel

spiritu differunt pro ambiguis habenda sunt (notandum est autem, quod pro σημαίνει ἕτερον b 4 accuratius dicendum erat Aristoteli διττόν ἐστιν: quae quidem negligentia facile excusatur, quum idem etiam sic exprimere liceat: εἴπερ καὶ τὸ ὅρος καὶ ὅρος ὄνομα ἓν ὂν οὐκ ἀεὶ ταὐτὸν σημαίνει ἀλλ' ἕτερον): namque quo iure pro una oratione haberetur quod diverse construitur, eodem etiam ὅρος et ὅρος pro una voce haberentur. At quum nemo sit qui hanc vocem ambiguam esse dicat, neque τὸ παρὰ τὴν διαίρεσιν ambiguum esse apparet. — Boethius omissa particula μὴ vs. 3 vertit: „siquidem ora et hora secundum accentum prolata significant aliud". Patet autem particulam μὴ deletam esse ab iis qui verba εἴπερ μὴ καὶ... coniungenda putarent cum iis quae proxime praecesserunt; at facile tollitur difficultas omnis, si verba οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς λόγος γίνεται διαιρούμενος ita accipiantur, ac si in parenthesi dicta sint. — Vs. 6 κἀκεῖ, h. e. ubi ambigi possit de accentu vel spiritu qui ponendus sit. Quod vs. sq. dicit ὥστ' οὐ διττὸν... non continuo cohaeret cum iis quae proxime antecesserunt, sed cum iis quae habuimus vs. 1—4.

177 b 13 Qua in re sophisma constet quod hic commemoratur videmus ex schol. 313 b 1. — Cum iis quae vs. seq. leguntur cf. quae habuimus 20 b 35 et schol. 128 a 36.

177 b 16 Cuius doctrina bona est, id bonum est discere, mali doctrinam nosse bonum est, quare mali aliquid discere bonum est. At quod malum est, id et malum est et disci potest, ut potius dicendum sit malum esse, si quid mali discatur, quamquam mali doctrinam nosse bonum est.

177 b 29 οὐ γὰρ πάντως... Quid haec significent optime explicat Alexander (schol. 313 b 34): nam posse aliquem aliquid dicimus et si facultatem habet aliquid agendi et si nihil eum impedit quin agendi facultate quam habeat utatur. Cf. 255 a 33 ἔστι δὲ δυνάμει ἄλλως ὁ μανθάνων ἐπιστήμων καὶ ὁ ἔχων ἤδη καὶ μὴ θεωρῶν ... ὁ γὰρ ἔχων ἐπιστήμην μὴ θεωρῶν δὲ δυνάμει ἐστὶν ἐπιστήμων πως, ἀλλ' οὐχ ὡς καὶ πρὶν μαθεῖν.

177 b 33 ἀλλ' ἔστι ..., h. e. solutio sophismatis ipsa est sophistica, cf. 170 a 12 sq. Idem vitium reprehenditur de coel. 294 b 8 πᾶσι γὰρ ἡμῖν τοῦτο σύνηθες, μὴ πρὸς τὸ πρᾶγμα ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν ἀλλὰ πρὸς τὸν τἀναντία λέγοντα, quibus, ut explicet quid sit τὸ πρὸς τὸ πρᾶγμα, addit διὸ δεῖ τὸν μέλλοντα καλῶς ζητήσειν ἐνστατικὸν εἶναι διὰ τῶν οἰ-

κείων ἐνστάσεων τῷ γένει, τοῦτο δ' ἐστὶν ἐκ τοῦ πάσας τεθεωρηκέναι τὰς διαφοράς.

Cap. 21. *De vitiis syllogismorum quae ex prosodia nascuntur solvendis.*

Cap. 22. *De redarguendis iis paralogismis qui fiunt παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.*

178 a 5 *ἐπείπερ ἔχομεν* ... categoriis enim bene distinctis apparebit qua in re vitium admissum sit. Namque concessit qui interrogatus est non praedicari de alia re, sed per se consistere quodcunque substantiam exprimat, alter vero id quod revera est quantum vel *πρός τι*, quamvis speciem substantiae habeat, praedicari de alia re demonstrat, ut demonstravisse videatur substantiam de alia re praedicari. — Monendum est, quod exemplum substantiae Aristoteles non servavit, quod ab eo servatum iri in sequentibus verisimile erat, quia adiecit *οἷον ἐν τῷδε τῷ λόγῳ.* In paralogismo sequente confunduntur categoriae faciendi et patiendi: quare dicit (vs. 18) eum non redargui, qui *τὸ ὁρᾶν* categoriae faciendi subiectum esse neget: hoc est enim quod tacite sumit adversarius, ut paralogismum conficiat. Cf. 419 a 13 *τὸ μὲν χρῶμα κινεῖ τὸ διαφανές, οἷον τὸν ἀέρα, ὑπὸ τούτου δὲ συνεχοῦς ὄντος κινεῖται τὸ αἰσθητήριον ... πάσχοντος γάρ τι τοῦ αἰσθητικοῦ γίνεται τὸ ὁρᾶν.*

178 a 24 *τὸ αὐτό*, intell. *ὅτι φαίνεται δεδωκέναι ὃ οὐ δέδωκεν, ἀλλὰ ἰδίου ἐρωτήματος προσδεῖ.*

178 a 31 Solutionem sophismatis semper incipit per particulam *ἤ*. Confunditur in hoc exemplo categoria substantiae cum categoria quantitatis. Nam quum ille quaesiverit quid habeat alter, conclusionem ita exprimit, quasi quaesivisset quanta haberet (*συνάγει ἐπὶ τοῦ ὅσα* vs. 33). — Vs. 35 particula *ἆρα* melius abesset, quoniam quaestio quam particula *εἰ* oratione obliqua incepit, iam per particulam *ἆρα* exprimitur oratione recta.

178 a 37 Si, qui non unum talum solum habet, sed plures, unum dat alteri, falso cogitur eum dedisse quod non habeat — unum solum. Nam voce „solum" non exprimitur id quod habeat, sed quomodo habeat, h. e. num cum aliis habeat an sine aliis. Quare in illo paralogismo confunditur categoria

substantiae cum categoria relationis. — Orationem *ἀνακόλουθον* quam habemus b 1—4 optime supplevit auctor paraphrasis ed. Spengel. p. 107 *ὥσπερ οὖν, εἰ ἤρετο..., φανερὸν ἦν ὅτι οὐ συλλογίζεται, οὕτω κἀκεῖ*: nam in utroque exemplo non quid habeat, sed quomodo habeat (*μόνον ἢ μετ' ἄλλου — ταχέως ἢ μὴ ταχέως*) quaeritur.

178 b 10 Reprehendit eos qui tales syllogismos non ita solvant, ut categorias distinguendas esse doceant (quod faciendum esse modo ipse ostendit), sed ita ut aut conclusionem aut propositionem maiorem veram esse negent. Namque conclusionem evertunt et ii qui dicunt eum qui videat revera habere unum oculum solum, quia quicunque duo vel plures habeat, eundem unum solum certe habere necesse sit (*οὐκ ἄρα ᾧ μὴ ἔχει ὀφθαλμῷ ἴδοι ἂν ἀλλ' ᾧ ἔχει*), et ii qui, si quis argutetur dicens: „Quod quis habet, accepit, accepit autem unum calculum, ergo habet unum calculum" (quod falsum est, si ille, antequam unum accepit, plures iam possidebat), ita occurrant, ut dicant certe alterum qui acceperit unum solum calculum habere acceptum ab altero qui dederit. (Notandum est, quod quae leguntur vs. 11 seq. brevius dicta sunt *οἱ δὲ καὶ*... Sententia enim haec est: *ὁμοίως δὲ τινὲς μὲν λύουσι καὶ ἄλλον παραλογισμὸν διορθοῦντες τὸ συμπέρασμα καὶ λέγοντες ὡς ὃ ἔχει ἔλαβεν*: nam verbis *τινὲς μὲν* vs. 10 non respondent verba *οἱ δὲ* vs. 11, sed quae habentur vs. 14.) Propositionem maiorem vero evertunt (vs. 14) qui dicunt fieri posse, ut quis habeat quod non acceperit. Peccant autem utrique (*οὗτοι πάντες* vs. 16) in solvendis paralogismis: nam si haec solutio vera esset (*εἴ γὰρ ἦν αὕτη λύσις* vs. 18. V. quae diximus ad 67 a 35 et ad 20 a 31), qua in re vitium positum esset patefacere deberet (176 b 29), ut, si concederemus verum esse id ipsum ex quo syllogismi falsitatem ortam esse vera solutio docet — nam *διδόναι τὸ ἀντικείμενον* (intell. *τούτῳ παρ' ὅ ἐστιν ὁ λόγος*. Cf. 179 a 12) dicitur is qui pro vero habet et concedit cuius falsitatem ipsa solutio demonstrat — refutationem effugere non possemus (*οὐχ οἷόν τε λύειν*). Nam ex omni refutatione sophistica fit refutatio vera, si pro vero conceditur id quod falsae ratiocinationis causa est (*παρ' ὃ συμβαίνει τὸ ψεῦδος*), velut per syllogismum ambiguum, qui distinctione facta solvendus est ita ut dicamus *ἔστι μὲν ὃ ἔστι δ' ὃ οὔ*, revera

redarguimur (*συμπεραίνεται* vs. 20), si propositionem ambiguam omissa distinctione simpliciter veram esse concedimus. Contra si ne posito quidem eo in quo peccatum esse solutio dicit redarguimur, solutionem ipsam falsam esse apparet. Unde patet iure reprehensam esse eam solutionem quam habuimus vs. 10: nam etiamsi expresse concedimus et veram ponimus propositionem maiorem in qua peccatum esse illi contendunt, tamen revera non redarguimur, quia talem argumentationem, in qua substantia cum relatione confunditur, revera quidquam cogere negandum est.

178 b 28 Alexander et paraphr. ed. Spengel. ita hunc locum explicant, ac si habuissent *τοσόνδε* pro *τόδε*. At quod Aristoteles dicit hoc est. Si et vera et falsa oratio significarent *τόδε τι* et oratio, dum scriberetur, vera esset, nunc vero falsa, sequeretur eandem simul veram et falsam esse: nam id quod res est (*τὸ τόδε τι*) idem manet omni tempore. Ceterum cf. quae habuimus **4 a 35**.

178 b 35 *οὐδέτερον*, h. e. *οὔθ' εὗρεν οὔτ' ἔμαθεν, ὥστ' οὐκ οἶδε τὰ ἄμφω*. At, ait, in conclusione quae quis scit universa et coniuncta (*ἅπαν*, i. e. *ἅμα πᾶν*) considerantur, in propositione vero non coniuncta, sed singula quaeque (*οὐχ ἅπαντα*). Cf. quae dicemus ad **179 a 23**. — Negationem *οὐχ* quam et edd. et intpp. habent omnes reduximus. — Quale sit sophisma de *τρίτῳ ἀνθρώπῳ* explicuit Alexander schol. **314 b 42**.

179 a 3 *ἐκθέσθαι* est aliquid ita ponere, ut seorsum considerari debeat (cf. quae diximus ad **26 b 7**, **28 a 23** et **b 13**). Quare non ab omni parte verum est quod dicit Alexander (schol. **315 a 5**) *τὸ ἐκτίθεσθαι εἶναι τὸ ὕπαρξιν ἔχειν ἰδίαν*: expresse enim adiicit Aristoteles vitium sophismatis non in eo positum esse, quod universalis hominis notio seorsum consideretur (*ἐν τῷ ἐκτίθεσθαι*), sed in eo quod pro substantia habeatur quae per se sola consistat.

Cap. **23.** *Syllogismi quorum vitium in dictione est solvuntur, si negatur cuius affirmatio syllogismum fecit falsum.*

Quod hic de solutione dicitur consequens est eorum quae habuimus cap. **18**.

179 a 17 Si paralogismo facto cogimur, ut quod animatum sit animatum esse negemus (*οἷον Πλάτων διδάσκει, διδάσκει δὲ τὸ ἄψυχον, οἷον τὸ βιβλίον, Πλάτων ἄρα ἄψυχον*), patefa-

ciendum est illud animatum esse: si vero cogitur animatum esse quod inanimatum sit (οἷον τὸ βιβλίον διδάσκει, τὸ διδάσκον ἔμψυχον, τὸ βιβλίον ἄρα ἔμψυχον), ita occurrendum est, ut illud inanimatum esse dicamus. — Lectionem ὡς ἔστιν ἄψυχον vs. 18 quam Boethius et vet. intp. praebent reiiciendam esse ex iis apparet quae proxime sequuntur.

179 a 20 Item ut solvantur qui fiunt παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως, id quod admisso vitio repugnet categoria cui quaeque notio subiecta sit recte constituta proferendum esse docet. Exempla facile intelliguntur ex capite antecedente. — Vs. 23 brevius dixit ἀλλ' οὐχ ἃ pro ἀλλ' οὐχ ἅπαντα ἢ εὑρὼν ἐπίσταται ἢ ἅπαντα μαθών.

Cap. 24. *De redarguendis syllogismis qui peccant in accidente.*

179 a 27 Quum incertum sit quando quod de accidente praedicetur etiam de re ipsa praedicetur (hoc enim causam esse huius paralogismi vidimus 166 b 29) — alia enim de utroque simul necessario praedicari videntur, alia vero non necessario de utroque — omni syllogismo quo ad rem ipsam transfertur quod de accidente praedicatur ita occurrendum est, ut de re ipsa et de accidente idem non necessario praedicari dicamus. Promti autem semper esse debemus ad demonstrandum quale sit quod de utroque praedicari debere negamus: sunt enim alia συμβεβηκότα καθ' αὑτὰ eaque necessario cum rei natura coniuncta, alia vero ita comparata, ut possint et abesse et non abesse a rebus quarum sunt accidentia (v. quae diximus ad 71 b 10). — Prima exempla quae afferuntur qualia sint Aristoteles ipse docet in seqq., de quarto v. Plat. Euthyd. 298 E, de quinto schol. 315 a 45. — Vs. 36 οὐκ ἀνάγκη τὸ κατὰ τοῦ συμβεβηκότος (οἷον τὸ σὸν εἶναι κατὰ τοῦ πατρός) καὶ κατὰ τοῦ πράγματος (ἤγουν τοῦ κυνός) ἀληθεύεσθαι, ὥστε σὸν εἶναι πατέρα τὸν κύνα.

179 b 11 Solutionem modo propositam primum reprehendit propterea quod, si vera esset, non eadem solutio conveniret in omnes eiusdem generis paralogismos (eos intell. qui in accidente peccant): convenit enim illa quidem in eos qui idem simul sciri et nesciri cogunt, non convenit in eos qui non probant aliquid sciri vel nesciri, sed aliquid esse vel quodam modo se habere. Deinde (ait vs. 17, ubi secunda re-

prehensio exponitur) fieri potest, ut in eadem argumentatione pluribus modis simul peccatum sit, quamquam paralogismus non solutus esse dicendus est, si falsi quodcunque in eo inveniatur. Velut etiam si quis Zenonem qui motum dari negat ad absurdum deducat et revera coegerit falsum esse quod ille contendat, tamen fallaciam quam illius argumenta habent non solvit: nam vera solutio patefacere debet quomodo fiat ut specie paralogismi propositi decipiamur. Quare si alter revera nihil coegit, quamvis videatur (quod accidit in iis paralogismis de quibus nunc sermo est, *ἐν τοῖς παρὰ τὸ συμβεβηκός*), sive verum est sive falsum quod conficere velit, qui paralogismum solvit patefacere debet revera nihil coactum esse. — Vs. 18 dedimus *ἁμαρτίας*, quia *μοχθηρίας* quod plurimi codices praebent e vs. antecedente hic videtur illatum esse. — Vs. 22 recepimus lectionem quam optimi libri mss. cum editionibus plerisque exhibent licet Boethio et vet. intp. invitis: nam oratio maiorem vim habet si legimus *ἀλλ' οὐκ* (coll. quae diximus ad 172 a 19 extr.), ut *οὐ γὰρ* alienae correctionis speciem habeat.

179 b 26 Tertium argumentum, quo solutionem supra expositam evertat, explicat. In quibusdam syllogismis, ait, fieri quidem potest, ut illa solutio bene habeat, in hos vero paralogismos minime convenit, quia, quum ille et Coriscum esse Coriscum et eum qui accedat accedere noverit, non dicendum est idem a se et sciri et ignorari: novit enim utrumque. Apparet autem illam solutionem locum habere non posse, nisi si alterum sciretur, alterum nesciretur.

179 b 34 Secundum quod habuimus argumentum etiam contra eos valet qui paralogismum 179 a 35 commemoratum ita solvunt, ut omnem numerum et magnum et parvum esse dicant. Peccant enim in eo, quod revera nihil coactum esse non vident, sed verum syllogismum factum esse concedunt.

179 b 38 Alii denique argumentationem aliquid ambigui habere dicunt, quod falsum est propterea quod, quum dicis „canis tuus est, canis pater est, ergo canis est tuus pater" neque singula verba neque sententia quam coniuncta exprimunt duplicem interpretationem admittunt.

180 a 8 Item etiam alium paralogismum ita solvunt, ut orationem ambiguam esse dicant. Male. Nam *τὸ τοῦτο τούτων εἶναι* non ambiguum est, sed aliquid ab aliquo possideri si-

gnificat. Si quis tamen hoc ambiguum esse contendat (quia, si dicatur *ὁ ἄνθρωπος τῶν ζῴων ἐστίν*, non possessio significetur, ut *τοῦ τοῦτο τούτων εἶναι* etiam alium sensum esse appareat quam eum quo aliquid ab aliquo possideri significet, et quia, si quid ita referatur ad *τὰ κακά* (vs. 12), ut genitivo casu ponenda sint, velut si dicamus *ἀπαλλαγὴ τῶν κακῶν*, dicendum sit *τοῦτο εἶναι τῶν κακῶν*, — h. e. coniungendum sit cum genitivo „*τῶν κακῶν*" — neque tamen propterea (*ἡ ἀπαλλαγὴ*) in malis numerandum sit, unde appareat multiplicem sensum habere *τὸ τοῦτο τούτων εἶναι*), non tam in ambiguitate peccatum esse dicendum est, sed in eo, quod simpliciter enuntiatum sit quod non nisi quodammodo affirmari debebat: nam qui *φρόνησιν* dicit *ἐπιστήμην τῶν κακῶν* non simpliciter dicit *φρόνησιν εἶναι τῶν κακῶν, ἀλλὰ πῇ τῶν κακῶν.* — Iam his expositis et a Bkko et ab iis qui ante eum Aristotelem ediderunt falsa interpunctione facta hunc locum difficilem redditum esse apparet. Namque longiori oratione interiecta non mirum est, quod in altero membro, quod incipit verbis *παρὰ τὸ* vs. 13, particula *οὖν* adiecta est: apodosin enim inceptae orationi deesse oblitus Aristoteles novum enuntiatum exorsus est (qua de re v. quae diximus I. p. 336).

180 a 14 Quare quamquam exemplum quod modo habuimus (hoc enim significat verbis *ἐπὶ τοῦ λόγου τούτου* vs. 15) *τὸ φρόνησιν εἶναι τῶν κακῶν* non ambiguum est, tamen fieri fortasse potest, ut ambiguitatem habeat, si dicatur *ἀγαθόν τι εἶναι τῶν κακῶν*, ut et aliquid boni malum esse et aliquid boni a malis possideri eorumque usui inservire significet. At ne hoc quidem verum est, quoniam, si quid est bonum et est *τούτου* (h. e. et possidetur a pravo homine), non consequitur idem etiam esse *ἀγαθὸν τούτου*: nam quae singula de aliqua re praedicantur, eadem etiam copulata de ea praedicentur non est necesse. Quare neque quum dicimus *τὸν ἄνθρωπον τῶν ζῴων εἶναι*, quidquam ambigui oratio habet. Nam si quando aliquid brevius iusto exprimitur (*ἀφελόντες* vs. 19) — hoc enim facit qui dicit *ὁ ἄνθρωπος τῶν ζῴων ἐστί*, quum dicere debeat *εἶδός τι τῶν ζῴων ὁ ἄνθρωπός ἐστιν* vel aliud quid huiusmodi — orationem esse ambiguam minime consequitur: nam sicut *τὸ μῆνιν ἄειδε θεά* brevius dictum est, ut sensu proprio acceptum non significet Iliadem,

tamen oratio eius qui dicit δός μοι τὸ μῆνιν ἄειδε θεά Iliadem intelligens ambigua dici non poterit.

Cap. 25. De solvendis iis paralogismis qui in eo peccant, quod simpliciter ponunt quod non nisi quodammodo verum est.

180 a 23 Qui redarguere velit paralogismos qui simpliciter asserunt quod non nisi cum adiunctione quadam concedendum est, conclusionem considerare debet, num fortasse fieri possit, ut simul ipsa sit vera et id quod ei contrarium sit vel repugnet, si utrumque cum adiunctione quodam dicatur vel alterum simpliciter, alterum cum adiunctione: nihil enim absurdi exit, si contraria vel repugnantia simul vera sint ita ut aut utraque non simpliciter pronuntientur aut certe alterum.

180 a 33 Prima duo exempla quae hic habentur facile intelliguntur coll. 167 a 1 sqq.; tertium ab Aristotele explicatur vs. 39, de quarto v. schol. 316 b 26.

180 b 2 Item si oratio et aliquid falsi habet et aliquid veri, difficile videtur ad diiudicandum num vera sit dicenda an falsa: fieri enim potest, ut simpliciter falsa sit, quodammodo vero vel certae cuiusdam rei ratione habita (ᾗ τινός vs. 6) vera, ut partim quidem sit vera, quamquam vera simpliciter dici nequeat.

180 b 12 τῷ αὐτῷ, eidem homini. Namque quum exemplo proxime antecedente demonstratum sit idem simul esse posse bonum et malum, sed bonum alii homini, alii malum, nunc etiam eidem homini idem simul bonum et malum esse ostenditur, quamquam non eodem tempore vel non eodem loco. Similem quasi gradationem habuimus 167 a 29—34.

180 b 24 Suum quemque habere iustum est; si iudex ex animi sententia iudicavit, iuste iudicavit, quare si ex animi sententia alii adiudicat quod alius habere deberet, ille possidebit quod iustum est — lege certe iustum, natura iniustum. — Vs. 25 ex optimis codicibus dedimus ψευδής, quod etiam vet. intp. videtur habuisse qui vertit: „si sit falsus", et Boethius qui habet: „si sit falsa (opinio intell.)".

180 b 31 Docet quomodo solvendi sint paralogismi quos habuimus vs. 24 et 26, quamquam hoc iam satis manifestum est ex iis quae antecesserunt.

Cap. 26. De redarguendis iis qui refutationis definitionem non observant.

181 a 2 *πρότερον* respicit ad 167 a 21 sqq. Conclusionem ait considerandam esse *πρὸς τὴν ἀντίφασιν*, h. e. ita, ut cognoscatur num conclusio quidquam admittat quod uni eorum repugnet, quae ut observentur ipsa refutationis notio postulet, velut num admittat *τὸ οὐχ ὡσαύτως* vel *τὸ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ.* Si quis autem statim ab initio interroget num fieri nequeat, ut idem simul duplum sit et non duplum, negandum est hoc fieri non posse et concedendum quamquam non eo sensu quo, si dederimus, revera nos redargui intelleximus, h. e. non eo sensu quo contra definitionem refutationis supra a nobis propositam peccetur (non simpliciter, sed adiunctis iis quae in vera refutatione observanda sunt). Exempla quae sequuntur facilia sunt ad intelligendum: nam priori paralogismo ita occurrendum est, ut dicamus *ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτό*, alteri ita, ut dicamus *ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ.* — Vs. 16 ex optimis codicibus quibuscum Boethius et vet. intp. conspirant adiecimus verba *κατὰ ταὐτό*, quae et facile per scribentium negligentiam omitti potuisse et haud intempestive hic inseri apparet, quum antecedentis paralogismi vitium in eo positum sit, quod conclusio non dicatur *κατὰ ταὐτό* (cf. quae diximus ad 180 b 12 extr.). Accedit quod etiam plures editiones priores illa verba habent.

Cap. 27. Quomodo refutentur paralogismi in quibus principii petitio sit admissa.

181 a 15 Si statim ab initio perspicimus adversarium petere ut sibi detur quod probare debet, non dandum est, quamvis probabile sit, sed dicendum (quod verum est) concedi non posse quod velit ille, sed demonstrandum esse; sin autem ab initio non perspeximus petitionem principii ab altero fieri, sed refutatione confecta hoc cognoscimus, quod ipsi peccavimus in illum conferre debemus, ita, ut illum male argumentatum esse dicamus: nam in vera refutatione utendum non esse petitione principii. Denique (vs. 19) etiam ita occurrere licet, ut dicamus datum esse a nobis quod ille interrogaverit non ut propositionem, qua a nobis concessa ille ad nos redarguendos uti possit, sed ut thesin contra quam disputare debeat — quod plane contrarium est ei quod in syllogismis so-

phisticis fieri solet: in his enim propositione data quacunque ita utuntur, ut adversarium inde redarguere studeant. — Bkki interpunctionem qui retinuerit vs. 21, haud scio an hunc locum intelligere non possit.

Cap. 28. De solvendis paralogismis quorum vitium est in consequentia.

181 a 22 *ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου δεικτέον*, ex argumentatione ipsa demonstrandum est non esse alterum alterius consequens, quod propositione non recte conversa posuit adversarius. Cf. quae habuimus 167 b 1, ubi etiam de Melissi paralogismo sermo fuit.

Cap. 29. De redarguendis iis paralogismis qui assumunt quod ad syllogismum non pertinet.

181 a 31 In iis paralogismis qui in demonstrationem assumunt quod revera ad demonstrationem conficiendam nihil facit (*παρὰ τὸ προστιθέναι τι*), videndum est num eadem exeat demonstratio, etiam si illud praetermittatur. Quod si fit, dicendum est datum illud esse a nobis, non quia pro vero haberemus, sed ne argumentationi, quam adversarius conficere vellet, dicis causa offecisse videremur, hunc vero iam non ita uti eo quod concessum sit, ut ad demonstrationem conficiendam aliquam vim habeat.

Cap. 30. De solvendis iis paralogismis qui ex pluribus interrogationibus unam faciunt.

181 b 1 Sicut autem is qui propositionem ambiguam distinctione non facta aut concessit simpliciter aut negavit, quamquam interrogatio non erat simplex, non redarguitur, si propositio utrocunque modo accepta aut vera est aut falsa, item etiam qui in eo peccat, quod ad plures interrogationes simul propositas simpliciter respondet, non refutatur, si unum responsum quod dedit simul omnibus interrogationibus convenit et verum est in omnibus. Sin autem alterum affirmari debet, alterum vero negari, vel si num plura de pluribus praedicentur simul interrogatur et si res ita se habet, ut utrumque de utroque quodammodo praedicari possit, quodammodo non possit, facile redarguitur qui simpliciter omnia simul affirmat vel negat. — Notandum est, quod vs. 8 apodosis

deest,' quae facile ex antecedentibus repetitur: plene enim dicendum erat *συμβαίνει ὑπεναντίωμα, ὥστε τοῦτ' εὐλαβητέον*, intell. *τὸ ἁπλῶς ἀποκρίνεσθαι.*

181 b 10 Exempli gratia, ait, si quis de bono et malo coniunctis interrogatus num bona sint an mala simpliciter respondet „bona" vel „mala", et bona et mala ea esse cogi poterit et neque bona esse neque mala. Nam simplex responsum quod datum est „bona" vel „mala" non conveniet in utrumque: quare demonstrabitur quae bona et mala sint eadem esse cum iis quae neque bona sint neque mala. Deinde (vs. 13) si quis unumquodque secum idem et ab alio diversum esse uno responso edito concessit, eadem (duas res intell. velut *A* et *B*) et a se ipsis diversa et secum (inter se) eadem esse probatur, quum non cum aliis, sed secum ipsis eadem et inter se (a se ipsis, *αὑτῶν*) diversa esse datum sit. Denique (vs. 15) si quid boni corrumpitur, ut malum fiat, malum vero pro tempore bonum est, ex uno bono fiunt duo, malum et bonum. Duo autem quae sunt inaequalia, quum utrumque sibi ipsi sit aequale, et aequalia sibi sunt et inaequalia.

181 b 19 Dantur etiam aliae horum paralogismorum solutiones, ut si quis orationem ambiguam esse dicat. Nam quum ambo sibi aequalia esse dicuntur, hoc et ita intelligi potest, ut significet alterum alteri esse aequale et ita ut utrumque sibi quidem ipsi sit aequale, alteri vero inaequale. Eadem ambiguitas locum habet, si omnia sibi aequalia esse dicuntur, ut voces „ambo" et „omnia" ambiguas esse appareat, quamquam optime huiusmodi sophismati occurri patet, si ad plures interrogationes non unum responsum detur, sed diversa: quod si fit, aliquid absurdi confici neutiquam poterit.

Cap. 31. *Quomodo occurrendum sit iis qui ut idem plus semel dicamus efficere student.*

181 b 25 Ne idem plus semel dicamus, cavendum est (cf. **173 a 1**), ne notiones relatas, quum simpliciter proferantur et sine eo ad quod referantur, aliquid significare concedamus, velut dupli notionem sine notione dimidii nihil significare dicendum est: nam videtur quidem altera notio inesse in altera, quamquam revera non inest. Etenim etiam si dico „decem uno deducto", notio numeri decem inest in eo quod dixi, et

affirmatio semper inest in negatione, attamen utraque non significat idem, ut appareat non idem semper significare *A* et *AB*, etiamsi *B* insit in *A*: unde consequitur non necesse esse ut *τὸ διπλάσιον* idem significet quod *τὸ διπλάσιον ἡμίσεος*: quare optimo iure diximus neque dupli neque dimidii notionem nude pronuntiatam quidquam significare aut, si quid significent, certe non idem significare si coniuncta ac si nuda proferantur; neque enim generalis notio *ἐπιστήμης* eadem manet in specie, ut si dico *ἰατρικὴ ἐπιστήμη*: nam illa quidem est *ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ*, speciei notio vero non est *ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ*, sed *ἐπιστήμη ὑγιεινοῦ καὶ νοσώδους*.

181 b 36 *δηλοῦται*, intell. *τὰ ὑποκείμενα*. Quae ita praedicantur de aliis, ut simul significent notionem eius de quo praedicentur (velut notione imparis quae de numero praedicatur notio numeri continetur, v. quae habuimus 173 b 7), ea non idem significare dicenda sunt si nuda pronuntientur ac si coniuncta cum notione quam necessario contineant. — Quae sequuntur non satis clare dicta sunt. Ex iis autem quae leguntur 182 a 2 apparet sic argumentandum fuisse. *τὸ γὰρ σιμὸν αὐτὸ μὲν καθ' αὑτὸ λεχθὲν ῥινὸς κοιλότητα σημαίνει, προστιθέμενον δὲ τῇ ῥινὶ οὐ ῥινὸς κοιλότητα ἀλλ' ἁπλῶς κοιλότητα.* — Vs. 39 *οὐδὲν κωλύει*, intell. *μὴ δηλοῦν τὸ αὐτό, ἀλλὰ τὸ μὲν τῇ ῥινὶ προστιθέμενον ταύτῃ σημαίνειν αὐτὸ ὑπάρχειν*. De usu particulae *ἀλλὰ* diximus ad 172 a 19.

182 a 1 Bkkus Iul. Pacium secutus dedit *συμβαίνει*, quod quem sensum habeat non dico bonum, sed tolerabilem non assequor. Boethius et vet. intp. habuerunt *σημαίνειν*, quod licet codicibus invitis recepimus: nam plerique eorum qui habent *σημαίνει*, quum omiserint verba *ἔνθα μὲν … σημαίνει*, in eo videntur peccavisse, quod formarum similitudine decepti a verbo *σημαίνειν* quod legitur vs. 1 aberraverunt ad alterum *σημαίνει* quod habetur vs. 2, ut non verba *ἔνθα μὲν … σημαίνει*, sed verba *σημαίνειν … ῥαιβὸν* ab iis praetermissa esse videantur. Buhlius (animadvv. critt. ed. Bip. III. p. 668) in cod. Guelph. lectionem *σημαίνειν* exstare tradidit.

Cap. **32.** *De soloecismis vitandis.*

182 a 12 At, ait, dicere lapidem non est dicere aliquid quod nominativo (ὃ vel *τοῦτο*), sed quod accusativo casu proferatur

velut per ὃν vel τοῦτον. — Vs. 15 Ex codicibus *Dc*, quibuscum Boethius et vet. intp. conspirant, dedimus εἰπεῖν: apparet enim ferri non posse lectionem vulgarem εἶπεν. Sententia enim, ut sequentia docent, haec est. Lignum vero vel quaecunque alia generis neutrius sunt dici οὗτος nihil refert, quia horum et nominativus et accusativus eandem habet formam, ut, si inter se permutentur, tamen non fiat soloecismus.

182 a 19 Si quis interroget num hic sit haec? et si, postquam negaverit alter, pergat quaerere nonne hic est Coriscus? et deinde dicat: hic igitur est haec, tamen, etiam si Corisci nomen feminam significaret, soloecismum non coegit, nisi prius alter interrogatus num Corisci nomine femina significetur, hoc ipsum concesserit.

182 a 25 δεῖ κἀκεῖ... Haec quum brevius dicta sint, obscuriora facta sunt: apparet enim hoc dicturum fuisse Aristotelem: ὁμοίως οὖν δεῖ κἀκεῖ (in exemplo quod habuimus vs. 11) δεδόσθαι τὸν λίθον σημαίνειν οὗτος, h. e. ὁμοίως οὖν, εἰ μέλλει ὡς ἀληθῶς συλλογίζεσθαι σολοικισμόν, δεῖ κἀκεῖ προσερωτᾶν εἰ τὸ φάναι εἶναί τι λίθον σημαίνει τὸ φάναι οὗτος ἀλλ' οὐ τοῦτον.

182 a 26 φαίνεται δὲ... Speciem autem soloecismi habet quod coactum est, quia accusativus pronominis neutrius quo usus est qui interrogavit (τοῦτο vs. 10, τὶ vs. 11) eandem formam habet quam nominativus.

182 a 34 οὕτως, h. e. si interrogetur ἆρ' ὃ φῂς εἶναι τοῦτον, ἔστὶ τοῦτον; — Vs. 39 τὸ μὲν intell. τὸ ἐπιστήμην ἔχειν, τὸ δὲ intell. τὸ ἐπίστασθαι.

Cap. **33.** *Vera solutio paralogismorum, in quibus idem peccatum est, modo facilior est modo difficilior.* **32** *De syllogismis argutis, qui difficiliores sunt ad solvendum.* **183 a 14** *De argumentatione inepta quae facile solvatur.* **21** *Qui interrogat aut contra thesin disserit aut contra eum qui thesin defendit aut temporis excusatione utitur.*

182 b 10 Eadem argumentatio aliis alio vitio laborare videbitur, quia, si vitiorum quae recensuimus genera ad singulos paralogismos transferantur, ut quid in singulo quoque sophismate peccatum sit definiatur, haud raro dubium erit in quo genere singula sophismata collocanda sint. — Verbis ὥσπερ οὖν vs. 13 respondent quae sequuntur vs. 27 ὁμοίως δὲ καὶ...

182 b 16 Quid ridiculi habeat primum exemplum quod proponitur non intelligo: nam Alexandri interpretationem (schol. 319 b 43) ineptam esse per se intelligitur, quod vero dicit auctor paraphr. anon. ed. Spengel. p. 132, 1 ἢ ὅτι ἐκομίζετο ἐπὶ δίφρον ἢ ὅτι ἅρμα ἤλαυνεν quomodo ex Aristotelis verbis exprimi possit non video. — πρὸς τὴν κεραίαν στέλλεσθαι ambiguum est, quum et significet ad antennam mitti (contendere) et vela pandere a latere s. ventum obliquum captare (ἐκ κεραίας διαδραμεῖν). — Boreas purus aut est Boreas ventus salubris aut Boreas „integer scelerisque purus". — Estne ille Euarchus? aut: significat habetne nomen Euarchi? aut: regitne bene civitatem? (ἆρ' ἐστὶν εὖ ἄρχων;) ad quod respondetur: imo Apollonides est. locus videtur in eo esse, quod nomen Apollonidis sono simile est verbo ἀπολλύναι.

182 b 32 Syllogismus argutus est qui audientis animum ita perturbat, ut nesciat quomodo se expediat. Quod si fit, duplex audientibus movetur dubitatio: namque aut, si revera aliquid coactum est, dubitatur utra propositio impugnanda sit, aut, si syllogismus contentiosus factus est (h. e. syllogismus qui aut nihil revera coegit, quamvis speciem syllogismi habeat, aut qui quod confecit non collegit ex principiis propriis eius rei de qua sermo est, v. 171 b 19), dubitatur quomodo defendendum sit quod ab initio proposuimus. Iam ratiocinatio ipsa, si bene habet, argutissima est quum positis propositionibus valde probabilibus cogitur quod quam maxime improbabile est: nam si in una et eadem ratiocinatione, cuius propositiones sint *AB*, conclusio *C*, sumitur id quod conclusioni repugnat, ut fiat conversio qualem habuimus Anal. pr. c. 8—10, quodcunque efficitur simile erit conclusioni *C*: sumebatur enim quod repugnat conclusioni *C* valde improbabili, h. e. sumebatur propositio valde probabilis qua coniuncta cum propositione *A* vel *B* evertitur propositio *B* vel *A*, ut appareat ex propositionibus probabilibus semper cogi quod valde improbabile sit: quare dicit (183 a 3) talem syllogismum ἐξ ἴσου τὸ συμπέρασμα ποιεῖν τοῖς ἐρωτήμασι, quum conclusio negata eandem semper probabilitatem habeat quam propositiones, ut, si cum altera propositione coniungatur, conclusio aeque improbabilis exeat quam prima. Deinde (vs. 4) arguta est ratiocinatio quae ex propositionibus probabilibus conclusionem efficit aeque probabilem (ἐξ ἁπάντων

ὁμοίων): quam quum non debeamus concedere, propter aequalem propositionum probabilitatem haesitamus utra nobis impugnanda sit.

183 a 9 *παρὰ ψεῦδος*, h. e. *παρ' ἀναίρεσιν*, ut dicit vs. 10. Quid haec sibi velint apparet ex iis quae habuimus 176 b 35 sq.

183 a 16 Si aliqua propositio praetermissa est, sine qua argumentatio quam conficimus esse non potest, et si revera nihil cogit, ratiocinatio inepta est; si vero deest aliquid quod ad argumentationem ipsam quidem non pertinet, sed unde propositiones ex quibus cogitur confirmentur et veri similiores reddantur, ratiocinatio quidem non contemnenda est, quamquam qui interrogavit in reprehensionem incurrit.

183 a 24 *πρὸς τὸν χρόνον συλλογίζεσθαι* dicitur qui controversiam deducit ad id quod ut redarguatur longiorem disputationem requirat quam quae ad finem perduci possit. Negligentius v. 26 adiecta sunt verba *τὸ διαλεχθῆναι πρὸς τὴν λύσιν*, quasi non praecessisset particula *ἤ*, sed quasi dixisset *ὥστε μὴ εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ τὸ διαλεχθῆναι πρὸς τὴν λύσιν*.

Cap. **34.** *Breviter recensentur de quibus in hoc libro actum sit.* **37** *Epilogus doctrinae dialecticae.*

183 a 33 *τοὺς λόγους* quos hic opponit *τοῖς συλλογισμοῖς* intelligere videtur *τοὺς φαινομένους μὲν συλλογισμοὺς οὐκ ὄντας δέ*.

183 b 1 Quum autem ob cognationem quae inter dialecticam et sophisticam intercedit praeter id quod dialecticae proprium est, ut tentet quid alii in disputando valeant, etiam id agatur, ut qui disserat rei de qua disputet peritus videatur (nam qui se interrogari vult rem scire profitetur, qui interrogat videtur ab alio edoceri velle), his libris non solum docuimus quomodo interrogandum et utendum sit iis quae adversarius concesserit (*τὸ λαβεῖν λόγον*), sed etiam quomodo ipsi respondentes thesin quam defendamus tueri possimus. — *εἰρήκαμεν* vs. 7 respicere videtur ad 165 a 25 sq. — Recte monet Alexander (schol. 321 a 14) vocem *πρότερον* vs. 18 coniungendam esse cum participio *ληφθέντα*.

183 b 31 De Tisia, Thrasymacho, Theodoro v. quae disputavit Spengel *συναγωγὴ τεχνῶν* p. 37 sqq. et p. 93—103, F. D. Gerlach Histor. Studien p. 71 not., p. 82—85, p. 87, Winckelmann in Plat. Euthyd. p. XXXIV sqq.

184 b 3 et 6 De *ὑμῖν* et *ὑμῶν* v. Stahr Aristotelia I. p. 114. Boeth. et vet. intp. habuisse videntur *ἡμῖν* vs. 3, sed *ὑμῶν* vs. 6. — Cum fine cf. quae leguntur 1329 b 34.

I N D E X.

GOTHAE, LITTERIS OFFICINAE DVCALIS ENGELHARDO - REYHERIANAE.